

שבוע פרשת קדושים

(05 - 11 May 2024)

כ"ז ניסן - ג' אייר תשפ"ד

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתָּ דָגְגָךְ וְתִירְשָׁךְ וַיִּצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתָךְ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם
 וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאִבְרַתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָאָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדַרְךָ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׁמַיִם עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אִתָּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָ לְרַעַךְ בְּמוֹד:
 מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
 יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנָה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמַתִּי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

כְּרוּךְ שֵׁם מְלֻכּוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבָבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדַרְךָ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל
 מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמַעוּ אֵל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לְוִלִי יְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ יְאִמְרָנָא
 יִשְׂרָאֵל: בְּלוֹלִי יְיָ שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוֹם עֲלֵינוּ אָדָם:
 ג אָזִי חַיִּים בְּלַעֲוֵנוּ בְּחַרֹּת אָפֶם בָּנוּ: ד אָזִי הַמּוֹם
 שְׁטַפּוֹנוּ נַחֲלָה עֵבֶר עַל־נַפְשָׁנוּ: ה אָזִי עֵבֶר עַל־
 נַפְשָׁנוּ הַמּוֹם הַיּוֹדוּנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שְׁלֹא נִתְּנָנוּ טָרֶף
 לְשֹׁנֵיהֶם: ז נַפְשָׁנוּ כִּצְפוּר נְמַלְטָה מִפֶּח יוֹקְשִׁים
 הַפֶּח נִשְׁבֵּר וְאִנְחָנוּ נְמַלְטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה
 שְׁמִים וְאַרְצָן:

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:
 א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶלֶיךָ נִשְׂאֲתִי אֶת עֵינֵי
 הַיֹּשְׁבֵי בַשָּׁמַיִם: ב הִנֵּה כְּעֵינֵי עֲבָדִים אֶל
 יַד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי שֹׁפְחָה אֶל יַד גִּבְרָתָהּ
 בֵּן עֵינֵינוּ אֶל יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְּנוּ: ג חֲנָנוּ
 יְיָ חֲנָנוּ כִּי רַב שִׁבְעָנוּ בּוֹז: ד רַבֹּת שִׁבְעָה
 לָהּ נַפְשָׁנוּ הַלַּעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֵאִי
 יוֹנִים:

נקודות משיחות קודש - מזמור קכג מתוך "תהילות מנחם"

א-ד - אליך נשאתי את עיני הישבי בשמים. . חננו הוי' חננו כי רב שבענו בוז.
 רבת שבעה לה נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאי יונים

ב. על דרך זה מצינו גם בענין הגאולה ב' אופנים אלו', מצד אחד "נשאתי בשמים", ומצד שני חודרת בגדרי המטה: א) "עני ורוכב על החומר"² - עבודה של זיכוך החומר, שהעולם אינו מזוכך מצד עצמו - "לא זכור" (מלשון אינו מזוכך³), וצריך ריבוי זמן לזככו - "בעתה"⁴. ב) "עם ענני שמיא"⁵ - גילוי מלמעלה, שגורם לחומר להיות "זכור", מלשון מזוכך, ולכן הוא באופן של "אחישנה".

המשך בעמוד 221

(1) סנהדרין צח, א.

(2) זכרי' ט, ט.

(3) ראה שערי אורה בד"ה יביאו לבוש מלכות אות צה.

(4) סנהדרין שם.

(5) דניאל ז, יג.

ברכת האילנות

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שְׁלֹא
 חָפַר בְּעוֹלָמּוֹ כְּלוֹם וּבָרָא בוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת
 בָּהֶם בְּנֵי אָדָם וְאִינוּ מְבָרְךְ אֵלָּא בַּפֶּעַם רִאשׁוֹנָה שְׂרׁוּאָה בְּכָל שָׁנָה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- שולחן ערוך עם הערות וצייונים 256
 שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי' 256
 לקוטי תורה 259

אדמו"ר האמצעי

- תורת חיים 267

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- דרך מצוותיך 267

אדמו"ר מוהר"ש

- תורת שמואל תרל"ג 268

אדמו"ר מוהרש"ב

- ספר המאמרים - המשך תער"ב 269

אדמו"ר מוהרי"צ

- ספר המאמרים - תרפ"ט 270
 לקוטי דיבורים - בלה"ק 270
 רשימת הרבנית רבקה 272
 אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ 276

הוספות

- ילקוט לוי יצחק על התורה 28
 נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח 29
 נביאים וכתובים 212
 עין יעקב - מסכת ברכות 222
 נקודה משיחת קודש מעובדת 277
 חומש לקריאה בציבור 278
 קריאת התורה למנחה בשבת קודש 284
 ביאורים לפרקי אבות - פרק ב 285
 לוח זמנים 286
 סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש 287

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה אל יפטר אדם מחבירו, יום ב' כ"ח ניסן, ה'תשל"ג 5

התועדויות

- ר"ד יום ב' כ"ח ניסן, ה'תשל"ג 12
 משיחת ש"פ קדושים, בדר"ח אייר, ה'תשי"ט 13
 שיחת יום א' פ' קדושים, כ"ז ניסן, ה'תשל"ל 16

לקוטי שיחות

- פרשת קדושים, כרך כב, א 19
 פרשת קדושים, כרך כב, ב 23

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת קדושים 32
 לוח לתהלים היומי 47
 תניא יומי 48
 לוח 'היום יום' 59

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם 62
 שלושה פרקים ליום 66
 פרק אחד ליום 155
 ספר המצוות 181
 מסכת סוטה לימי ספירת העומר 184

לימוד מוהולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת נזיר/סוטה 214
 גמרא עם ביאור - מסכת בבא מציעא 224
 שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי' 256

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
 שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

אמרו חכמינו זכוננו לברכה בגמרא:

1 אל יפטר אדם מחבירו היוצא לדרך אלא מתוך דבר הלכה
 2 כו' ¹ "שמתוך כך זוכרהו". ומבואר הטעם בזה ² על פי חסידות,
 3 דהנה, גבי תורה פתיב ³ כתוב, בספר משלי, דרביה דרבי נעם
 4 וכל נתיבותיה שלום, הרי
 5 שהתורה מביאה שלום ובפרט בני
 6 ישראל הרי נצטוו בתורה
 7 ואהבת לרעה כמוהו ⁴, וכמו
 8 שכתב אדמו"ר הזקן פתניא
 9 (פרק לב) שכל ישראל צריכים להיות פולנו פאחד
 10 (גם למטה כפי שהם נשמות
 11 בנופים בעולם הזה, ולא רק מצד
 12 הנשמות עצמן), ולכן פאשר
 13 מאיזה סיבה שתיה בני ישראל
 14 נפרדים אדם מחבירו, אמרו
 15 שאל יפטר אדם מחבירו
 16 אלא מתוך דבר הלכה מהלכות
 17 התורה שמתוך כך אמירת דבר
 18 ההלכה זוכרהו למרות שנפרדו ¹,
 19 עד אשר יחזרו ויתראו,
 20 שהזכרון מחברם. וצריך
 21 להיות הפרידה מתוך דבר
 22 הלכה, כי התורה, להיותה
 23 למעלה מזמן ומקום ושולטת
 24 על הזמן והמקום, ולא רק
 25 שהתורה אינה מוגבלת בהגבלות הזמן
 26 והמקום (כמובא בחסידות שלכן
 27 העוסק בתורה עולה, בכל מקום ובכל
 28 זמן, נחשב כאילו הקריב עולה),
 29 התורה גם שולטת על העולם (ולפסקי
 30 ההלכה יש השפעה על המתרחש
 31 בעולם) הרי היא התורה
 32 ממשיכה גם בזמן ומקום
 33 בתוך גדי העולם מלמעלה מזמן
 34 ומקום (שמצד זה כתוצאה

ביאור בדרך אפשר

37 מהמשכה מהאלוקות שלמעלה מגדרי המקום והזמן מתבטל הפסק
 38 המקום והזמן ולמרות שהאדם וחברו נפרדו, למעשה הרי הם ממשכים
 39 (להיות מחוברים).

40 וצריך להבין, למה הזכירה של האדם את חברו היא על ידי דבר
 41 הלכה דוקא, ולא שאר דברי
 42 תורה ⁵ והרי כל דברי התורה הם
 43 למעלה מזמן ומקום?

44 ולקמן בגמרא ⁶, בהמשך הסוגיא
 45 שבה נזכר המאמר 'אל יפטר אדם
 46 מחברו אלא מתוך דבר הלכה', נאמר
 47 מאי דכתיב ⁷ מהו שכתוב, בנבואת
 48 ירמיהו, שהקדוש ברוך הוא הוציא את
 49 בני ישראל ממצרים, והוליך אותם
 50 במדבר, בארץ אשר לא עבר
 51 בה איש ולא ישב אדם שם,
 52 לומר לה, כל ארץ שגזר
 53 עליה אדם הראשון לישוב
 54 שתהיה מקום יישוב בני אדם
 55 נתנשבה, וכל ארץ שלא גזר
 56 עליה אדם הראשון לישוב
 57 לא נתנשבה. וידוע הדיוק
 58 השאלה בזה ⁵, מדוע קשור
 59 ענין זה שיש מקומות בעולם
 60 שנתיישרו ויש מקומות שלא נתיישרו
 61 עם אדם הראשון דוקא שהוא
 62 זה שגזר באיזה מקום תהיה התיישרות
 63 של בני אדם ובאיזה מקום לא תהיה,
 64 דהנה, אף שבפשטות הרי זה
 65 לפי שאדם הראשון היה אז

בס"ד. יום ב' כ"ח ניסן,

ה'תשל"ג*

- להשלוחים לאוסטרליא, בחדרו

הקדוש, אחרי תפלת מנחה -

(הנחה בלתי מוגה)

אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה
 כו' ¹. ומבואר הטעם בזה ², דהנה, גבי
 תורה פתיב ³ דרביה דרבי נעם וכל נתיבותיה
 שלום, ובפרט בני ישראל הרי נצטוו ואהבת
 לרעה כמוהו ⁴, וכמו שכתב אדמו"ר הזקן פתניא
 (פרק לב) שכל ישראל צריכים להיות פולנו
 פאחד (גם למטה), ולכן פאשר מאיזה סיבה
 שתיה נפרדים אדם מחבירו, אמרו שאל יפטר
 אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך
 זוכרהו, עד אשר יחזרו ויתראו, שהזכרון
 מחברם. וצריך להיות הפרידה מתוך דבר
 הלכה, כי התורה, להיותה למעלה מזמן ומקום
 ושולטת על הזמן והמקום, הרי היא ממשיכה
 גם בזמן ומקום מלמעלה מזמן ומקום (שמצד
 זה מתבטל הפסק המקום והזמן). וצריך להבין,

למה דבר הלכה דוקא, ולא שאר דברי תורה ⁵. ולקמן בגמרא ⁶, מאי דכתיב
 בארץ אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם, לומר לה, כל ארץ שגזר
 עליה אדם הראשון לישוב נתנשבה, וכל ארץ שלא גזר עליה אדם הראשון
 לישוב לא נתנשבה. וידוע הדיוק בזה ⁵, מדוע קשור ענין זה עם אדם הראשון
 דוקא, דהנה, אף שבפשטות הרי זה לפי שאדם הראשון היה אז שולט בכל

(* כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל להגי' מאמר זה (המו"ל). (1) ברכות לא, א. וראה זח"ג קצא, ב. וצע"ק שלא הובא במג"א ושו"ע אדה"ז סק"י ס"ט. (2) ראה רד"ה זה תרפ"ט (סה"מ קונטרסים ח"א סה, ב. סה"מ תרפ"ט ע' שמב). (3) משלי ג, יז. וראה גיטין נט, ב. רמב"ם סוף הל' חנוכה. (4) קדושים יט, יח. (5) ד"ה הנ"ל שם. (6) ברכות שם. (7) ירמ"ב, ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

41 וּשְׁמֵהּ שֶׁנִּבְרָא שׁוֹלֵט בְּכָל הָעוֹלָם פּוֹלֵן, שְׁהָיָה בְּתַחֲלִילָה לֹא הָיָה בְּעוֹלָם
 42 אֲנָשִׁים מִלְּבָדוֹ, מִכָּל מְקוֹם עֲדִיין צְרִיף לְהַבִּין, הָרִי אָדָם
 43 הָרֵאשׁוֹן יָרַד לְמִטָּה וְנִשְׁמַתוּ נִתְלַבְּשָׁה בְּגוֹף גִּשְׁמִי בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּאוֹפֶן
 44 שְׂכָבָר הָיָה הַכֹּל מוֹכֵן לְסַעֲוֵדָה (פְּדֻבְרֵי הַגְּמָרָא בְּסִנְהֶדְרִין⁸
 45 'אדם נברא בערב שבת ומפני מה...

6 כְּדִי שִׁכְנַס לְסַעֲוֵדָה מִיִּדְּךָ, קָף
 7 שְׂכָבָר נִקְבְּעוּ וְהוֹחֲלִטוּ כָּל
 8 הָעֲנַנִּים שְׂמֻסְבִּיבוּ, כּוֹלָל גַּם
 9 הַתְּחִילוֹק הַהִבְרִילִים בֵּין הַמְּקוֹמוֹת
 10 הַשְּׁנוּיִם בְּעוֹלָם שְׂמֻסְבִּיבוּ, כּוֹלָל גַּם
 11 לְיִשׁוּב, וּמְקוֹם זֶה אֵינּוּ רְאוּי
 12 לְיִשׁוּב, וּמָה גִיתוֹסָף בְּזֶה
 13 שְׁהוֹצְרָכוֹ דְּקָא לְגִזְרֵת אָדָם
 14 הָרֵאשׁוֹן שְׁהוּא יְהִיָּה זֶה שִׁיפְסוֹק
 15 וְיַחֲלִיט וְיִגְזֹר אִיזָה מְקוֹם יְהִיָּה מְקוֹם
 16 יִישׁוּב וְאִיזָה מְקוֹם לֹא יְהִיָּה. ?

46 בְּעֲצֻמוֹת וּמַהוֹת הָאֱלוּקוֹת וּמַאוּחָדוֹת
 47 עִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצֻמוֹ. וְעַל
 48 זֶה נֶאֱמַר בְּזִהְרָא¹¹ תִּלְתַּת דְּרָגִין
 49 אֵינּוּן שְׁלוֹשׁ דְּרָגוֹת הֵן יִשְׂרָאֵל
 50 אוֹרְיִיתָא וְקְדָשָׁא בְּרִיף הוּא,
 51 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הַתּוֹרָה וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
 52 וּמוֹסִיף וּמְדַגִּישׁ בּוֹהֵר שְׁזָהוּ
 53 בְּגִלְיָא וְגַם בְּסִתִּים, שְׁבַכְל שְׁלוֹשׁ
 54 דְּרָגוֹת אֵלוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהַתּוֹרָה וְהַקְּדוֹשׁ
 55 בְּרוּךְ הוּא, יִשְׁנוֹ גַם כְּפִי שְׁהוּא בְּגִלּוּי
 56 וְגַם כְּפִי שְׁהוּא בְּבַחֲנִית סִתִּים וְנַעֲלָם
 57 וְהֵינּוּ, שְׂמֻבְחִינַת סִתִּים
 58 דְּקָדָשָׁא בְּרִיף הוּא, הַדְּרָגָה הַכִּי
 59 גְבוּהָה בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂמֻפְנֵי גֹדֵל
 60 מַעֲלֵתָה הִיא בְּבַחֲנִית 'סִתִּים' וְנַעֲלָם
 61 שְׂמֻגִיעַ עַד עֲצֻמוֹת וּמַהוֹת
 62 הָאֱלוּקוֹת, נִמְשָׁף יוֹרֵד וּמֵאִיר עַד
 63 לְגִלְיָא שְׂבִינְשָׁאֵל, הַדְּרָגָה
 64 הַגְּלוּיָה שְׁבַכְנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁזָהוּ כְּפִי
 65 שְׁהִנְשָׁמָה בְּפָאָה וְיִרְדָּה לְמִטָּה
 66 בְּגוֹף, וְכֵן בְּתוֹרָה כְּפִי
 67 שְׂנִשְׁתַּלְּשְׁלָה וְיִרְדָּה כְּמָה
 68 מְדַרְיָגוֹת מְשׁוֹרְשָׁה וּמְקוֹרָה
 69 בְּאֱלוּקוֹת שֶׁמֶּה הִיא בְּבַחֲנִית 'סִתִּים' עַד
 70 לְצִירּוֹפִי אוֹתִיּוֹת גְּשָׁמִיּוֹת
 71 בְּדִי עַל הַסִּפֵּר (כְּמִבּוֹאָר
 72 בְּתִנְיָא¹²), שְׁזָהוּ בְּתוֹרָה
 73 שְׂבַכְתָּב. וְאַחַר קָף לְאַחַר יִרְדָּה
 74 זֶה נִמְשָׁף עֵינֵי הַתּוֹרָה לְמִטָּה
 75 יוֹתֵר, כְּפִי שְׂמֻתְלַבְּשָׁת הַתּוֹרָה
 76 בְּגִלּוּי בְּכָל עֲנַנֵּי הָעוֹלָם,
 77 שְׁזָהוּ בְּתוֹרָה שְׂבַעֲלָ פָּה,
 78 שְׂנִשְׁתַּלְּשְׁלָה עֵץ הַדְּעַת, וְעַד שִׁישׁ
 79 שִׁישׁ שֶׁמֶּ בְּתוֹרָה שְׂבַעֲלָ פָּה
 80 כְּמֹ שְׂפָתוֹב בְּרַעֲיָא מְהִימָנָא¹³

17 (ב) וּנְקֻדַּת הַבִּיאור בְּזֶה (מְסַקְנַת הַדְּבָרִים עַל
 18 (מְסַקְנַת הַדְּבָרִים עַל פִּי
 19 הַמְּבּוֹאָר בְּדְרוּשֵׁי מֵאִמְרֵי
 20 תְּסִידוֹת הַעוֹסְקִים בְּנוֹשָׁאִים אֵלֶּה),
 21 דְּהִנְהָ, הַתּוֹרָה שְׁהִיא לְמַעְלָה
 22 מִזְּמַן וּמְקוֹם, הָרִי הִיא
 23 לְמַעְלָה מִכָּל עֲנַנֵּי זְמַן
 24 וּמְקוֹם בְּאִיזָה אוֹפֶן וְדִרְגָא
 25 'כו', בְּגִדְרֵי הַזְּמַן וְהַמְּקוֹם יֵשׁ דְּרָגוֹת
 26 שְׁנוֹת וְאֵינּוּ דוּמָה הַמוֹשְׁגִים זְמַן וּמְקוֹם
 27 כְּפִי שֶׁהֵם בְּעוֹלָם הַזֶּה, לְכַפִּי שֶׁהֵם
 28 בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים שֶׁמֶּ מְדוּבָר בְּמוֹשְׁגִים
 29 מוֹפְשִׁים בְּהַרְבָּה, וְעֵינֵי זֶה שֶׁהַתּוֹרָה
 30 הִיא לְמַעְלָה מִזְּמַן וּמְקוֹם, הֵינּוּ שְׁהִיא
 31 לְמַעְלָה מִזְּמַן וּמְקוֹם בְּכָל הַדְּרָגוֹת, גַּם
 32 בְּמִשְׁמַעוֹת הַכִּי מוֹפְשֵׁת שֶׁל הַמוֹשְׁגִים
 33 הַלּוֹל, וְהִסִּיבָה לְכֵן הִיא לְפִי
 34 שְׁהַתּוֹרָה מוֹשְׁרֵשֶׁת בְּעֲצֻמוֹת
 35 וּמַהוֹת⁹, כִּי שׁוֹרֵשׁ הַתּוֹרָה הוּא
 36 בְּעֲצֻמוֹת וּמַהוֹת הָאֱלוּקוֹת שְׁכֻמוֹבֵן
 37 נַעֲלָה מִזְּמַן וּמְקוֹם לְגַמְרִי, גַּם כְּפִי
 38 הַשְּׁמוֹשְׁגִים הַלּוֹל הֵם בְּאוֹפֶן הַכִּי נַעֲלָה
 39 וְהִכִּי מוֹפְשֵׁט, כִּי גַם זְמַן וּמְקוֹם בְּאוֹפֶן
 40 הַכִּי נַעֲלָה הוּא הַגְּבֻלָּה מְסוּיֵמָת, וּבְעֲצֻמוֹת וּמַהוֹת הָאֱלוּקוֹת אֵין שׁוּם הַגְּדֻרוֹת

8 (לח, א. 9) ראה סה"מ עטר"ת ע' לב. ע' תלח. ובכ"מ. 10) תניא פ"ד ורפכ"ג בשם הזהר. וראה זהר ח"א כד, א. ח"ב ס, א. תקו"ז תי"ז בתחילתו. לקו"ת נצבים מו, א. ועוד. 11) ראה זח"ג עג, א. וראה לקו"ת ויקרא ה, ג. נצבים שם. אג"ק אדמו"ר מוהר"י צ"ח ע' תקלג ואילך. 12) פ"ד (ח, ב). 13) בזהר ח"ג קכד, ב.

17 (ב) וּנְקֻדַּת הַבִּיאור בְּזֶה (מְסַקְנַת הַדְּבָרִים עַל
 18 (מְסַקְנַת הַדְּבָרִים עַל פִּי
 19 הַמְּבּוֹאָר בְּדְרוּשֵׁי מֵאִמְרֵי
 20 תְּסִידוֹת הַעוֹסְקִים בְּנוֹשָׁאִים אֵלֶּה),
 21 דְּהִנְהָ, הַתּוֹרָה שְׁהִיא לְמַעְלָה
 22 מִזְּמַן וּמְקוֹם, הָרִי הִיא
 23 לְמַעְלָה מִכָּל עֲנַנֵּי זְמַן
 24 וּמְקוֹם בְּאִיזָה אוֹפֶן וְדִרְגָא
 25 'כו', בְּגִדְרֵי הַזְּמַן וְהַמְּקוֹם יֵשׁ דְּרָגוֹת
 26 שְׁנוֹת וְאֵינּוּ דוּמָה הַמוֹשְׁגִים זְמַן וּמְקוֹם
 27 כְּפִי שֶׁהֵם בְּעוֹלָם הַזֶּה, לְכַפִּי שֶׁהֵם
 28 בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים שֶׁמֶּ מְדוּבָר בְּמוֹשְׁגִים
 29 מוֹפְשִׁים בְּהַרְבָּה, וְעֵינֵי זֶה שֶׁהַתּוֹרָה
 30 הִיא לְמַעְלָה מִזְּמַן וּמְקוֹם, הֵינּוּ שְׁהִיא
 31 לְמַעְלָה מִזְּמַן וּמְקוֹם בְּכָל הַדְּרָגוֹת, גַּם
 32 בְּמִשְׁמַעוֹת הַכִּי מוֹפְשֵׁת שֶׁל הַמוֹשְׁגִים
 33 הַלּוֹל, וְהִסִּיבָה לְכֵן הִיא לְפִי
 34 שְׁהַתּוֹרָה מוֹשְׁרֵשֶׁת בְּעֲצֻמוֹת
 35 וּמַהוֹת⁹, כִּי שׁוֹרֵשׁ הַתּוֹרָה הוּא
 36 בְּעֲצֻמוֹת וּמַהוֹת הָאֱלוּקוֹת שְׁכֻמוֹבֵן
 37 נַעֲלָה מִזְּמַן וּמְקוֹם לְגַמְרִי, גַּם כְּפִי
 38 הַשְּׁמוֹשְׁגִים הַלּוֹל הֵם בְּאוֹפֶן הַכִּי נַעֲלָה
 39 וְהִכִּי מוֹפְשֵׁט, כִּי גַם זְמַן וּמְקוֹם בְּאוֹפֶן
 40 הַכִּי נַעֲלָה הוּא הַגְּבֻלָּה מְסוּיֵמָת, וּבְעֲצֻמוֹת וּמַהוֹת הָאֱלוּקוֹת אֵין שׁוּם הַגְּדֻרוֹת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ירועה נאמן, חלק מספר הזוהר, ומבואר באגרת הקודש לרבינו
 2 הנזקן¹⁴ שבספר התניא. ובתורה שבעל פה גופא עצמה (שישנו
 3 כפי שהענין שהתורה מאוחדת עם הקדוש ברוך הוא בעצמו הוא
 4 בגלוי, וכפי שהוא בהעלם יותר ולא כל כך בגלוי) הרי זה
 5 בגלוי דוקא בהלכה פסוקה,
 6 כמבואר באגרת הקודש¹⁵
 7 שבספר התניא בפירוש מאמר
 8 ר"ל¹⁶ בגמרא (בסיום הש"ס) כל
 9 השונה הלכות בכל יום
 10 מובטח לו שהוא פן עולם
 11 הבא, הלכות דוקא, ומדייקים
 12 ואומרים בהקשר זה "הלכות" ולא דברי
 13 תורה בכלל והיינו הלכות ברורות
 14 ופסוקות הלכה למעשה¹⁷,
 15 שבהם בפסקי הלכה למעשה בא
 16 לידי גילוי רצון העליון הרצון
 17 האלוקי כפי שהוא לאמיתו [ולא
 18 באופן שיכולים להיות נטיות
 19 לכאן ולכאן ללא החלטה ברורה
 20 ופסוקה, שזהו ענין בתורה שיש בו
 21 סברות לכאן ולכאן ללא מסקנה
 22 החלטית ברורה ענין של
 23 התחלקות לחלקים שונים, כפי
 24 שהתורה באה ויורה כבר
 25 בהבנה והספירה, שאז יש
 26 ארבעים ותשעה פנים טהור,
 27 וגם ארבעים ותשעה פנים
 28 להיפך¹⁸ (כדברי הירושלמי "...
 29 אמר לפניו [משה רבינו]: רבונו של
 30 עולם הודיעני היאך היא ההלכה, אמר
 31 לו אחרי רבים להטות רבו המזכין זכו,
 32 רבו המחייבין חיוב, כדי שתהא
 33 התורה נדרשת מ"ט פנים טמא ומ"ט
 34 פנים טהור מניין ודגל"ו) וכן הוא
 35 אומר אמרות ה' אמרות טהורות, כסף
 36 צורף בעליל לארץ מוזק שבעתים,
 37 ואומר מישרים אהבון, ובאופן
 38 נעלה יותר ענין ההתחלקות לדעות
 39 שונות הוא ענין אלו ואלו
 40 דברי אלקים חיים¹⁹, אף על

פי שאלו מטהרין ומכשירין ואלו להיפך²⁰ בכל זאת שתי
 הדעות, אף שהן הפכיות, הן דברי אלקים חיים' והיינו ששתיהן אמת
 אלוקית, ודוקא בפסקי הלכה למעשה מתגלה הרצון האלוקי כפי שהוא,
 והיינו רצון שלמעלה מעלה ממעלת החכמה שהחכמה הוא ענין
 התורה כפי שירדה ונתלכשה בשכל
 [ואפילו היכן שיש טעמים
 והספרות בשכל וכו' לדברי
 התורה שהם הרצון העליון, הרי זה
 רק אפס קצהו כו' של הסברת
 הדברים, על דרך המבואר
 באגרת הקודש²¹ בנוגע
 לטעמי מצוות שהם שבעים
 טעמי המצוות הם למעלה מהבנה
 והשגה, שגם באיזהו מקומן
 שנתגלה ונתפרש איזה טעם
 המיוכן לנו לכאורה, אין זה
 הטעם המיוכן לנו תכלית
 הטעם וגבולו, הטעם שמוכן לנו
 איננו התכלית והסוף של הענין אלא
 בתוכו בתוך הטעם המוכן לנו
 מלובש פנימיות ותעלומות
 חכמה שלמעלה מהשכל
 והבנה וכו']. ולכן, כשיש
 צורך להמשיך על ידי
 התורה מעצמות ומהות
 האלוקות בכדי לפעול ענין
 בגלוי, הרי זה דוקא על ידי
 דבר הלכה²², שבו דבר
 ההלכה הרצון האלוקי הוא
 בגלוי, שזהו דבר ההלכה שבו
 מלובש הרצון האלוקי הפלי
 להמשכת האלקות כו'
 ממריגה למדריגה עד למטה בעולם.
 (ג) ועל פי זה המבואר לעיל אודות
 המעלה המיוחדת של חלק ההלכה
 שבתורה יובן מה שאמרו אל
 יפטר אדם מחבירו אלא
 מתוך דבר הלכה כפי שממשיך
 ומבאר.
 והענין פזה, דהנה איתא מובא

הנזקן¹⁴. ובתורה שבעל פה גופא (שישנו כפי
 שהענין הוא בגלוי, וכפי שהוא בהעלם יותר)
 הרי זה בגלוי דוקא בהלכה פסוקה, כמבואר
 באגרת הקודש¹⁵ בפירוש מאמר ר"ל¹⁶ כל
 השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא פן
 עולם הבא, הלכות דוקא, ומדייקים
 ופסוקות הלכה למעשה¹⁷, שבהם בא לידי גילוי
 רצון העליון כפי שהוא [ולא באופן שיכולים
 להיות נטיות לכאן ולכאן, שזהו ענין של
 התחלקות, כפי שהתורה באה כבר בהבנה
 והספירה, שאז יש ארבעים ותשעה פנים טהור
 וגם ארבעים ותשעה פנים להיפך¹⁸, ובאופן
 נעלה יותר הוא ענין אלו ואלו דברי אלקים
 חיים¹⁹, אף על פי שאלו מטהרין ומכשירין
 ואלו להיפך²⁰, רצון שלמעלה מעלה ממעלת
 החכמה [ואפילו היכן שיש טעמים והספרות
 בשכל וכו', הרי זה רק אפס קצהו כו', על דרך
 המבואר באגרת הקודש²¹ בנוגע לטעמי מצוות
 שהם למעלה מהבנה והשגה, שגם באיזהו
 מקומן שנתגלה ונתפרש איזה טעם המיוכן לנו
 לכאורה, אין זה הטעם המיוכן לנו תכלית הטעם
 וגבולו, אלא בתוכו מלובש פנימיות ותעלומות
 חכמה שלמעלה מהשכל והבנה וכו']. ולכן,
 כשיש צורך להמשיך על ידי התורה מעצמות
 ומהות בכדי לפעול ענין בגלוי, הרי זה דוקא
 על ידי דבר הלכה²², שבו הרצון הוא בגלוי,
 שזהו הפלי להמשכת האלקות כו'.
 (ג) ועל פי זה יובן מה שאמרו אל יפטר אדם
 מחבירו אלא מתוך דבר הלכה. והענין
 פזה, דהנה איתא בכתבי האריז"ל²³ שאדם

(14) סכו"ו. (15) סכו"ט. (16) נדה עג, א. (17) "כמבואר בפרש"י ז"ל שם" (אגה"ק סוסכ"ג). (18) ראה ירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ב. מדרש תהלים ז, ח. יב, ז. (19) עירובין יג, ב. (20) ראה חגיגה ג, ב. (21) סייט (קכח, א). (22) ראה גם סד"ה אל יפטר הנ"ל (שם סז, סע"ב. סה"מ תרפ"ט ע' שטט). (23) ראה לקוטי הש"ס להאריז"ל בפירוש "הבאת שלום בין אדם לחבירו"

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **בְּכַתְּבֵי הָאֲרִיזִי**²³ שְׁאָדָם וְחִבְרֵי כפי שהמושגים הללו הם למעלה
- 2 באלוקות קָאֵי מכוון על אַרְיָה אַנְפִּין וְזַעֵיר אַנְפִּין 'אדם' למעלה
- 3 הוא בחינת 'פנים ארוכות', גילוי רב בלי גבול, שהיא בחינה במדריגת 'כתר
- 4 עליון' שלמעלה מעשר הספירות ו'חברו' הוא בחינת 'פנים קטנות', גילוי מועט
- 5 ומצומצם, בחינת המידות (חסד, גבורה
- 6 וכו') שבעשר הספירות, וכאשר חסר
- 7 בהארה מאריך אנפין' ל'זעיר אנפין'
- 8 הרי זה פירוד בין 'אדם' ל'חברו'. וְעַל
- 9 דָּרָךְ זֶה יִשְׁנוּ הָעֲנָנִים דִּיפִטְר
- 10 אָדָם מְחִבְרֵי שגורם פירוד וריחוק
- 11 בין 'אדם' ל'חברו' פְּנוּגָע לְקַלְלוֹת
- 12 עֲנָנֵי וְרִידַת הַנְּשָׁמָה לְמַטָּה,
- 13 שהיא ירידה גדולה ביותר כמו ירידה
- 14 מְאִיגְרָא רָמָה לְבִירָא עֲמִיקְתָּא²⁴, מנג גבוה לבור עמוק
- 15 עַד לירידה לְמַעְמַד וּמַצָּב
- 16 שְׁלִמְצָרִים יִרְדָּתָם וְיִצָּר הָרַע
- 17 יִשְׁנוּ הָעֲנָנִים דְּאֵל יִפְטָר אָדָם מְחִבְרֵי פְּנוּגָע לְקַלְלוֹת
- 18 אָחַד מִיִּשְׂרָאֵל בִּיחַס לְחִבְרֵי כו'.²⁵ (כמסופר בגמרא:
- 19 "בשעה שעלה משה למרום, אמרו
- 20 מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא:
- 21 ריבונו של עולם, מה לילוד אשה
- 22 בינינו? אמר להן: לקבל תורה בא.
- 23 אמרו לפניו: חמורה גנוזה שגנוזה לך
- 24 תשע מאות ושבעים וארבעה דורות
- 25 קודם שנברא העולם, אתה מבקש
- 26 ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו
- 27 ובן אדם כי תפקדנו, ה' אדונינו מה
- 28 אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך
- 29 על השמים? אמר לו הקדוש ברוך הוא
- 30 למשה: החזיר להן תשובה... אמר
- 31 לפניו: ריבונו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה, אנכי ה' אלוקין
- 32 אשר הוצאתיך מארץ מצרים. אמר להן: למצרים ירדתם לפרעה השתעבדתם,
- 33 תורה למה תהא לכם?... יצר הרע יש ביניכם? מיד הודו לו להקדוש-ברוך-
- 34 הו..."). . וְלָכֵן כדי שהנשמה תוכל לעבוד עבודתה בעולם הזה, למרות
- 35 גודל הירידה, מְקַדְּמֵי הַקָּב"ה הָעֲנָנִים דְּבִרְאֵתִי לוֹ תוֹרָה
- 36 תְּבַלְיִין²⁶, כדברי הגמרא "הקדוש ברוך הוא אמר להם לישראל, בני בראתי
- 37 יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים
- 38 בידו", שְׁזָהוּ דְּבַר הַהֲלָכָה, שְׁעַל יְדוֹ נַעֲשִׂית הַתְּאֲחָדוֹת גְּמוּרָה
- שֶׁל הַנְּשָׁמָה עִם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַתְּאֲחָדוֹת עַד שְׁנַעֲשִׂים לְמִצְיֹתוֹת אַחַת
- כּוֹלָא חַד, הַכֵּל אַחַד אֶפְיָלוֹ לְאַחֲרֵי שְׁיִפְטָר אָדָם מְחִבְרֵי
- בִּירִידַת הַנְּשָׁמָה לְמַטָּה, כֹּאשֶׁר הַנְּשָׁמָה מְתַלְבֶּשֶׁת בְּגוּף גַּשְׁמִי בְּעוֹלָם
- זֶה הַגַּשְׁמִי.
- וְעַל דָּרָךְ זֶה בְּדוּמָה לְעֵנִין הַמִּשְׁךְ
- הַתְּאֲחָדוֹת לְמִרוֹת הַפִּירוּד וְהִירִידָה
- כְּפִי שֶׁהוּא בְּאֵלּוּקוֹת וְכְפִי שֶׁהוּא
- בִּירִידַת הַנְּשָׁמָה לְמַטָּה, שֶׁהוּא עַל יְדֵי
- הַתּוֹרָה וְהַהֲלָכָה, כְּמַבְאֵר לְעֵיל יִשְׁנוּ
- הָעֲנָנִים דְּאֵל יִפְטָר אָדָם
- מְחִבְרֵי פְּנוּגָע לְקַלְלוֹת אָחַד
- מִיִּשְׂרָאֵל בִּיחַס לְחִבְרֵי כו'
- שֶׁלְּמִרוֹת הַפִּירוּד וְהִירִחוּק, הִרִי עַל יְדֵי
- הַתּוֹרָה וְהַהֲלָכָה נִשְׁאָרִים מְאוּחָדִים.
- וְלָכֵן מְקַשְׂרִים מִיָּד עֲנָנֵי זֶה
- שֶׁל 'אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך
- דְּבַר הַלְכָה' עִם הָעֲנָנִים דְּאָרְצֵי
- אֲשֶׁר גּוֹ' יֵשֵׁב אָדָם שָׁם, כְּפִי
- שְׁגוֹר אָדָם הָרֵאשׁוֹן וְלְעֵיל
- בְּתַחֲלִית הַמֵּאמֵר נִשְׁאָלָה הַשְּׂאֵלָה מֵהוּ
- קִשֶׁר הָעֲנָנִים וְכֹאן בֵּא הַבִּיאוֹר, כְּפִי
- שְׁמַמְשִׁיךְ.
- וְהָעֲנָנִים בְּזָה, דְּהַנְּהִי, אֲצֵל אָדָם הָרֵאשׁוֹן
- הָרֵאשׁוֹן הָיָה בְּגִלּוֹי הָעֲנָנִים
- דִּיִּצְרֵי כְּפִי שֶׁל הַקָּב"ה²⁷,
- כְּדַבְּרֵי הַמְּדֻרָשׁ שְׁזָהוּ מָה
- שְׁפָתוֹב²⁸ בְּתוֹרָה וַיִּפְחַ הַקְּדוּשׁ
- בְּרוּךְ הוּא בְּאֶפְיֵי שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן
- נִשְׁמַת חַיִּים. וְעַל דָּרָךְ זֶה
- בְּכֵל אָחַד מִיִּשְׂרָאֵל, שְׂגָם הוּא
- נִבְרָא עַל יְדֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצֻמוֹ
- פְּדִיאֵתָא בְּגִמְרָא (סְנֵהֲרִין²⁹)
- לְפִיכָף נִבְרָא הָאָדָם יְחִידִי לְלַמְדָּךְ (כו') ("לפיכך נברא אדם יחידי,
- ללמדך, שכל המאבד נפש אחת מישראל, מעלה עליו הכתוב כאילו איבד
- עולם מלא. וכל המקיים נפש אחת מישראל, מעלה עליו הכתוב כאילו קיים
- עולם מלא"). כְּדִי שְׁפָל אָחַד מִיִּשְׂרָאֵל, בְּכֵל מְקוּם וּבְכֵל
- יָדַע שְׁבִשְׁבִילוֹ בִּפְרֵט נִבְרָא הָעוֹלָם, וְהוּא כֵּל אַחַד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
- בְּעַל הַבֵּית עַל כָּל הָעוֹלָם, כְּמוֹ אָדָם הָרֵאשׁוֹן. וּבְזָה
- הִיָּה יְחִידִי וּמִמִּילָא שְׁלִיט עַל כָּל הָעוֹלָם. וּבְזָה בְּתַפְקִידוֹ וּבְעֻבְדוּתוֹ שֶׁל כָּל

(שבת קכז, סע"א) – הובא בלקו"ת אמור לח, סע"א. וראה "רשימות" חוברת כד. וראה גם לקוטי לוי יצחק לוח"ב ע' קיז: אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה.. האדם קאי על חכמה, וחבירו קאי על ז"א, כמ"ש בפע"ח בכוונת פורים (פ"ו) כפי' איש לרעהו, שקאי על יסוד אבא ויסוד ז"א (וגם יתפרש אדם על א"א, כידוע כפי' הבאת שלום בין אדם לחבירו כו'). (24) ע"פ לשון הש"ס – חגיגה ה, ב. (25) ראה שבת פח, ב ואילך. (26) קידושין ל, ב. (27) ראה ב"ר פכ"ד, ה. קה"ר פ"ג, יא (ב). אדר"נ ספ"א. (28) בראשית ב, ז. (29) לז, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אחד מישראל בעולם ישנם שני הענינים דארץ ענין, תחום עבודה
 2 שגזר עליה לשוב וארץ ענין ותחום עבודה אחר שלא גזר עליה
 3 לשוב, שבכללות, הגה ארץ שגזר עליה לשוב הוא ענין
 4 העבודה דעשה טוב, מצוות עשה, שהיא עבודה מתוך מגע עניני
 5 העולם ויישוב העולם וארץ שלא
 6 גזר עליה לשוב הוא ענין 1 ישנם שני הענינים דארץ שגזר עליה לשוב
 7 דסור מרע, מצוות לא תעשה 2 וארץ שלא גזר עליה לשוב, שבכללות, הגה
 8 שהיא עבודה מתוך התרחקות מעניני 3 ארץ שגזר עליה לשוב הוא ענין העבודה
 9 העולם, אבל למרות שבאופן כללי, 4 דעשה טוב, מצוות עשה, וארץ שלא גזר עליה
 10 העבודה ב'סור מרע' היא התרחקות 5 לשוב הוא ענין דסור מרע, מצוות לא תעשה,
 11 מהעולם, בכל זאת פללות הפנונה 6 אבל פללות הפנונה לא תעשה,
 12 בעבודה דמצוות לא תעשה, 7 היא בכדי לעשות את העולם
 13 היא בכדי לעשות את העולם 8 מקום מוכשר וראוי שבו תהיה
 14 מקום מוכשר וראוי שבו תהיה 9 המשכת הטוב על ידי מצוות
 15 המשכת הטוב על ידי מצוות 10 ושורש דמצוות לא תעשה, כדאי תא בלקויטי
 16 עשה³⁰, ובפרט לאחרי זה 11 תורה פרשת פקודי³¹ (מתקונני זהר³²) שהשורש
 17 כשעולה קיום המצוה למעלה 12 של מצוות לא תעשה הוא ב"ה של שם הוי',
 18 עד שנתגלה המקור ושורש 13 ועל ידם נמשך למטה לא רק מבחינת
 19 דמצוות לא תעשה, כדאי תא 14 והנגלות³³, ו"ה נגלות, אלא גם מבחינת י"ה,
 20 כפי שמואב בלקויטי תורה 15 שהם הנספרות להוי' אלקינו³³, שיהיו למטה
 21 פרשת פקודי³¹ (מתקונני 16 בגילוי. ועד שנעשה אופן נעלה יותר בעבודה
 22 זהר³²) שהשורש של מצוות 17 (למעלה ממצוות עשה ומצוות לא תעשה),
 23 לא תעשה הוא ב"ה של שם 18 שלאחרי ההקדמה דאתפא באה העבודה
 24 הוי', ועל ידם על ידי מצוות לא 19 דאתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למתקא³⁴,
 25 תעשה נמשך אור אלוקי מלמעלה 20 שמהפכים את הרע ועושים ממנו טוב, ועד
 26 למטה לא רק מבחינת 21 שלילה פיוס יאירי³⁵.
 27 והנגלות³³, ו"ה נגלות, כנגד 22 וזוהי הכנה קרובה למה שכתוב בתהלים³⁶
 28 שתי האותיות האחרונות של שם הוי' 23 וימלא כבודו את כל הארץ, שהדיוק
 29 אלא גם מבחינת י"ה, שתי 24 בזה הוא כל הארץ, היינו, הן הארץ אשר גזר
 30 האותיות הראשונות של שם הוי', שהם 25 עליה לשוב, והן הארץ אשר לא גזר עליה
 31 דרגה נעלית יותר משתי האותיות 26 לשוב, שלא שייך לומר עליה תפארת אדם
 32 האחרונות, שהם האותיות י"ה 27 לשבת בית³⁷, דירה לו יתברך³⁸, הגה תכלית העבודה היא שימלא כבודו את
 33 הנספרות להוי' אלקינו³³, 28 כל הארץ, גם הארץ שלא גזר 29 נעלה יותר, בין שהמשכה היא על ידי העבודה דאתהפכא חשוכא לנהורא
 34 שיהיו למטה בגילוי. ועד 30 ממשיכים ממקום נעלה 31 שם משיכים ממקום
 35 שנעשה אופן נעלה יותר 32 יותר, בין שהמשכה במקום 32 נעלה יותר, בין שהמשכה היא על ידי העבודה דאתהפכא חשוכא לנהורא
 36 בעבודה (למעלה ממצוות 33 הנחות היא על ידי העבודה 33 שם משיכים ממקום
 37 עשה ומצוות לא תעשה היינו 34 הנחות היא על ידי העבודה 34 שם משיכים ממקום
 38 מלמעלה משני האופנים גם יחד), 35 דאתהפכא חשוכא לנהורא 35 שם משיכים ממקום
 39 שלאחרי ההקדמה דאתפא 36 הנחות היא על ידי העבודה 36 שם משיכים ממקום

(30) ראה לקו"ת בלק ע, ג. אוה"ת שם ע' תתקצו. (31) ג, ב. (32) בהקדמה (ד, סע"ב. ה, א). ועוד. (33) לשון הכתוב – נצבים כט, כח. (34) ראה זח"א ד, א. (35) תהלים קלט, יב. וראה המשך תער"ב ח"ג ע' א'שמה ואילך. (36) עב, יט. – ולהעיר, שע"פ המנהג לומר בכל יום הקאפיטל תהלים המתאים לשנות חייו (סה"מ י"א ניסן בתחלתו) – ב"א ניסן שנה זו (תשל"ג) הותחל אמירת מזמור זה. (37) ישעי' מד, יג. (38) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁלִילָה פִּיּוּם יֵאִיר, שהחושך עצמו נחפך לאור כַּנּוֹכַר לְעֵיל.
2 (ד) וְיֵהִי רְצוֹן שֶׁפֶל זֶה יְקוּיִים אֶצֶל כָּל אֶחָד בְּפִרְט, בְּתוֹכְכִי
3 כָּל־לִשְׂרָאֵל כֻּלָּל, וּבִפְרָט אֵלּוּ שְׁנוּסָעִים בְּשְׁלִיחוֹת לְדַבֵּר
4 מַצְוָה אוֹ תוֹרָה, כִּמוֹ הַשְּׁלוּחִים לְאוֹסְטְרִיאָה שֶׁבִּפְנֵיהֶם נֹאמַר מֵאִמֵּר זֶה
5 אֲשֶׁר כִּשְׁלוֹן הַכְּתוּב בְּתַהֲלִים מֵה'
6 מִצְעָדֵי גִבֹר כּוֹנְנֵי וְדַרְכּוֹ 1 וּמְרִירוֹ לְמַתְקָא, וְעַד שְׁלִילָה פִּיּוּם יֵאִיר, כַּנּוֹכַר
7 יְחַפֵּץ³⁹, וְהַנְּסִיעָה הִיא בְּהַשְׁגָּחָה 2
8 פְּרִטִית מִלְּמַעְלָה לְהִמְשִׁיךְ שָׁם
9 בְּמִקּוֹם הַשְּׁלִיחוֹת חֲפֵץ הַנּוֹי',
10 שְׁזָהוּ הַמוֹשָׁג 'חֲפֵץ' פְּנִימִיּוֹת 4
11 וְעוֹמֵק הַרְצוֹן⁴⁰ (וְעַל אַחַת
12 כַּמָּה וְכַמָּה שְׁזָהוּ הַפְּנִימִיּוֹת
13 שֶׁל כָּל סֹדֵר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת שֶׁל
14 יִירֵדֵת הָאוֹר הָאֱלוּקִי מִדְּרַגָּה לְדְרַגָּה,
15 כִּמְדִירוּגָת הַנְּמוֹכּוֹת יוֹתֵר לְאַחֲרֵי
16 הַרְצוֹן הָעֲלִיוֹן) - שִׁיּוּמָשָׁף
17 גִּלְיֹו הַרְצוֹן הָאֱלוּקִי בְּדַרְכּוֹ שֶׁל כָּל
18 אֶחָד וְאֶחָד בְּמִשְׁךְ חַיִּים חִיּוּתוֹ
19 בְּעֲלָמָא דִּין, וְעַד לְתַכְלִית
20 שְׁבֻדָּה, שְׁיֵהִיָּה בְּכַחֲבִינַת
21 מְהֻלָּף⁴¹, הֵינּוּ שֶׁהוֹלֵךְ וּמֵתַעֲלָה
22 מִדְּרַגָּה לְדְרַגָּה וְאִינוֹ עוֹמֵד בְּמַצַּב אֶחָד
23 וְיַעֲשֶׂה אֶת כָּל הָעוֹלָם
24 לְמַהֲלָף. וְכִמוֹ כֵּן בְּעַבְדוּתָה
25 הַפְּרִטִית הַמוֹטַלַת עַל כָּל אֶחָד בְּפִרְט,
26 כַּנּוֹגֵעַ לְשְׁלִיחוֹת אֵיזָה
27 שְׁתֵּהִיָּה, וּבִפְרָט שְׁלִיחוֹת
28 שְׁקִשׁוּרָה עִם הַפְּצַת הַתּוֹרָה
29 הַהֲפָצַת הַמַּעֲיָנוֹת שֶׁל תּוֹרַת
30 הַחֲסִידוֹת בְּמִיּוּחַד, וּבְאֹפֶן שֶׁל
31 לִימוּד הַמְּבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה,
32 קִיּוּם הַמַּצְוֹת בְּהִידוּר - שְׁגָם
33 בְּזָה בְּמִלּוּי הַשְּׁלִיחוֹת שֶׁל כָּל אֶחָד
34 בְּפִרְט יֵהִיָּה הַעֲנֵן דְּרַבְּנֵי יְחַפֵּץ
35 בְּגִלְיֹו, לְאַחֲרֵי הַהֲתַחֲלָה בְּזָה
36 בְּאֹפֶן דִּיפְטֵר מִתּוֹךְ דְּבַר
37 הַלְכָה. וְאֵזוּ יִפְעֲלוּ שְׁיִתּוֹסֵף
38 בְּכָל הָעֲנִינִים שְׁבָהֶם צְרִיךְ
39 לְהִיּוֹת יָשׁוּב וְתִקּוֹן וּבִירוּר שֶׁל
40 הָעוֹלָם - דִּירָה לוֹ? תִּבְרָךְ,

רפ"ו. ובכ"מ. (39) תהלים לו, כג. וראה גם סד"ה אל יפטר הנ"ל. (40) תו"א וראו נט, ג. לקו"ת ראה יח, ג. (41) ראה אג"ק אדמו"ר מוהר"יי"צ ח"ו ע' רפז. הועתק ב"היום יום" ו אייר. (42) ראה ביאורי הזהר להצ"צ ח"א ע' ע ואילך. המשך תעריב פק"ד (ח"א ע' ר [רסט] ואילך). (43) ראה גם לקו"ת אמור לה, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 השְׁלִיחוֹת הַפְּרָטִית של כל אחד
 2 ואחר מהשלוחים וְהַשְׁלִיחוֹת
 3 הַכְּלָלִית של המטרה הכללית
 4 שבשביחה נכרא העולם לְעֵשׂוֹת לוֹ
 5 וְתַבְרָן דִּירָה בַּתְּחִיבוֹתֵינוּ.
 6 וּבְקָרוֹב מִמֶּשׁ גִּלְף לְקַבֵּל
 7 הַתּוֹרָה בְּשִׂמְחָה וּבְפִנְיָמִיּוֹת

ביאור בדרך אפשר

8 בְּכָלֵל, כּוּסוֹת בִּרְכַת רְבוּתֵינוּ וּשְׂאִינוּ
 9 לְקִרְאת חַג הַשְּׂבוּעוֹת, חַג מִתֵּן תּוֹרָה,
 10 וּבְמִיּוֹחַד נִלְךְ לְקַבֵּל פְּנֵי מְשִׁיחַ
 11 צְדָקְנוֹ, שְׂאָזוּ בְּבֵיאת הַמְּשִׁיחַ? הִיָּה
 12 עֲנִינְ פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה - תּוֹרָתוֹ
 13 שֶׁל מְשִׁיחַ - בְּגִלְוֵי, וּמִתּוֹרָה
 14 שְׂמָחָה וְטוֹב לְכַבֵּ.

המשך ביאור למס' בנא מציעא ליום ראשון עמ' א

1 הפירות נחשבים כריבית קצוצה אלא כאבק ריבית, הוא הדין לענין
 2 משכנתא, דהתם טעמא מאי שאין זו ריבית קצוצה משום דלא קין
 3 ליה ואם כן הלא נמי הרי לא קין ליה ואין זו ריבית קצוצה ואין לחלק
 4 בין מכירה להלוואה. וחולק על רב נחמן שאמר לעיל לענין
 5 אסמכתא שצריך המלוה להחזיר את הפירות שאכל.
 6 אמר רב פפי, עבד רבינא עובדא - מעשה בא לפני רבינא, במכירה
 7 על תנאי שאם ירצה המוכר יחזיר את המעות ויקבל את השדה,
 8 וְהַשִּׁיב - וחישב רבינא כמה פירות אבל הלוקח במשך הזמן
 9 שהיתה השדה בידו, וְאִפְיָק פִּירֵי - והוציא את הפירות מיד
 10 הלוקח, כלומר שחייבו לשלם אותם למוכר, וְדִלָּא כִּרְפָה פִּרְ רַב
 11 הוֹנָא שאמר שהפירות נחשבים כאבק ריבית ואינם יוצאים
 12 בדיינים. וטעמו שאף על פי שאמנם אין כאן ריבית קצוצה, מכל
 13 מקום הריהו הפירות של המוכר, ומה שמחל המוכר על אכילת
 14 הפירות היתה מחילה בטעות ואין זו מחילה.
 15 להבנת המשך הסוגיא יש להקדים, דרך הלוואה נפוצה בזמן
 16 הגמרא היתה הלוואה במשכנתא, ופירושה שהלוה היה נותן ביד
 17 המלוה קרקע למשך כל תקופת ההלוואה, והמלוה היה אוכל את
 18 פירותיה, עד שהלוה החזיר את חובו. ומנהגים שונים היו בדבר,
 19 יש מקומות שהיה המנהג שלאחר שסיכמו ביניהם על תקופת
 20 ההלוואה, זכה המלוה בשדה למשך תקופה זו ולא היה הלוה
 21 רשאי להוציא מן הקרקע אפילו אם הוא משלם את החוב, והוא
 22 הנקרא 'אתרא דלא מסלקי', ובמקומות אלו אין באכילת הפירות
 23 משום איסור ריבית כלל, ואפילו אם אין המלוה מנכה מן החוב
 24 תמורת הפירות שאוכל במשך תקופה זו, שכיון שאין הלוה יכול
 25 להוציא את השדה מיד המלוה בשנים אלו, נמצא שאין זו הלוואה
 26 ושהרי אינו רשאי לפורעהו אלא שכיון שהיה זקוק למעות מכר
 27 את שדהו לכמה שנים, ואחר כך חזר וקונה את השדה מיד
 28 המלוה, ונמצא שבשנים אלו אוכל המלוה את הפירות מקרקע
 29 שהיא שלו, ואין כאן ריבית כללית. ויש מקומות שהיה המנהג
 30 שבכל עתית שרצה הלוה לשלם את חובו יכול היה לעשות כן
 31 ולסלק את המלוה מהקרקע, והוא הנקרא 'אתרא דמסלקי'.
 32 ובאופן זה יש באכילת הפירות משום ריבית ושכיון שהלוה יכול
 33 לסלק את המלוה מן השדה בכל עת שירצה, אי אפשר להחשיב
 34 את השדה כקנייה למלוה למשך תקופת ההלוואה והלחן תבאר
 35 הגמרא אם באופן זה נחשב ריבית דאורייתא או אבק ריבית
 36 ובאופן אפשר לאכול את הפירות בהיתר.
 37 אמר רב גריה דרב יוסף משמיה דרבא, הא משכנתא - משכנתא זו
 38 באתרא דמסלקי - במקום שהמנהג שיש ללוה זכות לסלק את
 39 המלוה מן הקרקע על ידי תשלום החוב בכל עת שירצה, ונמצא
 40 שאכילת הפירות על ידי המלוה אסורה משום ריבית. לאחר
 41 שאכל המלוה מן הפירות כשיעור וזו - סכום החוב שהוא חייב לו,
 42 מְסַלְקִינָן לֵיה - רשאי הלוה לסלק את המלוה מן הקרקע בלא

43 כלום, שיכול לטעון ולומר שאינו רוצה לתת למלוה לאכול פירות
 44 בריבית, וכל הפירות שאכל הם בדמי הקרן של ההלוואה, וכיון
 45 שכבר קיבל את דמי כל הקרן, הרי פרע את חובו ועליו להחזיר
 46 את הקרקע. אבל אם אכל המלוה מן הפירות טפי - יותר מסכום
 47 ההלוואה, לא מְסַלְקִינָן מִיָּנִיה - אין מוציאים ממנו את העודף על דמי
 48 ההלוואה, מפני שאכילת הפירות אינה נחשבת ריבית קצוצה אלא
 49 אבק ריבית, ואבק ריבית אינה יוצאת בדיינים. וגם אם יש לו חוב
 50 נוסף בשטר אחר, לא מְחַשְׁבִּינָן מִשְׂטְרָא לְשְׂטְרָא - אין מחשבים את
 51 העודף שאכל מן הפירות של הקרקע שהיתה ממושכנת על חוב
 52 אחר, לנכות מן החוב הכתוב בשטר האחר, שהרי זה נחשב כאילו
 53 מוציאים מידו את הפירות, והרי זו אבק ריבית שאינה יוצאת
 54 בדיינים.
 55 וּבְדִיּוֹתֵינוּ - אולם אם היתה הלוואה לצורך יתומים והקרקע
 56 הממושכנת היתה קרקע של יתומים, לא רק אם אכל מן הפירות
 57 כשיעור וזו, מְסַלְקִינָן לֵיה מן הקרקע בלא כלום, אלא אף אם אכל
 58 מן הפירות טפי מסכום ההלוואה, מְסַלְקִינָן מִיָּנִיה - מוציאים ממנו
 59 את העודף ומחזירים ליתומים, וכן אם יש להם חוב אחר מְחַשְׁבִּינָן
 60 מִשְׂטְרָא לְשְׂטְרָא, ומנכים את דמי העודף מן החוב האחר. מפני
 61 שבית דין הם אביהם של יתומים, והם לא מחלו על העודף והרי
 62 זה כאילו כבר סילקו את המלוה משעה שאכל כשיעור החוב, ומה
 63 שאכל יותר על החוב אבל שלא ברשות הלוה, ואין זה אבק ריבית
 64 אלא גול.
 65 אמר רב אשי, השתא דאמרת - לפי מה שאמרת עתה, שאם אכל
 66 המלוה מן הפירות טפי משיעור ההלוואה לא מְסַלְקִינָן מִיָּנִיה - אין
 67 מוציאים ממנו את העודף מפני שהוא אבק ריבית ואבק ריבית
 68 אינה יוצאת בדיינים, אם כן הוא הדין שאם אכל מן הפירות רק
 69 כשיעור וזו, נמי לא מְסַלְקִינָן לֵיה מן הקרקע בלא וזו, אלא צריך
 70 לשלם לו את כל קרן ההלוואה. מפרש רב אשי: מאי טעמא, כיון
 71 שמתחילה לא אכל המלוה את הפירות על דעת לנכות בהם מן
 72 הקרן, אלא על דעת שיהיו לו הפירות בתוספת לקרן, הרי זה אבק
 73 ריבית משעת אכילתו, ואם כן פְּלוּגֵי בְּלֵא וזו, אֲפִיּוּקֵי מִיָּנִיה הוּא -
 74 אם עתה תסלקוהו מן השדה בלא לשלם לו את הקרן הרי זה נחשב
 75 כמו שאתה מוציא ממנו את הפירות, שהרי אתה נוטל את הפירות
 76 שאכל ונותן לו אותם תמורת הקרן, והרי הוּא אֲבָק רִבִּית וְאֲבָק
 77 רִבִּית אֵינָהּ יוֹצֵאת פְּדִינָיִן, לפיכך צריכים הפירות להישאר
 78 ברשותו, והלוה חייב לו עדיין את כל סכום ההלוואה.
 79 מספרת הגמרא: עבד רב אשי עובדא ביתומים קטנים - מעשה בא
 80 לפני רב אשי ביתומים קטנים שלוו על משכנתא של קרקע, ואכל
 81 המלוה מפירות הקרקע, ופסק רב אשי שאינם יכולים להוציא את
 82 הקרקע מיד המלוה אפילו לאחר שאכל פירות כשיעור כל החוב,
 83 עד שישלמו לו את חובם,

התוועדויות

בס"ד. ר"ד* יום ב', כ"ח ניסן, ה'תשל"ג.

– להשלוחים לאוסטרליא, בחדרו הק', אחרי תפלת מנחה –

- 1 (אמר מאמר (כעין שיחה) ד"ה אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה כו', ואח"כ אמר):
- 2 בנוגע פרטי ההנהגה – כבר נדפס בשיחה¹, ועתה – עם הוספות (כדלקמן):
- 3 בפעם הזו, הנה לפני שתגיעו לאה"ק – ששם עיקר ענינכם תפלה, שלפנ"ז צ"ל הענין של נתינת
- 4 צדקה² – תחנו (לפי התכנית) במדינה נוספת: אנגליא.
- 5 ומצו"ב עבור כל אחד מכם: עשר לירות לעניני צדקה עבור המוסדות שם; אח"כ בא"י – עשר דולר
- 6 עבור המוסדות שם ועשר דולר לצדקה; אח"כ בבואכם לאוסטרליא – מחזו חפצכם במשך זמן זה – יש
- 7 כאן עשר לירות אוסטרליות עבור המוסדות, ולירה אחת לצדקה.
- 8 ותעשו כל ענינים אלו בהצלחה רבה.
- 9 כנהוג (כפי שראינו אצל רבותינו נשיאינו), כשמגיעים לעיר או למדינה, מבקרים שם מקומות קדושה,
- 10 וגם את הרב – תעשו כך בלונדון, וגם בא"י בפרט – הרב של כפר חב"ד.
- 11 גם תמסרו פריסת שלום אישית לידידים טובים בכל מקום, ועאכו"כ באוסטרליא, וכן – לידידינו
- 12 שניאור זלמן בן שרה שי'.
- 13 (כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לכל אחד מהנוסעים שי' שיחה הנ"ל והמכתבים הכלליים דר"ח וי"א ניסן
- 14 ש.ז. 3. וסכום הכסף כנ"ל, ואח"כ אמר):
- 15 כיון שעומדים עתה קרוב לביאת משיח שילמד תורה את כל העם כולו⁴, ותורה שבכתב של חסידות
- 16 הוא ספר התניא⁵ – אתן לכל אחד ספר תניא.
- 17 (ונתן לכל א' מהנוסעים שי' ספר תניא. ואח"כ אמר):
- 18 כיון שזוהי פעולה נמשכת מהשלוחים הקודמים⁶, הנה כמדובר – צריך הדבר להיות בענין של תורה
- 19 ובענין של צדקה.
- 20 (ונתן לכל אחד מהשלוחים הקודמים שי' ספר תניא ועשר דולר).
- 21 (אח"כ אמר): שיהי' בהצלחה רבה, ופעולה נמשכת עד ביאת משיח צדקנו וגם לאח"ז, ונזכה בקרוב
- 22 לגאולה האמיתית והשלמה, ויוליכנו קוממיות לארצנו.

(4) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט. ועוד. לקו"ת צו יז, א. ובכ"מ.
 (5) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' רסא ואילך. וש"נ.
 (6) ראה גם בשיחה שבהערה 1 (תורת מנחם – התוועדויות שם ע' 158).

(* הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית).
 (1) להשלוחים שי' שנסעו בשנת תשל"א – ר"ד אור ליום ה', י"א אייר (תורת מנחם – התוועדויות חס"ד ע' 156 ואילך). וש"נ.
 (2) ראה המ"מ בשיחה הנ"ל. וכן להענינים דלקמן.
 (3) אג"ק חכ"ח ס"ע קסה ואילך; ע' קעח ואילך.

בס"ד. משיחת ש"פ קדושים, בדר"ח אייר ה'תשי"ט.

– בענין דופרצת בלימוד* –

בלתי מוגה

א. אמרו חז"ל¹ "קוב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא".

ומזה מובן, שהאמור לעיל² שעיקר ותכלית הכל הוא המעשה בפועל, בנוגע ל"עלמא" – הרי זה גם בנוגע לתורה, והיינו, שבישיבות בכלל, ובישיבות תומכי-תמימים בפרט, שבהם לומדים גליא דתורה ופנימיות התורה (כמבואר בקונטרס עץ החיים³), "המעשה הוא העיקר"⁴.
ענין המעשה אצל התלמידים הוא – הלימוד בפועל, היינו, שבחור צריך לישיב וללמוד נגלה וחסידות, הן בסדרי הישיבה, והן – באופן של "ופרצת"⁵ – בכל כ"ד שעות המעת-לעת (מלבד הזמנים הדרושים לצרכי הגוף).

אמנם, כדי שהלימוד יהי' כדבעי יש צורך בענינים של הכנה: לפנימיות התורה – ענין הביטול במציאות, שבא ע"י עבודת התפלה, היינו, שלא יהי' מציאות לעצמו, וכמשנת⁶ לענין "אין מוסרין סתרי תורה אלא למי שלבו דואג בקרבו"⁶. וגם לנגלה דתורה – צריכה להיות הקדמת האהבה ויראה, שהרי "אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחא לעילא"⁷.

אלא שענינים הנ"ל הם הכנות בלבד, ואילו התכלית היא – "המעשה הוא העיקר", שאצל תלמידי הישיבה הרי זה הלימוד דנגלה וחסידות בפועל.

ב. תכלית הכל הוא – לימוד הנגלה, לימוד החסידות ועבודת התפלה שע"י התלמידים, ולשם מטרה זו ישנם הרמ"ם, משפיעים, ההנהלה וכל עניני הישיבה – שכולם טפלים אל לימוד התלמידים, שזהו העיקר. וכשם שהדברים אמורים בנוגע לכללות עניני הישיבה, כן הוא גם אצל התלמידים גופא – שכל עניניהם הם טפלים בלבד אל הלימוד בפועל.

ומזה מובן בפשיטות, שגם אם יש איזה חסרון בכל שאר הענינים – אם בענינים גשמיים הנצרכים לתלמיד, או בענין ההשגחה וההשפעה ע"י הרמ"ם וההנהלה – אין זה צריך לגרום חסרון ומיעוט בלימוד התלמיד, כיון שכל הענינים הנ"ל אינם אלא טפל בלבד, כנ"ל.

ובמילא צריך התלמיד לידע, שעליו להפשיט את עצמו ("זיך אויסטאָן") מכל הענינים, ועיקר ענינו הוא – "ופרצת" בלימוד הנגלה, בלימוד החסידות ובעבודת התפלה.

ג. כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם⁸, שתלמיד ישיבת תומכי-תמימים, גם לאחר שיוצא מבין כתלי הישיבה, נשאר תמיד תלמיד.

"קדושה לא נעקרה ממקומה"⁹, ולכן, באיזה ציור שיהי' אח"כ, בעל-עסק או יושב-אוהל, ואפילו ראש-ישיבה או אפילו משפיע – הרי עיקר מעלתו היא שנשאר תלמיד.

(6) ראה חגיגה יג, א.

(7) תקו"ז ת"י (כה, ב). הובא בתניא פל"ט (נג, ב).

(8) ראה גם תו"מ חט"ז ע' 231. וש"נ.

(9) ראה ע"ח ש"ד פ"ג. של"ד פ"ג. תניא אגה"ק

ביאור לסו"ך (קמו, א).

(* ראה מכתב י"ז סיון שנה זו (אג"ק ח"י"ח ע' תי).

(1) זח"ב קסא, רע"ב.

(2) בשיחות שלפנ"ו, שלא הגיעו לדינו לע"ע (המו"ל).

(3) פכ"ב ואילך.

(4) אבות פ"א מ"ז.

(5) ראה גם לעיל ע' 50. וש"נ.

- 1 הדבר היותר יקר הוא – היותו תלמיד של רבותינו נשיאינו: כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, ובנו, כ"ק
2 מו"ח אדמו"ר.
- 3 ובפרט אם זוכה להיות תלמיד המחכים את רבו¹⁰, וכמדובר בהמאמרים¹¹ שע"י תלמיד זה מגיע הרב
4 לכח ההיולי העצמי, הקשור עם עצם הנפש, ומשם נשפע גם לתלמיד.
- 5 ד. תלמידי הישיבה הם תלמידים של רבותינו נשיאינו, מייסדי הישיבה, וע"י התקשרותם עם העצם
6 של הרביים קשורים הם עם עצמותו ית', שלמעלה גם מבחי' גליא דקוב"ה וסתים דקוב"ה.
- 7 וכיון שכן, מה נוגע להם ה"משגיחים" וכו', בה בשעה שהם קשורים באופן ישיר עם העצמות...
8 שהוא בעצמו משגיח "ובוחן כליות ולב אם עובדו כראוי"¹². והרי גם התבוננות קלה מספיקה על זה.
- 9 התכלית של התלמיד היא שישפיע גם על נפשו הבהמית, גופו וחלקו בעולם, ובשביל זה צריך
10 להקשיב ולקבל מהרמ"ם ומשפיעים כו'. אבל גם אם יש חסרון בכך, אין זה צריך לגרום מיעוט וחסרון
11 בעבודתו של התלמיד, בידעו שהוא קשור עם העצמות, כנ"ל.
- 12 ה. זאת ועוד:
- 13 כיון ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא", הנה ע"י ההנהגה ד"ופרצת" בתורה, יומשך גם בעולם –
14 בעולם בכלל, ובעולם השייך לישיבה בפרט.
- 15 ענין הפנימיות – שולט ומושל על החיצוניות. וכמו באדם, שהנשמה שהיא הפנימיות, שולטת על
16 הגוף שהוא החיצוניות. – כל הענינים צריכים אמנם לעבור באמצעות הגוף, אבל הם נעשים כפי שנדרש
17 מצד הנשמה.
- 18 ומזה מובן גם בנוגע להעולם והתורה: ישנו העולם כפי שהוא ע"פ הנהגת הטבע. אבל כאשר
19 התלמידים יעסקו בתורה באופן ד"ופרצת" – הרי זה יפעל "ופרצת" גם בעולם, כך, שיהי' מספיק גם
20 לבוש קטן ביותר בלבד, שתהי' רק "אחיזה" בטבע.
- 21 ונמצא, שנוסף על האמור לעיל שכל הענינים אינם צריכים למעט בלימוד התלמידים, להיותם ענינים
22 טפלים, והטפל אינו ממעט את העיקר – הנה, הא גופא שחסר בהטפל, הרי זה בגלל שחסר בהעיקר,
23 וכאשר יהי' "ופרצת" בתורה, הרי זה יביא בדרך ממיאל "ופרצת" בכל הענינים.
- 24 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א): "אזוי אזוי איז דער ענין" – כהלשון שהי' מורגל אצל החסיד הרי"מ
25 מפאָלטאַווא¹³.
- 26 ו. הוכחה נוספת לכל הנ"ל:
- 27 כאשר רואים את סדר ההנהגה מצד הנחות העולם – צריכים להתנהג להיפך.
- 28 סדר הנהגת העולם הוא – שבחדשי הקיץ ממעטים בלימוד התורה, ומקדישים שימת-לב יתירה לחיזוק
29 בריאות הגוף.
- 30 ומזה מובן שסדר ההנהגה צריך להיות להיפך – שבחדשים אלו צריכים להתמסר יותר לחיזוק בריאות
31 הנשמה,
- 32 – ובפרט ע"פ המבואר בחסידות¹⁴ שבחדשי הקיץ נקל יותר לעסוק בעבודת ה' – ועי"ז יתוסף בדרך
33 ממיאל גם בחיזוק בריאות הגוף.

(10) חגיגה יד, א. (13) ראה סה"ש תש"ו ע' 13. וראה גם תר"מ חכ"ד ע' 47. וש"נ.
(11) ד"ה הפך ים ליבשה דש"פ אחרי, מבה"ח אייר פ"ה (לעיל). (14) ראה סה"מ תרפ"ט ע' 70. וראה גם שיחת ש"פ קדושים, ע' 250.
(12) ל' אדה"ז בתניא רפמ"א. (13) ראה סה"ש תש"ו ע' 13. וראה גם תר"מ חכ"ד ע' 47. וש"נ.
(14) ראה סה"מ תרפ"ט ע' 70. וראה גם שיחת ש"פ קדושים, ע' 250. וש"נ.
(15) ראה סה"מ תרפ"ט ע' 70. וראה גם שיחת ש"פ קדושים, ע' 250. וש"נ.

ז. כאמור לעיל, תלמיד תומכי-תמימים, גם לאחרי צאתו מבין כתלי הישיבה, נשאר תלמיד.
 ולכן, הדברים האמורים מכוונים גם בנוגע לאלו שהיו תלמידים בעבר, גם אם עכשיו הם בעלי-עסקים
 – שצריך להיות אצלם "ופרצת" בהענינים שתלמידי הישיבה צריכים לעסוק בחיות ולהט ("קאָכן זיך"),
 כמבואר בארוכה בקונטרס עץ החיים, כיון שזהו עיקר ענינם.
 החסיד¹⁵ ר' בנימין קלעצקער הי' סוחר בעצים ("קלעצער"), ופעם, כשערך חשבון בעיני המסחר,
 ובשעת מעשה היתה מחשבתו מונחת בעיני חסידות, הנה בכואו לכתוב את הסך-הכל, כתב: "אין עוד
 מלברו..."
 – הוא לא כתב זאת בכוונה, בדרך צחות, אלא כך "נכתב" אצלו ("אזוי האָט זיך באַ אים געשריבן")!
 וכאשר שאלוהו: מה מקום לחשוב חסידות באמצע עריכת חשבון בעיני מסחר? – השיב: ישנו פלא
 יותר גדול – כאשר חושבים באמצע "אחד" אודות עצים בריגא... ואם בעיני העולם אין זה פלא, הרי
 בודאי אין להתפלא על כך שבאמצע המסחר בעצים חושבים אודות "אחד"!
 ח. הענין העיקרי שבו צריך תלמיד לעסוק בחיות ולהט ("קאָכן זיך") הוא – לימוד פנימיות התורה.
 ואע"פ שאמרו חז"ל¹⁶ "לא תהא יושב ושוקל במצוותי של תורה כו'" – הרי זה רק בנוגע לקבלת
 שכר; אבל בנוגע לעצם הענין – הרי במארוז"ל זה עצמו נאמר הלשון "קלה שבקלות וחמורה
 שבחמורות".
 וכמו"כ מצינו בתניא¹⁷ שישנו הענין ד"במאי הוי זהיר טפיי"¹⁸ – ענין אחד שבו הוא "זהיר טפיי",
 שהרי לא שייך במציאות להיות "זהיר טפיי" בכל הענינים – שזהו "בחי הגורל ממש", והזהירות היתירה
 ("זהיר טפיי") בענין זה נעשית "שער" ו"צינור" שע"ז יומשך תוספת חיות בכל המצוות. ובנדוד: ה"זהיר
 טפיי", החיות וההתלהבות, אצל תלמידי תומכי-תמימים, הוא – בפנימיות התורה.
 ולכן, כל אלו שבהשגחה פרטית יש להם שייכות לתומכי-תמימים, הן התלמידים בהוה והן התלמידים
 בעבר, הנה ה"גורל" שלהם הו"ע דפנימיות התורה, ובזה צריך להיות החיות וההתלהבות שלהם.
 וע"י ההנהגה ד"ופרצת" בהענינים דתומכי-תמימים, מתקשרים עם העצם של רבותינו נשיאינו, ועל
 ידם – עם עצמותו ית' ממש.

(17) אגה"ק סוס"ז.
 (18) שבת קיח, סע"ב.

(15) ראה סה"ש תרפ"ו ע' 100. וראה גם תו"מ ח"א ריש ע'
 152. וש"נ.
 (16) תנחומא עקב ב. דב"ר פ"ו, ב. ועוד.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שמונה עשר לעומר עמוד ב

1 ואומַר, מהמילה 'זאת', ממעטים, ולומדים שְׁאִין הָאִשָּׁה שׁוֹתָה
 2 וְשׁוֹנָה – שאין משקים אשה סוטה אלא פעם אחת, ואף אם שוב קינא
 3 לה בעלה ונסתרה – אין משקים אותה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מַעֲשֵׂה
 4 וְהַעֲדֵי לְפָנֵינוּ נְחוּנְיָא חוֹפֵר שִׁיתִין, שְׁהָאִשָּׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנָה פֻּעַם
 5 שְׁנַיָּה, וְקִיְּפִלְנָה עֲדוּתָהּ לְנַהוּג כּוֹן, פֻּשְׁנֵי אֲנָשִׁים – שאם שתתה פעם
 6 אחת, ומת בעלה ונשאת לאחר, וגם השני קינא לה ונסתרה, משקים
 7 אותה שוב. אָבֵל לֹא בָּאִישׁ אָחֵד – אך אם אותו בעל קינא לה פעם
 8 שְׁנַיָּה ונסתרה, אין משקים אותה שוב. וְחֻקֵּימִים אֲוֹמְרִים – שיטה
 9 שלישית, אִין הָאִשָּׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנָה פֻּעַם שְׁנַיָּה, בִּין בָּאִישׁ אָחֵד
 10 שקינא לה שני פעמים, וּבִין בְּב' אֲנָשִׁים שׁוֹנִים. שואלת הגמרא,

בס"ד. שיחת* יום א' פ' קדושים, כ"ז ניסן, ה'תש"ל

– להת' שי' החוזרים לאה"ק ת"ו, בחדרו הק' –

- 1 כיון שעומדים אתם לעלות חזרה לארה"ק, לאחרי הזמן שהייתם בחו"ל, לכן עליכם להיות – כדברי
2 הגמרא¹ – "כתרי מנייהו", דהיינו ב"פ ככה, וכפירוש החסידות ב"כפלים לתושי"², שאין זה בדיוק ב"פ,
3 אלא זהו ענין שלא בערך³, ורק בגלל איזה טעם הרי זה נקרא "כפלים".
- 4 ומובן, שלכל לראש הרי זה בנוגע ללימוד התורה – שזה הי' ההיתר לצאת לחו"ל⁴; וכיון ש"גדול
5 למוד תורה שהלמוד מביא לידי מעשה"⁵, הנה כן הוא גם בנוגע למעשה שבא כתוצאה מלימוד התורה.
6 וכיון שענין התורה הוא "מים חיים"⁶ – צריך הדבר להתבטא בכך שיתוספו עוד תלמידים, ולימוד
7 התורה יתפשט עוד יותר, עד למקומות שנקראים "חוצה"⁷.
- 8 ולכל לראש, עבודתכם בבואכם בחזרה היא – לבנות את ישיבות חב"ד (שבהם תמשיכו ללמוד) שיהיו
9 גדולים יותר הן בכמות והן באיכות: בכמות – שיתוספו עוד תלמידים, וגם באיכות – בנוגע לביסוס
10 וחיוזוק והתרחבות בסדרי הלימודים בכמות ובסדרי הלימודים באיכות.
- 11 אלו מכם שבאו משיבת "תורת אמת" בירושלים, וימשיכו ללמוד בה – יש להם תפקיד מיוחד: כיון
12 שזוהי ישיבה הקשורה עם ירושלים עיר הקודש, עליהם להשקיע את עצמם בכל הכחות עד כדי מס"נ,
13 שכל אחד יהי' דוגמא חי' כיצד צריכה להיראות ישיבת תורת אמת. לכל לראש, בנוגע לדבר שבולט
14 לעין מיד – שמירת סדרי הלימודים, וכמובן גם בנוגע לשאר הענינים: התמדה ושקידה אליבא דנפשי'
15 בלימוד הנגלה ובלימוד החסידות, ועבודת התפלה, ובכל הענינים.
- 16 אפילו הענינים שתלויים ובאים מצד ראשי הישיבה, משגיחים או משפיעים – צריך להשתדל שגם
17 הם ישמרו על כל סדרי הלימודים, וכשהם יראו שהתלמידים דורשים זאת, בודאי שגם הם יקפידו יותר
18 בדבר.
- 19 וכן (כאמור לעיל) להשתדל שיתוספו עוד תלמידים.
- 20 וכיון שכל הנ"ל הוא דבר נחוץ ביותר, וזכות הרבים – הרי בודאי שזכות הרבים מסייעתם.
- 21 וכאשר כל אחד מכם יעשה זאת במסירה ונתינה, אזי יראה פרי טוב בעמלו – שיתוסף בבנין ישיבת
22 תורת אמת שלא בערך, היינו, שככל שהי' באופן טוב עד עתה, יתוסף בזה שלא בערך יותר.
- 23 ועד"ז גם בנוגע לאלו מכם שיחזרו לקרית גת.

להצ"צ – פ' ואתחנן ע' רלח ואילך).
6 לקו"ת חוקת (נו, א ואילך) ובכ"מ. ולהעיר מזח"ג (צו, ב):
"לא תדכא במיין כו' ואקרי מים חיים" – אף דקאי בזבה. וכן
הוא בתקו"ז בסופו (קמג, ב) סוף ת"ה (בנדה). בלקו"ת שלח (מב,
ב. בנדה וזבה). ובשיטת הגאונים, רבותיו דרש"י ובס' הפרדס
לרש"י ועוד. ראה הערות וצינונים ללקו"ת שם (וראה גם תורת
מנחם – התועודיות חל"ט ע' 352. וש"נ).
7 ועי"ז יתהפך ה"חוצה" דהעושה – וכתורת הבעש"ט
עה"פ (תהלים קכא, ה) "ה' צלך" – הובאה ג"כ בקדושת לוי פ'
בשלח (ראה כש"ט בהוספות סע"ח. וש"נ).

(* הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפסה
(בחלקה) בהוספות ללקו"ש ח"ז סע"ע 320 ואילך. במהדורא זו
ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
1 כתובות עה, סע"א.
2 איוב יא, ו.
3 ראה שמו"ר רפמ"ו. רד"ה ביום השמע"צ תרצ"ט (סה"מ
תרצ"ט ע' 60 ואילך). ולהעיר מרד"ה לך לך תרכ"ז (סה"מ תרכ"ז
ע' ט).
4 רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ט.
5 ב"ק יז, א. ולהעיר ממאמרי ד"ה ושנתם (אוה"ת –

1 ואם רק תהי' הסכמה מהנהלות הישיבות שם – מה טוב שרובם של התלמידים יהיו בתורת אמת,
2 ואחדים בקרית גת (ענין זה לא נוגע כ"כ לישיבה שבכפר חב"ד).

3 וכאמור לעיל, שתקבלו על עצמכם תפקיד חדש, לבסס ולהרחיב – הן בעומק והן בהתרחבות גדולה
4 ובאורך – את ישיבת תורת אמת בכל פרטי, ועד"ז בנוגע לישיבה בקרית גת; אבל בתורת אמת בפרט,
5 מצד היותה בירושלים.

6 וכמו"כ תעסקו שם במבצע תפילין, אבל רק בזמנים ובאופנים שלא יפגעו כלל בהתמדה ושקידה וכל
7 עניני הישיבה, שזהו העיקר ולכל לראש אצלכם.

* * *

8
9 השי"ת יעזור לכם שיקויימו ב' הפירושים – שהובאו בחסידות ובפרט מהצ"צ⁸ – במאמר המדרש?
10 על מ"ש בפרשת השבוע¹⁰ "קדושים תהיו", "יכול כמוני, ת"ל כי קדוש אני, קדושתו למעלה
11 מקדושתכם": פ"י הא', שאכן "קדושתו למעלה מקדושתכם" (אע"פ שיש קס"ד "יכול כמוני"), ופ"י הב',
12 שאכן יכול להיות – "כמוני", כמבואר שם דרגות אלו.

13 וכפירוש החסידים, שפירוש המדרש (לפי פ"י הב') אינו בתור קשיא ושאלה בדבר ("יכול כמוני")
14 שדוחים אותה ("קדושתו למעלה מקדושתכם"), אלא זהו בניחותא: "קדושים תהיו" – מפרש המדרש
15 בפשטות – שאכן יכולים להיות ("יכול") "כמוני", היינו, שאכן יכול להיות שיהודי עומד בקדושה כזו
16 כמו הקב"ה כביכול.

17 והכח על זה (ומהיכן למדים זאת) – "תלמוד לומר כי קדוש אני": מהו הטעם ש"קדושים תהיו" –
18 בגלל ש"קדוש אני", ומזה מוכח שאכן יכולים להיות כמו "קדוש אני"¹¹. וההסברה בזה – אומר המדרש
19 – לפי ש"קדושתו למעלה (תלוי) מקדושתכם"¹²: כשיהודי למטה מתנהג כמו אדם קדוש, ובמילא כל
20 עניניו הם קדושים – בזה תלוי, כביכול, קדושתו של הקב"ה למעלה.

21 וזוהי הנתינת כח ליהודי שיוכל להיות [לא רק כפי' הא', שזהו רק קס"ד, ואח"כ בא "תלמוד לומר"
22 שאינו כן, אלא גם כפי' הב', שיכול להיות] קדוש כביכול כקדושתו של הקב"ה.

23 וענין זה נאמר ליהודי בכל מקום שהוא, עאכו"כ עבור אלו שהם לא בחו"ל אלא בארץ הקודש, אשר
24 "עני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה"¹³, ועאכו"כ בירושלים עיה"ק שבאה"ק¹⁴; עאכו"כ
25 יהודי – שיהודי הוא קדוש – ונמצא בירושלים שהיא עיר הקודש, ולומד בישיבה קדושה תורה קדושה,
26 ובאופן דקדוש ומובדל¹⁵ (שהוא מובדל מתאוות העולם ומקדש את עצמו בענינים של קדושה¹⁶) – אזי
27 יש לו שלא בערך יותר כחות ושלא בערך יותר סיוע מלמעלה.

28 והקב"ה עוזר לו למלא בחסד וברחמים ובהצלחה רבה ומופלגה כל הפרטים האמורים לעיל; ולכל
29 לראש – ללמוד, כפשוטו, בהתמדה ושקידה הכי גדולה, הן נגלה והן חסידות, והלימוד יביא לידי מעשה
30 – קיום המצוות בהידור, כולל עבודת התפלה, וגם בהנקודה של הפצת המעיינות חוצה.

* * *

31

8) ראה תורת מנחם – התוועדויות סה"מ אייר ע' רמט ואילך.
וש"נ.

9) ויק"ר פכ"ד, ט.

10) ר"פ קדושים. וראה מאור עינים עה"פ.

11) וי"ל דסמיך (גם) אסיפא דקרא: "אני ה' אלקיכם" – כח שלכם.

12) ראה תנחומא ותו"כ עה"פ. ולהעיר מתורת הה"מ (בסו"ס אור תורה) "דע מה למעלה – ממך" (אבות רפ"ב. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"נ ע' 363. וש"נ).

13) עקב יא, יב.

14) כלים פ"א מ"ח.

15) עיין תניא פמ"ו (ובכ"מ). ושם: "שהיא קדושתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו". ובכתבי אדני"ע (המשך תער"ב ח"ב ע' תתקנ"ד. ועוד) דבכבודו ובעצמו – מל' דא"ס ועצמות דא"ס שלפני הצמצום.

16) ראה רמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל, ושם: "נתקדש קדש קדשים".

- 1 ויהי רצון שתבשרו טוב בכל האמור.
- 2 תתדברו ביניכם מי מכם יהי המודיע מהנעשה בכל זה בירושלים, ומהנעשה בכל זה בקרית גת
- 3 (ומהנעשה בכל זה בשאר מקומות – אם הנהלת הישיבה תחליט שחלק מכם יהיו גם בישיבות חב"ד
- 4 שבשאר המקומות).
- 5 כדי שתהי' אחיזה גם בענינים גשמיים – אשתתף בהוצאות הנסיעה, וזה גם יחזק את השליחות
- 6 האמורה.
- 7 שנשמע מכם בשורות טובות; שיהי' קיץ מוצלח והצלחה תמידית;
- 8 ותמלאו את כל ד' הפירושים ד'וספרתם"¹⁷ (כמדובר אתמול¹⁸ בענין "וספרתם לכם"¹⁹): ענין המספר;
- 9 ענין סיפור והגדה; ענין הספר; והענין דאבן ספיר, ויהי' זה באופן ד"לכם"²⁰.
- 10 וענין זה יביא אתכם לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.
- 11 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן בידו הק' לכל א' מהתלמידים שיחיו שטר ע"ס 50 דולר].
- 12 שנשמע מכם בשורות טובות בגשמיות וברוחניות גם יחד.

17 ראה ג"כ אוה"ת להצ"צ ר"פ תשא. ורד"ה וספרתם לכם
(בפ' אמור ע' קסז).

18 במאמר ד"ה וספרתם לכם דש"פ אחרי פ"ב (תורת מנחם
– התוועדויות ח"ס ע' 174 ואילך).

19 אמור כג, טו.

20 להעיר מדרז"ל: "לכם משלכם" (סוכה מא, ב). וראה ד"ה
וספרתם (בלקו"ת (אמור לה, ד), בסידור (עם דא"ח), באוה"ת –
הנ"ל (ע' קסח) – ועוד).

אגרות קודש

בי"ה, א' אייר, תשי"ז
ברוקלין.
שלום וברכה!

במ"ש אודות פעולותיו בהפצת המעינות חוצה, יישר חילו לעסוק גם בזה שזהו מצורך
והכרח השעה ובפרט באה"ק ת"י. ומ"ש שרוצה להוסיף בזה עוד במקומו, מובן שנכון הדבר, אבל
באופן שלא יגע בלימודו עם תלמידי הכתה שלו בהכנת השיעורים וכו' וכמובן ג"כ מהלכות ת"ת
לאדה"י סוף פרק א', וע"פ הבטחת רז"ל שמדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה אלא שכי"פ ככה...

מובן שנכון הענין שיש ש"ס בביתו, ומוזר אפילו קס"ד באיזה חשש בזה ואדרבה,
ואדרבה. ובודאי למרות טרדותיו בהאמור משתתף בחלוקת הש"ס ובפרט ע"פ המבואר במ"א,
שכל המשתתפים הרי זה כאילו כל אחד מהם גומר כל הש"ס במשך השנה.

תקותי שניצל ימי הפסח בכלל ובפרט לעבודתו בקדש האמורה ומתכוון ומשתתף גם
בעבודת הכינוסים, והשי"ת יזכהו לבשר טוב גם בזה.

בברכה לבריאות הנכונה ולבשו"ט בכל האמור.

לקוטי שיחות

פרשת קדושים

כרך כב, שיחה א

מתורגם ללשון הקודש

- 21 ג) מדוע מאריך רש"י בלשונו הן בציטוט מן הפסוק, והן בדבריו "מאימתי מונה לו" – הוא היה צריך לומר
22 בקצרה: "שלש שנים⁷ – משעת נטיעתו"?
23 אמנם, זהו הניסוח ב"תורת כהנים", אך, כאמור מספר
24 פעמים, אין דרכו של רש"י לצטט בפירושו על התורה את
25 דרשות חז"ל בלשונן, אלא הוא מפרש את פשוטו של
26 מקרא. ולכן הוא משנה ומשמיט מלשון חז"ל לעתים
27 תכופות, בהתאם לפירוש הפסוק לפי פשוטו של מקרא.
28

ב.

מנין שנות הערלה – לפי האדם או לפי העין?

- 29 ההסבר לכך הוא:
30 בפשטות קשה לרש"י ההרחבה בלשון הפסוק "שלש
31 שנים יהיה לכם ערלים": והרי כבר נאמר לפני כן
32 "וערלתם ערלתו את פריו", ומדוע, אפוא, חוזרת התורה
33 שוב על המילים "יהיה לכם ערלים", ואינה אומרת
34 בקצרה: "וערלתם ערלתו את פריו שלש שנים"?
35 ומכך מסיק רש"י, שבערלה יש שני עינים: (א) איסור
36 הערלה החל על העין והפירות – "חפצא" – "וערלתם
37 ערלתו את פריו", ובלשון רש"י⁸: "והא אטום ונטתם
38 מליהנות ממנו". (ב) המנין של "שלש שנים" – דין החל
39 על האדם – "גברא" – "שלש שנים יהיה לכם ערלים"⁹.
40 ולכך מתכוון רש"י בהרחיבו בדבריו "מאימתי מונה לו

א.

"שלש שנים... ערלים"

- 1 מן הפסוק¹ "וכי תבואו אל הארץ ונטעתם... וערלתם...
2 פריו שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל", מצטט רש"י
3 את המילים "שלש שנים יהיה לכם ערלים", ומפרש:
4 "מאימתי מונה לו משעת נטיעתו".
5 מסבירים המפרשים², שבכך מתכוון רש"י להבהיר,
6 שהמנין של "שלש שנים" אינו "משעה שעושה פרי", אלא
7 "משעת נטיעתו". וזאת לומדים מהמילה "ונטעתם"³ –
8 "לומר דמשעת נטיעה מונין".
9 יש להבין:
10 א) אם ההכרח להסבר "מונה לו משעת נטיעתו" נובע
11 מהמילה "ונטעתם"⁴, צריך היה רש"י לצטט (גם) מילה זו
12 ב"דבור המתחיל"?
13 והשאלה אף מתחזקת: המקור לפירוש זה הוא ב"תורת
14 כהנים"⁵, ושם, אכן, מבוסס הלימוד ומובא בהמשך
15 לדרשות על "ונטעתם...". ואילו רש"י משנה מ"תורת
16 כהנים" ומביא על המילים⁶ "שלש שנים יהי לכם ערלים",
17 וכלל אינו מזכיר את המילה "ונטעתם".
18 ב) ללא המילה "ונטעתם" – מנין יודעים לפי פשוטו
19 של מקרא, שמנין שלש השנים הוא משעת הנטיעה, ולא
20 משעת צמיחת הפירות⁴ – "פריו ג' שנים"?

בפשטות על ההמשך בפרש"י "יכול כו' ת"ל יהי כו'". אבל ראה לקמן בפנים סעי' ב.

(8) כאן (וראה הערה הבאה). ובראב"ע כאן: שאותו פרי הוא חשוב כמו ערלה שהיא מוקת כו'. ולהעיר מת"א כאן: ותרחקון רחקא, ובתיב"ע: ותגורון גזרא – שמדגיש פעולת הגברא. וראה לקמן בפנים סעיף ד.
(9) אבל להעיר מפרש"י לעיל (וארא ו, יב): וערלתם ערלתו עשו לו אוטם וכיסוי איסור שיבדיל בפני אכילתו. שלש שנים יהי לכם ערלים אטום ומכוסה ומובדל מלאכלו – ומשמע מזה, ש"וערלתם גו'" ("עשו לו אוטם כו'") הו"ע דהגברא; ו"שלש שנים יהי לכם ערלים" ("אטום כו'") הו"ע בהחפצא.

(1) פרשתנו יט, כג.

(2) רא"ם, גו"א ועוד.

(3) גו"א, באר מים חיים (לאחי המהר"ל), דבק טוב ועוד. וכ"ה בקרבן אהרן לתו"כ כאן.

(4) וראה פ"ה המשכיל לדוד כאן (שנלמד זה מדלא כתיב "ער שלש שנים גו'", ע"ש).

(5) עה"פ.

(6) שינוי זה בפרש"י י"ל בפשטות, כי בא לפרש המנין ד"שלש שנים" אבל עדיין אינו מובן (כבפנים) – למה לא העתיק גם תיבת "ונטעתם"?

(7) זה שהעתיק רש"י בהד"ה גם התיבות "יהי לכם ערלים" * קאי

(* בדפוס עני וובא' מכת"י רש"י שתחת"י) – הד"ה הוא "שלש שנים".

28 לו משעת נטיעתו, (ב) "יכול אם הצניעו..." – אינם
 29 קשורים, לכאורה, ביניהם: "מאימתי מונה לו..." הוא
 30 הסבר על המילים "שלש שנים"¹³, ואילו "יכול אם
 31 הצניעו..." הוא הסבר על המילים "יהיה לכם ערלים".
 32 רש"י צריך היה, אפוא, להפריד בין שני ענינים אלו
 33 ולכתבם בשני "דבורי המתחיל" שונים (כדרכו במקומות
 34 אחרים), ומדוע הוא מביאם בהמשך זה לזה, באותו
 35 "דבור-המתחיל"¹⁴?
 36 תמיהה זו אף קשה יותר: גם המקור של פירוש רש"י
 37 זה – "יכול אם הצניעו..." – הוא ב"תורת כהנים"¹⁵, אך
 38 שם אכן אין הוא מופיע בהמשך לענין "מאימתי
 39 מונה..."¹⁶, אלא כענין נפרד, ומדוע, אפוא, משנה רש"י
 40 מתורת כהנים ומחבר שני ענינים אלו יחדיו?

ד.

"בהוייתו יהא" – אין זה איסור גברא בלבד

41 לפי האמור לעיל בסעיף ב' יובן הדבר בפשטות:
 42 כיון שהתורה מדגישה "יהיה לכם ערלים", שזוהי
 43 הלכה החלה על ה"גברא", כדלעיל, ניתן לחשוב שזאת לא
 44 רק לגבי הפרט של "שלש שנים", שמונים הוא "לכם",
 45 אלא שאיסור ערלה בכלל הוא רק "לכם" – איסור גברא¹⁷,
 46 ושהמילים "יהיה לכם ערלים" אינן מהוות תוספת
 47 למילים "וערלתם ערלתו את פריו" (והלכה לגבי מנין
 48 שלש השנים בלבד) אלא הן מהוות פירוש ל"וערלתם
 49 ערלתו את פריו", ובאות להסביר שכוונתן לאיסור גברא
 50 בלבד – "יהיה לכם ערלים".
 51 ואם נקב סברא זו, שאיסור ערלה אינו חל על הפירות
 52 עצמם, אלא זהו איסור החל על האדם שלא לאכול פירות
 53 האילן בשלש שנים הראשונות – הרי אז ייתכן לומר,
 54 שלאחר שחלפו שלש שנים אין חל איסור ערלה, אף על
 55 פירות שנבטו בשלש שנות הערלה, ונשמרו לאחר מכן.

וגם לפמ"ש הרמב"ן (והוא בקיצור בר"ן) ר"ה שם, דלר' אליעזר בן יעקב (סוטה מג, ב) נתמעט מברך ומרכיב מערלה (וראה מלבי"ם כאן) – הרי אין הטעם בזה מפני שמונים לפי העין, כ"א מפני שאין זה דין נטיעה.

13 וגם לפמ"שנ"ת לעיל בפנים שפירוש זה ("מאימתי כו") שייך גם להתיבות "יהי לכם ערלים" – הו"ל לרש"י להעתיק עוה"פ תיבת אלו ולפרש "יכול כו" ת"ל יהי כו" (כדרכו בכ"מ. ולדוגמא בפרשתנו לעיל יט, ג).

14 ראה מה שתי' במשכיל לדוד כאן. וראה הערה 18.

15 עה"פ (בשינוי לשון).

16 ויש הפסק דרשה אחרת ביניהם.

17 ראה לעיל הערה 8.

1 משעת נטיעתו". האדם צריך לספור ולהיות "מונה לו" את
 2 המנין של "שלש שנים". וכיון שספירה זו היא "לכם",
 3 סביר לומר ש"שלש השנים" אינן נחשבות מעת שהעץ
 4 חנט פירות, אלא משעת פעולת האדם, ה"גברא" –
 5 "ונטעתם"¹⁰ – מעת שחוא נטע את העץ.

6 ולפי זה נובע עוד הבדל להלכה: כיון שהענין של
 7 "מונה לו משעת נטיעתו" הוא משום שהמנין צריך להיות
 8 "לכם", יוצא, ששלש השנים מהנטיעה צריכות להיחשב
 9 לפי האדם – "לכם" – ולא לפי העץ.

10 ההבדל בין שני אופנים אלו – אם "שלש השנים"
 11 נמנות לפי "העץ" או לפי נטיעת האדם – מתבטא כאשר
 12 נוטעים ענף של עץ שכבר בן "שלש שנים":

13 אם מונים לפי העץ, יש מקום לומר, שכיון שכבר
 14 עברו על הענף שנות הערלה, מותרים הפירות הצומחים
 15 עליו מיד.

16 אך אם שלש השנים נמנות לפי האדם הנוטע – "לכם"
 17 – יוצא, שיש צורך לספור שוב מחדש "שלש שנים" מאז
 18 שהאדם נטע את הענף בשנית.

19 לפי זה תואמת שיטת רש"י בפירושו על התורה – לפי
 20 הפשט – לדרך ההלכה, הקובעת¹¹, ש"אחד הנוטע ואחד
 21 המברך..." חייבים בערלה¹².

ג.

"יכול אם הצניעו..." – בהמשך אחד

22 לפי זה יובן ענין נוסף בפירוש רש"י:
 23 לאחר המילים "מאימתי מונה לו משעת נטיעתו",
 24 ממשך רש"י ואומר, באותו "דבור המתחיל" – "יכול אם
 25 הצניעו לאחר שלש שנים יהא מותר, תלמוד לומר: יהיה,
 26 בהוייתו יהא".
 27 יש להבין: שני ענינים אלו בפירוש רש"י – (א) "מונה

10 אף שע"ד ההלכה אין צ"ל נטיעת אדם, כי גם אם עלה מאליו חייב בערלה (ערלה פ"א מ"ב) – דיבר הכתוב בהווה ונטעתם. וי"ל שע"ד הפשט צ"ל נטיעת אדם דוקא, כהלשון "ונטעתם". וראה תו"כ כאן: "ונטעתם פרט לעולה מאליו" (וראה ע"ד ההלכה – מפרשים לערלה שם. ירושלמי שם פ"א ה"א וב'. רמב"ם ה"ל מע"ש ונטע רבעי פ"י הלכה ה"ו. טוש"ע י"ד סו"ס רצד. ועוד).

11 ר"ה ט, סע"ב ובתוד"ה מרכיב שם. רמב"ם שם הי"ד. טוש"ע שם ס"ז.

12 וגם לדרשת התו"כ כאן "ונטעתם פרט למרכיב ולמברך" – ראה תוס' (ועוד) לר"ה שם שאירי כשלא נפסקה מהאילן הזקן כו'. וראה ערלה פ"א מ"ה ובמפרשים שם. ירושלמי שם פ"א ה"ג. רמב"ם וטוש"ע שם ונ"כ. ועוד.

27 זאת להסביר, שהחלק שממנו יונקים הפירות את חיותם²⁵
 28 הוא מג' הקליפות הטמאות.
 29 אך כיון שלאחר שלש שנים מותרים הפירות, יוצא
 30 שגם חלק זה של האילן אינו משלש הקליפות הטמאות –
 31 ומדוע אפוא קיים בפירות איסור חפצא?

ו.

"קיום וחיות" ולא "קיום גופם"

32 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את דברי אדמו"ר
 33 הזקן בתניא²⁶ אודות "מאכלות אסורות מהצומח כמו
 34 ערלה וכלאי הכרם..." – שה"קיום והחיות" שלהם הוא מג'
 35 קליפות הטמאות. הרבי (מוהרש"ב) נ"ע²⁷ מדייק,
 36 שב"ערלה וכלאי הכרם לא אמר וקיום גופם" – בשונה מן
 37 הנאמר לפני כן, לגבי "בעלי חיים הטמאים ואסורים
 38 באכילה", ששם אין אדמו"ר הזקן אומר רק "נפשות",
 39 אלא שגם "קיום גופם" הוא מג' הקליפות הטמאות,
 40 ומסביר: "שהרי גופם (של הערלה וכדומה) טהור..."

41 ולכאורה, אין מובן: הרי פירות ערלה אסורים לעולם,
 42 ואם כך צריך להיות "קיום גופם" מג' הקליפות הטמאות.
 43 ואם זה משום שהפירות צומחים מהאילן שהוא דבר היתר,
 44 הרי גם חיותם הוא על ידי האילן?

45 ההסבר לכך הוא: ההבדל בין "קיום גופם" לבין "קיום
 46 וחיות" הוא:

47 הגוף והגשמיות של כל דבר נברא פעם אחת בלבד,
 48 ולאחר מכן רק מקיימים את המציאות הקודמת, ולכן לא
 49 ייתכן שיחולו בכך מעצמם שינויים בין תקופה לתקופה²⁸,
 50 ולא ייתכן שישתנה המקור שממנו נובע "קיום גופם".

51 לעומת זאת חיות הצומח והדומם מתחדשת תמיד,
 52 כמבואר במספר מקומות²⁹, שהמשמעות של "המחדש

1 לפי זה היינו מסבירים, שאיסור ערלה הוא איסור גברא
 2 – "יהיה לכם ערלים" – התלוי בזמן – "שלש שנים"¹⁸,
 3 כאיסור אכילת חמץ בפסח¹⁹ וכדומה, שחל איסור על
 4 האדם לאכול את הפירות תקופה מסוימת²⁰, ולכן "אם
 5 הצניעו לאחר שלש שנים" מותר לאכול את הפירות, כי
 6 תקופת האיסור כבר חלפה.

7 אך מהמילה "יהיה" לומדים "בהיותו יהא" – שאיסור
 8 ערלה קיים וחל על פירות אלו תמיד, גם לאחר שחלפו
 9 שלש שנות הערלה²¹.

ה.

בין איסור חפצא לבין איסור גברא

10 לגבי ההסבר הפנימי להבחנה בין איסורי גברא לבין
 11 איסורי חפצא, ניתן לומר, שהדבר תלוי במקור שממנו
 12 נובעת החיות של הדבר הנאסר:

13 איסורי חפצא, שהחפץ כשלעצמו אסור, קיימים כאשר
 14 החפץ מקבל חיות משלש הקליפות הטמאות לגמרי²²,
 15 ולפיכך זהו חפץ של איסור, והוא אסור לעולם.

16 איסורי גברא קיימים כאשר החפץ מקבל חיות מקליפת
 17 נוגה²², שיכולה להתעלות לקדושה, ולפיכך זהו חפץ של
 18 היתר, אלא שלאדם אסור לאכלו וכדומה.

19 פירות ערלה הם איסור חפצא, כדלעיל, כי חיותם
 20 נובעת משלש הקליפות הטמאות, כפי שאומר אדמו"ר
 21 הזקן בתניא²³.

22 אך עדיין נדרש הסבר: כיון שהאילן עצמו הוא דבר
 23 היתר²⁴, והפירות יונקים חיותם מן האילן – כיצד ייתכן,
 24 שהאילן עצמו הוא דבר מותר, והפירות הצומחים ממנו
 25 הם חפץ של איסור?

26 אילו היו פירות האילן אסורים תמיד, ניתן היה בכל

חמץ". וא"כ, תיבות הנ"ל ("שעד עכשיו לא אסרו הכתוב ועכשיו הוא
 כחתיכת נבילה" – ולא "ועכשיו נאסר" וכיו"ב) הן הדגשה להיפך? ומשמע
 מזה, שס"ל שחמץ בתוך הפסח הוא איסור חפצא (אף שחמץ שעבר עליו
 הפסח אסור רק מדרבנן – שם ר"ס תמח). וצ"ע.

(22) ראה תניא ספ"ו ואילך (מע"ח שמ"ט).
 (23) שם (מע"ח שם פ"ו). שם רפ"ז. וראה הנסמן בהערה 30.

(24) ראה ערלה פ"א מ"ז. תו"כ כאן.
 (25) להעיר מריש ערלה: ר"א אפילו אמר הפנימי למאכל והחיצון
 לסייג הפנימי חייב והחיצון פטור.

(26) ספ"ו.
 (27) קיצורים והערות לתניא ע' קטו.

(28) לבד נשאהדס ופשהו אשרה וכיו"ב. ועצ"ע בנוגע לכלאי הכרם.
 ולהעיר מרמב"ם הל' מאכא"ס (פ"י ה"ו) "בין שעלו מאליהן .. אסורין".

(29) ראה בארוכה מאמרי תגה"ש תרס"ה וה"ש"ת.

(18) עפ"ז יתוסף ביאור גם בת"י השפ"ח כאן (בשם הנח"י).
 (19) ראה צפע"נ לרמב"ם הל' חו"מ פ"א ה"ו, שזהו טעם המ"ד
 (פסחים כח, ריש ע"ב. שם כט, א) דחמץ שעבר עליו הפסח אסור רק
 מדרבנן. ולמ"ד (שם כח, סע"א) שהוא אסור מה"ת, הוא מפני ש"ס"ל
 דהחייב הוא בהדבר ולא בהזמן", ד"חמץ הוא איסור בנצמיי שאסור
 לאוכלו בפסח".

(20) ראה בארוכה אתון דאורייתא (כלל יו"ד) ובית האוצר (אות א
 כלל קכה) – להר"י ענגל – שקו"ט באיסורים זמניים אם הם איסור חפצא
 או איסור גברא. ונת' בארוכה בההתערדות.

(21) ע"ד חמץ שעבר עליו הפסח להדיעה שאסור מה"ת (ראה הערה
 19).

ולהעיר מלשון אדה"ז בשולחנו (הל' פסח סתמ"ז סמ"ה) "ועכשיו
 הוא כחתיכת נבילה" – דלכאורה: כוננת אדה"ז שם היא לבאר איך שלא
 חל שינוי בשם חמץ כשמיגע זמן איסור, כי גם קודם הפסח "הי" שמו

7 היא בשלש שנות הערלה חיות מג' קליפות הטמאות³⁰,
8 ומשום כן הפירות הם איסור חצא³¹, ואסורים לעולם.
9 ולאחר מכן מגיעה לאילן³⁰ חיות חדשה³² שבשנה
10 הרביעית לא זו בלבד שפירותיו טהורים ומותרים, אלא הם
11 גם "קדש הלולים לה"³³.

(משיחות אחרון של פסח וש"פ קדושים, תשל"ו)

1 בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית" היא ש"בכל יום"
2 נמשכת חיות חדשה, ולכן יכול לחול שינוי במקור החיות.
3 וזהו ההסבר לגבי איסור ערלה: הגוף והגשמיות של
4 האילן, שזהו דבר טהור – נותר טהור, כי לא יכול לחול
5 בכך שינוי.

6 ואילו החיות והכח שבה מצמיח האילן את הפירות

נתגלה באב) – ואח"כ נתגלה בכך בכת הבן (ולפעמים אינו מגלה ואינו יפה).

32 אבל צ"ע אם אפ"ל כן בכל איסורים זמניים, כי דוחק לומר (ובפרט למ"ד דחמץ לאחרי הפסח אסור מה"ת) שיש שינוי בחיות של אותו הדבר (משא"כ בנדוד, שפירות ערלה אסורים לעולם).
33 פרשתנו יט, כד. וראה לקו"ת ואוה"ת שם.

30 ראה לקו"ת פרשתנו ד"ה וכי תבואו פ"ב. אוה"ת עה"פ. וש"נ.
31 אף ש"גופם טהור" (כמו האילן). ויתירה מזו – האילן עצמו (גם החיות שבו) טהור, כי גופם והפירות שייך לגופם והאילן (גם בנוגע להיתר ואיסור), ולא להחיות שמשפיע האילן שאינו אלא בדוגמת מעבר, וי"ל דוגמא לזה – יפה כח הבן מכה האב (שבועות מח, סע"א), שהאפשרות לזה היא מפני דפנימיות הבן לוקח מפנימיות האב (אף שלא

המשך ביאור למס' בנא מציעא ליום שני עמ' 1

1 אָמַר רַב נַחֲמָן, הֲלֵכָה בְּרַבִּי יְהוּדָה שְׂדֵי בִשְׂכַר מוּעֵט כְּגוֹן שְׂטָבֵל
2 עֲמוּ בְצִיר אוֹ אֲבֵל עֲמוּ גְרוּגְרָת אַחַת, וְאִפִּילוּ אִם לֹא פִסַּק עַל כֶּךָ
3 מִתְחִילָה. וְכֵן הֲלֵכָה בְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה שְׂמֵמִים עֲזִים וְרַחֲלִים
4 לִמְחָצָה בִשְׂכַר מִי שְׂסוֹלַת הַחֶלֶב וְהַצֵּמֶר הַנוֹשֵׁר, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ
5 שׁוּה אֲלֵא מַעֵט. וְכֵן הֲלֵכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שְׂמֵמִים עֵגֶל
6 עִם אֲמוּ וְאֵין צָרִיךְ לִתֵּן לְמַקְבֵּל אֶת שְׂכַר הַכֶּתֶף, מִפְּנֵי שְׂדֵי לוֹ
7 בְּגַלְלִים שֶׁהוּא נוֹטֵל, וְכַפִּי שֶׁהִתְבָּאָר.
8 מִסְפֵּרֵת הַגְּמָרָא: בְּנֵי רַב עֲזַרְיָהּ, לְאַחַר שֶׁנִּפְטַר אֲבִיהֶם רַב עֲזַרְיָהּ,
9 נִפְסַק עֲזַרְיָהּ הַחַיִּים שֶׁמָּרָא הָיָה כְּתִיב בֵּיהּ פִּלְגָא בְּאֵנָר פִּלְגָא בְּהַפְסֵד
10 – הוּצִיא עֲלֵיהֶם אָדָם שֶׁטֵּר שֶׁהִיא כְּתוּב בּוֹ שֶׁהוּא נִתֵּן לְרַב עֲזַרְיָהּ
11 מִמּוֹן עַל מִנְת שֶׁרַב עֲזַרְיָהּ יַעֲשֶׂה בּוֹ עִיֶּסְקָא וְיִטוֹל מִחֲצָה בְּרוּחִים,
12 וְכֵן אִם יִהְיֶה הַפֶּסֶד יִפְסִיד רַב עֲזַרְיָהּ מִחֲצָה, וְתוֹבַע מֵהֶם שֶׁאִם הָיוּ
13 בְּרוּחִים יִתְנוּ לוֹ חֲצִי מֵהַרוּחִים וְאִם הָיוּ הַפֶּסֶדִים יִקְבְּלוּ עַל עֲצָמָם
14 חֲצִי מִהַפֶּסֶד וְלֹא הֶחֱזַר בִּשְׂטֵר שֶׁבַע הַמִּמּוֹן נִתֵּן לְרַב עֲזַרְיָהּ
15 שְׂכַר עֲבוּר מִה שֶׁטוּרַח בְּחֻלְקוֹ שֶׁל בַּעַל הַמִּמּוֹן. וְבִאֵן הַתּוֹבַע
16 וְהַבְּנִים לִפְנֵי רַבָּא. אָמַר רַבָּא, רַב עֲזַרְיָהּ נִבְרָא רַבָּה [אָדָם גְּדוֹל]
17 הוּא, וְאִיִּסוּרָא לְאִיִּשֵׁי לֹא הָיוּ סְפִי – וְבוּדָאֵי לֹא הִיָּה מֵאֲכִיל אִיסוּר
18 לְאַנְשִׁים, כְּלוּמַר לֹא הִיָּה מְכַשֵּׁל אֶת נוֹתֵן הַעִיֶּסְקָא בְּאִיסוּר לְקִיחַת
19 אֲבָק רִיבִית, וְאִם כֵּן לֹא יִתְכֵּן לְפָרֵשׁ אֶת הַשְּׂטֵר הַזֶּה כְּמִשְׁמַעוֹתוֹ,
20 שֶׁהָיוּ אִם כּוֹוֹנָתוֹ הִיָּתָה שִׁיחֻלְקוֹ לְמִחֲצָה בֵּין בְּרוּחַ וּבֵין בְּהַפְסֵד,
21 נִמְצָא שֶׁהוּא מִחֲצָה הַלּוּאָה וּמִחֲצָה פִּיקְדוֹן וְהוּא עוֹסֵק בְּחֻלְק
22 הַפִּיקְדוֹן שֶׁל בַּעַל הַמִּמּוֹן בְּחִינָה בְּשֶׁכַר הַהֲלוּאָה, וְיֵשׁ בּוֹ אֲבָק
23 רִיבִית. לְפִיכֵךְ יֵשׁ לְפָרֵשׁ אֶת הַשְּׂטֵר בְּאוֹפֵן שֶׁאֵין בּוֹ אִיסוּר. וְהִינּוּ,
24 מִה נִפְשָׁךְ – שֶׁרַב עֲזַרְיָהּ זְכַאי לְבַחֲרוֹ אֶת אוֹפֵן הַתְּשׁוּלָם שִׁהִיָּה
25 כְּפִי רְצוֹנוֹ, אֵי פִּלְגָא בְּאֵנָר – אוֹ שִׁיחֻלְקוֹ בְּאוֹפֵן שְׂכַל אַחַד יִטוֹל
26 חֲצִי מִן הַשְּׂכַר, וְאוֹ יִהְיֶה עַל בַּעַל הַמִּמּוֹן תְּרֵי הִילָתֵי בְּהַפְסֵד – שְׂנֵי
27 שְׂלִישִׁים מֵאַחֲרֵי הַפֶּסֶד, וְנִמְצָא שֶׁרַק שְׂלִישׁ מִסְכּוּם הַעִיֶּסְקָא
28 הוּא הַלּוּאָה וְשְׂנֵי שְׂלִישִׁים הֵם פִּיקְדוֹן, וְאִם כֵּן מִה שְׂנוֹטֵל
29 הַמַּתְעַסֵּק חֲצִי מִן הַרוּחִים, וְאִינוּ נוֹטֵל רַק שְׂלִישׁ, הוּא בִשְׂכַר
30 שִׁרְחָתוֹ בְּחֻלְק הַפִּיקְדוֹן שֶׁל בַּעַל הַמִּמּוֹן, וְאֵין כַּאֵן רִיבִית.

1 וכשיטתו לעיל שדי בדבר מועט. ורבי שמעון שאוסר הוא כפי
2 שיטתו שצריך לתת למתעסק את שכרו משלם.
3 תָּנוּ רַבָּנָן, מְקוּם שֶׁנִּהְיָו הָלְעָלוֹת שְׂכָר כֶּתֶף וְסַבֵּל הַנוֹשָׂא מִשְׂאֹת
4 עַל כְּתִיפּוֹ לְמַעוֹת לְבָהֳמָה – מְקוּם שֶׁנִּהְיָו שֶׁהַמוֹסֵר עֲגָלִים וְסִיחִים
5 לְחַבְרֵי בְּשׂוּמָא עַל מִנְת שִׁיחֻלְקוֹ בְּרוּחִים וְבַהֲפִסְדִּים, נוֹתֵן לוֹ
6 מַעוֹת בִּשְׂכַר מַה שֶׁהוּא צָרִיךְ לְטָרוּחַ וְלִשְׂאֵת אֶת הַבְּהֵמָה עַל
7 כְּתִיפּוֹ כְּשֶׁמְכַנִּיסָה וּמוֹצִיאָה, מִלְּבַד חֻלְקוֹ בְּרוּחִים, מְעַלִּין – חַיִּיב
8 בַּעַל הַמִּמּוֹן לִתֵּן לְמַתְעַסֵּק שְׂכָר זֶה. וְאֵין מְשַׁנֵּין מִמְּהֵרָה הַמְּדִינָה.
9 רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר שְׁמוֹן אֶת הָעֵגֶל עִם אָמוֹ, וְסִיחָ עִם אָמוֹ,
10 כְּלוּמַר שֶׁאִם מָסַר לוֹ אֶת הָעֲגָלִים וְהַסִּיחִים עִם אֲמוֹתֵיהֶם, אֵינוֹ
11 צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת שְׂכָר כֶּתֶף, מִפְּנֵי שְׂבִדְרָךְ כֻּלָּל הֵם נִמְשָׁכִים אַחַר
12 אֲמָם וְאֵין צָרִיךְ לְטָרוּחַ בְּנִשְׂאֵתָם, וְאִפִּילוּ בְּמְקוֹם שֶׁנִּהְיָו לְהָעָלוֹת
13 שְׂכָר כֶּתֶף לְמַעוֹת כְּשֶׁמַּקְבֵּל עֲגָלִים וְסִיחִים לְחוּד, אֵין זֶה מַחֲזִיב
14 לִתֵּן מַעוֹת כְּשֶׁמַּקְבֵּל אוֹתָם עִם אֲמָם.
15 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכֵן רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סוֹבֵר שֶׁלֹּא בְּעֵי – שֶׁאֵין
16 צָרִיךְ שִׁיתֵן בַּעַל הַבְּהֵמָה לְמַתְעַסֵּק שְׂכָר עֲמָלוֹ וּמְזוֹנוֹ, וְהָרִי אֵף עַל
17 פִּי שֶׁהוּא עִם אָמוֹ וּבְרִיבּוֹ הַפְּעֵמִים אֲכָן אֵין צָרִיךְ שְׂכָר כֶּתֶף, מִכֵּל
18 מְקוּם יֵשׁ הַרְבֵּה פְּעֵמִים שֶׁצָרִיךְ לְטָרוּחַ בְּנִשְׂאֵתָה, וְאִם לֹא יִתֵּן לוֹ
19 שְׂכָר עַל כֶּךָ הָרִי זֶה נִרְאָה כְּרִיבִית. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אֵיבָא גְּלָלִים
20 יֵשׁ לְמַתְעַסֵּק רוּחַ מְגַלְלֵי הַבְּהֵמָה שִׁיכּוּל לְמוֹכְרֵם לְזַבֵּל. וְאֵף עַל
21 פִּי שֶׁהוּא רוּחַ מוּעֵט, דִּי בִּכְך כַּדִּי שֶׁלֹּא יִרְאָה כְּרִיבִית, וְכַשִּׁיטַת
22 רַבִּי יְהוּדָה.
23 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְאִיִּךְ – מִה טַעְמּוֹ שֶׁל תְּנָא קָמָא שְׂסוּבֵר שֶׁאֵף
24 בְּאוֹפֵן זֶה צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת לוֹ שְׂכָר כֶּתֶף, וְאֵין דִּי בְמַה שֶׁהוּא נוֹטֵל
25 אֶת הַגְּלָלִים. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: לְדַעַת תְּנָא קָמָא אֵין הַגְּלָלִים
26 נִחְשָׁבִים תְּשׁוּלָם. מִשׁוּם שֶׁגְּלָלִים אֲפָקוּרִי מְפָקוּרִי לְהוֹ – בַּעַל
27 הַבְּהֵמָה מִפְּקִיר אֶת הַגְּלָלִים שֶׁל בְּחַמְתּוֹ וְאֵין דַּעַתּוֹ עֲלֵיהֶם כֻּלָּל,
28 נִמְצָא שֶׁאֵין הַרוּעָה נוֹטֵל אֶת הַגְּלָלִים כְּשֶׁכַּר אֲלֵא זֻכְרָה בְּהֵם מִן
29 הַפְּקוּרִי, וְלְפִיכֵךְ צָרִיךְ בַּעַל הַבְּהֵמָה לִתֵּן לוֹ שְׂכָר כֶּתֶף מִלְּבַד
30 הַגְּלָלִים:

לקוטי שיחות

פרשת קדושים

כך כב, שיחה ב

מתורגם ללשון הקודש

26 – מדוע מאריך רש"י וחוזר על דבריו: "המצוה הזאת
27 שתשמרו תהיה להוסיף לכם תבואתו (ולאחר מכן הוא
28 ממשיך) שבשכרה אני מברך לכם פירות הנטיעות?"

ב.

"הזאת; פירות הנטיעות"

29 בנוסף לכך יש עוד כמה דיוקים בלשון רש"י, ומהם:
30 (א) "המצוה הזאת שתשמרו..." – מהו הדיוק בתוספת
31 "הזאת"? אילו היה רש"י אומר "כשתשמרו המצוה",
32 וכדומה, ללא ההדגשה "הזאת" גם אז היו יודעים שמדובר
33 על מצוה זו, שעליה מדובר לפני כן בפסוקים?

34 (ב) "אני מברך לכם פירות הנטיעות" – מדוע משנה
35 רש"י מלשון הפסוק, שבו מופיע הביטוי "תבואתו"?

36 אף אם רש"י צריך להבהיר שהמשמעות של המילה
37 "תבואתו" כאן איננה⁶ במוכר של תבואות השדה, אלא
38 נטיעות הכרם,⁷ כהתחלת העניין⁸: ונטעתם כל עץ מאכל –
39 גם אז צריך היה רש"י לומר בקצרה "לברך לכם הפירות",
40 או "הנטיעות". מה פשר כפל הלשון "פירות הנטיעות"?

ג.

דברה תורה כנגד יצר הרע...

41 לאחר מכן ממשיך רש"י ואומר: "היה רבי עקיבא
42 אומר דברה תורה כנגד יצר הרע, שלא יאמר אדם הרי
43 ארבע שנים אני מצטער בו חנם, לפיכך נאמר להוסיף לכם
44 תבואתו".

45 לשם מה מביא רש"י את מאמרו של רבי עקיבא?
46 יש המפרשים⁹, שבכך מתרץ רש"י מדוע מופיע השכר
47 לאחר "ובשנה החמישית תאכלו..." ולא לפני כן כשכתובה
48 שמירת המצוה, שעליה ניתן השכר – ולכן מביא רש"י את

א.

"להוסיף לכם תבואתו"

1 לאחר שנאמרים בתורה דיני ערלה וזכרם רבעי,¹
2 נאמר²: "ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם
3 תבואתו אני ה' אלקיכם".

4 רש"י מצטט את המילים "להוסיף לכם תבואתו",
5 ומפרש: "המצוה הזאת שתשמרו תהיה להוסיף לכם
6 תבואתו, שבשכרה אני מברך לכם פירות הנטיעות".

7 בפשטות מסבירים³, שרש"י רוצה להבהיר שהמילים
8 "להוסיף לכם תבואתו" אינן מהוות המשך ("דבוק")
9 ל"ובשנה החמישית תאכלו את פריו" – כי, כיצד ייתכן
10 לומר שעל "תאכלו את פריו" יינתן השכר של "להוסיף
11 לכם תבואתו"? – אלא מילים אלו קשורות לפסוקים
12 הקודמים, העוסקים בשמירת המצוה: "המצוה הזאת
13 שתשמרו תהיה להוסיף..."

14 אך אין מובן מדוע מאריך ומרחיב רש"י בלשונו
15 בפירושו, והרי, לכאורה, צריך היה לומר בקצרה, בדומה
16 לפירוש ה"אבן עזרא"⁴, ש"להוסיף לכם תבואתו" הוא
17 "דבק עם קדש הלולים", וכדומה. או, כדברי הרשב"ם⁴
18 "להוסיף לכם תבואתו – (לכך תזכו) אם תעשו כאשר
19 צויתי".

20 ואף אם נסביר באופן דחוק ביותר, שרש"י רוצה גם
21 להבהיר את המשמעות של "להוסיף לכם תבואתו" –
22 שמשמעות מילים אלו היא "בשכרה אני מברך לכם פירות
23 הנטיעות"⁵ – גם אז יכול היה רש"י לומר בקצרה:
24 "להוסיף לכם תבואתו – בשכר המצוה הזאת אני מברך
25 לכם פירות הנטיעות"?

6) אבל דוחק, כי מסתימת לשון רש"י שבהערה הבאה (וכן – ל' הכתוב תצא כב, ט) משמע שאין בפירושו זה חידוש.

7) ראה רש"י בהר כה, כ. וראה גם רד"ק כאן.

8) יט, כג.

9) משכיל לדוד.

1) קדושים יט, כג-כד.

2) שם, כה.

3) ראה ס' הזכרון, משכיל לדוד ובאר יצחק כאן.

4) עה"פ.

5) ושולל בזה פי' ריה"ג בתו"כ כאן. ועוד.

29 מנין נובע ההכרח, שדוקא שכר זה שונה משכרן של
 30 מצוות אחרות, ונאמר "כנגד יצר הרע", ולא משום שהוא
 31 מגיע לאדם משום שהצטער חנם ארבע שנים?
 32 בשלמא, לגבי הפרשה של "יפת תואר" מובנים דברי
 33 רש"י¹⁴ על "ולקחת לך לאשה"¹⁵, האומר "שלא דברה
 34 תורה אלא כנגד יצר הרע", כי, כפי שמבאר רש"י, "אם
 35 אין הקדוש-ברוך-הוא מתירה ישאנה באיסור". כלומר,
 36 בעצם היה זה צריך להיות דבר אסור¹⁶, אך הקדוש-ברוך-
 37 הוא מתירה, ומתוך ענין זה עצמו מובן שהוא נאמר "כנגד
 38 יצר הרע"¹⁷.

39 אך לגבי מתן שכר על מצוות באופן כללי אנו מוצאים
 40 במפורש בתורה בכמה מצוות, כדלעיל, שזהו יסוד חשוב
 41 במצוות לדעת שהקדוש-ברוך-הוא נותן שכר על
 42 המצוות¹⁸, ואם כך, מדוע שונה שכר זה (עבור מצות ערלה
 43 וכרם רבעי), שדוקא הוא נאמר "כנגד יצר הרע"¹⁹?

ה.

"המבטיח... הבטחתי"

44 לאחר מכן מצטט רש"י את המילים "אני ה'" ומפרש:
 45 "אני ה' המבטיח על כך ונאמן לשמור הבטחתי".
 46 ואין מובן: הביטוי הנפוץ בפירושו רש"י במקרים אלו
 47 הוא, בקצרה, "נאמן לשלם שכר"²⁰. מדוע מאריך כאן
 48 רש"י בלשונו – "אני ה' המבטיח על כך ונאמן לשמור
 49 הבטחתי"?

50 ויותר מכך: לא זו בלבד שרש"י מאריך כאן בלשונו,
 51 אלא שהוא אף משנה מן הרגיל: אין הוא אומר "נאמן
 52 לשלם שכר", אלא "נאמן לשמור הבטחתי"²¹. ועוד, רש"י
 53 משנה גם מלשונו שלו לפני כן בענינו "שבשכרה אני
 54 מברך..."²², ומתבטא כאן בלשון של הבטחה – המבטיח ..
 55 לשמור הבטחתי"?

1 מאמרו של רבי עקיבא¹⁰, שהשכר ניתן משום ש"ארבע
 2 שנים אני מצטער בו חנם" – שהאדם נמנע מלאכול את
 3 הפירות עד השנה החמישית¹¹, "והכי קאמר⁹ מה
 4 שתאכלוהו בחמישית בלבד, ולא... יהיה להוסיף".

5 אך פירוש זה אינו ברור כל כך, כי העובדה ששכר
 6 המצוה אינו מופיע לפני כן אינה מהווה כלל שאלה לפי
 7 פשוטו של מקרא: בדרך כלל, כאשר מפורט בתורה שכר
 8 המצוה, הוא מופיע בסוף הענין. וכך בענינו: בתחילה
 9 מציינת התורה את כל פרטי המצוה, כיצד צריך האדם
 10 לנהוג בפירותיו – "שלוש שנים .. לא יאכל. ובשנה
 11 הרביעית יהיה כל פריו קודש .. (ורק לאחר מכן) ובשנה
 12 חמישית (יכול להיות) תאכלו את פריו", ורק לאחר כל
 13 זאת מופיע שכר המצוה, שהקדוש-ברוך-הוא נותן בגללה,
 14 "להוסיף לכם תבואתו"¹².

15 בנוסף לכך יש להבין מדוע מביא רש"י ענין זה עם
 16 שמו של בעל המאמר, שהרי, כאמור פעמים רבות, רש"י
 17 מציין את שם האומר רק כאשר פרט זה מוסיף להבנת
 18 הפירוש.

19 ויותר מכך: בענין זה עצמו מדייק
 20 רש"י ואומר "היה רבי עקיבא אומר", שרבי עקיבא היה
 21 נוהג לומר מאמר זה תמיד – מה מוסיפה הדגשה זו¹³
 22 להבנת הענין?

ד.

שכר מצוה – כנגד יצר הרע?

23 במאמר זה עצמו – שרש"י מביאו בשם רבי עקיבא –
 24 אין מובן:

25 ישנן מצוות רבות, שבהן מציינת התורה את שכר
 26 המצוה, ורש"י אינו מפרש לגביהן, שהתורה מציינת את
 27 שכר המצוה "כנגד יצר הרע" – כלומר, שלולא השכר לא
 28 יאפשר היצר הרע לקיים את המצוה.

(16) כפרש"י תצא שם בד"ה שלאח"ז "אפילו אשת איש". וראה מפרשי
 רש"י שם.
 (17) ועד שאפילו אחרי ההיתר "אם נשאה סופו .. בן סורה ומורה"
 (פרש"י שם ד"ה ולקחת).
 (18) כמפורש בעשה"ד (יתרו כ, ו ובפרש"י), ובכ"מ. וראה בארוכה
 לעיל ע' 79-80.
 (19) להעיר מפרש"י ר"פ צו "ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש
 בו חסרון כיס", ומפורש לקמן בפ' בהר (כה, כ) "וכי תאמר מה נאכל".
 – אבל גם במקומות אלו לא כתב רש"י "דברה תורה כנגד יצר הרע".
 (20) כפרש"י ר"פ וארא. פרשתנו לעיל יט, י. ועוד (ראה הנסמן לעיל
 ע' 109 הערה 15).
 (21) ע"ד לשונו בפ' וארא שם (ו, ג. שם, ו).

(10) תו"כ עה"פ.
 (11) כלשון רש"י (מתו"כ) "ארבע שנים אני מצטער בו חנם".
 ולכאורה צ"ע שהרי בשנה הרביעית מותר לאכול הפירות בירושלים וא"כ
 אינו "מצטער .. חנם"?
 ומתורץ ע"פ פרש"י בפסוק שלפנ"ז "מה מע"ש אינו נאכל כו" אלא
 בפדיון אף זה כן", שמזה מובן שפירות רבעי אינם שלו כ"א מה שמשולחן
 גבוה קזכי (וראה גם מפרשי התו"כ כאן שוהי פלוגתת ריה"ג ורע"ק,
 שלריה"ג הם ממון בעלים ולרע"ק – ממון גבוה).
 (12) ומש"נ "להוסיף גו" בסמיכות ל"תאכל גו" אינה קושיה (כ"כ).
 כמ"ש ברבא"ע כאן "ורבינן כמוהם".
 (13) ובפרט שבתו"כ (לפינו) איתא ר"ד עקיבא אומר.
 (14) תצא כא, יא (מקידושין כא, ב).
 (15) תצא שם.

32 אבל לפי פירוש רש"י, שמדובר כאן בעיקר על כוונת
 33 האדם בעת קיום המצוה, צריכות היו מילים אלו להופיע
 34 בסמוך למילים המדברות על שמירת המצוה – "לא יאכל"
 35 בכוונה של "להוסיף לכם תבואתו"?
 36 על תמיהה זו משיב רש"י בכך שהוא משנה מלשון
 37 הפסוק "תבואתו" ואומר "פירות הנטיעות": על ידי קביעת
 38 המילים "להוסיף לכם תבואתו" לאחר "ובשנה
 39 החמישית..." מתכוונת התורה לרמוז לאופן הברכה:
 40 המשמעות של "להוסיף לכם תבואתו" היא שלא זו בלבד
 41 שהקדוש-ברוך-הוא יתן ברכה מיוחדת בצמיחת הפירות
 42 ובגידולם, אלא שגם לאחר שיגדלו "פירות הנטיעות" של
 43 השנה החמישית, כשהם מוכנים ל"תאכלו את פרי", תחול
 44 בהם עצמם ברכת ה' באופן של הוספה וריבוי – "אני
 45 מברך לכם פירות הנטיעות", בדומה לדברי רש"י בפרשת
 46 בהר"ק²⁷ "אף בתוך המעיים תהא בו ברכה".

ה.

מותר לקיים מצוה זו למען שכרה

47 אך עדיין אין מובן: במה שונה מצוה זו מכל שאר
 48 המצוות, אשר דוקא לגביה: (א) התורה אומרת שמותר
 49 לקיימה מלכתחילה כדי "להוסיף לכם תבואתו". (ב) השכר
 50 עצמו שונה משכרן של שאר המצוות, ללא יחס כלל –
 51 ברכה ב"פירות הנטיעות", כדלעיל?
 52 משום כך מביא רש"י את מאמרו של רבי עקיבא –
 53 "דברה תורה כנגד יצר הרע שלא יאמר אדם...": כיון
 54 שקשה מאוד לקיים את המצוה, שהרי היהודי יכול לטעון
 55 "ארבע שנים אני מצטער בו חנם" - לכן "התירו" כנגד
 56 יצר הרע, להתכוון לשכר המצוה בעת קיומה. וכדי
 57 "להשביע את רצון" היצר הרע מבטיח הקדוש-ברוך-הוא
 58 למצוה זו שכר שונה ומיוחד מן הרגיל.

59 לפי זה מובנים בפשטות דברי רש"י בהמשך "אני ה'
 60 – אני ה' המבטיח על כך ונאמן לשמור הבטחתי": כאן
 61 אין די בזירוז "נאמן לשלם שכר", כבשאר מצוות, כי
 62 מדובר כאן על מצוה שאדם מקיימה מלכתחילה למען
 63 שכרה, ולולא זאת לא היה היצר הרע מאפשר לו לקיימה,
 64 לכן משמעותן של המילים "אני ה'" כאן היא

ו.

"להוסיף לכם..." – מטרת המצוה

1 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:
 2 השאלה המתעוררת בפסוק זה, שעליה מתכוון רש"י
 3 לענות בפירושו, אינה לגבי מקום של המילים "להוסיף
 4 לכם תבואתו" – וכדלעיל בסעיף ג', שבפשוטו של מקרא
 5 אין זו שאלה, אלא שאלתו היא על משמעות מילים אלו:
 6 אילו היתה התורה רוצה רק להזכיר את שכר המצוה,
 7 צריך היה להיות כתוב, כבמקומות אחרים²² "למען²³
 8 הוסיף לכם תבואתו" או "והוסיף לכם תבואתו", וכדומה.
 9 הניסוח "להוסיף לכם תבואתו" מראה, שזוהי כוונת
 10 ותכלית המצוה – "שלוש שנים... לא יאכל. ובשנה
 11 הרביעית יהיה כל פריו קדש... (כדי) להוסיף לכם
 12 תבואתו" בדומה ל"זכור את יום השבת לקדשו"²⁴,
 13 שהמילה "לקדשו" איננה השכר, אלא זוהי מטרת ה"זכור".

14 מכך לומד רש"י, שמשמעות הפסוק היא: "המצוה
 15 הזאת שתשמרו תהיה להוסיף לכם תבואתו" – אמנם,
 16 באופן כללי, יש לקיים מצוה מפני שכך ציוה הקדוש-
 17 ברוך-הוא, אך לגבי מצוה זו אומרת התורה, שמותר
 18 לקיימה מלכתחילה²⁵ במטרה "להוסיף לכם תבואתו"²⁶.
 19 ומשום כך מאריך רש"י בלשונו: המילים "להוסיף
 20 לכם תבואתו" אינן מדברות על שכר המצוה, אלא התורה
 21 מדברת כאן בעיקר על כוונת האדם – שהוא מקיים את
 22 המצוה כדי "להוסיף לכם תבואתו". יוצא, אפוא,
 23 שבפירוש רש"י כאן ישנם שני ענינים: (א) המשמעות של
 24 "להוסיף לכם תבואתו", שמדובר כאן על כוונת האדם –
 25 "המצוה הזאת שתשמרו תהיה להוסיף לכם תבואתו". (ב)
 26 הסיבה לכך שמותר לאדם לחשוב כך, משום שכאן אמר
 27 הקדוש-ברוך-הוא באופן מיוחד שכך יהא למעשה:
 28 "שבשכרה אני מברך לכך פירות הנטיעות".

ז.

הברכה ב"פירות הנטיעות"

29 לפי זה מתעוררת השאלה: אם משמעות המילים
 30 "להוסיף לכם תבואתו" היא שזהו שכר המצוה, הרי היה
 31 מובן מדוע הן מופיעות בסוף הענין, כדלעיל.

26 דלא כמ"ש בבאר מים חיים (לאחי המהר"ל) כאן. וראה לקמן
 סעיף ח.
 27 כה, יט. ועד"ז בפרש"י בחוקתי כו, ה. וראה לקו"ש [המתורגם]
 ח"ה (ע' 123) בפרש"י תולדות (כו, יב) ד"ה מאה שערים.

22 ראה לדוגמא יתרו כ, יב.
 23 וראה תיב"ע כאן: מטול כו.
 24 יתרו שם, ח.
 25 ועפ"ז יל"פ לשון רש"י "תהי' להוסיף לכם תבואתו" – תהי'
 שמייתנסם (ולא – תהי' המצוה).

יצא אפוא, שאצל רבי עקיבא היה מצב הדומה ל"הרי 27
 ארבע שנים אני מצטער בו חנם": פנייתו ללימוד תורה 28
 מהווה השלכת כל ארבעים שנות חייו הראשונות. על ידי 29
 צעד זה הוא מדגיש ששנותיו הקודמות הוא "מצטער בו 30
 חנם", והן הלכו לריק. 31

בנוסף לכך – הוא הלך ללימוד תורה למען שכר³⁴, 32
 ולמרות זאת היתה הצלחתו בלימוד התורה רבה ביותר 33
 ונעלית כל כך³⁵, עד אשר "כולהו אליבא דרבי עקיבא"³⁶. 34
 ולפיכך "היה רבי עקיבא אומר דברה תורה..." כי גם 35
 אצלו היה מצב דומה: באמצעות הבטחת שכר הוא התחיל 36
 ללימוד תורה, ובסופו של דבר הגיע לדרגתו הנעלית. 37

י.

"ורב תבואות בכח שור"

אך עדיין אין הכל ברור, בפנימיות הענינים: בכל אופן 38
 הרי ההכרח של "דברה תורה כנגד יצר הרע" הוא רק 39
 לצורך מספר מועט של יהודים הנמצאים בדרגה נמוכה 40
 ביותר, ומדוע נקבעה מצוה זו עבור כלל ישראל באופן 41
 המדגיש ש"דברה תורה כנגד יצר הרע"? 42

ההסבר לכך הוא: הפירוש הפנימי של "דברה תורה 43
 כנגד יצר הרע" הוא, שמהותה של מצוה זו היא להפוך את 44
 היצר הרע, בדומה ל"ואהבת... בכל לבבך, ובשני יצריך"³⁷, 45
 שהיצר הרע יחפוץ מעצמו לקיים מצוה³⁸. ומשום כך 46
 השכר עבור מצוה זו הוא "להוסיף לכם תבואתו", כי דוקא 47
 באמצעות הביטוח והאתהפכא של היצר הרע ושל הנפש 48
 הבהמית נגרמת "הוספה" אמיתית בקדושה, כפי שידוע 49
 מהסבר³⁹ על "ורב תבואות בכח שור"⁴⁰, שההוספה 50
 והמעלה הרבה בקדושה – "ורב תבואות" באים דוקא 51
 "בכח שור", על ידי הביטוח והזיכוכ של הנפש הבהמית. 52

1 "המבטיח על כך ונאמן לשמור הבטחתו", מכיון שזה
 2 הבטחה של הקדוש-ברוך-הוא ושהוא "נאמן לשמור
 3 הבטחתו", מסתפק בכך גם היצר הרע, והוא מוכרח
 4 להסכים לקיום המצוה²⁸.

ט.

רבי עקיבא במצב דומה

5 אך אצל תלמיד ממולה יכולה עדיין להתעורר שאלה:
 6 כיצד ייתכן שבמצוה זו ישנו כל כך מיתר המצוות –
 7 שמתירים לקיימה למען שכר, ויחד עם זאת מבטיחים שכר
 8 מיוחד במינו – וכל זאת לצורך מי שנמצא במצב שפל כל
 9 כך, שהדרך היחידה להשפיע עליו היא באופן של "כנגד
 10 היצר הרע"?

11 לכך מציין רש"י שאלה הם דבריו של רבי עקיבא, הוא
 12 אשר אמר "ואהבת לרעך כמוך... זה כלל גדול בתורה"²⁹.
 13 כמו כן רבי עקיבא "היה רגיל לזכות את ישראל"³⁰. ולפי
 14 שיטת רבי עקיבא, שלימוד זכות על כל יהודי והנסיון
 15 לעזור לו וכדומה זהו כלל גדול בתורה – מובן מדוע התורה
 16 מתעסקת עם כל יהודי ודואגת גם למי שזקוק ל"דברה
 17 תורה כנגד יצר הרע".

18 לכן מדייק רש"י בלשונו "היה רבי עקיבא אומר",
 19 שהוא נהג לחזור בתמידות על מאמר זה, כך שהענין של
 20 "דברה תורה כנגד יצר הרע" מבטא התנהגות הקשורה
 21 במיוחד למהותו ומעלתו של רבי עקיבא³¹ – ומשום כך
 22 נהג דוקא רבי עקיבא לציין שוב ושוב את התועלת
 23 הנובעת מכך:

24 רבי עקיבא לא למד כלל תורה בארבעים שנות חייו
 25 הראשונות³². רק לאחר שהובטח לו שכר אם ילמד תורה,
 26 הוא הלך ללמוד³³.

כ"ו ודן ק"ו בעצמו כ"ו. וכן משמע מנוסחא הב' באדר"ג שם "זה רע"ק
 שבקש ללמוד תורה הלך וישב לו על באר אחת כו"ו [וראה בנין יהושע
 לאדר"ג שם, שבזמן הסיפור דאדר"ג כבר הי' לומד מקרא (וראה פירושו
 במש"כ שם "כתב לו א"ב ולמדה". ואכ"מ)].
 (34) ראה גם עיון יעקב לע"י כתובות שם.
 (35) ראה אדר"ג שם. נדרים וכתובות שם. ועוד.
 (36) סנהדרין פו, א.
 (37) משנה ברכות רפ"ט (נד, א).
 (38) שלא בערך יותר ממלאך רע בעל כרחו יענה אמן (שבת קיט, ב).
 (39) לקו"ת האזינו עה, ריש ע"ד. ובכ"מ. וראה בארוכה ס'
 הערכים-חב"ד (כרך א) ע' אהבת ה' – ההוספה שבה כו"ו וש"נ.
 (40) משלי יד, ד.

(28) וגם: הי' מקום לומר, שמכיון שמקיים המצוה בשביל לקבל פרס,
 לא יקבל השכר, ולכן מוכרחת ההוספה שהקב"ה מבטיח על כך, שבכל
 אופן יקבל השכר.
 (29) פרש"י לעיל פסוק יח (מתו"כ עה"פ).
 (30) פרש"י סנהדרין קי, ב ד"ה שבקי.
 (31) להעיר מפ"י כ"ק מו"ח אדרמו"ר בנוסח ההגדה "חכם מה הוא –
 אומר" (הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' יז).
 (32) אדר"ג פ"ז, ב.
 (33) כתובות סב, סע"ב ואילך*. – באדר"ג שם ד"תחלתו של רע"ק
 .. פעם אחת הי' עומד על פי הבאר אמר מי חקק אבן זו .. מיד חזר
 ללמוד תורה". אבל בפשטות, הי' זה לאחרי הסיפור דכתובות, אלא
 שחשב שלאחרי מ' שנה בלי תורה שוב לא יוכל ללמוד, עד שראה אבן

(* בנדרים ג.) א) דלאחר שנשאת לו בת כלבא שבוע א"ל זיל הוי בי רב. אבל בכדי שלא יסתור להא דכתובות. י"ל שהתנתה עמו לפני הנישואין שילך ללמוד (וכדמוכח
 בחדא"ג מהרש"א כתובות שם). ובתוד"ה ורבי יהושע (שבת קג. א) שלא נשאה עד לאחר שלמד כ"ד שנה.

6 ולכן הכרחי שיהיה לפני כן צער של ארבע שנים, 6
 7 שבהן אין הנפש הבהמית הנתינת⁴¹ מן התבואה.
 8 ועל ידי אתכפיא זו, מגיעים לידי אתהפכא עד אשר
 9 מגיעים לידי "להוסיף לכם תבואות" – ורב תבואות בכח
 10 שור.

(משיחת ש"פ אחו"ק תשכ"ח,
 ש"פ קדושים תשל"ו)

1 ואחד ההסברים לכך הוא משום שהעבודה כרוכה
 2 בצער: עבודת הנשמה מצד עצמה היא נעשית מתוך עונג,
 3 אך העבודה הרוחנית של "בירור" הנפש הבהמית דורשת
 4 יגיעה ועמל לשבור את ההעלם וההסתר של הנפש
 5 הבהמית, על ידי אתכפיא.

(41) ראה לעיל הערה 11.

המשך ביאור למס' ברא מציעא ליום שלישי עמ' א

40 דין אין לסמוך על השומא ששמת את הולדות בעצמך, ויש
 41 לחשוש שמא לא נישומו יפה, ועל כן אין לך חלק במחצה של
 42 חבירך כלל, שאין חצי הולדות שהם חלקו של בעל הבהמה
 43 נעשות כעיסקא בפני עצמה עד שיחלקו, וישומו את הולדות כדין.
 44 ועוד טעם שאין לך ליטול חלק בחצי של חבירך, ואפילו אם שמו
 45 את הולדות כראוי על פי בית דין, משום שכאן מקום שפנהו לְגַדְל
 46 את הולדות עד שיהיו גדולים הוא, וְהָנָן במשנה (להלן ע"ב)
 47 שבמקום שפנהו לְגַדְל את הולדות ולא לחלוק אותם מיד, וְהָיִילוּ –
 48 חייב המקבל לגדל את הולדות אף יותר מן השיעור המבואר
 49 בברייתא עד שיהיו גדולים, ואינו נוטל כלום בשל חבירו.
 50 מספרת הגמרא: הָנָהוּ תָרֵי בּוֹתָאֵי – שני כותיים דְעֵבֹד עֶסְקָא בְּהָדֵי
 51 הָדָדֵי – שעשו עסק יחד בשותפות, ולאחר זמן אָוִיל הָד מְנַיְהוּ –
 52 הלך אחד מהם פְּלִיג וְזוּי בְּלֵא דְעֵתִיָּה דְחֻבְרִיָּה – וחלק את המעות
 53 לשנים בלא דעת חבירו, ונטל את חלקו ועסק בהם בפני עצמו,
 54 וכשנודע הדבר לחבירו, תבע ממנו חלק ברווחים, שכיון שלא
 55 חלקו בהסכמת שניהם אין זו חלוקה, ועדיין שייכים המעות
 56 לשותפות. אָתוּ לְקַמְיָה דְרַב פֶּפְא – באו לפני רב פפא לדין תורה.
 57 אָמַר לֵיה רב פפא לתובע, מָאֵי נִפְקָא מִיָּנָה – מה בכך שחבירך חלק
 58 את המעות בלא דעתך, הרי הָבֵי אָמַר רַב נְחֶמְן, וְזוּי כְּמָאן דְפְלִיגֵי
 59 דְמוּ – מעות הרי הם כמחולקות ועומדות, וראוי כל אחד
 60 מהשותפים ליטול את חלקו ולהיפרד מן השותפות בכל עת
 61 שירצה.
 62 ממשיכה הגמרא בסיפור המעשה: לְשָׁנָה – כעבור שנה, וְבוֹן כְּמָרָא
 63 בְּהָדֵי הָדָדֵי – קנו אותם שני הכותיים הביתו יין בשותפות על מנת
 64 למוכרם ולחלוק ברווחים, קָם אֲדִיךָ – השני ומי שתבע את חבירו
 65 בשנה הקודמתו, ורצה לנקום בחבירו, ופְּלִיג לֵיה בְּלֵא דְעֵתִיָּה
 66 דְחֻבְרִיָּה – וחלק את היין לשנים בלא דעת חבירו, ומכר את חלקו
 67 בפני עצמו, וכשנודע הדבר לחבירו והוא שבשנה שעברה חלק
 68 את המעותו, תבע ממנו חלק ברווחי היין, כיון שלא חלקו בהסכמת
 69 שניהם. אָתוּ לְקַמְיָה דְרַב פֶּפְא – באו לפני רב פפא לדין תורה. אָמַר
 70 לֵיה רב פפא לזה שחילק את היין, מָאֵן פְּלִיג לָךְ – מי חילק לך את
 71 היין, כלומר כיון שלא היתה החלוקה בהסכמת שניכם, אין זו
 72 חלוקה, וכל היין הוא עדיין בחזקת שניכם, וכל רווח שנעשה בהם
 73 שייך לשניכם בשוה. אָמַר לֵיה הכותי שהתחייב בדין לרב פפא, קָא
 74 חֲזִינָא דְבְּתֵרֵי דִידֵי קָא אָתֵי מַר – רואה אני שהרב בא אחרי, כלומר
 75 שאתה נוטה תמיד לחייבני, שהרי בשנה שעברה כשחברי חילק
 76 את המעות שלא מדעתי, פסקת שהחלוקה הועילה, ועתה כשאני
 77 חילקתי את היין שלא מדעת חברי, אתה אומר שאין זו חלוקה.
 78 אָמַר רַב פֶּפְא,

1 שואלת הגמרא: (אבל מָאֵי קָאמַר) [מָאֵי אָבֵל דְקָאמַר] – מהו לשו
 2 'אבל' שנאמר בסיפא, הרי אין באן דין שונה, אלא זהו הטעם לכך
 3 שאינו יכול לחלקו בתוך זמנו. משיבה הגמרא: אכן אין לגרוס
 4 'אבל' אלא יש לגרוס 'לפי שאינו דומה מיפולה של שנה זו למיפולה
 5 של שנה אחרת', וכוונת הברייתא לפרש את הטעם שחבירו יכול
 6 לעכב עליו, שמפני שטיפולה של השנה השניה יקרה יותר מטיפול
 7 השנה הראשונה, אם כן מה שסיכמו שיחלקו בשבח למחצה היה
 8 על דעת מנהג המקבלים שטמפלים בשתי השנים ולא רק בשנה
 9 אחת.
 10 הָנָהוּ אֲדִיךָ, הָשֵׁם בְּהַמָּה לְחִבְרֵי שִׁטְפַל בה ויגדלה ויחלקו ברווחים
 11 ובולדות, וילדה, עד מְתֵי חֵיב המקבל לְטַפַּל אף בְּוִלְדוֹת של בעל
 12 הבהמה, ואינו יכול לומר לבעל הבהמה טול את חלקך בולדות,
 13 ואינו רוצה לטפל בהם שהרי איני נוטל בהם כלום. בְּבַהֲמָה דְקָה
 14 [כבשים ועיזים], צריך לטפל שְׁלָשִׁים יום, ורק אחר שלשים יום
 15 רשאי לומר לבעל הבהמה שיטול את חלקו בולדות. וְבַהֲמָה נֶפֶס
 16 [בקר], צריך לטפל חֲמִשִּׁים יום. רַבֵּי יוֹסֵי אָמַר, בְּבַהֲמָה דְקָה צריך
 17 לטפל שְׁלֹשֶׁת חֲדָשִׁים, מִפְּנֵי שְׁמִיפּוּלָה מְרִיבָה וזקוקה לטיפולו של
 18 הרועה הרגיל בכך. מפסיקה הגמרא באמצע הברייתא ושואלת:
 19 מָאֵי – מפני מה מיפולה מְרִיבָה. משיבה הגמרא: מִפְּנֵי שְׁשִׁינְיָה דְקוֹת
 20 ואינה יכולה לאכול עשב, אלא צריכה לינוק מאמה (ושנמצאת
 21 אצל הרועה) או שאיכילנה הרועה הרגיל בכך.
 22 ממשיכה הברייתא: מְאָאן וְאֲדִיךָ – אם בעל הבהמה רוצה
 23 שהרועה ימשיך ויטפל בולדות יותר מהשיעור האמור, נִפְּלָל
 24 המקבל את הַמְחָצָה שְׁלוֹ, ועוד חֲצֵי מְחָצָה בְּשָׁל חֲבִירוֹ – כלומר חצי
 25 ממה ששייכות הולדות במחצה של חבירו, שהרי מחצית זו של
 26 חבירו הם עיסקא גמורה שיש עליו חצי מאחריותם, ונוטל חצי
 27 ברווחיהם כדרך שנוטל באם. אך אין בעל הבהמה צריך לתת לו
 28 בהם שכר עמלו ומונו, מפני שיש כאן חצי שהוא לגמרי שלו (ואף
 29 אינו הלוואה), ואם כן הרי צריך לטרוח עבורם, לפיכך אין זה נראה
 30 שטורח בשל חבירו חינם משום ריבית.
 31 מספרת הגמרא: רַב מְנַשְׂאָא בְּרַ נָדָא קיבל בהמה מחבירו על מנת
 32 לגדלה ולחלוק בשבח ובולדות, וילדה הבהמה ונשארו הולדות
 33 ברשותו, והמשיך לגדלם אף לאחר שיעור הזמן המבואר לעיל
 34 בברייתא, ולפיכך כשבאו לחלוק שָׁקַל – נטל מן הולדות את
 35 הַמְחָצָה שְׁלוֹ, וְחֲצֵי מְחָצָה מהשבח בְּבַהֲמוֹת שְׁלַ חֲבִירוֹ. אָתָּא לְקַמְיָה
 36 דְאָבִי – בא רב מנשיא עם שותפו לדין תורה לפני אביו, אָמַר לֵיה
 37 אביו לרב מנשיא, מָאֵן פְּלִיג לָךְ – מי חילק לך את הולדות בתום
 38 זמן חיוב גידולם, ושם את הולדות של הנותן כדי שתדע כעת כמה
 39 השביחו ותיטול חצי מהשבח. וכיון שלא שמו אותם על ידי בית

ילקוט לוי יצחק על התורה

שמות כה, ח - ועשוי* לוי מקדש ושכנתי בתוכם

ג

ביאור הזהר דמו"ש (מלכים-א ט, א) "ויהי ככלות שלמה לבנות את בית יהו"ה" זהו בית המקדש, כגון עזרות ולשכות ובית האולם והדביר, דארבעה דברים כנגד הד' אותיות שם הוי' - וביאור שיטת הרמב"ם ב"גדר וקדושת הדביר"

פְתַח־ה' רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (מלכים-א ט, א) וַיְהִי כְכֹלֹת

שְׁלֹמֹה לְבִנוֹת אֶת בַּיִת יְהוָה וְאֶת בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ וְגו', וְכִי בִּינוּ דְאָמַר אֶת בַּיִת יְהוָה, מִהוּ וְאֶת בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ, אִי בְּגִין שְׁלֹמֹה אֶתְמַר, לָאוּ הֲכִי. אֶלְאֵ אֶת בַּיִת יְהוָה, דָּא בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ, וְאֶת בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ דָּא קִדְּשׁ הַקְּדוּשִׁים, בַּיִת יְהוָה דְּאִיהוּ בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ, כְּגוֹן עֲזָרוֹת וְלִשְׁכוֹת וּבַיִת הָאוֹלָם וְהַדְּבִיר דָּא בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ, וְדָא אֶקְרִי בַּיִת יְהוָה, בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ, דָּא קִדְּשׁ הַקְּדוּשִׁים דְּאִיהוּ פְּנִימָאָה דְּכֻלָּא.

זהר חלק ב דף ט, א

ד' דברים. עזרות, לשכות, אולם, דביר. לנגד ד' אותיות דשם הוי', והיינו בית הוי', והיינו שהד' דברים הללו שבבית המקדש הם כלי קיבול לד' אותיות דשם הוי'.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד ה

הַקְּדוּשִׁים (ומפרש) בַּיִת יְהוָה דְּאִיהוּ בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ, כְּגוֹן עֲזָרוֹת וְלִשְׁכוֹת וּבַיִת הָאוֹלָם וְהַדְּבִיר דָּא בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ, וְדָא אֶקְרִי בַּיִת יְהוָה (זה נקרא בַּיִת ה'), בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ דָּא קִדְּשׁ הַקְּדוּשִׁים, דְּאִיהוּ פְּנִימָאָה דְּכֻלָּא (בַּיִת הַמִּלֻּךְ הוּא קוֹדֵשׁ הַקְּדוּשִׁים, דְּהוּא פְּנִימִיּוֹת מִחֻלָּה).

(* בביאור כל הסיפור (גיטין סח, א) בקשר לה"שמיר" - ראה תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס ע' תלח ואילך. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סימן ל.

1) [בתרגום ללה"ק]: פְתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר (מש"כ) וַיְהִי כְכֹלֹת שְׁלֹמֹה לְבִנוֹת אֶת בַּיִת יְהוָה וְאֶת בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ וְגו' (ויקשה) וְכִי בִּינוּ דְאָמַר אֶת בַּיִת יְהוָה, מִהוּ וְאֶת בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ (על איזה בית נאמר בית המלך), אִי בְּגִין שְׁלֹמֹה אֶתְמַר (אם תאמר שעל ביתו של שלמה בעצמו אמר בית המלך), לָאוּ הֲכִי (אינו כן, שאם כן היה לו לומר ויכל לבנות את בית ה' ואת ביתו, אי נמי אינו ראוי להזכיר בית הדיוט יחד עם בית ה'. ומתריץ) אֶלְאֵ (מש"כ) אֶת בַּיִת יְהוָה, דָּא בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ, וְאֶת בַּיִת הַמִּלֻּךְ, דָּא קִדְּשׁ

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ששה עשר לעומר עמ' ב

20 בדיעבד אם הקדים ליתן עפר למים פסול, סוברים שגם לגבי אפר
 21 פרה אדומה הדין כן. ומיישבים את סתירת הפסוקים באופן זה, שמה
 22 שנאמר "ונתן מים חיים אל כְּלִי" הוא בְּדוֹקָא - שצריך לעשות
 23 כסדר זה דוקא ואם נתן קודם את האפר פסול. ומה שנאמר 'עֲלִיו',
 24 בא ללמד שאין די בנתינת האפר על המים מלמעלה, אלא צריך
 25 לְעַרְבָן - לערב את האפר בתוך המים. שואלת הגמרא על רבנן,
 26 מדוע דרשו שהנאמר 'אל כלי' בא ללמדנו שיעשה דוקא כסדר זה
 27 ועליו' בא לומר שיערבם יחד, וְאִימָא להיפך, שמה שנאמר 'עֲלִיו'
 28 דוֹקָא - ללמדנו שצריך לתת תחילה את האפר לכלי ריק ועליו יתן
 29 את המים, ומה שנאמר 'אל כלי' ללמדנו שְׁתֵּהא חֵיוֹתָן בְּכֵלִי -
 30 ללמדנו שלא יטול המים מהמעייץ בכלי אחד ויעבירונו לכלי שבו
 31 עושה את המי חטאת, אלא צריך לִיטוֹל המים מן המעיין באותו כלי
 32 שעושה בו את המי חטאת. מתרצת הגמרא, סוברים רבנן שיש
 33 לדרוש שנתנים תחילה את המים ועליהם את העפר, שכן מִה
 34 מְצִינֵנו כְּכֹל מְקוֹם - לגבי מי סוטה, שתחילה נותן את המים, ואת
 35 הַמְּבַשֵּׁיר - את העפר נותן לְמַעְלָה. ולכן מסתבר ללמוד שֵׁהא בְּאֵן
 36 - לגבי פרה, דינו כן שֵׁמְבַשֵּׁיר לְמַעְלָה - שנותן את המים תחילה
 37 ועליהם את האפר, ולכך דרשו מ'אל כלי' לעכב בסדר הנתינה,
 38 ומ'עליו' שצריך לערב המים והאפר יחדיו.

1 'עפר' וְכִי עֵפֶר הוּא, וְהִלֵּא אֶפֶר הוּא, אלא שִׁינָה הַבְּתוּב
 2 בְּמִשְׁמַעוֹ וכתב עפר במקום אפר, לְדוּן הִימְנוּ - כדי שנלמד פרה
 3 אדומה מסוטה בְּגוֹרְהָ שְׁוֵה, נֶאמַר בְּאֵן - באפר פרה אדומה
 4 עֵפֶר, וְנֶאמַר לְהֵלֵן - לגבי סוטה עֵפֶר, מִה לְהֵלֵן - לגבי סוטה,
 5 צריך שיתן עֵפֶר עַל גְּבֵי מַיִם - ולא מים על העפר, אֵה בְּאֵן -
 6 באפר פרה אדומה צריך שיתן הָעֵפֶר עַל גְּבֵי מַיִם. ומאותה גזרה
 7 שוה נלמד גם דין סוטה מדין אפר פרה אדומה, וְמִה בְּאֵן - באפר
 8 פרה אדומה, אין דין זה לעיכובא, אלא אם הִקְדִּים את הָעֵפֶר לְמַיִם
 9 בְּשֵׁר, אֵה לְהֵלֵן - לגבי סוטה, אם הִקְדִּים את הָעֵפֶר לְמַיִם, בדיעבד
 10 בְּשֵׁר. שואלת הגמרא, וְהָתֵם - באפר פרה, מִנְּהֵן שאם הקדים את
 11 האפר למים בדיעבד כשר. ומישבת, תְּרִי קְרָאִי פְּתִיבִי בפרה אדומה
 12 שלכאורה סותרים זה את זה, פְּתִיבִי "ונתן עֲלִיו מים חיים", אֶלְמָא
 13 - משמע שנותן את הָאֶפֶר פְּרִישָׂא ועליו נותן את המים, וְכִתִּיב
 14 'מַיִם חַיִּים אֶל כְּלִי, אֶלְמָא - משמע שנותן את הַמַּיִם פְּרִישָׂא אל
 15 הכלי, ואין דבר בכלי החוצץ בין המים לכלי בשעת נתינתם. הָא
 16 בְּצִד מְקִימִים את שתי המשמעויות הללו, אם רָצָה ליתן תחילה
 17 זֶה - המים נִתְּנָן, ואם רָצָה ליתן תחילה זֶה - האפר, נִתְּנָן וכשר.
 18 אלא שלומדים בגזירה שוה מסוטה שלכתחילה יתן את המים ועליו
 19 יתן את האפר. מבארת הגמרא, וְרַבְּנָן הסוברים לגבי מי סוטה שאף

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

זכור "את יום שכלו שבת"

"זכור את יום השבת לקדשו", ומפרש רש"י: "תנו לב לזכור תמיד את יום השבת. שאם נזדמן לה חפץ יפה תהא מזמינו לשבת. כלומר: מדי יום ביומו קימת החובה לזכור את יום השבת. יש להתחיל בהכנות ליום השבת כבר מיום ראשון בשבוע.

זמן הגאולה נקרא "שבת", וכלשון המשנה: "יום שכלו שבת ומנוחה לחיי העולמים". זאת, מכיון שאז יהיה לישראל זמן של מנוחה אמיתית ומנוחה שלמה. על פי הכלל האמור, יש לזכור את ימות המשיח - "יום השבת" - כל ימי הגלות. גם אם נמצאים אנו עדין בימי החליו של הגלות, יש להתכונן כבר היום, ולהכין את עצמנו ואת הזולת הנמצא סביבנו לרגע פניסת שבת הגאולה.

(שיחת י"א סיון תשמ"מ. מתוך לקראת שבת)

טועמיה חיים זכו

עבודתנו עתה, בסוף זמן הגלות, היא לעשות "פלים" לגלויי הגאולה העתידה. מובן, אם כן, שמכיון שלעיתיד לבוא נאמר (ירמיה לא, לג) "כי כולם ידעו אותי", צריך להיות גם עכשו "מעין" עווד זה, הינו שעל כל אחד ואחד להתייגע בהכנה והשגה באלקות.

וידוע מה שנאמר בכתבי האר"ז ל ומובא גם להלכה (מגן אברהם ארח חיים סימן ר"נ סעיף ק"א), שבערב שבת יש לטעם ממאכלי שבת, כמאמר (נסח התפלה) "טועמיה חיים זכו" ומכיון שנמצאים אנו בערב שבת אחר פלג המנוחה, צריכים "לטעם" כבר עכשו מפנימיות התורה, שתתגלה לעתיד. ככתוב (שיר השירים א, ב) "שקני מנשיקות פיהו" ופרש רש"י: "ומבטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמיה ומסתור צפונותיה".

(לקוטי שיחות ב עמ' 475. מתוך לקראת שבת)

תפלות מצטרפות

כתב השל"ה (רנא, א): "דבר זה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות ח, א) אין הקב"ה מואס

"בכל יום" כיצד

ישנם כאלה המפרשים את המלים "אחכה לו בכל יום שיבוא" - הינו שיש לחכות לביאת המשיח בכל יום, אבל ביאת המשיח עצמה תהיה בזמנה, "מתי שמשיח ירצה".

אמנם, לפי זה היה לו לומר "בכל יום אחכה לו שיבוא".

וגם: צא וילמד מנסח התפלה, "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח", שהפוננה היא "מהרה" כפשוטה, וכפי שממשיכים "כי לישועתך קוינו כל היום".

ואם ישאלך אדם - אולי גם כאן הפרוש הוא שהתקנה היא "כל היום", ואלו הישועה תבוא מתי שיצצה הקב"ה? אף אתה שאל אותו: כפאשר אתה מתפלל על חולה בבינתך - אתה מבקש שהקב"ה ישלח רפואה שלמה מתי שיצצה, או הנך מבקש שהחולה יתרפא תכף ומיד?

(שיחת ש"פ עקב תשמ"מ. מתוך לקראת שבת)

"הסתכל בשלשה דברים"

בפרקי אבות נאמר: הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עברה, ובהמשך לכך מונה המשנה שלשה דברים. אולם, יש לפרש ולהסביר מאמר זה גם בצורה זו:

"הסתכל"; כלומר, הבט והתבונן באפן מעמיק, עד שהדבר יתאמת אצלך כאלו ראית אותו. "בשלשה דברים" - הינו בבית המקדש השלישי הכולל בו שלשה: (1) המשכן (2) בית המקדש הראשון (3) בית המקדש השני.

ואז - "ואין אתה בא לידי עברה"; תעקר ממך כל שיכות ורצון אפלו למעשה שהוא רק "ידי עברה" - טפל לעברה, אך יכול לגרר את האדם לעברה.

כלומר, ההתבוננות והמחשבה על כך שעומדים אנו קצת על סף הגאולה ותכף נראה את בית המקדש השלישי, מרחיקה אותנו מכל שיכות לעברה חס ושלום.

(ש"פ ואתחנן תנשי"א. מתוך לקראת שבת)

שִׁבְא", כי אם הכוונה אֲשֶׁר מִבְּלִי הִבֵּט עַל זֶה שֶׁהִדַּעַת וְהִשְׁכַּל הַגְּלוּי אֵין רוֹאֵה מְקוֹם לָזֶה, מֵאֲמִינִים אֲנוּ בְּתַקְוָה הָאֲמוּנָה שֶׁלְמַעֲלָה מִטַּעַם וְדַעַת - וְזֶהוּ הַעֲבוּדָה שֶׁל "הַסַּח הַדַּעַת". וְעַל יְדֵי אֲמוּנָה זוּ - בֶּן דָּוִד בָּא בְּקִרְוֹב מִמֶּשׁ.

(לקוטי שיחות ח"י ויחי (ב). מתוך לקראת שבת)

בְּמַהֲרָה יִבְנֶה הַמִּקְדָּשׁ

יִשְׁנֶה דַּעַה בְּגִמְרָא (תַּעֲנִית יז, א) הַסּוֹכְרֵת שְׂכָהָן אֲסוּר לְשִׁתּוֹת יֵין גַּם בְּזִמְן הַזֶּה, לְפִי שִׁיתְכּוֹן שׁ"בְּמַהֲרָה יִבְנֶה הַמִּקְדָּשׁ", וְיִמְצֵא הַכֹּהֵן שְׁתּוּי בְּזִמְן הַמִּקְדָּשׁ.

וְהִנֵּה, הַפְּגַת שְׂכָרוֹת שֶׁל יֵין אֶפְשָׁרִית בְּשִׁתֵי דְרָכִים. א. שְׁנָה.

ב. שֶׁהִיָּה כְּדֵי הַלִּיכַת מִיֵּל, שֶׁהִיא לְפִי הַשַּׁעוֹר הַגָּדוֹל בְּיִתְרָה לְמַהֲלָה מִיֵּל 24 דְּקוֹת (רָאָה שְׁלַחַן עֲרוּךְ אֶרַח חִיִּים סִימָן צ"ט סִימָן ב'. סִימָן תנ"ט סְעִיף ב).

מִכָּאן, אֲפּוֹא, הוֹכַחָה מִחֻלְק הַנִּגְלָה שֶׁבְּתוֹרָה שֶׁבְּמִשְׁנֵי זְמַן מוֹעֵט (פְּחוֹת מִכְּדֵי שַׁעוֹר מַהֲלָה מִיֵּל, שֶׁהוּא, לְכָל הַיּוֹתֵר 23 דְּקוֹת וְ59 שְׁנִיּוֹת) עֲשׂוּי לְבֹא הַמְּשִׁיחַ עִם בֵּית מִקְדָּשׁ מְשֻׁלָּם!

(לקוטי שיחות ב. מתוך לקראת שבת)

בְּתַפְלַת רַבִּים. יֵשׁ לְתַמּוּה לְכַאוּרָה, דְּהָא עֵינֵינוּ רוֹאוֹת שְׂאִין כּוֹן, שֶׁהָרִי תַפְלַת י"ח כָּל יִשְׂרָאֵל מִתַּפְלִין אוֹתָהּ שֶׁלֶשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם, וְכַמּוֹה פְּעָמִים מְזַכֵּר בְּהַתַּפְלָה הַגְּאֻלָּה.. וְזֶה יוֹתֵר מֵאֲלָף וְתַקְנֵ"ד שְׁנָה שְׁאֲנוּ בְּגֻלוֹת?" וְהוּא מְסַבֵּיר: שׁ"הַקְּב"ה עוֹשֶׂה מְדַגְמַת הַבְּקָשָׁה וּמְמוֹנָה. כִּי בְּכָל יוֹם וְיוֹם יֵשׁ גְּאֻלָּה.. עוֹמְדִים עֲלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ וְהַקְּב"ה מְצִילֵנוּ."

וְהִנֵּה מְבֹאֵר בְּתַנְיָא (אֲגַרְתָּה הַתְּשׁוּבָה פָּרָק י"א) שֶׁכַּפְאֲשֶׁר יְהוּדֵי מְבַקֵּשׁ מֵאֵת הַקְּב"ה בְּקָשָׁה מְסִימַת בְּבִרְכָּה - "בְּוֹדַי שֶׁבְּקָשָׁה זוּ מִתְקַיְמַת. בְּלִי שׁוּם סִפְק וְסַפְקָא סְפָאָא בְּעוֹלָם.. (שׁ)הָרִי סִפְק בְּרִכּוֹת לְהַקְל מִשׁוּם חֲשַׁשׁ בְּרִכָּה לְבִטְלָה". וְעַל פִּי זֶה - בְּהַכְרַח לּוֹמֵר שְׂאֲכֹן מִתְקַיְמַת תַּפְלַת יִשְׂרָאֵל אוֹדוֹת הַגְּאֻלָּה.

(שיחת ש"פ וארא תשד"מ. מתוך לקראת שבת)

הַסַּח הַדַּעַת

"וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בְּנָיו וַיֹּאמֶר הֲאִסְפוּ וְאָגִידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים". בְּשֵׁם הַבַּעַל שֵׁם טוֹב, "אֲשֶׁר יִקְרָא", דְּרָךְ מְקָרָה, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשֵׁב עַל עֲבוּדוֹתָיו, בְּהַסַּח הַדַּעַת, וּפְתָאוּם יָבֹא מִשִּׁיחַ.

וְהִנֵּה, אֵין הַכּוּנָה - שְׂאִין לְחֶשֶׁב וּלְחִכּוֹת חֶסֶךְ וְשׁוֹלָם עַל דְּבַר הַגְּאֻלָּה בְּכַדֵי שִׁיחָה "הַסַּח הַדַּעַת". אֲדַרְבְּהָ, עֶקֶר גְּדוֹל בְּאֲמוּנַת יִשְׂרָאֵל - "אֲחַפָּה לוּ בְּכָל יוֹם

הַמִּשְׁךְ בִּיאור לְמַסַּכַת סוּטָה לְיוֹם שְׁלוֹשָׁה עָשָׂר לְעוֹמֵר עַמ' ב

18 שְׁמִיתַת מִשָּׁה הִיא הַעֲדָר גְּדוֹל לְדוֹרוֹ. סְמָלִיּוֹן - שֵׁם חֲכַם אָמַר, 19 שֶׁהִסְפִּדוּ הִיָּה בְּאוֹמְרוֹ "וַיָּמַת שָׁם מִשָּׁה", שְׁהִיָּה סְפָרָא רַבָּה דִּישְׂרָאֵל. עוֹד דְּרַשׁוּ עַל כֵּךְ, תַּנְיָא רַבִּי אֲלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר, שִׁיעוֹר 20 הַשְּׁמַעַת הַקּוֹל בַּעַת פְּטִירַת מִשָּׁה הִיָּה שְׁנַיִם עֲשָׂר מִיֵּל עַל שְׁנַיִם 21 עֲשָׂר מִיֵּל, שֶׁהוּא כְּנֻדָּה שִׁיעוֹר מִחֻנָּה יִשְׂרָאֵל, וְהִיָּתָה הַבַּת קוֹל 22 מְשֻׁמֵּעַ וְאוֹמֵר "וַיָּמַת מִשָּׁה" סְפָרָא רַבָּה דִּישְׂרָאֵל. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים 23 שְׁלֹא מַת מִשָּׁה כֻּלָּל, אֲלֵא עֲלָה גּוֹפּוֹ לְשָׁמַיִם כְּאֵלֶיהוּ, וְהוֹכִיחוּ כֵן 24 מִדְּפָרְטִיב הַבָּא לְשׁוֹן וַיָּמַת שָׁם, וּבְתַנְיָא הָתָם לַגְּבִי הָאֲרַבְעִים יוֹם 25 שְׁהִיָּה מִשָּׁה בְּשָׁמַיִם, וַיְהִי שָׁם עִם ה', וְלַמּוֹד, מַה לְחַלְלֵן בְּאוֹתָם 26 אֲרַבְעִים יוֹם, הִיָּה מִשָּׁה עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ לְפָנָי ה', אִף כָּאֵן בַּעֲלִייתוֹ 27 לְחַר לֹא מַת מִשָּׁה, אֲלֵא עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ הוּא לְפָנָי ה'. 28 עוֹד דְּרַשׁוּ עַל הַמִּקְרָא "וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנֵי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוֹל בֵּית 29 פְּעוֹר", אָמַר רַבִּי בְּרַבְיָה, בְּמִקְרָא זֶה נִאֲמַרו סִימָן בְּתוֹף סִימָן - 30 סִימָנִים רַבִּים הֵיכֵן הוּא מְקוֹם קְבוּרָתוֹ שֶׁל מִשָּׁה, גִּיא, אֶרֶץ מוֹאָב, 31 וּמוֹל בֵּית פְּעוֹר, וְאֶפְיָלוֹ הָבִי נִאֲמַר "וְלֹא יָדַע אִישׁ אֵת קְבֻרָתוֹ", 32 שְׁאִישׁ אֵינוּ יוֹדַע הֵיכֵן הוּא מְקוֹם קְבוּרָתוֹ. וּכְבָר שְׁלַחָה פַּעַם אַחַת 33 מִלְּבוֹת רוּמֵי הַרְשָׁעָה, אֲצֵל 34

1 הִירִדוֹן בְּחֻלְקוֹ שֶׁל גֹּד, דְּבַתְּנִיב וַיִּקְרָא רַאשִׁית לוֹ כִּי שֵׁם חֻלְקַת מַחוּקָק 2 סוּפּוֹן וְגו', הָרִי שֶׁנִּבְרַח בְּנַחֲלָתוֹ שֶׁל גֹּד. וּמַחֲלָקוֹ שֶׁל רַאשִׁית עַד חֻלְקוֹ 3 שֶׁל גֹּד כְּמוֹה - מֵרַחֵק הוּא, אֲרַבְעָה מִיָּלִין. שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא, אֵת אוֹתָן 4 אֲרַבְעָה מִיָּלִין שֶׁמִּנְחַלַת רַאוּבֵן לְנַחֲלַת גֹּד, מִי הוֹלִיבוּ, הָרִי לֹא 5 הַתְּעַסְקוּ יִשְׂרָאֵל בְּקְבוּרָתוֹ. וּמִשִּׁיבָה, מְלַמֵּד, שֶׁהִיָּה מִשָּׁה מוֹפֵל 6 בְּכַנְפֵי שְׂכִינָה, וְהַשְׁכִּינָה הַעֲבִירָה אוֹתוֹ מִחֻלְקוֹ שֶׁל רַאוּבֵן לְחֻלְקוֹ שֶׁל 7 גֹּד, וְהוּא דְּבַר שֶׁאֵלְמַלְאָה הִיָּה מוֹכַח כֵּן מִהַפְּסוּקִים, אִי אֲפֻשֶׁר הִיָּה 8 לְאוֹמְרוֹ מִעַצְמִנּוּ. 9 אוֹמֵרֵת הַגְּמָרָא, וּמִלְּאֲבֵי תְּשַׁרְתּ אוֹמְרִים בְּהַסְפִּידִם אֵת מִשָּׁה, שַׁעֲלִיו 10 נִאֲמַר "צְדָקָתָה ה' עֲשֶׂה וּמְשַׁפְּטֵיו עִם יִשְׂרָאֵל". וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא 11 אוֹמֵר עַל מִשָּׁה אַחַר פְּטִירָתוֹ, "מִי יִקּוֹם לִי עִם מְרַעִים מִי וְתִצַּב 12 לִי עִם פְּעֻלֵי אוֹן" - מִי יִקּוֹם עִתָּה לְהוֹכִיחַ הַמְּרַעִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם, 13 לְהוֹכִיחֵם לְשָׁמַי. וְשִׁמּוּאֵל אָמַר שֶׁהִסְפִּידוֹ הַקְּב"ה כֵּךְ, "מִי בְּתַחֲבֹם, 14 וּמִי יוֹדַע פְּשָׁר דְּבַר" - מִי יִהְיֶה כְּמוֹשֶׁה לְפָשֵׁר בֵּינָם לְאֲבִיהֶם 15 שְׁבַשְׁמִים כְּמוֹתוֹ. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר שֶׁהִסְפִּידוֹ הַקְּב"ה בְּאוֹמְרוֹ, 16 "הַתְּכַמֵּה מֵאֵין תִּמְצָא", לְאַחַר פְּטִירָתוֹ שֶׁל מִשָּׁה. וְרַב נַחְמָן אָמַר 17 הַסְּפִדוֹ שֶׁל הַקְּב"ה הִיָּה בְּאוֹמְרוֹ וַיָּמַת שָׁם מִשָּׁה עֲבַד ה' וְגו',

אגרות קודש

ב"ה, ו' ניסן, תשי"ז
ברוקלין.

...לפלא קצת שכנראה עד עתה היו מוסדות ב... שהתנהלו על דעת עצמם של יחיד, שמוכן שאין לזה כל מקום, לא רק ע"פ תורה בכלל, אלא גם בשכל הפשוט, ומי-לנו גדול ממשה רבנו, וידועה דרז"ל (מדרש רבה ותנחומא ריש פי פקודי. רמ"א, וב"ח ביו"ד סי' רנ"ז. עיי"ש). וכיון שקורא אני במכתבם שנתתקן הדבר בהנוגע לה... תקותי חזקה שגם בשאר העניינים יתוקן בהקדם האפשרי. ובודאי יתוסף עי"ז בקירוב הלבבות ותוספת הברכה וכו'.

ב"ה, ב' אייר, תשי"ז
ברוקלין.

האברך יהושפט שי

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו ממוצש"ק בו כותב פרטי הנסיעות שלהם והביקורים בסביבות ירושת"ו במשך ימי חג הפסח ושלפניהם ושל אחריהם, ובודאי נעשה הדבר באופן מסודר ומרוכז, שהרי נמצאים אנו באחרית הימים של הגלות ולכן כל רגע יקר ביותר וכל כח פעיל וכל הזדמנות צריכים לנצלה ככל האפשרי, שלכן הכפלת השתדלות ואי ניצול הזדמנות כדי צרכם, יש להשמר מזה ככל האפשרי (אף שכמובן טובה הכפלה מאשר חסרון).

מהנכון אשר עכ"פ ראשי פרקים מהנאומים הנ"ל ירשמו בכתב וידונו עליהם באסיפת כל הנוסעים והמבקרים שהרי תשועה ברוב יועץ אם צריכים הדברים שיפור מילוי ותיקון, ואלו המתאימים בתכלית, יביאום לידיעת כל הנוסעים בכדי שגם הם ישתמשו בהם במקום המתאים.

במ"ש שבאיזה מקומות ביקרו מבלי הודעה מקודם אודות זה,

הנה אף שבאם אי אפשר אחרת או במקום תנאים מיוחדים יש לעשות כהנ"ל, הרי בכלל אין זה עבודה מסודרת, ויכול זה לגרום ג"כ אי נעימות וקישוי בההשפעה על המקום, בגלל אי ההודעה, וק"ל.

במ"ש אודות לימוד דא"ח שם או חזרת מאמר וכיו"ב, גם שאלה זו צריך להעלות באסיפת הנוסעים והמבקרים ובהשתתפות צעירי אגו"ח וגם זקני אנ"ש, כיון ששאלה עיקרית היא, וצריכה דיון בכובד ראש המתאים.

בברכה לבשו"ט.

חומש יומי

פרשת קדושים

~ יום ראשון כ"ז ניסן ~

יט (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דבר אל-כל-עדת בני-ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו כי קדוש אני יהוה אלהיכם:

ב מלל עם כל פנשתא דבני ישראל ותימר להון קדישין תהון ארי קדיש אנא יי אלהכון:

מוצא גדר ערוה, אתה מוצא קדשה: (לקמן כא) "אשה זנה וחקלה וגו'" – "אני ה' מקדשכם"; (שם) "ולא יחלל זרעו... אני ה' מקדשו"; (שם) "קדשים יהיו... אשה זנה וחקלה וגו'".

כ"ט < דבר אל-כל-עדת בני-ישראל • (ויקרא רבה. ת"ט) מלמד שנאמרה פרשה זו בהקלה, מפני שרב גופי תורה תלוין בה. קדשים תהיו • הוו פרושים מן העריות ומן העברה, (ויקרא רבה) שכל מקום שאתה

~ נקודות משיחות קודש ~

ומקיים כבר את כל מצוות התורה. מרגיש הכתוב "דבר אל כל עדת בני ישראל" – גם מצוה זו חלה על כל אדם מישראל. וטעם הדבר – "כי קדוש אני": מאחר שהקב"ה הוא אלקיו של כל אדם ואחד מישראל – חל עליו הצווי לקדש את עצמו כדי להדמות להקב"ה. (לקוטי-שיחות, כרך ז, עמ' 322)

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם (יט, ב) בא הכתוב, אחר שפרט האסורים שאסר אותם לגמרי, וצוה בדבר כללי - שנהיה פרושים מן המותרות (רמב"ן) אדם יכול לחשב שהמצוה "להיות פרושים מן המותרות", היא רק לאדם שנמצא בדרך רוחנית נעלית,

ג גבר מן אמה ומן אביהי תהון דחלין ונת יומי שפיא דיילי תטרון אנא יי אלהכון:

(ג) איש אמו ואביו תיראו ואת-שבתתי תשמרו
אני יהוה אלהיכם:

בדברים. ואת-שבתתי תשמרו • סמך שמירת שבת למורא אב, לומר: אף-על-פי שהזוהרתיך על מורא אב, אם יאמר לך: 'חלל את השבת'! אל תשמע לו, וכן בשאר כל המצוות. אני ה' אלהיכם • (יבמות ה) אתה ואביך חייבים בכבודי, לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי. (ב"מ לב. קידושין לו) איזהו מורא? לא ישב במקומו, ולא ידבר במקומו, ולא יסתור את דבריו. ואיזהו כבוד? מאכיל ומשקה, מלביש ומנעיל, מכניס ומוציא.

כ"ט < איש אמו ואביו תיראו • כל אחד מהם, תיראו אביו ואמו; זהו פשוטו. ומדרשו: (תורת כהנים. קידושין כט) אין לי אלא איש, אשה מנין? קשהוא אומר: "תיראו", הרי כאן שנים. אם-כן, למה נאמר "איש"? שהאיש ספק בידו לעשות, אבל אשה רשות אחרים עליה. אמו ואביו תיראו • כאן הקדים אם לאב, לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו. ובכבוד, הקדים אב לאם, לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו, מפני שמשדלתו

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

יט (ב-ג) קדשים תהיו. וזהו קדשים האלילים, אפילו אמרו לשם שמים אנו עושין כדי להכיר הבוֹרָא אפילו הכי אל תפנו: תורה ד

ד) אֶל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִים וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשׂוּ
לְכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
ד לא תתפנו פתר טענו ודחלו דמתכא לא
מעבדו לכוני אנא יי אלהכון:

לְאַחֵרִים וְלֹא אַחֵרִים לְכֶם. וְאִם תֹּאמְרוּ: לֹא תַעֲשׂוּ
לְעֲצָמְכֶם, אָבֵל אַחֵרִים עוֹשִׂין לְכֶם? ! הֲרִי כָּבֵד נֹאמֵר
(שמות כ א): "לא יהיה לך" - לא שלך ולא של
אחרים.

כ"ז « אֶל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִים • לְעַבְדֵם (ת"כ). אֱלִילִים
לְשׁוֹן 'אֵל' - כֹּלָּא הוּא חֲשׁוּב. וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה •
תְּחַלְתֵּן אֱלִילִים הֵם, וְאִם אַתֶּם פּוֹנֵה אַחֲרֵיהֶם סוּפֵךְ
לְעֲשׂוֹתֵן אֱלֹהוֹת. לֹא תַעֲשׂוּ לְכֶם • לֹא תַעֲשׂוּ

ה) וְכִי תִזְבַּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבַּחְהוּ:
ה וְאִרִי תִפְסוּן נִכְסֵי קוּדְשֵׁי קָדְשׁ יי לְרַעְוָא
לְכוֹן תִּפְסַגְהּ:

נִחְתָּרוּחַ, שְׂפִיחָא לְכֶם לְרִצְוֹן, שְׂאֵם תַּחֲשְׁבוּ עֲלֵיו
מִחֲשַׁבַּת פְּסוּל, לֹא יִרְצֶה עֲלֵיכֶם לְפָנָי. לְרִצְוֹנְכֶם •
אִפְצִימִנְט"ו, זְהוּ לְפִי פְּשׁוּטוֹ; וְרִבּוֹתֵינוּ לְמַדּוֹ (תולין
א) מִכָּאֵן לְמַתְעַסֵּק בְּקִדְשֵׁים - שְׂפִסּוּל, שְׂצָרִיךְ שְׂיִתְפְּנוּ
לְשַׁחֵט.

כ"ז « וְכִי תִזְבַּחוּ זֶבַח • לֹא נִזְבַּחְהּ פְּרִשָּׁה זֹו אֵלָא
לְלַמַּד שְׂלֵא תְהָא זְבִיחְתֵּן אֵלָא עַל־מְנַת לְהַאֲכֵל בְּחוּץ
הַזֶּמֶן הַזֶּה. שְׂאֵם לְקַבֵּעַ לְהֵם זְמַן אֲכִילָה, הֲרִי כָּבֵד
נֹאמֵר (לעיל ז טו): "וְאִם נָדַר אוֹ נָדְבָה זֶבַח קָרְבָּנוּ וְגו'".
לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבַּחְהוּ • תְּחַלַּת זְבִיחְתוֹ תְהָא עַל־מְנַת

ו) בְּיּוֹם זִבְחֵיכֶם יֹאכַל וּמִמַּחֲרַת וְהַנּוֹתֵר עַד־יוֹם
הַשְּׁלִישִׁי בְּאֵשׁ יִשְׂרָף:
ו בְּיוֹמָא דִּיתְנַכְסֵי יִתְאַכַּל וּבְיוֹמָא דְבִתְרוּהִי
וּדְאִשְׁתָּאֵר עַד יוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּנוֹרָא תִּתְקַד:

כ"ז « בְּיּוֹם זִבְחֵיכֶם יֹאכַל • כְּשִׁתְּזַבְּחוּהוּ, תִּשְׁחַטְטוּהוּ עַל־מְנַת זְמַן זֶה שְׂקַבְעֵתִי לְכֶם כְּבָר.

ז) וְאִם הָאֲכַל יֹאכַל בְּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פְּגוּל הוּא לֹא
יִרְצֶה:
ז וְאִם אַתְאַכְלָא יִתְאַכַּל בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה
מִרְחַק הוּא לֹא יְהִי לְרַעְוָא:

(שס): "וְהִנֵּפֶשׁ הָאֲכַלְתָּ מִמֶּנּוּ עֹנָה תִשָּׂא", מִמֶּנּוּ
וְלֹא מִחֲבֵרוֹ, יִצָּא הַנִּשְׁחָט בְּמִחֲשַׁבַּת חוּץ לְמִקְוָמוֹ.
פְּגוּל • מִתְעַב, כְּמוֹ (ישעיה סו ד): "וּמִרְקַ פְּגָלִים
כְּלֵיהֶם".

כ"ז « וְאִם הָאֲכַל יֹאכַל וְגו' • אִם אִינוּ עֲנִין לְחוּץ
לְזִמְנוֹ, שְׁהֲרִי כְּבָר נֹאמֵר (לעיל ז) "וְאִם הָאֲכַל יֹאכַל
מִבְּשַׂר־זֶבַח שְׁלָמֵינוּ וְגו'", תְּנַהוּ עֲנִין לְחוּץ לְמִקְוָמוֹ.
יְכוֹל יְהִי חֲבִיבִים פְּרַת עַל אֲכִילָתוֹ? תְּלַמּוּד־לוֹמַר

ח) וְאֲכָלְיוּ עֹנּוֹ יִשָּׂא פִּי־אֶת־קִדְשׁ יְהוָה חָלָל
וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיהָ:
ח וְדִינִיכְלָגַה חוּבַה יִקְבַּל אֲרִי יֵת קוּדְשָׁא דְיֵי
אֲחַל וְיִשְׁתִּיזִי אֲנָשָׁא הַהִיא מֵעַמָּה:

שְׂכָבֵר מַעֲטוֹ הַכְּתוּב. וְזֶהוּ בְּנוֹתֵר גְּמוּר מְדַבֵּר.
וּבְמִסְכַּת 'בְּרַתוֹת' לְמַדּוּהוּ מְגֻזְרָה שְׁוֵה'.

כ"ז « וְאֲכָלְיוּ עֹנּוֹ יִשָּׂא • בְּנוֹתֵר גְּמוּר הַכְּתוּב מְדַבֵּר,
וְאִינוּ עֹנּוֹשׁ פְּרַת עַל הַנִּשְׁחָט חוּץ לְמִקְוָמוֹ, (ובחים כא)

ט) וּבְקִצְרֵכֶם אֶת־קִצְרֵי אֲרֻצְכֶם לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת
שְׂדֵךְ לְקִצֹר וּלְקַט קִצְרֵיךָ לֹא תִלְקַט:
ט וּבְמִחְצָדְכוֹן יֵת חֲצָדָא דְאַרְעֵכוֹן לֹא
תִּשְׂיִזִי פֶּאֶתָא דְחִקְלָךְ לְמַחְצֵד וּלְקַטָּא
דְחֲצָדָךְ לֹא תִלְקַט:

כ"ז « לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ • שְׂיַנִּיחַ פֶּאֶה בְּסוּף
שְׂדֵהוּ (ת"כ). וּלְקַט קִצְרֵיךָ • שְׂבָלִים הַנוֹשְׂרִים בְּשַׁעַת

קִצְרֵהָ, אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם, אָבֵל שְׁלֵשׁ אֵינָן לְקַט. (ת"כ).
פֶּאֶה חז)

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

ד) וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשׂוּ לְכֶם. לְאַחֵרִים יֵשׁ אֲזַהְרָה, אֵלָא אָמַר
מֵהוּ לְכֶם, שְׁהֲרִי [גם] לְעֲשׂוֹת הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא

(י) וְכַרְמְךָ לֹא תַעֲזֹל וּפְרִט כַּרְמְךָ לֹא תִלְקַט לְעֵנִי וְלִגְרִי תִשְׁבֹּק יְתֵהוּן אֲנִי יי אֲלֶהֶכֶן :

בְּצִירָהּ . אֲנִי ה' אֲלֵהֶיכֶם . דִּינָן לְהַפְרֵעַ . וְאִנִּי גֹבֵה מִכֶּם אֲלֵא נַפְשׁוֹת, שְׁנֹאֲמַר (משלי כב) : "אֵל תִּגְזַל-דָּל וְגו'... כִּי ה' יָרִיב רִיבִים וְגו'".

כ"ט - לא תעזול - לא תטל עוללות שפכה, והן נפרות. איזהו עוללת? כל שאין לה לא כתרף ולא נטרף (פאה ז). ופרט פרמך - גרגרי ענבים הנושרים בשעת

(יא) לֹא תִגְנְבוּ וְלֹא-תִכְחָשׁוּ וְלֹא-תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעֵמִיתוֹ :

שְׁנֹאֲמַר (שם) : "וְנִשְׁבַּע עַל-שִׁקְרִי", יִשְׁלַם קָרְנִי וְחִמְשִׁי. לְמַדְנֵנוּ עֲנֵשׁ, אֲזַהְרָה מִנֵּינִי? תִּלְמוּד-לוֹמַר: "וְלֹא תִשְׁקְרוּ". וְיֵאֵיבֹא לֹא תִגְנְבוּ וְלֹא-תִכְחָשׁוּ וְלֹא-תִשְׁקְרוּ וְלֹא-תִשְׁבְּעוּ . אִם גִּנְבַתָּ, סוּפֵף לִכְחַשׁ, סוּפֵף לְשַׁקֵּר, סוּפֵף לְהִשְׁבַּע לְשִׁקְרִי.

כ"ט - לא תגנבו - אזהרה לגונב ממון, אבל "לא תגנב" שבפשטות הדברות, אזהרה לגונב נפשות; דבר הלמד מענינו, דבר שחביב עליו מיתת בית-דין. וְלֹא-תִכְחָשׁוּ - (ב"ק קט) לפי שְׁנֹאֲמַר (ויקרא ה כב) : "וְכַחֲשֵׁי-בַהּ", מִשְׁלַם קָרְנִי וְחִמְשִׁי. לְמַדְנֵנוּ עֲנֵשׁ, אֲזַהְרָה מִנֵּינִי? תִּלְמוּד-לוֹמַר: "וְלֹא תִכְחָשׁוּ". וְלֹא-תִשְׁקְרוּ - לפי

(יב) וְלֹא-תִשְׁבְּעוּ בְּשָׁמַי לְשַׁקֵּר וְחִלְלַת אֶת-שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה :

הַכִּנּוּיִין? תִּלְמוּד-לוֹמַר: "וְלֹא תִשְׁבְּעוּ בְּשָׁמַי לְשַׁקֵּר" - כָּל שֵׁם שֵׁשׁ לִי .

כ"ט - וְלֹא-תִשְׁבְּעוּ בְּשָׁמַי - למה נאמר? לפי שְׁנֹאֲמַר (שמות כ ז) : "לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם-ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא". כֹּל לֹא יְהֵא חֵיב אֲלֵא עַל שֵׁם הַמִּיחָד? מִנֵּינִי לְרִבּוֹת כָּל

(יג) לֹא-תַעֲשֶׂק אֶת-רֵעֶךָ וְלֹא תִגְזַל לֹא-תִלִּין פְּעֻלָּתְךָ שְׂכִיר אֶתְךָ עַד-בְּקָר :

אוֹמַר (דברים כד טו) : "וְלֹא-תִבּוֹא עָלֶיךָ הַשְּׂמֵשׁ", מְדַבֵּר בְּשִׁכְרִי לִילָה, שֶׁהִשְׁלַמְתָּ פְעֻלָּתוֹ מִשִּׁיעֲלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר, (ב"מ ק) לְפִיכָף זְמַן גְּבוּי שְׁכָרוֹ כָּל הַיּוֹם; לְפִי שְׁנִתְנָה תוֹרָה זְמַן לְכַעַל-הַבַּיִת, עוֹנָה לְבַקֵּשׁ מְעוֹת.

כ"ט - לֹא-תַעֲשֶׂק - (ת"ס) זֶה הַכּוֹבֵשׁ שְׂכִיר שְׂכִיר - לֹא-תִלִּין - לְשׁוֹן נִקְבָה, מוֹסֵב עַל הַפְּעֻלָּה. עַד-בְּקָר - בְּשִׁכְרֵי-יוֹם הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שִׁיעִיֵּאתוֹ מִשְׁשִׁקְעָה חֲמָה, לְפִיכָף זְמַן גְּבוּי שְׁכָרוֹ כָּל הַלַּיְלָה. וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא

(יד) לֹא-תִקַּל חֲרֹשׁ וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן וִירַאת מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה :

בַּחַיִּים (ת"ס). וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל - (ת"ס) לִפְנֵי הַסּוּמָא בְּדָבָר, לֹא תִתֵּן עֲצָה שְׂאִינָה הוֹגְנָת לוֹ. אֵל תֹּאמַר: מִכָּר שְׂדֵךְ וְקַח לָךְ חֲמוֹר, וְאַתָּה עוֹקֵף עָלָיו וְנוֹטֵלָה הַיָּמִינוּ. וִירַאת מֵאֱלֹהֶיךָ - לְפִי שֶׁהַדָּבָר הַזֶּה

כ"ט - לֹא-תִקַּל חֲרֹשׁ - אֵין לִי אֲלֵא חֲרֹשׁ. מִנֵּינִי לְרִבּוֹת כָּל אָדָם? תִּלְמוּד-לוֹמַר (שמות כב כז) : "כְּעִמְךָ לֹא תֹאֵר". אִם כֵּן, לְמָה נֹאֲמַר "חֲרֹשׁ"? מַה חֲרֹשׁ מִיחָד, שֶׁהוּא בַּחַיִּים, אֵף כָּל שֶׁהוּא בַּחַיִּים. יֵצֵא הַמֵּת, שְׂאִינוֹ

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יג) לא תלין - כתוב בתורת פהנים, אין לי אלא שכר אדם, שכר בהמה ושכר קרקעות מנין, תלמוד לומר לא

תלין פעלת שכיר, הרי כל דבר במשמע. ומכאן יש ללמוד דהשוכר בית או בהמה מחבירו ומשקה שכרו

שעובר עליו משום בל תלין. ותלמוד שלנו (ב"מ קיא) אינו מזכיר קרקעות ככלל: תורה יד

שיעור יומי ליום שני כ"ח ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום - יט - פרשת קדושים
 לה
 אינו מסור לבריות לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה, ויכול להשמט ולומר: לטובה נתכוננתי, לפיכך נאמר בו: "ויראת מאלהיך", המפיר

~ נקודות משיחות קודש ~

טובת המתניעין בלבד

לסטים" או "ששיתרב", והאיסור לגרום נזק לחברו, אנו כבר יודעים מאיסורים אחרים, כמו איסור עשיית בור וכיוצא בזה.
 מה שאין כן הדוגמא ד"מכור שךך וקח לך חמור" אינה דוקא להזיק את חבירו, שהרי יכול להיות שמכירו צריך חמור יותר ממה שצריך שדה, ואם כן אין הדבר מוכרח שעצה זו היא בשביל להזיק את חבירו.
 וזהו מה שמוסיף האיסור "לפני עור לא תתן מכשול" שאפילו אם לא זיק את חבירו על-ידי עצתו, אסור למניעין לערב בזה שיקולים פרייסיים, וכוננתו צריכה להיות אך ורק לתת "עצה שהוגנת לו", לטובת חבירו בלבד.

ולפני עור לא תתן מכשול
 לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו, אל תאמר מכור שךך וקח לך חמור ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו (יט, יד. ובפירוש רש"י)
 בתורת כהנים' על הפסוק, הובאו עוד דוגמאות ל"עצה שאינה הוגנת לו", כמו "אל תאמר לו צא בהשקמה כדי שיקפחוהו לסטים, צא בצעהרם בשביל שישתרב (שיפחו) שרב ושמש. (קרבן אהרן ליתורת כהנים' שם)". ו"נש לענין מדוע לא הביא רש"י דוגמאות אלו, והביא רק את הדוגמא ד"מכור שךך וקח לך חמור".
 יש לומר בפשטות:
 הדוגמאות ד"צא בהשקמה" או "צא בצעהרם" הם למקרים שהיניעין בנותו לגרום נזק לחברו, "שיקפחוהו

(על-פי לקוטי משיחות חלק כו, עמוד 141 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

~ יום שני כ"ח ניסן ~

טו לא תעבדון שקר בדינא לא תסב אפי מספנא ולא תהדר אפי רבא בקושטא תדיגה לחברך:

(טו) לא-תעשו עול במשפט לא-תשא פני-ך ללא תהדר פני גדול בצדק תשפט עמיתך:

והעשיר תיב לפרנסו, אזכנו בדין ונמצא מתפרנס בנקיות. ולא תהדר פני גדול. שלא תאמר: עשיר הוא זה, בן גדולים הוא זה, היאך אבישנו ואראה בבשתו? ענש יש בדבר! לכה נאמר: "ולא תהדר פני גדול". בצדק תשפט עמיתך • כמשמעו. דבר אחר: הוי דן את חברך לכף זכות (סנהדרין לב).

ט"ו «לא-תעשו עול במשפט • מלמד שהדין המקלקל את הדין קרוי עול, שנאווי ומשקץ, חרם ותועבה, שהעול קרוי תועבה, שנאמר (דברים כה טו): "כי תועבת ה' וגו' כל עשה עול". והתועבה קרויה שקץ וחרם, שנאמר (שם ז כו) "ולא-תביא תועבה אל-ביתך ויהיית חרם כמהו. שקץ תשקצנו וגו'".
 לא-תשא פני-ך ל... (ט"ו) שלא תאמר: עני הוא זה

טז לא תיכול קורצין בעמך לא תקום על דמא דחברך אגא יי:

(טז) לא-תלך רכיל בעמך לא תעמוד על-דמ רעך אני יהוה:

בלע"ז. וראיה לדברי, שלא מצינו 'רכילות' שאין כתוב בלשון 'הליכה': "לא תלך רכיל", "הלכי רכיל נחשת וברזל" (ירמיה ו כח); ושאר לשון-הרע אין כתוב בו הליכה, (תהלים קא ה) "מלשני בסתר רעהו", (שם קא א):

ט"ז «לא-תלך רכיל • אני אומר על-שם שכל משלחי מדנים ומספרי לשון הרע, הולכים בבתי רעיהם לרגל מה יראו רע, או מה ישמעו רע לספר בשוק, נקראים 'הולכי רכיל', הולכי רגילה, אשפיימנט

כמו (דניאל ג ח) : "וְאָכְלוּ קֶרְצִיָּהוֹן דֵּי יְהוּדֵיָא"; "אָכַל בַּהּ קֶרְצָא בִּי מִלְפָּא". נראה בעיני, שהיה משפּטם לאָכַל בבית המקבֵּל דְּבַרְיָהֶם שׁוּם הִלְעָטָה, והוא גִּמְר חֲזוּק, שְׁדַבְּרֵי מְקַמִּים וּמַעֲמִידִם עַל הָאֲמַת, וְאוֹתָהּ הִלְעָטָה נִקְרָאת: "אֲכִילַת קוֹרְצִין", לְשׁוֹן "קֶרֶץ בְּעֵינָיו" (משלי ו י), שֶׁפֶן דָּרַךְ פֶּל הוֹלְכֵי רְכִיל לִקְרֹץ בְּעֵינֵיהֶם וּלְרַמֹּז דְּבַרֵּי רְכִילוּתָן, שְׁלֹא יִבְיִנוּ שְׁאֵר הַשׁוֹמְעִים. לֹא תַעֲמֹד עַל-דָּם רָעָף • לְרֵאוֹת בְּמִיתָתוֹ וְאִתָּהּ יְכוֹל לְהִצִּילוֹ (ת"ס), כְּגוֹן: טוֹבֵעַ בְּנֶהֱרָ, וְחִיָּה אוֹ לְסָטִים בָּאִים עָלָיו. אֲנִי ה' • נֶאֱמַן לְשֵׁלֶם שְׂכָר, וְנֶאֱמַן לְהַפְרֵעַ.

"לְשׁוֹן רְמִיָּה", (שם יב ד): "לְשׁוֹן מַדְבַּרְתַּ גְּדוֹלוֹת". לְכֹף אֲנִי אוֹמֵר: שֶׁהִלְשׁוֹן הוֹלֵךְ וּמְרַגֵּל, שֶׁהַכֹּהֵן נִחְלָפֶת בְּגִימָ"ל, שֶׁכָּל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁמוֹצְאֵיהֶם מִמָּקוֹם אֶחָד מִתְחַלְפוֹת זֶה בְּזֶה; בִּי"ת בִּפ"א, וְגִימָ"ל בְּכ"ף, וְקו"ף בְּכ"ף, וְגו' בְּלִמ"ד, וְזִי"ן בְּצ"ד". וְכֵן (שמואל ב יט כח): "וַיִּרְגַל בְּעַבְדְּךָ", רָגַל בְּמַרְמָה לֵאמֹר עָלֵי רָעָה, וְכֵן (תהלים טו א): "לֹא רָגַל עַל-לְשׁוֹנוֹ", וְכֵן רוֹכֵל, הַסּוֹחֵר וּמְרַגֵּל אַחַר כָּל סִחוּרָה, וְכָל הַמוֹכֵר בְּשָׂמִים לְהִתְקַשֵּׁט בָּהֶם הַנְּשִׂים, עַל-שֵׁם שְׂמִחוֹת תְּמִיד בְּעֵירוֹת, נִקְרָא 'רוֹכֵל' לְשׁוֹן רוֹגֵל. וְתַגְּמוֹמוֹ: "לֹא תִיכּוֹל קוֹרְצִין",

~ נקודות משיחות קודש ~

לא תעמוד על דם רעף - גדר חיובי

הנחתן מקום לומר שמתר לאדם לעמוד ולהתעבב מלהציל, ועל-זה בא צווי הכתוב "לא תעמוד וגו'". והינו כשחברו נמצא במצב של סכנה כזו שהצלתו כרוכה בספק סכנה לחייו של המציל, הנה מקום לומר שבמקרה כזה יכול להתעבב ולעמוד מלהצילו, ועל-זה בא הכתוב ומזהיר "לא תעמוד וגו'" שאסור לעמוד אלא יש להציל את החבר, אלא-אם-כן יש ספק ב"אתה יכול להצילו", הינו אם פעולת ההצלה יכולה לגרום סכנה למציל באפן שהיא מטילה ספק באפשרות ההצלה, שאז אין בנה חיוב. ונהו דיוק לשון רש"י "ואתה יכול להצילו".

לא תעמוד על-דם רעף לראות במיתתו, ואתה יכול להצילו (יט, טו. ובפירוש רש"י) וצריך להבין, הרי כוננת הכתוב היא לחייב את האדם לעשות כל מה שביכולתו להצלת חברו - ומדוע זה נאמר בלשון שלילה, ולא בלשון חיובי - להציל את החבר, על-דרך שמיצונו במצות הצלת ממון חברו, "עזוב תעזוב עמו" "השב תשיבנו לו" וכי? ויובן בהקדים הקושץ, דלכאורה דין זה נלמד בקל-וחמר מהחיוב דהצלת ממון חברו, ומפני מה הצריך להכתב הצווי ד"לא תעמוד וגו'" ? ויש לומר דוהי כוננת רש"י בפירושו "לראות במיתתו וכי", כלומר אין כוננת הכתוב לחדש את עצם חיוב הצלת חברו מספנת מנת (הנלמד מקל-וחמר כנ"ל), אלא מדבר פאן במצב מיוחד

(על-פי לקוטישיחות חלק לב, עמוד 120 - מתוך 'לקראת שבת')

י' לא תשגי ית אחוהך בלבך אוכחא תוכח ית חברך ולא תקבל על די לה חוכא: **י"ו) לא-תשנא את-אחיך בלבבך הוכח את-עמיתך ולא-תשא עליו חטא:** כ"ט) **לא-תשא עליו חטא • לא תלכין את פניו ברבים.**

~ נקודות משיחות קודש ~

מאות סימנים, ופרטי הדינים האמורים מופיעים בסימנים האחרונים שבו. כשילמדו ויקיימו את כל דיני השולחן ערוך, מתחילת 'אורח חיים' עד לסימנים אלו, או-אז יהיה מקום לעסוק גם בדינים אלו...

כ"ק אדמו"ר הרי"צ נהג לקרב כל אדם, אפילו יהודי כזה שעליו נפסק ב'שולחן ערוך' שלגביו לא חל הדין של "לא תעמוד על דם רעף". וטעמו ונימוקו עמו: ארבעה חלקים הם ב'שולחן ערוך', 'חושן משפט' הוא החלק הרביעי. ב'חושן משפט' עצמו יש יותר מארבע-

(לקוטישיחות, חלק א, עמוד 431)

יח) לֹא-תִקַּם וְלֹא-תִטּוֹר אֶת-בְּנֵי עַמּוּךָ וְאֶהְבֵּת לְרַעֲךָ
יח לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך
כמוך אני יהוה:

מגלך! אמר לו: הא לך, ואיני כמוךך שלא השאלתני
— זו היא נטירה, שנוטר האיכה בלב, אף-על-פי
שאינו נוקם. ואהבת לרעך כמוך • (ת"כ) אמר רבי
עקיבא: זה כלל גדול בתורה.

כ"י) «לא-תקם • (ימא כג) אמר לו: השאלני מגלך!
אמר לו: לאו. למחר אמר לו: השאלני קרדמך!
אמר לו: איני משאלך, כדךך שלא השאלתני — זו
היא נקימה. ואיזו היא נטירה? אמר לו: השאלני
קרדמך! אמר לו: לאו. למחר אמר לו: השאלני

~ נקודות משיחות קודש ~

מצות אהבת ישראל כדרך הפשט

ואהבת לרעך כמוך

זה כלל גדול בתורה (יט, יח. ובפירושו רש"י)

יש לעין, מה מוסיף בהבנת הפתוח, זה שמצות "ואהבת"
היא "כלל גדול", שלכן מביאו רש"י בפרושו?
ויש לבאר, דהנה הקשה הרמב"ן האף שיש לצוות על
כל אדם שיהיה את כל אחד מ'ישראל' 'כמוך', הרי "לא
יקבל לב האדם שיאהוב את חבירו כאהבתו את נפשו"?
ועוד יש להקשות, אם נצטוינו לאהב כל אחד מ'ישראל'
'כמוך', מדוע צונו התורה גם על שאר ציוויים שבין
אדם לחברו כמו צדקה, גמילות חסד, אסור גנבה, גזלה,
נקמה, נטירה וכיוצא בזה, הרי מובן מאליו שכשצונו
לקיים את הציווי לאהב כל אחד מ'ישראל' כגופו, ודאי יקיים
את כל המצוות האלו?
וזהו שמפרש רש"י "זה כלל גדול בתורה", שבזה מתרץ
ב' קשיות אלו ב'תדא מתתא'. שבדרך הפשט אין מצות
'ואהבת' מצוה בפני-עצמה, אלא הכלל של המצוות

שבין אדם לחברו.

ואם כן: א. כבר מצינו בכמה מקומות שהתורה מפרשת
הן את הכלל והן את הפרטים שנובעים מהכלל,
ומתורצת הקשיא השניה.

ב. מכיון שמצות "ואהבת" — "כמוך" היא הציווי הכללי
לקיים את כל המצוות שבין אדם לחברו, הרי קיים מצוה
זו הוא על-ידי קיום "הפרטים" שהם המצוות שבין אדם
לחברו.

ומכיון שהמצוות שבין אדם לחברו הם דברים שבמעשה,
ללא כל התבססות לנגיש האדם, הרי הוא יכול לקיים או
להנע מעשייתו בכל עת, וממילא אין קשיא האף אפשר
לצוות על אהבת כל אחד מ'ישראל' 'כמוך', כי ציווי זה
הוא הציווי הכללי לקיים את כל המצוות שבמעשה שבין
אדם לחברו.

(על-פי לקוטי-שיחות חלק יז, עמוד 215 ואילך — מתוך 'לקראת שבת')

יט) אֶת-חֻקְתֵי תִשְׁמְרוּ בְּהַמִּתְךָ לֹא-תִרְבִּיעַ בְּלֵאִים
שְׂדֵךְ לֹא-תִזְרַע בְּלֵאִים וּבְגֵד בְּלֵאִים שֶׁעַמְּנוּ לֹא
יַעֲלֶה עָלֶיךָ:

שהוא שוע, טווי ונוז. ואומר אני: 'נוז' לשון דבר
הנמלל ונזור זה עם זה לחברו. מישט"ר בלע"ז,
כמו: (מ"ק יב) 'חזין לנאזי דאית בהון', שאנו מפרשים
לשון כמוש, פלישטר"א. ולשון "שעטנז", פרוש
מנחם: מחברת צמר ופשתים.

כ"י) «את-חוקתי תשמרו • ואלו הן: בהמתך לא
תרביע בלאים וגו'. חקים אלו גזרות מלך, שאין
טעם לדבר. ובגד בלאים • למה נאמר? לפי שנאמר:
"לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו". יכול לא
ילבש גזי צמר ואניצי פשתן? תלמוד-לומר: "בגד".
מנין לרבות הלכדים? תלמוד-לומר: "שעטנז". דבר

(כ) וְאִישׁ כִּי־יִשָּׁכַב אֶת־אִשְׁהוֹ אֲשֶׁה שְׁכַבְתָּ־זָרַע וְהוּא שִׁפְחָה נַחֲרַפֶּת לְאִישׁ וְהַפְּדָה לֹא נַפְדָּתָה אוֹ חַפְּשָׁה לֹא נָתַן־לָהּ בְּקִרְתָּהּ תִּהְיֶה לֹא יוֹמְתוֹ כִּי־לֹא חַפְּשָׁה:
 כּוּגְבַר אַרְי לְשִׁכּוּב עִם אֲתַמָּא שְׁכַבְתָּ זָרַע וְהוּא אֲמַתָּא אַחֲדָא לְגַבְר וְאֲתַפְרָקָא לֹא אֲתַפְרִיקַת בְּכַסְפָּא אוֹ חֲרוּמָא לֹא אֲתִיבְתָּ לָהּ בְּשִׁטְר בְּקִרְתָּא תְּהִי לֹא יוֹמְתוֹן אַרְי לֹא אֲתַחַרְרַת:

מִיתָה, כִּי לֹא חַפְּשָׁה וְאִין קְדוּשִׁיָּה קִידוּשִׁין גְּמוּרִין. וְרַבּוּתֵינוּ (כְּרִיתוֹת יא) לְמַדּוּ מִכָּאן, שְׁמִי שֶׁהוּא בְּמַלְקוֹת יְהִי בְּקִרְיָאָה, שְׁהַדְיָנִים הַמְּלַקֵּין קוֹרִין עַל הַלּוֹקָה (רַבִּים כח נח"ט): "אִם־לֹא תִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת וְגו'... וְהַפְּלֵא ה' אֶת־מַכְתָּדוֹ וְגו'". **כִּי־לֹא חַפְּשָׁה** • (מכּוֹת כג) לְפִיכָד אִין חִיב עֲלֶיהָ מִיתָה, שְׁאִין קְדוּשִׁיָּה קִידוּשִׁין. הָא אִם חַפְּשָׁה – קְדוּשִׁיָּה קִידוּשִׁין וְחִיב מִיתָה.

כִּי־יִשָּׁכַב לְאִישׁ • מִיעֲדַת וּמִיחַדַּת לְאִישׁ, וְאִינִי יוֹדַע לוֹ דְּמִיּוֹן בְּמַקְרָא. וּבְשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית (קִידוּשִׁין ו) שְׁחֲצִיָּה שִׁפְחָה וְחֲצִיָּה בַת חוֹרִין הַמְּאָרְסַת לְעַבְד עֲבָרִי שְׁמַתָּר בְּשִׁפְחָה, הַכְּתוּב מְדַבֵּר. וְהַפְּדָה לֹא נַפְדָּתָה • פְּדוּיָה וְאִינָה פְּדוּיָה, וְסָתֵם 'פְּדוּיּוֹן' בְּכֶסֶף (ת"כ. גִּישׁוֹן לט) • אוֹ חַפְּשָׁה • בְּשִׁטְר. בְּקִרְתָּהּ תִּהְיֶה • הִיא לּוֹקָה וְלֹא הוּא. יֵשׁ עַל בֵּית־דִּין לְבַקֵּר אֶת הַדְּבָר, שֶׁלֹּא לְחִיבּוֹ

(כא) וְהִבִּיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵיל אֲשָׁם:
 כּא וְיִבְיִיתִי יְת אֲשָׁמָה קָדָם יְיָ לְתַרַע מִשְׁפָּן זְמָנָא דְּכַר לְאֲשָׁמָא:

כּב וּיְכַפֵּר עֲלוּהִי כִּהְנָא בְּדַקְרָא דְאֲשָׁמָא קָדָם יְיָ עַל חוֹבָתָהּ דִּי חֵב וְיִשְׁתַּבֵּק לָהּ מִחוֹבָתָהּ דִּי חֵב: **אֵיל אֲשָׁם**
 כּב וְיִכְפֹּר עֲלוּהִי כִּהְנָא בְּדַקְרָא דְאֲשָׁמָא קָדָם יְיָ עַל חוֹבָתָהּ דִּי חֵב וְיִשְׁתַּבֵּק לָהּ מִחוֹבָתָהּ דִּי חֵב: **הַטָּא: פ**

כִּי־יִבְיִיא לּוֹ מִחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא • (גִּישׁוֹן לט. כְּרִיתוֹת ט) לְרַבּוּת אֶת הַמְּזִיד כְּשׁוֹגֵג.

~ יום שלישי כ"ט ניסן ~

(כג) וְכִי־תִבְאוּ אֶל־הָאָרֶץ וְנִמְטַעְתֶּם כָּל־עֵץ מֵאֲכָל וְעֵרְלֹתֶם עֵרְלָתוֹ אֶת־פְּרִוֹ שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֵרְלִים לֹא יֵאָכַל:
 כּג וְאֲרִי תַעֲלוּן לְאַרְעָא וְתַצְבּוּן כָּל אֲלָן דְּמִיכָל וְיִתְרַחֲקוּן רַחֲקָא יְת אַבְהַ תְּלַת שָׁנִין יְהִי לְכוּן מְרַחֵק לְאַבְדָּא לֹא יִתְאָכַל:

~ נקודות משיחות קודש ~

מִחְבַּר לֹא בָטַל

כְּלוּמַר, הַדִּין הוּא שְׁעָרְלָה שְׁנַתְעָרְבָה הָרִי זו עוֹלָה בְּאֶחָד וּמֵאֲתִים, אִף זֶהוּ רַק בְּדַעֲבַד, כִּי "אִין מְבַטְלִין אַסוּר לְכַתְחֵלָה". אָמְנָם בְּטוּל אַסוּר הָעָרְלָה הוּא רַק לְאַחֲרֵי שֶׁלֶקֶט מִן הַמְּחֻבָּר, וְלִכְּן לְכַתְחֵלָה "לֹא לִקְט", מֵה־שְׁאִינ־שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֵרְלִים לֹא יֵאָכַל: (יט, כג)
 שְׁנִינּוּ (עָרְלָה פֶּרֶק א מִשְׁנָה ו) "נִטְעֵהָ שֶׁל עָרְלָה כּו', שְׁנַתְעָרְבוּ בְּנִטְעֵיֹת, הָרִי זֶה לֹא יִלְקֵט, וְאִם לִקְט יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאֲתִים".

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כג-כה) וְעֵרְלֹתֶם. הַפְּסוּק הִזָּה עַל עֵרְלִים, שְׁאִינּוּ יוֹדַע לְדַבֵּר. וּבִשְׁנָה הֶרְבִּיעִית וְגו', תֵּאבְלוּ אֶת פְּרִיו, שְׁאִז לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ, כְּמוֹ שְׁאֲמָרוֹ

<p>היום" (ואתחנן ד, ד). שְׁמִינִין שְׁעֵם יִשְׂרָאֵל קְשׁוּרִים וּמֵאֲחָדִים תְּמִיד עִם הַקָּב"ה, וְכָל הַזְּמַן הֵם בְּכַיִּנַת "מִחֲבָר", הִנֵּה אִי-אֶפְשֶׁר שְׁיִחַבְטֻלוּ חֹסֵי-שְׁלוֹם וַיִּתְעַרְבוּ בְּאֲמוֹת, אֲלֵא גַם בְּתוֹךְ הַ"שְׁבָעִים זָאֲבִים" הֵם חַיִּים וְקַיָּמִים, וְ"עִם לְכָדָד יִשְׁכּוּן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב" (בלק כג, ט).</p> <p>(על-פי לקוטר-שיחות חלק ג, עמוד 993 - מתוך 'לקראת שבת')</p>	<p>בְּן שְׁמִיחָבָר לְקַרְקַע, אֵינָה בְטֹלָה גַם בְּאֶחָד וּמֵאֲחָדִים, כִּי "מִחֲבָר לֹא בְטֹל" (ראה בכל זה, מפרשים בערלה שם).</p> <p>וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ זֶה בְּדִרְבָּךְ הַדְּרוּשׁ:</p> <p>כָּלֵל הוּא בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה שֶׁהַמְעוּט בְטֹל בְּרַב. וְאֵם בֶּן, יֵשׁ לְשֵׁאל: מִכֵּיּוֹן שְׁעֵם יִשְׂרָאֵל הֵם "הַמְעוּט מִכָּל הַעַמִּים" (ואתחנן ז, ז), הַאִיךָ יֵשׁ כַּח בְּנֵדָם שְׁלֹא לְהִתְעַרֵּב וּלְהַבְטִיל בְּתוֹךְ מְדַבְּרֵי הַעַמִּים?</p> <p>וְעַל-זֶה כְּתוּב "וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֲלַקְיֶכֶם, חַיִּים בְּלָכֶם</p>
---	--

ת"ז. יכול, אם הצניעו לאחר שלש שנים יהא מת? תלמוד-לומר: "יהיה", בהניחו? יהא.

כ"ט. וְעַרְלָתָם עָרְלָתוֹ • וְאַטְמָתָם אֲטִימָתוֹ; יְהֵא אָטוּם וְנִסְתָּם מְלַהֲנוֹת מִמֶּנּוּ. שְׁלֹשׁ שָׁנִים יְהִיָּה לָכֶם עֲרָלִים • מֵאִימָתִי מוֹנֵה לוֹ? מִשְׁעַת נְטִיעַתוֹ

כ"ד. וּבְשָׁנָה הַרְבִּיעִת יִהְיֶה כָּל-פְּרִי קֹדֶשׁ הַלְּוִיִּם לַיהוָה:

כ"ט. יְהִיָּה כָּל-פְּרִי קֹדֶשׁ • כְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי, שְׁכָתוּב בּוֹ (ויקרא כו ל): "וְכָל-מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ וְגו' קֹדֶשׁ לַה'". מֵהַ מַעֲשֵׂר שְׁנִי, אֵינּוּ נֶאֱכָל חוּץ לְחֻמַּת יְרוּשָׁלַיִם (קידושין

כ"ה. אֲלֵא בְּפִדְיוֹן, אִף זֶה בֶּן. וְדָבָר זֶה "הַלְּוִיִּם לַה'" הוּא, שְׁנוּשָׂאוֹ שֵׁם לְשִׁבְחָה וְלְהַלֵּל לְשִׁמְיָם.

כ"ה. וּבְשָׁנָה הַחֲמִישִׁית תֹּאכְלוּ אֶת-פְּרִי הַהוֹסֵף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כ"ה. וּבְשָׁנָה הַחֲמִישִׁית תֹּאכְלוּ אֶת-פְּרִי הַהוֹסֵף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כ"ט. לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ • הַמְצֹוָה הַזֹּאת שְׁתִּשְׁמְרוּ, תְּהִיָּה "לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ", שְׁבִשְׁכַרְהָ אֲנִי מְבַרֵךְ לָכֶם פְּרוֹת הַנְּטִיעוּת. הִיָּה רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: דְּבַרְהָ תוֹרָה כְּנֶגֶד יֵצֵר הָרַע, שְׁלֹא יֵאמֵר אָדָם:

הַרִי אַרְבַּע שָׁנִים אֲנִי מַצְטַעֵר בּוֹ חֲנָם, לְפִיכֶךָ נֹאמֵר: "לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ". אֲנִי ה' • אֲנִי ה', הַמְּבַטֵּיחַ עַל כֶּךָ וְנִגְאָמֵן לְשֹׁמֵר הַבְּטָחָתִי.

כ"ו. לֹא תֹאכְלוּ עַל-הֵדָם לֹא תִנְחָשׁוּ וְלֹא תַעֲוֹנְנוּ:

כ"ו. לֹא תֹאכְלוּ עַל-הֵדָם לֹא תִנְחָשׁוּ וְלֹא תַעֲוֹנְנוּ:

כ"ט. לֹא תֹאכְלוּ עַל-הֵדָם • לְהַרְבֶּה פָּנִים נִדְרָשׁ בְּסִנְהֶדְרִין (ס) אֲזַהֲרָה שְׁלֹא יֵאכַל מִבֶּשֶׂר קֹדְשִׁים לְפָנַי זְרִיקַת דָּמִים, וְאֲזַהֲרָה לְאוּכַל מִבְּהֵמַת חֲלִין טָרֵם שֶׁתִּצָּא נִפְשָׁה, וְעוֹד הַרְבֵּה. לֹא תִנְחָשׁוּ • (סנהדרין

כ"ז. לֹא תִקְפוּ פֶּאת רֵאשֵׁיכֶם וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פֶּאת זִקְנֶךָ:

כ"ז. לֹא תִקְפוּ פֶּאת רֵאשֵׁיכֶם וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פֶּאת זִקְנֶךָ:

כ"ז. לֹא תִקְפוּ פֶּאת רֵאשֵׁיכֶם וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פֶּאת זִקְנֶךָ:

כ"ז. לֹא תִקְפוּ פֶּאת רֵאשֵׁיכֶם וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פֶּאת זִקְנֶךָ:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

תו"ל (כ"ב כא) מכאן ואילך תקבל [ויספין] ליה כתורא. מכאן אמרו חכמים (אבות פ"ה מכ"א) בן חמש שנים למקרא בן עשר למשנה (ראה הנחמא יד): תורה כו חסלת פרשת קדושים

וגבוליו, והן חמש: שמים בכל לחי ולחי למעלה
אצל הראש, שהוא רחב ויש בו שתי פאות,
ואחת למטה בסנטרו - מקום חבור שתי הלחינים
יחד.

כ"י «לא תקפו פאת ראשכם • (מכות ב) זה המשוה
צדעיו לאחורי אָנּוּ ולפדחתו, ונמצא הקף ראשו
עגל סביב, שעל אחורי אָנּוּ עקרי שְׁעָרוּ למעלה
מצדעיו הרבה. פאת זקנך • (מכות כא) סוף הזקן

כח וחבול על מית לא תתנון בבסרכון
ורושמין חריתין לא תתנון בכון אנא יי:

(כה) וְשֵׁרֵט לְנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בְּבִשְׂרֵכֶם וּכְתַבְתָּ קַעֲקַע
לֹא תִתְּנוּ בְּכֶם אֲנִי יְהוָה:

לְשׁוֹן (במדבר כה ה): "והוקע אותם"; (שמואל ב כא ה)
"והוקענום", תחבין עץ בארץ ותולין אותם
עליהם, ונמצאו מחקין ותחובין בקרקע, פורפויינט
בלע"ז.

כ"י «וְשֵׁרֵט לְנֶפֶשׁ • בן דרכן של אמורים, להיות
משרטין בשרם פשמת להם מת. וכתבת קעקע •
(מכות כא) כתב המחקה ושקוע, שאינו נמחק לעולם,
שמקעקעו במחט והוא משחיר לעולם. קעקע •

כט לא תחל ית ברתך לאטעיותה ולא תטעי
ארעא ותתמלי ארעא עצת חטאין:

(כט) אַל־תַּחֲלֵל אֶת־בְּתֻךְ לְהַזְנוֹתָהּ וְלֹא־תִזְנֶה הָאָרֶץ
וּמִלֵּאָה הָאָרֶץ זִמָּה:

במקום אחר ולא בארצכם. וכן הוא אומר (ירמיה ג א):
"וימנעו רבכים וגו'".

כ"י «אַל־תַּחֲלֵל אֶת־בְּתֻךְ לְהַזְנוֹתָהּ • במוסר בתו
פנויה לביאה שלא לשם קדושין. ולא־תִזְנֶה הָאָרֶץ •
אם אמה עושה בן, הארץ מזנה את פרותיה לעשותן

ל ית יומי שביא דילי תטרוך ולבית מקדשי
תהון דחלין אנא יי:

(ל) אֶת־שִׁבְתֵּי תִשְׁמְרוּ וּמִקֳדְשֵׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה:

על־פי שאני מזהירכם על המקדש - "את שבתי
תשמרו" - אין בגנן בית המקדש דוחה שבת.

כ"י «וּמִקֳדְשֵׁי תִירָאוּ • (יבמות ה) לא יבנס לא במקלו
ולא במנעלו ובאפנדתו ובאבק שעל רגליו; ואף־

לא לא תתפנון בטר בדין ודכורו לא תתבעון
לאסתאבא בהון אנא יי אלהכון:

(לא) אַל־תִּפְּנוּ אֶל־הָאֵבֶת וְאֶל־הַיְדֻעִים אַל־תִּבְקְשׁוּ
לְטַמְּאָה בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

עסוקים בם, שאם תעסקו בם, אתם משמאין לפני
ואני מתעב אתכם. אני ה' אלהיכם • דעו את מי
אתם מחליפין במי.

כ"י «אַל־תִּפְּנוּ אֶל־הָאֵבֶת • אזהרה לבעל־אוב
וידעוני (סנהדרין סה). בעל־אוב, זה פיתום המדבר
משחיו. וידעוני, מכניס עצם חיה ששמה 'ידוע'
לתוך פיו, והעצם מדבר. אל־תִּבְקְשׁוּ • להיות

לב מן קדם דסבר באורייתא תקום ותהדר
אפי סבא ותדחל מאלהך אנא יי:

(לב) מִפְּנֵי שִׁיבָה תִקּוּם וְהִדְרַת פְּנֵי זָקֵן
מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: ׀

שלא ראהו? לכה נאמר: "ויראת מאלהיך", שהרי
דבר זה מסור ללב של עושהו, שאין מכיר בו אלא
הוא. וכל דבר המסור ללב, נאמר בו: "ויראת
מאלהיך".

כ"י «מִפְּנֵי שִׁיבָה תִקּוּם • (ת"כ, קידושין לב) יכול זקן
אשמאי? תלמוד־לומר: "זקן", אין זקן אלא שקנה
חכמה. והדרת פני זקן • איזהו הדור? לא יושב
במקומו ולא יסתר את דבריו. יכול יעצים עיניו כמו

~ יום רביעי ל' ניסן ~

(ג) וְכִי־יִגְוֹר אֶתְךָ גַר בְּאַרְצְכֶם לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ: לַגּוֹאֲרֵי יִתְגַּדֵּר עִמָּךְ גִּיּוֹרָא בְּאַרְעִיכּוֹן לֹא תוֹנוּן יִתֵּה: כִּי־לֹא תוֹנוּ • אוֹנָאת דְּבָרִים; לֹא תֹאמַר לוֹ: אֲמַשׁ הָיִיתָ עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים, וְעַכְשָׁו אֵתָה בָּא לְלַמֵּד תּוֹרָה שְׁנַתְנָה מִפִּי הַגְּבוּרָה.

(ד) בְּאוֹרַח מִפֶּם יְהוָה לָכֶם הַגֵּר וְהַגֵּר אֶתְכֶם וְאַהֲבַת לוֹ כְּמוֹד פִּי־גֵרִים הֵייתֶם בְּאַרְץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: לֹד פִּינְצִיבֵא מִנְכוֹן יְהִי לְכוֹן גִּיּוֹרָא דִּיתְגַּדֵּר פִּינְיִיכוֹן וּתְרַחֵם לֵה פְּתוּחַ אַרְי דְּרִין הַוִּיתוּן בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם אָנָּא יְיָ אֱלֹהֵיכּוֹן:

כִּי־לֹא פִי־גֵרִים הֵייתֶם • מוּם שְׂבָךְ אֵל תֹּאמַר לַחֲבֵרְךָ • אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • אֱלֹהֶיךָ וְאַלְהֵיו אָנִי.

(ה) לֹא־תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמוֹשֶׁט בְּמִדָּה בְּמוֹשָׁקַל וּבְמִשׁוֹרָה: לֵה לֹא תַעֲבִדוּן שְׂקַר בְּדִין בְּמִשְׁחָתָא בְּמִתְקָלָא וּבְמִכְלָתָא:

כִּי־לֹא־תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמוֹשֶׁט • אִם לְדִין, הֲרִי כָּבֵד נֹאמַר: "לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמוֹשֶׁט", וּמֵהוּ "מִשְׁפָּט" הַשְּׁנוּי פֶּאן? הִיא הַמִּדָּה וְהַמִּשְׁקָל וְהַמִּשׁוֹרָה; מִלְּמַד שֶׁהַמּוֹרֵד נִקְרָא דִּין, שְׂאִם שְׂקַר בְּמִדָּה, הֲרִי הוּא כְּמִקְלָקַל אֶת הַדִּין, וְקִרְוֵי עוֹל, שְׁנֹאוֹי וּמִשְׁקָץ, חֲרָם וְתוֹעֵבָה, וְגוֹרָם לַחֲמֹשֶׁה דְּבָרִים הָאֲמוּרִים בְּדִין: מִטְּמֵא אֶת הָאֶרֶץ וּמַחֲלֵל אֶת הַשֵּׁם וּמְסַלֵּק אֶת הַשְּׂכִינָה וּמְפִיל אֶת יִשְׂרָאֵל בְּחֶרֶב וּמַגְלָה אוֹתָם מֵאַרְצָם. בְּמִדָּה • זֶה מִדַּת הָאֶרֶץ (ב"מ סא. ב"ב כט) • בְּמוֹשָׁקַל • כְּמִשְׁמַעוֹ. וּבְמִשׁוֹרָה • הִיא מִדַּת הַלַּח.

~ נקודות משיחות קודש ~

הַתּוֹרָה לֹא רַק אֶת הַשְּׂמוּשׁ בְּמִדָּה זֶה, אֲלֵא אִף אֶת עֲשִׂיתָה וְהַתְּחַתֵּתָה בְּבֵית, שְׂכָן יֵשׁ בְּהֵן מְשׁוּם עֲרֻמוּמִיּוּת שֶׁל הָאָדָם בֵּינוּ לְבֵין עֲצֻמוֹ. לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמוֹשָׁקַל • בְּמִדָּה בְּמוֹשָׁקַל וּבְמִשׁוֹרָה (יט, לה) מִצְוַת־עֲשֵׂה לְצַדֵּק הַמֵּאוֹנִים • וּלְדַקְדַּק בְּחֻשְׁבוֹנָן בְּשַׁעַת עֲשִׂיתָן (רמב"ם) בְּמִדָּה חֲסֵדָה יֵשׁ שְׁתֵּי תְּנוּעוֹת מְנַגְדוֹת. מַחֲד גִּיסָא – עֲצֵם פְּעֻלַת הַמְּדִידָה מוֹרָה עַל הַתְּחַשְׁבוֹת בְּזוּלַת; אִף הַמִּדָּה הַחֲסֵדָה גּוֹרֶמֶת לוֹ עוֹל. לְכֵן אֶסְרָה

(ו) מֵאוֹנֵי צַדֵּק אֲבִי־צַדֵּק אִיפֹת צַדֵּק וְהוּן צַדֵּק וְיִהְיֶה לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאַרְץ מִצְרַיִם: לֹי מֵאוֹנֵינוּ דְּקָשׁוּט מִתְקָלָן דְּקָשׁוּט מְכִילָן דְּקָשׁוּט וְהִינִין דְּקָשׁוּט יְהוּן לְכוֹן אָנָּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ דִּי אֶפְקִית יִתְכוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:

כִּי־אֲבִי־צַדֵּק • הֵם הַמִּשְׁקוּלוֹת שְׁשׂוּקְלִין פְּנִגְדוּן. אִיפֹת • הִיא מִדַּת הַיָּבֵשׁ. הִינן • זֶה הִיא מִדַּת הַלַּח. אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם • עַל־מִנַּת פֶּן. דְּבַר אַחֵר: אֲנִי

(ז) וְשִׁמְרֹתֶם אֶת־כְּלִי־חֻקֹּתַי וְאֶת־כְּלִי־מִשְׁפָּטַי וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה: פ לֹי וְתִשְׁרוּן יֵת פֶּל קִימֵי וְיֵת פֶּל דִּינֵי וְתַעֲבִדוּן יִתְהוּן אָנָּא יְיָ:

~ יום חמישי א' אייר ~

כ (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתֵּן מִזֵּרְעוֹ לְמִלְךָ מוֹת יוֹמֵת עִם הָאָרֶץ יִרְגְּמֶהוּ בְּאֶבֶן:

ב ועם בני ישראל תימר גבר גבר מבני ישראל ומן גיורא דיתגירון בישראל די יתן מזרעה למלך יתקטלא יתקטלא עמא בית ישראל ירגמנה באבנא:

גבראת הארץ. דבר אחר: עם שעתידין לירש את הארץ על-ידי מצות הללו.

כ"א ואל-בני ישראל תאמר. ענשין על האזהרות. מות יומת. (כ"ח) בבית-דין; ואם אין כח לבית-דין, עם הארץ מסייעין אותן. עם הארץ. (כ"ח) עם שבגיננו

(ג) וְאֲנִי אֶתֵּן אֶת־פָּנַי בְּאִישׁ הַהוּא וְהִכַּרְתִּי אֹתוֹ מִקִּרְבַּ עַמּוֹ כִּי מִזֵּרְעוֹ נָתַן לְמִלְךָ לְמַעַן טַמֵּא אֶת־מִקְדָּשִׁי וְלַחֲלֹל אֶת־שֵׁם קִדְשִׁי:

ג ואנא אתן ית רוגזי בגברא ההוא ואשיצי יתה מגו עמה ארי מזרעה יהב למלך בדיל לסאבא ית מקדשי ולאחלא ית שמא דקודשי:

מנין? תלמוד-לומר: "כי מזרעו נתן למלך". זרע פסול מנין? תלמוד-לומר: "בתתו מזרעו למלך". למען טמא את-מקדשי. את כנסת ישראל, שהיא מקדשת לי, כלשון (לקמן כא כג): "ולא יחלל את-מקדשי".

כ"א אתן את-פני. (כ"ח) פנאי שלי, פונה אני מקל עסקי ועוסק בו. באיש. ולא בצבור, שאין כל הצבור נכרתין. כי מזרעו נתן למלך. (כ"ב, סנהדרין סד) לפי שנאמר: "מעביר בנו-ובתו באש", בן-בנו ובן-בתו

~ נקודות משיחות קודש ~

פתח אהל מועד. . . לריח נוח"; ומוכן שנתן לפרש "פונה אני מקל עסקי". ורש"י מחדש שנתן לפרש כך גם בפרשתנו, שאינה מדברת על 'עסק' מידר של ה'.

פונה אני מקל עסקי ועוסק בו (רש"י כ, ג) בן פרש גם בפרשת "אחרי" על 'ונתתי את פני בנפש האוכלת את הדם'. והצורך לחזור על זה כאן, כי בפרשת "אחרי" מדבר בעסקו של ה', היינו הקרבת קרבנות במקדשו לריח נוח לפניו ("אשר יביאו. . . את זבחייהם. . . אל

(לקוטי שיערות, כרך יז, עמ' 323)

(ד) וְאִם הָעַלְמִים יַעֲלִימוּ עִם הָאָרֶץ אֶת־עֵינֵיהֶם מִן־הָאִישׁ הַהוּא בְּתֵתוֹ מִזֵּרְעוֹ לְמִלְךָ לְבַלְתִּי הַמִּית אֹתוֹ:

ד ואם מכפש יכבשו עמא בית ישראל ית עיניהון מן גברא ההוא בדינה מזרעה למלך בדיל דלא לקטלא יתה:

כ"א וְאִם הָעַלְמִים יַעֲלִימוּ. אם העליומו בדרך אחר, סוף שיעליומו בדרך הרבה; אם העליומו סנהדרין קטנה, סוף שיעליומו סנהדרין גדולה.

(ה) וְשַׁמְתִּי אֲנִי אֶת־פָּנַי בְּאִישׁ הַהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכַּרְתִּי אֹתוֹ וְאֵת כָּל־הַיְגִים אַחֲרָיו לְזִנוֹת אַחֲרָיו הַמִּלְךְ מִקִּרְבַּ עַמָּם:

ה ואשוי אנא ית רוגזי בגברא ההוא ובסעודהי ואשיצי יתה וית כל דטען בתרויה למטעי בתר מלך מגו עמהון:

תלמוד-לומר: "אתו" - אותו בהפְּתַת וְלֹא כָּל
הַמְשַׁפְּחָה בְּהִפְתָּת אֶלָּא בְּיִסּוּרֵין. לְזִנּוֹת אַחֲרֵי
הַמֶּלֶךְ. (ת"כ) לְרַבּוֹת שְׁאֵר עֲבוֹדַת אֱלִילִים שְׂעֵבְדָהּ
בְּכַף, וְאַפְלוּ אִין זֹו עֲבוֹדָתָהּ.

כַּשֵּׁי וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ • אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: וְכִי מִשְׁפַּחָה
מָה חֲטָאָה? אֶלָּא לְלַמְדָּךְ, שְׂאִין לָךְ מִשְׁפַּחָה שְׂשִׁישׁ
בָּהּ מוֹכֵס שְׂאִין בָּלָם מוֹכְסִין, שְׂכַלָם מִחֲפִין עָלָיו.
וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ • לָמָּה נֶאֱמַר? לְפִי שְׂנַאָמַר
"וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ", יָכוֹל יִהְיֶה כָּל הַמְשַׁפְּחָה בְּהִפְתָּת?

וְיִאָּנֵשׁ דִּי יִתְפַּנֵּי בְּתַר בְּדִין וּדְכוּרֵוּ לְמַטְעִי
בְּתַרְיֵהוּן וְאַתָּן יְתֵ רִוְגֵי בְּאַנְשָׁא הֵהִיא
וְאַשְׂיַצִי יְתֵהּ מִגּוֹ עֲמָה:

(ו) וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תִּפְנֶה אֶל־הָאֲבֹת וְאֶל־הַיְדְעָנִים
לְזִנַּת אַחֲרֵיהֶם וְנִתְתִּי אֶת־פְּנֵי בְּנֵפֶשׁ הַהוּא וְהִכְרַתִּי
אֹתוֹ מִקְרֵב עִמּוֹ:

וְהַתְּקַדְּשׁוּן וְהַהוֹן קְדִישִׁין אַרְי אָנָּא יֵי
אַלְהֵכוֹן:

(ז) וְהַתְּקַדְּשׁוּתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוּשִׁים כִּי אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם:

כַּשֵּׁי וְהַתְּקַדְּשׁוּתֶם • זֹו פְּרִישׁוֹת עֲבוֹדַת אֱלִילִים.

~ יום שישי ב' אייר ~

ח וְתִטְרִוּן יְתֵ קְנָמִי וְתַעֲבְדוּן תְּהוֹן אָנָּא יֵי
מְקַדְּשִׁכוֹן:

(ח) וְשִׁמְרַתֶם אֶת־חֻקֹּתַי וְעַשִּׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה
מְקַדְּשְׁכֶם:

ט אַרְי גְּבַר גְּבַר דִּי לְיוֹט יְתֵ אַבּוּהִי וְיֵת אָמָה
יְתִקְטָלָא יְתִקְטָל אַבּוּהִי וְאָמָה לֹט קְטָלָא
חִיב:

(ט) כִּי־אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִקְלַל אֶת־אָבִיו וְאֶת־אִמּוֹ
מוֹת יוֹמַת אָבִיו וְאִמּוֹ קָלַל דְּמִיו בּוֹ:

שְׂנַאָמַר בְּהֵם: "בְּאַבְּן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמִיָּהֶם בָּם".
וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מְקַרָּא: כְּמוֹ "דְּמוֹ בְּרֵאשׁוֹ" אִין נַעֲנֵשׁ
עַל מִיתָתוֹ אֶלָּא הוּא, שְׁהוּא גְרָם לְעַצְמוֹ שְׂיִהְרַג.

כַּשֵּׁי אָבִיו וְאִמּוֹ קָלַל • (ת"כ, סנהדרין פה) לְרַבּוֹת לְאַחַר
מִיתָה. דְּמִיו בּוֹ • זֹו סְקִילָה, וְכֵן כָּל מְקוֹם שְׂנַאָמַר:
"דְּמִיו בּוֹ", "דְּמִיָּהֶם בָּם", וְלַמְדָּנוּ מֵאוֹב וְיִדְעוֹנִי,

י וְגְבַר דִּי יִגּוֹף יְתֵ אִתָּת גְּבַר דִּי יִגּוֹף יְתֵ אִתָּת
חִבְרָה יְתִקְטָלָא יְתִקְטָל גִּיפָא וְגִיפָתָא:

(י) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאֵף אֶת־אִשְׁתּוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יִנְאֵף
אֶת־אִשְׁתּוֹ רַעְהוּ מוֹת־יוֹמַת הַנְּאֵף וְהַנְּאֵפַת:

גְּלוּלִים. לְמַדְנֵוּ, שְׂאִין קְדוּשִׁין לְעוֹבַד גְּלוּלִים.
מוֹת־יוֹמַת הַנְּאֵף וְהַנְּאֵפַת • כָּל מִיתָה הָאֲמוּרָה
בְּתוֹרָה סֵתֵם, אִינָה אֶלָּא חֲנֻקָּה.

כַּשֵּׁי וְאִישׁ • פְּרֹט לְקַטָּן. אֲשֶׁר יִנְאֵף אֶת־אִשְׁתּוֹ
אִישׁ • (קידושין ט. סנהדרין נב) פְּרֹט לְאִשְׁתּוֹ קָטָן. לְמַדְנֵוּ שְׂאִין
לְקַטָּן קְדוּשִׁין. וְעַל אִיזוֹ אִשְׁתּוֹ אִישׁ חִיבְתִּי לָךְ? •
אֲשֶׁר יִנְאֵף אֶת אִשְׁתּוֹ־רַעְהוּ • פְּרֹט לְאִשְׁתּוֹ עוֹבַד

יא וְגְבַר דִּי יִשְׁכּוּב עִם אִתָּת אַבּוּהִי עֲרִיתָא
דְּאַבּוּהִי גְּלִי יְתִקְטָלָא יְתִקְטָלוֹן פְּרִוּיֵהוּן
קְטָלָא חִיבִין:

(יא) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־אִשְׁתּוֹ אִבּוֹ עֲרוֹת אִבּוֹ
גְּלָהּ מוֹת־יוֹמַתוֹ שְׁנִיָּהֶם דְּמִיָּהֶם בָּם:

(יב) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־כַּלְתּוֹ מוֹת וּמֹתוֹ שְׁנֵיהֶם תִּכְבַּל עִשׂוֹ דְמִיהֶם בָּם:

כש"י • תִּכְבַּל עִשׂוֹ • גְּנָאִי. לְשׁוֹן אַחַר: מִכְּלָבִלִין זָרַע הָאֵב בְּזָרַע הַבֶּן.

(יג) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־זָכֹר מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תוֹעֵבָה עִשׂוֹ שְׁנֵיהֶם מוֹת וּמֹתוֹ דְמִיהֶם בָּם:

כש"י • מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה • (סנהדרין נה) מְכַנְּסִים בְּמִכְחוּל בְּשַׁפּוּפֶרֶת.

(יד) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה וְאֶת־אִמָּהּ זַמָּה הוּא בְּאֵשׁ יִשְׂרָפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֵן וְלֹא־תִהְיֶה זַמָּה בְּתוֹכְכֶם:

כש"י • לְשָׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֵן • (סנהדרין עה) אִי אֶתָּה יְכוּל לֹדַם אִשְׁתּוֹ הָרֵאשׁוֹנָה יִשְׂרָפוּ, שְׁהָרִי נִשְׂאָה בְּהֶתֶר וְלֹא נִאֶסְרָה עָלָיו, אֶלֶּא אִשָּׁה וְאִמָּהּ הַכְּתוּבִין כְּאֵן

שְׁתִּיהֵן לְאֶסוּר, שְׁנִשְׂא אֶת חֲמוֹתוֹ וְאִמָּהּ. וְיֵשׁ מִרְבוּתֵינוּ שְׂאוּמָרִים: אֵין כְּאֵן אֶלֶּא חֲמוֹתוֹ, וּמָהוּ "אֶתְהֵן"? אֶת אַחַת מֵהֶן; וְלְשׁוֹן יוֹנִי הוּא: "הֵן", אַחַת.

(טו) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן שְׁכָבְתּוֹ בְּבֵהֶמָה מוֹת יוֹמָת וְאֶת־הַבְּהֵמָה תִּהְרֹגוּ:

כש"י • וְאֶת־הַבְּהֵמָה תִּהְרֹגוּ • אִם אָדָם חָטָא, בְּהֵמָה מָה חָטָא? אֶלֶּא מִפְּנֵי שְׂבָאָה לְאָדָם תִּקְלָה עַל יְדָהּ, לְפִיכֶךָ אָמַר הַכְּתוּב: תִּסְקַל. קַל־וְחֹמֶר לְאָדָם, שִׁיּוּדַע לַהֲבַחֲיִין בֵּין טוֹב לְרַע וְגוֹרָם רָעָה לַחֲבָרוֹ לַעֲבֹר עֲבָרָה. כִּיּוֹצֵא בְּדָבָר אֶתָּה אוֹמֵר (דברים יב ב): "אִבְדַּ תִּאֲבֹדוֹן

טו וַיִּגְבַּר דִּי יִתֵּן שְׁכָבְתָהּ בְּבַעֲרָא יִתְקַטְלָא וְיִתְקַטַּל וְיִתְּ בַּעֲרָא יִתְקַטְלוּן:

אֶת־כָּל־הַמְּקוֹמוֹת", הָרִי דְבָרִים קַל־וְחֹמֶר: וּמָה אֵילָנוֹת, שְׂאֵינֶן רוֹאִין וְאֵינֶן שׁוֹמְעִין, עַל שְׂבָאָה תִּקְלָה עַל יְדָם, אֶמְרָה תוֹרָה: הַשְּׁחַת, שְׂרָף וְכֹלֵה, הַמְּטָה אֶת חֲבָרוֹ מִדְּרָף חַיִּים לְדָרְכֵי מִיתָה, עַל־אַחַת־כַּפָּה־וְכַמָּה.

(טז) וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל־כָּל־בְּהֵמָה לְרִבְעָה אֹתָהּ וְהִרְגַת אֶת־הָאִשָּׁה וְאֶת־הַבְּהֵמָה מוֹת יוֹמָתוֹ דְמִיהֶם בָּם:

מִפְּנֵי שְׂבָאָה לְאָדָם תִּקְלָה עַל יְדָהּ (רש"י כ, טו) וְהֵינּוּ, שְׂאֵין זֶה בְּגֵדֵר עֲנֵשׁ, אֶלֶּא שֶׁהַבְּהֵמָה נִבְרָאָה לְשִׁמּוֹשׁ אֶת הָאָדָם, וְכַאֲשֶׁר אֵינָנָה מְשֻׁמֶשֶׁת אוֹתוֹ אֶלֶּא גוֹרְמַת לוֹ תִּקְלָה – אֵין מְקוֹם לְמַצִּיאוֹתָהּ בְּעוֹלָם. וְכֵן הוּא לְגַבֵּי הַשְּׂכָר בְּ"תוֹעֵלַת יִתְקוֹן" שְׁמַגִּיעַ לְסוּס מִמָּה שֶׁהוּא מְרַכְּבָה לְאָדָם: "בְּרִיאַת

טז וְאִתְמַתָּ דִּי תִקְרַב לְכָל בַּעֲרָא לְמַשְׁלַט בַּהּ וְיִתְקַטְלוּ יִתְּ אִתְמַתָּ וְיִתְּ בַּעֲרָא יִתְקַטְלָא יִתְקַטְלוּן:

~ נקודות משיחות קודש ~

הסוס . . אינו בשביל התועלת המגיע לו, כִּי־אִם זֶהוּ דְרָף טָפֵל, כְּדִי שֶׁלֹּא לְקַפֵּחַ שְׂכָר כָּל בְּרִיָּה, אֶלֶּא . . בְּשִׁבִיל טוֹבַת הָאָדָם" (לקוטי תורה).
(לקוטי שיחות, כרך יח, עמ' 168)

(יז) וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִקַּח אֶת־אִחֹתוֹ בְּתֹאבֵיו אוֹ־בְתֹאמֹו וְרָאָה אֶת־עֲרוֹתָהּ וְהִיא־תִרְאָה אֶת־עֲרוֹתוֹ חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוֹ לְעֵינֵי בְּנֵי עַמֻּם עֲרוֹת אִחֹתוֹ גִּלְתָּ עוֹנוֹ יִשָּׂא:

יז וַיִּגְבַּר דִּי יִסַּב יִתְּ אֶתְתָּהּ בַּת אֲבוּהִי אוֹ בַת אִמָּהּ וְיִנְחָזֵי יִתְּ עֲרִימָהּ וְהִיא תִּחְזִי יִתְּ עֲרִימָתָהּ קִלְנָא הוּא וְיִשְׁתִּיעִצוּן לְעֵינֵי בְּנֵי עַמְהוֹן עֲרִיַת אֶתְתָּהּ גְּלִי חוֹבָה וְקַבַּל:

שיעור יומי לשבת קודש ג' אייר ושנים מקרא אחד תרגום - כ - פרשת קדושים
 מה | כש"י «הַסֵּד הוּא • לְשׁוֹן אֲרָמִי: חֲרָפָה, 'חֲסוּדָא'. | חֲסֵד עֲשֵׂה הַמְקוֹם לְבָנוֹת עוֹלָמוֹ מִמֶּנּוּ, שְׁנַאֲמַר (תהלים)
 וּמְדַרְשׁוֹ (סנהדרין נח): אִם תֹּאמַר: קִיֵּן נִשְׂא אַחֻתוֹ?! | פט): "עוֹלָם חֲסֵד יִבְנֶה".

(יח) וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב אֶת־אִשְׁהּ דְּוָה וְגַלָּה אֶת־
 עֲרוֹתָהּ אֶת־מִקְרָהּ הֵעֲרָה וְהוּא גִלְתָּהּ אֶת־מִקְוֹר
 דְּמִיָּה וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקְרַב עַמָּם:
 יח וּגְבֵר דִּי יִשְׁכּוּב יְת אַתְתָּא סוֹאֲבָתָא וּיְגַלִּי
 יְת עֲרִיתָהּ יְת קַלְנֶה גְלִי וְהִיא תְגַלִּי יְת
 סוֹאֲבַת דְּמֶהָא וְיִשְׁתַּיְצוּן תְּרוּיְהוֹן מִגּוֹ
 עַמְהוֹן:

כש"י «הֵעֲרָה • גִּלָּה, וְכֵן כָּל לְשׁוֹן "עֲרוּה", גִּלּוּי הוּא,
 וְהוּא"ו יוֹרֶדֶת בַּחֲבֵה לְשֵׁם דְּכַר, כְּמוֹ "זַעֲוָה" מִגְּזֵרֶת
 (אסתר ה ט): "וְלֹא־קָם וְלֹא־זָע", וְכֵן "אַחֻה" מִגְּזֵרֶת
 אֶת. וְהֵעֲרָה זֶה נִחְלָקוּ בַּה רַבּוּתֵינוּ (יבמות נח). יִשׁ
 אוֹמְרִים: זֶה נִשְׁקֵת שְׁמֶשׁ, וְיִשׁ אוֹמְרִים: זֶה הַכְּנֶסֶת
 עֲטָרָה.

(יט) וְעֲרוֹת אַחֻת אִמְךָ וְאַחֻת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה בִּי
 אֶת־שְׂאֵרוֹ הֵעֲרָה עִוְנִם יִשְׂאוּ:
 יט וְעֲרִית אַחַת אִמְךָ וְאַחַת אָבִיךָ לֹא תִגְלִי
 אֲרִי יְת קְרִיבָה גְלִי חוּבְהֶן יִקְבְּלוּן:

כש"י «וְעֲרוֹת אַחֻת אִמְךָ • שְׁנֵה הַפְּתוּיב בְּאִזְהֵרֶתָן.
 לֹמַר שֶׁהִזְהַר עֲלֵיהֶן, בֵּין עַל אַחֻת אָבִיו וְאִמּוֹ מִן
 הָאָב, בֵּין עַל אַחֻתֵיהֶן מִן הָאֵם. אֲבָל עֲרוֹת אִשְׁתִּי
 אַחֻי אָבִיו לֹא הִזְהַר אֲלֵא עַל אִשְׁתִּי אַחֻי אָבִיו מִן
 הָאָב.

(כ) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־דֹּדָתוֹ עֲרוֹת דָּדוֹ גִּלָּה
 חֲטָאִם יִשְׂאוּ עֲרִירִים יָמָתוֹ:
 כ וּגְבֵר דִּי יִשְׁכּוּב יְת אַתְתִּי אַח אָבוּהִי עֲרִית
 אַח אָבוּהִי גְלִי חוּבְהֶן יִקְבְּלוּן בְּלֵא וְלָד
 מוּתוּן:

כש"י «אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־דֹּדָתוֹ • (יבמות נד) הַמִּקְרָא הַזֶּה
 בָּא לְלַמֵּד עַל 'כֶּרֶת' הָאִמּוֹר לְמַעַלָּה, שֶׁהוּא בְּעִנְשׁ
 הַלֵּיכַת עֲרִירִי. עֲרִירִים • כְּתַרְגּוּמוֹ: בְּלֵא וְלָד; וְדוּמָה
 לוֹ (בראשית טו ב): "וְאִנְכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי". יִשׁ לוֹ בְּנִים
 - קוֹבְרֵן, אִין לוֹ בְּנִים - מַת בְּלֵא בְּנִים. לְכָךְ שְׁנֵה

(כא) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשְׁתִּי אָחִיו נִדְּהָ הוּא
 עֲרוֹת אָחִיו גִּלָּה עֲרִירִים יִהְיוּ:
 כא וּגְבֵר דִּי יִסַּב יְת אַתְתִּי אַחֻהִי מִרְחֻקָּא הִיא
 עֲרִיתָא וְאַחֻהִי גְלִי בְּלֵא וְלָד יִהְיוּ:

כש"י «נִדְּהָ הוּא • הַשְּׂכִיבָה הַזֹּאת, מִנְדָּה הִיא וּמֵאֻסָּה. וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ, לְאָסֵר הֵעֲרָאָה בַּה כְּנֻדָּה, שֶׁהֵעֲרָאָה
 מִפְּרִשְׁתִּי בַּה: "אֶת מִקְוֹרָהּ הֵעֲרָה".

(כב) וּשְׂמֵרַתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי
 וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִקְיֹא אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי
 מְבִיא אֶתְכֶם שָׂמָּה לְשַׁבֵּת בָּהּ:
 כב וְתִשְׁרֹן יְת כָּל קְזִמִּי וְיִת כָּל דִּינֵי וְתַעֲבֹדוּן
 יְתִהוּן וְלֹא תִרְוֹקוּן יְתִכּוֹן אֲרַעָא דִּי אֲנָא מְעַל
 יְתִכּוֹן תְּמִן לְמַתֵּב בַּה:

~ שבת קודש ג' אייר ~

(כג) וְלֹא תִלְכוּ בַחֲקֵת הַגּוֹי אֲשֶׁר־אֲנִי מִשְׁלַח מִפְּנֵיכֶם
 בִּי אֶת־כָּל־אֱלֹהֵי עֲשׂוֹ וְאֶקַּץ בָּם:
 כג וְלֹא תִהְיוּן בְּנִימוּסֵי עַמְמֵיָא דִּי אֲנָא מְגַלִּי
 מִן קְדַמִּיכוֹן אֲרִי יְת כָּל אֱלִין עֲבָדוּ וְרַחִיק
 מִימְרֵי יְתִהוּן:

כ"י • וְאָקֵץ • לְשׁוֹן מְאוּס, כְּמוֹ (בראשית כז): "קִצְתִּי בְחַיִּי", כְּאֵדָם שֶׁהוּא קֵץ בְּמִזְוֹנוֹ.

כד וְאָמַרְתְּ לְכוּן אֶתְּוֹן תִּירְתוֹן יֵת אֶרְעָהוֹן
וְאָנָּה אֶתְנַנְה לְכוּן לְמִירַת זְמָה אֶרְעָא עֲבָדָא
חֶלֶב וְדָבֵשׁ אָנָּה יֵי אֶלְהֶכוֹן דִּי אֶפְרָשִׁית
יִתְכוֹן מִן עֲמֻמָּיָא:

(כד) וְאָמַר לָכֶם אַתֶּם תִּירְשׁוּ אֶת־אֲדָמְתְּם וְאֲנִי
אֶתְנַנְּה לָכֶם לְרִשְׁתָּה אֲתוֹה אֶרֶץ זֹבַת חֶלֶב וְדָבֵשׁ
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם מִן־
הָעַמִּים:

כה וּמְפָרְשׁוֹן בֵּין בְּעִירָא דְכִיָּא לְמִסְאָבָא וּבֵין
עוֹפָא מְסָאָבָא לְדְכִי וְלֹא תִשְׁקֻצוּן יֵת
נְפְשְׁתִּיכוֹן בְּבִעִירָא וּבְעוֹפָא וּבְכָל דִּי תִרְחַשׁ
אֶרְעָא דִּי אֶפְרָשִׁית לְכוּן לְסָאָבָא:

(כה) וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לְטֹמְאָה וּבֵין־
הָעוֹף הַטֹּמֵא לַטְּהוֹר וְלֹא־תִשְׁקֻצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם
בַּבְּהֵמָה וּבְעוֹף וּבְכָל אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־
הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטֹמְאָה:

שְׁנַשְׁחַט רְבוֹ שֶׁל סִימֵן לְנִשְׁחַט חֲצִיו, וְכַמָּה בֵּין רְבוֹ
לְחֲצִיו? מְלֹא שְׁעָרָה. אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטֹמְאָה •
לְאַסֵּר.

כ"י • וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לְטֹמְאָה •
אֵין צָרִיךְ לֹמַר בֵּין פְּרָה לְחֲמוֹר, שֶׁהָרִי מְבַדֵּלֵין
וּנְפְרִין הֵם, אֲלֹא בֵּין טְהוֹרָה לְךָ לְטֹמְאָה לְךָ, בֵּין

כו וַתְּהוֹן קְדָמִי קְדִישִׁין אַרְי קְדִישׁ אָנָּה יֵי
וְאֶפְרָשִׁית יִתְכוֹן מִן עֲמֻמָּיָא לְמַהוּי פְּלַחִין
קְדָמִי:

(כו) וְהִיִּיתֶם לִי קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה וְאֲבַדְלִי
אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי:

אֶפְשִׁי, וּמָה אֶעֱשֶׂה וְאָבִי שְׁבַשְׁמִים גְּזוֹר עָלַי?
תְּלַמּוּד־לוֹמַר: "וְאֲבַדְלִי אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי",
שֶׁתְּהֵא הִבְדַּלְתְּכֶם מֵהֵם לְשָׁמִי, פּוֹרֵשׁ מִן הָעֲבָרָה
וּמִקְבַּל עָלָיו עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם.

כ"י • וְאֲבַדְלִי אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי • אִם
אַתֶּם מְבַדֵּלִים מֵהֵם, הָרִי אַתֶּם שְׁלִי, וְאִם לֹא, הָרִי
אַתֶּם שֶׁל נְבוּכַדְנֶאצַּר וְחַבְרִיו. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה
אוֹמַר: מִזֵּינ שְׁלֹא יֹאמַר אָדָם: 'נִפְשִׁי קִצָּה בְּבִשׁוֹר
חֲזִיר!' "אִי אֶפְשִׁי לְלַבֵּשׁ כְּלָאִים! אֲבָל יֹאמַר:

כו וַיְגַבֵּר אוֹ אֶתְמָא אַרְי יְהִי בְּהוֹן בְּדִין אוֹ
דְכוּר יִתְקַטְּלָא יִתְקַטְּלוֹן בְּאַבְנָא יִרְגְּמוּן
יִתְהוֹן קְטֵלָא חֲתִיבִין: פפפ

(כו) וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בָּהֶם אוֹב אוֹ יִדְעוּ
מוֹת יוֹמְתוֹ בְּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמִיָּהֶם בָּם:

מִזִּיד בְּלֹא הַתְּרָאָה – בְּהַפְרָת, וְשִׁגְגָתָם – חֲטָאת.
וְכֵן בְּכָל חֲתִיבֵי מִיתוֹת שְׁנֵאמַר בָּהֶם 'פְּרַת':

כ"י • כִּי־יִהְיֶה בָּהֶם אוֹב וְגו' • כָּאֵן נֹאמַר בָּהֶם
'מִיָּתָה', וְלִמְעַלָּה 'פְּרַת': עַדִּים וְהַתְּרָאָה – בְּסִקְלָה,

ס"ד פסוקים, ונג"ה סימן. מ"י זה"ב סימן. חסלת פרשת קדושים

הפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רפא - רפג

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ז ניסן < פרק כ, מפרק קב עד סוף פרק קלד

יום שני, כ"ח ניסן < פרק כ, מפרק קלה עד סוף פרק קלט

יום שלישי, כ"ט ניסן < פרק כ, מפרק קמ עד סוף פרק קמד

יום רביעי, ל' ניסן < פרק כ, מפרק קמה עד סוף פרק קנ

יום חמישי, א' אייר < פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט

יום שישי, ב' אייר < מפרק י עד סוף פרק יז

שבת קודש, ג' אייר < פרק כ, מפרק יח עד סוף פרק כב

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מוקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

תניא יומי

~ יום ראשון כ"ז ניסן ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 124, והנה בחי' אהבה זו... עד עמ' 124, כידוע לי"ח]:

מאת ה', לצורך שעה, - כדי שהרשע ובעל העבירה יתעורר באהבה להקב"ה ולהיפך לבעל תשובה, כמעשה דרבי אלעזר בן דורדייא¹⁶. - שהיה רשע ובעל עבירות - ולפתע חזר בתשובה מתוך אהבה להקב"ה, עד שנשמתו יצאה בתשובתו. הרי שהיתה בכך משום הוראת שעה.

כמו שכתוב¹⁷, שר' אלעזר בן דורדייא היה גלגול של יוחנן כהן גדול, ששימש שמונים שנה ככהן גדול ונעשה צדוקי¹⁸ - ועל-ידי שנשמתו גולגלה בר' אלעזר בן דורדייא (שהיה מקודם, כאמור, רשע ובעל-עבירות, ולאחר מכן חזר בתשובה מתוך אהבה להקב"ה) - נתעלו כל תורתו ומצוותיו של יוחנן כהן גדול¹⁹. אבל סדר העבודה הקבועה ותלויה בבחירת האדם - צריך להקדים תחלה קיום התורה והמצוות על-ידי יראת התאווה בבחינת קטנות על-פלפנים, כ"סור מרע ועשה טוב", - להימנע מכל עבירה ולקיים כל מצוה, להאיר נפשו האלהית באור התורה ומצוותיה, ואחר-כך יאיר עליה אור האהבה [כי "ואהבת" בגימטריא שתי פעמים "אור", פי' יודעי תן; - חכמה נסתרה] - כלומר בתחילה נדרש אור של תורה ומצוות בנפש האדם, ורק לאחר מכן ביכולת האדם להגיע לאור האהבה.

והנה, בחינת אהבה זו, פעמים שקודמת ליראה, כפי בחינת הדעת המולידה, - את האהבה, כנודע [שהדעת כולל חסדים וגבורות, ששם אהבה ויראה, - חסד - אהבה, וגבורה - יראה, ו"דעת" כוללת בתוכה את שתיהן ומביאה להתגלות שתיהן; כלומר: ההתקשרות החזקה של ה"דעת" שלו בגדלות ה', מעוררת באדם ומגלה את שני הרגשות של יראה ואהבה, ופעמים שהחסדים קודמים לירד ולהתגלות], - לפני הגבורות, ובנפש הכוונה שלפעמים מתגלה מהתקשרות הדעת, אהבה לפני יראה. ולכן אפשר לרשע ובעל-עבירות שיעשה תשובה מאהבה הנולדה בלבו בזכרו את ה' אלהיו ומ"מ היראה ג"כ כלולה בה ממילא רק שהיא בבחי' קטנות והעלם דחינו יראת חטא למרוד בו ח"ו והאהבה היא בהתגלות לבו ומוחו אך זהו דרך מקרה והוראת שעה בהשגחה פרטית מאת ה' לצורך שעה כמעשה דר"א בן דורדייא. אבל סדר העבודה הקבועה ותלויה בבחירת האדם צריך להקדים תחלה קיום התורה והמצוות ע"י יראה תתאה בבחי' קטנות עכ"פ בסור מרע ועשה טוב להאיר נפשו האלהית באור התורה ומצוותיה ואח"כ יאיר עליה אור האהבה [כי ואהבת בגימטריא ב"פ אור כידוע לי"ח]:

היתה לו יראת ה' - בכל זאת נוצרת בו אהבה להקב"ה המביאה אותו לתשובה; ומפל' מקום תיראה גם-כן בלולה בה - באהבה זו עצמה, ממילא, רק שחיא - היראה, בבחינת קטנות והעלם, - בתוך האהבה, דחינו יראת חטא - בלבד, ויפחד למרד בו חס' ושלום, והאהבה היא בהתגלות לבו ומוחו. - בלבו ובמוחו הוא מרגיש רק באהבה להקב"ה. אך - ענין זה שהאהבה באה לפני היראה, והו - רק, דרך מקרה והוראת שעה, בהשגחה פרטית

16. ראה עבודה זרה יז, ב. 17. בלקוטי תורה להאר"ז תהלים, לב. 18. ראה ברכות כט, א. 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה ג"כ מכ' מו"ח אדמו"ר בזה - ובפרטיות במדרי' האהבה - הנדפס בסוף קונ' העבודה - דכונת אדה"ז כאן לאהבה דראב"ד. ולכן לא יוקשה מפשטות הסיפור דראב"ד שענינו תשובה - דהא והא צ"ל. וענין התשובה שבזה מבואר מאדה"ז בס' תקס"ב (ו, א), יג, א). ומובן ג"כ דיצאה נפשו בכבי' - דאין שייך זה באה"ע: אלא שזה בא מצד התשובה".

~ יום שני כ"ח ניסן ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 124, פרק מד והנה כל... עד עמ' סג, צפרא כו'.

וְרַחֲמֵינוּ – שונה הדבר ביחס ליראה ואהבה, שְׁחָם לְפִי הַדַּעַת אֵת ה' שְׁכַמְתָּ לְבָב, - בכך שונה אחד מן השני: יש מי שידיעתו באלקות גדולה ועמוקה יותר ולכן יראתו ואהבתו את ה' גדולות יותר, ויש אשר ידיעתו פחותה יותר, ולכן גם יראתו

ואהבתו את ה' הן במדרגה פחותה יותר, בַּנְּזָר לְעֵיל. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שההבדל בין "אהבה רבה" ל"אהבת עולם" הוא: "אהבה רבה" היא אהבה הבאה מלמעלה, והאדם בעבודתו לא היה יכול אף פעם להגיע אליה, ואילו "אהבת עולם" היא אהבה שאדם מגיע אליה על-ידי העבודה של השגה והתבוננות בגדלות ה'. כאן מוסיף רבנו הזקן שקיימת אהבה כזו

הכוללת בתוכה את שתי המדרגות האמורות: יש בה מדרגת "אהבה רבה", בכך שהיא באה לכל יהודי בנשמתו מלמעלה בתור ירושה מן האבות, אך כדי לגלות אהבה זו, יש להזדקק להבנה ולהתבוננות בגדלות ה', שזוהי כבר בחינת ודרגת "אהבת עולם", שכאמור, מתגלה על-ידי עבודת האדם. ובלשון ה"תניא": אַךְ אַחַת הִיא אַהְבָּה הַכְּלוּלָה מִכָּל בְּחִינֹת וּמְדֵרְגֹת "אַהְבָּה רַבָּה" וְ"אַהְבָּת עוֹלָם", - ישנה אהבה יחידה ומיוחדת, הכוללת בתוכה כל בחינות ומדרגות "אהבה רבה" ו"אהבת עולם", וְהִיא שׁוּה לְכָל נַפְשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, וִירְשָׁה לְנֹ מֵאֲבוֹתֵינוּ; - בנשמה הקדושה, שכל אחד מישראל ירש מן האבות, ישנה אהבה זו. וְהִינּוּ, מֵה שִׁכְתָּב תְּהִירָה עַל פְּסוּקֵי: "נַפְשֵׁי אוֹתָךְ בְּלִילָה וְגו'" - [ה"זוהר"⁵ מדייק, שלפי פירושו הפשוט של הפסוק, אין הלשון מדוייקת: אם מדובר על הנפש בלשון נסתר ("נפשי"), היה עליו לומר "נפשי אֶתְךָ", כלומר: נפשי תאבה לך, ואם לאו היה צריך לומר: "אני אוֹתִיךָ" - אני תאב לך, כיצד הוא מתחיל ב"נפשי", ועובר מיד אל עצמו, כמדבר בעדו, ואומר "אוֹתִיךָ" - כלומר: אני תאב לך? - ומפרש ה"זוהר" שהמלה "נפשי" מוסבת על הקב"ה, שהוא הנפש של כל דבר, ואילו פונה ואומר יהודי: "נפשי" - מפני שאתה הוא הנפש שלי,

בְּרַק מַד. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, את שתי המדרגות הכלליות שבאהבה: - "אהבה רבה", הבאה מלמעלה. - אדם בכוחות עצמו, אינו מסוגל להגיע על-ידי התבוננות בגדלות ה' למדרגה נעלה זו של אהבה. רק כשהוא זוכה לכך - הוא

מקבל אהבה זו מלמעלה בדרך של מתנה; - "אהבת עולם", הבאה על-ידי התבוננות בגדלות ה', על-ידי שיהודי מתעמק ומבין גדלות ה' - הוא מגיע לאותה אהבה.

וְהִנֵּה, כָּל מְדֵרְגַת אַהְבָּה מִשְׁתֵּי מְדֵרְגֹת אֵלוּ: "אַהְבָּה רַבָּה" וְ"אַהְבָּת עוֹלָם" - נִחְלָקָת לְכַמָּה בְּחִינֹת וּמְדֵרְגֹת לְאִין קָו, - ישנן איך-סוף מדרגות של אהבה, גם במדרגת "אהבה רבה" וגם

במדרגת "אהבת עולם", כָּל חַד לְפֹם שְׁעוֹרָא דְלִיָּה, - כל אחד לפי שיעורו, מדרגת האהבה בכל אחד היא בהתאם לדרגתו הרוחנית; כְּמוֹ שִׁכְתוֹב בְּהַר תְּקֵדוֹשׁ: עַל פְּסוּק: "נֹדַע בְּשַׁעֲרִים בְּעֵלָה"² - ש"בעלה" "דָּא קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא", - הקב"ה נקרא "בעל" של כנסת ישראל - ו"בעלה", הקב"ה, "נודע בשערים" - דָּאִיְהוּ אֲתִידַע וְאֲתִדְבֵּק - הוא "נודע", נרגש ומתדבק, ב"שערים" - לְכָל חַד לְפֹם מֵה דְמִשְׁעָר בְּלִבִּיהּ וְכוּ". - לכל אחד כפי שהוא "משער" ו"תופס" בלבו. כך, ששני אנשים שעומדים שניהם באותה מדרגה כללית של אהבה, ובכל זאת קיים הבדל בדרגות הפרטיות. וְלִכֵּן נִקְרָאִים דְחִילוֹ וְרַחֲמֵינוּ - יראה ואהבה, "הַנְּסִתְרוֹת לַח' אֶלְתֵּינוּ"³, - כי מדרגת האהבה של יהודי אחד, מוסתרת לגבי יהודי אחר, היות ואין הוא עומד באותה מדרגה, וְתוֹרָה וּמִצְוֹת - הֵן תְּהַנְּלוֹת לְנֹ וְלִבְנֵינוּ לְעִשׂוֹת כו", - ואילו תורה ומצוות הן גלויות ושוות לכל אחד, פִּי תוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד לְכָלֵנוּ, בְּקִיּוּם כָּל תְּהוֹרָה וּמִצְוֹת בְּבְחִינַת מַעֲשֵׂה, - בעשיית וקיום כל התורה והמצוות, משתווים כל בני ישראל - אותה צורה של תפילין ואותו אופן של הנחה שוה אצל הגדול שבגדולים שבישראל, ואצל היהודי הנחות ביותר בישראל. מֵה־שְׁאִיִּן בֵּן בְּרַחֲמֵינוּ

1. חלק א; קג, ב. 2. משלי לא, כג. 3. דברים כט, כח. 4. ישעי' כו, ט. 5. חלק ג; סח, א.

אינ-סוף, חיי החיים האמיתיים, תאב אני להמשיך בקרבי על-ידי התורה, דְּאוּרִיתָא וְקַדְשָׁא פְּרִיָדָה הוּא כְּלָא חַד, - שכן התורה והקב"ה הם דבר אחד, ועל-ידי לימוד תורה אמשיך בקרבי אור אינ-סוף - כלומר: דרגת האהבה הנדונה

עתה מביאה את האדם ללימוד התורה, שעל-ידי הלימוד מתאחדים ומתדבקים בהקב"ה. וכמו שבחיות האלקית, המחיה את העולם בכלל, ישנה התחדשות תמידית ("המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית"), ולגבי תורה בפרט, הרי "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים" - הרי שהאהבה והתשוקה לחיות האלקית שאדם

ממשיך בקרבו על-ידי לימוד התורה, צריכה להיות, כמו זו של אדם החש שהוא זקוק לחיות מחודשת, שאז התשוקה לחיות היא חזקה וגלויה. כְּמוֹ שְׁכַתְבַּת הַזֶּהָר שָׁם: "דְּבַעֵי בַר נֶשׁ מְרַחֲמוּתָא דְּקַדְשָׁא פְּרִיָדָה הוּא לְמִיָּקָם כְּכֹל לְיִלְא, לְאַשְׁתַּדְלָא כְּפִלְחָנָה עַד צַפְרָא כו'". - מחמת אהבתו להקב"ה, על האדם לקום בכל לילה ולעסוק בעבודתו, עבודת ה', עד לבוקר. זוהי משמעות האהבה של "נפשי אויתך" - האהבה שיש ליהודי אלקות, להקב"ה, כשהוא חש שהקב"ה הוא נפשו וחיותו האמיתית, שהרי אהבה זו ישנה בנשמתו של יהודי בירושה מן האבות, ועליו לגלותה על-ידי התבוננות עמוקה ותכופה, איך הקב"ה הוא מקור חייו - כפי שיוסבר בהמשך הפרק.

לכן - "אויתך" - אני תאב לך]. "דְּרַחֲמִים לְקַדְשָׁא פְּרִיָדָה הוּא רַחֲמוּתָא דְּנַפְשָׁא וְרוּחָא - על יהודי לאהוב את הקב"ה אהבת נפש ורוח, כְּמָה דְּאַתְדַּבְּקוּ אִילֵּין בְּגוּפָא, וְגוּפָא רַחֲמִים לֹוֹן וכו'". - כמו שהנפש והרוח מתדבקות

בגוף, והגוף אוהב אותן וכו'. וזֶהוּ שְׁכַתְּבוּב: "נַפְשִׁי אוֹיְתִיךָ", כְּלוּמַר מִפְּנֵי שְׂאֵתָה ה' "נַפְשִׁי" וְחַיֵּי הָאֲמִיתִיִּים, לְכַד "אוֹיְתִיךָ", - אני תאב לך; פְּרוּשׁ, שְׂאֵנִי מֵתְאוּה וְתֵאב לְךָ כְּאֲדָם הַמֵּתְאוּה לְחַיֵּי נַפְשׁוֹ, וְכִשְׁהוּא חָלֵשׁ וּמַעֲנָה מֵתְאוּה וְתֵאב שְׂתֻשׁוּב נַפְשׁוֹ אֵלָיו, - שלאמיתו של דבר, תענוג החיים הוא התענוג הגדול ביותר של האדם, כמו שאנו רואים, שאדם יותר על כל התענוגים, כדי שיחיה. הרי מובן הדבר, שתשוקת ותענוג החיים גדולים וחזקים יותר מכל התענוגים; אלא, היות ו"תענוג תמידי - אינו תענוג", אדם אינו חש ומרגיש בתענוג תמידי, לכן אין הוא מרגיש בתענוג הגדול שבחיים. אך, בשעה שהוא חלש או עייף, ואין החיות או אצלו בהתגלות כמו שצריכה להיות - אז הוא חש בתשוקה לחיים. וְכֵן כְּשֶׁהוּא הוֹלֵךְ לִישׁוֹן - שאז החיות היא בהתעלמות, שכן "שינה - אחד מששים במיתה"⁶, ולכן האדם אז, מֵתְאוּה וְחַפֵּץ שְׂתֻשׁוּב נַפְשׁוֹ אֵלָיו כְּשִׁיעוּר מִשְׁנָתוֹ - כִּד אֲנִי מֵתְאוּה וְתֵאב לְאוֹר אֵינֶן-סוּף בְּרוּךְ הוּא, - שהוא, חַיֵּי חַיִּים הָאֲמִיתִיִּים, לְחַמְשִׁיכוֹ בְּקַרְבִּי עַל-יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה בַּחֲקִיצֵי מִשְׁנָתִי בַּלַּיְלָה, - את אור

ליקוטי אמרים

דאֲתַדְבְּקוּ אִילֵּין בְּגוּפָא וְגוּפָא רַחֲמִים לֹוֹן וכו'. וז"ש נפשי אויתך כלומר מפני שאתה ה' נפשי וחיי האמיתים לך אויתך פי' שאני מתאוה ותאב לך כאדם המתאוה לחיי נפשו וכשהוא חלש ומעונה מתאוה ותאב שתשוב נפשו אליו וכן כשהוא הולך לישן מתאוה וחפץ שתשוב נפשו אליו כשיעור משנתו כך אני מתאוה ותאב לאור א"ס ב"ה חיי החיים האמיתיים להמשיכו בקרבי ע"י עסק התורה בחקיצו משנתי בלילה דאורייתא וקב"ה כולא חד. כמ"ש הזהר שם דבעי בר נש מרחימותא דקב"ה למיקם בכל לילא לאשתדלא בפולחניה עד צפרא כו'.

של האדם, כמו שאנו רואים, שאדם יותר על כל התענוגים, כדי שיחיה. הרי מובן הדבר, שתשוקת ותענוג החיים גדולים וחזקים יותר מכל התענוגים; אלא, היות ו"תענוג תמידי - אינו תענוג", אדם אינו חש ומרגיש בתענוג תמידי, לכן אין הוא מרגיש בתענוג הגדול שבחיים. אך, בשעה שהוא חלש או עייף, ואין החיות או אצלו בהתגלות כמו שצריכה להיות - אז הוא חש בתשוקה לחיים. וְכֵן כְּשֶׁהוּא הוֹלֵךְ לִישׁוֹן - שאז החיות היא בהתעלמות, שכן "שינה - אחד מששים במיתה"⁶, ולכן האדם אז, מֵתְאוּה וְחַפֵּץ שְׂתֻשׁוּב נַפְשׁוֹ אֵלָיו כְּשִׁיעוּר מִשְׁנָתוֹ - כִּד אֲנִי מֵתְאוּה וְתֵאב לְאוֹר אֵינֶן-סוּף בְּרוּךְ הוּא, - שהוא, חַיֵּי חַיִּים הָאֲמִיתִיִּים, לְחַמְשִׁיכוֹ בְּקַרְבִּי עַל-יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה בַּחֲקִיצֵי מִשְׁנָתִי בַּלַּיְלָה, - את אור

~ יום שלישי כ"ט ניסן ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סג, ואהבה רבה וגדולה... עד עמ' 126, נעשה מבע.

מִן הָאֲבוֹת - ובכן: קיימת אהבה גדולה מזו - וְהִיא מִסְתַּרְתָּ לְמַעַל מֵהָאֲהָבָה הָאֲמוּרָה, שֶׁהִיא אֲהַבַת "נַפְשִׁי אוֹיְתִיךָ", אֲהַבַת הַהֶקְבָּה בְּדוּגְמַת הָאֲהָבָה לְחַיִּים, מִפְּנֵי שֶׁהֶקְבָּה הוּא חַיֵּי חַיִּים, אֲשֶׁר כְּאֲמוּר, הִיא יִשְׁנָה בְּכֹל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, בִּירוּשָׁה

וְאֲהָבָה רַבָּה וְגוֹדֵלָה מְזוּז, - עוֹד יִשְׁנָה אֲהַבָה רַבָּה, שֶׁהִיא מִן הָאֲבוֹת - ובכן: קיימת אהבה גדולה מזו - וְהִיא מִסְתַּרְתָּ לְמַעַל מֵהָאֲהָבָה הָאֲמוּרָה, שֶׁהִיא אֲהַבַת "נַפְשִׁי אוֹיְתִיךָ", אֲהַבַת הַהֶקְבָּה בְּדוּגְמַת הָאֲהָבָה לְחַיִּים, מִפְּנֵי שֶׁהֶקְבָּה הוּא חַיֵּי חַיִּים, אֲשֶׁר כְּאֲמוּר, הִיא יִשְׁנָה בְּכֹל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, בִּירוּשָׁה

ליקוטי אמרים

ואהבה רבה וגדולה מזו והיא מסותרת ג"כ בכל נפש מישראל בירושה מאבותינו היא מ"ש בר"מ כב"א דאשתדל בתר אבוי ואימיה דרחים לון יתיר מגרמיה ונפשיה

וְהִיא מִסְתַּרְתָּ לְמַעַל מֵהָאֲהָבָה הָאֲמוּרָה, שֶׁהִיא אֲהַבַת "נַפְשִׁי אוֹיְתִיךָ", אֲהַבַת הַהֶקְבָּה בְּדוּגְמַת הָאֲהָבָה לְחַיִּים, מִפְּנֵי שֶׁהֶקְבָּה הוּא חַיֵּי חַיִּים, אֲשֶׁר כְּאֲמוּר, הִיא יִשְׁנָה בְּכֹל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, בִּירוּשָׁה

6. ברכות נו, ב. 7. זהר חלק ג; רפא, א.

יִשְׂרָאֵל כָּכֵל דּוֹר וְדוֹר, כְּמוֹ שְׂכֵתוֹב בְּתַקּוּנֵינוּם,⁸
דְּאַתְפְּשׁוּתֵיהּ כָּכֵל דְּרָא וְדָרָא לְאַנְהָרָא לֹאן וְכוּ'. –
התפשטותו של משה רבנו ישנה בכל דור ודור להאיר לבני
ישראל שבאותו דור. ומכיוון שבכל דור ישנה התפשטות

ממשה רבנו המאירה בכל
יהודי, הרי שמהתפשטות
הטוב והאור ממשה רבנו,
מתהווה אהבה, שישנה
בכל יהודי בירושה
מאבותינו, כאופן אהבתו
של משה רבנו.⁹ רק
שְׁהֲאָרָה זו – מנשמת
משה רבנו לכל אחד
מישראל בכל דור, היא
בְּהִינֵית הַסֵּתֵר וְהַעֲלָם
גְּדוֹל בְּנַפְשׁוֹת כָּל בֵּית
יִשְׂרָאֵל, וְלְהוֹצִיא
אֹהֶבָה זוּ הַמְסַתֶּרֶת
מִהַעֲלָם וְהַסֵּתֵר אֶל
הַגְּלוּי, לְהִיּוֹת
בְּהִתְגַּלּוֹת לְבוֹ וּמַחוּ –
שאהבה זו תהיה מורגשת

במוח – לֹא נִפְלְאָת וְלֹא רְחוּקָה הִיא, אֲלֵא "קְרוֹב הַדְּבָר
מְאֹד בְּפִיךָ וּבְלִבְכֶךָ". – מהי משמעות הקירבה על-ידי הפה
ועל-ידי הלב? – דְּהִינֵנוּ, לְהִיּוֹת רְגִיל עַל לְשׁוֹנוֹ וְקוּלוֹ
לְעוֹרֵר בְּנֵית לְבוֹ וּמַחוּ, – שהרי, "קול מעורר הכוונה" –
הדיבור והקול מעוררים את כוונת הלב והמוח, לְהַעֲמִיק
מַחְשְׁבָתוֹ בְּחֵי תַחִים אֵינְסוֹף בְּרוּךְ-הוּא, כִּי הוּא אֲבִינוּ
מִמַּשׁ הָאֱמִתִּי וּמְקוֹר תִּינֵנוּ, וְלְעוֹרֵר אֵלָיו הָאֹהֶבָה
כְּאַהֲבַת הַבֵּן אֶל הָאָבִי, וּכְשִׁירְגִיל עֲצָמוֹ בֶּן תְּמִיד – חֲרִי
הַתְּרַגֵּל נַעֲשֶׂה טַבְּעָה. – אותו רגש, שהקב"ה הוא אביו
ושצריכים לאהוב אותו כמו שבן אוהב את אביו – נעשה בו
דבר טבעי.

וְרוּחִיהָ כו', – עבודתו של משה רבנו להקב"ה היתה,
כעבודת בן לאביו ואמו, שהוא אוהב אותם יותר מאשר את
עצמו, את גופו, נפשו ורוחו. וכפי שה"זוהר" מסיים שם: הוא
מוסר את נפשו עבור אביו ואמו, לפדות אותם משריים –

ליקוטי אמרים

ורוחיה כו' כי הלא אב אחד לכולנו. ואף כי מי הוא
זה ואיזהו אשר ערב לבו לנשת להשיג אפי' חלק אחד
מני אלף ממדרגת אהבת רעיא מהימנא. מ"מ הרי
אפס קצתו ושמן מנהו מרב טובו ואורו מאיר לכללות
ישראל בכל דור ודור כמ"ש בתיקונים דאתפשטותיה
בכל דרא ודרא לאנהרא לון וכו' רק שהארה זו היא
בבחי' הסתר והעלם גדול בנפשות כל בית ישראל
ולהוציא אהבה זו המסותרת מההעלם וההסתר אל
הגלוי להיות בהתגלות לבו ומוחו לא נפלאות ולא
רחוקה היא אלא קרוב הדבר מאד כפיך ובלבדך
דהיינו להיות רגיל על לשונו וקולו לעורר כוונת לבו
ומוחו להעמיק מחשבתו בחיי החיים א"ס ב"ה כי הוא
אבינו ממש האמיתי ומקור חייו ולעורר אליו האהבה
כאהבת הבן אל האב. וכשירגיל עצמו כן תמיד הרי
ההרגל נעשה טבע.

קשורה לחיים, אך אינה מחייבת מסירות נפש שהיא ההיפך
מחיים; ואילו, האהבה, אודותה אנו לומדים כעת, מחייבת גם
מסירות נפש, כמו אהבת בן לאביו ולאמו שאינה מדודה
באופן שחיי קודמים לחייהם, אלא אהבתו אליהם איננה
מוגבלת, והוא מוכן גם למסור את נפשו עבור אביו ואמו.
וְאֵף כִּי מִי הוּא זֶה וְאִיזְהוּ אֲשֶׁר עָרַב לְבוֹ לְנִשְׁת לְהַשִּׁיג
אֲפִלוּ חֵלֶק אֶחָד מִנִּי אֶלֶף מִמְדְּרַגַּת אֹהֶבַת "רַעִיָא
מְהִימְנָא", – מאהבת משה רבנו, ואס"כן כיצד אומרים, שלכל
יהודי יש בנשמתו אהבה כזו כמו שהיתה למשה רבנו? –
התשובה לכך היא: מִכָּל-מְקוֹם חֲרִי אֲפִס קִצְחוֹ וְשִׁמְן
מְנַחוּ מִרְבַּ טוֹבוֹ וְאוֹרוֹ – של משה רבנו, מאיר לְבָלְלוֹת

עבודה ואהבה כאלו, היו
במשה רבנו, וגם בכל
אחד מישראל ישנה
בנפשו אהבה מסותרת
כזו – כִּי "הָלֵא אָב אֶחָד
לְבָלְלוֹ. – כלומר: כמו
במשה רבנו שאהבתו
היתה מפני שהקב"ה הוא
אביו, כך יש גם בכל
יהודי סוג אהבה כזו,
שהרי הקב"ה הוא אביו
של כל יהודי. – אהבה זו
היא למעלה מהאהבה
הקודמת, שהרי אהבת
"נפשי אויטיך",
שבהיותה כמו אהבה
לחיים, מחייבת רק
באותה מדה שהיא

8. ראה זהר חלק ג. רטז, ב; רעג, א. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד דמי שהוא חכם, פועל זה – דאם נמשך בטבע למדת
האהבה (או הגבורה ורחמים) פועלים הם בחכמה; מי שפעל בעצמו ביטול – פועלים הג"ל בביטול וכיו"ב. וכמוכן ג"כ מספ"י (דמדבר
ג"כ באהבה זו – כמבואר בקוני' ע"ה, עבודה) – ובזה מובן ג"כ דמביא כאן גם ריש ל' זוהר דאשתדל בתר אביו – דאם ה' הכוונה
כאן שאהבת משה עצמה נעשית (שמץ ממנה) אהבתו – הול"ל כברא כו' דרחים לון כו', – אלא דמשה בתור רועה ממשך דעת
(ואתפשטותו) – ג"כ בזה, ומעיקר מהותו – חכ' וביטול) ואהבה – היא מאברהם".

~ יום רביעי ל' ניסן ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 126, ואף אם נדמה לו... עד עמ' 126, מצרפה כו':

חיות במעשה המצוות. כמו שאנו רואים במוחש, כשאחד עושה דבר מתוך אהבה – הוא עושה זאת בחיות. ואילו, כשהאהבה איננה בהתגלות בלב, והיא באה לידי ביטוי ברעיון המוח בלבד, באופן שהיא נקראת "מחשבה טובה", אין לה אז, מצד עצמה, שום שייכות למעשה (למשל: כשאחד מבין בשכלו שעליו לעשות דבר מסוים, אלא שאין לו משיכה של אהבה לאותו דבר, הרי הוא אכן עושה את הדבר, אלא שחסרה בה החיות, כי המחשבה מנותקת מאד מלתת חיות באותו מעשה) – ולכן, על הקב"ה לצרף ולאחד את ה"מחשבה טובה"

למעשה, וזה פועל שה"מחשבה טובה", האהבה והיראה שבמחשבה, תעלה את התורה והמצוות (הבאות בסיבתה), לעולם ולמדריגה של ה"מחשבה טובה". וְהַנְחִית רוח' – שהוא גורם להקב"ה בלימוד התורה ובקיום המצוות, הוּא, כְּמִשְׁלַל שְׂמַחַת הַמֶּלֶךְ מִבְּנֵי שָׂפָא אֱלֹוֵי בְּצִאתוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים בְּנִזְכָּר לְעִיל, – שכן, בהיותה לבושה בגוף ונפש הבהמית, נמצאת נשמתו של יהודי (שהוא בנו של הקב"ה, של המלך) בכלא, ועל ידי תורה ומצוות היא יוצאת מהכלא ומתחברת להקב"ה, דבר הגורם נחת־רוח רבה להקב"ה, כמו, למשל, בשעה שכן המלך משתחרר מכלאו ושב אל אביו המלך. או להיות לו דירה בתחתונים, בְּנִזְכָּר לְעִיל. – הנחת־רוח' באה מכך, שעל ידי לימודו וקיומו מצוות, מתבצעת כוונתו ותשוקתו של הקב"ה, כביכול, שתהיה לו דירה בתחתונים, ב"עולם הזה", בו האלקות מכוסה ועלומה, הנה דוקא בו תתגלה האלקות על ידי העבודה של תורה ומצוות – וכשאדם מבצע כוונה זו – הוא גורם נחת־רוח למעלה. הרי למדנו, שהאהבה בבחינת "כברא דאשתדל" (רגש אהבה להקב"ה כאהבת הבן לאביו), יכולה לבוא לידי גילוי על ידי התרגלותו (ב"לשון" וב"קול" שלו) לעורר את כוונת הלב והמוח, ולגלות את האהבה לאבינו הקב"ה. רבנו הזקן מסביר עתה, שגם האהבה של "נפשי איתך", שעליה דובר בתחלת הפרק, שהיא רגש של אהבה כמו אהבת הנפש לחיים, יכולה להתעורר על ידי ההרגל של "דיבור" אודותה, באופן שהלב ירגיש שהקב"ה הוא חיינו האמיתי, חיי החיים.

וְאֵף אִם נִדְמָה לוֹ לְכַאוּרָה שֶׁהוּא כַּח דְּמִיוֹנִי – שבאמת אין בו אהבה זו, הוא רק מדמה כך, והרי בעבודת ה' יש להתרחק מדמיונות, בכל זאת - לֹא יְחוּשׁ, – אל יחושש מכך, מֵאַחַר שֶׁהוּא אֵמֶת לְאֵמֶתוֹ מִצַּד עֲצָמוֹ – בלעדי עבודתו, בְּבַחֲיִנַת "אֵהְבָה מִסִּתְּרָת". – מבחינת הנשמה הרי טבועה בה אהבה זו באמת לאמיתה, רק שְׁתוּעֵלֶת – עבודתו המביאה את יְצִיאָתָה אֶל הַגְּלוּי – הרי זה, כְּדִי לְהִבְיָא לְיַדִּי מְעֵשָׂה, – להביא לידי כך שהאהבה תעורר את המעשים שבאדם, שבהיותה מוסתרת ונעלמת אין בכוחה להביא לידי מעשה, שְׁהוּא – המעשה הוא עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמְצוּת שְׁלוֹמֵד וּמְקַיֵּם עַל־יְדֵיָהּ, – על-ידי התגלות האהבה, וזאת כְּדִי לְעֲשׂוֹת נְחִית־רוּחַ לְפָנָיו וּתְבָרָה, כִּבְּן הָעוֹבֵד אֶת אֲבִיו. – כדי לגרום לו נחת רוח, כך מחייבת אהבה גלויה זו, ללמוד תורה ולקיים מצוות, כדי לגרום נחת רוח להקב"ה שהוא אבינו האמיתי. ומכיוון שמבחינת הנשמה, האהבה היא באמת, הרי גם כשהיא איננה בהתגלות מתוך אמת לאמיתה, והיא נראית כדמיונית בלבד – אין הוא צריך לחושש מכך, מכיוון שגם היא, הרי מביאה אותו ללימוד התורה ולקיום המצוות מתוך כוונה. וְעַל זֶה אָמְרוּ – חכמינו ז"ל¹⁰: "מִחֲשָׁבָה טוֹבָה – הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְצַרְפָּה לְמַעֲשָׂה", – הוא מצרף ומאחד את המחשבה הטובה למעשה, לְהִיּוֹת נִדְפָּיִן לְפָרְחָה – להיות "כנפיים" לפרוח בהן, להעלות את התורה והמצוות למעלה, בְּנִזְכָּר לְעִיל. – בפרק ט"ז. כלומר: אם המשמעות של "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה" היא כמו שמפרשים בפשטות – שכשאחד חשב לעשות מצוה, ובגלל סיבה (שאין הוא אשם בה) לא היה בידו לעשותה – נחשב הדבר, כלפי הקב"ה, כאילו עשה את המצוה, היו חכמינו ז"ל צריכים לומר "מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה". מהלשון "מצרפה למעשה" משמע שהמעשה ישנו, אלא שאין למחשבה הטובה בעצם שום שייכות למעשה – והקב"ה מצרף ומאחד את המחשבה הטובה למעשה. בפרק ט"ז הוסבר שכשהאהבה היא גלויה בלב, יש לה בעצם שייכות למעשה, שכן אהבה גלויה נותנת

10. קדושין מ, א. 11. בסוף פרק מ"א.

שב"עולם היצירה"; ואם היראה והאהבה הן "שכליות", שנוצרות מהשכל וההבנה בגדלות ה', באופן שיש להן שייכות ל"עולם הבריאה", שהוא עולם ההשגה (שכן, ב"עולם הבריאה" מאירה ספירת הבינה) – עולות אז התורה והמצוות

לספירות "עולם הבריאה". להלן יסביר רבנו הזקן, שהאהבה של "נפשי איתיד" והאהבה של "כברא דאשתדל" (כבן המשתדל), למרות ששתיהן הן "טבעיות" בנשמתו של יהודי (כפי

שלמדנו שהן באות בירושה מן האבות), ולכאורה היה צריך להיות שהתורה והמצוות שמקיים מתוך האהבה והיראה (הכלולה באהבה) – תעלנה ב"עולם היצירה" בלבד, כפי שהדבר באהבה ויראה "טבעיות". הרי אימתי הדבר כך? – דוקא כשהן נשארות בתעלומת הלב, והאדם מגלה אותן רק במוחו. ואילו, בשעה שיהודי מגלה אותן בהרגשת הלב – הן מעלות אז את התורה והמצוות ב"עולם הבריאה". מדוע הדבר כך? – כי, למרות שאהבות אלו הן כמו טבעיות, אבל הן באות לידי התגלות, דוקא על ידי התבוננות עמוקה במה שהקב"ה הוא "מקור החיים" שלנו והוא "האב האמיתי" שלנו. ועקב התבוננות זו, הן נחשבות כמו אהבה ויראה הבאות מהתבוננות, והן מעלות את התורה והמצוות ב"עולם הבריאה", שהוא עולם ההשגה. ובלשון ה"תניא":

ובלשון ה"תניא": **וְהִנֵּה, גַּם – בִּיחֹס לְכַחֲנֵת – הָאֵהָבָה הָאִמּוּרָה, שֶׁל "נַפְשִׁי אִוִּיתִךְ" תִּנְוָךְ לְעֵיל, "קָרוֹב הַדְּבָר מְאֹד" לְהוֹצִיאָהּ מִתְּהַעֲלֵם אֶל הַגְּלוּי, עַל־יְדֵי הַתְּהַגֵּל תְּמִיד בְּפִיו וּלְבוֹ שְׁוִין.** – שגם הלב ירגיש ויחוש במה שהוא מוציא בפיו, שהקב"ה הוא חיוו האמיתיים¹².

אִךְ אִם אֵינִי יוֹכֵל לְהוֹצִיאָהּ – אֵת הָאֵהָבָה, אֶל הַגְּלוּי בְּלִבִּי, אִף־עַל־פִּי־בֵן – מַצֵּד הָאֵהָבָה הוּא יוֹכֵל לְעַסֵּק בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת לְשִׁמּוֹן, עַל־יְדֵי צִיּוֹר עֲנִין אֲהַבָּה זֶה בְּמַחְשָׁבָה שְׂפָמָחוּ, – כִּשְׁבַמְחַשְׁבֹתוֹ יִשְׁנו צִיּוֹר מַעֲנִין אֲהַבָּה – ו"מַחְשָׁבָה מוֹכָה תְּקַדּוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְצַרְפָּה כּוּ": – למעשה, ועל־ידי־זה יכולות תורתו ומצוותיו לעלות למעלה בספירות העליונות, כמו שהן עולות כשהוא מקיים תורה ומצוות מתוך אהבה גלויה בלב. בהתאם למה שלמדנו בפרקים הקודמים, הרי שהאהבה והיראה המביאות לקיום התורה והמצוות, מעלות את התורה והמצוות לספירות של העולמות העליונים. אלא שבכך קיים הבדל: אם היראה והאהבה הן "טבעיות", ולא נוצרות מהתבוננות בגדולת ה', אלא מפני שבנשמה ישנן טבע אהבה ויראה – הרי כשם שמקומה של מדרגת יראה ואהבה "טבעיות", הוא ב"עולם היצירה" שהוא עולם המדות – כך מעלות היראה והאהבה את התורה והמצוות לספירות

ליקוטי אמרים

הנ"ל קרוב הדבר מאד להוציאה מתהעלם אל הגילוי ע"י ההרגל תמיד בפיו ולבו שוין. אך אם אינו יכול להוציאה אל הגילוי בלבו אעפ"כ יכול לעסוק בתורה ומצות לשמן ע"י ציור ענין אהבה זו במחשבה שבמוחו ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה כו':

שכבמחשבתו ישנו ציור מענין האהבה - ו"מחשבה מוכה תקדושו שברוך הוא מצרפה כו": - למעשה, ועל־ידי־זה יכולות תורתו ומצוותיו לעלות למעלה בספירות העליונות, כמו שהן עולות כשהוא מקיים תורה ומצוות מתוך אהבה גלויה בלב. בהתאם למה שלמדנו בפרקים הקודמים, הרי שהאהבה והיראה המביאות לקיום התורה והמצוות, מעלות את התורה והמצוות לספירות של העולמות העליונים. אלא שבכך קיים הבדל: אם היראה והאהבה הן "טבעיות", ולא נוצרות מהתבוננות בגדולת ה', אלא מפני שבנשמה ישנן טבע אהבה ויראה – הרי כשם שמקומה של מדרגת יראה ואהבה "טבעיות", הוא ב"עולם היצירה" שהוא עולם המדות – כך מעלות היראה והאהבה את התורה והמצוות לספירות

~ יום חמישי א' אייר ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 126, והנה ב' בחי'... עד עמ' סד, אהבת עולם.

תִּינֵנו וְאֵבִינו הָאֱמִתִּי בְּרוּךְ־הוּא – מתוך הרגש שהקב"ה הוא מקור חיינו – קיים מורא, המונע את האדם מלעשות

עבירות, כדי שלא יהיה נבדל מהקב"ה, מקור חיינו. ומתוך הרגש שהקב"ה הוא אבינו האמיתי – קיים המורא, שלא לעשות עבירה, כדי שלא יכרת מהקב"ה

שהוא אבינו האמיתי – הרי למרות ששתי האהבות והיראה האמורות, הן כמו "טבע" אצלנו - אִף־עַל־פִּי־בֵן אֵינִי

וְהִנֵּה, ב' בְּחִינֹת אֲהַבֹת אֵלָיו, - אהבת "נפשי איתיד" – מה שיהודי אוהב את הקב"ה מתוך רגש שהקב"ה הוא חיוו

האמיתיים, ואהבת "כברא דאשתדל" – מה שיהודי אוהב את הקב"ה מתוך רגש שהקב"ה הוא אבינו האמיתי, אִף שֶׁהוּא יִרְשָׁה לָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ, וְכִמוֹ טָבַע בְּנַפְשׁוֹתֵינוּ, וְכֵן תִּירָאָה תְּכַלּוּלָה בְּחֵן, - היא גם כן ירושה לנו מאבותינו וכמו טבע בנו, שְׁהִיא לִירָא חֲסִידוֹשְׁלוֹם מִמְּקוֹר

ליקוטי אמרים

והנה ב' בחי' אהבות אלו אף שהן ירושה לנו מאבותינו וכמו טבע בנפשותינו וכן היראה הכלולה בהן שהיא לירא מליפרד ח"ו ממקור חיינו ואבינו האמיתי ב"ה אעפ"כ

שהוא אבינו האמיתי – הרי למרות ששתי האהבות והיראה האמורות, הן כמו "טבע" אצלנו - אִף־עַל־פִּי־בֵן אֵינִי

12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "באהבה דכברא דאשתדל) בזה צריך להיות נעשה כטבע שהוא אבינו – ענין שבהרגש ושכל, ולא שייך לגופניות; ולכן מובן יותר שהתעוררות הכוונה (על ידי הקול) תועיל בזה. (באהבה דנפשי איתיד) צריך להיות נעשה כטבע שזהו חיוו – ולכאורה אם אין גופו מרגיש זה (כהרגשתו חיי נפשו – לאחר שחי' מעונה כו') מה תועיל בזה כוונת הלב הרחוני?"

ובה הלב מבין. כלומר: ההתבוננות והשגת המוח מאירות בלב, הרי שההשגה וההתבוננות באור-אין-סוף הן ענין שיש לו שייכות ל"עולם הבריאה", בו מאירה ספירת הבינה של "עולם האצילות" – ולכן מקומן של אהבות אלו – המתגלות על ידי

התבוננות כזו – הוא ב"עולם הבריאה", ולשם הן מעלות את התורה והמצוות. להלן מסביר רבנו הזקן, שלא זו בלבד שבאהבות "נפשי אויתך" ו"כברא דאשתדל" (כבן המשתדל) ישנה מעלת האהבה הבאה מתוך התבוננות, אלא יש בהן גם מעלת האהבה הבאה מלמעלה, הנקראת "אהבה רבה", היות שגם הן הנן כמו דבר שניתן מלמעלה, מכיוון שהן באות, כאמור, אלינו בירושה מן האבות. – לכאורה, הרי יהודי יכול להסתפק בשני סוגי האהבות האמורות,

המכילות את שתי המעלות (גם זו שבאה על ידי התבוננות, וגם זו, "אהבה רבה", שבאה מלמעלה) – בכל זאת, על יהודי להשתדל להגיע לאהבה הנוצרת כולה מהתבוננות בגדלות ה', וזאת בגלל הטעמים שיפורטו להלן: **וְלֹא עוֹד**, – לא זו בלבד שלשתי האהבות, "נפשי אויתך" ו"כברא דאשתדל", ישנה המעלה האמורה של אהבה הבאה מהתבוננות, **אֲלָא** – יתירה מזו, **שְׁשֵׁתִי בְּחִינֹת אַהֲבֹת אֱלוֹ הַנּוֹפְרוֹת לְעֵיל** – הן כְּלוּלוֹת מִן בְּחִינַת "אַהֲבָה רַבָּה", וְגֵדוּלָהּ וּמְעָלָהּ מִ"דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי שְׁכָלִיִּים", – מיראה ואהבה שכליות הבאות משכל והתבוננות בגדלות ה', **אֲשֶׁר הָאֲהָבָה** – הבאה מהתבוננות, נְקִרָאת לְעֵיל בְּשֵׁם "אַהֲבַת עוֹלָם". – כלומר – לשתי האהבות האמורות ישנה המעלה של "אהבה רבה", שהיא למעלה מעלה מ"אהבת עולם" – ובהתאם לפירושו של הרבי שליט"א, מתבטאת המעלה בכך, שמקומה של אהבה (רבה) זו, היא ב"עולם האצילות" שלמעלה מעלה מ"עולם הבריאה", ששם מקומה של "אהבת עולם"; וזוהי ההוספה ב"ולא עוד" לגבי מה שלמדנו קודם, שאהבה זו כוללת בתוכה גם מ"אהבה רבה" וגם מ"אהבת עולם" – שלא זו בלבד, שמקומה של אהבה זו, היא "בעולם הבריאה", מחמת שהיא מתגלה על ידי התבוננות, אלא יש בה ענין נעלה בהרבה,

נְקִרָאוֹת בְּשֵׁם "דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי טַבְעִיִּים", – יראה ואהבה טבעיות, **אֲלָא בְּשֵׁהָן בְּמַחוּ וּמַחְשַׁבְתּוֹ לְבַד וְתַעֲלוּמוֹת לְבָו**, – בטרם באו לידי גילוי, **וְאֵן** – רק אז כשהן בהעלם הלב, **מְקוֹמָן בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דִּיצִירָה**, – שם המקום והמדריגה,

אליהן שייכות המדות הטבעיות, **וְלִשְׁם** – לעשר ספירות "עולם היצירה", **הֵן מְעֻלוֹת עִמְהֵן הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת הַבְּאוֹת מִחֻמְתָּן** – כלומר: כאשר האהבות האמורות מהוות סיבה לקיום התורה והמצוות, שמכיוון שקיים במוחו "ציוור" של אהבה – הביא הדבר לכך שיקיים את התורה והמצוות, אז גם התורה והמצוות הבאות כתוצאה מכך עולות ל"עולם היצירה", ששם נמצאות האהבות עצמן, כאמור, **אֲבָל בְּשֵׁהָן** – שתי האהבות, **בְּהַתְגַּלוֹת לְבָו**

– שההתבוננות מעוררת בו את האהבה בהתגלות ובהרגשת הלב, **נְקִרָא** – אז, **רְעוּתָא דְּלִבָּא בְּיַהֲרָה**, – לא אהבה טבעית, אלא "רצון הלב" – דרגה נעלה של אהבה ורצון הלב, **וּמְקוֹמָן בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּבְרִיָּאָה**, – של עולם הבריאה ששם מקום המדות השכליות, **וְלִשְׁם הֵן מְעֻלוֹת עִמְהֵן הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת הַבְּאוֹת מִחֻמְתָּן**, – שיקיים אותן מתוך אהבה זו. טעמו של דבר, מדוע אכן הדבר כך, למרות שכאמור, הן בעצם כמו "טבע" שנשמתם של בני ישראל? – **מִפְּנֵי שְׁיִצִּיאוֹתֵיהֶן מִהַעֲלָם וְהַסְתַּר הַלֵּב אֶל בְּחִינַת גְּלוּי הִיא עַל־יְדֵי הַדַּעַת וְתַקִּיעַת הַמַּחְשָׁבָה בְּחֻק וְהַתְבּוֹנְנוֹת עֲצוּמָה מְעַמְקָא דְּלִבָּא יְתִיר וְתִדְרִיר** – מתוך עומק הלב במדה מרובה ותדירה **בְּאִינְסוּף בְּרוּךְ־הוּא, אֲיךָ הוּא** – הקב"ה, **תִּינֵנו מִמַּשׁ וְאִבִּינו הָאֲמִתִּי בְּרוּךְ־הוּא**. – ומכיוון שזה בא על ידי התבוננות עמוקה וחזקה כזו – **וּמוֹדַעַת זֹאת** – והרי ידוע, **מַה שְׁבָתוּב ב'תְּקוּנִים'¹³: כִּי בְּעוֹלָם הַבְּרִיָּאָה מְקַנְנָא תְּמֵן אֲיִמָּא עֲלָאָה**, – שוררת ומאירה בו בחינת "אימא עילאה" שהוא ספירת ה"בינה" של "עולם האצילות", **שְׁהִיא** – בעבודת ה', **הַהַתְבּוֹנְנוֹת פְּאוֹר אִינְסוּף תִּי תַחֲיִים בְּרוּךְ־הוּא, וּכְמֵאֲמַר אֱלִיָּהוּ:** – ב"פתח אליהו" שב"תיקוני זוהר"¹⁴: **"בִּינָה - לִבָּא וְכָה הַלֵּב מִבִּין"**. – "בינה" היא לב,

ליקוני אמרים

אינן נקראות בשם דחילו ורחימו טבעיים אלא כשהן במוחו ומחשבתו לבד ותעלומות לבו ואז מקומן ב"ס דיצירה ולשם הן מעלות עמהן התורה והמצוות הבאות מחמתן ובסיבתן. אבל כשהן בהתגלות לבו נק' רעותא דלכא בזוהר ומקומן ב"ס דבריאה ולשם הן מעלות עמהן התורה והמצוות הבאות מחמתן. מפני שיציאתן מההעלם והסתר הלב אל בחי' גילוי היא ע"י הדעת ותקיעת המחשבה בחוץ והתבוננות עצומה מעומקא דלכא יתיר ותדיר בא"ס ב"ה אך הוא חיינו ממש ואבינו האמיתי ב"ה ומודעת זאת מ"ש בתיקונים כי בעולם הבריאה מקננא תמן אימא עילאה שהיא ההתבוננות באור א"ס חיי החיים ב"ה וכמאמר אליהו בינה לבא ובה הלב מבין. ולא עוד אלא שב' בחי' אהבות אלו הנ"ל הן כלולות מן בחי' אהבה רבה וגדולה ומעולה מדחילו ורחימו שכליים אשר האהבה נק' לעיל בשם אהבת עולם

13. תיקון ו. 14. הקדמה לתיקוני זוהר יז, א.

שמחמתו, מקומה היא ב"עולם האצילות" – ובכל זאת, יסביר רבנו הזקן, על האדם להשתדל, להגיע לאהבה הנוצרת מהתבוננותו של יהודי בגדלות ה', ולא כמו בשתי האהבות

מהתבוננות, מפני שאהבה כזו מצטיינת בתשוקה ובשלהבת לאלקות. ובלשון ה"תניא":

~ יום שישי ב' אייר ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סד, רק שאעפ"כ... עד עמ' סד, וכנודע:

תכונתו של הזהב, שיש בו התנוצצות ה"שובה" את נפש האדם – כך גם האהבה הנוצרת מהתבוננות, שמעלתה מתבטאת בלהב השלהבת וברשפי האש שבה – אין זה אומר שהיא מדריגה נעלה יותר באהבה – שהרי, להיפך, האהבה הבאה מלמעלה נעלה יותר ונקראת "אהבה רבה" – אלא, עצם ענין להב השלהבת שבאהבה זו, והשתפכות הנפש שהיא יוצרת עד לידי כלות הנפש – זהו יתרונה של אהבה זו. – זהו טעם אחד, מדוע אין לו לאדם להסתפק בשתי האהבות האמורות, שהן בעצם בירושה מן האבות – אלא עליו לטרוח להגיע לאהבה הנוצרת כולה מהתבוננות בגדלות ה'. עוד יסביר רבנו הזקן,

רק שאף-על-פירבן צריך לטרח בשכלו להשיג ולהגיע גם לבחינת "אהבת עולם" הנזכרת לעיל, הנפאה מהתבונה ודעת בגדלות ה', - אהבה זו נוצרת כולה מהתבוננותו של יהודי בגדלות ה', ולא כמו בשתי האהבות האמורות הבאות בעצם בירושה מן האבות, ורק התגלותן היא על ידי התבוננות, וזאת - פדי להגדיל מדורת אש האהבה ברשפי אש ושלֹהבת עזה וְלהב העולה השמימה, עד שמיים רבים – העומדים כנגד אהבה זו, לא יוכלו לכבות וכו' – את האהבה, ונקרות לא ישטפוה וכו'¹⁵. – וכשהאהבה נוצרת כולה מהתבוננות בגדלות ה' – יש בה יותר להב שלהבת ורשפי אש מאשר לאהבה הבאה בעצם בירושה, למרות שגם התגלותה באה על ידי התבוננות; כי יש יתרון ומעלה לבחינת אהבה ברשפי אש ושלֹהבת עזה וכו', הנפאה מהתבונה ודעת בגדלות ה', על שתי בחינות אהבה הנזכרות לעיל כאשר אינן ברשפי אש ושלֹהבת כו', - אלא הן באות מתוך רגש (או התבוננות) של קרבת הקב"ה לישראל, בהיותו "מקור חיינו" ו"אבינו האמיתי"¹⁶, ומעלה זו של אהבה כרשפי אש, היא: בִּיתְרוֹן וּמַעֲלַת הַזֶּהָב עַל הַכֶּסֶף וכו', כְּמוֹ שִׁיתְפָּאֵר לְקַמְוֹ¹⁷. – מעלת הזהב כנגד הכסף אינה מתבטאת רק בכך שזהב שווה יותר מכסף, אלא המעלה היא בעצם

ליקוטי אמרים

רק שאעפ"כ צריך לטרוח בשכלו להשיג ולהגיע גם לבחי' אהבת עולם הנ"ל הבאה מהתבונה ודעת בגדלות ה' כדי להגדיל מדורת אש האהבה ברשפי אש ושלֹהבת עזה וְלהב העולה השמימה עד שמיים רבים לא יוכלו לכבות וכו' ונהרות לא ישטפוה וכו' כי יש יתרון ומעלה לבחי' אהבה כרשפי אש ושלֹהבת עזה וכו' הבאה מהתבונה ודעת בגדלות א"ס ב"ה על שתי בחי' אהבה הנ"ל כאשר אינן כרשפי אש ושלֹהבת כו' כיתרון ומעלת הזהב על הכסף וכו' כמ"ש לקמן וגם כי זה כל האדם ותכליתו למען דעת את כבוד ה' ויקר תפארת גדולתו איש איש כפי אשר יוכל שאת כמ"ש בר"מ פ' בא בגין דישתמודעון ליה וכו' וכנודע:

טעם נוסף, שאין זה רק מצד האהבה עצמה, רק מצד ההתבוננות המביאה אהבה זו, כי התבוננות זו היא "תכלית" כשלעצמה, שכן בכך מתבצעת כוונת הקב"ה בבריאת העולמות, שהנבראים ישיגו ויכירו בגדלותו של הקב"ה. ובלשון ה"תניא": וְגַם כִּי זֶה כָּל הָאָדָם וְתַכְלִיתוֹ, - כל תכלית בריאתו של אדם, היא הרי, לְמַעַן דַּעַת אֶת כְּבוֹד ה' וְיִקְרַת תְּפָאֵרַת גְּדֻלָּתוֹ, אִישׁ אִישׁ כְּפִי אֲשֶׁר יוּכַל שְׂאֵת, - להביא את גדלות ה', כְּמוֹ שִׁכְתוּב בְּדַעֲיָא מְהִימְנָא פְּרִשְׁתָּ בָא: "בְּגִין דִּישְׁתְּמוּדְעוֹן לִיָּה וְכוּ", וְכַנּוּדְעִי: - תכלית בריאתו של האדם היא, כדי שיכירו וידעו גדלות ה', וכפי שהדבר ידוע; הרי שבהתבוננות עצמה יש משום מעלה

ורשפי אש מאשר לאהבה הבאה בעצם בירושה, למרות שגם התגלותה באה על ידי התבוננות; כי יש יתרון ומעלה לבחינת אהבה ברשפי אש ושלֹהבת עזה וכו', הנפאה מהתבונה ודעת בגדלות ה', על שתי בחינות אהבה הנזכרות לעיל כאשר אינן ברשפי אש ושלֹהבת כו', - אלא הן באות מתוך רגש (או התבוננות) של קרבת הקב"ה לישראל, בהיותו "מקור חיינו" ו"אבינו האמיתי"¹⁶, ומעלה זו של אהבה כרשפי אש, היא: בִּיתְרוֹן וּמַעֲלַת הַזֶּהָב עַל הַכֶּסֶף וכו', כְּמוֹ שִׁיתְפָּאֵר לְקַמְוֹ¹⁷. – מעלת הזהב כנגד הכסף אינה מתבטאת רק בכך שזהב שווה יותר מכסף, אלא המעלה היא בעצם

15. שיר השירים ח, ז. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (הסימונים "א, ב" ר' 1, 2 – נוספו על ידי המחבר): "ואומר כאן כאשר אינן כרשפי אש, כי מדבר באהבות אלו דוקא באופן שאינן כרשפי אש, אבל אם מביאן לגילוי ע"י התבוננות בגדלות אבינו כו' הרי הן באופן שהן כרשפי אש, ויש בהן ג"כ המעלה, כי יקר תפארת האב מעורר הצמאון וכו'. הנקודה: ב' התבוננות, בכלל: א) הפלאה – ומביאה – גילוי או הולדה – דצמאון ורשפי אש כו' (במאמרי אדנ"ע מוסיף בכ"מ, שכן ג"כ מהתבוננות – בריחוק. ב) בקירוב, ומביאה לקירוב, אהבה כמים כו'. ב' תוצאות אפשריות מהתבוננות (איזו מהנ"ל): 1) אהבה (או יראה) שבהעלם (טבע, ירושה) – מביאתה לגילוי. 2) הולדת אהבה (או יראה). ולהעיר: הפלאה הנ"ל צ"ל הפלאה בערך. באם שלא בערך לגמרי – תוצאותי ביטול. וכן בנוגע לריחוק. יעויין בהנסמן בהערה לקוני' עה"פ פ"ב". 17. בפרק נ.

הנוצרת כולה מהתבוננות – נדרשת התבוננות גדולה ועמוקה יותר, והבנה יתירה בגדלות ה'. עד שבכך מתבצעת יותר כוונתו של הקב"ה "בגין דישתמודעון ליה" – שנבראים תהיה להם השגה בגדלות ה'. והרי בכך טעם נוסף, מדוע שלא להסתפק באהבות הבאות בירושה מן האבות, אלא לטרוח להגיע לאהבה הבאה מהתבוננות בגדלות ה'.

ותכלית, והתבוננות בגדלות ה' ישנה במדה מרובה יותר באהבה הבאה כולה מהתבוננות, מאשר ישנה בשעת התעוררות שתי האהבות האמורות; שכן, להתעוררות שתי האהבות האמורות נדרשת רק ההתבוננות שהקב"ה הוא חיי החיים והוא החיים האמיתיים – או (באהבה של "כברא דאשתדל") שהקב"ה הוא אבינו האמיתי. ואילו, באהבה

~ שבת קודש ג' אייר ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' סד, פרק מה עור יש... עד עמ' 128, כמ"ש במ"א.

ילמד תורה ויקיים מצוות. שכן, על ידי תורה ומצוות, שָׁבָה הנשמה והניצוץ האלקי המחיה אותה, למקורה באור איין-סוף ברוך-הוא.

עוד יש דרך ישר לפני איש, לעסק בתורה ומצוות לשמן, - מתוך רגש פנימי של לב ונשמה, על-ידי מדתו של יעקב אבינו עליו השלום, שהיא מדת הרחמים, - והדרך היא: לעורר במחשבתו תחלה – לפני שהוא מקיים תורה ומצוות, רחמים רבים לפני ה' על ניצוץ

ליקוטי אמרים

פרק מה עור יש דרך ישר לפני איש לעסוק בתורה ומצוות לשמן ע"י מדתו של יעקב אע"ה שהיא מדת הרחמי' לעורר במחשבתו תחלה רחמים רבים לפני ה' על ניצוץ אלהות המחיה נפשו אשר ירד ממקורו חיי החיים א"ס ב"ה הממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה כלא חשיב ונתלבש במשכא דחויא הרחוק מאור פני המלך

פְּרָק מַה בַּפְּרָקִים הַקּוּדְמִים הַסְּבִיר רַבִּינוּ זִקְנָן, כִּי צַד אִפְשֵׁר לוֹ לַיהוּדֵי לְקִיִּים תּוֹרָה וּמִצְוֹת "בְּלִבְבְּךָ", מֵתוֹךְ רִגְשׁ מִדּוֹת הַלֵּב – יֵרָאֵת ה' וְאֵהֲבָת ה'; וְכִשְׁיִשְׁנָה לַיהוּדֵי אֵהֲבָה לְהַקְבִּי"ה וְיֵשׁ בְּרִצּוֹנוֹ לְהִתְדַבֵּק בְּהַקְבִּי"ה וְזֶה מְבִיא אוֹתוֹ לְלִמּוּד תּוֹרָה וְלְקִיִּים מִצְוֹת, מִפְּנֵי שֶׁעַל-יַדֵּי־זֶה הוּא אֲכָן מִתְדַבֵּק בְּהַקְבִּי"ה – נַעֲשֶׂה אִזְקִיִּים הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בְּאוֹפֵן שֶׁל "לִשְׁמָה"; הַדְּבַר נַעֲשֶׂה מֵתוֹךְ הַרְגֵשׁ נִשְׁמַת־פְּנִימִי, הַנּוֹתֵן חַיּוֹת בְּלִימּוּדוֹ תּוֹרָה וּבְקִיּוּמוֹ מִצְוֹת. אוֹ, כִּפִּי שֶׁלִּמְדֵנוּ בַּפְּרָק הַקּוּדְמִים,

אלהות המְחִיָּה נִפְשׁוֹ, - האלקית, אֲשֶׁר - הַנִּיצוּץ הַאֲלֵקִי שֶׁל נִשְׁמַתוֹ יֵרֵד מִמְּקוֹרוֹ - שֶׁהוּא, חַיֵּי הַחַיִּים אֵיין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא, הַמְּמַלֵּא כָּל עֲלָמִין, - הַמְּמַלֵּא אֵת כָּל הָעוֹלָמוֹת וּמְחִיָּה אוֹתָם בְּחַיּוֹת פְּנִימִית הַבָּאָה בְּהִתְלַבְּשׁוֹת וּבְאוֹפֵן מוֹתָאִם לְנִבְרָאִים, וְסוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, - מְקַיֵּם אֵת כָּל הָעוֹלָמוֹת וּמְחִיָּה אוֹתָם בְּחַיּוֹת שֶׁלִּמְעַלָּה מִן הַנִּבְרָאִים, וּפּוֹעֵלֶת בְּהֵם בְּהִיּוֹתָה לְמַעַלָּה מֵהֶם, וְכֵלָא קַמִּיָּה כְּלָא חֲשִׁיב, - הַכֹּל לְגַבִּי, לֹא נִחְשָׁב לְמֵאוּמָה. לְעוֹמֵת אֵיין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא, נִחְשָׁב הַכֹּל לְכֹלֹם - הֵרִי בְּמִדְרִיגָה נַעֲלָה זוֹ שֶׁל אֵיין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁהוּא חַיֵּי הַחַיִּים וּמְחִיָּה אֵת כָּל הָעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים, וְלְגַבִּי כָּל הָעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים נִחְשָׁבִים לְכֹלֹם - שֵׁם הוּא מְקוֹר הַנִּיצוּץ הַאֲלֵקִי שֶׁל נִשְׁמַת יְהוּדִי, וּמִשֵּׁם יֵרֵד הַנִּיצוּץ, וְנִתְלַבֵּשׁ בְּ"מִשְׁכָּא דְחַוּיָא", - בְּגוֹף, הַנִּקְרָא² "מִשְׁכָּא דְחַוּיָא" - עוֹר הַנֶּחֱשׁ, כִּי הַגּוֹף נִקְרָא "מִשְׁכָּא-עוֹר, לְבוּשׁ לְנֶפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "עוֹר וּבָשָׂר תְּלַבִּישֵׁנִי"; וְ("מִשְׁכָּא) דְחַוּיָא" הַיֵּינוּ, שֶׁזֶהוּ לְבוּשׁ הַמּוֹרֵכֵב מִ"חַוּיָא", מִנְחֵשׁ, כִּי הַגּוֹף, בְּהַעֲדָר זִיכּוּכּוֹ עַל יַד עֲבוּדָה, הוּא מְשׁוֹקֵץ וּמְתוּעֵב, כִּפִּי שֶׁהִדְבַר מְבוֹאֵר בַּפְּרָק ל"א³ - וּבְגוֹף כֹּזֵה הַתְּלַבֵּשׁ הַנִּיצוּץ הַאֲלֵקִי, הַרְחֹק

אִפְשֵׁר שֶׁתְּהִיָּה אֵהֲבָה לְהַקְבִּי"ה בְּאוֹפֵן כֹּזֵה, שֶׁכְּתוּצָאָה מִמֶּנָּה, הוּא לּוֹמֵד תּוֹרָה וּמְקִיִּים מִצְוֹת, כְּדִי לְגַרוֹם נַחַת רוּחַ לְהַקְבִּי"ה, כְּמוֹ בֵּן הַמִּשְׁתַּדֵּל לְעִשׂוֹת כָּל אֲשֶׁר בִּיכְלָתוֹ לְגַרוֹם לְאֲבִיו נַחַת רוּחַ. אֵהֲבָת ה' וְיֵרָאֵת ה' הֵן שְׁתֵּי הַמִּדּוֹת חֲסֵד וְגְבוּרָה¹, מִדַּת הַחֲסֵד וְהָאֵהֲבָה הִיא מִדַּתוֹ שֶׁל אֲבֵרָהִם אֲבִינוּ, שֶׁנִּקְרָא "אֲבֵרָהִם אוֹהֲבִי", וּמִדַּת הַגְּבוּרָה וְהִירָאָה הִיא מִדַּתוֹ שֶׁל יִצְחָק אֲבִינוּ - "פַּחַד יִצְחָק". בַּפְּרָק מ"ה, אוֹתוֹ אֲנוּ עוֹמְדִים לְלִמּוּד, יִסְבִּיר רַבְּנוּ זִקְנָן, שִׁישְׁנוּ אוֹפֵן נוֹסֵף בְּאִפְשָׁרוֹתוֹ שֶׁל יְהוּדִי לְקִיִּים תּוֹרָה וּמִצְוֹת לְשִׁמּוֹן, - מֵתוֹךְ רִגְשׁ נִשְׁמַת־פְּנִימִי - וְהוּא, עַל יַדֵּי הַתּוֹעֲרוֹרוֹת הַמְּדָה הַשְּׁלִישִׁית הָרֵאשִׁית שֶׁל הַנֶּפֶשׁ, מִדַּת הַרְחָמִים (שֶׁהִיא מִדַּת הַתְּפֹאֶרֶת, מִדַּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִינוּ). כְּלוּמֵר, לְפָנֵי קִיּוּמוֹ תּוֹרָה וּמִצְוֹת, עָלָיו לְעוֹרֵר בְּרַעֲיוֹנוֹ אֵת מִדַּת הַרְחָמֵנוֹת עַל הַנִּיצוּץ הַאֲלֵקִי שֶׁל נִשְׁמַתוֹ, שִׁירֵד מִמְּקוֹרוֹ בְּמִדְרִיגָה הַגְּבוּוּהָ בְּיֹתֵר - לְדַרְגָּה הַתַּחְתּוֹנָה בְּיֹתֵר, לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף, הַמְּקַבֵּל אֵת חַיּוֹתוֹ מִ"קְלִיפָה" וְרַחוּק תְּכִלִּית רִיחוּק מֵהַקְבִּי"ה; וְזֶה גַם, אִם הוּא גֵרֵם לְגַלוֹת הַשְּׁכִינָה עַל יַדֵּי מַחֲשַׁבּוֹתָיו, דִּיבּוּרָיו וּמַעֲשָׂיו הַלֵּא-טוֹבִים, שֶׁאֵז הַרְחָמֵנוֹת עַל נִשְׁמַתוֹ - גְּדוּלָה יֹתֵר. וּמֵתוֹךְ רִגְשׁ רַחֲמֵנוֹת זֶה עַל נִשְׁמַתוֹ,

1. "אהבה – הפנימיות, חסד – החיצוניות. וכן ביראה וגבורה – כמבואר באגה"ק טו. קכג, א –" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.
2. "כנ"ל פל"א – מהזהר. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע בפל"א א"ל י"פ שזהו הטעם כאן, אף שהענין אמת, ויותר נ"ל כפשוטו

– הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.. והוא סוד גלות השכינה.
– שעל ידי מעשיו, דיבוריו ומחשבותיו הרעים של יהודי,
המורידים את נשמתו בגלות הקליפות – משפיע הדבר שגם
השכינה (מקור הנשמה) היא כביכול בגלות. – הרי, כשאדם

יזכר על כך ויהרהר בוה,

זה יעורר בו רגש גדול

ביותר של רחמנות על

נשמתו ועל מקור נשמתו,

ומתוך רגש זה של

רחמנות, ילמד תורה

ויקיים מצוות, כדי

להעלות על-ידן את

נשמתו ולאחדה באין-סוף

ברוך-הוא. ועל זה – מה

שלמדנו, שגם מקור

הנשמה נמצא בגלות,

ואשר לכן רחמנות גדולה

עליו, נאמר: "וישוב

אל ה' וירחמהו", –

שמשמעותו וירחם על ה' – לעורך רחמים רבים על שם ה'

השוכן אתנו, ברחמי: – כמו שכתוב: "השכן אתם

בתוך תמאתם". – שאפילו כשבני ישראל נמצאים חס-

ושלום במצב של טומאה, גם אז ישנו שם הוי' השוכן אתם,

ולכן עליו לעורר רחמנות גדולה על שם הוי'. זהו פירוש

הפסוק: "וישוב אל הוי' וירחמהו" – שיעשה תשובה וישוב

אל הוי', על ידי "ירחמהו", על ידי שיעורר רחמים על שם

הוי' מקור נשמות ישראל, שהרי "חלק הוי' עמו" – בני ישראל

הם חלק משם הוי'. להלן יסביר רבנו הזקן, כיצד יעקב אבינו

השיג בתפילה ובכני, רחמים רבים לכל ישראל, שכשבני

ישראל יהיו בגלות בגלל מעשיהם, דיבוריהם ומחשבותיהם,

יצאו מהגלות על ידי לימוד תורה וקיום מצוות, ויתאחדו עם

אין-סוף ברוך-הוא: וזהו שאמר בתנ"ך: "וישק יעקב

לרחל, וישא את קלו ויבך", פי רחל היא בנסת

ישראל, מקור כל הנשמות, – מלכות דאצילות, מקור כל

הנשמות, נקראת בשם "רחל", ויעקב בכתו בלתי העליונה,

שהיא מדת הרחמים שבאצילות, הוא המעורר רחמים

רבים עליה, – יעקב, שהוא מדת הרחמים ד"אצילות", מעורר

רחמים רבים על רחל – מקור נשמות ישראל. וישא את

קלו – למעלה למקור הרחמים העליונים, – הרחמים של

י"ג מדות הרחמים, שהם למעלה בהרבה ממדת הרחמים

ד"אצילות", כי מדת הרחמים ד"אצילות", היא מדת רחמים

של "עולם", והרי היא מוגבלת. ואילו, י"ג מדות הרחמים הן

מאור פני המלך בתכלית ההרחק, פי העולם הזה הוא
תכלית הקליפות הנפשות – העולם הזה הרבה יותר גס
מאשר כל הקליפות הגסות של העולמות הרוחניים, כו', –
"אולי. הכוונה למש"כ בפל"ו" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א

– שבמלה "כו" מתכוון

רבנו הזקן למדובר בפרק

ל"ו ב"תניא", שם נאמר

שהעולם הזה הוא

"תחתון במדרגה שאין

תחתון למטה ממנו בענין

הסתר אורו יתברך וחושך

כפול ומכופל עד שהוא

מלא קליפות וסטרא

אחרא שהן נגד ה' ממש

כו". ומכיוון שהגוף

מקבל חיות מקליפת נוגה

של העולם הזה, הרי

שהוא בתכלית הריחוק

מהקב"ה, וירידה גדולה

בכך לניצוץ האלקי להתלבש בגוף כזה. הירידה עצמה יש בה

משום סיבה מספיקה לרחמנות הגדולה שעל הניצוץ האלקי

של הנשמה, וזאת גם בשעה שאותו אדם לא חטא במעשה

ובדיבור, ואפילו לא במחשבה. ובפרט, – יתמלא ברגש של

רחמנות גדולה על נשמתו, בשינוי על כל מעשיו ודבוריו

ומחשבותיו מיום היותו, אשר לא טובים הנה, ו"מלך

– העולם, אסור ברחמים" – "ברחמי מוח" – ברצף

המחשבות שבמוח, והם המחשבות וההרהורים הלא-טובים

העוברים במוח, הרי בהם "קשור" כביכול מלכו של עולם,

הקב"ה. פי "יעקב חבל נחלתו" – נשמות ישראל הן

ה"חבל" של ה"נחלה" שלו. "חבל" מלשון "חבלים", כמו

החבל, שצדו האחד קשור למעלה וצדו השני – למטה,

וכשמושכים בקצהו התחתון של החבל – נמשך ממילא גם

הקצה העליון – כך גם, כביכול, ביחס לנשמתו של יהודי,

הנקראת "חבל", כי הראש והחלק העליון ביותר של הנשמה

(כמו הקצה העליון של החבל) קשור במקור, באין-סוף

ברוך-הוא, והחלק התחתון של "חבל" הנשמה, מלוכש בגוף

– הרי כשמושכים את הנשמה (שבגוף) בגלות של מעשים,

דיבורים ומחשבות רעים – יש לכך השפעה גם על ראש

"חבל" הנשמה, על מקור הנשמה הקשורה למעלה, ובמשל

המושך פתכל – שכשמושכים בקצה התחתון, נמשך, כאמור,

גם החלק העליון – כך גם ביחס ל"חבל" הנשמה של יהודי,

וכו', – "אולי כוונתו לאגרת התשובה פ"ה דמבאר בארוכה"

– דנק' משכא – ע"ש שהגוף לבוש להנשמה – איוב י' יא – ודחויא – מפני שהוא בשיקוץ ראה פל"א. וכאן אין כוונתו רק "משכא",
למעליותא כעכ"ח וכו' שהרי מדבר לצד ההפכית". 4. שיר השירים ז, ו. 5. "תקו" בהוספות ת"ו" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.
6. דברים לב, ט. 7. ישעי' נה, ז. 8. ויקרא טז, טז. 9. בראשית כט, יא.

נותן צדקה ועושה חסד, נעשית התאחדות מיוחדת בין המעשה שלו לבין בחינת המעשה של הקב"ה. ה'חֶסֶד דְרוּעָא וְיִמְנָא', - שכן, מדת החסד היא כביכול למעלה "הזרוע הימנית", והחסד של האדם – הוא "כלי" ל"דרועא ימינא" של

הקב"ה¹³. והוא בְּחִינַת חֶבֶק מִמְשָׁה¹⁴, - כמו שהדבר באדם, שאחד מביטויי האהבה שלו, הוא "חיבוק", האוהב מחבק את הנאהב – כך כביכול מחבק החסד שלמעלה, את היהודי שעושה צדקה וחסד, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב¹⁵: "וְיִמְנֵוּ הַתְּחַבְּקֵנִי", - "יד ימינך" של הקב"ה, שהיא בחינת ימין וחסד שלמעלה, מחבקת אותי, וְעֵסֶק הַתּוֹרָה כְּדַבּוֹר

וּמְחַשְׁבֵת הָעֵינָן - בשכל שבתורה, הן בְּחִינַת נְשִׁיקָן מִמְשָׁה - שכן, כאן היחוד הוא בשני האופנים: האופן שבו דיבורו של האדם מתאחד בדיבור שלמעלה, שזהו תורה (שה"יחוד" בא על ידי הדיבור בדברי תורה); והיחוד של "רוחא ברוחא" (רוח ברוח) – מחשבתו ושכלו של האדם מתאחדים במחשבה ובשכל שלמעלה, על ידי הבנת שכל התורה, שהיא חכמתו ושכלו של הקב"ה, וזוהי בחינת "נשיקין" ממש¹⁶. וְהִנֵּה, עַל-יְדֵי-זֶה - שיהודי יעורר רחמים על נשמתו, והתעוררות רחמים זו תביא אותו ללימוד תורה ולקיום מצוות – הרי על ידי התעוררות רחמים זו - יָכוֹל לָבֵא לְבְחִינַת "אַהֲבָה רַבָּה" בְּהַתְגַּלּוֹת לָבוֹ, - שירגיש בלבו את האהבה הגדולה להקב"ה, כְּדַכְּתִיב¹⁷ - כמו שכתוב: "לִיעֶקֶב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אֲבְרָהָם", - משמעות פסוק זה ברוחניות נפשו של יהודי, היא: בשעה שמדתו של אברהם, מדת האהבה, בהעלם, וצריכים "לפדותה" ולגלותה – הרי יעקב, שהוא מדת הרחמים, הוא הפועל פדיה והתגלות זו, שעל ידי התעוררות רחמים – מגלים את האהבה – מדתו של אברהם, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר:

למעלה מ"עולם" ואינן מוגבלות: והם מקור הרחמים, גם של הרחמים של "עולם האצילות", הַנְּקָרָא "אֵב הַרְחָמִים" וּמְקוֹרָם, - מדת הרחמים של "עולם האצילות" נקראת "אב הרחמן", האב שהוא רחמן. ומדת הרחמים של י"ג מדות

הרחמים נקראת "אב הרחמים" – האב ומקור הרחמים¹⁰ (שלכן בזמן של עת רצון מיוחד, אומרים "אב הרחמים", ולא "אב הרחמן"). – זהו פירוש הפסוק: "וישא יעקב וגו'" – יעקב מעלה את מדתו, מדת הרחמים של "עולם האצילות", לרחמים של י"ג מדות הרחמים, "וַיִּבְרַךְ" – יעקב בכה, כדי לְעוֹרֵר וּלְהַמְשִׁיךְ מִשָּׁם – מהרחמים העליונים

ליקוטי אמרים

לְעוֹרֵר וּלְהַמְשִׁיךְ מִשָּׁם רַחֲמִים רַבִּים עַל כָּל הַנְּשָׁמוֹת וְעַל מְקוֹר כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל לְהַעֲלוֹתָן מַגְלוֹתָן וּלְיַחְדָן בִּיחוד העליון אור א"ס ב"ה בבחי' נשיקין שהיא אתדבקות רוחא ברוחא כמ"ש ישקני מנשיקות פיהו דהיינו התקשרות דבור האדם בדבר ה' זו הלכה וכן מחשבה במחשבה ומעשה במעשה שהוא מעשה המצות. ובפרט מעשה הצדקה וחסד. דחסד דרועא ימינא והוא בחי' חיבוק ממש כמ"ש וימינו תחבקני. ועסק התורה בדבור ומחשבת העיון הן בחי' נשיקין ממש. והנה ע"י זה יכול לבוא לבחי' אהבה רבה בהתגלות לבו כדכתיב ליעקב אשר פדה את אברהם כמ"ש במ"א:

הבלתי מוגבלים, רַחֲמִים רַבִּים עַל כָּל הַנְּשָׁמוֹת וְעַל מְקוֹר כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל, לְהַעֲלוֹתָן מַגְלוֹתָן, וּלְיַחְדָן בִּיחוד הָעֵלְיוֹן אֹר א"ס ב"ה בְּחִינַת נְשִׁיקָן, שְׁהִיא - בחינת "נשיקין", אֲתִדְבְּקוֹת רֹחָא בְּרֹחָא, - דבקות רוח ברוח, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב¹²: "ישקני מנשיקות פיהו", - כנסת ישראל מבקשת מהקב"ה, שה"יחוד" של בני ישראל עם הקב"ה יהיה באופן של "נשיקין". ב"נשיקות פיהו" (מפה לפה) ישנה לא רק הדבקות החיצונית שמפה לפה, אלא גם דבקות של "רוחא" (רוח), של הבל הפה של אחד בהבל הפה של זולתו. – כך הדבר גם ביחוד של "נשיקין" בין נשמה להקב"ה, על ידי תורה ומצוות - דְּהֵינּוּ, הַתְּקַשְׁרוֹת דְּבַבּוֹר הָאָדָם בְּדִבְרֵי ה' - זו הַלְכָה, - שזהו דיבורו של הקב"ה, וזהו כמו הדבקות של "נשיקין" מפה לפה, וְכֵן - אותו דבר גם בהתאחדות מְחַשְׁבָה - של האדם, כְּמַחְשְׁבָה, - של הקב"ה, על ידי ההרהור בתורה, וכן גם וּמַעֲשָׂה - של האדם כְּמַעֲשָׂה, - של הקב"ה, שְׁהִיא מַעֲשָׂה הַמְצוֹת, - על ידי עשיית מצוות, מתאחדים המעשה של יהודי בבחינת המעשה שלמעלה. וּבְפֶרֶט מַעֲשָׂה הַצְדָּקָה וְחֶסֶד, - שעל ידי שיהודי

10. "לקו"ת דברים סב, ד" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הצ"צ (לאיכה ע' כג) שמעתיק ומפרש קטע מפ' זה – מעתיק 'להעלותן מירידתן'". 12. שיר השירים א, ב. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכל הגוף נכלל בימין – אגה"ק ס"ב – ב' למש"כ ובפרט". 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והדיוק ממש – יל"פ כי גם ע"י תורה נק' חיבוק (לעיל ספ"ד)". 15. שיר השירים ב, ו. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הדיוק ממש – יל"פ כי בכללות גם ע"י המצוות נשיקין, כדלעיל, וראה ג"כ ספמ"ט". 17. ישע"י כט, כב.

לוח היום יום ...

ה'תש"ג

כז ניסן, יב לעומר

יום ראשון

יום
ראשון

שיעורים. חומש: קדושים, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קכ"קלד.
תניא: והנה בחי' . . . ל"ח.

דְּבָרִים הַמִּתְרִים, אִם עוֹשֶׂה אוֹתָם לְהִנָּאֵתוּ – הֵם רַע גָּמוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רַבְּנּוּ
[הַזֶּקֶן] נִשְׁמָתוֹ-עֵדֶן (תְּנִיא פָּרָק ז'). לְפִי דְקָדֵשׁ עֲצֻמָּהּ בְּמִתְרֵי לֵךְ. צָרִיךְ לְהַכְנִיס
קִדְשָׁהּ בְּדְבָרִים הַמִּתְרִים שֶׁיְהִיָּה בֵּהֶם תְּכִלִּית שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹת יִרְאֵת שָׁמַיִם וּמַדּוֹת
טוֹבוֹת.

ה'תש"ג

כח ניסן, יג לעומר

יום שני

יום
שני

שיעורים. חומש: קדושים, שני עם פירש"י.
תהלים: קלה-קלט.
תניא: פרק מד. והנה כל . . . סג צפרא כו'.

הַחֲסִידִים שָׁאָלוּ אֶת אֲדָמוֹ"ר הַזֶּקֶן: אֵיזָה עֲבוּדָה נְעִלִית יוֹתֵר, אֶהְבֵּת ה' אוֹ
אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל? וַיַּעַן: אֶהְבֵּת ה' וְאֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל שְׁתִּיֵּהֶן כְּאַחַת חֻקּוֹת בְּנִשְׁמָתוֹ
רוּחוֹ וּנְפִשׁוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל. וּמִקְרָא מְלֵא דְבַר הַפְּתוּב: "אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם,
אָמַר ה'", הֲרֵי דְגְדוּלָה אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל, דְּאוֹהֵב מַה שֶׁהָאוֹהֵב אוֹהֵב.

ה'תש"ג

כט ניסן, יד לעומר

יום שלישי

יום
שלישי

שיעורים. חומש: קדושים, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קמ"קמד.
תניא: ואהבה רבה . . . 126 טבע.

הַקִּדְמַת הַ"לְקוּטֵי תּוֹרָה" עַל ג' פְּרָשִׁיּוֹת [=סֵפֶר דְּרוּשֵׁי חֲסִידוֹת עַל שְׁלֹשׁ הַפְּרָשִׁיּוֹת
הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁבַתּוֹרָה], "לְהַבִּין עֵינַיִן נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, הִנֵּה פְתִיב לֹא תֹאכְלוּ", הוּא
מְאֹמֵר שֶׁאֲמָרוּ רַבְּנּוּ הַזֶּקֶן לְפָנָי הַ"צֻמַּח צֶדֶק", וַתּוֹרוּ הַ"צֻמַּח צֶדֶק" לְפָנָיו, וַיֹּאמֶר
רַבְּנּוּ הַזֶּקֶן: נוֹ, הִטְעַמְהָ? וַיִּכְתַּב הַ"צֻמַּח צֶדֶק" הַנִּחָה עִם הַגְּהוֹת בְּמִקְוֵה. רַבְּנּוּ הַגִּיָּה
הַנִּחָה, וַיִּצְווּ לְהַכְנִיס הַהִגְהוֹת בְּפָנָיו הַמְאֹמֵר. עַל פִּי הַצֵּעַת אֲדָנָי אָבִי מוֹרֵי וְרַבֵּי
[הַרש"ב] בְּתוֹרָה בְּמִאֲמָר זֶה בְּתוֹרַת הַקִּדְמָה לְהַ"לְקוּטֵי תּוֹרָה".

יום
רביעי

יום רביעי

ל ניסן, ר"ח, טו לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קמה'קנ.
תניא: ואף אם . . . 126 מצרפה כו'.

ההתועדות הסעודה שלישית, שבת מברכים, ויומי דפגרא – בראשי חודשים
ומועדי אנ"ש – צריכים להתקיים בבית הכנסת. ההתועדות דמלוגה מלכה – אצל
אנ"ש שיחיו בבתיהם הפרטיים.

יום
חמישי

יום חמישי

א אייר, ב דר"ח, טז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, חמישי עם פירש"י.
תהלים: א"ט.
תניא: והנה ב' . . . סד אהבת עולם.

מען האט געזאגט אמאל פאר'ן טאטען – אין א פארבריינגען ספירה צייט אין
די יאהרען תרנ"א-נ"ג: דעם אלטען רבין'ס חסידים פלעגען אלעמאל ציילען.
דער ווארט איז דעם טאטען זייער געפעלען געווארען. ואמר: אזוי איז דער ענין
העבודה. די שעות דארפען זיין געציילטע, דאן זיינען די טעג געציילטע. אז עס
גייט אוועק א טאג, דארף מען וויסען וואס מ'האט אויפגעטאן און וואס מ'דארף
ווייטער טאן . . . בכלל דארף מען זעהן אז דער מארגען זאל זיין א סך שענער
ווי דער היינט.

תרגום

פעם אַמרו בְּנוֹכְחוֹת אָבָא – בְּהִתְעוּדוֹת שֶׁל יְמֵי הַסְּפִירָה בְּשָׁנִים תְּרַנ"א-נ"ג –
חֲסִידֵי אֲדוֹמו"ר הִזְקֵן הָיוּ תְּמִיד סוֹפְרִים. הַפְּתִיחַ מְאֹד מְצָא חֵן בְּעֵינֵי אָבָא, וְאָמַר:
זוֹהֵי עֲנִינָה שֶׁל "עֲבוּדָה"; הַשְּׁעוֹת צְרִיכוֹת לְהִיּוֹת סְפוּרוֹת, וְאִז הַיָּמִים סְפוּרִים.
פְּשׁוּבֵר יוֹם, צְרִיף לְדַעַת מַה פְּעָלוּ וּמַה יֵּשׁ לַפְּעַל בְּעֵתִיד.. יֵשׁ לְהִשְׁתַּדֵּל תְּמִיד
שֶׁהַמְּחַר' יִהְיֶה הַרְבֵּה יוֹתֵר "יְפֵה" מֵאֲשֶׁר הַיּוֹם'.

יום
שישי

יום ששי

ב אייר, יז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, ששי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.
תניא: רק שאעפ"כ . . . וכנודע.

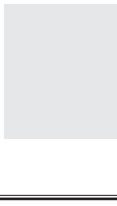
יום הולדת את אאזמו"ר – בשנת תקצ"ג.

צו זיבען יאהר האט עם אמאל דער צ"צ פארהערט. דער זיידע האט געמאכט
אזוי גוט, אז זיין מלמד איז זייער נתפעל געווארען, האט זיך ניט געקענט
איינהאלטען און געזאגט דעם צ"צ: הא, וואס זאגט איהר, ער מאכט גוט. דער
צ"צ האט איהם געענטפערט: וואס איז די התפעלות, אז תפארת שבתפארת מאכט
גוט.

תרגום

יום הולדת את אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] – בשנת תקצ"ג.

בגיל שבע, אדמו"ר ה"צמח צדק" בחנו פעם. הסבא כל כך הצליח, שהמלמד שלו התפעל מאד, לא היה מסוגל להתאפק, ואמר ל"צמח צדק": הא, מה אתם אומרים? הוא מצליח! ענה לו ה"צמח צדק": מה יש להתפעל ש"תפארת שבתפארת" מצליחה?

שבת קודש

שבת

ג אייר, יח לעומר

ה'תש"ג

הפסרה: ויהי דבר גוי' הדרש אתי.

שיעורים. חומש: קדושים, שביעי עם פירש"י.

תהלים: יח-כב.

תניא: פרק מה. עוד יש . . . כמו"ש במ"א.

אין שותים מים קדם הבדלה.

כל המדות, אף גם המדות הלא טובות, או גם רעות על פי תארים ושמותיהם, אפשר להשתמש בהם לעבודת ה' על פי התורה, וכמו שהרב הצדיק רבי משולם זוסיא זצ"ל מהאניפאליא למד כמה דרכים בדרכי העבודה מגנב: א) הצנע לכת ב) מעמיד עצמו בסכנה ג) דבר היותר קטן חשוב כדבר גדול ד) עמל בטרחה גדולה, ה) זריזות ו) בוטח ומקנה ז) אם לא הצליח בפעם הראשונה חוזר הרבה פעמים.

המשך ביאור למס' בראשית ליום חמישי עמ' א

29 חוששים שמא תקלקל עמו, הרי ביון דאם תרביע אותו עליה, 30 מסריה ביה - הוא נדבק אליה ונמשך אחריה, מיתתא - היא 31 מפורדת לעשות כן שמא יבינו הרואים שהיא הרביעה אותו עליה. 32 מתרצת הגמרא: אמרי, ביון דכי שריא ליה אומצא - כיון שגם 33 כאשר היא זורקת לו בשר לאכול, מסריה בתרה - הוא נמשך 34 אחריה, אינה חוששת לקלקל עמו, משום שהיא סבורה שכשהוא 35 ימשך אחריה, אמרי אינשי - יאמרו האנשים שמשום אומצא 36 דשריא ליה הוא דמסריה - שהוא נמשך אחריה מפני שהשליכה לו 37 בשר לאכול, ולא יבינו שהוא נמשך אחריה משום שקלקלה עמו. 38 שואלת הגמרא: מה שהקשה רבי על גר תושב האמור לענין רבית, 39 מאי היא קושיותו. משיבה הגמרא: דכתיב (ויקרא כה להילו) וְכִי 40 יָמוּךְ אֲחִיד וּמָשָׁה יָדוּ עִמּוֹ, וְהַחֲזַקתָּ בוֹ, גַּר וְתוֹשֵׁב וְחֵי עִמּוֹ. אֵל 41 תִּקַּח מֵאִתּוֹ נִשְׂךְ וְתַרְבִּית, וְנָרַאת מֵאֲחִידוֹ, וְחֵי אֲחִיד עִמּוֹ. ומשמע 42 מן הפסוק שאיסור ריבית שבפסוק השני, נאמר על אחיך וגר 43 תושב שבפסוק שלפניו. ואם כן אסור להלוות לגר תושב בריבית. 44 ועל זה הקשה רבי, ורמינהו, הרי שנינו במשנה (לעיל ע): להיפך, 45 'ליון מוון ומלוין אויתן ברבית, וכן בגר תושב', הרי שמותר להלוות 46 לגר תושב בריבית. 47 מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, מי כתיב 'אל תקח מאתם 48 נשך ותרבית', בלשון רבים, משיבה משמע לאסור לקחת ריבית 49 בין מאחיך ובין מגר תושב, הרי 'אל תקח מאתו נשך ותרבית' 50 כתיב, בלשון יחיד, אם כן מוכח שאין כוונת התורה לאסור 51 לקחת ריבית אלא מישראל ולא מגר תושב. ומה שהוזכר גר 52 תושב בפסוק הקודם, הוא לענין שיש מצוה להחיותו (שנאמר וחי 53 עמך), אבל מותר לקחת ממנו ריבית. 54 תנו רבנן, נאמר בפסוק 'אל תקח מאתו נשך ותרבית', ויש לדרוש 55 שרק לקחת נשך ותרבית מן הלוח אסור, אבל אתה נעשה לו ערב 56 - מותר להיות ערב על חוב שיש בו ריבית.

1 לישראל לנמכר לנכרי, הנרצע ויעבד עברי שנמכר לישראל, ולא 2 רצה לצאת בסוף שש שנים, ורצע אדוניו את אוננו במרצע, ועוברו 3 עד היובל, ועבד עברי הנמכר לנכרי, אם מת האדון קודם היובל, 4 אינו עובד לא את תבן ולא את תבית. 5 אמר מר, ואין אשה וגר קונין עבד עברי. שואלת הגמרא: נימא 6 שדברי הברייתא שאשה קונה עבד עברי אמורים דלא פרבן 7 שמעון בן גמליאל. דתניא, אשה קונה את השפחות, ואינה קונה 8 את העבדים מפני החדש. רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף קונה 9 את העבדים. משיבה הגמרא: אפילו תימא שהברייתא כרבן שמעון 10 בן גמליאל, ולא קשיא - אין סתירה בין הדברים, שכן כאן - 11 בברייתא שאמרה שאין אשה קונה עבד עברי, הרי מדובר בעבד 12 עברי, אבל כאן - בדברי רבן שמעון בן גמליאל שאשה קונה את 13 העבדים, מדובר בעבד פגועי. וטעם החילוק הוא, משום שעבד 14 עברי צניע לה - הוא מוחזק צנוע בעיניה, ואינה חוששת שאם 15 תקלקל עמו יפרסם הדבר, לפיכך אסורה לקנותו, שמא יקלקלו 16 זה עם זה, ולא תחשוש שתתבזה על ידי כך מפני שהיא יודעת 17 שהוא לא יפרסם, ואם כן לא יודע הדבר. אבל עבד פגועי פריץ 18 לה - הרי הוא פרוץ בעיניה, והיא יודעת שאם תקלקל עמו אפשר 19 שהוא יתפאר בכך ויפרסם את הדבר, לפיכך היא יראה להפקיר 20 את עצמה לו, ומטעם זה סבר רבן שמעון בן גמליאל שהיא 21 מותרת לקנות עבד כנעני. 22 מקשה הגמרא: אלא לפי זה שכשהאשה יראה שמא יתפרסם 23 הדבר, אין לחשוש שמא תקלקל, קשה על הא דתני רב יוסף, 24 ארמלתא - אלמנה לא תרבי בלבא - לא תגדל כלב, שמא תקלקל 25 עמו ותרביע אותו עליה, ולא תשרי בר בי רב באושפיזא - ולא 26 תאכסן בן ישיבה בביתה, שמא תזנה עמו. ובשלא בר בי רב, מובן 27 שיש לחשוש שמא תקלקל עמו משום דצניע לה - הרי הוא צנוע 28 בעיניה ואינה יראה שמא יפרסם הדבר, אלא בלבא, קשה מדוע

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון כ"ז ניסן ~

סחיטת בגד בשבת

בפי כלי שיש בו משקה, ולא חילק בין מים לשאר משקים (וגם הבית יוסף, אורח סי' שכ, נקט כן בשיטת הרמב"ם).
וזהו כוונת הרמב"ם בהשוואתו את דין הסוחט לדין המגיס: פעולת הסחיטה מוציאה את הלכלוך הבלוע בתוך הבגד, ואף שהיין או שאר המשקים אינם מלבנים את הבגד, מכל מקום, על ידי הסחיטה נפלט ויוצא הלכלוך הבלוע וכשלאחר מכן ישטוף אותו במים, יחזור הבגד לליבונו. ובוזה הסחיטה דומה להגסת התבשיל שחיובה הוא משום 'מבשול' אף שאינה פעולת בישול אלא רק מסייעת בהחדרת החום לתוך התבשיל ובוזה היא חלק 'מצרכי הבישול', וכך גם סחיטת הבגד הבלוע ביין או שאר משקים מוציאה את הלכלוך מתוך הבגד, ואחר־כך כשישטוף את הבגד במים, הוא ילבין, ולכן הסחיטה היא 'מצרכי הכיבוס'.

הלכות שבת פרק ט, הלכה יא: **הַמְכַבֵּס בְּגָדִים – תָּרִי הוּא תוֹלְדֵת הַמְלַבֵּן, וְחֵיב. וְהַסּוֹחֵט אֶת הַבְּגָד... תָּרִי זֶה מְכַבֵּס, וְחֵיב; שֶׁהַפְחִיטָה מְצַרְכֵי כְבוֹס הִיא, כְּמוֹ שֶׁהַהֲנָסָה מְצַרְכֵי הַבִּישוּל.**

מדוע מדמה הרמב"ם את חיוב סחיטת הבגד שהיא מצרכי הכיבוס, להגסת התבשיל שהיא מצרכי הבישול?
מבאר ה'צמח צדק' (על הש"ס שבת פכ"ב ד"ה כל הנ"ל):
לדעת התוספות (כתובות ו, א ד"ה הוי) רק סחיטת בגד ממים נחשבת כיבוס אבל לא סחיטת שאר משקים, שהרי הם מלכלכים את הבגד שנבלעו בו.
אבל לדעת הר"י (תוס' שבת קיא, א, ד"ה האי) גם סחיטת שאר משקים חיובה משום כיבוס, כי על ידי הסחיטה "מתלבן הבגד קצת והוי מכבס". וכן דעת הרמב"ם (להלן פכ"ב הט"ו) שהסוחט חייב משום שהוא מכבס, ולכן אסור לדחוק מטלית

~ יום שני כ"ח ניסן ~

הוצאת חפץ מתוך כלי הצף על המים

בהלכה זו פסק הרמב"ם (הל' שאר אבה"ט פי"ד ה"ד) "שרץ שהיה מונח בכלי וכלי צף על פני המים" אינו נחשב צף אלא "הרי זה כמונח על הארץ שספיקו ברשות היחיד – טמא".
ואילו לענין שבת – הפרי שבכלי הצף על פני המים אינו כ'מונח', כי הולכים אחר הכלי הנע על המים, ואם הוציא את הפרי לרשות אחרת פטור, כי "לא עקר מעל גבי מקום ארבעה!"
ומבאר:
חיוב הוצאה בשבת הוא רק כאשר החפץ שמוציא מונח על דבר שאינו נע ונדר (והנחת חפץ על אדם המהלך אינה נחשבת 'הנחה', תוס' שבת שם ד"ה אגוז) ולכן אם הולכים אחר הכלי, הרי הוא נע על פני המים ואינו נח, והמוציא פטור כי אין כאן 'עקירה'.
ואילו בטומאה, אין צורך שתהא 'מונחת' וגם אם היא נוגעת בדבר המיטלטל, ספיקו (ברה"י) טמא (ורק בטומאה תלויה באויר או צפה על פני המים ספיקו טהור). והספק בגמרא הוא, האם הולכים אחר הכלי המפסיק בין הטומאה למים והרי הטומאה אינה צפה על פני המים וספיקו טמא או הולכים אחר הטומאה ונחשבת כצפה על פני המים והכלי אינו מהווה

הלכות שבת פרק יג, הלכה ד: **אִם הָיָה כְּלִי צָף עַל גְּבֵי הַמַּיִם, וּפְרוֹת עַל גְּבֵי הַכֶּלִי, וּפָשַׁט יָדוֹ וְלָקַח מִן הַפְּרוֹת, וְהוֹצִיא – פְּטוּר.**

בגמרא (שבת ה, ב) הסתפקו: נטל אגוז מכלי הצף על גבי מים, האם 'בתר אגוז אזלינן' ומאחר שהאגוז נח בכלי נטילתו נחשבת כ'עקירה' או 'בתר כלי אזלינן' ומאחר שהכלי נע על פני המים ואינו נח, נטילת האגוז אינה נחשבת 'עקירה'.
הגמרא נשאת בספק, ופסק הרמב"ם שהולכים אחר הכלי וכיון שהכלי אינו נח, המוציא את הפירות פטור כיון שלא עשה 'עקירה' (מגיד משנה).

והנה, מצינו ענין דומה (נויר סד, א): ספק טומאה שצפה על פני המים – טהור (אפילו ברשות היחיד, שספיקו טמא) ובי'ספק טומאה' בכלי הצף על פני המים, הגמרא מסתפקת האם נחשב טומאה צפה כי 'בתר כלי אזלינן' והכלי צף וספיקו טהור או הולכים אחר הטומאה, והטומאה לא צפה אלא מונחת בכלי וספיקו טמא.

והקשה ה'ברכת ראש' (נויר שם. וכ"ה בתפארת ישראל טהרות פ"ד,

בועז סק"י):

הפסק (כי גם הוא צף) וספיקו טהור. ומכיון שההלכה היא שהולכים אחר הכללי, אין הטומאה נחשבת כצפה על פני המים אלא כמונחת על דבר מוצק ו"ספיקו ברשות היחיד – טמא".

~ יום שלישי כ"ט ניסן ~

מחיצות מבני אדם – בשבת ובסוכה

ברוב, ואע"פ שבדרך כלל אין לבטל איסור לכתחילה (ורק איסור שנפל להיתר מאליו בטל), הרי זה רק כשמבטל את האיסור על מנת ליהנות ממנו, אך לצורך מצוה מותר כי קיום מצוה אינו נחשב הנאה (ראה ט"ז או"ח סי' תרכו ס"ב).

ובענייננו, יצירת המחיצה בשבת נועדה לבטל את איסור הטלטול, וכן דופן הסוכה נועד לבטל איסור האכילה במקום אם אינו סוכה, והרי זה בדוגמת ביטול איסור שהותר לצורך מצוה ולא לדבר הרשות.

ובכך חלוקה מחיצה העשויה להיתר טלטול בשבת, ממחיצה של סוכה: הטלטול הוא מעשה של רשות, ולכן פסק הרמב"ם שאסור לאדם לעשות בשבת פעולה ככוונה כדי להתירו לעצמו, וההיתר הוא רק כשנעשה שלא מדעתו. ואילו הישיבה בסוכה היא מצוה, ולכן מותר להעמיד אדם אחר ככוונה כדי שישמש לו כדופן לסוכה, כשם שרשאי לבטל סכך פסול לכתחילה, ומכל-מקום הדבר צריך להיעשות שלא מדעת האדם המשמש כמחיצה שהרי הוא אינו מקיים בכך מצוה ואסור לו לעשות זאת ככוונה.

(בנין שלמה)

הלכות שבת פרק טז, הלכה כג: מִתֵּר לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה שֶׁל בְּנֵי אָדָם בְּשַׁבָּת, שִׁיעָמֵד וְהַ צֵּדָה, וּבְלִבֵּד שְׂלֵא יִדְעוּ אֵלּוּ הָעוֹמְדִין שֶׁבְּשַׁבִּיל לַעֲשׂוֹתָן מְחִיצָה הָעָמֵד; וְלֹא יַעֲמִיד אוֹתָם אָדָם שֶׁהוּא רוֹצֵה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמְחִיצָה זוֹ, אֲלֵא יַעֲמִיד אוֹתָם אַחַר שְׂלֵא לִדְעָתוֹ.

הרמב"ם מתיר להשתמש בבני אדם כמחיצה כדי להתיר את איסור הטלטול בתנאי שאינם מודעים לכך, והדבר נעשה שלא מדעת האדם שבעבורו נעשית המחיצה (כדי שיוכל לטלטל במקום זה).

אך לגבי סוכה כתב (הל' סוכה פ"ד הט"ז): "ועושה אדם את חברו דופן ביום טוב כדי שיאכל וישתה וישן בסוכה כשרה שחברו דופן לה, והוא שיעשה אותו שלא לדעת זה שנענשה דופן", היינו שהאדם המשמש כדופן לא יהא מודע לכך, אך לא הזכיר את התנאי שגם מי שהסוכה נעשית בעבורו לא יידע זאת.

ויש לבאר את טעם החילוק, על יסוד דין דומה בהלכות סוכה:

מי שאין לו די סכך כשר כדי לסכך את כל הסוכה, יכול לערב בסכך הכשר מעט סכך פסול ולהכשירו מדין 'ביטול

~ יום רביעי ל' ניסן ~

'מחמר' בשבת – אסור מן התורה או מדרבנן?

לחייב מיתה (רש"י שבת קנד, א ד"ה לאזהרת). והלאו של 'מחמר' ("לא תעשה כל מלאכה, אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ובהמתך") יש בו אזהרה גם למלאכת חורש, שהאדם והבהמה שותפים למלאכה, ויש בה חיוב מיתה והרי הוא 'לאו שניתן לאזהרה מיתה בית דין, ולכן ה'מחמר' שנכלל בלאו זה אין לוקים עליו אף שאינו חייב מיתה.

והוסיף ה'לחם משנה':

אף שכתב הרמב"ם (לעיל פ"א ה"ז) שכל מקום שנאמר שהעושה דבר זה פטור, איסורו רק מדברי סופרים, דבריו כאן "המחמר... והיה עליה משאוי פטור", משמעותם פטור מנזקות, כי איסורו איסור תורה אלא שאינו לוקה.

והרמב"ן (השגות לספר המצוות שורש יד, הובא במ"מ ובלח"מ) נקט

הלכות שבת פרק כ הלכות א-ב: אִסוּר לְהוֹצִיא מִשָּׂא עַל הַתְּהוֹמָה בְּשַׁבָּת... לְפִיכֵה, הַמְחַמֵּר אַחַר בְּהֵמָתוֹ בְּשַׁבָּת, וְהָיָה עָלֶיהָ מִשָּׂא – פְּטוּר. וְהָלֹא לְאוֹ מִפְּרִשׁ בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה, אֹתָהּ וּבְנֶךָ וּבִתָּהּ, עַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וּבְהֵמָתְךָ" – שְׂלֵא יַחְרֹשׁ בָּהּ, וְכִיּוֹצֵא בְּחִרְשָׁהּ; וְנִמְצָא לְאוֹ שְׁנֵתָן לְאִזְהָרָת מִיתַת בֵּית דִּין, וְאֵין לִוְקוּן עָלָיו.

מבאר הרמב"ם:

לדעת הרמב"ם, 'מחמר' (מנהיג בהמה שיש עליה משא ברה"ר או כאשר עושה מלאכה אחרת) אסור מן התורה אלא שאין לוקים עליו, כי אין לוקים על 'לאו שניתן לאזהרה מיתה בית דין', היינו, לאו המשמש לאזהרה על איסור שחייבים עליו מיתה אינו בא להזהיר על עונש מלקות, לפי שעיקר אזהרתו נאמר כדי

והילכך אינו לוקה עליה בלא התראה". ואילו ב'מחמר' המלאכה נעשית על ידי הבהמה לבדה ופטור מן התורה, כהגדרת הרמב"ם (בפ"א) שכאשר נאמר 'פטור' – איסור מדברי סופרים.

בשיטת הרמב"ם ש'מחמר' איסורו רק מדרבנן, והלאו "לא תעשה כל מלאכה אתה... ובהמתך" נאמר רק במלאכת חרישה (ושאר המלאכות), כי "אין במשמע הלאו הזה אלא החורש וכלי המחרישה בידו וכיוצא בה מן המלאכות שהוא בעצמו העושה מלאכה והוא נסקל במלאכה זו בהתראה,

~ יום חמישי א' אייר ~

שטיחת מגבת רטובה בשבת

בבגדים שאין הדרך להרטיבם אלא לצורך כיבוס יחשדו בכך. וצד היתר נוסף כתב ב'דברי יציב' (שם), על פי המבואר ב'שלחן ערוך' שאם שטח את הבגדים מערב שבת מותר להשאירם בשבת, ויש שכתבו בטעם הדבר כי האיסור חל רק בעת השטיחה משום שנראה שכיבסם זה עתה, אך כשרואים לאחר מכן את הבגדים שטוחים, לא יבואו לחשוד שכיבסם בשבת (ראה לבוש סי' שא סמ"ה, תוספת שבת שם ספ"ד), ולפי זה, גם כששטח בשבת ובשעת השטיחה אין חשש מראית העין, שהרי נראה עליו שבא עתה מהטבילה, הדבר מותר.

אך אדמו"ר הזקן (ארי"ה סי' שא סנ"ו) כתב בטעם האיסור: "שהרואה אותם שטוחים נלגב יאמר שכיבסם בשבת", ונראה מדבריו שהאיסור חל לא רק בשעת השטיחה אלא כל זמן שהם שטוחים, אלא שאם שטח בהיתר קודם השבת לא החמירו עליו להורידם. ולדעתו מסתבר שבשבת עצמה אסור לשטוח גם אם בעת השטיחה ניכר שלא כיבסם (ראה מגנות אליהו ב, לא, פסקי תשובות סי' שא הע' 402).

הלכות שבת פרק כב, הלכה כ: וכן מי שנשפרו פליו בדרך... אסור לו לשמחה, ואפלו בתוך ביתו; וזוה שפא יאמר הרוקה, 'הרי זה כבסם בסותו בשבת, ושמחה ליבשה'. על פי זה, נראה לכאורה שהטובלים במקווה בשבת צריכים להיזהר שלא לשטוח את המגבת ליבוש שהרי חז"ל אסרו לשטוח בגדים רטובים מחשש שיאמרו שכיבסם בשבת (ראה משנה ברורה סי' שא ס"ק קסו).

אך ב'דברי יציב' (שו"ת ארי"ה סי' קמג) דייק מכך שדין זה נאמר דוקא לגבי מי שנשרו כליו (בגדיו) במים, שבמגבת אין איסור. והטעם הוא על פי דברי ה'מגן אברהם' (ארי"ה סי' שא סנ"ה) שהגזירה היא רק בבגד הספוג במים מרובים משום שיש הסוכרים שמותר לנקות בגד במעט מים. ואף לדעת המחמירים, נראה שהאיסור הוא מדרבנן ולכן לא גזרו בזה על השטיחה משום מראית העין.

וטעם נוסף להתיר לשטוח מגבת הוא משום שעיקר ייעודה הוא לניגוב ואין חשש שיאמרו הרואים שכיבסו אותה אלא בוודאי יבינו ששטחו אותה לייבוש כי התנגבו בה, ורק

~ יום שישי ב' אייר ~

טלטול מוקצה לצורך מצוה

אדה"ו א"ח סי' תמו ס"ה). וה'שער המלך' (הל' יו"ט פ"ב ה"ח) הביא את ההלכה "שופר של ראש השנה אין מפקחין עליו את הגל" (רי"ה לב, ב. ועיין בפירוש הר"ן שם), היינו שאסור לפנות גל של אבנים כדי לקחת את השופר, כי האבנים הם מוקצה ואפילו לצורך מצוות שופר לא התירו לטלטל מוקצה (ש"ע אדה"ו סי' תקפ"ו ס"ג). וכך גם במצוות לולב – אין לטלטל לולב או ערבה של מוקצה (כגון שנתלשו ביו"ט) כדי לקיים מצוות נטילת לולב "אפילו אין לו אחרת לצאת בה", כיון שהיא מוקצה "ואפילו במקום מצוה אסרו" (מגן אברהם א"ח סי' תרנה).

והנה, אסור לשחוט ביום-טוב אם אין לו עפר מוכן לקיים

הלכות שבת פרק כד, הלכות יב - יג: אָפְרוּ חֲקָמִים לְמַטְלָל מִקְצֵת דְּבָרִים בְּשַׁבָּת, בְּדֶרֶךְ שְׂחֵא עוֹשֶׂה פְּחֵל... וְאִסְרוּ שְׂלָא יִמְלָטֵל אֱלָא בְּלִים תְּצַרִיף לְהוּן.

האם מותר לטלטל מוקצה לצורך מצוה?

בהלכות חמץ ומצה (פ"ג ה"ח) כתב הרמב"ם: המוצא חמץ ביום טוב של פסח "כופה עליו כלי עד לערב ומבערו", כי אינו יכול לבערו ביום טוב כיון שהחמץ האסור בהנאה הוא מוקצה, "ואף על פי שאיסור טלטול המוקצה אינו אלא מדברי סופרים, וביעור חמץ... הוא מן התורה... מכל-מקום חכמים העמידו דבריהם במקום עשה ולא-תעשה, שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה" (ש"ע

ותירץ:

בשאר המצוות לא התירו טלטול מוקצה כי יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה ב'שב ואל תעשה', אבל בכיסוי הדם, כיון שבשעת השחיטה נתחייב בכיסוי – אם נאמר שלא יכסה אחר השחיטה נמצא שביטל את המצוה בידיים ולא ב'שב ואל תעשה'.

מצות כיסוי הדם (א"ח סי' תצח ס"ד), ואם עבר ושחט מותר לו לכסות בעפר שאינו מוכן והוא מוקצה "מפני שמצות כיסוי שהיא מן התורה דוחה איסור טלטול מוקצה שאינו אלא מדבריהם" (ש"ע אדה"ז סי' תצח סל"א, ע"פ תוס' ביצה ח ע"א ועוד ראשונים).

ותמה ה'שער המלך': מה נשתנתה מצוות כיסוי הדם מכל המצוות האמורות לעיל שדוחה איסור מוקצה?

~ שבת קודש ג' אייר ~

ברכת בשמים במוצאי שבת

"בכניסתו וביציאתו... וביציאתו בהבדלה", היינו שגם הבדלה, ולא רק קידוש, ענינה לזכור את יום השבת לקדשו, ומטרתה 'המשכת' זכרון השבת גם לימי החול הבאים לאחריה.

ו'זכירת שבת וקידוש' צריכה להיות מתוך שמחה ולא כאשר נפשו דואבת, כפי שביאר רש"י בספר 'הפרדס' (יש הלכות הבדלה), שעל ידי הרחת הבשמים "לא יתעצב אל ליבו בזכרו ששת ימי המעשה, וכל זה תיקנו כדי שיהא זכרון שבת בלבו ויהא שמח אף בצאתו".

ולכן לא כתב הרמב"ם שהרחת בשמים במוצאי שבת היא כדי להשיב את הנפש הדואבת על יציאת ה'נשמה תירה', אלא "מפני שהנפש דואבת ליציאת השבת" כי בכך מודגשת השייכות של ברכת הבשמים לחיוב הבדלה הקשורה ליציאת השבת, ולא רק ליציאת ה'נשמה תירה'. כי ברכת הבשמים אינה באה רק לתקן את דאבון הנפש במוצאי שבת, אלא 'להמשיך' את פעולת השבת לימים הבאים, ולכן היא מהווה השלמה לזכירת שבת בהבדלה.

(לקוטי שיחות לא, עמ' 197)

הלכות שבת פרק כט, הלכה כט: וְלִמָּחָה מְכַרְבֵּין עַל הַבְּשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת? מִפְּנֵי שֶׁהַנֶּפֶשׁ דּוֹאֶבֶת לְיִצְיַאת הַשַּׁבָּת, מְשַׁמְחִין אוֹתָהּ וּמְנַשְׁבִּין אוֹתָהּ בְּרִיחַ טוֹב.

בגמרא (תענית כו, ב) נאמר: "נשמה יתירה ניתנה בו באדם בערב שבת, במוצאי שבת נוטלין אותה ממנו, שנאמר 'שבת וינפש' – כיון ששבת וי אבדה נפש". וכתבו ראשונים (תוס' פסחים קב, ב, ד"ה כי, ועוד) שמטעם זה תקנו חכמים להריח בבשמים כל מוצאי שבת, כדי להשיב את הנפש הדואבת על איבוד ה'נשמה יתירה'.

אך מלשון הרמב"ם "מפני שהנפש דואבת ליציאת השבת" משמע שאין כוונתו לאיבוד הנשמה היתירה, אלא ליציאת השבת – וצריך להבין את משמעות השינוי.

כן יש להבין: בדרך כלל אין הרמב"ם כותב בספר 'היד' את טעמי ההלכות, ומדוע כתב כאן את הטעם לברכת בשמים במוצאי שבת?

בתחילת הפרק (ה"א) כתב הרמב"ם שמצוות קידוש ביום השבת היא לזכור "זכירת שבת וקידוש", וצריך לזכרהו

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שבעה עשר לעומר עמוד א

9 שְׁנָאֵמַר לגבי הרקיע "וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רִגְלֵיוּ
10 בְּמַעְשֵׂה לְבַנְת הַסַּפִּיר וּבְעֵצִים הַשְּׂמִימִים לְמַהֲרָה", וּכְתִיב לַגִּבִּי כֶסֶם
11 הַכְּבוֹד "בְּמַרְאֵה אֲבָן סַפִּיר דְּמֹת כֶּסֶם", הֲרִי שֶׁהַסַּפִּיר שֶׁהוּא
12 הַרְקִיעַ דּוֹמֵה לְכֶסֶם הַכְּבוֹד.
13 מִשְׁנֵה. הַמִּשְׁנָה מְבַאֵר דִּינֵי כְּתִיבַת מְגִילַת סוֹטָה הַנִּכְתָּבַת בַּסַּפֵּר
14 שֶׁהוּא קֶלֶף. אֵינּוּ בּוֹתֵב אוֹתָהּ לֹא עַל הַלִּוּחַ שֶׁל עֵץ, וְלֹא עַל הַנִּיִּיר
15 הַעֲשׂוֹי מֵעֲשָׂבִים שְׁכוּתִשִּׁים אוֹתָם וּמְדַבְּקִים אוֹתָם בְּדַבֵּק, וְנַעֲשֶׂה
16 כַּעֲשׂוֹר שְׁנִיתָ לְכָתוּב עֲלָיו, וְלֹא עַל

1 ועל ידי זה עמי הארץ יראים מישראל וזו היא ההנאה ממצות
2 תפילין. אֵלֶּא חוּטָּ שֶׁל תְּכֵלֶת מֵאֵי הִיא הַהֲנָאָה שֶׁיֵּשׁ לִישְׂרָאֵל
3 מִמִּצְוָה זו, וְהֲרִי הַתְּבַאֵר שֶׁלֹּא אוֹמְרִים 'בְּשֹׁכֵר וכו' אלא על מצוה
4 שֶׁיֵּשׁ הֲנָאָה בְּקִיּוּמָה. מִתְרַצַּת הַגַּמְרָא, יֵשׁ הֲנָאָה בְּקִיּוּם מִצְוָה זו,
5 דְּתִנְיָא בְּבִרְיֵיתָא שְׁכַל הַמְּקִיִּים מִצְוֹת צִיצִית כֵּאלִלוּ הַקִּבֵּיל פְּנֵי שְׂכִינָה,
6 שְׁתִּיָּה רְבִי מֵאִיר אוֹמֵר, מַה נִּשְׁתַּנָּה צַבַּע הַתְּכֵלֶת שֶׁנִּצְטוּו לִיתְנֹו
7 בְּצִיצוֹת יוֹתֵר מִכָּל מִינֵי צִבְעוֹנִין. מִפְּנֵי שֶׁהַתְּכֵלֶת דְּיוֹמָה מְרֵאִיתוּ
8 לְיָם, וְיָם דְּיוֹמָה הוּא בְּמֵרָאדוּ לְרִקִיעַ, וְרִקִיעַ דְּיוֹמָה לְכֶסֶם הַכְּבוֹד.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון כ"ז ניסן ~

הַלְבוֹת שֶׁבֶת

פֶּרֶק הַשִּׁיעִי

1) כלל בו עשר מלאכות הנמנות שניות פרק שביעי [האופה, הגוזז, המלכך, המנפץ, הצובע, הטווה, העושה שני בתי נירין, המיסך, האורג והבוצע]. ודרך רבינו בהן כדרכו בראשונות.

א. האופה² כגורגרת³ - חיב. אָחַד הָאוֹפֶה אֶת הַפֶּת, או המבשל את המאכל או את הסממנין, או המחמם את המים - הפל ענן אָחַד⁴ הוא. שְׁעוֹר הַמְחַמֵּם אֶת הַמַּיִם - פְּדִי לְרַחֵץ⁵ בְּהֵן אֶבֶר קֶטָן⁶. וְשְׁעוֹר מְבַשֵּׁל סַמָּמִינִין⁷ - פְּדִי שְׂיֵהִיו רְאוּיִין לְדָבָר שֶׁמְבַשֵּׁלִין אוֹתָן לֹא.

2) מלאכת אפייה לא הייתה במשכן, כי אם מלאכת בישול סממנים (לצבע תכלת וארגמן ותולעת שני), ולפי זה בישול הוא אב מלאכה ואפייה היא תולדה (ירושלמי מסכת שבת פרק ז הלכה ב), מכיוון שרק מלאכה שהייתה במשכן נקראת אב (למעלה פרק ז הלכה א). אולם רבינו כתב כלשון המשנה (מסכת שבת דף עג עמוד א) שמנתה "אופה" בין אבות מלאכות ובגמרא מפורש: "תנא סידורא דפת נקט", התנא מנה את המלאכות החורש, הזורע, הטוחן וכו' עד אפיית הפת, המצוייה יותר מבישול סממנים (ה"ן). 3) (תוספתא שבת פרק י) ושיעור גרוגרת, ראה למעלה פרק ח הלכה ג. 4) פעולה באמצעות כוח האש להרתוח או לשנות דבר מכמות שהיה, כגון להקשות דבר רך או לרכך דבר קשה. 5) סתם מחמם מים לרחיצה (פרי חדש). 6) אצבע קטנה של רגל קטן בן יומו כשיעור סיכה (להלן פרק י"ח הלכה ב – פרי חדש). 7) זהו השיעור באיכות, שיהיה ראוי לעשות מהם הצבע הדרוש (לחם משנה), אבל בכמות המים יש שיעור אחר: "כדי לצבוע בהם בגד קטן של פי סבכה" שמניחות הבנות על ראשיהן (רבינו בפרק י"ח הלכה ח והמקור בתוספתא שבת פרק י').

ב. הנותן⁸ ביצה בצד המחם⁹ בשביל שתתגלגל¹⁰, ונתגלגלה - חיב; שֶׁהַמְבַשֵּׁל בְּתוֹלְדַת הָאוֹר - מְבַשֵּׁל בְּאוֹר עֲצָמָה. וְכֵן¹¹ הַמְדִיחַ בְּחַמִּין דָּג מְלִיחַ הַיֶּשֶׁן¹² או קוליס האספנין¹³, והוא דג דק ורך פיתור - הרי זה חיב; שֶׁהַדְּחִתָּן בְּחַמִּין זֶה הוּא גְמֹר¹⁴ בשולן. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּהֵן.

8) משנה (מסכת שבת דף לח עמוד ב). 9) "שם הכלי שייחמו בו המים" (פירוש המשניות מסכת שבת פרק ג). 10) "תתערב, שתבשל קצת" (שם). 11) משנה (מסכת שבת דף קמה עמוד ב). 12) במשנה כתוב "מליח הישן"

ופירשו רבינו ורש"י: "דג מליח שעברה עליו שנה משמלחו" ובספר הפרדס לרש"י כתוב: בשר מלוח הרבה, וגם ברמב"ם כתב יד התימנים חסרה המלה "דג". 13) דג מארץ ספרד שקליפתו רכה ומולחים אותו לאכילה. 14) מכיוון שאי אפשר לאכלם אם לא הודחו בחמין, נחשבת הדחתם כבישול, אבל דברים שאפשר לאכלם על ידי הדחה במים צוננים, יש אומרים שמותר להדיחם אף במים חמים.

ג. המפקיע¹⁵ את הביצה בכגד חם או בחול ובאבק דרכים שֶׁהֵן חֲמִים מְפַנֵּי הַשֶּׁמֶשׁ¹⁶, אָף-עַל-פִּי שְׁנַצְלִית - פְּטוּר¹⁷; שֶׁתוֹלְדוֹת חֲמָה אֵינָם פְּתוּלְדוֹת הָאֵשׁ¹⁸, אֲבָל גְּזָרוּ עֲלֵיהֶן מְפַנֵּי תוֹלְדוֹת הָאוֹר. וְכֵן הַמְבַשֵּׁל בְּחַמֵּי טְבִיחָה¹⁹ וְכִיּוּצָא בָהֶם - פְּטוּר²⁰. הַמְבַשֵּׁל²¹ עַל הָאוֹר דְּבָר שֶׁהָיָה מְבַשֵּׁל כָּל צְרוּכָיו²² או דְּבָר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ בְּשׁוּל כָּלָל - פְּטוּר²³.

15) (מסכת שבת דף לה עמוד ב במשנה) המבקייע, שובר את הביצה. 16) שנתחממו בשמש. 17) מעונש, אבל אסור מדרבנן. 18) האסורות מן התורה. 19) (מסכת שבת דף מ עמוד ב) המעיינות החמים שעל חוף ים כינרת על-יד טבריה. 20) "שאיין דרך בישול בכך לבשל בחמה או בתולדות חמה" (רש"י מסכת שבת דף לט עמוד א). 21) משנה (מסכת שבת דף קמה עמוד ב). 22) דעת הרשב"א וכמה מהראשונים שאפילו לא נתבשל כל צרכו אין בו משום בישול, אם נתבשל "כמאכל בן דרוסאי" שהוא חצי בישולו לדעת רבינו ושליש בישולו לדעת רש"י (ראה למעלה בפרק ג). 23) משום שאין בישול אחר בישול; אבל בבישול דבר שנאפה או נצלה פעם, יש מחלוקת בין הראשונים, הסמ"ג סובר שיש בישול אחר אפייה וצלייה, וראייתו מהדין שאין אדם יוצא ידי חובת מצה בלילה הראשון של פסח במצה שנאפתה ואחר כך נתבשלה (רבינו בהלכות חמץ ומצה פרק ו הלכה ו), אבל המרדכי בשם ראבי"ה כתב שלענין שבת אין בישול אחר אפייה וצלייה (אורח חיים סימן שיח). ומותר לכתחילה, כמו שכתב רבינו (להלן פרק כ"ב הלכה ח): "דבר שנתבשל קודם השבת, אף על פי שהוא עכשיו צונן, מותר לשרותו בחמין בשבת".

ד. אָחַד²⁴ נָתַן אֶת הָאוֹר²⁵, וְאָחַד נָתַן אֶת הָעֵצִים, וְאָחַד נָתַן אֶת הַקְּדֵרָה²⁶, וְאָחַד נָתַן אֶת הַמַּיִם, וְאָחַד נָתַן אֶת הַבֶּשֶׂר, וְאָחַד נָתַן אֶת הַתְּבַלִּין, וְכֵא אָחַד וְהֵגִיס²⁷ - כָּלֵם חֲיָבִים מְשׁוּם מְבַשֵּׁל; שֶׁפֶל הַעוֹשֶׂה דְּבָר מְצָרְכֵי הַבְּשׁוּל, הָרִי זֶה מְבַשֵּׁל. אֲבָל²⁸ אִם שֶׁפֶת אָחַד אֶת הַקְּדֵרָה תַּחֲלָה, וְכֵא אַחֵר וְנָתַן אֶת הַמַּיִם, וְכֵא אַחֵר וְנָתַן אֶת הַבֶּשֶׂר, וְכֵא אַחֵר וְנָתַן אֶת הַתְּבַלִּין, וְכֵא אַחֵר וְנָתַן אֶת הָאוֹר, וְכֵא אַחֵר וְנָתַן עֵצִים עַל הָאוֹר, וְכֵא אַחֵר וְהֵגִיס - שְׁנַיִם²⁹ הָאֲחֵרוֹנִים בְּלִבְד חֲיָבִין מְשׁוּם מְבַשֵּׁל.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שֶׁל דָּבָר: בֵּין שְׂרֵפָה גּוֹף קָשָׁה בְּאֵשׁ אוֹ שֶׁהִקְשָׁה גּוֹף
רַךְ - הֲרִי זֶה חֵיב מְשוּם מִבְּשֵׁל.

(41) (תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק ז הלכה ב); "המתין אבר (עופרת) חייב משום מבשל" (מסכת יבמות דף ו עמוד ב). (42) כדי להתיכו הוא תולדת מבשל, אבל "המחמם את הברזל כדי לצרפו (לחממו) במים, הרי זה תולדת מבעיר" (רבינו להלן בפרק י"ב הלכה א). (43) (מסכת שבת דף עד עמוד ב). (44) שוועה. (45) כעין זפת. (46) חומר שריפה הנמצא באדמה. (47) אף על פי שהוא חוזר ומתקשה ואין הבישול ניכר בו (ר"ן). (48) (מסכת שבת דף עד עמוד ב) "האי מאן דשדא סיכתא לאתונא, חייב משום מבשל" ופירש בספר העיתים בשם הגאונים: "מבשל כלי אדמה דקין", אולם רש"י פירש: "השליך יתר של עץ רך לתנור החם לייבשו שיתקשה".

ז. הגוזז⁴⁹ צָמַר או שָׁעַר - בֵּין מִן הַבְּהֵמָה, בֵּין מִן הַחֲיָה,⁵⁰ בֵּין מִן הַחִי, בֵּין מִן הַמֵּת, אֶפְלוּ מִן הַשְּׁלַח⁵¹ שְׁלָחַן - חֵיב. פֶּמָה שְׁעוּרוֹ? פְּדֵי לְטוֹת מִמֶּנּוּ חוּט שְׁאָרְכוֹ בְּרֹחַב הַסֵּיט⁵² כְּפוּל. וְכַמָּה רַחַב הַסֵּיט? פְּדֵי לְמַתַּח מִן בְּהֵן⁵³ שֶׁל יָד עַד הָאֶצְבָּע הַרְאֵשׁוֹנָה פְּשִׁיפְתַּח פִּינִינְיָן בְּכָל כַּחוֹ, וְהוּא קָרוֹב לְשָׁנֵי שְׁלִישֵׁי זֵרֶת⁵⁴. הַתּוֹלֵשׁ בָּנָף מִן הַעוֹף - הֲרִי זֶה תּוֹלֵדֵת גּוֹזֵז⁵⁵. הַטּוֹרֵה אֶת הַצָּמֵר מִן הַחִי - פְּטוּר; שְׂאִין דֶּרֶךְ גְּזִיזָה בְּכָף⁵⁶, וְאִין דֶּרֶךְ נְפוּץ בְּכָף, וְאִין דֶּרֶךְ טוֹיָה בְּכָף.

(49) (תוספתא מסכת שבת פרק ט). (50) בתוספתא כתוב: "ומן העופות". (51) העור הנפשט אחר השחיטה. והשמיענו שגם כך דרך גזיזה (חסדי דוד). (52) שם מידת האורך. (53) אגודל (מסכת שבת דף קה עמוד ב). (54) זרת האמורה בתורה (שמות פרק כח, עמוד טז), הוא חצי אמה של שישה טפחים (תוספתא כלים בבא מציעא פרק ו) שהוא שלושה טפח, והטפח הוא ארבע אצבעות (להלן פרק י"ז הלכה ו) נמצא שהזרת היא י"ב אצבעות (עיין רש"י מסכת שבת דף קו עמוד א). וזה לשון רבינו (בפירוש המשניות ערלה פרק ג משנה ב) על שיעור הסיט: "ונחזק אצלי זה הפירוש, מפני שהוא פירוש הקדמונים, והקדמון הוא יותר חכם בלשון מן האחרון". (55) (מסכת שבת דף עד עמוד ב). (56) (שם) ולמעלה אמר: "הגוזז צמר מן החי חייב" הרי שדרך גזיזה בכך? אולם כוונת רבינו שאין דרך גזיזה - לגזוז אחר הטויה.

ח. הַנוֹטֵל⁵⁷ צָפְרָנִי או שָׁעָרוֹ או שְׁפָמוֹ או זָקְנוֹ - הֲרִי זֶה תּוֹלֵדֵת גּוֹזֵז, וְחֵיב⁵⁸. וְהוּא, שְׁיֵטֵל בְּכָלִי; אֲבָל אִם נִטְלָן בְּיָדוֹ, בֵּין לוֹ בֵּין לְאַחֵר - פְּטוּר. וְכֵן הַחוֹתֵף⁵⁹ יִבְלֵת מִגּוּפוֹ, בֵּין בְּיַד בֵּין בְּכָלִי⁶⁰ - פְּטוּר, בֵּין לוֹ בֵּין לְאַחֵר. וּמִתָּר לְחַתֵּף יִבְלֵת⁶¹ בְּמִקְדָּשׁ בְּיָד⁶², אֲבָל לֹא בְּכָלִי⁶³. וְאִם הִיתָה יִבְשָׁה - חוֹתֵף אֶף בְּכָלִי וְעוֹבֵד⁶⁴ עֲבוּדָה.

(24) (תוספתא מסכת שבת פרק יב; מסכת ביצה דף לד). (25) כיוון שהביא את האש בתחילה, כל מה שנעשה אחר כך מלאכת בישול היא וכולם חייבים (רש"י). (26) הראב"ד השיג כאן מדברי הגמרא (שם) שחייב השופת את הקדירה הוא רק בקדירה חדשה של חרס, המתחזקת על ידי ליבון, אבל בעל מגדל עוז ביאר כי הברייתא שלאחריה לא חילקה בין חדשה לישנה וכן פסק הר"ף שם. (27) בחש בכף הקדירה וסייע לבשל. (28) כשהבאת האש הייתה האחרונה, הקודמים לה פטורים. (29) אלה שעסקו מהבאת האש והלאה חייבים משום מבשל (כלשון רבינו) אבל המביא את האור חייב משום מבעיר ובכתב יד משנת קס"ב מובא במעשה רוקח, הנוסח: "שלושה האחרונים" ולפי זה המביא את האור חייב משום מבשל, ומורנו הרב יעקב בירב ביאר כי בחלוקה ראשונה עשו כולם בבת אחת ולכן כולם צורך בישול עשו, ובחלוקה השנייה עשו בזה אחר זה "ובא אחר ונתן" "ובא אחר והגיס" ולא נתחייבו בבישול רק האחרונים (כסף משנה).

ה. הַנִּיחַ³⁰ בְּיָדוֹ עַל גְּבִי גְחָלִים: אִם נִצְלָה³¹ בּוֹ פְּגְרוּגְרָת, אֶפְלוּ³² בְּשָׁנִים וּשְׁלֹשָׁה מְקוּמוֹת - חֵיב³³; לֹא נִצְלָה בּוֹ פְּגְרוּגְרָת, אֲבָל נִתְבַּשֵּׁל בְּלוֹ³⁴ חֲצִי³⁵ בְּשׁוּל - חֵיב³⁶; נִתְבַּשֵּׁל חֲצִי בְּשׁוּל מִצַּד אֶחָד - פְּטוּר, עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ וְיִתְבַּשֵּׁל חֲצִי בְּשׁוּל מִשְׁנֵי צְדָדִין. שְׂכַח³⁷ וְהִדְבִיק פֶּת בְּתַנּוּר בְּשֶׁבֶת, וְנִזְכַּר³⁸ - מִתָּר³⁹ לֹא⁴⁰ לְרִדּוֹתָה קֵדָם שֶׁתֵּאָפֶה וְיִבּוֹא לְיָדִי מְלֹאכָה.

(30) (מסכת מנחות דף נו עמוד א). (31) צלייה גמורה. (32) לא נצלה במקום כשיעור גרוגרת, אלא בצירוף שניים או שלושה מקומות. (33) שדרך צלייה בכך. (34) כל החתיכה. (35) הנקרא בתלמוד: "כמאכל בן דרוסאי", ראש לשודדים נודדים שהיו רגילים לאכול מאכליהם בחצי בישולם. (36) שדרך בישול הוא למי שאין לו פנאי להמתין עד שיתבשל לגמרי. (37) (מסכת שבת דף ד עמוד א). (38) שהיום שבת, ואם ניחננו כך יאפה הפת ויתחייב אם בשוגג - חטאת, ואם במזיד - סקילה. (39) להוציא את הפת מן התנור, ואף שרדיית הפת איסור שבות הוא מדרבנן (רבינו להלן פרק כ"ב הלכה א), התירו לו חכמים לעבור על איסור דרבנן שלא יבוא לידי מלאכה האסורה מן התורה. (40) אבל לאדם אחר לא התירו לרדות את הפת מן התנור כדי שלא יבוא המדביק לידי איסור חטאת או סקילה, מטעם שאמרו (מסכת שבת דף ד עמוד א): "וכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חברך".

ו. הַמְתִּיךְ⁴¹ אֶחָד מִמִּינֵי מִתְכוֹת כָּל שֶׁהוּא, או הַמְחַמֵּם⁴² אֶת הַמִּתְכוֹת עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה גְחָלֵת - הֲרִי זֶה תּוֹלֵדֵת מִבְּשֵׁל. וְכֵן⁴³ הַמְמַסֵּס אֶת הַדּוֹנֵג⁴⁴ או אֶת הַחֵלֶב או אֶת הַזֶּפֶת וְהַכֹּפֶר⁴⁵ וְהַגְּפְרִית⁴⁶ וְכִיּוּצָא בָהֶם - הֲרִי זֶה תּוֹלֵדֵת מִבְּשֵׁל⁴⁷, וְחֵיב. וְכֵן הַמְבַשֵּׁל כָּלִי אֲדָמָה⁴⁸ עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ חֶרֶס - חֵיב מְשוּם מִבְּשֵׁל. כְּלָלוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחרי הגזירה שיהיה לבן. (72) שמלבנים אותו תחילה לפני צביעתו לאדום. (73) מבואר למעלה בהלכה ז.

יא. המכבס בגדים - הרי הוא תולדת מלגן⁷⁴, וחיב. והסוחט⁷⁵ את הבגד עד שיוציא המים⁷⁶ שבו - הרי זה מכבס, וחיב; שהסחיטה מצרכי⁷⁷ כפוס היא, כמו שההגסה מצרכי הבשול. ואין סחיטה בשער⁷⁸. והוא הדין לעור⁷⁹, שאין חיבין על סחיטתו.

(74) תוספתא (שבת פרק י) המכבס והסוחט מלאכה אחת. (75) דיני סחיטה ראה להלן בפרק כב הלכה טו. (76) "אמר רבא זרק בגד למים - חיב" (מסכת זבחים דף צד עמוד ב). (77) מקרבת את הליבון, כמו שההגסה מקרבת את הבישול (מרכבת המשנה). (78) (מסכת שבת דף קכח עמוד ב) "שהוא קשה ואינו בולע" (רש"י). (79) (מסכת זבחים דף צד עמוד א).

יב. המנפיץ⁸⁰ את הצמר או את הפשתן או את השני וכיוצא בהן - חיב. וכמה שעורו? פדי⁸¹ לטוות ממנו חוט אחד ארפו ארבעה טפחים. והמנפיץ את הגידים⁸² עד שיעשו פצמר פדי לטוות אותן - הרי זה תולדת מנפיץ, וחיב.

(80) משנה (מסכת שבת דף קה עמוד ב) מפריד ומנער את הצמר ביד לנקותו מפסולת. (81) כמו למעלה בהלכה ז. (82) (תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק ז הלכה ב) ועיין מעשה וקח.

יג. הצובע חוט שארפו ארבעה טפחים, או דבר שאפשר לטוות ממנו חוט כזה - חיב. ואין הצובע חיב עד שיהא צבע המתקיים. אבל צבע שאינו מתקיים כלל, כגון שהעביר סרק⁸² או ששר⁸³ על גבי ברזל או נחשת וצבעו - פטור; שהרי אתה מעבירו לשעתו, ואינו צובע פלום; וכל שאין מלאכתו מתקיימת בשבת - פטור.

(82) צבע צהוב. (83) צבע אדום-בהיר "ומשוח בששר" (ירמי' פרק כב פסוק יד).

יד. העושה עין הצבע - הרי זה תולדת צובע⁸⁴, וחיב. פיצד? כגון שנתן קנקנתום⁸⁵ לתוף מי עפצא⁸⁶, שנעשה הפל שחר; או שנתן אסטס⁸⁷ לתוף מי פרפם⁸⁸, שנעשה הפל ירק. וכן כל פיוצא כזה. וכמה שעורו? פדי לצבע בו חוט שארפו ארבעה טפחים.

(84) (מסכת שבת דף יח עמוד א) הראב"ד השיג על דבריו, שאינו חיב משום צובע רק אם נגמרה מלאכת צביעה בכך ולא בעושה מי צבע. וב"צפנת פענח" ביאר דברי רבינו, שבאמת במי צבע לא נעשית צביעה, והם רק תערוכת צבע, וכוונת רבינו כאן שעל ידי תערוכת שני המינים נוצר צבע חדש, וזהו תולדת צובע שעל ידי פעולתו נולד דבר חדש. (85) חומצת הנחשת ששמים בדיו כדי להשחירה. (86) פרי

(57) משנה (מסכת שבת דף צד עמוד ב) ורבינו פסק כחכמים שאינו חיב רק אם נטלן בכלי. (58) וזהו לדעת רבינו שפסק (בפרק א) כרבי יהודה: מלאכה שאינה צריכה לגופה חיב עליה, אבל לדעת הראשונים הסוברים מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, גם כאן אינו חיב רק אם צריך לשער או לציפורניים (תוספות מסכת שבת דף צד עמוד ב). (59) (משנה מסכת עירובין דף קג עמוד א). (60) שם במשנה כתוב: "ואם בכלי כאן וכאן (אף במקדש) אסור", "שאב מלאכה הוא הואיל ואינו משנה מהאופן שעושים בחול" (רש"י). והקשו ב"מגיד משנה" וב"מעשה וקח" על הרמב"ם הפוטר בכלי, וב"צפנת פענח" להגאון מדווינסק כתב שבאמת פטור מגוזז כמו שכתב רבינו, ובעירובין חייבתו המשנה משום תיקון - שמתקן את האדם או הבהמה שלא יהיו בעלי מום וחיב משום מכה בפטיש (ראה להלן פרק י הלכה י"ז). (61) הוא מום עובר בכהן ואסור בעבודה, והבהמה שיש בה יבלת אסורה להקרבה. (62) כיוון שאיסורו מדרבנן, "ואין שבות במקדש כלל" (רבינו הלכות קרבן פסח פרק א הלכה ט"ז). (63) שמלאכה גמורה היא האסורה אף במקדש. (64) בדפוס ויניציא חסרה המלה "עבודה". יכתב במעשה וקח שכוונת רבינו שלא נאמר כיוון שבין השמשות לא היה ראוי לעבודה מסיבת היבלת, לא יוכל לעבוד כל השבת, אלא כיוון שהסיר היבלת מותר לו לעבוד, מכיוון שהייתה יבשה ונפרכת, חשובה כמסולקת מקודם.

ט. הנוטל שעור⁶⁵ בכלי, פמה יטל ויהיה חיב? שתי שעורות. ואם לקט לבנות מתוף שחרות, אפלו אחת⁶⁶ - חיב⁶⁷. צפרן שפרשה רפה וציצין⁶⁸ של עור שפרשו רבן⁶⁹; אם פרושו כלפי מעלה ומצערות אותו - מתר לטל אותן פידו⁷⁰, אבל לא בכלי; ואם נטלן בכלי - פטור; ואם אינן מצערות אותו - אפלו פיד אסור. ואם לא פרושו רבן, אפלו מצערות אותו - אסור לנטלן פידו; ואם נטלן בכלי - חיב.

(65) (מסכת שבת דף צד עמוד ב). (66) שהוא עושה כן כדי שלא יהא נראה כזקן ומקפיד אפילו על אחת (רש"י). (67) ואף בחול אסור משום "ולא ילבש גבר שמלת אשה" (דברים פרק כב פסוק ה), שדרך הנשים להקפיד על זה (רבינו בהלכות עבודת כוכבים פרק י"ב הלכה י). (68) כעין רצועות דקות הפורשות מעור האצבע סביב הציפורן (רש"י מסכת שבת דף צד עמוד ב). (69) שאז הן קרובות להינתק וכאילו נתלשו כבר. (70) משום צערו לא אסרו חכמים ליטול ביד. ולא גזרו שמא יעשה כן בכלי שמכיוון שפרשו רובן - גם בכלי אינו אסור אלא מדרבנן.

י. המלגן⁷¹ את הצמר או את הפשתן או את השני וכן כל פיוצא בהן ממה שדרבן להתלבן - חיב. וכמה שעורו? פדי לטוות ממנו חוט אחד ארפו כמלא רחב הפיט⁷³ כפול, שהוא ארף ארבעה טפחים.

(71) משנה (מסכת שבת דף קו עמוד א) המכבס את הצמר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

98) (מסכת שבת דף עג עמוד א ודף עה עמוד ב).
 99) חובט ומותח את חוטי השתי של האריג שלא יתבכו בתנועתיהם למעלה ולמטה. (100) חוטי האורך שבאריג הם חוטי היסוד שבהם מכניסים את הערב. (101) חוטי הרוחב שבאריג. (102) מתיחת חוטי השתי כדי להכניס את חוטי הערב.

יח. המסך¹⁰³ - חיב. והוא מלאכה מאבות מלאכות. והשובט על החוטין עד שיפסקו ויתקנם - הרי זה תולדת מסך. וכמה שעורו? משיתקן רחב שתי אצבעות. וכן האורג¹⁰⁴ שני חוטין ברחב שתי אצבעות - חיב. בין שארגן בתחלה, בין שהיה מקצת הפגד ארוג וארג על הארוג - שעורו שני חוטין. ואם ארג חוט אחד¹⁰⁵ והשלים בו הפגד - חיב. ארג בשפת¹⁰⁶ היריעה שני חוטין ברחב שלשה פתי נירין - חיב. הא למה זה דומה? לאורג צלצול¹⁰⁷ קטן ברחב שלשה פתי נירין.

103) (מסכת שבת דף עה עמוד ב). (104) במשנה (מסכת שבת דף קה עמוד א): "רבי אליעזר אומר, האורג שלושה חוטין בתחילה, ואחת על האריג - חייב (כלומר: בארג שנארגו בו הרבה חוטים מקודם, ויש לו כבר שם אריג, גם בחוט אחד חייב). וחכמים אומרים בין בתחילה בין בסוף שיעורו שני חוטין." ו"בסוף" אין הכוונה "בסוף" ממש אלא בהמשך האריג, כמבואר להלן. (105) (מסכת שבת דף קד עמוד ב). (106) (מסכת שבת דף קה עמוד א). (107) חגורה.

יט. המדקדק¹⁰⁸ את החוטין ומפרידן פעת האריגה - הרי זה תולדת אורג. וכן הקולע את הנימין - הרי זה תולדת אורג. ושעורו - משיעשה קליעה בארף שתי אצבעות.

108) (מסכת שבת דף צז עמוד ב) "משווה האריגה, כשיש שני חוטים כרוכים זה עם זה משווה אותם במחט" (רש"י).

כ. הבוצע¹⁰⁹ שני חוטין - חיב. ובוצע הוא המפריש את הארוג. בין שהוציא הערב מן השתי או שהעביר השתי מעל הערב - הרי זה בוצע וחיב. והוא, שלא יהא מקלקל¹¹⁰, אלא יתפנן לתקן. פדרף שעושין אלו שמאחין¹¹¹ את הפגדים הקלים ביותר, שבוצעין ואחר כך מאחין, וחוזרין ואורגין חוטין שבוצעו, עד שיעשו שני הפגדים או שני הקרעים אחד. והסותר¹¹² את הקליעה לתקן - הרי זה תולדת בוצע. ושעורו - פשעור הבוצע.

109) (מסכת שבת דף עג עמוד א), הראב"ד כתב: "זה הפירוש נוטה לקורע על מנת לתפור, וכבר הוא שנוי במשנה ואנו מקובלים, בוצע כמו פוצע, והוא לשון חתוך, שחותך ב' חוטים שאחר שהשלים אריגתו, חותך את הארוג מן המשויר שבמסכת, ואם חתך ממנו שני חוטים, חייב בחתיכה זו." (110) ראה למעלה פרק א הלכה יז.

האלון, כעין אגוז קטן, שנותנים אותו בדיו ומעבדים בו עורות. (87) צמח שממנו עושים צבע כחול לצביעת בגדים. (88) זעפרן, צמח בצלי מצבע כתום שלפרחיו ריח נודף.

טו. הטווה⁸⁹ ארף ארבעה טפחים מפל דבר הנטוה - חיב. אחד הטווה את הצמר או את הפשתן או את הנוצה או את השער או את הגידין וכן פל פיוצא פהן. העושה את הלברד⁹⁰ - הרי זה תולדת טווה, וחיב. והוא, שילבד דבר שאפשר לטוות ממנו חוט ארף ארבעה טפחים בעבי בינוני.

89) (משנה מסכת שבת דף קה עמוד ב). (90) צמר טרוף וכבוש בלתי ארוג; הראב"ד משיג כאן: "כי מלאכת עשיית הלברד אינה דומה לטווייה לפי שהוא לוקח צמר מלובן ומנופץ, ושוטחו על גבי בגד, ונותן מוך על מוך עד שנעשה עבה, ומטפוחו במים, וכורכו עם הבגד ומהדקו עד שמתחבר ומתקשה ונעשה הלברד ונראה יותר שהוא כמגבן תולדת בונה"; אבל ב"מעשה רוקח" העלה שמלאכת עשיית הלברד דומה למלאכת הטווייה, שהוא מקבץ את החלקים הנפרדים מן הצמר או הפשתים ומחברם יחד - תולדת הטווה.

טז. העושה⁹¹ שני פתי נירין⁹² - חיב. העושה נפה⁹³ או פברה⁹⁴, או סל או סבכה⁹⁵, או שפרג מטה בתבליים⁹⁶ - הרי זה תולדת עושה נירין⁹⁷; ומשיעשה שני בתים באחד מפל אלו - חיב. וכן פל העושה שני פתי נירין בדבר שעושין אותו בתים בתים פגון אלו - חיב.

91) (מסכת שבת דף קה עמוד ב). (92) המכניס חוטי השתי בנירין (המכון של הקנים להעלאת חוטי השתי והורדתם נקרא בשם נירים), שיעלה אחד וירד השני, כדי להכניס חוטי הערב בשתי. (93) רשת עשויה נקבים קטנים, לנפות הקמח ולנקותו מן הסובין והפסולת. (94) נקביה גדולים משל הנפה. (95) מכסה על הראש, עשוי מעשה רשת. (96) או בתבן ובכל דבר. (97) שבכל הנזכרים נפה וכברה וכו' הוא מותח בראשונה את חוטי האורך - "השתי" ואחר כך הוא קולע בהם את חוטי "הערב" (הרוחב) וחיב, שכל המתקן שני החוטים במסכת נקרא עושה שני בתי ניר, וכן העושה קליעה של שני בתים בארג חייב, וכן מובא בספרא אחרי פרשה ז: "מניין שלא יכתוב שתי אותיות ולא יארוג שני חוטין ולא יעשה שני בתים בנפה ובכברה תלמוד לומר: מלאכה".

יז. דרף⁹⁸ האורגין: שמותחין החוטין תחלה בארף היריעה וברחבה, ושנים אחזין זה מפיאן וזה מפיאן, ואחד שובט בשבט⁹⁹ על החוטין ומתקן אותן זה בצד זה עד שתעשה פלה שת¹⁰⁰ בלא ערבו¹⁰¹. ומתיחת החוטין פדרף האורגין, היא הנסכת המסכת¹⁰². וזה המותח נקרא מסך. וכשכופלין אותה ומתחיל להכניס השתי בערב - נקרא אורג.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַיָּה חֶבֶל גְּרֵדִי²⁵ שְׁמַתָּר לְטֹלְטָלוֹ²⁶ - הַרִי זֶה מְבִיא וְקוֹשֶׁר בְּפָרָה וּבְאָבוּס. מִפְּנֵי שְׁכַל אֱלוֹ הַקְּשָׁרִים מַעֲשֵׂה הַדְּיוּט הֵן וְאֵינָן שָׁל קְיָמָא, אֲלֵא פַעַם קוֹשֶׁר וּפַעַם מַתִּיר, וְלִפְיָךְ מַתָּר לְקֶשֶׁר אוֹתָן לְכַתְחֵלָה. חוֹתְלוֹת²⁷ שֶׁל תְּמָרִים וְשֶׁל גְּרוּגְרוֹת - מַתִּיר²⁸ וּמִפְּקִיעַ²⁹ וְחוֹתֵךְ³⁰, וְנוֹטֵל וְאוֹכֵל.

(11) משנה, שבת קיא, ב. (12) שקושרת שפת חלוקה שבימין לכתף שמאל, ושכשמאל בכתף ימין, ואף שיכולה לפשוט בדוחק בלי התרת הקשר, מותר – משום שדרכה להתיר הקשר בכל יום (רש"י). (13) מכסה על הראש, עשוי מעשי רשת. (14) ויכולה להסירה משם בלא התרת הקשר, בכל זאת מותר לה לקשרה, שאשה חסה על שערותיה ותתיר הקשר לפני ההסרה (גמרא, שם). (15) שאלו בוודאי אינם קשר של קיימא, ולא קשר אומן (שם). (16) ויכול להוציא היין בדוחק בהתרת קשר אחד, אין אומרים שהקשר השני ישאר לעולם קשר של קיימא (שם). (17) "דרכם היה לעשות בצד הקדרות נקב כמין דד להוציא ממנו המרק והבשר, וקושרים על פי הקדירה בגד כדי שלא יכנסו בה נמלים, ועל ידי הדחק יכול להוציא כל מה שבקדירה מהדה, ואף-על-פי-כן אין הקשר שעל פי הקדירה קשר של קיימא" (מעשה רוקח). (18) חבל דק של פשתים וכדומה. (19) בכל דבר שאינו מבטלו אלא מתירו לאחר שימוש. (20) קשרים. יש שקושרים שני חבלים ברוחב הפתח זה למעלה מזה, ובעת שמוציאים את הבהמה – מתירים את החבל התחתון והיא יכולה לצאת בדוחק, ואין חוששים שמא ישאיר את הקשר השני לתמיד ('מעשה רוקח'). (21) שבת קיג, א. (22) שבוודאי יתיר אותו הקשר. (23) בלי שנותרים בו מספוא לבהמה. (24) שאנו חוששים שקשר אחד ישאר קיים. (25) אורג. (26) עיקר ההיתר הוא מפני שאינו מבטל החבל ואינו קשר של קיימא, אלא שאם היה אסור בטלטול, לא היה אפשר להביא ולקשור מצד איסור טלטול. (27) שבת קמו, א. סלים עשויים מכפות תמרים, ומניחים בתוכם תמרים רעים שיתבשלו (רש"י). (28) ביד, אם הכיסי קשור בחבל. (29) סותר שרשרות החבל בכלי (רש"י). (30) בכלי.

ד. כלל³¹ שְׁרָאוֹי לְמַאֲכָל בְּהֵמָה - מַתָּר לְקֶשֶׁר אוֹתוֹ בְּשֶׁבֶת. לְפִיכָךְ, אִם נִפְסְקָה רְצוּעַת סַנְדְּלוֹ בְּכַרְמְלִית³² - נוֹטֵל³³ גְּמִי³⁴ לֹחַ הָרָאוֹי לְמַאֲכָל בְּהֵמָה, וְכוֹרֵךְ עָלָיו, וְקוֹשֶׁר הַגְּמִי. נִשְׁמָטָה³⁵ לוֹ רְצוּעַת מְנַעֵל וְסַנְדְּלוֹ, אוֹ שְׁנִשְׁמַט רֵב הַרְגֵל - מַתָּר³⁶ לְהַחֲזִיר הַרְצוּעוֹת לְמִקְוָמוֹן, וּבְלִבְד שְׁלֵא יִקְשֶׁר.

(31) שבת קיב, א. (32) מקום שאסור להוציא אליו בשבת מדרבנן, שאינו לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים (להלן פ"ד ה"ד). (33) בגמרא נאמר כי ההיתר הוא רק בכרמלית, שאם יניחנו שם עד אחר השבת יאבד סנדלו, אבל בחצר הנשמרת אסור לקשור את הסנדל, אולם בנוסח כת"י ('מעשה רוקח') חסרה תיבת "ככרמלית", ונראה שדעת רבינו להתיר גם בחצר "כי גנאי הוא לאדם לילך בלא

(111) תופרים ומחברים. (112) (מסכת שבת דף קה עמוד א.)

פָּרָק עֲשִׂירִי

(1) כלל בו ביאור ה' מלאכות הנמנות שלישיות פרק ז [הקושר, המתיר, התופר, הקורע, הבונה, הסותר, המכה בפטיש והצד].

א. הַקוֹשֶׁר² קֶשֶׁר שֶׁל קְיָמָא³ וְהוּא מַעֲשֵׂה אֲמָן⁴ - חֵיב. כְּגוֹן: קֶשֶׁר הַגְּמֵלִין⁵ וְקֶשֶׁר הַסַּפְּנִין⁶, וְקֶשֶׁרֵי רְצוּעוֹת מְנַעֵל וְסַנְדְּלוֹ שֶׁקוֹשְׁרִין הַרְצָעֵינִן בְּשַׁעַת עֲשִׂיתָן, וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה. אֲבָל הַקוֹשֶׁר קֶשֶׁר שֶׁל קְיָמָא וְאֵינוֹ מַעֲשֵׂה אֲמָן - פְּטוּר⁷. וְקֶשֶׁר שְׂאִינוֹ⁸ שֶׁל קְיָמָא וְאֵינוֹ מַעֲשֵׂה אֲמָן - מַתָּר לְקֶשְׁרוֹ לְכַתְחֵלָה.

(2) משנה, שבת קיא, ב. (3) העומד להתקיים כל זמן קיום החפץ. (4) שהוא קשר חזק ואמין כקשרי האומנים. (5) נוקבים לגמל בחטמו, וקושרים בחבל בטבעת שבנקב קשר של קיימא. (6) קשר חזק של חברי הספינה אל התורן. (7) זוהי דעת רבינו. אבל שיטת רש"י, הרא"ש וה'טור' היא, שכל קשר של קיימא אפילו הוא מעשה הדיוט – חייב. (8) בגמרא מובא: "כגון של בני מחווא", ופירש רש"י: "שהם רחבי לבב, ומקפידים על לבושיהם ונעליהם להיות מכוונים, וקושרים אותו בדוחק, וצריך להתירו ערבית", אבל ב'מרדכי' הביא בשם רבינו פורת, שכל קשר העשוי להתירו בתוך שבעה ימים, הוא קשר שאינו של קיימא ומותר לכתחילה.

ב. כִּיּוֹצֵא⁹? נִפְסְקָה לוֹ רְצוּעַה וְקֶשְׁרָהּ, נִפְסַק הַחֶבֶל וְקֶשְׁרוֹ, אוֹ שֶׁקֶשֶׁר חֶבֶל בְּדָלִי, אוֹ שֶׁקֶשֶׁר רֶסֶן בְּהֵמָה¹⁰ - הַרִי זֶה פְּטוּר. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בְּאֱלוֹ הַקְּשָׁרִים, שֶׁהֵן מַעֲשֵׂה הַדְּיוּט וְכֹל אֲדָם קוֹשֶׁר אוֹתָן לְקְיָמָא. וְכֹל קֶשֶׁר שְׂאִינוֹ שֶׁל קְיָמָא, אִם קֶשְׁרוֹ קֶשֶׁר אֲמָן - הַרִי זֶה אָסוּר.

(9) מה נקרא קשר של קיימא שאינו מעשה אומן? (10) שכל אלו אין דרכו להתירם, ורוצה שיתקיימו כך לעולם, אבל הקשרים אינם מעשה אומן.

ג. קוֹשֶׁרֶת¹¹ אִשָּׁה מִפְתָּחֵי הַחֲלוּק, אֶף-עַל-פִּי שֵׁישׁ לוֹ שְׁנֵי פְתָחִים¹²; וְחוֹטֵי סִבְכָה¹³, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא רְפוּי¹⁴ בְּרֵאשָׁה; וְרְצוּעוֹת מְנַעֵל וְסַנְדְּלוֹ, שֶׁקוֹשְׁרִין אוֹתָן עַל הַרְגֵל בְּשַׁעַת מַלְבוּשׁ¹⁵; וְנִדּוֹת יַיִן וְשִׁמּוֹן, אֶף-עַל-פִּי שֵׁישׁ לוֹ שְׁתֵּי אֲנָנִים¹⁶; וְהַדְרָה שֶׁל בִּשְׂרֹ¹⁷, אֶף-עַל-פִּי שֶׁיִּכּוֹלָה לְהוֹצִיא הַבִּשְׂרֹ וְלֹא תִתִּיר הַקֶּשֶׁר. וְקוֹשְׁרֵי דָלִי בְּמִשְׁחָה¹⁸ אוֹ בְּאֲבָנִים וְכִיּוֹצֵא בּוֹ¹⁹, אֲבָל לֹא בְּחֶבֶל. וְקוֹשְׁרֵי לִפְנֵי הַבְּהֵמָה אוֹ בְּרַגְלָהּ בְּשִׁבִיל שְׁלֵא תִצָּא, אֶף-עַל-פִּי שֵׁישׁ לָהּ שְׁנֵי אֲסוּרוֹת²⁰. וְחֶבֶל²¹ שֶׁהִיא קוֹשֶׁר בְּפָרָה²², קוֹשְׁרוֹ בְּאָבוּס²³; הַיָּה קוֹשֶׁר בְּאָבוּס, קוֹשְׁרוֹ בְּפָרָה. אֲבָל לֹא יִבִּיא חֶבֶל מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וְיִקְשֶׁר בְּפָרָה וּבְאָבוּס²⁴. וְאִם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מחוטי צמר או מחוטי פשתן או חוטי שעור וכיוצא בהן - הרי זה תולדת קושר, וחיב. ושעורו - פדי שיעמד החבל בפיתולו בלא קשירה, שנמצאת מלאכתו מתקיימת. וכן המפריד את הפתיל - הרי זה תולדת מתיר, וחיב. והוא, שלא יתפון לקלקל⁵² בלבד. ושעורו - כשעור הפותל.

מנעל, והתירו לקשרו משום כבוד הבריות" (מגן אברהם' סי' שח). 34) סוף, צמח שעושים ממנו חבלים לקשירה. 35) תוספתא שבת פ"ג. 36) מנעלים שלהם היו עשויים פרקים. ומחוברים על ידי רצועות שמדק אותן ומרחיבן לפי הצורך, וכשנשמט חלק המנעל שעל רוב הרגל ממקומו, מחזיר ומדק את המנעל על ידי הרצועות (אליה רבה סי' שיו).

49) 'ירושלמי' שבת פט"ו ה"א. שזור. 50) עלה ענף התמר. 51) צמח עשב ארוך כעין פתיל שעושים ממנו מחצלאות. 52) שהוא פטור (למעלה פ"א ה"ז).

ה. העניבה³⁷ - מתרת³⁸, לפי שאינה מתחלפת בקשירה. לפיכך, החבל שגפסק - מקבץ שני קצותיו, וכורך עליו משיחה, ועונב עניבה.

ט. התופר שתי תפירות - חיב. והוא, שקשר ראשי החוט מפאן ומפאן, פדי שתעמד התפירה ולא תשטמט. אכל אם תפר יתר על שתי תפירות, אף-על-פי שלא קשר - חיב, שהרי מתקיימת התפירה. והמותח חוט של תפירה בשבת - חיב, מפני שהוא מצרכי התפירה.

37) שבת קיג, א. קשר רופף בלי הדק, שקל להתירו. 38) אפילו מהדקה יפה ודעתו שתתקיים כך תמיד (משנה ברורה' סי' שיו).

ו. מתר³⁹ לקשר קשר שאינו של קומא לדבר מצורה⁴⁰, כגון שיקשר למדד שעור משעורי התורה. נימת כנור שגפסק⁴¹ - קושרין⁴² אותה⁴³ במקדש, אכל לא במדינה⁴⁴. ולא יקשר נימא לכתחלה⁴⁵ אפלו במקדש.

- נקודות משיחות קודש -

"הקורע בחמתו, או על מת שהוא חיב לקרע עליו - חיב, מפני שמישב את דעתו".

להעיר, שגם במלאכת שבת גבי סותר כתב "כל המקלקל ע"מ לתקן חיב, כיצד הרי שסתר ע"מ לבנות במקומו". ועפ"ז צ"ע אם דין "הקורע בחמתו" כאן שנחשב כמתקן הוא גם במלאכת סותר, כמו שפירש במנ"ח מצוה לב במוסך השבת (מט, ד). ברמב"ם כאן ד"לאו דוקא על-מנת לבנות, אלא העיקר שלא יהי' דרך השחתה שהוא מקלקל", עיי"ש.

ומה שלא כתב הרמב"ם בפ"ו הט"ו ע"מ לבנות במקומו - לפי שמך על מ"ש לפנ"ז בפ"א.

לקו"ש חלק כ"ט עמוד 12 הע' 45
מתוך רמב"ם "פרס המלך"

39) משנה, שבת פכ"ד מ"ה: "מעשה בימי אביו של רבי צדוק, ובימי אבא שאול בן בטנית, שפקקו את המאור (החלון) בטפיח (כלי חרס) וקשרו את המקידה (כלי שתייה) בגמי, לידע אם יש בגיגית (כד גדול) פותח טפח (ומביאה את הטומאה אל הבית), ומדבריהם למדנו: שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת (מדידה וקשירה של מצוה). 40) אם הקשר הוא מעשה אומן שאסור מדרבנן - התירו לצורך מצוה, שאם הוא מעשה הדיוט ואינו של קיימא מותר לכתחילה, ובנוסח אחר: "מותר לקשור קשר של קיימא", והכוונה אם אינו מעשה אומן (רמ"ע מפאנו). 41) מיתר הכינור שגפסק בשבת, ולא יוכלו הלויים להמשיך בשיר שלהם. 42) משנה, עירובין קב, ב. 43) כי מכשירי קרבן דוחים את השבת. 44) מחוץ למקדש. 45) אם נפסק מערב שבת, כי מכשירי מצוה שאפשר לעשותם מערב שבת אין דוחים את השבת (רע"ב).

ז. כל קשר⁴⁶ שחיבין⁴⁷ על קשורו, כך חיבין על התירו. וכל קשר שהקושר אותו פטור, כך המתיר אותו פטור. וכל קשר⁴⁸ שמתר לקשורו, כך מתר להתירו.

י. הקורע⁵³ פדי⁵⁴ לתפר שתי תפירות על מנת לתפר שתי תפירות - חיב. אכל הקורע להפסיקה - פטור⁵⁵, מפני שהוא מקלקל. הקורע בחמתו⁵⁶ או על מת שהוא חיב לקרע עליו - חיב, מפני שמישב את דעתו בדבר זה ונינוח יצרו; והואיל וחמתו שזככת בדבר זה - הרי הוא פמתקן, וחיב. והפותח בית הצנאר בשבת - חיב.

46) משנה, שבת קיא, ב: "כשם שהוא חיב על קישורו, כך הוא חיב על היתרו". 47) ב'תוספות' (שבת עג). כתבו בשם רבינו חננאל, שאינו חיב במתיר אלא על מנת לקשור במקומו קשר של קיימא, כמו שאינו חיב בפותר אלא על מנת לבנות (להלן ה' טו) וכן דעת הרא"ש; ומדברי רבינו יוצא שלא כדעת ר"ח, שהרי אומר: "כך חיבין על היתרו", כלומר: כמו שקושר חיב בפעולה אחת, כן המתיר (מעשה רוקח'). 48) כמבואר בהלכה א.

53) משנה, שבת עג, א. 54) שיעור הקריעה כדי שיוכל לתפור שם שתי תפירות. 55) משנה, שבת קה, ב. 56) בכעסו.

יא. המדבק גירות או עורות בקולן⁵⁷ של סופרים וכיוצא בו - הרי זה תולדת תופר, וחיב⁵⁸. וכן המפריד⁵⁹ גירות דבוקין או עורות דבוקין, ולא

ח. הפותל⁴⁹ חבלים מן ההוצין⁵⁰ ומן החלף⁵¹, או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

החזיר כלי מפורק לתיקונו, אבל כשעושה את הכלי מחדש – יש בו משום בנין (מגיד-משנה בשם הגאונים).
(76 שבת צה, א. 77 שבת, שם. 78 שם, קב, ב.
(79 שם, מז, א. 80 שם, קב, ב.

יד. העושה⁸¹ נקב כל שהוא כלול של תרנגולים, פדי שייכנס להן האורה⁸² - חיב משום בונה. המזייר⁸³ דלת של בור ושל דות⁸⁴ ושל יציע⁸⁵ - חיב משום בונה⁸⁶.

(81 כשהנקב קטן ומשמש רק להכניס אור – חיב משום בונה, כעושה חלון, אבל אם עושה נקב שהוא עשוי להכניס האורה ולהוציא ההבל, חיב משום מכה בפטיש שזהו גמר מלאכתו (להלן פכ"א ה"א – פר"ח). (82 עירובין קב, ב. (83 בור שדפנותיו בנויות אבנים. (84 בנין בולט מכותל הבית בפנים או בחוץ. (85 מכיין שהם בנינים בתוך הקרקע – נחשבת גם החזקת דלת כבנין (רש"י). (86 משנה, שבת עג, א.

טו. הסותר כל שהוא - חיב. והוא, שייסר על מנת לבנות⁸⁷; אבל אם סתר הרהר השחתה⁸⁸ - פטור. הסותר אהל⁸⁹ קבוע, או שפרק עץ תקוע - הרי זה תולדת סותר, וחיב⁹⁰. והוא, שייפון לתנן.

(87 כמבואר למעלה פ"א ה"ז. (88 שחייב על עשיתו משום בונה, חיב על סתירתו משום סותר, אם כוונתו לתקן – לבנות במקומו. (89 "שכל מה שיש בו בנין (כמבואר בהלכה יג) יש בו סתירה" (מגיד-משנה). (90 משנה, שבת עג, א.

טז. המכה בפטיש הפאה אחת - חיב. וכל העושה דבר שהוא גמר מלאכה - הרי זה תולדת מכה בפטיש, וחיב. כיצד? המנפח בכלי זכוכית, והצר בכלי צורה, אפלו מקצת הצורה, והמגדל כל שהוא, והעושה נקב כל שהוא - בין בעץ, בין במתכת, בין בבגן, בין בכלים - הרי זה תולדת מכה בפטיש, וחיב. וכל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא - אין חיבין על עשיתו.

יז. המפיס⁹¹ שחין⁹² בשבת פדי להרחיב פי המכה, פדרף שהרופאין עושין, שהן מתפניין ברפואה להרחיב פי המכה - הרי זה חיב⁹³ משום מכה בפטיש, שזו היא מלאכת הרופא. ואם הפיסה להוציא ממנה הלחה שפה - הרי זה מתר⁹⁴.

(91 מבקע אותו ככלי (משנה ברורה סי' שכח). (92 לדעת רש"י (שבת קז). חיב משום בונה או מתקן כלי, שריפוי המכה כמתקן כלי. (93 שבמקום צער וחולי, לא גזרו חכמים על מלאכה שאינה צריכה לגופה: ואפילו לשיטת רבינו בפ"א ה"ז שמלאכה שאינה צריכה לגופה חיב, כשמיפס להוציא ליחה אין זה גמר מלאכה, ואין בה משום מכה בפטיש (מגן אברהם סי' שכח). (94 שבת,

נתפון⁶⁰ למלקל בלבד⁶¹ - הרי זה תולדת קורע, וחיב.

(57 דבק העשוי מקמת. (58 הפותח אגרת חתומה, אינו חיב, שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה, ואף לרבינו המחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה, כאן פטור, כי אינו מתקן מאומה בגוף הנייר, אלא מקלקל. והתיקון בא מצד אחר – קריאת האגרת (שו"ת 'חכם צבי' סי' לט). (59 דעת רבינו שאם קורע על מנת לתקן, אף אם לא נתכוין על מנת לתפור – חיב, ומה שנאמר במשנה: "הקורע על מנת לתפור", הכוונה שיהיה בקריעה תיקון ולא לקלול, אבל אין צורך שתהיה דוקא על מנת לתפור ('חיי אדם' ו'משנה ברורה'). (60 בנוסח אחר: "ולא נתכוין לקלקל, הרי זה קורע על מנת לתקן" (כ"י אברבנאל). (61 משנה, שבת קב, ב.

יב. הבונה⁶² כל שהוא - חיב. המשוה⁶³ פני הקרקע בפית⁶⁴, כגון שהשפיל תל או מלא גמא או גיא⁶⁵ - הרי זה בונה, וחיב. אהד⁶⁶ תנן את האבן, ואחד תנן את הטיט⁶⁷ - הנותן הטיט חיב. ובנדבך⁶⁸ העליון, אפלו העלה את האבן והניחה על גבי הטיט⁶⁹ - חיב. שהרי אין מניחין עליה טיט אחר. והבונה על גבי כלים⁷⁰ - פטור.

(62 שבת עג, ב. (63 אבל בשדה – חיב על אלו משום חורש, ראה למעלה פרק ח' ה"א. (64 חפירה עמוקה. (65 תוספתא שבת פ"ב. (66 באמצע הבנין, שאין האבן מתקיימת בלא טיט, לכן נותן הטיט הוא העיקר. (67 טור אבנים או לבנים בבנין. (68 בנוסח אחר: "הדימוס" (מעשה רוקח' ותוספתא) טור אבנים בבנין. (69 'ירושלמי' שבת פ"ז ה"ב: "מה בנין היה במשכן? – שהיו נותנין קרשים על גבי אדנים. הדא אמרה (זאת אומרת) בנין על גבי כלים, בנין? אדנים כקרקע הם (ואינו בונה על הכלים)". (70 שבת קלח, א.

יג. העושה⁷¹ אהל קבוע⁷² - הרי זה תולדת בונה, וחיב. וכן⁷³ העושה פלי אדמה, כגון תנור וזכית⁷⁴ קדם שישפון⁷⁵ - הרי זה תולדת בונה⁷⁶, וחיב. וכן המגבן⁷⁷ את הגבינה - הרי זה תולדת בונה. ואינו חיב עד שייגבן פגרוגרת⁷⁸. המכניס⁷⁹ יד הקרדס בתוף העץ שלו - הרי זה תולדת בונה. וכן פל פיוצא בו. וכן התוקע⁸⁰ עץ בעץ - בין שתקע במסמר, בין שתקע בעץ עצמו עד שנתאחד - הרי זה תולדת בונה, וחיב.

(71 'ירושלמי' שבת פ"ז ה"ב: "מה בנין היה במשכן? – שהיו נותנין קרשים על גבי אדנים. ולא לשעה היתה (בנין ארעי)? – אמר רבי יוסי כיון שהיו חונים ונוסעים ע"פ הדיבור, כמי שהוא לעולם" (בנין קבוע). (72 שבת עד, ב. (73 בנוסח אחר: "תנור כיריים וזכית" (דפוס ויניציא). (74 שאם שרפו בכבשן, יש בו גם משום מבשל ומכה בפטיש. (75 ומה שאמרו אין בנין בכלים, הכוונה אם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

צ. לְשִׁיבָהּ לְאִמְצַע פְּאָדָה - הָרִי זֶה מְקוֹם קָטָן; וְאִם הַבְּרִיחַ הַצָּבִי וְכִיּוֹצֵא בּוֹ לְתוֹכוֹ - חֵיב. וּמְקוֹם שֶׁהוּא גָדוֹל מְזָה, הַמְּבַרֵּחַ חֵזָה וְעוֹף לְתוֹכוֹ - פְּטוּר.

(110) משנה, שבת קז, א.

כא. אֶחָד 111 שְׂמֵנָה שְׂרָצִים הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה 112 וְאֶחָד שְׂאֵר 113 שְׂקָצִים וְרִמְשִׁים שֵׁשׁ לְמִינָן צִידָה, הַצָּד אֶחָד מִפְּלֵן - בֵּין לְצִרְף בֵּין שְׁלֵא לְצִרְף 114 אוֹ לְשַׁחַק פְּהֵן - חֵיב, הוֹאִיל וְנִתְפַּנֵּן לְצוּד וְצָד. שְׂמֵלֵאכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה לְגוּפָה - חֵיב עֲלֶיהָ. הַצָּד אֶת הַיֶּשֶׁן 115 וְאֶת הַסּוּמָא - חֵיב 116.

(111) ויקרא יא, כט-ל: "החולד, והעכבר, והצב, והאנקה, והכוח, והלטאה, והחומט והתנשמת". (112) כמבואר בפ"ח ה"ט. (113) שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה (מבואר למעלה פ"א ה"ז). (114) בבלי (שבת קז, ב). ובירושלמי (שבת פ"ד ה"א) מובא שזה רק בצבי הישן כש"עינו אחת פקוחה ועינו אחת סתומה", ואי אפשר לצודו מחמת שינה. אבל רבינו נמשך אחר תלמוד בבלי, שלא חלק בין צבי לשאר חיות. (115) שהוא נשטמ ממקומו כשכן אדם מתקרב אליו (רש"י). (116) שבת קז, ב. עיין ב'מגיד משנה'.

כב. הַמְּשַׁלַּח 117 פְּלָבִים פְּדִי שֶׁיִּצְוֶה צְבָאִים וְאֶרְנָבִים וְכִיּוֹצֵא פְּהֵן, וְכִרַּח הַצָּבִי מִפְּנֵי הַפְּלָב, וְהִיָּה הוּא רוֹדֵף אַחֵר הַצָּבִי אוֹ שֶׁעֲמַד בְּפָנָיו וְהִבְהִילוֹ עַד שֶׁהִגִּיעַ הַפְּלָב וְתַפְּשׂוּ - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת הַצָּד, וְחֵיב 118. וְכֵן הַעוֹשֶׂה בְּדֶרֶךְ הַזֶּה בְּעוֹפוֹת.

(117) ואם לא עשה בעצמו כלל, רק שיסה את הכלב והכלב תפסו, הרי זו רק צידה מדרבנן ('כלבו'). (118) משנה, שבת קז, ב.

כג. צְבִי 119 שְׂנֹכְס לְבִית, וְנֹעַל אֶחָד בְּפָנָיו - חֵיב 120. וְעֹלְהוֹ שְׁנַיִם - פְּטוּרִין 121. אִם אִין אֶחָד זְכוֹל לְנֹעַל, וְנֹעַלְהוֹ שְׁנַיִם - חֵיבִין 122. יוֹשֵׁב אֶחָד עַל הַפֶּתַח וְלֹא מְלֹאָהוּ, וְיוֹשֵׁב הַשְּׂנִי וּמְלֹאָהוּ - הַשְּׂנִי חֵיב. יוֹשֵׁב הָרֵאשׁוֹן וּמְלֹאָהוּ, וְכֹּא הַשְּׂנִי וְיוֹשֵׁב בְּצִדוֹ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁעֲמַד הָרֵאשׁוֹן וְהֵלֵךְ לוֹ - הָרֵאשׁוֹן חֵיב, וְהַשְּׂנִי לֹא עוֹשֶׂה פְּלוֹם. וּמִתָּר לוֹ לְיוֹשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ עַד הָעֶרֶב, וְלֹאִקַּח הַצָּבִי. לְמָה זֶה דוּמָה? לְנוֹעַל בֵּיתוֹ לְשִׁמְרוֹ 123 וְנִמְצָא צְבִי שְׂמוּר בְּתוֹכוֹ, שְׁלֵא עוֹשֶׂה פְּלוֹם. וְנִכְנָסָה לוֹ צְפוּר תַּחַת פְּנֵי 124 - יוֹשֵׁב וּמְשַׁמְרָה עַד שֶׁתַּחֲשֵׁף, וּמִתָּר.

(119) אף שלא צדהו בידיים, סגירת הדלת נחשבת לצידה. (120) כי שנים שעשו מלאכה אחת שכל אחד יכול לעשותה לבדו, פטורים (למעלה פ"א ה"ז). (121) כי "אם אין אחד יכול לבדו לעשות המלאכה עד שיצטרפו שנים, שניהם חייבים" (רבינו שם ה"טז). (122) ולא ידע שיש שם צבי, (123) תחת כנפי כסותו ואינה יכולה לצאת שננעל בפניה,

קב, ב. "מסתת הוא החרש המיישר המלאכה, ומחליק אותה בכלי הידוע אצלנו" (רבינו בפירושו המשניות).

יח. הַמְּסַתֵּת 95 אֶת הָאֶבֶן כֹּל שֶׁהוּא - חֵיב מִשּׁוּם מִכָּה בְּפִטְיִשׁ. הַמְּצַדֵּד 96 אֶת הָאֶבֶן בְּיִסוּד הַבְּנִינָן, וְתִקְנָה בְּיָדוֹ, וְהוֹשִׁיבָה בְּמִקְוֶה הָרֵאשִׁי לָהּ - חֵיב מִשּׁוּם מִכָּה בְּפִטְיִשׁ. הַלּוֹקֵט 97 יְבַלֵּת שְׁעַל גְּבִי בְּגָדִים בְּיָדוֹ, כְּגוֹן אֵלוֹ הַיְּבוּלוֹת 98 שֶׁבְּכֻלֵּי צְמַר - חֵיב מִשּׁוּם מִכָּה בְּפִטְיִשׁ. וְהוּא, שֶׁיִּקְפִּיד עֲלֶיהָ 99; אֲבָל אִם הִסִּירָן דֶּרֶךְ עֶסְקָן 100 - הָרִי זֶה פְּטוּר. הַמְּנַעֵר 101 טְלִית חֲדָשָׁה 102 שֶׁחִרָה פְּדִי לְנֶאֱוֹתָהּ וְלִהְסִיר הַצְּמֵר הַלְּבָן 103 הַנִּתְלָה בָּהּ, כְּדֶרֶךְ שֶׁהָאֲמִינִין עוֹשִׂין - חֵיב חֲטָאת. וְאִם אִינוֹ מְקַפֵּיד - מִתָּר 104.

(95) "מושיבה ומצדה עד שמתיישבת בקרקעית יסוד הבנין יפה" (רש"י). (96) שבת עה, ב. (97) קש וקסמים דקים, שנארגו בבגד. (98) שאינו לובש את הבגד עד שמסירן. (99) בלי כוונה. (100) שבת קמז, א. חייב משום מלבן (רש"י) או מכה בפטיש (ר"ח וכוסף-משנה). (101) כל זמן שלא נשתמש בה הרבה והיא חדרשה, ואפילו אם נכבסה ('מגן אברהם', 'פרי מגדים' או"ח סי' ש). (102) בנוסח אחר: "ולהסיר הצהוב הלבן" (דפוסי רומי וויניציאה). (103) שלא איכפת לו אם בגדו נקי, ואין לחייבו על ליבון. (104) (שבת עג, א. קז, א).

יט. הַצָּד 105 דְּבַר שֶׁדֶרֶךְ מִינוֹ לְצוּד אוֹתוֹ - חֵיב. כְּגוֹן: חֵזָה וְעוֹפוֹת וְדָגִים. וְהוּא, שֶׁיִּצְוֶה אוֹתָן לְמְקוֹם שֶׁאִינוֹ מְחַסֵּר צִידָה. כִּיּוֹצֵא? כְּגוֹן שֶׁרִדֵּף אַחֲרֵי צְבִי עַד שֶׁהִכְנִיסוֹ לְבֵית אוֹ לְגִינָה אוֹ לְחֶצֶר, וְנֹעַל בְּפָנָיו; אוֹ שֶׁהִפְרִיחַ אֶת הָעוֹף עַד שֶׁהִכְנִיסוֹ לְמַגְדָּל, וְנֹעַל בְּפָנָיו; אוֹ שֶׁשְּׁלַח 106 דָּגִים מִן הַיָּם בְּתוֹךְ סֶפֶל שֶׁל מַיִם - הָרִי זֶה חֵיב. אֲבָל אִם הִפְרִיחַ צְפוּר 107 לְבֵית, וְנֹעַל בְּפָנָיו; אוֹ שֶׁהִבְרִיחַ דָּג וְעָקְרוֹ מִן הַיָּם לְבִרְכָה שֶׁל מַיִם; אוֹ שֶׁרִדֵּף אַחֵר צְבִי עַד שֶׁנִּכְנַס לְטַרְקָלִין רֶחֶב, וְנֹעַל בְּפָנָיו - הָרִי זֶה פְּטוּר, שֶׁאִין זֶה צִידָה גְּמוּרָה; שֶׁאִם יָבֹא לְקַחְתּוֹ - צְרִיף לְרִדֵּף אַחֲרָיו וְלְצוּד אוֹתוֹ מִשָּׁם. לְפִיכָךְ, הַצָּד אֶרֶץ 108 - אִינוֹ חֵיב עַד שֶׁיִּכְנִיסֶנּוּ לְכַפָּה 109 שֶׁלּוֹ שֶׁהוּא נֶאֱסָר בָּהּ.

(105) הוציא. (106) שינה רבינו וכתב כאן "ציפור" במקום "עוף", כי בגמרא חילקו בין ציפור דרוור לשאר עופות, כי ציפור דרוור "שאינה מקבלת מרות", נשמטת מזווית לזווית וקשה לתפסה, ואין בית נחשב לצידה לגבה (הגרי"ב). (107) שבת קז, ב: "אמר שמואל, הצד ארי בשבת - אינו חייב עד שיכניסנו לגורזקי (בית משמר העשוי לו כמין תיבה - רש"י) שלו". (108) חדר צר למשמר וכלא. (109) שבת קז, ב. ביצה כד, א.

כ. פְּלָם 110 מְקוֹם שֶׁאִם יָרוּץ בּוֹ יִגִּיעַ לְחֵזָה בְּשַׁחְזָה אַחַת, אוֹ שֶׁהָיוּ הַפְּתָלִים קְרוּבִין זֶה לְזֶה עַד שֶׁיִּפֹּל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נְהוּיָן¹² מִן הַעֶפֶר, כְּמוֹ הַפְּרֻעֵשִׁין¹³, הַהוֹרֵג אוֹתָן - חֵיב¹⁴ כְּהוֹרֵג בְּהֵמָה וְחֵיבָהּ. אֲבָל רְמָשִׁים שֶׁהוֹיָתָן מִן הַגְּלָלִים וּמִן הַפְּרוֹת שֶׁהִבְאִישׁוּ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, כְּגוֹן תּוֹלְעִים שֶׁל בָּשָׂר וְתוֹלְעִים שֶׁבְּתוֹךְ הַקְּטָנוֹת, הַהוֹרֵג - פְּטוּר¹⁵.

(10 שבת קז, ב. 11) שאינו חייב אלא על הריגת בעלי חיים הדומים לאילים מאדמים, שהשתמשו בעורותיהם במלאכת המשכן שהם פרים ורבים (שם). (12) נבראים, ובפירוש המשניות (שבת פ"ד) כתב רבינו: "ואינו חייב אלא על הנולד מזכר ונקבה". (13) רמש העוקץ ומנר. (14) זהו לדעת רבינו (פ"א ה"ז) הסובר שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, אבל לדעת שאר הראשונים שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, גם כן אינו חייב אלא אם הורגם לצורך. (15) כל מקום שנכתב פטור - הרי זה פטור מעונש, אבל אסור לעשות כן מדרבנן (למעלה פ"א ה"ג).

ג. המפלה¹⁶ פליו¹⁷ בשבת - מולל את הפנים וזורקן. ומת¹⁸ להרג את הפנים בשבת, מפני שהן מן הנזפה.

(16 שבת יב, א. 17) מבער כינים מבגדיו. (18) "אסור להרוג את המאכולת בשבת, דברי בית שמאי, ובית הלל מתירין". והלכה כבית הלל בכל מקום.

ד. חיה¹⁹ ורמש שהן נושכין וממיתין ודאי, כגון: זבוב שפמצינים, וצריעה שפנינה, ועקרוב שפחדיב²⁰, ונחש שבארץ ישראל, וכלב שוטף בכל מקום - מתר להורגן בשבת פשיא²¹. ושאר²² כל המזיקין: אם היו רצין אחריו - מתר להרגן, ואם היו יושבין במקומן או בורחין מלפניו - אסור²³ להרגן. ואם דורסן לפי תמו בשעת הליכו והורגן - מתר.

(19 שבת קכא, ב. 20) בהגהות הרי"ף, הנוסח: "שברייחיו". (21) סתם מזיקים (ר"ן). (22) "אמר רבי יהושע בן לוי: כל המזיקין (ההורגין) נהרגין בשבת" (שבת קכא:). (23) כי אלה אין היוזם מצוי כל כך כמו הראשונים (הר"ן).

ה. המפשיט²⁴ מן העור פדי לעשות²⁵ קמיע²⁶ - חייב. וכך²⁷ המעבד מן העור פדי לעשות קמיע - חייב. ואחד המולח ואחד המעבד²⁸, שהמליחה מין עבוד הוא. ואין עבוד באכלין. וכן המוחק מן העור פדי לעשות קמיע - חייב. ואי זהו מוחק? זה המעביר שער או הצמר מעל העור אחר מיתה עד שיחליק פני העור.

(24 משנה, שבת עה, א. 25) לכסות בו את הקמיע (רע"ב). (26) קלף שכתובים בו שמות ופסוקים לסגולה ולרפואה. (27) השיעור הזה הוא בכל המלאכות הנעשות בעור (מגיד-משנה). (28) שבת עה, ב: "היינו מולח, היינו מעבד" - שמליחה צורך עיבוד היא (רש"י).

אינו צריך לפתוח לה חלון שתצא אלא מותר לו לשמרה עד שתחשך (רש"י). (124) שבת קו, ב.

(125) פיסח. (126) לדעת רש"י (שם) אינו פטור אלא בחולה מחמת עייפות, שאינו יכול לברוח ונחשב לנצוד, ורבינו סתם ולא חילק. (127) 'ירושלמי' שבת פ"ד ה"א, ותוספתא שבת פ"ג. וקטן, היינו, שאינו יכול עדיין לרוץ ('המאירי'). (128) תוספתא, שם. שהם נחשבים כניצודים ולא עשה עכשיו מלאכת צידה, אבל אסור מדרבנן. (129) ומותר לכתחילה משום צידה, אבל אסור לעשות כן משום שבעלי חיים מוקצים הן (להלן פכ"ה הכ"ו; 'מעשה וקוח'). (130) מין דבורה. (131) שבת קו, ב.

כד. הצד¹²⁵ צבי זקן או תגר¹²⁶ או חולה¹²⁷ או קטן¹²⁸ - פטור. המפרק בהמה חיה ועוף מן המצודה - פטור¹²⁹. הצד חיה ועוף שברשותו, כגון: ארזין ותרגולין ויוני עליה - פטור¹³⁰. הצד דבר שאין במינו צידה, כגון: הנבים הגזין¹³¹ צרעין ויתושין ופרעושיין וכיוצא באלו - הרי זה פטור.

כה. רמשים¹³² המזיקין, כגון: נחשים ועקרבים וכיוצא בהן, אף-על-פי שאינן ממיתין, הואיל ונושכין - מתר לצוד אותם בשבת. והוא, שיתפגן להנצל מנשיכתן. כיצד הוא עושה? פופה פלי עליהן, או מקיף עליהן, או קושרן, פדי שלא יזיקו.

(132) בגמרא מובא שאם נודמנו לו נחש ועקרב בשבת, מצוה להרגם מיד, וכאן כוונת רבינו כשאנו רואין בביורו שאין רודפים אחר האדם לנשכו ('משנה ברורה' סי' שטז).

פרק אחר עשרי

(1) כלל בו ביאור ח' מלאכות הנמנות רביעיות פרק ז [השוחט, המפשיט, המעבד, הממחק, המחחק, הכותב, המוחק והמשרטט].

א. השוחט² - חייב. ולא שוחט בלבד, אלא כל הנוטל נשמה לאחד מפל מיני חיה ובהמה ועוף ודג ושרץ, בין בשחיטה או בנחירה³ או בהפאה - חייב. החונק את החי עד שימות - הרי זה תולדת שוחט. לפיכך⁴, אם העלה דג מספל של מים⁵ והניחו עד שמת - חייב משום חונק. ולא עד שימות, אלא פין שיכוש בו פסלע⁶ בין סנפיריו - חייב, שעוד אינו יכול לחיות. הושיט⁷ ידו למעי הבהמה ודלדל⁸ עבר שבמעיה - חייב⁹.

(2) משנה, שבת עג, א. (3) המתת החי על ידי דקירה בצואר. (4) שבת קז, ב. (5) שאין בו צידה, שאם הוציא את הדג מן המים - חייב משום צידה ('תוספות' שם, ב. ראה למעלה פ"י הי"ט). (6) כרוחב סלע (רש"י). (7) שבת קז, ב. (8) ניתק את העובר ממקום חיבורו בגוף. (9) משום נטילת נשמה. וכ"ה ברמב"ן בשם רבינו.

ב. רמשים¹⁰ שהן פריין¹¹ ורבין מזכר ונקבה, או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. פל⁴⁴ דבר שהוא ראוי למאכל בהמה, פגון: תבן ועשבים לחים והוציין⁴⁵ וכיוצא בהן - מתר לקטם⁴⁶ אותן בשבת, מפני שאין בהן תקון בלים⁴⁷. ומת⁴⁸ לקטם⁴⁹ עצי בשמים להריח⁵⁰ בהן, אף-על-פי שהן קשים⁵¹ ויבשין. ומפשח⁵² מהן כל מה שירצה, בין שפשח עץ גדול⁵³ בין שפשח עץ קטן.

(44) ביצה לג, ב. (45) עלי ענף התמר. (46) אפילו בסכין. וגם אם מקפיד על המדה, אין בזה משום מחתך, כיון שהוא ראוי לאוכל (או"ח סי' שכב). (47) ובנוסח אחר: "תיקון כלום" (מעשה רוקח). (48) תוספתא שבת פ"ו. (49) לחתוך ביד ולא בכלי. ומוללו בין אצבעותיו כדי להוציא ריחו. (50) אבל לחצוץ בו שיניו - אסור, כמבואר בהלכה שלפנינו. (51) אף שהוא מחתך ומתקן כלי, מכיוון שאינו מתכוון לזה מותר. (52) שובר ענפים תלושים (ביצה לג: ברש"י). (53) ביצה לג, ב: "רבא בר רב אדא ורבין בר רב אדא דאמרי תרווייהו (שניהם אמרו) כד הוינן בי רב יהודה הוי מפשח לן אלותא אלותא" (כשהיינו אצל רב יהודה, היה מסעף בשבילנו מקלות מקלות).

ט. הפותב⁵⁴ שתי אותיות - חיב. המוחק פתב על מנת לכתב במקום המחק שתי אותיות - חיב. הפותב אות אחת גדולה בשתיים⁵⁵ - פטור. מחק אות אחת גדולה ויש במקומה פדי לכתב שתיים - חיב⁵⁶. פתב אות אחת⁵⁷ והשלים⁵⁸ בה את הספר - חיב⁵⁹. הפותב⁶⁰ על מנת לקלקל העור - חיב; שאין חיובו על מקום הפתב, אלא על הפתב. אבל המוחק על מנת לקלקל - פטור⁶¹. נפלה דיו על גבי ספר ומחק אותה, נפלה שעה על גבי הפנקס ומחק אותה, אם יש במקומה פדי לכתב שתי אותיות - חיב.

(54) שבת עג, א. (55) שבת עה, ב. שבקרי המשכן, שתיים היו כותבין אחת בזה ואחת בזה כדי לזווגם, לכן אם כותב פחות משתיים, אינו דומה למלאכת המשכן ופטור (רש"י). (56) "שאיין מלאכת מחיקה חשובה אלא על מנת לכתוב, והרי יש בה כדי לכתוב שתי אותיות" (רש"י). (57) בנוסח אחר: כתב אות אחת גדולה והשלים (מעשה רוקח). (58) שבת קד, ב. (59) משום כותב. ויש אומרים משום מכה בפטיש (פרי מגדים). (60) תוספתא שבת פ"ב: "אמר רבי מנחם ברבי יוסי, חומר במוחק מבכותב (בענין אות אחת גדולה), וחומר בכותב מבמוחק (לענין מקלקל). שהכותב לקלקל חייב, והמוחק לקלקל פטור". ובירושלמי פ"ו דשבת ה"ב הובאה להיפך. (61) תוספתא שם. ונראה מזה שאם במחיקה עצמה היה תיקון, כגון היה כתוב שהוא חייב לחבירו או להיפך, וצריך עכשיו למחקו, חייב במחיקה אף שלא היה כדי לכתוב עליו שתי אותיות (פרי מגדים).

י. הפותב⁶² אות פפולה פעמים, והוא שם אחר⁶³, כמו: דד⁶⁴, תת, גג, רר, שש, סס, חח - חיב. והפותב בכל פתב⁶⁵ ובכל לשון - חיב, ואפילו משגי סימניות.

ו. המפרק הוכסוסטוס²⁹ מעל הקלף - הרי זה תולדת מפשיט, וחיב. (המפרק³⁰ מן העור פדי לעשות קמיע - חיב.) הודוס³¹ על העור פרגלו עד שיתקשה, או המרפכו בידו ומושכו ומשנה אותו, פדרף שהרצענין עושין - הרי זה תולדת מעבד, וחיב. המורט נוצה מן האברה³² - הרי זה תולדת³³ מוחק, וחיב. וכן³⁴ הממר³⁵ רטיה פל שהוא, או שעה או זפת, וכיוצא בהן מדברים המתמרין, עד שיחליק פניהם - חיב משום מוחק. וכן השף בידו על העור המתוח בין העמודים - חיב משום מוחק.

(29) "העור אחר שהעבירו שערו, וחילקו אותו בעביו לשנים כמו שהעבדנים עושים עד שיהיו שני עורות, אחד דק הוא שממול השיער נקרא קלף, ואחד שממול הבשר נקרא דוכסוסטוס" (רבינו הל' תפילין פ"א ה"ז). (30) כל הפיסקא חסרה בנוסחאות ישנות. (31) ביצה יא, א. (32) כנף העוף. (33) שבת עד, ב: "התולש כנף העור, קוטמו (חותך ראש הנוצה) ומרטו, חייב שלש חטאות: תולש חייב משום גזוז, קוטם חייב משום מחתך, מורט (קצה הנוצה שלצד הגוף) חייב משום ממחק". (34) שבת עה, ב. (35) כתב רבינו נתן בעל 'הערוך': "סיכה, משיחה, טיחה, מריחה, שיעה, ענין אחד הוא".

ז. המתחך³⁶ מן העור פדי לעשות קמיע - חיב. והוא, שיתפנון למדת ארפו ומדת רחבו ויתחך בכונה, שהיא מלאכה; אבל אם חתך דרך הפסד או בלא כונה למדתו, אלא כמתעסק או כמשחק - הרי זה פטור³⁷. הקוטם³⁸ את הפנה - הרי זה תולדת מחתך, וחיב. וכן המגרד³⁹ ראשי פלונסות של ארז - חיב משום מחתך. וכן פל חתיכה שיתחך חרש-עין מן העצים או חרש-מתכת מן המתכות - חיב משום מחתך. הנוטל⁴⁰ גיסקם⁴¹ של עין מלפניו וקטמו⁴² לחצין⁴³ בו שניו או לפתח בו את הדלת - חיב.

(36) שבת עד, ב: "אמר רב אשי: אי קפיד אמשחתי (אם מקפיד לחתוך במידה) חייב משום מחתך". (37) כמו שכתוב למעלה "אי קפיד אמשחתי (אם מתכוין למידה) חייב משום מחתך, אבל אם אינו מכוין למידה - אין זו מלאכה. (38) "לאחר שתולש את הנוצה, קוטם ראשו שיהא דק, וראוי להניחו בכר וכסת" (רש"י שבת עד:). (39) הוא החותך ראשי הכלונסאות להרחיקם מהם, ולא עשה מעשה בגוף הכלונסאות. אבל מסתת או מגרר (לעיל פ"י הט"זיח) שעושה מעשה בגוף האבן, אינו חייב אלא משום מכה בפטיש (הקדמת 'מעשה רוקח' שם מפירוש רבינו פרחיה בשם רבינו בפירושו לתלמוד מס' שבת). (40) ביצה לג, א. (41) שאינו ראוי למאכל בהמה. (42) בכלי (עינין מגיד-משנה) כמו בהלכה הקודמת על חרש עץ וחרש מתכת העובדים בכלי. (43) להוציא שירי האוכל מבין השיניים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רצפה ואת אחת על התקרה. (72) אין נקראות יחד. (73) בשני עבריו של הלוח. (74) בזוית שהכתלים נוגעים זה בזה. (75) שכתבן על שני גליונות סמוכים שבספר.

יב. לָקַח גּוּיל⁷⁶ וְכִיּוֹצֵא בוּ, וְכָתַב עָלָיו אוֹת אַחַת בְּמִדְיָנָה זוּ, וְהִלֵּךְ פְּאוֹתוֹ הַיּוֹם וְכָתַב אוֹת שְׁנֵי בְּמִדְיָנָה אַחֶרֶת בְּמַגְלָה אַחֶרֶת - חֵיב; שְׂבִימָן שְׂמָקְרָבָן נְהָגִין זֶה עִם זֶה, וְאִינָן מַחְסְרִין מַעֲשֵׂה לְקַרְיָבָתָן.

(76) עור בהמה לאחר שהעבירו שערו, מלחוהו ועיבדוהו נקרא גויל (רבינו הל' תפילין פ"א ה"ו).

יג. הַפּוֹתֵב⁷⁷ אוֹת אַחַת, אֶף-עַל-פִּי שְׁקוּרִים מְמַנָּה תִּבְהַ שְׁלֵמָה⁷⁸ - פְּטוּר. בְּיַצֵּד? כְּגוֹן שֶׁכָּתַב מ, וְהִפְלִ קוֹרֵין אוֹתָהּ מַעֲשֵׂר; אוֹ שֶׁכָּתַבָּה בְּמָקוֹם מְנַן, שְׁהָרִי הִיא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב אַרְבַּעִים - הָרִי זֶה פְּטוּר. הַמְּגִיָּה⁷⁹ אוֹת אַחַת וְעֲשֵׂה אוֹתָהּ שְׁתִּים, כְּגוֹן שֶׁחָלַק גַּג הַחֵי"ת וְנַעֲשֵׂה שְׁנֵי זַיִינִין - חֵיב. וְכֵן כָּל פְּיוֹצֵא בְּזֶה.

(77) משנה, שבת קד, ב. (78) "כתב את אחת נוטריקון - חכמים פוטרים"; "עשה סימן נקודה על האות, ועל ידי זה נקראת כתיבה שלימה" (רש"י); וביאור נוטריקון - כתב התישיבי - כי בלשון יון ורומי קורים לסופר: נוטארי, ודרכם לכתוב בקצרה, לכן קוראים לסימנים נוטריקון, כלומר דרך סופרים (מעשה רוקח). (79) שבת קד, ב. ושם אמרו עוד: "כגון שנטל תגו של דל"ת ועשאו רי"ש", והגיה בזה את הספר, ובדבר מועט חייב הואיל וזהו תיקון הספר, ודומה לכתוב את אחת והשלים את הספר שחייב (רש"י שבת קד:).

יד. הַפּוֹתֵב בְּשִׂמְאָלוֹ⁸⁰ אוֹ לְאַחַר יָדוֹ⁸¹, בְּרִגְלוֹ, בְּפִיו וּבְמַרְפְּקוֹ⁸² - פְּטוּר⁸³. אִשְׁר⁸⁴ שֶׁכָּתַב בַּיְמִינוֹ, שֶׁהִיא לוֹ כְּשִׂמְאָל כָּל אָדָם - פְּטוּר. וְאִם כָּתַב בְּשִׂמְאָלוֹ - חֵיב⁸⁵. וְהַשּׁוֹלֵט בְּשֵׁתֵי יָדָיו בְּשָׂוֶה, וְכָתַב בֵּין בַּיְמִינוֹ בֵּין בְּשִׂמְאָלוֹ - חֵיב. כְּטָן אוֹחֵז בְּקִלְמוֹס וְגָדוֹל אוֹחֵז בְּיָדוֹ וְכוּתֵב - חֵיב; גָּדוֹל אוֹחֵז בְּקִלְמוֹס וְקָטָן אוֹחֵז בְּיָדוֹ וְכוּתֵב - פְּטוּר⁸⁶.

(80) משנה, שבת קג, א. (81) "בגב ידו, שאחז הקלמוס באצבעותיו והפך ידו וכתב" (רש"י שבת קד:). (82) פרק החיבור החיצון בין החלק התחתון והחלק העליון של הזרוע, ואחז שם קלמוס וכתב. (83) שאין דרך כתיבה בכך. (84) שאינו שולט ביד ימינו כשאר כל אדם אלא בשמאלו. (85) שבת שם, לפי אוקימתא של אביי בפירוש המשנה שם ששינוי שהכותב בשמאלו חייב. (86) תוספתא שבת פ"ב, כי אנו הולכים אחרי הגורם לכתיבה לחיוב ולפטור.

טו. אִין הַפּוֹתֵב⁸⁷ חֵיב עַד שֶׁיִּכְתֹּב בְּדָבָר הָרוֹשֵׁם⁸⁸ וְעוֹמֵד, כְּגוֹן: דִּי וְשָׁחוּר⁸⁹ וְסִקְרָא⁹⁰ וְקוּמוֹס⁹¹ וּמְנַקְתוֹם⁹² וְכִיּוֹצֵא בָהֶם; וְיִכְתֹּב עַל דָּבָר שֶׁמְתַקֵּים הַפְּתָב עָלָיו, כְּגוֹן: עוֹר וְקִלְפָּה וְנִיר וְעֵץ וְכִיּוֹצֵא בָהֶם.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הַפּוֹתֵב אוֹת כְּפוֹלָה פְּעָמִים וְהוּא שֵׁם אֶחָד, כְּמוֹ (רַר הַתָּת גַּג)

(רד תת נג רר שש סס חח) - חֵיב".

מקורו במסכת שבת שהחייב על שתי אותיות הוא גם אם התכוון לכתוב תיבה גדולה וכתב מקצתה שמתקיימת במקום אחר כמו "שם קטן משם גדול, שם משמעון כו", ואפילו אם כתב שתי אותיות כפולות שהן שם אחד חייב, כגון שש תת רר גג חח ("כגון שש מששבצר מששך ששם, תת מתתראו תתנו, וכ"ש אם נתכוון לקטנה תחילה").

וצריך להבין מדוע הביא דוגמאות רבות כ"כ ובמה מוסיף הדבר להבנת ההלכה של כותב שתי אותיות, ובפרט שחלק מהדוגמאות שהביא אינן מוזכרות בגמרא כלל.

גם צ"ל מה שכתב הגאון הרוגוצ'ובי בכיאוורו על דברי הרמב"ם "שכותב אינו חייב רק או שתי אותיות שאינם דומים זה לזה או אם דומים אם יש בהם איזה משמעות", ועפ"ז מבאר מה שדייק רש"י "נטלו לגג של חיי"ת ועשאו שני זיינין" והסופר הי' צריך לכך, כי משום כותב אינו חייב דהוה שתי אותיות דומות ואין בו תיבה בפני עצמה כמו אלו שכתב רבינו בה"י" ולכאורה תמוה הרי שני זיינין יש בהם משמעות של תיבה בפני עצמה תיבת זז - ע"ד "לא זז משם כו".

ע"פ יין מלכות ספר זמנים סימן ח מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

(62) שבת קג, ב. (63) שיש לו מוכן מיוחד. (64) בנוסח אחר: "רר תת גג"; "רר" מלשון "ריר"; חח - טבעת לרסן הבהמה ולמשכה; סס - תולע קטן הנמצא בצמר. (65) של כל אומה ואומה (רבינו בפירוש המשניות שבת פ"ב, ועי' ב'מגן אברהם' סי' שמ).

יא. הַפּוֹתֵב⁶⁶ אוֹת אַחַת סְמוּךְ⁶⁷ לַפְּתָב, אוֹ פְּתָב עַל גְּבִי⁶⁸ פְּתָב⁶⁹; וְהַמְתַּפְּנֵן לְכָתוּב חֵי"ת וְכָתַב שְׁנֵי זַיִינִין⁷⁰, וְכֵן פְּיוֹצֵא בְּזֶה בְּשָׂרָא אוֹתִיּוֹת; וְהַפּוֹתֵב אוֹת אַחַת בְּאַרְצֵי⁷¹ וְאוֹת אַחַת בְּקוֹרָה, שְׁהָרִי אִין נְהָגִין⁷² זֶה עִם זֶה; אוֹ שֶׁכָּתַב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בְּשְׁנֵי⁷³ דְּפִי פְּנָקָס, וְאִינָן נְהָגִין זֶה עִם זֶה - פְּטוּר. כְּתָבָן בְּשְׁנֵי כְּתִלֵי זָוִית⁷⁴ אוֹ בְּשְׁנֵי דְּפִי⁷⁵ פְּנָקָס, וְהֵן נְהָגִין זֶה עִם זֶה - חֵיב.

(66) משנה, שבת קד, ב. (67) שהיתה כתובה אות אחת מאתמול, וכתב אות אחת בצידה ונשלמה התיבה. (68) שהעביר הקלמוס על אותיות הכתובות כבר וחדשן, אף שהכתב נעשה יפה מבתחילה. (69) ודוקא דיו על גבי דיו, אבל אם העביר דיו על גבי סיקרא, חייב שתיים - אחת משום כותב ואחת משום מוחק (להלן בהלכה טז). (70) שלא עשה גג המחברן יחד. (71) אות אחת על גבי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומשם יפסלו האבן". (106) בנוסח אחר: "באצבע או בלא אצבע" (מעשה רוקח).

אָבֵל הַפּוֹתֵב בְּדָבָר שְׂאִין וְשׂוּמוֹ עוֹמֵד, כְּגוֹן מְשַׁקֵּין⁹³ וְמֵי פְרוֹת; אוֹ שֶׁכֶּתֵב בְּדִיו וְכִיּוֹצֵא בוֹ עַל עֲלֵי יִרְקוֹת וְעַל כָּל דְּבָר שְׂאִינוֹ עוֹמֵד - פְּטוּר. אִינּוֹ⁹⁴ חָיֵב עַד שֶׁיִּכְתֹּב בְּדָבָר הָעוֹמֵד עַל דְּבָר הָעוֹמֵד. וְכֵן אֵין הַמּוֹחֵק חָיֵב עַד שֶׁיִּמְחַק כֶּתֵב הָעוֹמֵד מֵעַל דְּבָר הָעוֹמֵד.⁹⁵

~ יום שני כ"ח ניסן ~

פֶּרֶק שְׁנַיִם עָשָׂר

1) כלל בו ביאור ג' מלאכות אחרונות [המבעיר והמכבה] ואחרונה מהן ההוצאה מרשות לרשות, וענייניה מרובים, עד שהביא הצורך לייחד לה פרקים הרבה. ונתבאר בפרק זה קצת מהותה ומהות תולדותיה.

א. המבעיר כל שהוא² - חייב. והוא, שיהא צריך לאפר. אבל אם הבעיר דרך השחתה - פטור, מפני שהוא מקלקל. והמבעיר גדישו של חברו או השורף דירתו - חייב, אף-על-פי שהוא משחית; מפני שפונתו להנקה משונאו, והרי נהקרה דעתו ושכחה חמתו, ונעשה פקורע על מתו או פחמתו שהוא חייב, וכחובל בחברו בשעת מריבה, שקל אלו מתקנים הן אצל יצרן הרע. וכן המדליק את הגר או את העצים, בין להתחמם בין להאיר - הרי זה חייב. המחמם את הפרזל כדי לצרפו במים - הרי זה תולדת מבעיר, וחייב.

87) משנה, שבת קד, ב. 88) שרישמו מתקיים. 89) עשן או פיח כבשן המתקיימים. 90) מין עפר אדום שצובעים בו. 91) כופר, שרף היוצא מעץ שמשמשים בו לדיו. 92) חומצת הנחושת ששמים בדיו להשחירה. 93) שנסחטו מפירות ומשחירים, כמיץ תותים. 94) תוספתא שבת פ"ב, וירושלמי שבת פ"ב ה"ד: "זה הכלל, אינו חייב אלא אם כתב בדבר של קיימא על דבר של קיימא". 95) כי אינו חייב במוחק אלא על-מנת לכתוב כתיבה מתקיימת.

טז. הפותב⁹⁶ על בשרו - חייב, מפני שהוא עור. אף-על-פי שחמימות בשרו מעברת הפתב לאחר זמן - הרי זה דומה לכתב שנמחק. אבל המשרטט⁹⁷ על בשרו צורת פתב - פטור. הקורע⁹⁸ על העור פתבנית פתב - חייב משום פותב. הרושם⁹⁹ על העור פתבנית פתב - פטור. המעביר דיו על גבי סקרא - חייב שתיים: אחת משום פותב, ואחת משום מוחק. העביר דיו על גבי דיו, וסקרא על גבי סקרא, או סקרא על גבי דיו - פטור.

96) משנה, שבת קד, ב. 97) שחתך בכשרו צורת אותיות. 98) תוספתא שבת פ"ב. 99) הקורע הוא דבר המתקיים, והרושם דבר שאינו מתקיים. ואינו חייב אלא בדבר המתקיים כמבואר בהלכה הקודמת.

יז. רושם¹⁰⁰ - תולדת¹⁰¹ פותב הוא. פיצד? הרושם רשמים וצורות פותל ובששר¹⁰² וכיוצא בהן, כדרך שהצריין¹⁰³ רושמים - הרי זה חייב משום פותב. וכן המוחק את הרשום לתקן - הרי זה תולדת מוחק, וחייב. המשרטט¹⁰⁴ כדי לכתב שתי אותיות תחת אותו שרטוט - חייב. הרשי העצים שמעבירין חוט של סקרא על גבי הקורה כדי שינסר בשנה - הרי זה תולדת משרטט. וכן הגבלים¹⁰⁵ שעושים פן באבנים כדי שיפצל האבן בשנה. ואחד המשרטט בצבע¹⁰⁶ או בלא צבע - הרי זה חייב.

100) שבת קג, א. 101) אפילו רושם סימן שבדה מעצמו. 102) צבע אדום בהיר. 103) וירושלמי שבת פ"ז ה"ג: "הצר צורה, הראשון (שעושה הציור באבר או בדיו) חייב משום כותב, והשני (המעביר הצבע עליו) חייב משום צובע". 104) שבת עה, ב. 105) מסתא אבנים; על הפסוק: "ויפסלו בוני שלמה... והגבלים ויכינו העצים והאבנים לבנות הבית" (מלכים-א ה, לב) פירש הרד"ק: "הם פוסלי האבן בקו ובמידה... או משרטטים בשרטוט

~ נקודות משיחות קודש ~

"המבעיר כל שהוא, חייב; והוא שיהא צריך לאפר."

שיטת האדה"ז בדעת הרמב"ם שגדר מלאכת מבעיר הוא "הוצאת האש או שמרבה האש" "דאע"פ שהמבעיר אינו חייב אלא כ"כ צריך לאפר, אע"כ עיקר החיוב אינו משום שריפת וכליון העצים אלא משום ריבוי האש". ומוכיח זאת ממה שכתב בסיום הלכה זו: "המחמם את הברזל כדי לצרפו במים הרי זה תולדת מבעיר וחייב", אע"פ שבחימום הברזל אין שום כליון. וממשיך שכן משמע גם מהדין (שהובא ברמב"ם כאן) "דהמדליק הנר אע"פ שא"צ לאפר חייב".

וצריך להבין, כיון שסובר הרמב"ם כך, היה לו להתחיל מהדוגמא שהביא אח"כ "המדליק את הנר. כו" שחמימות ואור הוא צורך הגוף, ומדוע מתחיל מהדוגמא של "צריך לאפר" שנוצר על ידי כליון העצים. בפשטות י"ל שרוצה להדגיש שתנאי במלאכת מבעיר שלא יהיה מקלקל, ולכן התחיל בהבערה באופן "שיהא צריך לאפר" כי בזה מודגש יותר שאין כאן שום ענין של השחתה וקלקול, מ"מ, הרי סוף סוף כיון שעיקר החיוב הוא מצד ריבוי האש היה לו להתחיל תיאור מלאכת מבעיר באופן המתאים למהותה של מלאכה זו.

ויובן על פי פנימיות הענינים: הל"ט מלאכות שנאסרו בשבת הן המלאכות שנעשו במשכן. ומזה גופא מובן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. חֵיב מְשׁוּם מְבַעֵיר, וְהַמְסַתְפֵּק מִן הַשְּׁמֶן שֶׁבַּנֵּר - חֵיב מְשׁוּם מְכַבֵּה.⁷

(3) מסכת שבת דף כט עמוד ב). (4) לכתחילה, שבמקום נזק לרבים לא גזרו רבנן. (5) מסכת שבת שם. (6) מסכת ביצה דף כב עמוד א). (7) משום שעל ידי זה ממחר את הכיבוי (הרא"ש), והתוספות כתבו שזה רק גרם כיבוי ומותר (להלן הלכה ד), אלא הטעם הוא "דבאותה שעה שמסתפק ממנו מכבה קצת ומכסה אורו, שאין אור הנר יפה כשיש מעט שמן בנר".

ג. הִלְקָה שֶׁנִּפְלְגָה בְּשֵׁפֶת, הַמְכַבֵּה אוֹתָהּ מִפְּנֵי אֲבוּד מְמוֹן - חֵיב; שְׁאִין אֲבוּד מְמוֹן דוֹחָה שֵׁפֶת, אֵלֶּא אֲבוּד נִפְשׁוֹת. לְפִיכֵךְ, יֵצְאוּ בְּנֵי אָדָם פְּדֵי שְׂלֵא יָמוּתוּ, וַיִּנְיָחוּ הָאֵשׁ תְּלַהֵט, וְאֶפְלוּ שׁוֹרְפֵת כָּל דִּירְתוּ כְּלָה.

ד. מִתְּרֵי⁸ לַעֲשׂוֹת מַחֲצָה בְּכָל הַפְּלִים, בֵּין מְלֵאִים בֵּין רִיקָנִים, פְּדֵי שְׂלֵא תַעֲבֹר הַדִּלְקָה. אֶפְלוּ כְּלֵי חֶרֶשׁ חֲדָשִׁים מְלֵאִים מַיִם - עוֹשִׂין מִהֵן מַחֲצָה, אֶף-עַל-פִּי שְׂוֹדָאֵי מַתְבַּקְעִין וּמְכַבִּין; שְׁגָרָם כַּפּוּיִם מִתְּרֵי¹⁰. וְכּוֹפִין קַעֲרָה¹¹ עַל גְּבֵי הַנֵּר בְּשִׁבִיל שְׂלֵא תֵאָחַז בַּקּוֹרָה.

(8) (משנה מסכת שבת דף קכ עמוד א). (9) הוא הדין בשאר מלאכות (משנה ברורה סימן שלד). (10) "לא תעשה כל מלאכה, עשייה הוא דאסור, הא גרמא שרי" (=גרם מותר - מסכת שבת דף קכ עמוד ב). וכתב המרדכי שגרם מותר רק למנוע הפסד, אבל באופן אחר אף גרם אסור. (11) (מסכת שבת דף קכא עמוד א).

ה. תְּכַבֵּה¹² שְׂדֵהָ¹³ וּמִגְדָּלָהּ¹⁴ שְׂאֵחָז בְּהֵן הָאוּר - מְבִיא עוֹר גְּדִי¹⁵, וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מִדְּבָרִים שְׂאִין הָאוּר מְלַהֵט אוֹתוֹ, וּפּוֹרְשׁוֹ עַל הַקֶּצֶה שְׁעֵדִין לֹא נִשְׂרַף, פְּדֵי שְׂלֵא תַעֲבֹר שֶׁם הָאֵשׁ¹⁶.

(12) (משנה מסכת שבת דף קכ עמוד א). (13) תיבה קטנה (פירוש המשניות לרמב"ם). (14) תיבה גבוהה הנפתחת מן הצד ושמים בה דברים לשמירה. (15) "תועלת פריסת עור של גדי - כי הוא יתחרך ולא יתלהב וימנע האש מהגיע עיון העץ" (פירוש המשניות). (16) [דברי רבינו צריכים עיון שהרי כבר כתב למעלה בהלכה ד שגרם כיבוי מותר וכל שכן שמותר לעכב הדליקה ולמה הוצרך להביא הלכה זו].

ו. טְלִית¹⁷ שְׂאֵחָז בְּהָ הָאוּר - פּוֹשְׁטָה וּמִתְפַּסָּה בָּהּ, וְאִם פְּבֵתָה - פְּבֵתָה¹⁸. וְכֵן סִפֵּר תוֹרָה שְׂאֵחָז בּוֹ הָאוּר - פּוֹשְׁטוֹ וְקוֹרָא בּוֹ, וְאִם פְּבָה - פְּבָה. וְנוֹתֵן¹⁹ מַיִם מִן הַצֵּד שְׁעֵדִין לֹא נִתְלָה בּוֹ הָאוּר, וְאִם פְּבֵתָה - פְּבֵתָה. שְׂכַח נֵר דְּלוּק עַל גְּבֵי טְבֵלָא - מְנַעֵר אֶת הַטְּבֵלָא וְהוּא נּוֹפֵל, וְאִם פְּבָה - פְּבָה. אֲבָל הִנְיָחוּ מְבַעֵר, אֶף-עַל-פִּי שֶׁפְּבָה - אֲסוּר לְטַלְטְלוֹ.

שאף שהן עבודות של חול, מ"מ בשורשן ומקורן הן בקדושה. מלאכות אלו הן העבודות העיקריות של איש ישראל בעבודתו לקונו לעשות מהעולם דירה ומשכן לה, וכן הוא בפרטי התנאים והגדרים של מלאכות שבת הקובעים מה היא מלאכה שחייבים עליה. יסודם ועיקרם הוא כפי שהם מלאכות בעבודת האדם לקונו. ומהם השתלשל אח"כ למלאכות שבת, שבלי תנאים וגדרים אלו אין היא מלאכה שחייבים עליה בשבת.

מלאכת מבעיר בעבודת ה' ענינה הדלקת נר הנשמה, שיהיה בוער באהבה כרשפי אש לה, ומבואר ב"תניא" שכשם שאור הנר "מתנונע תמיד למעלה בטבעו משום שחפץ ליפרד מהפתילה ולידבק בשורשו למעלה, אף שעל ידי זה לא יאיר כלום למטה, וגם למעלה בשורשו יתבטל אורו במציאות בשורשו. . . כך נשמת האדם. . . חפצה וחשקה בטבעה ליפרד ולצאת מן הגוף ולידבק בשורשה ומקורה בה", זהו הביאור הפנימי מדוע מלאכת מבעיר היא בכל-שהוא ואין לה שיעור, כי בעבודת ה' היא התנועה למסירות-נפש ולכן אין בה שיעור, כי גם בכל-שהוא יש כל (האיכות של) נקודת הנפש.

אבל יחד עם זה בעבודת ה' צריך שכל "מבעיר" יהיה גם צריך לאפרו כי אפר הוא החלק היותר חומרי שבכל דבר המורכב מארבעה יסודות, ומסביר האדה"ז שכאשר שורפים עץ, הרי שכל ג' היסודות אש רוח ומים שבו "חלפו והלכו להם וכלו בעשן" משא"כ האפר הנשאר, הוא העפר שבו היורד למטה, ואין האש שולטת בו הוא הנשאר קיים. . . הוא חומרי יותר מכולן".

תכלית הבערת אש הנשמה, היא לא בכדי להיפרד מהגוף אלא שההתעוררות באהבה כרשפי אש תביא בו תוספת חיזוק בעבודת ה' ובקיום המצוות, בהיותו נשמה בגוף כאן בעולם הזה הגשמי. לכן, תנאי גדול במלאכת מבעיר הוא שיהיה צריך לאפרו.

לקו"ש חלק ל"ו עמוד 187 ואילך מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

(2) רק במבעיר וצריך לאפר חייב בכל שהוא, אבל המבעיר תחת תבשילו לצורך בישול, אינו חייב אלא אם יש בו כדי לבשל ביצה קלה, כמבואר למעלה בפרק ט (מגיד משנה).

ב. הַמְכַבֵּה³ כָּל שֶׁהוּא - חֵיב. אֶחָד הַמְכַבֵּה אֶת הַנֵּר וְאֶחָד הַמְכַבֵּה אֶת הַגַּחְלֵת שֶׁל עֵץ. אֲבָל הַמְכַבֵּה גַּחְלֵת שֶׁל מִתְכָּה - פְּטוּר. וְאִם נִתְּפֹן לְצַרְף - חֵיב; שֶׁפֶן לוֹטְשֵׁי הַבְּרָזֵל עוֹשִׂים: מִחֲמַים אֶת הַבְּרָזֵל עַד שִׁיעֵשֶׂה גַּחְלֵת, וּמְכַבִּין אוֹתוֹ בְּמַיִם פְּדֵי לְחַסְמוֹ. וְזֵהוּ לְצַרְף, שֶׁהַעוֹשֶׂה אוֹתוֹ חֵיב, וְהוּא תוֹלְדֵת מְכַבֵּה. וּמִתְרֵי⁴ לְכַבּוֹת גַּחְלֵת שֶׁל מִתְכָּה⁵ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, פְּדֵי שְׂלֵא יִזְקוּ בָּהּ רַבִּים. הַנּוֹתֵן⁶ שְׁמֶן לְתוֹךְ הַנֵּר הַדִּלְקָה

עט מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק
17) (תוספתא מסכת שבת פרק י"ד). (18) שגרם כיבוי מותר. (19) (מסכת שבת דף קכ עמוד א).

ז. נְכַרְיָהוּ²⁰ שָׁבָא לְכַבּוֹת - אֵינִין²¹ אוֹמְרִים לוֹ 'כְּבֵה' וְיֵאלֶךְ²² תְּכַבֵּה', מִפְּנֵי שְׂאִין שְׂבִיתתוּ עֲלֵינוּ. אָבֵל קָטָן שָׁבָא לְכַבּוֹת - אֵינִין שׁוֹמְעִין לוֹ. וְהוּא, שְׂוִיהֵיהּ עוֹשֶׂה עַל דַּעַת אֲבִיּוֹ²³; אָבֵל מְדַעַת עֲצָמוֹ - אֵינִין בֵּית-דִּין מְצִוִּין לְהַפְרִישׁוֹ. וּבְדִלְקָה הַתִּירוֹ לֹא מְרִירָה²⁴: כָּל הַמְכַבֵּה אֵינוֹ מִפְסִיד.

20) (משנה מסכת שבת דף קכא עמוד א). (21) ש"אמירה לנכרי שבות", כמבואר למעלה פרק ו הלכה א. (22) אין צריך לומר לו אל תכבה, כי הנכרי עושה על דעת עצמו להנאת עצמו, בדעתו שלא יפסיד אם יעשה. (23) שיוודע להבחין שהכיבוי הזה נוח לאביו ועושה בשבילו. (מסכת שבת שם). (24) בפני הגויים (מסכת שבת דף קכא עמוד א).

ח. הוֹצֵאָה וְהַכְנָסָה מֵרִשׁוֹת לְרִשׁוֹת - מְלֹאכָה מְאֻבּוֹת מְלֹאכּוֹת הִיא. וְאֶף-עַל-פִּי שְׂדֵדְרָה זֶה עִם כָּל גּוֹפֵי תוֹרָה מִפִּי מִשֶּׁה מְסִינֵי נְאֻמָּרוּ, הֵרִי הוּא אוֹמֵר בְּתוֹרָה: אִישׁ וְאִשָּׁה אֵל יַעֲשׂוּ עוֹד מְלֹאכָה לְתַרּוּמַת הַקֹּדֶשׁ, וַיִּכְלָא הָעַם מִהִבִּיא; הָא לְמִדַּת, שְׂהֵבְהָה - מְלֹאכָה קוֹרָא אוֹתָהּ. וְכֵן לְמִדּוֹ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה²⁵, שְׂהַמְעִבִיר בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים מִתַּחֲלַת אַרְבַּע²⁶ לְסוֹף אַרְבַּע - הֵרִי הוּא כְּמוֹצֵיא מֵרִשׁוֹת לְרִשׁוֹת, וְחֵבֵב.

25) דבר שלא נכתב בתורה, אלא שחכמינו ז"ל שמעו וקיבלו איש מפי איש עד משה רבינו עליו השלום, והוא הנקרא "הלכה למשה מסיני" ("ספר המאור" - הוצאת ראשונים דף כז עמוד א). (26) (מסכת שבת דף צז עמוד א).

ט. אֵינִין הַמוֹצֵיא מֵרִשׁוֹת לְרִשׁוֹת חֵיב עַד שְׂוִיצֵיא כְּשֶׁעוֹר²⁷ הַמוֹעִיל מֵרִשׁוֹת הַיְחִיד²⁸ לְרִשׁוֹת הַרְבִּים אוֹ מֵרִשׁוֹת הַרְבִּים לְרִשׁוֹת הַיְחִיד, וְיַעֲקֹר²⁹ מֵרִשׁוֹת זוֹ וְנִיחַי בְּרִשׁוֹת שְׂנִיָּהּ. אָבֵל³⁰ אִם עָקַר וְלֹא הִנִּיחַ, אוֹ הִנִּיחַ וְלֹא עָקַר, אוֹ שְׂהוֹצֵיא פְּחוּת³¹ מִכְּשֶׁעוֹר - פְּטוֹר. וְכֵן³² הַמְעַבֵּיר מִתַּחֲלַת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים אֵינוֹ חֵיב עַד שְׂוִיעָקַר כְּשֶׁעוֹר מִצַּד זֶה וְנִיחַתּוֹ מִצַּד אַחֶרֶת.

27) להלן פרק י"ח מבוארים שיעורי ההוצאה בשבת. (28) ראה להלן פרק י"ד הלכה א על מהות הרשויות. (29) ראה להלן בפרק י"ג הלכות א ר"ב דיני עקירה והנחה. (30) (משנה ראשונה במסכת שבת דף ב עמוד א). (31) (משנה במסכת שבת דף צג עמוד ב). (32) (מסכת שבת דף ה עמוד ב).

י. הַזֹּרֵק³³ מֵרִשׁוֹת לְרִשׁוֹת אוֹ הַמוֹשִׁיט - הֵרִי זֶה תוֹלְדַת מוֹצֵיא, וְחֵיב³⁴. וְכֵן הַזֹּרֵק אוֹ הַמוֹשִׁיט בְּיָדוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יז. לְפִיכֶֽךָ⁵⁹ מִתֵּרֶֽךָ⁶⁰ לְאָדָם לְעַקֵּר חֲפֶֽן מְרֻשׁוֹת הַרְבִּים וְלִהְיוֹת לְחִבְרוֹ שְׁעֵמוֹ בְּתוֹךְ⁶¹ אַרְבַּע אַמּוֹת, וְכֵן חִבְרוֹ לְחִבְרוֹ הָאֶחָד שְׁבָעֵדוֹ, אֶפְלוּ הֵן מֵאָה. וְאֶף-עַל-פִּי שְׁתַּחֲפֶֽן הוֹלֵךְ כַּמָּה מִיֵּלֶיךָ⁶² בְּשֶׁבֶת - מִתֵּר, מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֵן לֹא טָלְטַל אֶלָּא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שָׁלוּ.

(59) שמונת לטלטל חפץ ברשות הרבים תוך ארבע אמות. (60) משנה (מסכת עירובין דף צה עמוד א). (61) אם הוא בתוך רשות אחת, אבל אסור להוציאו מרשות אחת ולהעבירו לרשות אחרת אף בתוך ארבע אמות, שאז הוא מוציא מרשות לרשות ואפילו לכרמלית אסור. "על כן קראתי תגר, על מה שראיתי באיזה קהילות שבבת, שנותנים ספר תורה לבית הכנסת והולכים דרך הרחוב בפחות מארבע אמות, ועושים איסור במה שמוציאים מן הבית לרחוב, שלזה לא מועילה הושיטה" (טורי זהב סימן שטמ). (62) ואף שאסור להוליך חפץ יותר ממה שלבעליו מותר ללכת, דעת רבינו כרבי יוחנן בן נורי שחפצי הפקר קונים שביתה במקומם (ראה להלן בהלכות יום טוב פרק ה הלכה ט').

יח. הוֹאִיל⁶³ וַיֵּשׁ לוֹ לְאָדָם לְטָלְטַל בְּכָל הַמְּרַבֵּעַ שֶׁהוּא אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּצִדָּן, וַיֵּשׁ לוֹ לְטָלְטַל בְּכָל הַמְּרַבֵּעַ הַזֶּה. וּבִאֲמָה שָׁלוּ⁶² מוֹדְדִין. וְאִם הָיָה נֶנֶס בְּאִיבָרָיו - נִתְּנִין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת כְּבִינוּנֵי⁶³ שֶׁל כָּל אָדָם. וּמִפִּי הַקְּבֵלָה אֲמָרוּ, שֶׁזֶה שְׁנֵאֲמַר בְּתוֹרָה "שָׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ"⁶⁴ - שֶׁלֹּא יִטְלַטַּל חוּץ לְמְרַבֵּעַ זֶה; אֶלָּא בְּמְרַבֵּעַ זֶה, שֶׁהוּא כְּמֵדַת אֲרֹךְ אָדָם כְּשִׁיפֶשֶׁט יָדָיו וְרַגְלָיו, בּוֹ בְּלֶבֶד יֵשׁ לְטָלְטַל.

(63) ראה להלן פרק י"ג הלכה י. (62) ואם היה האיש הזה ארוך ביותר, ד' אמותיו גדולות משל שאר בני אדם. (63) אמה בת שישה טפחים, כמבואר להלן פרק י"ז הלכה י"ז. (64) (מסכת עירובין דף מח עמוד א ובמכילתא) ישיבת כל איש ביום השבת תהיה כשיעור "תחתיו" - אורך כל גופו שהוא שלוש אמות, ועוד אמה כדי לפשוט ידיו ורגליו, ובשיעור זה יכול אדם לטלטל חפצים ממקום למקום (אורח חיים סימן שטמ).

טז. הַיּוֹם⁵⁵ שְׁנֵים⁵⁶, מְקַצֵּת אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל זֶה לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל זֶה - מְבִיאִין וְאוֹכְלִין בְּאֲמָצֵעַ. וּבְלֶבֶד שֶׁלֹּא יוֹצִיא זֶה מִתּוֹךְ שֶׁלוֹ לְתוֹךְ שֶׁל חִבְרוֹ. וְאִם הָיוּ שְׁלֹשָׁה, וְהֶאֱמָצְעֵי מְבָלְעִים⁵⁷ בֵּינֵיהֶם - הוּא מִתֵּר עִמָּהֶן וְהֵן מִתֵּרִין עִמּוֹ, וּשְׁנֵים הַחִיצוֹנִים אֲסוּרִים⁵⁸ זֶה עִם זֶה.

(68) אבל אסור, ומקורו ממה שאמרו (מסכת עירובין דף נא

שאינו אוכל, אבל בדבר שהוא אוכל חייב אף אם הוציאו בפיו, וכן הוא במסכת שבת דף קב עמוד א ("מגיד משנה"). (49) אף אם הכיס צר שאין החפץ נופל ממנו פטור, שאין דרך הוצאה בכך.

יד. הַמוֹצִיא מִשְׁאוּי עַל רֵאשׁוֹ: אִם הָיָה מִשְׁאוּי כְּבֵד, כְּגוֹן שֶׁקַּ מְלֵא אוֹ תֵבָה וּמְגֵדֵל וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן, שֶׁהוּא מְשִׁים עַל רֵאשׁוֹ וְתוֹפֵשׂ בִּידוֹ - חֵיב; שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ הַמוֹצִיאִין, וְנִמְצָא כְּמוֹצֵיא עַל כֶּתְפוֹ אוֹ בִּידוֹ. אֲבָל אִם לָקַח חֲפֶֽן קַל, כְּגוֹן שֶׁהֵנִיחַ כְּגֵד אוֹ סִפֵּר אוֹ סָפִין עַל רֵאשׁוֹ וְהוֹצִיא, וְהוּא אֵינּוֹ אוֹחֵז בִּידוֹ⁵⁰ - הָרִי זֶה פְטוֹר, שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדֶרֶךְ הַמוֹצִיאִין; שְׁאִין דֶּרֶךְ רַב הָעוֹלָם לְהוֹצִיא הַחֲפֶֽצִין מִנְּחִין עַל רֵאשֵׁיהֶם. הַמְעַבֵּיר חֲפֶֽן מִתַּחַת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע בְּרֻשׁוֹת הַרְבִּים, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵעֲבִירוֹ לְמַעְלָה מֵרֵאשׁוֹ - חֵיב.

(50) כלומר: אין המשאוי בידו, ואילו "ותופש בידו" שלמעלה פירושו שהמשאוי על ראשו (לחם משנה).

טו. מִתֵּר⁵¹ לְאָדָם לְטָלְטַל בְּרֻשׁוֹת הַרְבִּים בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּצִדָּן, וַיֵּשׁ לוֹ לְטָלְטַל בְּכָל הַמְּרַבֵּעַ הַזֶּה. וּבִאֲמָה שָׁלוּ⁵² מוֹדְדִין. וְאִם הָיָה נֶנֶס בְּאִיבָרָיו - נִתְּנִין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת כְּבִינוּנֵי⁵³ שֶׁל כָּל אָדָם. וּמִפִּי הַקְּבֵלָה אֲמָרוּ, שֶׁזֶה שְׁנֵאֲמַר בְּתוֹרָה "שָׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹ"⁵⁴ - שֶׁלֹּא יִטְלַטַּל חוּץ לְמְרַבֵּעַ זֶה; אֶלָּא בְּמְרַבֵּעַ זֶה, שֶׁהוּא כְּמֵדַת אֲרֹךְ אָדָם כְּשִׁיפֶשֶׁט יָדָיו וְרַגְלָיו, בּוֹ בְּלֶבֶד יֵשׁ לְטָלְטַל.

(51) ראה להלן פרק י"ג הלכה י. (52) ואם היה האיש הזה ארוך ביותר, ד' אמותיו גדולות משל שאר בני אדם. (53) אמה בת שישה טפחים, כמבואר להלן פרק י"ז הלכה י"ז. (54) (מסכת עירובין דף מח עמוד א ובמכילתא) ישיבת כל איש ביום השבת תהיה כשיעור "תחתיו" - אורך כל גופו שהוא שלוש אמות, ועוד אמה כדי לפשוט ידיו ורגליו, ובשיעור זה יכול אדם לטלטל חפצים ממקום למקום (אורח חיים סימן שטמ).

טז. הַיּוֹם⁵⁵ שְׁנֵים⁵⁶, מְקַצֵּת אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל זֶה לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל זֶה - מְבִיאִין וְאוֹכְלִין בְּאֲמָצֵעַ. וּבְלֶבֶד שֶׁלֹּא יוֹצִיא זֶה מִתּוֹךְ שֶׁלוֹ לְתוֹךְ שֶׁל חִבְרוֹ. וְאִם הָיוּ שְׁלֹשָׁה, וְהֶאֱמָצְעֵי מְבָלְעִים⁵⁷ בֵּינֵיהֶם - הוּא מִתֵּר עִמָּהֶן וְהֵן מִתֵּרִין עִמּוֹ, וּשְׁנֵים הַחִיצוֹנִים אֲסוּרִים⁵⁸ זֶה עִם זֶה.

(55) משנה (מסכת עירובין דף מה עמוד א). (56) שכל אחד יש לו מאכל מונח בד' אמותיו, וביניהם יש הפסק שש אמה, נמצא ששתי אמות של כל אחד, מובלעות אלו בתוך אלו. (57) שהוא עומד באמצע שמונה האמות, ועל ידו מונח מאכל, ונמצא ארבע אמותיו מובלעות בתוך שניהם. (58) שלא יציאו חוץ לארבע אמות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על הארץ. אכל אם היה פלי צף על גבי מים¹² ופרות בתוך הפלי¹³, ופשט ידו ולקח מן הפרות והוציא - פטור; שהרי לא נחו הפרות על גבי הארץ, ונמצא שלא עקר מעל גבי מקום ארבעה. ואין צריך לומר¹⁴, אם היו הפרות צפין על פני המים והוציאם, שהוא פטור¹⁵. וכן אם היה שקמן צף על פני המים, וקלט מן השמן והוציא - פטור¹⁶.

(10 שבת ה, ב. 11) אף שהמים שנטל בידו לא היו במצב של מנוחה אלא זורמים (רש"י). (12) בגמרא שם, הסתפקו אם אנו הולכים אחרי הפרי הנח בתוך הכלי, או שאנו הולכים אחרי הכלי שאינו נח - והעלו בתיקו, ולכן פסק רבינו שפטור מספק (מגיד-משנה). (13) בנוסח אחר: על גבי הכלי (כ"י התימנים). (14) כי בזה לא היה שום ספק, שהפירות הצפים על גבי מים יחשבו כמנוחים, ש"אמר רבא, אגוז על גבי מים, לאו היינו (אין זו) הנחתו". (15) "שצריכה להיות הנחה על יסוד העפר דוקא שהוא גושי, ולא על יסוד המים שהוא נוזל" (הרש"ש). (16) שבת ה, ב. כרבנן דרבי יוחנן בן נורי.

ה. כבר אמרנו, שאין המוציא מרשות לרשות חיב עד שיעקר ויניח; אכל אם עקר ולא הניח, או הניח ולא עקר - פטור. לפיכך, מי שהיה עומד באחת משתי רשות, ופשט ידו לרשות שניה וחפץ בידו, ונטלו אחר ממנו; או שנתן אחר לידו חפץ, והחזיר ידו אליו - שניהם פטורים, שזה עקר וזה הניח.

ו. במה דברים אמורים?¹⁷ פשהיתה ידו למעלה משלשה¹⁸, אכל היתה ידו בתוך שלשה סמוך לארץ - הרי זה פמי שהניח בארץ, וחיב¹⁹.

(17) שפטור אם נטל אחר מידו חפץ שהכניס לרשות אחרת. (18) אף שנכנסה ידו לרשות השניה והכניס את החפץ, אבל לא נעשתה הנחה. (19) שבת זב, א. חפץ הנמצא פחות משלשה טפחים לארץ, כמנח בארץ דומה.

ז. היה עומד באחת משתי רשות אלו, ופשט חברו יד מרשות שניה, ונטל חפץ מיד זה העומד ברשות זו, והכניסו אצלו; או שהוציא חפץ מאצלו, והניח ביד זה העומד - זה העומד לא עשה פלוג, שהרי נתן בידו או נטל מידו; וחברו חיב, שהרי עקר והניח.

ח. היה עומד באחת משתי רשות אלו, ונתן חברו חפץ בידו או על גביו, ויצא באותו החפץ לרשות שניה, ועמד שם - חיב; מפני שעקירת גופו בחפץ שעליו - פעקירת חפץ מאותה רשות, ועמידתו באותו החפץ - פתנת החפץ בקרקע שעמד בה. לפיכך, אם יצא בחפץ שבידו או על גביו ולא עמד

עמוד א): "המעביר ארבע אמות אינו חייב עד שמעביר הן ואלכסונו" הרי ש"אינו חייב" אבל אסור לעשות כן. ובמסכת עירובין דף צח עמוד ב ומסכת שבת דף ח עמוד א נראה שמתור אף לכתחילה לטלטל בפחות מארבע אמות (ראה למעלה הלכה טו) ועל כורחך שיש חילוק בין פחות מארבע לבין יותר מארבע בתוך חמש ושלושה חומשים (ועיין מגיד משנה וב"ח סימן שמת).

פרק שלשה עשר

(1) לבאר איכות ההוצאה ואיכות תולדותיה, המחוייב בהם והפטור.

א. אין²⁰ המוציא מרשות לרשות, או המעביר ברשות הרבים חוץ לארבע אמות, חיב, עד שיעקר²¹ חפץ מעל גבי מקום שיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יתר ויניח על גבי מקום שיש בו ארבעה על ארבעה טפחים.

(2) שבת ד, א. 3 יגביה.

ב. ידו²² של אדם²³ חשוכה לו פארבעה על ארבעה. לפיכך, אם עקר החפץ מיד אדם העומד ברשות זו והניחו ביד אדם אחר העומד ברשות שניה - חיב. וכן אם היה עומד באחת משתי רשות אלו, ופשט ידו לרשות שניה, ועקר החפץ ממנה או מיד אדם העומד בה, והחזיר ידו אליו - חיב. ואף-על-פי שלא הניח החפץ במקום שהוא עומד בו, הואיל והוא בידו - הרי הוא כמנח בארץ.

(4) שבת ה, א. 5) "לפי שיד האדם יניחו בה החפצים הגדולים, ומה שיש בה מתכונת הקיבוץ והפיטוט והאחיזה. מפני זה נחשוב אותה כאילו היא במקום שיש בו ד' על ד'. ולפיכך מי שנותן ביד האדם, כאילו הניחו בארץ במקום שאותו אדם עומד עליו" (בפירוש המשניות שם).

ג. היה²⁴ אוכל ויצא מרשות לרשות, וחשב להוציא האכל שבפיו מרשות לרשות - חיב; מפני שמתחשבת²⁵ משמיה פיו מקום ארבעה, אף-על-פי שלא הוציא כדרך המוציאין. וכן²⁶ מי שהיה עומד באחת משתי רשות אלו והשתין מים או רקק ברשות שניה - חיב; שהרי עקר מרשות זו והניח ברשות שניה, ומחשבתו עושה אותו כאלו עקר מעל גבי מקום ארבעה. היה עומד ברשות זו, ופי אמה ברשות שניה, והשתין בה - פטור²⁷.

(6) שבת קב, א. 7) "שצריך לאכלה בהליכתו, והחשיב להוצאה זו שבפיו" (רש"י). (8) משנה, עירובין צח, ב. (9) עירובין זט, א.

ד. היה עומד²⁸ באחת משתי רשות, ופשט ידו לרשות שניה, ונטל משם מים מעל גבי גמא מלאה מים, והוציאן - חיב²⁹, שהמים פלן כאלו הן מנחין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

28) שבת ה, ב. (29) באותה רשות היחיד. (30) חזר מדעתו הראשונה. (31) לרשות הרבים.

יג. הזורק³² חפץ מרשות לרשות³³ או מתחלת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים, וקדם שינוח קלטו אחר בידו, או קלטו³⁴ פלב, או נשרף - פטור, מפני שאין זו הנחה שנתפון לה. לפיכך, אם נתפון בשעת זריקה לכך³⁵ - חייב³⁶.

32) שבת קב, א. (33) אפילו תוך ארבע אמות. (34) שנעקר אחר ממקומו וקיבלה (רש"י), שאם האחר עומד במקומו וקיבלה, חייב הזורק שעשה מלאכה שלמה, כמבואר בהלכה טו. (35) שינוח בפי כלב או בפי כבשן. (36) ואף שצריך לנוח על גבי מקום ארבעה, כמבואר בהלכה א', כאן "מחשבתו עושה אותו למקום", ונחשב כאילו היה מקום ארבעה.

יד. הזורק³⁷ חפץ מרשות לרשות, והיה קשור בחבל ואגרו בידו, אם יכול למשך החפץ אצלו - פטור; שהרי אין פאן הנחה³⁸ גמורה, ונמצא פמי שעקר ולא הניח.

37) שבת קב, א. (38) אבל עקירה יש כאן (ראה לחם-משנה).

טו. הזורק ונחה בתוך ידו של חברו: אם עמד חברו במקומו וקבלה - הזורק חייב, שהרי עקר והניח; ואם נעקר חברו ממקומו וקבלה - פטור. זרק, ורץ הזורק עצמו אחר החפץ וקבלו בידו ברשות אחרת או חוץ לארבע אמות - פטור, כאלו נעקר אחר וקבלו. שאין ההנחה גמורה עד שינוח החפץ במקום שהיה לו לנוח בו בשעת עקירה.

טז. הזורק מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע, אף-על-פי שעבר החפץ באויר רשות הרבים - פטור. והוא, שיעבר למעלה משלשה טפחים; אבל אם עבר בפחות משלשה סמוף לארץ, ונח על גבי משהו, אף-על-פי שנעקר או נתגלגל ויצא החפץ מרשות היחיד לרשות היחיד אחרת - הרי הוא פמי שנשא עומד ברשות הרבים, ולפיכך חייב. וכן הזורק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע - פטור. ואם עבר החפץ בפחות משלשה סמוף לארץ, ונח על גבי משהו, אף-על-פי שחזר ונתגלגל ויצא לרשות הרבים השניה - הרי הוא פמי שנשא עומד ברשות היחיד, ולפיכך חייב.

יז. המעביר³⁹ ארבע אמות ברשות הרבים⁴⁰ זו עם רשות הרבים השניה - חייב; מפני שארבע אמות בשתי רשיות הרבים מצטרפים, מפני שלא נח החפץ ברשות שביניהן.

ברשות שניה, אלא חזר ונכנס והוא בידו, אפלו יצא ונכנס כל היום כלו עד שיצא היום - פטור, לפי שעקר ולא הניח. ואפלו עמד לתקן המשאוי שעליו - עדין הוא פטור, עד שיעמד לנוח.

ט. וכן מי שהיתה חבילתו על כתפו ורץ בה אפלו כל היום, אינו חייב עד שיעמד. והוא, שהיה רץ בה; אבל אם הלך מעט מעט - הרי זה כעוקר ומניח, ואסור. לפיכך, מי שקדש עליו היום וחבילתו על כתפו - רץ בה עד שיגיע לביתו וזורקה שם פלאחר יד.

י. עקר²⁰ החפץ מרשות הרבים, והלך בו פחות מארבע אמות ועמד, וחזר והלך פחות מארבע אמות ועמד, אפלו כל היום כלו - פטור²¹. במה דברים אמורים? בשעמד לנוח; אבל אם עמד לתקן משאו - הרי זה כמהלך, וכשיעמד חוץ לארבע אמות - חייב. והוא, שיעמד חוץ לארבע אמות²² לנוח; אבל אם יעמד לתקן משאו - עדין הוא כמהלך. ואינו חייב עד שיעמד לנוח חוץ לארבע אמות.

20) שבת ה, ב. (21) ראה למעלה פי"ב הט"ו. (22) כמו בהלכה ח' במוציא מרשות לרשות.

יא. הירה²³ קנה או רמח וכיוצא בו מנח על הארץ, והגביה הקצה האחד, והיה הקצה השני מנח בארץ, והשליכו לפניו, וחזר והגביה הקצה השני שהיה מנח בארץ והשליכו לפניו על דרך זו, עד שהעביר החפץ פמה מילין - פטור, לפי שלא עקר החפץ כלו מעל גבי הארץ²⁴. ואם²⁵ משך החפץ וגררו על הארץ מתחלת ארבע לסוף ארבע - חייב, שהמגלגל²⁶ עוקר הוא²⁷.

23) שבת ח, ב. (24) ואף שזו הדרך להעבירם באופן כזה מפני שאינם קלים למשא, מכל-מקום פטור (תוספות). (25) שבת צא, ב. (26) בנוסח אחר: "שהמגרר" (מעשה רוקח). (27) ומגלגל חבית חייב שהוא כמגרר, אבל מגלגל תיבה מרובעת פטור, שאי אפשר שלא תהא נחה קצת (תוספות).

יב. עקר²⁸ החפץ מזוית זו להניחו בזוית אחרת²⁹, שנמצאת זו העקירה עקירה המתרת, ונמלך³⁰ בדרך והוציאו לרשות שניה³¹ - פטור; מפני שלא היתה עקירה ראשונה לכך, ונמצאת פאן הנחה בלא עקירה. וכן העוקר חפץ והניחו על חברו כשהוא מהלך, ובעת שירצה חברו לעמד נטלו מעל גבי חברו - הרי זה פטור, שהרי יש פאן עקירה בלא הנחה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרֵק אַרְבָּעָה עָשָׂר

1) לבאר מהות הרשויות אשר בהן תהיה הוצאה וההעתקה מרשות לרשות, ולבאר גדיהן. ונמשך לזה בהכרח קצת דינים לבאר איכות תולדתה מתולדות ההוצאה.

א. אַרְבַּע רְשׁוּתוֹת² לְשֵׁבֶת³: רְשׁוּת הַיְחִיד⁴, וְרְשׁוּת הַרְבִּים⁵, וְכַרְמְלִית⁶, וּמְקוֹם פְּטוּר. אִי זֶה הֵיא רְשׁוּת הַרְבִּים? מַדְבָּרוֹת⁷ וְעִירוֹת וְשׁוּקִים וְדַרְכִּים הַמְפְּלִשִׁין לָהֶן. וּבְלִבְד שִׁיחֵיהָ רַחֵב הַדְּרָף שֶׁשׁ עֶשְׂרֵה⁸ אַמָּה, וְלֹא⁹ יִהְיֶה עָלָיו תַּקְרָה. וְאִי זֶה רְשׁוּת הַיְחִיד¹⁰? תְּלִי¹¹ שְׁגָבוֹה עֶשְׂרֵה טַפְחִים וְרַחֵב אַרְבָּעָה טַפְחִים עַל אַרְבָּעָה טַפְחִים אוֹ יֵתֵר עַל כֵּן. וְכֵן חֲרִיץ שֶׁהוּא עֵמֶק עֶשְׂרֵה וְרַחֵב אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוֹ יֵתֵר עַל כֵּן. וְכֵן מְקוֹם שֶׁהוּא מְקַף אַרְבַּע מַחְצוֹת, גְּבוּהֵן עֶשְׂרֵה וּבִיגְיָהֵן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוֹ יֵתֵר עַל כֵּן, אֲפֹלוּ יֵשׁ בּוֹ פְּמָה מִלִּין¹², אִם הִקְף לְדִירָה, כַּגּוֹן מְדִינָה הַמְקַפֶּת חוּמָה שְׂדֵלְתוֹתֶיהָ נִנְעָלוֹת בְּלִילָה¹³, וּמְבוֹאוֹת שֵׁשׁ לָהֶן שְׁלֹשָׁה כְּתָלִים וְלַחֵי בְרוּחַ רְבִיעִית, וְכֵן חָצֵר וְדִירָה¹⁴ וְסֶהַר¹⁵ שֶׁהִקְפוּ לְדִירָה¹⁶ - כֵּלֵן רְשׁוּת הַיְחִיד גְּמוּרָה¹⁷ הֵן.

2) שבת ו, א. 3) להלן (פ"ז ה"א) מביא רבינו: "מקום שלא הוקף לדירה אלא שיהיה תשמישו לאויר, כגון גינות ופרדסים, אם היה בו יתר על בית סאתים הרי הוא כרשות היחיד, לחייב המוציא והזורק ממנו לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכו, ואסור לטלטל בו אלא בארבע אמות ככרמלית" אין זו רשות בפני עצמה שנמנה חמש רשויות לשבת, משום שהיא באמת רשות היחיד, אלא שלענין טלטול - דינה ככרמלית, והרי היא נכללת ברה"י וכרמלית ('תוספות' שם). 4) "שינויי המקומות דיני שבת" (רבינו בפירוש המשניות). 5) "מקום שאין דורכים בו רבים" (שם). 6) "מקום מעבר לרבים, וכל העם דורכים שם". 7) "מקום אשר לא נשלמו בו לא תנאי רשות הרבים ולא תנאי רשות היחיד. ואמיתת השם כארמלית - כאלמנה זו שאינה בתולה ולא בעולת בעל" (רבינו בפירוש המשניות), ורש"י (שבת ג:): פירש: "לשון (ישעיה י, יח) יערו וכרמלו, שאינו לא הילוך תמיד לרבים ולא תשמיש רשות היחיד", ובירושלמי (שבת פ"א ה"א): "תני רבי חייא כרמל - רך מלא, אינו לא לח ולא יבש אלא בינוני" - כרמל הכתוב בתורה (ויקרא ב, יד), אינו לח ולא יבש לגמרי, אלא כשמואלים אותו ביד הוא מתרוכך, וכך "כרמלית אינה רשות היחיד ולא רשות הרבים". 8) פתוחים משני עבריהם שאפשר לעבור בהם. 9) כל אמה היא ששה טפחים (להלן פרק יז הלכה לו). 10) שבת ה, א: "המעביר ארבע אמות ברשות הרבים מקורה - פטור, שאינו דומה לדגלי מדבר". 11) שומתו לטלטל בתוכו, והמכניס והמוציא מתוכו לרשות הרבים - חייב. 12) שבת ו, א. 13) מיל הוא אלפים אמה. 14) ראה להלן בתחילת פרק יז. 15) מקום שמירה לעדר הצאן. 16) רחבה מוקפת גדר שבעיר, המשמשת כעין גדרה לצאן. 17) אבל אם לא הוקפו לדירה, אף שהם

39) שבת צח, א. ושם נשנה הדין בזורק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע - ארבע אמות חייב, כי רשויות מצטרפות, ורבינו השווה דין זה למעביר ארבע אמות. 40) למעלה משלשה טפחים. אבל למטה משלשה טפחים - הרי הוא כנח.

יח. המושיט מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע - חייב. ואפלו הושיט למעלה מאויר רשות הרבים. שפן היתה עבודת הלויים במשכן: מושיטין את הקרשים מעגלה לעגלה, ורשות הרבים בין שתי העגלות, וכל עגלה ועגלה רשות היחיד הוא.

יט. פמ"ה⁴¹ דברים אמורים⁴²? פשהיו שתי רשויות היחיד בארץ רשות הרבים, כמו שהעגלות מהלכות ברשות הרבים זו אחר זו; אבל אם היו שתי הרשויות בשני צדי רשות הרבים - אף המושיט מרשות היחיד זו לרשות היחיד שפנגדה פטור⁴³.

41) משנה, שבת צו, א. 42) שחייב המושיט. 43) שלא מצאנו במשכן הושטה מרשות היחיד לרשות היחיד, ורשות הרבים ברוחב מפסיק ביניהם (ראה רש"י בשבת צו).

כ. שכח ופשט ידו והיא מלאה פרות, והוציאה מחצר זו להכניסה לחצר שבצדה, ונזפר קדם שיקניס, והרי ידו תלויה באויר רשות הרבים - מתר להחזירה אליו לחצרו; אבל להכניסה לאותה החצר השנייה - אסור, כדי שלא יעשה מחשבתו שחשב בשעת שגגה. ואם הוציא ידו במזיד - הרי זה אסור להחזירה אצלו, אלא קנסו אותו שתהא ידו תלויה עד שתחשף.

כא. המתפונן לזרק שמנה אמות ברשות הרבים, ונח החפץ בסוף ארבע - חייב, שהרי נעשה פשעור המלאכה; ונעשית מחשבתו, שהדבר ידוע שאין זה החפץ מגיע לסוף שמונה עד שיעבר על כל מקום ומקום מפל השמנה. אבל אם נתפונן לזרק ארבע, ונח החפץ בסוף שמנה - פטור; לפי שגח במקום שלא חשב שתעבר בו, וכל שפן שתנוח. לפיכך, אם חשב בעת זריקה שנינוח החפץ בכל מקום שירצה - חייב.

כב. זרק⁴⁴ לתוף ארבע אמות, ונתגלגל חוץ לארבע אמות - פטור⁴⁵. זרק חוץ לארבע אמות, ונתגלגל לתוף ארבע אמות: אם נח על גבי משהו חוץ לארבע אמות, ואחר כך נתגלגל ונכנס לתוף ארבע אמות - חייב; ואם לא נח כלל - הרי זה פטור.

44) משנה, שבת ק, א. 45) "שהרי לא נתכוון לזריקה של חיוב" (רע"ב). ואין בזה "מלאכת מחשבת".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רשות היחיד - אסור לטלטל בתוכם מחוץ לארבע אמות (להלן בפט"ז ה"א).

ב. אֶפְלוּ¹⁸ בָּלַיִם, כְּגוֹן סְפִינָה אוּ מִגְדָּל¹⁹ שֶׁל עֵץ וְכוּרֶת²⁰ וְכִיּוֹצֵא²¹ בָּהֶן²², אִם יֵשׁ בָּהֶן אַרְבָּעָה²³ עַל אַרְבָּעָה²⁴ בְּגִבָּה עֲשָׂרָה אוּ יֵתֵר עַל זֶה - הֲרֵי הֵן²⁵ רְשׁוֹת הַיְחִיד גְּמוּרָה.

(18) שמוטר גם לטלטל בכלום. (19) שבת ק, ב. (20) עירובין לד, א. (21) שבת ח, א. משכן דבורים לעשיית דבש. (22) כלים מרובעים כספינה ומגדל, ועגולים ככוורת. (23) אפילו עומדים ברשות הרבים. (24) ככוורת שהיא עגולה, צריך להיות בחללה חמשה טפחים וג' חומשי טפח, שאז אפשר לרבע מחללה ד' על ד' (שבת ח); ראה למעלה פ"ב ה"ח. (25) בין בתוכה בין על גבה עד הרקיע כשאר רשות היחיד (או"ח סי' שמה).

ג. עֵבִיב²⁶ הַפְתָּלִים שֶׁל רְשׁוֹת הַיְחִיד - כְּרְשׁוֹת הַיְחִיד; לְאַחֲרֵים עוֹשֶׂה מַחְצָה, לְעֲצֹמוֹ לֹא כְּלִי-שֶׁפֶן. אֲוִיר²⁷ רְשׁוֹת הַיְחִיד - כְּרְשׁוֹת הַיְחִיד, עַד לְרִקְיעַ. אֶבֶל²⁸ אֲוִיר רְשׁוֹת הַרְבִּים אֵינּוּ כְּרְשׁוֹת הַרְבִּים אֶלָּא עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְלִמְעַלָּה מִעֲשָׂרָה בְּאֲוִיר רְשׁוֹת הַרְבִּים, מְקוֹם פְּטוּר הוּא²⁹.

(26) שבת צט, ב. (27) שבת ז, א. נעץ קנה ברשות היחיד גבוה מאה אמה, וזרק מרשות הרבים ונח על גביו - חייב. (28) משנה, שבת ק, א. (29) ומותר להשתמש שם.

ד. אִי זוּ הִיא³⁰ כְּרְמֵלִית³¹? תֵּל שְׁיֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה³² עַל אַרְבָּעָה אוּ יֵתֵר עַל כֵּן וְגִבְהוֹ מִשְׁלֶשָׁה וְעַד עֲשָׂרָה³³. שֶׁהַכְּרְמֵלִית אֵינָה תּוֹפְשֶׁת אֶלָּא עַד עֲשָׂרָה, וְאֵינָה רִחְבָּה פְּחוֹת³⁴ מֵאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה. וְכֵן חֲרִיץ שְׁיֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוּ יֵתֵר עַל כֵּן וְעַמֵּק מִשְׁלֶשָׁה עַד עֲשָׂרָה. וְכֵן מְקוֹם שֶׁהִקְיָה בְּאַרְבַּע מְחֻצוֹת, גְּבִהֵן מִשְׁלֶשָׁה וְעַד עֲשָׂרָה וּבִינֵיהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוּ יֵתֵר עַל כֵּן. וְכֵן קֶרֶן זְוִית הַסְּמוּכָה לְרְשׁוֹת הַרְבִּים, וְהוּא הַמְּקוֹם שֶׁמִּקְיָה שְׁלֹשׁ מְחֻצוֹת וְהַרְוֵחַ הַרְבִּיעִית רְשׁוֹת הַרְבִּים, כְּגוֹן מְבוּי שְׁאִין לוֹ לְחִי אוּ קוֹרָה בְּרוּחַ רְבִיעִית. וְכֵן הַיַּמִּים וְהַבְּקָעָה, בֵּין בֵּימֹת הַחֲמָה בֵּין בֵּימֹת הַגְּשָׁמִים - כָּל אֵלוֹ כְּרְמֵלִית הֵן.

(30) שבת ו, א. (31) שמדרבנן אסור לטלטל בתוכה ולהכניס ולהוציא לרשות אחרת, ראה בה"א. (32) טפחים. (33) שאם היא גבוהה עשרה ורחבה ארבעה - יש לה דין רשות היחיד, כמבואר בה"א. (34) שאם היא פחותה מארבעה ולמעלה משלשה, נקראת מקום פטור.

ה. אֲוִיר³⁵ הַכְּרְמֵלִית - הֲרֵי הוּא כְּכְרְמֵלִית עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְלִמְעַלָּה מִעֲשָׂרָה טְפָחִים בְּאֲוִיר הַכְּרְמֵלִית הֲרֵי הוּא מְקוֹם פְּטוּר. לְפִיכָךְ³⁶, מְעַל³⁷ פְּנֵי הַיַּמִּים שְׂפִימִים וְשִׁבְנֵהֶרֶת: עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים - בְּאֲוִיר

(39) שבת צח, א. (וראה תשובות הרמב"ם סי' סט עמ' 71). (40) בנין אבנים על ידי הקיר כעין ספסל לשבת עליו. (41) שבת ז, א. שאי אפשר ללכת שם ברווח. (42) "שהיו עמודים ברחבה, ותולים בהם הסוחרים את סחורותיהם, וגם אצטבאות היו לפניהם לשבת שם" (רש"י). (43) (עירובין צד). (44) בית הסמוך לרה"ר שכתליו בולטים ומעכבים את בני רשות הרבים להלוך שם תדיר. (45) "אף-על-פי שאין בין עמוד לעמוד ט"ז אמה - נחשב רשות הרבים, כיון שרבים הולכים שם, ומחוץ לבין העמודים רחב ט"ז אמה" (תוספות).

ז. אִי זֶה⁴⁶ הוּא מְקוֹם פְּטוּר? מְקוֹם שְׁיֵשׁ בּוֹ פְּחוֹת מֵאַרְבָּעָה⁴⁷ עַל אַרְבָּעָה וְגִבְהוֹ שְׁלֶשָׁה עַד לְרִקְיעַ, שֶׁכָּל פְּחוֹת מִשְׁלֶשָׁה⁴⁸ הֲרֵי הוּא כְּפֶאֶרֶץ. אֶפְלוּ⁴⁹ קוֹצִים⁵⁰ וּבְרִקְנִים⁵¹ אוּ גְלִילִים⁵² כְּרְשׁוֹת הַרְבִּים, גְּבִהֵן שְׁלֶשָׁה וְאִין רִחְבֵן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה - הֲרֵי הֵן מְקוֹם פְּטוּר. וְכֵן חֲרִיץ שְׁאִין בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה⁵³ וְעַמֵּק מִשְׁלֶשָׁה עַד הַתְּהוֹם. וְכֵן מְקוֹם הַמִּקְיָה שְׁאִין בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, אֶפְלוּ הִיא אֶרְפוֹ אֶלָּף מִיָּל וְרַחְבּוֹ אַרְבָּעָה פְּחוֹת שְׁעוֹרָה, וְגִבְהוֹ מִשְׁלֶשָׁה וְלִמְעַלָּה - הֲרֵי זֶה מְקוֹם פְּטוּר. וְכֵן אֲוִיר רְשׁוֹת הַרְבִּים⁵⁴ אוּ אֲוִיר כְּרְמֵלִית⁵⁵ לִמְעַלָּה מִעֲשָׂרָה עַד - הֲרֵי הוּא מְקוֹם פְּטוּר⁵⁶.

(46) שבת ו, א. (47) רוחב, ואפילו ארוך מאה אמה, שצריכים ארבעה על ארבעה מרובעים ('מגן אברהם'). (48) פחות משלשה הרי הוא כלבוד (מחובר לקרקע) - הלכה למשה מסיני. (49) כלומר, אפילו אלה הדוקרים או המאוסים אינם מקום פטור אלא אם יש בגובהם שלשה טפחים. (50) שבת ז, א. (51) שיח מלא עקצים (שופטים ח, ז). (52) צואת בקר. (53) שאם היה בו ארבעה נחשב לרשות היחיד. (54) משנה, שבת ק, א. (55) שבת, ז, ב. (56) אולם אין מציאות למקום פטור רק ברשות הרבים או בכרמלית, אבל ברשות היחיד אין דין מקום פטור, כיון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רשות הרבים ואינם מפולשים לפנים. (72) וחורי כרמלית נידונים ג"כ כפי מדתם (רשב"א). (73) ונקרא לבדו.

שרשות היחיד עולה עד לרקיע וממלאה את כל החלל (מגיד-משנה).

יא. רשות⁷⁴ היחיד ומקום פטור - מתר לטלטל בכלן. אפלו היה ארץ כל אחת משתייהן כמה מילין - מטלטל בכלה. אבל רשות הרבים והפרמלית - אין מטלטלין בהן אלא בארבע אמות. ואם העביר או הושיט או זרק חוץ לארבע אמות: ברשות הרבים - חיב, ובכרמלית - פטור. שאסור הפרמלית מדבריהם, מפני שהיא דומה⁷⁵ לרשות הרבים, שמא תתחלף ברשות הרבים. לפיכך, אם לא היה צריך לגוף ההוצאה, כגון שהעביר קוץ בכרמלית כדי שלא יזוקו בו רבים - הרי זה מתר, ואפלו העבירו כמה אמות. וכן כל פיוצא בזה.

ח. מקום⁵⁷ שיש בגבהו תשעה טפחים מצמצמים, לא פחות ולא יתר, ברשות הרבים - הרי הוא ברשות הרבים. ואין משגיחין⁵⁸ על מדת ארכו ומדת רחבו, בין רחב בין קצר, מפני שרבים מכתפין⁵⁹ עליו⁶⁰. אבל אם היה יתר על תשעה או פחות: אם היה בו ארבעה על ארבעה או יתר - הרי הוא פרמלית, ואם אין בו ארבעה על ארבעה - הרי הוא מקום פטור⁶¹.

(57) שבת ח, א. (58) זוהי גם דעת רש"י, אבל דעת הראב"ד שרק אז נחשב לרה"ר אם רחב ארבעה. (59) עומדים ונסמכים שם לתקן את המשא שעל כתפיהם. (60) וכיון שצורך בו לרבים, רשות הרבים הוא בין רחב בין קצר (רש"י). (61) ואם היה גבוה עשרה ורחב ארבעה, הוא רשות היחיד.

(74) שבת ו, א. (75) בזה שאין לו מחיצות.

יב. פשם⁷⁶ שמתר לטלטל בכל מקום פטור, כף מתר להכניס ממנו לרשות היחיד או לרשות הרבים, ואין צריך לומר לכרמלית. ומוציאין לו מרשות היחיד ומרשות הרבים, ואין צריך לומר מן הפרמלית.

ט. גג⁶² הסמוך לרשות הרבים בתוך עשרה טפחים - הואיל ורבים מכתפין עליו⁶³, אסור לטלטל בגג עד שיעשה לו סלם קבוע⁶⁴ להתירו. עמוד⁶⁵ ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה - הרי זה רשות היחיד. נעץ בגבהו⁶⁶ יתד כל שהוא, אפלו אינה גבוהה⁶⁷ שלשה, הואיל וראוי לתלות ביתד ולהשתמש בו - הרי זה ממעט ונעשה פרמלית. ואין מודדין לו אלא מן היתד ולמעלה. ואפלו מלאהו בל⁶⁸ יתדות - הרי זה ממעט גבהו, שהרי תולין באותן היתדות ומשתמשים בהן.

(76) שבת ו, א.

יג. פשם⁷⁷ שאסור לטלטל בכל הפרמלית, כף אסור להוציא ממנה לרשות היחיד או לרשות הרבים; או להכניס לפרמלית מרשות היחיד או מרשות הרבים. ואם הוציא או הכניס - פטור.

(77) שם.

יד. המוציא⁷⁸ מרשות היחיד לרשות היחיד או מרשות הרבים לרשות הרבים ובכרמלית באמצע - פטור⁷⁹. וכן המושיט או הזורק מזו לזו ובכרמלית באמצע - פטור. המוציא חפץ מרשות הרבים לכרמלית והניחו שם, וחזר ועקרו מפרמלית והכניסו לרשות היחיד; או שהוציאו מרשות היחיד לכרמלית והניחו שם, וחזר ועקרו מפרמלית והוציאו לרשות הרבים - הרי זה פטור.

(62) עירובין פד, ב. (63) משתמשים בו. ולפיכך נראה כרשות הרבים. (64) בין לחול בין לשבת, ובהו סילק את הרבים ממנו, ונעשה הגג מיוחד לו (רשב"א). (65) עירובין עח, א. (66) כלומר, לצידו למטה לארץ (בניגוד לרש"י והראב"ד שפירשו נעץ בו כראשו, כלומר על גביו). (67) כגירסת רבינו חננאל שם: "רב אשי אמר, אע"פ שאינה גבוה ג' אפשר [דתלין] ביה מידי", ועיין 'מגיד משנה'. (68) כלומר, למטה לארץ ואינם גבוהים שלשה (מגיד-משנה, ועיין לחם-משנה).

(78) שבת צז, א; בנוסח אחר: "המושיט או המוציא חפץ" ('מעשה רוקח'). (79) אם לא העביר בשתי רה"ר ביחד ארבע אמות, אבל העביר בשתייהן - בלא צירוף הכרמלית - ארבע אמות חייב - שרשויות מצטרפות, כמבואר בפ"ג הי"ז.

ל. חורין⁶⁹ רשות היחיד⁷⁰ - הרי הן ברשות היחיד. אבל חורי רשות הרבים⁷¹ - אינם ברשות הרבים, אלא הרי הן כפי מדתן. פיצד? חור בצד רשות הרבים: אם יש בו ארבעה על ארבעה וגבוה עשרה - הרי הוא רשות היחיד⁷²; ואם אין גבוה עשרה - הרי זה פרמלית; ואם אין בו ארבעה על ארבעה - הרי זה מקום פטור. והוא, שגבוה שלשה; שפל הפחות משלשה - הרי הוא בארץ⁷³.

טו. המוציא⁸⁰ מרשות היחיד לרשות הרבים, ועבר על מקום פטור שהיה ביניהן בהליכתו - חיב, שמחלה אינו פעומו. ואין צריך לומר בזורק⁸¹, שעבר החפץ במקום פטור, שאינו חשוב כמי שנתן שם. היה⁸² עומד במקום פטור, ונטל חפץ מרשות

(69) שבת ז, ב. (70) חורים שבכותל לצד רשות היחיד, או שהם מפולשים מעבר לעבר. (71) חורים שבכותל לצד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחית מחיצתא" שכל מחיצה שהגדיים בוקעים בה - אינה מחיצה. (96 משנה, שבת ק, א. 97) שם נאמר: "ברבילה שמינה שנינו", וסובר רבינו שהוא-הדין בכל דבר הנדבק. (98) שכיון שאין החור רחב ארבעה, אינו נחשב כרשות היחיד אלא כמקום פטור.

יט. זרק⁹⁹ קנה¹⁰⁰ או רמח מרשות היחיד, ונתקע ברשות הרבים כשהוא עומד - פטור, שהרי מקצתו במקום פטור¹⁰¹. זרק כלי מרשות היחיד לרשות הרבים, והיה אותו כלי גדול ויש בו ארבעה על ארבעה בגובה עשרה - פטור; מפני שפלי זה רשות היחיד גמורה, ונמצא כמציא מרשות היחיד לרשות היחיד.

(99 שבת ח, א. 100) גבוה עשרה. (101) שאינו חייב רק אם נח כולו ברשות הרבים (רש"י).

כ. בור¹⁰² השעה¹⁰³ ברשות הרבים, ועקר חליא¹⁰⁴ מקרקעיתו והשלימו לעשרה¹⁰⁵, אף-על-פי שעקירת החפץ ועשיית המחצה באין כאחת - פטור, מפני שלא היתה המחצה עשרה בתחלה. היה הבור עשרה¹⁰⁶, והשליף¹⁰⁷ בו חליא ומצטו מעשרה¹⁰⁸ - פטור, שהרי הנחת החפץ וסלוק המחצה באין כאחת¹⁰⁹.

(102) שבת צט, ב. (103) שהוא כרמלית. (104) עפר מקרקעית הבור או משפתו, והשליכו לרשות הרבים. (105) ועכשיו נעשה רשות היחיד. (106) שהוא רשות היחיד. (107) מרשות הרבים. (108) ועכשיו נעשה כרמלית. (109) בשני מקרים אלה, נסתפקו בגמרא אם חייב או לא, וכיון שלא נפשטה הבעיה - פסק רבינו שפטור מספק.

כא. הזורק¹¹⁰ דף¹¹¹ ונח על גבי יתדות¹¹² ברשות הרבים ונעשה ברשות היחיד, אפלו היה כלי על גבי הדף¹¹³ - פטור¹¹⁴, שהרי עשיית המחצה עם נוחת הכלי באין כאחת.

(110) שבת צט, ב. (111) רחב ארבעה. (112) דקות, שהיו גבוהות עשרה ואין רחבות ארבעה, ודף זה הרחב ארבעה - עשאה רשות היחיד (רש"י). (113) ואף שבוודאי נח הדף תחילה על היתדות ואחרי-זה נח החפץ. (114) זוהי בעיה שלא נפשטה בגמרא, ולכן פטור מספק.

כב. בור¹¹⁵ שהוא עמק עשרה¹¹⁶ ורחב שמנה ברשות הרבים, וזרק מחצלת ברשות הרבים¹¹⁷ וחלקה הבור ברחבו לשנים - פטור¹¹⁸; שהרי עם הנחת הכלי בטלו המחצות, ונעשה כל מקום מהן פחות מארבעה על ארבעה.

(115) שבת ק, א. (116) שהוא רשות היחיד. (117) בנוסח אחר: "מרשות הרבים", והנוסח נכון ('מעשה רוקח'). (118) כאבוי ולא כרבי יוחנן (שם). ועיין 'מגיד משנה'.

היחיד או מאדם העומד שם, והניחו ברשות הרבים או פיד אדם העומד שם - פטור. וכן אם הכניס מרשות הרבים לרשות היחיד, ועמד במקום פטור - פטור.

(80) שם. (81) שאפילו בן עזאי הסובר מהלך כעומד דומה, מודה בזרק מתחילת ארבע לסוף ארבע שחייב (שבת ו.1).

טז. עמוד⁸³ ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה, ואין בעקרו⁸⁴ ארבעה, ויש בגבה הקצר שלו שלשה - הרי הוא רשות היחיד, ואם זרק מרשות הרבים ונח על גביו - חייב. תל⁸⁵ המתלקט⁸⁶ גבה עשרה טפחים מתוף ארבע אמות⁸⁷ - הרי הוא רשות היחיד, ואם זרק מרשות הרבים ונח על גביו - חייב.

(83) שבת קא, א. (84) בחלקו הנוגע בארץ. (85) שבת ק, א. (86) שהוא במדרון והולך ומתלקט מעט מעט עד שמגביה עשרה מתוך ד' אמות. הרי הוא כאילו זקוף כולו והוא רשות היחיד במקום גבוה, ואם זרק מרשות הרבים ונח על גביו - חייב (רש"י). (87) אבל אם היה הגובה עשרה מתוך חמש אמות, הרי הוא כרשות הרבים, שהרי אפשר להלך שם (רש"י).

יז. נעץ⁸⁸ קנה ברשות היחיד, אפלו גבוה מאה אמה, וזרק מרשות הרבים ונח על גביו - חייב⁸⁹, שרשות היחיד עולה עד לרקיע. אילו⁹⁰ שהוא עומד ברשות היחיד ונפחו נוטה לרשות הרבים, וזרק⁹¹ ונח על גופו⁹² - פטור, שאין הנוף הולך אחר העקר.

(88) שבת קז, ב. (89) ואף שצריך עקירה והנחה על גבי מקום ארבעה על ארבעה (פ"ג ה"א), נראה מדברי רש"י וקצת גאונים, שבהנחה ברשות היחיד - אין צריך מקום ארבעה על ארבעה. (90) שבת ח, א. (91) מרשות הרבים. (92) ענפיו.

יח. נעץ⁹³ קנה ברשות הרבים ובראשו טרסקל⁹⁴, וזרק ונח על גביו - פטור, שאין רשות הרבים אלא עד עשרה⁹⁵. הזורק⁹⁶ ארבע אמות ברשות הרבים, ונח החפץ כחל, כגון שזרק חלב⁹⁷ או בצק ונדבק כחל: אם נדבק למעלה מעשרה טפחים - בזורק באויר, שלמעלה מעשרה ברשות הרבים מקום פטור הוא; נדבק למטה מעשרה טפחים - בזורק בארץ, וחיב. זרק למעלה מעשרה, ונח בחור כל שהוא - פטור⁹⁸.

(93) שבת קא, א. (94) סל. (95) ואף ש"גבוה עשרה ורחב ארבעה ברשות הרבים נחשב לרשות היחיד" (הלכה א'). זהו רק אם הוא רחב ארבעה גם למטה, אבל כאן שבתוך עשרה יש רק קנה דק והסל הוא למעלה, אין אומרים "גוד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למקום שהוא יכול להחזיר). שהרי שנינו (מסכת שבת דף קנ"ה:) "אין אובסים את הגמל אלא מלעיטין" (תוספות). (6) יימשך אחר צווארו וחוששים שיוציא לרשות הרבים אם אין ראשו ורובו בפנים (מע"ר"ק).

ב. לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים, ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד, אלא אם-פן הכניס ראשו ורבו למקום שהוא שותה. במה דברים אמורים? פשהיה שותה בכלים נאים, שהוא צריך להן, גזרה שמא יוציאם; אבל אם היו כלים שאינם נאים, שאינו צריך להן, או שהיה הפור בכרמלית אף-על-פי שהכלים נאים - מכניס ראשו בלבד ושותה במקומו, ואף-על-פי שלא הכניס ראשו ורבו.

ג. עומד אדם ברשות הרבים וקולט⁸ מן האויר מן המים המקלחין מן הצנור או מן הכתל, ושותה⁹. ובלבד שלא יגע¹⁰ בצנור או בפתל ויקלט מעל גבן. ואם נגע: אם היה מקום שנגע בו למעלה מעשרה בפחות משלשה¹¹ סמוך לגג - הרי זה אסור; שנמצא פנוק¹² מעל הגג, שהוא רשות היחיד. וכן אם היה בצנור ארבעה על ארבעה, בין שהיה הצנור פתוח¹³ עשרה בין שהיה למעלה¹⁴ מעשרה, וקלט ממנו מים - הרי זה אסור. ולמה אינו חיב¹⁵? מפני¹⁶ שלא נחזר¹⁷ המים, אלא הרי הן נזחלין והולכין.

(7) (משנה במסכת עירובין דף צט עמוד ב). (8) תופס ומקבל בכלי מן המים הנזחלים. (9) כי אוויר למעלה מעשרה טפחים ברשות הרבים מקום פטור הוא (ראה בפרק י"ד הלכה ז), ואפילו אם הוא למטה מעשרה שהיא רשות הרבים גמורה, הלא ידו גם כן ברשות הרבים היא. (10) לקרב את הכלי לצנור. (11) שכל פחות משלושה כלבוד (כמחובר), והרי הוא כאילו קלט מן הגג שהוא רשות היחיד. (12) ומכל מקום לא נחשב כאילו הוציא מרשות היחיד (כמבואר בסוף ההלכה). (13) שכל מקום של ארבעה טפחים ברשות הרבים הגבוה משלושה ועד עשרה, דינו ככרמלית, ואסור מדרבנן להשתמש בה לרשות הרבים (פרק י"ד הלכה י"ג). (14) שמקום גבוה עשרה ורחב ארבעה ברשות הרבים הוא רשות היחיד. (15) חטאת, אם נגע בצנור וקלט ממנו מים. (16) (תלמוד ירשלמי מסכת עירובין פרק י הלכה ו). (17) ואינו חייב במוציא מרשות לרשות, אלא אם עקר ממקום שנח החפץ, כמבואר בפרק י"ג הלכה ד.

ד. זיז¹⁸ שלפני החלון יוצא באויר שעל רשות הרבים, אם היה למעלה מעשרה¹⁹ טפחים - מתיר להשתמש²⁰ עליו, שאין רשות הרבים תופסת אלא עשרה טפחים. לפיכך מתיר²¹ להשתמש בכל הפתל עד עשרה טפחים התחתונים.

כג. בור¹¹⁹ ברשות הרבים עמק עשרה¹²⁰ ורחב ארבעה, מלא מים וזרק לתוכו חפץ¹²¹ ונח על גבי המים - חיב, שאין המים מבטלין המחצות. היה מלא פרות¹²² וזרק לתוכו - פטור, שהרי מעטו הפרות את שעורו¹²³.

(119) שבת ק, א. (120) שהוא רשות היחיד. (121) כבד שאינו צף על גביו אלא נח בתוכו כגון אבן (רש"י). (122) לדעת הרשב"א מדובר כאן בפירות של טבל, שאסור לטלטלם בשבת ולהוציאם מהבור, ולכן מבטלים את המחצות. (123) נראה שהוא-הדין בכל דבר נוזל שאינו מבטל מחיצות, אבל דברים יבשים דינם כפירות (מגיד-משנה).

כד. רקק מים¹²⁴ שהוא עובר ברשות הרבים, ורבים מהלכין¹²⁵ בו: אם אין בעמקו עשרה טפחים - הרי הוא ברשות הרבים; בין שהיה רחב אפלו ארבע אמות¹²⁶, בין שלא¹²⁷ היה ברחבו ארבעה טפחים, שהרי רב העם מדלגין עליו ואין מהלכין בתוכו, הואיל ואין בעמקו עשרה - הרי הוא רשות הרבים. ואם יש בעמקו עשרה או יתר - הרי הוא ככרמלית כשאר הימים. והוא, שיש ברחבו ארבעה טפחים או יתר על כן, שאין פרמלית פחותה מארבעה.

(124) משנה, שבת ק, ב. ופירוש רבינו חננאל (שם) בצה, מים לא עמוקים מעורבים בעפר שרבים עוברים בהם. (125) רגילים ללכת בו ברגל. (126) ואין מהלכים בו אלא על-ידי הדחק. (127) ובני אדם עוברים בתוכו או מדלגים עליו.

~ יום שלישי כ"ט ניסן ~

פרק חמשה עשר

(1) נתבארו בו גזירות של דבריהם בידי ההוצאה ותולדותיה. ונמשך לזה ביאור מה שמתור (שהיה באפשר לחוש לו מהיות לו קצת דמיון להם), כמבואר שם.

א. עומד² אדם ברשות הרבים ומטלטל³ ברשות היחיד פלה. ועומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים, ובלבד שלא יוציא חוץ לארבע אמות. ואם הוציא - פטור, מפני שהוא ברשות אחרת. וכן עומד אדם ברשות היחיד ופותח ברשות הרבים, ברשות הרבים ופותח ברשות היחיד. בהמה שהיתה רבה בחוץ וראשה בפנים - אובסין⁴ אותה; ובגמל⁵ - עד שיהא ראשו ורבו בפנים, הואיל וצנארו ארוך⁶.

(2) (משנה במסכת עירובין דף צח עמוד ב). (3) דברים שאין לחוש שמה יוצאים לרשות הרבים (ראה להלן הלכה ב). (4) מאכילים אותה הרבה על כורחה, ואין חוששים שמה יימשך אחרי פרתו ויוציא את הדלי החוצה לרשות הרבים. (5) מלעיטים (מכניסים את המאכל לפיו, עד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. בור²⁹ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וְחֵלּוֹן³⁰ עַל גְּבִיּוֹ - הַבּוֹר וְחֵלּוֹתָיו³¹ מְצֻטְרָפִים לְעֶשְׂרָה, וּמְמַלְאִין מִמֶּנּוּ בְּשֶׁבֶת. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהָיָה סְמוּךְ לַפֶּתַל בְּתוֹךְ אַרְבָּעָה טְפָחִים³², שָׁאִין אָדָם יָכוֹל לְעַבְרָ שָׁם; אֲבָל אִם הָיָה מְפֹלֵג - אִין מְמַלְאִין מִמֶּנּוּ, אֲלָא אִם-כֵּן הֵיחָה חֵלּוֹתוֹ גְּבוּהָה עֶשְׂרָה; שְׁנַמְצָא הַדְּלִי, כְּשֶׁנִּצְּא מִן הַחֵלְלָא, יֵצֵא לְמָקוֹם פְּטוּר³³.

(29) (משנה במסכת עירובין דף צט עמוד א) מים מכונסים. (30) בכותל מול הבור, וכן הוא במשנה, אבל בנוסחה אחרת: "וחוליא על גביו" (ויניציאה ומער"ק). (31) צבור העפר אשר מסביב לשפת הבור. (32) שבהפסק פחות מארבעה אינן הולכים שם רבים, ונחשב למקום פטור. (33) ומותר לטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד דרך מקום פטור.

י. אֲשֶׁפָּה³⁴ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים גְּבוּהָה עֶשְׂרָה³⁵ טְפָחִים וְחֵלּוֹן עַל גְּבִיּוֹ - שׁוֹפְכִין לָהּ מִים בְּשֶׁבֶת³⁶. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים? בְּאֲשֶׁפָּה שֶׁל רַבִּים, שָׁאִין דְּרָפָה לְהַפְנוֹת; אֲבָל שֶׁל יְחִיד - אִין שׁוֹפְכִין עֲלֶיהָ; שְׁמָא תַתְּפִנָּה³⁷, וְנִמְצָאוּ שׁוֹפְכִין כְּדַרְכָּן³⁸ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים.

(34) (משנה במסכת עירובין דף צט עמוד ב). (35) אבל פחותה מעשרה היא כרמלית, ואסור לזרוק מרשות הרבים לכרמלית. (36) שמתור לטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד דרך מקום פטור. (37) בחול. (38) כהרגלם לפני הפניו.

יא. אֲמַת³⁹ הַמִּים⁴⁰ שֶׁהִיא עוֹבְרַת⁴¹ בְּחָצֵר: אִם יֵשׁ בְּגִבְהָה⁴² עֶשְׂרָה טְפָחִים וּבְרַחֲבָה אַרְבָּעָה, או יוֹתֵר עַל כֵּן עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת⁴³ - אִין מְמַלְאִין מִמֶּנּוּ בְּשֶׁבֶת, אֲלָא אִם-כֵּן עֶשׂוּ לָהּ מְחָצָה גְבוּהָה עֶשְׂרָה טְפָחִים בְּפְנוּסָה וּבִיִּצְיָא⁴⁴. וְאִם אִין בְּגִבְהָה עֶשְׂרָה או שָׁאִין בְּרַחֲבָה אַרְבָּעָה - מְמַלְאִין מִמֶּנּוּ בְּלֹא מְחָצָה.

(39) (משנה במסכת עירובין דף פז עמוד א). (40) תעלה לא רחבה היוצאת מהמעייין. (41) נכנסת לחצר מצד האחד ויוצאת מצד השני בתעלה שתחת הכתלים. (42) בעומק המים. (43) בשיעור זה נעשו המים רשות כרמלית לעצמם גם בתוך החצר, ואסור למלא מים ממנה. (44) כמבואר בהלכה יג.

יב. הִיָּה בְּרַחֲבָה⁴⁵ יָתֵר מֵעֶשֶׂר אַמּוֹת, אָף-עַל-פִּי שָׁאִין בְּגִבְהָה עֶשְׂרָה - אִין מְמַלְאִין מִמֶּנּוּ עַד שֶׁנִּעְשָׂה לָהּ מְחָצָה. שְׁכָל יָתֵר עַל עֶשֶׂר - פְּרָצָה הִיא, וּמְפַסְדָּת הַמְּחָצוֹת. וּמָהוּ לְטַלְטֵל בְּכָל הַחָצֵר? אִם נִשְׁאָר מִצַּד הַפְּרָצָה פֶּסֶס⁴⁶ מְכָאן וּפֶסֶס מְכָאן בְּכָל שְׁהוּא, או פֶּסֶס רַחֵב אַרְבָּעָה טְפָחִים מְרוּחַ אַחַת - מִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכָל הַחָצֵר, וְאִין אֲסוּר אֲלָא לְמִלְאֵת מִן הָאֲמָה בְּלִבָּד; אֲבָל אִם לֹא נִשְׁאָר פֶּסֶס כָּלֵל - אֲסוּר לְטַלְטֵל בְּכָל הַחָצֵר, שֶׁהָרִי נִפְרָצָה חָצֵר לִים שֶׁהוּא בְּרַמְלִית.

(18) (משנה במסכת עירובין דף צח עמוד ב). "קצה היוצא מן הכותל, מבניין או עץ או אבן או זולתם" (רבינו בפירוש המשניות). (19) שהוא מקום פטור. (20) כמבואר בהלכה ג. (21) כי ב"מקום פטור" מותר להשתמש (פרק י"ד הלכה ז).

ה. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהָיָה זִיז אֶחָד יוֹצֵא בְּאֵוִיר; אֲבָל אִם הָיָה יוֹצֵאִים בְּפֶתַל שְׁנֵי זִיזִין זֶה לְמִטָּה מְזָה, אָף-עַל-פִּי שֶׁשְׁנֵיהֶם לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרָה, אִם יֵשׁ בְּזִיז הַעֲלִיּוֹן שְׁלֹפְנֵי הַחֵלּוֹן רַחֵב אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה - אֲסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עֲלָיו; מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְשׁוּת בְּפְנֵי עֲצָמוֹ, וְהִזִּיז שֶׁתַּחְתּוֹ רְשׁוּת אַחֶרֶת, וְאָסְרוּ זֶה עַל זֶה. שָׁאִין שְׁתֵּי רְשׁוּת מִשְׁתַּמְשׁוֹת בְּרִשׁוֹת אַחַת.

ו. אִין בְּעֲלִיּוֹן אַרְבָּעָה וְאִין בְּתַחְתּוֹן אַרְבָּעָה - מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשְׁנֵיהֶן, וְכֵן בְּכָל הַפֶּתַל עַד עֶשְׂרָה טְפָחִים הַתַּחְתּוֹנִים. הִיָּה בְּתַחְתּוֹן אַרְבָּעָה וּבְעֲלִיּוֹן אִין בוֹ אַרְבָּעָה - אִינוֹ מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּעֲלִיּוֹן אֲלָא כְּנֶגֶד חֵלוֹנוֹ בְּלִבָּד; אֲבָל בְּשָׂאָר הִזִּיז שְׁבִשְׁנֵי צַדֵּי הַחֵלּוֹן - אֲסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ, מִפְּנֵי זֶה שֶׁתַּחְתּוֹ שֶׁחֶלֶק רְשׁוֹת לְעֲצָמוֹ.

ז. כָּל²² זִיז²³ הַיּוֹצֵא עַל אֵוִיר רְשׁוֹת הַרְבִּים שֶׁמִּתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עֲלָיו, כְּשֶׁהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ - אִין נוֹתֵנִין עֲלָיו וְאִין נוֹטְלִין מִמֶּנּוּ אֲלָא כְּלִי חֶרֶס וְזִכּוּכִית וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן, שְׁאִם יִפְלוּ לְרְשׁוֹת הַרְבִּים - יִשְׁבְּרוּ; אֲבָל שָׂאָר כְּלִים וְאֲבָלִין - אֲסוּרִים²⁴, שְׁמָא יִפְלוּ לְרְשׁוֹת הַרְבִּים וּיִבְיֵאִם.

(22) (מסכת עירובין דף צח עמוד ב). (23) בין שהוא רחב ארבעה בין שאינו רחב ארבעה. (24) ודווקא בזיז וכיוצא בו, אבל דבר רחב כגג, שהשתמש עומד שם עם הכלי, מותר להשתמש בכל הכלים (ריטב"א, ושולחן ערוך אורח חיים סימן שנג).

ח. שְׁנֵי פְתִים בְּשְׁנֵי צַדֵּי רְשׁוֹת הַרְבִּים, זָרֵק מְזוּז לְזוֹ לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרָה - פְּטוּר. וְהוּא, שִׁיְהִי שְׁנֵיהֶם שְׁלֹו או שִׁיְהִי בִּינֵיהֶם עֵרוּב²⁵. וְאִפְלוּ בְּגָדִים וּכְלֵי מַתְכוּת²⁶ מִתֵּר לְזָרֵק²⁷. וְאִם הָיָה זֶה לְמַעְלָה מְזָה וְלֹא הָיָה בְּשׁוּה - אֲסוּר לְזָרֵק בְּגָד וְכִיּוֹצֵא בוֹ, שְׁמָא יִפְלוּ וּיִבְיֵאֲנוּ²⁸; אֲבָל כְּלֵי חֶרֶס וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - זָרֵק.

(25) שאם היו הבתים שייכים לשני בני אדם ולא עשו עירוב, אסור מדברי סופרים לטלטל ברשות היחיד, כמבואר בפרק א מהלכות עירובין הלכות א"ב. (26) אף שאם יפלו לרשות הרבים לא יישברו, אין חוששים שמא ירד ויביאם אליו. (27) כיוון שהמקומות מכווננים זה מול זה, אינו צריך לאמן ידי לזריקה שלא יפול החפץ למטה (בגמרא). (28) ואם המקום שביניהם לא היה רשות הרבים אלא כרמלית, מותר אפילו בית אחד גבוה מחבירו ("מגיד משנה" בשם הרשב"א).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

45) כי עד עשר אמות נחשבת הפריצה כפתח המשמש לכניסה ויציאה, ואין כאן פריצת המחיצות (פרק ט"ז הלכה ט"ז). 46) עמוד הנעשה להיכר מחיצה, במבוי נקרא "לחי" ובחצר נקרא "פס" (תוספות במסכת עירובין דף יב עמוד א).

יג. והיא⁴⁷ מעמידין את המחיצה במים? אם היתה למעלה מן המים, צריך שיהיה טפח מן המחיצה יורד⁴⁸ בתוך המים; ואם היתה המחיצה פלה יורדת⁴⁹ בתוך המים, צריך שיהיה טפח ממנה יוצא למעלה⁵⁰ מן המים, כדי שיהיו המים שפחצרו מבודלין. אף-על-פי שאין המחיצה מגעת עד הקרקע⁵¹, הואיל ויש בה עשרה טפחים - הרי זו מתרת. ולא התיירו מחיצה תלויה אלא במים בלבד; שאסור טלטול במים - מדבריהם, והקלו במחיצה שאינה אלא כדי לעשות הכר.

טז. חצרו⁶⁰ שהיא פחותה מארבע אמות על ארבע אמות - אין שופכין בתוכה מים בשבת⁶¹, מפני שהן יוצאין לרשות הרבים במהרה. לפיכך צריך לעשות גמא מחזקת סאתים⁶² בתוך החצר, או ברשות הרבים בצד החצר, כדי שיהיו המים נקבצים בתוכה⁶³. וצריך לבנות עליה פפה⁶⁴ מבחוץ, כדי שלא תראה העוקה⁶⁵ הזאת ברשות הרבים. והחצר והאקסדרה מצטרפין לארבע אמות. וכמה הוא המקום שמחזיק סאתים? חצי אמה על חצי אמה ברום שלשה חמשי אמה.

47) (מסכת עירובין דף פו עמוד א). 48) שוקע בתוכם כדי לחלק בין המים שבחוץ שהם כרמלית למים שבפנים. 49) בנוסחה אחרת: "כולה בתוך המים" (מע"ק). 50) שתהיה ניכרת המחיצה המפסיקה. 51) ונקראת "מחיצה תלויה", ואמרו בגמרא: "אין מחיצה תלויה מתרת אלא במים, קל הוא שהקילו חכמים במים".

60) משנה במסכת עירובין דף פח עמוד א. 61) שיערו חכמים שכל אדם צריך לתשמישו בכל יום סאתים מים בערך, ושיעור זה נבלע בקרקע של ד' אמות, אבל אם החצר היא פחותה משיעור זה "המים שותתים ברשות הרבים מכוחו" (רבינו בפירושו המשניות). 62) שיעור סאה הוא שישה קבים שהם קמ"ד ביצים, שלישית האיפה, ובמידת זמננו 13 ליטר בערך. 63) ואז אפילו אם יצאו לרשות הרבים אין בכך כלום, שהרי אין כוונתו לכך. 64) כיסוי עשוי בצורת קשת. 65) הגומא, "החפירה שמתקבצים שם המים" (שם).

יד. אמת⁵² המים העוברת בין החצרות⁵³ וחלונות פתוחות אליה, אם אין בה פשעור⁵⁴ - משלשלין דלי מן החלונות וממלאים ממנה בשבת. במה דברים אמורים? בשאינה מפלגת מן הפתל שלשה טפחים; אבל אם היתה מפלגת מן הפתל שלשה טפחים - אין ממלאים ממנה, אלא אם-כן היו פסין יוצאין מן הפתלים מכאן ומכאן, שגמצא האמה כאלו היא עוברת בתוך החצר.

יז. היתה⁶⁶ העוקה פחותה מסאתים - שופכין לה במלואה⁶⁷. היתה מחזקת סאתים - שופכין לה אפלו ששים סאה של מים⁶⁸, ואף-על-פי שהמים יתגברו ויפוצו מעל הגמא לחוץ. במה דברים אמורים? בימות הגשמים, שהחצרות מחזקות⁶⁹, וסתם צנורות מקלחין, ולא יבואו הרואים לומר שגה משתמש ברשות הרבים והמים יוצאים מכחו ברשות הרבים; אבל בימות החמה: אם היתה מחזקת סאתים - אין שופכין לה אלא סאתים; היתה פחותה מסאתים - אין שופכין לה כל עקר⁷⁰.

יז. אמת⁵² המים העוברת בין החצרות⁵³ וחלונות פתוחות אליה, אם אין בה פשעור⁵⁴ - משלשלין דלי מן החלונות וממלאים ממנה בשבת. במה דברים אמורים? בשאינה מפלגת מן הפתל שלשה טפחים; אבל אם היתה מפלגת מן הפתל שלשה טפחים - אין ממלאים ממנה, אלא אם-כן היו פסין יוצאין מן הפתלים מכאן ומכאן, שגמצא האמה כאלו היא עוברת בתוך החצר.

66) (עירובין דף פח עמוד ב). 67) עד שתתמלא. 68) כיוון שמן התורה אין איסור לשפוך לתוך החצר גם אם יצאו לרשות הרבים, ורק חכמים גזרו שלא ישכח ויוציא את המים לרשות הרבים, וכיוון שעשה גומא יש לו היכר ולא ישכח. 69) ואין אדם מקפיד על לכלוך חצירו ואינו מתכוון שיצאו החוצה. 70) כלל, ואפילו לא כמידה שמכילה הגומא, שמא יבוא לשפוך סאתים - שיעור תשמישו של אדם בינוני ליום.

52) (מסכת עירובין דף פז עמוד א). 53) ובתים מכאן ומכאן על שפתה. 54) עומק עשרה ורוחב ארבעה שאינה נחשבת כרמלית.

יח. ביב⁷¹ ששופכין לו מים, והן נזחלין והולכין

טז. פצוצרה⁵⁵ שהיא⁵⁶ למעלה מן הים וחלון בתוכה על גבי המים - אין ממלאים ממנה בשבת⁵⁷, אלא אם-כן עשו מחיצה גבוהה עשרה טפחים על גבי המים כנגד החלון⁵⁸ שבפצוצרה; או תהיה המחיצה יורדת⁵⁹ מן הפצוצרה כנגד המים, ורואין אותה כאלו ירדה ונגעה עד המים. וכשם ששממלאין מזו שעשו לה מחיצה, כך שופכין ממנה על הים, שהרי על הפרמלית הן שופכין.

55) בכתב-יד התימנים: "כצוצרה" ובמשנה "גזזורה": "והוא מקום מקורה יוצא מכותל רשות היחיד על מעיינות המים והנהרות כמו עץ או זיו, ונוקבים בו נקב וממלאים מאותו הנקב מן המעיין או הנהר" (רבינו בפירושו המשניות). 56) (משנה במסכת עירובין דף פז עמוד ב).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כא. הקורא⁸⁴ בספר בכרמלית, ונתגלגל⁸⁵ מקצת הספר לרשות הרבים⁸⁶ ומקצתו בידו: אם נתגלגל לחוץ לארבע אמות - הופכו על הפתח ומניחו; גזרה שמא ישמט פלו מידו, ויעבירונו ארבע אמות. נתגלגל לתוך ארבע אמות - גוללו אצלו. וכן אם נתגלגל לרשות היחיד - גוללו אצלו. הנה קורא ברשות היחיד ונתגלגל לרשות הרבים: אם נח בה - הופכו על הפתח; ואם לא נח, אלא הנה תלוי באויר רשות הרבים ולא הגיע לארץ - גוללו אצלו.

(84) משנה (במסכת עירובין דף צז עמוד ב). (85) הספרים בימי התלמוד היו עשויים מגילות כספר תורה שלנו. (86) ונח שם.

כב. המעביר קוץ פדי שלא יזקו בו רבים: אם הנה ברשות הרבים - מוליכו פחות פחות מארבע אמות; ואם הנה בכרמלית⁸⁷ - מוליכו בדרך⁸⁸ אפלו מאה אמה. וכן מת שהסריח ונתבזה יתר מדי, ולא יכלו שכנים לעמד⁸⁹ - מוציאין אותו מרשות היחיד לכרמלית. היורד⁹⁰ לרחץ בים, פשהוא עולה - מנגב עצמו, שמא יעביר מים שעליו ארבע אמות בכרמלית.

(87) שאיסור טלטול בה מדרבנן. (88) בעקירה אחת. (89) ונמצא מתבזה בין החיים והם מתבזים ממנו, וגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה, שהוא לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (להלן בפרק כ"ו הלכה כ"ג) לכן התירו כאן איסור דרבנן הנכלל בלאו זה. (90) (מסכת שבת דף קמא עמוד א). לפי שהעולה מן הרחיצה יש ריבוי מים על גופו אבל ההולך ברשות הרבים ומטר סוחף עליו לא הקפידו בו, שהמים שעליו מועטים (שולחן ערוך אורח חיים סימן שכו סעיף ז).

פֶּרֶק שֵׁשָׁה עֶשְׂרִי

(1) נתבארו גזירות של דבריהם בדיני מקצת הרשויות, כגון הקרפפות שלא הוקפו לדירה, והגינות והפרדסים, ומה שגדרו בהן, מוסף על משפטי התורה. ונמשך לזה ביאור גדרי המחיצות ועניינן.

א. מקום² שלא הקף לדירה³, אלא שיהיה תשמישו לאויר, כגון גנות ופרדסים⁴, וכגון המקיף מקום מן הארץ לשמרו, וכיוצא בהן: אם יש בגבה המחיצות עשרה טפחים או יתר - הרי הוא ברשות היחיד⁵, לחיב המוציא והזורק והמושיט ממנו לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכו. ואין⁶ מטלטלין בכלו, אלא אם פן יש בו בית⁷ סאתים או פחות; אבל אם הנה בו יתר על בית סאתים, אסור לטלטל בו אלא בארבע אמות בכרמלית.

(2) משנה, עירובין כג, א. (3) לדירת אדם לכניסה וליציאה תמיד (רש"י עירובין כב.). (4) המוקפים רק לשמירת

תחת הקרקע ויוצאין לרשות הרבים; וכן צנור ששופכין על פיו מים, והן נחלין על הכתל ויורדין לרשות הרבים; אפלו הנה ארץ הכתל או ארץ הדרך שפתחת הארץ מאה אמה - אסור⁷² לשפף על פי הביב או על פי הצנור, מפני שהמים יוצאין מכחו לרשות הרבים; אלא שופף חוץ לביב, והן יורדין לביב.

(71) חריץ העשוי לקלח שופכים שבחצר לרשות הרבים (רש"י במסכת עירובין דף פח עמוד א). (72) רבינו פוסק כחכמים, אבל הרא"ש ושאר ראשונים פסקו כרבי אליעזר בן יעקב: "ביב שהוא קמור (מכוסה) ארבע אמות ברשות הרבים שופכים לתוכו מים בשבת", וכן דעת האחרונים (אורח חיים סימן שנז).

ט. במה⁷³ דברים אמורים? בימות החמה, אבל בימות הגשמים - שופף ושונה ואינו נמנע; שפתם צנורות מקלחין הן, ואדם רוצה שישלעו המים במקומן. הנה⁷⁴ שופף על פי הביב והמים יוצאין לכרמלית - הרי זה מתר ואפלו בימות החמה, שלא גזרו על פחו בכרמלית⁷⁵. לפיכך מתר לשפף על פתלי הספינה, והם יורדין לים⁷⁶.

(73) כמבואר בהלכה יז. (74) (מסכת שבת דף ק עמוד ב). (75) ולפי מה שנפסקה ההלכה כרבי אליעזר בן יעקב, מותר גם ברשות הרבים כמבואר בהלכה הקודמת. (76) "ומותר לשפוף מים על שפת הספינה והם יורדים ממנה לים או לנהר, לפי שכוחו בכרמלית לא גזרו" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן טז).

כ. לא⁷⁷ ימלא⁷⁸ אדם מים מן הים⁷⁹ והוא בתוך הספינה⁸⁰, אלא אם-פן עשה מקום ארבעה⁸¹ על ארבעה יוצא מן הספינה על הים. במה דברים אמורים? כשהיה תוף עשרה, אבל אם הנה למעלה מעשרה מן הים⁸² - מוציא זיז⁸³ פל שהוא וממלא; שהרי דרך מקום פטור ממלא, ואינו צריך לזיז זה אלא משום הפר.

(77) (מסכת שבת דף ק עמוד ב). (78) בנוסחה אחרת: "לא ימלא מן הספינה אלא אם כן" (כתב-יד התימנים). (79) שהוא כרמלית. (80) שהיא רשות היחיד. "והטלטול בכל הספינה מותר מפני שהיא רשות היחיד גמורה בין בהליכתה בין בעמידתה" (תשובות הרמב"ם" פריימן סימן טז). (81) צדדי המקום כאילו נכפפים למטה ונמשכים למחיצות עד המים והכול רשות היחיד, ואף שלמעלה (הלכה טו) הצריכו מחיצות עשרה, בספינה הקילו, כיוון שאין הוא בביתו ואין ביכולתו לסדר הכול כראוי, סמכו על שיטת חנניה (מסכת עירובין דף פז עמוד ב) "גזוזטרא שיש בה ד' על ד' אמות חוקק בה ד' על ד' וממלא" (רב האי גאון). (82) שאז מטלטל מכרמלית לרשות היחיד דרך מקום פטור. (83) ועושה בו נקב (מעשה רוקח).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. מקום¹⁸ שֶהֵקֵף שְׁלֵא לְשֵׁם דִּירָה, אִם פָּרִיץ¹⁹ בּוֹ פְּרִצָה יָתֵר עַל עֵשׂוֹר אַמּוֹת בְּגִבֵּה²⁰ עֲשָׂרָה טַפְחִים²¹, וְגִדְרָה²² בָּהּ לְשֵׁם דִּירָה²³ עַד עֲשָׂרָה²⁴ - מִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ. וְאִפְלוּ²⁵ פָּרִיץ אִמָּה וְגִדְרָה לְשֵׁם דִּירָה, וּפְרִיץ אִמָּה וְגִדְרָה לְשֵׁם דִּירָה, עַד שֶׁהִשְׁלִימָהּ לִיתֵר מֵעֵשׂוֹר - מִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ, אֶף-עַל-פִּי שְׂיֵשׁ בּוֹ כַּמָּה מִלִּיָּק²⁶.

(18) עירובין כד, א. (19) ומותר לפרוץ לכתחילה, כלשון הגמרא: "כיצד הוא עושה? פורץ לו פירצה יותר מעשר, וגודרו ומעמידו על עשר". (20) ואינו צריך לפרוץ כל גובה הכותל עד למטה, אלא עד שלא יסאר גובה עשרה טפחים. (21) ודומה כאילו אין לו מחיצות. (22) "וסתם אותה הפירצה והעמידה על עשר, והרי היא כפתח, ולבסוף הוקף לדירה שנפתחה לו" (רש"י). (23) כדי לדור בתוכו, "והכל תלוי בכוונת הגדרים אם נעשו על דעת דירה (מותר לטלטל בתוכו)" (מגיד-משנה). (24) טפחים. ובכת"י התימנים ליתא "עד עשרה". (25) אם לא פרץ ולא גדר כל עשר האמות בבת אחת. כיון שעכשיו יש עשר אמות מוקפות לשם דירה - מותר לטלטל בתוכו. (26) מיל הוא אלפיים אמה (יומא טז).

ו. מקום²⁷ יָתֵר מִבֵּית סַאתִים שֶהֵקֵף לְדִירָה: אִם נִזְרַע רְבוֹ - הֲרִי הוּא כְּגִנָּה וְאִסּוּר²⁸ לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ²⁹; נִזְרַע מְעוּט³⁰: אִם נִזְרַע מִמְּנוֹ בֵּית סַאתִים - מִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ³¹, וְאִם הָיָה הַמְּקוֹם הַזֶּה יָתֵר מִבֵּית סַאתִים - אִסּוּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ³². נִטְעַ רְבוֹ³³ - הֲרִי הוּא פְּחָצֵר וּמִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ³⁴. נִתְמַלֵּא³⁵ מַיִם, אִפְלוּ הָיוּ עֲמֻקִּים הַרְבֵּה: אִם הָיוּ רְאוּיִן לְתַשְׁמִישׁ³⁶ - הֲרִי הֵן פְּנִטְעִים וּמִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ, וְאִם אֵינָן רְאוּיִן לְתַשְׁמִישׁ - אִין מִטְּלַלִּין בּוֹ³⁷ אֶלָּא בְּאֶרְבַּע אַמּוֹת.

(27) עירובין כג, ב. (28) כי הזרעים מבטלים את הדירה, שאין דרך בני אדם לדור בגינת זרעים. (29) גם בחלק שלא נזרע. (30) אין ימעוט נזרע מוציא את המגרש מכלל הוקף לדירה, ומותר לטלטל בכלו. (31) אף במקום הזרעים, שהכל נחשב לדירה. (32) שנעשה ככרמלית (רש"י). (33) ואפילו כולו. (34) ואפילו האילנות אינם נטועים שורות שורות, אין מבטלים את הדירה, שדרך בני אדם לנטוע אילנות בחצרות כדי להסתופף בצילם (רש"י). (35) עירובין כד, א. (36) לשתייה או לכביסה (הרשב"א), ודעת רש"י שצריכים להיות ראויים לשתיית אדם. (37) ודינם כזרעים (או"ח ס"ו שנה).

ז. מקום³⁸ שֶהֵקֵף שְׁלֵא לְשֵׁם דִּירָה, שְׂיֵשׁ בּוֹ בֵּית שְׁלֹשׁ סְאִין³⁹, וְקָרוּ בּוֹ בֵּית סַאָה - קְרוּיָו מִתֵּירוֹ; שְׂפִי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם⁴⁰. נִפְרִיץ⁴¹ בְּמִלּוֹאוֹ לְחָצֵר, וְנִפְרִצָה⁴² חָצֵר פְּנִגְדוֹ - חָצֵר מִתְּרַת מְשֻׁהֵתָהּ, וְהִקְרַפָּה אִסּוּר בְּשֻׁהֵתָהּ; שְׂאִין אֲוִיר הַחָצֵר מִתֵּירוֹ.

הפירות שבתוכם. (5) כמבואר פי"ד ה"א. (6) חכמים אסרו לטלטל בתוכו, מכיון שהוא מגרש גדול ולא הוקף לשם דירה, ודומה לרשות הרבים ולכרמלית ('לבוש'). (7) שהוא שבעים אמה וארבעים טפחים. ובמדת זמנינו 1572 מאה מטרים מרובעים בערך.

ב. וְכֵן עֲמוּד שְׂגִבּוֹהַ עֲשָׂרָה טַפְחִים וְרָחַב עַד בֵּית סַאתִים, מִטְּלַלִּין עַל פְּלוֹ; הָיָה רָחַב עַל בֵּית סַאתִים, אִין מִטְּלַלִּין בּוֹ אֶלָּא בְּאֶרְבַּע אַמּוֹת. סֵלַע שְׂפִים: הָיָה גְבוּהַ פְּחוֹת מֵעֲשָׂרָה - מִטְּלַלִּין⁸ מִתּוֹכּוֹ לַיָּם וּמִן הַיָּם לְתוֹכּוֹ, שֶׁהִכֵּל פְּרַמְלִית; הָיָה גְבוּהַ עֲשָׂרָה⁹: אִם הָיָה רָחַבּוֹ מֵאֶרְבַּעַה טַפְחִים עַד בֵּית סַאתִים - הוֹאִיל וּמִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ, אִין מִטְּלַלִּין לֹא מִתּוֹכּוֹ לַיָּם וְלֹא מִן הַיָּם לְתוֹכּוֹ¹⁰; הָיָה יָתֵר מִבֵּית סַאתִים - אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא רְשׁוּת הַיְחִיד, הוֹאִיל וְאִסּוּר לְטַלְטֵל בּוֹ אֶלָּא בְּאֶרְבַּע אַמּוֹת פְּכַרְמְלִית, הֲרִי זֶה מִתֵּר לְטַלְטֵל מִתּוֹכּוֹ לַיָּם וּמִן הַיָּם לְתוֹכּוֹ; שְׂזָה דְבַר שְׂאִינוֹ מְצוּי¹¹ הוּא, וְלֹא גְזָרוּ בּוֹ.

(8) תוך ארבע אמות. (9) שזה נחשב רשות היחיד. (10) שאסור מדרבנן לטלטל מרשות היחיד לכרמלית (פי"ד הי"ג). (11) "שיהיה קרפף יותר מבית סאתים סמוך לים" (הריטב"א).

ג. כַּמָּה¹² הִיא בֵּית סַאָה? חֲמִשִּׁים אַמָּה עַל חֲמִשִּׁים אַמָּה. נִמְצָא בֵּית סַאתִים - מְקוֹם שְׂיֵשׁ בְּתַשְׁבְּרָתוֹ¹³ חֲמִשָּׁת אֲלָפִים אַמָּה. וְכָל מְקוֹם שְׂיֵשׁ בּוֹ כַּמָּדָה הַזֹּאת - בֵּין שֶׁהָיָה מְרַבַּע, שֶׁהוּא שְׁבַעִים אַמָּה וּשְׁנַיִם עַל שְׁבַעִים אַמָּה וּשְׁנַיִם¹⁴, בֵּין שֶׁהָיָה עֲגֹל, בֵּין שְׂאָר הַצּוּרוֹת¹⁵ - הֲרִי זֶה נִקְרָא בֵּית סַאתִים.

(12) עירובין כג, ב. (13) בחשבון כמות שטחו לפי הנדסה (ראה מו"נ א' לד); בנוסח אחר: "בשיעורו" (ויניציאה ושונצינו), שטח בית סאה נ' אמה על נ' אמה - 2500 אמות מרובעות, ובית סאתים - 5000 אמות מרובעות. (14) חמש שביעיות (מגיד-משנה) ואם תכפיל 70 על 70 על 70 תהיה התוצאה 5000 בערך. (15) אבל אם היה ארכו יתר על רחבו, אסור לטלטל בו אף בשיעור זה, כמבואר בהלכה ד'.

ד. מְקוֹם שְׁלֵא הֵקֵף לְדִירָה, שְׂיֵשׁ בּוֹ בֵּית סַאתִים: אִם הָיָה אֲרָכּוֹ פִּי שְׁנַיִם פְּרָחַבּוֹ, פְּרִי שֶׁהָיָה מֵאָה עַל חֲמִשִּׁים פְּחָצֵר הַמְּשָׁפֵן - מִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ; אֲבָל אִם הָיָה אֲרָכּוֹ יָתֵר עַל שְׁנַיִם פְּרָחַבּוֹ אִפְלוּ אַמָּה¹⁶ - אִין מִטְּלַלִּין בּוֹ¹⁷ אֶלָּא בְּאֶרְבַּע אַמּוֹת; שְׁלֵא עֲשׂוֹ בֵּית סַאתִים שֶׁתַּשְׁמִישׁוֹ לְאֲוִיר בְּשְׂאָר הַחָצֵרוֹת אֶלָּא מִחָצֵר הַמְּשָׁפֵן.

(16) ואם היה ארכו יתר על רחבו כפחות מאמה - מותר (הרא"ש). (17) שכל שטח גדול מתחלף ברשות הרבים ('לבוש').

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

60) "וחצרות שלנו בזמן הזה, סתמן מוקפות לדירה" (רמ"א סי' שנט).

יא. רְחֵבָה⁶¹ הַפְּתוּחָה לַמְּדִינָה⁶² מֵצַד אֶחָד, וּמֵצַד אַחֵר פְּתוּחָה לְשִׁבִיל הַמַּגִּיעַ לְנֶגֶד - עוֹשֶׂה לָּהּ לְחֵי מֵצַד הַמְּדִינָה, וְיִהְיֶה מִתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ, וּמִתּוֹכָהּ לַמְּדִינָה, וּמִן הַמְּדִינָה לְתוֹכָהּ.

61) עירובין כד, ב. שהיתה יותר מבית סאתים ולא הוקפה לדירה. 62) לעיר.

יב. יְחִיד⁶³ שֶׁשָּׁבֶת בְּבִקְעָה⁶⁴, וְעָשָׂה מְחֻצָּה⁶⁵ סָבִיב לּוֹ: אִם יֵשׁ בָּהּ עֵד⁶⁶ בֵּית סָאתִים - מִתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ, וְאִם הֵיחָד יִתֵּר עַל בֵּית סָאתִים - אֵינוֹ מְטַלְטֵל בָּהּ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת⁶⁷. וְכֵן אִם הָיוּ שְׁנַיִם. אֲבָל שְׁלֹשָׁה יִשְׂרָאֵלִים אוֹ יִתֵּר עֲלֵיהֶן שְׁשֻׁבְתוֹ בְּבִקְעָה - הָרִי הֵן שְׁנֵי⁶⁸, וּמִתָּר לָהֶם לְטַלְטֵל בְּכָל צָרְפָן אֲפִלּוּ בְּמָה מִיֵּלִין. וְהוּא, שְׁלֹשָׁה יִשְׂאָר מִן הַמְּחֻצָּה שֶׁהִקִּיפוּ בֵּית סָאתִים פְּנוּי בְּלֹא בָלִים⁶⁹; אֲבָל אִם נִשְׂאָר בֵּית סָאתִים פְּנוּי בְּלֹא בָלִים, וְלֹא הָיוּ צְרִיכִים לּוֹ - אֲסוּרִים⁷⁰ לְטַלְטֵל בְּכָל הַמְּחֻצָּה אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. וְאִין⁷¹ הִקְטָן⁷² מִשְׁלִים לְשֵׁנֵי אֶלָּא

63) עירובין טז, ב. יז, א. 64) הוא-הדין בישוב, אלא שדיבר בהווה, שבבקעה רגילים לעשות כך (פרי מגדים). 65) גרועה של שתי או של ערב, כמבואר להלן בהלכה יח. 66) ועד בכלל. 67) החמירו חכמים לזה שלא עשה מחיצות שלמות אלא גרועות. 68) קבוצת הולכי דרך, "אורחת ישמעאלים", בתרגום אונקלוס: "שירת ערבא". 69) בנוסח אחר: "בלא כלום" (מעשה רוקח). 70) שהקיפו יותר מכדי צרכם, ואנו חושבים את המחיצה כאילו אינה. 71) "ירושלמי" עירובין פ"א ה"י. 72) וכל-שכן שאין הנכרי מצטרף ("ירושלמי" שם).

יג. שְׁלֹשָׁה⁷³ שֶׁהִקִּיפוּ פְּדֵי צָרְפָן⁷⁴ וְקָנוּ שְׁבִיתָה⁷⁵, וְאַחֵר כֶּף מֵת אֶחָד מֵהֶן - הָרִי הֵם מִתְרִין לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ⁷⁶. קָנוּ שְׁנַיִם שְׁבִיתָה בְּיָתֵר מִבֵּית סָאתִים, וְאַחֵר כֶּף בָּא לָהֶם שְׁלִישִׁי - אֲסוּרִין⁷⁷ לְטַלְטֵל אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת, כְּשֶׁהָיוּ קָדָם שְׁבוּאָה זֶה; שֶׁהִשְׁבִּיתָה⁷⁸ הִיא הַגּוֹרְמָת⁷⁹, לֹא הַדְּיוּרִין.

73) עירובין יז, א. 74) כמבואר למעלה בהלכה יב. 75) בין השמשות כשנכנס השבת. 76) כיון שבכניסת השבת היו שלשה. 77) כיון שבכניסת השבת היו רק שנים אינם שיירה, ואסורים לטלטל גם אם נוסף בשבת עוד שלישי. 78) בכניסת השבת. 79) להחשב כשיירה, ולא הדיירים שנוספו אחר כניסת השבת.

יד. שְׁלֹשָׁה⁸⁰ מְקוּמוֹת⁸¹ הַמְּקַפִּין⁸² שְׁלֹשָׁה לְשֵׁם דִּירָה⁸³ זֶה בְּצַד זֶה, וּפְתוּחִים זֶה לְזֶה: שְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים וְרַחֲבִים⁸⁴ וְהָאֲמֻצְעֵי קָצֵר, שְׁנַמְצָאוּ לְשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים פְּסִינִין⁸⁵ מִפָּאן וּמִפָּאן, וְהָיָה יְחִיד בְּזֶה וְיְחִיד בְּזֶה

38) עירובין כה, א. 39) שאסור לטלטל בו יותר מארבע אמות. 40) וכאילו מחיצה מפסקת בין הסאה המכוסה, ובין הסאתים שאינן מקורות, ונמצא שאין שם אלא בית סאתים ומותר לטלטל. 41) עירובין כה, ב. כאן מדובר בקרפף שיש בו יותר מבית סאתים (מגיד-משנה). הפירצה כבציר זה: 42) בפחות מ' שהוא כפתח, אבל ביותר מ' גם החצר אסורה ('תוספות').

ח. הֵיחָד⁴³ יִתֵּר מִבֵּית סָאתִים וְכֹא לְמַעֲטוֹ פְּאִילָנוֹת⁴⁴ - אֵינוֹ⁴⁵ מַעוּט⁴⁶. בְּנֵה בּוֹ עַמּוּד בְּצַד הַכְּתָל גְּבוּהָ עֹשְׂרָה וְרֻחֵב שְׁלֹשָׁה אוֹ יִתֵּר - הָרִי זֶה מַעוּט⁴⁷, פְּחוֹת מְשֻׁלְשָׁה - אֵינוֹ מַעוּט; שְׁפָל פְּחוֹת מְשֻׁלְשָׁה כְּלָבוּד דְּמִי⁴⁸. וְכֵן אִם הִרְחִיק מִן הַכְּתָל שְׁלֹשָׁה וְעָשָׂה מְחֻצָּה - הָרִי זֶה מַעוּט, פְּחוֹת מְשֻׁלְשָׁה - לֹא עָשָׂה בְּלוֹם.

43) עירובין כה, א. 44) שלא יהיה שטחו יותר מבית סאתים ויהא מותר לטלטל בו. 45) שדרך בני אדם לנטוע אילנות בקרפיפות, ולפיכך הם בטלים לגבי קרפף. 46) אפילו יש באילנות גובה עשרה ורוחב ארבעה, שחולקים רשות לעצמם (הרשב"א). 47) מכיון שאין דרכו של עמוד להיות בקרפף, לכן ממעט את שטחו. 48) דומה למחובר.

ט. טַח⁴⁹ אֶת הַכְּתָל בְּטִיט⁵⁰ - אֶף-עַל-פִּי שְׁאִינוֹ יְכוּלוֹ⁵¹ לְעַמּוֹד בְּפָנָיו עֲצוּמוֹ, הָרִי זֶה מַעוּט⁵². הִרְחִיק מִן הַכְּתָל⁵³ שְׁלֹשָׁה וְעָשָׂה מְחֻצָּה⁵⁴ - הוֹעִיל. עָשָׂה מְחֻצָּה עַל שְׁפַת הַתַּל - אֵינוֹ מוֹעִיל; שֶׁהוֹשָׁה מְחֻצָּה עַל גְּבֵי מְחֻצָּה אֵינוֹ מוֹעִיל. נִבְלָעָה⁵⁵ מְחֻצָּה הַתְּחַתּוֹנָה⁵⁶ וְהָרִי הָעֲלִיוֹנָה קִיַּמָּת - הוֹאִיל וְנִעְשִׂית הָעֲלִיוֹנָה לְשֵׁם דִּירָה וְהָרִי אֵין שֵׁם נִרְאָה אֶלָּא הִיא, הָרִי זֶה הוֹעִיל וּמִתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ⁵⁷.

49) עירובין כה, א. 50) שלא יהיה שטחו יותר מבית סאתים, ויהיה מותר לטלטל בו. 51) הטיט להתקיים כמחיצה בפני עצמה. 52) אבל בשו"ע (סי' שנח) פוסק כרבא, שאינו ממעט אלא אם ראוי לעמוד (כמחיצה) בפני עצמו. 53) שבקרפף, ויש מן התל עד המחיצה יותר מבית סאתים, "ועשה מחיצה לדירה אצל התל" (רש"י). 54) לדור ולהשתמש בתל. 55) "שהיה העפר רך ותחוה, ונחבט הכותל בבת-אחת בשבת" (רש"י). 56) שבנה מקודם ולא הוקפה לדירה, ונשארה העליונה קיימת. 57) שהרי דר באויר המחיצה העליונה שעשה עכשיו.

י. רְחֵבָה⁵⁸ שְׁאֲחֹרֵי בָתִּים וְתָרָה עַל בֵּית סָאתִים - אֵין מְטַלְטֵלִין בָּהּ אֶלָּא בְּאַרְבַּע⁵⁹, וְאֲפִלוּ הֵיחָד פְּתַח הַבַּיִת פְּתוּחַ לְתוֹכָהּ. וְאִם פְּתַח הַפְּתַח לְשֵׁם וְאַחֵר כֶּף הַקִּיפָה - הָרִי זֶה פְּמַקְפַת לְדִירָה וּמִתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ⁶⁰.

58) עירובין כד, א. 59) כיון שלא הוקפה לדירה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כִּפְתָח. אִם הִיָּה לְפָרְצָה זֹאת צוּרַת פֶּתַח¹⁰⁶, אֶף-עַל-פִּי שֵׁשׁ בָּהּ יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר, אֵינָה מִפְסַדֶּת¹⁰⁷ הַמַּחְצָה; וְהוּא, שְׁלֵא יִהְיֶה הַפְרוּץ מְרַבָּה עַל הָעוֹמֵד¹⁰⁸.

103) עירובין טו, ב. (104) כיון שאין הפרוץ מרובה על העומד, יש לו דין מחיצה. (105) פירצה יתרה על עשר אמות מבטלת את המחיצה. (106) ראה ביאורו בהלכה יט. (107) כי אינה נחשבת לפירצה אלא לפתח. (108) דעת ה'תוספות' והרשב"א שאם יש לה צורת הפתח, אפילו אם הפרוץ מרובה על העומד בכל ארבע הרוחות - נחשבת למחיצה גמורה. וכן בשו"ע או"ח סי' שסב.

יז. בַּמָּה דְבָרִים אָמוּרִים¹⁰⁹? בְּזִמְן שֶׁהַפְּרָצוֹת מְשַׁלְשָׁה טַפְחִים וּלְמַעַלָּה; אֲבָל אִם הָיוּ הַפְּרָצוֹת כָּל פְּרָצָה מִהֵן פְּחוּתָה מְשַׁלְשָׁה - הָרִי זֶה מִתְרַת, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהַפְרוּץ מְרַבָּה עַל הָעוֹמֵד; שְׁכָל פְּחוּת מְשַׁלְשָׁה הָרִי הוּא כְּלָבוּד¹¹⁰.

109) עירובין טז, א. (110) כמחובר. והפירצות נחשבות כסתומות, ונמצא שהעומד מרובה על הפרוץ.

יח. פִּיצוּד¹¹¹? הָרִי¹¹² שֶׁהֵקִיף בְּקִנּוּם, וְאִין בֵּין קִנָּה לְחִבְרוֹ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים; אוֹ שֶׁהֵקִיף בְּחֻבְלִים, וְאִין בֵּין חֻבֵּל לְחִבְרוֹ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים - הָרִי זֶה מִחְצָה גְמוּרָה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא שְׁתִּי¹¹³ בְּלֹא עֵרֵב¹¹⁴ אוֹ עֵרֵב בְּלֹא שְׁתִּי. וְצָרִיף שֶׁהִיָּה גְבִיהַּ הַקִּנָּה עֶשְׂרֵה, אוֹ שֶׁהִיָּה מִן הָאָרֶץ עַד סוֹף עֲבֵי הַחֻבֵּל הָעֲלִיּוֹן עֶשְׂרֵה¹¹⁵, אִם הֵקִיף בְּחֻבְלִים; שְׁאִין מִחְצָה פְּחוּתָה מֵעֶשְׂרֵה. וְכָל¹¹⁶ הַשְּׁעוּרִין הָאֵלוּ - הִלְכָה לְמִשָּׁה מְסִינֵי הֵן.

111) אמרו, כל פחות משלשה כלבוד. (112) משנה, עירובין טז, ב. (113) הקנה באורך. (114) החבל ברוחב. (115) ועובי שלשת החבלים ביחד - טפח ושלושה משהויין כדי להשלים לעשרה טפחים (שם). (116) יומא פ, א.

יט. צוּרַת¹¹⁷ פֶּתַח הָאָמוּרָה בְּכָל מְקוֹם הִיא אֶפְלוֹ קִנָּה וְכִיּוּצָא בּוֹ¹¹⁸ מִפְּאֵן וְקִנָּה מִפְּאֵן וְקִנָּה עַל גְּבִיהֵן. גְּבִיהַּ שְׁנֵי הַלְחָיִים¹¹⁹ - עֶשְׂרֵה טַפְחִים¹²⁰ אוֹ יוֹתֵר. וְהַקִּנָּה וְכִיּוּצָא בּוֹ שְׁעַל גְּבִיהֵן, אֶף-עַל-פִּי שְׁאִינוֹ נוֹגֵעַ בְּשְׁנֵי הַלְחָיִים, אֲלֵא יֵשׁ בֵּינֵיהֶן פְּמָה אַמּוֹת - הוֹאִיל וְגִבְהַּ הַלְחָיִים עֶשְׂרֵה, הָרִי זֶה צוּרַת פֶּתַח. וְצוּרַת פֶּתַח¹²¹ שְׁאָמְרוּ, צָרִיכָה שֶׁתְּהֵא בְּרִיאָה¹²² לְקַבֵּל דָּלַת, אֶפְלוֹ דָּלַת שֶׁל קֵשׁ.

117) עירובין יא, ב. (118) כגון חבלים (או"ח סי' שסב). (119) לחי הוא העמוד המשמש במקום מחיצה, ונקרא גם פס או קנה. (120) נלמד מזה דלהלן ה"כ בכיפה. (121) וצריכים להיות מכוונים כנגד הקנה העליון, ואנו אומרים גוד אסיק' וכאילו עולים עד למעלה. (122) הכוונה לעמודים שבצדדים - הלחיים, אבל הקנה

וְיָחִיד בְּזָה⁸⁶ - נַעֲשׂוּ פְּשִׁיאָה⁸⁷ וְנוֹתְנִין לָהֶם כָּל צָרְפָן; הִיָּה הָאֲמָצְעִי רָחֵב וְשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים קְצָרִים, שְׁנַמְצָא הָאֲמָצְעִי בְּפִסִּין מְשֻׁנֵּי רוּחוֹתָיו - הָרִי הוּא מְבֻדָּל⁸⁸ מְשֻׁנֵּים הַחִיצוֹנִים, לְפִיכָף: אִם שָׁבַת יָחִיד בְּזָה וְיָחִיד בְּזָה וְיָחִיד בְּזָה - אִין נוֹתְנִין לָהֶן כָּל צָרְפָן, אֲלֵא כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ בֵּית סָאֲתִים⁸⁹ בְּמִקְוֵמוֹ⁹⁰; הִיָּה יָחִיד בְּזָה וְיָחִיד בְּזָה וְשְׁנַיִם בְּאֲמָצְעִי, אוֹ שְׁנַיִם בְּזָה וְשְׁנַיִם בְּזָה וְאֶחָד בְּאֲמָצְעִי - נוֹתְנִין לָהֶן כָּל צָרְפָן⁹¹.

80) עירובין צג, א. (81) נקראים בלשון הגמרא "קרפפות". (82) במחיצה גרועה, כמבואר להלן בהלכה יח. (83) שגם לענין היקף שלא לשם דירה הקילו בשיירה ('ירושלמי' עירובין פ"ב ה"ה). (84) מן האמצעי שהוא פרוץ לשניהם במלואו, ועמודי מחיצותיהם (גפופיהם) עודפים עליו, כציור 1. (85) עמודים המשמשים למחיצה. (86) בכל קרפף נמצא איש אחד. (87) שני החיצונים מצטרפים לאמצעי, וכאילו הם רשות אחת. (88) במחיצה מהשנים החיצונים, שהאמצעי רחב מהם, והם פתוחים לאמצעי במלואם כציור 2. (89) ובלבד שלא יהיה בית סאתים פנוי מכלים כמבואר בהלכה יב ("מגיד משנה"). (90) ואינם מצטרפים לשיירה אחת. (91) ששנים מהחיצון מצטרפים לאמצעי להחשב שיירה.

טו. כָּל⁹² מִחְצָה שְׁאִינָה יִכּוֹלָה לַעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה⁹³ - אֵינָה מִחְצָה⁹⁴. וְכָל⁹⁵ מִחְצָה שְׁאִינָה עֲשׂוּיָה לְנַחַת⁹⁶ - אֵינָה מִחְצָה. וְכָל⁹⁷ מִחְצָה שְׁאִינָה עֲשׂוּיָה אֲלֵא לְצִנְיָעוֹת⁹⁸ בְּלָבָד⁹⁹ - אֵינָה מִחְצָה. וְכָל מִחְצָה שְׁאִין בְּגִבְהַתָּה עֶשְׂרֵה טַפְחִים אוֹ יוֹתֵר - אֵינָה מִחְצָה גְמוּרָה¹⁰⁰. גְּדוּד¹⁰¹ חֲמִשָּׁה וּמִחְצָה חֲמִשָּׁה - מְצַטְרְפִין¹⁰².

92) סוכה כד, ב. (93) שהרוח מוליכה ומביאה (רש"י). (94) אפילו עושה אותה בכיתו שאין שם רוח (תוספות שבת). (95) עירובין כו, א. (96) שאינה עשויה להניח עליה דבר או לנוח שם (מגיד-משנה); ורבינו חננאל פירש: "שאינה עשויה לנחת, להיות כבנין קבוע לעולם אלא ארעי". לדעת רש"י והראב"ד, הנוסח כאן: "כל מחיצה העשויה לנחת - אינה מחיצה". כלומר: שנעשתה להניח שם חפצים ולא לשם דירה. (97) עירובין כו, א: "מחיצת אדריכלים (בנאים) - לא שמה מחיצה". (98) שנעשתה על ידי בנאים לנוח בצילה בשעת אכילתם ולא לשם דירה. (99) וכן אם נעשתה רק לשמירת חפצים בתוכה (או"ח שם). (100) להתיר טלטול בתוכה, אבל היא חולקת רשות לעשותה כרמלית (מגיד-משנה). (101) עירובין צג, ב. בליטה, גבושית; בנוסח אחר: "גידור" (ויניציאה). (102) ונחשבים כמחיצה גמורה (שו"ע או"ח שם).

טז. כָּל¹⁰³ מִחְצָה שֵׁשׁ בָּהּ פְּרוּץ מְרַבָּה עַל הָעוֹמֵד - אֵינָה מִחְצָה. אֲבָל אִם הִיָּה פְּרוּץ פְּעוּמָד¹⁰⁴ - הָרִי זֶה מִתְרַת, וְכָלָבֵד שְׁלֵא יִהְיֶה בְּאוֹתָן הַפְּרָצוֹת פְּרָצָה שֶׁהִיא יָתֵר עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת¹⁰⁵; אֲבָל עֶשֶׂר אַמּוֹת - הָרִי הִיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מחיצה בשבת ואסור. (138) מקור דבר זה, מהא דעירובין מד: ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה.

כד. אילן¹³⁹ שהוא מסוף¹⁴⁰ על הארץ - אם אין נופו¹⁴¹ גבוה מן הארץ שלשה טפחים¹⁴², ממלא בין בדין ועליו תבין וקש וכיוצא בהן, וקושטן בארץ עד שיעמד ברוח מצויה ולא יתנדנד, ומטלטל תחת כלו¹⁴³. והוא, שיהיו תחתיו עד בית סאתים¹⁴⁴; אבל אם היה יותר¹⁴⁵ מבית סאתים, אין מטלטלין תחתיו אלא בארבע אמות; מפני שתחתיו - מקום שלא הקף לדירה הוא.

(139) עירובין צט, ב. (140) שענפיו נוטים למטה מכל צד. (141) הענפים שבאלן. (142) הוא כ'לבד' ומחובר לארץ. (143) אם הוא גבוה עשרה (או"ח ס' שסב). ואפילו לא נטעו מתחילה לכך, והוא כמחיצה העומדת מאליה. (144) כדלעיל הלכה א. (145) שהיו ענפיו ארוכים מאד, או שהיו הרבה אילנות סמוכים זה לזה.

פרק שבעה עשר

(1) נתבאר בו דינין של דבריהם, בדיני מקצת הרשויות ופריטיהן, הן המבואות והחצרות ומחיצות-הבורות, וכיוצא בהן, ורוב כל מה שזכר באלו הם מדבריהם.

א. מבוי² שיש לו שלשה פתלים³ - הוא הנקרא מבוי סתום, ומבוי שיש לו שני פתלים בלבד⁴ זה כנגד זה, והעם נכנסין ברוח זו ויוצאין בשפנגדה - הוא הנקרא מבוי המפולש.

(2) מלשון "מבוא העיר" (שופטים א, כד). בימי קדם ובארצות המזרח, הבתים היו מוקפים בתוך החצר, ומן החצרות נכנסים לרחוב שנקרא "מבוי", ודרך המבוי נכנסים בני החצרות והבתים לשוק - שהוא רשות הרבים. (3) החצרות מקיפות את המבוי משלש רוחות, והוא פתוח לרשות הרבים מצד אחד בלבד. (4) שהחצרות נמצאות בהקבלה משתי רוחותיו, ושני צדדיו האחורים מפולשים ופתוחים לרשות הרבים.

ב. היאף⁵ מתירין⁶ מבוי הסתום? עושה לו ברוח רביעית לחי⁷ אחד⁸ או עושה עליו⁹ קורה - ודין; ותקשב אותה קורה או אותו לחי באלו סתם רוח רביעית¹⁰, ועושה רשות היחיד, ויהיה מתר לטלטל בכלו¹¹. שדין תורה - בשלש מחצות בלבד מתר לטלטל, ומדברי סופרים¹² היא הרוח הרביעית¹³, ולפיכך די לה בלחי או קורה.

(5) משנה, עירובין יא, ב. (6) "שיהיה מותר להשתמש בו אחר עשיית עירוב" (רבינו בפירוש המשניות). (7) "קרב אחד, בתרגום יונתן: לוחא חד" (רמ"א ס' שסג). (8) מצד אחד "שהלחי הרי הוא כמחיצה ברוח רביעית" (הלן ה"ט). (9) בקצה המבוי מלמעלה. (10) הלחי כמחיצה כנ"ל, והקורה משום היכר שלא יציאו משם לרה"ר. (11) אחרי

שעל גביהם ראוי בכל שהוא אפילו גמי, ובלבד שלא יפול ברוח מצויה (או"ח שם).

כ. פתח¹²³ שצורתו כפה¹²⁴, אם יש בארץ רגלי¹²⁵ הכפה עשרה טפחים, הרי זה צורת פתח. וצורת פתח שעושה אותה מן הצד¹²⁶ - אינה פלום; שאין דרך הפתחים להיות בקרן זוית, אלא באמצע¹²⁷.

(123) עירובין יא, ב. (124) עשויה למעלה כקשת. "מזווה מכאן ומכאן, וכיפה כמין קשת על שתי המזוזות במקום המשקוף" (רבינו בהל' מזווה פ"ו ה"ד). (125) לפני שמתחילה להתעגל, כי מקום העיגול אינו מצטרף. (126) "פירוש, כגון שעשאה מצדו של כותל [סמוך לקרן]" - רב האי גאון ברי"ף. ועיין במאירי. ויש מפרשים מן הצד של הקנים ולא על גביהם (רש"י). ועיין להלן פ"ז הל' לה. (127) כפירוש רב האי.

כא. בכל¹²⁸ עושין מחצה - בין בכלים¹²⁹, בין באכלים, בין באדם, אפלו בבקמה ושאר מיני תיה ועוף. והוא, שיהיו¹³⁰ כפותים¹³¹, כדי שלא ינודו.

(128) עירובין טו, א. (129) אף שעתידים להנטל אחר השבת. (130) שאר בעלי חיים הוין מאדם, כי אדם אינו צריך להיות כפות, כמבואר בהלכה כג. (131) קשורים מערב שבת.

כב. מחצה¹³² העומדת מאליה - הרי זו כשרה. ומחצה הנעשית בשבת - הרי זו מחצה¹³³; ואם נעשית בשנגדה¹³⁴, מתר לטלטל בה באותה שבת. והוא, שתעשה שלא לדעת המטלטל; אבל אם נתפון אדם לזו המחצה שתעשה בשבת כדי לטלטל בה, אף-על-פי שעושה אותה העושה בשנגדה, אסור¹³⁵ לטלטל בה באותה שבת. וכן¹³⁶ אם נעשית במזיד, אף-על-פי שלא נתפון זה לטלטל בה, הרי זה אסור לטלטל בה.

(132) עירובין טו, א. (133) ונחשבת רשות היחיד לענין שהזורק לתוכה חייב חטאת, אבל אסור לטלטל תוך מחיצה זו אם נעשתה במזיד, כדלהלן. (134) שלא ידע שהיום שבת, או שלא ידע שאסור לעשות מחיצה בשבת. (135) נלמד מהא דלהלן הלכה כג: "ולא יעמיד אותם אדם שהוא רוצה להשתמש במחיצה זו", עיי"ש. (136) בעירובין (כה): "אמר רב נחמן, לא שנו (שמחיצה שנעשתה בשבת במזיד - שמה מחיצה) אלא לזרוק, אבל לטלטל אסור".

כג. מתר לעשות מחצה של בני אדם בשבת, שיעמד זה בצד זה, ובלבד שלא ידעו¹³⁷ אלו העומדין שבשביל לעשותן מחצה העמידן. ולא יעמיד¹³⁸ אותן אדם שהוא רוצה להשתמש במחצה זו, אלא יעמיד אותן אחר שלא לדעתו.

(137) שאם הם יודעים שהעמידום למחיצה, הרי הם כעושים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק
 עשיית עירובין פ"א הי"ז. (12) מבואר בפ"א ה"ג. (13) חכמים עירובין פ"א הי"ז. (12) מבואר בפ"א ה"ג. (13) חכמים אסרו לטלטל במבוי שיש בו שלש מחיצות, שמא יטלטל גם ברשות הרבים.

ו. מבוי³⁰ מפלש שהוא פלה לאמצע רחבה³¹ של רבים: אם לא היה מכוון פתח³² הרחבה - הרי זה פסתום, ואינו צריך מצד הרחבה פלוס; אבל אם היה פלה לצדדי³³ הרחבה - אסור. ואם היתה של יחיד - אף לאמצעה אסור; פעמים בונה מצד אחד, ונמצא פלה לצדה של רחבה.

ג. והיאך¹⁴ מתירין מבוי¹⁵ מפלש¹⁶? עושה לו צורת פתח¹⁷ מפאן, ולחי או קורה מפאן. ומבוי¹⁸ עקום¹⁹ תורתו כמפלש²⁰.

(30) עירובין ח, א. (31) כלומר, פרוץ ונכנס לרחבה (חצר שאחורי הבתים). (32) הפותח לרשות הרבים, והוא בכותל שממול לפירצה הנ"ל, ואין המבוי כמפולש. (33) שכותל המבוי שזה לאחד מכתלי הרחבה שהוא כמפולש או אפילו אין הפירצה נכנגד הפתח שהוא כמבוי עקום (רש"י).

(14) עירובין ו, א. כתנא-קמא וכאוקמתת רב יהודה (שם ע"ב) וכרב דאמר הלכה כתנא-קמא. (15) כשאין ברחבו שש עשרה אמה ואינו נחשב כרשות הרבים, כמבואר בפ"ד ה"א. (16) משני ראשו לרשות הרבים, או ראשו אחד לרשות הרבים והשני לכרמלית, או ששני ראשו פתוחים לכרמלית (ריב"ש סי' תה). (17) שעלידה נעשה כסתום במחיצה מצד זה, והרי הוא כמבוי סתום מג' צדדים, שיש לו בלחי או קורה, כמבואר בפ"ז הי"ט. (18) עירובין ו, א. (19) ששני ראשו מפולשים לרשות הרבים, ככציוור שלפנינו. (20) שצריך צורת הפתח ולחי או קורה; וריב"ש סתם דבריו, ונראה שדעתו כדעת הרשב"א שיעשה בראשו אחד צורת הפתח, ובראשו השני לחי או קורה, כדין מבוי מפולש, אבל דעת שאר פוסקים (ובשו"ע סי' סד), שצריך צורת הפתח בעקמומיתו ששם דינו כמפולש (ראה בציוור), ובשני ראשו עושה לכל אחד לחי או קורה.

ז. אין³⁴ המבוי נתר³⁵ בלחי או קורה עד שיהיו פתים ורחצרות פתוחות³⁶ לתוכו, ויהיה ארכו מארבע אמות ולמעלה³⁷, ויהיה ארכו³⁸ לתר על רחבו³⁹. אבל מבוי שארכו פרחבו⁴⁰ הרי הוא פחצר, ואינו נתר אלא בשני לחיים משני רוחותיו, כל לחי במשהו, או בפס⁴¹ רחב ארבעה מרות אחת⁴².

ד. מבוי²¹ שהוא שנה מתוכו ומדרון²² לרשות הרבים, או שנה לרשות הרבים ומדרון לתוכו²³ - אינו צריך לא לחי ולא קורה²⁴, שהרי הוא מבדל מרשות הרבים²⁵.

(34) עירובין ה, א. (35) הטעם הוא "כי כל מה שעשוי לדירה ולתשמישי צנע, צריך מחיצות גמורות, ולפיכך החצרות שדרכם של בני אדם להשתמש בהן בתשמישי צנע, וכן מבואות שאין בתים וחצרות פתוחים לתוכם, דייריהם מועטים ומשתמשים בהם יותר, משום זה צריכים מחיצות גמורות, אבל מבואות שיש בהם יותר דיירים, מתמעט תשמיש המבוי, לכן די במחיצה כל שהיא של לחי או קורה" (הרשב"א). (36) "ירושלמי" עירובין פ"א ה"א: "מבוא אין פחות משני חצרות, חצר אינה פחותה משני בתים". (37) שבפחות מזה, אינו חשוב כמבוי אלא כחצר. (38) דרך כניסתו למבוי. (39) שכן דרך המבוי להיות (לבוש). (40) מרובע. (41) כן הוא בעירובין יב: מימרא דרב נחמן. (42) ונוהגים עכשיו לתקן כל המבואות שלנו בצורת הפתח על-ידי חבל הקשור לרחבו של מבוי, וצריך להעמיד תחת החבל שני קנים גבוהים עשרה מכוונים תחת החבל, ותיקון זה מועיל אפילו במבוי מפולש, ובכל מקום שצריכים צורת הפתח (רמ"א או"ח סי' סג).

(21) שבת ק, א. (22) שיפוע; שהיה קרקע המבוי גבוה מקרקע רשות הרבים, ומתחיל להיות משופע אצל פתחו לצד רשות הרבים (רש"י). (23) "שהיה רשות הרבים גבוה מקרקע המבוי, וגם כניסת המבוי שיהיה לקרקע רשות הרבים ברוחב אמה או פחות, ואחר כך הוא נעשה מדרון לצד פנים" (רש"י). (24) בתוספתא ובראשונים ביארו, שכאן מדובר "אם מתלקט עשרה טפחים מתוך ארבע אמות" (שהוא מדרון והולך ומשופע לאט לאט, עד שמגיע לגובה עשרה טפחים מתוך ארבע אמות, והרי הוא כזקוף כולו, ודינו כרשות היחיד. מגיד-משנה). (25) שגבהו ושינויו מרשות הרבים הם כמחיצה, ואין צורך בתיקון אחר.

ח. חצר⁴³ שארפה⁴⁴ יתר⁴⁵ על רחבה⁴⁶ - הרי היא כמבוי, ונתרת בלחי או קורה. ומבוי שאין פתים ורחצרות פתוחות לתוכו, כגון שלא היה בו אלא בית אחד או חצר אחת, וכן מבוי שאין בארכו ארבע אמות⁴⁷ - אינו נתר אלא⁴⁸ בשני לחיים או בפס ארבעה ומשהו.

ה. מבוי²⁶ שצדו אחד פלה לים²⁷ וצדו אחד פלה לאשפה²⁸ של רבים - אינו צריך פלוס; שאשפה של רבים אינה עשויה להתפנות, ואין חוששין שפא יעלה הים שרטון²⁹.

(43) עירובין יב, ב. (44) ארכה נחשב דרך הכניסה (רשב"א). (45) במשהו (גמרא שם). (46) אבל אם רחבה יתר על ארכה, הרי היא כמרובעת ונידונה כחצר (רשב"א). (47) דינו כדין חצר. (48) טעות הדפוס יש כאן, והנוסח

(26) עירובין ח, א. צט, ב. (27) עומק עשרה טפחים בשפתו - חשוב כמחיצה. (28) הגבוהה עשרה טפחים מן הקרקע ונחשבת כמחיצה. (29) חול ואבנים אצל שפתו; וכן הדין בנהרות, ששפת הנהר נחשבת למחיצה אם היא גבוהה עשרה; ולדעת בעל 'נודע ביהודה' אם ראש המבוי כלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהלחי, אולם מכיון שאינו אלא לצורך מחיצה, ובלחי גופא אינו משתמש, אין הנאת היתר הטלטול הבאה על-ידו נחשבת להנאה ('בית מאיר'). (59) 'ירושלמי' עירובין פ"ג ה"א. (60) עירובין פ, ב, 61) ואף שכתוב "ואשריהם תשרפון באש" (דברים יב, ג), ונחשבת כשרופה ואין בה שיעור ("כתותי מיכתת שיעוריה") כשרה ללחי. (62) ואף שגם לחי צריך שיעור בגובה - עשרה טפחים, וברוחב - משהו, ביארו ה'תוספות' מכיון שמספיק שיעור קטן, לא החמירו בו. ועיין ב'מגיד משנה'. (63) משנה, בעירובין יד, ב.

יג. ככל עושיין קורה, אָבֵל לֹא בְּאֲשֶׁרָה; לְפִי שְׂיֵשׁ לְרַחֵב הַקּוֹרָה שְׂעוֹר, וְכָל הַשְּׂעוֹרִין אֲסוּרִים מִן הָאֲשֶׁרָה. וְכֵן רַחֵב הַקּוֹרָה אֵין פְּחוֹת מִטְּפַח, וְעֵבֶיֶה כָּל שְׂהוּא. וְהוּא, שְׂתַהֲיָה בְּרִיאָה⁶⁴ לְקַבֵּל אֲרִיחָה⁶⁵, שְׂהוּא⁶⁶ חֲצִי⁶⁷ לְבִנְה שֶׁל שְׂלֵשָׁה טְפָחִים עַל שְׂלֵשָׁה טְפָחִים. וּמַעֲמִידֵי קוֹרָה צְרִיכִין שְׂהִיּוּ בְּרִיאִין כְּדֵי לְקַבֵּל קוֹרָה וְחֲצִי לְבִנְה.

(64) "שאם לא כן, לא יהיה בה היכר, שסבורים בני רשות הרבים שלפי שעה הניחה שם, אבל כשהיא בריאה וחזקה לקבל אריח, ניכר לכל שלקביעות בנין הניחיה שם" (רש"י); ועוד טעם: שצריכה להיות בריאה לקבל אריח, כדי שלא תהיה קורה הניטלת ברוח (רש"י שברי"ף). (65) לבנה קטנה. (66) שתוכל להחזיק שורת אריחים מונחים עליה כשיעור רוחב פתח המבוי. (67) ואף שאין ברוחב הקורה רק טפח, והאריח הוא טפח ומחצה, אפשר לחבר רבע טפח מכל צד שבו בטיט, ויחזיק את האריח (גמרא, שם).

יד. פְּמָה⁶⁸ יְהִיָּה פֶתַח הַמְּבוּי וְיִהְיֶה דֵי לְהַכְשִׁירוֹ בְּלַחֵי אוֹ קוֹרָה גְּבֹהָ - אֵין פְּחוֹת מִעֲשָׂרָה⁶⁹ טְפָחִים וְלֹא יִתֵּר עַל עֲשָׂרִים אֲמָה⁷⁰, וְרַחְבּוֹ - עַד עֶשֶׂר אַמּוֹת⁷¹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שְׂלֹא הִיָּה לוֹ צוּרַת פֶּתַח; אָבֵל אִם הִיָּה לוֹ צוּרַת פֶּתַח - אֲפִלּוּ הִיָּה גְבוּהָ מְאֵה אֲמָה, אוֹ פְּחוֹת מִעֲשָׂרָה, אוֹ רַחֵב מְאֵה - הֲרִי זֶה מִתֵּר.

(68) משנה, עירובין ב, א: "מבוי שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה - ימעט, והרחב מעשר אמות - ימעט, ואם יש לו צורת הפתח, אף-על-פי שהוא רחב מעשר אמות - אין צריך למעט". (69) שאם הוא נמוך מעשרה, נחשב כאילו אין למבוי מחיצות, שאין מחיצה פחותה מעשרה. (70) כאן מדובר במבוי שהכשירו בקורה, כיון שקורה היא משום היכר (הלכה ט), ולמעלה מעשרים אין היכר, שאין עין האדם שולטת שם, אבל אם הכשיר את המבוי בלחי, אין הבדל בין תוך עשרים אמה ללמעלה מעשרים. (71) שאם הוא רחב יותר, אין עליו שם פתח, ואין לחי או קורה מועילים להתיר.

טו. וְכֵן⁷² אִם הִיָּה בְּקוֹרָה שֶׁל מְבוּי כְּפִיּוֹר⁷³ וְצִיּוֹר עַד שְׂהִיּוּ הַכָּל מְסַתְּפִלִין בָּהּ⁷⁴ - אָף-עַל-פִּי שְׂהִיָּה

הנכון: "אלא בשני לחיים של משהו או בפס ארבעה" כמו בהלכה הקודמת, וכן הנוסח בכתב-יד.

ט. מְבוּי שְׂאִין בְּרַחְבּוֹ⁴⁹ שְׂלֵשָׁה טְפָחִים, אֵינוֹ צְרִיךְ לֹא לַחֵי וְלֹא קוֹרָה, וּמִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכָלוֹ; שְׂפָל פְּחוֹת מִשְׂלֵשָׁה הָרִי הוּא כְּלִבּוֹד⁵⁰. מְבוּי⁵¹ שְׂהַכְשִׁירוֹ בְּקוֹרָה, אָף-עַל-פִּי שְׂמִתֵּר לְטַלְטֵל בְּכָלוֹ בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד, הַזּוֹרֵק מֵתוֹכוֹ לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים אוֹ מְרִשּׁוֹת הָרַבִּים לְתוֹכוֹ - פֶּטוּר; שְׂהַקּוֹרָה - מְשׁוּם הֶכֶר הִיא עֲשׂוּיָה. אָבֵל אִם הַכְשִׁירוֹ בְּלַחֵי, הַזּוֹרֵק מֵתוֹכוֹ לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים אוֹ מְרִשּׁוֹת הָרַבִּים לְתוֹכוֹ - חֲזָב; שְׂהַלְחֵי הָרִי הוּא כְּמַחְצָה בְּרוּחַ רְבִיעִית.

(49) בפתחו של שלשה טפחים, אף שבחללו יש יותר (כספ-משנה). (50) כמחובר, ואין כאן מבוי כלל. (51) עירובין יב, ב: "אמר רב יהודה: הכשירו בלחי - הזורק לתוכו חייב, הכשירו בקורה - הזורק לתוכו פטור, לחי משום מחיצה, וקורה משום היכר".

י. שְׂנֵי כְּתָלִים בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים, וְהָעַם עוֹבְרִים בִּינֵיהֶם, פִּיצֵד מְכַשִּׁיר בִּינֵיהֶם? עוֹשֶׂה דְלָתוֹת מְפָאן וְדְלָתוֹת מְפָאן, וְאַחַר כֵּן יַעֲשֶׂה בִּינֵיהֶם רִשּׁוֹת הַיְחִיד. וְאֵינוֹ צְרִיךְ לְנַעַל הַדְּלָתוֹת בְּלִלְהָ, אָבֵל צְרִיךְ שְׂהִיּוּ רְאוּיֹת לְהַנְעֵל. הֵיוּ מְשַׁקְעוֹת בְּעַפְר, מְפָנָה אוֹתָן וּמְתַקְנָן לְהַנְעֵל. אָבֵל צוּרַת פֶּתַח, אוֹ לַחֵי וְקוֹרָה, אֵינָן מוֹעִילִין בְּהַכְשֵׁר רִשּׁוֹת הָרַבִּים.

יא. מִתֵּר⁵² לְטַלְטֵל בְּמְבוּי תַּחַת הַקּוֹרָה אוֹ בֵּין הַלְחָיִים⁵³. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשְׂהִיָּה סְמוּךְ לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים; אָבֵל אִם הִיָּה סְמוּךְ לְכַרְמָלִית - אֲסוּר לְטַלְטֵל תַּחַת הַקּוֹרָה⁵⁴ אוֹ בֵּין הַלְחָיִים עַד שְׂיַעֲשֶׂה לַחֵי אַחַר לְהַתִּיר תוֹךְ הַפֶּתַח; שְׂהִיָּה מְצָא מִן אֶת מִינוֹ וְגַעוֹר⁵⁵.

(52) עירובין ט, א. (53) המתירים לטלטל במבוי. (54) ודעת הרשב"א שאם יש ארבעה טפחים בקורה - מותר לטלטל תחתיה, שאנו אומרים פי תקרה יורד וסותם (מגיד-משנה). (55) אף שבכל מקום כרמלית קלה מרשות הרבים, כאן אומרים, שהכרמלית שבין הלחיים מצטרפת למינה, לכרמלית שמחוצה לה, "וניעור" - מתעוררת ומתחזקת על ידה, וצריכה לחי מיוחד להתיר טלטול בין הלחיים.

יב. כְּפִל⁵⁶ עוֹשִׂין לְחָיִים, אֲפִלּוּ בְּדָבָר שְׂיֵשׁ בוֹ רוּחַ חַיִּים⁵⁷. וְאֲפִלּוּ בְּאֲסוּרֵי הַנְּיָה⁵⁸ - עֲבוּדָת כּוֹכָבִים⁵⁹ וּמְזֻלוֹת עֲצָמָה אוֹ אֲשֶׁרָה⁶⁰ שְׂעֲשֶׂה אוֹתָהּ לַחֵי - כְּשִׁירוֹ⁶¹; שְׂהַלְחֵי עֵבִיּוֹ כָּל שְׂהוּא⁶². גְּבִיָּה הַלְחֵי אֵין פְּחוֹת מִעֲשָׂרָה טְפָחִים, רַחְבּוֹ וְעֵבִיּוֹ כָּל שְׂהוּא⁶³.

(56) משנה, עירובין טו, א. (57) "והוא שיהיו כפותים שלא ינודו" כמבואר בפס"ז הכ"א. (58) ואף שאסור ליהנות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למעלה בהלכה ג. (90) שאין מביי אסור את החצר הפתוחה לו, אבל חצרות אסורות את המבוי, כמבואר בפ"ט ז"ז ה"ז, ובהלכות עירובין פ"ה.

יט. מבוי⁹¹ שהיו לו שבילים⁹² מצד זה ושבילים מצד אחר, שנמצאו מפלשין לרשות הרבים - אף-על-פי שאינן מכוננין זה פנגד זה, הרי כל אחד מהן מבוי מפלש. פיצד מכשירין אותו? עושה⁹³ צורת פתח לכל אחד ואחד מן השבילים שפיצד האחד, וכן לפתח הגדול, ועושה לכל השבילים שפיצד השני לחי או קורה.

(91) עירובין ח, ב. (92) נקרא בלשון הגמרא "מבוי העשוי כנדל" (=כשרץ מרבה רגלים), שפתוחים אל המבוי הגדול מבואות קטנים משני צדדיו, ואינם מכוונים זה כנגד זה ('תוספות'). (93) כמבואר בהלכה ג במבוי עקום.

כ. מבוי⁹⁴ שצדו אחד ארך⁹⁵ וצדו השני קצר - מניח את הקורה פנגד הקצרה. העמיד⁹⁷ לחי בחצי המבוי הפנימי⁹⁸ שהוא לפניו מן הלחי - מתר⁹⁹ לטלטל בו¹⁰⁰, והחצי החיצון שהוא חוץ מן הלחי¹⁰¹ - אסור.

(94) עירובין חף ב. (95) כתלו נמשך לרשות הרבים יותר מן הכותל השני כבציר שלפניו. (96) שהקורה משום היכר (הלכה ט), ובאלכסון אין היכר, והרואה משתמשים בצד שאין דופן כנגדו יבוא להשתמש גם ברשות הרבים. ואם בא להכשיר האלכסון, אין לו תקנה אלא או במחיצה או בצורת הפתח (רשב"א). (97) עירובין יד, ב. זוהי הלכה חדשה שאין לה קשר לקודמת. (98) בנוסח אחר: "בחצי מבוי מחצי המבוי הפנימי" (ויניציאה). (99) ואין חוששים שמא ישתמש בחלק המבוי שמחוץ לחי (גמרא). (100) אם יש באתו מקום שיעור מבוי, כמבואר למעלה (רשב"א). (101) ואין הברל בין אם הוכשר המבוי בלחי או בקורה (רשב"א).

כא. מבוי¹⁰² שהוא רחב עשרים אמה - עושה פס גבוה עשרה טפחים במשך ארבע אמות, שהוא שיעור משך המבוי, ומעמידו באמצע¹⁰³; ונמצא בשני מבואות שיש בפתח כל אחד מהן עשר אמות¹⁰⁴. או מרחיק שתי אמות מפיאן¹⁰⁵ ומעמיד פס שלש אמות¹⁰⁶, ומרחיק שתי אמות מפיאן¹⁰⁷ ומעמיד פס שלש אמות מפיאן; ונמצא פתח המבוי עשר אמות, והצדדן הרי הן פסותומין, שהרי עומד¹⁰⁸ מרבה¹⁰⁹ על הפרוץ.

(102) עירובין י, א. (103) וכן יכול להכשירו בצורת הפתח, כמבואר בה"ד. (104) וצריך שיהיה בכל אחד משני המבואות האלה שהפס מפסיק ביניהם, בתים וחצרות פתוחים לתוך כל אחד, וכל שאר דיני מבוי (רשב"א). (105) מקיר המבוי. (106) על ידי חלל שתי האמות - הרי ביחד חמש אמות. (107) מהצד השני, נמצא משמני

למעלה מעשרים⁷⁵ אמה, פשרה. שהקורה משום הפך עשויה, ואם היתה למעלה מעשרים אינה נכרת; ואם יש בה ציור וכיור מסתכלים בה, ונמצא שם הפך.

(72) עירובין ג, א. (73) קישוטי צורות שונות, שוקעות או בולטות. (74) דעת הרשב"א שאם עשה סמוך לקורה חתיכות ארו חשבות, או כל דבר המביא להסתכלות - מועיל (מגיד-משנה). (75) אבל אם היה המבוי רחב מעשר אמות, אין הציורים מועילים להתיר (כסף-משנה).

טז. מבוי⁷⁶ שהיה גבהו מן הארץ עד קרקעית קורה עשרים אמה, ועבי הקורה למעלה מעשרים - פשר⁷⁷. הנה גבהו יתר מעשרים, ובא למעט בקורה, שמוניח אותה למטה - צריך להיות ברחבה טפח⁷⁸ פקורה⁷⁹. הנה גבהו פחות מעשרה - חוקק בו משך ארבע על ארבע אמות⁸⁰, ומעמיק פדי להשלימו לעשרה.

(76) עירובין ג, ב. (77) מכיון שחלל המבוי אינו תופש יותר מעשרים. (78) שאם יעמוד על אותו טפח יראה את הקורה, ויש היכר. (79) בנוסח אחר, חסר "כקורה" ('מעשה רוקח'). (80) עירובין ה, א. וכאן לא די בטפח, כיון שבפחות מעשרה לא נחשב דופן, וצריך לחקוק שיעור מבוי שהוא ארבע אמות (כבהלכה ח) להחשב דופן (רש"י).

יז. נפרץ⁸¹ בו פרצה מצדו כלפי ראשו⁸²: אם נשאר עומד בראשו פס רחב ארבעה טפחים⁸³ - מתר; והוא, שלא תהיה הפרצה יתר על עשר⁸⁴; ואם לא נשאר פס ארבעה - אסור⁸⁵, אלא אם בן היתה הפרצה פחות משלשה; שכל פחות משלשה כלבוד.

(81) עירובין ה, א. (82) בצד הכניסה סמוך לחי או לקורה. (83) שזהו שיעור חשוב במבוי, ואף שכתב (בהלכה ח) כי שיעור מבוי הוא ארבע אמות, זהו רק בהתחלת עשיית המבוי, אבל כאן שכבר היה מבוי אלא שאחר-כך נסתר, די בפס בארבעה טפחים. (84) שעד רוחב עשר נחשב פתח, אבל יותר מזה נחשב פירצה, וצריך לסתמה או לעשות צורת הפתח (הריטב"א). (85) אף שבפחות מעשר אמות נקרא פתח, כאן חוששים שמא יעזבו בני המבוי את הכניסה הראשונה וילכו דרך פירצה זו, ולא יראו את הכשר המבוי (רש"י).

יח. נפרץ⁸⁶ המבוי במלואו⁸⁷ לחצר, ונפרצה חצר⁸⁸ פנגדו לרשות הרבים - הרי זה אסור, מפני שהוא מבוי מפלש⁸⁹. והחצר - מתרת⁹⁰; שהחצר שרבים בוקעין בה ונכנסין בזה ויוצאין בזה - הרי היא רשות היחיד גמורה.

(86) עירובין ח, א. (87) כל רוחב הדופן, כי אם נשאר גופים (שארית מחיצות) משני צדדים הרי הם בלחי. (88) כשיעור עשר אמות, אבל נשאר גופים. (89) מבואר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

124) ואפילו היתה מרוחקת משני הכתלים, כגון שנעץ עץ באמצע המבוי, והניח עליה קורה היא כ'לבוד', וגם משני צדדים (פוסקים). 125) או ימלא את הרווח בקרש (רבינו חננאל).

כה. וכן¹²⁶ שתי קורות המתאימות¹²⁷, לא בוז פדי לקבל אריח¹²⁸ ולא בוז פדי לקבל אריח - אם יש בשתייהן¹²⁹ פדי לקבל אריח, אינו צריך להביא קורה אחרת. היתה אחת למטה ואחת למעלה¹³⁰ - רואין את העליונה כאלו היא למטה¹³¹, והתחתונה¹³² כאלו היא למעלה; ובלבד שלא תהיה עליונה למעלה מעשרים, ולא תחתונה למטה מעשרה¹³³; ולא יהיה ביניהן¹³⁴ שלשה טפחים, כשרואין אותה שרדה זו ועלתה זו בכונה¹³⁵ עד שיעשו זו בצד זו.

126) עירובין יד, א. 127) "שהשכיבן זו אצל זו כמו תאומים" (רש"י). 128) כמבואר בהלכה יג. 129) ביחד רוחב טפח (הגר"א). 130) שאחת גבוהה מחברתה. 131) ובלבד שלא יהיה המרחק בגובה בין שתיהן יותר משלשה טפחים, כדברי רבינו בהלכות סוכה (פ"ה הכ"א): "ובלבד שלא יהיה בין העולה ובין היורד שלשה טפחים". 132) או התחתונה (רש"י). 133) שאם הקורה נמצאת במקום פסול למבוי, אי אפשר לצרפה. 134) ברוחב. 135) כלומר, ששתיהן מכוונות זו בצד זו.

כו. היתה¹³⁶ הקורה עקמה¹³⁷ - רואין אותה כאלו היא פשוטה¹³⁸, עגלה¹³⁹ - רואין אותה כאלו היא מרבעת. ואם היה בהקפה שלשה טפחים, יש פה רחב טפח¹⁴⁰. היתה הקורה בתוך המבוי ועקמה חוץ למבוי, או שהיתה עקמה למעלה מעשרים או למטה מעשרה - רואין: כל שאלו ינטל העקום וישארו שני ראשיה, אין בין זה לזה שלשה - אינו צריך להביא קורה אחרת; ואם לאו - צריך להביא קורה אחרת.

136) משנה, עירובין יג, ב. 137) ועקמומיתה נוטה מחוץ למבוי. 138) ואין חוששין שישתמש מחוץ למבוי. 139) שאין אריח יכול לעמוד עליה (רש"י). 140) אין החשבון מדוקדק לפי חכמי המידות" (תוספות), כי "כל עיגול שיהיה באלכסון שלו אמה, יהיה שלש אמות ושביעית בקירוב (בערך), ולפי שזה לא יושג לעולם אלא בקירוב, לקחו הם בחשבון הגדול ואמרו: כל שיש בהיקפו שלשה טפחים, יש בו רוחב טפח (רבינו בפירושו המשניות).

כז. באר¹⁴¹ שעשה לה שמונה פסין מארבע זויות¹⁴², שני פסין דבוקין בכל זוית - הרי אלו כמחצה¹⁴³. ואף-על-פי שהפרוץ מרבה על העומד בכל רוח רוח, הואיל וארבע הזויות עומדות, הרי זה מתאר¹⁴⁴ למלאת מן הבאר ולהשקות לבהמה. וכמה יהיה גבה כל פס מהן? עשרה¹⁴⁵ טפחים. ורחבו? ששה טפחים¹⁴⁶. ובין כל פס לפס - כמלא שתי רבקות¹⁴⁷

הצדדים ביחד - חלל ופסים עשר אמות. 108) הפסים נקראים עומד, והחלל שבין הקיר והפס - פרוץ, ורחב הפסים - שש אמות, יותר מהחלל - שהוא ארבע אמות. 109) ואף שלמעלה (פט"ז הט"ז) מובא שגם אם הפרוץ כעומד מותר, כאן שיש פירצה נוספת - החמירו (גמרא).

כב. להי¹¹⁰ הבולט¹¹¹ מדפנו של מבוי - פשר. ולהי¹¹² העומד מאליו¹¹³ - אם סמכו עליו מקדם השבת, פשר¹¹⁴. ולהי שהוא נראה¹¹⁵ מפפנים¹¹⁶ לחי, ומפחוץ אינו נראה לחי; או שהיה נראה מפחוץ¹¹⁷ לחי, ומפפנים נראה שהוא שונה ויכאלו אין שם לחי - הרי זה נדון משום לחי. לחי שהגביהו¹¹⁸ מן הקרקע שלשה טפחים¹¹⁹, או שהפליגו¹²⁰ מן הפתל שלשה - לא עשה כלום; אבל פחות משלשה טפחים - פשר; שכל פחות משלשה פלבוד. לחי שהיה רחב הרבה - בין שהיה רחבו פחות מחצי רחב המבוי, בין שהיה רחבו פחצי רחב המבוי - פשר, ונדון משום לחי; אבל אם היה יתר על חצי רחב המבוי - נדון משום עומד מרבה על הפרוץ.

110) עירובין ה, א. 111) "לתוך רוחב המבוי, ולא עשה לשם לחי אלא הוציא בליטה מבניינו בפאת ביתו לשם חיזוק הבנין" (רש"י). 112) עירובין טו, א. 113) שלא נקבע לשם תיקון המבוי. 114) במחיצה גמורה מועיל גם אם לא סמכו עליו מערב שבת (או"ח סי' שסג). 115) עירובין י, א. בנוסח אחר: "עומד בפנים" (כת"י אברובאל). 116) כגון שהעמיד את הלחי רחבו לצד ארכו של מבוי, ואין קצה ארכו בולט כלפי חוץ, אלא השווה חודו החיצון לעבי כותל המבוי, כצויר 1. 117) שהעמיד את כל הלחי מחוץ למבוי, וחודו הפנימי עומד אצל עבי הכותל, כצויר 2. 118) עירובין יד, ב. 119) שהלחי משום מחיצה, ומחיצה שהגדיים בוקעים (עובדים) תחתיה - אינה מחיצה. 120) הרחיקו.

כג. קורה שפרס עליה מחצלת - הרי בטלה, שהרי אינה נפרת. לפיכך, אם היתה המחצלת מסלקת מן הארץ שלשה טפחים או יתר - אינה מחצה. נעץ שתי יתדות בשני פתלי מבוי מפחוץ והניח עליהן הקורה - לא עשה כלום; שצריך להיות הקורה על גבי המבוי¹²¹, לא סמוך לו.

121) ומכיון שהקורה מרוחקת מהכותל, אין כאן היכר.

כד. קורה¹²² היוצאה מפתל זה ואינה נוגעת בפתל השני; וכן שתי קורות, אחת יוצאה מפתל זה ואחת יוצאה מפתל זה, ואינן מגיעות זו לזו: פחות משלשה¹²³ - אינו צריך להביא קורה אחרת¹²⁴, היה ביניהן שלשה - צריך להביא קורה אחרת¹²⁵.

122) עירובין יד, א. 123) היא 'לבוד' - מחוברת לכותל.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וּלְבַהֲמַת עוֹלֵי רְגָלִים בְּלִבְדָּם¹⁶⁰; וְהוּא, שְׁיִהְיֶה בְּאֵר מֵי חַיִּים שֶׁל רַבִּים¹⁶¹. אֲבָל בְּשָׂאֵר אֲרָצוֹת - אָדָם יֵרֵד לְבָאֵר וְיִשְׁתָּהּ, אוֹ יַעֲשֶׂה לוֹ מַחְצָה, מִקְפַּת לְבָאֵר, גְּבוּהָהּ עֲשָׂרָה טַפְחִים, וְיַעֲמֵד בְּתוֹכָהּ וְיִדְלָה וְיִשְׁתָּהּ. וְאִם הָיָה הַבְּאֵר רַחֵב הַרְבֵּה, שָׂאֵין אָדָם יִכּוֹל לֵירֵד בּוֹ - הָרִי זֶה יִדְלָה וְיִשְׁתָּה בֵּין הַפְּסִין¹⁶².

(159 עירובין כא, א. 160) "וגם לתלמידים ההולכים מעיר לעיר ללמוד תורה, כי פסי ביראות לא התירו אלא לעולי רגלים וכיוצא בהם ההולכים לדבר מצוה" (רש"י). (161 עירובין כב, ב במשנה. ושם כג. בגמרא. 162) כיון שאי אפשר לשתות באופן אחר, התירו גם לאדם.

ל.א. וְכֵן בּוֹרֵי הַרְבֵּים וּבְאֵר הַיְחִיד, אֶפְלוּ בְּאֲרָץ יִשְׂרָאֵל, אֵין מְמַלְאִין מִהֵן אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ לָהֶן מַחְצָה גְבוּהָהּ עֲשָׂרָה טַפְחִים.

(163) באר - שיש בה מים חיים נובעים "באר מים חיים"; בור - מים מכונסים (פירוש המשניות).

ל.ב. הַמְּמַלְאִין¹⁶⁴ לְבַהֲמַתוֹ בֵּין הַפְּסִים, מְמַלְאִין וְנוֹתֵן בְּכֵלֵי לְפָנֶיהָ¹⁶⁵. וְאִם הָיָה אֲבוּסוֹ¹⁶⁶ רָאשׁוֹ נִכְנָס לְבֵין הַפְּסִים¹⁶⁷, וְהָיָה גְבוּהָ עֲשָׂרָה וְרַחֵב אֲרָבָעָה - לֹא יִמְלֵא וְיִתֵּן לְפָנֶיהָ¹⁶⁸, שְׂמָא יִתְקַלְקַל הָאֲבוּס, וְיִוצֵיא הַדְּלִי לְאֲבוּס וּמֵן הָאֲבוּס לְקַרְקַע רְשׁוֹת הַרְבֵּים¹⁶⁹; אֶלָּא מְמַלְאִין וְשׁוֹפֵךְ, וְהִיא שׁוֹתָה מֵאֲלֵיהָ.

(164 עירובין כ, ב. 165) בין הפסים. (166) כלי מסודר לשים בו אוכל לבהמה. (167) כאן מדובר "כשהבהמה עומדת בבית, ואבוס מתוקן לה לפניה על ידי הבית ברשות הרבים, גבוה עשרה ורחב ארבעה שהוא רשות היחיד, ונותן לה באבוס תבן ומספוא מרשות היחיד, וראש האבוס נכנס לבין הפסים" (רש"י). ככיצור שלפנינו: (168) שלא ימלא מן הבור שבין הפסים ויגביה הדלי על ראש האבוס, וילך דרך רשות הרבים ויטלטל את הדלי על האבוס לפני הבהמה, מבלי להוציא את הדלי לרשות הרבים (רש"י). (169) שעל ידי קלקול באבוס, לא יוכל להוציא את הדלי ישר מבין הפסים לאבוס (מרשות היחיד לרשות היחיד), אלא יצטרך להוציא את הדלי מהאבוס לרשות הרבים ויוציא מרשות לרשות באיסור.

ל.ג. הַזֹּרֵק¹⁷⁰ מֵרְשׁוֹת הַרְבֵּים לְבֵין הַפְּסִין - חֲטָיִב; הוֹאִיל וְיֵשׁ בְּכָל זְוִית וְזוֹיֵת מַחְצָה גְּמוּרָה, שְׁיֵשׁ בָּהּ גְּבוּהָ עֲשָׂרָה וְיִוֹתֵר מֵאֲרָבָעָה עַל אֲרָבָעָה, וְהָרִי הַרְבִּיעַ נִכָּר וְנִרְאָה, וְנַעֲשֶׂה כֵּן שְׁבִינֵיהֶם רְשׁוֹת הַיְחִיד. וְאֶפְלוּ הָיָה בְּבִקְעָה, וְאֵין שָׁם בִּינֵיהֶם בְּאֵר; שְׁהָרִי בְּכָל רוֹחַ וְרוֹחַ פֶּס מִבְּאֵן וּפֶס מִבְּאֵן. וְאֶפְלוּ הָיָה רַבִּים בּוֹקְעִין וְעוֹבְרִין בֵּין הַפְּסִין, לֹא בְּטָלוּ הַמַּחְצוֹת¹⁷¹, וְהָרִי הֵן בְּחֲצוֹת שְׁהָרִים בּוֹקְעִין בָּהֶן, וְהַזֹּרֵק לְתוֹכָן חֲטָיִב. וּמֵתֵר לְהַשְׁקוֹת הַבְּהֵמָה בִּינֵיהֶן אִם הָיָה בִּינֵיהֶן בְּאֵר.

שֶׁל אֲרָבָעָה אֲרָבָעָה בְּקָר, אַחַת נִכְנָסַת וְאַחַת יוֹצְאָה. שְׁעוֹר רַחֵב זֶה אֵין יִתֵּר עַל שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה וּשְׁלִישׁ.

(141) משנה, עירובין יז, ב. (142) בארות שברשות הרבים העמוקות עשרה, דינן כרשות היחיד, ואסור למלא מהן ולהוציא לרשות הרבים, לכן עושים פסין (עמודים) בארבע זוויות מסביב לבאר, ואז מותר לו למלא מים ולהוציא כדי להשקות את הבהמות, ככיצור שלפנינו: (143) לכל זוית שתי אמות, אמה כנגד אמה ורווח בין הזוויות. (144) כמבואר להלן בהלכה ל. (145) שאין מחיצה בפחות מגובה עשרה. (146) למעלה (בהלכה ז) נקראת מחיצה בפס רוחב ארבעה טפחים, כיון שיש שלוש מחיצות שלימות, מספיק ברביעית פס רחב ארבעה טפחים, אבל כאן שרובו פרוץ - צריך להיות ששה טפחים (תוספות יום טוב). (147) "הן עדת הבקר, מגזרת (ירמיהו מו, כא) עגלי מרבק" (רבינו בפירוש המשניות).

כ.ח. הָיָה¹⁴⁸ בְּמָקוֹם אֶחָד מִן הַזְּוִיֹּת אוֹ בְּכָל זְוִית מֵאֲרָבָעָתָן אֶבֶן גְּדוּלָּה¹⁴⁹ אוֹ אֵילָן אוֹ תֵּל הַמִּתְלַקֵּט עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ אֲרָבַע אַמּוֹת אוֹ חֲבִילָה שֶׁל קָנִים - וְרִאִין: כֹּל שְׂאֵלוֹ יִחַלֵּק וְיֵשׁ בּוֹ אַמָּה לְכָאן וְאַמָּה לְכָאן גְּבוּהָ עֲשָׂרָה, נְדוּן מִשׁוֹם זְוִית שְׁיֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי פְסִין. חֲמִשָּׁה קָנִים, וְאֵין בֵּין זֶה לְזֶה שְׁלֹשָׁה¹⁵⁰, וְיֵשׁ בִּינֵיהֶן¹⁵¹ שְׁשֵׁה טַפְחִים לְכָאן וְשְׁשֵׁה טַפְחִים לְכָאן - נְדוּנִים מִשׁוֹם זְוִית שְׁיֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי פְסִין.

(148) עירובין יט, ב. (149) מרובעת אמה על אמה, ואינה מחוסרת אלא חקיקה, שינטל עובי שבאמצע ותעשה כמרוב, דופן לכאן ודופן לכאן, או אבן עגולה, שאפשר לחצבה ולעשותה אמה לכל צד. (150) והרי הם כמחוברים. (151) בכולם יחד.

כ.ט. מֵתֵר¹⁵² לְהַקְרִיב אֲרָבַע הַזְּוִיֹּת הָאֵלוּ לְבָאֵר. וְהוּא, שְׁתִּהְיֶה פְּרָה רֵאשָׁה וְרַבָּה לְפָנֶים¹⁵³ מִן הַפְּסִין וְשׁוֹתָה¹⁵⁴. אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא יֵאָחַז רֵאשׁ הַבְּהֵמָה עִם הַכֵּלִי שְׁבוּ הַמַּיִם¹⁵⁵ - הוֹאִיל וְרֵאשָׁה וְרַבָּה בְּפָנֶים, מֵתֵר אֶפְלוּ לְגַמְלָה¹⁵⁶. הָיָה¹⁵⁷ קְרוּבִים יִתֵּר מִזֶּה - אֶסוּר לְהַשְׁקוֹת מִהֵן אֶפְלוּ לְגָדִי, שֶׁהוּא כֹּל נִכְנָס לְפָנֶים. וּמֵתֵר לְהַרְחִיק¹⁵⁸ כָּל שֶׁהוּא, וּבְלִבְדָּם שְׁיִרְבֶּה בְּפָסִים פְּשׁוּטִים, שְׁמִנִּיחִין אוֹתָן בְּכָל רוֹחַ וְרוֹחַ, כִּדִּי שְׁלֹא יֵהָא בֵּין פֶּס לְחִבְרוֹ יִוֹתֵר עַל שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה וּשְׁלִישׁ.

(152) משנה, עירובין יז, ב. (153) שאם הפרה תהיה בחוץ, חוששים שימשך אחר פרתו, ויוציא הדלי מחוץ למחיצות הפסים. (154) "כמה ראשה ורובה של פרה? פרה? - שתי אמות" (גמרא). (155) עירובין כ, ב. (156) שהוא ארוך וכולו מבחוץ. (157) "ירושלמי" עירובין פ"ב ה"ב. (158) את הפסים ולעשות היקף רחב מסביב לבאר (עירובין יז: יח. במשנה).

ל. לא¹⁵⁹ הִתִּירוּ הַפְּסִים הָאֵלוּ אֶלָּא בְּאֲרָץ יִשְׂרָאֵל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִשְׁפַּח מְבוּי - בְּאַרְבַּע אֲמוֹת שׁוֹחֲקוֹת¹⁸⁹, וְגָבְהוּ -
עֲשָׂרִים אֲמָה עֲצָבוֹת. רַחֵב הַפְּרָצָה - עֲשָׂר אֲמוֹת
עֲצָבוֹת¹⁹⁰. וְכִיּוֹצֵא בָהֶן לְעֲנֵן סָפָה וְכִלְאִים.

(184) מנחות מא, ב. (185) "רוחב הגודל האמור בכל השיעורין - הוא רוחב הגודל (כצ"ל - בן אריה) הבינוני - דקדקנו בשיעורו ומצאנוהו רוחב שבע שערות בינוניות זו בצד זו בדוחק, והן כאורך שתי שערות ברווח" (רבינו בהל' ספר-תורה פ"ט ה"ט). שיעור האגודל הוא בערך שני סנטימטרים (אמרי יושר ח"א פ"ה). (186) והיא כוהן יד האמור בתורה (רבינו בהל' תפלה פט"ו ה"ד). (187) עירובין ג, ב. (188) "ושיעור יתרון השוחק על העצב, יראה לי שהוא חצי אצבע לכל אמה" (רשב"א). (189) מרווחת. (190) מצומצמות ודחוקות, אף שאין בהן עשרים אמה שוחקות.

~ יום רביעי ל' ניסן ~

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִי

(1) נתבארו בו שיעורי הדברים המוצאים, כמות כל אחד בפרט, וכל השיעורין הן דבר תורה, וכל מה שנזכר שם הוא בחיוב גמור דבר תורה.

א. המוציא² דָּבָר מִרְשׁוֹת הַיְחִיד לְרְשׁוֹת הַרְבִּים, או מִרְשׁוֹת הַרְבִּים לְרְשׁוֹת הַיְחִיד - אֵינוֹ חַיֵּב עַד שְׁיּוֹצֵיא מִמֶּנּוּ שְׁעוֹר שְׁמוֹעִיל פְּלוּם³. וְאֵלוֹ הֵן שְׁעוֹרֵי הַהוֹצָאָה: הַמוֹצֵיא אֶכְלֵי אָדָם - פְּגִרוֹגֶרֶת⁴; וּמִצְרָפִין זֶה עִם זֶה⁵. וְהוּא, שְׁיִהְיֶה פְּגִרוֹגֶרֶת מִן הָאֶכֶל עֲצָמוֹ, חוּץ מִן הַקְּלָפִים⁶ וְהַגְּרַעֲיִין⁷ וְהַעֲקָצִין⁸ וְהַסְּבִין⁹ וְהַמְּרָסִין¹⁰.

(2) (מסכת שבת דף עו עמוד ב.) (3) אבל אסור מן התורה להוציא אפילו פחות משיעור, כי "חצי שיעור אסור מן התורה" (מסכת יומא דף עד עמוד א) גם באיסורי שבת (רש"י מסכת שבת דף עד עמוד א.) (4) תאנה יבשה, "לא גדולה ולא קטנה, אלא בינונית" (מסכת כלים פרק י"ז משנה 1), והיא פחותה מביצת תרנגולת (מסכת שבת דף פ עמוד ב) וגדולה מזית (מסכת שבת דף צא עמוד א), ודעת רבינו (בפרק ח הלכה ה) "הגרוגרת הוא אחד משליש בביצה". (5) שני מיני מאכל אדם מצטרפים לשיעור גרוגרת לחיוב. (6) הקליפה העליונה אינה אוכל ואינה משלימה את השיעור. (7) "הקשים שהם בתוך הפרו" (רבינו בפירוש המשניות). (8) "שהפרי תלוי בהם באילן, כגון עוקצי התאנים והענבים והאפרסקים והאתרוגים וזולתם" (פירוש המשניות) שהן כעץ ולא כפרי (רש"י). (9) פסולת הקמח הנופלת ממנו כשמנפים אותו. (10) "הקליפה העליונה העבה היוצאה בנפה תחילה" (פירוש המשניות).

ב. יין¹¹ - פְּדֵי רֵבַע¹² רְבִיעִית¹³. וְאֵם הֵיָה קְרוֹשׁ¹⁴ - בְּכִזִּית¹⁵. חֶלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה - פְּדֵי גְמִיעָה¹⁶, וְחֶלֶב טְמֵאָה¹⁷ - פְּדֵי לְכַהֵל¹⁸ עֵין אַחַת. חֶלֶב¹⁹ אִשָּׁה וְלֶבֶן בִּיצָה - פְּדֵי לֶתֵן בְּמִשְׁפָּה²⁰. שְׁמֵן - פְּדֵי לְסוּף²¹

(170) עירובין כ, א. (171) גדול כח המחיצות שאף אם עוברים רבים בנייהם, אין ביכולתם לבטל את רשות היחיד שביניהם.

לד. הַצָּר¹⁷² שְׂרָאשָׁה אֶחָד נִכְנָס לְבֵין הַפְּסִין - מֵתָר לְטַלְטֵל מֵתוֹכָהּ לְבֵין הַפְּסִין, וּמִבֵּין הַפְּסִין לְתוֹכָהּ. הָיָה שְׁתֵי חֲצוֹת¹⁷³ - אֲסוּרִין עַד שְׁיַעֲרְבוּ¹⁷⁴. וְכִשּׁוּ הַמַּיִם בְּשֶׁבֶת - אֲסוּר לְטַלְטֵל בֵּין הַפְּסִין; שְׁלֹא נִחְשְׁבוּ מִחֲצָה לְטַלְטֵל בְּתוֹכָן אֲלֵא מִשׁוּם הַמַּיִם¹⁷⁵. בָּאוּ לוֹ מֵיִם בְּשֶׁבֶת - מֵתָר לְטַלְטֵל בִּיְנֵיהֶן¹⁷⁶; שְׁפָל מִחֲצָה שְׁנַעֲשִׂית בְּשֶׁבֶת - שְׁמָה מִחֲצָה. מְבוּי¹⁷⁷ שְׁנִטְלָה קוֹרְתוֹ אוֹ לְחֵי¹⁷⁸ בְּשֶׁבֶת - אֲסוּר¹⁷⁹ לְטַלְטֵל בוֹ, אֶף-עַל-פִּי שְׁנַפְרִין לְכַרְמְלִית.

(172) עירובין כ, א. ככציוור שלפנינו: (173) נכנסות לבין הפסים. (174) עירובי חצרות, כמבואר בהלכות עירובין פרק א'. (175) ואין אומרים מכיון שהותר בתחילת השבת, כבר מותר גם אחרי שיבשה הבאר. (176) אף שהמחיצה נעשית מאליה עם בוא המים (רש"י). (177) משנה, עירובין צד, א. (178) או צורת הפתח שלו. (179) ואין אומרים כיון שהותר למקצת שבת, יהא מותר לכולה.

לה. אֶכְסְדָרָה¹⁸⁰ בְּקַעָה¹⁸¹ - מֵתָר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא בַת שְׁלֹשׁ מִחֲצוֹת¹⁸² וְתַקְרָה; שְׁאֵנוּ רוֹאִין כְּאֵלוֹ פִּי תַקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם רוּחַ רְבִיעִית. וְהַזֹּרֵק מִרְשׁוֹת הַרְבִּים לְתוֹכָהּ - פְּטוּר, כְּזוֹרֵק לְמְבוּי סָתוּם שֵׁישׁ לוֹ קוֹרָה. בֵּית אוֹ חֲצֵר שְׁנַפְרִין קָרָן זְוִית שְׁלֹה בְּעֶשֶׂר אֲמוֹת - הָיָה זֶה אֲסוּר לְטַלְטֵל בְּכֻלוֹ; אֶף-עַל-פִּי שְׁפָל פְּרָצָה שֶׁהִיא עַד עֶשֶׂר אֲמוֹת - כְּפֶתַח, אֵין עוֹשִׂין פֶּתַח בְּקָרָן זְוִית. וְאֵם הֵיָה שֵׁם קוֹרָה מְלַמְעָלָה עַל אֶרֶץ הַפְּרָצָה - רוֹאִין אוֹתָהּ שְׁיַרְדָּה וְסִתְמָה, וּמֵתָר לְטַלְטֵל בְּכֻלוֹ; וְהוּא, שְׁלֹא תִהְיֶה בְּאֶלְכֶסוֹן¹⁸³.

(180) עירובין כה, א. (181) הבקעה כרמלית, ובה אכסדרה בעלת שלש מחיצות שתקרתה חלקה. ונותנים בצדה קורות שהן פי תקרה היורד וסותם. (182) ואסור לטלטל בתוכה בלי תיקון רוח רביעית. (183) שאם אין הקירוי שוה, אין אומרים פי תקרה יורד וסותם "כי על-ידי פי תקרה נעשה למטה החלל כעין פתח, ופתח אין עושים בקרן זוית" (הרא"ש). בנוסח אחר, חסרות המלים: "והוא שלא תהיה באלכסון" (כת"י התימנים).

לו. הָאֲצַבַּע¹⁸⁴, שְׁמִשְׁעָרִין בָּהּ בְּכָל מְקוֹם, הִיא רַחֵב הַגּוֹדֵל¹⁸⁵ שֶׁל יוֹד¹⁸⁶. וְהַטֶּפַח - אֲרַבַּע אֲצַבָּעוֹת. וְכָל אֲמָה הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם - בֵּין בְּשֶׁבֶת, בֵּין בְּסָפָה וְכִלְאִים - הִיא אֲמָה בַת שְׁשֵׁה טְפָחִים¹⁸⁷. וּפְעָמִים מִשְׁעָרִין בְּאֲמָה בַת שְׁשֵׁה טְפָחִים דְּחֻקוֹת זו לְזוֹ, וּפְעָמִים מִשְׁעָרִין בְּאֲמָה בַת שְׁשֵׁה שׁוֹחֲקוֹת¹⁸⁸ וְרוּחוֹת. וְזֶה וְזֶה לְהַחְמִיר. בִּיצָה?

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָצְבַּע²² קְטָנָה שֶׁל רֶגֶל קָטָן בְּן יוֹמוֹ. טל²³ - פְּדִי לְשׁוּף²⁴ אֵת הַקִּילּוּרִין. וְקִילּוֹר - פְּדִי לְשׁוּף בְּמִים. וּמִים - פְּדִי לְרַחֵץ פְּנֵי מְדוּכָה²⁵. דְּבִשׁ²⁶ - פְּדִי לְתֵן עַל רֹאשׁ הַפֶּתִית²⁷. דָּם וְשָׂאֵר כָּל הַמְשָׁקִין וְכָל הַשּׁוֹפְכִין²⁸ - פְּדִי רְבִיעִית²⁹.

30 (משנה במסכת שבת דף עו עמוד א). 31 שחבן קטניות אינו ראוי לפרה, ושיעור זה גדול משיעור "מלוא פי פרה". 32 קש שיבולים. 33 ראויים למאכל אדם. 34 שאינם ראויים למאכל אדם. 35 שלא לחייב כי אם על השיעור הגדול שבשניהם. "מי ששערו גדול הוא קל ואינו מצטרף להשלים חמור, שהרי אינו חשוב, אבל החשוב משלים את הקל לשיעורו" (רש"י). 36 שהרי חבן קטניות שיעורו גדול מתבן חבואה וחיובו כמלוא פי גמל.

ד. הַמוֹצִיא³⁷ עֵצִים - פְּדִי³⁸ לְבִשְׁל³⁹ בְּגָרוֹת מְבִיצָת הַתְּרַנְגוּלִים, טְרוּפָה⁴⁰ בְּשֶׁמֶן וְנִתְּנָה בְּאֶלְפָס⁴¹. הַמוֹצִיא⁴² קֶנֶה - פְּדִי לְעֵשׂוֹת קְלָמוֹס⁴³ הַמַּגִּיעַ לְרֹאשֵׁי אָצְבְּעוֹתָיו⁴⁴. וְאִם הָיָה עֵבֶה⁴⁵ אוֹ מְרַצֵּין⁴⁶ - שְׁעוּרוֹ בְּעֵצִים.

11 (משנה במסכת שבת דף עו עמוד ב) "המוציא יין כדי מזיגת הכוס" (כשיעור שהיו נוהגים לתת יין חי לתוך הכוס ולהוסיף עליו מים, כדי למזוג אותו בהם. רש"י). 12 רבע. 13 רביעית הלוג - (פסחים דף קט עמוד א) כשיעור ביצה ומחצה, והוא שיעור כוס של ברכה לעניין ברכת המזון, קידוש והברלה, וכאן השיעור רובע של רביעית, שהן שלוש שמיניות ביצה, ואפשר להוסיף ולמזוג ברובע עוד שלוש רביעיות מים כדי שיהיה יין מזוג. 14 (מסכת שבת דף עז עמוד א): "יין יבש בכזית". 15 רוב שיעורי תורה הם כזית (מסכת עירובין דף ד עמוד ב) שנאמר (דברים פרק ח פסוק ח): "ארץ זית שמן". ואכילת חלב ודם ונותר וכדומה כולם כזית (רש"י); ושיעור זית "לא גדול ולא קטן אלא בינוני זה אגורי (ששמנו אגור בתוכו וגדל כל צורכו" - מסכת כלים פרק י"ז משנה ח); לדעת רבינו (הלכות עירובין פרק א הלכה ט) כזית הוא קרוב לשליש ביצה, ולדעת התוספות (מסכת עירובין דף פ עמוד ב) חצי ביצה בקליפתה. 16 (מסכת שבת דף עז עמוד א) "כדי בליעת אדם בבת אחת" (רבינו בפירוש המשניות) ובתוספות כתבו שהוא יותר מכגורגרת. 17 שאינו ראוי לשתייה. 18 לשים על העין לרפואה או ליופי (תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק ח הלכה א): "הדא דאת אמר בחלב בהמה טהורה, אבל בחלב בהמה טמאה כדי לכחול עין אחת". 19 (מסכת שבת דף עז עמוד ב). 20 "של קילור (משחה לכאב עיניים) שרגילים לשופו בחלב אשה" (רש"י). 21 בנוסחה אחרת: "כדי לסוך אבר קטן שהוא אצבע קטנה" (כתב יד התימנים) וכן בגמרא. 22 (מסכת שבת דף עח עמוד א). רש"י פירש: "אחד מפרקי אצבע קטנה" (מסכת שבת דף עז עמוד ב). 23 (תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק ח). 24 לשפוף. 25 כלי שדכים בו דברים יבשים לעשותם דקים. 26 (משנה במסכת שבת דף עז עמוד ב). 27 מכה שבגב הבהמה, בתלמוד ירושלמי (מסכת שבת פרק ח) "הדא דאת אמר בעתיקא (דבש ישן שאינו ראוי לאכילה), אבל בהן דידן (דבש חדש הראוי לאכילת אדם), שיעורו כדי ליתן בתוך הביצה". אבל בתלמוד בבלי לא נזכר חילוק זה ולכן השמיטו רבינו (ועיין רע"ב פרק ח דשבת משנה א). 28 מים שאינם ראויים לשתייה ולבישול. 29 הראויים לגבל בהם טיט (גמרא).

37 (משנה במסכת שבת דף פט עמוד ב). 38 "המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה" והיא ביצת תרנגולת, ש"אין לך ביצה קלה להתבשל יותר מביצת תרנגולת" (מסכת שבת דף פ עמוד ב). 39 ויהיה האלפס חם כבר חימום בינוני (רבינו בפירוש המשניות). 40 מעורבת. 41 מחבת. 42 (מסכת שבת דף פ עמוד ב) 43 עט עשוי מקנה. 44 בגמרא שם: "לקשרי אצבעותיו" ובעי רב אשי אם הכוונה לקשר העליון דהיינו ראשי האצבעות או לקשר האמצעי, ופסק רבינו לקולא (מעשה רוקח). 45 שאינו ראוי לכתובה. 46 שבור ורצוץ.

ג. הַתְּבִינָה³⁰ תְּבוּאָה - כְּמֵלֵא פִי פְּרָה. תְּבִין קְטָנוֹת - כְּמֵלֵא פִי גְמֵל³¹. וְאִם הוֹצִיא תְּבִין קְטָנוֹת לְהַאֲכִילוֹ לְפָרָה - כְּמֵלֵא פִי פְּרָה; וְשֶׁהֶאֱכִילָהּ עַל יְדֵי הַדָּחֵק - שְׂמָה אֲכִילָהּ. עֲמִיר³² - כְּמֵלֵא פִי טֹלָהּ. עֲשָׂבִים - כְּמֵלֵא פִי גְדִי. עֲלֵי שׁוּם וְעֲלֵי בָצִלִים: אִם הָיוּ לְחִים³³ - בְּגָרוֹתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן אֲכִלֵי אָדָם; וַיְבָשִׂים³⁴

37 (משנה במסכת שבת דף פט עמוד ב). 38 "המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה" והיא ביצת תרנגולת, ש"אין לך ביצה קלה להתבשל יותר מביצת תרנגולת" (מסכת שבת דף פ עמוד ב). 39 ויהיה האלפס חם כבר חימום בינוני (רבינו בפירוש המשניות). 40 מעורבת. 41 מחבת. 42 (מסכת שבת דף פ עמוד ב) 43 עט עשוי מקנה. 44 בגמרא שם: "לקשרי אצבעותיו" ובעי רב אשי אם הכוונה לקשר העליון דהיינו ראשי האצבעות או לקשר האמצעי, ופסק רבינו לקולא (מעשה רוקח). 45 שאינו ראוי לכתובה. 46 שבור ורצוץ.

ג. הַתְּבִינָה³⁰ תְּבוּאָה - כְּמֵלֵא פִי פְּרָה. תְּבִין קְטָנוֹת - כְּמֵלֵא פִי גְמֵל³¹. וְאִם הוֹצִיא תְּבִין קְטָנוֹת לְהַאֲכִילוֹ לְפָרָה - כְּמֵלֵא פִי פְּרָה; וְשֶׁהֶאֱכִילָהּ עַל יְדֵי הַדָּחֵק - שְׂמָה אֲכִילָהּ. עֲמִיר³² - כְּמֵלֵא פִי טֹלָהּ. עֲשָׂבִים - כְּמֵלֵא פִי גְדִי. עֲלֵי שׁוּם וְעֲלֵי בָצִלִים: אִם הָיוּ לְחִים³³ - בְּגָרוֹתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן אֲכִלֵי אָדָם; וַיְבָשִׂים³⁴

ה. הַמוֹצִיא⁴⁷ תְּבִלִין - פְּדִי לְתַבֵּל בִּיצָה⁴⁸; וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. פְּלִפְלֵא⁴⁹ - כָּל שֶׁהוּא. עֲטָרִין⁵⁰ - כָּל שֶׁהוּא. רִיחַ טוֹב⁵¹ - כָּל שֶׁהוּא. רִיחַ רַע⁵² - כָּל שֶׁהוּא. מִינֵי בְּשָׂמִים - כָּל שֶׁהֵן. אֲרָגְמָן⁵³ טוֹב⁵⁴ - כָּל שֶׁהוּא. בְּתוּלַת הַנְּרִד⁵⁵ - אַחַת. מִינֵי מִתְּכוּת הַקָּשִׁים, כְּגוֹן נְחֹשֶׁת וּבְרִזְל⁵⁶ - כָּל שֶׁהֵן. מְעַפְר הַמְּזֻבָּח וּמֵאֲכַנֵי הַמְּזֻבָּח⁵⁷ וּמִמְקָק⁵⁸ סְפָרִים וּמִמְקָק מְטַפְּחוֹת שֶׁלֹּהֵן - כָּל שֶׁהֵן; מִפְּנֵי שֶׁמִּצְנִיעִין אוֹתָם לְגִנְיָה⁵⁹. גַּחְלֵת⁶⁰ - כָּל שֶׁהוּא. וְהַמוֹצִיא שֶׁלֶהֶבֶת - פְּטוּר⁶¹.

47 (מסכת שבת דף פ"ט עמוד ב'). 48 הכוונה לגרוגרת מביצה ("צנפת פנח"). 49 ("פלפלת" (כת"י התימנים) וכן במשנה. 50 שרף עץ שריחו רע ומשמש למאור. 51 עלה ורד וארגמן שיש להם ריח טוב ונזכרים בהלכה כאן. 52 לעשן בשביל חולים ותינוקות לרפואה (רש"י). 53 חומר, מצבע אדום לריח (רש"י). 54 בנ"א חסר "טוב" (מער"ק). 55 עלה שושנה אדומה וסתומה. 56 שראוי לעשות מהן כלי קטן. 57 שמחמת קדושתם

47 (מסכת שבת דף פ"ט עמוד ב'). 48 הכוונה לגרוגרת מביצה ("צנפת פנח"). 49 ("פלפלת" (כת"י התימנים) וכן במשנה. 50 שרף עץ שריחו רע ומשמש למאור. 51 עלה ורד וארגמן שיש להם ריח טוב ונזכרים בהלכה כאן. 52 לעשן בשביל חולים ותינוקות לרפואה (רש"י). 53 חומר, מצבע אדום לריח (רש"י). 54 בנ"א חסר "טוב" (מער"ק). 55 עלה שושנה אדומה וסתומה. 56 שראוי לעשות מהן כלי קטן. 57 שמחמת קדושתם

ג. תְּבִין קְטָנוֹת - כְּמֵלֵא פִי גְמֵל³¹. וְאִם הוֹצִיא תְּבִין קְטָנוֹת לְהַאֲכִילוֹ לְפָרָה - כְּמֵלֵא פִי פְּרָה; וְשֶׁהֶאֱכִילָהּ עַל יְדֵי הַדָּחֵק - שְׂמָה אֲכִילָהּ. עֲמִיר³² - כְּמֵלֵא פִי טֹלָהּ. עֲשָׂבִים - כְּמֵלֵא פִי גְדִי. עֲלֵי שׁוּם וְעֲלֵי בָצִלִים: אִם הָיוּ לְחִים³³ - בְּגָרוֹתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן אֲכִלֵי אָדָם; וַיְבָשִׂים³⁴

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

81) (משנה מסכת שבת דף פ"ט עמוד א'). (82) הקליפה הירוקה שעל האגוז בעודה לחה ראויה לצבע. (83) צמח שממנו עשים צבע כחול לצביעת בגדים. (84) צמח שמשרשיו עושים צבע אדום. (85) כסוי הראש. (86) מין עפר כעין מלח חריף לכבוס וטיהור מלכלוך, שהיו מביאים מאלכסנדריה של מצרים. (87) מין עשב מיובש לכביסה. (88) חומר המוצא מעפר צמחים, וכל אלה "מינים הרוחצים בחוזק ומלבנים" (פירוש המשניות). (89) "מעט, כדרך שמראים לדוגמא לומר כזה אתה רוצה" (רש"י). (90) חתיכה קטנה של צמר או צמר גפן לשם אריגה במטפחת (ר"ח). בנ"א: לאורג (מע"ק).

ט. המוציא⁹¹ דיו על הקלמוס - שעורו פדי לכתב ממנו שתי אותיות; אבל אם הוציא הדיו בפני עצמו⁹² או בקסת⁹³, צריך שיהיה בו יתר על זה - פדי שיעלה ממנו על הקלמוס פדי לכתב שתי אותיות. היה בקסת פדי אות אחת ובקלמוס פדי אות אחת, או פדיו לבדו פדי אות אחת ובקלמוס פדי אות אחת - הרי זה ספק⁹⁴. הוציא שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך - חייב⁹⁵; פתיכתן זו היא הנחתן. הוציא אות אחת וכתבה, וחרז והוציא אות שניה וכתבה - פטור; שכתב חסרה⁹⁶ האות הראשונה.

91) (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב'). (92) (ירושלמי מסכת שבת פרק ח' הלכה ג'): "הוציא דיו, אם בקלמוס בכדי לכתוב שתי אותיות, אם בכלי צריך יותר (שאי אפשר שלא ידבק מן הדיו בצדדים, ונמצא שנתמעט מלכתוב בה שתי אותיות)". (93) כלי שנותנים בו דיו. (94) בגמרא מסופקים אם מצטרפים לשיעור או לא. (95) אף שלא עמד לפרש וגופו לא נח חייב, שעיקר הנחת הדיו על הכתב הוא (רש"י). (96) יבשה טרם שנכתבה האות השניה.

י. המוציא כחול - בין לרפואה, בין לתכשיט - פדי לכהל עין אחת. ובמקום שאין דרך להתקשט אלא בכחילת שתי עינים, והוציאו להתקשט - עד שיוציא פדי לכהל שתי עינים. זפת וגפרית⁹⁷ - פדי לעשות נקב⁹⁸. שעה - פדי לתן על פי נקב קטן. דבק - פדי לתן בראש השפשוף. רבב⁹⁹ - פדי למשה תחת רקיק¹⁰⁰ כסלע¹⁰¹.

97) "כלי שנותנים בו כסף חי, סותם פיו בזפת או בגפרית ונוקב בתוך הסתימה נקב דק, כדי להוציא ממנו הכסף חי" (רש"י). (98) נקב שבמגופת חבית של יין שהוא דק משל שמן. (99) (מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב') שומן או שמן (רש"י). (100) עוגה נתונה בתנור ומטוגנת בשומן (רש"י). (101) בגודל של סלע.

יא. המוציא¹⁰² אדמה¹⁰³ - פדי לעשות חותם האגרת. טיט - פדי לעשות פי פור¹⁰⁴. זבל או חול דק - פדי לזבל פרשה¹⁰⁵. חול גס - פדי לערב עם מלא פה של סדין¹⁰⁶. חרסית¹⁰⁷ - פדי לעשות פי פור של צורפי

גונים אותם כל שהם, משום זה גם שיעור חיובם בכל שהוא. (58) "רקב הנופל מספרים או ממטפחות שבלו" (רע"ב); "הדבר הכלה ונתעפש ולא נשאר בו אלא רושם" (פירוש המשניות). (59) שכל תשמישי קדושה טעונים גניזה. (60) (מסכת ביצה דף ל"ט עמוד א'). (61) שאין בה שמשות.

ו. המוציא זרעוני⁶² גנה שאינן נאכלין לאדם - שעורן פחות⁶³ מגרוגרת⁶⁴. מזרע קשואין - שנים⁶⁵. ומזרע הדלועין⁶⁶ - שנים. מזרע פול המצרי⁶⁷ - שנים. המוציא סבין - פדי לתן על פי פור של צורפי זהב⁶⁸. המוציא מרסין⁶⁹: אם לאכילה - שעורו כגרוגרת, לבהמה - שעורו כמלא פי גדי, לצביעה - פדי לצבע בגד קטן⁷⁰. לולבי⁷¹ זרדין⁷² והחרובין: עד שלא ימתיקו - כגרוגרת⁷³, ומשמימתיקו⁷⁴ - כמלא פי גדי. אבל הלוף והחרדל והתרמוסין ושאר כל הנכבשין - בין שמימתיקו, בין עד שלא ימתיקו - כגרוגרת.

(62) (משנה מסכת שבת דף צ' עמוד א'). (63) "אף שכל האכלים שיעורם (64) "כל אחד כפי מה שראוי לזרוע ממנו" (המאירי). (65) שני גרגרים. (66) דלעת, פרי אדמה מצבע החלמון. (67) מין קטנית. (68) "מדרך הצורפים להשליך הסובין על פני הכור בעת ההתכה" (רבנו בפירוש המשניות), ורש"י פירש כי במקום שאין פחמים צורפים זהב באש של סובין; פייכור - שפת הכור. (69) (תוספתא מסכת שבת פרק י"ט). (70) בגודל שלש אצבעות, פחות מזה לא נקרא בגד (מעשה ורקח). (71) ענפים רכים. (72) עצים קטנים הצומחים בערבת הירדן בעלי גרגרים אדומים. (73) "החרובים בתחלתם עד שלא ימתיקו, אינם ראויים למאכל אדם ולא למאכל בהמה, אלא לרפואה ולפיכך שיעורם כגרוגרת" (מע"ק). (74) רוב פרי החרובים למאכל בהמה (שם).

ז. המוציא⁷⁵ גרעינין: אם לאכילה - חמש⁷⁶, ואם להסקה - הרי הן פנאים, ואם לחשבון⁷⁷ - שתיים, ואם לזריעה - שתיים. המוציא אזוב⁷⁸: לאכלים - כגרוגרת, לבהמה - כמלא פי גדי, לעצים - כשעור העצים⁷⁹, להזיזה⁸⁰ - כשעור הזיזה.

(75) (תוספתא מסכת שבת פרק ט' וירושלמי פרק ח' הלכה ב'). (76) בנ"א: "אם לאכילה כגרוגרת" (ויניציאה). (77) המנין. (78) צמח טוב הריח ממיניו המרובים ישתמשו לרפואה, ולאכילה. (79) כמבואר למעלה הלכה ד'. (80) להזות על המטהר מצרתו (ויקרא פרק י"ד פסוק ד').

ח. המוציא⁸¹ קלפי אגוזין⁸² וקלפי רמונים, אסטיס⁸³ ופואה⁸⁴ ושאר הצבעין - פדי לצבע בהן בגד קטן כסבכה⁸⁵ שמיחין הפנות על ראשיהן. וכן המוציא מי רגלים בן ארבעים יום, או נתר אלכסנדראי⁸⁶, או בורית, קמוניא⁸⁷ ואשגלג⁸⁸ ושאר כל המנקין - פדי לכבס בהן בגד קטן כסבכה. הוציא סמנין שרויין - פדי לצבע בהן הגמא⁸⁹ לאירא⁹⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המוציא מן הפגד או מן השק או מן העור -
 כשעורן לטמאה כף שעורן להוצאה: הפגד -
 שלשה¹³⁵ על שלשה, השק - ארבעה על ארבעה,
 העור - חמשה על חמשה.

(129) (מסכת שבת דף ז' עמוד ב'). (130) שמצניעים אותן
 לצוד בהן עופות (גמרא). (131) מהחוטם הקשים
 שבשרתו. (132) ענפי דקל שעליהם נפרדים.
 (133) בהלכה הקודמת על מוכין, הכוונה לפסולת (מעשה
 רוקח). (134) משי גס. (135) טפחים וכן שאר השעורים
 בטפחים (מסכת שבת דף ז"ט עמוד א').

יד. המוציא¹³⁶ עור שלא נתעבד פלל, אלא עדין
 הוא רך - שעורו פדי לצר¹³⁷ משקלת קטנה
 שמשקלה שקל. היתה¹³⁸ מלוח, ועדין לא נעשה
 בקמח ולא¹³⁹ בעפצה¹⁴⁰ - שעורו פדי לעשות קמיע.
 היתה עשוי בקמח, ועדין לא נתעבד בעפצה - שעורו
 פדי לכתב עליו את הגט. נגמר עבודו - שעורו
 חמשה¹⁴¹ על חמשה.

(136) (מסכת שבת דף ז"ט עמוד א'). (137) "דרך
 הסוחרים לצור משקלות של עופרת כדי שלא תפחת, לפי
 שהמתכת נשחקת תמיד ונפחתת" (רש"י). (138) כיצד
 מעבדים את העור? - "לוקחין עור בהמה או חיה ומעבירים
 היער ממנו תחלה, ואחר-כך מולחין אותו במלח ואחר-כך
 מעבדין אותו בקמח, ואחר-כך בעפצא וכיוצא בו מדברים
 שמכווצין את העור ומחזיקין אותו" (רבנו בפרק א' מהלכות
 תפילין הלכה ו'). (139) "בנ"א: "או בעפצא" (ויניציאה).
 (140) פרי האלון הניתן בדיו ומעבדים בו את העורות
 לחזקם. (141) טפחים.

טו. המוציא¹⁴² קלף מעבד - פדי לכתב עליו פרשת
 שמע¹⁴³ עד ובישעריה¹⁴⁴. דוכסוסטוס¹⁴⁵ - פדי
 לכתב עליו מזוזה¹⁴⁶. ניר - פדי לכתב עליו שתי
 אותיות של קשר מוכסין¹⁴⁷, שהן גדולות מאותיות
 שלנו. המוציא קשר מוכסין - חיב, אף-על-פי
 שקבר הראהו למוכס ונפטר בו; שהרי ראיה היא¹⁴⁸
 לעולם. המוציא שטר פרוע¹⁴⁹ וניר מחוק - פדי
 לברך על פי צלוחית קטנה של פליטון¹⁵⁰. ואם יש
 בלבן שלו פדי לכתב שתי אותיות של קשר מוכסין
 - חיב.

(142) (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב'). (143) "שמע
 ישראל" בדברים פרק ו' פסוקים ד' ט'. (144) היא פרשה
 קטנה שבתפילין הכתובה על קלף. (145) "אחר שהעבירו
 את השער מן העור, מחלקין אותו בעביו לשנים, החלק
 העבה שממול הבשר, אחר שעבדו במלח, בקמח ובעפצא,
 נקרא דוכסוסטוס" (הלכות תפילין פרק א' הלכה ז').
 (146) "שהלכה למשה מסיני לכתוב מזוזה על הדוכסוסטוס"
 (שם הלכה ח'). (147) "הוא הסימן שכותבים לוקחי
 המעשר והמכס, להודיע שזה פרע מה שנתחייב".

זהב. שער - פדי לגבל טיט לעשות פי פור של צורפי
 זהב¹⁰⁸. סיד - פדי לסוד אצבע קטנה שבפנות¹⁰⁹.
 עפור¹¹⁰ ואפר - פדי לכסות דם צפור קטנה¹¹¹. צרור
 אבן - פדי לזרק בכמהה ומרגיש, והוא משקל עשרה
 זוזים¹¹². חרס - פדי לקבל בו רביעית¹¹³.

(102) (משנה מסכת שבת דף פ' עמוד ב'). (103) "טיט
 אדום, עושים ממנו חותמות על השקים ששמים בהם
 הסוחרים ממונם, הנקראים מרצופים, וכמו כן יעשו ממנו
 חותמות על המכתבים" (פירוש המשניות). (104) שפת
 הכור של הצורפים. (105) ירק נאכל, דומה לבצל,
 "בעברית נקרא חציר" (במדבר פרק י"א פסוק ה' - פירוש
 המשניות). (106) שאסור "לסוד את הבית אלא אם כן
 עירב בו חול" (שלא יהיה לבן כל צרכו, כדי להזכיר אבלות
 על חורבן ירושלים - מסכת שבת דף פ' עמוד ב' וברש"י).
 (107) לבנה כחושה. (108) כמבואר בהלכה ו'.
 (109) "נעשה מאבנים שרופות, והיה מנהגם למשוך בו
 הנערות על כל בשרם כמו מלבוש, וכוונתם להביא להן
 הנדות ולמהר הבגרות ולהנעים הבשר" (רבנו בפירוש
 המשניות). (110) ירושלמי (מסכת שבת פרק ח' הלכה ד').
 (111) אחר השחיטה. בתוספתא (שבת פ"ט): "איזהו דם
 צפור קטנה? - זה (צפור) דרור". (112) זוז הוא דינר של
 כסף כמבואר בדברי רבנו עירובין (פרק א' הלכה י"ב).
 (113) מבואר בהלכה ב'.

יב. המוציא¹¹⁴ חבל - פדי לעשות און¹¹⁵ לקפה¹¹⁶.
 גמלי¹¹⁷ - פדי לעשות תלא¹¹⁸ לנפה ולכברה.
 הוציין¹¹⁹ - פדי לעשות און לקפיפה¹²⁰ מצרית.
 סיב¹²¹ - פדי לתן על פי משפף קטן של זין¹²².
 מוכיין¹²³ - פדי לעשות בו פדור פאגוז. עצם - פדי
 לעשות תרוד¹²⁴. זכוכית - פדי לגרד בה ראש
 הכרפר¹²⁵, או¹²⁶ עד שיפצע¹²⁷ שתי נימין¹²⁸ פאתת.

(114) (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד א'). (115) לאחוז
 בה. (116) תבה או קופסא. (117) צמח הגדל במים
 עושים ממנו חבלים. (118) בית יד. (119) עלי התמר.
 (120) סל. (121) החוטם שמתחת לקליפת עץ התמר.
 (122) לסננו מהפסולת. (123) כל דבר רך כצמר, צמר גפן
 וכדומה. (124) (מסכת שבת דף פ"א עמוד א') כף רופאים
 קטנה (פירוש המשניות). (125) כעין מחט שהאורג שובט
 בו חוטי השתי המתוחים שלא יסתכן חוט בחברו,
 וכשנשבר ראשו מחדדו בזכוכית. (126) כן הוא בכרייתא
 בשבת שם. (127) מסיר חטי השתי מהערב.
 (128) חוטם.

יג. המוציא¹²⁹ שתי נימין מזנב הסוס ומזנב הפרה
 - חיב¹³⁰. הוציא אחת מן הקשה¹³¹ שבחזיר - חיב.
 נצרי דקל, והן חוטי העץ - שתיים. חורי דקל, והן
 קלפי התריות¹³² - אחת. מצמר גפן¹³³ ומצמר
 פלך¹³⁴, וצמר גמלים וארנבים ותייה שבים, וישאר
 פל הנטוין - פדי לטוות חוט ארף ארבעה טפחים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמנם עדיין צריך בירור בנוגע לדגים שלא נזכרו בהלכה זו, אף שגם בהם שייך ענין ההוצאה – בתוך כלי שיש בו מים, ומכיון ש"אין כוונתו להוצאת הכלי אלא להוצאת מה שבתוכו" הרי "הכלי טפלה לו" (כמבואר בהמשך ההלכות) ויש לחקור ולברר דינם של דגים, האם הוא כדון "בהמה חי" ועוף" שמשמטים עצמם כלפי מטה או כאדם חי שנושא את עצמו.

(על-פי "יין מלכות" ספר זמנים, סימן י מתוך רמב"ם "פרוס המלך")

151) (מסכת שבת דף צ"ד עמוד א'). (152) ולא אמרו בזה "החי נושא את עצמו" כמ באדם, לפי שהם נשמטים כלפי מטה ומכבידים על הנושאם. 153) כי "חי נושא את עצמו" ופטור אבל אסור מדרבנן (או"ח שח). 154) (מסכת שבת דף קכ"ח עמוד ב'). אוחותו בזרועותיו ומסייעתו והוא מניע רגליו והולך (רש"י). 155) שהתינוק מניע רגליו כשמגביה רגל אחת מניח אחת, אבל לגרור את הילד אסור מפני שנושאת אותו (רש"י).

יז. **המוציא תינוק חי** 156) **וכיס תלוי בצנארו - חיב משום הפיס** 157); **שאיין הפיס טפלה לתינוק. אכל אם הוציא את הגדול, אף-על-פי שהוא מלבש בכליו וטבעותיו בידו - פטור** 158); **שזהכל טפלה לו. היו בליו מקפלין על כתפיו** 159) - **הנושא אותו חיב.**

156) (מסכת שבת דף קמ"א עמוד ב') היכול ללכת בסיוע אמו. 157) אבל על התינוק פטור, משום שחי נושא את עצמו. 158) על האדם, כי חי נושא את עצמו, ועל החפצים משום שהם טפלים לו. 159) שלא כדרך לבישה.

יח. **המוציא** 160) **חגב חי** 161); **חי - פל שהוא** 162), **ומת** 163) - **בגרוגרת. צפרת כרמים** 164) - **בין חיה, בין מטה - פל שהוא; מפני שמצניעין אותה לרפואה. וכן פל ביוצא בה. המת** 165) **והנבלה והשרץ - כשעור טמאתן כן שעור הוצאתן** 166); **מת ונבלה** 167) - **כזית, ושרץ - כעדרשה.**

160) (משנה מסכת שבת דף צ' עמוד ב'). 161) ממניי הארבה. 162) "הכוונה אף אם הוא קטן ביותר" (פירוש המשניות), מכיון שמצניעו לתינוק לשחק בו. 163) ככל שיעורי אוכלים, כי חגבים אינם טעונים שחיטה ומותרים באכילה. 164) מין ארבה המצוי בכרמים. 165) (משנה מסכת שבת דף צ"ג עמוד ב'). 166) רבנו פסק (פרק א' הלכה ז') כרבי יהודה כי מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, לכן סובר כאן שחייב, אבל לשיטת הראשונים שפסקו כרבי שמעון, גם כאן פטור; ודעת בעל "תוספות יום טוב" שכאן חייב בכל אופן, שנבלה ושרץ ראויים להצניע בשביל כלב או חתול. 167) מטמאים בשיעור כזית.

יט. **היה** 168) **שם כזית מצמצם, והוציא ממנו פחצי זית - חיב; שהרי הוציל במעשיו, שנתמעט השעור**

148) בנ"א: "ראיה היא לו לעולם" (כת"י הסימנים), ועליו לשמור על הקשר להוכחה ששלם לו את המכס. 149) שאינו צריך לו לגבות חובו; ואם הוא שטר שאינו פרוע, חייב בכל שהוא (גמרא). 150) צלוחית ששמים בה שמן בושם הנעשה מעלי ורדים.

טז. **המוציא** 151) **בהמה חיה ועוף, אף-על-פי שהן חיים - חיב** 152). **אכל אדם חי אינו משאוי** 153). **ואם היה פפות או חולה - המוציא אותו חיב. והאשה מדרה** 154) **את פנה בזמן שנוטל אחת** 155) **ומניח אחת.**

~ נקודות משיחות קודש ~

"המוציא בהמה חיה ועוף - אף על פי שהן חיים, חיב. אכל אדם חי, אינו משאוי".

טעם החילוק בין בהמה ועוף לאדם הוא משום שהכלל "חי נושא את עצמו" נאמר רק באדם אבל לא בבעלי חיים "דמשרבטי נפשיהו" (משמטים עצמם כלפי מטה ומכבידים עצמן להשמיט מיד הנושאן). והנה נוסף על לימוד ההלכה יש למצוא גם ההוראה לעבודת ה' שבה, ע"פ דברי הרמב"ם ש"רוב דיני התורה אינן אלא . . . לתקן הדעות וליישר כל המעשים". אדם קאי על נפש האלקית, ואילו שאר בעלי חיים – בהמה חי' ועוף – קאי על נפש הבהמית. ובפרטיות יותר "בהמה חי' ועוף" הם שלושה מצבים בנפש הבהמית: "בהמה" – מורה על בהמיותה של הנה"ב ואיך היא בתקפה לפני הבירור כו'. "חי" – מורה על התגברות החיות, היינו שנה"ב אינה בתוקף החומריות, ואדרבה יש בה התגברות החיות כו' כתוצאה מעבודת האדם – בירור נה"ב. ו"עוף" מורה על בירור הנה"ב באופן נעלה יותר עד שנעשה במעמד ומצב של "עוף" שעניינו הוא "ועוף יעופף על הארץ . . . על פני רקיע השמים" היפך טבע המשיכה למטה. וי"ל שהמעלה בעוף לגבי בהמה וחי' מודגשת גם בדיני השחיטה, שבבהמה וחי' צריך לשחוט שני סימנים (ועכ"פ רוב שנים) אבל בעוף מספיק סימן אחד (או אפילו רוב סימן).

וההוראה מהלכה זו: גם אחרי שיהודי עוסק בבירור הנפש הבהמית עד שנעשית בדרגת "חי" ואף הגיע לדרגת "עוף" ש"יעופף על פני רקיע השמים" אין לו לסמוך על הנה"ב, ועליו לזכור שמצד טבעה תשאר תמיד "רוח הבהמה יורדת היא למטה" ולאידך אין לו לפטור עצמו מעבודת הבירור בטענה שגם אחרי כל עבודת הבירור שעשה, עדיין נשארת היא בטבעה וא"כ לא פעל מאומה בעבודתו, שכן החילוק שבין "בהמה" "חי" "ועוף" הוא מן הקצה אל הקצה. ומטעם זה לא כללם הרמב"ם יחד בתואר בעלי חיים וכד' אלא פירטם לסוגיהם כדי להדגיש את חילוק הערך שביניהם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נאמרו שיעורים אלא לחיוב חטאת וכתר, אבל איסור יש בכל שהוא" (טור או"ח סימן ש"א). (185) (מסכת שבת דף פ' עמוד א'). (186) (שני החצאים מצטרפים בהעלם אחד. 187) שהוא כלבוד מחובר לחצי הראשון. (188) ולא העבירו בידו סמוך לחצי הראשון.

כד. הוציא¹⁸⁹ חצי שיעור וְחִזַּר וְהוֹצִיא חֲצֵי שְׁעוֹר בְּהֶעֱלֵם אַחַת¹⁹⁰: לְרִשּׁוֹת אַחַת - חֵיב; לְשֵׁנֵי רִשּׁוֹת: אִם יֵשׁ בִּינֵיהֶן רִשּׁוֹת שֶׁחֵיבֵין עֲלֶיהָ - פְּטוּר¹⁹¹; הֵיחָה בִּינֵיהֶן פְּרָמְלִית¹⁹² - הָרִי הֵן פְּרִשּׁוֹת אַחַת וְחֵיב חֲטָאת.

(189) (מסכת שבת דף פ' עמוד א'). (190) שלא נודע לו בינתיים. (191) כיון שיש ביניהן הפסק רשות היחיד, אינן מצטרפות להחשב רשות אחת. (192) ראה למעלה פרק י"ד הלכה ד' שכרמלית היא תל שיש בו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים או יותר, וגבהו משלשה טפחים עד עשרה, והמוציא מרשות הרבים לכרמלית או מרשות היחיד לכרמלית - פטור. ולפיכך אינה חשובה להפסיק בין הרשויות, ומצטרפים שני חצאי שיעורים לשעור שלם אחד.

כה. המוציא¹⁹³ פחות מפשעור¹⁹⁴, וקדם שיניחו נתפח¹⁹⁵ וחזר פשעור; וכן המוציא פשעור, וקדם שיניח צמק וחזר פחות מפשעור - פטור¹⁹⁶.

(193) (מסכת שבת דף צ"א עמוד א'). (194) בשעת העקירה היה פחות מכשיעור. (195) התנפח ונתרחב. (196) שאינו חייב עד שיהיה בו כשיעור מתחילת המלאכה ועד סופה, בעקירה ובהנחה כמבואר למעלה (פרק י"ג הלכה ה').

כו. המוציא¹⁹⁷ כגרוגרת לאכילה, וצמקה¹⁹⁸ קדם הנחה, וחשב עליה לזריעה או לרפואה, שאינו צריך שעור - הרי זה חיב כמחשבתו של עת הנחה. הוציא פחות מכגרוגרת לזריעה¹⁹⁹, וקדם הנחה חזר וחשב עליה לאכילה - פטור²⁰⁰. ואם תפחה קדם הנחה²⁰¹ ונעשת כגרוגרת קדם שימלף עליה לאכילה - חיב; שאפילו לא חשב היה מתחייב על מחשבת ההוצאה²⁰².

(197) (מסכת שבת דף צ"א עמוד א'). (198) לפחות מכשיעור. (199) שאין צריכה שעור. (200) שבשעת הנחה לא היה בו כשיעור הדרוש. (201) והיה בו כשיעור בין בעקירה ובין בהנחה. (202) בגמרא מסופקם במקרים אלה אם יש בהם חיוב חטאת או לא, ודרכו של רבנו לפוסק כדעת "אם תמצא לומר" שבתלמוד, כי סגנון זה מוכיח שהדבר נפשט בבית מדרשם ("מגיד משנה").

כז. הוציא²⁰³ כגרוגרת לאכילה, וצמקה²⁰⁴, וחזרה ותפחה²⁰⁵ קדם הנחה - הרי זה ספק²⁰⁶ אם נדחה או לא נדחה. וזק פזית אכלין לבית טמא, והשלים פזית זה לאכלים שהיו שם²⁰⁷, ונעשה הכל כפיצה

מְלֻטְמָא. אָבָל אִם הוֹצִיא פְּחָצֵי זֵית מִפְּזִית וּמִחֻצָּה - פְּטוּר¹⁶⁹. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה בְּשֵׁאֵר הַטְּמָאוֹת.

(168) (מסכת שבת דף צ"ד עמוד ב'). (169) שהרי נשאר עוד כזית לטמא.

כ. במה דברים אמורים¹⁷⁰, שאינו חיב אלא על ההוצאה פשעור? כשהוציא סתם; אבל המוציא לזריעה¹⁷¹ או לרפואה או להראות מִמֶּנּוּ דְגָמָא וְלִכְל פְּיוּצָא בְּזָה - חֵיב בְּכָל שְׁהוּא¹⁷².

(170) (משנה מסכת שבת דף צ' עמוד ב'). (171) שנשמרו במיוחד לשם כך. (172) אפילו גרעין אחד.

כא. המציניע¹⁷³ דבר לזריעה או לרפואה או לדגמא¹⁷⁴, ושכח למה הצניעו, והוציאו סתם - חיב עליו בכל שהוא; שעל דעת מחשבה ראשונה הוציא. ושאר האדם¹⁷⁵ אין חיבין עליו אלא כשעורו¹⁷⁶. ורק זה שהוציא כָּבֵד לְתוֹךְ הָאוֹצָר¹⁷⁷, אֶף-עַל-פִּי שֶׁמְקוּמוֹ נָכַר, כָּבֵד בְּטָלָה מִחֻשְׁבָּתוֹ הָרִאשׁוֹנָה. לְפִיכָף, אִם חִזַּר וְהִכְנִיסוֹ¹⁷⁸ - אֵינוֹ חֵיב עַד שֶׁיִּכְנִיס פְּשַׁעוֹר.

(173) (מסכת שבת דף צ' עמוד ב'). (174) אבל דברים שאין בהם שום צורך לזרע, לדגמא ולרפואה, והצניע מהם פחות משיעורם, בטלה דעתו אצל כל אדם ופטור (משנה למלך). (175) שלא הצניע אותו לזרע ולדגמא. (176) הבמורא בפרק ו'. (177) והסיח דעתו להצניעם לדגמא. (178) או הוציאו.

כב. דבר¹⁷⁹ שאין דרך בני אדם להצניעו ואינו ראוי להצניע, כגון דם הנדה, אם הצניעו אחד והוציאו - חיב, ושאר האדם פטורין עליו¹⁸⁰; שאין חיבין אלא על הוצאת דבר הכשר¹⁸¹ להצניע ומצניעין כמורהו¹⁸².

(179) (משנה מסכת שבת דף ע"ה עמוד ב'). (180) שהרי אינו ראוי לשום דבר ("מגיד משנה"). (181) הראוי לשמוש מה ואינו נזרק לאבוד. (182) שבכמותו יש שיעור ראוי להצניע.

כג. המוציא¹⁸³ חצי שעור - פטור¹⁸⁴. וכן כל העושה מלאכה מן המלאכות חצי שעור - פטור. הוציא¹⁸⁵ חצי שעור והניחו, וחזר והוציא החצי האחר - חיב¹⁸⁶. ואם קדם והגביה החצי הראשון קדם הנחת החצי השני - נעשה כמי שגשרף ופטור. הוציא חצי שעור והניחו, וחזר והוציא חצי אחר והעבירו על הראשון בתוך שלשה¹⁸⁷ - חיב; שהמעביר - כמי שהניח על גבי משהו. אכל אם זרקו¹⁸⁸, אינו חיב עד שיניח שם על גבי משהו.

(183) (משנה מסכת שבת דף צ"ג עמוד ב'). (184) "ולא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְשֶׁל זֶהָב, כְּמוֹ שֶׁהַמְּלָכִים עוֹשִׂין; מִפְּנֵי שֶׁהוּא תַכְשִׁיט, וְכֹל שֶׁהוּא תַכְשִׁיט - מֵתָר. וְהוּא, שְׂלֵא יֵהָא רְפוּי; שְׂמָא יִפַּל בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים וַיְבֹא לְהִבְיֹאוּ.

10) משנה, שבת ס, א. (11) מנעל עץ עם מסמרים. וטעם איסורו, כי בזמן צרה מן הצרות היו מתקבצים לתפילה וקריאת שמע במערות, ושמעו קול המון וסברו שמא הרגישו בהם האויבים, דחקו זה את זה ודרסו זה את זה באותן הסנדלים המסומרים, ומתו מהם רבים, ולפיכך אסרו לצאת בסנדל מסומר בשבת ויום-טוב לפי שהם ימי כניסה וכנופיא (פירוש המשניות). (12) שלא אסרו חכמים אלא כעין המעשה שהיה, ושם היו מסומרים לחיזוק הסנדלים. (13) לאיש (ראה בסמוך).

ג. טבעת¹⁴ שִׁישׁ עֲלֶיהָ חוֹתֶם - מִתַּכְשִׁיטֵי הָאִישׁ הַיָּא, וְאֵינָהּ מִתַּכְשִׁיטֵי הָאִשָּׁה; וְשִׁאִין עֲלֶיהָ חוֹתֶם - מִתַּכְשִׁיטֵי אִשָּׁה, וְאֵינָהּ מִתַּכְשִׁיטֵי הָאִישׁ. לְפִיכֵךְ: אִשָּׁה שִׁינְצֵאת בְּטִבְעֵת¹⁵ שִׁישׁ עֲלֶיהָ חוֹתֶם, וְאִישׁ שִׁינְצֵא בְּטִבְעֵת שִׁאִין עֲלֶיהָ חוֹתֶם - חֲבִיבִין. וּמִפְּנֵי מָה הֵן חֲבִיבִין? וְהַרִי הוֹצִיאוּ אוֹתָן שְׂלֵא פִדְרָךְ הַמוֹצִיאִין¹⁶ - שִׁאִין דְּרָךְ הָאִישׁ לְהוֹצִיא בְּאֶצְבָּעוֹ אֶלָּא טִבְעֵת הָרְאוּיָה לוֹ, וְכֵן הָאִשָּׁה אֵין דְּרָכָה לְהוֹצִיא בְּאֶצְבָּעָהּ אֶלָּא טִבְעֵת הָרְאוּיָה לָהּ - מִפְּנֵי¹⁷ שִׁפְעָמִים נוֹתֵן הָאִישׁ טִבְעֵתוֹ לְאִשְׁתּוֹ לְהַצְנִיעָהּ בְּבֵיתָהּ, וּמִנְחַת אוֹתָהּ בְּאֶצְבָּעָהּ בְּעַת הוֹלְכָהּ; וְכֵן הָאִשָּׁה נוֹתֶנֶת טִבְעֵתָהּ לְבַעֲלָהּ לְתַקְנָהּ אֶצֶל הָאֵמָן, וּמִנְיַת אוֹתָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ בְּעַת הוֹלְכָהּ עַד חֲנוּת הָאֵמָן; וְנִמְצָאוּ שֶׁהוֹצִיאוּ אוֹתָן פִּדְרָךְ שִׁדְרָכָן לְהוֹצִיאָן, וּלְפִיכֵךְ חֲבִיבִין.

14) שבת נז, וסב. (15) כשהיא באצבע. (16) כמבואר למעלה פי"ב הי"ג. (17) שבת סב, א.

ד. לא¹⁸ תִּצָּא אִשָּׁה בְּטִבְעֵת שִׁאִין עֲלֶיהָ חוֹתֶם, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מִתַּכְשִׁיטֵיהָ; גְּזָרָה שְׂמָא תוֹצִיאָהּ¹⁹ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים לְהִרְאוֹת לְחִבְרוֹתֶיהָ, פִּדְרָךְ שֶׁהַנָּשִׁים עוֹשׂוֹת תְּמִיד. וְאֵם יִצָּאת בָּהּ²⁰ - פְּטוּרָה. אֲבָל הָאִישׁ מֵתָר לִצָּאת בְּטִבְעֵת שִׁישׁ עֲלֶיהָ חוֹתֶם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא תַכְשִׁיט וְאֵין דְּרָכּוֹ לְהִרְאוֹת. וְנִהְיִי²¹ כֹּל הַעֵם שְׂלֵא יִצָּאוּ בְּטִבְעֵת כָּלָל.

18) משנה, שבת נז, א. (19) תפשטה מאצבעה. שהנשים מתגאות בתכשיטיהן (ירושלמי שבת פ"ו ה"א) ומסירות אותם תמיד, להראות לחברותיהן, ושוכחות ומעבירות ארבע אמות ברשות הרבים. (20) כשהיא באצבעה. (21) מנהג חסידים הוא (מגיד-משנה).

ה. אִשָּׁה²² שִׁינְצֵאָה בְּמַחַט נְקוּבָה²³ - חֲבִיבָתָהּ²⁴, וְהָאִישׁ²⁵ - פְּטוּר. וְאִישׁ שִׁינְצֵא בְּמַחַט שִׁאִינָה נְקוּבָה - חֲבִיב²⁶, וְהָאִשָּׁה - פְּטוּרָה; מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִתַּכְשִׁיטֵיהָ, וְאֵינָהּ אֶסְוֶרָה אֶלָּא גְּזָרָה שְׂמָא תִרְאָה לְחִבְרוֹתֶיהָ. זֶה

- הַרִי זֶה סִפְקָא²⁰⁸ אִם נִתְחַיֵּב עַל פְּזוּת, מִפְּנֵי שֶׁשְׂלֵמִים הַשְּׁעוֹר לְעִנְיָן טְמָאָה, אוֹ לֹא נִתְחַיֵּב.

203) (מסכת שבת דף צ"א עמוד א'). (204) לפחות מכשעור. (205) חסרה מהשעור. (206) "יש דחוי לענין שבת, או אין דחוי" ש"אלו הניחה באותה שעה (כשחסרה בינתים), אינו חייב חטאת, גם עכשיו נאמר שנדחה לו מחיוב חטאת, ובטלה לה עקירה, וכאשר תפחה לכשיעור והניחה, עשה הנחה בלא עקירה" (רש"י). (207) אין אוכל מקבל טומאה בפחות מכביצה, והאוכלין שהיו שם לא היה בהם כביצה. (208) "מדחשיב הך דריקה לענין טומאה, חשיב נמי לענין שבת, כאילו היה בזה שיעור כגרוגרת ומחויב או לא" (רש"י).

כח. הַמוֹצִיא²⁰⁹ פְּחוֹת מִפְּשַׁעוֹר, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוֹצִיאוּ בְּכָל־י פְּטוּר; שֶׁהַכְּלִי טְפֵלָה לוֹ, וְאֵין פְּנִיתוֹ לְהוֹצֵאת הַכְּלִי, אֶלָּא לְהוֹצֵאת מֵה שְׂבֹתוֹ, וְהַרִי אֵין בּוֹ פְּשַׁעוֹר. לְפִיכֵךְ, אִם הוֹצִיא אָדָם חֵי שִׁאִינוֹ קְפוּת²¹⁰ בְּמִטָּה - פְּטוּר אֶף עַל הַמִּטָּה; שֶׁהַמִּטָּה טְפֵלָה לוֹ. וְכֵן כֹּל בִּיּוֹצֵא בְּזָה. הַמוֹצִיא קֶפֶת הַרוֹכְלִים²¹¹ - אֶף-עַל-פִּי שִׁישׁ בָּהּ מִנְיַן הַרְבֵּה, וְאֶפְלוֹ הוֹצִיאָן בְּתוֹךְ כְּפוֹ - אֵינוֹ חֲבִיב אֶלָּא אַחַת; שֶׁם הוֹצֵאָה אַחַת הִיא²¹².

209) משנה (מסכת שבת דף צ"ג עמוד א'). (210) שאינו חייב על הוצאתו כי "חי נושא את עצמו" (ראה בהלכה י"ז). (211) "מוכרי בשמים לקשוטי נשים, ויש להם קופות קטנות לצרוות בשמים" (רש"י). (212) ואין המינים מחלקים לחייב חטאת על כל אחד מהם (ירושלמי).

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עָשָׂר

1) לכאר הדברים שמתר לצאת בהן, מפני שהן דרך מלבוש, והדברים שאסרו חכמים מפני חשש הוצאה ותולדותיה. ונמשך לזה ביאור מקצת דברים, שהיוצא בהם חייב דבר תורה.

א. כֹּל כְּלִי הַמְּלַחֵמָה אֵין יוֹצֵאִין בָּהֶן בְּשִׁבְתָּהּ. וְאֵם יִצָּא: אִם הָיוּ כְּלִים שֶׁהֵן דְּרָךְ מִלְּבוּשׁ, כְּגוֹן שְׂרוּיָן² וְכוּבְעָ³ וּמְגַפִּים⁴ שֶׁעַל הָרַגְלִים - הַרִי זֶה פְּטוּר; וְאֵם יִצָּא בְּכָלִים שִׁאֵינָן דְּרָךְ מִלְּבוּשׁ, כְּגוֹן רִמַח⁵ וְסִיף⁶ וְקֶשֶׁת⁷ וְאַלְהָ⁸ וְתָרִיס⁹ - הַרִי זֶה חֲבִיב.

2) מלבוש עשוי ברזל. (3) של ברזל (פירוש המשניות), ובלשון המשנה "קסדא". (4) "מברזל יכסו הרגלים כדי שלא יירו על רגליו" (פירוש המשניות כלים פ"א מ"ח). (5) כידון. (6) חרב. (7) לירות בה חצים. (8) מגן עגול (פירוש המשניות). (9) מגן משולש (פירוש המשניות). ולפי שדעת רבינו שניהם "מגן", שינה מסדר המשנה: "בסייף, בקשת, בתריס, באלה, ברומח", והביא אלה ותריס ביחד.

ב. אֵין¹⁰ יוֹצֵאִין בְּסַנְדָּל מְסֻמָּר¹¹ שֶׁסְּמָרוּ לְחִזְקוֹ¹². וְאֶפְלוֹ בְּיוֹם טוֹב גְּזָרוּ עָלָיו שְׂלֵא יִצָּא בּוֹ. וּמֵתָר לִצָּאת¹³ בְּאֶבְנֵי שִׁישׁ עָלָיו חֲתִיכוֹת קְבוּעוֹת שֶׁל כֶּסֶף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. לא³⁸ תצא אשה בקטלא³⁹ שבצוארה. ולא בנזמי האף⁴⁰. ולא בצלוחית של פליטון⁴¹ הקבועה⁴² על זרועה. ולא בפסיס⁴³ הקטן העגל שמניחין בו שמן הטוב, והוא הנקרא כוכלת⁴⁴. ולא בפאה של שער, שמנחת על ראשה כדי שתראה בעלת שער הרבה. ולא בכבול⁴⁵ של צמר, שמקפת אותו סביב לפניה. ולא בשן שמנחת בפיה במקום שן שנפל. ולא בשן של זהב, שמנחת על שן שחר או אדם שיש בשניה⁴⁶. אבל שן של כסף - מתר, מפני שאינו נפר. כל אלו אסורין לצאת בהן, שמא⁴⁷ יפלו ותביאם בידה, או תחליץ ותראה לחברותיה.

(38) משנה, שבת נו, א. (39) "היא חוטם שעורכים בהם גרגרי זהב, וקושרים אותה על הצואר בדוחק, כאדם החונק את עצמו" (פירוש המשניות). וברומאית, קישוט על הצואר: "קאטלא". (40) אבל בנזמי אוזן, מותר (רש"י). (41) שמן העשוי מעלי ורד, ונותן ריח טוב. (42) בנוסח אחר: "הקשורה" (מעשה רוקח). (43) בנוסח אחר: "בכוס". (44) "וב'ערוך' הנוסח: כוכלת, והוא כלי קטן מכסף או מזהב, ונותנים בו משיחה טובה, יתעדנו בה הנשים" (פירוש המשניות). (45) "חתיכה של בגד כמו מצנפת שקושרים אותה על המצח, ונותנים הציץ עליה כדי שלא יזיק הציץ את המצח" (פירוש המשניות). (46) "שמא מתוך שמשונה במראה משאר שיניים, יבוזה ותתבייש, ותקח שנה מפיה ותעבינה ארבע אמות ברשות הרבים" (גמרא). (47) בנוסח אחר: "שמא תחלוץ ותראה", ו"שמא יפלו כו" ליתא (מעשה רוקח).

ח. כל⁴⁸ שאסרו חכמים לצאת בו לרשות הרבים, אסור לו לצאת בו אפלו בחצר שאינה מעורבת⁴⁹; חוץ מכבול ופאה של שער, שמתר לצאת בהן לחצר שאינה מעורבת, כדי שלא תתגנה על בעלה⁵⁰. והוצאת⁵¹ בצלוחית של פליטון, שאין בה בשם פלל - חייבת⁵².

(48) שבת סד, ב. (49) בגמרא אמרו "לחצר", ודעת רבינו שהכוונה לחצר שדרים בה שני יהודים ולא עירבו ביחד, שאסור מדרבנן לטלטל בתוכה (פ"א מהל' עירובין), שאם במעורבת הרי היא כבית, וממה שאמרו "אסור לצאת בו לחצר" מבואר שכבית מותר (מגיד-משנה). (50) שבת סד, ב. (51) שבת סב, ב. (52) שמכיון שאין בה כושם אינה תכשית אלא משא.

ט. יוצאה⁵³ אשה בחוטי שער הקשורים לה על ראשה; מפני שהמים באין בהן⁵⁴ ואינן חוצצין⁵⁵, ואינה חולצתן אם ארע לה טבילה, עד שנגזר שמא תביאם לרשות הרבים. בין שהיו החוטיין שלה, בין של חברתה, בין של בהמה. ולא תצא הזקנה בשל ילדה⁵⁶; ששבת הן לה, ושמא תחליץ ותראה

הפלל: כל היוצא בדבר שאינו מתכשיטיו ואינו דרך מלבוש, והוציאו פדרף שמוציאין אותו דבר - חיב; וכל היוצא בדבר שהוא מתכשיטיו והיה רפוי, ואפשר שיפול במהרה ויבוא להביאו ברשות הרבים, וכן אשה שיצאת בתכשיטין שדרפן לשלף אותן ולהראותן - הרי אלו פטורין; וכל דבר שהוא תכשיט ואינו נופל, ואין דרכה להראותו - הרי זה מתר לצאת בו. לפיכך²⁷, אצעדה שמניחין אותה בזרוע או בשוק - יוצאין בה בשבת²⁸; והוא שתהיה דבוקה לפשוט ולא תשטט²⁹. וכן כל היוצא בזה.

(22) משנה, שבת סב, א. (23) העשויה לתפור בגדים. (24) אף-על-פי שמוציאה אותה במלבושה ולא בידה, שאשה שדרכה ואומנותה לתפור ולתקן בגדי ביתה, רגילה להוציא מחט תחובה בכגדיה יותר מחייט אומן (ראה בסמוך, ולהלן הלכה כא, וב'תוספות' שבת יא, ב' ד"ה ואם יצא). (25) אפילו חייט (להלן הלכה כא), וראה למעלה. (26) שלפעמים אשתו נותנת לו מחט שאינה נקובה להצניע לה, ותוחב אותה בכגודו ונמצא שהוציא כדרך הוצאה, ראה למעלה ה"ג (קרבן נתנאל פ"ו ס"ט). (27) משנה, שבת סג, ב. (28) שאין לחוש שתסירה בשוק, שהרי לא תגלה בשרה. (29) שאם לא כן, יש לחוש שמא תיפול ברשות הרבים ותבוא להביאה (כדלעיל).

ו. לא³⁰ תצא אשה בחוטי צמר או בחוטי פשתן או ברצועות הקשורות לה על ראשה; שמא תחליץ אותה בשעת טבילה³¹ ותעבירה ברשות הרבים. ולא בציצין³² שמנחת בין עיניה, ולא בלחיים³³ של זהב שיורדין מן הציץ על לחייה, בזמן שאינן תפורין זה בזה³⁴. ולא בעטרה של זהב שמנחת בראשה³⁵. ולא בכבלים שיוציאין בהן הננות ברגליהן, כדי שלא יפסיעו פסיעה גסה, שלא יפסידו בתוליהן³⁶. כל אלו אסורין לצאת בהן בשבת, שמא יפלו³⁷ ותביאן בידה.

(30) משנה, שבת נו, א. (31) שאסורה לטבול כשהם על ראשה משום חציצה, כמבואר בפ"ב מהלכות מקוואות ה"ה. (32) בלשון המשנה: "בטוטפת". (33) בלשון המשנה: "בסרביטין" תכשיט הנתלה מן הציץ על הצדעים ועל הלחיים, ולפיכך נקרא לחיים" (פירוש המשניות). (34) אבל אם תפורים זה בזה מותר, ולדעת רש"י מותר רק אם תפורים לשבכה. (35) בלשון המשנה: "עיר של זהב", ועליה צורת ירושלים. (36) שבת סג, ב: "עכסים בצורת אצעדה, והיו מטילין ביניהם שלשלאות, והיו התולות מתקשטות באלו הכבלים כדי שלא יפסיעו פסיעה גסה, ויגיע להן הזיק בבתוליהן" (פירוש המשניות). (37) וזהו טעם גם לעטרה של זהב, אף-על-פי שהטעם שמא תראה לחברותיה לא שייך בה, כמו שכתב רבינו להלן הלכה י' בכליל של זהב.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ראשן ופניהן חוץ מן העיניים, והן הרעלות שזכרו בישעי"ג, יט). ורבינו (בפירוש המשניות) פירש: "כמו פעמונים או זגים", והוא מין קישוט ערבי. (71) בגד אשה דק ורחב לעטוף את כל הגוף. (72) הכרוך. (73) מכפתרת, "כי הנשים היו אוספות שולי הרדיד וכנפותיו יחד על דבר קשה, כמו אבן או עץ וקושרות מלמעלה" (פירוש המשניות). (74) בנוסח אחר: "לכתחילה" (ויניציאה). (75) שהכין אותה לכך מערב שבת ואינה מוקצה. (76) מערב שבת ('הגהות מיימוניות' ר' בית יוסף' סי' שג).

יג. יוצאת 77 אדם בקיסם שפשוניו 78 ושפסנדלו 79 לרשות הרבים. ואם נפל - לא יחזיר. ובמוף ובספוג שעל גבי המכה, ובלבד שלא יכרך עליהן חוט או משיחה 80; שהרי החוט והמשיחה חסובין אצלו, ואינם מועילין למכה 81. ויוצא בקלפת השום ובקלפת הבצל שעל המכה, ובאגד שעל גבי מכה, וקושרו ומתיר 82 בשבת. ובאספגנית 83 ומלגמא 84 ורטינה 85 שעל גבי המכה, ובסלע 86 שעל הצניט 87, ובביצת החרגול 88, ובשן השועל 89, ובמסמר הצלוב 90, ובכל דבר שתולין אותו משום רפואה 91; והוא, שפאמרו הרופאים שהוא מועיל.

(77) תוספתא שבת, פ"ו. (78) נגד כאב השיניים ('חסדי דוד'). ובנוסח אחר: "שבאזניו" ('מעשה רוקח'). (79) כשהסנדל רחב, שמים קיסם בצד להדקו לרגל ('חסדי דוד'). (80) חבל דק. (81) אבל החוטים שכרוך בהם את המוך והספוג, שלא יפלו מן המכה מותר ('מעשה רוקח'). (82) שאינו חשוב קשר של קיימא. (83) תחבושת על מכה. (84) תחבושת לחה על המכה לחממה. (85) תחבושת משוחה סממנים לרכך את המכה. (86) משנה, שבת סה, א. (87) "מכה שהיא תחת פרסת הרגל, וקושר בה סלע לרפואה" (רש"י). (88) משנה, שבת סז, א. מין ארבה (ויקרא יא, כב) "והוא סגולה לחולשת עצבי היריכים" (פירוש המשניות). (89) "לשינה, ומי שיקח שן של שועל חי ויתלה אותה על מי שארכה שנתו - תקיצו" (פירוש המשניות). (90) "יזמו בעלי הסגולות, כי כשיקח מסמר מעץ הצלוב ויתלה אותו על גרגרת מי שיש בו קדחת שלישית יועיל לו" (פירוש המשניות). (91) ואין בזה גם איסור של "ובחוקותיהם לא תלכו". שהעיקר אצלנו שכל דבר שיש בו משום רפואה. על זה לא אמר הכתוב "ולא תלכו בחוקות הגויים" (פירוש המשניות). ועי' פי"א מהלכות עכו"ם.

יד. יוצאת 92 האשה באבן תקומה 93 ובמשקל אבן תקומה, שנתפון ושקלו 94 לרפואה. ולא אשה עברה בלבד, אלא אפלו שאר הנשים; שמה תתעבר ותפיל. ויוצאין 95 בקמיע 96 ממחה. ואי זה הוא קמיע ממחה? זה שרפא לשלשה בני אדם, או שעשהו אדם שרפא לשלשה בני אדם בקמיעין אחרים. ואם יצא בקמיע שאינו ממחה - פטור; מפני שהוציאו דרך מלבדו. וכן היוצא בתפלין - פטור 97.

לחברותיה. אבל ילדה יוצאת בחוטי זקנה. וכל שהיא ארוג, יוצאת בו על ראשה 57.

(53) משנה, שבת סד, ב. (54) ראה בהלכה ו. (55) כי חוטי שיער אין חוצצים, כמבואר בהלכות מקוואות (פ"ב ה"ה). (56) צעירה. (57) שחוטים ארוגים אינם הדוקים לראשה ואין בהם חציצה (רש"י).

י. יוצאה 58 אשה בחוטין שבצוארה; מפני שאינה חונקת עצמה בהן, ואינן חוצצין. ואם היו צבועין - אסורים; שמה תראה אותן לחברותיה. ויוצאה 59 אשה בכליל 60 של זהב בראשה; שאין יוצאה בו אלא אשה חשוכה, שאין דרכה לחלץ ולהראות. ויוצאה 61 בצייץ ובלחיים של זהב בזמן שהן תפורין בשבכה שעל ראשה כדי שלא יפלו. וכן כל היוצא בהם.

(58) שם נז. ועיין בפירוש רבינו על המשנה (שבת סה). "יוצאה אשה בחוטין שבצוארה". (59) שבת נט, ב. (60) "טס של זהב שמנחת על פדחתה, וקושרת מאוזן לאוזן" (רש"י). ושונה היא מעטרה של זהב (למעלה הלכה ו) שכאן אין חשש שמא תיפול. (61) שבת נז, א.

יא. יוצאה 62 אשה במוף 63 שבאזנה; והוא, שיהיה קשור באזנה. ובמוף שבסנדלה 64; והוא, שיהיה קשור בסנדלה. ובמוף שהתקינה לנדתה, ואף-על-פי שאינו קשור, ואפלו עשתה לו בית יד 65; שאם נפל - אינה מביאה אותו, מפני מאיסותו.

(62) משנה, שבת סד, ב. (63) דבר רך כצמר וצמר גפן. (64) שלא תלחץ הרגל. (65) "עשתה לידה בית-יד מבגד שיכסה אותה, כדי שלא תטנף בנגיעה" (רבינו חננאל).

יב. ויוצאה 66 בפלפל ובגרגיר מלח ובכל דבר שתתן לתוך פיה מפני ריח הפה 68. ולא תתן לבתחלה בשבת. ויוצאת הנשים בקמיעין 69 שבאזניהן, וברעלות 70 שבצוארן או שבכסותן, ובכדיד 71 הפרוה 72. ופורפת 73 בתחלה 74 בשבת על האבן 75 ועל האגוז, ויוצאה. ולא תערים ותפרף על האגוז כדי להוציאו לבנה הקטן. וכן לא תפרף על המטבע לבתחלה, מפני שאסור לטלטלו. ואם פרפה 76 - יוצאה בו.

(66) משנה, שבת סד, ב. (67) כל מיני בשמים שמשתמשים בהם לריח הפה ולכאב שיניים (גמרא). (68) בגמרא (שבת סה). מפורש "פלפל לריח הפה, גלגל מלח לדורשוני" ופירש"י "לחולי השיניים". אבל רבינו מפרש "לדורשוני" לעיקר השיניים (כמו שכתוב ב'ערוך' ערך ד, ו'ב'אוצר הגאונים' התשובות סי' ר'), ולפיכך פירש שניהם בריח הפה. וכן נראה בפירוש המשנה שלו (ועיין 'מעשה רוקח'). (69) "בנות קטנות מנקבות את אזניהן, ואין עושים להן נזמים עד שיגדלו, ונותנים חוטים או קסמין באזניהם שלא יסתם הנקב" (רש"י). (70) דרך ערביות להיות מעוטפות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בלילה לישון בו (מלה יוונית – Sagum). (118) בגד מארג עבה, והיא מלה ארמית. (119) שהוא לובשם כמלבוש; "אמר רבי יהודה, מעשה ברבי טרפון שיצא בלילי שבת לבית המדרש, ונתנו לו סדין ואחוזו בשתי ידיו ויצא מפני הגשמים" (תוספתא שבת פ"ו). (120) "שלא יכוף תיבה על ראשו מפני הגשמים, שנראה כנושא משא" (רש"י נדרים נה:). (121) שבת קמו, ב.

יח. יוצאין¹²² בְּדוּגְיָן¹²³ הָאֲרוּגִין בְּבָגְדִים. וְיוֹצֵא הָעֶבֶד¹²⁴ בְּחוֹתָם שֶׁל טִיט שֶׁבֶצְאָר¹²⁵, אָבֵל לֹא בְּחוֹתָם שֶׁל מִתְכָּת; שָׁמָּא יִפֵּל וּיבִיאָנוּ. הַמְתַעֲטָף¹²⁶ בְּטִלְיָתוֹ¹²⁷, וְקִפְלָהּ מִכָּאן וּמִכָּאן בְּיָדוֹ אוֹ עַל כְּתָפוֹ: אִם נִתְפַּנֵּן לְקִבֵּץ כְּנָפָיו כְּדִי שְׁלֹא יִקְרַעוּ אוֹ שְׁלֹא יִתְלַכְּלוּ¹²⁸ - אָסוּר; וְאִם קָבֵץ לְהַתְנַאוֹת בְּהֵן כְּמִנְהַג אֲנָשֵׁי הַמְקוֹם בְּמִלְבוּשֵׁן - מֻתָּר.

(122) משנה, שבת טו, ב. (123) פעמונים קטנים שאין בהם ענבל, ואין משמיעים קול. (124) "עבד כנעני שמל וטבל לשם עבדות, וקיבל מצוות שהעבדים חייבים בהן, והן כל המצוות ששנים חייבות – מצוה עלינו לשמרם ולמנעם מעשיית מלאכה בשבת, שנאמר: למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך" (רבינו להלן בפ"ב הי"ד). (125) בחותם היה חקוק שם האדון בעל העבד. (126) שבת קמו, א. (127) "כאן מדובר בטליתות שלהם שהיו כיריעה אחת מרובעת (כטליתות-תפילה שלנו), אבל במלבושים שלנו שהוא לבוש בהם ומוציא ידיו מתוכם, אין איסור זה" (או"ח סי' שא). (128) או כדי שיוכל ללכת מהר (מגיד-משנה).

יט. הַיּוֹצֵא¹²⁹ בְּטִלְיָת מְקֻפְּלָת וּמִנְחַת עַל כְּתָפוֹ - חֵיב¹³⁰. אָבֵל יוֹצֵא הוּא בְּסוּדָר¹³¹ שֶׁעַל כְּתָפוֹ, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינָו נִימָא קְשׁוּרָה לוֹ בְּאֶצְבָּעוֹ¹³². וְכָל סוּדָר שְׂאִינָו חוּפָּה רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ, אָסוּר לְצַאת בּוֹ¹³³. הֵיטָהּ סְכָנִית קְצָרָה שְׂאִינָה רְחֵבָה - קוֹשֶׁר שְׁנֵי רֵאשֵׁיהָ לְמִטָּה מְכַתְּפִים, וְנִמְצָאת כְּמוֹ אֲבָנִט, וּמֻתָּר לְצַאת בָּהּ.

(129) שבת קמו, א. (130) שדרכם של מוכרי כסות לצאת כך, ואין זה דרך מלבוש. (131) מטפחת גדולה שדרך לבישתו בקיפול גם בחול. (132) אמר רבי יהודה: מעשה בהורקנוס בנו של רבי אליעזר בן הורקנוס שיצא בסודר שעל כתפו בשבת, אלא שנימא (חוט) כרוכה לו באצבעו (שלא יפול מעל כתפיו), וכשבא הדבר לפני חכמים אמרו: אפילו אין נימא כרוכה לו באצבעו – מותר" (שבת קמו). (133) הכוונה לסודר העשוי להתלבש בו רוב גופו, אבל סודרים שלנו שהדרך ללבשם מקופלים על הכתף, אין צורך כשיעור זה (הגר"א).

כ. מִתָּר¹³⁴ לְהַתַעֲטָף בְּטִלְיָת שְׁיֹשׁ בְּשִׁפְתוֹתֶיהָ מְלָל¹³⁵, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵן חוּטִין אֲרָפִין וְאֶף-עַל-פִּי שְׂאִינָן נוֹי הַטְּלִית; מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּטָלִים לְגַבֵּי הַטְּלִית, וְאִינוּ מִקְפִּידֵי עֲלֵיהֶן בֵּין הָיָו בֵּין לֹא הָיָו. לְפִיכָּה, הַיּוֹצֵא בְּטִלְיָת שְׂאִינָה מְצַיֵּצֵת כְּהַלְכָתָה¹³⁶ - חֵיב; מִפְּנֵי שְׂאוֹתָן הַחוּטִין חְשׁוּבִין הֵן אֲצִלוֹ, וְדַעְתָּו עֲלֵיהֶן, עַד שְׁיִשְׁלִים

(92) שבת טו, ב. (93) אבן שנושאות אותה נשים מעוברות לסגולה שלא תפלנה (רש"י). (94) "שוקלים איזה דבר נגד אבן התקומה, ואם נמצא החפץ מכוון למשקל האבן, מועיל כאבן תקומה" (מהרש"ל). (95) משנה, שבת ס, א. (96) לסגולה. (97) שהן כמלבוש גם בשבת שאינו זמן תפילין (שבת סא).

טו. מִי⁹⁸ שֵׁשׁ בְּרַגְלוֹ מִכָּה, יוֹצֵא בְּסַנְדֵּל יְחִידִי בְּרַגְלוֹ הַבְּרִיאָה⁹⁹; וְאִם אֵין בְּרַגְלוֹ מִכָּה, לֹא יוֹצֵא בְּסַנְדֵּל יְחִיד¹⁰⁰. וְלֹא יוֹצֵא הַקְּטָן מִמְנַעַל גְּדוּל¹⁰¹, אָבֵל יוֹצֵא הוּא בְּחֻלּוֹק גְּדוּל¹⁰². וְלֹא תוֹצֵא אִשָּׁה¹⁰³ מִמְנַעַל רַפּוּי¹⁰⁴, וְלֹא מִמְנַעַל חָדָשׁ, שְׁלֹא יוֹצֵאָה בּוֹ שְׁעָה אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם¹⁰⁵. וְאִין¹⁰⁶ הַקְּטָע¹⁰⁷ יוֹצֵא בְּקַב¹⁰⁸ שְׁלוֹ. אֲנָקְטָמִין¹⁰⁹ שֶׁל עֵץ - אֵין יוֹצֵאִין בְּהֵן בְּשִׁבְתָּהּ, מִפְּנֵי שְׂאִינָן מְדַרְכֵי הַמְלָבוּשׁ. וְאִם יֵצְאוּ - פְּטוּרִין¹¹⁰.

(98) משנה, שבת ס, א. (99) כדעת חייא בר רב (שבת סא). ויש פוסקים כדעת רב הונא שם, שיוצא בסנדל ברגל שיש בה מכה. (100) שיחשדוהו כי נושא את השני תחת כנפיו ('ירושלמי' שבת פ"ו ה"ב). ועוד טעם: שיתבייש ללכת כך ברבים ויביאנו בידו ברשות הרבים (רש"י). אבל אם יש ברגלו מכה ויוצא בסנדל יחיד ברגלו הבריאה – אין חשד ואין בושה. (101) שבת קמא, ב. שיפול מרגליו ויביאנו בידו. (102) שהרי לא ילך ערום ברחוב. (103) שהאשה מקפדת יותר על מנעלה שיהיה מתאים למידת רגלה. (104) שמא תחלצנו ותביאנו בידה ברשות הרבים. (105) שמא אינו לפי מידת רגלה ותביאנו בידה. (106) משנה, שבת סה, ב. (107) שרגלו כרותה. (108) רגל הקטע עשויה מעץ. (109) "כמו מנעל של עץ" (פירוש המשניות). לדעת ר"ח, פירושו: יד של עץ לגדם שידיה כרותות. (110) ודעת הפוסקים, שאם אי אפשר לו ללכת בלי הקביים – מותר לצאת בהם בשבת (מגיד-משנה).

טז. יוֹצֵאִין¹¹¹ בְּפַקְרֵיין¹¹² וּבְצִיפָה¹¹³ שֶׁבְּרֵאשֵׁי בְּעֻלֵי חֻטְטִין. אֵימְתִי? בְּזִמְן שֶׁצְבָעָן בְּשִׁמֹן¹¹⁴ וּכְרָכָן, אוֹ שְׂיֵצֵא בְּהֵן שְׁעָה אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם; אָבֵל אִם לֹא עָשָׂה בְּהֵן מַעֲשֵׂה, וְלֹא יוֹצֵא בְּהֵן קֹדֶם הַשְּׁבֵת - אָסוּר לְצַאת בְּהֵן¹¹⁵.

(111) שבת נ, א. (112) פאה נכרית שעושים לאדם קרח לכסות ראשו (רב האי). (113) צמר מנופץ (רש"י). (114) בדפוס שוונצינו ליתא "בשמן", וכן מחקר מהרש"ל בגמרא שבת (שם). (115) שאינם נחשבים כמלבוש.

יז. יוֹצֵאִין¹¹⁶ בְּשֶׁק עֲבָה וּבִירֵיעָה וּבְסָגוּס¹¹⁷ עֲבָה וּבְחֻמִילָה¹¹⁸, מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים¹¹⁹; אָבֵל לֹא בְּתַבְּהָ¹²⁰ וְלֹא בְּקַפָּה וְלֹא בְּמַחְצֵלָת, מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים. הַפָּר¹²¹ וְהַכְּסֵת: אִם הָיָו רַבִּין וְדָקִין כְּמוֹ הַבְּגָדִים - מֻתָּר לְהוֹצִיאָן מִנְחִין עַל רֵאשׁוֹ בְּשִׁבְתָּהּ דְּרָף מְלָבוּשׁ; וְאִם הָיָו קָשִׁין - הָרִי הֵן כְּמִשְׁאוּי וְאָסוּרִין.

(116) תוספתא שבת פ"ו. (117) בגד עבה שהשתמשו בו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

151) כדעתו בפ"א ה"ז, אבל דעת רוב הראשונים שהלכה כרבי שמעון, כי מלאכה שאינה צריכה לגופה – פטור עליה. כג. המוציא¹⁵² תפלין בשבת ברשות הרבים¹⁵³, פיצד הוא עושה? לובשן פדפון¹⁵⁴ - מניח של יד פידו, של ראש בראשו - ונכנס וחולצן בפית, וחוזר ויוצא, ולובש זוג שני, וחולצן, עד שניכנס את פלן. ואם היו הרבה, ולא נשאר מן היום כדי להכניסן דרך מלבוש - הרי זה מחשיף עליהם¹⁵⁵, ומכניסן במוצאי שבת. ואם היה בימי הגזרה¹⁵⁶, שמתירא לישב ולשמרן עד הערב מפני הפותים - מכסן במקומן ומניחן והולך.

152) משנה, עירובין צה, א. 153) בבזיון ובלי שמירה. 154) ואף ששבת אינו זמן תפלין (כמבואר בהל' תפלין פ"ד ה"י) – מותר ללבשן כיון שאינו מתכוון ללבשן לשם מצוה, כי אם להצילן מבזיון, שהרי מצוות צריכות כוונה. ובנוסח כת"י התימנים, ההמשך: "מניח של ראש בראשו, ושל יד בידו" ובנוסח דו"ו: "מניח של יד תחילה, ואחר כך של ראש ונכנס". 155) כיון שלא יספיק להכניס כולן מבעוד יום, לא ילבשן כלל אלא ימתין בשדה עד הערב. 156) גזירת שמד, כשיש סכנה בקיום מצוות.

כד. היה¹⁵⁷ מתירא להחשיף עליהן מפני הלסטים - נוטל את פלן באחת ומוליכין פחות פחות מארבע אמות¹⁵⁸; או נותנין להכירו בתוך ארבע אמות, והכירו להכירו¹⁵⁹, עד שמגיע להצר החיצונה¹⁶⁰. במה דברים אמורים? בשהיו בהן רצועותיהן והן מקשרין קשר של תפלין, שוודאי תפלין הן; אבל אם לא היו רצועותיהן מקשרות - אינו נזקק להן.

157) עירובין צז, א. 158) "קודם שיגיע לארבע אמות, יעמוד לנוח. וכן בכל פעם, ואין כאן העברת ארבע אמות יחד" (רש"י), ומשום קדושת התפלין התיירו לעשות כך. 159) שאף אחד מהם לא עשה מלאכה שלימה, ויש בזה רק איסור מדרבנן (כמבואר בפ"א ה"ט"). 160) שהוא המקום המשתמר הראשון לשים בו את התפלין.

כה. המוציא¹⁶¹ ספר תורה¹⁶² - יושב ומשמרו ומחשיף עליו. ובספנה¹⁶³ - מניחו והולך לו. ואם היו גשמים יורדין¹⁶⁴ - מתעטף בעור, וחוזר ומכסה אותו, ונכנס בו.

161) תוספתא פרק ח. 162) בתוספתא, הנוסח: "ספר". ונראה מזה שהוא הדין בשאר כתבי קודש. 163) סכנת לסטים. 164) כאן מדובר שלא במקום סכנה, שיש בזיון הספר משום הגשמים היורדים עליו.

כו. לא¹⁶⁵ יצא החיט¹⁶⁶ במחטו פידו¹⁶⁷, ולא הלבלר¹⁶⁸ בקלמוסו, ערב שבת סמוך לחשכה; שמא ישכח¹⁶⁹ ויוצא, ותיכ¹⁷⁰ אדם למשמש בכגדו ערב שבת עם חשכה, שמא יהיה שם דבר שכוין ויצא

חסרון ויעשו ציצית. אבל טלית המציצת פהלקתה - מותר לצאת בה בין ביום בין בלילה¹³⁷; שאין הציצית הגמורה משאוי, אלא הרי היא מנוי הנגד ומתכסיסיו, כמו האמרא¹³⁸ וכיוצא בה. ואלו¹³⁹ היו חוטי הציצית שהיא מציצת פהלקתה משאוי, היה חיב היוצא בה אפלו¹⁴⁰ ביום השבת; שאין מצות עשה שאין בה פרת דוחה שבת.

134) שבת קלט, ב. 135) חוטים יתרים התלויים בקצות הבגד. 136) "כגון שתלה ציצית בשלוש כנפי הטלית והניח הרביעית" (ר"ח). 137) "שחובת הציצית ביום ולא בלילה, שנאמר: וראיתם אותו – בשעת ראייה" (רבינו בהל' ציצית פ"ג ה"ז). 138) חיפוי על תפר הבגד או שפתו. 139) דעת הר"ף שאסור לצאת בליל שבת בטלית מצויצת כהלכתה, שכיון שאינו זמן ציצית, נחשבת הטלית כמשא, ורבינו סובר שלפי שיטה זו, גם ביום השבת היה אסור לצאת בה, כי אף שמקיים מצות ציצית, אין בכוחה לדחות איסור שבת שהוא בכרת, שאין עשה דוחה לא תעשה' שיש בו כרת; ורבינו כתב תשובה מיוחדת נגד דעת הר"ף, וסיים: "וכשהיתה מצויצת כהלכתה אינה משוי ובין יצא זה ידי חובת ציצית בין לא יצא, בין יצא בה אשה או קטן או איש בלילה בין שיצא בה גדול היום" (תשובות הרמב"ם פריימן סי' ס'). 140) בנוסח אחר, חסרה המילה "אפילו" (מעשה רוקח').

כא. לא¹⁴¹ יצא¹⁴² החיט בשבת במחט התחובה לו בכגדו. ולא נגר בקיסם שבאזנו. ולא גרדי¹⁴³ באירא¹⁴⁴ שבאזנו. ולא סורק¹⁴⁵ במשיכה שבאזנו. ולא שלחני¹⁴⁶ פדינר שבצוארו¹⁴⁷. ולא צבע בדגמא¹⁴⁸ שבאזנו. ואם יצא - פטור. אף-על-פי שיעצא דרך אמנותו, מפני שלא הוציא פדדך המוציאין.

141) שבת יא, ב. 142) "כל השינויים כאן שמים אותם בעלי אומנות בצאתם לשוק, כדי שיכירו מאיזו אומנות הם וישכרום למלאכה" (רש"י). 143) אורג. 144) חתיכת צמר (רש"י). ורבינו בפירושו התלמוד ("סיני" כרך ו' עמ' קיג) כתב: "אירא נקראת בלשון ערבי מסורקת, והיא שפופרת קטנה של קנה". 145) הפשתן או הצמר, ויוצא במשיחה (בחוט) לדוגמא על אומנותו. 146) מחליף ופורט כספים. 147) בנוסח אחר: "שבאזנו" (שונצינו). 148) "מעט צמר צבוע אדום, ומעט צמר צבוע שחור לדוגמא" (רש"י).

כב. הזב¹⁴⁹ שיעצא פכיס¹⁵⁰ שלו - חיב; מפני שאין דרך פיס זה להוציא אלא פדדך הזאת. ואף-על-פי שאינו צריך לגוף ההוצאה, אלא כדי שלא יתלכלכו בגדיו; שהמלאכה שאינה צריכה לגופה - חיב עליה¹⁵¹.

149) שבת יא, ב. 150) קשור שלא יתלכלכו בגדיו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ועוף כיצא בהם. (5) שבת קנד, ב. (6) שנכתב איסורו בלשון 'עשה': "למען ינוח שורך", ואין לוקים אלא על איסור שנכתב בלשון 'לא תעשה', כמבואר בהל' סנהדרין פ"ח ה"א ובי'. (7) הולך אחר החמור או הבהמה, ומזוזה בהליכה. (8) מעונש מלקות, אבל אסור מן התורה משום "לא תעשה כל מלאכה", ו"פטור" זה אינו כשאר "פטור" שבדברי רבינו שאינו אסור אלא מדרבנן (ועיין לחם-משנה).

ב. והלא⁹ לאו מפרש בתורה, שגאמר: לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ובתחתך - שלא יחרש בה וכיצא פתח ישיבה¹⁰. ונמצא לאו שנתן לאזהרת מיתת בית דין, ואין לוקין עליו.

9) כוונת רבנו לבאר דבריו, למה אין לוקים על מחמר אחר בהמתו, והלא יש "לאו" ('לא תעשה') מפורש בתורה? (10) כלומר: לאו זה נאמר, כשהאדם עושה המלאכה ביחד עם הבהמה, שכן משמעות הכתוב: "לא תעשה כל מלאכה אתה . . . ובהמתך", אתה עם בהמתך, ובוזה חייב מיתה.

ג. אסור¹¹ לישאל להשאל או להשפיר¹² בהמה גסה¹³ לנכרי; שלא יעשה בה מלאכה בשבת, והרי הוא מצוה על שביית בהמתו. אסרו¹⁴ חכמים למכור בהמה גסה לנכרי, שגאמר וישאל או ישפיר. ואם¹⁵ מכר - קונסין אותו¹⁶ עד עשרה בדמיה ומחזירה. ואפלו שבורה¹⁷ אין מוכרין. ומת¹⁸ למכור להם על ידי סרסור; שהסרסור אינו משפיר ואינו משאל¹⁹.

11) עבודה זרה טו, א. (12) בהמת ישראל - אף שהשכירה לנכרי, יש בה משום שביית בהמתו, אם לא מכרה לנכרי לצמיתות ('תוספות' שם). (13) העושה מלאכה. (14) משנה, פסחים נג, א. (15) גיטין מד, א. (16) לפדות את הבהמה מיד הנכרי (רש"י). (17) שאינה ראויה למלאכה, אין מוכרים - גזירה שמא ימכור שלימה (גמרא שם). (18) עבודה זרה טו, א. (19) "מדובר כשבעל הבהמה לא יהיה מצוי על יד הבהמה, כי הסרסור לא ישאל ולא ישכיר לפי שאינה שלו" (פירוש המשניות שם).

ד. ומת²⁰ למכור להם סוס; שאין הסוס עומד אלא לרכיבת אדם, לא למשאוי, והחי נושא²¹ את עצמו. וכדך²² שאסרו למכור לנכרי, כך אסרו למכור לישראל החשוד למכור לנכרי. ומת²³ למכור להם פרה לשחיטה, ושוחט²⁴ אותו בפניו. ולא ימכור סתם, אפלו שור של פטם²⁵, שגאמר וישא²⁶ אותו ויעבד בו.

20) משנה, פסחים נג, א. שבת צד, א. (21) מבואר למעלה בפ"ח הט"ו. (22) עבודה זרה טו, א. (23) עבודה זרה כ, ב. ותוספתא ע"ז פ"ב. (24) כלומר: לא מספיק בזה שמוכר לו על מנת לשחוט, אלא צריך שיראהו שוחט (ועיין להלן פרק ל' הלכה יג: "ופוסק עמו לשבות ואינו שובת"). (25) "מפוטם ושמן מאד, ואינו ראוי למלאכה" (רש"י). (26) עבודה זרה טו, א: "אמר רב אשי: אמר לי זבידא (שם

בו בשבת. מתר לצאת בתפלין ערב שבת עם השקפה; הואיל וחיוב אדם למשמש בתפלין בכל עת, אינו שוכחן¹⁷¹. שכתב¹⁷² ויצא בהן לרשות הרבים, ונזפר שיש לו תפלין בראשו - מכסה¹⁷³ את ראשו עד שפגיע לביתו או לבית המדרש.

165) משנה, שבת יא, א. (166) והוא-הדין בשאר אדם האוחז חפץ בידו, ולא אמרו חייט אלא משום שדרכו בכך. (167) אבל אם היתה המחט תחובה בבגדו, לא גזרו חכמים, כיון שאפילו אם יצא כך לרשות הרבים - פטור, כיון שלא הוציא כדרך המוציאים (כמבואר בהלכה כ"א). (168) הסופר. (169) ישכח שהיום שבת או שישכח שהוצאה אסורה בשבת ויתחייב חטאת, אבל אם ישכח שהמחט בידו - פטור מחטאת שזה נקרא מתעסק, כמבואר בפ"א הי"א. (170) שבת יב, א: "חנניא אומר, חייב אדם למשמש בבגדו ערב שבת עם חשיכה. אמר רב יוסף: הלכתא רבתי לשבתא" (דבר גדול יש כאן להפרישו מאיסור שבת - רש"י). (171) חייב אדם למשמש בתפלין כל זמן שהם עליו, שלא יסיח דעתו מהם אפילו רגע אחד, שקדושתן גדולה מקדושת הציץ, שהציץ אין בו אלא שם אחד, ואלו יש בהם אחד ועשרים שם בשל ראש, וכמותן בשל יד, ובציץ נאמר: והיה על מצחו תמיד, שלא יסיח דעתו ממנו" (רבינו בהל' תפלין פ"ד הי"ד). (172) ביצה טו, א. (173) שאי אפשר לשאת אותן בידו לביתו מפני קדושת השבת, ולהשאירן בחוץ אי אפשר מפני בזיון התפלין, לכן התיירו לו לקחתן עליו דרך מלבוש כשהם מכוסים שלא יראוהו נושא בראשו תפלין בשבת.

פרק עשרים

1) נתבאר בו דיני הבהמה ואיסור מלאכותיה. ונמשך לזה מה שגזרו שלא למכור לגוי בהמה העושה מלאכה. ורוב ענייני הפרק בידי הוצאת המותר והאסור בהן. ונסתיים הפרק בחיוב שביית העבדים שהוקשו בכתוב לבהמות, באמרו: למען ינוח שורך וחמורך, וינפש בן אמתך והגר.

א. אסור² להוציא משא על הבהמה בשבת, שגאמר: למען ינוח שורך וחמורך וכל בהמתך - אחד שור וחמור ואחד כל בהמה חיה ועוף⁴. ואם⁵ הוציא על הבהמה - אף-על-פי שהוא מצוה על שבייתו, אינו לוקה; לפי שאסורו בא מקלל עשה⁶. לפיכך, המחמור⁷ אחר בהמתו בשבת, והיה עליה משאוי - פטור⁸.

2) 'ירושלמי' (שבת פ"ה ה"ב). (3) הם שני פסוקים נפרדים; מהפסוק: "למען ינוח שורך וחמורך" (שמות כג, יב) למדים ('ירושלמי' שם) דין שביית בהמה, ומהפסוק: "וכל בהמתך" (דברים ה, יד) למדים (בבא-קמא נד.) לרבות חיה ועוף; ובנוסף אחר, חסרות המלים "וכל בהמתך" ('מעשה רוקח'). (4) בבא-קמא נד, ב. ממה שכתוב בדברות האחרונות (דברים ה, יד) "לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך וכו' שורך וחמורך וכל בהמתך", לרבות חיה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כלל, אבל חרש יש לו דעת קצת" (רש"י). (41) בנוסח אחר: "חרש ושוטה וקטן" (כת"י התימנים). (42) שהקטן יבא לכלל דעת כשיגדל, מה שאין כן השוטה. (43) שכל אחד יש לו מעלה: חרש יש לו עכשיו דעת קצת, וקטן יבוא לכלל דעת כשיגדל. (44) "עוד (תקנה) אחרת היתה שם. מוליכו פחות מארבע אמות, ולא רצו חכמים לגלותה, משום: "כבוד אלהים הסתר דבר" (מותר להסתיר דבר תורה משום כבוד שמים), שלא יוליכנו ארבע אמות שלימות ברשות הרבים" (שבת קנג:).

ח. מתר⁴⁵ למשף⁴⁶ את הבהמה במתג⁴⁷ ורסן⁴⁸ שלה לרשות הרבים; והוא, שתהיה ראויה לאותו הרסן. פגון: שירי⁴⁹ לסוס, ואפסר⁵⁰ לגמל, וחקם⁵¹ לנאקה⁵², וסוגר⁵³ לכלב. אבל אם הוציא בהמה במתג שאין משתמרת, פגון שקשר חבל בפי הסוס; או במתג שאינה צריכה לו, אלא משתמרת בפחות ממנו, פגון שהוציא חמור בשיר של סוס, או חתול בסוגר - הרי זה משאוי; שקבל שמירה מעלה או שמירה פחותה משאוי הוא לה⁵⁴.

(45) משנה, שבת נא, ב. (46) בדברים שדרך הבהמה לצאת בהם בחול. לשם שמירה ולא לשם משא, מותר גם בשבת שהם נחשבים כתכשיטים. (47) שרשרת ברזל ששמים בפי הבהמה, להנהיגה. (48) חבל נתון בלחי הבהמה לקשרה ולהטותה במהלכה; בנוסח אחר: "ורסן ואפסר שלה" ('מעשה רוקח'). (49) "הוא המתג" (פירוש המשניות). (50) "חבל שקושרים על פיות הגמלים" (פירוש המשניות). (51) "טס של ברזל שקושרים אותו על הלחיים" (פירוש המשניות). ולדעת רש"י "נוקב את חטמה ומכניס בתוכו כמין טבעת". (52) גמל נקבה. (53) צוארון של ברזל, ושלשלת תלויה בו. (54) שכיון שאין דרכם בכך, נחשב כמשא ואינו תכשיט.

ט. לא⁵⁵ יקשר גמלים זה בזה וימשף. אפלו היו קשורין מערב שבת, אינן נמשכין בשבת. אבל מכניס הוא חבלים לתוך ידו. והוא, שלא יצא חבל מתוך ידו טפח⁵⁶. וצריך שיהיה החבל שמפני הבהמה עד ידו גבוה מן הארץ טפח או יותר⁵⁷. ומפני מה⁵⁸ לא ימשף הגמלים הקשורים זה בזה? מפני שהוא נראה כמי שמוליכן לשוק שמזכרין בו הבהמות, או שמשחקין⁵⁹ בהן שם. ומפני זה⁶⁰ לא תצא בהמה פדוג⁶¹ שבצוארה⁶², ואפלו היה פקוק שאין לו קול.

(55) משנה, שבת נד, א. (56) "שדומה כנושאו בידו, ולא ניכר שהוא אפסר הגמל" (רש"י). (57) "כדי שיהא נראה שהבהמה נמשכת בחבל זה" (רש"י). (58) שבת, שם. (59) כמו שאמרו בסנהדרין (כה:): והעתיקו רבינו כפי מהלכות עדות ה"ד: "המשחקים בבהמה חיה ועוף, ואומר כל הקודם את חבריו - יטול בעליו את שניהם", והרי זה כמקח וממכר בשבת, וכמו שכתב רבינו להלן פכ"ג הי"ז.

פטים) בר תוראה (שור מפוטם) משהינן ליה (משהים אותו עד שיכחיש), ועביד על חד תרין (ועובד כשני שוורים אחרים)."

ה. מקום²⁷ שנהגו למפר להן בהמה דקה²⁸ - מוכרין; מקום שנהגו שלא למפר²⁹ - אין מוכרין. ובכל מקום³⁰ אין מוכרין להם חיה גסה, כמו שאין מוכרין להם בהמה גסה, אלא על ידי סרסור.

(27) משנה, פסחים נג, א. (28) שאינה עושה מלאכה. (29) "שהחמירו על עצמם שמה יבואו למכור להם בהמה גסה" (רע"ב). (30) עבודה זרה טז, ב.

ו. מי³¹ שהחשיף בדרך³², ולא היה עמו נכרי³³ שיתן לו פיסו³⁴, והיתה עמו בהמה - מניח פיסו עליה; פשהיא מהלכת, וכשתרצה לעמד נוטלו מעליה; פדי שלא תעמד והוא עליה, וכדי שלא תהיה שם לא עקירה ולא הנחה³⁵. ואסור לו להנהיגה ואפלו בקול כל זמן שהפס עליה; פדי שלא יהיה מחמר בשבת³⁶. וגזרת חכמים היא, שלא יניח פיסו על גבי בהמה, אלא אם אין עמו נכרי³⁷.

(31) משנה, שבת קנג, א. (32) היה בא בדרך וקדש עליו השבת ומעות עמו. (33) כמבואר למעלה בפ"ו הכ"ב. (34) "אמר רבא: דוקא כיסו (התירו), אבל מציאה לא (התירו להניח על החמור)" (גמרא, שם). (35) כמבואר בפ"ג ה"א. (36) ודעת הרשב"א: מכיון שאינו נותן עליה אלא כשהיא מהלכת, אין בו דין מחמר, שכלל אמרו (שבת קנג:): "כל שבגופו (שהוא עצמו עושה מלאכה) חייב חטאת, בחבירו (מבואר בפ"ג ה"ב) פטור אבל אסור, וכל שבחבירו פטור אבל אסור, בבהמתו מותר לכתחילה". (37) "מאי טעמא? - חמור אתה מצוה (מן התורה) על שבתתו, נכרי אין אתה מצוה (מן התורה) על שבתתו" (גמרא, שם).

ז. היה³⁸ עמו חרש³⁹ שוטה⁴⁰ וקטן - מניח פיסו על החמור, ואינו נותנו לאחד מהן; מפני שהן אדם מישדאל. היה עמו חרש ושוטה⁴¹, ואין עמו בהמה - נותנו לשוטה. שוטה וקטן⁴² - נותנו לשוטה. חרש וקטן - נותנו לאי זה מהן שירצה⁴³. לא היתה עמו בהמה ולא נכרי ולא אחד מכל אלו - מהלך בו פחות פחות מארבע אמות⁴⁴. ואפלו מציאה שבאה לידו, מהלך בה פחות פחות מארבע אמות; אבל קדם שתבוא לידו: אם יכול להחשיף עליה - מחשיף, ואם לאו - מוליכה פחות פחות מארבע אמות.

(38) שבת קנג, א. (39) "חרש וחרשת האמורים בכל מקום, הם האילמים שאין שומעים ולא מדברים, אבל מי שמדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר, הרי הוא ככל אדם" (רבינו בה"ל אישות פ"ב הכ"ו). (40) "שוטה אין לו דעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

60) שבת נד, ב. 61) בפעמון. 62) במשנה, שם: "ולא בזוג", וכתבו ה'תוספות' (שם ד"ה משום) שהמדובר בזוג הארוג לבגד, שאם לא כן יש גם חשש שמא יפול מעליה ויבוא להוליכו ברשות הרבים. וממה שכתב רבינו "שבצוארה", נראה שאינו ארוג כבגד.

63) שבת נד, ב. 64) שבת נד, ב. 65) שבת נד, ב. 66) שבת נד, ב. 67) שבת נד, ב. 68) שבת נד, ב. 69) שבת נד, ב. 70) שבת נד, ב. 71) שבת נד, ב. 72) שבת נד, ב. 73) שבת נד, ב. 74) שבת נד, ב. 75) שבת נד, ב. 76) שבת נד, ב. 77) שבת נד, ב. 78) שבת נד, ב. 79) שבת נד, ב. 80) שבת נב, א. 81) שבת נב, א. 82) שבת נב, א. 83) שבת נב, א. 84) שבת נב, א. 85) שבת נב, א. 86) שבת נב, א. 87) שבת נב, א. 88) שבת נג, א. 89) שבת נג, א. 90) שבת נג, א. 91) שבת נג, א. 92) שבת נג, א. 93) שבת נג, א. 94) שבת נג, א. 95) שבת נג, א. 96) שבת נג, א. 97) שבת נג, א. 98) שבת נג, א. 99) שבת נג, א.

60) שבת נד, ב. 61) בפעמון. 62) במשנה, שם: "ולא בזוג", וכתבו ה'תוספות' (שם ד"ה משום) שהמדובר בזוג הארוג לבגד, שאם לא כן יש גם חשש שמא יפול מעליה ויבוא להוליכו ברשות הרבים. וממה שכתב רבינו "שבצוארה", נראה שאינו ארוג כבגד.

63) בנוסחאות אחרות "בזוג שבצוארה ולא בזוג שבכסותה" (מעשה רוקח) וזה מיותר, שהרי כבר כתב כן בהלכה ט'. 64) שבת נח, א. כעין מטבע עשויה ממתכת או חומר אחר לסימן הבעלות שהיו קשורים על צואר הבהמה או על כסותה שלא תתלכך (רש"י שם). 65) "עצים עשויים כשתי וערב על צואר החמור, כדי שלא יחזיר ראשו לגבו לחכך חבורתו" (פירוש המשניות). 66) כסת קשה ששמים על החמור כדי לחממו. 67) "חתיכת בגד קשורה בזנבו לסימן" (פירוש המשניות). 68) המקום הגבוה, החטורת, שעל גב הגמל. ובנוסח אחר: "ברבשתו" (שונצינו). 69) חטורתו, הגבנון שעל גב הגמל. 70) "עקידת (קשירת) יד ורגל" (שבת נד, ב.), שזה צער גדול לבהמה ומשוי הוא לה ('חיי אדם'). ועוד טעם אחר: גזירה שמא יפול החבל מעל רגליו ויביאנו בידו (תניא).

81) משנה, שבת נב, ב. 82) לבס. 83) חתיכות בגד. 84) הראב"ד השיג, שהרי למעלה בהלכה י"א מובא שגם לנוי אסור. אבל נראה שנוי זה מקובל ונהוג יותר, לכן דינו כמלבוש. 85) כרוכות בחתולים. 86) מהודקות יפה שאין חשש שהמטלנית תיפול. 87) שאין המטלית לשם זה מהודקת יפה, ושמה תיפול ויביאנה בידו.

63) בנוסחאות אחרות "בזוג שבצוארה ולא בזוג שבכסותה" (מעשה רוקח) וזה מיותר, שהרי כבר כתב כן בהלכה ט'. 64) שבת נח, א. כעין מטבע עשויה ממתכת או חומר אחר לסימן הבעלות שהיו קשורים על צואר הבהמה או על כסותה שלא תתלכך (רש"י שם). 65) "עצים עשויים כשתי וערב על צואר החמור, כדי שלא יחזיר ראשו לגבו לחכך חבורתו" (פירוש המשניות). 66) כסת קשה ששמים על החמור כדי לחממו. 67) "חתיכת בגד קשורה בזנבו לסימן" (פירוש המשניות). 68) המקום הגבוה, החטורת, שעל גב הגמל. ובנוסח אחר: "ברבשתו" (שונצינו). 69) חטורתו, הגבנון שעל גב הגמל. 70) "עקידת (קשירת) יד ורגל" (שבת נד, ב.), שזה צער גדול לבהמה ומשוי הוא לה ('חיי אדם'). ועוד טעם אחר: גזירה שמא יפול החבל מעל רגליו ויביאנו בידו (תניא).

81) משנה, שבת נב, ב. 82) לבס. 83) חתיכות בגד. 84) הראב"ד השיג, שהרי למעלה בהלכה י"א מובא שגם לנוי אסור. אבל נראה שנוי זה מקובל ונהוג יותר, לכן דינו כמלבוש. 85) כרוכות בחתולים. 86) מהודקות יפה שאין חשש שהמטלנית תיפול. 87) שאין המטלית לשם זה מהודקת יפה, ושמה תיפול ויביאנה בידו.

71) התרנגולים יוצאים בחוטין⁷² ולא ברצועות שברגליהם⁷³. ואין הכפשיין יוצאים בעגלה שפתח אלהי שלהן⁷⁴. ואין הכפשות יוצאות בעצים שמניחים להן בחטמן כדי שיתעטשו ויפלו התולעים שבמחן⁷⁵. ואין העגל יוצא פעל קטן שמניחין לו על צוארו כדי שיפגע ויהיה נוח לחרישה. ולא תצא בהמה בשככה⁷⁶ שמניחין לה בפיה כדי שלא תשן או שלא תאכל. לא תצא הפרה בעור הקפף⁷⁷ שמניחין לה על דדיה כדי שלא יינק ממנה השרץ כשהיא ישנה. ולא תצא ברצועה שביין קרנייה - בין לנוי⁷⁸, בין לשמר⁷⁹. עיז⁸⁰ שחקה לה בקרנייה, יוצאה באפסר הקשור בחקק בשפת. ואם תחבו בזקנה - אסור; שמא תנתחנה, ויביאנו בידו ברשות הרבים. וכן כל פיוצא בזה.

88) שבת נג, א. 89) כיון שאינו מחממו - אינו מלבוש. ועיין לעיל הלכה י שמרדעת מותר, שהיא לחממו. 90) שתולים בין עיניו שלא תשלוט בו עין רעה (רש"י). 91) משי מצבע אדום לנוי, וראה למעלה שכל נוי שאינו נהוג ומקובל - אינו מלבוש. 92) בנוסח אחר: "לטרסקל" (מעשה רוקח). והוא סל מלא שעורים שתולים בצוארה ופיה נתון לתוכו ואוכלת, ותענוג הוא לה, שלא תצטרך לשוח צוארה לארץ (רש"י). 93) שלא תינגף, גזירה שמא יפול מרגליה ויביאנו בידו. 94) שני לוחות קשורים סביב העצם השבורה, שלא תניד אותם עד שיתרפא העצם. 95) כיס הולד התלוי בבהמה אחרי הלידה. 96) סותם את הפעמון שלא ישמיע קול. 97) שלא יחדוהו שמוליקה למכור בשוק. אבל בשוק אסור - כמבואר בהלכה י. 98) ואין כאן איסור משום טירחא יתירה בשבת, שהרי קר לו אפילו בתקופת תמוז. 99) אבל לא ברשות הרבים, כיון

71) משנה, שבת נד, ב. 72) שברגליהם לסימן שיכירום הבעלים. 73) שלא ישברו את הכלים. 74) שלא תפצע האליה בסלעים וטרשים כשנגררת על הקרקע. 75) וכל אלה אסורים לצאת בהם ברשות הרבים, שמא יפלו ויביאם בידו ברשות הרבים. 76) מחסום נקשר על פי הבקר כדי שלא תאכל מן החיטים, ונקרא בברייתא (שבת נג.) "חסום".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ יום חמישי א' אייר ~

פֶּרֶק אַחַד וְעֶשְׂרִים

1) נתבארו בו שבותין של דבריהם, שאסרום פן יבוא לעשות מלאכה מן האבות, או מתולדותיהן. ונמשך לזה ביאור מה שמותר (שהיה באפשר לחוש בו מפני שיש לו דמיון לדברים אלו). והתחיל רבינו בביאור הדברים שנאסרו מחמת הראשונה, ואחר כך אותן הדברים שנאסרו מחמת השנייה, וכן על הסדר, ויש אבות מלאכות שאין שבותין בגללן. ונתבארו בפרק זה שבותי עשר מלאכות המבוארות בפרק שמיני.

א. נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה "תִּשְׁבֹּת" - אֶפְלוּ מְדַבְּרִים שְׂאֵינָן מְלֹאכָה חַיִּב לְשֹׁבֵת מִהֵן. וְדַבְּרִים הִרְבָּה הֵן שְׂאֵסְרוּ חֻכְמִים מִשׁוּם שְׁבוּתָא.² מִהֵן דְּבָרִים אֲסוּרִים מִפְּנֵי שֶׁהֵן דּוּמִים לְמְלָאכּוֹת, וּמִהֵן דְּבָרִים אֲסוּרִים גְּזֵרָה שְׂמָא יְבוֹא מִהֵן אֲסוּר סְקִילָה. וְאֵלוּ הֵן:³

2) הוא הנקרא בתלמוד: "עובדין דחול", וכתב רבנו בתשובה שאין הכוונה לאסור כל מה שעושה בחול, "שאם כן לא יאכל כדרך שהוא אוכל בחול, ולא יסב כדרך שמיסב בחול, שלא אסרו חכמים אלא דברים שאפשר שירגילו למלאכה, כגון מי שנשברה לו חבית של יין לא יסג היין, שאם תתיר לו שמא יבוא לידי סחיטה, נתפורז לו פירות בחצרו לא יתן לתוך הסל או לתוך הקופה, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, שאם תתיר לו שמא יבוא לידי עימור" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן ס"ד).³ לפי סדרם של ל"ט אבות מלאכות שנפרטו למעלה, החל מפרק ז.

ב. פֶּלֶא הַמְּשֻׁנָה גְּמוּתָא⁵ - הֵרִי זֶה חַיִּב מִשׁוּם חוֹרֵשׁ לְפִיכָף⁶ אֲסוּר לְהַפְנוֹת בְּשֻׁדָּה הַנִּיבָה⁷ בְּשֹׁבֵת, גְּזֵרָה שְׂמָא יִשְׁוֶה גְּמוּתָא. הַמְּפָנָה⁸ אֶת הָאוּצֵר בְּשֹׁבֵת מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ לְדַבֵּר מְצֻרָה⁹, כְּגוֹן שְׂיִכְנִיס בּוֹ אוֹרְחִים אוֹ יִקְבַּע בּוֹ מְדֻרֵשׁ - לֹא יִגְמַר אֶת פֶּל הָאוּצֵר, שְׂמָא יְבוֹא לְהַשׁוֹת גְּמוּתָא. טִיט¹⁰ שְׁעַל גְּבִי רָגְלוֹ - מְקַנְחָהוּ בַּכֶּתֶל אוֹ בְּקוֹרָה, אֲבָל לֹא בְּקַרְקַע, שְׂמָא יְבוֹא לְהַשׁוֹת גְּמוּתָא. לֹא יִרַק בְּקַרְקַע וְיִשׁוּף בְּרָגְלוֹ, שְׂמָא יִשְׁוֶה גְּמוּתָא. וּמִתְרִי¹¹ לְדַרְס הָרִק שְׁעַל גְּבִי קַרְקַע וְהוֹלֵף לְפִי תַמּוּ.¹²

4) (מסכת שבת דף ע"ג עמוד ב'). 5) בשדה, כמו שכתוב להלן בסמוך, וכמו שכתב לעיל פרק ח' הלכה א', אבל המשווה גומות בבית חייב משום בונה (לעיל פרק י' הלכה י"ב). 6) (מסכת שבת דף פ"א עמוד ב'). 7) שדה שנחרשה בפעם הראשונה לפני הזריעה, ומצויים בה רגבים וגומות (גמרא שם). 8) משנה (מסכת שבת דף קכ"ו עמוד ב'). 9) ראה להלן פרק כ"ו הלכה ט"ו. 10) (מסכת שבת דף קמ"א עמוד א'). 11) (מסכת שבת דף קכ"א עמוד ב'). 12) כשאינו מתכוון להשוות גומות.

שאינה קשורה לו. 100) שאינו אלא לתענוג בעלמא, בשביל הבהמה שלא תטריח לשוח צוארה לארץ, והרי היא טירחא מיותרת בשבת.

יד. כַּשֵּׁם¹⁰¹ שְׂאֵדָם מְצִיָּה עַל שְׁבִיתָת בְּהִמְתּוֹ בְּשֹׁבֵת, כֶּף הוּא מְצִיָּה עַל שְׁבִיתָת עֲבָדוֹ וְאִמְתּוֹ. וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵן בְּנֵי דַעַת וְלְדַעַת עֲצָמָן עוֹשִׂין, מְצִיָּה עֲלֵינוּ לְשִׁמְרָן וְלִמְנוּעָן מִעֲשֵׂי מְלֹאכָה בְּשֹׁבֵת; שְׂנֵאָמַר: לְמַעַן יִנוּחַ שׁוֹרְף וְחִמְרָף, וְיִנְפֹשׁ בֵּן אִמְתָּךְ וְהִגֵּר. עֲבָד וְאִמָּה שְׂאֵנוּ מְצִיָּין עַל שְׁבִיתָתָן, הֵם עֲבָדִים שְׂמָלוּ וְטָבְלוּ לְשֵׁם עֲבָדוֹת וְקָבְלוּ מְצוֹת שְׁהָעֲבָדִים חִיבִין בְּהֵן¹⁰²; אֲבָל עֲבָדִים שְׂלֹא מְלוּ וְלֹא טָבְלוּ, אֲלֵא קָבְלוּ עֲלֵיהֵן שְׁבַע מְצוֹת שְׁנִצְטוּ בְּנֵי נַח בְּלִבְד - הֵרִי הֵן כְּגַר תּוֹשָׁב¹⁰³, וּמִתְרִין לְעֲשׂוֹת מְלֹאכָה בְּשֹׁבֵת לְעֲצָמָן בְּפִרְהָסֵיא כְּיִשְׂרָאֵל בַּחֹל. וְאֵין מְקַבְּלִין גַּר תּוֹשָׁב אֲלֵא בְּזִמְן שְׁהַיִּבֹל נֹהֵג. הוּאֵיל וְגַר תּוֹשָׁב עוֹשֶׂה מְלֹאכָה לְעֲצָמָן¹⁰⁴ בְּשֹׁבֵת, וְגַר צָדֵק הֵרִי הוּא כְּיִשְׂרָאֵל לְכָל דְּבָר - כְּמִי נֶאֱמַר "וְיִנְפֹשׁ בֵּן אִמְתָּךְ וְהִגֵּר"? זֶה גַּר תּוֹשָׁב שֶׁהוּא לְקִיטוּס¹⁰⁵ וְשִׁכְרוּ שְׁל יִשְׂרָאֵל, כְּמִו בֵּן אִמְתּוֹ; שְׂלֹא יַעֲשֶׂה מְלֹאכָה לְיִשְׂרָאֵל רַבּוֹ בְּשֹׁבֵת, אֲבָל לְעֲצָמוֹ עוֹשֶׂה. וְאֶפְלוּ הִיָּה הִגֵּר זֶה עֲבָדוֹ¹⁰⁶ - הֵרִי זֶה עוֹשֶׂה לְעֲצָמוֹ¹⁰⁷.

101) יבמות מח, ב. 102) כל המצוות שאשה חייבת בהן, גם עבד כנעני חייב. ודווקא אם מל וטבל לשם עבדות, אבל עבד ערל עובד-כוכבים שאינו רוצה לקבל עליו עול מצוות, אסור להחזיקו (מגיד-משנה ורבינו בהל' עכ"ם פ"י ה'). והראב"ד חולק כאן, וסובר שאין כוונת התורה לעבד ואמה שמלו וטבלו לשם עבדות, אלא לעבד ואמה התושבים שלא יעשו מלאכתו, שלא תאמר שבות בעלמא הוא, שאמירה לנכרי שבות, אלא אסור להעבדים. 103) כמבואר בהל' מלכים פ"ח ה"י ו"א. שבע מצוות שנצטוו בני נח הן: עבודת אלילים, ברכת ה', גילוי עריות, שפיכות דמים, גזל, דינים ואבר מן-החיה. 104) אבל לצורך ישראל אסור משום שבות, כמבואר למעלה בפ"ו ה"ב. 105) שמלאכתו ללקוט ולעבוד בשדה בשביל ישראל. 106) של ישראל עובד לעצמו, אבל עבד עברי הוא כישראל גמור. וכן מובא ב"מכילתא" (משפטים): "וינפש בן אמתך והגור - זה גר תושב. או אינו אלא גר צדק, כשהוא אומר: וגרך אשר בשעריך, הרי גר צדק אמור"; "וינפש בן אמתך - זה עבד ערל. או אינו אלא בן ברית, כשהוא אומר: עבדך ואמתך (שמות), הרי בן ברית אמור". 107) אבל לרבו אסור לשעבדו, ומי שיבין כוונת התורה ולא ירבה לשעבד אותם (עבדים וגרים), ואפילו בדבר המותר כשאיבת מים רבים ועבודה גדולה שבה טורח וקושי, או לעורר אותם משנתם, לפי שהוא יתברך אמר: "למען ינוח עבדך ואמתך כמוך", והבן מילת "כמוך" שהיא בענין המנוחה ("מעשה רוקח" בשם כתב-יד מהרמב"ם).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

צ"ה עמוד א'). (29) שעוקר את הדבש ממקום חיבורו בכוורת, ודווקא כשהדבש דבוק ומחובר לכוורת, אבל נתלש או צף על גביה מותר ("מגיד משנה"). (30) משנה (מסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב').

ז. פרות³¹ שְנִשְׁרוּ בַשֶּׁבֶת - אָסוּר לְאַכְלָן עַד מוֹצְאֵי שֶׁבֶת³², גְּזֵרָה שְׂמָא יִתְלַשׁ³³. הַדָּס³⁴ הַמְּחַבֵּר - מִתֵּר לְהֵרִיחַ בוֹ; שְׂאִין הַנִּינְתוּ אֲלָא לְהֵרִיחַ בוֹ, וְהֵרִי רִיחוֹ מִצִּוּי³⁵. אֲבָל אֶתְרוֹג וְתַפּוּחַ וְכָל הַרְאוּי לְאַכְלֵיהּ - אָסוּר לְהֵרִיחַ בוֹ בְּמַחְבֵּר; גְּזֵרָה שְׂמָא יִקָּץ אוֹתוֹ לְאַכְלוֹ.

(31) (מסכת ביצה דף ג' עמוד א'). (32) ואין צורך להמתין כדי שיעשו, כיון שלא נעשה בהם מלאכה רק נשרו מעצמם, אבל אם לקט גוי בשבת לצורך ישראל אסורים בערב ככדי שיעשו כמבואר בפרק ו' הלכה ב'. (33) דוקא בפירות אילן שייך טעם זה, מכיון שבקלות יכול לתלשם, אבל צנון ולפת שמוציאים אותם במעדר בודאי יזכור שהיום שבת (תוספת שם). (34) (מסכת סוכה דף ל"ז עמוד ב'). (35) ויכול להריח בו גם במחובר.

ח. אֵילָן³⁶ שֶׁהָיוּ שְׂרָשָׁיו גְבוּהִין מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה סְפָחִים - אָסוּר לִישֵׁב עֲלֵיהֶן³⁷; וְאִם אֵינָן גְבוּהִין שְׁלֹשָׁה - הָרִי הֵן פְּאָרְצִין³⁸. הָיוּ בְּאֵין מְלַמְעֵלָה מִשְׁלֹשָׁה לְתוֹף שְׁלֹשָׁה³⁹ - מִתֵּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֶן⁴⁰. הָיוּ גְבוּהִין שְׁלֹשָׁה - אֶף-עַל-פִּי שְׂצֵדָן אֶחָד שׁוּה לְאָרֶץ, או שֵׁישׁ חָלָל תַּחְתֵּיהֶן שְׁלֹשָׁה - אָסוּר לִישֵׁב עֲלֵיהֶן.

(36) משנה (מסכת עירובין דף צ"ט עמוד ב'). (37) משום שאין משתמשים באילן כמבואר בהלכה ו'. (38) ומותר לישב עליהם. (39) שלאחר שהוגבהו חזרו ונכפפו. (40) במקום שאין גבוהים שלשה.

ט. אֵינָן⁴¹ רֹכְבִין עַל גְּבֵי בֵהמָה בַשֶּׁבֶת, גְּזֵרָה שְׂמָא יַחְתֵּף זְמוּרָה⁴² לְהַנְהִיגָהּ. וְאֵין נִתְלִין בְּבֵהמָה⁴³. וְלֹא יַעֲלֶה מִבְּעוֹד יוֹם לִישֵׁב עֲלֶיהָ בַשֶּׁבֶת. וְאֵין⁴⁴ נִסְמְכִין⁴⁵ לְצַדֵּי בֵהמָה, וְצַדֵּי צַדֵּינ⁴⁶ מִתְרִין. עֲלֶיהָ⁴⁷ בְּאֵילָן בַשֶּׁבֶת: בְּשׁוּגַג - מִתֵּר לִירֵד, בְּמִזִּיד אָסוּר לִירֵד. וּבְבֵהמָה, אֲפֵלוּ בְּמִזִּיד - יֵרֵד, מִשׁוּם צַעַר בְּעֲלֵי חַיִּים⁴⁸. וְכֹן⁴⁹ פּוֹרְקִין הַמְּשֹׂאֵי מַעַל הַבֵּהמָה בַשֶּׁבֶת, מִשׁוּם צַעַר בְּעֲלֵי חַיִּים.

(41) משנה (מסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב'). (42) ענף מן האילן וחיוב משום תולש שהוא תולדות קוצר. (43) כמו באילן, ושניהם מטעם אחד נאסרו ("מגיד משנה"). (44) (מסכת עירובין דף ק' עמוד א'). (45) (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד א'). (46) "כגון שנעץ יתד באילן ותלה בו כלכלה (סל) מבעוד יום, היתד - נקרא צדדין והכלכלה - צדי צדדין וכן כל כיוצא בזה" ("מגיד משנה"). (47) (מסכת עירובין דף ק' עמוד א'). (48) ירושלמי (מסכת ביצה פרק ח' הלכה ב'): "מפני מה אמרו: היה רוכב על גב בהמה אומרים לו רד? - שהוא מצווה על שביבת בהמה

ג. וְשֵׁים¹³ הַמְּשַׁחֲקוֹת בְּאֵגוּזִים וְשַׁקְדִים וְכִיּוּצָא בְּהֶן, אֲסוּרוֹת לְשַׁחַק בְּהֶן בַשֶּׁבֶת, שְׂמָא יָבוֹאוּ לְהַשְׁוֹת גְּמוֹת¹⁴. וְאָסוּר¹⁵ לְכַבֵּד אֶת הַקְּרָקַע, שְׂמָא יִשְׁוּה גְּמוֹת, אֲלָא אִם-כֵּן הָיָה רְצוּף בְּאֵבָנִים¹⁶. וּמִתֵּר לְזַלֵּף מִים עַל גְּבֵי הַקְּרָקַע¹⁷, וְאֵינוּ חוֹשֵׁשׁ שְׂמָא יִשְׁוּה גְּמוֹת; שְׁהֵרִי אֵינוּ מִתְפַּנֵּן לְכָף. אֵין סְכִינ¹⁸ אֶת הַקְּרָקַע, וְאֲפֵלוּ הָיָה רְצוּף בְּאֵבָנִים. וְאֵין נּוֹפְחִין אוֹתוֹ וְאֵין מְדִיחִין אוֹתוֹ אֲפֵלוּ בַיּוֹם טוֹב, כֹּל-שֶׁכֵּן בַשֶּׁבֶת. שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל, וְיָבוֹא לְהַשְׁוֹת גְּמוֹת בְּזֶמַן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֵּן בְּמָקוֹם שְׂאֵינוּ רְצוּף.

(13) (מסכת עירובין דף ק"ד עמוד א'). (14) "שיכין דרך לגלגל האגוז". (15) (מסכת שבת דף צ"ה עמוד א'). (16) להוות מים שלא יעלה האבק. (17) אפילו אינה מרוצפת. (18) "מעשה בתלמידו של רבי מאיר שנכנס אחריו לבית המרחץ ובקש להדיח לו קרקע, אמר לו: אין מדיחין; לסוך לו קרקע, אמר לו: אין סכין" (מסכת שבת דף מ' עמוד ב').

ד. חֲצָרָה¹⁹ שֶׁנִּתְקַלְקַל בְּמִימֵי הַגְּשָׁמִים, מְבִיא תְבָנִין²⁰ וּמְרַדֶּה²¹ בָּהּ. וְכִשְׁהוּא מְרַדֶּה - לֹא יִרְדֶּה לֹא בְּסַל וְלֹא בְּקַפָּה, אֲלָא בְּשׁוּלֵי הַקַּפָּה²²; שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל, וְיָבוֹא לְהַשְׁוֹת גְּמוֹת.

(19) (מסכת עירובין דף ק"ד עמוד א'). (20) דבר הראוי למאכל בהמה או לצורך אחר, שאינו מבטלו שם וכדעתו לפנותו, אבל בטיט, חול וצורורות אסור (אורח חיים ש"ג). (21) שוטח. (22) "כשהוא מרדה אינו מרדה בסל או בקופה (כדרך חול) אלא בשולי הקופה (שנשברה הקופה ונשארו השולים)" (גמרא שם).

ה. הַמְּשַׁקָּה²³ אֶת הַזְּרָעִים - חֵיב מִשׁוּם זֹרַע. לְפִיכָף²⁴ אָסוּר לְשֹׂאֵב מִן הַבוּר בְּגִלְגֵּל²⁵, גְּזֵרָה שְׂמָא יִמְלֹא לְגִנְתּוֹ וְלְחֻרְבָתּוֹ. וּמִפְנֵי זֶה, אִם הָיָה הַבוּר שֶׁל גִּלְגֵּל בְּחֻצְרָה²⁶ - מִתֵּר לְמַלְאֵת מִמֶּנּוּ בְּגִלְגֵּל.

(23) (מסכת מועד קטן דף ב' עמוד ב'). (24) (מסכת עירובין דף ק"ד עמוד א'). (25) אופן שעל הבור להוריד ולהעלות הדלי, ודווקא בגלגלים גדולים שממלאים הרבה מים, אבל בגלגלים (קטנים) שלנו שאין ממלאים בהם אלא מעט מותר (רבנו תם). (26) ובכל מקום שאין סביבתו גינה או חורבה (כסף משנה).

ו. הַתּוֹלְשׁ²⁷ - חֵיב מִשׁוּם קוּצָר. לְפִיכָף²⁸ אָסוּר לְרִדּוֹת דְּבַשׁ מִפְּנֵרֵת בַשֶּׁבֶת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּתוֹלְשׁ²⁹. אֵין³⁰ עוֹלִין בְּאֵילָן - בֵּין לַח, בֵּין יָבֵשׁ - וְאֵין נִתְלִין בְּאֵילָן, וְאֵין נִסְמְכִין בְּאֵילָן. וְלֹא יַעֲלֶה מִבְּעוֹד יוֹם לִישֵׁב שָׁם כֹּל הַיּוֹם כְּלוּ. וְאֵין מְשַׁתְּמִשִּׁין בְּמַחְבֵּר לְקָרְקַע כֹּלְל, גְּזֵרָה שְׂמָא יִתְלַשׁ.

(27) (מסכת שבת דף ק"ז עמוד ב'). (28) (מסכת שבת דף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כמוהו (שמות פרק כג): למען ינוד שורך וחמורך; ובמכילתא: תן לבהמה נייה (מנוחה), שלא יהא לה צער. (49) (מסכת שבת דף קנ"ד עמוד ב').

ל. כיצד? 50? היתה בהמתו טעונה שליחי 51? של תבואה - מכניס ראשו תחתיו, ומסלקו לצד אחר, והוא נופל מאליו. הנה בא מן הדרך בליל שבת ובהמתו טעונה - פשיע לחרצר החיצונה, נוטל את הכלים הנטלין בשבת; ושאינו נטלין - מתיר החכלים והשקין נופלין 52. היו בשקין דברים המשתברים: אם היו שקין קטנים - מביא פרים וכסתות ומניח תחתיהן, והשקין נופלין על הפרים; שהרי אם ירצה לשלף הפר - שולף, מפני שהשקים קטנים וקלים, ונמצא שלא בטל הכלי מהכנו 53. היתה טעונה עששיות 54? של זכוכית - מתיר השקים והן נופלין; שאף-על-פי שישברו - אין בכך הפסד גדול, שהרי הכל להתכה עומד, ולהפסד מועט לא חששו. היו השקים גדולים ומלאים כלי זכוכית וכיוצא בהם - פורק בנחת 55. ומכל מקום לא יניחן שם על גבי בהמה, משום צער בעלי חיים 56.

63) מבואר למעלה בפרק ח' הלכה ד' (64) משום שעומדים להסחט למשקין. (65) משנה (מסכת שבת דף קמ"ג עמוד ב'). (66) פרי עץ כעין תפוח גדול, נאכל חי ומבושל, נקרא גם חבוש. (67) מין פרי עץ, כתפוח קטן. (68) משום שהם עומדים לאכילה ולא למשקין, אין שם משקה על המין היוצא מהם, ודומה למפריד אוכל מתוך אוכל.

יג. כבשין 69? ושלקות 70? ששחטן: אם לרפך גופין 71 - מתר, ואם להוציא מימיהן - אסור. ואין מרסקין 72 את השלג 73, שזוכו מימיו; אבל מרסק הוא לתוף הקערה או לתוף הכוס. השום והבסר 74 והמלילות 75 שרסקן 76 מבעוד יום: אם 77 מחסרין דיכה 78 - אסור לגמר דיכתן בשבת; ואם מחסרין שחיקה ביד - מתר לו לגמר שחיקתן בשבת. לפיכך מתר לגמר שחיקת הריפות 79 בעץ הפרור 80 בתוף הקדרה בשבת 81 אחר שמורידין אותה מעל האש 82.

69) (מסכת שבת דף קמ"ה עמוד א') פירות וירקות כבושים בחומץ ובמלח. (70) ירקות ששלקן קודם השבת ונשאר מימיהם בהם (ר"ח). (71) שכיון שאינו צריך למימיהם אינו אסור משום סחיטה. (72) כותשים לרסיסים (מסכת שבת דף נ"א עמוד ב') ואיסורו משום סוחט, שהרי כתבו רבינו בתוך הלכות סחיטה. ויש אומרים שאיסורו משום מוליד דבר חדש בשבת (עין רש"י שם). (73) בנ"א: "את השלג ואת הברד" (מעשה רוקח). (74) "ענבים בתחילתם כשהן דקים, מוציא מהם משקה לטבל בו בשר, לפי שהוא חזק וקורב להחמיץ" (רש"י). (75) "שבלים שלא בשלו כל צרכם מרסקם להוציא מהם מיץ ומטבל במשקה שזב מהן" (רש"י). (76) להוציא מהם שנים ומחוסרים עדיין דיכה ושחיקה. (77) (מסכת שבת דף י"ט עמוד ב'). (78) במדוכה שדכים בה דברים יבשים לשברם ולעשותם דקים. (79) מאכל שעורים כתושות במכתש. (80) כף גדולה. (81) "כיון שכבר דכו אותם במדוכה ונתבשל כל צרכם, ואין מחוסרים אלא מעט שחיקה ועירוב" ("תשובות הרמב"ם פריימן סימן ס"ג). (82) ובעודה על האש יש אומרים שאסור משום מבשל אף על פי שכבר נתבשל כל צרכו (משנה ברורה סימן שכ"א סעיף קטן ע"ט).

יד. המולל 83? למילות 84 - מולל בשנוי 85, כדי שלא יראה 86? פדש. היונק 87? בפיו - פטור. ואם היה גונח 88 - מתר לו לינק בפיו; מפני שהוא מפרק פלאחר יד 89, ומשום צערו לא גזרו, ואף-על-פי שאין שם סכנה 90.

(50) פורקים (מסכת שבת דף קנ"ד עמוד ב'). (51) משא. (52) שלא יגע בהם בידיו. (53) מבואר בפרק כ"ה הלכה ג'. (54) פנסים. (55) שמפני הפסד מרובה התירו לטלטל ולבטל כלי מהכנו ("מגיד משנה"). (56) שהוא מן התורה (שמות כ"ג, ה'): "כי תראה חמור שונאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזוב לו, עזוב תעזב עמו" - מצוה לפרק את המשא משום צער בעלי חיים (בבא מציעא דף ל"ב עמוד א').

יא. המדבק פרות 57? עד שיעשו גוף אחד - חיב משום מעמר. לפיכך 58, מי שנתפזרו לו פרות חצרו - מלקט על-יד על-יד ואוכל 59. אבל לא יתן לא לתוף הסל ולא לתוף הקפה, כדרך שהוא עושה בחל; שאם יעשה כדרך שהוא עושה בחל, שפא יכפשם בידו בתוף הקפה ויבוא לידי עמור 60. וכן 61 אין מקבצין את המלח וכיוצא בו, מפני שגוראה בקמעמר 62.

(57) ראה למעלה בפרק ח' הלכה ו'. (58) (מסכת שבת דף קמ"ג עמוד ב'). (59) לדעת התוספות אין צורך לאכול מיד, ומותר לקבץ ולתת לתוך "כפו או כסותו", ורק לתוך סל אסור; אבל אם נפלו לתוך עפר וצורות, אסור ללקטם משום בורר, ואין היתר רק אם מלקט על יד על יד ואוכל ("בית יוסף" והגר"א של"ה). (60) לדעת התוספות (מסכת ביצה דף ל"א עמוד א') אין חיוב עימור אלא במקום גידולם (עי' הגה"מ). (61) (מסכת שבת דף ע"ג עמוד ב'). (62) נראה כמעמר ולא מעמר ממש, כי אין עימור אלא בגידולי קרקע, כמבואר למעלה פרק ח' הלכה ה'.

יב. מפרק 63 - חיב משום דש, והסוחט זיתים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(המשמרת) על הכלי בשבת, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, והמסנן שמרים בשבת עושה מלאכה הוא תולדת בורר או מרקד" (פירוש המשניות שבת פרק כ' משנה א') וראה פרק ח' הלכה י"ד. (105) ואין כאן איסור מצד כיבוס הסודרין כיון שאינו מתכוון לכך (הגר"א שי"ט ס"ק י"ט). (106) סל עשוי מנצרי דקל. (107) (מסכת שבת דף קל"ט עמוד ב') בפי הכלי כמו בחול שמא יבא לידי סחיטה. (108) משנה (מסכת שבת דף קל"ז עמוד ב'). (109) "שמסננים בה שמרי יין ומותח פיה לכל צד בעיגול ונעשה כאהל על חלל הכלי" (רש"י); ורבינו כתב בתשובה: "אין הטעם באיסור תליית המשמרת מפני שהוא עושה אהל, אלא אסור תלייתה מדרבנן, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן ס"ד). (110) עושה חמאה על ידי טריפת החלב וסכסוכו. (111) תוספתא (מסכת שבת פרק י"ג). לפני כ"י ויין "ובלבד שלא יחבוץ" אבל לפי נוסחת הדפוס "ובלבד שלא יגבל" נראה שאיסורו משום לש (ועיין מג"א שי"ט ס"ק י"ט).

יח. המחתף¹¹² את הירק¹¹³ דק דק פדי לבשל¹¹⁴ - הרי זה תולדת טוחן, וחיב. לפיכך אין מרסקין לא את השחת¹¹⁵ ולא את החרובין לפני בהמה - בין דקה, בין גסה - מפני שנראה כטוחן¹¹⁶. אבל מחתכין¹¹⁷ את הדלועין¹¹⁸ לפני בהמה, ואת הנבלה לפני הפלבים; שאין טחינה בפרות¹¹⁹. ומתירין¹²⁰ אלמות של עמיר¹²¹ לפני בהמה, ומפספס¹²² בידו¹²³ אלמות קטנות, אבל לא אלמות גדולות, מפני הטרח שבהן.

(112) (מסכת שבת דף ע"ד עמוד ב'). (113) התלוש. (114) בערב. אבל אם אוכלו מיד מותר לחתכו דק דק (כסף משנה) וראה להלן הלכה כ'. (115) ירק של תבואה הנקצרת לפני גמר בישולה למאכל בהמה. (116) שכיון שהם יכולים לאכול בלי ריסוק הרי זה כמתחך שלא לצורך אכלה שחייב משום טוחן (ט"ז סימן שכ"ד ס"ק ה'). (117) משנה (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד א'). (118) פרי אדמה מין האבטיח ("קירביס") ומחתכם אותם תלושים. (119) מוסב למה שנאמר למעלה: "אין מרסקין את השחת וכו' מפני שנראה כטוחן" ואילו טוחן ממש אינו, ועל זה כתב: "שאין טחינה בפירות" (כסף משנה). כלומר כיון שהוא לאכול מיד. (120) משנה (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד א'). (121) חציר לבהמה הקשור בכמה מקומות. (122) מפרך שמחתך אותם בין שתי הידים" (פירוש המשניות). (123) "שכן דרך שמפזרים לבהמה העשבים ויפים לה לאכלם, שכשהם דחוקים מתחממים ואינה מריחה ריחם כל כך וקצה בהם" (רש"י).

יט. הבילי¹²⁴ פאה¹²⁵ ואזוב¹²⁶ וקורנית¹²⁷ ופיצא פהן, שהכניסן למאכל בהמה¹²⁸ - מסתפק מהן. וקוטם ואוכל¹²⁹ בראשי אצבעותיו, אבל לא בידו הרבה; שלא יעשה פדרף שהוא עושה בהל, ויבוא לדק¹³⁰.

(83) (מסכת שבת דף קכ"ח עמוד א') מחכך בן אצבעותיו. (84) בין לרכך את האוכל ובין להוציאו מן הקשין ("מגיד משנה"). (85) מעט בראשי אצבעותיו (גמרא שם). (86) אבל אינו דש ממש כיון שמולל ביד ולא בכלי (תניא). (87) (מסכת כתובות דף ס' עמוד א'). (88) משתעל בקושי שרפואתו לינח חלב מהבהמה. (89) על ידי שינוי, שאינו אסור אלא מדרבנן, והתירו במקום צער. (90) כי במקום סכנה הותרה אף מלאכה גמורה כמבואר בפרק ב' הלכה א'.

טו. פרות⁹¹ שזבו⁹² מהן משקין בשבת: אם זיתים וענבים⁹³ הן - אסור לשותות אותן המשקין עד מוצאי שבת, גזרה שמה יתפון ויסהט אותן בשבת; ואם תותים ורמונים הן⁹⁴: אם הכניסן לאכילה - משקין שזבו מהן מתרין, ואם הכניסן לדרך - משקין שזבו מהן אסורין עד מוצאי שבת.

(91) משנה (מסכת שבת קמ"ג עמוד ב'). (92) מעצמם. (93) אפילו עומדים לאכילה, כיון שרובם עומדים לסחיטה, חוששים שמא יסחוט בשבת. (94) סתמם לאכילה ורק לפעמים לסחיטה.

טז. זיתים⁹⁵ וענבים שרסקן מערב שבת, ויצאו מהן משקין מעצמן - מתרין; וכן הלוח דבש⁹⁶ שרסקן מערב שבת - משקין היוצאין מהן בשבת מתרין; שאין כאן מקום לגזרה⁹⁷, שפכר רסקן מבערב.

(95) משנה (שבת דף קמ"ג עמוד ב'). (96) הדבש כמו שהוא בכוורת. (97) שמא יסחט בשבת, כיון שרסקן יזוב המשקה מאליו, ואין חיוב חטאת גם אם יסחט בידים.

יז. זורה⁹⁸ ובורר - מאבות מלאכות הן⁹⁹. לפיכך, אף-על-פי שמתר למלל מלילות בראשי אצבעותיו, פשהוא¹⁰⁰ מנפח - מנפח בידו אחת¹⁰¹ בכל פחו, אבל לא בקנון¹⁰² ולא בתמחוי¹⁰³; גזרה שמה ינפה בנפה ובכברה, שהוא חיב. והמשמר¹⁰⁴ שמרים - תולדת בורר או מרקד הוא. לפיכך, אף-על-פי שמתר לסגן יין צלול או מים צלולין בסודרין¹⁰⁵ או בכפיפה מצרית¹⁰⁶, לא יעשה גמא פסודר¹⁰⁷; שלא יעשה פדרף שהוא עושה בהל, ויבוא לשמר במשמרת. וכן אסור¹⁰⁸ לתלות את המשמרת¹⁰⁹ פדרף שהוא עושה בהל, שמה יבוא לשמר. וכן המחתכין¹¹⁰ - תולדת בורר הוא. לפיכך, אף-על-פי שנותנין שמשמין ויגוזים לדבש, לא יחבצם¹¹¹ בידו.

(98) זורק את הדגן הנדוש ברוח לנקותו מן המוץ. (99) כמבואר בפרק ח' הלכה י"א. (100) (מסכת ביצה דף י"ב עמוד ב'). (101) אבל בשתי ידיו, לדבקן יחד ולנפח בהן כדי לנקותן מהמוץ אסור. (102) "כלי עשוי כמרזב, מנענע בו והאוכל יוצא והפסולת נשארת בכלי" (רש"י). (103) קערה גדולה. (104) המסנן יין ב"משמרת" - היא שק שנותנים בתוכו שמרי היין והיין יורד ממנו זך וצלול, והמשמרת קולטת את השמרים, ואסרו חכמים לתלות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כג. וְכֵן¹⁴⁵ שְׁמַנִּים שְׁדַרְךָ הַבְּרִיאִים לְסוּף בְּהֵן - מִתֵּר לְסוּף בְּהֵן בְּשֶׁבֶת, וְאֶף-עַל-פִּי שְׁנַתְפוּן לְרִפּוּאָה. וְשֹׂאִין הַבְּרִיאִים סָכִין בְּהֵן - אֲסוּרִין. הַחוּשָׁשׁ בְּמַתְנֵיו - לֹא יִסּוּף יַיִן וְחֻמֵּץ¹⁴⁶, אָבֵל סֶף הוּא אֵת הַשֶּׁמֶן¹⁴⁷; וְלֹא שֶׁמֶן וְרֵד¹⁴⁸, אָלֵא בְּמָקוֹם שֶׁהַבְּרִיאִים סָכִין אוֹתוֹ. וּמִתֵּר¹⁴⁹ לְסוּף שֶׁמֶן וְמִלַּח בְּכָל מָקוֹם. נִגְפָה¹⁵⁰ יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ - צוּמְתָה¹⁵¹ בֵּינָן, וְאִינוֹ צוּמְתָה בְּחֻמֵּץ¹⁵². וְאִם הָיָה עֲנָג - אֵף בֵּינָן אֲסוּרִים¹⁵³.

(145) משנה (מסכת שבת דף ק"א עמוד א'). (146) שאין סוכים בו אלא החולים. (147) שגם הבריאים סכים בו, ולא יכירו שהוא לרפואה. (148) שדמיו יקרים, ואין אדם סך בו אלא לרפואה. (149) (מסכת שבת דף ס"ו עמוד ב'). (150) (מסכת שבת דף ק"ט עמוד א') נכשלה ולקתה, כמו: "פן תגוף באבן רגלך" (תהלים פרק צ"א, פסוק י"ב. רש"י). (151) מכווצה על ידי היין לשכך הדם (רש"י). (152) אבל אם היתה המכה מחמת ברזל, או על גב היד והרגל מותר בכל אופן, כיון שיש בה סכנה, כמבואר בפרק ב' הלכה ה'. (153) שגם היין שהוא חזק קצת קשה לבשרו וצומתו (רש"י שם).

כד. הַחוּשָׁשׁ בְּשֵׁנוֹ - לֹא יִגְמַע¹⁵⁴ בְּהֵן אֵת הַחֻמֵּץ וְיִפְלֹט¹⁵⁵, אָבֵל מִגְמַע הוּא וּבוֹלַע. הַחוּשָׁשׁ בְּגוֹנוֹ¹⁵⁶ - לֹא יַעֲרַעְנוֹ¹⁵⁷ בְּשֶׁמֶן; אָבֵל בּוֹלַע הוּא שֶׁמֶן הַרְבֵּה, וְאִם נִתְרַפֵּא - נִתְרַפֵּא. אֵין לּוֹעֲסִין אֵת הַמְּסַטְכִי¹⁵⁸ וְאֵין שֹׁפִין¹⁵⁹ אֵת הַשֵּׁנִים בְּסֶם בְּשֶׁבֶת, בְּזִמְן שְׁנַתְפוּן לְרִפּוּאָה; וְאִם נִתְפוּן לְרִיחַ הַפָּה - מִתֵּר.

(154) ישתה בשאיפת רוח - יגרגר. (155) כי נראה שגמיעתו לרפואה. (156) תוספתא (מסכת שבת פרק י"ג). [המדובר בשאין בו חשש סכנה, ועיין יומא דף פ"ג עמוד א']. (157) ישפנו. (158) שרף הנוסף מעץ, מועיל לרפואה ולריח הפה (ערוך). (159) משפשפים.

כה. אֵין¹⁶⁰ נוֹתְנִין יַיִן לְתוֹךְ הָעֵינִין¹⁶¹, אָבֵל נוֹתֵן הוּא עַל גַּב הָעֵינִין¹⁶². וְרֵק תְּפֹלֵל¹⁶³ - אָפֵלוֹ עַל גַּב הָעֵינִין אֲסוּר¹⁶⁴. קִילּוֹר¹⁶⁵ שִׁשְׂרָה אוֹתוֹ מִעֲרַב שֶׁבֶת - מִעֲבִירוֹ עַל גַּב עֵינוֹ בְּשֶׁבֶת, וְאִינוֹ חוּשָׁשׁ¹⁶⁶. מִי שִׁלְקָה בְּאֶצְבָּעוֹ - לֹא יִכְרֹף עָלָיו גְּמִי¹⁶⁷ כְּדֵי לְרַפְּאוֹתוֹ, וְלֹא יִדְחַקְנוּ בִּידוֹ כְּדֵי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ דָם.

(160) (מסכת שבת דף ק"ח עמוד ב'). (161) שנראה כנותן לרפואה. (162) שנראה כרוחץ את עינו. (163) "שלא טעם כלום משנעור משנתו" (רש"י ורבינו בהל' אסורי ביאה פרק ט' הלכה ל"ח). (164) מכיון שהוא מאוס, אין משתמשים בו אלא לרפואה. (165) משחה לעין. (166) שנראה כרוחץ ולא היתירו אלא אם שרה מערב שבת. (167) משנה (עירובין דף ק"ג עמוד ב'). הוא הגמא - צמח הגדל במים ומועיל למכה (פירוש המשניות).

כו. אֵין¹⁶⁸ נוֹתְנִין חֻמֵּץ וְשֶׁמֶן עַל גַּבֵּי הַמַּכָּה, וְלֹא עַל גַּבֵּי מוֹף שְׁעַל גַּבֵּי הַמַּכָּה, וְלֹא עַל גַּבֵּי מוֹף לְתוֹנוֹ

(124) (מסכת שבת דף קכ"ח עמוד א'). (125) צמח שעושים משרשיו צבע אדום. ועיין להלן הלכה כ"א. (126) צמח קטן שיש לו ריח טוב. (127) צמח בעל ריח חריף וטוב. העשבים האלה ראויים להסקה וגם למאכל בהמה, לפיכך הכל הולך אחר מחשבתו. (128) וסתמם למאכל בהמה (מג"א שכ"א). ודין הכניסם לעצים מבואר להלן בפרק כ"ו הלכה י"ח. (129) שהם ראויים גם למאכל אדם. (130) לעשותם דקים, לכתשם (מסכת שבת דף קמ"א עמוד א').

כז. הַצְּרִיף לְדָק פְּלִפְלִים וְכִיוּצָא בְּהֵן לְתוֹךְ לְתוֹךְ הַמַּאֲכָל בְּשֶׁבֶת¹³¹ - הַרִי זֶה כּוֹתֵשׁ בְּיַד הַסָּכִין¹³² וּבִקְעָרָה¹³³; אָבֵל לֹא בְּמִכְתָּשֶׁת, מִפְּגִי¹³⁴ שֶׁהוּא טוֹחֵן. לְפִיכֹף אֲסוּר לְבְרִיא לְהִתְרַפְּאוֹת¹³⁵ בְּשֶׁבֶת, גְּזֵרָה שְׁמָא יִשְׁחַק הַסַּמְמָנִין.

(131) ולא לאכול מיד אלא לאחר זמן בו ביום (ראה למעלה הלכה י"ח). (132) ולא בבוכנא, הוא העלי המיוחד לכתשה, אפילו אם כותשו בקערה. (133) ולא במכתשת, אפילו אם כותשו ביד הסכין שצריכים להיות שני שינויים. (134) "בנ"א": "אבל במכתשת חייב משום טוחן" (כ"י התימנים). (135) לקחת סמי רפואה בשבת, וראה למעלה פ"ב על רפואה בשבת.

כח. כְּדֵי צֵד¹³⁶ לֹא יֵאָכַל דְּבָרִים שְׂאֵינָן מֵאֲכָל בְּרִיאִים, כְּגוֹן אֲזוּבִין¹³⁷ וּפְאָה¹³⁸, וְלֹא דְּבָרִים הַמְּשֻׁלְשָׁלִים, כְּגוֹן לַעֲנָה¹³⁹ וְכִיוּצָא בְּהֵם. וְכֵן לֹא יִשְׁתֶּה דְּבָרִים שְׂאֵין דְּרַף הַבְּרִיאִים לְשִׁתּוֹתָן, כְּגוֹן מַיִם שֶׁבְּשָׁלוּ בְּהֵן סַמְמָנִין וְעֵשְׂבִים.

(136) משנה (מסכת שבת דף ק"ט עמוד ב'). (137) צמח עז הריח הממית את התולעים שבמעיים. (138) "בנ"א": "ופואה" והוא לרפואה (מסכת שבת דף ס"ו עמוד ב'). ולפי נוסחתנו קשה ממה שכתב למעלה בהלכה י"ט שקוטם ואוכל חבילי פיאה. (139) עשב מר שעושים ממנו משקה לרפואה.

כט. אֲוִל¹⁴⁰ אָדָם אֲכָלִין וּמִשְׁקִין שְׁדַרְךָ הַבְּרִיאִים לְאֲכָלָן וְלְשִׁתּוֹתָן, כְּגוֹן הַפְּסָבְרָא¹⁴¹ וְהַכְּשׁוֹת¹⁴² וְהָאֲזוּב; אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵן מְרַפְּאִין וְאוֹכְלִין כְּדֵי לְהִתְרַפְּאוֹת בְּהֵם - מִתֵּר, הוּאִיל וְהֵם מֵאֲכָל בְּרִיאִים. שְׁתֵּה חֲלִתִית¹⁴³ מִקֶּדֶם הַשֶּׁבֶת¹⁴⁴, וְהַרִי הוּא שׁוֹתֵה וְהוֹלֵךְ - מִתֵּר לְשִׁתּוֹתוֹ בְּשֶׁבֶת, [אֲפֵלוֹ] בְּמִקּוֹמוֹת [שְׁלֹא] נִהְגּוּ הַבְּרִיאִים לְשִׁתּוֹת הַחֲלִתִית. וְשׁוֹתִין זֵיתוֹם הַמְּצָרִי בְּכָל מָקוֹם.

(140) משנה (מסכת שבת דף ק"ט עמוד ב'). (141) הוא "זרע גד" (שמות פרק ט"ז, פסוק ל"א). צמח שזרעו טוב הריח, לרפואה ולחבלים. (142) צמח מר הטעם, ישמש לרפואה ולעשות שכר תמרים. (143) (מסכת שבת דף ק"מ עמוד א'). צמח חריף הריח שורים אותו, ושותים את מי השריה לרפואה. (144) שדרך רפואתו לשותותו שלשה ימים רצופים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סדום¹⁸⁵, ולא במים הרעים שפיס הגדול; מפני שכל אלו צער הן, וכתוב: וקראת לשבת ענג¹⁸⁶. לפיכך, אם לא נשתתה בהם, אלא עלה מיד - אף-על-פי שיש לו חטטין¹⁸⁷ בראשו, מתר.

184) משנה (מסכת שבת דף קמ"ז עמוד ב') וברייתא (מסכת שבת קף ק"ט עמוד א'): "בקעה שיש בה מים ותחתיהם טיט כמו דבק, ואם ירד אדם שם חוששים שמה יטבע באותו טיט וידבק, ואינו יכול לעלות עד שמתקבצים בני אדם ומעלים אותו משם. ויש מי שאומר: הרוחץ באותה בקעה מצטנן ואותם המים משללים בני מעיו - ושני הפירושים האלה כתב רבנו כמנהגו הטוב" ("מגיד משנה"). 185) ים המלח. 186) ולדעת רש"י הטעם הוא משום שמוכה שעושה כן לרפואה ואסור. 187) מכת שחין על העור.

ל. אין¹⁸⁸ מתגרדין¹⁸⁹ במגרדת¹⁹⁰. ואם היו ידיו מלכלכות בצואה או בטיט - גורד פדרפו¹⁹¹ ואינו חושש. סכין¹⁹² ומפרכין¹⁹³ לאדם לענג, אבל לא לבמה¹⁹⁴. ואם היה לה צער - מתר¹⁹⁵ להסיר צערה בסיכה ופרוף. בהמה שאכלה פרישין¹⁹⁶ הרבה¹⁹⁷ - מריצין אותה בחצר בשביל שתתרפא. ואם אחזה דם¹⁹⁸ - מעמידין אותה במים בשביל שתצטנן, ואין חוששין שפא ישחק לה סמנין¹⁹⁹.

188) (מסכת שבת דף קמ"ז עמוד ב'). 189) "בלשון חכמים: מתחככים" (פירוש המשניות). 190) כלי שמגרדין בו את הגב במרחץ. שלא יעשה כמעשה חול (רש"י). 191) שאינו נראה כמעשה חול (לבוש). 192) (מסכת שבת דף נ"ג עמוד ב'). 193) משפשפים גלדי מכה (רש"י). 194) שאסור לטרוח בשבת משום עונג בהמה. 195) משום צער בעלי חיים כמבואר בהלכה י'. 196) צמח דומה לעדשים והוא מאכל לבהמה. 197) "ועל ידי האכילה המרובה אחזה חולי מעים" (רש"י) ורפואתה על ידי ריצה ותנועות. 198) חלתה במחלת דם. 199) שאינו בהול כל כך לשחוק סמנין בשביל בהמתו (ט"ז של"ב ס"ק ב').

ל. אין²⁰⁰ מקיאין את האכל בשבת. במה דברים אמורים? בסם, שפא ישחק סמנין; אבל להכניס ידו לתוף פיו ולהקיא - מתר. ואסור לדחוק פרסו של תינוק פדי להוציא הרעי שלו, שפא יבוא להשקותו סמנין המשלשלין. ומת²⁰¹ לכפות כוס²⁰² על הטבור בשבת פדי להעלותו. וכן מת²⁰³ לחנק²⁰³, וללפף²⁰⁴ את הקטן, ולהעלות אונים²⁰⁵ - בין ביד, בין בקלי - ולהעלות אנקלי²⁰⁶; שכל אלו וכיוצא בהן אין עושין אותן בסמנין פדי לחוש לשחיקה, ויש לו צער מהן.

200) מסכת שבת דף קכ"ג עמוד א'. "אסורי ינוקי רב נחמן אמר אסור" וכן מפרשה רבינו (מ"מ). 201) (מסכת שבת

על המפה בשבת¹⁶⁹. אבל נותן הוא חוץ למפה, ושותת ויורד למפה. ונותנין מוץ יבש¹⁷⁰ על גבי המפה. ואם היה עתיק¹⁷¹ - אסור¹⁷², מפני שהוא כרטיה¹⁷³.

168) (מסכת שבת דף קל"ד עמוד ב'). 169) שאסור משום שחיקת סמנים. 170) שאינו לרפואה, אלא כדי שלא יסרטו הבגדים את המכה. 171) ישן. 172) שהוא מרפא. 173) תחבושת משוחה בסמנים ששמים על המכה לרככה.

כז. רטיה¹⁷⁴ שפרשה על גבי פל¹⁷⁵ - מחזירין אותה; ואם פרשה על גבי קרקע - אסור להחזירה¹⁷⁶. ומניחין¹⁷⁷ רטיה על גבי המפה לבתולה במקדש¹⁷⁸; שאין אסור שבות במקדש. ובכל מקום מקנחין פי המפה, ואין מקנחין את הרטיה, שפא ימרה.

174) (מסכת עירובין דף ק"ב עמוד ב'). 175) שהיא כהוחלקה ממקומה ולכן מותר להחזירה. 176) שכיון שנפלה על גבי קרקע הרי הוא כמניחה בתחלה בשבת שאסור שמה ימרה (רש"י בעירובין שם). 177) בני"א: "ומחזירים" והיינו להחזיר רטיה שנפלה על גבי קרקע, אבל להניח רטיה על גבי מכה שלא היתה עליו מערב שבת, אסור אף במקדש כמו שכתב הראב"ד (מגיד משנה). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה בעירובין שם. 178) כהן העובד צריך להסיר הרטיה מעל מכתו, משום חציצה בין בשרו לבגדו, ומותר להחזירה, ולא אסור משום שבות כי התיירו סופם משום תחילתם - שלא ימנע מעבודה, אבל כהן שאינו עובד אסור, אף שהוא רק שבות (מעשה ורקח).

כח. סכין¹⁷⁹ וממשמשין¹⁸⁰ בבני מעים בשבת. והוא, שייסוף וימשמש בבת אחת, פדי שלא יעשה פדרף שהוא עושה בחל. ואין מתעמלין¹⁸¹ בשבת. אי זה הוא מתעמל? זה שהורסים על גופו ככת עד שייגע ויזיע, או שיהלף עד שייגע ויזיע; שאסור ליגע את עצמו פדי שייגע בשבת, מפני שהיא רפואה¹⁸². וכן אסור לעמד בקרקע דימוסית¹⁸³ שבארץ ישראל, מפני שמעמלת ומרפאת.

179) משנה (שבת דף קמ"ז עמוד א'). "מושחים בשמן" (פירוש המשניות). 180) "ענינו משיחה וגריחה, שמושכים וגוררים הידים על בשר האדם בחוזק" (פירוש המשניות). 181) "מתייגעים, והוא מגזרת עמל, שיעמול האדם (קהלת א') והוא העמל והייגיעה (פירוש המשניות). 182) (תוספתא מסכת שבת יז: אין רצין כדי להתעמל". ר"ח שבת דף קמ"ז עמוד ב'). 183) מרחץ-רפוי "שמימו מלוחים והטיט המלוח שבו מחמם ומרפא" (רש"י).

כט. אין רוחצין במים שמשלשלין, ולא בטיט שטובעין בו¹⁸⁴, ולא במי מזרה הבאוישים, ולא פים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אותו בכלים הרבה, ונותן לפני כל פהמה ובהמה. ומערב בכלי אחד אפלו פור²²⁶ ואפלו פורים.

220) משנה (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'), סובין גסים. 221) ללישה. 222) הכף. 223) אורך. 224) רוחב. 225) מערב ומגיס בידו, כדי לשנות ממעשה חול. 226) מדה לדברים יבשים ולחים.

לה. אין²²⁷ מאכילין בהמה חיה ועוף בשבת פדרך שהוא מאכיל בחל, שפא יבוא לידי פתישת קטניות, או לידי לישת קמח, וכיוצא בו. פיצד? לא יאכיל הגמל בשבת מאכל שלשה או ארבעה ימים²²⁸. ולא רביץ עגל וכיוצא בו, ופתח פיו, ויתן לתוכו פרשינין ומים בבת אחת²²⁹. וכן לא יתן לתוף פי יונים ותרגולים למקום שאינו יכולין להחזיר²³⁰. אכל מאכיל הוא את הפהמה מעמד, ומשקה אותה מעמד, או נותן לתוף פיה מים בפני עצמן וכרשינין בפני עצמן במקום שיכולה להחזיר. וכן מאכיל העוף בידו במקום שיכול להחזיר, ואין צריך לומר שיתן לפניו והן אוכלין.

227) משנה (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'). 228) בלשון המשנה "אין אוכסין את הגמל" וביאר רבינו: "שלא יאכילנה מזון ימים רבים, לעשות לה אבוס (מקום המספוא) בתוך מעיה" (פירוש המשניות). 229) בלשון המשנה: "מאמירין" - "זריקת המאכל למעי הבהמה עם המים" (פירוש המשניות). 230) את האוכל "שתחבו לה לפנים מבית הבליעה" (רש"י).

לו. במה²³¹ דברים אמורים? במי שמזונותיו עליו, כגון בהמתו וחתו ויוני הפית ואזנין ותרגולין; אבל מי שאין מזונותיו עליו, כגון חזיר ויוני שובך ודבורים²³² - לא יתן לפנייהם לא מזון ולא מים. ומת²³³ לאדם להעמיד בהמתו על גפי עשבים [מחברים]²³⁴ והיא אוכלת²³⁵. אבל לא יעמיד אותה על גפי דבר שהקצה; אבל עומד בפניה, כדי שתחזיר פניה לדבר המקצה ותאכל ממנו. וכן ביום טוב.

231) (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'). 232) בנ"א: "ויוני שובך ויונה עליה ודבורים" (מער"ק). 233) (מסכת שבת דף קכ"ב עמוד א'). 234) בנ"א: "חדרה המלה "מחברים" (ויניציאה). 235) "כתוב (שמות פרק כ"ג): "למען ינוח", יכול לא יניחנו תולש ואוכל? - תלמוד לומר: למען ינוח, ואין זה נוח אלא צער (מכילתא משפטים).

פרק שנים ועשרים¹

1) נתבאר בו שבותי המלאכות של אחריהן. ולפי שאין שבותין בכלל כל המלאכות, כמו שהזכרתי, נשלם הביאור בזה הפרק עד המלאכה השבעה ועשרים. והמלאכות שיש להן שבותין הנזכרות בזה הן שמונה.

דף ס"ו עמוד ב'). 202) "שעירו ממנו חמין וכופהו על הטבור למי שחש במעיו לרפואה". (רש"י). 203) "מי שנפרקה חוליא של מפרקת צוארו ונפול בגרונו, תולים אותו בראשו שיהא צוארו נפשט" (רש"י). 204) לכרכו בבגדים לישב פרקי אבריו שהם רכים ונשמטים בחבלי הלידה (רש"י). 205) (מסכת עבודה זרה דף כ"ח עמוד ב') וראה למעלה פרק ב' הלכה י'. 206) מבואר בפרק ב' הלכה י'.

לב. המרקד²⁰⁷ - מאבות מלאכות. לפיכך²⁰⁸ אין פוכרין²⁰⁹ את התבן בכברה. ולא יניח הכברה שיש בה תבן במקום גבוה בשביל שירד המיץ²¹⁰, מפני שהוא פמרד. אבל נוטל התבן בכברה ומוליך לאבוס²¹¹, אף-על-פי שירד המיץ בשעת הולכה²¹²; שהרי אינו מתבון לקך²¹³.

207) מבואר למעלה בפרק ח' הלכה י"ג. 208) משנה (מסכת שבת דף קמ"ו). 209) מעבירים דרך כברה לנקות את התבן מפסולת ומוץ. 210) בנ"א: "המוץ המודק" (כ"י התימנים). 211) "מקום שאובסים - מאכילין את הבהמות (פירוש המשניות). 212) דרך נקי הכברה. 213) ודבר שאינו מתכוון מותר כמבואר בפרק א'.

לג. מגבל²¹⁴ - חיב משום לש. לפיכך²¹⁵ אין מגבלין קמח קלי²¹⁶ הרבה, שפא יבוא ללוש קמח שאינו קלי. ומת²¹⁷ לגבל את הקלי מעט מעט²¹⁷. אבל תבואה שלא הביאה שלישי, שקלו אותה ואחר כך טחנו אותה טחינה גסה, שהרי הוא כחל²¹⁸, והיא הנקראת שתית - מת²¹⁹ לגבל ממנה בחמץ וכיוצא בו הרבה בבת אחת. והוא, שיהיה רך; אבל קשה - אסור²¹⁹, מפני שנואה פלש, וצריך לשנות. פיצד? נותן את השתית ואחר כך נותן את החמץ.

214) השם מים בקמח או עפר ועושה מהם כעין בצק, כמבואר בפרק ח' הלכה ט"ז. 215) (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'). 216) קמח של תבואה שנתייבשה לקליות בתנור ואין בו גיבול מן התורה לדעת רבינו, שהרי הוא שרוף ומעורב באפר. ורק מדרכנו אסור שמא יבא ללוש קמח שאינו קלי. 217) במעט לא גזרו. 218) זוהי דעת רבינו הסובר בפרק ח' הלכה ט"ז שבאפר וחול גס ובמורסן אין איסור גיבול. אבל הראב"ד השיג שם ודעתו שבאפר חייב משום לש משעת נתינת האפר במים. 219) הרבה, אבל מעט מותר כמו בקמח קלי.

לד. המרסן²²⁰, אף-על-פי שאינו ראוי לגבול²²¹, אין גובלין אותו, שפא יבוא לגבל העפר וכיוצא בו. ונותנין מים על גפי מרסן, ומוליך בו התרנד²²² שתי²²³ וערב²²⁴; אבל אינו ממרס²²⁵ בידו, שלא יראה פלש. אם לא נתערב - מנערו מפלי לכלי עד שיתערב, ונותן לפני התרנגולין או לפני השורים. ומת²²⁶ לערב המרסן על דרך זו בכלי אחד, ומחלק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סילון של צונן בתוך מים חמים, אפלו בתוך חמי טבריא - הרי אלו בחמין שהוחמו בשבת, ואסורין ברחיצה ובשתיה.

15) שבת מ, ב. 16) ובהפשרה אין איסור, שאין בה משום בישול (להלן הלכה ד) וכן כתבו ה'תוספות' שם.

ד. מביא¹⁷ אדם קיתון¹⁸ של מים ומניחו פנגד המדורה; לא בשביל שיחמו¹⁹, אלא כדי שתפוג²⁰ צנתו. וכן מניח פה של שמן פנגד המדורה כדי שיפשר, לא שיחם. וסוף אדם ירו במים או בשמן ומחמם פנגד המדורה; והוא, שלא יחמו המים שעל ירו עד שתהא פרוסו של תינוק נכזית בהן²¹. ומחמם פנגד ומניחו על גבי מעים²² בשבת²³.

17) שבת מ, ב. 18) כלי לשתיה או לרחיצה. 19) "שיניחם שם עד שיחמו" (רש"י). וזוהי גם דעת רבינו, שאף-על-פי שאם יהיה מונח כנגד המדורה זמן רב יתבשל לגמרי - מותר, כיון שהוא נזהר שלא יהיה מונח אלא כשיעור הפשרה. ודעת הרשב"א שלא התירו את ההפשרה, אלא במקום שאי אפשר לעולם לבוא לידי בישול. 20) שתתחלף צינתם, כמו: "וריחו לא נמר" (ירמיה מח, יא) מתרגמים: "וריחיה לא פג" (רש"י), ואע"פ שהמקום סמוך לאש, ואם יעמוד זמן רב יבוא לידי בישול - לא אסור חכמים להעמיד שם לזמן מועט כדי שתפוג צינתו. וכן נראה בדברי רבינו בסמוך, שכתב "עד שתהא כריסו של תינוק". ויש אומרים שכאן מדובר במעמיד במקום שאינו יכול לבוא אלא לידי הפגת הצינה (רשב"א ור"ן). 21) וזה נקרא בתלמוד ובפוסקים: "יד סולדת בו". 22) "כשהוא חש במעיו, מחממים לו כלי או בגד ומניחו שם ומועיל" (רש"י). 23) שבת מ, ב.

ה. אמבטי²⁴ של מרחץ שהיא מלאה מים חמים²⁵ - אין נותנין לה מים צונן²⁶, שהרי מחממן הרבה. וכן לא יתן לתוכה פה של שמן, מפני שהוא פמבשלו. אכל נותן הוא מים חמין לתוך אמבטי של צונן²⁷.

24) שבת מב, א. כלי לרחיצת גוף האדם. 25) שעירו לתוכה חמים מבלי שנתחמם על האש, הנקרא "כלי ראשון". ואמבטי זו נקראת "כלי שני", ואף-על-פי-כן אין נותנין לה מים צונן, שכיון שהמים הם לרחיצה, סתמם מחוממים הרבה ומתחממים הצוננים הנתונים בהם, וזהו שדקדק רבינו וכתב "שהרי מחממן הרבה" (הגר"א סי' שיח ס"ק לז). 26) מועטים שיתחממו שם. אבל אם נותן הרבה מים עד שהמים החמים נעשים פושרים - מותר (או"ח סי' שיח). 27) שהמים התחתונים מצננים את העליונים, "תתאה גבר" (שם).

ו. מתחם²⁸ שפנה ממנו מים חמין - מותר לתן לתוכו מים צונן²⁹ כדי להפשיך³⁰. ומותר לצוק מים חמין לתוך מים צונן, או צונן לתוך החמין. והוא, שלא יהיו בכלי ראשון³¹; מפני שהוא מחממן הרבה. וכן³²

א. רד"ת² הפת³, אף-על-פי שאינה מלאכה⁴, אסור אותה חכמים, שמא יבוא לאפות. המדביק פת בתנור מבעוד יום⁵, וקנש עליו היום⁶ - מציל ממנה מזון שלש סעודות⁷, ואומר לאחרים: בואו והצילו לכם⁸. ואף-על-פי שהרד"ה אינה מלאכה, פשהוא מציל - לא ירדה במדורה⁹, אלא בספין, כדי לשנות.

2) בפרק זה ממשיך רבינו לפרש, איזה דברים אסרו חכמים בשבת אף שאינם מלאכה, משום שבות, מהם דברים האסורים משום שדומים למלאכה, ומהם דברים שאסרום - גזירה שמא יבוא מהם לאיסור סקילה, כמבואר בתחילת פכ"א. 3) בזמנם היו מדביקים את הפת בדפני התנור, כמו שכתב רבינו בסמוך "המדביק את הפת", אבל בתנורים שלנו שאין הפת דבוקה בשולי התנור, אין איסור ברדייה (או"ח סי' רנד). 4) שבת קלא, ב: "תנא דבי שמואל: כל מלאכת עבודה לא תעשו (במדבר כט, א) יצתה רדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה". 5) ערב שבת. 6) והרי שבת. 7) "שחייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת", כמבואר בפרק ל' ה"ט. 8) שכל אחד יקח מהתנור מזון שלש סעודות. 9) "כלי שרודים ומפרידים בו את הפת הדבוקה בכותל התנור" (רש"י).

ב. מפני¹⁰ מה אסרו חכמים לנגס במרחץ¹¹ בשבת? מפני הבלנין¹², שהיו מחמין חמין בשבת ואומרים: מערב שבת הוחמו¹³. לפיכך גזרו שלא ינגס אדם למרחץ בשבת אפלו להזיע. וגזרו שלא ישתטף כל גופו בחמין, ואפלו בחמין שהוחמו מערב שבת; אכל פניו ידיו ורגליו - מותר. במה דברים אמורים? בחמי האור, גזרה משום מרחץ; אכל בחמי טבריא וכיוצא בהן - מותר להשתטף בהן כל גופו. ואסור לרחץ במים חמין שבמערות¹⁴; מפני שהמערה יש בה הבל, ויבוא לידי זעה, ונמצאת פמרחץ.

10) שבת מ, א. 11) שהוחמו מימיו מערב שבת. 12) בעלי בית המרחץ. 13) "בתחילה היו רוחצין (בשבת) בחמין שהוחמו מערב שבת, התחילו הבלנים להחם בשבת, ואומרים: מערב שבת הוחמו, אסרו את החמין (לגמרי) והתירו את הזיעה; ועדיין היו רוחצין בחמין (שהוחמו מערב שבת) ואומרים: מזיעין אנחנו, אסרו להן את הזיעה, והתירו חמי טבריא (שחומם טבעי); ועדיין היו רוחצים בחמי האור, ואומרים: בחמי טבריה רחצנו, אסרו להן חמי טבריה והתירו להן את הצונן; ראו שאין הדבר עומד (שאינו הציבור יכול לקבל, מכיון שאסרו להם את הכל), התירו להם חמי טבריה, (ואיסור) זיעה במקומה עומדת" (שם). 14) שבת קמז, א: "מי מקוה שהוחמו ואין חומם יוצא" (רש"י).

ג. מתחמם¹⁵ אדם פנגד המדורה, ויוצא ומשתטף כל גופו בצונן. אכל אינו משתטף כל גופו בצונן ומתחמם פנגד המדורה; מפני שמפשיך מים שעליו, ונמצא פרוחץ כל גופו בחמין¹⁶. המביא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שַׁיְחָמוּ. וְכֵן נוֹתְנִין מִים יָפִים⁵¹ לְתוֹךְ מִים רָעִים בְּשֶׁבֶל שְׂיֻצְנָנוּ. וְנוֹתְנִין תְּבַשִּׁיל לְתוֹךְ הַבּוֹר בְּשֶׁבֶל שְׂיֵיחָא שְׂמוּרָה⁵².

46) משנה, שבת קמו, ב. (47) בשמש. (48) שבת לט, א. מבואר למעלה בפ"ט ה"ג: "שגזרו עליהם מפני תולדות האור". (49) "אין מפיקעים (שוברים) ביצה על סודר שהוחם בחמה, כדי שתצלה מחום הסודר" (רש"י). (50) אין גוזרים שאם נתיר לחמם בשבת יבוא לחמם באש. (51) שמים כלי מלא מים ראויים לשתיה לתוך מים שאינם ראויים לשתיה, כדי לצננם. ובגמרא (שבת קמו:): שאלו: פשיטא שמותר. ותיצרו, שאגב הלכה אחרת נשתה. אבל בדברי רבינו צ"ע (ועיין ב'דרישה' ל'טור' אורח-חיים סוף סי' שיח). (52) שלא יבאש מחמת החום ואין חוששים שמה ישווה גומות (שבת קמו:).

י. מְעַרְבֵי אָדָם מִים וּמְלַח וְשֶׁמֶן, וְטוֹבֵל בּו פְּתוֹ אוֹ נוֹתְנֵנוּ לְתוֹךְ הַתְּבַשִּׁיל⁵⁴. וְהוּא, שְׂיֻצְשָׁה מְעַט; אֲבָל הַרְבֵּה - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה פְּעוּשָׁה מְלֹאכָה מְמַלְאֶת הַתְּבַשִּׁיל. וְכֵן⁵⁵ לֹא יַעֲשֶׂה מִי מְלַח עֲזִין, וְהֵן שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי מְלַח וְשְׁלִישֵׁי מִים, מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה פְּעוּשָׁה מוֹרְיָס⁵⁶. וּמִתָּר לְמְלַח בִּיצָה⁵⁷; אֲבָל צָנוֹן וְכִיּוּצָא בּו - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה כְּכּוּבֵשׁ כְּבֻשִׁים בְּשֶׁבֶת; וְהַכּוּבֵשׁ אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִבְשֵׁל⁵⁸. וּמִתָּר לְטַבֵּל צָנוֹן וְכִיּוּצָא בּו בְּמְלַח, וְאוֹכֵל.

53) משנה, שבת קח, ב. (54) כמו שכתב בסמוך, שהכובש הרי הוא כמבשל, ולכן אסרו כאן שנראה שרוצה לכבוש. (55) שבת קח, ב. (56) דגים כבושים במלח. וכובש הרי הוא כמבשל, כמו שכתב בסמוך. (57) שאין דרך לכבוש הביצים ('מגן אברהם' סי' שכא ס"ק ה). (58) כן אמרו בכמה מקומות בש"ס "שכבוש הרי הוא כמבשל" (חולין צז: ושם נסמן). ואף שבשבת אין חיוב בכישול אלא על ידי האור - אסרו רבנן גם כבוש שהוא כמבשל ('משנה ברורה' סי' שכא).

יא. מִתָּר⁵⁹ לְעַרְבֵי יַיִן וְדִבְשׁ וּפְלִפְלִין בְּשֶׁבֶת לְאֲכָלָן⁶⁰; אֲבָל יַיִן וְיַמִּים⁶¹ וְשֶׁמֶן אֶפְרֶסְמוֹן - אָסוּר; שְׂאִין זֶה רְאוּי לְאֲכִילַת בְּרִיאִים. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּזָה⁶².

59) שבת קמ, א. (60) מפני שהוא מאכל בריאים. (61) בגמרא שם: "יין ישן ומים צלולין". ורבינו סובר שזה לא דוקא, ועיין 'מעשה רוקח'. (62) וכל דבר שהוא משום רפואה, אסרו חכמים לעשותו, גזירה משום שחיקת סממנים, כמבואר בפכ"א ה"כ.

יב. חֲרָדְלִי⁶³ שְׁלֹשׁ מְעַרְבֵי שֶׁבֶת - לְמַחַר מְמַחֵהוּ⁶⁴ בֵּין בֵּיד בֵּין בְּכָלִי, וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ דִּבְשׁ. וְלֹא יִטְרֶף⁶⁵, אֲלֵא מְעַרְבֵי⁶⁶. שְׁחָלִים⁶⁷ שְׂטָרְפָן מְעַרְבֵי שֶׁבֶת - לְמַחַר נוֹתֵן לְתוֹכוֹ שֶׁמֶן וְחֵמֶץ וְתַבְלִין. וְלֹא יִטְרֶף, אֲלֵא מְעַרְבֵי. שוֹם שְׂרָסְקוֹ מְעַרְבֵי שֶׁבֶת - לְמַחַר נוֹתְנֵנוּ לְתוֹךְ הַגְּרִיסִין. וְלֹא יִשְׁחַק, אֲלֵא מְעַרְבֵי.

קְדָרָה רוֹתַחַת, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוֹרִידָה מֵעַל הָאֵשׁ, לֹא יִתֵּן³³ לְתוֹכָהּ תְּבַלִּין³⁴. אֲבָל נוֹתֵן לְתוֹכָהּ מְלַח; שֶׁהִמְלַח אֵינוֹ מִתְבַּשֵּׁל אֲלֵא עַל גְּפִי אֵשׁ גְּדוּלָה³⁵. וְאִם יֵצֵק הַתְּבַשִּׁיל מִקְדָּרָה לְקַעְרָה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא רוֹתַח בְּקַעְרָה, מִתָּר לוֹ לִתֵּן לְתוֹךְ הַקַּעְרָה תְּבַלִּין; שְׂפָלִי שְׁנֵי אֵינוֹ מְבַשֵּׁל.

28) משנה, שבת מא, א. כלי לחמם בו המים. (29) מרובים, אבל מועטים שיתחממו עד שתהא היד סולדת בהם - אסור, כמבואר בהלכה ד'. (30) אף שעל-ידי-זה בא הכלי לידי צירוף, "שכן לוטשי הברזל עושים: מחמים את הברזל עד שיעשה גחלת, ומכבים אותו במים כדי לחסמו, וזהו לצרף שהעושה אותו חייב והוא תולדת מכבה" (רבינו בפ"ב ה"ב), מכל-מקום מותר כיון שאינו מתכוון לזה, ודבר שאינו מתכוון מותר (כמבואר בפ"א ה"ה). ואף ש"בפסיק רישיה" (=שהמלאכה היא תוצאה מוכרחת מעבודתו) חייב, כאן אין זה "פסיק רישיה" שלפעמים אינו מצרף. (31) שרתח על האש. (32) משנה, שבת מב, א. (33) בשבת. (34) שהם קלים להתבשל. (35) שבת מב, ב: "אמר רב נחמן, מילחא צריכא בישולא כבישרא דתורא" (מלח צריך בישול כבשר השור).

ז. אֵינָן³⁶ שוֹרִין אֶת הַחֲלִיתִית³⁷ - בֵּין בְּפוֹשְׁרִין, בֵּין בְּצוּנָן³⁸; אֲבָל שוֹרֶה אוֹתוֹ בְּתוֹךְ הַחֵמֶץ³⁹. וְאִם⁴⁰ שָׁתְהוּ בַיּוֹם חֲמִישִׁי וְשֵׁשִׁי - הֲרִי זֶה שוֹרֶה בְּשֶׁבֶת בְּצוּנָן, וּמְנִיחוֹ בַחֲמָה⁴¹ עַד שְׁנַיִם, וְשׁוֹתָהּ; פְּדִי שְׂלֵא יִחְלָה אִם פָּסַק מְלַשְׁתוֹת.

36) משנה, שבת קמ, א. (37) צמח חריף הריח "ושוורין אותו בפושרין ושותים את המים לרפואה" (רש"י). (38) משום שהוא "מעשה חול" (גמרא, שם). (39) "ומטבל בו מאכלו" (רש"י). (40) מבואר בפכ"א הכ"ב. (41) ראה להלן הלכה ט.

ח. דְּבָרֵי⁴² שֶׁנֹּתְבַשֵּׁל קִדְּם הַשֶּׁבֶת, אוֹ נִשְׂרָה בְּחֵמֶץ מְלֻפְנֵי הַשֶּׁבֶת - אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא עֲכָשׁוּ צוּנָן, מִתָּר לְשִׁרוֹתוֹ בְּחֵמֶץ בְּשֶׁבֶת⁴³. וְדָבָר שֶׁהוּא צוּנָן מְעַקְרוֹ, וְלֹא בָּא בְּחֵמֶץ מְעוּלָם - מְדִיחִין אוֹתוֹ בְּחֵמֶץ⁴⁴ בְּשֶׁבֶת, אִם לֹא הִיָּתָה הַדְּחָתוֹ גְּמַר מְלֹאכְתוֹ⁴⁵, אֲבָל אֵין שוֹרִין אוֹתוֹ בְּחֵמֶץ.

42) משנה, שבת קמה, ב. (43) שאין בישול אחר בישול, ולפיכך מותר לשרוטו אף בכלי ראשון (לאחר שהורירו אותו מן האש). (44) מערה עליו חמץ מכלי שני, אבל לשרוטו - אף בכלי שני אסור שנראה כמבשל. ויש מפרשים "בחמץ" - בכלי ראשון (ר"ת ב'תוספות' שבת לט). שעירוי מכלי ראשון אינו מבשל, ובכלי שני מותר אפילו לשרוט (רשב"א ב'תוספות' שם). (45) כמבואר בפ"ט ה"ב.

ט. מִתָּר⁴⁶ לְהַחֵם בַּחֲמָה⁴⁷, אֶף-עַל-פִּי שְׂאָסוּר⁴⁸ לְהַחֵם בְּתוֹלְדוֹת חֲמָה⁴⁹; שְׂאִינוֹ בָּא לְטַעוֹת מַחֲמָה לְאוּרָה⁵⁰. לְפִיכָן מִתָּר לִתֵּן מִים צוּנָן בְּשֶׁמֶשׁ פְּדִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בַּהּ פְּדִי לְסִתְמָהּ, שְׁמָא יבוא לְיָדֵי סְחִיטָה⁸⁴. וְאִין⁸⁵ מְקַנְחִין בְּסַפּוּגָא⁸⁶, אֲלֵא אִם-כֵּן יֵשׁ לוֹ בֵּית אַחִיזָה, שְׁלֵא יִסְחֹט⁸⁷. וְאִין⁸⁸ מְכַסִּין חֲבִית שֶׁל מִים וְכִיּוֹצֵא בַּהּ בְּבָגְד שְׁאִינוּ מוֹכֵן לָהּ, גְּזֵרָה שְׁמָא יִסְחֹט.

(81) כמבואר בפ"ט הי"א. (82) שבת קמא, א. (83) פך שפיו צר. (84) שלפעמים זהו כמצב של "פסיק רישיה", כלומר שוודאי ייסחט. (85) משנה, שבת קמג, א. (86) "צמר נעשה בחוף הים ושואב המים ומסתגפים בו" (פירוש המשניות). (87) "שאם אין בו בית אחיזה, כשאתה נסחט בין אצבעותיו" (רש"י); והקשה על זה הראב"ד - הרי גם אם יש בו בית אחיזה אי אפשר לקנח בלי סחיטה, ולכן פירש אחרת שכיון שיש לו בית אחיזה, הרי הוא כצלוחית מלאה מים שמריק ממנה מים. (88) שבת מח, א.

טז. נִשְׁבְּרָה⁸⁹ לוֹ חֲבִית בְּשַׁבַּת - מְצִיל מִמֶּנָּה מַה שֶּׁהוּא צְרִיף לְשַׁבַּת⁹⁰ לוֹ וְלֹא וְרִחִיו, וּבִלְבָד שְׁלֵא יִסְפַּג⁹¹ בֵּינָן אוֹ יִטְפַּח⁹² בְּשִׁמְן; שְׁאֵם יַעֲשֶׂה פְדִירָף שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל, שְׁמָא יבוא לְיָדֵי סְחִיטָה. וְכִיּוֹצֵא מְצִיל מִמֶּנָּה? מְבִיא כְּלֵי וּמְנִיחַ תְּחִיתָה⁹³. וְלֹא יְבִיא כְּלֵי אַחַר וְיִקְלֹט⁹⁴, כְּלֵי אַחַר וְיִצְרָף⁹⁵; גְּזֵרָה שְׁמָא יְבִיא כְּלֵי דֶרֶךְ רְשׁוֹת הָרְבִיבִים⁹⁶. נִזְדַּמְנוּ לוֹ אוֹרְחִים - מְבִיא כְּלֵי אַחַר וְקוֹלֵט⁹⁷, כְּלֵי אַחַר וּמְצַרְפוֹ לְרֵאשׁוֹן. וְלֹא יִקְלֹט וְאַחַר כֵּן יִזְמִין, אֲלֵא יִזְמִין וְאַחַר כֵּן יִקְלֹט. וְאֵם הַעֲרִים⁹⁸ בְּדָבָר זֶה - מִתְרָ⁹⁹.

(89) משנה, שבת קמג, ב. (90) אם צריך שלש סעודות מציל שלש סעודות, בשחרית שאינו צריך אלא שתיים - שתיים, ובמנחה - אחת (להלן פ"כג ה"כא). (91) "לשים הספוג במקום היין ולחזור ולהטיפו בכלי" (רש"י). (92) מכניס ידו והשמן נדבק בה, ומקנחה בשפת הכלי. (93) שבת קיז, ב. אם נשברה החבית מראש גגו. (94) קילוח הנופל מן האויר. (95) יניח כלי סמוך לגג שיוזב מן הגג לכלי, והוא אוזח הכלי בידו (רש"י). (96) מתוך שהוא מחפש כלים הרבה, להציל את המשקה, ישכח שהיום שבת ויביא כלי דרך רשות הרבים. (97) כמה שצריך בשביל האורחים. (98) להזמין אורחים שאין להם צורך בכל המשקה שבחבית, וכוונתו שישאירו בשבילו. (99) כיוון שמצד הדין - מותר להציל כלים מן ההפסד, אלא שחכמים גזרו מתוך שהוא בהול על ממונו, אבל אם מביא בשביל אורחים, גם אם הוא מערים - יזכור ולא יבוא לחלל שבת.

יז. טִיט¹⁰⁰ שְׁעַל גְּבִי בְּגָדוֹ - מְכַסְּסוֹ¹⁰¹ מִבְּפָנָיִם, וְאִינוּ מְכַסְּסוֹ מִבְּחוּץ; גְּזֵרָה שְׁמָא יְכַבֵּס¹⁰². וּמִתְרָ לְגֵרְדוֹ¹⁰³ בְּצִפְרָן¹⁰⁴, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא יִלְבְּנוּ. הַמְכַסְּסִים¹⁰⁵ אֶת הַסְּוִדָר¹⁰⁶ - אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְלַבְּנוֹ; אֲבָל הַחֲלוּקִים - מִתְרָ, מִפְּנֵי שְׁאִין פּוֹנְתוֹ אֲלֵא לְרַכְכוֹ.

(63) שבת קמ, א. צמח שגרעיניו חריפים ומרים, ובהשחקם יערבום במים וישתמשו בהם ללפת את האוכל. (64) ממס אותן במים או ביין. (65) יערב בכח. (66) בנחת. ובנוסח אחר: "אלא מבערב" (כת"י התימנים), כלומר מערב שבת. (67) ירק שטעמו חריף, ושוחקים אותו במים.

יג. הַנּוֹטֵל⁶⁸ שְׁעַר מְגוּף הָאָדָם - חָיֵב מְשׁוּם גּוֹזֵז. לְפִיכָף⁶⁹ אֲסוּר לְרַחֵץ אֶת הַיָּדִים בְּדָבָר שְׁמִשִּׁיר אֶת הַשְּׁעַר וְדֹאֵי⁷⁰, פְּגוֹן אֶהְלֶה⁷¹ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ. וּמִתְרָ לְחַף⁷² אֶת הַיָּדִים בְּעֵפֶר לְבוֹנָה⁷³ וְעֵפֶר פְּלִפְלִין וְעֵפֶר יִסְמִין⁷⁴ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא יִשִּׁיר שְׁעַר שְׁעַל יָדוֹ; שֶׁהִרִי אִינוּ מְתַפְּוִן⁷⁵. עֲרַב דָּבָר שְׁמִשִּׁיר אֶת הַשְּׁעַר וְדֹאֵי עִם דָּבָר שְׁאִינוּ מְשִׁיר וְדֹאֵי: אִם⁷⁶ הָיָה הָרֵב מְדָבָר הַמְשִׁיר - אֲסוּר לְחַף בּוֹ; וְאִם לֹא - מִתְרָ.

(68) כמבואר בפ"ט ה"ח. (69) שבת נ, ב. (70) ואף שאין כוונתו להשיר את השער אלא להעביר את הזוהמא, ודבר שאינו מתכוון מותר, כיון שוודאי מעביר את השער, יש לו דין של "פסיק רישיה" כמבואר בפ"א ה"ו. (71) צמח טוב הריח, ויוצא ממנו שרף חריף שמשתמשים בו לכביסה. (72) לשפשף ולנקות. (73) בגמרא שם: עפר ליבנתא, ופירש"י כתישת לבונה. ודעת רבינו כרב האי שפירש שם "עפר של לבונה ונקראת כנדאר לבאן בלשון ישמעאל" (מגיד משנה). (74) בגמרא שם "כוספא דיסמין". ופירש ה'ערוך' (ערך כספן) "פסולת שומשמן שכובשים אותה בוורד של יסמין, ומייבשים ושוחקים אותם, ורוחצים בהם ידים מוזהמות". ולדעת רבינו שכתב "עפר יסמין", נראה שהוא כתישת היסמין עצמו. (75) ודבר שאינו מתכוין מותר, כיון שאינו דאי שמשיר את השיער. (76) "אם היה הרוב מדבר שאינו משיר מותר לחוף בו, ואם לאו אסור" (ויניציאה, שוניצינו). וה'מגיד משנה' הכריע כנוסחתנו, ממה שאמרו בגמרא שם: "כל היכא דליכא רובא אהלא, שפיר דמי" (כל כמה שאין רוב מאהלא שוודאי משיר - מותר).

יד. אֲסוּר⁷⁷ לְרֵאוֹת מְרָאָה שֶׁל מִתְכַּת⁷⁸ בְּשַׁבַּת, גְּזֵרָה שְׁמָא יִשִּׁיר בַּהּ נִימִין הַמְזַלְדֵּלִין מִן הַשְּׁעַר, וְאַפְלוֹ קְבוּעַ בְּפִתְלֵי⁷⁹. אֲבָל מְרָאָה שְׁאִינָה שֶׁל מִתְכַּת⁸⁰ - מִתְרָ לְרֵאוֹת בַּהּ, אֲפְלוֹ אִינָה קְבוּעָה.

(77) שבת קמט, ב. (78) ששפתה חדה כאיזמל, וחוששים שמא יגלח במראה את הנימין המדולדלים (=שערות שאינן שוות עם שאר ראשו). (79) שלא יוכל להשיר בה שער, שלא חילקו חכמים בגזירותיהם. (80) כגון של זכוכית כשלנו, או אפילו של מתכת, כשאינה חדה בשפתה, ואין חוששים שמא יקח מספרים להשיר שער, שעד שילך ויבוא ייזכר ששבת היום (גמרא, שם).

טו. הַמְכַבֵּס⁸¹ - חָיֵב מְשׁוּם מְלַבֵּן. וְהַסּוֹחֵט כְּסוֹת - חָיֵב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֵּס. לְפִיכָף⁸² אֲסוּר לְדַחַק מִטְּלִית אוֹ מוֹף וְכִיּוֹצֵא בָהֶן בְּפִי הָאֲשִׁישָׁה⁸³ וְכִיּוֹצֵא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

122) בנוסח אחר: בדרך (כת"י התימנים). 123) "לשטוח בגדיו השרויים נגד החמה שיתייבשו" (פירוש המשניות).

כא. שְׁתִּי¹²⁴ מְטֵהֲרוֹת¹²⁵ זו על גב זו - נוטל את הפקק מבינתים ומשיקן¹²⁶, ומחזיר את הפקק למקומו; מפגי שאינו בא לידי סחיטה, שהרי דעתו שייצאו המים. ופוקקין את הביב¹²⁷ בסודרין ובכל דבר המטלטל כדי שלא יצופו המים על האכלים ועל הכלים¹²⁸, אבל אין פוקקין את הביב כדי שירדו המים לבור¹²⁹; שמא יסחט בעת שדוחק¹³⁰, שהרי¹³¹ הפקק שרוי במים.

124) תוספתא עירובין פ"ח. 125) כמין מקוואות נפרדות ויש צינור בין אחת לשניה, ופוקקים שלא יתערבו המים מזו לזו, וכשרוצה לחברן - נוטל את הפקק מהצינור. 126) מחברן. "וכוונתו לחבר שתי המטהרות, וכשמחזיר הפקק למקומו אין לחוש שידחוק את הפקק בנקב ויסחוט, שהרי כל כוונתו היא שהפקק לא יסתום את כל הנקב, כדי שהחיבור לא יפסק" (כסף-משנה). 127) חפירה שירודים לתוכה השופכין. 128) שהרי אינו פוקק אלא שלא יצאו מים מרובים, אבל אינו חושש למים מועטים, ולפיכך אינו דוחק את הפקק הרבה ולא יבוא לידי סחיטה (כסף-משנה). 129) שבחצר. 130) סותם את הביב. 131) הרמב"ד נותן טעם: "שהוא מקפיד על המים היורדים מן הגג שלא יצאו לרשות הרבים דרך הביב, אלא יכנסו לתוך הבור שבחצר, לכן מקפיד על הפקק שיהיה מהודק ביותר, ויבוא לידי סחיטה".

כב. אָסוּר¹³² לְתַקֵּן בֵּית יָד שֶׁל בְּגָדִים וְלִשְׁבֵּרָם שְׁבָרִים שְׁבָרִים¹³³, כְּדֶרֶךְ שְׁמִתְקַנִּין בְּחַל הַבְּגָדִים כְּשֶׁמְכַבְּסִין אוֹתָן. וְכֵן¹³⁴ אֵין מְקַפְּלִים הַבְּגָדִים¹³⁵ בְּשֶׁבֶת, כְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשִׂין בְּחַל בְּבָגְדִים כְּשִׁיכְבְּסוּ אוֹתָן. וְאִם לֹא הָיָה לוֹ כְּלֵי אַחֵר לְהַחֲלִיפוֹ - מִתֵּר לְקַפְּלוֹ¹³⁶ וּלְפַשְׁטוֹ וְלְהַתְּכִסּוֹת בּוֹ, כְּדֵי שְׁיִתְּנָא בּוֹ בְּשֶׁבֶת¹³⁷. וְהוּא, שְׁיִהְיֶה בְּגַד חָדָשׁ לְכֵן¹³⁸; שְׁהָרִי הוּא מִתְמַעֵף וּמִתְלַכְּלֵף מִיָּד. וּכְשִׁיכְפֵּל - לֹא יִקְפֵּל אֲלָא אִישׁ אֶחָד; אֲבָל לְקַפֵּל בְּשָׁנִים - אָסוּר¹³⁹.

132) ביצה כג, א. 133) "לקמטם כמו שעושים בחלוקי הנשים בבתי השוקיים ובתי הידיים, ושמים אותם על עץ חלק והוא מעשה אומן ואסור" (רש"י). 134) משנה, שבת קיג, א. 135) בנוסח אחר: "אין מקפלים את הכלים" (כת"י התימנים). 136) שלא נאה ללבוש בשבת בגד מקומט. 137) אבל אם אין בדעתו ללבשו בשבת - אסור. 138) שבו אין הקיפול תיקון חשוב. 139) כי בשני בני אדם מתפשטים הקמטים לגמרי, ונחשב תיקון גמור.

כג. הַצּוֹבֵעַ - מְאַבּוֹת מְלֹאכוֹת. לְפִיכָף¹⁴⁰ אָסוּר לְאַשֶׁה לְהַעֲבִיר סֶרֶק¹⁴¹ עַל פְּנֵיהַ, מִפְּנֵי שְׁהִיא כְּצוֹבֵעַ. וְהַתּוֹפֵר - מְאַבּוֹת מְלֹאכוֹת. לְפִיכָף¹⁴² אָסוּר לְמַלֵּאת הַכֶּר וְהַפֶּסֶת הַחֲדָשִׁים בְּמוֹכִין¹⁴³, גְּזָרָה שְׁמָא

100) שבת קמא, א. 101) משפשו מבפנים עד שהטיט נופל. 102) במים. 103) אפילו מבחוץ. 104) או בסכין, ולדעת ה'תוספות' מותר לגרד רק אם הוא עדיין לח, אבל לא ביבש שהוא כטוחן. 105) משפשף אחר כביסה בכדי לצחצחו. 106) מטפחת הצואר העשויה מצמר גפן, אבל בחלוק (הכתונת) העשוי פשתן מותר, שאין כוונתו ללבנו אלא לרככו, ודעת הרמב"ד שגם בסודר מותר.

יח. מְנַעֵל¹⁰⁷ או סְנָדֵל שֶׁנִּתְלַכְּלֵף בְּטִיט וּבְצוֹאָה - מִתֵּר לְשַׁכְּסוֹ¹⁰⁸ בְּמִים, אֲבָל לְכַבְּסוֹ - אָסוּר. וְאֵין¹⁰⁹ מְגַרְדִּין¹¹⁰ לֹא מְנַעֵלִים וְלֹא סְנָדִלִים חֲדָשִׁים¹¹¹, אֲבָל סָכִין (אוֹתָם)¹¹² וּמְקַנְחִין אֶת הַיְשָׁנִים¹¹³. כְּרֹא¹¹⁴ אוּ פֶסֶת שְׁהִיָּה עֲלֵיהֶן צוֹאָה אוּ טָנוּף - מְקַנְחוּ בְּסִמְרִיטוֹ. וְאִם הָיְתָה עַל שֶׁל עוֹר¹¹⁵ - נוֹתְנִין עֲלֶיהָ מִים עַד שֶׁתִּכְלָה.

107) זבחים צד, ב. 108) לתת עליו מים עד שיכלה הלכלוך, לפי שבעור אין זה כיבוס כדלהלן. 109) שבת קמא, ב. 110) בסכין או בציפורן. 111) וכל-שכן שאסור לגרד ישנים שנשחקים יותר, והרי הוא עושה מלאכת ממחק ('מעשה רוקח', ועיני 'מאירי' ומגיד משנה). ובנוסח אחר: "ואין מגרדין לא מנעלים ולא סנדלים, אבל סכין ומקנחין אותם" (כת"י התימנים). אבל צריך עיון, שהרי להלן (פרק כג ה"י) מפורש שיש חילוק בענין סיכת נעלים, שבחדשים אסור ובישנים מותר. 112) יש למחוק תיבה זו, שהרי אין סכין אלא נעלים ישנים כמובא למעלה ('מעשה רוקח'). 113) ראה בפכ"ג ה"י. 114) משנה, שבת קמב, ב. 115) אבל של בגד אסור, מפני ששרייתו במים זהו כיבוסו (זבחים צד:).

יט. מִי¹¹⁶ שֶׁנִּתְלַכְּלָה יָדוֹ בְּטִיט - מְקַנְחָה בְּזָנַב הַסּוּס וּבְזָנַב הַפָּרָה וּבְמִפְּהַ הַקֶּשֶׁה הַעֲשׂוּיָה לְאַחַז בְּהַ הַקּוֹצִים, אֲבָל לֹא בְּמִפְּהַ שְׁמִתְקַנְחִין בְּהַ אֶת הַיָּדִים¹¹⁷; שְׁלֹא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שְׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל, וְיִבּוֹא לְכַבֵּס אֶת הַמִּפְּהַ.

116) תוספתא שבת פ"ז. 117) שמקפיד על הלכוכה, ויבוא לכבסה בשבת.

כ. מִי¹¹⁸ שֶׁרָחַץ בְּמִים - מִסְתַּפֵּג¹¹⁹ בְּאֵלוֹנְטִית¹²⁰ וּמְבִיאָה בְּיָדוֹ, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא יִסְחֹט. וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁרַף¹²¹ כְּלֵי בְּמִים¹²² - מִתְלַכְּלֵף בְּהֵן, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא יִסְחֹט. וְאָסוּר לוֹ לְשַׁטְחוֹן¹²³, וְאֶפְלוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ; גְּזָרָה שְׁמָא יֵאמַר הַרְוֵאָה: הָרִי זֶה כְּבֵס כְּסוּתוֹ בְּשֶׁבֶת וְשַׁטְחָה לְיַבֵּשָׁה. וְכֵל מְקוֹם שְׁאָסְרוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי מְרִאִית הָעֵין - אֶפְלוּ בְּחֲדָרֵי חֲדָרִים אָסוּר.

118) שבת קמז, א. 119) מנגב את עצמו. 120) מגבת. 121) משנה, שבת קמו, ב. ופירש רש"י שם: "נשרו - שנפלו למים בשבת" - משורש "נשר". ורבינו בפירוש המשנה, כתב: "מגורת משרה ושורין" משורש שרה. וצריך לנקד: נשרו הנו"ן בחיריק (כניקוד של נפעל).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המפצל, וכיוצא בהן; מפני שנראה כבונה. ואם החזיר - פטור; שאין בנין בכלים, ואין סתירה בכלים. ואם היה רפוי - מתיר¹⁶⁹ להחזירו. ואין¹⁷⁰ מתקנין חליות של שדרה של קטן¹⁷¹ זו בצד זו, מפני שנראה כבונה.

(164) משנה, שבת צד, ב. ורכבנו ולא כרכי אליעזר שסובר שגודלת ופוקסת חייבת חטאת. (165) לקלוע שער הראש. (166) לחלק שער הראש לכאן ולכאן אצל הצדעים. (167) שבת מז, א. (168) העשוי פרקים פרקים, ואפשר לפרקו לחלקים ולחזור לחברם. (169) כרכן שמעון בן גמליאל (שם מז:). (170) משנה, שבת קמז, ב. (171) חוליות שדרתו שנתפרקו אין מיישרים אותן, אבל ביום הלידה שיש סכנה בדבר - מותר (לעיל פ"ב הי"ד).

כז. העושה¹⁷² אהל קבוע¹⁷³ - חיב משום בונה. לפיכך¹⁷⁴ אין עושין אהל עראי לכתחלה, ולא סותרין אהל עראי; גזרה שמא יעשה או יסתר אהל קבוע. ואם עשה או סתר אהל עראי - פטור. ומתיר¹⁷⁵ להוסיף על אהל עראי בשבת. פיצד? טלית שהיתה פרוסה על העמודים או על הפתלים, והיתה ברוכה קדם השבת - אם נשאר ממנה גג טפח¹⁷⁶ מתוח - הרי זה מותר את פלה בשבת עד שיעשה אהל גדול. וכן כל פיוצא בזה.

(172) כמבואר בפ"י הי"ג. (173) העשוי להתקיים ימים רבים; 'ירושלמי' (שבת פ"ז ה"ב): "מה בנין היתה במשכן, שהיו נותנים קרשים על גבי אדנים, וכי לא לשעה (בנין ארעי) היתה? - אמר רבי יוסי: מכיון שהיו חוננים ונוסעים על פי הדיבור, כמו שהיא לעולם". (174) שבת קלז, ב. (175) עירובין קב, א. (176) שכיון שנשאר טפח - יש בו דין אוהל.

כח. אין¹⁷⁷ תולין את הפלה¹⁷⁸, שהרי נעשית תחתייה אהל עראי. ומתיר להניח מטה וכסא ויטרסקל¹⁷⁹, ואף-על-פי שיעשה תחתייהן אהל; שאין זה דרך עשית אהל, לא קבוע ולא עראי¹⁸⁰.

(177) שבת קלח, א. (178) כעין אוהל סביב המיטה, עשוי מארג למחסה מפני הזבובים. (179) כסא בעל שלש רגלים. (180) לפי שאינו משתמש באויר שתחתיו (מגיד-משנה).

כט. פל¹⁸¹ אהל משפע, שאין פגגו טפח ולא בפחות משלשה סמוף לגגו רחב טפח - הרי זה אהל עראי, והעושה אותו לכתחלה בשבת - פטור. טלית כפולה¹⁸², שהיו עליה חוטין¹⁸³ שהיא תלויה בהן מערב שבת - מתיר¹⁸⁴ לנטותה ומתיר לפרקה. וכן הפרכת¹⁸⁵.

(181) סוכה יט, ב. (182) שבת קלח, א. ופירש"י שם: "שוטח טליתו על גבי ארבעה יתדות לישן תחתיה, וראשו מתכפלים לכאן ולכאן לצד הארץ, והם דפנות להגן מן

יתפר. אבל מוכיז שגשרו מן הפר או מן הכסת - מחזירין אותו בשבת.

(140) שבת צה, א. (141) צבע אדום. (142) שבת מח, א. (143) כל דבר רך כצמר גפן ופקיעי בגדים, נקרא "מוך".

כד. הקורע - מאבות מלאכות. לפיכך¹⁴⁴, מי שנסתבכו בגדיו בקוצים - מפרישן בצנעה¹⁴⁵, ומתמהמה פדי שלא יקרע. ואם נקרעו - אינו חיב פלום, שהרי לא נתפנו¹⁴⁶. ומתיר¹⁴⁷ ללבש בגדים חדשים¹⁴⁸, ואם נקרעו¹⁴⁹ - נקרעו. פוצעין¹⁵⁰ את האגוז במטלית¹⁵¹, ואין חוששין שמא תקרע¹⁵².

(144) 'ירושלמי' שבת פ"ז ה"ב. (145) שלא יראהו אדם, כיון שהוא כמתקן ('קרבן העדה'). (146) ואילו נתכוין לקרוע - חיב. ואף שהקורע אינו חיב אלא כשקורע על מנת לתפור (כמבואר בפ"י ה"י) - גם כאן כוונתו לתקנו ולתפרו אחר שיסיר את הקוצים ('מעשה רוקח'). (147) 'ירושלמי' שבת פ"ז ה"ב. (148) אף שאינו יודע אם הם כמידתו, ואפשר שיקרעו בלבישתו. (149) כיון שאינו מתכוון לכך. (150) שוברים. והיא ברייתא במס' ביצה (לד.) לענין יום-טוב. (151) מכה במטלית על עץ או אבן, כדי לשבור הרבה אגוזים בבת אחת (הר"ן). (152) כיון שאינו מתכוון לקרוע, ועוד: שאין זה קורע על מנת לתפור.

כה. התוקע¹⁵³ - חיב משום בונה¹⁵⁴. לפיכך¹⁵⁵, כל הדלתות המחוברות לקרקע - לא נוטלין אותן ולא מחזירין, גזרה שמא יתקע. אבל דלת שדה¹⁵⁶ תבה ומגדל¹⁵⁷, ושאר דלתות הפלים - נוטלין ולא מחזירין¹⁵⁸. ואם¹⁵⁹ נשמט ציר¹⁶⁰ התחתון שלהן - דוחקין אותו למקומה¹⁶¹. ובמקדש¹⁶² - מחזירין אותו. אבל ציר העליון שגשמט - אסור להחזירו בכל מקום¹⁶³, גזרה שמא יתקע.

(153) תוחב, נועץ. (154) ראה למעלה פ"י הי"ג. (155) שבת קכב, ב. (156) מין תיבה. (157) תיבה גבוהה נפתחת מהצד, לשים בה דברים לשמירה. (158) שמא יתקע, ראה למעלה. (159) משנה, עירובין קב, ב. (160) יתד של ברזל שבדלת למעלה ולמטה, והדלת סובבת עליה. "הדלת תסוב על צירה" (משלי כו, יד). (161) שנוח להחזירה, כיון שנשאר הציר העליון. (162) לא גזרו שמא יתקע, שאין שבות במקדש, כמבואר בהל' קרבן פסח פ"א ה"ז. (163) "מפני שיש בו טורח, ושמא יצטרך לחזקו במסמר או בעץ, ויתחייב משום בונה, ואף-על-פי שאין בנין בכלים, לא אמרו אין בנין בכלים, אלא שאם היו מפורקים והחזירים אינו חיב משום בונה, אבל אם תקע בהם עץ או מסמר - חיב משום בונה. אבל הציר התחתון אין בו טורח" ('מעשה רוקח').

כו. אין¹⁶⁴ גודלין¹⁶⁵ את שער הראש, ואין פוקסין¹⁶⁶ אותו; מפני שנראה כבונה. ואין¹⁶⁷ מחזירין מנורה של חליות, ולא פסא המפצל¹⁶⁸, ולא שלחן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחת שלא תתקפל. (200) מבואר בהלכה כח. (201) טפח. (202) הראב"ד השיג כאן, וסובר שטעם ההבדל בין אחד לשנים הוא, כי אם יעשה אחד לא יוכל לכוון הלולאות כנגד היתדות, וישנה קיפולו ונראה כמתקנו לכתחילה, והוא-הדין בכילה שיש לה גג, שאפילו עשרה אין יכולים לכוון שלא לשנות את קיפולו.

לג. בגד²⁰³ שִׁמְכֶסֶה²⁰⁴ בו פי הַחֲבִית²⁰⁵ - לא יִכְסֶה בו אֶת כְּלָהּ, מִפְּנֵי שְׁנַעֲשֶׂה אֹהֶל; אֲבָל מִכְסֶה הוּא מִקְצֵת פִּיהָ. הַמְסַנֵּן בְּכַפִּיפָה מְצִרִית²⁰⁶ - לא יִגְבִּיהַ קְרָקְעֵית הַכְּפִיפָה מִן הַכְּלִי טַפַּח²⁰⁷, כְּדִי שְׁלֵא יַעֲשֶׂה אֹהֶל עֲרָאִי בַשַּׁבָּת.

(203) שבת קלט, ב. (204) כלומר, שמוכן לכסות בו, שאם לא כן אסור שמא יסחוט (למעלה הלכה טו). (205) כשאינה מלאה, ויש בין המים לבגד חלל טפח (כמו שכתב בסמוך) (הרשב"א). (206) סל של נצרים. (207) שאין אוהל בפחות מטפח.

פָּרָק שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים

(1) נתבאר שבוית יתר המלאכות, אותן שיש להן שבותין, והן ארבע, וכולן על הסדר.

א. הַעוֹשֶׂה² נֶקֶב שֶׁהוּא עֹשֵׂי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא - כְּגוֹן נֶקֶב שֶׁפָּלוּל הַתְּרַנְגוּלִין, שֶׁהוּא עֹשֵׂי לְהַכְנִיס הָאוֹרָה וּלְהוֹצִיא הַהֶבֶל³ - הָרִי זֶה חֵיב מְשׁוּם מִכָּה בַפְּטִישִׁי⁴. לְפִיכָּךְ גָּזְרוּ עַל כָּל נֶקֶב - אֲפֹלוּ הִיָּה עֹשֵׂי לְהוֹצִיא בְּלֶבֶד אוֹ לְהַכְנִיס בְּלֶבֶד - שֶׁמָּא יבוא לַעֲשׂוֹת נֶקֶב שְׁחִיבִין עָלָיו. וּמִפְּנֵי זֶה אֵין נוֹקְבִין בְּחִבִּית נֶקֶב חֲדָשׁ, וְאֵין מוֹסִיפִין בוֹ. אֲבָל פּוֹתַחִין נֶקֶב יִשּׁוּן⁵. וְהוּא, שְׁלֵא יְהִיָּה הַנֶּקֶב לְמִטָּה מִן הַשְּׁמָרִים; שְׁאֵם הִיָּה לְמִטָּה מִן הַשְּׁמָרִים - הָרִי זֶה עֹשֵׂי לְחֻזְקוֹ, וְאֶסוּר לְפַתְחוֹ.

(2) שבת קמו, א. (3) אדי חום וריח רע שלא ימותו התרנגולים. (4) ראה למעלה פרק י' הלכה יד והלכה טז. (5) נקב שהיה שם מכבר ונסתם. (6) את הכלי, שלא יצא יינו למטה מן השמרים אצל שוליו, שכל כובד היין נשען שם, וצריך סתימה מעולה, לפיכך כשפותחו, חשוב כפותח נקב חדש (רש"י).

ב. נוֹקְבִין מְגוּפָה⁷ שֶׁל חֲבִית לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה יֵינ, וּבְלֶבֶד שִׁינְקָבָה מְלַמְעָה; אֲבָל מְצַדָּה⁸ - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתְקֵן כְּלִי. שׁוֹבְרָה⁹ אֲדָם אֶת הַחֲבִית לְאֵכָל מִמֶּנָּה גְרוּגְרוֹת, וּבְלֶבֶד שְׁלֵא יִתְפַּוֵּן לַעֲשׂוֹת כְּלִי¹⁰. וּמִבֵּיא אֲדָם חֲבִית שֶׁל יֵינ, וּמִתִּיז אֶת רֹאשָׁה בְּסִיף לְפָנֵי הָאוֹרְחִין¹¹, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ¹²; שְׁאֵין פּוֹנְתוֹ אֶלָּא לְהִרְאוֹת נְדִיבַת לְבוֹ¹³.

(7) שבת קמו, א. סתימת החבית היתה עשויה מטיט, וכשלא היו צריכים לכל היין שבחבית, לא היו מסירים את כל המגופה, כי יין מגולה מתקלקל, אלא היו נוקבים חור

החמה". אבל ממה שכתב רבינו הלכה זו ביחד עם הלכות אוהל משופע, נראה שגם כאן מדובר שהטלית פרוסה על מוט אחד באופן שאין בגגה טפח. וכן כתב ה'מגיד משנה'. (183) אם כרך את הטלית בחוטיין מבעוד יום, כדי למשכה בהם ולפרוס לכאן ולכאן (רש"י). (184) על ידי החוטים למשכה בשבת, ואינו כעושה אוהל ארעי אלא כמוסיף על אוהל ארעי שמתור. (185) שאין איסור אוהל אלא בגג ולא במחיצה. וראה להלן הלכה לב.

ל. כֶּלֶת¹⁸⁶ חֲתָנִים¹⁸⁷, שְׁאֵין בְּגָגָה טַפַּח וְאֵין בְּפָחוֹת מְשֻׁלְשָׁה סְמוּךְ לְגָגָה רַחֵב טַפַּח - הוּאִיל שֶׁהִיא מְתַקְנַת לְכָף¹⁸⁸, מְתָר לְנִטוּתָהּ וּמְתָר לְפָרְקָהּ. וְהוּא, שְׁלֵא תִּהְיֶה מְשֻׁלְשֶׁלֶת מְעַל מְטָה טַפַּח¹⁸⁹. פְּקָק¹⁹⁰ הַחֲלוּן - בְּזִמְן שֶׁהוּא מְתַקֵּן¹⁹¹ לְכָף, אֶף-עַל-פִּי שְׁאֵינוֹ קָשׁוּר וְאֵינוֹ תְּלוּי - מְתָר לְפָקֵק בוֹ הַחֲלוּן.

(186) שבת קלח, ב. (187) "אינה דומה לשאר כילות, ששאר כילות פרוסות על ארבעה קנים, ויש להן גג שהוא כאוהל, ושל חתנים על גבי נקליטין (עמודים) שאינם אלא שנים באמצעות המיטה, וקנה נתון עליהם, והיריעה נתונה עליו ונופלת לכאן ולכאן, ואין לה גג טפח, לפיכך אינה אוהל" (רש"י). (188) מוכנה מערב שבת. (189) שאם יש טפח, הרי הוא כמחיצה ואז נחשב השיפוע שלמעלה מן המיטה כגג וכאוהל ממש שאסור לעשותו בשבת. (190) משנה, שבת קכה, ב. והיא המפה שתולים כנגד החלונות להסתיר אורם (פירוש המשניות). (191) שחישב עליו מערב שבת לסתום בו את החלון (הרשב"א).

לא. כּוֹבֵעַ¹⁹² שְׁעוֹשִׂין עַל הָרֹאשׁ, וְיֵשׁ לוֹ שְׁפָה מְקַפָּת, שֶׁהִיא עוֹשֶׂה עַל כְּמוֹ אֹהֶל עַל לְבוֹשׁוֹ¹⁹³ - מְתָר לְלִבְשׁוֹ¹⁹⁴. וְאֵם הוֹצִיא מִן הַבְּגָד סָבִיב לְרֹאשׁוֹ אוֹ כְּנָגַד פָּנָיו כְּמוֹ אֹהֶל¹⁹⁵, וְהִיָּה מְהַדְּקַ עַל רֹאשׁוֹ, וְהִיָּה הַשְּׁפָה שֶׁהוֹצִיאָהּ קָשָׁה בְּיֹתֵר כְּמוֹ גַּג - אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֹהֶל עֲרָאִי¹⁹⁶.

(192) שבת קלח, ב. (193) בכת"י תימן: "לובשו". (194) אף אם יש ברחבו טפח, כיון שאין השפה קשה - אין זה אוהל. (195) "הניח טליתו על ראשו כדרך שהוא מתעטף על ראשו, והרחיקה להלן מראשו טפח" (רש"י). (196) בוודאי מדובר בשיש ברחבו טפח, שאם לא כן אינו אוהל.

לב. הַנוֹטָה¹⁹⁷ פְּרֻכָּת וְכִיוּצָא בָּהּ - צָרִיךְ לְהַזְהֵר, שְׁלֵא יַעֲשֶׂה אֹהֶל בְּשַׁעַה שְׁנוּטָה¹⁹⁸. לְפִיכָּךְ, אֵם הִיָּתָה פְּרֻכָּת גְּדוּלָּה - תּוֹלִין אוֹתָהּ שְׁנַיִם¹⁹⁹, אֲבָל אֶחָד - אָסוּר. וְאֵם הִיָּתָה כְּלָהּ²⁰⁰ שְׁיֵשׁ לָהּ גַּג²⁰¹ - אֵין מוֹתַחִין אוֹתָהּ וְאֲפֹלוּ עוֹשֶׂה; שְׁאֵי אֲפֻשֵׁר שְׁלֵא תִגְבֶּה מְעַט מְעַל הָאָרֶץ, וְתַעֲשֶׂה אֹהֶל עֲרָאִי²⁰².

(197) שבת קלח, ב. (198) כי בשעה שעוסק בתלייתה, מתקפל מעט מרחבה, ואם יהיה הכפל טפח, יש בה משום עשיית אוהל. (199) מפני ששנים יכולים לתלותה בבת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבתון". (25) "הוא הניגון וההכאה בצלצל" (פירוש המשניות). ולדעת רש"י (שם) להכות ביד על הירך. (26) "ההכאה יד על יד" (פירוש המשניות). כלי גומא ארוג כעין חבית, לשיטת הלמוד בו לשחות על פני המים. (28) שבת מ, ב. (29) ודינה כאמבטיא, שלא גזרו בה שמה יעשה חבית של שייטין.

ו. אין³⁰ חותכין שפופרת של קנה³¹, מפני שהוא כמתקן כלי. היתה חתוכה, אף-על-פי שאינה מתקנת - מתר להכניסה בנקב החבית בשבת להוציא ממנה יין, ואין חוששין שמה יתקן. ואסור להניח עלה של הדס³² וכיוצא בו בתוך הנקב של חבית כדי שיקלח את היין, מפני שהוא פעושה מרוב בשבת³³. ואין³⁴ שוברין את החרס, ואין קורעין את הניר³⁵, מפני שהוא כמתקן כלי.

(30) שבת קמו, ב. (31) חלול, שנותנים בנקב החבית כדי להוציא את היין מתוכה. (32) "שנותנים על הנקב של חבית, להיות מקלח בו היין ולא יהיה שותת בדפני החבית" (ר"ח). (33) ודעת הרא"ש כרב אשי, שטעם האיסור הוא שמה יקטום עלה של הדס אם לא יהיה לו תלוש, ובמקום שיש לו הרבה קטומים מותר (סי' שיד). (34) משנה, ביצה לב, ב. (35) "כשצולים דגים, חותכים קנים או שוברים חרסים או חותכים נייר, ושורים במים ומסדרים את הנייר על גב התנור, כדי שהמתכת לא תשוף את הדג" (רש"י).

ז. זמורה³⁶ שהיא קשורה בטפחין³⁷ - ממלאין בה בשבת, ואם אינה קשורה - אין ממלאין בה; גזרה שמה יקטום אותה ויתקעה³⁸. אסור³⁹ להפך כלי כסף בגרמקון⁴¹, מפני שהוא מלבגן פדרף שהאמנין עושין, ונמצא כמתקן כלי וגומר מלאכתו בשבת. אבל חופפין אותו בחול ובגתרת⁴². וכן כל הפלים חופפין אותן בכל דבר. ואסור⁴³ להדיח קערות ואלפסין⁴⁴ וכיוצא בהן, מפני שהוא כמתקן⁴⁵, אלא אם-כן הדיחן לאכל בהן סעדה אחרת באותה שבת. אבל כלי שתיה, כגון פוסות וקיתונות - מתר להדיחן בכל עת; שאין קבע לשתייה. ואין⁴⁶ מציעין את המטות בשבת כדי לישן עליהן למוצאי שבת⁴⁷, אבל מציעין מילי שבת לשבת.

(36) משנה, שבת קכה, ב. ענף גפן ארוך. (37) פך קטן, שהזמורה קשורה בו כעין חבל בדלי, כדי לדלות ולשאוב מים מהבור או מהמעין. (38) "אם אינה קשורה אלא שיש עקמומית בראשה כעין מזלג ראוי לתלות בו את הטפח, חוששים שמה יתקנה מתוך שהיא רכה ונמצא עושה כלי, וחיוב משום מכה בפטיש" (רש"י). ובנוסח אחר: "שמה יקטום אותה ויתקנה" (ויניציאה). (39) שבת נ, א. (40) לשפוף ולצחצח. (41) טיט לכן מאי כרתים, שמצחצחים בו כלי כסף. (42) מין עפר כעין מלח חריף, משתמשים בו להסיר כתמים. (43) שבת קיח, א: "קערות שאכל בהם ערבית, מדיחן לאכול בהם שחרית; שחרית,

בראש המגופה. (8) כשאינו רוצה לפתוח את המגופה, שלא יפלו עפר או פסולת ביין, עושה בה פתח מן הצד. (9) משנה, שבת קמו, א. (10) לנקבה יפה בפה נאה (רש"י). (11) בנוסח אחר: "לצורך האורחין" (מעשה רוקח). (12) "שאין במקלקל שום איסור בשבת" (רש"י) אם עושה כן לצורך שבת (ר"ן). (13) ואין כוונתו לתקן הכלי.

ג. וכשם¹⁴ שאסור לפתח כל נקב¹⁵, כך אסור לסתם כל נקב. לפיכך אסור לסתם נקב החבית, ואפלו בדבר שאינו מתמרח¹⁶ ואינו בא לידי סחיטה, כגון שיתם בקיסם או בצרור קטן¹⁷. אבל אם הניח שם אכל פדי להצניעו, ונמצא הנקב נסתם - מתר. ומת' להצרים בדבר זה¹⁸.

(14) שבת קלט, ב. (15) אפילו אינו עשוי להכניס ולהוציא, כמבואר בה"א. (16) כי אם "ממרח בשעוה או זפת וכיוצא בהן מדברים המתמרחים עד שיחליק פניהם - חייב משום מוחק" (רבינו בפ"א ה"ו). (17) בנוסח אחר, חסרה המילה "קטן" (מעשה רוקח). (18) כי הערמה בדבר שאינו אסור רק מדרבנן - מותר (שבת קלט:). וכן מבואר בפ"ב ה"טז ובהלכות יום-טוב פ"ז ה"ח.

ד. כל דבר שהוא גמר מלאכה - חייב עליו משום מכה בפטיש¹⁹. ומפני זה, הגורר²⁰ כל שהוא או המתקן כלי באיזה דבר²¹ שיתקן - חייב. לפיכך²² אסור להשמיע קול של שיר בשבת - בין בכלי שיר, כגון פנורות ונבלים, בין בשאר דברים. אפלו להכות באצבע על הקרקע או על הלוח, או אחת כנגד אחת, פדרף המשוורים, או לקשקש את האגוז לתניוק, או לשחק בו בזוג²³, כדי שישתק. כל זה וכיוצא בו אסור, גזרה שמה יתקן כלי שיר.

(19) שבת עג, א: "שכן האומן מכה בקורנס על הסדן להחליקו בגמר מלאכה" (רש"י), ורבינו חננאל פירש: "שהאומן מכה בפטיש על הכלי להשוות עקמיותו, וכן על האבן שבבניין להשוותה לחברותיה, וזהו גמר מלאכה". (20) שבת קג, ב. ובניגוד לדעת רש"י שחייב משום ממחק - לדעת רבינו חייב משום מכה בפטיש. ובנוסח אחר: "הגורר" (ויניציאה). וכן מובא בפ"י ה"טז. (21) בנוסח אחר: "באיזה דבר משתיהם חייב" (מעשה רוקח). (22) עירובין קד, א. (23) פעמון.

ה. אין²⁴ מספקין²⁵ ולא מרקדין ואין מטפחין²⁶ בשבת, גזרה שמה יתקן כלי שיר. ולספק בלאחר יד - מתר. אין שטין על פני המים, גזרה שמה יתקן חבית של שייטין²⁷. ברכה²⁸ שבחצר - מתר לשוט בתוכה; שאינו בא לעשות חבית של שייטין. והוא שיהיה לה שפה מקפת, שלא יעקר ממנה המים, כדי שיהיה הפר והפרש בינה ובין היים²⁹.

(24) משנה, ביצה לו, ב. וב'ספרא' (אחרי פרק ז) אמרו: "מנין שלא יספוק ולא יטפח ולא ירקד - תלמוד לומר:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היתה נקובה, לא יתן עליה שעה מפני שהוא ממרח. אמר רבי יהודה, מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב (שם מקום), ואמר: חוששני לו מחטאת (שמא מירח השעה לדבקה בדפני הכלי סביב הנקב).⁶⁴ מלבד איסור סתימת הנקב שנוכר בהלכה ג', אם סתמו בשעה - חייב גם משום ממרח (כסף-משנה).

יב. פותב - מאבות מלאכות. לפיכך⁶⁵ אסור לכהול⁶⁶ בפוף⁶⁷ וכיוצא בו בשבת, מפני שהוא פכותב⁶⁸. ואסור⁶⁹ ללוות ולהלוות, גזרה שמא יכתב⁷⁰. וכן אסור לקנות ולמכור ולשפר ולהשפיר, גזרה שמא יכתב. לא⁷¹ ישפר אדם פועלים בשבת, ולא יאמר לחברו לשפר לו פועלין. אבל לשאל ולהשאיל - מתר⁷². שואל⁷³ אדם מחברו פדי זין וכדי שמן, ובלבד שלא יאמר לו "הלוני".

(65) משנה, שבת צד, ב. (66) לצבוע. (67) מין אבק כחול, שנותנות הנשים סביבות עיניהן. (68) "שמולין המכחול סביב העין, כאדם המולין קולמוס סביב האות" (רש"י); וכן כתב רבינו בפירוש המשנה, כי כוחל הרי הוא ככותב וכן היא מסקנת הגמרא (שבת צה. לפי כת"י מינכן) "כוחלת משום כותבת". (69) שבת קמח, א. (70) את החוב שלא ישכח. (71) שבת קנ, א. (72) השאלה היא לזמן מועט, ולכן לא גזור שמא יכתוב, אבל הלוואה היא לזמן מרובה, וחוששים שמא יכתוב (רב אלפס). (73) משנה, שבת קמח, א.

יג. אחד⁷⁴ המוכר בפכה⁷⁵ או במסירה - אסור. [ואסור לשקל] - בין במאזנים, בין שלא במאזנים. וכשם⁷⁶ שאסור לשקל, כך אסור למנות ולמדד⁷⁷ - בין בכלי מדה, בין ביד, בין בחבל.

(74) ראה הל' יום-טוב פ"ד הי"ט וב'. (75) שהחליטו על המקח ולא מסרו לו. (76) משנה, שבת קנז, ב. (77) אבל מותר לומר לחבירו: מלא לי כלי זה, אף שהוא כלי של מידה, כיון שאינו מזכיר לו שם מידה (פ"ד מהלכות יו"ט הלכה כא).

יד. אין⁷⁸ דנין⁷⁹ בשבת, ולא הולצין⁸⁰ ולא מובמין⁸¹ ולא מקדשין⁸²; גזרה שמא יכתב. ואין מקדישין⁸³ ולא מעריכין⁸⁴ ולא מחרימין⁸⁵, מפני שהוא כמקח וממכר⁸⁶. ואין מגביהין תרומות ומעשרות, שגזרה דומה למקדישין⁸⁷ אותן פרות שהפריש. ועוד, מפני שהוא כמתקן אותן בשבת. ואין⁸⁸ מעשרין את הבהמה⁸⁹, גזרה שמא ירשם בסקרא⁹⁰. ומקדישין⁹¹ אדם פסח⁹² בשבת⁹³, וחיגיתו⁹⁴ ביום טוב; שזו - מצות היום היא. וכשם שאין מקדישין, כך אין מקדישין מי חטאת⁹⁵.

(78) משנה, ביצה לו, ב. (79) שמא יכתוב פסק-דין. (80) חליצת נעל היבם, שאינו רוצה לייבם את אשת אחיו

מדיחן לאכול בהן בצהרים; בצהרים, מדיחן לאכול בהן במנחה; מן המנחה ואילך - שוב אינו מדיחן. (44) מחבות עמוקות לטיגון ובישול. (45) לצורך יום חול (מגיד-משנה). (46) שבת קיג, א. (47) שהוא טורח משבת לחול.

ח. אסור⁴⁸ להטביל פלים טמאין בשבת, מפני שהוא כמתקן פלי. אבל אדם טמא מתר לטביל, מפני שגזרה כמקרא⁴⁹. ואין⁵⁰ מדין⁵¹ עליו בשבת. המטביל⁵² פלים בשבת: בשוגג - ישתמש בהן, במזיד - לא ישתמש בהן עד למוצאי שבת⁵³. ומתר להטביל את המים הטמאים בשבת. כיצד יעשה? נותן בכלי שאינו מקבל טמאה, כגון כלי אבנים, ומטביל הפלים במקוה, עד שיעלה מי המקוה עליהן ויטהרו.

(48) משנה, ביצה יז, ב. (49) רוחץ לתענוג ולהצטנן, ולא להטהר מטומאתו. (50) משנה בפסחים סה, ב (מעשה רוקח). (51) הזאת שלישי ושביעי לטהר טמא מת מטמאתו (במדבר יט). (52) תרומות פ"ב מ"ג. (53) כמבואר בפ"ו הכ"ג.

ט. אין מגביהין⁵⁴ תרומות ומעשרות בשבת, מפני שגזרה כמתקן דבר שלא היה מתקן.

(54) משנה, ביצה לו, ב. אין מפרישים תרומות ומעשרות.

י. מעבד - מאבות מלאכות הוא. והמרבץ⁵⁵ עור בשמן, כדרך שהעבדנים עושים - הרי זה מעבד, וחיב. לפיכך⁵⁶ לא יסוף אדם רגלו בשמן והוא בתוף המנועל⁵⁷ או בתוף הסנדל החדשים; אבל סף הוא את רגלו שמן ולובש⁵⁸ מנועלו או סנדלו, אף-על-פי שהן חדשים. וסף כל גופו שמן ומתעגל על גבי קטבליא⁵⁹ חדשה, ואינו חושש. במה דברים אמורים? כשהיה השמן מועט, כדי שיצחצח העור בלבד; אבל אם היה בכשרו שמן הרבה, כדי שירבץ העור - הרי זה אסור⁶⁰, מפני שהוא כמעבדו. והפל - בחדשים, אבל בישנים⁶¹ - מתר.

(55) מבואר בפ"א ה"ה וה"ו. (56) שבת קמא, ב. (57) "מפני שהמנועל נהנה ממנו ונמצא מעבדו" (רש"י). (58) כיון שבשעת הסיכה לא נגע השמן בעור - מותר. (59) "עור שעושים ממנו משטחות לשולחן ולמיטה" (רש"י). (60) אף שאינו מתכוון לזה (גמרא, שם). (61) אין בהם משום חשש עיבוד.

יא. הממרח⁶² רטיה בשבת - חיב משום מוחק את העור. לפיכך אין סותמין נקב בשערה⁶³ וכיוצא בה, שמא ימרח⁶⁴. ואפלו בשומן אין סותמין את הנקב, גזרה משום שערה.

(62) כמבואר בפ"א ה"ו. (63) משנה, שבת קמו, א: "ואם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָף-על-פי שִׁיחַד מְקוֹמָן מְקֻדָּם הַשָּׁבֵת, וְהָרִי הֵן יְדוּעִין וּמְנַחֵין בְּצַד הַפְּרוֹת. וְאִם הָיָה כֹּהֵן אוֹ עֹנֵי לְמוֹדִים¹⁰⁹ לְאָכַל אֶצְלוֹ - יָבֹאוּ וְיֵאָכְלוּ; וּבְלִבְדָּ שְׂוִידִיעַ לְכֹהֵן, שְׂוִי שְׂאֵנֵי מְאָכִילָה תְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וְיִדְוִיעַ¹¹⁰ לְעֹנֵי, שְׂוִי שְׂאֵנֵי מְאָכִילָה מַעֲשֵׂר עֹנֵי.

(105) דמאי פ"ד מ"ד. (106) שאמר בערב שבת: מה שאני חייב להפריש יהיה בצפוניו או בדרומו של צבור הפירות, אבל לא הוציא את התרומות והמעשרות למקום אחר. (107) שהלוי צריך להפריש תרומה לכהן ממעשר שהוא מקבל מישראל, אבל תרומה גדולה רגילים לתתה מיד לכהן, ואין הדרך להשאירה בבית ישראל אחר שקרא שם עליה. (108) ליתנם לכהן או לעני, שאסור לתת המתנות בשבת (רבינו בפירוש המשניות שם). (109) רגילים לאכול על שולחנו. (110) שאם אינו מודיעים, הם סבורים שמשלו הוא מאכילם, ואסור להאכיל לאורחיו תרומות ומעשרות (פירוש המשניות ורע"ב). ועוד: שגונב דעת הבריות (תפארת ישראל').

יז. אָסוּר¹¹¹ לְהַפִּיס¹¹² וּלְשַׁחַק בְּקִבְיָא¹¹³ בַּשָּׁבֵת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִקְחָ וּמִמְכָּר. וּמִפְּיֵס אָדָם עִם בְּנָיו וְעִם בְּנֵי בֵיתוֹ¹¹⁴ עַל מְנָה גְדוּלָה כְּגֹנֵד מְנָה קְטָנָה, מִפְּנֵי שְׂאֵין מְקַפְּדִין¹¹⁵.

(111) משנה, שבת קמח, ב. (112) להטיל גורלות. (113) "אלו שמשחקים בעצים או בצרורות או בעצמות וכיוצא בהן, ועושים תנאי ביניהם שכל הנוצח את חבריו באותו שחוק, יקח ממנו כך וכך" (רבינו בפ"ו מהל' גזילה ואבידה ה"י) ודבר זה אף בחול אסור משום גזל מדבריהם (שם). (114) דרך משחק על יד השולחן בשבת (פירוש המשניות). (115) ולא יבואו לידי מדה ומשקל, שהרי אביהם נותן להם הכל משלו.

יח. אָסוּר¹¹⁶ לְחַשֵּׁב חֲשׁוֹנוֹת, שֶׁהוּא צָרִיף לְהֵן, בַּשָּׁבֵת¹¹⁷ - בֵּין שְׁעָבֵר, בֵּין שְׁעֵתִיד לְהִיּוֹת - גְּזֵרָה שְׂמָא יִכְתֹּב. לְפִיכָף, חֲשׁוֹנוֹת שְׂאֵין בְּהֵן צָרָף - מִתֵּר לְחַשְׁבֵּן. בִּיצֵד? כְּמָה סָאֵין תְּבוּאָה הָיָה לָנוּ בַּשָּׁנָה פְּלוּנִית, כְּמָה דִּינָרֵין הוֹצֵיא בְּחֲתָנוֹת בְּנוֹ, וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ; שֶׁהֵן בְּכָלֵל שִׁיחָה בְּטָלָה, שְׂאֵין בְּהֵן צָרָף כָּלֵל. הַמְּחַשֵּׁב אוֹתָן בַּשָּׁבֵת - כְּמַחֲשֵׁב בְּחֵל¹¹⁸.

(116) שבת קנ, א. (117) המילה "בשבת" מתייחסת לתחילת ההלכה: אסור בשבת לחשב חשבונות שהוא צריך להן, בין לשעבר בין לעתיד להיות (מעשה ורוקח). (118) אבל אין שיחה בטלה ראויה ליראי חטא (מגיד-משנה).

יט. אָסוּר¹¹⁹ לְקָרוֹת בְּשִׁטְרֵי הַדְּיוֹטוֹת¹²⁰ בַּשָּׁבֵת; שְׂלָא יְהֵא פְּרָרָף חֵל, וְיָבֹא לְמַחַק. מוֹנָה¹²¹ אָדָם פְּרָפְרוֹתֵיו¹²² וְאֵת אוֹרְחָיו מִפְּיּוֹ, אָבֵל לֹא מִן הַכֶּתֶב¹²³, כְּדֵי שְׂלָא יִקְרָא בְּשִׁטְרֵי הַדְּיוֹטוֹת. לְפִיכָף, אִם הָיוּ הַשְּׂמוֹת חֲקוּקִין עַל הַטְּבֵלָא אוֹ עַל הַכֶּתֶל -

המת, ואסור שמא יכתוב שטר חליצה. (81) שמא יכתוב שטר כתובה ליבמה. (82) אשה, שמא יכתוב שטר אירוסין וקידושין. (83) חפץ לה'. (84) להעריך ערך נפשו של הנודר להקדש לפי שנותיו (ויקרא כז). (85) האומר: הרי בהמה זו חרם - לבדק בית המקדש. (86) אין הכוונה שאסור שמא יבוא לידי מקח וממכר, שהרי מקח וממכר גזירת חכמים היא, ואין גוזרים גזירה לגזירה, אלא שטעם האיסור באלה, שזה למקח וממכר: שמא יכתוב. (87) ראה למעלה הלכה ט ונכאן הוסיף טעם זה לתרומת חוץ לארץ שאוכל והולך ואחר כך מפריש (בכורות כז). ואין בה הטעם של מתקן, ואסור להפרישה משום מקדיש, עיין ביצה ט. (88) משנה, בכורות נז, ב. (89) מעשר בהמה "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש לה'" (ויקרא כז, לב). (90) צבע אדום שרושמים בו את העשירי שיצא בפתח הדיר (ומה שלא אסרו בזה כבכל מקדיש, עיין 'תוספות' חגיגה ח. ד"ה משום סקרא). (91) שבת קמח, ב. (92) קרבן הפסח. (93) בערב פסח שחל בשבת, שהקרבן הפסח דוחה את השבת. (94) "חגיגה האמורה בתורה היא שיקריב שלמים ביום-טוב הראשון של חג בבואו לבית המקדש" (הל' חגיגה פ"א ה"א). (95) "ספרי" (פ' בהעלותך פיסקא סה - "צפנת פענח"); "נתינת אפר הפרה על המים שנתמלאו הוא הנקרא "קידוש", והמים האלה שניתן עליהם האפר הם הנקראים מי חטאת ומים מקודשים", ובהם היו מטהרים את הטמאים (רבינו בהל' פרה אדומה פ"ו ה"א).

טו. הַמְּגַבֵּיהַ⁹⁶ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת בַּשָּׁבֵת אוֹ בְּיוֹם טוֹב: בְּשׁוּגָג - יֵאָכֵל מִמֶּה שֶׁהִתְקִין, בְּמִזֵּיד - לֹא יֵאָכֵל עַד מוֹצָאֵי שָׁבֵת⁹⁷. וּבֵין כֶּף וּבֵין כֶּף תִּקְוֶן⁹⁸ אֶת הַפְּרוֹת. וְכֵן הַמְּקַדְּשֵׁי⁹⁹ אוֹ הַמְּעַרְיָה אוֹ הַמְּחִרִים בַּשָּׁבֵת - בֵּין בְּשׁוּגָג, בֵּין בְּמִזֵּיד - מִה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוּי; וְאֵין צָרִיף לִזְמַר בְּיוֹם טוֹב. וְכֵן הַמְּקַנְהָ¹⁰⁰ לְחִבְרוֹ בַּשָּׁבֵת - קָנָה. מַעֲשֵׂרֵין¹⁰¹ אֶת הַדְּמָאֵי¹⁰² בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת¹⁰³, אָבֵל לֹא אֶת הַדְּמָאֵי¹⁰⁴.

(96) תרומות פ"ב מ"ג. (97) כמבואר בהלכה ח. (98) שיצאו מכלל טבל. (99) ר"ף ביצה פרק ה בשם הירושלמי. (100) בבא-קמא ע, א. (101) משנה, שבת לד, א. (102) "בימי יוחנן כהן גדול שהיה אחר שמעון הצדיק, שלחו בית-דין הגדול ובדקו בכל גבול ישראל, ומצאו שהכל זהירים בתרומה גדולה ומפרישים אותה, אבל מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני, היו עמי הארץ מישראל מקילים לעצמם ולא היו מפרישים אותם, לפיכך גזרו שלא יהיו נאמנים על המעשרות אלא אנשים נאמנים, אבל עמי הארץ פירותיהן ספק ואין נאמנים לומר מעושרין הן, וזהו הנקרא דמאי" (רבינו בהל' מעשר פ"א ה"א). וראה למעלה פ"א מהל' ברכות ה"כ. (103) ספק יום ספק לילה (כמבואר בפ"ה ה"ד), ולא גזרו בו משום שיש ספק בזמן ובפירות. (104) טבל.

טז. מִי¹⁰⁵ שֶׁקְרָא שֵׁם¹⁰⁶ לְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר¹⁰⁷ שֶׁל דְּמָאֵי אוֹ לְמַעֲשֵׂר עֹנֵי שֶׁל וְדָאֵי - לֹא יִטְלֵם¹⁰⁸ בַּשָּׁבֵת,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(רבינו בהל' עבדים פ"ט ה"ח). (135) לפני הסעודה השניה.

כב. במה¹³⁶ דברים אמורים? במציל בכלים הרבה¹³⁷, או שהיה ממלא כלי ומוציאו ומערה, וחוזר וממלא אותו שנית - הוא שאין מציל אלא מה שהוא צריך לו; אבל אם הוציא כלי אחד בהוצאה אחת, אף-על-פי שיש בו כמה סעודות - מתר.

(136) משנה, שבת קב, א. (137) אפילו בפעם אחת.

כג. פיצד? מציל סל מלא כפרות, אף-על-פי שיש בו כמה סעודות, ועגול של דבלה¹³⁸, וקבית של יין. וכן אם פרש טליתו וקבץ בה כל מה ששיכול להוציא, והוציאה מלאה בקבת אחת - מתר.

(138) תאנים מיובשות כבושות בצורת עיגול.

כד. ואומר¹³⁹ לאחרים: בואו והצילו לכם¹⁴⁰! וכל אחד ואחד מציל מזון שהוא צריך לו¹⁴¹, או כלי אחד שמחזיק אפלו דבר גדול. והרי הוא של מציל. ואם לא רצה המציל לקחתו ונתנו לבעליו - מתר לו לטל ממנו אחר השבת שבר עמלו¹⁴²; ואין זה שבר שבת¹⁴³, שהרי אין שם מלאכה ולא אסור, שלא הוציאו אלא במקום מערב¹⁴⁴.

(139) משנה, שבת קב, א. (140) אבל לא בשבילו, שלא הותרו לו אלא שלש סעודות. (141) כיון שאמר: בואו והצילו לכם, הפקיר את הכל. (142) כמפורש במשנה שם: "ואם היו פקחין, עושין עמו חשבון אחר השבת. (143) שאילו רצה המציל לקחת לעצמו - הכל הרי הוא שלו, שהרי זכה בכל מן ההפקר, והוא אינו נוטל שבר עבודת ההצלה, כי אם שבר החפצים שהוא מחזירם מרצונו (גמרא ופירוש המשניות). (144) שלגבי אחרים, הרי הדבר כמו מציאה שלא התירו בה שום איסור (ראה למעלה פ"ו הכ"ב) ועיין 'מגן אברהם' סי' של"ד סק"ג ומחצית השקל' שם.

כה. הציל¹⁴⁵ פת נקיה¹⁴⁶ - אינו חוזר ומציל פת שאינה נקיה; אבל אם הציל פת שאינה נקיה - חוזר ומציל פת נקיה. ומציל ביום הפורים מה שהוא צריך לשבת, אם היה יום הפורים בערב שבת¹⁴⁷; אבל אינו מציל בשבת ליום הפורים¹⁴⁸, ואין צריך לומר ליום טוב, ולא משבת זו לשבת הבאה¹⁴⁹. ומה שהוא מציל ללבש - לובש כל מה שהוא יכול ללבש, ועוטף כל מה שהוא יכול לעטף, ומוציא. ואומר לאחרים: בואו והצילו לכם! וכל אחד ואחד לובש ומתעטף בכליו, ומוציא. והרי הוא שלו כמו הפאכל, שהרי מן ההפקר הן זוכין.

(145) שבת קיז, ב. (146) מזון שלש סעודות. וכן הדין

מתר לקרותן, מפני שאינו מתחלף בשטר. ואסור¹²⁴ לקרות בכתב המהלך תחת הצורה¹²⁵ ותחת הדיוקני בשבת¹²⁶. אף לקרות בכתובים¹²⁷ בשבת בשעת בית המדרש¹²⁸ - אסור, גזרה משום בטול בית המדרש; שלא יהיה כל אחד יושב בביתו וקורא, וימנע מבית המדרש.

(119) שבת קטז, ב. (120) שטרי חובות וחשבונות. (121) משנה, שבת קמז, ב. (122) מיני מעדנים. (123) "כי לבד ספרי הנבואות ופירושיהן, אסור לקרוא בשבת ויום-טוב, ואפילו היה אותו הספר בחכמה מן החכמות" (פירוש המשניות). (124) שבת קמט, א. (125) "כגון בני אדם המציירים בכותל חיות משונות, או דיוקנות של בני אדם של מעשים, כגון מלחמת דוד וגלית, וכותבין תחתיה: זו צורת חיה פלונית, וזו דיוקנית פלוני ופלונית" (רש"י). (126) ואם עשאה לשם עבודה-זרה אסור אף בחול להסתכל בהם, שנאמר (ויקרא יט, ד) "אל תפנו אל האלילים" (גמרא ו'תוספות' שם). (127) "רוצה לומר, שלא יקרא ב'כתובים'" (תהלים משלי ואיוב ועוד) כל אחד ואחד בביתו, כדי שלא יבטל בית המדרש, ולא אסרו הקריאה בהם אלא בשעת המדרש בלבד" (פירוש המשניות). (128) "דרכם היה שהיו דורשים לעם בשבתות, ומלמדים לעם חוקי האלהים ותורותיו, והיתה תועלת גדולה לכולם בזה, וזה היו עושים קודם אכילה, ואפילו על החכמים הגדולים היה הרב מקפיד כשלא היו באים לשמוע דבריו, לפי שהקיבוץ ההוא ברוב עם היה חיזוק הדת ושמירת גדריו (מגיד-משנה).

כז. נפלה¹²⁹ דלקה בחרצ¹³⁰ בשבת - אינו מציל כל מה שיש בחרצ לחצר אחרת שבאותו המבוי, אף-על-פי שערבו; גזרה שמה יכפה הדלקה פרי שניציל, מפני שאדם בהול על ממונו. לפיכך גזרו, שלא יציל אלא מזון שהוא צריך לו לאותו שבת, וכלים שצריך להשתמש בהן בשבת, ובגדים ששיכול ללבש; שנגמץ מתאש מן הכל, ואינו בא לידי פבוי. ואם לא ערבו - אף מזונו וכליו אינו מציל.

(129) משנה, שבת קיז, ב. (130) אבל בחצר אחרת שאין בה הדליקה אינו בהול, ומותר להציל הכל מחשש הדליקה שבחצר הסמוכה (מגיד-משנה).

כח. ומה¹³¹ הוא מציל למזונו? אם נפלה דלקה בקלי שבת - מצילין מזון שלש סעודות¹³², הראוי לאדם - לאדם¹³³, והראוי לבהמה - לבהמה¹³⁴; נפלה בשחרית¹³⁵ - מצילין מזון שתי סעודות; במנחה - מצילין מזון סעודה אחת.

(131) משנה, שבת קיז, ב. (132) שחייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת, כמבואר בפ"ל ה"ט. (133) מזון שלש סעודות עבור כל אחד מבני ביתו ('פרי מגדים'). (134) "שמקדימים מזון הבהמות והעבדים לסעודת עצמן"

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בבשר ודגים ושאר מיני אוכלין, אם הציל כבר מין אחד, יכול לומר במין השני אני חפץ (או"ח סי' שלד). (147) בזמן שהיו מקדשים על פי הראיה, אבל בזמננו אין יום הכיפורים חל לא בערב שבת ולא באחד בשבת, כמבואר בהל' קידוש החודש פ"ז ה"א. (148) למוצאי יום הכיפורים (רש"י). אף-על-פי שיש טעם להתיר, משום שמצוה לאכול במוצאי יום הכיפורים ('תוספות' שם). (149) שהרי יש לו זמן להכין אוכל בשבילו.

כ"ו. מִתְּרֵי 150 לְהַצִּיל כֹּל כְּתֵבֵי הַקֶּדֶשׁ 151 שְׂיֵשׁ בְּחֶצֶר לְחֶצֶר אַחֶרֶת שְׂפָאוֹתוֹ הַמְּבֹי, וְאֶף-עַל-פִּי שְׂלֵא עֲרֹבו; וּבִלְבָד שְׂיִהְיֶה לְמִבּוֹי שְׂלֵשׁ מַחְצוֹת וְלִחֵי אֶחָד 152. וְהוּא, שְׂיִהְיֶה כְּתוּבִין אֲשׁוּרִית 153 וּבִלְשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ; אֲבָל אִם הָיוּ כְּתוּבִין בְּכָל לְשׁוֹן אוֹ בְּכֶתֶב אַחֵר - אֵין מְצִילִין אוֹתָן, אֲפִלּוּ הָיָה שָׁם עֲרֹבו. וּבַחֵל אֲסוּר לְקִרְוֹת בָּהֶם 154, אֲלֵא מִנִּיחָן בְּמָקוֹם הַתֵּרָף וְהֵן מִתְאַבְּדִין מֵאֲלֵיהֶן.

(150) משנה, שבת קטו, א. (151) תורה נביאים וכתובים. (152) כמבואר בפ"ז ה"ב. (153) הוא הכתב שבספרי התורה שלנו. (154) שבת קטו, א: "מעשה באבא חלפתא שהלך אצל רבן גמליאל בריבי לטבריה, ומצאו שהיה יושב על שולחנו. . . ובידו ספר איוב תרגום, והוא קורא בו. אמר לו: זכור אני ברבן גמליאל אבי אביך, שהיה עומד על גבי מעלה בהר-הבית, והביאו לפניו ספר איוב תרגום, ואמר לבנאי: שקעוהו תחת הנדבך (שורת אבני הבנין), אף הוא ציוה עליו וגנוזו. רבי יוסי ברבי יהודה אומר - מניחן במקום התורפה (=מקום גלוי) והן מרקיבין מאליהן".

כ"ז. הָיוּ 155 כְּתוּבִין בְּסֵם 156 וּבִסְקָרָא 157 - אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינוּ כְּתֵב שֶׁל קִנְמָא, הוֹאִיל וְהֵן כְּתוּבִין אֲשׁוּרִית וּבִלְשׁוֹן קֶדֶשׁ - מְצִילִין אוֹתָן. גְּלִיזִין 158 שֶׁל סְפָרִים, שְׁלֵמְעֵלָה וְשְׁלֵמְטָה וְשְׁבִין פֶּרֶשָׁה לְפָרֶשָׁה וְשְׁבִין דָּף לְדָף וְשְׁבַתְחַלַּת הַסֵּפֶר וְשְׁבַסוּף הַסֵּפֶר - אֵין מְצִילִין אוֹתָן. הַבְּרֻכּוֹת 159 וְהַקְּמֵעִין 160, אֶף-עַל-פִּי שְׂיֵשׁ בָּהֶן אוֹתֵיית שֶׁל שָׁם וּמַעֲנֵנֹת הַרְבֵּה שֶׁל תוֹרָה - אֵין מְצִילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלָקָה.

(155) שבת קטו, ב. (156) צבע לכתובה. (157) צבע אדום בהיר, ושניהם אינם כשרים לכתובת ספר תורה. (158) החלק הבלתי כתוב, המקיף את הכתב. (159) "מטבע הברכות שחיקנו חכמים, כגון 'שמונה עשרה' ושאר ברכות" (רש"י) - כעין סידורי תפילה שלנו. (160) שכתובים בהם פסוקים מעניינות (פרשיות) של תורה לסגולה ולרפואה.

כ"ח. סֵפֶר 161 תוֹרָה 162 שְׂיֵשׁ בוֹ לְלֶקֶט שְׂמוּנִים וְחֻמֶּשׁ אוֹתֵיית מִתּוֹךְ תְּבוֹת שְׁלֵמוֹת, וְאֲפִלּוּ בְּכִלְלִין "יְגַר שְׁהִדוֹתָא" 163; וְכֵן אִם הָיְתָה בָּהּ פֶּרֶשָׁה שְׂאִין בָּהּ שְׂמוּנִים וְחֻמֶּשׁ אוֹתֵיית וְיֵשׁ בָּהּ הַזְּכָרוֹת 164, כְּגוֹן "וְיִהְיֶה בְּנִסְעֵ הָאָרֶץ" 165 - מְצִילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלָקָה. וּמְצִילִין תֵּיק 166 הַסֵּפֶר עִם הַסֵּפֶר, וְתֵיק תְּפִלִּין עִם הַתְּפִלִּין, אֶף-עַל-פִּי שְׂיֵשׁ בְּתוֹכָן 167 מְעוֹת.

(161) ספר תורה. (162) שיש בו ללקט שמונים וחמש אותיות מתוך תבות שלמות, ואפילו בכללן "יגרא שהדוהתא" 163; וכן אם הייתה בה פרשה שאין בה שמונים וחמש אותיות ויש בה הזכרות 164, כגון "ויהי בנסע הארץ" 165 - מצילין אותן מפני הדלקה. ומצילין תיק 166 הספר עם הספר, ותיק תפלין עם התפלין, אף-על-פי שיש בתוכם 167 מעות.

~ יום שישי ב' אייר ~

פֶּרֶק אַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים

1) נתבאר בו איסורים של דבריהם, בדברים שאין בהם חשש מלאכה. ומה שהותר מהם, במקום מצוה, או צרכי רבים, ונמשך לזה ביאור שאין עונשי בית-דין דוחין את השבת, אף על פי שהם מצוה. ונסתיים הפרק בהקדמת הודעת סיבות איסור טלטול מקצת דברים בשבת, מצד מהות הדברים, לא מצד הרשויות שבהן הדברים מטולטלין. א. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן אֲסוּרִין בְּשַׁבָּת, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינָם דּוֹמִין לְמִלְאכָה וְאִינָם מְבִיאִין לְיַדֵּי מְלָאכָה. וּמִפְּנֵי מָה נֶאֱסָרוּ? מִשּׁוּם שְׂנֵאָמַר: אִם תְּשִׁיב מִשַּׁבַּת רְגֶלְךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ בְּיוֹם קֶדְשִׁי. וְנֵאָמַר: וּכְפַדְתָּ מַעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְּצֵא חֲפָצֶךָ וְדַבַּר דְּבָר. לְפִיכָךְ אֲסוּר לְאָדָם לְהִלָּךְ בְּחֲפָצָיו בְּשַׁבָּת, וְאֲפִלּוּ לְדַבַּר בְּהֵן, כְּגוֹן שְׂיַדְבֵּר עִם שְׂתָפוֹ מָה יִמְכַר לְמַחֵר אוֹ מָה יִקְנֶה, אוֹ הֵיאָף וּבְנֶה בֵּית זֶה, וּבְכֵי יִצֵּא בּוֹ אֲסוּר, שְׂנֵאָמַר: וְדַבַּר דְּבָר פְּלוּגִי. כֹּל זֶה וּכְיֵצֵא בּוֹ אֲסוּר, שְׂנֵאָמַר: וְדַבַּר דְּבָר - דְּבַר אֲסוּר, הִרְהוּר מִתֵּר.

ב. אֲסוּר 2 לְאָדָם לְפַקֵּד גְּנוּתָיו וּשְׂדוּתָיו בְּשַׁבָּת כְּדֵי לְרַאוֹת מָה הֵן צְרִיכִין, אוֹ הֵיאָף הֵן פְּרוּתֵיהֶן; שֶׁהָרִי זֶה מְהִלָּךְ לַעֲשׂוֹת חֲפָצוֹ. וְכֵן אֲסוּר לְאָדָם שְׂיֵצֵא בְּשַׁבָּת עַד סוּף הַתְּחוּם 3, וְיֵשׁב שָׁם עַד שֶׁתְּחַשֵּׁף, כְּדֵי שְׂיִהְיֶה קְרוֹב לַעֲשׂוֹת חֲפָצָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת; שֶׁהָרִי נִמְצָא הַלוֹכוֹ בְּשַׁבָּת לַעֲשׂוֹת חֲפָצָיו.

2) (מסכת עירובין דף ל"ח עמוד ב'). (3) אלפיים אמה מהעיר כמבואר בפרק כ"ז הלכה א'.

ג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים 4? בְּשֶׁהַחֲשִׁיף עַל הַתְּחוּם לַעֲשׂוֹת דְּבָר שְׂאֲסוּר בְּשַׁבָּת לַעֲשׂוֹתוֹ; אֲבָל אִם הִחֲשִׁיף לַעֲשׂוֹת דְּבָר שְׂמִתֵּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת - הָרִי זֶה מִתֵּר. פִּיצֵד? אֵין מַחֲשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְהִבְיֵא פְרוּת מְחַבְּרִין אוֹ לְשַׁכַּר פּוֹעֲלִין, אֲבָל מַחֲשִׁיף הוּא לְשַׁמֵּר פְּרוּת; שֶׁהָרִי מִתֵּר לְשַׁמֵּר בְּשַׁבָּת 5. וּמַחֲשִׁיף לְהִבְיֵא בְּהִמָּה אוֹ פְרוּת תְּלוּשִׁין 6; שֶׁהַבְּהִמָּה - קוֹרָא לָהּ וְהִיא בְּאֵה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא חוּץ לְתְּחוּם; וּפְרוּת תְּלוּשִׁין - אֵלוֹ הָיוּ שָׁם מַחְצוֹת, הָיָה מִתֵּר לְהִבְיֵא בְּשַׁבָּת. וְכֵן אוֹמַר אָדָם לְחַבְּרוֹ: לְכַרֵּךְ פְּלוּגִי 7 אֲנִי הוֹלֵךְ לְמַחֵר; שְׂאִם הָיוּ שָׁם בְּרַגְנִים 8, הָיָה הוֹלֵךְ לְשֵׁם בְּשַׁבָּת. וְכֵן כֹּל פִּיוֹצָא בְּזֶה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְךָ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי. לֹא מִצְאָתָ שָׁם, הֲבֵא מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי.
לֹא מִצְאָתָ בְּמִנְהָ, הֲבֵא בְּמֵאֲתָיִם. וּבְלִבְדָּ שְׂלֵא יִזְכְּרֵי לֹ
סְכוּם מְקַח³⁶. שְׂקָל אֵלָיו וּבִזְיָצָא בְּהֵן - מִצְוָה הֵן,
וְנֹאמַר: עֲשׂוֹת חֲפְצֵיךָ וְכוּ' - חֲפְצֵיךָ אֲסוּרִין, חֲפְצֵי
שְׁמַיִם מְתָרִין.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מֵתָר לְרוּחַ בְּשֶׁבֶת לְדַבֵּר מִצְוָה - פְּגוֹן שְׁרוּץ לְבֵית הַכְּנֶסֶת, או
לְבֵית הַפְּדֵרֶשׁ וְכוּ'".

מכאן הוראה לעבודת האדם: גם מי שהוא בבחינת
"ראשיכם שבטיכם" ומוסרים לו את השליחות לעסוק
בהפצת המעיינות, אינו יכול לטעון שהוא "תלמיד חכם
(ש) איקרי שבת" ואסור לו לרוץ ולדלג בשבת. על כך
באה ההוראה "מותר לרוץ בשבת לדבר מצוה" ואף שכל
יהודי העוסק בתורה הוא בבחינת שבת, שהרי "לכולי
עלמא בשבת ניתנה תורה" וכביאור אדמו"ר הזקן ששבת
ותורה ענינים אחד, לא רק שמתור לו לרוץ בשבת אלא
יתירה מזה, כפסק הרמב"ם לפנ"ז "מצוה לרוץ לבית
הכנסת ובלשון המשנה "הוי רץ למצוה".

וכמבואר במק"א ש"מת מצוה" ברוחניות הוא יהודי
החי בעוה"ז וכשמדבר אודות מצוות אין בו שום חיות,
וכמו שבנוגע ל'מת מצוה' כפשוטו, חייב אפילו כה"ג
להפסיק באמצע עבודת יוה"כ - "שבת שבתון"
ולהתעסק עם "מת מצוה", כך, ולמעלה מכך צריך
לעזוב עבודתו הכי נעלית כדי להחיות יהודי זה.

(יין מלכות, ספר זמנים, סימן יב
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(18) (מסכת ברכות דף ו' עמוד ב'): "אמר רבי זירא:
בתחילה כשראתי חכמים רצים לשמוע את הדרשה לבית
המדרש, אמרתי: חכמים מחללים את השבת! כיון
ששמעתי מה שאמר רבי יהושע בן לוי: לעולם ירוץ אדם
לדבר הלכה ואפילו בשבת, גם אני מהרתי. (19) (מסכת
שבת דף ק"ג עמוד א'). (20) כחשבון ההוצאות לסעודת
מצוה וכדומה (מגן אברהם ש"ו). (21) משנה (מסכת שבת
דף קנ"ז עמוד א'). (22) ארבעים סאה. (23) בגד שיש בו
שלש אצבעות על שלש אצבעות מקבל טומאת בגדים
(רבינו בהלכות כלים פרק כ"ב הלכה א'). (24) (מסכת
שבת דף ק"ג עמוד א') מקציבים סכומי כסף.
(25) לתיאטרות. (26) אולם מרווח שמסביבו חדרים.
(27) לשאול ולחקור (פירוש המשניות). (28) צרכי רבים
נחשבים לדבר מצוה. (29) בפירוש המשנה כתב רבינו:
"דבר מצוה - בשדוכי הבנים והבנות". (30) (מסכת
קדושין כ"ט עמוד א') "האב חייב בבנו: למולו, לפדותו,
ללמדו תורה, להשיאו אשה וללמדו אומנות". (31) (מסכת
שבת דף י"ב עמוד א'). (32) "צריך להרחיב דעתם שלא
יצטערו" (רש"י). (33) משנה (מסכת שבת דף קנ"א עמוד
א'). (34) "לשאול ולחקור" (פירוש המשניות). (35) שכל

(4) (משנה מסכת שבת דף ק"ג עמוד א'). שאסור להחשיך
על התחום. (5) ראה להלן הלכה ח'. (6) שנתלשו מערב
שבת אבל פירות שנתלשו בשבת שאסורים באכילה
(למעלה פרק כ"א הלכה ז') ואסורים בטלטול - אין
מחשיכים עבורם (מסכת שבת דף ק"ג עמוד ב').
(7) שהוא מחוץ לתחום. (8) סוכות של שומרים, שעל
ידיהן יוכל ללכת בשבת אפילו מחוץ לתחום, אם הן
מובלעות זו לזו בתוך שבעים אמה וארבעה טפחים,
כמבואר בפרק כ"ח הלכה א' וב'.

ד. מֵתָר לְאָדָם לֹאמַר לְפֹעֵל: הֲנִרְאָה שְׁתַּעַמַּד עִמִּי
לְעָרְבָ? אָבֵל לֹא יֹאמַר לוֹ: הֲיֵה נִכּוֹן לִי לְעָרְבָ;
שְׁנִמְצָא עוֹשֶׂה חֲפְצוֹ בְּשֶׁבֶת. וְאֲסוּר¹⁰ לְרוּץ וּלְדַלֵּג
בְּשֶׁבֶת, שְׁנֹאמַר: מַעֲשׂוֹת הִרְכִּיף - שְׂלֵא יְהֵא הַלּוֹכֵף
שֶׁל שֶׁבֶת כְּהַלּוֹכֵף שֶׁל חַל. וְיִוְרְד¹¹ אָדָם לְבוֹר
וְשִׁיחָ¹² וּמְעָרָה, אֲפִלּוֹ הֵן מֵאָה אָמָה, וּמְטַפֵּס וְיִוְרְד
וְשׁוֹתֶה¹³, וּמְטַפֵּס וְעוֹלֶה¹⁴. וְאֲסוּר¹⁵ לְהִרְבּוֹת
בְּשִׁיחָה¹⁶ בְּטִלְהָ¹⁷, שְׁנֹאמַר: וְדַבֵּר דָּבָר - שְׂלֵא יְהֵא
דְבוּרָךְ שֶׁל שֶׁבֶת כְּדְבוּרָךְ שֶׁל חַל.

(9) (מסכת שבת דף ק"ג עמוד א'). (10) (מסכת שבת דף
ק"ג עמוד א'). (11) (מסכת עירובין דף ק' עמוד א').
(12) חפירה ארוכה. (13) לדעת רש"י מותר לרדת גם לא
לצורך שתייה, "בין שיש בהן מים בין שאין בהן מים".
(14) ואין כאן חשש של איסור הילוך כדרך חול, ובטור
אורח חיים סימן של"ו כתב שהחירוש בזה הוא שאין
חוששין שמא יעקור קרקע בירידתו ועלייתו. (15) (מסכת
שבת דף ק"ג עמוד א'). (16) ירושלמי (מסכת שבת פרק
ט"ו הלכה ג'): "רבי שמעון בן יוחאי כשראה את אמו
מדברת הרבה, אמר לה: אמי שבת היום". (17) בתלמוד
(מסכת יומא דף י"ט עמוד ב'): מובא שגם בחול אסור,
ושם: "אמר רבא השח שיחת חולין עובר בעשה, שנאמר
(דברים פרק ו', פסוק ז') "ודברת בס" - ולא בדברים
בטלים". אבל הר"ח פירש שם שהמדובר על המפסיק
באמצע לימודו. ועיין לעיל בפרק ב' מהלכות דעות הלכה
ד'.

ה. מֵתָר לְרוּחַ בְּשֶׁבֶת לְדַבֵּר מִצְוָה, פְּגוֹן שְׁרוּץ לְבֵית
הַכְּנֶסֶת או לְבֵית הַמְּדַרְשׁ¹⁸. וּמִחַשְׁבֵּין¹⁹ חֲשִׁבוֹנוֹת שֶׁל
מִצְוָה²⁰, וּמִוִּדְדִין²¹ מְדִידָה שֶׁל מִצְוָה, פְּגוֹן מְקָה -
לִידַע אִם יֵשׁ פִּשְׁעוֹר²², או פְּגָד - לִידַע אִם מְקַבֵּל
טְמֵאָה²³. וּפּוֹסְקִין²⁴ צְדָקָה לְעֲנִיִּים. וְהוֹלְכִין לְבִתֵּי
כְּנִסְיֹת וּלְבִתֵּי מְדַרְשׁוֹת - וְאֲפִלּוֹ לְטְרַטְיָאוֹת²⁵
וּטְרַקְלִין²⁶ שֶׁל פּוֹתִים - לְפַתְחֵן²⁷ עַל עֶסְקֵי רַפִּים²⁸
בְּשֶׁבֶת. וּמְשַׁדְּכִין עַל הַתִּינוּקוֹת לְאַרְס²⁹, וְעַל הַתִּינוּק
לְלַמְדוֹ סֵפֶר וּלְלַמְדוֹ אֲמָנוֹת³⁰. וּמְבַקְרִין³¹ חוֹלִין
וּמְנַחֲמִים אֲבָלִים. וְהַנֶּכֶס לְבַקֵּר אֶת הַחוּלָה, אוֹמַר:
שֶׁבֶת הִיא מְלֻזְעָה, וְיַפְוָאָה קְרוּבָה לְבוֹא³².
וּמַחְשִׁיכִין³³ עַל הַתְּחוּם לְפַתְחֵן³⁴ עַל עֶסְקֵי פִלָּה וְעַל
עֶסְקֵי הַמֵּת³⁵, לְהַבִּיא לֹא אַרְוֹן וְתַכְרִיכִין. וְאוֹמַר לוֹ:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גם פירות מחוברים שאם לא כן אסור להחשיך על זה כדלעיל הלכה ג'. (50) נלמד ממה שבסמוך בהלכה ט' שלא יספק כו' משמע שלגזור מותר. (51) [כן הוא בגמרא מסכת שבת דף ק"ו עמוד ב': "לנועל את ביתו לשומרו" ושם דף ק"ז עמוד א' אמרו בענין זה שפטור ומותר הוא].

ט. המְשַׁמְרֵי⁵² זְרָעוּ מִפְּנֵי הָעוֹפוֹת, וּמִקְשָׁיו⁵³ וּמִדְלָעוּ⁵⁴ מִפְּנֵי הַחֲיָה - לֹא יִסְפֵּק⁵⁵ וְלֹא יִרְקֵד⁵⁶ כְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשֶׂה בַחֵל; גְּזֵרָה שְׁמָא יִטַּל צְרוּר⁵⁷ וְיִזְרַק אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים.

(52) (מסכת עירובין דף ק"ד עמוד א'). (53) שדה קשואין. (54) שדה דלועין. (55) יכה כף אל כף. (56) ברגל כדי להבריח את העופות והחיות. (57) עיין לעיל פרק כ"ג הלכה ה' "שאין מספקין ולא מרקדין בשבת גזירה שמא יתקן כלי שיר" ועיין שם במגיד משנה שדוקא אם עשה כן לשיר גזרו גזירה זו.

י. כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהֵן אֲסוּרִין מִשּׁוּם שְׁבוּת⁵⁸, לֹא גְזֵרוּ עֲלֵיהֶן בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת⁵⁹; אֲלֵא פַעְעָמוּ שֶׁל יוֹם הוּא שֶׁהֵן אֲסוּרִין, אֲבָל בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת מְתָרִין. וְהוּא, שִׁיחֵיהָ שֶׁם דְּבַר מִצְוָה אוֹ דְחֵק⁶⁰. פִּיצֵד? מִתָּר לוֹ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת לְעֵלוֹת בְּאֵילָן⁶¹ אוֹ לְשׁוּט עַל פְּנֵי הַמַּיִם⁶² לְהַבִּיא לְיָלֵב⁶³ אוֹ שׁוֹפָר⁶⁴. וְכֵן מוֹרִיד מִן הָאֵילָן אוֹ מוֹצִיא מִן הַכְּרָמְלִית⁶⁵ עָרוּב שְׁעֵשָׂה. וְכֵן אִם הָיָה טְרוּד וְנִחְפָּז, וְנִצְרָף לְדָבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת - הֲרֵי זֶה מְתָר. אֲבָל אִם לֹא הָיָה שֶׁם דְחֵק וְלֹא דְבַר מִצְוָה - אֲסוּר. לְפִיכֵךְ אֵין מַעֲשָׂוִין אֶת הַנְּדָא⁶⁶ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִסוּר הַפְּרִשְׁת הַמַּעֲשֵׂר בְּשֶׁבֶת מִשּׁוּם שְׁבוּת; אֲבָל מַעֲשָׂרִים אֶת הַדְּמָא⁶⁷.

(58) דברים המותרים מן התורה וחכמים גזרו עליהם כמבואר בתחלת פרק כ"א. (59) שהוא ספק יום ספק לילה כמבואר בפרק ה' הלכה ד'. (60) צורך גדול. (61) שאסרו חכמים משום גזירה שמא יתלוש כמבואר בפרק כ"א הלכה ו'. (62) שאסרו חכמים גזירה שמא יעשה חבית של שייטין (פרק כ"ג הלכה ה'). (63) למצות נטילה. (64) למצות תקיעה. (65) שאיסור טלטול בתוכו הוא מדרבנן כמבואר בפרק י"ד הלכה י"א. (66) תבואה שלא הופרשה ממנה תרומה ומעשר. (67) פירות עם הארץ שספק אם הפריש מהם מעשרות (ראה פרק כ"ג הלכה ט"ו).

יא. קָטָן⁶⁸ שְׁעֵשָׂה⁶⁹ בְּשֶׁבֶת דְּבַר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת⁷⁰, כְּגוֹן שֶׁתִּלֵּשׁ מַעֲצִין שְׂאִינוּ נְקוּב אוֹ טִלְטַל כְּכְרָמְלִית - אֵין בֵּית-דִּין מְצִינֵן לְהַפְרִישׁוֹ⁷¹. וְכֵן אִם הֵיחָו אָבִיו - אֵין מְמַחִין בְּיָדוֹ⁷².

(68) (מסכת יבמות דף קי"ד עמוד א'): "לרבי יצחק בר ביסני אבדו מפתחות בית המדרש ברשות הרבים בשבת, בא לפני רבי פדת (לשאול מה לעשות), אמר לו הבא לשם

אלו צרכי מצוה הם. (36) סכום מסוים שעליו לא יוסף, מכיון שאין בהקצבה זו מצוה כי אם חסכון ממנו.

ו. מִפְּלִיגִין³⁷ בַּיָּם הַגְּדוֹל³⁸ בְּעָרֵב שְׁבֶת לְדָבָר מִצְוָה, וּפּוֹסֵק³⁹ עִמּוֹ לְשֶׁבֶת - וְאֵינוֹ שׁוֹבֵת⁴⁰. וּמִפְרִירִין⁴¹ נְדָרִים⁴² בְּשֶׁבֶת - בֵּין לְצַרְף שְׁבֶת⁴³, בֵּין שְׁלֵא לְצַרְף שְׁבֶת⁴⁴. וְנִשְׂאֵלִין⁴⁵ לְחֹכֵם עַל הַנְּדָרִים שֶׁהֵן לְצַרְף הַשְּׁבֶת, וּמִתְרִין, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהָיָה לָהֶן פְּנָאֵי לְהַתִּירָן קִדְּם הַשְּׁבֶת; שְׁדָבְרִים אֵלוֹ - מִצְוָה הֵן⁴⁶.

(37) (מסכת שבת דף י"ט עמוד א'). (38) להלן בפרק ל' הלכה י"ג מביא רבינו, שאסור להפליג (לנסוע בספינה) פחות משלושה ימים קודם השבת, משום צער הנוסעים אשר "יחוגו ויגועו כשיכור", לכן יפליג שלשה ימים לפני שבת, כדי "שתתישב דעתו עליו קודם השבת ולא יצטער יותר מדאי". ולדבר מצוה מותר, כי העוסק במצוה פטור ממצוה אחרת ("שלחן ערוך" הרב, רמ"ח) ו"שליחות מצוה דוחה שבת" (במדבר רבה, שלח פרשה ט"ז). (39) מתנה עם הנכרי שישבות. (40) ואם אחר כך אינו שובת אין בכך כלום. (41) משנה (שבת דף קנ"ז עמוד א'). (42) בעל יכול להפך ביום שמעו את נדרי אשתו, והאב - נדרי בתו (עד שלא בגרה ולא נשאת). (43) כגון נדר שלא לאכול בשבת (רש"י). (44) כי אם לא יפר היום, לא יוכל להפך עוד. (45) החכם יכול להתיר נדר אם הנודר מתחרט עליו. (46) אבל נדרים שאינם לצורך השבת ימתין להתירם עד למחר.

ז. אֵין⁴⁷ עוֹנְשִׁין בְּשֶׁבֶת. אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵנְשׁ מִצְוֹת עֲשָׂה⁴⁸, אֵינָה דוֹחָה שְׁבֶת. פִּיצֵד? הֲרֵי שְׁנֵתִיב בְּבֵית דִּין מְלָקוֹת אוֹ מִתָּה - אֵין מְלָקִין אוֹתוֹ וְאֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ בְּשֶׁבֶת; וְשְׂנָאֵמַר: לֹא תִבְעֵרוּ אֶשׁ כָּל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשְּׁבֶת - זוֹ אֲזַהֲרָה לְבֵית-דִּין שְׁלֵא יִשְׂרְפוּ בְּשֶׁבֶת מִי שְׁנֵתִיב שְׂרָפָה, וְהוּא הִדִּין לְשֶׂאֱרָ עֲנִשִׁין.

(47) (סנהדרין דף ל"ה עמוד ב'). (48) ראה בספר המצוות מצות עשה רכ"ד: להכות ברצועה. מצוה רכ"ח: לשרוף העוברים כו' ועיין שם עוד במצוות הסמוכות.

ח. מְתָר⁴⁹ לְאָדָם לְשַׁמֵּר פְּרוֹתָיו בְּשֶׁבֶת - בֵּין תְּלוּשִׁים, בֵּין מְחַבְרִין. וְאִם בָּא אָדָם לְטַל מֵהֵן, אוֹ בְּהֵמָה וְחֵיהָ לְאָכַל מֵהֵן - גּוֹעֵר⁵⁰ בָּהֶן וּמִפָּה בָּהֶם וּמִרְחִיקָן. וְהָלֹא דְבַר זֶה מְחַפְצֵיו הוּא, וְלָמָּה הוּא מְתָר? מִפְּנֵי שְׁלֵא נֶאֱסַר אֲלֵא לְקִנּוּת לְעֲצָמוֹ חֲפָצִים שְׂאִינָן עִתָּה מִצּוּיִם, אוֹ לְהַשְׁתַּכֵּר וּלְהַרְוִיחַ וּלְהַטְפִּיל בְּהִנָּאָה שְׁתִּבּוֹא לְיָדוֹ; אֲבָל לְשַׁמֵּר מְמוֹנוֹ שְׁכָבָר בָּא לְיָדוֹ עַד שֶׁיַּעֲמֵד פְּמוֹת שֶׁהוּא - מְתָר. הֲאֵ לָמָּה זֶה דוֹמָה? לְנוֹעַל בֵּיתוֹ⁵¹ מִפְּנֵי הַגְּנָבִים.

(49) משנה מסכת שבת דף ק"ג עמוד א' "מחשיך הוא על התחום לשמור ומביא פירות בידו" ואמרו בגמרא (שם עמוד ב') שהמדובר בפירות מחוברים. הרי שמותר לשמור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(2) פטיש. (3) לפצח.

ב. ויש פלי שְמֵלֶאכְתּוֹ לְאֶסוֹר, וְהוּא הַפְּלִי שְאֶסוֹר
לְעִשׂוֹת בּוֹ בְשֵׁבֶת דְּבַר שְׁנַעֲשֶׂה לוֹ. כְּגוֹן מִכְתֶּשֶׁת,⁴
וְרִיחִים⁵ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן, שְאֶסוֹר לְכַתֵּשׁ וְלִטְחֵן בְּשֵׁבֶת.

(4) כלי לכתישת דברים יבשים. (5) טחנת-יד.

ג. כֹּל פְּלִי שְמֵלֶאכְתּוֹ לְהֵתֵר - בֵּין הֵיָה שֶׁל עֵץ, אוֹ
שֶׁל חֶרֶס, אוֹ שֶׁל אֶבֶן, אוֹ שֶׁל מִתְּכֵת - מִתֵּר לְטַלְטֵלוֹ
בְּשֵׁבֶת, בֵּין בְּשִׁבִיל עֲצָמוֹ שֶׁל פְּלִי, בֵּין לְצַרְף
מְקוֹמוֹ,⁶ בֵּין לְצַרְף גּוֹפּוֹ.⁷ וְכֹל פְּלִי שְמֵלֶאכְתּוֹ לְאֶסוֹר
- בֵּין הֵיָה שֶׁל עֵץ, אוֹ שֶׁל חֶרֶס, אוֹ שֶׁל אֶבֶן, אוֹ
שֶׁל מִתְּכֵת - מִתֵּר לְטַלְטֵלוֹ בְּשֵׁבֶת, בֵּין לְצַרְף גּוֹפּוֹ,⁸
בֵּין לְצַרְף מְקוֹמוֹ; אֲבָל בְּשִׁבִיל עֲצָמוֹ⁹ שֶׁל פְּלִי -
אֶסוֹר.

(6) משנה (שבת קכב: קכד.) ויסוד איסור טלטול בשבת,
מבואר בפרק הקודם הלכה י"א וי"ב. (7) שלא ישבר או
שלא יגנב, כדלהלן הלכה ד'. (8) שצריך להשתמש במקום
שהכלי מונח. (9) שצריך להשתמש בגוף הכלי. משמע
שאינן טלטל שום כלי אפילו אם מלאכתו להיתר, אלא
דוקא לצורך גופו או מקומו או בשביל עצמו של כלי, אבל
שלא לצורך כלל - אסור לטלטל (מגיד-משנה).
(10) לשימוש של היתר בגוף הכלי, כגון פטיש של נפחים
לפצוץ בו אגוזים, כדלהלן הלכה ז'. (11) שלא ישבר או
שלא יגנב כנ"ל.

ד. פִּיצֵד? מְטַלְטֵל הוּא¹² אֵת הַקְּעָרָה שֶׁל עֵץ לְאָכֵל
בָּהּ אוֹ לִישֵׁב בְּמִקְוָמָה, אוֹ כְּדִי שֶׁלֹא תִגָּנֵב - וְזֶה הוּא
בְּשִׁבִיל עֲצָמָה. וְכֵן אִם טַלְטֵל אוֹתָהּ מִן הַחֲמָה כְּדִי
שֶׁלֹא תִתְיַבֵּשׁ וְתִשָּׁבֵר, אוֹ מִן הַגְּשָׁמִים כְּדִי שֶׁלֹא
תִתְפַּח¹³ וְתִפְסֵד - הֵרִי זֶה מְטַלְטֵל בְּשִׁבִיל עֲצָמָה
וּמִתֵּר, מִפְּנֵי שְמֵלֶאכְתּוֹ לְהֵתֵר.

(12) כלי שמלאכתו להיתר לצורך גופו ומקומו או בשביל
עצמו. (13) תתנפח מרטיבות ותתקלקל.

ה. וְכֵן מְטַלְטֵל הוּא הַרִיחִים אוֹ הַמִּכְתֶּשֶׁת¹⁴ לְשִׁבֵר
עָלֶיהָ אֲגוּזִים אוֹ לְעֵלוֹת עָלֶיהָ לְמִטָּה - וְזֶה הוּא
לְצַרְף גּוֹפּוֹ אוֹ לִישֵׁב בְּמִקְוָמוֹ; אֲבָל אִינוּ מְטַלְטֵלָהּ
כְּדִי שֶׁלֹא תִשָּׁבֵר, וְלֹא כְּדִי שֶׁלֹא תִגָּנֵב. וְכֵן כֹּל פִּיצֵד
בְּזֶה.

(14) שמלאכתם לאיסור.

ו. וְכֹל¹⁵ שְאִינוּ פְּלִי, כְּגוֹן אֶבֶן וּמַעוֹת וְקִנִּים וְקוֹרוֹת
וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - אֶסוֹר לְטַלְטֵלָן. אֲבָן¹⁶ גְדוֹלָה אוֹ קוֹרָה
גְדוֹלָה - אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא נִטְלָת בְּעֶשְׂרֵה בְּנֵי אָדָם,
אִם יֵשׁ תּוֹרֵת פְּלִי עָלֶיהָ - מְטַלְטֵלִים אוֹתָהּ¹⁷. דִּלְתוֹת¹⁸
הַבַּיִת, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵן פְּלִים, לֹא הוֹכֵנוּ לְטַלְטֵל.
לְפִיכָּה, אִם נִתְפָּרְקוּ אֶפְלוֹ בְּשֵׁבֶת¹⁹ - אֵין מְטַלְטֵלִין

תינוק ותינוקת וישחקו שם, ואם ימצאו את המפתחות יביאו
לך. שמע מינה: "קטן אוכל נבילות אין בית דין מצווין
להפרישו" וראה להלן בסמוך. (69) בקטן שלא הגיע
לחנינוך, אבל אם הגיע לחנינוך (שהוא מבין להבדיל בין
איסור להיתר), כיון שחייב אביו לחנכו במצוות כל שכן
שצריך להפרישו מאיסור (תוספות שבת דף ק"כ עמוד א').
(70) זה נאמר על סוף ההלכה, שגם אביו אינו צריך
להפרישו מאיסור דרבנן, אבל בית דין אין צריכים להפרישו
גם אם עושה איסור תורה כמבואר בהלכות מאכלות
אסורות פרק י"ז הלכה כ"ז (כסף משנה). (71) "במה
דברים אמורים בשעשה מעצמו אבל אסור להרגילו בחילול
שבת ומועד, ואפילו בדברים שהן משום שבות" (הלכות
מאכלות אסורות שם). (72) "אף על פי שאין בית דין
מצווין להפריש את הקטן, מצוה על אביו לגעור בו
ולהפרישו, כדי לחנכו בקדושה, שנאמר: חנוך לנער על פי
דרכו וגו'" (שם).

יב. אֶסְרוּ חֲכָמִים לְטַלְטֵל מִקְצַת דְּבָרִים בְּשֵׁבֶת כְּדָרְךָ
שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל⁷³. וּמִפְּנֵי מָה נִגְעוּ בְּאֶסוֹר זֶה?
אָמְרוּ: וּמָה אִם הַזְּהִירוּ נְבִיאִים וְצוּוּ שֶׁלֹא יִהְיֶה
הַלּוֹכֵךְ בְּשֵׁבֶת כְּהַלּוֹכֵךְ בְּחֹל, וְלֹא שִׁיחַת הַשֵּׁבֶת
כְּשִׁיחַת הַחֹל, שְׁנֵאמַר: וְדַבֵּר דְּבַר - קַל וְחָמֹר שֶׁלֹא
יִהְיֶה טַלְטוּל בְּשֵׁבֶת כְּטַלְטוּל בְּחֹל; כְּדִי שֶׁלֹא יִהְיֶה
כִּיּוֹם חֹל בְּעֵינָיו, וְיִבּוֹא לְהַגְבִּיהַ וּלְתַקֵּן פְּלִים מִפְּנֵה
לְפָנָה אוֹ מִבַּיִת לְבַיִת, אוֹ לְהַצְנִיעַ אֶבֶן וְכִיּוֹצֵא
בֵּהֶן; שֶׁהִרִי הוּא בְּטֵל וְיִוָּשֵׁב בְּבֵיתוֹ, וְיִבְקֵשׁ דְּבַר
שִׁיתַעֲסֵק בּוֹ, וְנִמְצָא שֶׁלֹא שֵׁבֶת, וּבְטֵל הַטַּעַם
שְׁנֵאמַר בְּתוֹרָה: לְמַעַן יָנוּחַ.

(73) וזה נקרא בלשון הפוסקים: "מוקצה"; ופרטי הדינים
יבוארו להלן בפרק כ"ה ובפרק כ"ו.

יג. וְעוֹד, כְּשִׁיבְקָר וְיִטְלְטֵל פְּלִים שְמֵלֶאכְתּוֹ לְאֶסוֹר,
אֶפְשָׁר שִׁיתַעֲסֵק בֵּהֶן מַעַט וְיִבּוֹא לִידֵי מְלָאכָה. וְעוֹד,
מִפְּנֵי שְמֵמִקְצַת הָעֵם אֵינִם בְּעֵלֵי אֲמִנוּת, אֲלֵא בְּטַלְטֵין
כֹּל יְמִיָּה, כְּגוֹן הַטַּלְטֵלִין וְיִוָּשְׁבֵי קְרִנּוֹת, שֶׁכֹּל יְמִיָּה
הֵן שׁוֹבְתִים מִמְּלָאכָה; וְאִם יִהְיֶה מִתֵּר לְהֵלֵךְ וְלְדַבֵּר
וּלְטַלְטֵל כְּשֵׁאֵר הַיָּמִים, נִמְצָא שֶׁלֹא שֵׁבֶת שְׁבִיתָהּ
הַנּוֹכֵרֶת. לְפִיכָּה שְׁבִיתָהּ מִדְּבָרִים אֵלוֹ הִיא שְׁבִיתָהּ
הַשְּׂוֶה בְּכָל אָדָם. וּמִפְּנֵי דְבָרִים אֵלוֹ נִגְעוּ בְּאֶסוֹר
הַטַּלְטוּל, וְאֶסְרוּ שֶׁלֹא יִטְלְטֵל אָדָם בְּשֵׁבֶת אֲלֵא
פְּלִים הַצְּרִיךְ לָהֶם, כְּמוֹ שִׁיתַבְּאֵר.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים¹

(1) נתבארו בו מקצת דיני טלטול ולא נשלמו בזה הפרק.

א. יֵשׁ פְּלִי שְמֵלֶאכְתּוֹ לְהֵתֵר, וְהוּא הַפְּלִי שְמֵמִתֵּר
לְעִשׂוֹת בּוֹ בְּשֵׁבֶת דְּבַר שְׁנַעֲשֶׂה לוֹ בְּחֹל. כְּגוֹן: כּוֹס
לְשִׁתוֹת בּוֹ, וְקְעָרָה לְאָכֵל בָּהּ, וְסִפְכִין לְחֵתֵךְ בּוֹ בְּשֵׁר
וְפֵת, וְקִרְנֵס² לְפִצְעָה³ בּוֹ אֲגוּזִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. כִּלְכִלֵּי שְׂמֵקָא עֲלֵיו שְׂמֵקָא יִפְחָתוּ דְמִיּוּ, כְּגוֹן בְּלִים הַמְקַצִּים⁴³ לְסַחֲוֹרָה וְכִלִּים הַקָּרִים בְּיֹתֵר, שְׂמֵקָא עֲלֵיהֶן שְׂמֵקָא יִפְסְדוּ - אָסוּר לְטַלְטֵלָן בְּשֶׁבֶת. וְזֶה הוּא הַנְּקָרָא מְקַצָּה מִחֲמַת חֶסְרוֹן פִּיס. כְּגוֹן: הַמְסַרֵּר⁴⁴ הַגְּדוֹל, וְיִתְדוֹל⁴⁵ שֶׁל מַחְרָשָׁה, וְסַפִּין שֶׁל טַבָּחִים⁴⁶, וְחֶרֶב⁴⁷ שֶׁל אֲשַׁכְּפִים⁴⁸, וְחֶצִין הַחֶרְשִׁים, וְקָרְנָס שֶׁל בְּשָׂמִים, וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן.

(42) משנה, שבת קכג, ב. (43) המיוחדים. (44) כלי נגר לנסר בו עצים. (45) המתכת החדה שבמחרישה לחפירה באדמה. (46) סכין שהקצבים מקצבים בו את הבשר באטלזי (רש"י), ולדעת ה'תוספות' סכין של שחיטה. (47) סכין. (48) סנדלרים.

י. כִּלְכִלֵּי שְׂמֵקָא מִחֲמַת הָאָסוּר - אָסוּר לְטַלְטֵלוֹ⁴⁹. כְּגוֹן: גֵּרִי שֶׁהִדְלִיקוּ בּוֹ בְּשֶׁבֶת, וְהַמְנֹרָה שֶׁהִיָּה⁵² הַגֵּר עֲלֵיהָ, וְשֶׁלְחָן שֶׁהָיוּ עֲלָיו מְעוֹת - אֶף-עַל-פִּי שֶׁכָּבֵה הַגֵּר אוֹ שֶׁנִּפְּלוּ הַמְעוֹת - אָסוּר לְטַלְטֵלָן; שֶׁפֶל כִּלְכִלֵּי שֶׁהִיָּה אָסוּר לְטַלְטֵלוֹ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, נֶאֱסָר לְטַלְטֵלוֹ כֹּל הַשֶּׁבֶת כֹּלָּה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִלְךְ הַדָּבָר שֶׁגָּרַם לוֹ הָאָסוּר⁵³.

(49) שבת קנז, א. (50) אפילו לצורך גופו או לצורך מקומו (כסף-משנה). (51) שבת מד, א. (52) שהניחו עליו בכונה (מגיד-משנה). (53) "מיגו דאיתקצאי לבין השמשות, איתקצאי לכולי יומא" (=מתוך, מפני שנעשה מוקצה לבין השמשות, הוקצה לכל היום).

יא. אֲבָל⁵⁴ כִּלְכִלֵּי הַמְקַצָּה מִחֲמַת מְאוּסוֹ, כְּגוֹן גֵּרִי וְשֶׁן שֶׁל גַּפְטֵי וְכִלְכִלֵּי הַצּוּאָה וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - מִתֵּר לְטַלְטֵלָן בְּשֶׁבֶת, אִם הֶצְרָךְ לָהֶן.

(54) שבת קנז, א. (55) של חרס.

יב. כִּלְכִלֵּי הַנְּטִלִין בְּשֶׁבֶת שֶׁנִּתְפָּרְקוּ דְלִתּוּתֵיהֶן, כְּגוֹן דְּלִתּוֹת שְׂדֵה תִּבְּהָ וּמַגְדֵּל⁵⁷ - בֵּין שְׁנֵי תְּפָרְקוּ בְּשֶׁבֶת⁵⁸, בֵּין שְׁנֵי תְּפָרְקוּ קִדְּם הַשֶּׁבֶת - מִתֵּר לְטַלְטֵל אוֹתָן דְּלִתּוֹת. וְכֵן כִּלְכִלֵּי הַנְּטִלִין בְּשֶׁבֶת שֶׁנִּשְׁבְּרוּ - בֵּין קִדְּם הַשֶּׁבֶת, בֵּין בְּשֶׁבֶת - שֶׁבְרִיהֶן נִטְלִין. וְהוּא, שֶׁיְהִיּוּ שְׁבְרִיהֶן עוֹשִׂין מַעֲיִן מְלֹאכְתָּן⁶⁰. פִּיצֵד? שְׁבְרֵי עֲרֵבָה⁶¹ - לְכִסּוֹת בֵּהֶן אֵת פִּי הַחֲבִית; שְׁבְרֵי זְכוּכִית - לְכִסּוֹת בֵּהֶן אֵת פִּי הַפֶּה. וְכֵן כִּלְכִלֵּי בְּיֹצֵא בְּזֶה. אֲבָל אִם אֵין הַשְּׁבְרִים רְאוּיִין לְמִלְאכָה כֹּלָּל - אָסוּר לְטַלְטֵלָן⁶².

(56) משנה, שבת קכב, ב. (57) מבואר בכפ"ב הכ"ה. (58) לא רק נתפרקו בשבת מותרים, שהרי הם מוכנים ועומדים מבין השמשות, כשהיו עדיין מחוברים לכלי, אלא אפילו נתפרקו קודם השבת - מותר לטלטלם, כיון שעומדים לכך לחזור ולחברם לכלי. (59) משנה, שבת קכד, ב. (60) בנוסח אחר: "מעין מלאכה". ונוסחא זו נכונה, שהרי מפרש רבינו "כיצד שברי עריבה לכסות בהן את פי החבית וכו'" וכדעת תנא-קמא של רבי יהודה בשבת

אוֹתָן. וְכֵן הָעֶפֶר וְהַחֹל וְהַמֵּת²¹ - אֵין מְזִיזִין אוֹתָן מִמְּקוֹמָן. וְכֵן שְׂמוֹנָה²² חֵי - הָרִי הוּא פְּאָבָן, וְאָסוּר לְטַלְטֵלוֹ.

(15) שבת קכג, ב. (16) עירובין קב, א. (17) כי לא נתבטל שם כלי ממנה מפני גדלה וכבדה. (18) משנה, שבת קכב, ב. (19) אף שבין השמשות היה מטלטלן כשפתח ונעל, עכשיו כשנתפרקו אין מטלטלים אותן, מכיון שעומדים להתחבר עם הבית (ראה 'מגן אברהם' ס' שח). (20) שבת טז, א. (21) משנה, שבת קנא, ב. (22) שבת קלה, א. שנוולד שמונה חדשים לעיבורו ושערו לקוי ואין צפרניו שלימים כברייתן שהיה ראוי להוולד בחודש התשיעי ויצא קודם שנגמר ("פ"א מהלכות מילה הי"ג) ונחשב כמת שאינו יכול לחיות.

ז. מִתֵּר²³ לְטַלְטֵל הַכִּלְכִלִּים אֶפְלוּ שֶׁלֹּא לְצַרְף תְּשֻׁמִּישׁוֹ, אֲלֹא לְעִשׂוֹת בּוֹ מְלֹאכָה שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה לְתִשְׁמִישָׁהּ. פִּיצֵד? נוֹטֵל אֶדָם קָרְנָס²⁴ לְפַצֵּעַ בּוֹ אֲגוּזִים; קָרְנָס²⁵ - לְחַתֵּף בּוֹ דְּבִלָּה²⁶; מְגֵרָה²⁷ - לְגֵרֵר²⁸ בֵּה אֵת הַגְּבִינָה; מְגֵרְפָה²⁹ - לְגֵרֵף בֵּה אֵת הַגְּרוּגְרוֹת³⁰; אֵת הַרְחַת³¹ וְאֵת הַמְּזוּלָג - לְתַת עֲלָיו אֶכֶל לְקִטָּן; אֵת הַפּוֹשֵׁת³² וְאֵת הַכְּרָר³³ - לְתַחַב³⁴ בּוֹ; מַחַט שֶׁל סְקָאִין³⁵ - לְפַתַּח בּוֹ אֵת הַדֶּלֶת; אֵת הַמַּכְתֶּשֶׁת - לְיִשֵּׁב עֲלֶיהָ. וְכֵן כִּלְכִלֵּי בְּיֹצֵא בְּזֶה.

(23) משנה, שבת קכב, ב. (24) של נפחים או של צורפי זהב (שבת קכג). ואילו קורנס של בשמים - ראה להלן הלכה ט. (25) גרון העשוי לחטוב בו עצים. (26) תאנה יבשה. (27) כעין סכין שפיה עשוי שנים שנים. (28) לחתכה ולחלקה. (29) כלי כעין יד שגורפים בה דברים. (30) תאנים יבשות. (31) כלי עץ לזרות בו דגן ברוח כדי להבר את הבר מן התבן. (32) שיפור קטן עשוי עץ שמכניסים בו את האוכל לתוך הפה. (33) חלק מנול האורגים, הכלי שהאורג מכה בו על הארג. (34) בנוסח אחר: "לדחוף" (שונינו). (35) עושים שקים והמחט שלהם גדולה.

ח. וּמִטַּלְטֵל³⁶ אֶדָם מַחַט שֶׁל יָד³⁷ הַשְּׁלֵמָה לְטַל בֵּה אֵת הַקּוֹץ³⁸; אֲבָל אִם נִטֵּל הַקָּצָה הַנְּקוּב שֶׁלָּהּ, אוֹ הַקָּצָה הַחֹד שֶׁלָּהּ - אֵין מְטַלְטֵלִין אוֹתָהּ³⁹. וְאִם הִיתָה גֵלָם⁴⁰ וְעִדִּין לֹא נִקְבָה - מִתֵּר לְטַלְטֵלָהּ⁴¹.

(36) משנה, שבת קכב, ב. (37) עשויה לחפור בה ומלאכתה לאיסור. (38) "מכאן ראייה, שמתור להוציא מה שנכנס בבשר האדם מן הקוצים והברקנים בשבת, וכמו כן מותר לסחוט החבורה כדי שתצא הליחה ממנה אבל לא להרחיב הפה" (פירוש המשניות). וראה למעלה בפ"י הי"ז. (39) שבטל מהם שם כלי. (40) שלא נגמרה עדיין. (41) שאף-על-פי שכיון שלא ניקבה עדיין, אין שם מלאכתה לאיסור עליה, ואינה ראויה לתפירה - יש לפעמים שמשאירים אותה כך ומשתמשים בה להוציא את הקוצים הנתחבים ביד (גמרא שבת קכג. ורש"י שם).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

75) עוגה דקה אפוייה על גבי גחלים. (76) ואינה טמונה בתוכם, שאם לא כן הרי הוא חותה גחלים בשבת, "מכבה את העליונות ומדליק את התחתונות" (כמבואר בהל' שגגות פ"ז ה"ב) - 'כסף משנה'. (77) מבואר בהלכה ז'. (78) בנוסח אחר: "ננערים בשעת" ('מעשה רוקח'). (79) כלאים פ"א מ"ט. (80) אבל אם העלים מכוסים, אם תוחב בהם כוש או כרכר, נראה כעושה גומא בשבת (מגיד-משנה). (81) מושך אותם. (82) שבת קמב, ב: "לא התיירו כיכר ותינוק אלא למת בלבד" (להלן פכ"ו הכ"א).

טז. נוטל⁸³ אָדָם אֶת בְּנוֹ⁸⁴ שֵׁישׁ לוֹ גַּעְגּוּעִין עֲלִיוֹ⁸⁵ וְהָאֶבֶן⁸⁶ בִּידוֹ⁸⁷, אָבֵל לֹא דִינָר; שְׁאֵם יַפֵּל הַדִּינָר, יִטְלֶנּוּ הָאֵב וְהָאֶב בִּידוֹ. כִּלְפִלְהָ⁸⁸ שְׁהִיְתָה נְקוּבָה, וְסַתֵּם נֶקֶב שְׁלָה בְּאֶבֶן - מִתָּר לְטַלְטֵלָה; שְׁהִי הָאֶבֶן נַעֲשִׂית כְּדַפְּנָן⁸⁹. הִיְתָה הַכִּלְפִּלְה מְלֵאָה פְּרוֹת, וְהָאֶבֶן בְּתוֹךְ הַפְּרוֹת - אִם הָיוּ הַפְּרוֹת רְטֻבִים, כְּגוֹן עֲנָבִים וְתוֹתִים - נוֹטֵל אוֹתָהּ כְּמוֹת שְׁהִיא⁹⁰; שְׁאֵם יַעֲרַר הַפְּרוֹת - יִטְנַפּוּ בְּעַפְרָה, וּבִמְקוֹם הַפְּסֵד לֹא גָזְרוּ.

(83) משנה, שבת קמא, ב. (84) בחצר שמותר לטלטל בה. (85) שהבן משתוקק לאביו, ויתעצב אם לא יקחנו. (86) שהיא מוקצה. (87) ויטלטל מוקצה. (88) סל. (89) אם היא מהודקת יפה "והיא כחלק מן הסל" (פירוש המשניות). (90) "שהכלכלה נעשתה בסיס לאיסור ולהיתר, וההיתר חשוב יותר, ובטל האיסור לגבו, כאילו אינו בסיס רק להיתר" ('מגן אברהם' ס"י טט).

יז. חֲבִיתָא⁹¹ שֶׁשָּׁכַח אֶבֶן עַל פִּיהָ⁹² - מִטָּה עַל צִדָּהּ וְהִיא נוֹפֶלֶת. הִיְתָה בֵּין הַחֲבִיטוֹת⁹³ וְהָאֶבֶן עֲלֶיהָ - מְגַבְיָהָ⁹⁴ לְמִקּוֹם אַחֵר, וּמִטָּה עַל צִדָּהּ שָׁם, וְהָאֶבֶן נוֹפֶלֶת. וְכֵן הַשּׁוֹכֵחַ מַעוֹת עַל הַפֶּר וְצָרִיף לְפָרִי⁹⁵ - נוֹעֵר אֶת הַפֶּר וְהֵן נוֹפֶלוֹת. וְאִם צָרִיף לְמִקּוֹם הַפֶּר - נוֹטֵל אֶת הַפֶּר וְהַמַּעוֹת עֲלָיו. אָבֵל אִם הִנִּיחַ⁹⁶ הַמַּעוֹת מְעַרְבֵי שֶׁבֶת עַל הַפֶּר, אוֹ הִנִּיחַ הָאֶבֶן עַל פִּי הַחֲבִית - הָרִי אֵלָיו אֲסוּרִין לְטַלְטֵלָן, וְאֶפְלוּ נִטְלוּ הַמַּעוֹת וְהָאֶבֶן; שְׁהִי נַעֲשׂוּ בְּסִיס לְדָבָר הָאֲסוּר.

(91) משנה, שבת קמב, ב. (92) והוא צריך לקחת מהיין שבתוכה. (93) שאינו יכול להטות אותה במקומה, שמה תיפול האבן על החבית ותשברנה. (94) לחבית. (95) לשכב עליו. (96) בכוונה.

יח. הָאֶבֶן⁹⁷ שֶׁבְּקִרְוֶיהָ⁹⁸: אִם מְמַלְאִין בָּהּ וְאִינָהּ נוֹפֶלֶת⁹⁹ - הָרִי הִיא כְּמִקְצַת הַקְּרוֹיָה¹⁰⁰, וּמִתָּר לְמֵלֵאת בָּהּ; וְאִם לֹא¹⁰¹ - אִין מְמַלְאִין בָּהּ. כְּגַד¹⁰² שֶׁעַל הַקְּנֵה - שׁוּמְטוּ¹⁰³ מֵעַל הַקְּנֵה¹⁰⁴.

(97) משנה, שבת קכה, א. (98) רבינו ב'פירוש המשניות' ביאר: "קרויה היא כלי חרס ששואבים בו מים, ותולים בו אבן, כדי שיכבד וירד לתחתית המעיין" (וכן פירש בהל' כלים פ"כ ה"א), אבל רש"י פירש: "קרויה היא דלעת יבשה חלולה וממלאים בה מים, ומתוך שהיא קלה אינה שואבת

שם ('מעשה רוקח'), וכן כתב ה'מגיד משנה' שרבינו פסק כתנא-קמא. (61) כלי גדול ושטוח לתשמישים שונים. (62) "ואם נשברו במקום שיכולים להזיק, כגון שברי זכוכית - מותר" (רמ"א ס"י שח ס"ו).

יג. כְּלוּ⁶³ פְּסוּיֵי הַפְּלִים נְטֻלִים בְּשֶׁבֶת. וְהוּא, שֵׁישׁ תּוֹרֵת כְּלוּ⁶⁴ עֲלֶיהֶן. הִיְתָה כְּלוּ מְחַבֵּר בְּקִרְקַע, כְּגוֹן חֲבִית הַטְּמוּנָה⁶⁵ בְּאֶרֶץ: אִם יֵשׁ בְּפִסּוּי שְׁלָה בֵּית אַחִיזָה⁶⁶ - מְטַלְטֵלִין אוֹתוֹ, וְאִם לֹא - אִין מְטַלְטֵלִין אוֹתוֹ. וְכֵן פְּסוּיֵי הַקְּרַקְעוֹת, כְּגוֹן בּוֹרוֹת וְחִרְצִינִין⁶⁷ - אִין מְטַלְטֵלִין⁶⁸ פְּסוּי שְׁלָהֶן. אֲלֵא אִם-כֵּן יֵשׁ לוֹ בֵּית אַחִיזָה. פְּסוּי הַתְּנוּרָה⁶⁹, אֶף-עַל-פִּי שְׁאִין לוֹ בֵּית אַחִיזָה - מִתָּר לְטַלְטֵלוֹ.

(63) משנה, שבת קכו, ב. (64) שאם לא כן - אסורים בטלטול. (65) בטמונה בארץ אנו צריכים לבית אחיזה (וכתנא-קמא של רבי יוסי שם), אבל אם אינו טמון בארץ כמו התנור, אין אנו צריכים בית אחיזה - וכרבי אליעזר בן יעקב (שם קכה). (66) לאחוז בו, שמוכיח שזהו כלי העשוי לקחתו ולהחזירו. (67) חפירות ארוכות בקרקע. (68) מכיון שהוא כיוסי קרקע, דומה לבונה אם מכסה אותו, או כסותר אם נוטל את הכיוסי. (69) רק שוליו מחוברים לקרקע, אבל אין כולו טמון בה וחציו מגולה, לכן לא גזרו חכמים עליו, כמו בכור וחריץ (מגיד-משנה).

יד. שְׁנֵי דְבָרִים⁷⁰, אֶחָד אֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ וְאֶחָד מִתָּר לְטַלְטֵלוֹ, וְהֵן סְמוּכִין זֶה לְזֶה אוֹ זֶה עַל זֶה אוֹ זֶה בְּזֶה, וּבְזֶמַן שֶׁמְטַלְטֵלִין אֶחָד מֵהֶן יִטְלֵטֵל הַשֵּׁנִי: אִם הִיְתָה צָרִיף לְדָבָר שֶׁמִּתָּר לְטַלְטֵלוֹ - מְטַלְטֵלוֹ, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁדָּבָר הָאֲסוּר מְטַלְטֵל עִמּוֹ; וְאִם צָרִיף לְטַלְטֵל דָּבָר הָאֲסוּר - לֹא יִטְלֵטֵלֶנּוּ בְּאוֹתוֹ דָּבָר מִתָּר.

(70) כלל זה הוא בידינו: טלטול מן הצד (=על ידי דבר אחר) לצורך דבר המוקצה - אסור, ואם לצורך דבר המותר - מותר (וראה 'תוספות' שבת מג: ד"ה דכ"ע).

טו. בְּיַצֵּד⁷¹? פְּגָה⁷² שְׁהִיְתָה טְמוּנָה⁷³ בְּתֵבֶן⁷⁴, וְחִרְרָה⁷⁵ שְׁהִיְתָה עַל גְּבִי גַחְלִים⁷⁶ - תּוֹחֵבֶן כְּכוּשׁ⁷⁷ אוֹ כְּכִרְרָה⁷⁹ וְנוֹטֵלָן, וְאֶף-עַל-פִּי שְׁהִתְבֵּן וְהִתְבֵּן לִפְנֵי נְנַעְרִים בְּשֶׁבֶת בְּשַׁעֲרֵת⁷⁸ נְטִילָה. וְכֵן לְפֶתֶת⁷⁹ אוֹ צְנוּנוֹת שְׁהִיוּ טְמוּנִים בְּעַפְרָה, וּמְקַצֵּת הָעֲלִים מְגֻלִים⁸⁰ - שׁוּמְטִין⁸¹ בְּשֶׁבֶת בְּעֵלָה שְׁלָהֶן, וְאֶף-עַל-פִּי שְׁהַעֲפָר נְנוּעָר. אָבֵל אִם הָיָה כְּפָר אוֹ תִינוּק עַל גְּבִי הָאֶבֶן אוֹ עַל גְּבִי הַקְּרוֹהָ - לֹא יִטְלֵטֵל⁸² הָאֶבֶן אוֹ הַקְּרוֹהָ בְּכַפֵּר אוֹ בְּתִינוּק שֵׁישׁ עֲלֶיהָ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(71) שבת קכג, א. (72) תאנה שלא בשלה כל צרכה. (73) היתה טמונה, ולא שהוא טמנה בכוונה, שאם לא כן היא נעשית בסיס לתבן (להלן הלכה יז, ועיין 'תוספות' שבת קכג. ד"ה פגה). (74) המוקצה ומיוחד לעשית טיט.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

את הכלי. ובנוסף אחר: "כשהיתה הטמאה למטה" (ויניציאה) וב'כסף משנה' מבכר את הנוסח הנדפס.

כא. נדבך¹¹⁸ של אבנים שחשב עליו מבעוד יום: אם למדום¹¹⁹ - מתר לישב עליהן למחר, ואם לאו - אסור. חריות¹²⁰ של דקל שגדרן¹²¹ לעצים¹²², ונמלך עליהן מערב שבת לשיבה - מתר לטלטלן¹²³. וכן אם ישב עליהן מבעוד יום - מתר לטלטלן.

(118) שבת קכה, ב: "אמר רבי חנינא: פעם אחת הלך רבי למקום אחד, ומצא נדבך של אבנים (שורת אבני בנין), ואמר לתלמידיו: צאו וחשבו כדי שנשב עליהם למחר". (119) סדרום כדי לישב עליהם, שעשו מעשה והכינום מערב שבת. (120) שבת נ, א. ענפים. (121) שלקטן; בנוסח אחר: "שגדרן" (שונצינו). (122) להסיקן באש. (123) וכאן אין צריך מעשה, כמו בנדבך אבנים, מכיון שחריות יש מהן העומדות לשיבה, ויש להסקה, ואף שחשב מתחילה להסקה, די במחשבה לבד לייחדן לשיבה, שמחשבה מוציאה מידי מחשבה, אבל בנדבך של אבנים העומד לבנין ולא לשיבה, צריך מעשה מיוחד להכינם לשיבה (מגיד-משנה).

כב. הקש¹²⁴ שעל המטה - לא ינענענו בידו¹²⁵, אכל מנענעו בגופו¹²⁶. ואם הוא מאכל בהמה - מתר לטלטלו. וכן אם היה עליו פר או סדין¹²⁷ וכיוצא בהן - מנענעו בידו; שהרי נעשה כמי שישב עליו מבעוד יום. המכניס¹²⁸ קפה של עפר¹²⁹ בביתו, אם יחד לה קרן זוית מערב שבת - מטלטלו בשבת¹³⁰, ועושה בו פל צרכיו.

(124) משנה, שבת קמא, א. והוא עומד להסקה. (125) אסור לטלטל מוקצה. (126) בכתפיו, כי טלטול כלאחר יד (=בדרך שינוי) מותר. (127) הכר והסדין מוכיחים שהקצה את הקש לשכיבה ולא להסקה. (128) שבת נ, א. (129) לכסות בו רוק. (130) אבל אם לא ייחד לו קרן זוית, בטל אגב עפר הבית, ואסור לטלטלו (אר"ח סי' שח).

כג. אסור לבטל כלי מהפנני¹³¹, מפני שהוא כסותר¹³². ביצד? לא יתן פלי תחת הנר בשבת לקבל את השמן הנוטף; שהשמן שבנר אסור לטלטלו, וכשיפול לפלי - יאסר טלטול הפלי שהיה מתר. וכן כל פיוצא בזה. לפיכך אין גוזמנין פלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה¹³³, אכל כופה הוא הפלי עליה¹³⁴. וכן¹³⁵ כופה הפלי על פל דבר שאסור לטלטלו; שהרי לא בטלו, שאם יחפץ - יטלנו.

(131) משנה, שבת מב, ב. ממה שהיה מוכן מבעוד יום. (132) שמתחילה היה מותר לטלטל הכלי, ועכשיו אסור בטלטול כמו שיבאר. וכן פירש רש"י בשבת קכה, ב. אבל בדף מב, ב שם, פירש "שהוא כקובע לו מקום ומחברו

אלא צפה, ונותנים בה אבן כדי להכבירה". (99) שהיא קשורה יפה. (100) כחלק של הקרויה. (101) אם אינה קשורה יפה, הקרויה מתבטלת לגבי האבן ונעשית בסיס לדבר האסור. (102) שבת קמ, א. (103) מוריד את הבגד מהקנה. אבל אסור לקחת את הקנה מתוך הבגד, לפי שאינו כלי ועומד רק להסקה. (104) בגד לאחר כביסה, תולים אותו על קנה לייבוש.

יט. פרות¹⁰⁵ שאסור לאכל, כגון פרות שאינם מעשרין¹⁰⁶, אפילו הן חביבין במעשר מדבריהם¹⁰⁷, או מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו¹⁰⁸, או תרומה טמאה¹⁰⁹, או מעשר שני והקדש שלא נפדו בהלכתן¹¹⁰ - אסור לטלטלן. אכל הדמאי¹¹¹ - הואיל וראוי לעניים¹¹²; וכן מעשר שני והקדש שפדאן, אף-על-פי שלא נתן החמש¹¹³ - מתר לטלטלן.

(105) משנה, שבת קכו, ב. (106) שלא הפרישו מהם תרומות ומעשרות. (107) שרק מדברי חכמים אינם ראויים לאכילה, כפירות שצמחו בעציץ שאינו נקוב (פירוש המשניות). (108) תרומה גדולה, כגון שהקדים הלוי ולקח המעשר אחר שנתמרחת התבואה, קודם שהפרישו ממנה תרומה גדולה, והפריש ממנו תרומת מעשר ולא הפריש תרומה גדולה (רע"ב). (109) שאינה ראויה אפילו לאכילת בהמתו של כהן. (110) "שלא נפדו כהלכה, כגון שיפדה מעשר שני על חתיכה של כסף, וזה הפדיון אינו הגון ולא נעשה כהלכתו עד שיפדה על כסף מפותח. רוצה לומר: מעות מצויירים כמו שכתוב "וצרת הכסף בידך" (דברים יד, כה) - דבר שיש עליו צורה, או שיחלל ההקדש על הקרקע. ואין דין הקדש שיפדה אלא במטלטלין - שיהיה דבר הניתן מיד ליד" (פירוש המשניות). (111) פירות לקוחים מעמי הארץ שאינם זחירים בהפרשת מעשרות, כמבואר בפס"ג הט"ז. (112) "מותר לאכיל את העניים דמאי" (רבינו בהל' מעשר פ"י הי"א). (113) בפדיון מעשר שני והקדש מוסיפים חומש מלבד הקרן (ויקרא כז, לא), אבל אינו מעכב - ומותרים באכילה.

כ. מטלטל¹¹⁴ ישאאל התרומה, אף-על-פי שאינה ראויה לו¹¹⁵; ומטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה או עם החלין, אם היו שניהם בכלי אחד. במה דברים אמורים¹¹⁶? בשהיתה הטהורה למטה¹¹⁷, והיו פרות המתטנפין בקרקע, שאם ינער אותן יפסדו; אכל אם היו אגוזים ושקדים וכיוצא בהן - נוצר הפלי, ונטול הטהורה או החלין, ומניח הטמאה. ואם היה צריך למקום הפלי - בין שהטהורה למעלה, בין שהיתה למטה - מטלטל הפל פאחד.

(114) משנה, שבת קמא, ב. (115) כיון שראויה לכהן. (116) כמו שנתבאר למעלה הלכה טז. (117) אבל אם טהורה למעלה שיכול לקחת את הטהורה, אסור לו לטלטל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

את המחצלת שהדבורים לא יוכלו לצאת, ויעבור על איסור צידה משום "פסיק רישיה ולא ימות" (כמבואר בפ"א). (155) ואינו מבטל כלי מהיכנו. (156) משנה, שבת קכח, ב. (157) שבעלי חיים מוקצים הם, לפי שאינם ראויים היום (מגיד-משנה).

כו. בהמה¹⁵⁸ שפלה לבור או לאמת המים¹⁵⁹: אם יכול לתן לה פרוסה¹⁶⁰ במקומה - מפרנסין אותה עד מוצאי שבת; ואם לאו¹⁶¹ - מביא פרים וכסות ומניח תחתיה, ואם עלתה - עלתה. ואף-על-פי שמבטל פלי מהכנו, שהרי משליכו לבור לתוך המים - מפני צער בעלי חיים¹⁶² לא גזרו. ואסור להעלותה בידו. וכן אין עוקרין¹⁶³ בהמה ותיה ועוף בחצר, אבל דוחין אותן עד שיפנסו. ומדדין¹⁶⁴ עגלים וסוּחיים. תרנגולת שפרקה - אין מדדין אותה, מפני שהיא נשמטת מן היד, ונמצאו אגפיה נתלשין¹⁶⁵; אבל דוחין אותה עד שתפנס.

(158) שבת קכח, ב. (159) ובעלי חיים מוקצים הם בשבת, כמו שנזכר למעלה. (160) להוריד לה אוכלין ומשקין. (161) שהמים עמוקים, ואי אפשר לפרנסה שם. (162) שהוא מן התורה, כמו שכתוב (שמות כג, ה): "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו... עזוב תעזוב עמו", וביטול כלי מהיכנו הוא רק איסור דרבנן ונדהה מפני דבר תורה ('באר הגולה'). ויש אומרים שדעת רבינו שצער בעלי חיים אינו אלא מדרבנן (כמו שנראה מדבריו בפ"ג מהלכות רוצח ה"ט), ואף-על-פי-כן לא אסרו לבטל כלי מהיכנו במקום צער בעלי חיים, שהרי שקדה התורה על מנוחת בעלי החיים בשבת, כמו שנאמר "למען ינוח שורך וחמורך" (שמות כג, יב). ובמכילתא שם: "הוסיף לו הכתוב נייח אחד להיות תולש מן הקרקע ואוכל, אתה אומר לכך בא או אינו אלא יחבשנו בתוך ביתו, אמרת אין זה נייח אלא צער" ('אור שמח'). (163) להגביהם משום מוקצה. (164) אוחז בצוארם ובצדדים ומוליכם (מגיד-משנה). (165) לדעת הראב"ד זהו דבר שאינו מתכוון ומותר. וטעם האיסור משום שנשמטים ומטלטלים בשבת.

פָּרֵק שֵׁשָׁה וְעֶשְׂרִים:

(1) נשלמו בו דיני הטלטול.

א. פל פלי² האורג וחבליו וקנים שלו - מתר לטלטלן, פכלי שמלאכתו לאסור³, חוץ מכבד העליון וכבד התחתון⁴; לפי שאין נטלין⁵, מפני שהן תקועין⁶. וכן העמודים של אורג - אסור לטלטלן, שְׂמָא יתקן הגמות שלהן⁷. ושאר פלי האורג - מתרין.

(2) שבת קיג, א. (3) לצורך גופו ומקומו, כמבואר בפכ"ח ה"ג. ובנוסח אחר: "שמלאכתו להיות" ('מעשה ווקח') וכדעת רש"י שם. (4) יסוד מכונת האריגה הן שתי קורות חזקות משני הצדדים - הנקראים עמודים; בין שניהם מונחים שתי קורות, אחת מלמעלה הנקראת כובד עליון, ואחת מלמטה - הנקראת כובד תחתון; מסביב לכובד

בטיט ודומה למלאכה". (133) כי ביצה שנולדה בשבת אסורה באכילה ובטלטול (ראה הל' יו"ט פ"א ה"ט-ה"כ). (134) הראב"ד הביא בשם הירושלמי: "ובלבד שלא יגע בביצה", ואף שמוקצה אינו אסור אלא בטלטול ולא בנגיעה, חוששים "שמא ינענע הביצה על ידי הכלי" (מגיד-משנה). (135) בניגוד לדעת רבי יצחק האומר שאסור לטלטל כלי לצורך דבר שאסור בטלטול (שבת מג.).

כד. נותנין¹³⁶ פלי תחת הדלף¹³⁷. ואם נתמלא הפלי - שופך¹³⁸ ושונה¹³⁹, ואינו נמנע¹⁴⁰. והוא, שיהיה הדלף ראוי לרחיצה¹⁴¹; אבל אם אינו ראוי - אין נותנין. ואם נתן - מתר לטלטלו במים המאוסין שבו. שאין עושין גרף של רעי לכתחלה¹⁴².

(136) משנה, ביצה לה, ב. (137) "מים הנוזלים מן הגנות בעת ירידת הגשם" (פירוש המשניות), ונותנים כלי לקבל את המים שלא יטנפו את הבית. (138) לחוץ. (139) מחזיר שוב את הכלי תחת הדלף. (140) מלשנות כל היום אם צריך לכך (רש"י). (141) שאם אינם ראויים לרחיצה הם מוקצה ואסור לכתחילה לתת כלי תחתם לקבלם, שהרי הוא עושה גרף של רעי לכתחילה. (142) ביצה לו, ב. אבל עבר ונתן - מותר להוציא.

כה. הבית¹⁴³ של טבל¹⁴⁴ שנושברה - מביא פלי ומניח תחתיה¹⁴⁵; הואיל ואם עבר ותקנו - מתקן¹⁴⁶, הרי הוא כמתקן. ונותנין¹⁴⁷ פלי¹⁴⁸ תחת הנר לקבל ניצוצות¹⁴⁹; מפני שאין בהן ממש, ומתר לטלטל הפלי. קורה¹⁵⁰ שנושברה - אין סומכין אותה בספסל או בארפות המטה¹⁵¹, אלא אם-כן היו רוחים¹⁵² וכל זמן שיחפץ יטלם, פדי שלא יבטל פלי מהכנו. פורסין מחצלת על גפי אבנים¹⁵³ בשבת או על גפי פורת דבורים, בחמה - מפני החמה, ובגשמים - מפני הגשמים, ובלבד שלא יתפון לצוד¹⁵⁴; שהרי נוטלה בכל עת שירצה¹⁵⁵. וכופין¹⁵⁶ את הסל בשבת לפני האפרוחים¹⁵⁷ בשביל שיעלו עליו וירדו; שהרי מתר לטלטלו פשיירו מעליו. וכן כל פיוצא פזה.

(143) שבת מג, א. (144) שלא הופרשו ממנו תרומות ומעשרות. (145) אף שאינו ראוי לאכילה כל זמן שהוא טבל, ואי אפשר לתקנו היום, כי אין מגביהין תרומות ומעשרות בשבת, מפני שנראה כמתקן דבר שלא היה מתוקן (פכ"ג ה"ט). (146) כמבואר בפכ"ג ה"ט: "המגביה תרומות ומעשרות בשבת או ביום טוב - - - תיקן את הפירות". (147) משנה, שבת מז, ב. (148) אפילו בשבת. (149) היוצאים מן הנר, שלא תאחו האש במפה שעל השולחן. (150) שבת מג, א. (151) הלוחות שבין שני כרעי המיטה לארכה. (152) כשסמוכים ברפיון, מותר לסמכם כדי שהקורה לא תוסיף לרדת, אבל לא כדי שתעלה שהוא כבונה (או"ח סי' שיג). (153) אבני בנין "שלא ימחו בגשמים מאחר ששרויות במים" (רש"י). והמחצלת שומרת עליהן מפני הגשמים. (154) את הדבורים, וגם לא יהדק

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

איסור דרבנן (רש"י ו'תוספות' בסוכה לו:). (28) חדות, הראויות לקניוח (מגיד-משנה). (29) מפני שאינה ראויה. (30) ואף-על-פי שיש כאן טיחא גדולה, התיירו - מפני שגדול כבוד הבריות שדוחה איסור דרבנן (שבת פא:). (31) שלא נטבעו בקרקע לגמרי, ורישומן ניכר למעלה מן הקרקע. (32) ואין איסור משום סותר.

ה. הִיָּה³³ לִפְנֵי צָרוֹר³⁴ וְחָרָשׁ³⁵ - מְקַנֵּחַ בַּצָּרוֹר³⁶. וְאִם הִיָּה הַחָרָשׁ מְאֻגָּי³⁷ פְּלִים - מְקַנֵּחַ בַּחָרָשׁ³⁸. הִיָּה לִפְנֵי צָרוֹר וְעֹשִׁים: אִם הִיָּה עֹשִׁים רְפִים - מְקַנֵּחַ בְּהֵן³⁹, וְאִם לֹא - מְקַנֵּחַ בַּצָּרוֹר⁴⁰.

(33) שבת פב, א. (34) אבן קטנה שהיא מוקצה. (35) שאינו מוקצה, כמבואר בהלכה ג. (36) אף-על-פי שהוא מוקצה, ואינו מקנח בחרש שהוא חד ויש בו סכנה. (37) השפה לפי הכלי הכוללת מהכלי חוצה ('ערוך'). ובפירושו המשניות כלים פ"א, מ"ג פירש: צואר הכלי. (38) שהוא חלק ואינו מקרע את הבשר. (39) שאינם "מוקצה". (40) לפי שעשבים יבשים האור שולטת בהם, והמקנח בהם שיני פי הטבעת נושרות (שבת, שם).

ו. שִׁירֵי⁴¹ מַחְצְלָאוֹת שְׁבֻלוֹ⁴² - הָרִי הֵן פְּכָלִי שְׁמֵלֶאכְתּוֹ לְהִתָּר⁴³; מִפְּנֵי שְׂרָאוּיִן לְכִסּוֹת בְּהֵן הַטְּנוּף⁴⁴. אֲבָל שִׁירֵי בְּגָדִים שְׁבֻלוֹ, שְׂאִין בְּהֵן שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה⁴⁵ - אֲסוּר לְטַלְטֵלָן; שְׂאִינָן⁴⁶ רְאוּיִן לֹא לְעֻנִים וְלֹא לְעֹשִׁירִים. שְׂבָרֵי הַתְּנוּר⁴⁷ - מִתָּר לְטַלְטֵלָן, וְהָרִי הֵן כְּכֹל הַפְּלִים שְׁמֵלֶאכְתּוֹ לְהִתָּר. פִּירָה⁴⁸ שְׂנֹשְׁמֵטָה אֶת מִיִּכּוֹתֶיהָ⁴⁹ - אֲסוּר לְטַלְטֵלָה, שְׂמָא יִתְקַע⁵⁰.

(41) שבת קכה, א. (42) שנקבו ונפרדו ממחצלת ישנה. ובנוסח אחר, חסרה המילה "שבול" (כת"י התימנים). (43) מבואר בפכ"ה ה"ג. (44) שהרי גם המחצלת השלמה עומדת לכסות את עפר הבית והלכלוך, שלא יעלה האבק. (45) כן יש לתקן "שלוש על שלש", כלומר שלש אצבעות על שלש אצבעות, שאילו "שלוש על שלשה" (ככדפוסים חדשים) כלומר שלשה טפחים, הוא שיעור לבגדי עשירים, ואילו בגדי עניים שיעורם בשלש אצבעות על שלש אצבעות (כמבואר בפכ"ב מהל' כלים, ומסכת שבת כו:), ופחות משלוש - אינן ראויין לא לעניים ולא לעשירים. (46) ודעת הראב"ד שדין זה נשנה בטלית של מצוה, שאדם נזהר מלהשתמש בה תשמיש מגונה אף אחר שנקרעה, לכן שיעורה שלש אצבעות, אבל בשאר מטלניות מותר לטלטלן, אף שאין בהן שלש על שלש, כמו שמטללים צרוור וחרס. (47) תנורים שלהם היו מטללים כקדירות שלנו. (48) שבת קלח, ב. כעין תנור לבישול, ואף שמלאכתה לאיסור, מותר לטלטלה לצורך גופה או מקומה כמבואר בפכ"ה ה"ג. (49) רגילה. (50) יחבר את הרגל בחזקה בכירה, ויתחייב משום בונה או מכה בפטיש.

ז. סֵלִים⁵¹ שֶׁל עֲלֵיהָ⁵² - אֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ⁵³; שְׂאִין עֲלֵיו תּוֹרֵת פְּלִי. וְשֶׁל שׁוֹבָף⁵⁴ - מִתָּר לְהִטּוֹתוֹ⁵⁵, אֲבָל לֹא

העליון שמים את חוטי השתי, ועל הכובד התחתון מניחים את הארג. (5) אף בחול, לפיכך אין עליהן תורת כלי (מגיד-משנה). (6) בתוך העמודים וקשה ליטלם מפני כבדם. (7) כשחולצם מן הקרקע שהם תקועים בה, יזיז את העפר ויעשה גומא במקום העמוד ויתחייב משום בונה (רש"י).

ב. מִקְבְּדוֹת שֶׁל תְּמָרָה⁸ וְכִיּוֹצָא בְּהֵן, שְׂמֵכְבְּדִין בְּהֵן אֶת הַקְּרָקַע - הָרִי הֵן פְּכָלִי שְׁמֵלֶאכְתּוֹ לְהִתָּר; שְׂהָרִי מִתָּר לְכַבֵּד בְּשֵׁפֶת⁹. לְבָנִים שְׂנֹשְׂאָרוֹ¹⁰ מִן הַבְּנִין - הָרִי הֵן פְּכָלִי שְׁמֵלֶאכְתּוֹ לְהִתָּר; מִפְּנֵי שְׂרָאוּיִן לְהִסָּב עֲלֵיהֶן, שְׂהָרִי שְׂפִין אוֹתָן¹¹ וּמִתְקַנֵּין אוֹתָן. וְאִם צָבַר אוֹתָן¹² - הָרִי הַקָּצֵם¹³, וְאֲסוּר לְטַלְטֵלָם¹⁴.

(8) שבת קכד, ב. הקנה שהתמרים תלויים בו "ושמה מכבדות, משום שהפרי שתלוי עליה כבד ונתלה למטה, וגם משום שהוא עשוי לכבד (לטאטא) את הבית" (רב האי גאון). (9) במקום שאין חשש שמה ישווה גומות, כגון ברצפת אבנים, כמבואר בפכ"א ה"ג. (10) אחר שהשלים בנינו, ואין ברעתו להתמש בהן לצורך בנין. (11) מבואר בפכ"ה הכ"א. (12) סדרן זה על זה. (13) לבנין. (14) כמבואר בפכ"ה ה"ו.

ג. חֶרֶס קִטְנָה¹⁵ - מִתָּר לְטַלְטֵלָה אֶפְלוֹ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, הוֹאִיל וְרְאוּיָה הִיא בְּחֶצֶר לְכִסּוֹת בַּהּ פִּי כְּלֵי קִטָּן¹⁶. מְגוּפֶת¹⁷ חֲבִית שְׂנוֹתְפֶתָהּ¹⁸ - הִיא¹⁹ וְשִׁבְרֶיהָ²⁰ מִתָּר לְטַלְטֵלָה²¹; וְאִם זָרְקָה לְאִשְׁפָּה מִבְּעוֹד יוֹם²² - אֲסוּר לְטַלְטֵלָה²³. כְּלֵי שְׂנוֹתְרוּעָע²⁴ - לֹא יִתְלַשׁ²⁵ מִמֶּנּוּ חֶרֶס לְכִסּוֹת בּוֹ אוֹ לְסִמּוֹ בּוֹ.

(15) שבת קכד, ב. שבר כלי חרס. (16) כיון שהיתה מתחילה כלי, אבל דבר שאינו כלי, כגון צורות או אבנים אף-על-פי שראויים לכסות בהם כלי, אסור לטלטלם - כמבואר בפכ"ה ה"ו. (17) סתימת פי החבית בטיט. (18) שנשברה החבית. (19) המגופה. (20) של החבית. (21) שראויים לכסות בהם פי כלי קטן. (22) אבל אם זרקה בשבת, כיון שבין השמשות היה תורת כלי עליה מותר (מגיד-משנה). (23) שבטלה מהיות עוד כלי. (24) שנשבר. (25) בגמרא מובא: "לא יספות". ופירש הרי"ף: לא יחתוך.

ד. מִתָּר²⁶ לְהַכְנִיס לְבֵית הַפֶּסַח שֶׁלֹּשׁ אֲבָנִים²⁷ מְקַרְזָלוֹת²⁸ לְקַנֵּחַ בְּהֵן. וְכַמָּה שְׂעוֹרָן? פְּמֵלֵא הִיד. אֲבָל אֲדָמָה שְׁהִיא קְרוּבָה לְהַתְפָּרֵף - אֲסוּר לְטַלְטֵלָה²⁹ לְקַנֵּחַ בַּהּ. וּמִתָּר לְהַעֲלוֹת אֲבָנִים לְגַג לְקַנֵּחַ בְּהֵן³⁰. יָרְדוּ עֲלֵיהֶן גִּשְׁמִים וְנִשְׁתַּקְּעוּ בְּטִיט - אִם רִשּׁוּמָן נִפְרָר³¹, מִתָּר לְטַלְטֵלָה³². אֲבָן שִׁישׁ עֲלֵיהָ טְנוּף, שְׂוֹדָאֵי לְקַנֵּחַ הִיא - מִתָּר לְטַלְטֵלָה, וְאֶפְלוֹ הִיא גְדוּלָה.

(26) שבת פא, א. (27) אף שהן אסורות בטלול, כמבואר למעלה בפכ"ה, ה"ו - משום שגדול כבוד הבריות שדוחה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

72) מפתן. (73) לפי שאין לה תיקוני הדלת כשאר דלתות, הרי היא כסתימה בלבד ונראה כבונה. (74) בנוסח אחר, חסר כל המשפט הזה "ואם יש למטה אסקופה נועלים בה" (שונצינו). (75) עירובין קב, א. "הוא קורה שעושים אותה בשתי וערב, ונותנים אותה בדלתות ונועלים בה השערים, ועניינו כמו בריח מבריה מן הכותל אל הכותל" (פירוש המשניות). (76) "דמות רימון או טבעת וכיוצא בו, ממה שיוורה עליו שהוא כלי ואינו קורה האסורה בטלטול בשבת" (פירוש המשניות). (77) "מעשה בכנסת שבטבריא, שהיו נוהגים בו איסור, עד שבא רבן גמליאל והזקנים והתירו להם" (משנה שם קא:).

י. נגדר⁷⁸ שאין בראשו קלוסטרך: אם היה קשור ותלוי בדלת - נועליו בו; וכן אם היה נטל ואגדו עמו⁷⁹; אבל אם היה אגדו קבוע בדלת, והיה הנגר נשמט כמו קורה, ומגחין אותו בזוית, וחוזרין ונועליו בו בעת שרוצין - הרי זה אסור לנעל בו; שאין עליו תורת פלי⁸⁰, ואינו אגד, ואין בו אגד להוכיח עליו⁸¹.

78) משנה, עירובין קב, א. "נגר הנגר (שאינו בראשו גלוסטרך), נועלים בו במקדש (שאינו איסור שבות במקדש), אבל לא במדינה (שנראה כבונה), והמונח שאינו קשור כלל אלא מונח בארץ) כאן וכאן אסור". (79) שהיה קשור בחבל חזק ויכול ליטלו ע"י האגד. (80) כיון שאין בראשו גלוסטרך ואינו ראוי לשום תשיש, כמבואר בפכ"ה ה"ו, והכ"ג. (81) שעשוי לנעול, ולכן נראה כבונה - כנועץ עכשיו נגר ויתר בכותל.

יא. מנורה⁸² של חליות⁸³ - בין גדולה, בין קטנה - אין מטלטלין אותה⁸⁴; שמא יחזירנה בשבת⁸⁵. היו בה חלקים⁸⁶ והיא נראית כפועלת חליות: אם היתה גדולה, הנטלת בשתי ידים - אסור לטלטלה מפני פכדיה; היתה קטנה מזו - מתר לטלטלה.

82) שבת מו, א. (83) מורכבת מפרקים מפרקים. (84) אפילו לא הדליקו בה באותה שבת. שאם הדליק בה, אסורה בטלטול מפני שהיא מוקצה לאיסור, כמבואר בפכ"ה ה"י. (85) שמא תיפול ותתפרק ויחזירנה, ונמצא עושה כלי בשבת. (86) חריצים מסביב הדומים לפרקים.

יב. מנעל⁸⁷ שעל גבי האמור⁸⁸ - שומטין אותו בשבת. מכבש⁹⁰ של בעלי בתים⁹¹ - מתירין⁹², אבל לא כובשין⁹³. ושל כובסין - לא יגע בו, מפני שהוא מקצה מחמת חסרון כס⁹⁴. וכן גזי צמר⁹⁵ - אין מטלטלין אותן, מפני שהוא מקפיד עליהן⁹⁶. לפיכך, אם יחדן לתשמיש - מתירין. והשלחין⁹⁷ - מתר לטלטלן, בין שהיו של פעל הבית או של אמן⁹⁸, מפני שאינו מקפיד עליהם.

87) שבת קמא, א. (88) דפוס עץ לנעל. (89) מורידים אותו מהאימור, אף-על-פי שמלאכתו לאיסור, כיון ששם

יוליכו משוכך לשוכך; שלא יעשה פדרך שהוא עושה כהל, ויבוא לצוד⁵⁶. קנה שמוסקין בו הזיתים⁵⁷ - אם יש עליו תורת פלי⁵⁸, הרי הוא ככלי שמלאכתו לאסור⁵⁹. קנה⁶⁰ שהתקינו בעל הבית להיות פותח ונועל בו - אם יש תורת פלי עליו, הרי הוא ככלי שמלאכתו להתר⁶¹.

51) ביצה ט, ב. 52) שהוא גדול ועשוי להטיח בו גגו. 53) אפילו לצורך גופו ומקומו. 54) קן של יונים. 55) ממקום למקום. 56) כמבואר בפכ"ד הי"ג. אבל סולמות שבבית העשויים לשימוש בבית, מותר לטלטלם ממקום למקום (ט"ז אורח-חיים סי' תקח). 57) משנה, שבת קכג, ב: "עושים מקל לחבוט בו את הזיתים, ומהפכים בו הזיתים כשהם בבית-הבד, ועושים בראשי אותם המקלות כעין רימון עגול או קשר, וכשמהפכים בו הזיתים מרימים את המקל, ומביטים ברימון אם יש בו שמנונית או לא" (פירוש המשניות). 58) שהוא ראוי לאיזה תשיש (ראה בפכ"ה הי"ג). 59) ומותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, ולא לצורך עצמו. 60) תוספתא שבת פט"ו. 61) ומותר לטלטל אף לצורך עצמו של כלי (פכ"ה הי"ג).

ח. דלת⁶² שהיה לה ציר⁶³, אף-על-פי שאין לה עתה ציר, שהינה לסתם בה מקום מקצה⁶⁴, והיא נגדרת, שנוטלין אותה וסותמין בה, וכן חלקים⁶⁵ שסותמין בהן הפרצה, וכן מחצלת הנגדרת: בזמן שקשורין⁶⁶ ותלויין כפתל - סותמין בהן ונועלים בהם; ואם לאו - אין נועליו בהן⁶⁷. ואם היו גבוהים מעל הארץ - נועליו בהן⁶⁸.

62) משנה, עירובין קא, א. (63) יתד של ברזל שהדלת סובבת עליה. (64) חצר מאחורי הבתים, שמניחים בה סחורה ועצים, ואין משתמשים בה תדיר, ואין בעל הבית חושש לעשות לה דלת קבועה ותלויה בציר כראוי, אלא זוקפה כנגד הפתח, וכשהוא פותח מטילה לארץ, ויש שתלויות אבל נגרות לארץ (רש"י). (65) "קוצים, קושרים הקוצים בקנים, ועושים מהם לוח, ונועלים בהם פירצת הגינות, שלא יכנסו שם גנבים או חיות" (פירוש המשניות). (66) בחבל ותלויים בכותל, ניכר שהם כדלת וכשנועלים בהם אינו חייב משום בונה. (67) שנראה כבונה עכשיו דופן זה. (68) שאין דרך בנין בזה.

ט. דלת⁶⁹ שהיה לה לוח אחר⁷⁰, ששומטין אותה ונועליו בה: אם לא היה לה למטה פן⁷¹ כמו אסקפה⁷², שמוכיח עליה שהיא פלי מוכן לנעילה - אין נועליו בה⁷³; ואם⁷⁴ יש למטה אסקפה - נועלים בה. וכן נגדר⁷⁵ שיש בראשו קלוסטרך⁷⁶, שמוכחת עליו שהוא פלי מוכן לנעילה ואינו קורה כשאר פל הקורות - נועליו בו⁷⁷ בשבת.

69) עירובין קא, א. העשויה לכניסה וציאה תדיר. 70) שיש בה רק קרש אחד ואין בה היכר דלת. 71) יסוד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְשֶׁבֶקְעָרָה, שֶׁהִדְלִיקוּ בְּהֶן בְּאוֹתָהּ שֶׁבֶת - אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ בְּאוֹתָהּ שֶׁבֶת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַצֵּה מִחֲמַת אָסוּר.

107) שבת יט, א. 108) שבת קכז, א. 109) אפילו המיוחד למכירה ולסחורה ואינו עומד לאכילה. 110) כאילו הכינו בידים לאכילה, כציווי התורה (שמות טז, ה): "והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו". וכרבי שמעון שאמר שמוקצה מותר בטלטול בשבת חוץ מגרוגרות וצימוקים (שבת מה:): שבסמוך, ונר שדלק בליל שבת (שבת מה:). שבסוף ההלכה. 111) תאנים יבשות. 112) ענבים יבשים. 113) חצר שמאחורי הבתים המיוחדת לסחורה ועצים. 114) שבת מה, א. 115) תוספתא שבת פט"ו. שיש בה משקין. 116) במקום שנחשים מצויים, חוששים שמא נחש שתה מהמים ואכל מהאבטיח, והטיל בהם ארס, ואסורים בהנאה, כמבואר בהל' רוצח ושמירת הנפש פי"א ה"ח. ובנוסח אחר: "אבטיח שניקרה" כלומר שניקר בו הנחש. ונוסחא זו עיקר (מגיד-משנה, ועיין 'מעשה רוקח'). 117) שאחרים לא ישתו מהמים ויאכלו מהאבטיח ויבואו לידי סכנה. 118) תוספתא שבת פ"ה. 119) כמבואר בפ"ט הי"ד. 120) לפי שיש עליו תורת כלי ('צפנת פענח'). 121) שבת מד, א.

טו. אוֹצֵר¹²² שֶׁל תְּבוּאָה אוֹ שֶׁל פְּדֵי יַיִן - אֶף-עַל-פִּי שֶׁמֵתֵר לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ¹²³, אָסוּר לְהִתְחִיל בּוֹ לְפָנוּתוֹ¹²⁴ אֶלָּא לְדַבֵּר מִצָּוָה, כְּגוֹן שֶׁפָּנְהוּ לְהִכְנִסֵת אוֹרְחֵינִי¹²⁵ אוֹ לְקַבֵּעַ בּוֹ פֶּת הַמְדָרֶשׁ¹²⁶. וְכִיצַד מְפַנֵּן אוֹתוֹ? כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמֶּלֶא אַרְבַּע אוֹ חֲמֵשׁ קֶפֶזוֹת, עַד שֶׁגִּמְרִין¹²⁷. וְלֹא יִכְבְּדוּ קַרְקָעֵיתוֹ¹²⁸ שֶׁל אוֹצֵר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ¹²⁹; אֶלָּא נִכְנָסוּ¹³⁰ וְיוֹצֵא בּוֹ, וְעוֹשֶׂה שְׂבִיל פְּרָגְלֵיו בְּכִנְסוֹתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ.

122) משנה, שבת קכו, א. 123) כמבואר בהלכה הקודמת. 124) משום טירחא ('מגן אברהם' סי' שלג סק"מ). 125) "שגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה" (רבינו בהל' אבל פי"ד ה"ב). 126) לתלמידים הבאים לשמוע דרשה. 127) "אמרו (במשנה) אפילו ארבע וחמש קופות - על דרך הריבוי, כאילו אמר: אפילו מנין גדול, ובתנאי שלא יפנה אותו האוצר כולו, עד שלא יניח שום דבר" (פירוש המשניות). 128) שמא יבוא להשוות גומות, ויתחייב משום בונה. 129) בפרק כ"א ה"ב. 130) זה מוסב למה שלמעלה שאסור להתחיל באוצר לדבר הרשות, ועל זה כתב "אלא נכנס ויוצא בו ועושה שביל" וכו'.

טז. כִּלְבֵּינִי¹³¹ שֶׁהוּא רְאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה¹³² וְחֵיהָ וְעוֹף הַמַּצְוִיין¹³³ - מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ בְּשֶׁבֶת. כִּיצַד? מְטַלְטְלִין אֶת הַתְּרָמוֹס¹³⁴ הַיָּבֵשׁ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל לְעוֹזִים; אֲבָל לֹא אֶת הַלַּח¹³⁵. אֶת הַחֶצְבִּים¹³⁶, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל לְצִבָּאִים. אֶת הַחֶרְדֵּל¹³⁷, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל לְיוֹנִים. אֶת הַעֲצָמוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל לְכִלְבֵּים. וְכֵן כָּל הַקְּלָפִין וְהַגְּרֵעֵינִי הָרְאוּיִן לְמַאֲכַל

כלי עליו, מותר לטלטלו לצורך מקומו (או"ח שם). 90) משנה, שבת קמא, א. "עשוי שני לוחות - ושמים ביניהם את הבגדים המכובסים ומקופלים, ואחר כך קושרים את הלוחות ומהדקים אותם, כדי שיתיישרו הבגדים ויהיה הקיפול נאה" (פירוש המשניות). 91) שאינו תחוב בחזקה. 92) את המכבש לטול ממנו בגדים לצורך השבת. 93) להכניס בו בגדים ולהדקם שהוא צורך חול (רש"י). 94) ראה למעלה פרק כה הלכה ט. ורש"י פירש משום שהוא תחוב בחזקה, והתרתו דומה לסתירה. 95) משנה, שבת מט, א. הצמר הגזוז מהצאן. 96) לשמרם לטוויה. 97) עורות של חיה ובהמה בלתי מעובדים; תרגום "והפשיט" (ויקרא א, ו) וישלח (פירוש המשניות). 98) אף העומדים למכירה אינו מקפיד עליהם ומשתמש בהם.

יג. כָּל דְּבָרָה⁹⁹ מְטַנָּף, כְּגוֹן רְעֵי וְקֵיא וְצוּאָה וְכִיצַא בְּהֶן¹⁰⁰: אִם הָיוּ בְּחֶצֶר שְׂוִישְׁבִין בָּהּ - מֵתֵר לְהוֹצִיאָן לְאַשְׁפָּה אוֹ לְבֵית הַכֶּסֶף, וְזֶה הוּא הַנְּקָרָא גְרָף שֶׁל רְעֵי¹⁰¹; וְאִם הָיוּ בְּחֶצֶר אַחֲרֵת¹⁰² - כּוֹפִין עֲלֵיהֶן כְּלֵי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצֵא הַקֶּטָן וְיִתְלַלְלֵן בְּהֶן. רַק שֶׁעַל הַקְּרַקַּע - דוֹרְסוּ לְפִי תַמּוּ¹⁰³ וְהוֹלֵךְ. מְטַלְטְלִין כְּנוֹנָא¹⁰⁴ מִפְּנֵי אֶפְרוֹ¹⁰⁵, אֶף-עַל-פִּי שֵׁישׁ עָלָיו שְׂבָרֵי עֲצִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּגֵרָף שֶׁל רְעֵי. וְאִין¹⁰⁶ עוֹשִׂין גְרָף שֶׁל רְעֵי לְבַתְחִלָּה בְּשֶׁבֶת; אֲבָל אִם נִעְשֶׂה מֵאֲלֵיו, אוֹ שֶׁעֲבַר וְעָשָׂהוּ - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ.

99) שבת קכא, ב. 100) כל דבר מאוס. 101) מבואר בפכ"ה הכ"ד. 102) שאינו דר שם אסור להוציאם. 103) כמבואר בפ"א ה"ד. 104) שבת מז, א. כלי נחושת ששמים בו גחלים בוערות כדי להתחמם בהן. 105) "לכסות בו רוק או צואה" (רש"י ומגיד-משנה); ודעת הראב"ד שהיתר טלטול הכנונא הוא מכיון שיש בו דבר איסור - שברי עצים, ודבר היתר - האפר, הרי הוא בסיס לאיסור ולהיתר, ומותר לטלטלו, אם ההיתר חשוב יותר מן האיסור, שאז בטל האיסור לגבי ההיתר, וכאילו אינו שם כלל. 106) מבואר בפכ"ה הכ"ד.

יד. שֶׁמֵן¹⁰⁷ שִׁיּוֹצֵא מִתַּחַת הַקֹּרֶה שֶׁל בֵּית הַבַּד בְּשֶׁבֶת, וְכֵן תְּמָרִים וְשִׁקְדִים הַמוֹכְנִים לְסַחֲרָה - מֵתֵר לְאַכְלֵם בְּשֶׁבֶת. וְאֶפְלוּ¹⁰⁸ אוֹצֵר שֶׁל תְּבוּאָה אוֹ תְּבוּאָה צְבוּרָה - מִתְחִיל לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ בְּשֶׁבֶת. שְׂאִין שׁוּם אֲכָל¹⁰⁹ שֶׁהוּא מְקַצֵּה בְּשֶׁבֶת כָּלָל, אֶלָּא הַכָּל מוֹכֵן הוּא¹¹⁰, חוּץ מִגְרוּגְרוֹת¹¹¹ וְצִמּוּקֵין¹¹² שֶׁבְּמִקְצָה¹¹³ בְּזִמְן שֶׁמֵיבֹשִׂים אוֹתָם; הוּאֵיל וּמְסִרְחִחוֹת בִּינְתָיִם וְאִינִם רְאוּיִן לְאַכִּילָה - הֲרֵי הֵן אָסוּרִין¹¹⁴ בְּשֶׁבֶת מִשׁוּם מְקַצֵּה. חֲבִית¹¹⁵ שֶׁנִּתְגַּלְתָּה וְאֲבַטִּיחַ שֶׁנִּשְׁבְּרָה¹¹⁶ - אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינֵן רְאוּיִן לְאַכִּילָה, נוֹטְלִין וּמִנִּיחִין בְּמִקּוּם הַמְצַנֵּעַ¹¹⁷. כִּיצַד בּוֹ קָמִיעֵי¹¹⁸ שְׂאִינוֹ מִמָּחָה - אֶף-עַל-פִּי שְׂאִין יוֹצִיאִין¹¹⁹ בּוֹ, מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ¹²⁰. מוֹתֵר¹²¹ הַשֶּׁמֶן שֶׁבְּנֵר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יט. אין¹⁵⁶ גורפין מאכל¹⁵⁷ מלפני הפטם¹⁵⁸ - בין באבוס¹⁵⁹ של פלי, בין באבוס של קרקע - ואין מסלקין¹⁶⁰ לצדדין מפני הרעיו¹⁶¹; גזרה שמא ישוה גמות¹⁶². נוטלין מלפני החמור ונותנין¹⁶³ לפני השור¹⁶⁴, אבל אין נוטלין מלפני השור ונותנין לפני החמור; מפני שהמאכל שלפני השור מטנף ברירו, ואין ראוי למאכל בהמה אחרת. וכן עלים שריחם רע ומאוסין, ואין הבהמה אוכלתן - אסור לטלטלן. לפיכך: תלא¹⁶⁵ של דגים - אסור לטלטלו, ושל פשר - מתר¹⁶⁶. וכן כל פיוצא בזה.

156 משנה, שבת קמ, ב. 157 מוציאים מאכל בלתי נקי להכניס במקומו מאכל אחר (ועיין ר"ח שם). 158 שור שמפטמים אותו. 159 כלי עץ או כלי אבן שנותנים בו מאכל לבהמה. 160 את המאכל לצדדין, שלא ידרסנו ברעיו. 161 הגללים (פירוש המשניות). 162 ויתחייב משום בונה, כמבואר בפ"ה ה"א, ומטעם זה גזרו אף באבוס של כלי. 163 בנוסח אחר: "ומניחין" (כת"י התימנים). 164 שאין השור קץ במאכל החמור שאין בו ריר. 165 העץ שתולין עליו דגים, אין עליו תורת כלי, לפי שכל המשתמש בו זורקו לבין העצים אחרי השימוש (מגיד-משנה). 166 רש"י (שם) ו'תוספות' (שבת קלט:).

כ. אף-על-פי שאסור לטלטל את המת בשבת¹⁶⁷, סכינ¹⁶⁸ אותו ומדיחינ¹⁶⁹ אותו¹⁷⁰, ובלבד שלא יזיזו בו איבר¹⁷¹. ושומטין¹⁷² את הפר מתחתיו פדי שיהיה מטל על החול, בשביל שימתיך ולא יסריח¹⁷³. ומביאין פלי מקר¹⁷⁴ וכלי מתכות, ומניחין לו על פרוסו פדי שלא יתפח¹⁷⁵. ופוקקין¹⁷⁶ את נקביו, שלא יפגס בהן הרוח. וקושרין את הלחי¹⁷⁷; לא שיעלה¹⁷⁸, אלא שלא יוסף, ואין מעמצין¹⁷⁹ את עיניו בשבת¹⁸⁰.

167 משנה, שבת קנא, א. 168 מושחים בשמן. 169 במים. 170 שאין זה טלטול אלא נגיעה, ולא נאסר במוקצה אלא טלטול. 171 "לא יגביה לו ידו או רגלו או ריסי עיניו" (רש"י). 172 מושכים. 173 על-ידי החום של כרים וכסות; בנוסח אחר, חסר "ולא יטריח" (מעשה רוקח). 174 הגורם קרירות. 175 יתנפח. 176 וסותמים. 177 "של מת שהיה פיו הולך ונפתח קושרים את לחיו, כדי שלא יפתח פיו יותר" (רש"י). 178 להסגר מה שנפתח, שאם כן מזיז בו אבר, אלא שלא יוסיף להפתח (רש"י). 179 עצימת עינים בשבת. 180 לאחר שמת, ואסור משום טלטול מוקצה, אבל המעמץ לפני יציאת הנפש הרי זה שופך דמים, שמקרב את מיתתו (שבת קנא:).

כא. מת¹⁸¹ המטל בנמה - מניח עליו פפר או תינוק¹⁸², ומטלטלו¹⁸³. וכן אם נפלה דלקה בנצר שיש בה מת - מניח עליו פפר או תינוק, ומטלטלו. ואם אין שם פפר ולא תינוק - מצילין אותו מן

בהמה - מטלטלין אותן; ושאינן ראויין - אוכל את האכל וזורקן לאחריה, ואסור לטלטלן. מטלטלין בשר תפוח¹³⁸, מפני שהוא מאכל לחיה. ומטלטלין בשר חי - בין תפל¹³⁹, בין מליח, מפני שראוי לאדם. וכן דג מליח; אבל התפל - אסור לטלטלו¹⁴⁰.

131 משנה, שבת קכו, ב. 132 אף שאינו ראוי למאכל אדם. 133 אבל אם אינו ראוי אלא לבעל-חי שאינו מצוי אצל רוב בני אדם, אסור לטלטל אלא-אם-כן יש לו מאותו מין בעל-חי ("או"ח סי' שח). 134 צמח בתרמיל שגרעיניו דומים לפול. 135 שהוא מר ביותר. 136 ירק ממין הבעלים ששרשיו בוקעים עמוק באדמה בקו ישר. 137 צמח חריף הטעם, שגרגוריו העגולים משמשים לרפואה. 138 סרוח. 139 שבת קכח, א. חסר מלח ותבלין. 140 שאינו ראוי לאכילה כלל.

יז. אין¹⁴¹ מטלטלין שברי זכוכית, אף-על-פי שהן מאכל לנעמיות¹⁴²; ולא חבילי זמורות¹⁴³, אף-על-פי שהן מאכל לפילים; ולא את הלוף¹⁴⁴, אף-על-פי שהן מאכל לעורבים; מפני שאין אלו ופיוצא בהן מצויין אצל רב בני אדם.

141 תוספתא שבת פט"ו. 142 יענה, עוף גבה הקומה ורב הכוח. 143 ענפי הגפן. 144 עשב בעל עלים רחבים מתפשטים.

יח. חבילי¹⁴⁵ קש¹⁴⁶ וחבילי זרדין¹⁴⁷: אם התקינן¹⁴⁸ למאכל בהמה - מטלטלין אותן¹⁴⁹, ואם לאו - אין מטלטלין אותן. חבילי¹⁵⁰ סיאה פואה ואזוב וקורנית¹⁵¹: הכניסן לעצים¹⁵² - אין מסתפק מהם בשבת; למאכל בהמה - מסתפק מהן. וכן באמינתא¹⁵³, וכן בפניגם¹⁵⁴, וכן בשאר מיני תבלין¹⁵⁵.

145 משנה, שבת קכו, ב. 146 בנוסח אחר: "חבילי קש חבילי עצים וחבילי זרדין" וכן הוא במשנה. 147 ענפי אילן רכים שכורתים בשעת הזמיר (פירוש המשניות). 148 שהזמינן לכך מערב שבת, וראה למעלה פרק כה הלכה כא באיזה דבר צריך מעשה. 149 שסתמם עומדים להסקה והם מוקצה. 150 שבת קכח, א. 151 מבואר בפכ"א הי"ט; כל אלה צמחים הראויים להסקה וגם למאכל בהמה, לפיכך הכל הולך אחר מחשבתו (מגיד-משנה); בנוסח אחר: "סיאה ואזוב וקורנית" (כת"י התימנים). 152 להסקה, אינם ראויים בשבת ומוקצים הם. 153 "אמיתא - ניניא" (שבת קכח:), והיינו מינט"א (רש"י שם). 154 צמח בעל עלים קטנים ריחניים. ויש לו ריח טוב, ונקרא בערבית רודא (רש"י שם, וכן ביאר רבינו בפ"ט דשביעית משנה א'). 155 שאם הכניסם לתבל בהם התבשילים (שהדרך לתת אותם בכלי ראשון על האש) הרי הם כחבילי סיאה שהכניסם לעצים ואין מסתפק מהם בשבת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אינו נדחה מפני כבוד הבריות, ועל זה נאמר: "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'" (משלי כא, ל) - "כל מקום יש חילול השם - אין חולקין כבוד לרב" (ברכות יט:).

הַדְּלָקָה מִכָּל מְקוֹם¹⁸⁴; שָׁמָּא יָבוא לְכַבּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוא בְּהוֹל עַל מְתוֹ שְׁלֵא יִשְׂרָף, וְלֹא הִתִּירוּ לְטַלְטֹל בְּכֶבֶד אוֹ תִינוּק אֲלֵא לְמַת בְּלֶבֶד, מִפְּנֵי שְׁאָדָם בְּהוֹל עַל מְתוֹ.

~ שבת קודש ג' אייר ~

פָּרֶק שֶׁבְעָה וְעֶשְׂרִים

1) נתבאר בו דיני ההליכה חוץ לתחומין המוגבלים, מהן דבר תורה ומהן של דבריהם. ונזכרו בו שיעורי התחומין, אבל לא איכות מדידותן.

181) שבת מג, ב. 182) שבת ל, ב: "דוד המלך מת בשבת, ושלה שלמה לחכמים: אבא מת ומוטל בחמה, מה אעשה? שלחו לו: הנח עליו כיכר או תינוק וטלטלו." 183) מטלטל את המת אגב הכיכר המותר בטלטול. 184) "אמר רבי יהושע בן לוי: שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה" (שבת מג:).

א. הַיּוֹצֵא² חוּץ לְתַחוּם הַמְּדִינָה³ בְּשַׁבָּת - לֹאֲקָה⁴, שְׁנֵאמַר: אֵל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. 'מְקוֹם' זֶה הוּא תַּחוּם הָעִיר⁵. וְלֹא נִתְּנָה תּוֹרָה שְׁעוֹר לְתַחוּם זֶה; אֲבָל חֻקִּים הָעֵתִיקוּ, שֶׁתַּחוּם זֶה הוּא חוּץ לְשָׁנַיִם עֶשְׂרֵי מַיִל, כְּנֶגֶד מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל. וְכֵן אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה רַבֵּנוּ: לֹא תֵצְאוּ חוּץ לְמַחְנֵה. וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, שְׁלֵא יֵצֵא אָדָם חוּץ לְעִיר⁶ אֲלֵא עַד אֲלָפִים אַמָּה, אֲבָל חוּץ לְאֲלָפִים אַמָּה - אֲסוּר; שְׁאֲלָפִים אַמָּה הוּא מְגֵרֵשׁ הָעִיר⁷.

כב. הִיָּה¹⁸⁵ מְטַלְטֵל¹⁸⁶ בַּחֲמָה¹⁸⁷ וְאִין לָהֶם מְקוֹם¹⁸⁸ לְטַלְטֹל¹⁸⁹, אוֹ שְׁלֵא רְצוּ לְהִזְיוּ מִמְּקוֹמוֹ - בְּאִין שְׁנֵי פְנֵי אָדָם וְיוֹשְׁבִים מְשֻׁנֵי צְדָדִיו¹⁹⁰. חֵם לָהֶם מִלְּמַטָּה¹⁹¹ - זֶה מְבִיא מְטָתוֹ¹⁹² וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ, וְזֶה מְבִיא מְטָתוֹ וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ. חֵם לָהֶם מִלְּמַעְלָה - זֶה מְבִיא מַחְצָלָת¹⁹³ וּפּוֹרֵשׁ עַל גְּבִיו, וְזֶה מְבִיא מַחְצָלָת וּפּוֹרֵשׁ עַל גְּבִיו. זֶה זוֹקֵף מְטָתוֹ¹⁹⁴ וְנִשְׁמָט וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְזֶה זוֹקֵף מְטָתוֹ וְנִשְׁמָט וְהוֹלֵךְ לוֹ - וְנִמְצָא מַחְצָה עֲשׂוּיָה מֵאֲלִיָּה¹⁹⁵; שֶׁהִרִי מַחְצָלָת זֶה וּמַחְצָלָת זֶה גְּגִיָּהן סְמוּכוֹת זוֹ לְזוֹ, וְשְׁנֵי קְצוֹתֵיהֶם עַל הַתְּרַקַּע מְשֻׁנֵי צְדֵי הַמֶּת.

2) (מסכת עירובין דף י"ז עמוד ב'). 3) העיר או היישוב שהוא גר בתוכו. 4) כדין כל העובר על לא תעשה שבתורה, כמבואר בהלכות סנהדרין פרקים י"ח-י"ט. 5) ואין הכוונה שלא יזוז ממקומו ממש כמו שאמרו המינים שהרי נאמר (ישעיה פרק ס"ו, פסוק כ"ג): "והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה'" (הגהות מיימוניות). 6) להלן בפרק כ"ח מבואר מהיכן מתחילים למדוד אלפים אמה. 7) שנאמר "את פאת קדמה אלפים באמה כו' והעיר בתוך זה יהיה להם מגרשי הערים" (במדבר פרק ל"ה פסוק ה' ועיי"ש ברש"י).

185) שבת מג, ב. 186) המת. 187) וקרוב להסריח ויגרם בזיון לחיים ולמת. 188) בצל. 189) לשם עלי-ידי כיכר ותינוק. 190) "על-גבי הקרקע, כדי שיצטער מחום הקרקע, ויצטרכו להביא מיטות לשבת עליהן, והמיטות יהיו למחיצה (רש"י). 191) שהקרקע הוחם מהשמש. 192) שתפסיק בינו לבין הקרקע, שלא ישב בחום. 193) שטיח של קש או קנים, לפרוש לצל ולאוהל. 194) "שתהא המחצלת מונחת עליה, וכן השני - נמצאת מחיצה עשויה מאליה, ולכשירצו נשמיים והולכים להם." ולהביא לכתחילה מיטות לעשות אוהל - אסור, שאין עושים אוהל ארעי בתחילה בשבת (רש"י). 195) ואם אי אפשר לעשות תקנה זו, מותר לפרוש אוהל לכתחילה, שלא יסריח המת ('מגן אברהם' סי' שיא).

ב. נִמְצָאתָ לְמַד⁸, שְׁמַתָּר לְאָדָם בְּשַׁבָּת לְהִלָּךְ אֶת כָּל הָעִיר כְּלָה, אֲפִלּוּ הִיתָה כְּנִינָה⁹ - בֵּין שֶׁהִיתָה מְקַפֶּת חוּמָה, בֵּין שְׁלֵא הִיתָה מְקַפֶּת חוּמָה. וְכֵן מִתָּר לוֹ לְהִלָּךְ חוּץ לְעִיר אֲלָפִים אַמָּה¹⁰ לְכָל רוּחַ, מְרַבְּעוֹת כְּטַבָּלָא מְרַבְּעוֹת¹¹, כְּדִי שִׁיִּהְיֶה נִשְׁפָּר אֶת הַתְּזוּזוֹת¹². וְאִם יֵצֵא חוּץ לְאֲלָפִים אַמָּה - מִפִּין אוֹתוֹ מִפַּת מְרֻדוֹת¹³, עַד שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי מַיִל; אֲבָל אִם יֵצֵא וְהִרְחִיק מִן הָעִיר יָתֵר עַל שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי מַיִל, אֲפִלּוּ אַמָּה אַחַת - לֹאֲקָה מִן הַתּוֹרָה¹⁴.

כג. מִת¹⁹⁶ שֶׁהִסְרִיחַ¹⁹⁷ בְּבֵיתוֹ, וְנִמְצָא מַתְבַּיָּה בֵּין הַחַיִּים וְהֶם מַתְבַּיָּים מִמֶּנּוּ - מִתָּר לְהוֹצִיאוֹ לְכַרְמָלִית¹⁹⁸. גְּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, שְׁדוּחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁבַתְוָרָה¹⁹⁹, שֶׁהוא: לֹא תִסּוּר מִן הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ יָמִין וּשְׂמָאל. וְאִם הָיָה לָהֶן מְקוֹם אַחֵר לְצֵאת בּוֹ - אִין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ, אֲלֵא מְנַיְחִין אוֹתוֹ בְּמְקוֹמוֹ וְיוֹצֵאִין הֵם.

8) משנה (מסכת עירובין דף מ"ט עמוד ב'). 9) סמל לעיר גדולה, שנאמר בה: "נינוה העיר הגדולה אשר יש בה הרבה משתים עשרה רבוא אדם" (יונה ד', י"א). 10) מדידת תחום שבת לפי המדה המטרית היא: שיעור אמה של תורה 528 ס"מ ואלפים אמה - ועוד שבעים אמה ושני שלישי אמה שמהן מתחילים למדוד אלפים אמה כמבואר בפרק כ"ח הלכה א' - ביחד 1093 מטר, ולפי "חיי אדם" (כלל ע"ו) שבשעת הדחק יש לסמוך על השיטות, שומתר להלך

196) שבת צד, ב. 197) או שקרוב להסריח (או"ח סי' שיא). 198) שהטלטול לשם אינו אסור אלא מדרבנן, כמבואר בפ"ד הי"ג. 199) אסמכתא דרבנן היא, כי לאו זה כולל מה שגזרו חכמים ותיקנו בכל הדורות, כמבואר בפ"א מהלי' ממרים ה"ב; אבל דבר האסור מן התורה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במערה, וכיוצא בהן מרשות היחיד - מהלך את בלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח ברבוע²¹. וכן²² השו"ב בבקעה - אפלו היה ישן בשעה שנגנס השבת, שלא קנה²³ שבייתה - יש לו להלך ממקומו אלפים אמה²⁴ לכל רוח ברבוע. היה²⁵ מהלך בבקעה, ואינו יודע תחום שבת - מהלך אלפים פסיעות בינוניות²⁶, וזה הוא תחום שבת.

18) משנה (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). (19) מקום בנוי לשמירת הצאן. (20) מגרש מוקף גדר לשמירת הצאן או הכנסת פירות (ר"ח עירובין דף כ"ב עמוד ב'). (21) כדין שובת בעיר. (22) משנה (מסכת עירובין דף מ"ה עמוד א'). (23) כלומר לא התכוון לקנות. (24) הואיל ואילו היה ניעור קנה, ישן נמי קונה (גמרא). (25) (מסכת עירובין דף מ"ב עמוד א'). (26) חצי אמה מקום מצב הרגל וחצי אמה בין רגל לרגל.

ה. מהלך²⁷ אלפים אמה שיש לו להלך, ושלמה מדתו בתוך דיר או סהר או מערה או בתוך המדינה - אינו מהלך אלא עד סוף מדתו, ואין אומרים: הואיל וכלתה מדתו בתוך רשות היחיד, מהלך את בלה. במה דברים אמורים? בשפלתה מדתו במקצת העיר או במקצת המערה; אבל אם היתה אותה רשות היחיד מבלעת בתוך אלפים אמה שלו - תחשב לו כל אותה הרשות כארבע אמות, ומשלימין לו את השאר²⁸.

27) (מסכת עירובין דף ס' עמוד ב'). (28) שנשאר לו מאלפים אמה, בניגוד לדעת רבינו יהונתן מלוניל כי שטח העיר אינו נחשב כלל ואינו מפחית אפילו ארבע אמות מאלפים האמה.

ו. כיצד? הרי שהיה אלה אמה ממקום שבייתה או מחוץ לעיר²⁹ עד מדינה או מערה, שיש בארפה אלה אמה או פחות מאלף - מהלך את כל המדינה או המערה שפגע בה³⁰, ומהלך חוצה לה אלה אמה פחות ארבע אמות³¹.

29) בנ"א חסרות המילים "אם מחוץ לעיר" והן כמיותרות (מע"ק). (30) מכיון שהמערה או המדינה נמצאות בתוך אלפים אמה. (31) המערה או המדינה נחשבות כל אחת כארבע אמות.

ז. אבל אם היה במדינה או במערה, שפגע בו בתוך מדתו, אלה אמה ואמה³² - אינו מהלך בה אלא אלה אמה בלבד, שהוא תשלום אלפים אמה³³ שיש לו.

32) ונמצא שתחום שבת נגמר בתוך המערב, ואינו מבליע אותו בתוך אלפים אמה. (33) של תחום שבת.

ח. מי³⁴ שפלתה מדתו בחצי העיר - אף-על-פי

אלפים ושמונה מאות אמה (וכמבואר להלן בהלכה זו) יכול להלך 1516 מטר, ואם מניח עירובי תחומין שאז מותר לו להלך עוד אלפים אמה, כמבואר בהלכות עירובין פרק ו', יכול להלך בסך הכל 2994 מטר בערך, ולפי הדין (שו"ע אורח חיים תנט) ששיעור מיל הוא הלילוך 18 דקות, יכול להלך על ידי עירוב 36 דקות, ובשעת הדחק עוד 14 דקות ו-24 שניות, בסך הכל 50 דקות ו-24 שניות (ולדעת רבינו בפירוש המשניות שהבאנו למעלה בפרק ה' הלכה ד' ששיעור מיל הוא 24 דקות, יכול להלך על ידי עירוב 48 דקות). (11) כלומר שאין מודדים בעיגול סביב העיר, אלא למזרח אלפים אמה, וכן לצפון אלפים אמה, ובאלכסון יוצא אלפים ושמונה מאות אמה, שהרובע עורך על העיגול בשני חומשים - "כל אמה ברבועה אמה ושני חומשים באלכסונה" (מסכת עירובין דף נ"ז עמוד א'). (12) ונחלקו המפרשים בבאור הדברים, יש מי שאומר שלעולם הוא רשאי לילך אלפים ושמונה מאות אמה, כמדת האלכסון, גם כשהולך לעבר פניו ולא אל הזווית, ויש מי שהורה שאין לו אלפים ושמונה מאות אמה, אלא כשהולך באלכסון בכל תחומי העיר, אבל אם הולך לעבר פניו אין לו אלא אלפים אמה בלבד, וכן נראה דעת רבינו ("מגיד משנה"). (13) כדין העובר על איסור דרבנן, כמבואר בפרק א' הלכה ג'. (14) כבר בארנו בהלכה א' שכמה פוסקים ראשונים סוברים שכל איסור תחומין אינו אלא מדרבנן, ומה שאמרה תורה: אל יצא איש ממקומו ביום השביעי - אין הכוונה לאיסור תחומין, אלא לאיסור הוצאה בשבת, שלא יצא עם הכלי בידו ללקוט המן, כמבואר בפרק ז' הלכה א'.

ג. מהלך¹⁵ חוץ לתחום למעלה מעשרה טפחים, כגון שקפץ על גפי עמודים שגבוהין עשרה ואין בכל אחד מהן ארבעה על ארבעה טפחים - הרי זה ספק¹⁶, אם יש תחומין למעלה מעשרה או אין תחומין למעלה מעשרה¹⁷. אבל אם הלך על מקום שיש בו ארבעה על ארבעה - הרי זה כמהלך על הארץ, ויש אסור תחומין שם.

15) (מסכת עירובין דף מ"ג עמוד א'). (16) בדבר האסור מן התורה, הולכים בספקו להחמיר, ובדבר שאינו אסור אלא מדברי חכמים, ספקו לקולא (כמבואר בהלכות טומאת מת פרק ט' הלכה י"ב וברא"ד). (17) אבל בימים ונהרות גם אם יש ספק אם מלמעלה מעשרה או לא, הוא ספק דרבנן, "שאינן בימים ובנהרות איסור תחומין דאורייתא, לפי שהם כרמלית, והטלטול בהם אינו אסור אלא מדרבנן, ולא יתכן שיהיה המעביר על פני המים אסור מדרבנן, והמהלך לוקה מן התורה, וכמו שאמרו שהמעביר ארבע אמות ברשות הרבים מקורה פטור (כמבואר בפרק י"ד הלכה א'), לפי שאינו דומה לרגלי מדבר, כן בלי ספק המהלך שנים עשר מיל על פני המים פטור, לפי שאינו דומה למחנה ישראל" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן ס"ט ו"כסף משנה").

ד. מי¹⁸ ששבת פדיר¹⁹ שפמדבר, או פסהר²⁰ או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שיצא חוץ לתחום, אפילו אמה אחת - לא יבטל...".

מקורו במסכת עירובין "מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יבטל, ר"א אומר שתיים יבטל (משום הבלעת תחומין) שלוש לא יבטל, ר"ש אומר שתיים יבטל (משום חמש עשרה אמות יבטל, שאין המשוחות (מודדי התחומין) . עושין סימן לתוך התחום) ממצין את המידות מפני הטועין" ופסק הרמב"ם כת"ק (לא כר"א ולא כר"ש).

ובענין זה צריך עיון: שיעור תחומין הוא הל"מ, ובמילא השיעור הוא בתכלית הדיוק לא פחות ולא יותר וא"כ מדוע היוצא פחות מאמה לא חשיב יציאה, הרי גם אם יצא מקצת חוץ לתחום - פחות מאמה, צריך להחשב שיצא חוץ לתחום.

ויש להוסיף שהרי שנינו "ניפול הנמצא בתוך חמישים אמה הרי הוא של מוצאו" ובגמרא שם: "במדדה... כל המדדה אינו מדדה יותר מנ', בעי ר' ירמי' רגלו אחת בתוך נ' אמה, ורגלו אחת חוץ מחמישים אמה מהו, ועל דא אפקוה... מבי מדרשא" (שהרי ח"ו לומר שחשדוהו על ליצנות כו') - כמבואר בתוס' הטעם "משום דמדדה אינו מדדה כלל יותר מחמישים אמה אפילו רגלו אחת, דכל מדות חכמים כן הוא". והגע בעצמך "מדות חכמים" הם בתכלית הדיוק עד כדי כך שכאשר נותנים שיעור נ' אמה למדדה, המציאות היא "שאינו מדדה כלל יותר מנ' אמה אפילו רגל אחת" ושיעור רגל של גוזל הוא פחות מטפה, ולעומת זאת בשיעור תחומין היציאה מהתחום היא אמה (חמשה או ששה טפחים), ופחות מאמה, היינו ד' או ה' טפחים היא הרבה יותר מרגלו אחת של גוזל, ומדוע אין נחשב זה ליציאה.

ועד"ז צ"ע בנוגע לדין "רגלו אחת בתוך התחום ורגלו אחת חוץ לתחום הרי זה יבטל" ולכאורה מדוע לא יחשב כמי שנמצא חוץ לתחום.

(יין מלכות, ספר זמנים, סימן יד)

מתוך רמב"ם "פרס המלך")

44) משנה (מסכת עירובין דף נ"ב עמוד ב'). (45) דעת הראב"ד שכל שלא יצא מן התחום ארבע אמות, מותר לו לחזור וליכנס לתוך העיר, ומכיון שיש לו רשות לחזור לתוך עירו, נחשב כאילו לא יצא כלל, והרי הוא כבני העיר, וזה נקרא בלשון הפוסקים "הבלעת תחומין מילתא היא". (46) כשנכנס השבת נמצא בדרך מחוץ לתחום. (47) מתחום העיר.

יב. מ"י⁴⁸ שיצא חוץ לתחום שלא לדעתו, פגון שהוציאוהו נכרים או רוח רעה⁴⁹, או ששגג ויצא - אין לו אלא ארבע אמות. תזרע⁵⁰ לדעת - אין לו אלא

שאינו מהלך אלא עד סוף מדתו, מתר לטלטל בכל העיר על ידי זריקה³⁵. וכן³⁶ מי ששבת בבקעה, והקיפוהו נכרים מחצה³⁷ בשבת³⁸ - אינו מהלך בה אלא אלפים אמה לכל רוח³⁹, אף-על-פי שהוא בתוך המחצה; ומתר לו לטלטל בכל המחצה על ידי זריקה, אם הקיפוהו לשם דירה⁴⁰.

34) (מסכת עירובין דף מ"ב עמוד ב'). (35) ולא גזרו חכמים שמה ימשך אחר החפץ. (36) (מסכת עירובין דף מ"ב עמוד א'). (37) לשם דירה. (38) כי מחיצה העשויה בשבת שמה מחיצה (פרק ט"ז הלכה כ"ב). (39) לפי שלא שבת באויר מחיצה בכניסת השבת, - זמן קנין השביתה. (40) שאם הקיפוהו שלא לשם דירה, אין מטלטלים בתוכה אלא ארבע אמות.

ט. מ"י⁴¹ שהיה בא בדרך לכנס למדינה - בין שהיה בא בים, בין שהיה בא בחרבה⁴² - אם נכנס בתוך אלפים אמה קרוב לעיר קדם שיפנס השבת, אף-על-פי שלא הגיע למדינה אלא בשבת - הרי זה יבטל, ויהלך את כלה, ורוצה לה אלפים אמה לכל רוח.

41) משנה (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'): פעם אחת לא נכנסו (רבן גמליאל ורבי אליעזר, ורבי יהושע ורבי עקיבא) לנמל (שעל שפת הים) עד שחשכה, אמרו לו לרבן גמליאל: מה אנו לירד (מהאניה לתוך העיר, כיון שבאנו מחוץ לתחום)? אמר להם: מותרים אתם, שכבר הייתי מסתכל (במשקפת) והיינו בתוך התחום עד שלא חשכה". (42) ביבשה.

י. ה"ה⁴³ בא למדינה, וישן בדרך, ולא געור אלא בשבת, וכשגעור מצא עצמו בתוך התחום - הרי זה יבטל לה, ויהלך את כלה, ורוצה לה אלפים אמה לכל רוח; מפני שדעתו היתה להלך למדינה זו, ולפיכך קנה שביתה עם פני המדינה פחות, שהרי נכנס עמהן בתחום.

43) משנה (מסכת עירובין דף מ"ה עמוד א').

יא. מ"י⁴⁴ שיצא חוץ לתחום, אפילו אמה אחת - לא יבטל. שהארבע אמות שיש לו לאדם, תהלתן ממקום שהוא עומד בו; לפיכך, כיון שיצא חוץ מתחומו אמה או יותר - ישב במקומו, ואין לו להלך אלא בתוך ארבע אמות מעמידת רגליו ולחוץ. וכן מי שהחשיך⁴⁶ חוץ לתחום המדינה אפילו אמה אחת⁴⁷ - הרי זה לא יבטל לה, אלא מהלך ממקום ששכנס עליו השבת והוא עומד בו אלפים אמה בלבד. ואם פלטה מדתו במקצת העיר - מהלך עד סוף מדתו, כמו שאמרנו. היתה רגלו אחת בתוך התחום ורגלו אחת חוץ לתחום - הרי זה יבטל.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מסביבו בשבת. (62) ומהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה.

טו. כל מי⁶³ שאין לו לזוז ממקומו⁶⁴ אלא בתוך ארבע אמות, אם נצרך לנזקקו⁶⁵ - הרי זה יוצא ומרחיק⁶⁶ ונפנה וחוזר למקומו. ואם נכנס למקצת תחום שייצא ממנו בעת שיִתרחק להפנות - הואיל ונכנס - ינכנס⁶⁷, וכאלו לא יצא. והוא, שלא יצא בתחלה לדעת⁶⁸; אבל אם יצא לדעת - אף-על-פי שנקנס, אין לו אלא ארבע אמות.

(63) (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). (64) שיצא חוץ לתחום שלא לדעת. (65) וצריך להתרחק ממקום שבני אדם מצויים - משום צניעות, כמבואר בהלכות דיעות פרק ה' הלכה ו'. (66) "גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה" כמבואר בפרק כ"ו הלכה כ"ג וטשבות הרמב"ם סימן ס"ז. (67) ובגמרא אמרו "אי פקח הוא (אם פקח הוא), עייל לתחומא (יכנס לתוך התחום), וכיון דעל על" (וכיון שנכנס נכנס). (68) מותר לו להתרחק משום כבוד הבריות, אבל אינו נכנס לתוך העיר, אף אם נכנס בתחומו.

טז. כל מי⁶⁹ שייצא ברשות בית-דין, כגון העדים שפאו להעיד על ראית הלכנה⁷⁰, וכיוצא בהן ממי שמתר לו לצאת לדבר מצוה⁷¹ - יש לו אלפים אמה לכל רוח באותו מקום שהגיע לו⁷². ואם הגיע למדינה - הרי הוא באנשי העיר⁷³, ויש לו אלפים אמה לכל רוח חוץ למדינה.

(69) משנה (ראש השנה דף כ"ג עמוד ב'). (70) שהרי "עדים שראו את החודש, הרי אלו הולכין לבית דין להעיד, אפילו היה שבת, שנאמר: אשר תקראו אותם במועד" (הלכות קדוש החודש פרק ג' הלכה ב'). (71) כמו "הבא להציל מן הדליקה ומן הנחר ומן המפולת" כדלהלן הלכה י"ז. (72) "בראשונה לא היו זוזין משם כל היום (מפני שיצאו חוץ לתחום בשבת) התקין רבן גמליאל הזקן, שיהיו מהלכין אלפים אמה לכל רוח" (משנה שם). (73) "שכיון שהלכו ברשות, הרי המקום שהגיעו אליו, כאלו קנו בו שביטה בין השמשות" ("מגיד משנה").

יז. הנה⁷⁴ יוצא ברשות, ואמרו לו והוא הולך בדרך⁷⁵: קבר נעשית המצוה שייצאת לעשות - יש לו ממקומו אלפים אמה לכל רוח⁷⁶. ואם הנה מקצת תחום שייצא ממנו ברשות מבלע בתוך אלפים אמה שיש לו ממקומו - הרי זה חוזר למקומו, וכאלו לא יצא. וכל היוצאין⁷⁷ להציל נפשות ישראל מיד עובדי כוכבים ומזלות, או מן הנחר, או מן המפלת⁷⁸ - יש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שהצילו בו. ואם היתה יד העובדי כוכבים ומזלות תקיפה, והיו מפחדים לשבת במקום

ארבע אמות. החזירה⁵¹ - פאלו לא יצא⁵². ואם נתנוהו ברשות היחיד, כגון שנתנוהו נכרים בדיר וסהר ומערה או בעיר אחרת - יש לו להלף את פלה. וכן אם יצא לאחד מאלו בשגגה, ונזפר והוא בתוכן - מהלף את פלה.

(48) משנה (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). (49) שנטרפה דעתו (רש"י). (50) בנ"א חסר המשפט: "חזר לדעת אין לו אלא ארבע אמות" (מער"ק). (51) התחום. (52) והרי כל העיר לא כארבע אמות, וחוצה לה כאלפים אמה לכל רוח.

יג. יצא⁵³ חוץ לתחום לדעת - אף-על-פי שחזר שלא לדעת, כגון שהחזירה נכרים או רוח רעה - אין לו אלא ארבע אמות⁵⁴. וכן אם יצא חוץ לתחום לדעת - אף-על-פי שהוא בתוך רשות היחיד, כגון דיר וסהר - אין לו אלא ארבע אמות⁵⁵. המפרש⁵⁶ כי הגדול⁵⁷, אף-על-פי שהוא חוץ לתחום ששבת בו - מהלף את כל הספינה פלה⁵⁸, ומטלטל בכלה.

(53) (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). (54) כיון שיצאתו מן התחום היתה לדעת. (55) כי רק אם הוציאוהו על כרחו לתוך רשות היחיד מהלך את כולה כמבואר בהלכה הקודמת. (56) משנה (מסכת עירובין דף מ"ב עמוד ב') - המפליג באניה. (57) "מעשה שבאו (חכמים) מפרנדיסין (היא ברינדיי שעל חוף הים התיכון בדרך לרומא) והפליגה ספינתם בים (התרחקה משפת הים) רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה הלכו את כולה (אף שיצאה בשבת מחוץ לתחום, כיון שיש לספינה מחיצות) רבי יהושע ורבי עקיבא לא זזו מארבע אמות, שרצו להחמיר על עצמן" והלכה כרבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה. (58) הואיל ושבת באויר מחיצות מבעוד יום (גמרא); והטלטול בכל הספינה הוא מותר, מפני שהיא רשות היחיד גמורה בין בהליכתה בין בעמידתה" (שו"ת הרמב"ם, פריימן סימן ס"ז).

יד. מי⁵⁹ שייצא חוץ לתחום שלא לדעת, והקף במחצה בשבת⁶⁰ - יש לו להלף כל אותה המחצה; והוא, שלא תהיה יתר על אלפים אמה. ואם הנה תחום שייצא ממנו מבלע מקצתו בתוך המחצה שנעשית שלא לדעתו - הואיל ויש לו להלף את כל המחצה, הרי זה נכנס לתחומו⁶¹; וכיון שנקנס - הרי הוא פאלו לא יצא⁶².

(59) (מסכת עירובין דף מ"ג עמוד ב'). (60) "נחמיה בריה דרב חנילאי משכתייה שמעתא (השתקע בלימודו ושכח) ויצא חוץ לתחום, אמר לו רב חסדא לרב נחמן: נחמיה תלמידך שרוי בצער (שאסור לו ליכנס כיון שיצא חוץ לתחום). אמר לו: עשה לו מחיצה של בני אדם ויכנס" (מסכת עירובין שם). והוא הדין לכל מחיצה שנעשית בשבת לפי המבואר בדברי רבינו למעלה בפרק ט"ז הלכה כ"ב. (61) שתחום שבת מובלע בתוך המחיצה שנעשתה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם היו בתוך שבועים אמה ושירים. ומאותו הפית היוצא רואין כאלו חוט מתוח על פני כל המדינה²⁴, ומודדין חוץ לאותו החוט אלפים אמה.

(15) עירובין נה, ב. שסתמו אינו עשוי לדור בתוכו. (16) שלוחי ציבור העומדים לפני התיבה (ראה ב'ספיר') פרשת נשא שהחזן צריך לומר להם, ובפ"ד מנשיאות כפים כתב רבינו ששליח-ציבור אומר להם). (17) לכמריהם. (18) של תבואה יין ושמן, שיש בהם בית דירה לשומר. (19) לגובה המכס ולשומר בית הקברות; בנוסח אחר: "יש בו דירה" (כת"י התימנים). (20) שהיה שם בית דירה תחילה, ונהרס - ונשארו שלש מחיצות בלא תקרה. (21) סוכות שומרים בגינה. (22) באיי הים, בתוך שבועים אמה ושירים לעיר, ועשוי לפנות בו כלים שבספינה. (23) שהיה בית דירה בתחילה ונהרס, ונשארו ממנו שתי מחיצות ותקרה. (24) על פני כל הצד של העיר שבו נמצא הבנין.

ד. ואלו שאין מצטרפין עמה²⁵: שתי מחצות שאין עליהן תקרה, אף-על-פי שדרין בנייהן, והגשור²⁶ והקבר²⁷ ובית הפנסת ובית עבודת פוככים ומזלות והאצרות שאין בהן בית דירה, והבור והשוח²⁸ והמזורה²⁹ והשוכף³⁰ ובית שבספינה³¹ - כל אלו וכיוצא בהן אין מצטרפין עמה.

(25) שאין עליהם שם בית דירה. (26) אף שגר שם השומר הגובה את המכס. (27) גם אם שם שומר הקברות. (28) חפירה ארוכה. (29) חלל בתוך הר או סלע, יסתתרו בו בני אדם. (30) קן יונים. (31) כיון שאינו קבוע, שפעמים הולכת הספינה מחוץ לשבועים אמה.

ה. היו שתי עירות³³, זו סמוכה לזו - אם יש בנייהן מאה וארבעים ואחת ושליש, פדי שיהיה שבועים אמה ושירים³⁴ לזו ושבעים אמה ושירים לזו - חושבין שתייהן כעיר אחת, ונמצא כל עיר מהן מהלכת את כל העיר השניה וחוצה לה אלפים אמה. היו שלשה כפרים משלשין³⁵ - אם יש בין האמצעי ובין כל אחד ואחד מן החיצונים אלפים אמה³⁶ או פחות מכאן, ובין השנים החיצונים מאתיים שלש ושמונים פחות שלישי³⁷, פדי שיהיה בין כל אחד מהן ובין האמצעי, כשתראה אותו כאלו הוא בנייהן, מאה וארבעים ואחת אמה ושליש - הרי שלשתן כמדינה אחת, ומודדין אלפים אמה לכל רוח מחוץ לשלשתן. עיר³⁸ שהקפה³⁹ ולבסוף ישבה⁴⁰ - מודדין לה משיבתה⁴¹; וישבה ולבסוף הקפה - מודדין לה מחומותיה⁴².

(32) עירובין נו, ב. (33) וכן הדין אם היו שלש או ארבע עירות, וכולן סמוכות זו לזו בשורה ('מעשה רוקח'). (34) שני שלישי אמה. (35) כבציר שלפנינו: (36) שאפשר לבוא מהאמצעי לשניהם בלי עירוב, רואים כאילו האמצעי נתון בין שני החיצונים בשורה אחת.

שהצילו בו - הרי אלו חוזרין בשבת למקומן ובכלי זינן.

(74) משנה (מסכת עירובין דף מ"ד עמוד ב'). (75) כשכבר היה בדרך אמרו לו: כבר נעשה הדבר שיצאת לעשותו, ואינך צריך ללכת. (76) כיון שיצא ברשות, הרי הוא כאילו קנה שם שבתה. (77) משנה (מסכת ראש השנה דף כ"ג עמוד ב'). (78) קיר שנפל על בני אדם.

פרק שמונה ועשרים

(1) נתבאר בו מה שאינו עולה בחשבון התחומין, ואיכות המדידה סביב העיירות ובהרים ובגיאיות, ונכלל בזה ביאור על אי זה מודד סומכין, ואם נחלקו המודדין על מי נסמוך.

א. כל בית² דירה³ שהוא יוצא מן המדינה⁴, אם היה בינו ובין המדינה שבועים אמה ושני שלישי אמה⁵, שהוא צלע⁶ בית סאתים המרבעת⁷, או פחות מזה - הרי זה מצטרף למדינה ונחשב ממנה; וכשמודדין לה אלפים אמה לכל רוח, מודדין חוץ מבית דירה זה.

(2) משנה (עירובין נו). (3) אפילו אין דרים בתוכו ('מעשה רוקח'). (4) הישוב שהוא שוכת בתוכו. (5) שבועים אמה וארבעה טפחים על שבועים אמה וארבעה טפחים (כפט"ז ה"א, וב'מגיד משנה' שם . . . "שבועים אמה וחמש שביעיות בקירוב"). (6) צד אחד של המרובע. (7) "בית סאה - חמשים אמה על חמשים אמה, נמצא בית סאתים - חמשת אלפים אמה" (רבינו בפט"ז ה"ג). ושטח הריבוע של שבועים אמה ושני שלישי אמה על שבועים אמה ושני שלישי אמה - הוא חמשת אלפים אמה בקירוב, כמבואר בפט"ז למעלה.

ב. היה⁹ בית זה קרוב למדינה¹⁰ בשבועים אמה¹¹, ובית שני קרוב לבית ראשון בשבועים אמה, ובית שלישי קרוב לשני שבועים אמה, וכן עד מהלך כמה ימים - הרי הכל כמדינה אחת¹²; וכשמודדין, מודדין מחוץ לבית האחרון. והוא¹³, שיהיה בית דירה זה ארבע אמות על ארבע אמות¹⁴ או יתר.

(9) עירובין כא, א. (10) לישוב ששוכת בתוכו. (11) כוונתו ל"שבועים אמה וארבעה טפחים" - אלא שקיצר בלשון, ובדברי הפוסקים: "שבועים אמה ושירים". (12) שבתיה מפורזים. (13) סוכה ג, ב. (14) שבפחות מזה, אין עליו שם דירה.

ג. וכן בית הפנסת¹⁵ שיש בו בית דירה לחזנין¹⁶, ובית עבודת פוככים ומזלות שיש בו בית דירה לכהניהם¹⁷, והאצרות¹⁸ שיש בהן בית דירה¹⁹, והגשור והקבר שיש בהן בית דירה, ושלש מחצות שאין עליהן תקרה²⁰ ויש בהן ארבע על ארבע אמות, והבגננין²¹, והבית הבנוי בים²², ושתי מחצות שיש עליהן תקרה²³, ומערה שיש בגנן על פיה ויש בה בית דירה - כל אלו מצטרפין עמה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נעשית כעיר אחת על ידי זה. (56) יתר - נקרא החבל האוחז בשני קצות הקשת ומותח אותה. (57) ובין שני ראשי הג"ם. (58) שאין התחומים מובלעים זה בזה.

ט. עיר⁵⁹ שיש שבת על שפת הנהל⁶⁰: אם יש לפניה דקה⁶¹ רחב ארבע אמות על שפת הנהל, פדי שיעמדו עליה וישתמשו בנהל⁶² - נמצא הנהל בכלל העיר, ומודדין לה אלפים אמה משפת הנהל השניה, ויעשה הנהל פלו בכלל המדינה מפני הדקה הבנויה מצדו; ואם לא היה שם דקה - אין מודדין להן אלא מפתח פתיהן⁶³, ונמצא הנהל נמדד מן האלפים שלהם.

(59) עירובין סא, א. (60) מקום מים שוטפים באפיק בימי הגשמים, ומתייבש בימי הקיץ. (61) כעין במה קטנה או "מצבה" (כלשון רבינו בהל' עירובין פ"ה הכ"ד). (62) בעת שהנהל מלא מים (ריטב"א). (63) מקיר העיר.

י. יושבי צריפין⁶⁵ - אין מודדין להן אלא מפתח פתיהן⁶⁶. ואם יש שם שלש חצרות של שני שני פתים⁶⁷ - הקבעו פלם⁶⁸, ומרבעין אותה, ונותנין להם אלפים אמה לכל רוח פשאר העירות.

(65) עירובין נה, ב: "אנשי מקנה הם וחונים בצריפין (מעונות ארעיים עשויים מקנים וענפי ערבה) וחונים בהם חודש או חדשים, עד שכלה המרעה לבהמות, ונוסעים משם ונקבעים במקום אחר" (רש"י). (66) לפי שאין קבועים במקום אחד, ואין להם דין עיר. (67) בתי עץ או אבן. (68) הבתים הקבועים עושים גם את הצריפין למקום קבע.

יא. אין⁶⁹ מודדין אלא פחבל של חמשים אמה⁷⁰, לא פחות⁷¹ ולא יתר⁷²; ובחבל של פשתן⁷³, פדי שלא ימשך יותר מדי. הגיע לגוא⁷⁴ - אם היה רחבו חמשים אמה, שיכול להבליעו⁷⁵ פחבל המדה - מבליעו⁷⁶. והוא, שיהיה בעמקו פחות מארבעת אלפים⁷⁷.

(69) משנה (עירובין נז:). (70) כתוב (שמות כז, יח): "אורך החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים", אמרה תורה: בחבל של חמשים אמה מדוד" (עירובין נח:). (71) מחמשים. "מפני שהוא מרבה" (עירובין, שם) "שהוא נמתח ונשכר" ("ירושלמי" עירובין פ"ה ג') כשהחבל קצר יכול למתחו ומאריך המדה (רש"י). (72) "מפני שממעט" (עירובין, שם). "שהוא נקמו ומפסיד" ("ירושלמי" שם) מתקפל מפני כבדו, ומתקצר באמצעיתו. (73) "אמר רבי יהושע, אין לך מדה כו' אבל מה אעשה וכתוב בנביאים חבלים (יחזקאל מ, ג): "ופתיל פשתים בידו וקנה המדה" ("ירושלמי" שם). (74) בקעה. (75) להכניסו בחשבון מלמעלה "ולא יצטרך למדידת עומק הגיא" (פירוש המשניות). (76) "אם אינו רחב חמשים אמה משפתו לשפתו מלמעלה, אף-על-פי שיש במדרונו יותר מאלפים, אין אומרים יעלה מדת מדרונו למדת התחום, אלא יעמוד

(37) מלבד רוחב הכפר האמצעי. (38) עירובין כו, א. (39) בחומה מסביב, ולא היו בה עדיין תושבים. (40) נתיישה ואינה מיושבת כולה עד החומה. (41) כיון שלא הוקפה לדירה, אין החומה חשובה לעשות את כל העיר כולה כארבע אמות, ואין מודדים אלפים אמה מן החומה אלא מן הבתים המיושבים. (42) אפילו היא רחוקה הרבה מן הבתים, מכיון שהחומה הוקפה אחרי שהעיר היתה מיושבת.

ו. עיר⁴³ שהיתה ארבה⁴⁴ או מרבעת - הואיל ויש לה ארבע זוויות שוות, מניחין אותה פמות שהיא, ומודדין לה אלפים אמה לכל רוח מארבע רוחותיה. היתה עגלה - עושין לה זוויות⁴⁵, ורואין אותה פאלו היא פתוף המרבע, ומודדין חוץ מצלעות אותו מרבע אלפים אמה לכל רוח; שנמצא משתפר הזוויות.

(43) עירובין נה, א. (44) שהיה ארכה אלפים אמה ואין ברחבה אלא אלף אמה, אין אומרים ירחיבנה עד שתהיה מרובעת יפה, אלא מניח אותה כמות שהיא. (45) ממלאים את הקרנות ומרחיבים אותה כאילו היתה מרובעת, ומודדים מהריבוע ולא מהעגול כבציור שלפנינו (ציור א), ואם יוצא דרך קרנות העיר הוא מרוויח בהליכתו.

ז. וכך⁴⁶ אם היתה העיר משלשת⁴⁷, או שיש לה צלעות רבות⁴⁸ - מרבעין אותה⁴⁹, ואחר כך מודדין חוץ למרבע אלפים אמה לכל רוח. וכשהוא מרבעה - מרבעה פרבוע העולם⁵⁰, פדי שתהא כל רוח ממנה משוכה פנגד רוח מרוחות העולם ומכוננת כנגדה.

(46) עושין אותה מרובעת. (47) כצורת משולש (ציור ב). (48) כבציור שלפנינו (ציור ג). (49) מושכים ומשווים את הצד הקצר כפי האורך. (50) עירובין נו, א: "נותן צפונה לצפון העולם, ודרומה לדרום העולם"; בנוסח אחר: "כריבוע העולם" (שונצינו).

ח. היתה⁵¹ רחבה⁵² מצד אחד וקצרה מצד אחר - וראין אותה פאלו היא פלה רחבה. היתה עשויה פמין ג"ם⁵³, או שהיתה עשויה פקשת⁵⁴: אם יש בין שני ראשיה פחות⁵⁵ מארבעת אלפים אמה - מודדין לה מן היתר⁵⁶, ורואין את כל הרחב שבין היתר והקשת⁵⁷ פאלו הוא מלא פתים; ואם היה בין שני ראשיה ארבעת אלפים⁵⁸ - אין מודדין לה אלא מן הקשת.

(51) עירובין נה, א. (52) כשבא למדוד את התחומין בצד הקצר, אין מודדים מן החומה, אלא מוסיפים תחילה על העיר עד שתהא שוה עם הצד הרחב, ומשם ולהלן מתחילים למדוד התחומין. (53) "גממא" היא אות שלישית יונית, "וצורתה כעין ך שלנו" (רש"י). (54) הבתים בנויים כחצי עיגול, ובין שני ראשיה המקום פנוי. (55) שתחום ראשה של זו (אלפים אמה), מובלע בתוך תחום ראשה האחר,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מאד, מעריכו והולך לו. (99) מודדו בחיתוך המדה, כמבואר בהלכה זו.

אחד על שפת הגיא מכאן ואחד על שפתו מכאן ויבליע מדרונו בחבל אחד" (רש"י). (77) כדין עיר העשויה כקשת בהלכה ח' (רשב"א).

טז. פיצוד¹⁰⁰ מקדרין¹⁰¹ בהרים או בגאיות שאינו יכול להבליע? או חזין שנים חבל של ארבע אמות, העליון אחז קצתו¹⁰² מפנגד מרגלותיו, והתחתון אחז בקצה השני פנגד לבו¹⁰³; וחזר העליון לעמד במקום התחתון, והתחתון יורד ומרחיק ממנו מדת החבל; וכן מתגלגלים והולכין עד שמודדין את פלו¹⁰⁴. וכשילף המודד להבליע ההר או הגיא - לא יצא חוץ לתחום; שלא יראו אותו העוברים, ויאמרו: מדת תחומין באה לכאן¹⁰⁵.

יב. פמה דברים אמורים⁷⁸? שהיה חוט המשקלת⁷⁹ יורד פנגדו⁸⁰, שאי אפשר להשתמש בו; אבל אם אין חוט המשקלת יורד פנגדו - אינו מבליעו⁸¹, אלא אם-כן היה עמקו אלפים או פחות מכן.

(78) עירובין נח, א. שמבליע את הגיא העמוק בחבל המדה. (79) החוט שאבן האנך של הבנאים תלויה בו. (80) שהיה עומק הגיא ישר, עד שאם משליכים חוט המשקולת משפתו ולמטה, יורד בלי עיכוב, נמצא שאין הגיא ראוי להלך ולהשתמש בו (רש"י). (81) מכיון שנוח להשתמש בגיא, נכנס בתוכו ומודדו.

(100) משנה, בעירובין נח, א: "אם אינו יכול להבליעו, בזו אמר רבי דוסתאי בשם רבי ינאי משום רבי מאיר, שמעתי שמקדיין בהרים". (101) מחתכים את המדה שמודד בחבל של ארבע אמות ולא בשל חמשים אמה (פירוש המשניות), ורש"י פירש: "נוקבים" משהו מדת ההר כאילו הוא נקוב במקום מעמד רגלי העליון, וכמו שיתבאר. (102) קצה החבל. (103) על-ידי-זה מתמטע מדרונו של כל ארבע אמות בחצי קומת איש (רש"י). (104) בתוספתא (עירובין פרק ד) מובא: "במה דברים אמורים, שלא היה שם מישור, אבל אם היה שם הר ומישור מודד את המישור, ומניח את ההר, ונמצא נשכר". (105) מגיעה עד כאן. ויטעו בני אדם לצאת בשבת מחוץ לתחום.

יג. היה גיא מעקם⁸³ - מקדר⁸⁴ ועולה, מקדר ויורד. היה גיא רחב מחמשים, שאינו יכול להבליעו - הולף למקום⁸⁵ שהוא יכול⁸⁶ להבליעו, ומבליעו, וצופה פנגד מדתו⁸⁷, וחזר.

(82) עירובין נח, א. (83) "שהיה מדרונו משופע, אבל נוח להילוך" (רש"י רמ"עשה רוקח). (84) "מחתך המדה, מודד באומד וקירוב" (פירוש המשניות). ולהלן בהלכה ט"ז מפורש כיצד מקדרים בהרים ובגאיות. (85) אחר שאפשר לו משם למודד. (86) מכיון שאין מודדים אלא בחבל של חמשים אמה. (87) "מכוון ומביט כנגד המקום שמדתו כלה כנגד העיר בתוך הגיא, ומציין סימני התחום" (רש"י).

יז. אין סומכין אלא על מדידת אדם ממחה¹⁰⁷, שהוא יודע מדת הקרקע. היו לנו תחומי שבת מחזקין, ובא ממחה ומדד, רבה בתחום מהן¹⁰⁸ ומעט בתחום - שומעין לו בתחום שרבה¹⁰⁹. וכן אם באו שנים ממחין ומדדו התחום, אחד רבה ואחד מעט - שומעין למרבה¹¹⁰. ובלבד שלא ירבה יתר ממדת אלכסונה¹¹¹ של עיר.

יד. הגיע⁸⁸ לכתל - אין אומרים: קב⁸⁹ את הפתל⁹⁰; אלא אומרים⁹¹ רחבו והולף לו. ואם אפשר להשתמש בו - מודדו מדידה יפה⁹². ואם היה חוט המשקלת יורד פנגדו⁹³ - מודד רחבו מדידה יפה.

(88) עירובין נח, א. (89) ימדוד על ידי קידור, כמבואר בהלכה טז. (90) כשהכותל זקוף וישר, שאי אפשר להשתמש בו. (91) מעריך, כשיש טורח לעלות עליו (הרא"ש). (92) "כקרקע חלקה" (רש"י). (93) "כיון שהוא זקוף כל כך, יכול למדוד רחבו בראש הכותל" (מגיד-משנה).

(106) משנה (עירובין נח:). (107) לשון המשנה "אין מודדין אלא מן המומחה": "מומחה", הוא האדם החכם המהיר במלאכתו באיזו מלאכה שתהיה, או בחכמה מן החכמות, ורוצה בכאן שיהיה חכם בתשבורת, מהיר במדידת קרקעות" (פירוש המשניות). (108) "כשאומר שתחום שבת הוא יותר ממה שהיינו חושבים עד עכשיו" (פירוש המשניות). (109) "שלא אמרו חכמים את הדבר להחמיר אלא להקל" (משנה), וראה בהלכה יט. (110) שאנו אומרים - השני טעה במדידה. (111) מפורש בהלכה יח.

טו. הגיע⁹⁴ להר: אם היה הר מתלקט⁹⁵ ממנו גבוה עשרה טפחים בארץ חמש אמות⁹⁶ - מבליעו⁹⁷ וחזר למדתו; ואם היה גבוה הרבה עד שיתלקט ממנו עשרה טפחים מתוך משף ארבע אמות - אומדו⁹⁸ והולף לו. ואם אינו יכול להבליעו, פגון שהיה רחבו יתר מחמשים - מקדרו⁹⁹ מעט מעט. וזה הוא שאמרו: מקדיין בהרים.

יח. פיצוד? פעת שירפה זה, נאמר: שמה הראשון מקרן אלכסון¹¹² של עיר מדד האלפים, ולפיכך מעט מדתו, ונמצא צלע התחום בינו ובין המדינה פחות מאלפים; וזה האחרון מדד אלפים מצלע המדינה¹¹³. ואין מחזיקין על הראשון שטעה ביותר על זה. לפיכך, אם רפה זה האחרון יתר על הראשון

(94) עירובין נח, א, במדידת אלפים אמה של תחום שבת. (95) מגביה. (96) שבהילוך חמש אמות רוחב, עולה ההר עשרה טפחים בגובה. (97) מבליע את השיפוע, ואינו מודד אלא לפי רחבו למטה בתחתית ההר. (98) כיון שהוא זקוף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחאי גאון כפ' וזאת הברכה (וראה בפירוש המיוחס לרש"י נזיר ד' א', ובאוצר הגאונים שם חלק התשובות סי' י").

ב. וְהוּו נִסַּח קִדּוּשׁ הַיּוֹם: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בְּנוֹ, וְשִׁבַּת קִדְּשׁוּ בְּאַהֲבָה וְרָצוֹן הַנְּחִילָנוּ, וְזָכְרוֹן לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. תְּחִלָּה לְמִקְרָאֵי קִדְּשׁ, וְזָכַר לְיִצְיָאֵת מִצְרַיִם. כִּי בְּנוּ בְּחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים, וְשִׁבַּת קִדְּשָׁתָּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הַנְּחִילָנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדְּשׁ הַשַּׁבָּת.

ג. וְזֶה נִסַּח הַהִבְדְּלָה: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶּךְ הָעוֹלָם, הַמְּבַדִּיל בֵּין קִדְּשׁ לְחָלַל, וּבֵין אֹר לְחֹשֶׁךְ, בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים, וּבֵין יוֹם הַשַּׁבָּעִי לְשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֵׂה⁵. בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַמְּבַדִּיל בֵּין קִדְּשׁ לְחָלַל.

(4 פסחים קג, ב. 5) זה אינו ממנין הבדלות, אלא תקנוהו מפני שצריך לומר מעין הפתיחה סמוך לחתימה (פסחים קד.). וראה להלן הלכה כב ובהערה שם.

ד. עֲקָרָה הַקִּדּוּשׁ - בְּלִילָה⁷. אִם לֹא קִדְּשׁ בְּלִילָה - בֵּין בְּשׁוּגָג, בֵּין בְּמִזֵּיד - מְקַדְּשׁ וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כְּלוּ. וְאִם לֹא הִבְדִּיל בְּלִילָה⁸ - מְבַדִּיל לְמַחֲרָה⁹; וּמְבַדִּיל וְהוֹלֵךְ עַד סוֹף יוֹם שְׁלִישִׁי. אֲבָל אִינוּ מְבַרְךָ עַל הָאוֹר אֶלָּא בְּלִיל מוֹצָאֵי שַׁבָּת בְּלַבָּד.

(6 פסחים קו, א. 7) שכתוב "זכור את יום השבת לקדשו", בשעת כניסת השבת כשמתקדש היום (הרשב"ם). (8) שעיקר ההבדלה היא בלילה, שכתוב "זכור את יום השבת לקדשו", זכרהו בכניסתו וביציאתו, ויציאת השבת - בערב. (9) כן הוא במסכת פסחים קו. "מי שלא הבדיל במוצאי שבת, מבדיל והולך כל היום כולו".

ה. אֶסּוּר¹⁰ לְאָדָם לְאָכַל אוֹ לְשִׁתּוֹת יַיִן מִשְׁקַדְּשׁ הַיּוֹם עַד שְׁיִקְדַּשׁ. וְכֵן מִשְׁיַצָּא הַיּוֹם - אֶסּוּר לוֹ לְהִתְחִיל לְאָכַל וּלְשִׁתּוֹת וּלְעֲשׂוֹת מְלָאכָה אוֹ לְטַעַם כְּלוּם, עַד שְׁיִבְדִּיל. וּלְשִׁתּוֹת מַיִם - מִתָּר. שָׂכַח אוֹ עָבַר וְאָכַל וְשָׁתָה קִדְּשׁ שְׁיִקְדַּשׁ אוֹ קִדְּשׁ שְׁיִבְדִּיל - הָרִי זֶה מְקַדְּשׁ וּמְבַדִּיל אַחַר שְׁאָכַל.

(10 פסחים קה, א.

ו. מְדַבְּרֵי סוּפְרִים¹¹ לְקַדְּשׁ עַל הַיַּיִן וּלְהִבְדִּיל עַל הַיַּיִן. וְאֶף-עַל-פִּי שְׁהִבְדִּיל בְּתַפְלָה, צָרִיף לְהִבְדִּיל עַל כּוֹס¹². וּמֵאַחֲרָה¹³ שְׁיִבְדִּיל וַיֹּאמֶר "בֵּין קִדְּשׁ לְחָלַל" - מִתָּר לוֹ לְעֲשׂוֹת מְלָאכָה, אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא הִבְדִּיל עַל הַכּוֹס. וּמְבַרְךָ¹⁴ עַל הַיַּיִן תְּחִלָּה¹⁵, וְאַחַר כֵּן מְקַדְּשׁ. וַאֲיִנוּ נוֹטֵל אֶת יָדָיו עַד שְׁיִקְדַּשׁ¹⁶.

(11) ומה שאמרו (פסחים קו). "זכור את יום השבת לקדשו, וזכרהו על היין" - אין מכאן ראייה שקידוש על היין הוא מצוה מן התורה, כי אין זו דרשה גמורה אלא אסמכתא

אֶפְלוּ בְּחֻמְשׁ מְאוֹת וּשְׁמוֹנִים אֲמָה בְּקָרוּב¹¹⁴ - שוֹמְעִין לוֹ; בְּיוֹתֵר עַל זֶה - אֵין שוֹמְעִין לוֹ.

(112) שמדד מהקָרן של העיר באלכסון, כזה. (113) שמדד מאמצע העיר בקו ישר, כזה: (114) רוצה לומר חמש מאות ושבעים ושתים אמה, שיעור שתי חמשיות מאלף וארבע מאות ועשרים ושתים (שהם ביחד אלפיים). שלפי שמדד באלכסון, הפסיד שתי חמשיות מהמדה, שהרי אמה בריבוע היא אמה ושתים חמשיות באלכסון - 'מגיד משנה'.

יט. אֶפְלוּ¹¹⁵ עֶבֶד, אֶפְלוּ שִׁפְחָה¹¹⁶, נְאֻמְנִין לומְרֵי¹¹⁷: עַד כָּאֵן תְּחֻמוֹת הַשַּׁבָּת. וְנֹאֲמֵן הַגְּדוּל¹¹⁸ לומְרֵי: זְכוּר אֲנִי, שְׁעַד כָּאֵן הָיִינוּ בְּאִים בְּשַׁבָּת כְּשִׁהְיִיתִי קָטָן; וְסוּמְכִין עַל עֲדוּתוֹ¹¹⁹ בְּדָבָר זֶה. שְׁלֹא¹²⁰ אָמְרוּ חֲכָמִים בְּדָבָר לְהַחְמִיר, אֶלָּא לְהַקֵּל; מִפְּנֵי שֶׁשְּׁעוֹר אֲלֵפִים אֲמָה מְדַבְּרֵיהֶם¹²¹.

(115) משנה (עירובין נח:). (116) עבד ושפחה כנענים, הפסולים לעדות בשאר דברים (כמבואר בהל' עדות פ"ט ה"ד). (117) אין הכוונה להאמין להם שהם מדדו את התחומין, שהרי אין סומכין אלא על המומחה, אלא נאמנים לומר שהיו מוחזקים ללכת בשבת עד כאן, ובוודאי בפעם ראשונה נעשה התחום על ידי מומחה ('משנה ברורה' סי' שצט). (118) משנה בכתובות כח. "ואלו נאמנים להעיד בגדלם מה שראו בקטנם", ואין מקבילים עדות כזאת אלא לענין תחומין שהיא דרבנן והקילו בהם. (119) אבל על עדותו של קטן לא סמכו ('טור' ושו"ע או"ח סי' שצט). (120) משנה (עירובין נח:). (121) אבל שנים עשר מיל הוא מן השיעור, שנים עשר מיל הוא מן התורה (למעלה פ"ק כו ה"א).

פֶּרֶק תְּשַׁעָה וְעֶשְׂרִים:

1) נתבאר בו מצות-עשה של זכור שהוא כולל זכירת הקידוש וההבדלה, ונתבארו בו ענייניהם, במה שהוא מן התורה ושל דבריהם, ובזה נסתיים הפרק.

א. מְצוֹת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְקַדְּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת בְּדָבָרִים², שְׁנֹאֲמַר: זְכוּר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ. כְּלוּמַר, זְכָרְהוּ זְכִירַת שְׂכַח וְקִדּוּשׁ. וְצָרִיף לְזַכְרָהוּ בְּכִנְיֹתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ: בְּכִנְיֹתוֹ - בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם, וּבִיצִיאָתוֹ³ - בְּהִבְדְּלָה.

(2) בדברים דווקא ולא די בהרהור הלב. וכן הוא בספרא: "זכור את יום השבת לקדשו. יכול בלבך, כשהוא אומר שמור, הרי שמירת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור, שתהיה שונה בפיו" (ריש פרשת בחקותי הלכה ג). וכן הוא ב'ספר המצוות' מצוה קנה: "ולאמור דברים בכניסתו וביציאתו". וראה להלן הלכה ו' שקידוש על היין אינו מצות-עשה מן התורה אלא מצוה דרבנן. (3) כן כתב רבינו גם ב'ספר המצוות' (מצות-עשה קנה) "ואמרו גם כן קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו, כלומר הבדלה". ולא נמצאה מימרא זו בספרות התלמודית שלפנינו אלא בשאילתות דרב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּזֵית זו - אוֹכֵל בְּזֵית שְׁנֵיהָ³¹. וְלֵמָּה מְקַדְשֵׁין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת³²? מִפְּנֵי הָאוֹרְחִין, שְׂאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין³³ שָׁם.

28) פסחים קא, א. 29) "שכתוב (ישעיה נח, יג): "וקראת לשבת עונג", במקום שאתה קורא לשבת, כלומר בקריאה של קידוש, שם יהא עונג, ומדרש חכמים הוא, וגם משום שנקבע קידוש על היין: "זכריהו על היין", בוודאי על היין שבשעת הסעודה נקבע שהוא חשוב" (הרשב"ם). 30) זוהי דעת רבינו בשיטת הלכה זו. ויש דיעות אחרות, כי כל הרואה את מקומו הראשון, אפילו יצא אחרי הקידוש מהבית לחצר, חשוב מקום אחד (א"ח סי' רעג). 31) וצריך לאכול מיד ולא להפסיק בין קידוש לסעודה. (רמ"א סי' רעא). 32) שהרי אין אוכלים שם, ואין קידוש אלא במקום סעודה. 33) אין הכוונה בבית הכנסת ממש, שהרי אסור לאכול בו (כמבואר בפ"א מהל' תפילה ה'), אלא שהיו אוכלים בבית הסמוך לבית הכנסת, ושומעים קידוש בבית הכנסת, (מגיד-משנה), ובט"ז (או"ח סי' קנא), הביא בשם רמב"ן שאם הוצרכו בני העיר להאכיל או להשכיב אורחים באופן זמני בבית הכנסת, מותר, שעל תנאי זה נבנה.

ט. הִיָּה³⁴ מִתְּאֵיָה לְפַת יוֹתֵר מִן הַיַּיִן, אוֹ שְׁלֵא הִיָּה לוֹ יַיִן - הָרִי זֶה נוֹטֵל יָדָיו תְּחִלָּה, וּמִבְּרַךְ "הַמּוֹצֵיא", וּמְקַדֵּשׁ, וְאַחַר כֵּן בּוֹצֵעַ וְאוֹכֵל. וְאֵין מְבַדְּלִין עַל הַפֶּת, אֶלָּא עַל הַפּוֹסֵס³⁵.

34) פסחים קו, ב. 35) "אמנם אם חל יום-טוב במוצאי שבת, כיון שמקדשים על הפת, והקידוש הוא העיקר, אגב הקידוש מבדילים גם על הפת" (הגהות מיימוניות).

י. מִי³⁶ שֶׁנִּתְפַּוֵּן לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן בְּלִילֵי שֶׁבֶת, וְשָׁכַח וְנוֹטֵל יָדָיו קִדְּם שְׂיִקְדֵּשׁ - הָרִי זֶה מְקַדֵּשׁ עַל הַפֶּת, וְאֵינוֹ מְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן אַחַר שֶׁנוֹטֵל יָדָיו לְסַעְדָּה. וּמַצְנֵה לְבָרַךְ עַל הַיַּיִן בְּיוֹם הַשֶּׁבֶת קִדְּם שְׂיִסְעֵד וְסַעְדָּה שְׁנֵיהָ³⁷. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא "קִדְּוִשָׁא רַבָּה"³⁸. מְבַרַךְ "בוֹרֵא פְרִי הַגֶּפֶן" בְּלֵבָד וְשׁוֹתָה, וְאַחַר כֵּן יִטֵּל יָדָיו וְיִסְעֵד. וְאֵסוּר לוֹ לְאַדֵּם שְׂיִטְעֵם פְּלוּם קִדְּם שְׂיִקְדֵּשׁ³⁹. וְגַם קִדְּוִשׁ זֶה לֹא יִהְיֶה אֶלָּא בְּמָקוֹם סַעְדָּה.

36) פסחים קו, א: "אמר רב ברונא אמר רב, הנוטל ידיו - לא יקדש"; ופירש רשב"ם שהקידוש הוא הפסק בין נטילה ל"המוציא", וראה למעלה ה"ו. 37) כמו שאמרו רז"ל: "זכור את יום השבת לקדשו, וזכרהו על היין, אין לי אלא בלילה, ביום מניין? - תלמוד-לומר זכור את יום השבת" (פסחים קו). ואין חיוב קידוש מן התורה אלא בכניסת השבת בלילה, אבל קידוש היום הוא רק מדרבנן. 38) כמו שקוראים לעיור "סגי נהור", כך גם קידוש של יום שהיא קצרה שאינה אלא ברכת בורא פרי הגפן בלבד, כינו אותה בשם: "קידושא רבה" (מגיד-משנה). 39) שכל שתיקנו רבנן - כמו בדבר תורה תיקנו, וכיון שתיקנו קידוש ביום, נוהגים בו כמו בלילה, שלא לטעום קודם קידוש, ולקדש

בעלמא ('תוספות' שם ד"ה וזכרהו). וראה בפירש"י במסכת נזיר ד. שדעתו שקידוש על היין היא מצוה מן התורה. 12) ברכות לג, א: "אמר רבי יוחנן: בתחילה (כשעלו מן הגולה והיו דחוקים) קבעו הבדלה בתפילה, העשירו (לקנות יין) קבעוה על הכוס (ואז נשתכחה תקנת עזרא להבדיל בתפילה), חזרו והענו - קבעוה בתפילה, והם אמרו: המבדיל בתפילה צריך להבדיל על הכוס". 13) שבת קנ, ב. 14) משנה (ברכות נא:). 15) "שהיין גורם לקידוש שתִּאָמַר (שאם אין יין או פת - אין קידוש), ועוד: שתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם" (יין הוא תדיר, שבכל עת ששותה יין מברך עליו, אבל קידוש אינו אלא בליל שבת). 16) כי הקידוש הוא הפסק בין נטילה לברכת המוציא (פסחים קו:), אבל דעת הרשב"ם שזה דוקא לרב הסובר שיכול לקדש שלא במקום סעודה, אבל לפי מה שפוסקים שאין קידוש אלא במקום סעודה (כמבואר בהלכה ח), אם כן הקידוש שייך לסעודה ואין כאן הפסק, וכן נהג הרא"ש שנטל ידיו קודם קידוש ('טור' או"ח ורמ"א סי' רעא).

ז. פִּיצֵד¹⁷ הוּא עוֹשֶׂה? לּוֹקֵחַ כּוֹס, שְׁהוּא מְחַזֵּיק רְבִיעִית¹⁸ אוֹ יֵתֵר, וּמְדִיחַ¹⁹ מִבְּפִינִים וְשׁוֹטְפוֹ מִבְּחוּץ²⁰, וּמְמַלְאֵהוּ יַיִן, וְאוֹחֵזוּ בְּיַמִּינוֹ²¹, וּמְגַבְּהוּ מִן הַקְּרָקֶעַת²² טַפַּח²³ אוֹ יֵתֵר, וְלֹא יִסְיַע בְּשִׂמְאָל²⁴, וּמְבַרַךְ עַל הַגֶּפֶן, וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ. וּמְנַהֵג פְּשוּט בְּכָל יִשְׂרָאֵל לְקִרּוֹת בְּתַחֲלָה פְּרִשְׁת״וּיִכְלוּ²⁵, וְאַחַר כֵּן מְבַרַךְ עַל הַיַּיִן, וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ. וְשׁוֹתָה מְלוֹא לְגַמְיוֹ²⁶, וּמְשַׁקֵּה לְכָל בְּנֵי חִבּוּרָה²⁷. וְאַחַר כֵּן נוֹטֵל יָדָיו, וּמְבַרַךְ "הַמּוֹצֵיא" וְאוֹכֵל.

17) ברכות נא, ב. 18) הוא רביעית הלוג, שהוא שיעור אצבעים על אצבעים ברום אצבעים, וחצי אצבע וחומש אצבע (פסחים קט). שהן 10.8 אצבעות מעוקבות, עשר אצבעות וארבע חמישיות והוא שיעור ביצה ומחצה (כמבואר בפ"ח ה"ב), ולכתחילה לא תהא הכוס של קידוש פחותה מתשעים גרם. 19) כמבואר בפ"ז מהל' ברכות ט"ו. 20) או מקנחו במפה מבפנים ומבחוץ שתהיה נקיה (או"ח סי' קפג). 21) בידו החשובה. 22) ואם הוא מיסב על השולחן, מגביהו מן השולחן טפח, משום שכתוב (תהלים קטז, יב): "כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא". 23) שהוא כעשרה סנטימטרים. 24) שלא יראה עליו כמשא. 25) שבת קיט, ב: "דאמר רב המנונא, כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו - מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש-ברוך-הוא במעשה בראשית". 26) היינו "כמלוא לוגמיו", כלומר כל שאילו מסלקו לצד אחד, יראה כמלוא לוגמיו והוא רוב רביעית. ואילו "מלוא לוגמיו" הוא יותר מרביעית. ועיין בדברי רבינו בפ"ז מהלכות מצה ה"ט, שנראה מדבריו ששיעור השתיה הוא רוב רביעית. ועיין 'תוספות' פסחים קז. ד"ה אם. 27) "מדברי הגאונים נראה, שאין כל בני החבורה צריכים מלוא לוגמם" (מגיד-משנה).

ח. אֵינִי²⁸ קִדְּוִשׁ אֶלָּא בְּמָקוֹם סַעְדָּה²⁹. פִּיצֵד? לֹא קִדְּוִשׁ בְּבֵית זֶה וְיֹאכֵל בְּבֵית אַחֵר³⁰; אֶבֶל אִם קִדְּוִשׁ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יג. הִיָּה⁵² אוֹכַל וְגָמַר אֲכִילָתוֹ עִם הַקִּנְסַת שֶׁבֶת - מִבְּרֶךְ⁵³ בְּרַפְת הַמְזוֹן תַּחֲלָה, וְאַחַר כֵּן מִקְדָּשׁ עַל כּוֹס שֵׁנִי. וְלֹא יִבְרַךְ וּיקְדָּשׁ עַל כּוֹס אֶחָד, שְׂאִין עוֹשִׂין שְׁתֵּי מִצְוֹת בְּכּוֹס אֶחָד⁵⁴; שְׂמִצּוֹת קְדוּשָׁה וּמִצְוֹת בְּרַפְת הַמְזוֹן שְׁתֵּי מִצְוֹת שֶׁל תּוֹרָה⁵⁵ הֵן.

(52 פסחים קב, ב. 53) וצריך להזכיר של שבת בברכת המזון, אף שלא קידש עדיין - כיון שעכשיו שבת (שו"ע או"ח סי' רעא). (54) לפי שאין עושים מצוות חבילות חבילות, כמבואר בהלכה הקודמת, שהם שני ענינים שונים ונפרדים זה מזה, אבל הבדלה וקידוש מותר לומר על כוס אחד, כשחל יום טוב במוצאי שבת, כמבואר בהלכה כב, ובהלכה הקודמת. (55) להוציא ברכות נישואין שהן מדרבנן, ונאמרות על כוס אחד (מגדל עוז).

יד. אִין⁵⁶ מִקְדָּשִׁין אֱלָא עַל הַיַּיִן הַרְאִי לְנִסְף עַל גְּבִי הַמְזוֹבָח. לְפִיכֵן, אִם נִתְעַרַב בּוֹ דְּבַשׁ אוֹ שְׂאֹר, אִפְלוּ כְּטַפַּת הַחֲרָדֵל בְּחִבֵּית גְּדוּלָּה - אִין מִקְדָּשִׁין עֲלִי⁵⁷. כֵּן אֲנוּ מוֹרִין כָּל הַמְעַרְבִּים⁵⁸. וַיֵּשׁ מִי שְׂמַתִּיר לְקָדֵשׁ עֲלִי⁵⁹, וְאוֹמֵר: לֹא נִגְמַר הַיַּיִן הַרְאִי לְנִסְף עַל גְּבִי הַמְזוֹבָח אֱלָא לְהוֹצִיא יַיִן שְׂרִיחוֹ רַע, אוֹ מְגֻלָּה⁶⁰, אוֹ מְבַשֵּׁל, שְׂאִין מִקְדָּשִׁין עַל אֶחָד מֵהֵן⁶¹.

(56) בבא בתרא צז, א. (57) שאמרה התורה (ויקרא ב, יא): "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'", ואוסרים בכל שהוא, כמבואר בהל' איסורי מזבח פ"ה ה"א. (58) וכעין זה כתב רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"א ה"י באיסור יין של גוי, וזה לשונו: "הורו גאוני המערב, שאם נתערב ביין ישראל מעט דבש, הואיל ואינו ראוי למזבח, אינו מתנסך ומותר לשתותו עם הגוי". (59) "ירושלמי" פסחים פ"י ה"א: "יוצאין ביין קונדיטון" והוא יין המעורב בדבש, ראה בתשב"ץ ח"א פ"ה. (60) "שמא שתה מהם נחש וכיוצא מווחלי עפר, וימות" (רבינו בהל' רוצח ושמירת נפש פ"א ה"ו). (61) שכולן פסולין לנסכים (רמב"ם פ"ו מאיסורי מזבח ה"ט וה"י) ופסולם מחמת עצמם (מגיד-משנה).

טו. יַיִן⁶² שְׂטַעְמוֹ טַעַם חֲמִץ, אֶף-עַל-פִּי שְׂרִיחוֹ רִיחַ יַיִן - אִין מִקְדָּשִׁין עֲלִי⁶³. וְכֵן שְׂמֵרִים שֶׁנִּתְּן עֲלֵיהֶן מַיִם, אֶף-עַל-פִּי שֵׁשׁ בֶּהֶן טַעַם יַיִן - אִין מִקְדָּשִׁין עֲלֵיהֶן⁶⁴. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁנְתָן עַל הַשְּׂמֵרִים שֶׁלְּשָׁה מַיִם, וְהוֹצִיא פְּחוֹת מְאֹרְפָּעָה; אֲבָל אִם הוֹצִיא אֲרַבְעָה⁶⁵ - הֲרִי זֶה יַיִן מְזוּג, וּמִקְדָּשִׁין עֲלִי.

(62) בבא בתרא צז, א. (63) שהכל הולך אחר הטעם, וכיון שטעמו חומץ - אין מקדשים עליו (ב"ב צו.), וראה להלן הלכה יז. (64) כיון שאין מברכים עליהם "בורא פרי הגפן" - אלא "שהכל", כמבואר בהל' ברכות פ"ח ה"ט. (65) שאז מברכים עליהם "בורא פרי הגפן", כמבואר בהל' ברכות: "שמרים שנתן עליהם שלשה (מדות מים) והוציא מהם ארבעה (שנמוזג יין השמרים עם המים), מברך עליהם בורא פרי הגפן, שזה יין מזוג הוא (שלשה חלקים מים

במקום סעודה. אבל הראב"ד חולק על רבינו, וסובר שלא אסרו לטעום ביום קודם קידוש אלא אם לא קידש לבילה, שאז חייב לקדש ביום מן התורה להשלים מה שהחסיר לבילה.

יא. יֵשׁ לוֹ לְאֶדָם⁴⁰ לְקָדֵשׁ עַל הַכּוֹס עֶרֶב שֶׁבֶת מִבְּעוֹד יוֹם, אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא נִכְנְסָה הַשֶּׁבֶת; וְכֵן מִבְּדִיל⁴¹ עַל הַכּוֹס מִבְּעוֹד יוֹם, אֶף-עַל-פִּי שֶׁעַדִּין הִיא שֶׁבֶת; שְׂמִצּוֹת זְכִירָה - לְאֶמְרָה בֵּין בְּשִׁעַת כְּנִיסָתוֹ וַיִּצְיֵאָתוּ בֵּין קָדָם לְשִׁעָה זֹו כְּמַעֲט⁴².

(40) ברכות כז, ב: "אמר שמואל, מתפלל אדם של ערב שבת בשבת, ואומר קדושה על הכוס". (41) בברכות, שם: "מתפלל אדם של מוצאי שבת, ואומר הבדלה על הכוס". (42) בנוסח אחר: "במעט" (כת"י התימנים).

יב. מִי⁴³ שֶׁהָיָה אוֹכַל בְּעֶרֶב שֶׁבֶת, וְקָדֵשׁ עֲלִי הַיּוֹם⁴⁴ וְהוּא בְּתוֹךְ הַסְּעָדָה - פּוֹרֵס מִפְּהָ⁴⁵ עַל הַשְּׁלֶחֶן וּמִקְדָּשׁ, וְגוֹמֵר סְעָדָתוֹ, וְאַחַר כֵּן מִבְּרֶךְ בְּרַפְת הַמְזוֹן. הִיָּה⁴⁶ אוֹכַל בְּשֶׁבֶת, וַיִּצֵּא הַשֶּׁבֶת וְהוּא בְּתוֹךְ סְעָדָתוֹ - גּוֹמֵר סְעָדָתוֹ⁴⁷, וְנוֹטֵל יָדָיו⁴⁸, וּמִבְּרֶךְ בְּרַפְת הַמְזוֹן עַל הַכּוֹס, וְאַחַר כֵּן מִבְּדִיל עֲלִי⁴⁹. וְאִם הִיָּה בְּתוֹךְ הַשֶּׁבֶת⁵⁰ - פּוֹסֵק⁵¹ וּמִבְּדִיל, וְאַחַר כֵּן חוֹזֵר לְשִׁתְּיָתוֹ.

(43) פסחים ק, א. (44) צריך להפסיק את אכילתו, שאסור לאכול בשבת קודם קידוש. (45) לכסות את הפת עד לאחר הקידוש, שיהיה היכר שהביא עכשיו סעודה לכבוד השבת ('מגן אברהם' סי' רעא); וכן בכל קידוש על היין צריך לכסות את הפת, שאם אין הפת מכוסה, צריך לברך עליה קודם היין, "כי כל הקודם בפסוק (דברים ח, ח): "ארץ חִטָּה ושעורה וגפן", קודם לברכה" (רבינו בהל' ברכות פ"ח ה"ג ו'הגהות מיימוניות'). (46) פסחים קה, א. (47) ואינו צריך להפסיק באמצע סעודתו, שדרשו חכמים (מכילתא יתרו פרשה ז) "זכור" (שמות כ, ח) "שמור" (דברים ה, יב) זכור מלפניו ושמור מלאחריו, מכאן אמרו שמוסיפים מחול על הקודש", כאדם שאינו רוצה שילך אוהבו מאצלו כל זמן שיכול, ואם מפסיק באמצע - נראה כמגרש את המלך. (48) שצריך ליטול את הידים אחר הסעודה לפני ברכת המזון (כמבואר בהל' ברכות פ"ז הי"ב). (49) הראב"ד סובר שאם יש לו שני כוסות, אסור לברך ברכת המזון והבדלה על כוס אחד, מפני שאין עושין מצוות חבילות חבילות (כמבואר בהל' רוצח ושמירת נפש פ"ו ה"ה), שלא יהא נראה קיום המצוות עליו כמשא, אבל דעת רבינו - שרק אם רוצה לומר על כוס אחד קידוש וברכת המזון, שהם שני ענינים שונים ונפרדים זה מזה, כי הקידוש הוא על להבא (קדושת השבת), וברכת המזון על העבר (הסעודה שאכל) (ראה פסחים קב:), אבל הבדלה וברכת המזון ששניהם על העבר נתקנו, מותר לומר על כוס אחד (מגיד-משנה). (50) שתיית יין, שאילו מים מותר לשתות לפני הבדלה (למעלה ה"ה). (51) פסחים קה, א. ששתייה אינה חשובה, ולפיכך מפסיק בה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קִדְשָׁתָּהּ מִכָּל הַעַמִּים, וּמוֹעֲדֵי קִדְשָׁהּ בְּשִׁמְחָהּ וּבְשִׂשׂוֹן הַנְּחִלָּתָנָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מִקְדָּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְמִינִים. וְאִם חָל לֵהִיֹּת בְּשַׁבַּת - מְזִכֵּיר שַׁבַּת, וְחֹתֶם בְּדֶרֶךְ שַׁחֲוֹתֶם בַּתְּפִלָּה: מִקְדָּשׁ הַשַּׁבַּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְמִינִים.

כ. בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה אוֹמֵר: וְתִתֵּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה אֶת יוֹם טוֹב⁸² מִקְרָא קִדְשׁ הַזֶּה, זְכוּרֹן תְּרוּעָה, מִקְרָא קִדְשׁ, בְּאַהֲבָה, זְכָר לִיצִיאַת מִצְרַיִם. פִּי בָנוּ בְּחֶרֶת וְאוֹתָנוּ קִדְשָׁתָּהּ מִכָּל הַעַמִּים, וּדְבָרְךָ אֲמַת וְקִנְיָ לְעַד. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְלַךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, מִקְדָּשׁ יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַזְכוּרֹן. וְאִם חָל לֵהִיֹּת בְּשַׁבַּת - חֹתֶם: מִקְדָּשׁ הַשַּׁבַּת וְיִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַזְכוּרֹן, בְּדֶרֶךְ שַׁחֲוֹתֶם בַּתְּפִלָּה.

82) ואינו צריך להזכיר ראש-חודש, שהרי גם הוא בכלל יום הזכרון, שנאמר (במדבר י, י'): "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם... והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם" (עירובין מ.).

כא. בְּלִילֵי יוֹם טוֹב מִקְדָּשׁ עַל הַיַּיִן כְּבִשְׁבַּת⁸³. וְאִם אֵין לוֹ יַיִן, אוֹ שֶׁהִיא מִתְאַוָּה לַפֶּת - מִקְדָּשׁ עַל הַפֶּת. וְכֵן בְּיוֹם טוֹב מִקְדָּשׁ קִדּוּשָׁא רַבָּא, בְּדֶרֶךְ שְׁמִקְדָּשׁ בְּשַׁבַּת.

83) שהוקשו מועדים לשבת (מכילתא יתרו פרשה ז. וראה למעלה הי"ח).

כב. בְּיַצֵּד⁸⁴ מְבָרְכִין בְּלִילֵי יוֹם טוֹב שֶׁחָל לֵהִיֹּת בְּאַחַד בְּשַׁבַּת⁸⁵? בַּתְּחִלָּה מְבָרְךְ עַל הַגִּפְתָּן⁸⁶, וְאַחַר כֵּן מִקְדָּשׁ⁸⁷ קִדּוּשׁ יוֹם טוֹב, וְאַחַר כֵּן מְבָרְךְ עַל הַגֵּר, וְאַחַר כֵּן מְבָדִיל, וְחֹתֶם בַּהֲבָדִילָה: הַמְבָדִיל⁸⁸ בֵּין קִדְשׁ לְקִדְשׁ⁸⁹, וְאַחַר כֵּן מְבָרְךְ "שֶׁחֲחִינּוּ".

84) פסחים קג, א. (85) שצריך לעשות הבדלה לשבת, וקידוש ליום-טוב. (86) ונתנו לזה סימן בתלמוד שם: "קנה"ז" = ייין, קידוש, נר, ה'בדלה זמן (ש=שהיינו, להלן הכ"ג). (87) שמצוה למהר בכניסת יום-טוב.

88) שמצוה לאחר את יציאת השבת. (89) בין קדושת שבת החמורה לקדושת יום-טוב הקלה ממנה, ומצאנו לשון הבדלה מעין זה "והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים" (שמות כו, לג). [ולא הביא רבינו שצריך לומר לפני החתימה "בין קדושת שבת לקדושת יום-טוב הבדלת", לפי שסובר כפומבדיתאי (פסחים קד). שאין צריך לסמוך לחתימה אלא מעין הפתיחה. ראה מש"כ ב"ביורר הלכה" למסכת ביצה יז. ציון ד ולמעלה הלכה ב והערה יב, והלכה ג והערה יט].

כג. כָּל לִילֵי⁹⁰ יוֹם טוֹב⁹¹ וּבְלִילֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים⁹² אוֹמְרִים "שֶׁחֲחִינּוּ"⁹³. וּבְשַׁבְעֵי שָׁל פֶּסַח אֵין מְבָרְכִין "שֶׁחֲחִינּוּ"; מִפְּנֵי שְׂאִינוּ רְגֵל פְּנֵי עַצְמוֹ, וּכְבָר בְּרַךְ⁹⁴ עַל הַזְמַן בַּתְּחִלַּת הַפֶּסַח.

90) עירובין מ, ב. 91) בקידוש. 92) בתפילה.

ואחד יין), הוציא פחות מארבעה אף-על-פי שיש בהם טעם יין - מברך עליהן שהכל תחילה".

טז. כְּלִי⁶⁶ שֶׁהָיָה מְלֵא יַיִן, אֶפְלוּ מִחֲזִיק בְּמָה רְבִיעִיּוֹת, אִם שָׁתָה מִמֶּנּוּ מְעַט - הָרִי זֶה פְּגָמוֹ וְנִפְסַל, וְאֵין מִקְדָּשִׁין עַל הַשַּׁאֲרָ⁶⁷; מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּשִׂיחֵי כּוֹסוֹת⁶⁸.

66) פסחים קו, א. 67) ואם אין לו יין אחר, יכול לקדש עליו (הרשב"ם). 68) ואם שופכים לתוכו קצת יין שאינו פגום או קצת מים, חזר להכשרו הראשון (פוסקים).

יז. יַיִן⁶⁹ שֶׁרִיחּוֹ רִיחַ הַחֲמִץ וְטַעְמוֹ טַעַם יַיִן⁷⁰ - מִקְדָּשִׁין עָלָיו. וְכֵן יַיִן⁷¹ מְזוּג. וְכֵן יַיִן צְמוּקִים⁷² - מִקְדָּשִׁין עָלָיו; וְהוּא, שֶׁהִיּוֹ צְמוּקִים שְׁיֵשׁ בֵּהֶן לְחִלּוּחִית, שְׂאֵם יֶדְרֶךְ אוֹתָן יֵצֵא מֵהֶן דְּבָשׁוֹן⁷³. וְכֵן יַיִן חָדָשׁ מִגֵּת⁷⁴ - מִקְדָּשִׁין עָלָיו. וְסוֹחֵט אֶדָם אֲשֶׁפּוּל שֶׁל עֲנָבִים, וּמִקְדָּשׁ עָלָיו בְּשַׁעֲתוֹ⁷⁵. מְדִינָה⁷⁶ שֶׁרֵב יַיִנָּה שֶׁכָּר - אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא פְּסוּל לְקִדּוּשׁ⁷⁷, מִתֵּר לְהַבְדִּיל עָלָיו, הוֹאִיל וְהוּא חֲמַר מְדִינָה⁷⁸.

69) בבא-בבא זצ, א. 70) שהכל תלוי בטעם, ולא בריח, וראה למעלה הלכה טו. 71) במים, אולם לפחות יהיה היין יותר מאחד בששה במים (א"ח סי' רד). 72) ענבים מיובשים. 73) מיץ הענבים. 74) ארבעים ימים ראשונים לדריכתו. 75) אבל מצוה מן המובחר ביין ישן (א"ח סי' רעב). 76) פסחים קז, א. 77) כיון שיכול לקדש על הפת, כמבואר בהלכה ט. 78) שעיקר שתיית המדינה הוא שכר במקום יין.

יח. כְּשֵׁם שְׁמִקְדָּשִׁין בְּלִילֵי שַׁבַּת וּמְבָדִילִין בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת, כֵּן מִקְדָּשִׁין בְּלִילֵי יָמִים טוֹבִים⁷⁹ וּמְבָדִילִין בְּמוֹצָאֵיהֶן וּבְמוֹצָאֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים; שְׁכַלֵּם שַׁבֻּתוֹת ה' הַיָּן⁸⁰. וּמְבָדִילִין בְּמוֹצָאֵי יָמִים טוֹבִים לְחִלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, וּבְמוֹצָאֵי שַׁבַּת לְיוֹם טוֹב; אֲבָל אֵין מְבָדִילִים בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב לְשַׁבַּת⁸¹.

79) מכילתא (יתרו פרשה ז): "זכור את יום השבת לקדשו" בכרכה, מכאן אמרו מקדשין על היין בכניסתו. - אין לי אלא שבת, ימים-טובים מניין? תלמוד-לומר (ויקרא כג, לד) "אלה מועדי ה'". הוקשו מועדים לשבת, אבל אין הקידוש ביום-טוב מן התורה (מגיד-משנה). 80) משנה (חולין כו:). 81) מבואר למעלה פ"א הכ"א.

יט. נִפְחַ קִדּוּשׁ יוֹם טוֹב: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלַךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בְּחַר בָּנוּ מִכָּל עַם, וְרוֹמַמְנוּ מִכָּל לְשׁוֹן. בְּחַר בָּנוּ וַיַּגְדֵּלְנוּ, רָצָה בָנוּ וַיַּפְאֲרֵנוּ. וְתִתֵּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה מוֹעֲדִים לְשִׁמְחָה, חֲגִים וְזְמַנִּים לְשִׂשׂוֹן, אֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא קִדְשׁ הַזֶּה, אֶת יוֹם חַג הַמִּצּוֹת הַזֶּה אוֹ חַג הַשְּׁבוּעוֹת אוֹ חַג הַסֻּפּוֹת, זְמַן חַרוּתָנוּ אוֹ זְמַן מִתֵּן תּוֹרָתָנוּ אוֹ זְמַן שְׁמִחַתָּנוּ, בְּאַהֲבָה, זְכָר לִיצִיאַת מִצְרַיִם. פִּי בָנוּ בְּחֶרֶת וְאוֹתָנוּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(93) ונקראה ברכה זו בלשון התלמוד: "זמן". (94) משמע, שאם לא אמרו ביום ראשון - יכול לאמרו במשך כל החג (סוכה מז:).

כד. סדר הבדלה⁹⁵ במוצאי שבת: מברך על הזין, ואחר כך על הבשמים, ואחר כך על הגר. וכיצד מברך על הגר? - בורא מאורי⁹⁶ האש. ואחר כך

מבדיל⁹⁷.
 כז. אור¹¹³ שהדלק בשבת לחולה¹¹⁴ ולחיה¹¹⁵ - מברכין עליו במוצאי שבת. אור שהקדח¹¹⁶ מן העצים ומן האבנים - מברכין עליו במוצאי שבת¹¹⁷; שהיא היתה תחלת ברייתו בידו אדם¹¹⁸. אבל אין מברכין עליו במוצאי יום הכפורים; שאין מברכין במוצאי יום הכפורים אלא על אור ששבת¹¹⁹. אף-על-פי שהדלק לחולה או לחיה ביום הכפורים - מברכין עליו, שהרי שבת מעברה¹²⁰.

(113) ברכות נג, א. (114) שיש בו סכנה (למעלה פרק ב הלכה ב). (115) יולדת (למעלה פרק ב הלכה יא). (116) שהוצא מעצים ואבנים. (117) כי בשבת צריכים נר ששבת ממלאכת עבירה, וזה שהוציא במוצאי שבת - מותר. (118) במדרש מובא: "כיון ששקעה החמה במוצאי-שבת (לבריאת אדם הראשון), התחיל החושך ממשמש ובא, ונתיירא אדם הראשון... מה עשה הקב"ה? - זימן לו שני רעפים והקישן זה לזה ויצא מהן אור, ובירך עליה בורא מאורי האש" (בראשית רבה פרשה יב). וכעין זה במס' פסחים נד. (119) שהיה דלוק מערב יום הכיפורים ושבת (פסחים, שם). (120) בנוסח אחר: "מעבודה" (כת" התימנים).

כח. יום טוב¹²¹ שחל להיות באמצע שבת¹²², אומר בהבדלה: המבדיל בין קדש לחל, ובין אור לחשך, ובין ישראל לעמים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה - כדרך שאומר במוצאי שבת; שפדר ההבדלות הוא מונה. ואין צריך לברך לא על הבשמים¹²³ ולא על הגר. וכן אינו צריך לברך על הבשמים במוצאי יום הכפורים.

(121) חולין כו, ב. (122) שאם מוצאי יום-טוב חל בשבת - מבדילים (למעלה הלכה יח). (123) אבל אין בזה איסור, ואם רוצה נהנה ומברך על הבשמים.

כט. ולמה מברכים על הבשמים במוצאי שבת? מפני שהנפש דואבת¹²⁴ ליציאת שבת, משמחין אותה ומיטבין אותה בריח טוב.

(124) ביצה טז, א: "אמר רבי שמעון בן לקיש, נשמה יתירה נותן הקדוש-ברוך-הוא באדם ערב שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה ממנו".

95. סדר הבדלה⁹⁵ במוצאי שבת: מברך על הזין, ואחר כך על הבשמים, ואחר כך על הגר. וכיצד מברך על הגר? - בורא מאורי⁹⁶ האש. ואחר כך מבדיל⁹⁷.

(95) ברכות נא, ב. וסימנה "יבנה" - ייין, ב'שמים, ג'ר' ה'בדלה (א"ח ס"ו רצו). (96) לשון רבים, שהרבה גוונים יש באור (ברכות נב:). (97) אומר ברכת הבדלה, כמבואר בהלכה ג.

כה. אין⁹⁸ מברכין על הגר עד שיאותר⁹⁹ לאורו כדי שיעיר בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת. ואין¹⁰⁰ מברכין על הגר של עובדי פוכבים¹⁰¹ ומזלות; שסתם מספתן לעבודת פוכבים ומזלות. ואין מברכין לא על הגר של עבודת פוכבים ומזלות, ולא על הגר של מתים¹⁰².

(98) משנה, ברכות נא, ב. (99) יהנו. (100) משנה, ברכות נא, ב. (101) "עבודת-כוכבים ומשמשיה ותקרובת שלה וכל הנעשה בשבילה, אסורים בהנאה, שנאמר: ולא תביא תועבה אל ביתך" (רבינו בהל' עבודת כוכבים פ"ז ה"ב). (102) שלא נעשה להאיר אלא לכבוד המת.

כו. ישראל שהדליק מעובד פוכבים ומזלות, או עובד פוכבים ומזלות מישראל - מברכין עליו¹⁰³; עובד פוכבים ומזלות מעובד פוכבים ומזלות - אין מברכין עליו¹⁰⁴. הנה מהלך חוץ לברך וראה אור: אם רב¹⁰⁵ אנשי הברך עובדי פוכבים ומזלות - אינו מברך, ואם רב ישראל¹⁰⁶ - מברך. אור של כבשן, של תנור ושל פירים - לכתחלה¹⁰⁷ לא יברך עליו¹⁰⁸. הגחלים, אם פשיכנים קיסם ביניהן דולק מאליה - מברכין עליהן¹⁰⁹. אור של בית המדרש¹¹⁰, אם יש שם אדם חשוב שמדליקים בשבילו - מברכין עליו; של בית הכנסת, אם יש שם חזן שהוא דר שם - מברכין עליו. ואבוקה¹¹¹ להבדלה - מצוה מן המבקר. ואין מחזירין על האור¹¹² כדרך שמחזירין על כל המצות, אלא אם יש לו - מברכין עליו.

(103) אם לא היה במסיבה של גויים, שהרי סתם מסיבתם לעבודה-זרה (מגיד-משנה). (104) שאין מברכים אלא על אור ששבת ממלאכת עבירה, ואור שהדליק הגוי בשבת - כיון שאם הדליקו ישראל עובר, לפיכך אין מברכים עליו. (105) או אפילו מחצה על מחצה (מגיד-משנה).

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

אבל לאידך גיסא, אין כל הבדל בנוגע לעצם לימוד התורה – עצם ענין החיים – שבזה כולם בשווה, "כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כחו. . . חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר והגית בו יומם ולילה".

(יין מלכות, ספר זרעים, סימן יא
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

ב. חמשה לא יתרמו, ואם תרמו - אין תרומתן תרומה: החרש², והשוטה, והקטן, והעובד פוכבים ומזלות שתתם את של ישראל ואפלו ברשותו³, והתורם את שאינו שלו שלא ברשות הבעלים⁴. אכל התורם משלו על של אחרים - הרי זו תרומה⁵ ותקן פרותיהם. וטובת הנאה - שלו⁶, שנותנה לכל פהן שירצה.

(2) שאינו שומע ואינו מדבר והרי הוא כשוטה. ואף על פי שחרש בלשוננו הוא שאינו שומע – חז"ל קוראים גם לזה שאינו שומע ואינו מדבר בשם "חרש", "לפי שסיבת האלמות היא חרשות יתחדש בעובר בעודו בבטן אמו ולא ישמע, מה שמדברים לו". וכשנולד האדם החרשות אחר ששמע (ואם כן הוא מדבר) או נשתתק אחר שהיה מדבר (ואם כן הוא שומע), תרומתם תרומה. [ומה שכתב שם משנה ב "מותר לו לתרום", לאו דווקא הוא ורוצה לומר שתרומתו תרומה]. (3) שאין הגוי נעשה שליח. (4) והמדובר כשלא היה אחר כך גילוי דעת מהבעלים [=שהם מסכימים למעשיו]. (5) שזכות היא לבעל הפירות, שמתקנים פירותיו והרי הוא כשלוחו, שזכייה מטעם שליחותו. (6) של התורם.

ג. התורם שלא ברשות, או שיירד לתוך שדה חברו ולקט פרות שלא ברשות כדי שיקחם ותרם: אם בא בעל הבית ואמר לו: פלך אצל יפות, אם היו שם יפות ממה שתתם - תרומתו תרומה, שהרי אינו מקפיד⁷; ואם לא היו שם יפות - אין תרומתו תרומה, שלא אמר לו אלא על דרך מחוי⁸. ואם בא בעל הבית ולקט והוסיף, בין יש לו יפות מהן בין אין לו - תרומתו תרומה.

(7) ואינו חושש משום גזל. ואם כן כשתרם בשביל בעל הבית תרומתו תרומה וכשלקחם לעצמו הרי הם כשלו וממילא תרומתו תרומה. (8) כלומר, דרך מחאה: אילו מצאת יפות מאלו היית גוזלן.

ד. חמשה לא יתרמו, ואם תרמו - תרומתן תרומה: חרש מדבר ואינו שומע⁹, מפני שאינו שומע

~ יום ראשון כ"ז ניסן ~

הלכות תרומות

פרק רביעי

(1) יבאר אם עושה אדם שליח לתרום, ומי הוא הראוי לתרום. והתורם שלא ברשות. האומר לשלוחו צא ותרום ואינו יודע אם תרם אם לאו. פירות השותפין אם חייבים בתרומה, ואם צריך ליטול רשות זה מזה. ודין אריס שתרום ובא בעל הבית ועכב. והפועלים אם יש להם רשות לתרום. הגוי שהפריש תרומה משלו. והמתכוון לומר תרומה ואמר מעשר. המפריש תרומה על תנאי. והתורם את הגורן מה צריך שיכוון בלבו.

א. עושה אדם שליח להפריש לו תרומות ומעשרות; שנאמר: בן תרימו גם אתם - לרבות שלוחכם. ואין עושין שליח עובד פוכבים ומזלות, שנאמר: גם אתם; מה אתם - בני ברית, אף שלוחכם - בני ברית.

~ נקודות משיחות קודש ~

"עושה אדם שליח להפריש לו תרומות ומעשרות כו".

שתי הוראות יש ללמוד ממצות תרומה:

א: שיהודי צריך לעשות מעניני חולין שלו קדושה, שהרי תוכן תרומות ומעשרות הוא שלוקחים חיטה או פרי כו' שהיו תחילה טבל ועושים אותו קדושה, וכל הכרי נהי' ראוי להחיות בו את האדם.

ב: למרות חילוקי הדרגות שבעם ישראל, הנה מצד אהבת ישראל ואחדות ישראל יכול יהודי לעשות פעולה שלא נצטווה עלי' עבור חברו, ואעפ"כ נחשב הדבר כאילו המשלח עצמו עשאה משום שמציאותם כ"בני ברית" היא בשווה.

אמנם יש חילוקי דרגות באופן השליחות, אבל עצם ענין השליחות הוא בכל הדרגות בשווה מפני שמציאותם שווה שכולם "בני ברית".

דוגמא לדבר מההלכה בדין פיקוח נפש, שאף ספיקו דוחה כל התורה כולה ללא הבדל אם הוא תינוק בן יומו, בן עשרים, בן חמשים, או "בן תשעים לשוח" כי ככולם נקודת החיות היא בשווה.

כך הוא גם בעניינים רוחניים: מצד אחד ישנם חילוקי דרגות בחיוב לימוד התורה, שאינו דומה אופן הלימוד של גדול ומחדש בתורה לאופן הלימוד של פשוט שבפשוטים כו'.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנאמר: מעשרתיכם - אפלו של שנים. והשתפין אינן צריכין לטל רשות²² זה מזה, אלא כל התורם מזה - תרומתו תרומה. תרם אחד מזה, ובא השני ותרם תרומה שניה, שהרי לא ידע שחברו תרם: אם היו ממחזין²³ זה על זה - תרומת השני אינה תרומה²⁴; ואם לא היו ממחזין²⁵, ותרם הראשון פשעור - (אין תרומת השני תרומה; לא תרם הראשון פשעור²⁶) - תרומת שניהן תרומה²⁷.

(22) ומה שאמרו "אתם ולא השותפין" אין הלכה כן, אלא "השותפין תורמין אחד בלא רשות חברו". (23) וממחזין הוא מלשון המחאה כמו "המחאה אצל תנווני", כלומר, שכל אחד מהם סומך על מה שעושה חברו. (24) שאילו ידע שחברו תרם, לא היה הוא תורם. (25) כלומר, לא ידוע שהם סומכים זה על זה. (26) כלומר, כשיעור שתרם חברו. (27) שכיוון שלא תרם הראשון כשיעורו של השני, בוודאי אין השני מסכים לתרומתו ואינו שליח לתרום על שלו, וגם הראשון אינו מסכים לתרומתו של השני, נמצא כל אחד ואחד מפריש על חלקו.

ט. האומר לשפתו או לבן ביתו²⁸ או לעבדו²⁹ או לשפתו לתרם, והלכו לתרם, ובטל שליחותו קדם שיתרמו: אם לא שנה השליח - תרומתו תרומה³⁰; ואם שנה, כגון שאמר לו: תרם מן הצפון, ותרם מן הדרום, הואיל ובטל שליחותו מקדם³¹ - אינה תרומה.

(28) משמשו. (29) עבד כנעני, שנעשה שליח לתרומה, מפני שהוא בן ברית. (30) במשנה שם: "בטל אם עד שלא תרם בטל, אין תרומתו תרומה, ואם משתרם ביטל תרומתו תרומה". (31) אבל אם לא ביטל שליחותו, אף על פי ששינה בזה תרומתו תרומה, שאין דרכו של אדם להקפיד על זה.

י. אריס שתרם³², ובא בעל הבית ועפב: אם עד שלא תרם עפב - אין תרומתו תרומה³³, ואם משתרם עפב - תרומתו תרומה. והאפוטרופסין תורמין³⁴ מנגבסי יתומים.

(32) שיש לו חלק בתבואה, תמורת עבודתו. (33) ומה שאמרו "אתם ולא אריסין" אין הלכה כן. ובתוספתא שם נוסף: "אבל אין רשאי להוציא מעשר אלא על חלקו בלבד" ורבינו השמיט כל זה. וייתכן כי הכוונה למצוות נתינה, שאף על פי שהפרשתו קיימת, אינו רשאי להוציא ולתת, אלא על חלקו. (34) "כדי להאכילן, שאין מאכילין את היתומים דבר האסור, אבל לא יעשרו ולא יתורמו כדי להניח פירות מתוקנין".

יא. הגבב והגזלן והאנס³⁵ - תרומתן תרומה³⁶. ואם היו הפעלים רודפין אתריהן³⁷ - אין תרומתן תרומה.

(35) שהכריח את חברו לתת לו. (36) ממה שכתב רבינו

הברכה¹⁰; והאלם, ששומע ואינו מדבר, והערם, מפני שאינן יכולין לברך¹¹; והשכור¹² והסומא, מפני שאינן יכולין לבון ולהפריש את היפה¹³.

(9) שם משנה ב. ואף על פי שבמשנה ו שם נאמרו חמישה: "האלם והשיכור והערום והסומא ובעל קרי" - השמיט רבינו בעל קרי, מפני שאמרו בברכות כב. "בטלה לטבילותא דבעל קרי" - ומותר לו לברך, ואם כן יכול לתרום גם לכתחילה. (10) ו"כל הברכות כולן צריך שישמיע לאזנו מה שהוא אומר". (11) האלם שאינו מדבר, והערום משום שנאמר: והיה מחניך קדוש ולא ייראה בך ערוות דבר", בשעה שאתה מדבר בו לא ייראה בך ערווה. (12) שאינו יכול לדבר בפני המלך. אבל לא הגיע לשכרותו של לוט, שאם הגיע לשכרותו של לוט הרי הוא כשוטה. (13) "ודין התרומה לברור מן היפה למאמר השם ית': את כל חלבו".

ה. קטן שהגיע לעונת נדרים¹⁴, אף על פי שלא הביא שתי שערות ולא נעשה גדול, אם תרם - תרומתו תרומה, ואפלו בתרומה של תורה; הואיל ונדריהן והקדשן קיימין מן התורה, כמו שבארנו בנדרים.

(14) ו"עונת נדרים הוא הזמן שנדרי האדם קיימים בו, והוא שיהיה בזכר מכן שתיים עשרה ויום אחד, והנקבה בת עשתי עשרה שנה ויום אחד".

ו. האומר לשלוחו: צא ותרם לי, והלך לתרם, ואינו יודע אם תרם ואם לא תרם, ובא ומצא פרי תרום - אין חזקתו תרום. שאין אומרים באסורין חזקת שליח עושה שליחותו להקל, אלא להחמיר; וחושש שקמא אחר תרם שלא ברשות¹⁵.

(15) ואין תרומתו תרומה.

ז. האומר לשלוחו: צא ותרם - תורם פדעתו של בעל הבית: אם היה¹⁶ יודע בו¹⁷ שהוא בעל עין רעה - מפריש אחד מששים; ואם היה¹⁸ בעל נפש שבועה¹⁹ - מפריש אחד מארבעים. ואם אינו יודע דעתו - מפריש לו בינונית, אחד מחמשים. נתפנן לבינונית, ועלתה בידו אחד מארבעים או אחד מששים - תרומתו תרומה²⁰. ואם נתפנן להוסיף על הבינונית²¹ ותרם אפלו אחד מתשעים ותשעה - אין תרומתו תרומה.

(16) השליח. (17) בבעל הבית. (18) בעל הבית. (19) ביטוי לעין יפה. (20) כיוון שיש תורם אחד מארבעים ויש תורם אחד מששים, יכול השליח לאמר לו: בכך אמדתיך. ודווקא שליח, אבל בעל הבית בעצמו שתרם, אפילו עלתה בידו אחד מעשרים - תרומתו תרומה. (21) כשאינו יודע דעתו של בעל הבית, שדינו כבינונית.

ח. פרות השתפין - חיבות בתרומה ומעשרות;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בסמוך "ואם היו הבעלים רודפין", משמע שכאן המדובר כשלא היו רודפין אחריהם, ואם כן נתייאשו. ויש כאן גם יאוש בעלים וגם שינוי השם: מעיקרא (=מקודם) חולין, והשתא (=ועכשיו) תרומה. (37) תוספתא שם. שכיוון שרודפין אחריהם וודאי לא נתייאשו.

יב. הַבֵּן וְהַשְּׂכִיר וְהַעֲבָד וְהָאִשָּׁה - תּוֹרְמִין עַל מַה שֶּׁהֵן אוֹכְלִין; אֲבָל לֹא יִתְרָמוּ עַל הַכֹּל, שְׂאִין אָדָם תּוֹרֵם דָּבָר שְׂאִינוֹ שָׁלוּ. הַבֵּן פְּשָׁאוֹכֵל עִם אָבִיו³⁸ וְהָאִשָּׁה בְּעַפְתָּהּ³⁹ - תּוֹרְמִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּרִשׁוֹת.

יג. הַפּוֹעֲלִים - אֵין לָהֶן רִשׁוֹת לְתָרֵם שְׂלֹא מִדַּעַת בְּעַל הַבַּיִת, חוּץ מִן הַדּוֹרְכִין בַּגֶּת⁴⁰; שְׂאֵם יִרְצוּ לְטַמֵּא אֶת הַיַּיִן - הָרִי הֵן מְטַמְּאִים מְדָ, וְלִפִּי שְׂמֵסֵר לָהֶן וְהָאֵמִינִן עַל בֵּן⁴¹ - הָרִי הֵן פְּשָׁלוּחִין⁴², וְאֵם תְּרָמוּ - תְּרוֹמָתָן תְּרוֹמָה.

יד. פּוֹעֵל שְׂאֵמֵר לוֹ בְּעַל הַבַּיִת: כְּנֵס לִי גֵרְנִי וְתָרֵם, וְתָרֵם וְאַחַר כֵּךְ כְּנֵס - תְּרוֹמָתוֹ תְּרוֹמָה⁴³.

יז. הַמְּפָרִישׁ תְּרוֹמָה עַל תְּנָאִי: אֵם נִתְקַים הַתְּנָאִי - הָרִי הִיא תְּרוֹמָה, וְאֵם לֹא - אֵינָה תְּרוֹמָה. וְכֵן הַמְּפָרִישׁ תְּרוֹמָה וּמַעֲשָׂוֹת⁵¹ וְנִחֵם עֲלֵיהֶן - הָרִי זֶה נִשְׂאָל לְחֻכָּם וּמִתִּיר לוֹ, כְּדָרְךָ שְׂמִתִּירִין לוֹ שְׂאָר גְּדָרִים, וְתִחְזֹר חֲלִין כְּמוֹ שֶׁהִיְתָה, עַד שֶׁיִּפְרִישׁ פְּעַם שְׁנֵייהָ אוֹתָהּ שֶׁהַפְּרִישׁ תִּחְלָה אוּ פְרוֹת אַחֲרוֹת.

יח. הַתּוֹרֵם בּוֹר שֶׁל יַיִן וְאָמַר: הָרִי זֶה⁵² תְּרוֹמָה עַל מִנְתֵּ שֶׁתְּעֲלֶה שְׁלָם - [צָרִיף שֶׁתְּעֲלֶה] שְׁלָם מִן הַשְּׂבָר וּמִן הַשְּׂפִיכָה⁵³, אֲבָל לֹא מִן הַטְּמָאָה⁵⁴. וְאֵם נִשְׂבְּרָה - אֵינָה מְדַמְעֶת⁵⁵. הַנִּיחָה בְּמִקּוֹם שְׂאֵם תִּשְׂבֵּר שָׁם אוּ תִתְגַּלְגַּל לֹא תִגִיעַ לְבוֹר⁵⁶ - הָרִי זֶה מְדַמְעֶת, שְׂפָכָר נִתְקַים הַתְּנָאִי⁵⁷.

יט. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּתְרוֹמָה גְדוּלָה⁵⁸; אֲבָל בְּתְרוֹמַת מַעֲשֵׂר, שְׂמִתָּר לְתָרֵם שְׂלֹא מִן הַמֶּקֶף - פִּינּוֹן שֶׁעֲלָתָה נִתְקַים תְּנָאוֹ⁵⁹, וְהָרִי הִיא תְּרוֹמַת מַעֲשֵׂר וְאֵף עַל פִּי שְׂנִשְׂבְּרָה אוּ שְׂנִשְׂפָכָה, וְאֵין צָרִיף לֹמֵר שְׂנִשְׂמָתָה.

יט. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּתְרוֹמָה גְדוּלָה⁵⁸; אֲבָל בְּתְרוֹמַת מַעֲשֵׂר, שְׂמִתָּר לְתָרֵם שְׂלֹא מִן הַמֶּקֶף - פִּינּוֹן שֶׁעֲלָתָה נִתְקַים תְּנָאוֹ⁵⁹, וְהָרִי הִיא תְּרוֹמַת מַעֲשֵׂר וְאֵף עַל פִּי שְׂנִשְׂבְּרָה אוּ שְׂנִשְׂפָכָה, וְאֵין צָרִיף לֹמֵר שְׂנִשְׂמָתָה.

יז. הַמְּפָרִישׁ תְּרוֹמָה עַל תְּנָאִי: אֵם נִתְקַים הַתְּנָאִי - הָרִי הִיא תְּרוֹמָה, וְאֵם לֹא - אֵינָה תְּרוֹמָה. וְכֵן הַמְּפָרִישׁ תְּרוֹמָה וּמַעֲשָׂוֹת⁵¹ וְנִחֵם עֲלֵיהֶן - הָרִי זֶה נִשְׂאָל לְחֻכָּם וּמִתִּיר לוֹ, כְּדָרְךָ שְׂמִתִּירִין לוֹ שְׂאָר גְּדָרִים, וְתִחְזֹר חֲלִין כְּמוֹ שֶׁהִיְתָה, עַד שֶׁיִּפְרִישׁ פְּעַם שְׁנֵייהָ אוֹתָהּ שֶׁהַפְּרִישׁ תִּחְלָה אוּ פְרוֹת אַחֲרוֹת.

יז. הַמְּפָרִישׁ תְּרוֹמָה עַל תְּנָאִי: אֵם נִתְקַים הַתְּנָאִי - הָרִי הִיא תְּרוֹמָה, וְאֵם לֹא - אֵינָה תְּרוֹמָה. וְכֵן הַמְּפָרִישׁ תְּרוֹמָה וּמַעֲשָׂוֹת⁵¹ וְנִחֵם עֲלֵיהֶן - הָרִי זֶה נִשְׂאָל לְחֻכָּם וּמִתִּיר לוֹ, כְּדָרְךָ שְׂמִתִּירִין לוֹ שְׂאָר גְּדָרִים, וְתִחְזֹר חֲלִין כְּמוֹ שֶׁהִיְתָה, עַד שֶׁיִּפְרִישׁ פְּעַם שְׁנֵייהָ אוֹתָהּ שֶׁהַפְּרִישׁ תִּחְלָה אוּ פְרוֹת אַחֲרוֹת.

יז. הַמְּפָרִישׁ תְּרוֹמָה עַל תְּנָאִי: אֵם נִתְקַים הַתְּנָאִי - הָרִי הִיא תְּרוֹמָה, וְאֵם לֹא - אֵינָה תְּרוֹמָה. וְכֵן הַמְּפָרִישׁ תְּרוֹמָה וּמַעֲשָׂוֹת⁵¹ וְנִחֵם עֲלֵיהֶן - הָרִי זֶה נִשְׂאָל לְחֻכָּם וּמִתִּיר לוֹ, כְּדָרְךָ שְׂמִתִּירִין לוֹ שְׂאָר גְּדָרִים, וְתִחְזֹר חֲלִין כְּמוֹ שֶׁהִיְתָה, עַד שֶׁיִּפְרִישׁ פְּעַם שְׁנֵייהָ אוֹתָהּ שֶׁהַפְּרִישׁ תִּחְלָה אוּ פְרוֹת אַחֲרוֹת.

יז. הַמְּפָרִישׁ תְּרוֹמָה עַל תְּנָאִי: אֵם נִתְקַים הַתְּנָאִי - הָרִי הִיא תְּרוֹמָה, וְאֵם לֹא - אֵינָה תְּרוֹמָה. וְכֵן הַמְּפָרִישׁ תְּרוֹמָה וּמַעֲשָׂוֹת⁵¹ וְנִחֵם עֲלֵיהֶן - הָרִי זֶה נִשְׂאָל לְחֻכָּם וּמִתִּיר לוֹ, כְּדָרְךָ שְׂמִתִּירִין לוֹ שְׂאָר גְּדָרִים, וְתִחְזֹר חֲלִין כְּמוֹ שֶׁהִיְתָה, עַד שֶׁיִּפְרִישׁ פְּעַם שְׁנֵייהָ אוֹתָהּ שֶׁהַפְּרִישׁ תִּחְלָה אוּ פְרוֹת אַחֲרוֹת.

יז. הַמְּפָרִישׁ תְּרוֹמָה עַל תְּנָאִי: אֵם נִתְקַים הַתְּנָאִי - הָרִי הִיא תְּרוֹמָה, וְאֵם לֹא - אֵינָה תְּרוֹמָה. וְכֵן הַמְּפָרִישׁ תְּרוֹמָה וּמַעֲשָׂוֹת⁵¹ וְנִחֵם עֲלֵיהֶן - הָרִי זֶה נִשְׂאָל לְחֻכָּם וּמִתִּיר לוֹ, כְּדָרְךָ שְׂמִתִּירִין לוֹ שְׂאָר גְּדָרִים, וְתִחְזֹר חֲלִין כְּמוֹ שֶׁהִיְתָה, עַד שֶׁיִּפְרִישׁ פְּעַם שְׁנֵייהָ אוֹתָהּ שֶׁהַפְּרִישׁ תִּחְלָה אוּ פְרוֹת אַחֲרוֹת.

יז. הַמְּפָרִישׁ תְּרוֹמָה עַל תְּנָאִי: אֵם נִתְקַים הַתְּנָאִי - הָרִי הִיא תְּרוֹמָה, וְאֵם לֹא - אֵינָה תְּרוֹמָה. וְכֵן הַמְּפָרִישׁ תְּרוֹמָה וּמַעֲשָׂוֹת⁵¹ וְנִחֵם עֲלֵיהֶן - הָרִי זֶה נִשְׂאָל לְחֻכָּם וּמִתִּיר לוֹ, כְּדָרְךָ שְׂמִתִּירִין לוֹ שְׂאָר גְּדָרִים, וְתִחְזֹר חֲלִין כְּמוֹ שֶׁהִיְתָה, עַד שֶׁיִּפְרִישׁ פְּעַם שְׁנֵייהָ אוֹתָהּ שֶׁהַפְּרִישׁ תִּחְלָה אוּ פְרוֹת אַחֲרוֹת.

יז. הַמְּפָרִישׁ תְּרוֹמָה עַל תְּנָאִי: אֵם נִתְקַים הַתְּנָאִי - הָרִי הִיא תְּרוֹמָה, וְאֵם לֹא - אֵינָה תְּרוֹמָה. וְכֵן הַמְּפָרִישׁ תְּרוֹמָה וּמַעֲשָׂוֹת⁵¹ וְנִחֵם עֲלֵיהֶן - הָרִי זֶה נִשְׂאָל לְחֻכָּם וּמִתִּיר לוֹ, כְּדָרְךָ שְׂמִתִּירִין לוֹ שְׂאָר גְּדָרִים, וְתִחְזֹר חֲלִין כְּמוֹ שֶׁהִיְתָה, עַד שֶׁיִּפְרִישׁ פְּעַם שְׁנֵייהָ אוֹתָהּ שֶׁהַפְּרִישׁ תִּחְלָה אוּ פְרוֹת אַחֲרוֹת.

יז. הַמְּפָרִישׁ תְּרוֹמָה עַל תְּנָאִי: אֵם נִתְקַים הַתְּנָאִי - הָרִי הִיא תְּרוֹמָה, וְאֵם לֹא - אֵינָה תְּרוֹמָה. וְכֵן הַמְּפָרִישׁ תְּרוֹמָה וּמַעֲשָׂוֹת⁵¹ וְנִחֵם עֲלֵיהֶן - הָרִי זֶה נִשְׂאָל לְחֻכָּם וּמִתִּיר לוֹ, כְּדָרְךָ שְׂמִתִּירִין לוֹ שְׂאָר גְּדָרִים, וְתִחְזֹר חֲלִין כְּמוֹ שֶׁהִיְתָה, עַד שֶׁיִּפְרִישׁ פְּעַם שְׁנֵייהָ אוֹתָהּ שֶׁהַפְּרִישׁ תִּחְלָה אוּ פְרוֹת אַחֲרוֹת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הטמא. ודין אם תורמין מן המחובר על התלוש או איפכא. אם תורמין מן הלח על היבש ומן החדש על הישן. אם תורמין מפירות הארץ על של חוצה לה, או איפכא. המפריש תרומה ממעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו על פירות אחרים. עציץ נקוב, והתורם מן הדמאי, והדברים שתורמין זה על זה. תרם חבית של יין ונמצאת מגולה. בשלשה פרקים בשנה צריך לבדוק את היין שהניחו להפריש עליו.

א. אין תורמין אלא מן היפה², שְׁנֵאמַר: בְּהִרְמִימֵם אֵת חֲלָבוֹ מִמֶּנּוּ. וְאִם אֵין שֵׁם פֶּהֶן - תּוֹרֵם מִן הַמִּתְקָיִם³, אִף עַל פִּי שֵׁישׁ שֵׁם יָפֵה שְׁאִינוֹ מִתְקָיִם. פִּיצֵד? תּוֹרֵם תְּאֲנִים עַל הַגְּרוֹגְרוֹת⁴, וּבְמִקּוֹם שְׁאִין שֵׁם פֶּהֶן - תּוֹרֵם גְּרוֹגְרוֹת עַל הַתְּאֲנִים⁵. וְאִם רְגִיל לְעִשׂוֹת תְּאֲנִים גְּרוֹגְרוֹת⁷ - תּוֹרֵם מִן הַתְּאֲנִים עַל הַגְּרוֹגְרוֹת אֶפְלוֹ בְּמִקּוֹם שְׁאִין שֵׁם פֶּהֶן⁸ - אֵין תּוֹרְמִין מִן הַגְּרוֹגְרוֹת עַל הַתְּאֲנִים אֶפְלוֹ לְמִקּוֹם שְׁדַרְפָּן לְעִשׂוֹת תְּאֲנִים גְּרוֹגְרוֹת.

(2) תרומות פ"ב משנה ד. (3) כתנא-קמא שם, ולא כר' יהודה. והיינו שיתקיים עד שיגיענו ליד הכהן (פירוש המשניות שם). ואף-על-פי שאמרה תורה "בהרימכם את חלב" - כיון שאם תרם בדיעבד מן הרעה, תרומתו תרומה (להלן הלכה ג), תורם כאן לכתחלה מן הרעה, שהרי הוא כמו דיעבד, כיון שהיפה אינו מתקיים (משנה ראשונה). (4) שתאנים לחות, יותר יפות מגרוגרות יבשות. (5) שהגרוגרות מתקיימות יותר. (6) מנחות נה. (7) ואם כן, לא יתקלקלו. (8) שם.

ב. תורמין בצל שלם⁹, אף על פי שהוא קטן; אכל לא חצי בצל, אף על פי שהוא גדול. בכל מקום¹⁰ אין תורמין ממין על שאינו מינו¹¹; שְׁנֵאמַר: פִּדְגָן מִן הַגֶּרֶן וְכַמְלֵאָה מִן הַיֶּקֶב¹². וְאִם תֵּרַם - אֵין תְּרוֹמָתוֹ תְּרוֹמָה.

(9) תרומות שם משנה ה', כדעת תנא-קמא ולא כרבי יהודה. (10) בדפוסים חדשים, מחוברות שתי מלים אלו להלן "בכל מקום אין תורמין ממין על שאינו מינו" וכך הוא בפירוש הרדב"ז. אבל הר"י קורקוס והכסף-משנה חיברו אותן למה שלמעלה, ופירשו: "בכל מקום. כלומר בין שיש כהן, בין שאין כהן". וכן כתב בפירוש המשנה שם: "בצל קטן שלם, לדעת תנא-קמא שוה יותר, בין במקום שיש כהן לפי שהוא אצלו יפה, בין במקום שאין כהן לפי שהוא מתקיים". וראה בר"י קורקוס יישוב דברי רבינו עם סוגיית הגמרא בברכות (לט:). (11) תרומות שם משנה ד. (12) כלומר, תורמין דגן מן הגורן שלו, ומלאה (= יין) מן היקב שלו, כל אחד על מינו (וראה להלן הלכה ד). ובבכורות נג: למדו זאת ממה שנאמר (במדבר יח, יב): "כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן" - "תן חלב לזה, וחלב לזה". ועיין רדב"ז. וראה 'תוספות יום-טוב' תרומות שם משנה ו, ומראה הפנים בירושלמי שם הלכה ד, ד"ה זה אחד.

(58) שניטלת מן המוקף. (59) כלומר: רק בתרומה גדולה, שאינה ניטלת אלא מן המוקף, ולא היה יכול להוציא את דלי היין לתרומה מן הבור ולקרוא עליו שם תרומה במקום שלא יהיה חשש של שבירה ושפיכה שיגרמו דימוע היין שבבור, - רק בה מסתבר שמה שאמר "על מנת שתעלה שלם", שכוונתו שיעלה שלם למקום שאם תישבר ותתגלגל לא תגיע לבור, ואם נשבר או נשפך אל הבור, לא נתקיים תנאו. אבל תרומת מעשר, שרק תלמידי חכמים תורמים אותה מן המוקף, אבל מן הדין היא ניטלת אף שלא מן המוקף, אם כוונתו למנוע דימוע היה לו להוציא דלי היין למקום שלא יחשוש לגלגול לתוך הבור ולדימוע ולקרוא לו שם בשם תרומת מעשר, ומכיוון שלא עשה כן, נראה שלא הייתה כוונתו למנוע דימוע. ולפיכך מיד כשעלה מן הבור הרי זו תרומה אף על פי שנשבר אחר כך.

כ. האומר: שְׁלַמְעֵלָה תְּרוֹמָה וְשְׁלַמְטָה חֲלִין, או שְׁלַמְעֵלָה חֲלִין וְשְׁלַמְטָה תְּרוֹמָה - דְּבָרָיו קְרִימִין, שְׁהַדְבָר תְּלוּי⁶⁰ בְּדַעַת הַתּוֹרֵם⁶¹.

(60) לקבוע מקום תרומתו, בצפון או בדרום, למעלה או למטה. (61) [נראה שהמדובר בתורם את המנורה (=אוצר של תבואה), ומשמיענו בזה שאוכל ממה שלמעלה או ממה שלמטה, ואינו חושש לדימוע. שאף על פי שנתערבו כמה חיטים בחולין, ולא יהיו בתערובת, מאה של חולין כנגדם - כיוון שאיסור דימוע אינו אלא מדרבנן, יש לסמוך כאן על "ברירה" שהחיטים שלמעלה או שלמטה, שיפריש לבסוף, הם הם התרומה ולא יותר. שהרי באיסורי דרבנן סומכים על ברירה.

כא. התורם את הגרן - צריך שִׁיכּוּן אֵת לְבוֹ שְׁתֵּהִיָּה זו תְּרוֹמָה עַל הַפְּרִי וְעַל מַה שְׁבִקְטָעִין⁶² וְעַל מַה שְׁבִצְדָדִין⁶³ וְעַל מַה שְׁבִתּוֹף הַתְּבָן⁶⁴. הַתּוֹרֵם אֵת הַיֶּקֶב⁶⁵ - צָרִיף שִׁיכּוּן אֵת לְבוֹ לְתֵרֵם עַל מַה שְׁבִחְרָצִין⁶⁶ וְעַל מַה שְׁבִזְגִין⁶⁷. הַתּוֹרֵם אֵת הַבּוֹר שֶׁל יֵין - צָרִיף שִׁיכּוּן אֵת לְבוֹ לְתֵרֵם עַל מַה שְׁבִגְפָת⁶⁸. וְאִם לֹא נִתְּפֵן, אֲלֵא תֵרֵם סֵתֵם - נִפְטָר הַכֹּל; שְׁתֵּנָּאֵי בֵּית דִּין הוּא, שֶׁהַתְּרוֹמָה עַל הַכֹּל. הַתּוֹרֵם פְּלִפְלָה שֶׁל תְּאֲנִים וְנִמְצְאוּ תְּאֲנִים בְּצֵד הַפְּלִפְלָה - הָרִי אֵלוֹ פְּטוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁבְּלָבוֹ לְתֵרֵם עַל הַכֹּל.

(62) שיבולים קטועות שלא נידושו. (63) שבצידי הכרי. (64) שאי אפשר בלא חיטין, כלומר, מוציא על כל הנגלה והנסתר. (65) הבור שלפני הגת שהיין יורד לתוכו. (66) שבגרעינים. (67) שבקליפות. (68) היא פסולת של זיתים. וצריך עיון הרי מדובר בבור של יין.

~ יום שני כ"ח ניסן ~

פְּרָק חֲמִישִׁי

(1) יבאר מה זה תורם, מן המתקיים או מן היפה. אם תורם ממין על שאינו מינו. ומאימתי תורמין את הגורן. מאימתי תורמין את הגת ואת הזיתים. אם תורמין מן הטהור על

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. מאימתי²⁵ תורמין את הגרן? משיכבור²⁶. פיר מקצת - תורמין מן הפרור על שאינו ברור. המכניס שפלים²⁷ לתוך ביתו לעשותן מזילות - הרי זה תורם²⁸ מן שפלים²⁹.

(25) תוספתא תרומות פ"ג. (26) בכמה ספרים "משיכבור" (מהר"י קורקוס, כסף-משנה, מעשה רוקח, תוספתא כפשוטה). ויש מגיחים "משיכבור" (מהר"י קורקוס וכסף-משנה). וכן הוא בתוספתא שם לפי נוסחת דפוס ראשון, והיינו העמדת ערימה (להלן פ"ג מהלכות מעשר הלכה יג). (27) ביצה יג. כדעת רבי ולא כרבי יוסי ב"ר יהודה. (28) צ"ל: מן. (29) שזו היא גמר מלאכתן, שאין סופן לבוא לידי גורן אחר, וזהו גרנן (רש"י שם). וראה להלן.

ו. מאימתי³⁰ תורמין את הגת? משיהלכו בה שתי וערב³¹. מאימתי תורמין את הזיתים? משיטענו³².

(30) תוספתא שם [ונהנה רבינו לא הזכיר כאן אלא גורן, יקב וגת. וזה מתאים למה שאמרו בירושלמי (תרומות פ"א הלכה ה) "אין לך איסור מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו, אלא גורן ויקב בלבד". וראה להלן הלכה יח, שתורמים יין על ענבים העומדים לעשותן צמוקים]. (31) לדרוך בה. (32) כלומר, משישימו הקורה על הזיתים.

ז. אין תורמין מן הטהור³³ על הטמא; ואם תרם - תרומתו תרומה³⁴. והלכה למשה מסיני³⁵, שעגול של דבלה³⁶ שנטמא מקצתו - תורמין לכתחלה מן הטהור שבו על הטמא שבו³⁷. ולא העגול בלבד, שהוא גוף אחד, אלא אפלו אגדה של ירק³⁸, אפלו ערמה של חטים³⁹, שנטמא מקצתה - תורמין מן הטהור שבה על הטמא שבה. אבל אם היו שני עגולים או שתי אגדות או שתי ערמות, אחת טמאה ואחת טהורה בצדה - לא יתרם מן הטהור על הטמא לכתחלה⁴⁰. ותורמין תרומת מעשר⁴¹ מן הטהור על הטמא לכתחלה; שצאמר: את מקדשו ממנו - טל מן המקדש שבו⁴².

(33) תרומות פ"ב משנה א. ובירושלמי שם למדו כן ממה שנאמר "ונחשב לכם תרומתכם כדגן וכו' מן היקב", - "מה גורן ויקב (אי) איפשר שיהא מקצתו טמא ומקצתו טהור, וזה אף-על-פי שאפשר, למדין אפשר משאי-אפשר". כלומר: מה שתרם יהא כולו טמא או כולו טהור כדי שיתרום מן הטהור על הטהור ומן הטמא על הטמא (ר"ש). וכל זה בתרומה גדולה, אבל תרומת מעשר נישלת מן הטהור על הטמא (בסוף ההלכה). (34) משנה שם. ובירושלמי שם שואל: "מעתה לא יהא תרומתו תרומה? - ממנו כתיב". שנאמר (שם, כו): "והרמותם ממנו תרומת ה" - שמכל-מקום תרומתו תרומה, אפילו אם תרם מן הטהור על הטמא. (35) במשנה שם נאמר: "באמת אמרו, העגול של דבילה וכו'". וכתב רבינו בפירושו המשנה "וכל מקום שאמר באמת, הוא הלכה למשה מסיני". ועיין ברע"ב ור"ש

ג. הקשות¹³ והמלפפון - מין אחד¹⁴, כל מין חטים¹⁵ - אחד, כל מין תאנים¹⁶ וגרוגרות ודבלה - אחד, ותורם מזה על זה. וכל שהוא פלאים¹⁷ בחרבו - לא יתרם מזה על זה, אפלו מן היפה על הרע. כיצד? היו לו חמשים סאה חטין וחמשים סאה שעורים בבית אחד, והפריש על הכל שני סאין חטין - אינן תרומה¹⁸. וכל שאינו פלאים בחרבו - תורם מן היפה על הרע, אבל לא מן הרע על היפה; ואם תרם - תרומתו תרומה¹⁹. חוץ מן הזוני²⁰ על החטים, מפני שאינן אכל אדם²¹.

(13) שם משנה ו, כדעת תנא-קמא ולא כר' יהודה. קישות היא "פאקוס" בערבית (רע"ב שם). (14) שכן גם לענין כלאים הן מין אחד (כלאים פ"א משנה ב), וראה להלן. (15) שחורה ולבנה. שם משנה ד. (16) משנה שם. (17) שם משנה ו. (18) [כלומר, אינם תרומה אפילו על החטים. וכן מפורש בתרומות פ"א משנה ד: "אין תורמין זיתים על השמן ולא ענבים על היין. ואם תרמו, בית שמאי אומרים תרומת עצמן בהם, ובית הלל אומרים אין תרומתן תרומה". "הואיל ונתכוין לתרום גם על השמן, אין כאן תרומה לא על הזיתים ולא על השמן, והרי הוא כאילו לא תרם כלל" (רע"ב שם). שתרומה היא כמו נדר, ו"נדר שהותר מקצתו הותר כולו", כמפורש בנדרים כה: לדעת בית הלל (משנה ראשונה), והוא-הדין לתורם חטים על חטים ושעורים. וראה בתוספתא אנשי שם, ובחזון-איש כאן]. (19) תרומות שם. ולמדו זאת (יבמות פ"ט): ממה שנאמר (שם, לב): "ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו" - הרי שאם אינו מרים מן היפה, יש עליו חטא. ואם אין תרומתו תרומה, איזה חטא יש עליו - הרי שבדיעבד תרומתו תרומה. (20) מין ממיני החיטה, גרוע ונפסד. (21) בתרומות פ"ב משנה שם: "מפני שאינן אוכל", ומפרש רבינו שאינם אוכל אדם. וראה למעלה בפרק ב הלכות א-ב. ד. אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו²² על דבר שלא נגמרה מלאכתו, ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו, ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו; שצאמר²³: פדגן מן הגרן וכמלאה מן היקב - מן הגמור על הגמור. ואם תרמו - תרומתן תרומה²⁴.

(22) שם פ"א משנה י. ורבינו שינה קצת מסדר המשנה, עיין 'תוספות יום-טוב' שם. (23) כן הוא בספרי פרשת קרח. (24) משנה שם. וראה להלן הלכה יח. ואף-על-פי שלמעלה הלכה ב למד רבינו מהפסוק הנ"ל, שאין תורמין ממין על שאינו מינו, ושם אין תרומתו תרומה אף בדיעבד - לענין מין בשאינו מינו לא מצאנו פסוק מיוחד שילמדנו שתרומתו תרומה, כמו שלמדנו בדין שאינו גמור (ועיין ש"ך יו"ד סימן שלא, ס"ק פ). ומאותו הטעם אין להקשות על מה שאמרו (חלה פ"ב משנה ה) "המפריש חלתו קמה אינה חלה", שגם שם אין לימוד מיוחד שתהא חלתו חלה (עיין ר"ש ומלאכת שלמה שם).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה כו). (54) [כלומר, הפירות התלושים הם שלו, ואילו הפירות המחוברים, שעליהם הוא מפריש, אינם שלו, וראה להלן]. (55) [שאינם שלו. ואילו היו תלושים, ותרם עליהם משלו, תרומתו תרומה, כמפורש למעלה פ"ד הלכה ב]. (56) [שכיון שהמחוברים אינם שלו, אין בידו לתלשם. והרי זה מחוסר מעשה, וראה להלן. (ועיין בר"י קורקוס, בכסף-משנה ובאור-שמח). ולא כתב רבינו גם "פירות מחוברים על פירות תלושים", שבאופן זה, שהמחוברים שלו - בידו לתלשם ותרומתו תרומה]. (57) קידושין סב. (והיינו ששתי הערוגות הן שלו, גם המחוברת וגם התלושה]. (58) עכשיו לפני שיתלשו. (59) עכשיו בעודם מחוברים. (60) שכיון שעכשיו אינו יכול לתרום, ואין בידו לתלוש, הרי זה כדבר שלא בא לעולם (קידושין שם). (61) לדעת הכסף-משנה נשמטה כאן בבא שלמה, ויש להשלים: "או שאמר פירות ערוגה זו מחוברים, יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושים לכשיתלשו". וכן נראה ממה שכתב רבינו בסמוך: "ולכשיתלשו שניהם". ועוד שבקידושין שם אמרו הלכה זו על האומר "פירות ערוגה זו מחוברת, יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושים לכשיתלשו". ושם ע"ב נאמרה על שתי הבבות. (62) כלומר, תרומתו משנתלשו ולמפרע. שם, על האור: מחוברים על תלושים, ותוספתא תרומות פ"ב (הובאה בגמרא שם), על האומר: תלושים על מחוברים. (63) שאם לא הביאו שלישי, פטורים הם מתרומות ומעשרות (למעלה פ"ב הלכה י). ואפילו אם הפריש מהם תרומות ומעשרות, אין דבריו קיימים (ירושלמי תרומות תחילת פרק ט). ואף-על-פי שאמר: לכשיתלשו שיביאו שלישי, הרי אין זה בידו לגמרם, ודלא כר' אליעזר בן יעקב בקידושין שם, הסובר שגם באופן זה תרומתו תרומה, משום שסובר, אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

י. אין תורמין מן הלח על היבש, ולא מן היבש על הלח; ואם תרם - תרומתו תרומה. פיצד? לקט ירק היום ולקט ממנו למחר - אין תורמין מזה על זה, אלא אם כן דרפו להשתמר שני ימים. וכן ירק שדרפו להשתמר שלשה ימים, פגון המלפפנות, כל שלקט בשלשת ימים - מצטרף, ותורם מזה על זה. ירק שדרפו להשתמר יום אחד בלבד, ולקט בשחרית ולקט בערב - תורם מזה על זה.

(64) תוספתא שם פ"ד.

יא. אין תורמין מפרות שנה ז' על פרות שנה ז' שעברה, ולא מפרות שנה ז' שעברה על פרות שנה ז'. ואם תרם - אינה תרומה⁶⁶; ושנאמר: שנה שנה⁶⁷. לקט⁶⁸ ירק⁶⁹ ערב ראש השנה⁷⁰ עד שלא באה השמש, וחרז ולקט אחר שבא השמש - אין תורמין מזה על זה; וזה חדש, וזה ישן. וכן אם לקט⁷¹ אתרוג⁷² בערב חמשה עשר בשבט עד שלא באה השמש, וחרז ולקט אתרוג אחר שבא השמש - אין תורמין מזה על זה. מפני שאחד בתשרי - ראש

שם. (36) "ככר גדול שעושים מן התאנים היבשים ונקראת דבלה" (פיה"מ). (37) "לפי שהיא מחוברת מחלקים רבים, לא נחשב אותם כגוף אחד שיהא חיבור ומקבל טומאה כולה" (שם). (38) "שהם גופים מחולקים ואין שם ידוע לכל האגודה" (שם). (39) "כרי של חיטים שהיא יותר פחותה מן האגודה בדבוק" (שם). (40) ובדיעבד - תרומתו תרומה, כמו שכתוב למעלה בתחילת ההלכה. (41) ירושלמי שם. (42) כן הוא שם, היינו שתמיד תקח מן הטהור שבו - אף אם יש בו טמא.

ח. אין תורמין⁴³ מן הטמא על הטהור⁴⁴. ואם תרם: בשוגג - תרומתו תרומה⁴⁵; במזיד - לא תקן את השירים⁴⁶, וזה שהרים - תרומה⁴⁷, ויחזר ויתרם⁴⁸. במה דברים אמורים⁴⁹? שלא ידע בטמאה⁵⁰; אבל אם ידע ושגג שמתרם לתרם⁵¹ מן הטמא על הטהור - הרי הוא פמזיד. וכן בתרומת מעשר⁵².

(43) תרומה גדולה. ולענין תרומת מעשר - בסוף ההלכה. (44) תרומות פ"ב משנה ב. (45) דוקא אם היתה לה שעת הכושר להפרשה בטהרה, אבל אם נטמאה בעת שנתלשה מן המחובר, אין תרומתו תרומה (רבי"ז כאן ע"פ הסוגיא בפסחים לג. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם, וראה למעלה פ"ב הלכה יד). (46) את הטבל. (47) שהרי מן התורה תרומתו תרומה, אפילו במזיד (יבמות ז. כרבי נתן רבי ארשיאי). (48) כדי לתקן את השירים. (49) שבשוגג תרומתו תרומה. (50) כר' יהודה בתרומות שם. וחזר בו מפירושו במשנה, ששם כתב שאין הלכה כר' יהודה, ועיין 'תוספות יום טוב' (הגהה ברמב"ם דפוסים חרשים). (51) ירושלמי שם הלכה א (כסף משנה). (52) כן הוא בירושלמי שם: "תרומת מעשר ניטלת מן הטהור על הטהור ומן הטמא על הטמא, מן הטהור על הטמא ואינה ניטלת מן הטמא על הטהור". וכן הוא במשנה שם: "וכן בן לוי שהיה לו מעשר טבל וכו'".

ט. אין תורמין מן המחבר על התלוש, ולא מן התלוש על המחבר⁵³. פיצד? היו לו פרות תלושין⁵⁴ ואמר: פרות אלו יהיו תרומה על פרות אלו המחברים⁵⁵, אפלו אמר לכשיתלשו⁵⁶; או שהיו לו שתי ערוגות⁵⁷ ואמר: פרות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פרות ערוגה זו מחברים⁵⁸; או שאמר: פרות ערוגה זו תלושין⁵⁹ - לא אמר פלום⁶⁰. אבל אם אמר: פרות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פרות ערוגה זו לכשיתלשו⁶¹, ונתלשו, הואיל ובידו לתלשן - אינו מחסר מעשה, ולכשיתלשו שניהם - דבריו קיימין⁶². והוא שיביאו שלישי⁶³ בעת שאמר.

(53) תרומות פ"א משנה ה. ובספרי פרשת קורח (לבמדבר יח, כו) למד זאת ממה שנאמר "והרמותם ממנו" - "שלא יתרום מן המחובר על התלוש ולא מן התלוש על המחובר". ועיין בתוספות קידושין סב. ד"ה אין (וראה להלן פ"א

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להפריש ממנו תרומה גדולה. ועיין ראב"ד וכסף-משנה ופירוש המשנה ו'תוספות יום-טוב' שם. (83) שהפרישו לפני שהפריש תרומה גדולה. (84) שהקדש פטור מן המעשרות, וגם מעשר שני ממון גבוה הוא (פ"ג מהלכות מעשר שני הלכה יז). אבל אם נפדו, מפריש מהם תרומה גדולה, ראה להלן פ"ז מהלכות מעשר הלכה ג.

יד. אין תורמין מדבר שהוא חייב מן התורה⁸⁵ על דבר שהוא חייב מדברייהן, ולא מן המחייב מדברייהן על החייב מן התורה; ואם תרם⁸⁶ - תרומתו תרומה⁸⁷, ויחזור ויתרם⁸⁸.

(85) נלמד מדמאי פ"ה משניות י"א, גבי עציץ נקוב ואינו נקוב, ודמאי וודאי, המובאות להלן הלכות ט"ז (כסף-משנה ורדב"ז). (86) זה מוסב רק על הדין השני, כשתרם מן המחויב מדרבנן על המחויב מן התורה (כסף-משנה, וראה להלן). (87) שהכהן מותר לאכלה ואין צורך להוציא עליה תרומות ומעשרות, הואיל וכל חיובה אינו אלא מדרבנן. (88) על החייב בתרומה מן התורה, שהרי מדאורייתא אין תרומתו תרומה, מאחר שהפריש מזה שאינו מחויב אלא מדרבנן. ואילו מן התורה הוא פטור, והרי זה כמפריש מן הפטור על החייב. ואם הפריש מדבר שהוא חייב בתרומה מן התורה על דבר שהוא חייב מדבריהם - הרי זו תרומה, והדבר שחייב מדבריהם מותר באכילה, אבל התרומה עצמה אסורה באכילה, מאחר שהיא חייבת בתרומה מן התורה, ותרומה זו אינה אלא מדרבנן ואינה פוטרת את זה שהוא טבל מן התורה, כמפורש להלן הלכה טז.

טו. עציץ נקוב⁸⁹ - הרי הוא כפאריץ⁹⁰. וכמה יהא בנקב? כדי שרש קטון⁹¹, והוא פחות מכוזית⁹². זרע תבואה בעציץ שאינו נקוב⁹³ והביאה שלישי, ואחר כך נקבו ונגמרה התבואה והוא נקוב - הרי הוא כצומח בשאינו נקוב, עד שיקבנו קדם שישליש.

(89) דמאי שם משנה י. (90) כאילו צמח הפרי בארץ. (91) עוקצין פ"ב משנה י. (92) כן נראה בשבת צה: (93) מנחות ע. וירושלמי מעשרות פ"ה הלכה ב (כסף-משנה).

טז. התורם מפרות הגדלין בפאריץ⁹⁴ על הגדלין בעציץ נקוב, או מפרות עציץ נקוב על הגדלין בפאריץ - תרומתו תרומה⁹⁵. תרם משאינו נקוב על הנקוב - תרומתו תרומה⁹⁶, ויחזור ויתרם⁹⁷. תרם מן הנקוב על שאינו נקוב - תרומתו תרומה⁹⁸, ולא תאכל⁹⁹ עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות ממקום אחר¹⁰⁰.

(94) דמאי שם. (95) ששניהם מן התורה. (96) ואין צריך להוציא עליה תרומות ומעשרות, כמו בהלכה השניה, מפני שמן התורה אינו חייב בתרומות ומעשרות כלל (רע"ב).

השנה למעשרות תבואה וקטניות וירקות⁷³, וחקמשה עשר בשבט⁷⁴ - ראש השנה למעשרות האילן⁷⁵.

(65) תרומות פ"א משנה ה, ותוספתא שם פ"ב. (66) משנה שם. (67) "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה". עיין בכורות נג: וספרי פרשת ראה שם. (68) תוספתא שם, והובאה בראש השנה יב. (69) שבו הולכים אחר לקיטה (פ"א מהלכות מעשר שני הלכה ד). (70) אחד בתשרי, שהוא ראש השנה למעשר התבואה והירקות (להלן). (71) ראש השנה יד: (72) שהוא כירק לענין זה, שהולכים בו אחר לקיטה (שם הלכה ה). (73) משנה שם ב. (74) כבית-הלל במשנה שם. (75) גם אתרוג בכלל. ואף-על-פי שלענין לקיטה דינו כירק, - לענין שנת המעשר, דינו כאילן (שם טו).

יב. אין תורמין פרות הארץ על פרות הוצה לארץ⁷⁶, ולא מפרות הוצה לארץ על פרות הארץ. [ולא מפרות הארץ על פרות סוריא⁷⁷, ולא מפרות סוריא על פרות הארץ.] ולא מפרות שאינן חייבין בתרומה⁷⁸, כגון לקט שכחה ופאה⁷⁹, או פרות שנתקמה תרומתן על פרות שחייבין בתרומה, ולא מפרות שחייבין בתרומה על פרות הפטורין. ואם תרם - אינה תרומה.

(76) תרומות פ"א משנה ה. וכתב בפירוש המשנה שם: "הטעם בזה אמרו: "וכל מעשר הארץ מזרע הארץ" (ויקרא כז, ל), ואף-על-פי שאלו הכתובים שהביאו ראה מהם, יש מהם שבאו במעשר, ויש מהם שבאו בתרומת מעשר, אין בזה קושיא לפי שאנחנו נביא ראיות מן הפסוקים שבאו בתרומות על המעשרות, ובפסוקים שבאו במעשרות על התרומות, לפי שענין אחד כולל אותם, והוא שיוציא מזה מה שחייב בו מן החק". ויש אומרים שאפילו אם באו לארץ לפני מירוח ונתמרחו בארץ שחייבים במעשרות מן התורה (ראה למעלה פ"א הלכה כב) - אין תורמים בהם על פירות ארץ ישראל, ולא מפירות ארץ ישראל עליהם (משנה ראשונה שם). (77) תוספתא תרומות פ"ב. (78) משנה שם. (79) שם. ושם נוסף גם "הפקר".

יג. המפריש⁸⁰ תרומה⁸¹ ממעשר ראשון שלא נטלה תרומתו⁸² או ממעשר שני⁸³ והקדש שלא נפדה⁸⁴ על פרות אחרות - אין תרומתן תרומה.

(80) תרומות פ"א משנה ה "אין תורמין כו' ממעשר ראשון שלא ניטלה (כנוסחת ספרים אחרים) תרומתו, ולא ממעשר שני והקדש שלא נפדו (כנוסחת ספרים אחרים)". וראה להלן. (81) היינו תרומה גדולה. (82) היינו תרומת מעשר. והמדובר במעשר ראשון שהפריש מן הכרי לפני שהפריש תרומה גדולה, שחייב להפריש ממנו גם תרומה גדולה וגם תרומת מעשר (למעלה פ"ג הלכה יג) ומכיון שניטלה ממנו תרומת מעשר, אינו יכול להפריש ממנו תרומה גדולה, לפי שיש לכהן באותו מעשר חוק וזכות והיא תרומת מעשר. אבל אם ניטלה ממנו תרומת מעשר, יכול

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ספק ויצטרכו להפריש עליה שוב ממקום אחר וכו' (תוספות חדשים).

יח. אין תורמין¹⁰⁹ שבליים על החטים¹¹⁰, וזיתים¹¹¹ על שמן, וענבים¹¹² על זין. ואם תרם - אינה תרומה¹¹³; גזרה שפא יטריח הפהן לדרך ולכתש¹¹⁴. אבל תורמין שמן¹¹⁵ על הזיתים הנקבשין¹¹⁶, וזין על ענבים לעשותן צמוקין¹¹⁷. למה זה דומה? לתורם משני מינין¹¹⁸ שאינן פלאים זה בזה מן היפה על הרע¹¹⁹. וכן תורמין מזיתי שמן על זיתי פבש¹²⁰, אבל לא מזיתי פבש¹²¹ על זיתי שמן. מיזן שאינו מבשול¹²² על המבשול¹²³, אבל לא מן המבשול על שאינו מבשול. מן הצלול¹²⁴ על שאינו צלול, אבל לא משאינו צלול על הצלול. מתאנים על גרוגרות¹²⁵ במנין¹²⁶, מגרוגרות על התאנים במדה¹²⁷, אבל לא תאנים על גרוגרות במדה, ולא גרוגרות על התאנים במנין, כדי שיתרם לעולם בעין יפה. ותורמין חטים על הפת¹²⁸, אבל לא מן הפת על החטים לפי חשבון¹²⁹. ובכל אלו, אם תרם - תרומתו תרומה¹³⁰.

109) תרומות פ"א משנה ד. 110) לאחר שנגמרה מלאכתן. "ולשון ספרי (פרשת קרח, במדבר יח, כז) שומע אני יתרום שבליים על חטים וענבים על זין וזיתים על שמן, תלמוד לומר כדגן מן הגורן, מן הגמור" (פירוש המשניות שם). 111) העומדים לשמן. 112) העומדים לעשות מהן זין. 113) משנה שם, כדעת בית הלל. 114) ירושלמי שם. ומה שכתב למעלה הלכה ד, שאם תרם מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו, תרומתו תרומה - שם המדובר כשעשה כן מדעתו של הכהן (ר"ש שם). 115) תרומות שם משנה ט. 116) השרויים במים ובמלח. 117) בירושלמי (פ"א הלכה ה) מקשה: "הא תנינן הפרד הצמוקים והחרובין, משיעמיד ערימה (וראה להלן פ"ג מהלכות מעשר הלכה יב) רבי יוסי בן יוסי בשם רבי יצחק בן לעזר, אין לך אסור מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו אלא גורן ויקב בלבד", וראה למעלה הלכה ד. 118) שהרי ענבים וזין הם שני מינים (עבודה זרה טו). 119) שתורמין מזה על זה (למעלה הלכה ג). (ועיין "משנה ראשונה" בתרומות שם מ"ד, ודבריו צריכים תיקון). 120) שם פ"ב מ"ו. וז"ל רבינו בפירוש המשנה שם: "זיתי שמן הם הזיתים המוכנים להוציא שמנם, כי שמנם הרבה, וטוב משמן הזיתים שאינם ראויים אלא לכבישה, למיעוט שמנם, וה' יתברך אמר בהרימכם את חלבכם ממנו, וחלבו הוא הטוב והיפה שבו, כמו שאמר ואכלו את חלב הארץ". 121) שזהו מן הרע על היפה, ואסור לתרום (למעלה שם). 122) משנה שם. 123) שיין שאינו מבושל, טוב יותר מן המבושול. 124) כן הוא בתוספתא תרומות פ"ד (הוצאת הגר"ש ליברמן עמוד 123 10) לפי הנוסחאות שלפנינו (ועיין בכסף-משנה). 125) כשיש שם כהן (למעלה הלכה א). 126) מנחות נד: וירושלמי תרומות פ"ב הלכה ד, וכן

97) על הנקוב, לפי שהפריש מן הפטור (שאינן העציץ שאינו נקוב מחוייב בתרומות ומעשרות מן התורה) על החייב. 98) ואין צריך לחזור ולתרום ולהפריש ממה שאינו נקוב, שתרומה שלו מדרבנן היא, והרי הפריש כבר (רש"י ביבמות פ"ט:). 99) לכהן, לפי שהוא כמו טבל ואסור לכהן לאכול, שכל דבר בגדל בעציץ שאינו נקוב אינו חייב בתרומה מן התורה (פירוש המשניות). 100) כן הוא ביבמות שם, וקידושין מ"ו. ואין להפריש ממנה עצמה, שיש לחשוש שמא יאכלו זרים את השיריים, ובאמת כולה תרומה מדרבנן, ואסורה לזרים (תוספות יבמות שם, ד"ה ממקום אחר).

יז. התורם¹⁰¹ מן הדמאי על הדמאי¹⁰² ומן הדמאי על הודאי - תרומתו תרומה¹⁰³, ויחזור ויתרם¹⁰⁴ מפל אָחַד וְאָחַד פְּגָי עֲצָמוֹ¹⁰⁵. תרם מן הודאי על הדמאי - תרומתו תרומה¹⁰⁶, ולא תאכל¹⁰⁷ עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות¹⁰⁸.

101) דמאי שם משנה יא. והיינו תרומת מעשר, שהרי על תרומה גדולה לא נחשדו עמי הארץ, ולא גזרו עליה גזירות דמאי, כמפורש להלן פ"ט מהלכות מעשר הלכה א (תפארת ישראל שם). 102) שאפשר ששניהם פטורים, ואפשר ששניהם חייבים, ואפשר שאחד מהם פטור ואחד מהם חייב. 103) ומותר באכילה לכהן. "בדמאי על הודאי" מותרת ממה-נפשך: אם היא פטורה (שהופרשו ממנו תרומות ומעשרות) הרי היא מותרת באכילה, ואם היא חייבת בתרומות ומעשרות, הרי היא תרומה ותקנה גם את הודאי (משנה ראשונה). וב"דמאי על הדמאי" גם כן מותרת, אף-על-פי שיש לחשוש שמא היא חייבת והשניה פטורה - כיון שאיסור דמאי אינו אלא מדרבנן, כי מן התורה סומכים על "רוב עמי הארץ מעשרין הן" - כיון שנקרא עליה שם תרומה לא החמירו חכמים לאסרה לכהן, כפי שלא גזרו איסור דמאי על חלת עם הארץ, כמפורש בדמאי פ"א משנה ג, ולהלן פ"ג מהלכות מעשר הלכה יג (תוספת הגרע"א שם). 104) שמא היתה התרומה פטורה, והרי זה מן הפטור על החיוב. 105) מן הודאי על הודאי, ומן הדמאי הזה (הנתרם) עליו ממנו ולא מדמאי אחר עליו. 106) והדמאי מתוקן לאכילה ממה-נפשך: אם הוא טבל, הרי הוא נפרש. ואם היה פטור, הרי הוא פטור. 107) לכהן. 108) שמא היה הדמאי פטור, ונמצא שהפריש מן החיוב על הפטור שאין תרומתו תרומה (למעלה הלכה יב). [וכאן לא כתב רבינו "ממקום אחר", כי רק בתורם מעציץ נקוב על שאינו נקוב אין לתרום ממנו עצמו, שמא יבואו זרים לאכול את השיריים, כי יחשבו שזו חייבת וזו פטורה לגמרי, ובאמת זו חייבת מן התורה וזו חייבת מדרבנן, ואם כן כולה תרומה מדרבנן ואסורה לזרים (ראה למעלה הלכה טז), אבל בדמאי שספק הוא, לא יבואו להתיר השיריים, כי ידעו שחוזרים ותורמים רק מספק]. ואדרבה אם יתרום ממקום אחר לא יצא לעולם מידי תקלה, כי מאחר שזה ספק, אם-כן התרומה שממקום אחר אף היא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיפלו שתיהן לתוך אותם החולין (להלן הלכה כג), אבל בנידון שלפנינו, שאין כאן ספק, ושהראשונה תרומה מן התורה והשניה אינה אלא מדרבנן – הראשונה מדמעת בפני עצמה והשניה אינה מדמעת כלל. (138) זר האוכלה. (139) להלן פ"ו הלכה ו. (140) שאינה אלא מדרבנן כנ"ל.

כ. מִי שֶׁתָּרַם שְׂמֹן¹⁴¹ עַל זֵיתִים שֶׁדַּעְתּוֹ לְאֶכְלָן¹⁴², או זֵיתִים עַל זֵיתִים וְדַעְתּוֹ עַל הַפֶּל לְאֶכְלָה, או שֶׁתָּרַם יַיִן עַל עֲנָבִים שֶׁהֵם לְאֶכְלָה, או עֲנָבִים עַל עֲנָבִים וְהַפֶּל לְאֶכְלָה, וְנִמְלָךְ לְדַרְכָן¹⁴³, וְדַרְךְ הַזֵּיתִים וְהָעֲנָבִים שֶׁפָּכַר תָּרַם עֲלֵיהֶם - אֵינּוּ צָרִיךְ לְחַזֵּר וּלְתַרְם¹⁴⁴.

(141) תרומות פ"א משנה ט. (142) והרי נגמרה מלאכתם, כיון שאין רוצים להוציא מהם שמן. (143) שאותם הזיתים חזרו כאילו לא נגמרה מלאכתם (פיה"מ שם). (144) פעם שניה, לפי שכשהוציא התרומה כל אחד מהם נגמרה מלאכתן היה באותה שעה לפי כוונתו (שם).

כא. אִין תּוֹרְמִין חֲמִץ עַל יַיִן¹⁴⁵, אָבַל תּוֹרְמִין יַיִן עַל חֲמִץ; שֶׁהֵינָן וְהַחֲמִץ מִין אֶחָד הֵן¹⁴⁶. (הֵיךְ¹⁴⁷ בִּלְבוֹ לְתָרַם מִן הַיַּיִן עַל הַיַּיִן, וְנִמְצָא בִּידּוֹ חֲמִץ - אֵינְהָ תְרוּמָה).¹⁴⁸ הֵיךְ בִּלְבוֹ לְתָרַם חֲמִץ עַל חֲמִץ¹⁴⁹, וְנִמְצָא חֲמִץ שֶׁתָּרַם יַיִן - תְרוּמָתוֹ תְרוּמָה¹⁵⁰.

(145) תוספתא תרומות פ"ד. שזוהו תורם מן הרע על היפה ואין תורמין כן לכתחילה, כמבואר למעלה הלכה ג. ועיין בבא בתרא פד: (146) כחכמים שם ולא כרבי. וראה למעלה שם, שהכל תלוי בכלאים. (147) בספרים אחרים אין קטע זה. אבל זו היא הגירסה הנכונה. כמו שכתב הכסף-משנה, וכן הוא בתוספתא תרומות שם, ועיין בבא בתרא צו. (148) אף-על-פי שיין וחומץ מין אחד, כיון שנתכוין לתרום מן היפה ועלה בידו מן הרע, הרי היא תרומה בטעות ואינה תרומה (כסף-משנה). וכן כתבו התוספות שם פד: ד"ה יין וחומץ. (149) "כך היא הגירסא הנכונה בדברי רבינו, והוא גם כן שם בתוספתא, אלא שהיא כתובה בשיבוש" (כסף-משנה). (150) כיון שהיה בלבו לתרום מן הרע על הרע, ועלה בידו מן היפה על הרע, והרי הם מין אחד (שם). אבל צריך עיון ממה שכתב רבינו למעלה פ"ג הלכה ה: "נתכוין לתרום אחד מששים ועלתה בידו אחד מחמשים – אינו תרומה". הרי שאם נתכוין לתרום בעין רעה ועלה בידו במדה טובה הימנה, אינה תרומה. [ואם נתכוין לתרום אחד מעשרה ועלתה בידו אחד מששים (= עין רעה), תרומתו תרומה (למעלה שם), ואילו למעלה בתרם מן החומץ על היין בטעות – אינה תרומה].

כב. הַתּוֹרֵם חֲבִית שֶׁל יַיִן¹⁵¹ עַל הַיַּיִן, וְנִמְצָא חֲמִץ: אִם יוֹדֵעַ שֶׁהֵיחָה חֲמִץ עַד שֶׁלֹּא תְרוּמָה - אֵינְהָ תְרוּמָה¹⁵²; וְאִם אֶתֶר שֶׁתְרוּמָה הִחְמִיצָה - הָרִי זֶה תְרוּמָה¹⁵³; וְאִם סָפֵק - תְרוּמָה¹⁵⁴, וְיַחְזֹר וְיִתְרֵם. וְכֵן הַתּוֹרֵם קְשׁוֹת וְנִמְצָאת מְרָה¹⁵⁵, אֲבֻטִית וְנִמְצָא סְרוּחַ, או שֶׁנִּמְצָאוּ נְקוּרִין¹⁵⁶. תָּרַם חֲבִית¹⁵⁷ שֶׁל יַיִן וְנִמְצָאת

יש להגיה בתוספתא שם תחילת פרק ד. ואינו תורם תאנים על הגרוגרות במדה, כדלהלן, לפי שהנפח של התאנים גדול יותר מן הנפח של הגרוגרות, ונמצא ממעט בתרומה. [ואין הכוונה שמודרד ומונה גם את התרומה וגם את הדבר הנתרם, שהרי "אין תורמין תרומה זו (= תרומה גדולה) לא במדה, לא במשקל ולא במנין" (למעלה פ"ג הלכה ד), אלא שמודרד ומונה את התרומה בלבד, אבל לא את הדבר הנתרם, ונמצא שתורם באומדן]. (127) שגרוגרות שהן יבשות עולות במדה יותר, ונמצא תורם בעין יפה. (128) תוספתא שם. לדעת הכסף-משנה שהיינו משום שחייטים יפות הן לגבי פת, שהרי יכול לעשות מהם מה שירצה, ועוד שמתקיימות יותר (וראה למעלה הלכה א). ואינו ממעט בתרומה, בניגוד לתורם מן הפת על החייטים דלהלן. (129) בספרי רבינו המגוהים "אלא לפי חשבון" (כסף-משנה). וכן הוא במעשה רוקח בשם כ"י, וכו"ה בעוד כמה כתב-יד (תוספתא כפשוטה). וכן הנוסחא בתוספתא שם. והיינו, שתורם לפי חשבון החייטים שבפת, ולא לפי חשבון הנפח של הפת עצמו, ונמצא תורם בעין יפה. (130) שהרי התורם ועלה בידו אחד מששים ואחד – תרומתו תרומה (למעלה פ"ג הלכה ו), וגם התורם מן הרע על היפה – תרומתו תרומה (למעלה הלכה ג).

ט. אִין תּוֹרְמִין¹³¹ שְׂמֹן עַל הַזֵּיתִים הַנִּכְתְּשִׁין¹³², וְלֹא יַיִן עַל עֲנָבִים הַנִּדְרָכּוֹת¹³³; שֶׁהָהוּא דוֹמָה לְתוֹרֵם¹³⁴ מִדְּבַר שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ עַל דְּבַר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ. וְאִם תָּרַם - תְרוּמָתוֹ תְרוּמָה, וְיַחְזֹר וְיִתְרֵם¹³⁵ מִן הַזֵּיתִים וְהָעֲנָבִים בְּפָנָי עֲצֻמָן. הָרֵאשׁוֹנָה מְדַמְעֵת¹³⁶ בְּפָנָי עֲצֻמָה¹³⁷, וְהָאוֹכְלָה¹³⁸ - חֵיב עֲלֵיהָ כִּשְׂאֵר תְרוּמוֹת גְּמוּרוֹת¹³⁹; אָבַל לֹא מִן הַשְּׂנִיָּה¹⁴⁰.

(131) תרומות פ"א משנה ח. (132) היינו שנכתשו במכתש לעשות מהן שמן, ולא נגמרה מלאכתן. (133) שנדרכו לעשות יין, ולא נגמרה מלאכתן. (134) בזה רצה רבינו להבדיל בין התורם משמן על זיתים הנכתשין, ויין על ענבים הנדרכות, שתרומתו תרומה ויחזור ויתרום, כדלהלן, לבין התורם מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו, שתרומתו תרומה (למעלה הלכה ד) ולא אמרו שיחזור ויתרום, שבדבר שלא נגמרה מלאכתו כלל, לא חששו חכמים שמא יוסיף לעשות כן, שהרי הכל יודעים שאין תורמין על דבר שלא נגמרה מלאכתו, אבל הזיתים הנכתשים והענבים הנדרכות, שכבר התחילה בהם מלאכת השמן והיין עלולים לבוא בהם לידי טעות, ולתרום עליהם לפני שנגמרה כל מלאכתם (משנה ראשונה). (135) משנה שם. וראה למעלה. (136) אם נתערבה בחולין, ואין שם מאה כנגד התרומה, הכל תרומה, ראה להלן פ"ג הלכה ב. (137) כן הוא במשנה [והכוונה להוציא ממה שנאמר בפ"ג שם משנה א, בתורם חבית של יין ונמצאת של חומץ: "אם ספק (אם החמיצה לפני ההפרשה או לאחריה) תרומה ויחזור ויתרום, הראשונה אינה מדמעת בפני עצמה וכו' וכן השניה" (הובא להלן הלכה כב) – שכיון ששתי התרומות הן ספק, אין כל אחת ואחת מהן מדמעת בפני עצמה, עד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יוחנן שם. 166) שמא כבר החמיץ, ונמצא שהפריש תרומה מן החומץ על היין בטעות, ואינה תרומה.

כה. בשלשה פְּרָקִים¹⁶⁷ צָרִיף לְבָדֵק¹⁶⁸ אֶת הַיַּיִן שֶׁהֵנִיחוּ לְהַפְרִישׁ עָלָיו שְׁמָא הַחֲמִיץ. וְאֵלוּ הֵן: בְּקָדִים שֶׁל מוּצָאֵי הַתְּגָג¹⁶⁹, וּבְהוֹצֵאת הַסְּמִדְרוֹ¹⁷⁰, וּבְשַׁעַת פְּנִיטת מַיִם לְבִסְרִי¹⁷¹. וַיֵּין מִגְתּוֹ - מִפְּרִישֵׁי עָלָיו בְּחֻזְקַת שְׁהוּא יַיִן [עַד] אַרְבָּעִים יוֹם¹⁷².

(167) גיטין לא. במשנה. 168) שמא החמיץ ואין תורמין מן החומץ על היין, אבל בשאר ימות השנה מפריש עליו בחזקת שהוא יין. (169) כשמנשבת רוח קדים במוצאי חג הסוכות. (170) "כתום (ה) פרח וענביו נראים באשכול כסדרן" (רש"י שם). (171) משנה שם, כנוסחת הערוך ורש"י ותוספות שם. ורצה לומר: כשלחלוהית נכנסת וגדילה בתוך הבוסר (שהוא כפול הלבן) שיכול לעצור מהן כל שהוא, היינו כניסת מים. לשון אחר, היו כותשים הענבים כשהן בוסר, ונותנין לתוכן מים ונעשים חומץ לטיבול (רש"י שם). (172) כן צריך להיות. וכן הוא בתוספתא שם, ובירושלמי גיטין סוף פרק ג, והיינו משום שאינו רגיל להחמיץ תוך ארבעים יום (כסף-משנה).

כו. הַמְּנִיחַ פְּרוֹת¹⁷³ לְהִיּוֹת מִפְּרִישׁ עָלֵיהֶן עַד שְׁנַעֲשׂוּ¹⁷⁴ תְּרוּמָה, אָף עַל פִּי שְׂאִין מִפְּרִישֵׁי לְכַתְחֵלָה אֲלֵא מִן הַמְּקַף¹⁷⁵, אִם הַפְּרִישׁ¹⁷⁶ - הָרִי הֵן בְּחֻזְקַת קְיָמִין¹⁷⁷. מִצָּאֵן שְׂאֵבְדוֹ - הָרִי זֶה חוֹשֵׁשׁ לְכָל מַה שֶׁתִּקַּן שְׁמָא לֹא הַפְּרִישׁ עָלֵיהֶן אֲלֵא אַחַר שְׂאֵבְדוֹ. לְפִיכָף מִפְּרִישׁ תְּרוּמָה שְׁנֵי¹⁷⁸.

(173) משנה שם. (174) כולם. (175) בסמוך, ראה למעלה פ"ג הלכה יז. (176) בדיעבד. [ומה שאמרו במשנה שם: "מפריש עליהם", דהיינו לכתחילה, אינו אלא במעשר שני שזוכר שם, שלדעת רבינו אין צורך במוקף אלא בתרומה גדולה (שם) ובתרומת מעשר לתלמידי חכמים (שם) הלכה (א) אבל מעשר ראשון מפריש אף שלא מן המוקף (פ"א) מהלכות מעשר הלכה ו) ופשוט שהוא הדין למעשר שני (ועיין בכסף-משנה בהלכות מעשר שם). ואמנם שם פ"ז הלכה ד, העתיק רבינו כלשון המשנה: "מפריש עליהם", ועיין תוספות שם ד"ה המניח]. (177) ובתורתו תרומה. (178) מספק. ראה להלן. שם.

~ יום שלישי כ"ט ניסן ~

פְּרָק שְׁשִׁי

(1) יבאר מי הם הראויים לאכול תרומה ותורת מעשר, והראוי להאכיל ולפסול.

א. תְּרוּמָה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר נֶאֱכֶלֶת לַפְּהִינִים², בֵּין גְּדוּלִים בֵּין קְטַנִּים, בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקִבוֹת, הֵם וְעַבְדֵיהֶם הַכּוֹנְעִים³ וּבְהִמְתָּן⁴; שְׁנֵאמַר: וְכֵהֵן פִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיָן כִּסְפוֹ וְגוֹמֵר. עֶבֶד פֶּהֵן שֶׁפָּרַח⁵ וְאִשְׁתּוֹ פֶּהֵן שֶׁמְרָדָה⁶ - הָרִי אֵלָיו אוֹכְלִין⁷.

מְגֵלָה שְׂאֵסוֹר לְשִׁתוֹתָהּ¹⁵⁸ - תְּרוּמָה, וַיִּחְזֹר וַיִּתְרַם¹⁵⁹ שְׁנֵי. וְאֵין אַחַת מִשְׁתֵּיהֶן מְדַמַּעַת בְּפִנֵי עֲצָמָה, וְהָאוֹכֵל אַחַת מִשְׁתֵּיהֶן - אֵינוֹ חֵיב חֵמֶשׁ.

(151) תרומות פ"ג משנה א. (152) שהתרומה היתה בטעות, הואיל והוא נתכוין ליין, וראה בהלכה הוקדמת. (153) שבשעת הרמה היה יין. (154) כל איסורי תרומה עליה מספק, אך הטבל לא נתקן בזה, שמא היתה חומץ עד שלא נתרמה. (155) משנה שם. ומשמע מלשון רבינו שדין אחד להם, כמו בתורם יין ונמצא חומץ, שאם היתה מרה עד שלא תרמו אין תרומתו תרומה, אלא שכאן מדובר בספק, אם היתה מרה בשעת הרמת התרומה, או שנעשית מרה אחר כך, מחמת עיפוש. ועיין בתוספות יבמות פט. ד"ה קישות, שכתבו שהמדובר אפילו בידוע שהיתה מרה קודם, תרומתו תרומה. וחילקו בין יין וחומץ שהם שני שמות, לפיכך היא טעות יותר ואינה תרומה, לבין קישות ונמצאת מרה שאינה טעות כל כך. (156) שיש בו נקב ויש בו חשש שמא נקר בו הנחש והטיל ארס (ירושלמי שם). (157) תוספתא תרומות פרק ד (הוצ' ליברמן עמ' 421). (158) מפני הסכנה (פ"ב מהלכות רוצח הלכה ב). (159) לפי הביאור שלמעלה, זהו במקרה שלא ידוע אם הפגמים היו לפני הרמת התרומה או לאחריה, ולפיכך מספק הרי היא תרומה ויחזור ויתרום.

כג. בַּיֵצֵד? נִפְלָה אַחַת מֵהֶן¹⁶⁰ עַל הַחֲלִין - אֵינָה מְדַמַּעַת¹⁶¹; נִפְלָה שְׁנֵיהֶן לְמָקוֹם אַחֵר - אֵינָה מְדַמַּעַת; נִפְלוּ שְׁתֵּיהֶן לְמָקוֹם אֶחָד - מְדַמַּעַת בְּקִטְנָה שֶׁבְּשְׁתֵּיהֶן¹⁶². וְכֵן אִם אָכַל זֵר שְׁתֵּיהֶן - מְשַׁלֵּם בְּקִטְנָה שֶׁבְּשְׁתֵּיהֶן וְחֻמְשָׁה¹⁶³. וְכֵיֵצֵד הוּא עוֹשֶׂה בְּשְׁתֵּיהֶן? נוֹתֵן לָהֶן אֶחָד וְנוֹטֵל מִן הַפֶּהֵן דְּמֵי הַגְּדוּלָה¹⁶⁴.

(160) תרומות פ"ג משנה ב. (161) אפילו אם נפלה בפחות ממאה חלקים מחולין. (162) "אם היתה כו' האחת גדולה מן האחרת ויהיה האחת על דרך הדמיון סאה ובשניה סאתים, ונפלו השלש סאין בחולין צריכים אלו לדעת שיעור אותן חולין, ונחשב כי סאה תרומה נפלה בהם והיא קטנה שבשתייהן, ואם היו באותה חולין מאה סאין תעלה במאה ואחד, ואם הוא פחות יהיה הכל מדומע" (פירוש המשנה שם). (163) שהשיעור הקטן בכל אופן תרומה ומשלם חומש. (164) שהכהן אינו יכול להוציא ממנו את הגדולה מספק, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

כד. הַבּוֹדֵק אֶת הַחֲבִית¹⁶⁵ וְהֵנִיחָהּ לְהַפְרִישָׁהּ תְּרוּמָה עַל אַחֲרִים עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה פְּלָה תְּרוּמָה וַיִּתְּנָהּ לַפֶּהֵן, וְלֹאֲחֵר זְמַן בְּדָקָה וּמִצָּאָה חֲמִץ: מַעַת שֶׁבְּדָקָה תַּחֲלָה עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים - וַדַּאי יַיִן, וְכָל יַיִן שֶׁחָשַׁב אוֹתָן הַיָּמִים שֶׁהַתְּרוּמָה שְׁלוֹ בְּחִבִית זו - הָרִי הוּא מְתָקָן; מִכָּאֵן וְאֵילָף - סִפְקִי¹⁶⁶, וְצָרִיף לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה שְׁנֵי.

(165) תוספתא שם, והובאה בבבא בתרא צו. וכדעת רבי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כדעת ה'תוספות' בחולין שם ד"ה מנין. ואף-על-פי שעם-הארץ אוכל תרומה טהורה שנטמאה על ידו, לפי שאינו סבור שהוא טמא (ראה למעלה) - אינו חשוד לאכול תרומה טמאה ממש, וראה ב'כסף משנה' ('אור שמח').

ג. 'שְׂרָאֵלִית¹⁶ שְׁנֵשְׂאֵת¹⁷ לָכֶהוּ, אֶפְלוּ קִטְנָה בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד¹⁸ - תֹּאכַל בְּתְרוּמָה¹⁹ וְחֵזָה וְשׁוֹקֵן²⁰. וְדִין תּוֹרָה²¹ שֶׁתֹּאכַל מִשְׁנַתְּאָרְסָה, שֶׁהָרִי הִיא קִנְיָנוֹ²²; אֲבָל אֶסְרוּ חֲכָמִים שֶׁתֹּאכַל עַד שֶׁתִּפְנֹס לַחֲפָה, גְּזֵרָה שְׂמָא תֹּאכִיל²³ תְּרוּמָה לְאֲבִיהָ וְלֹא חִיָּה. כְּשֶׁהִיא אַרְוֶסָה פְּבִית אֲבִיהָ.

2) פשוט בכמה מקומות (כסף-משנה). 3) 'ספרא' פרשת אמור פ"ה ה"א. 4) יש אומרים שלא הותר לה אלא כרשיני תרומה שעיקרם למאכל בהמה (ראה למעלה פ"ה ה"ב), אבל דבר שעיקרו למאכל אדם, אסור לתת לבהמה. וכן הוא ב'ספרא' שם ה"ו, על הפסוק 'ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו' - "הם אוכלים ואין בהמה אוכלת, יכול לא תאכל בכרשינים? תלמוד לומר: נפש". ועי' ר"ש ורע"ב בתרומות פ"א מ"ט. וראה ב'משנה למלך' כאן. וראה להלן פ"ט ה"ז, ופי"א ה"ח. 5) גיטין יב, ב. ותוספתא תרומות פ"י. 6) על בעלה (גיטין, שם). 7) בתרומה, שהם קנינו של כהן.

ב. תְּרוּמָה שֶׁל תּוֹרָה⁸ - אֵין אוֹכֵל אוֹתָהּ אֶלָּא פְּהֵן מִיַּחֲסוֹ⁹; אֲבָל פְּהֵי חֲזָקָה¹⁰ - אוֹכְלִין בְּתְרוּמָה שֶׁל דְּבָרֵיהֶן בְּלִבְדָּה¹¹. וְתְרוּמָה טְהוֹרָה - בֵּין תְּרוּמָה גְּדוּלָה בֵּין תְּרוּמַת מַעְשָׂר, בֵּין שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל דְּבָרֵיהֶן - אֵינָה נִתְּנָת אֶלָּא לָכֶהוּ תְּלָמִיד חֲכָמִים¹²; מִפְּנֵי שְׂאִסוּר לְאֹכַל תְּרוּמָה טְמֵאָה, וְכָל עַמֵּי הָאָרֶץ בְּחֻזְקַת טְמֵאָה¹³. לְפִיכָךְ נִתְּנִין תְּרוּמָה טְמֵאָה¹⁴ לְכָל פְּהֵן שְׁוִירָצָה¹⁵.

16) משנה, נדה מד, ב. 17) על-ידי אביה (ראה בהלכה הסמוכה) שהיא אשת איש מן התורה (פ"ג מהל' אישות ה"א). 18) אבל לפני כן, אין ביאתה ביאה (נדה, שם). 19) אפילו בתרומה דאורייתא, אם נישאה על-ידי אביה. 20) המורמים מקרבן השלמים, שהם נאכלים לכהנים ולנשיהם ולעבדיהם (משנה זבחים נה, א. ופ"י מהל' מעשה הקרבנות ה"ה). 21) כתובות נז, ב. 22) ונאמר (ויקרא כב, יא): "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו, הוא יאכל בו" (שם). 23) כדעת עולא, שם.

8) שחייבים להפרישה מן התורה. 9) שיש לו עדי יוחסין או כתב המתייחס שהוא כהן ודאי (כתובות כד:). 10) שהוחזקו כהנים ואין בית-דין יכולים להוציא דבר מחזקתו, אבל אין להם לא עדי יחוס ולא כתב יחוס (רש"י שם). 11) היינו תרומה שאין חייבין בה אלא מדברי סופרים (שם כה). 12) ראה להלן. 13) בחולין קל, ב: "אמר רב שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מנין שאין נותנים מתנה לכהן עם-הארץ? שנאמר (דברי הימים-ב לא, ד): "ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת הכהנים והלויים למען יחזקו בתורת ה'", כל המחזיק בתורת ה' - יש לו מנת. ושאינו מחזיק בתורת ה' - אין לו מנת". אבל בחלה פ"ד מ"ט "ואלו ניתנין לכל כהן, החרמים והבכורות וכו' ושמן שריפה", ובירושלמי שם על המשנה הקודמת (בחלת חוצה לארץ) "ונינתנת לכל כהן" - אמרו: "בין לכהן חבר, בין לכהן עם-הארץ", ואם כן גם "ניתנין לכל כהן" שבמשנה השניה, היינו בין כהן חבר בין כהן עם-הארץ. ומתוך זה למד רבינו, שמה שאמרו אין נותנין מתנות אלא לכהן חבר, אינו אלא על דרך הטוב והיפה, אבל שיהיה אסור לתתם לעם הארץ, לא שמענו, וכן פירש במשנה שם. ומתוך זה שהזכירה המשנה שם רק דברים שאין בהם טומאה וטהרה, ובכללם גם שמן שריפה, היינו שמן של תרומה טמאה, למד רבינו שתרומה גדולה, תרומת מעשר וחלה טהורות, אסור לתתם לכהן עם-הארץ, שמא יטמאם ויאכלם בטומאה, עיי"ש בפירושו המשנה. 14) ויטמאנה ואחר-כך יאכלנה. 15) נאף-על-פי שתרומה טמאה אין עם-הארץ חשוד לאכלה (ראה להלן) - עם-הארץ אינו מחזיק עצמו לטמא, וראה להלן - 'אור שמח'. 15) בחלה, שם: "ואלו ניתנין לכל כהן וכו' ושמן שריפה", היינו שמן של תרומה טמאה. וכל כהן, היינו בין כהן חבר בין כהן עם-הארץ, כמבואר למעלה. והראב"ד חולק על זה, ודעתו

ד. חֲרֻשַׁת²⁴ וְשׁוֹטָה שְׁנֵשְׂאֵת לָכֶהוּ - אֵינָה אוֹכֵלַת בְּתְרוּמָה²⁵, אֶפְלוּ הַשִּׁיאָה אֲבִיהָ²⁶; גְּזֵרָה שְׂמָא יִשָּׂא חֵרֶשׁ פְּהֵן חֲרֻשַׁת²⁷ וְיִאֲכִילָנָה²⁸, לְפִיכָךְ גְּזֵרוּ שְׂלֵא תֹאכַל חֲרֻשַׁת פַּת יִשְׂרָאֵל פְּלָל.

24) יבמות קיג, א. 25) בין בתרומה דרבנן ובין בתרומה דאורייתא (שם). 26) שהיא אשת איש גמורה מן התורה (פ"ג מהל' אישות ה"א). 27) ונישואי חרש אינם תופשים אלא מדרבנן (שם פ"ד ה"ט). 28) תרומה דאורייתא, שהרי תרומה דרבנן היא אוכלת (יבמות, שם). [ובגמרא שם הקשו על זה: "וליכול, קטן אוכל נבלות הוא [ואין מצווין להפרישו]", ומתריץ: "גזירה שמא יאכיל חרש בפקחת". אבל לפי הסוגיא שם קיד, א - שאף למי שסובר קטן אוכל נבלות אין בית-דין מצווין להפרישו, להאכילו בידים אסור (וכן פסק רבינו בפ"ז מהל' מאכלות אסורות הכ"ז) - אין מקום לקושיית הגמרא הנ"ל, שהרי על-ידי הנישואין שתיקנו חכמים לחרש וחרשת היא אוכלת תרומה, והרי זה כאילו חכמים נותנים לה בידים (ועי' ריטב"א שם). ועי' 'כסף משנה' ו'מעשה רוקח'].

ה. הִזְרָ אֶסוּר לְאֹכַל תְּרוּמוֹת²⁹, שְׁנֵאָמַר: וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ. אֶפְלוּ הִיָּה תוֹשֵׁב פְּהֵן אוֹ שְׂכִיר, שְׁנֵאָמַר: תוֹשֵׁב פְּהֵן וְשְׂכִיר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ. תוֹשֵׁב - זֶה שְׂכִיר עוֹלָם³⁰, שְׂכִיר - זֶה שְׂכִיר שָׁנִים³¹. וְעֶבֶד עֲבָרִי³² - הָרִי הוּא פְּתוּשֵׁב וְשְׂכִיר³³. וְכֹהֲנֵת אִשֶׁת הָזָר - הָרִי הִיא פְּרָר³⁴; שְׁנֵאָמַר: וְכָל זָר - בֵּין הוּא בֵּין אִשְׁתּוֹ³⁵.

29) סנהדרין פג, ב. 30) יבמות ע, א. והיינו עבד עברי שמכר עצמו ליתר על שש שנים, שאינו יוצא בשש (פ"ב מהל' עבדים ה"ג) - 'אור שמח'. 31) יבמות, שם. והיינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אינו חייב מיתה בידי שמים, ובוזה אין הלכה כמותו, ראה למעלה. וראה ב'ספר המצוות' ל"ת קלג. (40) 'ירושלמי' תרומות פ"ו ה"א. אבל אם אכל במזיד בלי התראה שאינו לוקה, חייב הוא לשלם את הקרן (להלן פ"י ה"ה), ומיתה בידי שמים אינה פוטרתו, כדעת רבא בכתובות ל, ב. אבל צריך עיון, שהרי שם מבוואר שלא אמרו "אינו לוקה ומשלם", אלא כשבאו המלקות והממון בבת אחת, כגון שתחב לו חבירו בבית הבליעה, ורבינו השמיט זאת (משנה-למלך).

ז. וכת פהן פי תהיה לאיש זר, היא בתרומת הקדשים לא תאכל. שני ענינים⁴¹ נכללו בלאו זה: שאם תבעל⁴² לאסור לה ותעשה זונה⁴³ או חללה⁴⁴, כמו שבארנו בהלכות אסורי ביאה⁴⁵ - הרי היא אסורה לאכל בתרומות לעולם, כדן כל חלל, שהחלל פזר לכל דבר⁴⁶. ואם תנשא לישראל⁴⁷ - הרי היא אסורה לאכל במורם מן הקדשים, שהוא חזה ושוק, לעולם, אף על פי שגרשה או מת⁴⁸.

(41) יבמות סח, ב. (42) שם. (43) אם נבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו איסור השוה לכל (פ"ח מהל' איסורי ביאה ה"א). (44) כגון שהייתה גרושה ונבעלה לכהן (שם פ"ט ה"א). (45) שם ושם. (46) פרט לעבודה במקדש, שהרי החלל אינו מחלל עבודתו (פ"ו מהל' ביאת מקדש ה"ו). וכן נראה בפ"ט שם הט"ו, שלא מנה חלל בין שמונה-עשר פסולי עבודה. והפסוק מתפרש לפי"ז: כי תהיה לאיש זר - כי תבעל לפסול, בתרומת הקדשים - בתרומה, לא תאכל. (47) יבמות, שם. ומשנה, שם פז, א. (48) שחוזרת לתרומה, ואף-על-פי-כן אינה חוזרת לחזה ושוק. והפסוק מתפרש לפי"ז: כי תהיה לזר - כי תנשא לישראל, בתרומת הקדשים - במורם מן הקדשים, לא תאכל.

ח. אכל⁴⁹ התרומה - אוכלת אחר שגרשה הישראל או מת, אם לא הניח בן ממנה; שנאמר: וכת פהן פי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה, ושבה אל בית אביה פנעוריה, מלחם אביה תאכל.

(49) שם.

ט. מפי השמועה למדו⁵⁰: מלחם - ולא כל לחם; חוזרת היא לתרומה, ולא לחזה ושוק.

(50) שם. ושם למדו כן גם מהפסוק "בתרומת הקדשים לא תאכל", שהביא רבינו למעלה ה"ז.

י. ולא הפהנת בלבד, אלא אפלו לזיה וישראלית⁵¹ שנבעלה לאסור לה, הואיל ונעשית זונה⁵² - אסורה לאכל בתרומה לעולם, ואף על פי שיש לה זרע מכהן.

(51) שם סח, א. (52) למעלה ה"ז, כתב גם "חללה", וצריך-עיון למה השמיטה כאן].

עבד עברי שמכר עצמו סתם, שיוצא בסוף שש שנים ('אור שמח'). (32) [כלומר, תושב ושכיר שלמעלה הם עבדים עבריים שמכרו עצמם (ראה ב'אור שמח'), שכן קראה אותם התורה (ויקרא כה, לט-מ): "וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך וגו' כשכיר כתושב וכו'"], ואילו "עבד עברי" הוא זה שמכרוהו בית-דין, שכן קראתו התורה (שמות כא, ב): "כי תקנה עבד עברי" (33) אף-על-פי שהוא קבוע אצלו יותר מהם (= מעבדים שמכרו עצמם), שזה שמכר עצמו אסור בשפחה כנענית (פ"ג מהל' עבדים ה"ג) ואילו מכרוהו בית-דין - רבו מוסר לו שפחה כנענית (שם) - 'אור שמח'. (34) משנה, יבמות פה, ב. (35) שם סח, א.

ו. זר שאכל תרומה בידו³⁶ - בין שהיה טמא בין שהיה טהור, בין שאכל תרומה טהורה בין שאכל טמאה³⁷ - חייב מיתה בידי שמים; שנאמר: ומתו בו פי יחללה³⁸. ולוקה על אכילתה³⁹. ואינו משלם דמי מה שאכל, שאינו לוקה ומשלם⁴⁰. ואם אכל בשגגה - מוסיף חמ"ש; שנאמר: ואיש פי יאכל קדש בשגגה ויפסח חמשייתו וגומר.

(36) סנהדרין פג, א. (37) [כן הוא בתוספתא תרומות פ"ו: "באוכלי תרומה זורים, טהור שאכל את הטהור, וטהור שאכל את הטמא, וטמא שאכל את הטהור, וטמא שאכל את הטמא, כולם במיתה". וכן הוא בפרה פ"א מ"ג: "והאוכלה (= תרומה טמאה) חייב מיתה", והיינו זר האוכלה. ועיי"ש במלאכת שלמה. ועי' ברש"י גיטין נד, א - ד"ה דאכל, ובגליון הש"ס שם. ובתוספתא כריתות פ"א: "וזר שאכל תרומה טהורה", וטעות-סופר היא, שהי בתוספתא זבחים פ"ב ליתא "טהורה", וראה 'תוספתא כפשוטה' שם לעמוד 24 137]. (38) ואחריו נאמר: "וכל זר לא יאכל קודש" (סנהדרין, שם). וי"ו של "וכל" מוסיפה על הענין הראשון, ומחברת את הפסוק "ומתו בו" גם לאכילת זר - 'חסדי דוד' בתוספתא כריתות, שם. ודלא כרב שאמר (סנהדרין, שם), שאינו חייב מיתה, מפני ש"אני ה' מקדשם" הפסיק הענין. ואף-על-פי שהפסוק הנ"ל "ומתו בו כי יחלוהו", למדו חז"ל (שם) שכהן טמא שאכל תרומה אינו חייב מיתה (ראה להלן פ"ו ה"א), מפני שתרומה טמאה היא מחוללת ועומדת, וכאן חייבו מיתה מאותו הפסוק גם בתרומה טמאה - יש הבדל בין כהן לזר, שלגבי כהן שהוא קדוש ואוכל בתרומה טהורה, זו הטמאה נקראת מחוללת, אבל זר שאינו קדוש, לגביו גם תרומה טמאה אינה מחוללת (רדב"ז כאן, ולחם-משנה בפ"ט מהל' סנהדרין ה"ב). [וזהו מה שאמר הכתוב (שם) "ומתו בו כי יחלוהו, אני ה' מקדשם" - מפני שאני ה' מקדשם, לכהנים (וראה ב'ספורנו' שם), אינם חייבים מיתה על תרומה מחוללת, שלגבם אינה קדושה. אבל "וכל זר לא יאכל קודש" - לגביו כל תרומה, ואפילו טמאה, היא קודש. ומטעם זה אמרו בתרומות פ"ו מ"א, ש"אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה - משלם חומשה" (ראה להלן פ"י ה"ב), שגם בפסוק "ואיש כי יאכל קודש בשגגה", תרומה טמאה בכלל. ועיי"ש ב'משנה ראשונה']. (39) כן אמר רב בסנהדרין שם, אלא שלדבריו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שֶׁהִפְתָּ נְשׂוּאָה לְיִשְׂרָאֵל⁶⁵, וְאַפְלוּ נִתְחַלְלָה⁶⁶ - הָרִי אִמָּה אוֹכֵלֶת בְּשִׁבִיל הַבֵּת הַפְּסוּלָה.

[אולי רוצה לומר "מאינו ישראל", והכוונה לנישאת לגוי, שנפסלה מלאכול בתרומה, ואף-על-פי-כן אמה אוכלת עבורה, כמפורש ב'ספרא' שם ה"י, ובמשנה יבמות, שם].
(65) והבת אינה אוכלת. (66) ונעשית זרע פסול לכהונה.

טו. פִּיּוּצָא בּוּ, הַפְּהֶנֶת שְׁאִינָה אוֹכֵלֶת מִפְּנֵי זְרַעַת שְׁמֵיִשְׂרָאֵל אָף עַל פִּי שְׂאוֹתוֹ הַזֶּרַע כִּהְנִים. כִּיצַד? בֵּת כִּהֶן⁶⁷ שְׁנִישָׂאת לְיִשְׂרָאֵל וְיִלְדָה מִמֶּנּוּ בֵּת⁶⁸, וְהִלְכָה הַבֵּת וְנִשָּׂאת לְכֶהֵן וְיִלְדָה מִמֶּנּוּ בֶן - הָרִי זֶה רְאוּי לְהִיּוֹת כִּהֶן גְּדוֹל, מְאָכִיל אֶת אִמּוֹ⁶⁹ וְפוֹסֵל אֶת אִם אִמּוֹ, וְאָף עַל פִּי שְׂמֵתָה אִמּוֹ⁷⁰. וְזֹאת⁷¹ אוֹמֵרֶת: לֹא כִּבְּן בִּתְיָ⁷² כִּהֶן גְּדוֹל, שֶׁהוּא פּוֹסְלֵנִי מִן הַתְּרוּמָה.

(67) משנה, שם סט, ב. (68) שהיא ישראלית ופוסלת את אמה אף-על-פי שמת אביה. (69) לאחר מות אביו הכהן. (70) שכל זמן שהיא חייה, היא עצמה פוסלת את אמה, שהרי אביה ישראל. (71) אם אמו. (72) במשנה, שם: "כבני". אבל בברייתא שם ע, א - כלשון רבינו.

טז. הַעֲבָד - אִינוּ פּוֹסְלִים⁷³ מִשּׁוּם זְרַע וְאִינוּ מְאָכִיל. כִּיצַד? כִּהֶנֶת שְׁנִישָׂאת לְיִשְׂרָאֵל אוֹ יִשְׂרָאֵלִית שְׁנִישָׂאת לְכֶהֵן, וְיִלְדָה מִמֶּנּוּ בֶן, וְהִלְךְ הַבֶּן וְנִכְבְּשׁ⁷⁴ עַל הַשְּׂפָחָה⁷⁵ וְיִלְדָה מִמֶּנּוּ עֶבֶד⁷⁶, וּמֵת הַבֶּן וְהָרִי הַעֲבָד קָיָם: הֵיחָה אִם אָבִיו שֶׁל עֶבֶד זֶה בֵּת יִשְׂרָאֵל לְכֶהֵן - לֹא תֹאכַל בְּתֻרֹמָה; הֵיחָה בֵּת כִּהֶן לְיִשְׂרָאֵל - תֹּאכַל. שְׂאִין זֶה זְרַע, שֶׁהַעֲבָדִים אֵין לָהֶם יְחוּס⁷⁷.

(73) משנה, שם סט, ב. (74) נדחק ונדבק, לשון מכבש, ולשון גנאי הוא (רש"י שם). (75) וכל-שכן על הגויה (רדב"י), וראה להלן. (76) שוולד שפחה כמותה (רש"י). וכן ולד גויה (קידושין סח:). (77) ולפיכך אינו פוסל ואינו מאכיל. [ואין כוונתו למה שאמרו ביבמות סב, א: "הכל מודים בעבד שאין לו חיים" (וכן כתב רבינו בפט"ו מהל' אישות ה"ו "שהעבד אין לו יחוס"), - שלא אמרו כן אלא בעבד שנשתחרר, ואילו בגוי שנתגייר, בניו מתייחסים אחריו, אבל בישראל - בין אם בא על הגויה ובין אם בא על השפחה, אין הוולדות מתייחסים אחריו].

יז. בֵּת יִשְׂרָאֵל⁷⁸ שְׁנִישָׂאת לְכֶהֵן וּמֵת, וְלָהּ מִמֶּנּוּ בֶן, וְחִזְרָה וְנִשָּׂאת לְיִשְׂרָאֵל - לֹא תֹאכַל בְּתֻרֹמָה⁷⁹. מֵת הַיִּשְׂרָאֵל וְלָהּ מִמֶּנּוּ בֶן - לֹא תֹאכַל בְּתֻרֹמָה מִפְּנֵי בְּנֵה שְׁמֵיִשְׂרָאֵל⁸⁰. מֵת בְּנֵה מִיִּשְׂרָאֵל - אוֹכֵלֶת בְּשִׁבִיל בְּנֵה הָרָאשׁוֹן.

(78) משנה, יבמות פו, ב. (79) מפני שנישאת לישראל, ונותקה מזרע הכהן. (80) אף-על-פי שיש לה גם בן מכהן, שהרי נותקה ממנו עם נישואיה לישראל.

יח. בֵּת כִּהֶן שְׁנִישָׂאת לְיִשְׂרָאֵל⁸¹ וַיֵּשׁ לָהּ מִמֶּנּוּ בֶן, וְחִזְרָה וְנִשָּׂאת לְכֶהֵן - תֹּאכַל בְּתֻרֹמָה⁸². מֵת וְלָהּ

י.א. לְפִיכָף הַשְּׂבוּיָה אֵינָה אוֹכֵלֶת בְּתֻרֹמָה⁵³, וְאָף עַל פִּי שְׂאוֹמֵרֶת טְהוּרָה אָנִי. וְכָל שְׂבוּיָה שְׁנִישָׂמֵת לומֵר טְהוּרָה אָנִי⁵⁴, אוֹ שֵׁשׁ לָהּ עַד⁵⁵ כִּדֵּי שְׂתֵּהִי מִתְּרַת לְבַעֲלָהּ - הָרִי זֶה אוֹכֵלֶת בְּתֻרֹמָה. וְהַנְּרַבֵּעַת לְבִהְמָה⁵⁶ - לֹא נִפְסְלָה מִן הַפְּהֶנֶת וְאוֹכֵלֶת.

(53) שמא נטמאה. עדיות פ"ג מ"ו, וכתובות לו, ב. (54) שנינו במשנה עדיות שם: "יש שבויה אוכלת, ויש שבויה שאינה אוכלת. כיצד? האשה שאמרה נשבית וטהורה אני - אוכלת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ואם יש עדים שנשבית, והיא אומרת טהורה אני - אינה אוכלת". וכן שנינו בכתובות כב, א - א להחזירה לבעלה. (55) אפילו עד אחד, שבשבויה הקילו להאמין עד אחד שלא נטמאה, כמבואר בפ"ח מהל' אישות ה"ז. (56) יבמות נט, ב.

י.ב. יִשְׂרָאֵלִית שֵׁשׁ לָהּ זְרַע מִכֶּהֵן⁵⁷ - אוֹכֵלֶת בְּשִׁבִיל בְּנָהּ, בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה, וְאַפְלוּ טְמֻטֻם וְאַנְדְּרוּגִינוּס⁵⁸, וְאַפְלוּ זְרַע הַזֶּרַע עַד סוֹף פֶּל הָעוֹלָם; שְׁנִישָׂמֵר: זְרַע אֵין לָהּ⁵⁹.

(57) משנה, שם פו, ב. (58) שם עב, א - אמרו שמאכיל את עבדיו, והוא-הדין שמאכיל את אמו. (59) ודרשו חכמים (שם ע). "עייין עליה", כלומר, חפש לה בן עד סוף כל הדורות, וראה בהלכה הסמוכה.

י.ג. כִּשֵּׁם שְׂזַרַע יִשְׂרָאֵל⁶⁰ מִכֶּהֶנֶת פּוֹסֵל אוֹתָהּ⁶¹, כִּף זְרַע כִּהֶן מִיִּשְׂרָאֵלִית מְאָכִיל אוֹתָהּ, וְאָף עַל פִּי שֶׁהוּא זְרַע פְּסוּל⁶². כִּיצַד? בֵּת יִשְׂרָאֵל שְׁנִישָׂאת לְכֶהֵן אוֹ כֶּהֶנֶת לְיִשְׂרָאֵל, וְיִלְדָה מִמֶּנּוּ בֵּת, וּכְאֵל עַל הַבֵּת מִי שֶׁהוּא עֶרְוָה עָלֶיהָ אוֹ שְׁנִישָׂאת לְמַמְזֵר, וּמֵתָה הַבֵּת וְהָרִי הַמַּמְזֵר קָיָם⁶³. הֵיחָה אִם אִמּוֹ בֵּת יִשְׂרָאֵל לְכֶהֵן - תֹּאכַל בְּתֻרֹמָה; בֵּת כִּהֶן לְיִשְׂרָאֵל - לֹא תֹאכַל.

(60) זה מחובר להלכה הקודמת: "שנאמר זרע אין לה, כשם שזרע ישראל וכו'" (משנה-למלך). (61) משנה, שם פו, ב. (62) משנה, שם סט, ב. [ואף-על-פי שלימוד זה (של בת ישראל לכהן, מבת כהן לישראל) נדחה ב'ספרא' פרשת אמור (פ"ה ה"ו), שכן אמרו שם: "מניין לבן שיאכיל את אמו בתרומה, ודין הוא אם זרע כאב לפסול, נעשה את הזרע כאב להאכיל, הין אם עשה את הזרע כאב לפסול, שמדת הפסול מרובה וכו' תלמוד לומר (ויקרא כב, יא) ויליד ביתו [הם יאכלו] יאכיל" (וכן הוא גם בנדה מד, א: "קרי ביה יאכילו בלחמו") - לאחר שכבר למדו מ"יליד ביתו", למדו גם מ"זרע אין לה" הנאמר בבת כהן, שכשם שבה אין הבדל בין זרע כשר לבין זרע פסול, כמו כן בבת ישראל, וכן מפורש ביבמות ע.]. (63) ומאכיל את אם אמו, ע"י במשנה, שם.

י.ד. הֵא לְמִדְתָּ, שֶׁהִיא אוֹכֵלֶת בְּשִׁבִיל זְרַעַת וְאָף עַל פִּי שְׂאוֹתוֹ הַזֶּרַע פְּסוּל, וְאַפְלוּ אִינוּ יִשְׂרָאֵלִים⁶⁴. וְאֵין צְרִיף לומֵר, שְׂאֵם הֵיחָה לָהּ בֵּת מִכֶּהֵן, אָף עַל פִּי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁנֵאַמֶּר: וּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהַר - עַד שְׁיִטְהַר הַרְקִיעַ מִן הָאֵוֶר,⁷ וְאַחַר יֵאָכֵל מִן הַקִּדְשִׁים.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אֵין הַטְּמָאִים אוֹכְלִין בְּתְרוּמָה עַד שְׁיַעֲרִיב שְׁמֶשֶׁן וְיִצְאוּ שְׁלֹשָׁה פּוֹכְבִים כו".

מקור דבריו בתחילת הש"ס: "מאימתי קורין את שמע בערבית, משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן" ומפרשת הגמרא "קמשמע לן דכפרה לא מעכבא" כי "טהר" אין פירושו "טהר גברא" אלא "טהר יומא" כדאיאת במסכת שבת "כוכב אחד יום, שנים בין השמשות, שלשה לילה. . . לא כוכבים גדולים הנראים ביום, ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה, אלא בינונים".

ויש לבאר הלכה זו, על יסוד תוכן ההלכה "לתקן הדעות": תרומה מרמז על התורה, כדאיאת בזוהר ש"תרומה" אותיות תורה מ', היינו תורה שניתנה לארבעים יום, ואכילת תרומה ע"י הכהנים הוא שהתורה נעשית מאכלו של כאו"א מישראל, עליהם נאמר "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים" כיון שהתורה היא "לחם ומזון הנפש. . . כמו שהלחם הגשמי זן את הגוף. . . להיות דם ובשר כבשרו".

איאת בירושלמי שכל יהודי נקרא כוכב, ושלושה כוכבים קאי על בחינותיהם של שלושת האבות שיש בכל אחד ואחד מישראל, שלכן נקראים בשם "אבות" ו"אין קורין אבות אלא לשלשה" כמבואר בתו"א ש"תמיד יש בחינה זו (של האבות) בכל זמן בכל אדם כו".

ותוכן ההוראה הוא שכאשר ישנם שלושה כוכבים, יכולים הכהנים לאכול בתרומה עוד קודם ש"טהר גברא" ובכל מעמד ומצב של יהודי יכול ללמוד תורה באופן שנעשית דם ובשר כבשרו (אכילת תרומה) כיון שיש אצלו ג' כוכבים (בחינת האבות) אינו צריך להמתין לעבודה מיוחדת אלא יכול לאכול תרומה - (שהתורה תהי' דם ובשר כבשרו) תיכף ומיד.

(יין מלכות, ספר זמנים, סימן טז מתוך רמב"ם "פרס המלך")

7) בגמרא שם נאמר: "צאת הכוכבים" ובשבת לה: אמרו: "כוכב אחד יום, שני כוכבים בין השמשות, שלושה לילה". ושם אמר ר' יוסי: "לא כוכבים גדולים הנראים ביום ולא כוכבים קטנים שאינם נראים אלא בלילה, אלא בינונים". 8) וזה העת כמו שליש שעה אחר שקיעת החמה. 9) בברכות שם: "מאי וטהר טהר יומא, כדאמרי אינשי איערב שימשא ואדכי יומא". וברש"י שם: "אדכי לשון עבר, נתפנה העולם מן השמש".

ג. פֶּהֶן טָהוֹר שְׁאָכֵל בְּתְרוּמָה טְמֵאָה - אֵינוֹ לֹקֵה,

מִמֶּנּוּ בֵּן - תֹּאכֵל בְּתְרוּמָה⁸³. מֵת בְּנֵה מִפְּהֵן - אֲסוּרָה לֵאכֹל מִפְּנֵי בְּנֵה שְׁמִי שְׁרָאֵל. מֵת בְּנֵה שְׁמִי שְׁרָאֵל - חוֹזֵר לְבֵית אָבִיהַ פְּנֵעוּרִיָּה, וְאוֹכֵלֵת בְּתְרוּמָה, לֹא בְּחֵזֶה וְשׁוֹק⁸⁴.

(81) משנה, שם. (82) שנותקה מזרע של הישראל. (83) אף-על-פי שיש לה גם בן ישראל, שהרי נותקה ממנו עם נישואיה לכהן. (84) כמבואר למעלה בהלכה ז"ט. וכתב ה'סוף משנה': "דוקא בחזורת לבית אביה, אסורה בחזה ושוק, אבל כשמת בנה מישראל והיא חוזרת לאכול בשביל בנה מכהן - חוזרת אף לחזה ושוק, וכן מפורש בגמרא שם.

י.ט. פֶּת יִשְׂרָאֵל שְׁנֵשֶׁאֵת לְיִשְׂרָאֵל תְּחִלָּה וַיֵּשׁ לָהּ מִמֶּנּוּ בֵּן, וְחוֹזֵר וְנִשְׁאֵת לְכֹהֵן - אוֹכֵלֵת בְּתְרוּמָה. מֵת וְלָהּ מִמֶּנּוּ בֵּן - אוֹכֵלֵת מִפְּנֵי בְּנֵה הָאֲחֵרוֹן, שְׁהָרִי הוּא מְאָכִילָה כְּמוֹ שְׁהָאֲכִילָה אָבִיו.

~ יום רביעי ל' ניסן ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) יבאר אם הטמאין אוכלים בתרומה עד שיעריב שמשן. ודין רוכבי גמלים ומשמשות שלא נתהפכה. ותרומת חוצה לארץ אם היא אסורה באכילה. כהן ערל או משוך ונשיהן ועבדיהן. ואנדרוגינוס שנבעל. פצוע דכא וכרות שפכה וחרש שוטה וקטן שקנו להם עבדים. בת ישראל שנישאת לכהן והכניסה לו עבדים.

א. פֶּהֶן טְמֵא אָסוּר לֵאכֹל תְּרוּמָה, בֵּין טְמֵאָה בֵּין טְהוּרָה; שְׁנֵאַמֶּר: אִישׁ אִישׁ מִזְרַע אֶהְרֵן וְהוּא צְרוּעַ אוֹ זָב, בְּקִדְשִׁים לֹא יֵאָכֵל - אִי זֶהוּ קִדְשׁ שְׁאוּכְלִין אוֹתוֹ כֹּל זְרַע אֶהְרֵן, זְכָרִים וְנָקִיבוֹת? הֲוִי אוֹמֵר: זוֹ תְּרוּמָה. אֶלָּא שְׁכָל טְמֵא הָאוֹכֵל תְּרוּמָה טְהוּרָה - חֵיב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם³, וּלְפִיכֶן לֹקֵה⁴; שְׁנֵאַמֶּר: וְשִׁמְרוּ אֶת מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא יִשְׁאוּ עֲלֵיו חֵטָא. וְטְמֵא שְׁאָכֵל תְּרוּמָה טְמֵאָה, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּלֹא - אֵינוֹ לֹקֵה⁵, שְׁהָרִי אֵינָה קִדְשׁ.

2) פרט לקדשי קדשים שאינם נאכלים אלא לזכרי כהונה, ובגמרא שם הוסיפו שתרומה נאכלת גם לחוזרת, היינו בת כהן שנישאת לישראל ומת, פרט לחזה ושוק, שאינה חוזרת אליהם. 3) שנאמר "ומתו בו כי יחלוהו". 4) שכל חייבי מיתות בידי שמים, לוקים. 5) אבל אסור יש לאכול תרומה טמאה, ועיין ביבמות עג: הא אסורא איכא ופירש רש"י לאכול תרומה טמאה. ודורשים זה מהפסוק "בשערך תאכלנו", לזה ולא לאחר, ולא הבא מכלל עשה, עשה. 6) שנאמר "ומתו בו כי יחלוהו", פרט לזו שמחוללת ועומדת.

ב. אֵין הַטְּמָאִים אוֹכְלִין בְּתְרוּמָה עַד שְׁיַעֲרִיב שְׁמֶשֶׁן וְיִצְאוּ שְׁלֹשָׁה פּוֹכְבִים⁷ אַחַר שְׁקִיעַת הַחֲמָה⁸;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18) אף על פי שלתרומה של ארץ ישראל אינו ראוי אלא לאחר הערב שמש - לענין תרומה של חוצה לארץ הוא ראוי לאחר טבילה, שכיוון שטבל טהר מטומאה היוצאת מגופו, וחלה עליו טומאה קלה של טבול יום, שאינו אלא שני לטומאה, ואינה אלא כטמא מגע בלבד שאוכל בתרומת חוצה לארץ. (19) שאין טומאה יוצאה מגופן. (20) שאין לנו היום אפר פרה, להוות שלישי ושביעי.

ט. לפיכך, כהן קטן שצדין לא ראה קרי וקטנה שצדין לא ראתה דם נדה - אוכלין אותה תמיד בלא בדיקה²¹, שחזקתן שלא יצאה טמאה צדין עליהם. והמצרע - הרי הוא כמי שטמאה יוצאה עליו מגופו²². והוא שישטמא אותו כהן מיחס²³; אבל קדם שישטמאנו הכהן - טהור הוא.

21) אבל גדול הוא בחזקת טומאה עד שיטבול. (22) כן נראה בפסחים סז: שמצורע הרי הוא כזב לענין זה. (23) ולא כהן מוחזק. ו"איזהו כהן מיוחס? כל שהעידו לו שני עדים שהוא כהן בן פלוני הכהן ופלוני בן פלוני הכהן עד איש שאינו צריך בדיקה, והוא הכהן ששימש על גבי המזבח". ו"מי שהעידו עליו שני עדים שראוהו שהיה אוכל בתרומה של תורה הרי זה מיוחס".

י. כהן ערל אסור לאכל בתרומה מדין תורה. שהרי נאמר תושב ושכיר בתרומה, ונאמר תושב ושכיר בפסח; מה תושב ושכיר האמור בפסח - ערל אסור בו, אף תושב ושכיר האמור בתרומה - ערל אסור בו. ואם אכל - לוקה מן התורה²⁴. משו²⁵ מתר לאכל בתרומה ואף על פי שנתראה בערל. ומדברי סופרים, שימול²⁶ פעם שניה עד שיראה מהול.

24) שאף על פי שדבר הנלמד מגזירה שווה, אינו מן התורה לדעת רבינו (ספר המצוות שורש ב) - מצאנו להכמים שאמרו שאיסור אכילת תרומה לערל הוא מן התורה ולפיכך מנאו רבינו ללא תעשה. (25) שנמשכה ערלתו וכסתה את העטרה. (26) מלשון רבינו נראה שלא אסרוהו חכמים לאכול בתרומה, אלא הטילו עליו חובת מילה, כדי שיראה כמהול.

יא. הנולד מהול - אוכל בתרומה²⁷. והטמטום - אינו אוכל, מפני שהוא ספק ערל. ואנדרוגינוס - מל ואוכל²⁸.

27) [ואף על פי שצריך להטיף ממנו דם ברית - כיון שאין כאן חיוב למול ככל ערלה, אלא להטיף דם ברית בלבד, ובוה יוצא ידי חובה - אינו נקרא ערל אף לפני הטפת דם ברית]. (28) מל הזכרות שבו ואוכל בתרומה, ממה נפשך: בין שהוא איש בין שהוא אשה בין שהוא בריה בפני עצמה, ודעו של כהן הוא.

יב. הערל וכל הטמאין, אף על פי שהן אסורין לאכל בתרומה - נשיהן ועבדיהן אוכלין²⁹.

מפני שהוא בעשה¹⁰; שנאמר: ואחר יאכל מן הקדשים - מדבר שהוא בקדשתו הוא שיאכל בשיטה, אבל דבר טמא לא יאכל אף על פי שיטה; ולאו הפא מפלל עשה - עשה הוא.

(10) כלומר, מפני שאין בו לאו אלא עשה.

ד. מי שהיה אוכל בתרומה והרגיש שנזדעזעו איבריו¹¹ להוציא שכבת זרע - אויזו באמה¹² ובוילע את התרומה.

(11) שנעקר זרע מגופו. (12) "שלא יצא הזרע עד שיבלע את התרומה שבפיו, דתנן: הזב ובעל קרי אין מטמאים עד שתצא טומאתן לחוץ".

ה. החרש והשוטה - מטבילין אותן ומאכלין אותן בתרומה אחר שהעריב שמשן. ומשמרין אותן שלא יישנו אחר הטבילה; שאם ישנו - טמאים, אלא אם כן עשו להם פיס של נחשת¹³, שמא יראו קרי.

(13) וכשירצו להאכילו תרומה יבדקו בכיס. ומדוע של נחשת? מפני שאינו בולע, וכשיראה קרי יהיה ניכר בכיס.

ו. רוכבי גמלים אסורין לאכל בתרומה עד שיטבולו ויעריב שמשן; שהן פחזקת טמאה מפני החמום, שהרכיבה על עור הגמל¹⁴ מוציא טפה של שכבת זרע.

(14) כלומר, בלא אוכף.

ז. המשמשות מטתה, אם לא נתהפכה בשעת תשמיש¹⁵ - טובלת ואוכלת בתרומה לערב; ואם נתהפכה בשעת התשמיש - הרי זו אסורה לאכל בתרומה כל שלשה ימים¹⁶; שאי אפשר לה שלא תפלט ותהיה טמאה, כמו שיתבאר במקומו¹⁷.

(15) הראב"ד השיג ממה שאמרו שם בגמרא: והוא שהטבילה במטה שלא זזה ממקומה, אבל אם הלכה לטבילה, חוששין שמא נשתייר ממנו ופלטה. ונראה שרבינו גורס בגמרא "אלא לא קשיא כאן במתהפכת כאן בשאינה מתהפכת", ואם כן חזרו ממה שאמרו קודם, ולפי זה אין צורך להטבילה במטה. (16) לא ג' ימים שלמים אלא עד היום השלישי. (17) ושם כתב שאינה מטמאה אלא שלוש עונות, ועונה היא יום או לילה, ואם שמשה בליל שבת היא מטמאה ביום השבת, בליל יום א וביום א, ולא יותר.

ח. תרומת חוצה לארץ, הואיל ועקרה מדבריהן - אינה אסורה באכילה אלא לפהן שטמאה יוצאה עליו מגופו, והן: בעלי קריין וזבין וזבות ונדות ויולדות. וכלן שטבולו - מתרין לאכילה אף על פי שלא העריב שמשן¹⁸. אבל טמאי מגע טמאות¹⁹ - בין שנגע במת, שאי אפשר לנו היום לטהר ממנו²⁰, בין שנגע בשרץ - אינו צריך לטבול לתרומת חוצה לארץ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דָּרָךְ זְכוּתוֹ בֵּין דָּרָךְ נְקֻבוֹתוֹ - נִפְסַל מִלְאֲכָל
בְּתְרוּמָה, פְּנֵשִׁים⁴². וְאֵין עֲבָדֶיךָ אוֹכְלִין⁴³. וְכֵן אִם
נִבְעַל לְאֲנִדְרוּגִינוֹס אַחַר שֶׁהוּא פּוֹסֵל בְּבִיאָתוֹ
לְאִשָּׁה⁴⁴ - נִפְסַל, וְאִינוּ אוֹכְלִין וְלֹא מְאֲכִיל עֲבָדֶיךָ.
וְהוּא שֶׁיִּבְעַל אוֹתוֹ דָּרָךְ נְקֻבוֹתוֹ⁴⁵; אֲבָל דָּרָךְ זְכוּתוֹ
- אֵין זָכָר פּוֹסֵל זָכָר מִן הַכֹּהֵנָה.

(42) ירושלמי יבמות פרק ח הלכה ו' נבעל (האנדרוגינוס) נפסל מן התרומה כנשים, פירוש אם נבעל לפסול מן התרומה. שאם היה כשר לתרומה, אינו פוסלו, ממה נפשך: מצד דין נקבות של שניהם, אין כאן ביאה כלל. מצד דין זכרות של שניהם - אין זכר פוסל זכר. ומצד שהבועל זכר והנבעל נקבה, בוודאי שאינו פוסלה, שהרי ביאה כשרה היא. ומכיוון שאמר "כנשים", נראה שנפסל בין בדרך נקבותו ובין בדרך זכרותו, שהרי האשה נפסלת בין בכדרכה ובין שלא כדרכה. (43) שהרי נתחלל מן הכהונה. (44) שאם הוא כשר - אינו פוסל. (45) ירושלמי שם: "רבי נחא ברבי סבא ר' יונה בשם רב המנונה, אפילו מין במינו (= אנדרוגינוס שבעל אנדרוגינוס) כל שהוא (= בין שבעלו דרך נקבותו בין שבעלו דרך זכרותו), וקשיא אם זכר הוא (= כלומר, אם אנדרוגינוס דינו כזכר, ואם כן שניהם דין אחד להם) אין זכר פוסל זכר, אם נקבה היא (= כלומר, לשניהם דין נקבה) אין נקבה פוסלת נקבה, צד זכרותו של זה פוסלת צד נקיבתו של זה". ולדעת רבינו היינו אם בעלו בדרך נקבותו, הוא פוסלו, מפני שצד זכרותו של זה פוסלת צד נקבתו של זה. שאז אנו דנים את הבועל כזכר ואת הנבעל כנקבה. אבל אם בעלו בדרך זכרותו אומרים ממה נפשך: אם זה זכר אף זה זכר, ואין זכר פוסל זכר, ואם שניהם נקבות - אין ביאתו ביאה כלל.

יז. עֲבָדְךָ שֶׁל שְׁנֵי שְׁתַּפְּיִין, שֶׁהֵיךְ אֶחָד מֵהֶן פָּהֵן אֵינוּ מְאֲכִיל⁴⁶ - הָרִי זֶה הָעֲבָד אֲסוּר לְאָכְלוֹ⁴⁷. וְכָל הַמְאֲכִיל בְּתְרוּמָה - מְאֲכִיל בְּחִזָּה וְשׁוֹק.

(46) [כלומר, כל השותפין היו כהנים כשרים, שאוכלים תרומה ומאכילים לעבדיהם, ואחד מהם היה פסול שאינו מאכיל עבדו בתרומה]. (47) בירושלמי שם: "מניין לכהן שקנה עבד ולישראל בו שותפות, אפילו אחד ממאה בו, שאינו מאכילו בתרומה תלמוד לומר וכהן כי יקנה" משמע שכולו קנוי לכהן המאכיל.

יח. בֵּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁאֵת לָכֶהֱן וְהִכְנִיסָה לוֹ בֵּין עֲבָדֶיךָ מִלּוּג⁴⁸ בֵּין עֲבָדֶיךָ צֵאן בְּרִזְלָה⁴⁹ - הָרִי אֵלוֹ לְאָכְלוֹ⁵⁰. וְכֵן עֲבָדֶיךָ פָּהֵן שֶׁקִּנּוּ עֲבָדִים וְעֲבָדֵי אִשְׁתּוֹ שֶׁקִּנּוּ עֲבָדִים - יֹאכְלוּ; שְׁנֵאמַר: פִּי יִקְנֶה גִפְשׁ קִנְיָן פְּסוּף - אֶפְלוֹ קִנְיָן הַקִּנְיָן⁵¹. וְקִנְיָן הָאוֹכֵל - מְאֲכִיל (אַחֲרֵיהֶם), וְקִנְיָן שְׁאִינוֹ אוֹכֵל⁵² - אֵינוּ מְאֲכִיל.

(48) שהבעל משתמש בעבודתם כאכילת פירות. (49) שהכניסה בדנדיא והבעל קיבל אחריותם עליו. (50) עבדי צאן ברזל יאכלו לפי שהם ברשותו. ועבדי מלוג ששייכים לה יאכלו, שזהו קניינו שקנה קניין. והמדובר

(29) שאף על פי שהם אסורים בתרומה - יש בהם קדושת כהונה.

יג. פְּצוּעַ דְּפָא³⁰ וְכָרוֹת שְׁפִכָה³¹ - הֵם וְעֲבָדֵיהֶן אוֹכְלִין, וְיִנְשִׂיהֶן לֹא יֹאכְלוּ³². וְאִם לֹא יָדַע³³ אֵת אִשְׁתּוֹ מִשְׁנַעֲשֵׂה פְּצוּעַ דְּפָא וְכָרוֹת שְׁפִכָה³⁴ - הָרִי אֵלוֹ יֹאכְלוּ. וְכֵן אִם נִשְׂא בֵּת גְּרָיִם - הָרִי זֶה אוֹכְלֵת³⁵.

(30) שנפצעו הביצים שלו. (31) שנכרת הגיד ושוב אינו יורה קילוח זרע, אלא שופך ושותת, ואינו מוליד. ושניהם אסורים לבוא בקהל. (32) שהן נעשות חללות בביאתם מכיוון שנבעלות לפסול להן. (33) לא בא עליה, מלשון "והאדם ידע את חוה אשתו". (34) כן היא לשון המשנה ומשמע שהייתה נשואה לו קודם לכן, וכן פירש רש"י שם. ולכך היא אוכלת בתרומה, אף על פי שהיא משתמרת, כלומר עומדת, לביאה פסולה, מאחר שכבר אכלה. אבל אם נישאה והוא פצוע דכא, אפילו לא ידעה, אינה אוכלת, מאחר שהיא משתמרת לביאה פסולה דאורייתא. (35) שאין בהם איסור נישואין כלל, לא משום "לא יבוא פצוע דכא בקהל ה'" - שגירות אינה בכלל קהל ה'. ולא משום זונה לכהן - שפצוע דכא אינו בקדושת כהונה ואינו אסור בה.

יד. פְּצוּעַ דְּפָא פָּהֵן שֶׁקִּדַּשׁ בֵּת פָּהֵן - אֵינָה אוֹכְלֵת³⁶. סְרִיס חֲמָה³⁷ - הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְעֲבָדֵי אוֹכְלִין³⁸. טְמֵטוֹס וְאֲנִדְרוּגִינוֹס - עֲבָדֵיהֶן אוֹכְלִין, אֲבָל לֹא נִשְׁוִתֵיהֶן³⁹.

(36) כיוון שמשתמרת לביאה פסולה, נתחללה ופסולה מלאכול אפילו בתרומת בית אביה, ואפילו אם רק קידש אותה, ולא ידעה משנעשה פצוע דכא. ומה שמתרת לאכול בתרומה אם נישאה קודם שנעשה פצוע דכא, משום שהייתה אוכלת קודם, אין זה אלא שתחילת אכילתה הייתה על ידי נישואין אלו שהיו כשרים אז, ואף על פי שעכשיו נעשה פצוע דכא, כיוון שאותם הנישואין שהכשירוה לאכילה קיימים עוד, אוכלת גם עכשיו, מאחר שכבר אכלה. אבל כאן מה שאכלה מבית אביה, נפקע לגמרי על ידי הקידושין, שאז יצאה מרשות אביה. (37) שנולד סריס מבטן אמו והוא על ידי שנתחממה אמו ביום הצהריים וחום התנור ששתתה משקה חזק. (38) שסריס חמה שלא נסתרטס בידי אדם, אלא בידי שמים, אינו אסור לבוא בקהל. (39) שמא נקבה הוא ואין קידושו קידושין. ואנדרוגינוס שהוא ברייה בפני עצמה ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה, ולפיכך אינו מאכיל בתרומה על ידי קידושו.

טו. חֲרַשׁ שׁוּטָה וְקִטְן שֶׁקִּנּוּ לָהֶן עֲבָדִים - אֵינֶן אוֹכְלִין⁴⁰. אֲבָל אִם קִנּוּ לָהֶם בֵּית דִּין אוֹ אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס אוֹ שְׁנַפְלוֹ לָהֶן בִּירְשָׁה⁴¹ - הָרִי אֵלוֹ אוֹכְלִין.

(40) מפני שאין לחרש שוטה וקטן קניין אלא על ידי בית דין או אפוטרופוס. ואין אני קורא בו "קניין כספו הוא יאכל בו". (41) שקטן נוחל.

טז. אֲנִדְרוּגִינוֹס שֶׁנִּבְעַל לְפְסוּל מִן הַתְּרוּמָה, בֵּין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כשהקנו להם העבדים והתנו עמהם שאינם קנויים להם אלא לכך וכך, שבאופן זה אינם קנויים לאדון כלל. (51) עבדים שקנו עבדים וקניין קניינו של הקניין (=עבדי אשתו שקנו עבדים). (52) כגון אלמנה לכהן גדול שאינה אוכלת בתרומה, שהרי היא חללה.

63) וכתב "כהנת" לפי שהמדובר כאן בנתארה, ובת ישראל לכהן אינה אוכלת אלא אם כן נישאה. (64) במשנה שם נזכרה גם "חלוצה" אבל אין זו אלא "שיגרא דלישנא" אגב גרושה, שהרי חלוצה אינה פסולה אלא מדרבנן, ולפיכך השמיטה כאן רבינו, וכתב להלן (הלכה כג) שמתרת. (65) מצפות, כלומר עומדות לכך. (66) בלא קידושין. (67) אף על פי שחופה אינה קונה - כיוון שנכנסה לחופה לשם ביאה, הרי היא משתמרת לביאה פסולה. (68) שהרי לא נבעלו, ומעתה אינן משמרות עוד לביאה פסולה. (69) מכיוון שנבעלו לפסול, אבל אם נכנסו לחופה ולא נבעלו, אף על פי שדינן כבעולות - לא נתחללו מן התרומה, שהרי כן אמרו בפצוע דכא, שאם לא ידע את אשתו לאחר שנעשה פצוע דכא, הרי אלו יאכלו. ווכל שכן שאם נכנסו לחופה בלא אירוסין, שכל פסולה אינו אלא מפני שמתמרת לביאה פסולה, שוודאי לא נתחללו.

כב. כהנת⁷⁰ שמת בעלה פהו ונפלה לפני יבמים שיש בהן חלל - לא תאכל מפני זקת החלל⁷¹. ונאפלו עשה בה אהד מן הפשרים מאמר⁷², שאין המאמר קונה ביבמה קנני גמור.

(70) בת כהן ואשת כהן. (71) שזוקקה גם לו, כשם שזוקקה לכל האחים, לייבום או לחליצה. (72) הוא קידושי כסף שהיבם מקדשה.

כג. פהו שנתן גט ליבמתו הפהנת, שהרי נאסרה עליו ועדין זקתו עליה - הרי זו אוכלת בתרומה⁷³, מפני שהיא משמרת לביאה פסולה של דבריהן, שאין הגט פוסל היבמה אלא מדבריהן. וכן כהנת⁷⁴ חלוצה או שניה שנתארה⁷⁵ לכהן - אוכלת⁷⁶. פהו הדיוט שנשא אילונית⁷⁷ - הרי זו אוכלת בתרומה.

(73) היינו בתרומת בית אביה, שהרי היא כהנת, אבל בת ישראל אינה אוכלת, בשביל היבם שהוא כהן. (74) לפי שהמדובר באירוסין נקט "כהנת" שהרי בת ישראל אינה אוכלת באירוסין. (75) שהן משתמרות לביאה פסולה מדרבנן. (76) בתרומת בית אביה, שהשתמרת לביאה פסולה מדרבנן אינה נפסלת. אבל חלוצה שנישאת - נתחללה. ושנייה שנישאת היא אוכלת, אבל עבדי מלוג שלה אינם אוכלים, ובנתארה גם עבדיה אוכלים. (77) משנה ביבמות סא. ודלא כר' יהודה שאמר שכיוון שאינה לפריה ורביה הרי היא כזונה. ונקט "כהן הדיוט" לפי שלר' יהודה אסורה גם לכהן הדיוט, אבל להלכה הוא הדין ככהן גדול.

~ יום חמישי א' אייר ~

פרק שמיני

(1) יבאר שהעובר והיבם והאירוסין והחרש ובן תשע שנים ויום אחד פוסלין ולא מאכילין. מי שנישאת לכהן שוטה או שאנס ופיתה אותה. אשת איש שהעידו עליה עדי קינוי ועדי סתירה, ואשת כהן שאמרה טמאה אני.

כשהקנו להם העבדים והתנו עמהם שאינם קנויים להם אלא לכך וכך, שבאופן זה אינם קנויים לאדון כלל. (51) עבדים שקנו עבדים וקניין קניינו של הקניין (=עבדי אשתו שקנו עבדים). (52) כגון אלמנה לכהן גדול שאינה אוכלת בתרומה, שהרי היא חללה.

ט. בת פהו שנשאת לישראל והקניסה לו בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל - הרי אלו לא יאכלו⁵³.

(53) עבדי צאן ברזל לא יאכלו, מפני שהם של הבעל. ועבדי מלוג, לפי שהם שלה, ואף היא נפסלה מן התרומה על ידי נישואיה עם הישראל.

כ. אלמנה לכהן גדול⁵⁴, גרושה וחלוצה⁵⁵ לכהן הדיוט, בין כהנת⁵⁶ בין ישראלית, וכן שאר חייבי לאוין⁵⁷, והקניסה לו עבדי מלוג ועבדי צאן ברזל - עבדי מלוג לא יאכלו⁵⁸, אף על פי שהוא חייב במזונותם; ועבדי צאן ברזל יאכלו, מפני שהם של בעלה⁵⁹. נשא שניה⁶⁰ - היא אוכלת⁶¹, ועבדי מלוג שלה לא יאכלו⁶².

(54) והיינו בנישואין, שהרי מדובר כאן גם בבת ישראל, שאף בנישואין כשרים אינה אוכלת אלא לאחר נישואין. (55) גרושה או חלוצה, ששתייהן אסורות לכהן. [ואף על פי שחלוצה אינה אסורה אלא מדרבנן, ואינה נעשית זונה, כיוון שהיא מאיסורי כהונה היא נעשית חללה על ידו]. (56) שאפילו בת כהן האוכלת בתרומת אביה, נתחללה ונפסלה מתרומה בנישואי אסור. (57) נישואי אסור שיש בהם לאו, שאף על ידם נעשית זונה ואסורה בתרומה. ונקט חייבי לאוין, לפי שבחייבי כריתות, אין קידושין תופסין כלל. (58) מפני שהם שלה וקניין שאינו אוכל אינו מאכיל, והיא עצמה פסולה בתרומה, שנעשית זונה או חללה. (59) הכהן, לפי שהם באחריותו. (60) שנייה לעריות, האסורה מדרבנן. ומכיוון שאמר "נשא", וודאי המדובר בבת ישראל שאינה אוכלת מן האירוסין אלא מן הנישואין. (61) ביבמות פה. "שניות מדברי סופרים - היא כשרה וולדה כשר". שאינה נעשית זונה, כיוון שאינה אסורה עליו מן התורה. ואינה נעשית חללה, כיוון שאינה מאיסורי כהונה. (62) ירושלמי שם. ושם: "עבדי שניות - היא אוכלת ועבדיה אינם אוכלים" ומפרשה רבינו בניחותא, ולא בתמיהה, כמו שפירשו המפרשים שם. ולא נתברר למה אינם אוכלים, הרי היא אוכלת, וקניין האוכל - מאכיל. ועבדי צאן ברזל אוכלים, שהם של הבעל.

כא. כהנת אלמנה⁶³ שנתארה לכהן גדול או גרושה לכהן הדיוט⁶⁴, הואיל והן משמרות⁶⁵ לביאה פסולה של תורה - הרי אלו לא יאכלו. וכן אם נכנסו לחפה בלא אירוסין - אינן אוכלות, שהחפה⁶⁶ פוסלתן⁶⁷ מלאכל. נתאלמנו או נתגרשו: מן האירוסין - חזרו להקשרן⁶⁸ ואוכלות; מן הנשואין - לא יאכלו, שפבר נתחללו⁶⁹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שכיון שגם היא אינה אוכלת (למעלה הלכה ב) - גם עבדי מלוג שלה אינם אוכלים. ולכן נקט רבינו "בת ישראל", שאילו בת כהן, שהיא עצמה אוכלת - גם עבדי מלוג שלה אוכלים). (24) כדעת חכמים שם, שאין קנין לעובר. ואף-על-פי שבמתנה אמרו: "דעתו של אדם קרובה אצל בנו", וקנה העובר (פכ"ב מהלכות מכירה, הלכה י) - בירושה שאין שם דעת אחרת המקנה לו - לא קנה (עייין רדב"ז). (25) כלומר, לפי שאין לעובר קנין, כנ"ל. (26) נדה מד.

ה. הַיָּבֵם פִּיצֵד? ²⁷ בַּת יִשְׂרָאֵל ²⁸ הַזְּקוּקָה לַיָּבֵם ²⁹ פֶּהֶן - לֹא תֹאכַל; שְׁנֵאמַר: וְכֵהֵן פִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ, וְזֶה עֲדִין לֹא קִנְיָאָהָ ³⁰. וְכֵהֵן הַזְּקוּקָה לַיִשְׂרָאֵל - אֲסוּרָה ³¹ מִפְּנֵי יָבָמָה; שְׁנֵאמַר: וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ פְּנֵעוּרִיהָ - פֶּרֶט לְשׁוֹמֵרֶת יָבֵם ³².

(27) הוא פוסל ולא מאכיל, ראה למעלה הלכה א. (28) יבמות סז: (29) זקוקה להתייבם, שאין לה בנים. ואפילו אם היבם עודנו קטן, שלא הגיע לתשע שנים ויום אחד (שם סח.). (30) בגמרא שם: "קנין כספו אמר רחמנא, והאי קנין דאחיו הוא". (31) בתרומות בית אביה. (32) היינו הזקוקה ליבם, שאינה ברשותה לשוב, שהרי היא קשורה ביבם (רש"י שם).

ו. יָבֵם פֶּהֶן? ³³ שָׁבָא עַל יְבָמָתָהּ ³⁴ פֶּאֲנָס אוּ בְּשִׁגְגָה, אוּ שֶׁהֵעֵרָה בָּהּ ³⁵ וְלֹא גָמַר, אֶף עַל פִּי שֶׁקִּנְיָאָה כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהַלְכוֹת יְבוּס ³⁶ - אֵינּוּ מֵאֲכִילָה בְּתְרוּמָה ³⁷ עַד שִׁיִּבְעַל בְּעִילָה גְמוּרָה פְּרִצוֹן ³⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? שְׁנֵתְאֲלַמְנָה מִן הָאֲרוּסִין; אֲבָל ³⁹ מִן הַנְּשׂוּאִין, הוֹאִיל וְהִיתָה אוֹכֶלֶת - תֹּאכַל בְּבִיאָהּ זו ⁴⁰.

(33) שם נו. (34) בת ישראל. (35) שהכניס ראש העטרה בלבד. (שם נה: ופ"א מהלכות איסורי ביאה, הלכה י). (36) פ"ב הלכה ג. (37) לפי הלשון השני שם, אין חולק בזה, ולפי הלשון הראשון זהו כשמואל, וראה להלן. (38) ביבמות שם אמרו: "כי רבי רחמנא [ביאת שוגג] לאוקמי במקום בעל, לאולמי מבעל לא". כלומר: לא ריבתה התורה ביאת שוגג ביבם שקונה יבמתו (= יבמה יבוא עליה, בין בשוגג בין במזיד - שם נד.) אלא להעמידו במקום הבעל, אבל להעדיפו לא שמענו. ולפי שגם הבעל אינו מאכיל ארוסתו (בהלכה הסמוכה) גם היבם הזה, שבא על יבמתו בשוגג, אינו מאכיל. וכל זה אינו אלא מדרבנן, שהרי מן התורה ארוסה אוכלת בתרומה (למעלה פ"ו הלכה ג). ואף-על-פי שלא אמרו כן אלא על ביאת שוגג, שלא נתרבתה אלא ביבוס בלבד, כתבה רבינו גם לענין העראה, וכן הוא בירושלמי שם, וכן נראה מדברי הרי"ף (כסף-משנה). [ואף-על-פי שהעראה קונה גם באיש ואשה (ראה בפ"ג מהלכות אישות הלכה ה והערה כז) - כיון שעיקר היבוס הוא להקים שם (דברים כה, ז), לא היה מן הדין שהעראה, שאינה ראויה להקים שם, תהא מועילה ביבוס, אם לא שריבתה התורה, והרי זה כמו ביאה בשוגג, שהחמירו בה שלא יהא אלא עומד במקום אחיו ולא עדיף

א. הַעֲבֹר וְהַיָּבֵם ² וְהָאֲרוּסִין וְהַחֲרָשׁ ³ וּבִן תִּשְׁעֵי שָׁנִים יוֹם אֶחָד - פּוֹסְלִין וְלֹא מֵאֲכִילִין.

(2) לשון המשנה ביבמות סז: והולך ומפרש אותם בהלכות הבאות. (3) שאינו שומע ואינו מדבר (ראה למעלה בפ"ד הלכה ב, ובפ"ב מהלכות אישות הלכה כו).

ב. הַעֲבֹר פִּיצֵד? בַּת יִשְׂרָאֵל ⁴ הַמְעַבְרַת מִפֶּהֶן ⁵ - לֹא תֹאכַל בְּשָׂבִיל הַעֲבֹר. וְכֵהֵן פֶּהֶן ⁷ הַמְעַבְרַת מִיִּשְׂרָאֵל ⁸ - אֲסוּרָה לְאֹכְלָה ⁹ מִפְּנֵי הַעֲבֹר; שְׁנֵאמַר: וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ פְּנֵעוּרִיהָ - פֶּרֶט לְמַעַבְרַתָּהּ ¹⁰.

(4) גמרא שם. (5) ומת הבעל. (6) בגמרא שם: "ילוד מאכיל, שאינו ילוד אינו מאכיל". שנאמר (ויקרא כב, יא): "ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו" - "קרי ביה יאכלו בלחמו" (נדה מד. וספרא פר' אמור פרשה ה הלכה ה), הרי שרק ילוד מאכיל (רש"י שם). (7) גמרא שם. (8) ומת הישראל. (9) מתרומת בית אביה. (10) שאינה דומה לנעוריה (רש"י שם).

ג. בַּת פֶּהֶן ¹¹ שָׁבָא עָלֶיהָ יִשְׂרָאֵל ¹² - אֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא נִתְעַבְּרָה, אֶלָּא טוֹבְלַת ¹³ וְאוֹכֶלֶת לְעֵרֵב ¹⁴. הִיתָה וְשׂוּאָהָ ¹⁵ לַיִשְׂרָאֵל וּמֵת בְּעִלָּה - טוֹבְלַת וְאוֹכֶלֶת בְּתְרוּמָה לְעֵרֵב עַד אַרְבַּעִים יוֹם ¹⁶. וְאִם הִפֵּר עֲבָרָה ¹⁷ - הִרִי זֶה מְקַלְקֶלֶת לְמַפְרָעָה ¹⁸ עַד אַרְבַּעִים יוֹם ¹⁹. שֶׁכָּל הָאֲרַבְעִים יוֹם אֵינּוּ עֵרֵב, אֶלָּא מִיּוֹם בְּעוֹלָם ²⁰ הוּא חָשׁוּב.

(11) משנה יבמות סט. (12) לשם זנות. (13) שם: לענין נישואין, ראה להלן. משום שנאמר (שם טו, יח): "ואשה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע ורחצו במים וטמאו עד הערב" (רש"י שם). (14) ואין חוששים שמא נתעברה, שהרי אשה זונה מתהפכת, שלא תתעבר (יבמות לה. ופי"ג מהלכות גירושין הלכה כב). ואפילו לאחר ארבעים יום אינה חוששת, ראה להלן. (15) בכרייתא שם סט: (16) ויום הארבעים בכלל היתר, ראה להלן. שאף אם נתעברה - עד ארבעים יום אינו עובר כלל, ראה להלן. אבל לאחר ארבעים יום - אסורה לאכול מספק, שמא נתעברה. (17) ברייתא שם. וראה להלן. (18) היינו לענין שתהא אסורה בתרומה מודאי, ותהא חייבת לשלם קרן וחומש, כדין זר האוכל תרומה (רש"י שם). (19) כלומר, לאחר ארבעים יום (שם). (20) כלשון הגמרא שם.

ד. בַּת יִשְׂרָאֵל ²¹ שֶׁנִּשְׂאָת לְכֹהֵן, וּמֵת ²² וְהִנִּיחָה מְעַבְרַת - לֹא יֹאכְלוּ עֲבָדֶיהָ ²³ בְּתְרוּמָה בְּשָׂבִיל הַעֲבֹר; שֶׁהֵילוּד הוּא שְׁמֵאֲכִיל, שְׁאֵינּוּ יְלוּד - אֵינּוּ מֵאֲכִיל ²⁴. לְפִיכָף ²⁵, אִם הָיָה הַעֲבֹר חָלָל - אֵינּוּ פּוֹסֵל הַעֲבָדִים ²⁶, אֶלָּא אוֹכְלִין בְּגִלְלַת אֲחֵיו הַכֹּהֲנִים, עַד שִׁיְיָלֵד זֶה הַחָלָל וַיִּאָּסְרוּ הַעֲבָדִים מִלְּאֹכַל.

(21) שם סז. (22) בלי בנים, ושאר הקרובים הם חללים (חזון איש). (23) (בין עבדי צאן ברזל ובין עבדי מלוג,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חֲרֹשׁ⁵⁹ וַיִּבְמָה - אֵינָהּ אוֹכֵלֶת⁶⁰. אֲכַל אִם נִשְׁאָה
כְּשֶׁהוּא פָקַח וְנִתְחַרֵּשׁ - הָרִי זֹ אוֹכֵלֶת⁶¹. מֵת⁶²
וְנִפְלָה לְפָנָי יָבֵם חֲרֹשׁ וַיִּבְמָה - הָרִי זֹ אוֹכֵלֶת,
הוֹאִיל וְהִיָּתָה אוֹכֵלֶת בְּתַחֲלָה⁶³. וְאִשֶׁת חֲרֹשׁ שִׁיָּלְדָה
מִמֶּנּוּ - הָרִי זֹ אוֹכֵלֶת בְּשִׁבִיל בְּנָה⁶⁴.

(54 שם נו. 55) שהוא שלם בדעתו, ואינו לא חרש ולא שוטה (שם פ"ב הלכה כו). (56 לחופה בתורת נישואין. 57) שארוסה אינה אוכלת בתרומה, ונישואי חרש אינם אלא מדרבנן, ואינם מאכילים בתרומה, כמבואר למעלה. (58) זה שנתחרש. (59) שאף-על-פי שאין נישואיו אלא מדרבנן - לענין יבום, ביאתו ביאה מן התורה (פ"ו מהלכות יבום וחליצה הלכה ג). (60) שאף-על-פי שביאתו ביאה מן התורה - אינה טובה יותר מביאה בשוגג, שאינה מאכילה בתרומה אם לא אכלה עוד בחיי בעלה, כמבואר למעלה הלכה ו (יבמות שם). (61) שהרי הנישואין היו בפקחותו. (62) זה שנתחרש. (63) שביאת יבם חרש קונה לאוקמי היבם כבעל, וכל שהבעל האכיל, גם היבם מאכיל (גמרא שם). (64) שם.

יא. בֵּן תִּשְׁעַ שָׁנִים וְיִום אֶחָד פִּיצֵד? ⁶⁵ מִי שֶׁנִּבְעֵלָה⁶⁶
לְאִסוּר לָהּ וְהוּא בֶּן תִּשְׁעַ שָׁנִים וְיִום אֶחָד, הוֹאִיל
וּבִיָּאתוֹ בִּיָּאָה - נִפְסָלָה מִן הַכֹּהֵנָה וְאִסוּרָה מְלֶאכֶל
בְּתֵרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁנִּבְעֵשִׂית זֹנָה אוֹ חַלְלָה, כְּמוֹ
שִׁבְאֲרִנּוֹ⁶⁷. אֲפִלּוּ הִיָּה שְׁחוּף⁶⁸. וּבֵת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁשָׂאת
לְכַהֵן בֶּן תִּשְׁעַ שָׁנִים וְיִום אֶחָד, אָף עַל פִּי שִׁבְיָאתוֹ
בִּיָּאָה - אֵינָה אוֹכֵלֶת בְּשִׁבִיל הַקָּטָן, לְפִי שֶׁאֵינּוּ קוֹנֵה
עַד שִׁיגְדִיל⁶⁹. סָפֵק שֶׁהוּא בֶּן תִּשְׁעַ שָׁנִים וְיִום אֶחָד⁷⁰
סָפֵק שֶׁאֵינּוּ; נִשְׂאֵת לְבֶן שְׁלֹשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה וְיִום
אֶחָד⁷¹, סָפֵק שֶׁהִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת סָפֵק שֶׁלֹּא הִבִּיא⁷²
- הָרִי זֹ אוֹסְרָה לְאֲכֹל.

(65) הוא פוסל ואינו מאכיל (למעלה הלכה א). (66) כלומר, בת כהן. (שם סח. 67) למעלה בפ"ו הלכה ז. (68) סוטה כו: "הוא האיש שאינו מתקשה ואינו מוליד" (פ"א מהלכות סוטה הלכה א, ועיין שם בהערה ח). (69) שקטן אינו בן דעת, ואפילו חכמים לא תיקנו לו נישואין (יבמות קיב:). (70) משנה שם סז: כלומר, זה האסור לה (שם סח.). (71) משנה שם. והנה רש"י שם פירש, שהמדובר בבת כהן שנתארסה לישראל שפוסלה בתרומה מספק. אבל רבינו שכתב "נשאת" ולא כתב "נתארסה", כנראה שמפרשה בבת ישראל לכהן, שאילו היה ברור שהביא שתי שערות, היה מאכילה, כדין בת ישראל שנישאת לכהן, ועכשיו מספק הוא - אינו מאכילה. "חזקה רבא" ש"כל קטנה שהגיעה לכלל שנותיה, אינה צריכה בדיקה, חזקה הביאה סימנים" (נדה מו.). אינה אלא לחומרא (פ"א מהלכות גירושין הלכה ד), אבל לא לקולא. (72) והרי הוא קטן (פ"ב מהלכות אישות הלכה יא).

יב. כָּל אֵלוֹ, כְּשֶׁם שָׂאִין מְאֲכִילִין בְּתֵרוּמָה שֶׁל

ממנו, ועיין מאירי. ולפי זה, גם בביאה שלא כדרכה, אף-על-פי שקנה אותה, כמבואר בהלכות יבום שם, כיון שאינה ראויה להקמת שם אינה אוכלת בתרומה, כנ"ל]. (39) שגם הבעל אינו מאכיל את ארוסתו בתרומה, כנ"ל. (40) אף-על-פי שהיא ביאה גרועה, שמעמידה היא את היבם במקום הבעל (יבמות שם), לפי הלשון הראשון לדברי הכל, ולפי הלשון השני כרב, ולא כשמואל, שהקשו עליו (מברייתא).

ז. הָאִרוּסִין פִּיצֵד? ⁴¹ בֵּת כַּהֵן שֶׁנִּתְאַרְסָה לְיִשְׂרָאֵל -
אִסוּרָה לְאֲכֹל; שֶׁהָרִי יֵשׁ לוֹ בַּהּ קִנְיִן⁴². וּבֵת יִשְׂרָאֵל⁴³
שֶׁנִּתְאַרְסָה לְכַהֵן - לֹא תֹאכֵל עַד שֶׁתִּפְגַּס לְחַפָּה;
שֶׁמָּא תֹאכִיל לְבָנֵי בֵּית אָבִיהָ, כְּמוֹ שִׁבְאֲרִנּוֹ⁴⁴.

(41) פוסלים ולא מאכילים, למעלה הלכה א. (42) בגמרא שם: "בת כהן לישראל - פסיל לה, דהא קנייה בהויה", ופירש"י "משעת הויה איפסלה, כדכתיב ובת כהן כי תהיה לאיש זר". ועיין תוספות שם. (43) שם סח. (44) למעלה פ"ו הלכה ג.

ח. יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר לְכַהֵן: הָרִי אֶת מְקַדְשֶׁת לִי אַחַר
שְׁלֹשִׁים יוֹם⁴⁵ - הָרִי זֹ אוֹכֵלֶת בְּתֵרוּמָה כָּל
הַשְּׁלֹשִׁים, שֶׁעֲדִין לֹא נִתְאַרְסָה. וְאִם אָמַר לָהּ: הָרִי
אֶת מְקַדְשֶׁת לִי מְעַכְשָׁו וְלֹא אַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם⁴⁶ - הָרִי
זֹ אוֹסְרָה לְאֲכֹל מִיָּד⁴⁷. וְכֵן שֶׁאֵר הַתְּנָאִים⁴⁸ פִּיּוּצָא
בְּזָה.

(45) שאינה מקודשת אלא אחר שלשים יום (פ"ז מהלכות אישות הלכה י, ומשנה בקידושין נח:). (46) ספק הוא בידינו אם זה תנאי, ולכשיעברו שלשים יום היא מקודשת למפרע. או שזוהי חזרה, ואינה מקודשת אלא אחר שלשים יום (שם הלכה יב). (47) מספק, שמא זהו תנאי ונמצאת מאורסת לישראל לאחר שלשים יום ומעכשיו למפרע. (48) כגון שאמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו בידינו זה, אם אתן לך מאתים זוז, ולאחר זמן נתן לה מאתים זוז, שהרי היא מקודשת לו למפרע משעת הקידושין (שם פ"ו הלכה טז).

ט. הַחֲרֹשׁ פִּיצֵד? ⁴⁹ כַּהֵן שֶׁנִּשְׂאֵת לְיִשְׂרָאֵל⁵¹ חֲרֹשׁ
- לֹא תֹאכֵל; שֶׁהָרִי קוֹנֵה בְּתַקְנַת חֲכָמִים שֶׁתִּקְנּוּ לוֹ
נִשְׂוֹאִין⁵². וּבֵת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׂאֵת לְכַהֵן חֲרֹשׁ - לֹא
תֹאכֵל; שֶׁאֵינּוּ קוֹנֵה מִן הַתּוֹרָה⁵³, שֶׁאֵינּוּ בֶּן דַּעַת.

(49) הוא פוסל ואינו מאכיל (למעלה הלכה א). (50) יבמות סח. (51) [בבת כהן לישראל (למעלה הלכה ז) כתב "שנתארסה", וכאן כתב "נשאת". ויתכן כי "נישואין" תיקנו חכמים בחרש, אבל "אירוסין" לחוד לא תיקנו, ואינם קונים אפילו מדרבנן]. (52) שם קיב: ופ"ד מהלכות אישות הלכה ט. (53) בגמרא שם: "קנין כספו אמר רחמנא, והאי לאו בר קנין הוא".

י. נִתְאַרְסָה⁵⁴ לְכַהֵן פָּקַח⁵⁵, וְלֹא הִסְפִּיק לְכַנְסָהּ⁵⁶ עַד
שֶׁנִּתְחַרֵּשׁ - אֵינָה אוֹכֵלֶת⁵⁷. מֵת⁵⁸ וְנִפְלָה לְפָנָי יָבֵם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בתרומה – האומרת טמאה אני לך" וראה בתוספות שם ד"ה האומרת.

טז. קטנה בת ישראל⁹⁴ שנשאת לכהן שלא מדעת אביה, בין בפני אביה בין שלא בפניו⁹⁵, אף על פי שקדשה אביה⁹⁶ - אינה אוכלת בתרומה; שאם מחה - תעשה זרה למפרע⁹⁷, וזו שרואה ושותק - פועם הוא, לפי שנשאת שלא לדעתו⁹⁸.

(94 קידושין מה: 95) כגון שהלך אחרי הקידושין למדינת הים. (96) וכל-שכן אם גם הקידושין היו שלא לדעת - שאינה אוכלת, ראה להלן. (97) מפני שבטלו הנישואין והאירוסין. (98) בגמרא שם שלש פלוגות: א. נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למדינת הים, ועמדה ונישאה, לרב - אוכלת, ולרב אסי - אינה אוכלת שמא יבוא אביה וימחה. והיתה עובדה, וחש רב לדעת רב אסי, ולפיכך הלכה כרב אסי. ב. נתקדשה לדעת אביה, ואביה כאן ונישאת שלא לדעתו, לרב ירמיה בר אבא - אוכלת, ולרב הונא - אינה אוכלת, ואף-על-פי שהיה כאן ושותק - כועס הוא, ולפיכך הוא שותק, והלכה כרב הונא, שהוא רבו של רב ירמיה בר אבא. ג. נתקדשה שלא מדעת האב ונישאת שלא מדעתו והוא כאן, לרב הונא - אוכלת, שכל כך (שגם נתקדשה שלא מדעתו) לא היה שותק מתוך כעס, אלא ודאי הסכים לכך. ולרב ירמיה בר אבא - אינה אוכלת, ולפי שאמר עולא נראין דברי תלמיד (= רב ירמיה בר אבא) - הלכה כדבריו, ועיין כסף-משנה.

~ יום שישי ב' אייר ~

פרק השביעי

(1) יבאר האשה שעשתה שליח לקבל גיטה אם אוכלת בתרומה. עיר שהקיפוה כרכום וספינה הנטרפת ביים. מי שהניחה בעלה גוסס במדינה אחרת. ואם אחד אומר מת ואחד אומר לא מת. מי שנגמר דינו בבית דין. המשחרר את עבדו. וישראל ששכר בהמה מכהן אם מאכילה תרומה. כהן שמכר פרתו לישראל ולקח הדמים ולא משך.

א. האשה² אוכלת בתרומה³ עד שפיגע גט לידה או ליד שלוחה שעשתה לקבלה⁴. וכל שהיא ספק גרושה⁵ - הרי זו לא תאכל⁶. האשה שעשתה שליח לקבל לה גטה - אסורה לאכל בתרומה מיד⁷. ואם אמרה: קבל לי גטי במקום פלוני - אינה אסורה עד שפיגע שליח לאותו מקום⁸. שלחה שליח להביא⁹ לה גטה¹⁰ - אוכלת בתרומה עד שפיגע גט לידה. האומר לאשתו¹¹: הרי זה גטך שעשה אחת קדם למיתתי - אסורה לאכל בתרומה מיד¹².

(2) בת ישראל שנישאת לכהן. (3) משנה, גיטין סה, א. (4) שמשגיגע הגט לידו, מיד היא מתגרשת (פ"ו מהל' גירושין ה"א). (5) כגון שזרק לה הבעל הגט, ספק קרוב לו ספק קרוב לה (שם פ"ה הי"ג). או כגון שעשתה שליח לקבלה, שאסורה לאכול בתרומה מיד, שמא קיבל הגט מיד,

תורה, פך אין מאכילין בתרומה של דבריהם; גזרה שמא יאכילו בשל תורה⁷³.

(73) יבמות קיג.

יג. ואלו לא פוסלין⁷⁴ ולא מאכילין⁷⁵: האונס, והמפתה⁷⁶, והשוטה שנשא⁷⁷ אשה. אלא אם פן היתה אסורה⁷⁸ להן, שהן פוסלין אותה בביאתם, מפני שנעשית זונה וחללה, כמו שבארנו⁷⁹.

(74) את בת כהן מתרומת בית אביה, אם הם ישראלים. (75) את בת ישראל, אם הם כהנים. (76) כיון שבעלו לשם זנות, ולא לשם אישות. (77) שלשוטה לא תיקנו נישואין (שם קיב:). (78) משנה שם סט. (79) למעלה פ"ו הלכה ז.

יד. מי שנשאת⁸⁰ לכהן שוטה, או שאנס אותה או שפתה אותה כהן, וילדה - אוכלת בשביל בנה⁸¹. ואף על פי שהדבר ספק, הואיל ובלא קדושין היא, שמא מאחר נתעברה - הרי הולד בחזקת זה שבא עליה. והוא שלא יצא עליה קול⁸² עם אחר, אלא הפל מרננין אחריה בזה הכהן. וכן בהנת⁸³ שבא עליה ישראל שוטה או שאנסה או פתה אותה ונתעברה - אינה אוכלת מפני העברה⁸⁴. נתחתף העברה⁸⁵ - הרי זו תאכל.

(80) משנה שם: (81) שהוא כהן. (82) שם, כרבא ולפי הלשון הראשון. (83) משנה שם. (84) שעובר פוסל, כמבואר למעלה בהלכה ב. (85) משנה שם.

טו. אשת איש⁸⁶ שבאו עליה עדי קנוי⁸⁷ ועדי סתירה⁸⁸ - הרי זו אסורה לאכל בתרומה עד שתשתה מי המרים, מפני שהיא ספק זונה. מת בעלה⁸⁹ קדם שישקנה, או שהיתה מן הנשים שאינן שותות⁹⁰ ולא נוטלות פתה - הרי זו אסורה לאכל בתרומה לעולם⁹¹. וכל אשת כהן שאמרה טמאה אני⁹² - הרי זו אסורה לאכל בתרומה⁹³.

(86) משנה בסוטה ו: "ואלו אסורות מלאכול בתרומה - והאומרת איני שותה". (87) היינו שהעידו שאמר לה הבעל בפני עדים, אל תסתרי עם איש פלוני (פ"א מהלכות סוטה הלכה א.). (88) שהעידו שנסתרה עם אותו האיש שאמר לה אל תסתרי עמו בפני שני עדים (שם הלכה ב.). (89) שאינה שותה (משנה שם כד. כדעת בית הלל, וכן הוא שם בפ"ב הלכה ז.). (90) חמש עשרה הן במספר, ומנויות שם הלכה ב. (91) שהן ספק זונה (רדב"ז). (92) זנית תחתך. (93) אף-על-פי שלאוסרה לבעלה אינה נאמנת, שמא עיניה נתנה באחר (נדרים ז: ופכ"ד מהלכות אישות הלכה כג) - לענין תרומה נאמנת. וכדעת רבא שם. והמדובר בלא קינוי וסתירה (כסף-משנה), שאילו היה קינוי וסתירה, משנה מפורשת בסוטה ו. "ואילו אסורות מלאכול

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כהן, שמא הוא מן הרוב, ומת. (31) משנה, יבמות קיז, ב: "עד אומר מת, ועד אומר לא מת - הרי זו לא תנשא." והוא הדין שאסורה בתרומה מספק (כסף-משנה).

ד. אָמְרָה לָהּ צָרְתָהּ³², או אַחַת מֵהַחֲמֵשׁ נָשִׁים³³ שְׂאִינָן נְאֻמָּנוֹת לְהַעֲיִדָהּ, שְׂמַת בְּעֵלָהּ, הוֹאִיל וְאִינָה נְשֵׂאת עַל פִּיהָן - הֲרִי זוֹ אוֹכֵלֶת בְּתְרוּמָה³⁴ בְּחֻזְקָת שְׂבִעָלָה קָיָם, עַד שְׂעִיעִיד לָהּ מִי שֶׁהוּא נְאֻמָּן לְהַשְׂיָאָה עַל פִּיו.

(32) אשה שניה של בעלה. משנה, שם קיח, א. (33) כלומר, או אחרת מחמש הנשים, שהרי גם הצרה היא בכלל החמש. חמש הנשים האלו מנויות במשנה (שם קיז): חמותה וכת חמותה וצרתה ויבמתה וכת בעלה. וראה בפ"ב מהל' גירושין הט"ו. (34) כרבי טרפון במשנה, שם. לפי שרוב יהודה בשם שמואל, פסק שם הלכה כמותו, ועי' ראב"ד וכסף-משנה.

ה. הַמְשַׁחֵר אֶת עֶבְדָּו³⁵ - מְשִׁיזְפָה לּוֹ³⁶ בְּגִט שְׁחֹרֵר פְּסָלוֹ מִלְּאֹכֵל בְּתְרוּמָה³⁷. וְכָל עֶבֶד שִׁיזָא לְחֹרוֹת וְעַדִּין הוּא מְעַכָּב גִּט שְׁחֹרֵר, כְּמוֹ שִׁיזָבָר בְּהִלְכוֹת עֶבְדִים³⁸ - אִף עַל פִּי כֵן הֲרִי הוּא אֶסוּר לְאֹכֵל בְּתְרוּמָה³⁹.

(35) והאדון כהן. (36) על-ידי שליח. (37) משנה, גיטין יא, ב. וכדעת חכמים שיזכות הוא לעבד שיוצא מתחת רבו לחירות, ולפיכך משהגיע הגט ליד הזוכה - נשחרר העבד. וראה בפ"ו מהל' עבדים ה"א. (38) פ"ז ה"ז, ופ"ח מהלכה יג ואילך. (39) בעיא היא שם מב, ב - אם אינו אוכל בתרומה לפי שאינו קנין כספו, או שמא מכיון שעודנו זקוק לגט שחרור, הרי הוא קנין כספו, ולא נפשטה הבעיא, ולפיכך פסק רבינו לחומרא. ומה שאמרו בכריתות כד, ב - לדעת ריש לקיש, שמעוכב גט שחרור אוכל בתרומה - אין הלכה כן. ועי' 'תוספות' גיטין שם, ד"ה מעוכב.

ו. הַפּוֹתֵב נִכְסָיו לְאַחֵר⁴⁰ וְזָכָה לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר⁴¹, וְהָיוּ בֵּהֶן עֶבְדִים, וְשִׁתַּקְּזָה שְׁנֵי זֵה לְאֶחָד בְּפֶה צֹוֹחַ - הֲרִי זֶה סֶפֶק⁴², אִם זֶה שִׁצְוָח הוֹכִיחַ סוֹפוֹ עַל תְּחִלְתּוֹ⁴³ וְעַדִּין לֹא יֵצְאוּ מִרְשׁוֹת רֵאשׁוֹן, או זֶה שִׁצְוָח אַחֵר שִׁשְׁתַּקְּזָה בּוֹ⁴⁴. לְפִיכָף אֵין אוֹכֵלִין בְּתְרוּמָה⁴⁵, בֵּין שֶׁהָיָה רְבוֹ שְׁנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָרֵאשׁוֹן בֵּהֶן בֵּין שֶׁהָיָה רְבוֹ רֵאשׁוֹן יִשְׂרָאֵל וְהַשְּׁנִי בֵּהֶן.

(40) ברייתא בבבא-בבא קלח, א. וחולין לט, ב. (41) גמרא שם, שאם הקנה לו לעצמו - ודאי קנה, כיון ששתק, אף-על-פי שלבסוף צווח (שם, ושם). (42) כן פסק רבינו גם בפ"ד מהל' זכיה ומתנה ה"ג. ומקור דבריו שם ושם, שלא הכריעו חכמים בדבר זה. (43) שלא רצה במתנה זו, ומה ששתק בתחילה אין זה אות להסכמה, כי מה לו לצווח כל זמן שלא באה לידו (שם, ושם). (44) וחזרה בדברים אינה מועילה, כיון שקנה כבר מתחילה כששתק. ומדובר כשלא היה בדבריו לשון של הפקר, ראה

כדלהלן. (6) אף-על-פי שבעלה חייב במזונותיה (פי"ח מהל' אישות הכ"ה) - באכילת תרומה אסורה, שמא גרושה היא. (7) חזקה שליה עושה שליחותו, ושמא כבר קיבל השליח את הגט (גיטין, שם). ומובן שהיינו מעת שתהיה לו שהות לקבל הגט. (8) כחכמים של רבי אליעזר (משנה, שם), שאם קיבל במקום אחר אינה מגורשת, שהאשה מקפידה שיקבל הגט דוקא באותו מקום. (9) זהו "שליח להבאה". (10) שאינה מתגרשת אלא כשהגיע גט לידה (פ"ו מהל' גירושין ה"ד-ה). (11) שם כח, א. (12) שעל כל שעה ושעה, יש ספק שמא זו היא השעה הסמוכה למותו, שאף-על-פי ששמא מת לא חששו (ראה בהלכה הסמוכה) - שמא ימות, חששו (גמרא שם).

ב. עִיר¹³ שֶׁהִקְיֹוּהָ¹⁴ פְּרוֹקוֹם¹⁵, וְסִפִּינָה הַמְטָרְפֶת בָּיָם¹⁶, וְהִיזָא לְדוֹן¹⁷ - הֲרִי אֵלּוּ בְּחֻזְקָת קְיָמִין¹⁸; וְאֵין צָרִיף לִזְמַר מִפְּרִשׁוֹ¹⁹ וְיוֹצָא בְּשִׁירָא²⁰. אֲבָל עִיר שֶׁכְּבָשׁוּהָ בְּרַפּוֹם, וְסִפִּינָה שֶׁאֲבָדָה בָּיָם, וְהִיזָא לְהַרְגַּ מִבְּתֵי דִינֵי עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים²¹, וּמִי שֶׁגָּרְרָתוּ חֵיָהּ²² אוֹ נִפְלָה עָלָיו מִפְּלֶת אוֹ שְׁטוֹף נָהָר - נּוֹתֵינָן לוֹ חֲמִרֵי מִתִּים וְחֲמִרֵי חִיִּים. לְפִיכָף, אִם הָיוּ נְשׁוּתִיָהֶן בַּת פֶּהֶן לְיִשְׂרָאֵל אוֹ בַת יִשְׂרָאֵל לְכֹהֵן - הֲרִי אֵלּוּ לֹא יֹאכְלוּ²³. אֲבָל מִי שֶׁנִּגְמַר דִּינֵי בְּבֵית דִּין²⁴ וְהִנִּיחוּהוּ בְּבֵית הַסְּקִילָה²⁵ לְהַרְגַּ - הֲרִי זֶה בְּחֻזְקָת מֵת²⁶, וְלֹא תֹאכֵל אֶשְׁתּוֹ²⁷.

(13) משנה, שם, ב. (14) אבל לא כבשוה. (15) "מצור" (דברים כ, כ) תרגם אונקלוס "כרוקמין" (רש"י גיטין, שם). (16) ועדיין לא טבעה (שם). (17) בדיני נפשות (שם). (18) ואם היו כהנים - נשותיהם אוכלות בתרומה. (19) לים. (20) למדברות. שניהם (= המפרש לים והיוצא בשיירה) אינם כל-כך בסכנה ככל הנ"ל. (21) שמקבלים שוחד, ושמא השאירוהו בחיים, אבל היוצא ליהרג בבתי דינים של ישראל - הרי הוא בחזקת מת (גמרא שם, לפי הלשון השני של רב יוסף), וראה להלן. (22) 'ירושלמי' גיטין פ"ג ה"ד. (23) בבת כהן לישראל, שמא הוא חי ולא תאכל בתרומת אביה, וכת ישראל לכהן שמא הוא מת. (24) של ישראל. (25) בגמרא שם, לא הזכירו אלא "גמר דין". אבל סבור רבינו שעד שלא הניחוהו בבית הסקילה, אפשר הדבר שימצאו לו זכות (כסף-משנה). ועיי"ש דף כט, א - ב'תוספות' ד"ה אבל. (26) ודאי ולא מצד חומרא (כסף-משנה). (27) אם הוא כהן והיא בת ישראל, ואם היא בת כהן והוא ישראל - אוכלת בתרומה (שם).

ג. הַנִּיחָה²⁸ בְּעֵלָה גּוֹסְסִים²⁹ בְּמִדְיָנָה אַחֲרֵת, בֵּין שֶׁהָיָה בְּהֶנֶת אֶשֶׁת יִשְׂרָאֵל אוֹ יִשְׂרָאֵלִית אֶשֶׁת פֶּהֶן - לֹא תֹאכֵל³⁰; שָׂרֵב גּוֹסְסִין לְמִיתָה. אֶחָד אוֹמֵר מֵת³¹, וְאֶחָד אוֹמֵר לֹא מֵת - הֲרִי זוֹ לֹא תֹאכֵל.

(28) גיטין כת, א. מימרא של רבא. (29) עומד למות. וראה בפ"ה מהל' גירושין הכ"ח והערה צב. (30) כהנת אשת ישראל - שמא הוא מן המיעוט, ולא מת. וישראלית אשת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מצווה. וכן מצונו גם בפירות שביעית, שאין מאכילים אותם לבהמה (פ"ה מהל' שמיטה ה"ה), ואף-על-פי-כן אם הלכה הבהמה מאליה לתחת התאנה ואכלה, אין מחייבים אותו להחזירה (שם). וראה ב'תוספתא כפשוטה' [שם].

י. יראה לי, שאם מכר הכהן פרתו לישראל ולקח הדמים, אף על פי שעדין לא משך הלוקח - הרי זה אסור להאכילה תרומה; שדין תורה מעוות קוננות, כמו שיתבאר בהלכות מקח וממכר⁵⁶. ואם מכר ישראל לפהן, אף על פי שנתן הדמים - לא תאכל בתרומה עד שימשך⁵⁷.

(56 פ"ג ה"א. 57) שחכמים תקנו שלא יקנה עד שימשוך (הלכות מכירה, שם).

~ שבת קודש ג' אייר ~

פרק עשירי

1) יבאר זר שאכל תרומה בשגגה וכמה יאכל ויהיה חייב. אם אכל וחזר ואכל אם מצטרף. ותרומה ותרומת מעשר אם מצטרפות. האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג או במזיד, טהורה או טמאה. המאכיל לפועלים או לאורחים או לבניו הקטנים, והמשלם את הקרן ולא את החומש. האשה שהייתה אוכלת תרומה ואמרו לה מת בעלך. שתי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין ונפלה תרומה לאחת מהן. האוכל חומש בשגגה. וכת ישראל שאכלה תרומה ואח"כ נישאת לכהן. האוכל תרומה ממה משלם. ואם גזל תרומה או גנבה ולא אכלה.

א. זר שאכל תרומה בשגגה - משלם קרן וחמש³. אף על פי שידוע שהיא תרומה ושהוא מזוהר עליה, אכל לא ידע אם חיב עליה מיתה⁴ אם לא - הרי זו שגגה ומשלם קרן וחמש.

2) תרומות פרק ו משנה א. שנאמר: "ואיש כי יאכל קודש בשגגה ויסף חמישיתו עליו". [וקודש זה אינו קדשי המקדש (=הקרבנות), אלא קדשי הגבול (=תרומה), שהרי כל הפרשה כולה מדברת שם בתרומה, שנאמר: "ובא השמש וטהרה", והיינו תרומה הנאכלת אחר הערב שמש. ובספרא למדו זאת בגזירה שווה "קודש - קודש", נאמר להלן "בערתי הקודש מן הבית" - "מה קודש האמור להלן בקדשי הגבול (=מעשר שני) הכתוב מדבר (ולא בקדשי המקדש), אף קודש האמור כאן, בקדשי הגבול (=תרומה) הכתוב מדבר"]. (3) מלבד (=מחוק), כלומר, אם אכל שווה ארבעה משלם שווה חמישה, מפירות חולין מתוקנים. ואינו משלם אלא דמי תרומה, שהם פחותים מדמי חולין, שאם אכל סאה של תרומה, אינו משלם סאה שלימה של חולין, אלא פחות מזה, לפי ערך השיוי. (4) בידי שמים. וכרבי יוחנן ששגגת כרת הרי היא שגגה לחייבו קרבן. וכרבי ששגגת מיתה בידי שמים, מחייבתו חומש, כשם ששגגת כרת, מחייבתו קרבן.

ב. אחד האוכל דבר שדרכו לאכל⁵, ואחד השותה⁶

שם ה"א. (45) מספק, שאינו ידוע למי העבדים שייכים, לרובם הראשון או לרובם השני.

ז. ישראל ששכר בהמה מכהן - מאכילה תרומה⁴⁷; וכזה ששכר בהמת ישראל, אף על פי שהוא חיב במזונותיה - לא יאכילה תרומה, מפני שאינה קנין כספו⁴⁸.

(46) תרומות פי"א מ"ט. (47) לפי שהיא קנין כספו של כהן, והנה במשנה שם: "מאכילה כרשני תרומה". וכתב שם הר"ש, שאין מאכילין אותה אלא כרשנין, שהם אוכל בהמה, אבל אוכל אדם אין מאכילין אותה, וראה למעלה פי"ו ה"א. (48) של כהן, ששכירות אינה קנין (עבודה זרה טו).

ח. ישראל ששם פרה מכהן לפטמה⁴⁹ ולהיות השבח ביניהן - לא יאכילה בתרומה, אף על פי שיש לפהן חלק בשבח⁵⁰. אבל פהן⁵¹ ששם פרה מישראל לפטמה, אף על פי שיש לישראל חלק בשבח, הואיל וגופה לפהן, שהרי שמה על עצמו - הרי זה מאכילה תרומה⁵².

(49) תרומות, שם. היינו שייקנה אותה ישראל מן הכהן בדמים ידועים, ויתנה עמו שיטפל במזונותיה (הישראל) עד זמן ידוע, ואחר-כך ימכרו הפרה, וכל מה שירויחו - שיחלקו אותו בשוה, כמו שהוא מותר לעשותו מן הדין - מצד הריבית - ולפי שזה הישראלי קנאה מכהן, אף-על-פי שנשאר לכהן חלקו בריוח, לא תאכל בתרומה לפי שאינה קנין כספו" (פירוש המשניות' שם). ונראה מדבריו, שאפילו אם אחריות יוקר וזול ואונס אחר על הבעלים, שבאופן זה אינו אסור משום ריבית, כמבואר בפ"ח מהל' מלוה ולווה הי"ב - גם כן נקרא קנינו של המקבל, וראה במשנה ראשונה' שם. (50) שהגוף קנוי לישראל, כנ"ל. (51) משנה, שם. (52) לפי שגופה קנויה לו, כנ"ל.

ט. פרתו של ישראל שילדה בכור⁵³ - מאכילו תרומה, שהבכור לפהנים. ואוצר אדם⁵⁴ פרשיני תרומה לתוך שובכו, ואינו חושש שמא יבואו היונים שלו⁵⁵ ויאכלו אותן.

(53) תוספתא תרומות פי" (כסף-משנה). (54) [תוספתא שם, ושם: "נותן אדם". ושינה רבינו, וכתב "ואוצר", להורות כי לא נתנם שם למאכל היונים אלא לאוצר, ראה להלן]. (55) [שלא הותר לכהן להאכיל אלא לבהמה, לחיה ולתרנגולים (משנה, שם), משום שמוזנותיהם עליו, אבל לעופות לא הותר, שאין מזונותם עליו (תוספתא אנשי שם', שם)]. וכן נראה בלשון המשנה שם: "וכהן ששכר פרה מישראל, אף-על-פי שמוזנותיה עליו - לא יאכילה וכו'", הרי "שמוזנותיה עליו" הוא גורם להתיר לו להאכילה תרומה. ויוני שובך שאין מזונותיהם עליו (ביצה כד.), אסור להאכילם תרומה, ואף-על-פי-כן אוצר אדם כרשנים לתוך שובכו ואינו חושש שמא יבואו היונים שלו ויאכלו, לפי שכוונתו לאוצר, ועל מה שהיונים אוכלים מאליהם - אינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְדָאֵי, וְהַחֲלָה וְהַפְּפוּרִים - בְּלֶן מְצַטְרְפִין לְכַזִּית; לְחֵיב עֲלֵיהֶן מִיתָה¹³ וְחֶמֶשׁ, שְׂכֵלָן נִקְרָאוּ תְרוּמָה¹⁴. וּמִן הַדִּין הָיָה שְׂאִין חֲבִיבִין חֶמֶשׁ עַל תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמָאֵי, שְׂאִין חֲבִיבִין עַל מַעֲשֵׂר [שְׁנַיִן] שְׁלוֹ, כְּמוֹ שְׂתִיבְתָּאָר; אָבֵל אָמְרוּ חֲכָמִים: אִם לֹא יִתְחַיֵּב עֲלֵיהֶם¹⁵ חֶמֶשׁ - יִזְלְזְלוּ בָּהֶם¹⁶.

(12) תרומה גדולה. (13) פשוט הוא שאין זה מוסב על תרומת דמאי שאינה אלא מדרבנן, ואין בה מיתה. (14) בחלה נאמר: "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה", ובביכורים נאמר: "ותרומת ידך" וקבלו חז"ל שהכוונה לביכורים. (15) על התרומה. (16) ולא חששו אלא לתרומה בלבד, שוודאה במיתה ולא למעשר שני, שוודאו אינו במיתה.

ה. אָבֵל תְּרוּמָה בְּמִזִּיד [וְהִתְרוּ בּוֹ - לֹקָה וְאִינוּ מְשַׁלְּמִים; לֹא הִתְרוּ בּוֹ]: אִם הִיְתָה טְהוּרָה - מְשַׁלְּמִים הִקְרָן וְאִינוּ מְשַׁלְּמִים אֶת הַחֶמֶשׁ¹⁷; וְאִם הִיְתָה טְמֵאָה - מְשַׁלְּמִים דְּמֵי עֲצִים¹⁸, מִפְּנֵי שְׂאִינָהּ רְאוּיָה אֶלָּא לְהִסְקָהּ. לְפִיכָךְ, אִם אָבֵל תְּרוּמַת תּוֹתִים וְרִמּוּנִים¹⁹ וְכִלְיָא בְּהֵם²⁰ שְׁנַטְמָאוּ - פְּטוּר מִן הַתְּשֻׁלּוּמִין, שֶׁהָרִי אֵינָם רְאוּיִין לְהִסְקָהּ.

(17) ש"לא חייב השם יתברך בחומש אלא למי שאכל בשגגה, והוא אמרו: "ואיש כי יאכל קודש בשגגה", אבל במזיד אין חייב חומש, כי עוונו גדול מנשוא, ולא יתכפר בתשלומים". (18) תוספתא תרומות. [ומפשטות דברי התוספתא שם נראה, שהמדובר גם בשוגג, וכן כתב בתוספתא כפשוטה שם. ורבינו העתיק דין זה באוכל במזיד, אף על פי שבשניהם אינו משלם אלא דמי עצים בלבד, לפי שבשוגג צריך הוא לשלם לפי שוויה האמיתי אלא שהתשלומים ייעשו כתרומה טמאה, והיו אחר כך לדמי עצים, ואילו במזיד, שאין התשלומין נעשים תרומה, אינו משלם לכתחילה אלא דמי עצים בלבד]. (19) שם הגירסא "תותים וענבים", שגם ענבים אינם ראויים לכלום, שהרי אסור לזלף ביין את הבית, גזירה שמא יבואו לשתותו. (20) שאר פירות, שאין המשקה שלהם ראוי להדלקה.

ו. הָאוֹכֵל תְּרוּמַת חֶמֶץ בְּפֶסַח, בֵּין בְּזֵדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה²¹, בֵּין טְמֵאָה בֵּין טְהוּרָה - פְּטוּר מִן הַתְּשֻׁלּוּמִין. אֶפְלוּ הַפְּרִישָׁה מִצָּה וְהַחֲמִיצָה²² - פְּטוּר. וְאֶפְלוּ דְּמֵי עֲצִים אִינוּ מְשַׁלְּמִים, שֶׁהָרִי אֵינָהּ רְאוּיָה לְהִסְקָהּ; מִפְּנֵי שְׂהִיא אֶסְוֶרָה בְּהִנָּאָה, אֵין לָהּ דְּמָאֵי.

(21) כרבי עקיבא שם, הסובר שכשהוא משלם, משלם הוא לפי דמים, כלומר, לפי שוויה של התורה. (22) ורוצה לומר: לא רק אם גזל תרומת חמץ בפסח מכהן ואכלה, אינו חייב לשלם, אלא אף אם הפרישה מצה והחמיצה אצלו, שגם לה להפסד, אינו משלם כלום.

ז. אָבֵל הַשּׁוֹגֵג שְׂאֵכֵל תְּרוּמָה בְּיוֹם הַפְּפוּרִים²³ או

דָּבָר שֶׁדְּרָכּוֹ לְשִׁתּוֹת, וְאֶחָד הַסֶּף דָּבָר שֶׁדְּרָכּוֹ לְסוּף; שְׁנֵאָמַר: וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת קִדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - לְרֵבּוֹת אֶת הַסֶּף. וְאֶחָד הָאוֹכֵל תְּרוּמָה טְהוּרָה או טְמֵאָה⁷ בְּשִׁגְגָה - מְשַׁלְּמִים קֶרֶן וְחֶמֶשׁ. וְאִינוּ חֲבִיבִין בְּחֶמֶשׁ עַד שְׂאִיכָל פְּזִית⁸; שְׁנֵאָמַר: פִּי יֹאכַל קִדְשׁ בְּשִׁגְגָה, וְאֵין אֲכִילָה פְּחוּתָה מִפְּזִית. וְכִשֶּׁם שְׂאֵכֵלֵת תְּרוּמָה בְּכַזִּית, קָף שְׂתִיָּה בְּכַזִּית⁹.

(5) שאז נקראת אכילה, ובאין דרכו לא חשוב אכילה. [ומקור דבריו בתוספתא תרומות תחילת פרק ז: "הסך יין של תרומה שוגג משלם את הקרן ואינו משלם את החומש", לפי שיין אין דרכו לסיכה. (6) ששתייה בכלל אכילה. (7) [ומפשטות הלשון נראה, שכשם שבתרומה טהורה משלם דמים שלמים, כמו כן בתרומה טמאה משלם דמים שלמים, ולא דמי עצים בלבד, ורק להלן בהלכה ה גבי מזיד כתב, שאינו משלם אלא דמי עצים, מפני שאינה ראוייה אלא להסקה - לפי שבמזיד אין התשלומין תרומה, אבל בשוגג שהתשלומים תרומה, אם ישלם כשווי דמי עצים בלבד, כשאחר כך ייעשו תרומה, לא ישוו אפילו דמי עצים של התרומה, צריך הוא לשלם מן החולין כשוויי כזה, שלאחר התשלומין כשייעשו תרומה, יהיו שווים לדמי עצים של התרומה. ומסתבר שהוא הדין למשלם חולין טהורים, שכשם שתשלומין של תרומה טהורה נעשים כמותה (=תרומה טהורה), כמו כן תשלומי תרומה טמאה, ואף אם משלם חולין טהורים, הם נעשים תרומה טמאה. אולם בהלכה הקודמת כתבנו בדעת רבינו לעניין אוכל תרומה טהורה בשוגג, שאינו משלם אלא בשווי של התרומה, ואף שאחרי שיעשו תרומה יהיו שווים פחות, וצריך עיון]. (8) ואין צריך שיהא בו שווה פרוטה. (9) ואף על פי שלעניין נזיר כתב רבינו "נזיר שאכל כזית ענבים וכו' ושתה רביעית יין וכו' הרי זה לוקה", הרי ששתייה ברביעית ולא בכזית - אין זה אלא בניזר שנאמר בו במפורש: "חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה", אבל בתרומה שלא נאמרה בה שתייה במפורש, אלא היא בכלל אכילה - שיעורה כאכילה. וכיצד משער משקין בכזית? - מביא כוס מלא יין ומביא זית ונותן לתוכו ושופע (=נשפך ממנו), אם שתה כיוצא בו חייב.

ג. אָבֵל וְחֵזֵר וְאָכַל, שְׂתָה וְחֵזֵר וְשָׂתָה, אִם יֵשׁ מִתְּחִלַּת אֲכִילָה רְאוּיָה עַד סוּף אֲכִילָה אֲחֵרוֹנָה פְּדִי אֲכִילַת פְּרִס¹⁰, וּמִתְּחִלַּת שְׂתִיָּה רְאוּיָה עַד סוּף שְׂתִיָּה אֲחֵרוֹנָה פְּדִי שְׂתִיָּת רְבִיעִית¹¹ - הָרִי אֵלוֹ מְצַטְרְפִין לְכַזִּית.

(10) פרס הוא חצי, והכוונה לחצי כיכר של שש ביצים, והיינו שלוש ביצים. (11) ומה שאמרו בכריתות יג. שאף בשתייה בעיניו בכדי אכילת פרס, וכן פסק רבינו בפרק ח מהלכות אבות הטומאות הלכה יא - אין הדברים אמורים אלא בשתייה ששיעורה ברביעית, אבל שתייה ששיעורה בפחות מזה, מצטרפת בכדי שתיית רביעית.

ד. הַתְּרוּמָה¹² וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, בֵּין שֶׁל דְּמָאֵי בֵּין שֶׁל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

40) שהם שילמו פירות חולין כפי השווי של התרומה בלבד, כלומר: אם אכלו סאה תרומה, לא שלמו סאה שלמה של חולין, אלא פחות מזה, לפי ערך השווי של התרומה. ואילו הוא, מחזיר להם דמי סאה של חולין. והיינו כתנא קמא במשנה שם ולא כרבי מאיר שאמר שהוא משלם את הקרן בדמי תרומה לכהן, והם משלמים את החומש. 41) כלומר: "נפשו של אדם קצה באכילת איסור אף על פי שאינו יודע בדבר, שליבו נוקפו, ואינה נחשבת לו אכילה".

יא. המאכיל⁴² את בניו הקטנים⁴³ ואת עבדיו⁴⁴ בין גדולים בין קטנים, והאוכל תרומת חוצפה לארץ⁴⁵, והאוכל או השותה פחות מפינית⁴⁶, ונזיר ששגג⁴⁷ ושתה יין של תרומה, והשותה שמן⁴⁸ והסך את היין - כל אלו משלמים את הקרן ולא את החמש.

42) זר. 43) שאינם בני חיוב. 44) הכנענים, שכל מה שקנו - קנה רבם, ואין להם מה לשלם. 45) שאינה אלא מדרבנן. 46) במשנה שם נזכרה רק "אכילה" ורבינו כתב גם שתייה, שאף היא בכזית. 47) והטעם הוא, שכיוון שחוק מאיסור תרומה אסור עליו היין מצד שהוא נזיר - שתיית איסור אינה שתייה לעניין זה. ואף על פי שהאוכל בשוגג תרומה ביום הכיפורים, משלם קרן וחומש - אין זה אלא ביום הכיפורים שאינו אלא "איסור גברא", אבל נזיר הוא "איסור חפצא". [אבל עדיין לא מיושב מה בין נזיר ששתה יין להאוכל תרומת הקדש, שאף היא אסורה מטעם הקדש חוק מאיסור תרומה, ואף על פי כן חייבים עליה חומש]. 48) שמזיקו.

יב. בת כהן שהיתה נשואה לישראל⁴⁹ או שנפסלה⁵⁰ ואחר כך אכלה תרומה - משלמת את הקרן ולא את החמש. האשה⁵¹ שהיתה אוכלת בתרומה ואמר לה: מת בעליך או גרשך⁵²; וכן העבד⁵³ שהיה אוכל ואמר לו: מת רבך והניח יורש שאינו מאכיל⁵⁴, או שמקרב לישראל או נתנה לו, או שחרר⁵⁵; וכן כהן שהיה אוכל ונדע לו שהוא בן גרושה⁵⁶ או בן חלוצה - הרי אלו משלמים הקרן בלבד⁵⁷. ואם היתה תרומת המין והיה ערב הפסח - הרי אלו פטורין משלם⁵⁸; מפני שהמנה בהול⁵⁹, נחפזו לאכל ולא בדקו. וכלן שהיתה להן תרומה בתוך פיהן כשידעו שהן אסורין לאכל - הרי אלו יפלטו⁶⁰.

49) ואף על פי שנפסלה מלאכול בתרומה - אינה משלמת את החומש, הואיל ולא הייתה זרה מתחילתה. אבל הקרן משלמת כדין גזול חברו. 50) כגון שנבעלה לפסול לה. 51) בת ישראל הנשואה לכהן. 52) וכגון שאמרה לשלוחה קבל לי גיטי במקום פלוני, שאינה אסורה בתרומה עד שיגיע השליח לאותו מקום והיא לא ידעה שכבר הגיע השליח לאותו מקום. 53) עבד כנעני של כהן שאכל בתרומה. 54) כגון בן בתו שנישאת לישראל. 55) על ידי אחרים, שזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו.

שאכל תרומה נקורה²⁴, והשותה יין תרומה שנתגלה²⁵, והסך יין ושמן כאחד²⁶, או ששתה שמן וחמץ²⁷ כאחד, או שפסס²⁸ את החטים²⁹ או גמע את החמץ³⁰ - הרי זה משלם קרן וחמש.

23) והיינו שהיה שוגג גם על התרומה וגם על יום הכיפורים, שאם התרו בו באחד מהם - הרי זה לוקה ואינו משלם. 24) שאסורה באכילה, שמא ניקרה הנחש. ואף על פי כן משלם, שכיוון שאכלה ולא הווק, הוברר הדבר למפרע שלא ניקרה הנחש, והוא הדין ליין מגולה שבסמוך. 25) שאסור בשתייה, שמא שתה ממנו נחש. 26) בתוספתא שם לפי כתב-יד עהרפורט "הסך יין וחומץ משלם קרן וחומש" ונראה שרבינו גרס שם "הסך יין ושמן כאחד משלם קרן וחומש", שהרי מפורש בתוספתא שם סוף פרק ט, שיין וחומץ אין דרכם בסיכה]. 27) שאף על פי שהשותה שמן לבד אינו חייב חומש - אם שתה ביחד עם חומץ - דרכו בכך. 28) שדרך אכילה הוא, שהרי מברכים עליהם בורא פרי האדמה. 29) כשהן בלתי מבושלות. וכל שהוא אוכלו שלא כדרך אכילתו הרי הוא "כוסס". 30) ירושלמי שם: "רבי אבהו בשם ר' יוחנן המגמע חומץ של תרומה לוקה". והוא הדין שמשלם קרן וחומש אם אכלו בשוגג.

ח. היה שבע³¹ וקץ במזונו והוסיף על שבעו באכילת תרומה - אינו משלם את החמש; שנאמר: כי יאכל - לא שניזק את עצמו³². וכן הפוסס את השעורים - פטור מן החמש, מפני שהזיק עצמו.

31) ביומא פ: "אמר ר' ירמיה אמר ריש לקיש זר שאכל תרומה אכילה גסה, משלם את הקרן ואינו משלם את החומש, כי יאכל, פרט למזיק". 32) וברש"י שם פירש: "פרט למזיק את התרומה".

ט. זר שבלע³³ שזפין של תרומה והקיאן, וזבא אחר ואכלן גם הוא בשגגה - הראשון משלם קרן וחמש³⁴, והשני משלם דמי עצים לראשון³⁵.

33) בלא כסיסה. שאם כססם ובלעם וחזר והקיאם, אינם ראויים אפילו להסקה, ואין השני חייב כלום. 34) שאף בליעה היא דרך אכילה. 35) שכיוון שבלעה הראשון, נתחללה, והרי זה ככהן שסך תרומה, שכן בתו ישראל מתעגל עליה. ואינו משלם אלא כמזיק מומן חבירו.

י. המאכיל הפועלים³⁶ ואת האורחים³⁷ תרומה - הם משלמים קרן וחמש³⁸, מפני שהן פשוטין, והוא משלם להם דמי סעדתן³⁹; שדמי החלזין יתרון מדמי תרומה שאכלו⁴⁰, שדבר האסור נפשו של אדם חותה ממנו⁴¹.

36) שפסק עמהם להאכילם חולין. 37) שנתחייב לתת להם סעודה של חולין. 38) ולא המאכיל. 39) כלומר, מעות כשיווי סעודה של חולין, כמו שנתחייב להם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גְדוּלֵיהֶן חֲלִינָן⁷². וְאִם רָצָה הַפְּהֵן לְמַחֵל - אֵינּוּ מוֹחֵל⁷³. וְכָל הַמְּשֻׁלָּם אֶת הַקֶּרֶן בְּלִבָּד - הֲרִי הַתְּשׁוּלָּמִין חֲלִין, וְאִם רָצָה הַפְּהֵן לְמַחֵל - מוֹחֵל.

(68) "וזה הוא עניין מה שאמר בו השם ית' בזולת זה המקום וחמישיתו יוסף עליו. ואמרו: מלמד שהוא מוסיף חומש על חומש". (69) דינו ודין התרומה שווה. (70) שהתורה ריבתה חמישיות הרבה לקרן אחת. (71) שאף על פי שהם חולין מתוקנים, הם נעשים תרומה. (72) ירושלמי שם: "אמר ר' זירא בשם ר' חנינא: תשלומי תרומה הרי הן כתרומה לכל דבר אלא שגידוליהן חולין". שאף על פי שגזרו חכמים על גידולי תרומה ואסרום לזרים - לא גזרו כן על תשלומי תרומה. (73) שאינו מומן אלא כפרה, שהרי אפילו אוכל תרומת עצמו, שלא גזל כלום, משלם כפרה לעצמו וחומש לכהן. והא ראייה: שהחולין של התשלומים נעשים תרומה.

טז. בַּת יִשְׂרָאֵל שְׂאֲכֹלָה תְּרוּמָה⁷⁴ וְאַחַר כֵּן נִשְׂאֵת לְכַהֵן⁷⁵: אִם תְּרוּמָה שְׂלָא זָכָה בָּהּ כַּהֵן⁷⁶ אֲכָלָה - מְשַׁלְּמַת קֶרֶן וְחֹמֶשׁ לְעַצְמָה⁷⁷; וְאִם תְּרוּמָה שְׂזָכָה בָּהּ כַּהֵן אֲכָלָה - מְשַׁלְּמַת קֶרֶן לְפַעֲלִים⁷⁸, וְחֹמֶשׁ לְעַצְמָה. שְׂכָל הַמְּשֻׁלָּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ⁷⁹ - מְשֻׁלָּם הַקֶּרֶן לְפַעֲלִים, וְהַחֹמֶשׁ לְכָל כַּהֵן שִׁירְצָה.

(74) שהפרישה משל עצמה. (75) והרי היא מותרת באכילת תרומה. (76) שלא נתנה עוד לכהן. (77) לאכלם בתורת תרומה. שאילו הייתה התרומה בעין לא הייתה מחוייבת עתה ליתן לכהן, שהרי נעשתה כהנת בנישואיה. (78) לכהן שזכה בה. (79) כלומר, באכילת תרומה, וכן הוא במשנה שם: "מפני שאמרו האוכל תרומה בשוגג משלם קרן לבעלים וחומש לכל מי שירצה".

יז. לֹא הִסְפִּיקָה לְשֻׁלָּם⁸⁰ עַד שְׁנֹתֵגְרָשָׁה - בֵּין כֵּן וּבֵין כֵּן⁸¹ אֵינָה מְשַׁלְּמַת לְעַצְמָה, וְהֲרִי הִיא כְּמִי שְׂלָא נִשְׂאֵת לְכַהֵן מְעוֹלָם.

(80) כלומר, לא הפרישה עוד את התשלומין, שאילו הפרישה בעודה תחת בעלה הרי הן כבר שלה. (81) בין שזכה בה הכהן ובין שלא זכה בה הכהן.

יח. כָּל הָאוֹכֵל תְּרוּמָה, בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד⁸² - אֵינּוּ מְשֻׁלָּם אֲלָא מִן הַחֲלִין הַמְּתַקְּנִים שֶׁהוֹצִיאוּ מֵהֶן תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת⁸³. וּמְשַׁלְּמִין מִן הַלֵּקֶט וּמִן הַשִּׁכְחָה וּמִן הַפֶּאֶה וּמִן הַהֶפְקֵר⁸⁴, וּמִמַּעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁנִּטְּלָה תְּרוּמָתוֹ⁸⁵, אִף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא נִטְּלָה תְּרוּמָה גְּדוּלָּה שֵׁישׁ בּוֹ אִם הִקְדִּים הַמַּעֲשֵׂר לְתְּרוּמָה⁸⁶. וּמְשַׁלְּמִין מִמַּעֲשֵׂר שְׁנִי וְהִקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, וְאִף עַל פִּי שֶׁנִּפְדּוּ שְׂלָא פִּהֲלָכָה⁸⁷, וּמִן הַחֲדָשׁ עַל הַיִּשּׁוּן⁸⁸. אֲבָל לֹא מִמִּין עַל שְׂאִינוֹ מִינוּ; שְׁנֹאֲמַר: וְנָתַן לְכַהֵן אֶת הַקֶּדֶשׁ - בְּקִדְשׁ שְׂאֲכָל.

(82) בפרק ז שם משנה א אמרו, שהאוכל במזיד תשלומיו

(56) הרי הוא חלל, ואסור לאכול בתרומה. (57) ולא חומש. האשה והעבד - לפי שאכלו מקודם, ואינם זרים בתחילה. ובן גרושה הואיל ואם עבד במקדש, עבודתו כשרה בדיעבד, אינו זר גם לעניין תרומה, שאף היא כעבודה, ולכן פטור מן החומש. וקרן חייב לשלם, כיוון שאינו ראוי לאכול תרומה. (58) אפילו קרן. (59) והרי זה אונס ופטור מלשלם אף קרן. (60) יוציאו מפיהם, מאחר שאסורים בה. ואין אנו חוששים להפסד.

יג. הֲיָה אוֹכֵל וְאָמְרוּ לוֹ: נְטֻמָּאתָ אוֹ נְטֻמָּאת הַתְּרוּמָה, טָמֵא הֵייתָ⁶¹ אוֹ טָמֵאָה הֵייתָ הַתְּרוּמָה; אוֹ נִדְעָ שֶׁהוּא טָבֵל, אוֹ מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שְׂלָא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ, אוֹ מַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהִקְדֵּשׁ שְׂלָא נִפְדּוּ; אוֹ שְׂטַעַם טַעַם פֶּשֶׁשׁ⁶² לְתוֹךְ פִּינוֹ⁶³ - הֲרִי אֵלָיו יִפְלְטוּ⁶⁴.

(61) ואכלת תחילה באיסור. (62) מין תולעים אדומים כצורת העדשים. (63) היינו בעת שאוכל התרומה הרגיש גם טעם פשפש בפיו. וזה מונע אותו מלאכול גם התרומה, מפני הטינוף והמיאוס. (64) גם התרומה, אף על פי שמאבד אוכלי תרומה.

יד. שְׁתֵּי קְפוֹת, אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה וְאַחַת שֶׁל חֲלִין, וְנִפְלָה תְּרוּמָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ לְאִי זֶה נִפְלָה - הֲרִינִי אוֹמֵר: לְתוֹךְ שֶׁל תְּרוּמָה נִפְלָה⁶⁵. אֵין יָדוּעַ אִי זֶה הִיא שֶׁל תְּרוּמָה, אֲבָל זֶר אַחַת מֵהֶן - הֲרִי זֶה פְּטוּר מִן הַתְּשׁוּלָּמִין⁶⁶, שֶׁהוֹצִיא מִחִבְרֹו עָלָיו הֲרֵאָיָה, וְהִשְׁנִיָּה נוֹהֵג בָּהּ כְּתְּרוּמָה. אֲבָל אַחַר אֶת הַשְּׁנִיָּה - אִף הוּא פְּטוּר. אֲבָל אַחַד אֶת שְׁתֵּיהֶן - מְשֻׁלָּם כְּקִטְנָה שְׁבִשְׁתֵּיהֶן⁶⁷; אִם מִזִּיד - קֶרֶן, וְאִם שׁוּגָג - קֶרֶן וְחֹמֶשׁ.

(65) ותולין לקולא כדי להתיר שניהם. ואף על פי שאם היו שתי סאין, אחת של חולין ואחת של תרומה, ונפלו אלו לתוך אלו, כתב רבינו שאין אנו אומרים "חולין לתוך חולין נפלו ותרומה לתוך התרומה", אלא בתרומה דרבנן. ואילו בתרומה של תורה לא הותר אלא אם רבו החולין על התרומה, באופן שמן התורה אין כאן איסור אפילו אם נפלה תרומה לתוך חולין, לפי שבטלה ברוב - כאן לא חילק רבינו בזה, ומשמע שאפילו בתרומה של תורה, ואפילו אם לא רבו החולין על התרומה, אנו תולין להקל, לפי שכאן, שלא נפלה אלא סאה אחת אנו מעמידים את החולין בחזקתם, אבל בשנפלו שתי סאים, שגם בחולין נפלה איזו סאה, כבר נתערערה חזקתם. (66) והיינו מן החומש, שהרי הקרן חייב לתת לכהן ממנה, ממה נפשך: אם השנייה היא התרומה, הרי היא לכהן, ואם הראשונה הייתה תרומה, והשנייה חולין, נותנה לכהן בתשלומין עבור התרומה. (67) שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

טו. הָאוֹכֵל אֶת הַחֹמֶשׁ בְּשִׁגְגָה - הֲרִי זֶה מוֹסִיף עָלָיו חֹמֶשׁ⁶⁸, שֶׁהַחֹמֶשׁ כְּקֶרֶן⁶⁹ לְכָל דָּבָר. וְכֵן מוֹסִיף הַחֹמֶשׁ עַל הַחֹמֶשׁ לְעוֹלָם⁷⁰. כָּל הַמְּשֻׁלָּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ - הֲרִי הַתְּשׁוּלָּמִין כְּתְּרוּמָה לְכָל דָּבָר⁷¹, אֲלָא שְׂאֵם נִזְרְעוּ -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למעלה, שהאוכל תרומה טמאה בשוגג ומשלם חולין טהורים, הם נעשים תרומה טמאה, ואם כן גם כאן כשמשלם עבור תרומת עם הארץ, שהיא תרומה טמאה, התשלומין כמותה, והרי תרומה טמאה מוסרים לעם הארץ? – ייתכן כי חששו שמא לא הייתה התרומה טמאה ביד עם הארץ, ואם כן התשלומין הם תרומה טהורה, ועכשיו ייטמאו בידו].

כב. גִּזַּל תְּרוּמָה מֵאֲבֵי אִמּוֹ כֹּהֵן וְאֶכְלָהּ, וְאַחַר כֵּן מֵת אָבִי אִמּוֹ - אֵינּוּ מְשַׁלֵּם לְעֲצָמוֹ⁹⁸, אֲלֵא לַיֹּרֶשׁ אַחַר מִשְׁאֵר הַשֶּׁבֶט. וְכֵן אִם נִפְלָה לוֹ תְּרוּמָה מֵאֲבֵי אִמּוֹ וְאֶכְלָהּ, וּבִעַל חוֹב שָׁגָבָה תְּרוּמָה בְּחוּבוֹ וְהֵאֵשָׁה בְּקִתְבָתָּהּ וְאֶכְלָוּהָ - מְשַׁלְּמִין קֶרֶן וְחִמְשׁ לְכֹהֵן חֵבֵר, וְהַחֲבֵר⁹⁹ נוֹתֵן לָהֶם דְּמִים¹⁰⁰ שֶׁהֵיוּ מוֹכְרִין בָּהֶּן¹⁰¹ אוֹתָהּ הַתְּרוּמָה כְּמוֹ שֶׁאֶכְלוּ.

98) כרבי יוחנן שם, שצריך להוציא הגזילה מתחת ידו. 99) הכהן. 100) דמי הקרן. 101) שהיורש את התרומה רשאי למכור את התרומה, וכן הבעל-חוב והאשה שגבו בחובם, הואיל וממנם הוא. והיינו משום שבהיתור באה לידם, אבל בגזל תרומה מאבי אמו כהן לא אמרו כן, מפני שבאיסור באה לידו.

כג. הַגּוֹנֵב תְּרוּמָה וְלֹא אֶכְלָהּ - מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלְמִי כִּפְלָא לְבַעֲלֵים¹⁰². וְיֵשׁ לוֹ לְשֵׁלֵם מִדְּמֵי תְּרוּמָה¹⁰³. גִּנְבָה וְאֶכְלָהּ - מְשַׁלֵּם שְׁנֵי קֶרְנֵי וְחִמְשׁ; קֶרֶן וְחִמְשׁ - מִן הַחֲלִיץ¹⁰⁴, וְקֶרֶן¹⁰⁵ - אֶפְלוֹ מִדְּמֵי תְּרוּמָה¹⁰⁶.

102) ואין התרומה דומה להקדש שאין לו בעלים, ולפיכך אין בו תשלומי כפל. 103) כלומר, משלם מעות בשיווי התרומה ואינו צריך לשלם פירות הראויים להיות קודש. ואין כאן חידוש שמשלם רק בשיווי התרומה, שזה נוהג גם באוכל תרומה, אלא עיקר החידוש הוא שמשלם מעות ולא פירות. 104) מה שהוא חייב בה אפילו לא הייתה גנובה, ולפיכך אינו משלם תרומה אלא חולין. 105) כפל. 106) מעות בשיווי התרומה.

כד. הִיתָה הַתְּרוּמָה הֶקְדָּשׁ לְבִדָּק הַבֵּית¹⁰⁷ וּגְנַבְתָּ וְאֶכְלָהּ - אֵינּוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלְמִי כִּפְלָא; שֶׁאֵין תְּשֻׁלְמִי כִּפְלָא בְּהֶקְדָּשׁ¹⁰⁸, כְּמוֹ שֶׁתִּבְבְּאָר בְּמִקְוֵאוֹ. אֲכַל מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְשְׁנֵי חִמְשִׁים¹⁰⁹: חִמְשׁ מִשּׁוּם אֲכַל תְּרוּמָה, וְחִמְשׁ מִשּׁוּם שִׁנְהַנְתָּ מִן הַהֶקְדָּשׁ¹¹⁰. וְלִמֵּי מְשַׁלֵּם? אִם הָיָה בָּהּ פְּזִית וְאֵין בָּהּ שְׁוָה פְּרוּטָה - מְשַׁלֵּם לְפָהֲגִים¹¹¹; וְאִם יֵשׁ בָּהּ שְׁוָה פְּרוּטָה, בֵּין שְׁיֵשׁ בָּהּ פְּזִית¹¹² בֵּין שֶׁאֵין בָּהּ פְּזִית¹¹³ - מְשַׁלֵּם לְהֶקְדָּשׁ.

107) שהפרישה כהן שהיא ברשותו לבדק הבית. 108) "כמאמר השם יתברך: ישלם שניים לרעהו, לרעהו ולא להקדש". 109) כלומר, ייתכן שיהא כן, אם יש בו גם כזית וגם שווה פרוטה. 110) "כי העיקר אצלנו הנהנה מן ההקדש בשווה פרוטה מעל, ומשלם מה שהפסיד מן ההקדש בשעה שנהנה ממנו, בתוספת חומש. 111) חומש

חולין, ומתוך זה למד רבינו שהתשלומים הם פירות הראויים להיות קודש, ולא מעות, שאם משלם מעות מה שייך לומר "התשלומין חולין" ואיזה חידוש הוא, והיה לו לתנא לומר "התשלומין מעות". 83) שנאמר: "ונתן לכהן את הקודש" – "דבר הראוי להיות קודש", כלומר, דבר הראוי להיות אחר כך קודש, ולא שיש בו עכשיו קודש. והוא הדין לחומש, שנלמד מן הפסוק "ויסוף חמישיתו עליו" – עליו, שהוא כמו הקרן. 84) שכולם פטורים מתרומה ומעשר, והרי הם כחולין מתוקנים. 85) תרומת מעשר. 86) כלומר, שהקדימו בשיבולים שהוא פטור מתרומה גדולה. אבל לא ניטלה תרומה כלל אין משלמין, שאינו מתוקן. 87) היינו: שנתן את הקרן ולא נתן את החומש, שבדיעבד הוא פדוי. אבל רבינו בפירוש המשניות שם כתב: מעשר שני שנפדה על ידי אסימון וההקדש שנפדה על הקרקע. וצריך עיון שהרי באופנים אלו אינם פדויים אפילו בדיעבד. 88) חדש של שנה זו וישן של השנה שעברה.

ט. הָאוֹכֵל קְשׁוּאִין שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית⁸⁹ - יִמְתִּין לְקְשׁוּאִין שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית וְיִשְׁלֵם מִהֶן; שֶׁאֵינּוּ יְכוּלִים לְשַׁלֵּם חוּבוֹ מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר בְּמִקְוֵאוֹ.

89) ואכלם בשביעית, שאז אינם מצויים קישואים של שישית.

כ. אֲכַל תְּרוּמָה טְמֵאָה - מְשַׁלֵּם חֲלִין בֵּין טְמֵאִין בֵּין טְהוּרִין⁹⁰. אֲכַל תְּרוּמָה טְהוּרָה - מְשַׁלֵּם חֲלִין טְהוּרִין⁹¹. וְאִם שֵׁלֵם חֲלִין טְמֵאִין, בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד⁹² - תְּשַׁלְּמוּ מִי תְּשֻׁלְמִין⁹³, וְיִחְזֹר וְיִשְׁלֵם מִן הַטְּהוּרִין⁹⁴.

90) לפי מה שכתבנו למעלה בהלכה ב, שבאוכל תרומה טמאה בשוגג, אף חולין טהורים נעשים תרומה טמאה, מוסברים הדברים היטב מה שמשלם בין חולין טהורים ובין חולין טמאים, שהרי שניהם היו תרומה טמאה. 91) כמו התרומה שאכל. 92) ולדעת ריב"ז הכוונה לשוגג ומזיד בעת האכילה, ולפיכך שאלו שם על רבי מאיר שאמר: "במזיד אין תשלומיו תשלומין" – "תבוי עליו ברכה, שאכל ממנו תרומה שאינה ראוייה לו בימי טומאתו, ומשלם לו חולין טמאים שהם ראויים לו בימי טומאתו", שלדעת המפרשים שהמדובר באכילת שוגג, אלא שהיה מזיד בעת ששילם, קשה מאוד הלא התשלומין הם תרומה, ואם כן אינם ראויים עוד בימי טומאתו, אבל אם נפרש שהמדובר במזיד בעת האכילה, לא קשה כלל, שהרי במזיד אין תשלומיו תרומה. 93) ומשמע שבשוגג והם נעשים תרומה טמאה. 94) להשלים הפסדו של כהן.

כא. אֲכַל תְּרוּמַת חֵבֵר⁹⁵ - מְשַׁלֵּם לוֹ. אֲכַל תְּרוּמַת עַם הָאָרֶץ - מְשַׁלֵּם לְחֵבֵר, וְנוֹטֵל דְּמֵיהָ מִמֶּנּוּ וְנוֹתֵן לְעַם הָאָרֶץ⁹⁶ שֶׁאֲכַל תְּרוּמָתוֹ; שֶׁאֵין מוֹסְרִין טְהוּרוֹת⁹⁷ לְעַם הָאָרֶץ.

95) כהן חבר. 96) לפייסו. 97) אף על פי שכתבנו

מתוך מהדורת חזק

שְׁאֲמַרְנוּ מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ, אִם אָכַל שׂוֹה אֲרֻבָּעָה - מְשַׁלֵּם שׂוֹה חֲמִשָּׁה¹¹⁹ מִמֵּין שְׂאֲכַל¹²⁰. וְכָל מְקוֹם שְׁאֲמַרְנוּ מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְשְׁנֵי חֲמִשִּׁין, אָכַל שׂוֹה אֲרֻבָּעָה - מְשַׁלֵּם שֵׁשָׁה. וְכָל מְקוֹם שְׁאֲמַרְנוּ מְשַׁלֵּם שְׁנֵי קֶרְנֵין וְחֹמֶשׁ אֶחָד, אָכַל שׂוֹה אֲרֻבָּעָה - מְשַׁלֵּם דְּמֵי תִשְׁעָה¹²¹. וְלַעוֹלָם¹²² אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֲלֵא לְפִי דְּמֵים שְׁהִיתָה שׂוֹה בְּשַׁעַת אֲכִילָה¹²³, בֵּין שְׁהוֹזְלָה בְּשַׁעַת תְּשַׁלּוּמֵין בֵּין שְׁהוֹקְרָה.

(115) והיינו כשגול תרומה ונשבע ואחר כך הורה, שחייב לשלם חומש. (116) יוצא בו משום חומש בשביל הגול. (117) של תרומה ולא דבר אחר. (118) והאחר היה שוגג. (119) היינו חומש מלכוד. (120) שכשם שאין משלמין את הקרן ממין אחר, כן אינו משלם את החומש ממין אחר. (121) שהחומש אינו משתלם אלא מקרן אחר. (122) אפילו אם אכל תרומה בשוגג. (123) הואיל ובשוגג אכל את התרומה, אינו גוזלן משעה שלקח את התרומה, אלא משעת אכילה הוא כגוזלן, וכל הגוזלנים משלמים כשעת הגזילה.

משום אכילת תרומה, שבתרומה אין צורך בפרוטה, אבל משום שנהנה מן ההקדש אין כאן, משום שאין בו שווה פרוטה. (112) ומשלם שני חומשים, אחד משום אכילת תרומה ואחד משום הנאת הקדש. (113) ומשלם חומש אחד משום הנאת הקדש לבד.

כה. ומפני מה חל איסור הקדש על איסור התרומה¹¹⁴? מפני שהתרומה איסורה לזר ומתרת לכהן, הקדישה - נאסרה על הפהן, לפיכך נוסף בה איסור אף על ישראל, על דרך שבארנו בהלכות ביאות אסורות ואסורי מאכלות.

(114) הרי אין איסור חל על איסור.

כו. הגזול תרומה ואכילה¹¹⁵ - משלם קרן וחמש אֶחָד, שֶׁהַחֹמֶשׁ שְׁחֵיב בוֹ מִשּׁוּם תְּרוּמָה יֵצֵא בוֹ יְדֵי גְזוּלוֹ¹¹⁶; שְׁנֵאמַר: וְנָתַן לְפָנֶיךָ אֶת הַקֹּדֶשׁ - אֵינוֹ חֵיב אֲלֵא בַחֹמֶשׁ שֶׁל קֹדֶשׁ בְּלִבּוֹ¹¹⁷. גְּזוּלָה וְהֶאֱכִילָהּ לְאַחֵר¹¹⁸ - הָאוֹכֵל מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ. כָּל מְקוֹם

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון כ"ז ניסן ~

מצות לא תעשה שב.

הַמְצָוָה הַמְשַׁלְיָמָה שֶׁלֵּשׁ מְאוֹת וְעֶשְׂרִים — הָאֲזוּהָרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלַּעֲשׂוֹת מְלֹאכָה בְּשַׁבָּת, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא-תַעֲשֶׂה כְלִי-מְלֹאכָה" (שמות ב, ט). וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה, פָּרַשׁ בוֹ הַפְּתוּב (שם לא, יד) שֶׁהוּא בְּכָרַת, אִם לֹא יֵדַע בוֹ הַדִּין, וְאִם נִתְקַיְמָה עָלָיו הַעֲדוֹת — חֵיב סְקִילָה. כֹּל-זֶה אִם הוּא מְזִיד; וְאִם הִזְיָה שׁוֹגֵג — מְקַרֵּיב חֲטָאת קְבוּעָה. וְכַבֵּר נִתְבַּאֲרוּ דִּינֵי מְצָוָה זוֹ בְּמִסְכַּת שַׁבָּת.

יָדְחוּ אֶת-הַשַּׁבָּת". וְכַבֵּר אָמְרוּ (שבת ע.): "הַבְּעָרָה לְלֹא יֵצֵאת" (יצאה הבערה מכלל המלאכות שאין חייבין עליה אלא מלקות כדין איסור של לאו), וְלֹא נִתְקַיְּם (לימוד זה להלכה) אֲלֵא (מטעם אחר פרטה הכתוב, והוא מפני) לְחַלֵּק יֵצֵאת, וְהוּא שְׂיֵהָא חֵיב עַל כָּל-מְלֹאכָה וּמְלֹאכָה בְּפָנֵי עֲצָמָה. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבַּאֵר בְּמִקוּמוֹ. וּבְגִמְרָא דְבְּגֵי מַעְרְבָא (ירושלמי סנהדרין פרק ד הלכה ו): "בְּכָל מְשֻׁבְּתֵיכֶם רַבִּי אֵילָא בְּשֵׁם רַבִּי יַנָּאי: מִפָּאן לְכַתִּי-דִּינֵין שְׁלֵא יְהִי דְּנִין בְּשַׁבָּת".

~ יום שלישי כ"ט ניסן ~

מצות לא תעשה שכב.

הַמְצָוָה הַשְּׂכִיב — הָאֲזוּהָרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהַעֲנִישׁ אֶת הַחוּטָאִים וּמִלְּהוֹצִיא אֶת-הַדִּין לְפַעַל בְּשַׁבָּת. וְהוּא אָמְרוּ: יִתְעַלָּה: "לֹא-תִבְעְרוּ אֵשׁ" (שם לה, א), הַפְּנֹנָה בְּכָף: לֹא תִשְׂרוּף מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׂרָפָה, וְהוּא הַדִּין לְשַׂאֵר מִיתוֹת. וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת ויקהל שם): "לֹא תִבְעְרוּ אֵשׁ" שְׂרָפָה בְּכָלֵל (האיסור על כל המלאכות) הִיתָה וְיֵצֵאת (בנפרד) לְלַמֵּד: מָה שְׂרָפָה מִיִּחְדָּת שְׂהִיא אַחַת מִמִּיתוֹת בֵּית דִּין וְאֵינָה דוֹחָה אֶת-הַשַּׁבָּת, אִף כֹּל-שְׂאֵר מִיתוֹת לֹא יָדְחוּ אֶת-הַשַּׁבָּת". וְכַבֵּר אָמְרוּ (שבת ע.): "הַבְּעָרָה לְלֹא

~ יום שני כ"ח ניסן ~

מצות לא תעשה שכב.

הַמְצָוָה הַשְּׂכִיב — הָאֲזוּהָרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהַעֲנִישׁ אֶת הַחוּטָאִים וּמִלְּהוֹצִיא אֶת-הַדִּין לְפַעַל בְּשַׁבָּת. וְהוּא אָמְרוּ: יִתְעַלָּה: "לֹא-תִבְעְרוּ אֵשׁ" (שם לה, א), הַפְּנֹנָה בְּכָף: לֹא תִשְׂרוּף מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׂרָפָה, וְהוּא הַדִּין לְשַׂאֵר מִיתוֹת. וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת ויקהל שם): "לֹא תִבְעְרוּ אֵשׁ" שְׂרָפָה בְּכָלֵל (האיסור על כל המלאכות) הִיתָה וְיֵצֵאת (בנפרד) לְלַמֵּד: מָה שְׂרָפָה מִיִּחְדָּת שְׂהִיא אַחַת מִמִּיתוֹת בֵּית דִּין וְאֵינָה דוֹחָה אֶת-הַשַּׁבָּת, אִף כֹּל-שְׂאֵר מִיתוֹת לֹא

מתוך מהדורת חזק

תחומין דבר תורה". ובאותה המסכתא נתבארו דיני מצוה זו.

~ יום שישי ב' אייר ~

מצות עשה קנה.

המצוה הקנ"ה — הצווי ששנצטוינו לקדש את השבת ולומר דברים ביום השבת בכניסתו וביציאתו שבהם נזכיר גדלת יום זה וכבודו, והיותו נבדל משאר הימים שקדמו לו ושבוואו אחריו, והוא אמרו יתעלה: "זכור את-יום השבת לקדשו" (שם כ, ח). כלומר: זכרהו זכירת קדוש והבדלה [ויגדלה] — וזו היא מצות קדוש. ולשון המכלתא (פרשת יתרו): "זכור את-יום השבת לקדשו — לקדשו בברכה". ובפרוש אמרו (פסחים קו): "זכרהו על היין". ואמרו עוד: "קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו", כלומר: "ההבדלה שהיא חלק מזכירת שבת שנצטוינו בה". ובכר נתבארו דיני מצוה זו בסוף פסחים ובכמה מקומות בברכות (נא): ושבת (קנ).

~ שבת קודש ג' אייר ~

מצות עשה קנה.

המצוה הקנ"ה — הצווי ששנצטוינו לקדש את השבת ולומר דברים ביום השבת בכניסתו וביציאתו שבהם נזכיר גדלת יום זה וכבודו, והיותו נבדל משאר הימים שקדמו לו ושבוואו אחריו, והוא אמרו יתעלה: "זכור את-יום השבת לקדשו" (שם כ, ח). כלומר: זכרהו זכירת קדוש והבדלה [ויגדלה] — וזו היא מצות קדוש. ולשון המכלתא (פרשת יתרו): "זכור את-יום השבת לקדשו — לקדשו בברכה". ובפרוש אמרו (פסחים קו): "זכרהו על היין". ואמרו עוד: "קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו", כלומר: "ההבדלה שהיא חלק מזכירת שבת שנצטוינו בה". ובכר נתבארו דיני מצוה זו בסוף פסחים ובכמה מקומות בברכות (נא): ושבת (קנ).

יצאת" (יצאה הבערה מכלל המלאכות שאין חייבין עליה אלא מלקות כדון איסור של לאו), ולא נתקיים (לימוד זה להלכה) אלא (מטעם אחר פרטה הכתוב, והוא מפני) לחלק יצאת, והוא שיהא חייב על פל-מלאכה ומלאכה בפני עצמה. כמו שנתבאר במקומו. ובגמרא דגני מערבא (ירושלמי סנהדרין פרק ד הלכה ו): "בכל משבתיכם רבי אילא בשם רבי ינאי: מפאן לכתיה דינין שלא יהיו דינין בשבת".

~ יום רביעי ל' ניסן ~

מצות לא תעשה שבא.

המצוה השכ"א — האזהרה שהזהרנו שלא להלך חוץ לתחום המדינה בשבת, והוא אמרו: "אל-יצא איש ממקומו ביום השביעי" (שם טז, כט). ובא בקבלה (סוטה כו): שתחום (גבול) המסע הוא מה-שנוסף על אלפים אמה מחוץ לעיר אפלו אמה אחת. והלוחץ אלפים אמה לכל-רוח — מתר. ולשון המכלתא (פרשת בשלח שם): "אל-יצא איש ממקומו" — אלו אלפים אמה. ובגמרא ערוכין (יז): אמרו: "לוקין על אסור תחומין דבר תורה". ובאותה המסכתא נתבארו דיני מצוה זו.

~ יום חמישי א' אייר ~

מצות לא תעשה שבא.

המצוה השכ"א — האזהרה שהזהרנו שלא להלך חוץ לתחום המדינה בשבת, והוא אמרו: "אל-יצא איש ממקומו ביום השביעי" (שם טז, כט). ובא בקבלה (סוטה כו): שתחום (גבול) המסע הוא מה-שנוסף על אלפים אמה מחוץ לעיר אפלו אמה אחת. והלוחץ אלפים אמה לכל-רוח — מתר. ולשון המכלתא (פרשת בשלח שם): "אל-יצא איש ממקומו" — אלו אלפים אמה. ובגמרא ערוכין (יז): אמרו: "לוקין על אסור תחומין דבר תורה". ובאותה המסכתא נתבארו דיני מצוה זו.

המשך ביאור למס' בנא מצינא ליום שבת קודש עמ' א

12 שאתה נוטל יותר משאר המחכירים הוא בשכר המתנת החכירות
13 עד אייר, והוא ריבית. אמר להו רבא. אין כאן ריבית, דאתון קא
14 עבדייתון שלא בדין — אתם המסלקים את האריס בניסן עושים שלא
15 כדון, שהרי ארעא לאריס משתעבד — הקרקע משועבדת לאריס
16 וזכותו להשאיר את תבואתו בקרקע עד שתבשל כל צרכה, ואי
17 אתון מסלקיתו להו בניסן שאו עדיין לא התבשלה התבואה כל
18 צרכה, מפסידתו להו בכמה — אתם מפסידים לו הרבה תבואה.
19 ואנא נטרנא להו עד אייר שאו מתבשלת התבואה כל צרכה,
20 ומרווחנא להו בכמה — ונמצא שהאריסים מרויחים הרבה, שיש
21 להם יותר תבואה, וכיון שהם מרויחים יותר בשדה שלי לכך מחיר
22 החכירות בשדה שלי הוא גבוה יותר ואין זה בשכר המתנה כלל.

1 המתנת זמן, ואם כן מה שהם נותנים לכם תוספת אינו בשכר
2 המתנת המעות אלא היתה שעתא אוזולי דקא מוזלי גניכו —
3 באותה שעה נותנים לכם מתנה בעלמא.
4 אמרו ליה רבנן לרבא, קא אביל מר רבית — הרב אוכל ריבית,
5 כלומר נראה לנו שאתה נוטל ריבית, דכולי עלמא שקלי ארבעה
6 ומסלקין לאריסא בניסן — שהרי כל המחכירים שדותיהם לאריסים,
7 נוטלים מהם תמורת החכירות ארבעה כורים של תבואה לשנה,
8 וכופים את האריס לקצור את התבואה ולתת להם את חלקם
9 ולהסתלק מן השדה בחודש ניסן, ומר נטר להו עד אייר ושקיל
10 שיתא — אתה ממתיך ואינך כופה את האריס לקצור עד אייר, אולם
11 אתה נוטל תמורת חכירות השדה ששה כורים, ואם כן נראה שמה

ביאורים למסכת סוטה דף יב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 דְיָקָא נְמִי - שלא היה כלב בנו של קנז, מדְקָתֵיבּ בכמה מקומות
 2 'כלב בן יפנה הקנזי', ולא 'בן קנז' כמו שאמר על עתניאל, שְׁמַע
 3 מִיָּנָה שלא היה בנו, אלא שהיה מאנשי ביתו של קנז.
 4 הגמרא חוזרת לפרש את הפסוק 'וכלב בן חצרון הוליד את עזובה
 5 אשה ואת יריעות, ואלה בניה ישר ושובב וארדון'. עֲזוּבָה זו מְרִים,
 6 וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָה עֲזוּבָה, לפי שְׁהַכֵּל עֲזוּבָה מִתְחַלְתָּה - בתחילה
 7 כשהיתה חולנית מחמת צרעתה, עזובה כל בחורי ישראל ולא רצו
 8 לישא אותה. שואלת הגמרא על הנאמר שכלב הוליד את עזובה
 9 שהיא מרים, וכי הוליד אותה, וְהֲלֵא מִיָּנָסַב הוּא נָסִיב לָהּ - הרי
 10 היא היתה אשתו ולא בתו. עונה הגמרא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כֹּל
 11 הַנוֹשֵׂא אִשָּׁה לְשֵׁם שְׁמַיִם, מְעַלָּה עָלָיו הַתְּתוּב פְּאִילוּ יָלְדָה, וְכָל
 12 נִשְׂאָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, וְכֵן מֵה שְׁנָמָר שְׁהוֹלִיד אֵת יָרִיעוֹת, הֵינּוּ
 13 שֹׁנְאֵי אֶת מְרִימִים, וְקָרָאָה כֵן לִפְנֵי שְׁמֵיהֶּ הַדּוּמִין לַירִיעוֹת -
 14 מִמַּחְמַת חוֹלִיָה הִיוּ פִּנְיָה יִרְקוֹת בְּלִי תוֹאֵר אֲדוּמִמִּית, וּמָה שְׁנָמָר
 15 בְּהַמִּשְׁךְ הַפֶּסוּק וְאֵלֶּה בְּנֵיהֶּ, דְּרִשׁוּ אֶל הַתְּקִי' בְּנֵיהֶּ - שאין אלו
 16 שְׁמוֹת בְּנֵיהֶּ, אֵלֶּה שְׁמוֹת שֵׁל בּוֹנֵיהֶּ - בעלה שנקרא כן שבנה אותה
 17 בְּנִישׁוּאָיו וּבְנִימִם כְּשָׂאֵר נְשִׁימִם. וְכוּונָת הַפֶּסוּק, שְׁנִקְרָא יֶשׁוּר' עַל שֵׁם
 18 יֶשׁוּר אֶת עֲצָמוֹ - לבל יטעה בטעות המרגלים. וְכֵן נִקְרָא שְׁבֻכָב'
 19 עַל שֵׁם שְׁשֻׁיבָב - המריד אֶת יֶצְרוֹ וְלֹא הִשְׁתַּחֲפָה בְּעֵצַת הַמְּרַגְלִים.
 20 וְכֵן נִקְרָא וְאֵרְדוֹן' עַל שֵׁם שְׂרָדָה וְכַפֵּה אֶת יֶצְרוֹ שְׁהִסִּיתוּ לַטַּעוֹת
 21 בְּטַעוֹת הַמְּרַגְלִים. וְאֵיבָא דֶאֱמָרִי שְׁנִקְרָא אֲרַדּוֹן, עַל שְׁהִיוּ פְּנֵיהֶּ
 22 עַל מְרִים לֹאֲחֵר שֶׁנִּתְפָּאֵה דּוּמִין לָרֶדֶד.
 23 עוֹד נֹאמַר "וְלֹאֲשַׁחֲרוּ אֵבִי תְקוּעַ הָיוּ שְׁתֵּי נְשִׁימִם חֵלָאֹה וְנִעְרָה",
 24 מְבֹאֲרַת הַגְּמָרָא מִקְרָא זֶה עַל כָּלִב וּמְרִים, 'אֲשַׁחֲרוּ' זֶה כָּלִב, וְלָמָּה
 25 נִקְרָא שְׁמוֹ אֲשַׁחֲרוּ, כִּיֹּן שְׁהוֹשְׁתֵּרוּ פְּנֵיו בְּתַעֲנִיּוֹת - מחמת שקיבל
 26 עַל עֲצָמוֹ תַעֲנִיּוֹת כַּדִּי שִׁנְעִלָב מְעַצַּת הַמְּרַגְלִים. וְכֵן נִקְרָא אֲבִי, לִפְנֵי
 27 שְׁעָנְשָׁה לָהּ - לְמַרִים פֹּאָב - שְׁדָאָג לְרַפּוּאָתָהּ וְלְמוֹזוֹנוֹת הַצְּרִיכִים
 28 לְחֹלָה. וְנִקְרָא תְקוּעַ' לִפְנֵי שִׁתְקַע אֶת לְבוֹ לֵאבִיו שְׁבַשְׁמִים - קִיבַל
 29 עַל עֲצָמוֹ שְׁלֹא לְהִיוֹת בְּעֵצַת הַמְּרַגְלִים. מְבֹאֲרַת הַגְּמָרָא שְׁמָה
 30 שְׁנָמָר שֶׁלְכָלִב הָיוּ שְׁתֵּי נְשִׁימִם אִין הַבַּיִאוֹר כְּפִשּׁוּטוֹ, אֲלָא שְׁעָנְשָׁה
 31 מְרִים בְּשֵׁתֵי נְשִׁימִם, כְּלוּמַר שְׁחֵלָאֹה וְנִעְרָה, לֹא חֵלָאֹה וְנִעְרָה
 32 הוּא' - לֹא הִיוּ שְׁתֵּי נְשִׁימִם שְׁנִקְרָאוּ כֵן, אֵלֶּה מְרִים עֲצָמָה מִתְחַלְתָּה
 33 נִקְרָא' 'חֵלָאֹה' - עַל שֵׁם חוֹלִיָה שְׁהִיהָ בְּתוֹחִילָה, וְלִכְפֻּסָה נִרְפָּאָה
 34 וְנִקְרָא 'נִעְרָה' - עַל שֵׁם תוֹאֵר פְּנֵיהֶּ שְׁהִידָה כְּנַעְרָה. עוֹד כְּתוּב שֵׁם,
 35 'וּבְנֵי חֵלָאֹה צָרַת וָצֵרוֹ וְאָתְנִין', וְדִרְשׁוּ אַף מִקְרָא זֶה עַל הַדָּבָר
 36 שְׁנִקְרָא 'צָרַת' עַל שֵׁם שְׁעָנְשָׂתִּי צָרָה לְחֻבְרוֹתֶיהָ - שְׁהִיוּ מְקַנְאוֹת
 37 בְּיוֹפֵיהֶּ, וְכֵן נִקְרָא 'צָהַר' עַל שֵׁם שְׁהִיוּ פְּנֵיהֶּ מְאִירוֹת וְדוּמִין
 38 בְּצַהֲרֵימִם, וְנִקְרָא 'אָתְנִין' לִפְנֵי שֶׁכָּל הַרְּאָה אוֹתָהּ מִתּוֹאֵה לְמִשְׁכָּב
 39 נְשִׁימִם וּמוֹלִיָד אָתְנִין לְאִשְׁתוֹ שֶׁשְׁכָּב עִמּוֹ.
 40 הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְבָאֵר אֶת הַפֶּסוּקִים בְּעִנְיַן שִׁעְבוּד מְצִירִים. נֹאמַר
 41 בְּפִסְקוֹ, 'וְיָצִיז פְּרֻעָה לְכָל עָמוֹ כֹּל הֵבֵן הַיְלודִה הַיֵּאוּרָה תִּשְׁלִיכוּהוּ וְכֹל
 42 הַבֵּת תְּחַיּוֹן', אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינְיָא, גִּירָה זו גזר פּרַעַה אֵף
 43 עַל עָמוֹ גְּזוּר. וְאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינְיָא, שְׁלַשׁ גְּזוּרוֹת לְהַשְׁלִיךְ
 44 הַגּוֹלְדִים לַיָּאוֹר גְּזוּר פּרַעַה, בְּתוֹחִילָה גזר עַל הַגּוֹלְדִים לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא
 45 הוֹשִׁיב מְרִימִים עַל כָּךְ, אֲלָא סָמַךְ עַל הַמִּילְדוֹת וְאִמַּר לְהוּן אִם בֵּן
 46 הוּא וְהִמְתָּן אֹתוֹ, וְלִכְפֻּסָה - לֹאֲחֵר מִיֵּבן הוֹשִׁיב מְרִימִים עַל הָדָבָר
 47 וְאִמַּר לְהוּן 'כָּל הֵבֵן הַיְלודִה הַיֵּאוּרָה תִּשְׁלִיכוּהוּ', אַךְ עֵדִינן לֹא גזר
 48 אֲלָא עַל יִשְׂרָאֵל. וְלִכְפֻּסָה כְּשָׂאֵמְרוּ לוֹ אִיצְטַגִּנִיזוּ שְׁעֵדִינן לֹא לְקָה
 49 מוֹשִׁיעַן שֵׁל יִשְׂרָאֵל, אֵף עַל עָמוֹ גְּזוּר.
 50 'וְיָלְדָה אִישׁ מִבֵּית לָיו וְיִקַּח אֶת בֵּית לָיו', שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא, לְהִיכֵן הַלָּךְ
 51 עִמְרָם. דּוֹרְשֵׁת הַגְּמָרָא, אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה בְּרַבִּי זְבִינְיָא, שְׁהַלָּךְ עִמְרָם
 52 בְּעֵצַת מְרִים בְּתוֹ - שִׁיעַצַּה לוֹ לְקַדְּשָׁהּ בִּשְׁנֵיתָּ. וְכַפֵּי שְׁשִׁנְיוֹ
 53 בְּבִרְיָאָתָא, תִּנְיָא, עֶמְרָם גְּדוֹל הַדּוֹר הָיָה וְהִכֵּל נִשְׁמָעִים לְדַבְרֵיו, וְלִכָּךְ

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יב עמוד א

רש"י

דוקא נמי דכתיב. קרא אחרינא כי משתעי בכלב לא קריה בן קנן בדכתיב בעתיאלא אלא הקניו. מאנשי ביתו ומגדוליו של קנן. עובדה שהכל עובדה. שמתחלה חולנית היהת בקדרי לה
הקא זריעות. ולקנן קרי לה נמי חלואה ועובדה. שעובדה כל בחורי ישראל מלשא אותה. והא מיכב נכבה. בדכתיב ותמת עובדה וקח לו וגי' אלמא אתתיה תנאי: לשם שמים. בגון זו
שהיתה חולה ונשא לה לשם שמים. שבדק באייה אחרון ומשה ורקה אותם צדיקים. ורוב בניו דומין לאורי האם בב"ב ביש נחליו (ף קי. ל. ליריעות. בלי תאר אדמומית. דמקמת חליה היהת
והקרהו. בנייה. אליה שמות בעלה. שבגאה ונעשה מקנה כשאר נשים בגשואין ובניו. ישר ושוכב וארדון. שישיר את עצמו. מלטעות את טעות המרגלים: ששבב את עצמו. מעצתן. לשון
הבת השובבה וימינה לוי. ויצאנית ומורדה. והכי
נמי קרי ליה מרד בקרא אחרינא על שם שמרד
בעצת מרגלים: שרדה בגיורו. שהיה מסיתו
לטעות עמה. שהושתחו קניו. שקבל עליו
תענית הרבה שקבל מעצת מרגלים: שנעשה
לה באב. להתעסק בה ברפאות ומזונות הצידין
לחיות בתעמלנות חלואה. חלי: ולבסוף נערה.
שנתרפאה מחליה ותרדה בתאר פנים בגיורה.
וכפי חלואה. וכפיני חלואה. שבגנית ותרפאת.
משבחין היא לחיות צרת וצהר ואתן: צרה
לתבייתיה. מתקבאות בהנה: שילך אתן
לאשתו. שהיה מתאנה למשכב נשים: אי על עמו
גור. דרש רבי תנחומא. יום שנולד משה אמרו
איטענגיני היום נולד מושיען של ישראל ואין
בנו עודים עם מצרי הוא או יהודי. ועמד וקנץ
אף על עמו. שמן לקטן לו ומגלים בו יום גור
אף על עמו. שתחלה והקטן אותו. לא הוסיב
שומרים אלא ספק על המלכות: תשליכוהו.
שהוסיב שומרין וקסודרין לדרב: ולבסוף על
עמו. בדפרשייתו. וכיין שעבר היום ועדין רואין
איטענגיניו שלא לקטן לו ומגלים בו יום גור
שהשליך לאור: גדול היום הית. והיו הכל
נשמעין לדרבתי. על הגרים ועל תקבנות. שלא
זילידו לא זכר ולא נקבה: אלם בעולם היה.
שנולדים ומתים ותרין והיין הן לעולם הבא.
אתה גורן בעולם הזה ובעולם הבא. שיכין
שאינן בעולם באין לעולם הבא: בת באה
ושלשים. בדמפרש ואזיל שנולדה בירידתן
למצרים. וישראל עמדו שם ר"י שנה ומשנולד
משה לא נתעבבו אלא פ' פנים בדכתיב ומשה
בן שמונים שנה וגי' בדרבם אל פרעה (קמ"ז ז)
ואותה שנה יצאו. נמצא שעברו מירידתם עד
שנולד משה ק"ל שנה. וכשהחזיר עמכם את
יובד וקברו היהת מעברת ממש בדאמרין
לקמן בשמעתיה: דאמר רבי קמא. ביש נחליו: זו
יובד. בקטן של ירדו מצרים אתה אתה
שבעים הסור אחת. ובכללן אתה אומר הבא
מצריקה שבעים. זו יובד שהשלימה מנגון
בכיסותן לעיר: סינן גירות. תורה לימי עלימיה
בארב כנשים ובתאר פנים ופשטו הקמטים: והא
הוית מעבדא ביה תלתא ירחי מעקרא. מקמי
דאהודה בדלקמן: מוש לידתה וכו'. לא נכתב
הרין זה אלא לדרש בה בפתחה של חנה. בגור
דין שלה ושר ושרת קלתה דעצבון וחריון
הנון לנביאות. ואתה ברוח הקדש שעתיד
לחיות הנון לנבואה והצפנתו שלשה ירחים:
שלשה חדשים יכלה להצפנתו. שלא הלבט
המצרים לברוך אתתיה אלא לסוף תשעה
חדשים משתחוררה. והיא הוית מעבדא ביה
תלתא ירחי מעקרא. ומתקא נפקא לך: והא
תצפנה ותול. מאתר שצפון במתקרים היה
בדכתיב והצפנתו. מה יש לה לךא: ומעיו התם.
רצועק שם. ודרך תינוק לצעוק בשומע קול
תינוק חברה: אחוו לנו שעוליים. בת קול אומר למי
הים אחוו לנו שעוליים הקטנים המתבלים את
הכרימי בהיותם סמוד בעוד הפרו קטן: שכיבי
לפי שהדבר הקשה כשהמים מוליכין אותו בחוקה הוא נתקל ודוא נשוף ונשבר. אבל דבר קל נתקל ונדדך באבן לאחוריה ריח רע. של ופת:

אנב
אנב

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יב עמוד ב

תוספות

רש"י

1 אגם. של עצי ערבה וקנים דקין, והוא קנה וסוף דקרא, קנה קנים. סוף ערבה דקה: לרחוץ. לטבול שם לשם גרות: וכן הוא אומר וכו'. שהשב ומתנקה מעונו קרוי רחיצו: לשון מיתה.
2 כדמפרש ואיל, שהיו ממחות גידה הצלתו של צדיק: דאמר מר. גבי שריט הודוב דאח/שורש במסכת מגילה: בשני רשעים. דעוג מלך הבשן במסכת ברכות בתחלת פרק הירואה:
3 שרובבתה. לשון דאשתרבו: שראתה עמו שבינה. והאי את לשון עם. כמו לא שלח יעקב את אדיו וכלאית מנה נער. גדול משמע: בעל מום. והוא לוי ונפסק בקול לעבודת הישר: ואין
4 אחר נופל. לזאר, שאותו היום בטלו גזרתם: וכו' יאמרו אליכם. העוברי בוכבים דרשו כמותנו אל האבות: המצפצים והמתנים. נביא קרי לשון גנאי, שהם מצפצפין בעגרים ומתגים
5 בימים, מוציאין קול בגרום ואין יודעין מה
6 אומרים. קר דרך איצטגנינין אינן רואין אלא
7 סימן אבל לא פרשו של כל דבר. ראו. אצטגני
8 פרעה: שמושיעו של ישראל בו: והק מלתא לאו
9 ר' אלעזר קאמר לה. דקרא לאו מצרים קאי,
10 אלא גמרא קאמר לה. וקאי אהא דאמרין עליל
11 ואין אחר נופל, וכדריב אלעזר דאמר שאין
12 יודעים מה הוגין, הלךר ראו המצרים ולא ידעו
13 מה ראו: בין דשריות למשה במים. כל זמן שהיה
14 ביאור אין לקות גדולה מזו ובטלה סימן של
15 לקיחה גדלי. בשבילי, כמו ודך ה' אותך רגלי
16 (בבבא ש"ס) בשבילי נצלתם. שבבילו מצרים את
17 גזרתם: שירה על הים. בכ"א בניסן נאמרה
18 דתנאי בסדר עולם מרעמסט לטבות ומסכות
19 לאיתם ומאיתם לפני פי החירות דרי, ר' רביעי
20 ויגד למלך מצרים כי ברח עמם. חמישי ושישי
21 רדפו מצרים ואחריהם, אור שביעי ירדו לים
22 שנאמר ויאר את הלילה, לשהיית אפרו שירה,
23 ויום שביעי יהיה, וירט אחרון של פסח היתה
24 דאמר מר כשבעה באדר מת משה. בפ"ק
25 דקדושין (דף ל"ה) לפינן לה מקראי דכתיב ויבכו
26 בני ישראל את משה בערבות מאב שלשים יום,
27 וכתיב משה עבדי מת ונתה קום עבדו, וכתיב כי
28 בעוד שלשת ימים אתם עוברים את הירדן וגו',
29 וכתיב והעם עלו מן הירדן כשעשו חרות,
30 הראשון, צא מנה ל"ג למפרע המצא שבשבעה
31 באדר מת משה, ומנין שבשבעה באדר נולד
32 שנאמר ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה
33 אנכי היום וגו', מה ת"ל היום, היום מלאו ימי
34 ושנותי: שלשה ירחי. היה וכו' ג' חדשים
35 שהצפינתו: רבו של ראשון, לא חסר אלא ו'
36 ימים ורבו של ג' דהיינו ניסן ואמצינו שלא ארד
37 השני שלום: מאי שנא מן העבריות. דקאמרה לה,
38 מקלל דמצריות לא ניקא לה: דבר קמא. זו
39 שאיבילתה דברים טמאים והתינוק טועם בחלקה
40 כל מה שתאכל כדאמר' ביומא (דף ע"ה) גבי לישד
41 השמן: את מי יורה דעה. למי למד הקב"ה תורה,
42 למי שגמל והפריש עצמו מחלב טמא ונעתיק מן
43 השרים הטמאים, כמו ונתת משם (בבבא ש"ס):
44 שהלקה ברויות בעלמה. שכל בחה עליה, כמו
45 חזק ואמץ (קנ"ג) ל"ה תקפו ועלם: שהעלימה את
46 דבריה. שלא אמרה שהיא אחרת ושהיא מביאה
47 את אמה: היליכי את תלד. הרי לך שליח: שהיתה
48 מתבטאה בשתי אחות אהרן. עד שלא נולד
49 משה, והיינו הבכירה אחות אהרן:
50 מאי

1 אגם פרדתיב' קנה וסוף קמלו'. ו'תרה בת פרעה
2 לרחוץ על הירא' אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון
3 בן יוחי, מלמד ש'ירדה לרחוץ מגוללי אביה, וכן הוא
4 אומר 'אם רחץ ה' את צאת בגות ציון וגו'. ו'נערתיה
5 הלכת וגו'' אמר רבי יוחנן, אין הליכה זו אלא לשון
6 מיתה, וכן הוא אומר 'הנה אנכי הולך למות'. ו'תרא

1 נצלתם כולכם. תימה אורבה
2 בשבילו נגורו הגזרות שראו
3 אצטגניני פרעה יש לומר הוא היה הראשון
4 המושלך ליאור וגזירה ראשונה אם הוא המתן
5 אותו לא בשבילו היתה אלא משום ונחלם בנו
6 דורך אנשים להלחם:
7 סרה

7 את התכה בתוך הסוף' מין דחוו דקא בעת לאצולי למשה, אמרו לה, גבירתנו, מנהגו
8 של עולם מלך בשר ודם גזור גזירה, אם כל העולם פולו אין מקיימין אותה, בניו ובני
9 ביתו מקיימין אותה, ואת עוברת על גזירת אביו. בא גבריאול וחכבון בקרקע. ו'תשלח את
10 אמתה ותתקח' רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר ידה וחד אמר שפחתה. מאן דאמר ידה,
11 דכתיב 'אמתה'. ומאן דאמר שפחתה, מדלא כתיב ידה. ולמאן דאמר שפחתה, הא אמרת
12 בא גבריאול וחכבון בקרקע. דשייר לה חדא, דלא אורחא דבת מלכא למיקם לחודה. ולמאן
13 דאמר ידה, ליכתוב ידה. הא קא משמע לן דאישתרבב אישתרבוני, דאמר מר, וכן אתה
14 מוצא באמתה של בת פרעה וכן אתה מוצא בשיני רשעים, דכתיב 'שיני רשעים שברת'
15 ואמר ריש לקיש אל תיקרי שברת אלא שריבבתה. ו'תפתח ותראהו את הילד' ותרא מיפני
16 ליה. אמר רבי יוסי ברבי חנינא, שראתה שכניה עמו. ו'הנה נער בכה' קרי ליה 'ילד' וקרי
17 ליה 'נער', תנא, הוא ילד וקולו כנער, דכרי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, אם בן עשיתו
18 למשה רבינו בעל מום, אלא מלמד שעשיתה לו אמו חופת נעורים בתיבה, אכירה, שמו לא
19 אובה לחופתו. ו'תחבול עליו ותאמר מילדי העברים זה' מנא ידעה, אמר רבי יוסי ברבי חנינא,
20 שראתה אותו מהול. 'זה' אמר רבי יוחנן, מלמד שנתנבאה שלא מדעתה, 'זה' נופל ואין אחר
21 נופל, והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב 'וכי יאמרו אליכם דרשו אל האבות ואל הודענים
22 המצפצפים והמתגים', צופין ואינם יודעין מה צופין, מהגים ואינן יודעים מה מהגים. ראו
23 שמושיעו של ישראל במים הוא לוקה, עמדו וגזרו, 'כל הבן תילוד היארה תשליכהו', מין
24 דשריות למשה אמרו, תו לא חזינו כי הוא סימנא, בטלו לגזרתיהו, והם אינן יודעין שעל
25 מי מריבה הוא לוקה, דאמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב 'המה מי מריבה אשר רבו',
26 'המה' שראו איצטגניני פרעה וטעו, והיינו דקאמר משה 'שש מאות אלף רגלי וגו'', אמר להן
27 משה לישראל בשבילי, נצלתם כולכם. רבי חנינא בר פפא אמר, אותו היום עשרים ואחד
28 בניסן היה, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מי שעתיד לאמר
29 שירה על תים ביום זה וילקה ביום זה. רבי אחא בר חנינא אמר, אותו היום ששה בסיון היה,
30 אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מי שעתיד לקבל תורה מהר
31 סיני ביום זה, וילקה ביום זה. בשלמא למאן דאמר בששה בסיון, משפחת לה ג' ירחי. דאמר
32 מר, בשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד משה, ומשבעה באדר ועד ששה בסיון תלתא
33 ירחי. אלא למאן דאמר בעשרים ואחד בניסן, היכי משפחת לה. אותה שנה מעוברת היתה,
34 רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצינו שלם. ו'ותאמר אחתו אל בת פרעה האלך וקראתי
35 לך אשה מינקת מן העברית' ומאי שנא מעבריות, מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצריות
36 בולן ולא ינק. אמר, פה שעתיד לדבר עם השכינה, וינק דבר טמא, והיינו דכתיב 'את מי
37 יורה דעה וגו'', למי יורה דעה ולמי יבין שמועה, לגמולי מחלב ולעתיקי משרים. ו'ותאמר לה בת פרעה לכו וגו'' אמר רבי אלעזר,
38 מלמד שהלכה ברויות בעלמה. רבי שמואל בר נחמני אמר, 'העלמה' שהעלימה את דבריה. ו'ותאמר לה בת פרעה היליכי את
39 הילד הנה' אמר רבי חמא ברבי חנינא, מתנבאה, ואינה יודעת מה מתנבאה, 'היליכי' הא שליכי. ו'אני אתן את שברך' אמר רבי
40 חמא ברבי חנינא, לא דיין לצדיקים שפחזוין להן אבדתן, אלא שנותנין להן שברן. ו'תקח מרים תנביאה אחות אהרן וגו'', אחות
41 אהרן ולא אחות משה. אמר רב עמרם אמר רב, ואמרי לה אמר רב נחמן אמר רב, מלמד שהיתה מתנבאה בשתי אחות אהרן,
42 ואומרת

ביאורים למסכת סוטה דף יב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

53 מלמד שעשתה לו אמו חופת נעורים בהיותו בתיבה, כיון
54 שאמרה, שמה לא אובה לחופתו - להשתתף בחופתו.
55 ויתחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה", שואלת הגמרא, מנא
56 ידעה - מהיכן ידעה בתיה שמילדי העברים הוא, הרי גם בני
57 המצרים הושלכו ליאור. ומשיבה, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, כיון
58 שראתה אותו מהול הבינה כי מירשאל הוא. ומה שאמר 'זה',
59 אמר רבי יוחנן מלמד שנתנבאה שלא מדעתה, והמשמעות
60 בדבריה, ש'זה' - משה נופל ליאור, ואין אחר נופל ליאור מכאן
61 ואילך. והיינו דאמר - והוה שאמר רבי אלעזר, לגבי נביאי עובדי
62 כוכבים, מאי דתיב 'וכי יאמרו אליכם העובדי כוכבים דרשו
63 כמונו אל האבות ואל הירענים המצפצפים והמקנים' - שמכנים
64 את נביאיהם בלשון גנאי, 'מצפצפי' היינו שצופין - רואים שיש
65 סימן, ואינם יודעין מה צופין בסימן זה, רמזהים' היינו שמקנים -
66 מוציאים קול בגרום, ואינן יודעים מה מקנים. ומבארת הגמרא
67 מדוע בטלה הגזירה, שבתחילה כשראו האיציטגנינים, שמושיעין של
68 ישראל במים הוא לזקה - עתיד ללקות במים, עמדו ונזרו ש'כל
69 הכן הילוד היארה תשליכוהו', כדי שאכן ילקה ולא יוכל להושיעו.
70 ולכן בין דשידיה למשה - לאחר שהושלך משה ליאור, אמרו,
71 תו לא חיונו כי ההוא סימנא - איננו רואים יותר סימן זה, ונפילו
72 לגזירתיהו - בטלו את גזרת כל הכן הילוד היאורה תשליכוהו. אך
73 מבארת הגמרא, שוהם - האיציטגנינים אינן יודעין שאין פירוש
74 ראייתם שיענש במים, אלא שעל חטא מי מריבה הוא לזקה שלא
75 יכנס לארץ. וכמו דאמר רבי הוה ברבי חנינא, מאי דתיב 'המה
76 מי מריבה אשר רבו', מהו 'המה', שמשמע שהם אלו שדובר בהם
77 כבר, אלא שראו איציטגניני פרעה שעתידי משה ללקות במים, וסעו
78 שסברו שיענש במים, אך פירוש ראייתם מהו הוא, שעתידי ללקות
79 על חטא מי מריבה, והוה 'המה' - הם הנמים שראו איציטגניני פרעה.
80 והיינו דקאמר משה - כיון שעל ידי משה בטלה הגזרה להשליך
81 הנולדים ליאור, לכן אמר משה 'שש מאות אלף נולדי העם אשר
82 אנכי בקרבנו וגו', מה שאמר ר'גלי' היינו שאמר להן משה לישראל
83 בשבילי, שכיון שהייתי במים סברו המצרים שכבר לקיתי וביטלו
84 גזירתם, ונצלתם בולכם מגזירתם.
85 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים באיזה יום הושלך משה ליאור.
86 רבי חנינא בר פפא אמר, אותו היום שהושלך משה ליאור
87 בעשרים ואחד בנסינו הוה, ולפיכך אמרו מלאכי השרת לפני
88 הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, וכי ראוי שמי שעתידי לזמר
89 שירה על הים ביום זה - כ"א בניסן שהוא יום קריעת ים סוף, וילקה
90 ביום זה. רבי אחא בר חנינא אמר, אותו היום שהושלך משה
91 ליאור, בששה בסינו הוה, ולפיכך אמרו מלאכי השרת לפני
92 הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מי שעתידי לקבל תורה מהר
93 סיני ביום זה, שהרי קבלת התורה היתה בו' סיון, וילקה ביום זה.
94 שואלת הגמרא, בשלמא למאן דאמר שהושלך ליאור בששה
95 בסינו, אם כן משפחת לה ג' ירחי - מובן מה שאמר בפסוק
96 שהצפינה אותו שלשה חודשים מיום לידתו עד שהשליכה אותו
97 ליאור, כיון דאמר מר, בשבעה באדר מת משה, ובשבעה באדר
98 נולד משה, ומשבעה באדר ועד ששה בסינו הם תלתא ירחי.
99 אלא למאן דאמר שהשליכוהו ליאור בעשרים ואחד בנסינו, יוכי
100 משפחת לה, הרי מו' אדר עד כ"א ניסן הם פחות משלושה חודשים.
101 מתרצת הגמרא, אותה שנה שהושלך משה ליאור, שנה מעוברת
102 היתה - שהיו בה שני אדרים, ומשה נולד באדר ראשון, ומה שאמר
103 יתצפנו שלשה חדשים, אינם ג' חדשים שלמים, אלא רובו של
104 ראשון - החודש הראשון היינו מו' אדר עד סוף אדר ראשון, ורובו

1 הניחה אותו באגם - מקום גודלים בו קנים דקים ועצי ערבה על
2 שפת הנהר, וסוף היינו עצי ערבה, ומצינו שנקראים כן פרדתיב
3 'קנה נסוף קמלו' - קנה היינו קנים, וסוף היינו ערבה דקה.
4 עוד כתוב 'ותדר בת פרעה לרחץ על היאר', אמר רבי יוחנן
5 משום רבי שמעון בן יוחי, פסוק זה מלמד שגזירה בת פרעה
6 לרחוץ - להתנקות מגוללי אביה - שירדה לטבול לשם גירות. וכן
7 הוא אמר - מצינו שהשיבה מעונות נקראת רחיצה, שנאמר 'אם
8 רחץ ה' את צאת פגות ציון וגו'. בהמשך הפסוק נאמר 'ונערתיך
9 הלבת על יד היאר וגו'', אמר רבי יוחנן אין הליכה זו אלא לשון
10 מיתה, וכפי שיתבאר שהמיתן גבראל לפי שמיתו בה על שהצילה
11 את משה. וכן הוא אמר - מצינו במיתה לשון הליכה, שאמר עשו
12 'הנה אנכי הולך למות'. בהמשך נאמר 'ותרא את התבה בתוך
13 הסוף', אומרת הגמרא, בין דהו - ראו נערותיה בה בת פרעה,
14 דקא בעו לאצולי למשה - שרוצה בתיה להציל את משה מן
15 היאור, מיתו בה ואמרו לה, נכיריננו, מנהנו של עולם הוא,
16 שכשמלך בשר ודם גזור גזירה, גם אם כל העולם בולו אין
17 מקימין אותה, בניו ובני ביתו מקימין אותה, ואת עוברת על
18 גזירת אביה שאמר להטביעם. בא המלאך גבראל וחקמן בקרקע
19 ומתו.
20 'ותשלח את אמתה ותקחה', נחלקו רבי יהודה ורבי נחמיה מהי
21 אמתה, תו - אחד מהם אמר שהושיטה ידה והביאה את התיבה
22 אליה, וחד אמר ששלחה את שפחתה להביא את התיבה. מבארת
23 הגמרא, מאן דאמר ידה, עטמו הוא משום דתיב 'אמתה', ופירש
24 כפשוטו שאמה היא יד. ומאן דאמר שפחתה, פירש כך מילא
25 בתיב ידה - אם כוונת הפסוק שהושיטה את ידה, היה לו לכתוב
26 'ידה' בלשון התורה בכל מקום, אלא מוכח שפירושו שפחה. שואלת
27 הגמרא, ולמאן דאמר ששלחה את שפחתה, קשה שהא אמרת בא
28 גבראל וחקמן בקרקע ומתו, ואם כן כיצד שלחה שפחה. מתרצת
29 הגמרא, דשייר לה חדא - גבראל השאיר לה שפחה אחת שלא
30 מתה, משום דלאו אורחא דבת מלכא למיקם לחודה - אין דרכה
31 של בת מלך להתהלך לבדה, ושלחה את אותה שפחה. שואלת
32 הגמרא, ולמאן דאמר ששלחה את ידה, ליכתוב - שתכתוב
33 התורה ידה כלשון התורה בכל מקום. מתרצת הגמרא, הא קא
34 משמע לן - לכן נאמר 'אמה', להשמיענו דאשתדכב אישתדכבי
35 - נעשה נס שהתארכה ידה לאמות הרבה כדי שתוכל להגיע לתיבה.
36 דאמר מר לגבי שרוב שרביטו של אחרושור, וכן אתה מוצא
37 שנעשה נס זה באמתה של בת פרעה שנתארכה, וכן אתה מוצא
38 בשני רשעים - שיניו של עוג מלך הבשן שנתארכה, דתיב 'שני
39 רשעים שברת', ואמר ריש לקיש אל תיקרי שברת אלא
40 שריבבתה - שהוארכו שיניו.
41 'ותפתח ותראהו את הילד', שואלת הגמרא, מדוע נאמרו
42 'ותראהו' הרי ותרא מיפעי ליה. ומשיבה, אמר רבי יוסי ברבי
43 חנינא, מה שאמר 'ותראהו' אינו מתיחס לילד, אלא שראתה
44 שכניה עמו. בהמשך הפסוק נאמר 'והנה נער בכח', שואלת
45 הגמרא, מדוע בתחילת הפסוק קרי ליה - נקרא משה 'ילד' שנאמר
46 'ותראהו את הילד', ואילו בהמשך קרי ליה - נקרא משה 'נער',
47 ומשמע שהיה גדול. ומשיבה, תנא, הוא ילד וקולו נער - לעולם
48 היה קטן באיברי כילד, אך נקרא גם 'נער' לפי שהיה קולו חזק של
49 נער. דברי רבי יהודה, אמר לו רבי נחמיה, אם כן - לדברך שהיה
50 קולו כנער בלדותו, נמצא שקולו משונה מאם בני אדם, ועשיתו
51 - החשבתו למשה רבינו שהוא לוי לפעל מום בקולו, ופסול הוא
52 לעבודת השיר. מתרצת הגמרא, אלא כך יש לפרש, מה שנקרא נער,

ביאורים למסכת סוטה דף יג עמוד א מותך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

54 לי בארץ מצרים שמה תקבריני, ואמר רבי יוחנן משום רבי
 55 שמעון בן יהוידק, מה שנאמר ב'ריתי', אין בירה אלא לשון
 56 מכירה, שכן בכפיה הם קורין למכירה 'בירה', נמצא שמכרת אף
 57 חלק זה. אומר להו עשיו, אם אכן מכרתי לכם זאת, הבו לי אינרתיא
 58 - הראו לי שטר המכירה על חלקי במערה. אמרו ליה בני יעקב,
 59 אינרתיא בארעא דמצרים היא - השטר נמצא במצרים. חשבו
 60 האחים ביניהם ומאן נזייל - מי ילך להביאו מארץ מצרים, והחליטו
 61 שניזייל - ילך נפתלי, משום דקליל בי איילתא - הליכתה קלה
 62 ומחירה כשל איל. דכתיב 'נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר',
 63 ודרשו על כך, אמר רבי אבהו אל תקרי 'אמרי שפר', אלא אמרי
 64 ספר - שהביא את שטר המכירה ממצרים. ממשכיה הגמרא
 65 ואומרת, שבאותו זמן, חוששים שהוא פריה דין - בנו של דן בני יעקב,
 66 תמן הוה - היה שם בעת המכירה, ויסקרן ליה אודניה - כבדו אודני
 67 מלשמוע, אמר להו חושים לבני יעקב, מאי האי - מדוע אתם
 68 מתעבבים מלקבור את יעקב, ואמרו ליה קא מעבב האי - עשו
 69 מעבב אותנו עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים ויביא עמו את שטר
 70 המכירה של המערה. אמר להו חושים, ועד דאתי נפתלי מארעא
 71 דמצרים יהא אבי אבא מוטל בפדיון. שקל - נטל חושים קולפתא
 72 - מקל, מתניה - והכה בו ארשיה - על ראשו של עשו והרגו.
 73 ומחמת המכה נתרן - נשרו עיניה - עיניו של עשיו, ונפלו על
 74 אפרעא - רגליו דיעקב. פתחניהו יעקב לעיניה - פתח יעקב את
 75 עיניו ואחרי - וחייך, והיינו דכתיב 'ישמח צדיק כי חוה נקם,
 76 פעמיו ירחיץ בדם הרשע', ולכן שמח יעקב שחזה בנקם שנקמו
 77 בעשו. ובאותה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה, דכתיב 'למה
 78 אשכל גם שניכם יום אחי', ואף על גב דמיתתן של עשיו ויעקב
 79 לא ביום אחד הוא, מכל מקום נחשב ששיכלה את שניהם ביום
 80 אחד כיון שקבורתן ביום אחת הוא.
 81 נאמר ויעל יוסף לקבור את אביו, וכן בשעת חזרתו נאמר 'אחרי
 82 קבור את אביו, הרי שייחס הכתוב את קבורת יעקב ליוסף. שואלת
 83 הגמרא, כיצד הניחוחו אחיו ליטול לבדו את השם של קבורת
 84 אביהם, וכי ואי לא עסק ביה יוסף - אם לא היה יוסף מתעסק
 85 בקבורתו, אחיו לא הוו מעסקי ביה לקבור, והכתיב 'וישא איתו
 86 בניו ארצה פנעו', נמצא שאף שאר האחים התעסקו בקבורת יעקב,
 87 ואם כן מדוע נתנו לו שתיקרא הקבורה על שמו. מתרצת הגמרא,
 88 שאמרו שאר האחים, הניחו לו ליוסף להתעסק בקבורת יעקב יותר
 89 מאיתנו, מפני שקבדו במלכים - כבודו של יעקב שיוסף שהוא מלך
 90 יתעסק בקבורתו, יותר מבדדימות - ממה שנתעסק בו אנו.
 91 שנינו במשנה, מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה בוי'.
 92 תנו רבנן, בא וראה פמה חביבות מצות על משה רבינו, שכל
 93 ישראל בולן נתעסקו בפניה מהמצרים, ששאלו מהם כלי כסף וכלי
 94 זהב, והוא - משה נתעסק במצות - העלאת ארונו של יוסף,
 95 שנאמר 'חכם לב יקח מצות וגו'". ומנן היה יודע משה רבינו
 96 היכן יוסף קבור - שלקח משם עצמותיו, אמרו חז"ל, סרח בת
 97 אשר נשתירה מאותו הדור, והלך משה אצלה, אמר לה משה,
 98 כלום את יודעת היכן יוסף קבור, אמרה לו ארון של מתבת כבד
 99 עשו לו מצרים, וקבעוהו בגילום הנחר - הגדר שממנו כל ארץ
 100 מצרים שותה, ועשו כן כדי שיתקבכו בזכותו מימינו של הנחר. הלך
 101 משה ועמד על שפת נהר הנילוס, אמר לו, יוסף יוסף, הניע העת
 102 שנשבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והניע את קיום
 103 השבועה שהשבעת את ישראל להעלותך לקבורה בארץ הקודש.
 104 אם אתה מראה עצמך שנוכל לקיים שבועתך, מוקב, אך אם לאו,
 105 הרי אנו מנוקין משובעתך, כיון שלא הייתה השבועה אלא אם נוכל
 106 לקיימה. מיד צף ארונו של יוסף על מי הנחר, ונטלו משה. ומבאר

1 ואומרת מרים בנבואה, עתידה אמי שתלך בן שמושיע את
 2 ישראל. וכיון שנולד משה, נתמלא כל הבית בוללה אור, והבינו
 3 כי אכן נולד מושיעו של ישראל, עמד אביה עמרם, ונשקה על
 4 ראשה, ואמר לה, בתי נתקיימה נבואתיך שעתיד לילד לנו
 5 מושיעו של ישראל. אך וכיון שהתלולוהו לואור, עמד אביה
 6 ונשקה - חבט על ראשה, ואמר לה, בתי היכן נבואתיך - משום
 7 שחשב שימות ביאור. והיינו דכתיב 'ותצב אחתו מרחק לדעה
 8 מה יעשה לו', דוקא היא עמדה לראותו היות והייתה בטוחה
 9 שינצל, ועמדה שם כדי לדעה מה יהא בסוף נבואתה - מה יעלה
 10 בסופה.
 11 שנינו במשנה שיוסף זכה לקבור את אביו, וכו'. מבאר הגמרא
 12 עניני קבורת יעקב, ושואלת, מאי שנא מעיקרא - מדוע בתחילה
 13 כשעלו לקבור את יעקב, הקדימו את המצרים ליוסף ואחיו, דכתיב
 14 'ועל יוסף לקבר את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה וגו'',
 15 והדר - ואחר כך נאמר 'ובל בית יוסף ואחיו ובית אביו'. ומאי
 16 שנא ואילו לבסוף - בשעת חזרתם מהקבורה, הקדימו את יוסף
 17 ואחיו למצרים דכתיב תחילה 'וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו',
 18 והדר - ואחר כך נאמר 'ובל העלים אתו לקבר את אביו' -
 19 דהיינו המצרים, כלומר להיפך מכפי שיצאו בתחילה. מתרצת
 20 הגמרא, אמר רבי יוחנן, בתחילה עד שלא ראו המצרים בגבון
 21 של ישראל, לא נהגו בהן כבוד, ולכן הקדימו לצאת לפניהם,
 22 ולבסוף לאחר קבורת יעקב, שראו אז בגבון, נהגו בהן כבוד,
 23 ונתנו להם להקדים ולחזור לפניהם. ומבאר הגמרא מהו הכבוד
 24 שראו בישראל, דכתיב 'ויבאו עד גרן האמר אשר בעבר הירדן
 25 ויספרו שם מספד גדול וכבד מאד', וגורן האמד משמעו שהיה גורן
 26 מאט, וקשה ובי גורן יש לו לאמר - וכי דרך לאסוף אטרין
 27 ולעשות הימנו גורן. לכן אמר רבי אבהו, לא היה זה גורן מאטדים
 28 אלא שהמקום נקרא גורן האטד, מלמד שהקפידו בתיים לארונו
 29 של יעקב, בגורן זה שפקיפם לו אמר של קוצים לשומרו מסביב,
 30 ומי הקיפוהו, שפאו בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה, וחלקו
 31 כבוד ליעקב, שתלו את כתייהם בארונו. והמצרים שראו כבוד זה,
 32 החלו אף הם לנהוג כבוד בבניו. תנא, בולם - בני עשו ובני ישמעאל
 33 ובני קטורה, מתחילה למלחמה באו - להלחם בבני יעקב כדי שלא
 34 יקבר יעקב במערת המכפלה, אך כיון שראו את בתו של יוסף
 35 תלו בארונו של יעקב, נטלו בולן בתיהן ותלאום בארונו של
 36 יעקב. תנא, שלשים וששה בתרים נתלו בארונו של יעקב.
 37 'ויספרו שם מספד גדול וכבד מאד'. תנא מהו ההספד הגדול
 38 והכבד שבעשה, שאפילו הסוסים ואפילו החמורים נעצבו על
 39 פטירתו (מאילו מאילו).
 40 אמרת הגמרא, כיון שהגיעו למערת המכפלה לקבור את יעקב,
 41 אתה עשו, וקא מעבב - עיכב אותם מלקבורו שם, וכן אמר להן
 42 - לבני יעקב, הרי נאמר 'ממרא קרית הארבע הוא הכרון, ואמר
 43 רבי יצחק הטעם שנקראת המערה 'קרית ארבע', לפי שאלו
 44 שנקברו בה ארבע זוגות היו, אדם ותוה, אברהם ושרה, יצחק
 45 ורבקה, יעקב ולאה. וכשמת יצחק נשאר שני קברים אותם ירשנו
 46 שנינו, וכיון שאהו - יעקב, קברה ללאה במערה בדידה - בחלקו
 47 שקיבל בירושה, אם כן, והאי - הקבר דפייש - שנותר, ידי - שלי
 48 הוא. אמרו ליה בני יעקב, הרי ובינתה - מכרת ליעקב את חלקך
 49 במערה שבעה שמכרת את הבכורה. אמר להו עשיו, נהי דפיני
 50 בכיריאתא - אמנם מכרתי את חלק הבכורה, שלא אקבל פי שנים
 51 בירושה, אך פשיטותא - את חלק הפשוט שלי מי זפיני - האם
 52 מכרתי. אמרו ליה בני יעקב, אין - אכן מכרת אף את חלק
 53 הפשיטות במערה, דכתיב שאמר יעקב ליוסף "בקררי אשר בריתי

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יג עמוד א

רש"י

תוספות

1 סרח בת אשר נשתיירה מאותו הדור. תימה והלא מכיר נולדו בימי יעקב
2 והיו מבאי הארץ למה לא שאלם משה הלא הם בניו של יוסף י"ל שסוד
3 הגאולה נסגר לסרח כדאיתא בפירקי ר"א (פיק מח) וכוון שבא משה הלכו קני ישראל אצלה
4 לפי שכבר נכסלו על ידי בני אפרים שיצאו שלשים שנה לפני הקץ ונמלכו עתה בה ואמרה
5 להם מה לישון אמר לכם המושיע הזה אמרו לה
6 פקוד פקדיה אמרה להם א"כ הוא הוא לך הלך
7 גם משה אצלה. מתוספת רבי:
סמליון

1 מאי שנא מעיקרא דאקדמינהו למצרים מקמי אחי יוסף, ומאי שנא לבסוף דכתיבי הוא
2 ואחיו וחדר וכל העולם אתו. וכי דרך לאסוף אטדין ולעשות מהן גרו: שפוקיפין לו אפר.
3 גדר של קוצים: שלשים וששה קתרים. י"ב שישאם וישמענאל וכ"ג אלופים נמנו בעשו.
4 וא"ת כ"ה הן, תימן וקנו נמנו ב' פעמים. וא"ת קרח נמנה ב' פעמים, שני קרח הן, אחד
5 מבני ארלוף ואחד מבני אהליקמה, ומי ל"ה הן
6 וכתרו של יוסף דרי ל"ה קא מעכב. שלא
7 יקברוהו שם: אפר. קרית ארבע שמה שאינה
8 מתוקת אלא ד' זוגות. הך דא"ר יצחק לאו
9 מלתא דעשו היא אלא מגרמא קאמר ליה למימר
10 טעמא דעבוקא, דדריא בן הוה בדברי עשו
11 שאינה מתוקת אלא ד' קרית: איהו. יעקב:
12 קברה ללאה בדידיה. בחלק המגיעו בדכתיבי
13 ושמה קברתי את לאה. וביניתי. בשמכרת
14 הכבורה נתי דבייתי לבבורתי. ולא אטול פי
15 שנים אלא כמדה: פשיטותא מי וביני חלקי
16 בחלק פשוט לא מכרת: א"ל אי. פשיטותין נמי
17 זבנת חלקך במערה זו לגמרי, שפך אמר אבינו
18 בשעת מיתה אשר בריתי לי, ואין פירא אלא
19 לשון מכירה כמו ואברה לי במחשה עשר כסף
20 (ס"ט ג) הו אברה. הוהו אפרו מכירה: יקרין
21 אודיניה. קברו אקינו משמות: מאי האי. למה
22 אינכם קוברין אותה: שקיל גולפיה. מקל. כמו
23 גולפי טובי בלע מאבמי בערין וקו כגו: ואי לא
24 יאעסק ביה יוסף אחיו מי לא הוי מעסקי ביה.
25 כלומר היאך הניחוהו אחיו ליוסף לטול לו את
26 השם לבדו של קבורת אביהם, וכי פרקו מעליהן
27 העל ולא חשו לו, ואם לא נתעסק בו הוא הם
28 לא היו עסקין בו, והכתיב וישאו אותו בניו
29 אלמא אף הם היו עסקין במשאו וקבורתו.
30 ומסקנא כתיב אחר קברו את אביו, תלה הכתוב
31 בו שהוא יקה עקר הקבר: אפרו. אחיו יקרין
32 הניחו לו להתעסק בו כגדר בלגו כבודו. של
33 אבינו במקל יותר מבהדיטות, שיוסף מקל הוא:
34 נתעסקו בבניו. של מצרים: קדי שהתפרכו מימי
35 תמיד לפי שאין ארץ מצרים שותה ממי גשמים
36 אלא ששקהו בשותה יאורים והארצים מנילוט עד
37 טוח המדינה כמה פרסאות. ונילוט עולה ומשקה
38 ומתברך וממלא אותה יאורים ומשקין מתוך
39 השדות. והיינו דכתיב (ק"ג יז) והיה אם לא
40 יעלה מכל משפחות וגו' לא עליהם יהיה הגשם,
41 ואם משפחת מצרים לא תעלה ולא תבא וקבאו
42 ולא עליהם, ואין כתיב כאן הגשם אלא ולא
43 עליהם יהיה אותו גדר שכן שותין ממינו. וינתן
44 בן עדיאל תרגם ולא עליהם תיסק נילוט: ויהי
45 האחר מפיל תקורה וגו'. בתלמודי אלשע כתיב
46 במלכים: והוא שאול השאילוהו לו: תלמידו של
47 משה. ולא שלמד מפיו. אלא תורתו של משה
48 למדו אצלוהו: כפבריתם של מלכים. כקברות של
49 מלכים, ולשון קני הוא:

1 ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל.
2 וכוון שגולד משה, נחמלא כל הבית פולה אור, עמד
3 אביה, ונשקה על ראשה, אמר לה, בתי נתקיימה
4 נבואתיך. וכוון שהמילוחו לאור, עמד אביה ומפחה על ראשה, אמר לה, בתי היכן נבואתיך,
5 והיינו דכתיב ויתמצב אחתו מרחק לדעה מה יעשה לו, לידע מה יהא בסוף נבואתה: יוסף
6 וכה וכו': מאי שנא מעיקרא, דכתיב ויעל יוסף לקבר את אביו ויעלו אותו כל עברי פרעה
7 וגו', והדר וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו. ומאי שנא לבסוף, דכתיב וישב יוסף מצרימה
8 הוא ואחיו והדר וכל העולם אתו לקבר את אביו. אמר רבי יוחנן, בתחילה עד שלא ראו
9 ככבודן של ישראל, לא נהגו בהן כבוד. ולבסוף שראו בכבודן, נהגו בהן כבוד, דכתיב ויבאו
10 עד גרן האמר' וכי גרן יש לו לאטר, אמר רבי אבהו, מלמד שהקפידו פתרים לאורנו של
11 יעקב, כגורן זה שמקופים לו אמר, שבאו בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה. תנא, כולם
12 למלחמה באו, כיון שראו בתרו של יוסף תלו באורנו של יעקב, נמלו פולן בתרין ותלאום
13 באורנו של יעקב. תנא, שלשים וששה פתרים נתלו באורנו של יעקב. ויספדו שם מספד
14 גדול וכבר מאד! תנא, אפילו סוסים ואפילו חמורים (מאלו מאלו), כיון שהגיעו למערת
15 המכפלה, אתא עשו, קא מעכב. אמר להן למרא קרית הארבע הוא חבורן, ואמר רבי
16 יצחק קרית ארבע, ארבע זוגות היו, אדם ותורה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה.
17 איהו, קברה ללאה בדידיה, והאי דפייש, דידי הוא. אמרו ליה, ובינתה. אמר להו, נתי דביני
18 בכירותא, פשיטותא מי וביני. אמרו ליה, אין דכתיב וקברי אשר פריתי לי' ואמר רבי יוחנן
19 משום רבי שמעון בן יהוצדק, אין פירה אלא לשון מכירה, שכן בכרפי תים קורין למכירה
20 'פירה'. אמר להו, הכו לי איגרתא. אמרו ליה, איגרתא בארעא דמצרים היא. ומאן גיזיל גיזיל
21 נפתלי דקליל כי אילתא. דכתיב 'נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר', אמר רבי אבהו, אל
22 תקרי 'אמרי שפר' אלא אמרי ספר. חושים בריה דדן, תמן הוה ויקרין ליה אודיניה, אמר להו
23 מאי האי, ואמרו ליה קא מעכב האי עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים, אמר להו ועד דאתי
24 נפתלי מארעא דמצרים, והא אבי אבא מוטל בבין. שקל קולפא, מחייה ארישיה, נתון עיניה
25 ונפלו אפרעא דיעקב. פתחינהו יעקב לעיניה ואחיו, והיינו דכתיב 'ישמח צדיק כי חוה נקם,
26 פעמיו ירחץ בדם הרשע'. באותה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה, דכתיב 'למה אשפל גם
27 שניכם יום אחד', ואף על גב דמיתתן לא ביום אחד הוא, קבורתן מיהא ביום אחד הוא.
28 ואי לא עסק ביה יוסף, אחיו לא הוה מעסקי ביה, והכתיב 'וישאו אותו בניו ארצה פנעו'.
29 אמרו הניחו לו, כבודו כמלכים יותר מבהדיטות: מי לנו גדול מיוסף כו': תנו רבנן, בא
30 וראה פמה כתיבות מצות על משה רבינו, שקל ישראל פולן נתעסקו בפניה והוא נתעסק
31 במצות, שנאמר 'הכם לב יקח מצות וגו''. ומינן הוה יודע משה רבינו היכן יוסף קבור, אמרו,
32 סרח בת אשר נשתיירה מאותו הדור, הלך משה אצלה, אמר לה, כלום את יודעת היכן
33 יוסף קבור, אמרה לו, ארון של מתכת עשו לו מצרים, וקבעוהו בנילוט הנחר כדי שיתברכו
34 מימיו. הלך משה ועמד על שפת נילוט, אמר לו, יוסף יוסף, הגיע העת שנשבע הקדוש
35 ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה השבועה שהשבעת את ישראל. אם אתה מרצה עצמך
36 מוטב, אם לאו, הרי אנו מנוקין משבועתך. מיד, צף ארוננו של יוסף, ואל תחמה היאך ברול

37 צף, שהרי כתיב ויהי האחד מפיל תקורה ואת הברול נפל אל המים וגו', אהה ארוני והוא שאול ויאמר איש האלהים אנה נפל
38 ויראהו את המקום ויקצב עץ וישלך שמה ויצף הברול. והלא דברים קל וחומר, ומה אלשע תלמידו של אליהו, ואלהיו תלמידו
39 של משה, צף ברול מפניו. מפני משה רבנו, על אחת כמה וכמה. רבי נתן אומר, כקברניט של מלכים היה קבור, הלך משה ועמד
40 על קברניט של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנשבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל,
41 אם אתה מרצה עצמך מוטב, ואם לאו, הרי אנו מנוקין משבועתך, באותה שעה נודעו ארוננו של יוסף, נמלו משה והביאו אצלו.
42 וכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר היו שני ארונות הללו, אחד של מת ואחד של שכינה, מהלכין זה עם זה, והיו עוברין ושכין
43 אומרים, מה חיבן של שני ארונות הללו. אמרו, אחד של מת ואחד של שכינה. וכי מה דרבו של מת להלך עם שכינה. אמרו,
44 כיים

סוטה. פרק ראשון - המוקנא דף יג עמוד ב

תוספות

רשי"י

קצו זה מה שכתוב בזה. אגדה זו מפורשת במכילתא בפרשת וחי בשלח פרעה, כתיב בזה אנכי וכתוב בזה התחת אלהים אנכי, כתיב בזה לא יהיה לך האלהים אני ירא, לא תשא - חי פרעה, זכור את יום השבת - וטבח טבח וזבחן, ואין זה אלא יום השבת, וכן הוא אומר וזכינו את אשר יביאנו, וכן כל עשרת הדברות, לא תשא את אחיך בלבבך, לא תקם ולא תטר, וחי אחיך עמך: ואי לא איעסק ביה משה וכו'. כלומר היאך הניחו ישראל למשה להתעסק בו לבדו, וכי לא חשו לשבועה, ואם לא נתעסק בו משה לא היו הם מתעסקין; הכתיב וכו'. אלמא לאחר שנפטר משה בערבות מואב נתעסקו בהן ישראל והעבירים את הדרך; וחי אי לא היו מתעסקין ביה ישראל. לאחר שנפטר משה בניו מי לא היו מיעסקי ביה, והיאך הניחו בניו את שאר העם להתעסק בו והכתיב בשבטם ויהיו לבני יוסף לנתלה וגו', אלמא בנתלתם קברוהו דכתיב יהיה עליהן; אפרו. בניו בעצמם, הניחו לו שיתעסקו בו כל ישראל; כבודו כמרבית יותר ממשפטיו, וישראל אמרו בעצמם בעוד משה קים, הניחו שיתעסק בו משה לבדו, כבודו בגדולים יותר ממשפטיו; כדכתיב וישלחוהו מעמק כפרון ויבא שבמה, ושם היו רועין, ודודן איהו מקוב. והאי דכתיב (ס) ויאמר האיש נסעו מזה וגו' כך אמר לו, אהה אומר את אחי אנכי מבקש, סע מן הארצה הזאת ואין מחזיקין עצמך כאחין לה, כי שמעתי אומרים נלכה ונבקש דתות ודינין היאך להמיתו אם יבא אצלנו הקא כתיב ויבא משה. ולא שאר העם: אף מורידין אותו מנדלתו. מן השמים למתחיל ואינו גומר, אלא אם כן נאנס במשה שמת בעבר הדרך; ויבא הודה. שהוא התחיל בהצלת יוסף כשאמר מה בצע ולא נגמר; נקרא יוסף עצמות כתיבו. שאמר והעליקם את עצמותי מזה ועודנו חי; שהוריד אצמניי פרעה מנדלתו. כשפרת את החלום והם לא ידעו לפתור; לעצמו. למשכב זכור מתוך פי; פרעו. היינו סרוס ויתרא: בא גבריאל וסרוס לא גרס; ברב בישא. את בני מחלקוהו, רב לבם בני לוי, ונקב"ה מדרקל עם הצדיקים בחוט השערה ונגעש באותה מדה; רב יש לה. הגיע מלכותו של יהושע, ואין לה מלכות נוגעת בהקדמתו; ד"א רב לוי דף, אל תרבה בבקשה, שלא יאמר הרב כמה קשה שאינו שומע לתלמיד, ותלמיד כמה סבוק, מפניו. ולשון תקימה הוא כה, היו מקרבין בו לשא את בני אבותו בגדרים (ו) מנא, היו מקרבין בו שיאכל עמו בשבועות (ו) מנא; לפום גמלא שיתנא. לפי כח הגמל מרבין במשא, אף כאן לפי צדקתו מדרקדק אחריו; היום קלאו. ביום זה נולדתי; לא גם ליה. לא ברח להלוותי כחה דיו ויגי. שני זוגות, שני כברים היו, בהתהלת היום למשה וסופו ליהושע; ככנפי השכינה. ככנף לבוש הודה; מי יקום לי עם מרעים; להוכיחם לשמי; פשר דבר. שהיה יודע לעשות פשרה ביני ובין בני סמליון; שם חכם; סימן בתוך סימן; כלומר סימנים הרבה, בארץ מואב בניא מול בית פוער, ואעפ"כ לא ידע וגו'.

סמליון 1. אומר. פי ר"ח אית דאמרי מלאך 1
ואית דאמרי שם חכם. ערוך; 2
מפני 3
2. **קיים זה כל מה שכתוב בזה. ואי לא עסיק ביה משה,**
ישראל לא הוו מיעסקין ביה, והכתיב 'ואת עצמות
יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם'
ותו, אי לא איעסקו ביה ישראל, בניו לא הוו מיעסקי ביה, והכתיב 'יהיו לבני יוסף לנתלה'
אפרו, הניחו לו, כבודו כמרבית יותר ממשפטיו. ותו אפרו, הניחו לו, כבודו בגדולים יותר
ממשפטיו. 'קברו בשכם' מאי שנא בשכם. אמר רבי הקא ברבי חנינא, משכם גבבוהו, ולשכם
נחזיר אבדתו. קשו קראי אהררי, כתיב 'ויקח משה את עצמות יוסף עמו', וכתיב 'ואת
עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל וגו'. אמר רבי הקא ברבי חנינא, כל העושה דבר ולא
גמר, ובא אחר וגמר, מעלה עליו הכתוב על שגמרו, כאילו עשאו. רבי אלעזר אומר, אף
מורידין אותו מגדולתו, דכתיב 'ויהי עת ההיא ויבא הודה'. רבי שמואל בר נחמני אמר,
אף קובר אשתו ובניו, דכתיב 'ותמת בת שוע אשת יהודה וגו' וכתיב 'וימת ער ואונן'.
אמר רב יהודה אמר רב, מפני מה נקרא יוסף עצמות בתייו, מפני שלא מיחה בכבוד אביו,
דקאמר ליה 'עכרדך אבינו', ולא אמר להו ולא מידי. ואמר רב יהודה אמר רב, ואיתמא
רבי הקא ברבי חנינא, מפני מה מת יוסף קודם לאחיו, מפני שהנהיג עצמו פרבנות: 'ויוסף
הווד מצינמיה' אמר רבי אלעזר, אל תיקרי 'הורד' אלא 'הוריד', שהוריד אצמנייניי פרעה
מגדולתו. 'ויקנהו פוטיפר סרים פרעה' אמר רב, שקנאו לעצמו (בא גבריאל וסרוס) בא
גבריאל ופרעו, מעיקרא כתיב 'פוטיפר', ולבסוף 'פוטיפרע'; מי לנו גדול ממושה וכו'; ויאמר
ה' אלי רב לך' אמר רבי לוי, ברב' בישר, ברב' בישרוהו. ברב בישר, רב לבם. ברב
בישרוהו, רב לך. דבר אחר, רב לך' רב יש לך, ומנו יהושע. דבר אחר, רב לך, שלא
יאמר, הרב כמה קשה ותלמיד כמה סבוק, וכל כך למה, תנא דבי רבי ישמעאל, לפום
גמלא שיתנא: 'ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום' שאין תלמוד לומר 'היום',
היום מלאו ימי ושנותי. ללמוד שנתקדוש ברוך הוא משלים שנותיהם של צדיקים, מיום ליום
ומחדש לחדש, דכתיב 'את מספר ימיו אמלא'. 'לא אוכל עוד לצאת ולבוא', מאי 'לצאת
ולבוא', אילימא לצאת ולבא ממש, והכתיב 'וימשה בן מאה ועשרים שנה במתו לא גם להו',
וכתיב 'ועל משה מערכת מואב אל הר נבו', ותניא שתיים עשרה מעלות היו שם ופסען
משה בפסיעה אחת. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, 'לצאת ולבוא' בדברי
תורה, מלמד שנסתחמו כמנו שיערי חכמה. 'וילך משה ויהושע ויתכבו פאהל מועד' תנא,
אותה שבת של דיו זוגי היתה, נמשלה רשות מזה וניתנה לזה. (ותנא) אמר רבי יהודה,
אילימא מקרא פתוב אי אפשר לאומרו. היכן משה מת, בחלקו של ראובן, דכתיב 'ועל
משה מערכת מואב אל הר נבו', ונבו בחלקו של ראובן קיימא, דכתיב 'ובני ראובן בנו וגו'
'ואת נבו וגו', (נבו ששם מתו ג' נביאים משה ואהרן ומרים), והיכן משה קבור, בחלקו של
גד, דכתיב 'ויבא ראשית לו וגו', ומחלקו של ראובן עד חלקו של גד כמה היו, ארבעה
מילין, אותן ארבעה מילין מי הוליכו, מלמד שהיה משה מופל ככנפי שכינה, ומלאכי השרת
אומרים 'צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל, והקדוש ברוך הוא אומר 'מי יקום לי עם
מרעים מי יתיצב לי עם פעלי און'. ושמואל אמר, מי כהחכם, ומי יודע פשר דבר'. ורבי יוחנן אמר, 'החכמה מאין תמצא'. ורב
נחמן אמר, 'וימת שם משה וגו'. סמליון אמר, 'וימת שם משה', ספרא רבה ד'ישראל. תניא רבי אלעזר הגדול אומר, שנים עשר
מיל על שנים עשר מיל, כנגד מחנה ישראל, בת קול משמיע ואומר 'וימת משה' ספרא רבה ד'ישראל. ויש אומרים לא מת משה,
כתיב הקא 'וימת שם', וכתיב התם 'ויהי שם עם ה'", מה להלן עומד ומשמש, אף כאן עומד ומשמש. 'ויקבר אתו בני בארץ
מואב מול בית פוער' אמר רבי ברכיה, סימן בתוך סימן, ואפילו הכי 'ולא ידע איש את קברתו', וכבר שלחה מלכות הרשעה, אצל
נסמרא

ביאורים למסכת סוטה דף יד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מבון המאור"

מספרך וגו', הרי שהסכים למות למענם. ומה שנאמר ואת פשעים
 נמנה, היינו שנמנה עם מתי מדבר וראוי לו לחלוק אתם את
 השכר, לפי שנמנה למות אתם במדבר, וזה היה בעבורם, כמו
 שנאמר ויתעבר בי ה' למענכם. ומה שנאמר והוא הטא רבים
 נשא, שנשא על עצמו עון ישראל, בכך שביפר על מעשה העגל.
 ומה שנאמר ולפשעים יפגיע, היינו שביקש רחמים על פושעי
 ישראל שיחזור בתשובה ויכופר להם עונותם, ואין לשון פגיעה,
 אלא אחת מלשונות התפלה, שנאמר ואתה אל תתפלל בעד
 העם הזה ולא תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בה, הרי
 שפגיעה אף היא מלשונות התפילה.

הדרן עלך המקנא לאשתו

היה מביא - פרק שני

בפרשת סוטה נאמר 'הביא האיש את אשתו אל הכהן והביא את
 קרבנה עליה', כלומר שמצוה על הבעל להביא את מנחת אשתו
 סוטה, ומבארת המשנה את סדר הבאת מנחת סוטה ובמה חלוק דינה
 משאר המנחות.
 משנה. ה'יה הבעל מביא את קרבן מנחתה של אשתו לבית
 המקדש, שנאמר 'הביא את קרבנה עליה, בתוך כפיפה מצרית -
 בסל של נצרי דקל ורדים הגדלים סביב הדקל, ונותנה על ידיה של
 האשה בהגיעו לבית המקדש כדי ליגעה.
 ואלו הן החילוקים בין מנחת סוטה לשאר המנחות, כל המנחות,
 תחילתן - כשמביא את המנחה מביתו וסופן - כשמביא לעזרה
 בקלי שרת - המנחה נתונה בכלי חשוב שראוי להיות כלי שרת, וזו
 - מנחת סוטה תחילתה - כשמביאה מביתו, מביאה בכפיפה מצרית
 - סל מנצרי דקל שאין ראוי לעשות ממנו כלי שרת, וסופה -
 כשמביאה לעזרה לעשות בה סדר הקרבנה. לפני הקמיצה מניחה
 בקלי שרת. כל המנחות מעוניות שמן ולבונה - שנאמר ויצק
 עליה שמן ונתן עליה לבונה, וזו אינה מעוינה לא שמן ולא לבונה
 - שנאמר לא יצוק עליו שמן ולא יתן עליו לבנה וגו'. כל המנחות
 מלבד מנחת העומר פאות מן החמין - שנאמר סלת חיטים
 תעשה אותם, וזו פאה מן השעורים - שנאמר עשירית האיפה קמח
 שעורים. מנחת העומר אף על פי שפאה מן השעורים אינה דומה
 למנחת סוטה, שיהא היתה פאה גרש - מהמובחר ומנופה
 שבשעורים, שהיו מנפים את הקמח ב"ג נפה עד שנעשה כעין סלת
 חיטים, וזו - מנחת סוטה פאה קמח - מעורב הקמח עם קליפת
 השעורה. רבן גמליאל אומר הטעם שמנחת סוטה באה מקמח
 שעורים הוא, שששם שמעשיה מעשה בתהום - שהפקירה עצמה
 לתשמש למי שאינו בן זוגה כך קרבנה עשוי משעורים שהם מאכל
 בתהום.
 נמרא מבארת הגמרא תניא אבא חנין אומר משום רבי אליעזר
 (ובל כף למה) מפני מדי אמרה התורה להניח את המנחה על ידי
 האשה, כדי שתהיה לטוטה יגיעה בחבאת הקרבן,
 והטעם שרצתה התורה ליגעה הוא כדי שתחזור בה מחמת היגיעה
 מדבריה ותודה שזינתה, ולא תיבדק על ידי המים המאררים שיגרמו
 לה למות. ויש ללמוד מכאן, שאם בכה חסה תורה על עוברי
 רצוננו - שהרי חסה על האשה שזינתה ועברה על רצוננו של מקום,
 קל וחומר שחסה על עושי רצוננו. שואלת הגמרא ומאי שהטעם
 שרצתה התורה שתחזור בה ולא תיבדק משום דחקה הוא, דילמא
 רצתה התורה שתחזור בה כי היכי דלא יצטרכו להכין את המים
 המאררים ותיפתק כנגלה ששם ה' כתוב בה. עונה הגמרא, רבי
 אליעזר אינו יכול ללמוד שעושים כן כדי שלא תימחק המגילה,
 משום ששקבר

נקטרא - מושל של בית פעור, ואמרו לו, הראנו היכן משה קבור.
 ולא הצליחו למצוא מקום זה, שבשעמרו למעלה, נדמה היה להם
 שמקום קבורתו למטה, ובשעמדו למטה, נדמה היה להם שהוא
 קבור למעלה. ואף שחלקו לשתי ביתות - קבורות, אותן
 שעומדים למעלה, היה נדמה להן מקום קבורתו למטה, ואתן
 שעמדו למטה, נדמה היה להן שהוא קבור למעלה, לקיים מה
 שנאמר במקרא ולא ידע איש את קברתו. רבי חמא ברבי חנינא
 אמר, אף משה רבינו בעצמו אינו יודע היכן הוא קבור, דבתיב
 הקא - בפרשת קבורתו ולא ידע איש את קברתו, ובתיב התיב
 'ואת הקרבה אשר ברך משה איש האלהים', הרי שמשוה נקרא
 איש, וראיה שאף הוא לא ידע מקום קבורתו.
 ואמר רבי חמא ברבי חנינא, אף שלא זכה ליכנס לארץ ישראל
 בחייו, מפני מה לא העלו את עצמותיו לארץ ישראל כדרך שהעלו
 את עצמותיו של יוסף, אלא קבר משה אצל בית פעור. וביאר
 שעשו כן כדי לכפר על מעשה - חטא של פעור, שחטאו בבנות
 מואב. ואמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דבתיב 'אחרי ה'
 אלהים תלכו', שמשמעותו ללכת בקרבת ה', וכי אפשר לו
 לאדם להלך אחר שכינה, והלא כבר נאמר כי ה' אלהיך אש
 אכלה הוא, ואם כן לא ניתן לילך אחריו. אלא כך היא כוונת
 הפסוק, שצריך האדם להלך אחר מדותיו של הקדוש ברוך הוא
 - לנהוג כמדותיו. והיינו, מה הוא - הקבה מלביש ערומים,
 דבתיב 'ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם',
 אף אתה התנהג כן והלבש ערומים, וכן כפי שתקדוש ברוך הוא
 ביקר חולים, דבתיב בבואו לבקר את אברהם אחר מלחתי 'ורא
 אליו ה' פאלוני מרמא', אף אתה בפקר חולים. וכן מה תקדוש
 ברוך הוא ניחם אבלים, דבתיב 'ויהי אחרי מות אברהם ויבך
 אלהים את יצחק בגו' - שניחמו על אביו וברכו אלוקים ברבת
 אבלים, אף אתה נחם אבלים. וכן מה תקדוש ברוך הוא קבר
 מתים, דבתיב 'ויקבר אתו בני', אף אתה קבור מתים.
 כיון שהוכירה הגמרא שהלביש הקב"ה את אדם וחווה בכתנות עור,
 דנה הגמרא מהם הכתנות עור שהלבישם. וחלקו בזה רב ושמואל,
 חד - אחד מהם אמר, שהיו מדבר הקא מן העור - צמר, וחד אמר
 שהיה זה פשתן, ונקרא כן לפי שהוא דבר שהעור הנהה ממנו
 שלובשים אותו סורך לעור. דרש רבי שמלאי, התורה בתחילתה
 עוסקת במילות חסדים, וסופה עוסקת בסדים, תחילתה
 גמילות חסדים, שנכתב שעשה הקב"ה חסד לאדם וחווה, דבתיב
 'ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם', וסופה
 עוסקת בגמילות חסדים, דבתיב 'ויקבר אתו בני'.
 דרש רבי שמלאי, מפני מה נתאזה משה רבינו ליכנס לארץ
 ישראל, וכי לאכול מפריה הוא צריך, או לשבוע משובה הוא
 צריך. אלא קא אמר משה בתפלתו ובקשתו ליכנס לארץ, הרבה
 מצות נצטוו ישראל, ואין מתקיימן - חלק מהן אלא בארץ
 ישראל, לכך אכנס אף אני לארץ, כדי שיתקיימו המצוות כולן
 על ידי. אמר לו הקדוש ברוך הוא, כלום מה שאתה מבקש לקיים
 המצוות התלויות בארץ, אין זה אלא בכדי לקבל שכר עליהם, אם
 כן מעלה אני עליך פאלו עשיתם ותקבל שכר עליהם. שנאמר
 'לבן אחלק לו כרבים, ואת עצומים יחלק שלל, תחת אשר
 הערה למות נפשו, ואת פשעים נמנה, והוא חמא רבים נשא,
 ולפשעים יפגיע', ונדרש מקרא זה לגבי משה, לבן אחלק לו -
 שכרו כרבים, יכול - שמא תאמר שיהיה שכרו רק באחרונים, ולא
 בראשונים - האבות, תלמוד לומר ואת עצומים יחלק שללי -
 שמתן השכר יהיה באברהם יצחק ויעקב, שהיו עצומים בתורה
 ובמצות. ומה שנאמר 'תחת אשר הערה למות נפשו', הוא לפי
 שמיסר משה את עצמו למיתה בעבור ישראל, שנאמר - לאחר
 חטא העגל אמר משה, 'ועתה אם תשא חטאתם, ואם אין מחני נא

1 **גִּסְטָרָא**, מושל, כמה שאמר קמוס דוכוס ושלטון, וחברו ריהטון קורטון גסטרא ופלטת דף
 2 נא: ויברך אלהים את יצחק. ויחמו על אביו וברכו ברכת אבליהם: דבר הכא מן העיר. של
 3 צמר הוא: שהעיר נהנה מפניו. של שפתן שאדם לובש סמוך לעור: תחלתו גמילות חסדים.
 4 הלביש ערמים: ולפושעים יפגוע, בשביל פושעים הפגיע: הערה: הריק

הדרן עלך המקנא

1 **גִּסְטָרָא** של בית פעור, הראנו היכן משה קבור. עמרו
 2 למעלה, נדמה להם למטה. למטה, נדמה להם
 3 למעלה. נחלקו לשתי פיתות, אותן שעומדים למעלה,
 4 נדמה להן למטה. למטה, נדמה להן למעלה, לקיים
 5 מה שנאמר 'ולא ידע איש את קברתו'. רבי חמא
 6 ברבי חנינא אמר, אף משה רבינו אינו יודע היכן
 7 קבור, פתיב הכא 'ולא ידע איש את קברתו', ופתיב
 8 התם 'ואת הקרבה אשר ברך משה איש האלהים'.
 9 ואמר רבי חמא ברבי חנינא, מפני מה נקבר משה
 10 אצל בית פעור, כדי לכפר על מעשה פעור. ואמר
 11 רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב 'אחרי ה' אלהיכם
 12 תלכו', וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכניה, והלא
 13 כבר נאמר 'פי ה' אלהיך אש אכלה הוא', אלא להלך
 14 אחר מדותיו של הקדוש ברוך הוא. מה הוא מלביש
 15 ערומים, דכתיב 'ועש ה' אלהים לאדם ולאשתו
 16 פתנות עור ובלבשם', אף אתה הלביש ערומים.
 17 הקדוש ברוך הוא ביקר חולים, דכתיב 'ורא אליו ה'
 18 באלוני מברא', אף אתה ביקר חולים. הקדוש ברוך
 19 הוא ניהם אבליהם, דכתיב 'ויהי אחרי מות אברהם
 20 ויברך אלהים את יצחק בנו', אף אתה נהם אבליהם.
 21 הקדוש ברוך הוא קבר מתים, דכתיב 'ויקבר אתו

הדרן עלך המקנא

5 **הָיָה** מביא את מנתתה. הבעל, בדכתיב
 6 והביא את קרבה עליה וגו' (מקדף סו)
 7 כפיפה מצרית. של של נציך דקל, ורדים שגדלך
 8 סביב הקל: כדי ליגעה. במקרא מפרש טעמא:
 9 תחלתן וסופן. השתא משמע כשמביאה מביתו
 10 מביאה בכלי שרת לעורה: וסופה בכלי שרת
 11 קדם קמריצה: כל המנחות מעונות שמן ולבונה.
 12 בדכתיב ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה ויחלל
 13 טו. ולקמיה פריך והאיכא מנתת חוטא: וזו אינה
 14 מעונה. דכתיב בה לא יצוק עליה שמן וגו' (מקדף
 15 סו) גאות מן החטין. דכתיב סלת חטים תעשה
 16 אותם (מנחות טו) מנתת העקר פאה מן שעורים.
 17 במסכת מנחות (דף סח) לפיין לה מקרא: פאה
 18 גרש. דכתיב גרש כרמל תקריב את מנתת
 19 בכוריתך ויחלל טו. ובמסכת מנחות (דף סח) אמרין
 20 במנחת העומר הכתוב מדבר: גרש. בשעורים
 21 מקבר שבן, מנפה בריג נפה בעין סלת חטים:
 22 קמה. הכל מערב כמו שנטחן: גמי וכל כך לפיה
 23 למה אנו טורחין ליגעה: על עוברי רצונו. שאם
 24 זנתה עברה על רצונו של מקום ורוצה שתודה
 25 שלא תיבדק. קסבר. האי תנא דאמר משום
 26 דחסה הוא:

5 **מביא** את מנתתה. אין סדר המשנה וסדר
 6 הפרשה מכוונן שהרי כך סדר הפרשה
 7 קינא לה ונטרה מעלה האשה ומביא את
 8 מנתתה הכותן מביא פילי של חרס ונותן לתוכו
 9 חצי לוג מים מן הכיור ונותן בו עפר מעמיד
 10 האשה בשער נקנור ואוחז בבגדיה וסותר את
 11 שערה ונותן את המנתה על ידיה וביד הכותן מים
 12 המרים ומשביע ומתנה עמה וכותב את המגילה
 13 ומוחק ומשקה ונטל מנתת מתוך כפיפה מצרית
 14 ונותן לתוך כלי שרת מניף ומגיש קומץ ומקטיר
 15 ולא ידענו למה שינה התנא הסדר ואם סדר
 16 התנא דוקא או סדר הפרשה:
 17 **כדי** ליגעה. שהרי היתה נטונה על ידה עד גמר
 18 כל הסדר כדי שתחזור ותודה ולא שייך
 19 למימר דרדיש טעמא דקרא אלא היכא דנפקא לן
 20 מינה מידי דמריב מיניה וקרא טמנא כתיב וכולל
 21 הכל ואנו דורשין טעמו ואומרים זהו הטעם של
 22 פסוק הויאל וטעמו בשביל כך איכא דוקא בנזק
 23 לא תחבול בגד אלמנה משמע בין עניה ועשירה
 24 וקאמר ר"ש טעמא דקרא שאם אתה ממשכן
 25 אותה אתה משיא לה שם רע כשבינותיה מתוך
 26 שאתה משיב לה העבות ונאמר עניה דוקא אין
 27 ממשכנן אותה וכ"מ דף קמ"ו.
 28 **אי**

22 בני, אף אתה קבור מתים: 'פתנות עור' רב ושמואל, חד אמר דבר הכא מן העור, וחד אמר דבר שהעור נהנה מפניו. דרש
 23 רבי שמלאי, תורה תחלתה גמילות חסדים, וסופה גמילות חסדים. תחילתה גמילות חסדים, דכתיב 'ועש ה' אלהים לאדם
 24 ולאשתו פתנות עור ובלבשם', וסופה גמילות חסדים, דכתיב 'ויקבר אתו בני'. דרש רבי שמלאי, מפני מה נחאזה משה רבינו
 25 ליבנם לארץ ישראל, וכי לאכול מפרה הוא צריך, או לשבוע ממוכה הוא צריך. אלא כך אמר משה, הרבה מצות נצטוו ישראל,
 26 ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל, אכנס אני לארץ, כדי שתקיימו כולן על ידי. אמר לו הקדוש ברוך הוא, כלום אתה מבקש
 27 אלא לקבל שכר, מעלה אני עליך פאלו עשייתם, שנאמר 'לכן אחלק לו ברים', ואת עצומים יחלק שלל, תחת אשר הערה
 28 למות נפשו, ואת פשעים נמנה, והוא חטא רבים נשא, ולפשעים יפגע, 'לכן אחלק לו ברים', יכול פאחרונים ולא פראשונים,
 29 תלמוד לומר 'ואת עצומים יחלק שלל' פאברהם יצחק ויעקב, שהן עצומים בתורה ובמצות. 'תחת אשר הערה למות נפשו',
 30 שפסר עצמו למיתה, שנאמר 'אם אין מחני נא וגו'.' 'ואת פשעים נמנה', שנמנה עם מתי מדבר. 'והוא חטא רבים נשא', שפיפר
 31 על מעשה העגל. 'ולפשעים יפגע', שביקש רחמים על פושעי ישראל שיחזרו בתשובה, ואין 'פגיעה' אלא תפלה, שנאמר 'אתה
 32 אל תפלה בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בה':

הדרן עלך המקנא לאשתו

היה מביא - פרק שני

33 **משנה**. היה מביא את מנתתה בתוך כפיפה מצרית ונותנה על ידיה כדי ליגעה. כל המנחות תחילתן וסופן בכלי שרת, וזו תחלתה
 34 בכפיפה מצרית וסופה בכלי שרת. כל המנחות מעונות שמן ולבונה, וזו אינה מעונה לא שמן ולא לבונה. כל המנחות פאות
 35 מן החטין וזו פאה מן השעורין. מנתת העומר אף על פי שבאה מן השעורין, היא היתה פאה גרשה, וזו פאה קמה. רבן גמליאל אומר, פשם
 36 שפושעיה מעשה בהמה כך קרבה מאכל בהמה. **גמרא** תניא אבא חנין אומר משום רבי אליעזר, (וכל כך לפיה) כדי ליגעה כדי שתחזור
 37 בה. אם פכה חסה תורה על עוברי רצונו, קל וחומר על עושי רצונו. וממאי משום דחסה הוא, דילמא פי חיכי דלא תימחק מגילה, קסבר
 38 משקה

סוטה. פרק שני - היה מביא דף יד עמוד ב

תוספות

משום מגילה הא אימחיקא. היה קשה לרבי האמרי לעיל (ו: ד) דלאחר שנמחקו מגילתה מאיימן עליה שתשתה ונראה דעל כרחק את לן למימר ד"א לית לה אים שתשתה אפי' אחר מחיקת מגילה ומדלא פריך נהי דמשקה ואחר מקריבה אימא דלאחר מחיקה לאלתר היה נוטל הנחנה מעל ידיה ש"מ דפשיטא ליה דעד שעת הקרבה היה מניחה על ידיו אם כן למאן דאמר מאיימן עליה שתשתה את לן למימר דסבירא ליה מקריב מנחתה ואח"כ שותה דכבר נקרבה טעונה

משקה ואחר קד מקריב את מנחתה, דאי משום מגילה הא אימחיקא לה: פל המנחות כו': ורמיהו, סדר מנחות פ"ג, אדם מביא מנחה מתוך ביתו בקלות של כסף ושל זהב ונתנה לתוך כלי שרת ומקדישה בכלי שרת, ונתן עליה שמנה ובלבנותה ומולכה אצל בהן, וכהן מולכה אצל מונבם ומגישה בקרן דרומית מערבית פגנדר חודה של קרו, ודיו. ומסלק את הלבונה לצד אחד וקומץ ממקום שנתרבה שמנה, ונתנו לתוך כלי שרת ומקדשו בכלי שרת ומלקט את לבנותה ונתנה על גביו (ומעלה אותו לגבי מונבם) ומעלהו ומקטרו בכלי שרת ומולחו ונתנו על גבי האשיש. קרב הקומץ, שריה נאכלין ורשאין הבהנים ליתן לתוכה יין ושמן ודבש, ואין אסורין אלא מלחמין. קתני מיהא, בקלות של כסף ובקלות של זהב. אמר רב פפא, אימא בכלים הראויין לכלי שרת, מפל דכפיפה מצרית לא חויה. כמאן, דלא קרבי יוסי קרבי יהודה, דתניא כלי שרת שששאן של עין, רבי פוסל ורבי יוסי קרבי יהודה מכשיר. אפילו תימא רבי יוסי קרבי יהודה, אימר דאמר רבי יוסי קרבי יהודה בחשובין, בפחותין מי אמר. וכי לית ליה לרבי יוסי קרבי יהודה 'הקריתו נא לפחתך': ונתנה לכלי שרת ומקדישה בכלי שרת: שמעת מינה, כלי שרת אין מקדישין אלא מדעת. אימא, נתנה בכלי שרת לקדישה בכלי שרת: ונתן עליה שמנה ובלבנותה: ששאמר ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה: ומולכה אצל בהן: דכתיב 'והביאה אל בני אהרן וגו': וכהן מולכה אצל מונבם: דכתיב 'והגישה (אצל) [אל] המונבם: מגישה בקרן דרומית מערבית פגנדר חודה של קרן ודיו. מנלן, דכתיב 'וואת תורת המנחה תקרב אתה בני אהרן לפני ה' אל בני המונבם, ותניא, לפני ה', יכול בפערה, תלמוד לומר 'אל בני המונבם'. אי אל בני המונבם, יכול בדרום, תלמוד לומר 'לפני ה'. הא ביצה, מגישה בקרן דרומית מערבית פגנדר חודה של קרן, ודיו. רבי אלעזר אומר, יכול ויגישנה במערכה של קרן או לדרומה של קרן, אמרת כל מקום שאמה מוצא שני מקראות, אחד מקיים עצמו ומקיים דברי חבירו, ואחד מקיים עצמו ומכבד דברי חבירו, מניחין את שמקיים עצמו ומכבד חבירו, ותופסין את שמקיים עצמו ומקיים חבירו, כשאתה אומר 'לפני ה' בפערה, ביטלתה אל בני המונבם' בדרום, וכשאתה אומר 'אל בני המונבם' בדרום, קיימתה 'לפני ה' בפערה. הא ביצה, מגישה לדרומה של קרן. והיכן קיימתה, אמר רב אשי, קסבר האי תנא, כוליה מונבם בצפון קאי. מאי ודיו, אמר רב אשי, איצטרך, סלקא דעתך דאמינא, תיבעי הגשת מנחה גופה, כמשמע לן. ואימא הכי נמי, אמר קרא 'והקרובה אל הפהן וגו' והגישה אל המונבם' מה הקרבה אצל בהן בכלי, אף הגישה אצל מונבם בכלי: ומסלק את לבנותה לצד אחד: כי היכי דלא תקמוץ בהרי מנחה, פדתן קמץ ועלה בידו צרור או גרר מלח או קורט לבונה פסול: וקומץ ממקום שנתרבה שמנה: מנלן, דכתיב 'מסלתה ומשמנה' מגרשה ומשמנה: ונתנה לתוך כלי שרת ומקדשו בכלי שרת: למה לי, הא קדישה תדא וימנא. מיד דהנה אדם, דם אף על גב דקדישתיה סכין בצואר בהמה, הדר מקדיש ליה בכלי שרת, הכא נמי לא שנא: ומלקט את לבנותה ונתנה על גביו: דכתיב 'ואת פל הלבונה אשר על המנחה': ומעלהו ומקטרו

משקה. המים ואחר מקריב מנחתה, ופלוניתא היא בפרק היה נוטל (לקמן ו: יט). ומידו כל זמן שלא קרבה מנחתה אינה נבדקת, דכתיב מוקרת עזר, ואע"פ ששתתה מניחין אותה בידה כדי ליצעה ותודה, והשתא ודאי משום חסין הוא, דאי משום מגילה הא אימחיקא לה: קלותה כעין סלים, אדם מביא מנחה לעורה מתוך ביתו בקלות וכו': ונתנה בעורה בכלי שרת, קס"ד שצריך לתתה ע"מ פן שיחא דעתו שיקדישה הכלי ומגישא. מגיע את הפלי לקרן מערבית דרומית. ולקמן ודף לה מקרא: ודיו. לקמן מפרש מאי היא ובמנחתו מיסק אדעתה דנבעי טפי: ומסלק הלבונה לצד אחד. בתוך הכלי עצמה, ולקמן מפרש טעמא דלה מנחתה: שנתרבה שמנה. ממקום שהיא נבללת קפה בשמן: ונתנה לכלי שרת. שני, ולקמן מפרש טעמא: על גבי האשיש. על האש: לתן לתוכה. לתן לתוך השירים: בכלים הראויין לכלי שרת. אם היה מקדישן: רבי פוסל. ובמנחתו ובמסכת סנה' ודף וטעמא בפרק החליל וה' ו': כחשובין. בכלי עץ חשובין: הקריבין נא לפחתך. סיפא דקרא, הדרף או ודשא פנה: אין מקדישין אלא מדעת. שהותנו בהן צריך שיתנו לשם קדו' וא"ת הרי מנחה קדושה ועומדת שהקדישה בפה, קדשת פה אינה אלא קדשת דמים ואינה קדשת גוף, ואינה נפסלת בטבול יום ובליטה ואם נטמאת נפדית. קדישה בכלי קדישה קדשת הגוף ונפסלת בטבול יום ובליטה ואין לה פדיון: ונתנה לקדישה. התורה הצריכה לתנו בכלי שרת כדי שיקדישה הכלי ואפלו אינו מתכון לקדו' ויטמן עליה. הור שמן ולבונה ואין צריך כחן לקדו', דכתיב ויצק עליה שמן וגו' והדר והביאה אל בני אהרן וגו' וואת תורת המנחה. כל המנחות במשמע: הקרב אותה בני אהרן וגו' יכול בפערה. ויצעה לרפן מערבי של מונבם, דהיינו לפני ה', שהיחיל במערב והמונבם בחצר ל"ב אמה רחבו ממצע באמצע העורה, וכן ההיכל ממצע באמצע העורה זה מול זה ל"ב אמה היכל ובתליו. חללו ב' ובתליו ו' אמה צני בתל צפוני ושישה לחתל דרומי, נמצא מערבו של מונבם לפני ה', דאין מפסיק כלום בינו לבין ההיכל, דאלו אולם שלפני ההיכל פתוח הוא ורחבו עשרים אמה ככל חללו של היכל: פגנדר קדו'. כל מה שביכול לקרבו כלפי מערב, ובלבד שיחא שם קצת דרום משום אל בני המונבם, דאי לא פגנדר חדה ליכא לפני ה' בכל שהרי וזיות ההיכל כלם פגנדר וזיות המונבם: ר' אלעזר אומר כו'. ודרשו למקרא בענין אחר, וקר דורשו, מתוך ששאמר לפני ה' אל בני המונבם יכול ויגשנה לאתחיל קרבה מערבו רצה לדרומה, וה"ג לה בתי' כן: לדרומה של קרן אחר, קר תשיבני כל מקום שאמה מוצא כו'. ודיין דאפשר לקיים את שניהם תו לא תוקמה רצה זה עושה רצה ומקטרו

זה עושה אלא תפוס המקיים את שניהם: קיימתה לפני ה' בפערה הא ביצה מגישה לדרומה של קרן. ה"ג לה בתי', לדרומה של קרן ולא בעי פגנדר חדה: ומיכן קיימתה. הלא חוץ לפגנדר וזיות ההיכל הוא: קמרי האי תנא. ר' אלעזר: בליה מונבם בצפון קאי. בחלק צפוני של עורה, ולית ליה דמונבם מקח פגנדר ההיכל ובתליו. נמצא דרומו של מונבם פגנדר אמצע פתח ההיכל. הלכך ויגישנה אל בני המונבם בדרום, ובלבד שיחא סמוך למערב. נמצא מקום את שניהם. וה"ה נמי אם היה מונבם משוך מעט מפגנדר וזיות דרומית ההיכל ולצפון שיחא דרומו של מונבם פגנדר ההיכל יהוה מצי לקיים את שניהם, דפגנדר ההיכל קרינן ביה לפני ה' ובלבד שיגיש סמוך לקרן דהיינו אצל מערב, והא דנקט ולשמעט מנה בליה מונבם בצפון קאי, משום דג' מתולקות הן בדרן זה, ר' חזקיה אית ליה מונבם מקח פגנדר היכל ובתליו בפ"ק דיומא (ו: טז), ור"א בן יעקב אית ליה בליה מונבם בדרום קאי, דאמר צפוני משהו צד פני מכלום, ור' יוסי הגלילי אית ליה בליה מונבם בצפון קאי בוכזבים בפ' קדשי קדשים (ו: טז), הלכך לר"א דהכא דשמעי' ליה ע"כ דקאמר וזיות דרומית של מונבם לפני מערב וזיות היכל הוא, ופליג אדרי' ואדרי"א בן יעקב, מוקמינן ליה ברי' יוסי הגלילי דס"ל דבליה מונבם בצפון, ולא מוקמינן ליה במחלוקת רביעית: מאי ודיו. מאי מיסק אדעתיה דנבעי טפי: מנחה נפשה. ולא הכלי שהיה בה אלא יכופ הכלי שהיה נוגע סלת למונבם פסול. משום דההך קמץ חסרי סכין. הרי כלי שרת דתניא (ומה ו: יב) כל הכלים שעשה משה משיתקן מקדשתון, מכאן ואילך יעבודתן מתקבתן: הרי מפרש ליה בכלי. שמקבלו בכלי שרת כדכתיב וישם באגנות (מחמ כו: ו) ואת כל הלבונה. גבי הקשרה בתיב. דמקטר קמץ ולבונה כו' הרי: ה"ג

ביאורים למסכת סוטה דף יד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

53 את המנחה בכלי שרת, הוא כדי שתתקדש המנחה בכלי, אך אף אם
 54 אינו מתכוון שהכלי יקדשה הכלי מקדשה. ונתתן עליה בעל המנחה
 55 שמינה ולבנותה, שנאמר ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה.
 56 ומוליכה אצל בהן, דכתיב והביאה אל בני אהרן וגו'. וכהן
 57 מוליכה אצל מזבחה, דכתיב והגישו (אצל) [אל] המזבח.
 58 מבואר בברייתא מנישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של
 59 קרן ודיו. שואלת הגמרא, מנלן שמקום הגשת המנחה הוא בחודה
 60 של קרן מערבית דרומית, עונה הגמרא, דכתיב וזאת תורת
 61 המנחה תקרב אתה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח - משמע
 62 שזו היא תורת כל המנחות. ותניא, לפני ה', יכול במערב - אם היה
 63 כתוב רק לפני ה' היינו מפרשים שמנישה אל הקיר המערבי של
 64 המזבח, תלמוד לומר אל פני המזבח - לך נאמר אל פני
 65 המזבח, ופני המזבח הם בצד דרום ששם נמצא הכבש שעולים בו
 66 למזבח. אי אל פני המזבח יכול בדרום - ואם היה כתוב רק אל
 67 פני המזבח, היינו מפרשים שמנישה אל הקיר הדרומי של המזבח,
 68 תלמוד לומר לפני ה' - לך נאמר לפני ה' דיינו לצד המערבי,
 69 הא כיצד - כיצד יתכן שניגשה גם לפני ה' וגם אל פני המזבח,
 70 אלא שמנישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן ודיו -
 71 מגישה כנגד חודה של קרן דרומית מערבית, ובאופן זה נחשב
 72 שהגישה גם לפני ה' וגם אל פני המזבח.
 73 מביאה הגמרא שרבי אלעזר אומר, כיון שנאמר גם לפני ה' וגם אל
 74 פני המזבח יכול ונישנה במערבה של קרן או לדרומה של קרן -
 75 היינו יכולים לומר שיכול להגישה להיכן שחפץ, או לצד מערב של
 76 הקרן ויקיים לפני ה' או לצד דרום ויקיים אל פני המזבח, אך אין
 77 זה נכון משום שאמר - יש להשיב ולומר, שדוקא במקום שאי
 78 אפשר לקיים דין אחד משני הפסוקים - בזה צריך לומר שכוונת
 79 התורה היא שיעשה אחד מהשנים, אך בכל מקום שאיתה מוצא
 80 שני מקראות שאחד מהן עצמו ומקיים דברי חבירו - שהדין
 81 שנאמר בפסוק אחד יתן ליישבו גם עם מה שנאמר בו וגם עם מה
 82 שנאמר בפסוק השני, ואחד מקיים עצמו ומכיל דברי חבירו -
 83 ואילו הדין שנראה מהפסוק השני מתיישב עם מה שנאמר בו עצמו
 84 אך סותר את מה שנאמר בפסוק הראשון, מניחין את הדין שנראה
 85 מהפסוק השני שמקיים עצמו ומכיל חבירו, ותופסין את הדין
 86 שנאמר בפסוק הראשון שמקיים עצמו ומקיים חבירו. ולכן לגבי
 87 הגשת המנחה, כשאיתה אומר לפני ה' במערב - אם נרצה לקיים
 88 רק את מה שנאמר בפסוק לפני ה' ולהגיש לצד מערב, ביטלתה
 89 אל פני המזבח בדרום לא נקיים כלל את מה שנאמר אל פני
 90 המזבח שמשמע שצריך להגיש לצד דרום, וכשאיתה אומר אל פני
 91 המזבח בדרום קיימתה לפני ה' במערב - אך אם נקיים את מה
 92 שנאמר בפסוק אל פני המזבח וניגש לצד דרום, נקיים גם את מה
 93 שנאמר לפני ה' דיינו לצד במערב, הא כיצד - להיכן יגיש ויקיים
 94 את שני הדינים, מנישה לדרומה של קרן - מגיש את המנחה לקיר
 95 הדרומי של המזבח ואין צריך שיהיה כנגד חודה. שואלת הגמרא
 96 והיכן קיימתה בזה את מה שנאמר לפני ה', והרי התבאר ש"ב
 97 אמות של המזבח היו מכוונות כנגד היכל וקירותיו חויות המזבח
 98 אינם מכוונות כנגד ההיכל, נמצא שלא קיים לפני ה'. מבאר
 99 הגמרא, אומר רב אשי קסבר האי תנא בוליה מנחה בצפון קאי
 100 - רבי אליעזר סבר כשיטת רבי יוסי הגלילי, שכל ל"ב אמות המזבח
 101 היו בצפון העזרה, כלומר שש עשרה אמות הדרומיות של המזבח
 102 בלבד היו כנגד חציו הצפוני של ההיכל, נמצא שאף העומד בצד
 103 הקיר הדרומי של המזבח עומד כנגד ההיכל, ומניש את המנחה לקיר
 104 הדרומי סמוך ביותר למערב, ובכך מקיים גם את מה שנאמר לפני

1 שסדר בדיקת הסוטה הוא, שתחילה מוחים את מגילת סוטה אל
 2 המים ומשקה את המים, וגם לאחר שהשקה משאירים את המנחה
 3 על ידיה ואחר כך מקריב את המנחה, ולכן הוכרח לומר שהטעם
 4 שרצתה התורה ליגעה כדי שתודה ולא תיבדק הוא משום שחסה
 5 עליה שלא תמות, דאי משום מנילה שלא תימחק, מדוע ממשכים
 6 ליגעה לא כבר אימחיקא לה.
 7 כל המנחות כו'. מקשה הגמרא ורימיהו, שנינו בברייתא קרר
 8 מנחות ביצד, אדם מביא מנחה מתוך ביתו בקלות - כעין סלים
 9 של כסף ושל זהב, ונותנה כשמגיע לעזרה לתוך פלי שרת
 10 ומקדשה בכלי שרת - הבינה הגמרא שכשנותן את המנחה בכלי
 11 שרת צריך שתהיה דעתו שהכלי יקדשהו, ונותן עליה בעל הקרן
 12 שמינה ולבנותה ומוליכה אצל בהן, וכהן מוליכה אצל מזבחה
 13 ההיצון ומנישה - שיגע הכלי בקרן דרומית מערבית כנגד חודה
 14 של קרן, ודיו די בכך. ומסלק הכהן את תלבונה שבתוך הכלי לצד
 15 אהרן של הכלי, כדי שלא יתערב בקומץ חלק מן הלבונה, וקומץ -
 16 נוטל הכהן בקמיצתו מקומם שנברכה שמנה - ממקום שהמנחה
 17 בלולה היא בשמן, ונותנו לתוך פלי שרת אחר ומקדשו בכלי
 18 שרת בשנית, ולהלן יתפרש טעם הדבר. ומלמט את תלבונה
 19 שנותרה בכלי הראשון ונותנה על גביו - על גבי הקומץ, (ומעלה
 20 אותו לגבי מזבחה) ומעלהו - את הקומץ שהלבונה נתונה על גביו
 21 ומקטירו בכלי שרת, ומולחו ונותנו על גבי האישים שעל המזבח.
 22 לאחר שקרב הקומץ, שרייה של המנחה שנותרה בכלי נאכלין
 23 לבתנים, ורשאי הכהנים ליתן לתוכה - לתוך השירים יין ושמן
 24 ודבש, ואין אסורין לעשות בשיירי המנחה אלא מלחמין - לגרום
 25 להם שחמיצו. מבאר הגמרא הקושיא מהברייתא, קתני מיהא,
 26 שהביאו את המנחה מבית בעל הקרן בקלות של כסף ובקלות
 27 של זהב ורק לאחר הבאתה לעזרה הניחיה בכלי שרת, ואילו במשנה
 28 מבואר שאף תחילתן בכלי שרת. מתרצה הגמרא, אומר רב פפא
 29 אימא בכלים תראוין לכלי שרת - אין כוונת המשנה שנותרה
 30 מתחילה בכלי שרת, אלא שנותנה בכלים הראויים לקדשן ולעשות
 31 מהם כלי שרת. מדייקת הגמרא, מכלל - משמע מהמשנה דכפיפה
 32 מצרית לא חויה - אינה ראויה להיות כלי שרת ולכן אין מביאין בה
 33 אלא מנחת סוטה. כמאן, ולא פרבי יוסי פרבי יהודה - דין זה הוא
 34 כדעת רבי ולא כרבי יוסי ברבי יהודה, דתנאי כלי שרת שעשאן של
 35 עין, רבי פוסל ורבי יוסי פרבי יהודה מכשר - והבינה הגמרא
 36 שהטעם שכפיפה מצרית אינה ראויה לכלי שרת הוא משום שעשויה
 37 מעץ וכרבי, אך לדעת רבי יוסי ברבי יהודה גם כפיפה מצרית ראויה
 38 לכלי שרת. דוחה הגמרא אפילו תימא שמשנתנו סוברת כרבי יוסי
 39 פרבי יהודה, מכל מקום כפיפה מצרית אינה ראויה לכלי שרת,
 40 אימר דאמר רבי יוסי פרבי יהודה כחשובין - שאף רבי יוסי ברבי
 41 יהודה לא הכשיר לכלי שרת אלא כלי עץ חשובים אך כפחיותין מי
 42 אמר - וודאי לא סבר שעושים כלי שרת מדברים פחותים ובזויים
 43 ככפיפה מצרית, שהרי מי לית ליה לרבי יוסי פרבי יהודה
 44 'הקריבהו נא לפתחה' - וכי לא סבר רבי יוסי בר יהודה את הלימוד
 45 מהפסוק 'הקריבהו נא לפתחה הירצך או הישא פניך', שאין להביא
 46 קרבן מדברים פחותים.
 47 מבואר בברייתא ונותנה לכלי שרת ומקדשה בכלי שרת. סברה
 48 הגמרא שכשמניח את המנחה בכלי שרת עליו להתכוון שהכלי
 49 יקדשהו, שמעתי מינה פלי שרת אין מקדשין אלא מדעת - מוכח
 50 שכלי שרת אינם מקדשים את מה שבתוכם אלא אם כן הנותן
 51 מתכוון לכך. דוחה הגמרא, אימא כוונת הברייתא היא שנותנה
 52 בכלי שרת לקדשה בכלי שרת - הטעם שהצריכה התורה להניח

ביאורים למסכת סוטה דף טו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

46 סֵלֶת - שמנפים את הקמח שלא יהיה מעורב בפסולת. ומנחת
 47 העומר, אף על פי שהיא באה מן השעורים, מכל מקום יש בה
 48 מעלה שמעונה שמן ולבונה, ובאה גרש - שמנפים היטב את קמח
 49 השעורים לבל יהיה מעורב בו קליפת השעורה. אבל וזו - מנחת
 50 סוטה, אין בה אף מעלה מאלו המעלות, שכן אינה מעונה לא שמן
 51 ולא לבונה, ובאה מן השעורים, ובאה קמח שאינו מנופה.
 52 התבאר שמנחת חוטא אינה טעונה שמן ולבונה, ומביאה הגמרא
 53 ברייתא בענין זה. תניא, אמר רבי שמעון בדין הוא - היה ראי
 54 שתהא מנחת חוטא מעונה שמן ולבונה, כדי שלא יהא חוטא
 55 נשכר שיקילו במנתו. ומפני מה אינה מעונה שמן ולבונה, כדי
 56 שלא יהא קרבנו מהודר. ובדין הוא שתהא חטאת חלב - כלומר
 57 כל החטאות, שנקראו חטאת חלב מעונה נסכים כקרבנות נדר
 58 ונדבה, כדי שלא יהא חוטא נשכר. ומפני מה אמרה התורה
 59 בפרשת נסכים לפלא נדר או נדבה, ללמדנו שאין חיוב נסכים אלא
 60 בקרבן הבא בנדר או בנדבה, אך חטאת אינה מעונה נסכים, כדי
 61 שלא יהא קרבנו של החטאת מהודר על ידי הנסכים. וממשיכה
 62 הברייתא, שאף שכל החטאות אין בהם נסכים כדי שלא יהיה קרבנו
 63 של החוטא מהודר, אבל חטאתו של מצורע ואשמו מעונה להביא
 64 עם קרבנותיו נסכים, לפי שאין קרבנות אלו פאין על חטא, אלא
 65 להכשירו ליתור, ולכן הם באים עם נסכים. מקשה הגמרא, וכי
 66 קרבנות המצורע אינם באים על חטא, אינו והאמר רבי שמואל בר
 67 נחמני אמר רבי יוחנן, על שבעה דברים - חטאים, נגעים פאין
 68 וכו' - על האדם להיות מצורע, הרי מבואר שנגעי מצורע באים
 69 מחמת החטא, וממילא גם הקרבנות באים לכפר על כך, ואין אמרו
 70 שאינם באים על החטא. מתרצת הגמרא, הָתָם - במצורע, אין
 71 הקרבן בא על החטא, כיון שעל ידי היסורים והבושה שהיו לו
 72 מנגעיה, הוא דאיכפר ליה החטא שמזמתו בא הנגע. וכי מיייתי
 73 קרבן - הקרבן שמביא הוא רק כדי לאשתרוי בקדשים הוא דקא
 74 מיייתי - שאינו יוצא מטומאתו עד שיביא קרבן. שואלת הגמרא,
 75 אלא מעתה לדבריה, שהטעם שמביאין נסכים על חטאת מצורע
 76 הוא משום שאינה באה על חטא, אם כן חטאת נזיר - שמביא הנזיר
 77 חטאת במלאת ימי נזרו תהא מעונה נסכים עם הקרבן, לפי שלא
 78 חטא הנזיר בניזירותו, ונמצא שאינה באה על חטא. עונה הגמרא,
 79 קבר לה רבי שמעון שאמר שהטעם שאין מביאים נסכים בחטאת
 80 הוא כדי שלא יהיה קרבנו של החוטא מהודר, דרבי אלעזר הקפרי,
 81 דאמר שזויר נמי חוטא הוא - כיון שציער את עצמו מן היין, ואין
 82 לאדם להוסיף חובה על נפשו ממה שלא צייתה עליו התורה, ויש
 83 חשש שמא יעבור על נזירותו ויכשל באיסורי הנזיר, ונמצא שחטאתו
 84 באה על חטא.
 85 שנינו במשנה, רבן גמליאל אומר פשם שמעשיה מעשה בהמה, כך
 86 קרבנה כו', מביאה הגמרא. תניא, אמר רבן גמליאל לחכמים,
 87 סופרים, הניחו לי ואדרשנה לכם הטעם שמנחת הסוטה באה דוקא
 88 מן השעורים פמין חומר - כמו תכשיט שמחברים אותו לשני קצוות
 89 צוארי החלוק לנו.

1 ומקטירו בקלי שרת. שואלת הגמרא, כיצד נאמר שכבר עתה
 2 לאחר שהעלהו בקלי שרת מקטיר ליה, והרי עדיין לא מלחו,
 3 ובהמשך הברייתא מבואר ש'מלחו ונותנו על גבי האשים', ומשמע
 4 שאינו מקטירו אלא לאחר המליחה. מתרצת הגמרא, אין כוונת
 5 הברייתא שמעלהו בכלי שרת ומיד מקטירו, אלא אימא שמעלהו
 6 בקלי שרת על מנת להקטירו לאחר מכן כשמולחו.
 7 מבואר בברייתא לגבי קומץ המנחה ומולחו ונותנו על גבי
 8 האשים, אומרת הגמרא שדין זה נלמד מדבתיב 'וכל קרבן
 9 מנחתך במלח המלח וגו'.
 10 עוד מבואר בברייתא שלאחר שקרב הקומץ שרייה נאכלין.
 11 שואלת הגמרא, מנלן שהקטרת הקומץ מתירה את אכילת השירים
 12 לכהנים. ומשיבה, דבתיב 'והקטיר הכהן את אוקרתה וגו',
 13 ובתיב בספוק הבא לאחר מכן, 'והנתרת מן המנחה לאהרן
 14 ולבניו' - והיינו שלאחר הקטרת הקומץ הותרת מן המנחה
 15 לאהרן ולבניו. מבארת הגמרא, מאימתי נחשב שקרב הקומץ
 16 ומותרים השירים באכילה, למד בדבתיב ליה ולמד בדבתיב ליה -
 17 נחלקו בזה התנאים ולכל תנא כשיטתו, דאיתמר בברייתא, הקומץ,
 18 מאימתי נחשב שהוקרב לענין שיהיה מותר את השירים באכילה,
 19 רבי חנינא אמר, משתשלוט בו האור - ממתי שאחזה בו האש
 20 אפילו מעט, הותרו השירים באכילה. רבי יוחנן אמר אין השירים
 21 מותרים אלא משתיצת האור פרופו.
 22 בהמשך הברייתא מבואר לגבי שיירי המנחה, ורשאיין הכהנים ליתן
 23 לתוכו יין ושמן ודבש. שואלת הגמרא, מאי מעמא שהותר לתת
 24 לתוכו יין ודבש, ומשיבה, אמר קרא לגבי מתנות כהונה לך נתתם
 25 למשחה ולבניך לחק עולם, ולמשחה היינו לגדולה, כלומר שיאכלו
 26 את מתנותיהם בדרך גדולה בדרך שהמלכים אוכלין, - ולכן מותר
 27 לתת בשרי המנחה שמן ודבש שהוא דרך גדולה.
 28 מה שמבואר בברייתא לגבי השירים ואין אסורין אלא מלחמין,
 29 מבארת הגמרא שדין זה נלמד מדבתיב 'לא תאפה חמין חלקם',
 30 ואמר רבי שמעון פן לקיש שדורשים את המילה 'חלקם' אף על
 31 הנאמר קודם לכן, כלומר, שאפילו חלקם של הכהנים שניתן להם
 32 לאכילה לא תאפה חמין.
 33 שנינו במשנה פל המנחות טעונות שמן ולבונה כו'. שואלת
 34 הגמרא, וכי וכל המנחות מעונות שמן ולבונה חוץ ממנחת סוטה,
 35 והאיכא מנחת חוטא - והיינו קרבן עולה ויורד הבא על חטאים,
 36 כגון שנכנס למקדש בטומאה בשוגג, או חטא בשבועת העדות
 37 ושבועת ביטוי, שאף היא אינה טעונה שמן ולבונה, דרשמנא אמר
 38 'הביא את קרבנו אשר חטא עשירת האפה סלת לחטאת לא ישים
 39 עליה שמן ולא יתן עליה לבנה'. מתרצת הגמרא, התנא של
 40 משנתינו כשמנה החילוקים בין מנחת חוטא לשאר מנחות, לא מנה
 41 כל חילוק בפני עצמו שנוהג בכל המנחות ולא ממנחת סוטה, אלא
 42 הכי קאמר - כרך כל הדינים יחד, ושנה כך - פל המנחות יש בהן
 43 לפחות אחת מהמעלות הללו, שמעונות שמן ולבונה, ובאות מן
 44 החיטין, ובאות סלת. ומפרטת הגמרא, שמנחת חוטא, אף על פי
 45 שאינה מעונה שמן ולבונה, מכל מקום באה מן החיטין ובאה

צריכים לדעת שהקיום של "רוב גופי תורה" של אותם יהודים
הנמצאים במקום שאליו נשלח, תלוי בשליחות שלו!

מישיחת שבת פרשת קדושים ה'תשכ"ה

מעונה נסכים. א"ל דאינה טענה נסכים משום דאינה בנדר ונדבה דיל"ה הפ ברין הוא מאחר שהוא חוטא היה צריך לעונשו להביא קרבן גדול אבל בנדר ומעשר אינו בדין:

סבר לה כרבי אלעזר הקפר. הבא משמע דרבי שמעון ורבי אלעזר הקפר סבירא להו דאפילו נזיר טהור חוטא הוא דהא נזיר טמא היה

מביא חטאת העוף ועופות אינם טעונים נסכים כדאייתא בפרק שתי מדות (מנחות דף ז) והכי אייתא בהדיא נמי בפרק קמט דנדרים (דף י) ובפרק ג' דנזיר (דף ע"ט). דאף על גב דקרא בניזיר טמא כתיב אגן אפילו נזיר טהור קאמרין דקסבר רבי אלעזר הקפר חוטיא הוא דהיינו טעמא דלכתב קרא בניזיר טמא הואיל ושנה בחטא וקשה משמעטא קמיייתא דנזיר (דף כ"ב) דהנן אהא נאה הרי זה נזיר ודלמא אתנאה לפניו במוצא קאמר אמר שמואל שתפוס בשערו ואמר אתנאה נזירא עביד מילתא דעבירה ואמרין ליה נאה אגן אפילו רבי אלעזר הקפר דאמר נזיר חוטא הוא הני מילי גבי נזיר טמא דאידי דבעי מיסתור דלמא אתי למיעבר על נזירותיה אבל נזיר טהור לאו חוטא קרינן בה

ואם תאמר שמואל סבירא ליה התם אליבא דרבי אלעזר הקפר דנזיר טהור לאו חוטא וסתמא דגמרא דהכא ודפ"ג דנזיר (דף ע"ט). לאו כשמואל וסתמא דמתניתין דקרי ליה נאה אליבא דרבנן דאמרין לאו חוטא לפום סתמא דגמרא אם כן

תיקשה דשמואל אדשמואל דאמר פרק אבא תענית (דף י"א). כל היושב בתענית נקרא חוטא סבר לה כרבי אלעזר הקפר ותענית בניזיר טהור הוא דאמרין בפ"ק דנדרים (דף י) רבי אלעזר

הקפר אומר וכו' כמאן שיושב בתענית נקרא חוטא והתם מיידי בניזיר טהור כדפרישית ומדמי ליה יושב בתענית והשתא אתי לן למימר דסתמא דגמ' דנדרים נמי דמדמי יושב בתענית לנזיר

טהור דלא כשמואל דאידיהו הזה מדמי ליה דוקא לנזיר טמא לפי שמעבר את עצמו מכל דבר שהיה

יושב בתענית ומתחרט בניזיר טמא שמתחרט משום צער דבעי מיסתור נזירותיה אבל נזיר טהור אינו צער מידות חטאת דשמואל אדשמואל

דאמר בפ"ק (לפי דף י"א) דיושב בתענית נקרא חוטא ובפרק החובל (כ"ט דף ז"א) פריך ואין אדם רשאי לחבול בעצמו התניא יכול נשבע להרע לעצמו וכו' מה הטבה רשות אף הרעה רשות

ומוקי לה שמואל כיושב בתענית והוא רשות ועוד קשיא מפרק בתרא דבריות (דף כ"ט). דאמר (חסא) שאין אנו מכירין בו אלא המקום יום הכפורים מכפר וקא פריך ספק נזיר שעבר עליו יום הכפורים לא ניתי דהא כפר עליה יום הכפורים ומשני לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ולרבי אלעזר הקפר מאי איכא למימר נזיר כי

עוד קשיא מפרק בתרא דבריות (דף כ"ט). דאמר (חסא) שאין אנו מכירין בו אלא המקום יום הכפורים מכפר וקא פריך ספק נזיר שעבר עליו יום הכפורים לא ניתי דהא כפר עליה יום הכפורים ומשני לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ולרבי אלעזר הקפר מאי איכא למימר נזיר כי

עוד קשיא מפרק בתרא דבריות (דף כ"ט). דאמר (חסא) שאין אנו מכירין בו אלא המקום יום הכפורים מכפר וקא פריך ספק נזיר שעבר עליו יום הכפורים לא ניתי דהא כפר עליה יום הכפורים ומשני לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ולרבי אלעזר הקפר מאי איכא למימר נזיר כי

עוד קשיא מפרק בתרא דבריות (דף כ"ט). דאמר (חסא) שאין אנו מכירין בו אלא המקום יום הכפורים מכפר וקא פריך ספק נזיר שעבר עליו יום הכפורים לא ניתי דהא כפר עליה יום הכפורים ומשני לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ולרבי אלעזר הקפר מאי איכא למימר נזיר כי

עוד קשיא מפרק בתרא דבריות (דף כ"ט). דאמר (חסא) שאין אנו מכירין בו אלא המקום יום הכפורים מכפר וקא פריך ספק נזיר שעבר עליו יום הכפורים לא ניתי דהא כפר עליה יום הכפורים ומשני לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ולרבי אלעזר הקפר מאי איכא למימר נזיר כי

עוד קשיא מפרק בתרא דבריות (דף כ"ט). דאמר (חסא) שאין אנו מכירין בו אלא המקום יום הכפורים מכפר וקא פריך ספק נזיר שעבר עליו יום הכפורים לא ניתי דהא כפר עליה יום הכפורים ומשני לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ולרבי אלעזר הקפר מאי איכא למימר נזיר כי

עוד קשיא מפרק בתרא דבריות (דף כ"ט). דאמר (חסא) שאין אנו מכירין בו אלא המקום יום הכפורים מכפר וקא פריך ספק נזיר שעבר עליו יום הכפורים לא ניתי דהא כפר עליה יום הכפורים ומשני לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ולרבי אלעזר הקפר מאי איכא למימר נזיר כי

עוד קשיא מפרק בתרא דבריות (דף כ"ט). דאמר (חסא) שאין אנו מכירין בו אלא המקום יום הכפורים מכפר וקא פריך ספק נזיר שעבר עליו יום הכפורים לא ניתי דהא כפר עליה יום הכפורים ומשני לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ולרבי אלעזר הקפר מאי איכא למימר נזיר כי

עוד קשיא מפרק בתרא דבריות (דף כ"ט). דאמר (חסא) שאין אנו מכירין בו אלא המקום יום הכפורים מכפר וקא פריך ספק נזיר שעבר עליו יום הכפורים לא ניתי דהא כפר עליה יום הכפורים ומשני לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ולרבי אלעזר הקפר מאי איכא למימר נזיר כי

עוד קשיא מפרק בתרא דבריות (דף כ"ט). דאמר (חסא) שאין אנו מכירין בו אלא המקום יום הכפורים מכפר וקא פריך ספק נזיר שעבר עליו יום הכפורים לא ניתי דהא כפר עליה יום הכפורים ומשני לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ולרבי אלעזר הקפר מאי איכא למימר נזיר כי

עוד קשיא מפרק בתרא דבריות (דף כ"ט). דאמר (חסא) שאין אנו מכירין בו אלא המקום יום הכפורים מכפר וקא פריך ספק נזיר שעבר עליו יום הכפורים לא ניתי דהא כפר עליה יום הכפורים ומשני לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ולרבי אלעזר הקפר מאי איכא למימר נזיר כי

עוד קשיא מפרק בתרא דבריות (דף כ"ט). דאמר (חסא) שאין אנו מכירין בו אלא המקום יום הכפורים מכפר וקא פריך ספק נזיר שעבר עליו יום הכפורים לא ניתי דהא כפר עליה יום הכפורים ומשני לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ולרבי אלעזר הקפר מאי איכא למימר נזיר כי

עוד קשיא מפרק בתרא דבריות (דף כ"ט). דאמר (חסא) שאין אנו מכירין בו אלא המקום יום הכפורים מכפר וקא פריך ספק נזיר שעבר עליו יום הכפורים לא ניתי דהא כפר עליה יום הכפורים ומשני לכל חטאתם ולא לכל טומאתם ולרבי אלעזר הקפר מאי איכא למימר נזיר כי

ה"ג ומקטירו ס"ד. ולא גרס אטו בכלי שרת מקטר ליה, והכי קא קשיא ליה. מקטירו ס"ד והרי עדיין לא מלחא וספיא קתני ומולחו ונותרו על גבי האשים, אלמא השתא הוא דמקטר ליה: אלא איכא מעלהו להקטירו בכלי שרת. כלומר מעלהו בכלי שרת להקטירו לאחר שיתלחמה קרב הפסח למר פדאית ליה וכו'. קרב הקמץ דקתני דמתיר שירים באכילה מאימת חשיב קריבה להתיר שירים.

לרבי יוחנן פדאית ליה משתחית האור ברבבו, ולרבי חנינא משתשלוט בו ואפלו מעש: למשחה. גבי מתנות בקרבן כתיב (ויקרא י"ח) לך נתתים למשחה: לא תאפה הפין חלקם וגו'. אפלו חלקם שירים לא תאפה חמין, ודרשונן ליה האי חלקם הקרא נמי לפניו אלא תאפה: מנחת חוטא. הבא

על חטא דמנחא מקדש ושבעת העדות ושבעות שטוי, דכתיב היום ואם לא תשיג ידו לשתי תורים וגו' (ויקרא כ"ג) וכו'. כלומר לא קתני מלחא באגפי נפשיה אלא כרוך ורני הכי

כל המנחות טענות שמן ולבונה ובאות חטין, כלומר ושאנקם טענות פאות מידות חטין ובאות סלת, כלומר תרא מהני מעלייתא אית ביה

פיצד מנחת חוטא אע"פ שאינה טענה וכו': שלא יהא חוטא נשפר. להקל במנחתו יותר משאר מנחות: תפאת חלב. כל חטאת חלבם קרי חטאת חלב, דבתר חלב כתיב כל חלב וכל דם לא תאכלו (ויקרא ט"ז) וכו' ובתיב בתריה פרישת חטאת

נסכים. סלת למנחה ועורין לכבש וכו' ושמן רביעית הדין כמו שמקריבין לעולה ושלימים ומפני מה אינם טעונות. דכתיב בפרשת נסכים (ויקרא ט"ו) לפלא גר או בגדקה, הבא בנדר ותדבא טעון נסכים, ואין חטאת ואשם טענים

נסכים: תפאתו ואשמו של מצורע. איתרבו בהדיא לנסכים במסכת מנחות בפרק שתי מדות (דף ל"א): על שבעה דברים נגעים באין, ומקדש להו בערכין בפרק יש בערכין (דף ע"ו). מנגיעה איכפר ליה. יסורים ובשית של נגע כפרו לו על אותו חטא: ובי קא מייית קרבן לאשתריותי בקרשים

הוא דמייית. שיש טמאות שהצריך החיוב בקרה לטורקן, וכו'. שומביא במלאת ימי נזיר שטענתא: תפאת נזיר. שומביא במלאת ימי נזיר חטאת ועולה ושלימים: נזיר חוטא הוא. שצער עצמו מן היין: חזרה. בוטורין בלע"ז, והוא של חזק, וחותמין בו שני צוארי חלוק לנוי: דשמעיה

שבועה דברים נגעים באין וכו'. התם, מנגיעה הוא דאיכפר ליה. פי מייית קרבן, לאשתריותי בקרשים הוא דקא מייית. אלא מעשה, תפאת נזיר תהא טעונה נסכים לפי שאינה פאה על חטא. סבר לה כרבי אלעזר הקפר, דאמר נזיר נמי חוטא הוא: רבן גמליאל אומר בשם כו': תנאי, אומר רבן גמליאל לחכמים, סופרים, הניחו לי ואדרשנה כמין חומר,

דשמעיה

דשמעיה

דשמעיה

דשמעיה

דשמעיה

דשמעיה

דשמעיה

דשמעיה

דשמעיה

דשמעיה

דשמעיה

דשמעיה

דשמעיה

דשמעיה

דשמעיה

דשמעיה

דשמעיה

דשמעיה

סוטה. פרק שני - היה מביא דף טו עמוד ב

תוספות

איכא למפרך מה למצורע. הא סוגיא כרב אחא בריה דרבא דאמר בפרק המפלת (נה) 1
 קה (ג). לרבי ישמעאל כל ג' ש' שאינה מופנה כל עיקר למידין ומשיבין ולפי 2
 המסקנא דילף ליה מבבלי לא תיקשה נמי לרב יהודה דאמר אין למידין כל עיקר: 3
מה מים שלא נעשה בהם מלאכה. וא"ת כיון דמי כיוור הו"ן לא עסקינן שקדש ממנו 4
 כבר יש לומר אפי' אם קידש בהו"ן שיצא מן 5
 הדרין שבו לא היתה מלאכה גבי נטילה דתנן 6
 בפ"ק דריים (מ"ו) עשה בהו"ן מלאכה או שרשה בהו"ן 7
 בתו פסולין ואפי' קתני (ס"ט מ"ח) מים שנחתום 8
 מטבל בהו"ן את הגלוסקין פסולין ושהוא מריח בהו"ן 9
 ידיו כשירין אלמא ולא חשיב מלאכה הדרת 10
 ידים אלא הדרת כלים ומי נחתום כדקתני התם: 11
ומה מים שלא נשתנו. תימה דמאחר דמי כיוור 12
 הו"ן ומי כיוור כשירין במי מקוה ומי מקוה 13
 שנשתנו מראידן כו"ן כדנתן בנוסכת מקואות פ"ז 14
 (מ"ח) דמי צבע אין פסולין המקוה בשניו מראה 15
 ועוד תימה לרבי מאי שנא הדבא אמר מה מים 16
 שלא נשתנו ובפרק ב' דמסכת ע"ז (ק"ח) לא מסיק 17
 הכי גבי ביטולי עובדי כוכבים ונראה דהבא נמי 18
 אסמכתא בעלמא הוא וליכא אלא פסולא דרבנן. 19
נתאכמו החזירין לתוך כבשן האש מהו. 20
 תימה מ"ש דקא מבעיא ליה הכא 21
 בנראה חזרו ונראה הוא בפ' לולב הגזול (ס"ט) 22
 קא מבעיא לן ולא אפשר ועוד מאי שנא 23
 מהא דאמר בובחם פ"ב (ק"ח) בגדי כהונה שהיו 24
 מקורעין או שמשטשטש ועבד עבודתו פסולה 25
 ואפי' הכי א"ב כיבס שטשו וגיעול שלחו חזרו 26
 לתהיין כדמיימי ברייתא פרק המובח מקדש (ס"ט) 27
 קה (מ"ח) בגדי כהונה א"ר עושין אותן מנעשה חוט 28
 אלא מנעשה אורג א"ר מכבסין אותן לא 29
 בנחר ולא באהל ופריכין הא במים מכבסין אמר 30
 אבי ה"ק הוגע למים מכבסין אותן בנחר אלמא 31
 דמכבסין אותן ולא אמר דגדלו. מ"ד: 32

דשמעיה לרבי מאיר דאמר בו' בפ"ק (ש"ל ק"ח) גבי במדה שאדם מודד: עניה. לא 1
 האכילתו מעדנים, לקח מביאה מאכל בהמה: אלא היא עשיתה מעשה בהמה. שהקפדה 2
 עצמה לתשמיש למי שאינה בן זוגה: מתני' היה מביא. ודכוהו: פ"ל. בוס של מים: מן הכיור. 3
 דכתיב מים קדושים (ומק"ט) ואין קדושים אלא שנתקדשו בכלי. הכי תניא בספרי: כשם 4
 ששפמעה. רבי יהודה בכתב המגילה לקמן במתני', 5
 כך ממעט כאן במים: ויקום היה שם. נכר מתוך 6
 שאר רצפת ההיכל: שבעת קביעה קה. לאחיה 7
 בטבעתה ולהגביהה מבין הרצפה שהיא כלה 8
 באבני שיש: כדי שיקראו. צ"ד לתן שיעור שהיא 9
 נראה ונכר על פני המים: ונתן אל המים. מדלא 10
 כתיב ונתן במים אלא אל המים משמע שלא 11
 יתא ובלע בתוכן. גמי מאי טעמא דרבי ישמעאל. 12
 דכתיב ונתן: גפר מפצורע. ושחט את הצפור 13
 האחת אל כלי חרש וגו': שלא נעשה בהו"ן 14
 מלאכה. דהא חיים כתיב לר' ישמעאל דפרקת 15
 הא אלפיה: הכי נמי. דבעינן מים חיים לטוה. 16
 דהא מן הכיור הוא נוטל. ושמעינן ליה לר' 17
 ישמעאל בעלמא דאמר מי כיוור מי מעיין הו"ן 18
 דהיינו חיים: משאר מימות הו"ן. אם רצה לתן 19
 לתוכו מי מקוה יתן: איכא לפרוה. בהא ג"ש 20
 דרבי ישמעאל דגמ' כלי ממוצורע: מה 21
 למצורע שכן טעון בו'. לפיכך כלי שולו חרש. 22
 תאמר בסוטה שאין בה כל אלה: אמר רבה וכו' 23
 בכלי שאמרתו לך כבר. הכי משמע ליה לרבה 24
 מדלא כתיב ולקח כלי חרש ונתן בו מים וכתב 25
 בכלי חרש. משמע שכתב הזכיר כלי זה במקום 26
 אחר. ואמר רחמנא הקא שבאותו כלי שאמרתו 27
 לך במקום אחר קח אותם. ומאי ניהו דמוצורע: 28
 לא שנו. רבנן דמתני' דבעו חרס ומכשרי בישור: 29
 אלא שלא נתאכמו. השחרו פניו על ידי האור: 30
 דיקמא דמים. א"ע' דלא גמרי ממוצורע. מיהו 31
 מנה ובה גמרי כלי דסוטה ממי סוטה. ונהי דמי 32
 סוטה דרבנן לאו חיים ניהו דמכשרי בשאר 33
 מימות מיתה לא נשתנו. וכלי נמי בעינן דלא 34
 נשתנו: תהיין לכבשן. של יצר שמצורפים בו 35
 את הקדרות של חרס וחדשות: שהפשיל קפתו 36
 לאחוריו. מדלא קתני שנעשה בהו"ן מלאכה. ש"מ 37
 אמלאכה לא קפיד. אשנויא קפיד. ואילו נתקמנו 38
 במשאור: והא (התם) דהדרי ופפשי. וקתני 39
 פסולין. אלמא כיון דאידהו אידהו: דאיכלו. 40
 שעל ידי המשוי נתקלפו מקלפקו. דשנויא דלא 41
 דרר הוא: דאמר רב. בסדר זימא (ק"ח) 42
 ובשחיטת קדשים (ק"ח) וילף לה מפונים פונים 43
 דשנים עשר בקר דים שעשה שלמה: ופן העפר 44
 אשר יתה בקרקע תשפון. אי לא הוה כתיב 45
 בקרקע וד"א בעינן מקרקע המשפון ממש. אבל 46
 השקא דכתיב בקרקעו משמע דינו ומקדי 47
 אלא שכניס העפר להיכל. בשל יתקן. ומקדי 48
 עפר מבחוץ ויכניס בהיכל דדיו בכניסתו: ת"ל 49

בקרקע. בקרקעית: אי בקרקע. קא דרשינן ולא כתיב אשר יתה. יכול לא מצא שם עפר תיחוח וזה לנטל יחפור שם בקרדמות. ת"ל אשר יתה. ומדלא כתיב ומקרקע המשפון יקח 50
 ש"מ לא הקפיד אלא שיהא מונח בקרקעית המשפון שענה אותו. הא כיצד יש שם עפר תיחוח הבא משם: אין שם תן שם. על הקרקעית. ודורון ונטלו ונתנו לתוך המים: תניא אידך. 51
 פליגא אחר קמיינתא. ותנאי היא בדרקתני בה פלוגתא דתנאי. ותר דלעיל מיתוקמא באיסי בן גמחם: [ומן העפר אשר יתה (במשפון)]. מדלא כתיב וומקרקע המשפון יקח אינו מקפיד 52
 אלא שיכניס להיכל. מלמד שמתקן מבחוץ ומכניס מבפנים להיכל ונתון אל המים וא"צ להניחו בקרקע ההיכל: בקרקע המשפון איסי בן יהודה וכו'. בקרקע המשפון למאי אתא כיון 53
 דילפקין מאשר יתה ד"צ לטלו מעל גבי קרקעית: איסי בן יהודה אומר להביא קרקע בית עולמים. ה"ג לה בספרי. ולא גרס לרבות שילה ונזב ונבעון ובית עולמים. ששלה משפון 54
 הוא ולא צריך לרבוץ דהוא עקר הכתוב. ונזב ונבעון אין משקין בה סוטה. דהא במה תנאי ולא תהא שם ארון אלא מנזב החושת לבדו ולא קרבה בהו"ן מנתת סוטה ולא שום חובת 55
 יחיד שיהא לה זמן קבוע כדאמר בשחיטת קדשים (ק"ח) ובמגילה (ק"ח) אכל בית עולמים הוצרך לרבות שלא תאמר משפון נאמר ולא מקדש. בית המקדש שבידו שלם קרי ליה בית 56
 עולמים לפי שאין אחר קדשותו חתר במקום אחר ושוב לא שרקהו שכינה במקום אחר: 57

א"ת

גופיה: לרבות

תולעת שהפשיל בהו"ן קופתו לאחוריו פסולין. והא התם, הדרי ומפשיטי. התם, דאיכלוף 29
 איכלופי: נכנס להיכל ופנה לימינו וכו': מאי טעמא, דאמר רב, כל פירות שאתה פונה, לא יהו 30
 אלא דרך ימין: מקום היה שם אמה כו': תנו רבנן 'ומן העפר אשר יתה' יכול יתקן מבחוץ 31
 ויכניס, תלמוד לומר 'בקרקע המשפון'. אי בקרקע המשפון, יכול יחפור בקרדמות, תלמוד לומר 32
 'אשר יתה'. הא כיצד, יש שם, הבא. אין שם, תן שם. תניא אידך, 'ומן העפר אשר יתה 33
 וגו'', מלמד שיהו מתקן מבחוץ ומכניס בקרקע המשפון. איסי בן יהודה אומר, להביא קרקע 34

ביאורים למסכת סוטה דף טו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

התורה בדינו שכן קעון עין ארו ואוזב ושני תולעת - ולכן
 החמירה התורה להצריכו כלי חדש ומים חיים, מה שאין כן בסוטה
 שאין בה דברים אלו. מתרצת הגמרא, אמר רבה מכך שאמר קרא
 לגבי סוטה זלקח מים קדושים בכלי (תרם) [תרש], ולא נאמר
 זלקח כלי חרס ונתן בו מים, משמע שהכלי שנאמר כאן הוא כלי
 ידוע, כלומר כלי שאמרת לך כבר - שכבר דיבר עליו הכתוב
 במקום אחר, והוא הכלי חרס שנאמר במצורע.
 מבאר הגמרא, אמר רבא מה ששינו במשנה לדעת רבנן שלא
 הצריכו שיהיה כלי חרס חדש, אלא יכול לטול כלי שנעשה בו
 מלאכה, לא שנו דבר זה אלא בכלי שלא נתאכמו פניו - לא
 הושחרו פניו בשימוש באש, אבל נתאכמו פניו מחמת שימוש
 באש, פסולין. שואלת הגמרא, מאי טעמא שהדין כן לדעת
 חכמים, והרי לא למדו דין סוטה ממצורע. ומשיבה, שאף שלא למדו
 ממצורע, מכל סוברים שהכלי של מי סוטה צריך להיות דומיא
 דמים של סוטה, שהרי נאמר בפסוק זלקח הכהן מים קדשים בכלי
 חרש, הוקש הכלי למים, מה מים שלא נשתנו מראיתם, אף כלי
 צריך להיות שלא נשתנה מראיתו.
 כעין רבא, לפי המבואר שצריך שלא ישתנה מראיתו של הכלי, מה
 יהיה הדין אם הכלים נתאכמו, והחזירין לתוך כבשן האש - החזיר
 הכלים לכבשן עד שחזרו הכלים ונתלבנו, מהו, האם הכלי כשר
 או לא. מי אמרין כיון דאידחו - נפסל הכלי פעם אחת
 להשקתו הסוטה, אידחו - אינו חוזר שוב להכשרו אפילו אם
 נתלבט בשנית, או דילמא כיון דהדור הדור - כיון שחזר למראיתו
 הראשונה כשר כבתחילה. מביאה הגמרא ראייה ממה שמצינו לגבי
 מצורע, תא שמע, רבי אלעזר אומר עין ארו ואוזב ושני תולעת
 שהפשיל בהן קופתו לאחוריו - שהשתמש בהן התעקמו, פסולין
 לטהרת המצורע. מדייקת הגמרא, והא הוה הדר ומפשמי - הרי
 אפשר לחזור ולישרם כבתחילה, אלא מוכח שכיון שנדחה פעם
 אחת אינו חוזר לכשרותו כבתחילה, וממילא גם כלים שהושחרו
 אינם חוזרים לכשרותם אף אם יתלבנו. דוחה הגמרא, אין להוכיח
 משם, משום שהתם דאיכלוף איקלופי - בברייתא מדובר באופן
 מחמת המשושי התקלה העץ מקליפתו וכן האוזב ולא ניתן להחזירם
 לקדמותם, אך באופן שניתן להחזירם לקדמותם כגון ללבן את
 הכלים - יהיה כשר כבתחילה.
 שנינו במשנה שהכהן היה נכנס לחיכל ופנה לימינו וכו'. שואלת
 הגמרא, מאי טעמא עשו את הטבלה בימינו של הנכנס דוקא. עונה
 הגמרא, משום דאמר מר כל פינות שאמה פונה, לא יהו אלא
 דרך ימין, ולמדו כן מהפסוק שנאמר לגבי הים שעשה שלמה שהיה
 מונח על י"ב בקר עשויות מנחשת, ואמר הכתוב שם "עמד על שני
 עשר בקר ושלשה פנים צפונה ושלשה פנים ימא ושלשה פנים נגבה,
 ושלשה פנים מזרח והים עליהם מלמעלה", מנה הכתוב את סדר
 עמידתם כסדר הפונה דרך ימין, שהנכנס לעזרה ובא להקיף דרך
 ימינו, הולך תחילה לצפון ואחר כך למערב ולדרום ולמזרח.
 מקום היה שם אמה כו', וכשהוא מגביה נטל עפר מתחתיה. תנו
 רבנן דורשת הברייתא את הפסוק בפרשת סוטה, 'זמן העפר אשר
 יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים, אילו לא היה נאמר
 'אשר יהיה בקרקע המשכן, אלא 'אשר יהיה במשכן, יבול יתקן
 מבוזין ויבנים - היינו סבורים שרשאי לטול עפר מחוץ למשכן
 ולהכניסו למשכן. תלמוד לומר - לכך נכתב 'בקרקע המשכן',
 ללמד שצריך לטול עפר מקרקעית המשכן ואין די בעפר הנכנס
 למשכן. ממשיכה הברייתא, אי בקרקע המשכן - אילו לא היה
 נאמר 'זמן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן' אלא 'זמן העפר אשר

דשמעיה רבן גמליאל לרבי מאיר דקאמר לעיל שהטעם שמנחת
 סוטה באה מן השעורין, הוא משום מידה כנגד מידה, לפי שהיא
 האכילה - את הבעל מעדני עולם כדי לפתותו, לפיכך קרבנה
 מקמח שעורים שהוא מאכל פהמה. אמר ליה רבן גמליאל לרבי
 מאיר לא יתכן לפרש שזוהו טעם הדבר, משום שהתינה עשרה,
 עניה מאי אכא למימר - בשלמא באופן שהסוטה עשירה
 והאכילה את הבעל מעדני עולם יתכן טעם זה, אך באופן שהיא
 עניה ולא נהגה כן מדוע מביאה מאכל בהמה. אלא כך הוא טעם
 הדבר, כשם שמעשה פהמה, כך קרבנה מאכל פהמה -
 כשם שמעשה לזנות הוא מעשה בהמה, שפוקיה עצמה לתשמיש
 למי שאינו בן זוגה, לכך קרבנה מאכל בהמה.
 משנה. לאחר שהביאו את מנחת הסוטה, היה מביא הכהן פילי של
 הרם - כוס מחרס, ונותן לתוכה חצי לוג מים מן הפיוד - שהרי
 התורה אמרה 'מים קדושים' ואין קדושים אלא שנתקדשו בכלי.
 רבי יהודה אומר אינו נותן בכלי אלא רביעית מים, שפשים
 שפמטם בכתב - שסובר רבי יהודה שאין כותבים במגילת סוטה
 אלא מעט פסוקים, כך ממעט במים - שכיון שהכתב מועט אין
 צריך מים מרובים למחקו, ודי במים מועטים לכך. נכנס הכהן
 לחיכל ופנה לימינו - לפי דרשו ח"ל שכל פניות שאדם פונה לא
 יהיו אלא דרך ימין, ומקום היה שם שניכר ובלט מתוך שאר ריצפת
 החיכל, וגודלו אמה על אמה, וטבלא של שיש וטבעת היתה
 קבועה בה שעל ידי הטבעת יכול לאחוז בטבלה ולהרימה
 מקרקעית העזרה שהיתה כולה מרוצפת באבני שיש. כשהוא
 מנביח את השיש ונוטל עפר מתחתיה, ונותן העפר בכוס המים
 כדי שיראה על המים - שיהיה ניכר העפר ונראה במים, שנאמר
 'זמן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים'
 - והיינו ממה שנאמר 'אל המים', ולא נאמר 'ונתן במים', משמע
 שלא יהיה בלוע בתוך המים, אלא יהיה נראה על המים.
 נמרא. תנא שנינו בברייתא, פילי של הרם צריך שיהיה הכוס של
 חרס חדשה - שלא נעשתה בו כל מלאכה, דברי רבי ישמעאל.
 שואלת הגמרא, מאי טעמא דרבי ישמעאל שצריך הכלי להיות
 חדש. ומשיבה, גמר כלי פלי מצורע בגזירה שוה, נאמר לגבי
 סוטה 'בכלי חרש', ובמצורע נאמר 'אל כלי חרש על מים חיים'
 ולומדים מה להלן צריך שיהיה כלי חרס חדשה אף כהן הרם
 חדשה. שואלת הגמרא, והתם - במצורע מנלן שצריך כלי חרס
 חדש. עונה הגמרא, דבתיב 'ושחט את הצפור האחת אל כלי
 חרש על מים חיים' - הוקש הכלי למים, מה מים חיים שלא
 נעשתה בהן מלאכה - שהרי 'מים חיים' הם מי מעיין שלא נעשתה
 בהם מלאכה, אף הכלי שנאמר במצורע, צריך להיות שלא
 נעשתה בו מלאכה, ולומדים בגזירה שוה שאף לגבי סוטה צריך
 שיהיה הכלי חדש. שואלת הגמרא, אי כיון שלמד רבי ישמעאל דין
 סוטה מדין מצורע בגזירה שוה לגבי הכלי, אם כן נלמד דין נוסף.
 מה להלן - במצורע, צריך שיהיה מים חיים, אף כהן בסוטה צריך
 מים חיים - שלא נעשתה בהם מלאכה. עונה הגמרא, לרבי
 ישמעאל הסובר שבסוטה צריך כלי חרס, משום שלמד בגזירה שוה
 ממצורע, הרי נמי - סובר גם שמי הסוטה הם מי מעיין שלא
 נעשתה בהם מלאכה. כמו דאמר רבי יוחנן, מה הם מי פיוד
 שמהם מכינים מי סוטה, רבי ישמעאל אומר מי מעיין הן - כפי
 שהתבאר שלמד בגזירה שוה ממצורע, והקמים אומרים משאר
 מימות הן - יכולים לקחת אף ממי מקדו.
 מקשה הגמרא על רבי ישמעאל שלמד דין סוטה בגזירה שוה
 ממצורע, והרי אכא למיפרך גזירה שוה זו, מה למצורע שהחמירה

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בפירושו. שואלת הגמרא. כיון שאין דרך התנא לשייר דבר אחד
 לבדו, ומאי שיייר עוד, מלבד דתאי שיייר - ששייר עפר מי סוטה.
 מתרצת הגמרא ששייר מה שמצינו לגבי מצורע, שגם בזה עקרה
 ההלכה את מה שנאמר בתורה. דתניא בברייתא, לגבי התגלחת
 השניה שעושה המצורע ביום השביעי שלאחר התגלחת הראשונה.
 נאמר בפסוק "והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו את ראשו
 ואת זקנו ואת גבת עניו ואת כל שערו יגלח", ודורשים כך, מה
 שנאמר 'את כל שערו' הוא כולל, ומה שנאמר 'את ראשו ואת
 זקנו ואת גבת עניו' הוא פירט - שפירטה התורה את מה עליו
 לגלח, ומה שנאמר 'ואת כל שערו יגלח' חזר וכולל. והמידה היא,
 שכולל ופירט וכולל, אי איתיה דין את הכלל האחרון אלא בעין
 הפירט. ולכן דורשים, מה הפירט שהוזכרו בפסוק שחייב לגלחם,
 מפורש בהם שהם מקום כינוס שער - שיש בהם ריבוי שער,
 ונראה - שאינם במקומות נסתרים, אף כל מקום בגופו שיש בו
 כינוס שער ונראה צריך לגלח את השיער בהם. מבארת הגמרא,
 מה רבי הכולל, רבי שיער הרגליים - שיער הערוה שחייב לגלחו.
 ומאי מיעט הפרט שאינו חייב לגלחו, מיעט השיער דבית השחי
 שאינו נראה, ודכבוליה גופיה - שער שבזרועותיו ושוקיו שאינו
 מקום כינוס שיער. והלכתא למשה מסיני עקרה את מה שנדרש
 בכלל ופרט וכולל, ואמרה שאף בתגלחת השניה מנלח את כל גופו
 ואף את שיער בית השחי ושיער כל הגוף שיהיה חלק בפירטת,
 דתני, פא לו להקריא את המצורע את תגלחתו הראשונה מעביר
 תער על כל פשרו כפי שנאמר בפסוק, וקתני סיפא במשנה שם
 וביום השביעי מגלחו התגלחת שניה בתגלחת ראשונה שנאמר
 בה מעביר תער על כל בשרו. ונמצא שההלכה עקרה מה שנלמד
 מהכלל ופרט וכולל, וזהו ששייר רבי ישמעאל מלבד מה ששייר מי
 סוטה.
 דוחה הגמרא, אמר רב נחמן בר יצחק, דבר זה אינו נחשב שיער,
 משום שכי קא חשיב רבי ישמעאל בדבריו, הם דברים שההלכה
 עוקבת הם מקרא מפורש, אבל הא - בתגלחת מצורע, אין
 ההלכה עוקבת מה שנאמר במפורש בפסוק, אלא מדברין היא -
 עוקרת דין שנלמד מכלל ופרט וכולל. רב פפא דוחה באופן אחר
 ואמר שאין הדין במצורע נחשב שיער, כי קא חשיב רבי ישמעאל
 בברייתא, הם דברים שההלכה עוקבת ועוקרת את מה שנאמר
 בפסוק, כגון כיסוי הדם, גט כריתות ותגלחת הנזיר, שההלכה עקרה
 ואמרה שאף שבתורה נאמר שאינו יכול לכסות אלא בעפר - יכול
 לכסות אף בשאר דברים, וכן לכתוב גט על שאר דברים והנזיר
 ילקח אף על שאר אופני גילוח, כלומר שההלכה הפזיחה ממה
 שנאמר בתורה. אבל הא - לגבי מצורע, ההלכה לא הפזיחה ממה
 שנאמר בפסוק, אלא אדרבה עוקבת ומוספת היא - שיגלח מלבד
 את המקומות הנלמדים בכלל ופרט וכולל, אף את שיער ידיו ורגליו
 ושיער בית השחי, ואין בזה הפחתה ממה שאמרה התורה אלא
 תוספת. רב אשי דוחה באופן אחר ואמר, לגבי מצורע לא עקרה
 ההלכה את מה שנאמר בתורה, אלא שהא מתנייהא - הברייתא
 שדרשה מכלל ופרט וכולל שהתגלחת השניה היא רק במקום
 הנראה וכינוס שיער, מני - מי הוא התנא ששנאה, רבי ישמעאל
 היא דרדיש בכל התורה כולל ופרט, ולדעתו כך הוא הדין,
 שבתגלחת שניה אינו מגלח את שערות כל גופו.

שילה נוב ונגעון ובית עולמים - בית המקדש, שאף שאינם
 נקראים משכן נוהגת בהם פרשת סוטה. איסי בן מנחם אימר, אינו
 צריך פסוק לרבות את המקדש שתנהג בו פרשת סוטה, שהרי ניתן
 ללמוד זאת מקל וחומר, ומה פטומאה קלה - איסור כניסה
 למקדש בטומאה שדינו בכרת, לא הלק התנוב בין המשכן
 למקדש. פטומאת אשת איש שנבעלה, שטומאתה המורה שהרי
 מיתתה בחנק, לא כל שכן שהוששו המשכן ומקדש לבדוקה
 ולבערה מתוכם. אם בן שאין צריך לרבות מקדש, מה תלמוד
 לומר - לאיזה צורך נכתב בפרק המושב, אומר איסי בן מנחם,
 שמקרא זה בא לרבות שלא יביא מתוך קופתו - שלא די בזה
 שמכניס העפר לתוך המשכן, אלא כשמביאו מהחוץ יניחו בקרקע
 המשכן ומשם יטלו, כדעת התנא בברייתא הקודמת שהביאה
 הגמרא.
 מסתפקת הגמרא, איבעיא להו, אם אין שם - במשכן ובסביבותיו
 עפר תיחוח לתת במי הסוטה, מהו שיתן אפר במקום העפר. והנה,
 לגבי מצות כיסוי הדם שנאמר בתורה ופסוהו בעפר, ונחלקו בית
 שמאי ובית הלל האם גם אפר קרוי עפר וכשר לכיסוי או לאו.
 אומרת הגמרא, אליבא דבית שמאי לא תיבעי לה - שודאי אין
 האפר כשר למי סוטה, כיון דאמר לא מצינו אפר שקרוי עפר
 ואינו כשר לכיסוי הדם, הוא הדין שאינו כשר לסוטה. פי תיבעי
 לה אליבא דבית הלל דאמר מצינו לגבי אפר פרה אדומה, אפר
 שקרוי עפר ולכן כשר לכיסוי הדם, מאי יהא הדין לגבי מי סוטה.
 האם אף על גב דאיכרי עפר, קאמ' לגבי סוטה שפרקע המושב
 קתיב - דורשים שצריך שיהיה דומה לקרקע המשכן, למעט אפר.
 או דילמא שלדעת בית הלל גם לגבי סוטה יהיה אפר כשר כעפר,
 והאי פרקע המושב נכתב או לכדאיסי בן הויה - שבא
 לרבות דין סוטה גם בבית עולמים, או ולכדאיסי בן מנחם הוא
 דאיתי - ללמד שצריך להניחו בקרקע, ולא די במה שמכניסו
 למשכן. מביאה הגמרא ראייה לפשוט וספק, הא שמע שנינו
 בברייתא, דאמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל, בשלשה
 מקומות באה הלכה למשה מסיני, ועוקבת - עוקרת את הנאמר
 בפירוש במקרא. ואלו הם, התורה אמרה בפרשת כיסוי הדם
 "ושפך את דמו וכסוהו בעפר" - שצריך לכסות בעפר דוקא, והלכה
 למשה מסיני אמרה שרשאי לכסות בקל דבר. כמו כן התורה
 אמרה לגבי איסור הנזיר לגלח שערות ראשו, "כל ימי נדר נזרו תער
 לא יעבר על ראשו", שהאיסור הוא לגלח בתער, והלכה למשה
 מסיני אמרה שהנזיר אסור להעביר את שערות ראשו בקל דבר.
 כמו כן התורה אמרה לגבי גט כריתות "וכתב לה ספר כריתות ונתן
 בידה ושלחה מביתו", וספר משמעו קלף דוקא, והלכה למשה
 מסיני אמרה שרשאי לכתוב הגט בקל דבר - אף על עלה של זית
 או על הנזיר ועל הלוח של עץ. מבארת הגמרא את הראיה, ואם
 איתא שהאפר כשר למי סוטה, היה לו רבי ישמעאל ליתשוב נמי
 האי - שגם בדבר זה ההלכה עוקרת את מה שנאמר בתורה,
 שהתורה אמרה שיטול עפר ויתנונו במים, וההלכה אמרה שאף אפר
 כשר לכך. דוחה הגמרא, לעולם יתכן שאפר כשר למי סוטה, ורבי
 ישמעאל לא מנה את כל המקומות שבהם עקרה ההלכה את מה
 שאמרה התורה בפירושו, אלא תנא חלק מהדברים שיייר - לא מנה
 עפר מי סוטה. אף שגם בזה עקרה ההלכה את מה שנאמר בתורה

סוטה. פרק שני - היה מביא דף מז עמוד א

רשי"י

תוספות

1 אינו צריך. לרבות בית העולמים: ומה פמאה קלה. לכנס בטמאת הגוף למקדש. שאינה
2 במיתה ביד אלא כרת. לא חלק הכתוב בין מקדש למשכן. שנאמר: בפרשת פרה אדם
3 שגני פסוקים. כי את מקדש ה' טמא (כ"י) את משכן ה' טמא (מגדף יט): לא כל שכן. שהשגו
4 מקדש ומשכן לך ויגדעך מתוכן: א"כ מה ת"ל בפרקע שלא יביא מתוך קפתו. לתור
5 כלי ויגניס להיכל. אלא מקרקעיתו יטול. ואם
6 אין שם יביא ויניח שם ואח"כ יטלו. ונתקדים
7 אשר יהיה ונתקדים בקרקע בדרשין לעיל.
8 ובספרי לא הני הכי להך ברייתא. ואומר אני
9 מדרש שני הוא בפנים אחרים: פלוגתא דב"ש
10 ובי"ה בשחיטת חליץ (דף פ"ג) גבי כסוי הדם אלא
11 דב"ה דאמרי אפר קרוי עפר דכתיב (מגילת י"ט)
12 וילקחו לטמא מעפר שרפת החטא. וב"ש
13 אומרים עפר שרפה נקרא. עפר סתמא לא אקרי
14 הקא בקרקע המשכן כתיב. וקרא יתרא הוא.
15 דהא אתריב מאשר יהיה דאין צריך להפרו
16 משם. הלכך למעוטי אפר אתא ולמדרש דבבבב
17 דוקא בקרקע המשכן: עוקבת. מקפחת את
18 עקבו מעמדו ועוקרת. בג' מקומות חלקה למשה
19 מסיני באה ועוקרת את הפסוק: התורה אמרה
20 בעפרי. לענן כסוי הדם. ולא הכשיר דבר אחר.
21 והלכה בכל דבר. המגדל צמחים. בגון (הגיר)
22 והורנין וחסיד וחרטום ולבנה שפתשה. התורה
23 אמרה ספי. לענן וג' בריחות: והלכה בכל דבר.
24 שפתה עליו. על עצה של זית על הגיור ועל
25 הלוח: התורה אמרה תער. לא יעבור על ראשו
26 בגיור: והלכה בכל דבר. דתני (ה"ג ט"ז) נדר
27 שגלח בין בוגו בג' בתער או שפספו כל שהוא
28 חיוב. וא"ת אין זו עקרה אלא תוספת. איברא
29 עקרה היא. שפולקין אותו על כך. ואסור להכות
30 את ישראל בחנם וכו' אמרה תורה (קניס ט"ז)
31 לא יזיף פן יזיפו. ואע"ג דבבלהו קראי דרשי
32 בשחיטת חליץ (דף פ"ג) ובגטין (דף ט"ז) ובגור (דף
33 ט"ז): לר' ישמעאל לא משמע ליה קראי. ודבבב
34 ליה דמריבין מניה לרבות כל דבר דרשי ליה
35 בבתיבה מתקשרת ויניה מתקשרת בבספו
36 בדרשין לא התם. וכו' פלו. אלא אמר רב
37 למשה מסיני סמינין אסקמבא בעלמא
38 הוא. הלכך שאר מדרשים רביין דכל התורה
39 פלה לא חשיב ליה ר' ישמעאל בהלכה עוקבת
40 מקרא אלא הני תלת. ובמסכת פירושין וירושלמי
41 מקצאתי משנה זו דר' ישמעאל. ואין תער מן
42 השלשה אלא מרצמו. והכי תניי התם. התורה
43 אמרה ספר והלכה בכל דבר התלוש. התורה
44 אמרה עפר והלכה בכל דבר המגדל צמחים.
45 התורה אמרה מרצע והלכה אמרה אפי' סול יסירה. והוא נראה בעיני מאד דהך דתער
46 מספת הוא: וא"ת איהא. דאפר נמי כשר לישבב נמי דהא חלקה עוקבת מקרא. דהתורה
47 אמרה עפר והלכה אמרה אף אפר. ומשמעותיה לא משמע לך. דהא לרבי ישמעאל
48 עפר לא ממשמעותיה ממש נפקא ליה לענין כסוי הדם. תנא ישייר. לא חשיבניהו לך לכהו
49 מקומות: שרי מוצרע. בתגלותו שניה. שהוא צריך שני תגלותו דכתיב ובכס המושר את בגדיו וגו'
50 אלא את כל שערות. דמשמע כל גופו דרועותיו ושוקיו ובית השחי. שיהא כל גופו חלק כדלעת. ובתגלות שניה כתוב בכלל ופרט. דמשמע מקום בנוס שיער שיהא שם קבין
51 שיער הרבה. למעוטי זרועותיו ושוקיו שאינו מבוסס ונראה. למעוטי בית השחי: שיער הרגלים. דאותו מקום. ולשאנ מעליתא ונט: והלכה נפלה פלו בדלעת. אף בתגלות שניה קבני
52 המגלח כל גופו: פתני. במסכת נגעים פ"י מ"ז: לחקור. לגלותו בלו. לשון לא תקיפו פאת ראשכם (תק"ח יט): מעביר תער על כל בשרו. ובתגלות ראשונה קאי ה"ל וקתני פיפא בזיום
53 השביעי מגלחו תלחת שניה בתגלות ראשונה. ולא גרסין: ובלחש שמהא תגלות וכו'. דלאו אקרא קאי אלא לשון המשנה ומגלוהו תגלחת שניה בתגלות ראשונה תנו בה. אלא
54 שניה נמי בדלעת. דהא תנא ליה בתגלות ראשונה מעביר תער על כל בשרו: אמר רב נחמן בר יצחק. מוצרע לא שויירא הוא. דכי קאי חשיב חלקה עוקבת מקרא. בגון ספר תער עפר
55 דכתיב בהדיא והלכה עוקבת מוספת על המקרא: רב אשי אמר הא מתנייהא. דקתני מקום בנוס שער ונראה: דדריש. כל התורה פלה בכלל ופרט בקראמרין בשבועות פ"ג (דף ט"ז) רבי
56 ישמעאל שמש את רבי הונאי בן הקנה שקה דרש את כל התורה בכללי ופרטי. ור"ע שפוש את נחום איש גם זו שקה דרש כל התורה ברבוי ומיעוטי. ובבב פירשתי כל משמעות
57 פלה ופרט ורבי ומיעוטי ורועולין במס' סבה בפ' החילול (דף ט"ז)

1 לרבות. נוב וגבעון שילה ובת עולמים. רש"י גורס להביא קרקע בית עולמים שישב
2 הגירסא שילה נוב וגבעון משום דנוב וגבעון אין משקין בהן סוטו משום דהוי
3 מנחת יחיד שאין קבוע לה זמן ותימה שישבשה משום קשיא זו דילמא קסבר אסיי בן
4 יהודה רבי יהודה דאמר ברק בתרא דשחיטת קדשים (מנ"ט ט' ק"ח) כל שהציבור היחיד
5 מקריבין באהל מועד שבמדבר מקריבין באהל
6 מועד בשגלגל ואין חילוק ביחוד אלא במתו
7 שבראש וגו' חשטא הוצרך לרבות נוב וגבעון
8 משום דבמה דוח:
9 ובית. העולמים. מקושטן אמאי איצטריך לרבות
10 בית העולמים האמר בפ"ב דשבועות (דף
11 ט"ז) דמשכן אקרי מקדש ומקדש אקרי משכן ואי
12 לא היה כתיב אלא (כ"י) את משכן ה' טמא היה
13 נמי מקדש בכלל הכא נמי נימא הכי ובריש מסכת
14 עירובין (דף ט"ז) דנפקא לן שלמים שחטן קודם
15 שיתחוו דלתות ההיכל פסולים במקדש משום
16 דמקדש אקרי משכן ואע"ג דשחטו פתח אהל
17 מועד במשכן כתיב ולפי גרסת הספר היה אתי
18 שפיר דהוי מצוי למימר עיקר ריבויא לא היה צריך
19 אלא משום נוב וגבעון ובית עולמים נקט אנב
20 שטיפה אבל ר"י פירש אתי דאיצטריך הכא
21 לרבות בית עולמים משום דכתיב קרקע משמע
22 היכי דאיכא קרקע לאפוקי בית העולמים הוואי
23 ריצפה ולא מסתברא משום דמריבוא דרקע
24 מריבין בית העולמים דאי לא היה כתיב קרקע
25 לא היה בית העולמים בכלל ולפירושו לא היה
26 צריך למיכתב קרקע כלל ועוד קשיא מנ' סרף
27 בקלפי (ומג' דף ט"ז) דמיימי ברייתא וכל אום לא
28 יהיה באהל מועד אין לי אלא אהל מועד
29 שבמדבר שילה ובית העולמים מנין אלמא
30 דשילה לא היה בכלל אהל מועד וכן בית
31 העולמים ובפ"ק דעירובין (דף ט"ז) אמר דבית
32 העולמים היה בכלל אהל מועד ושחטו פתח אהל
33 מועד הואיל ומקדש אקרי משכן וכן ברק
34 הוציא לו (ומג' דף ט"ז) רב ששת אמר אין לי אלא
35 אהל מועד שבמדבר שילה ובית עולמים מנין ת"ל
36 ובס' **א"ל** איתא ליחשב נמי ואת. תימה היכי
37 מצוי למיפשט מדר' ישמעאל הוא סבירא ליה
38 כבית שמאי דאפר לא איקרי עפר ואליבא דבית
39 שמאי לא קמיעבי' ליה אלא אליבא דב"ה א"כ
40 ה"נ אפר בכלל משמעותא דעפר משום דהכא
41 בקרקע כתיב:
42 **תנא** ושירי. ואי קשיא היכי מצוי למימר תנא
43 ושירי ואת שלשה קתני האמר בפ"ק
44 דקידושין (דף ט"ז) גבי הענקה וכי תימא הכא נמי
45 תנא ושירי והא ארבעה קתני ונראה דהתם דוקא כיון דנחת למינאי דוקא. הוא משום דקתני
46 בספיא ואי אתה יכול לומר ארבעה באחד מן כו' ואם איתא דמיתת האב נמי מוציאה היה
47 יכול לומר ארבעה באשה:
מ"א
כדלעת
תנא ושירי והא ארבעה קתני ונראה דהתם דוקא כיון דנחת למינאי דוקא. הוא משום דקתני
בספיא ואי אתה יכול לומר ארבעה באחד מן כו' ואם איתא דמיתת האב נמי מוציאה היה
יכול לומר ארבעה באשה:
מ"א
כדלעת

סוטה. פרק שני - היה מביא דף מז עמוד ב

תוספות

מאי' הוה עלה. תימה מאי קא בעי כיון דלאו שיוורא הוה אם כן תפשוט וייל דלא
איחבריר ליה האי שדיראי אי משום טעמא כדפרי' ולא שיוורא הוה אי משום
דתנא נחל לשיוורא: **מביא** מים שדם צפור ניכר בהם וכמה רביעית ורבנן הווא לגופיה.
קשיא לרבי הכא אמר דרבנן פליגי עלה ובפ' ג' מינין (קמ"ד פ"ג) קא חשיב ליה בהדי עשר

רביעית מחמש חזיריתא וקא פריך החם ותו
ליכא והא איכא מיייתי מנייתין דהכא היה מביא
פילי של חרט וכו' ומשני בפלוגתא לא קא מיירי
היא דמצורע נמי פלוגתא היא וקא חשיב ליה
ונראה דהא פלוגתא דהכא לא דמיא לפלוגתא
דמייתי החם כגון נטלין לידים לאחד ואפילו
לשנים ור' יוסי דפליג החם בפ"ק דמסכת ידים
(מ"ו) ואמר לא סגי ליה לשנים ברביעית דבעי
לאחרון נמי רביעית וכן בגמיותין היה מביא פילי
של חרט דת"ק דרבי יהודה לא סגי ליה ברביעית
וכן גבי ביטול מי גרלים דקאמר תנא קמא כל
שהוא אבל הכא דבנן מודו בפחות מרביעית לא
אפשר ואי בעי כגי ברביעית מיהו לכתחילה מביא
חצי לוג כדתנן בריש פרק י"ד דמסכת נגעים כיצד
מטהרין את המצורע היה מביא פילי של חרט
חדשה ונותן לתוכה חצי לוג מים חיים והא דתנן
בפ' שתי מדות (מנחות פ"ה) רביעית מה היתה
משמשת רביעית מים למצורע ור' ישמעאל היא:
מביא מים שדם ניכר בהם וכמה רביעית. ור"ת
וכי אינו ניכר ביותר מרביעית את תנן בפ"ז
דמסכת מקואות (מ"ט) ומיייתי לה בגמרא בכמה
דוכתי בשילוי פ"ק דשחיטת חולין (ק"ג) ובבב"ק
דמכות (נ"ג) ג' לוגין מים שגפול לתוכן קורטוב יין
ומראהו כמראה יין אלמא דאפילו יין ניכר בג'
לוגין וכי'ש דם סדומק טפי וי"ל ניכר דקאמר
ממשותו של דם ולאו בשינוי מראה דעלמא (מ"ד)
והשתא לא תיקשה מה שהיה תימה רבי נמי מהא
דקאמרין בהקומץ רבה (מנחות ק"ג) ופרק גיד
הנשה (חולין ק"ח) לרבי יהודה ודילף למין במינו
דאינו בטל ממנו דכתיב ולקח מדם הפר ומדם
השעיר והדבר ידוע שדמו של פר מרובה משל
שעיר אלמא דמין במינו לא בטיל ורבנן אמרי
עולין אין מבטלין זה את זה והא הכא הווא מין
שלא במינו והדבר ידוע שהמים מרובין על הם
ואפילו הכי כתיב דם וי"ל כיון דגמשתו ניכר
הרי הוא בעין: **קטנה** ונדרחית מפני המים מהו.
תימה אליבא דמאן קא מביעיא ליה אי לרבי
ישמעאל פשיטא דפסול הוא בני שיהא דם צפור
ניכר אי לרבנן הא לא קפדי אודוכר מים ונראה
דהא בעיא לא לשון ספיקא אלא שהיה תימה על
דברי ר' ישמעאל דאמר רביעית לעולם דם צפור
ניכר כגון והא פעמים שאינו ניכר שהמים מרובין
אוהו כגון קטנה ופעמים שאין המים ניכרין כגון
גדולה והכי קים לרבנן לשעריה בצפורי שיהא
דמה ניכר לעולם רביעית דומיא דפ"ק דר"ה (י.)
דאמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא מי קים ליה
לרבנן בין שליש לפחות משליש אמר ליה לאו
אמינא לך לא תפיק נפשך לבר מהלכתא וכו':
שינה הכתוב במשמעו. תימה לרבי וכי שינו
הוא שנקרא אפר עפר והכתיב (מלכים ב' כ) וישרף
אותה בבחל קדרון וידק לעפר וכן ואבותו אורו שחך היטב עד אשר דק לעפר (דברים ט') וי"ל אותן שלא נעשית אפר ע"י שריפה אלא צריכין כתישה נקראק עפר אבל פרה עיקר מצות
שריפתה לאפר אע"פ שאם היו שם אודין היו כותשין אותם כדאיתא בספרי וכתדנן בפ"ג דפרה גשרפה חובטין אותה במקלות משום אודין שלא נעשו אפר מידו עיקר מצות שריפתה לאפר
הוא: **שינה** הכתוב במשמעו. תימה וכי מפני כך שינה והאמר בפרק כיוסי הדם (חולין ק"ד פ"ה) דלכך שינה אליבא דב"ה ללמוד שאפר נקרא עפר וי"ל תרתי שמע מינה.

בדלעת מני. הא דקתני מגולתו תגלחת שניה כראשונה רבי עקיבא היא: מאי הוה עלת.
דקעין דלעיל אם אין שם עפר מהו שיתן שם אפר: היג מביא רבובות ירק ומקדש
רבובות ירק הוא דהוי עפר וכו'. ולא גרס ולא היא: וקב"ש. נותנו במקום והמקום מקדשו
וחורו ונטלו ונותנו למים: עפר סוטה. דכתיב (פמ"ד ט') אל המים, שיראה עליהן, וידלא
כתיב ונתתו במים: ורוק וקב"ה. לעיני הזקנים
דכתיב לעיני הזקנים והקלף ורקקה וקניסו: סוטה
ואפר פרה. דגזירה שוה מגירי מהירי עפר סוטה
ואפר פרה בדלקתן: אף דם צפור. של מצולע
ששוחטו אל כלי חרס על מים חיים, וצריך שלא
יתן מים אל אלא בשיעור שיהא דם צפור ניכר בהן:
ת"ל מים. גרסו, ולא גרס במים. דהא על המים
החיים כתיב בקרא: וכפח הן רביעית. דקמפרש
לקמן: בצפור. דיווה. שיערו חכמים שאין במינה
גדולה שמדקה את המים ולא קטנה שנדרחית
מפני המים שוה רביעית: אטביל בדם ובמים.
ואפ"י אין ניכר: קרא אחרניא כתיב. ששוחט לתוך
המים. ודרי הן מעורבין מעקרא: וליקניטניהו
ליוורידים. יאחזם בין אצבעותיו שלא יצא מהן
דם: נידולה ומדחת את המים. שאין מים ניכר מפני
רב הדם: לא תפיק נפשך לבר מהלכתא. כל
דברי חכמים שנקבעו אל תהרהר אחריהן:
הקדים עפר למים בסוטה פסול. בדכתיב לתוך
אל המים, אלמא מים ברישא, וכתיב ועשה לה
הבחן את כל התורה הזאת. דקעין כסדר
הכתוב בפרשה: מה להלן. בסוטה מצותו
לכתחלה עפר אל המים דכתיב בה. אף כאן
בפרה עפר אל המים מצותו כן לכתחלה, ולא
תימא ונתן עליו דוקא דמשמע עפר לכתחלה
וימא פאן. בפרה הקדים עפר למים בפרה
דקמפרש ואזיל: והתם קנלן. גבי פרה דאם
הקדים עפר למים בפרה. מים חיים אל כלי.
משמע מים לצד הכלי ולא עפר חוץץ ביתייה:
ורבנן. דאמרי לעיל בסוטה הקדים עפר למים
פסול אמרי לך בפרה נמי פסול, דאל כלי זקא,
דמשמע מים ברישא. וקא דכתיב ונתן עליו מים,
לערבן. לאחר שנתן אפר אל המים צריך להפך
המים עליו ולערבן: היג ואיכא עליו דוקא אל
כלי שתהא חיותו בכלי. ואיכא עליו דוקא
שיהא עפר תחלה. וקא דכתיב מים חיים אל כלי
לאו למימרא שידו המים לצד הכלי אלא
למימר שיהא חיותו בכלי. שלא ישול מן המעין
בכלי אחר וינתן לתוך זה אלא בכלי זה ישאבם
מן המעין: מה מציינו בכל קוסם. בסוטה: מכשיר
למעלה. עפר הוא המכשיר את המים לברוק
אותה, וכן דם צפור של מצורע שמכשיר את
המים לתקואה, אף כאן עפר מכשיר את המים:
מתני'

בדלעת, מני? ר' עקיבא היא, דררש ריבוי ומיעוט.
דתניא ורויה ביום השביעי יגלה את כל שערו, ריבה.
"את ראשו ואת יקנו ואת גבת עינו" מעט. "את
כל שערו יגלה" חזר וריבה. ריבה ומיעט וריבה, ריבה
הכל. מאי ריבה? ריבה דכוליה גופיה, ומאי מיעט?
מיעט שיער שבתוך החוטם, מאי הוי עלה? תא שמע
אמר רב הונא בר אשי אמר רב: אין שם עפר מביא
רבובות, ירק, ומקדש. ולא היא, רבובות ירק הוא
דהוא עפר, אפר לא הוא עפר: כדי שיראה על
המים: תנו רבנן, שלשה צריכין שיראו: עפר סוטה
ואפר פרה ורוק וקב"ה. מושם ר' ישמעאל אמרו: אף
דם צפור. מאי מעמא דר' ישמעאל? דכתיב: "ומבול
אותם בדם הצפור", ותניא "בדם", יכול בדם ולא
במים? תלמוד לומר: "במים". אי מים, יכול במים
ולא בדם? תלמוד לומר: "בדם". הא כיצד מביא מים
שדם ציפור ניכר בהן, וכמה? רביעית. ורבנן, ההוא
לגופיה, דהכי קאמר רחמנא: אטביל בדם ובמים. ור'
ישמעאל, אם כן, לכתוב רחמנא "ומבול בדם", "בדם
ובמים" למה ליה לניכר. ורבנן, אי כתב רחמנא "ומבול
בדם" הוה אמנא: האי לחודיה והאי לחודיה, כתב
רחמנא "בדם ובמים" לערבן, ור' ישמעאל, לערבן קרא
אחרניא כתיב "ושחט את הצפור האחת". ורבנן, אי
מהווא הוה אמנא לישחטיה סמוך למנא ויניקניטניהו
ליוורידין ולקבליה, קא מושמעו לן. בעא מיניה ר' ירמיה
מר' זירא: גדולה ומדחת את המים, קטנה ונדרחית
מפני המים, מהו? אמר ליה: לאו אמנא לך לא
תפיק נפשך לבר מהלכתא, בצפור דרור שיערו רבנן,
אין לך גדולה שמדחת את המים, ואין לך קטנה
שנדרחית מפני המים. תנו רבנן: הקדים עפר למים
פסול, ור' שמעון מכשיר. מאי מעמיה דר' שמעון?
דכתיב: "ולקחו לטבא מעפר שרפת החפאת" ותניא,
אמר ר' שמעון: וכי עפר הוא? והלא אפר הוא! שינה
הכתוב במשמעו לדון הימנו גזירה שוה; נאמר כאן
"עפר" ונאמר להלן "עפר", מה להלן עפר על גבי מים
הקדים עפר למים בפרה, אף להלן הקדים עפר למים בפרה; כתיב:
כתיב: עליו, אלמא אפר ברישא, וכתיב "מים חיים אל כלי", אלמא מים ברישא, הא כיצד?
רצה זה נותן, רצה זה נותן, ורבנן, "אל כלי" דוקא. "עליו" לערבן, ואיכא "עליו" דוקא, "אל
כלי" שתהא חיותו בכלי? מה מציינו בכל מקום מכשיר למעלה, אף כאן מכשיר למעלה.
מתני'

ביאורים למסכת סוטה דף טז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

54 שאמביל בדם ובמים יחידו, אך אין צריך שיהיה ניכר. מבאר
55 הגמרא ורבי ישמעאל, מנין למד שצריך שיהיה ניכר, הרי הוצרך
56 הפסוק ללמדנו את עיקר הדין. מתרצת הגמרא אם כן - כדעת
57 רבנן, שלא בא הכתוב אלא להשמיענו שיטבלם בדם ומים ואף שאין
58 הדם ניכר, לכתוב רחמנא רק 'ומטבל בהם', שהרי כבר נאמר
59 בפסוק הקודם ששוחט את הציפור על המים החיים והדם מעורב
60 במים, בדם ובמים' למה לי - מדוע חזרה התורה וכתבה כן,
61 בהכרח לניכר - להשמיענו שצריך שיהיה הדם ניכר במים. מבאר
62 הגמרא, ורבנן שנחלקו על רבי ישמעאל סברו שאין להוכיח כן,
63 משום שאי כתב רחמנא 'ומטבל בהם' ולא היה נכתב 'בדם ובמים',
64 הוה אמיתא שאין מערבים את הדם במים, אלא יעשה האי -
65 טבילה אחת להודיה בדם, והאי - טבילה נוספת להודיה במים,
66 לכן כתב רחמנא בדם ובמים' ללמדנו שצריך לערבן יחדיו.
67 מבאר הגמרא, ורבי ישמעאל סבר שדין זה שצריך לערבן יחד,
68 ללמד מקרא אחריתא, שבתיב 'ושחט את הציפור האחת אל כלי
69 חרש על מים חיים' וגו' - וכיון ששוחט את הציפור על המים,
70 ממילא המים והדם מעורבים. מבאר הגמרא, ורבנן שהוצרכו
71 ללמוד דין זה מ'בדם ובמים' סברו שאי נלמד מההוא - מהפסוק
72 'שחט את הציפור וגו' לא היינו יודעים שהמים והדם מעורבים,
73 אלא הוה אמיתא לישחטיה סמוך למנא - צריך לשחוט את
74 הציפור סמוך לכלי עם המים, וניקמיהו - יאחז בידיו לוורידיו של
75 הציפור השחוטה באופן שלא ייצא הדם לכלי שבו המים, אלא
76 ולקבליה לדם במנא אחריתא - את הדם מהוורידים יקבל בכלי
77 אחר, ויטבול בכל כלי בנפרד, קא משמע לן - לכך נאמר וטבל
78 במים ובדם, להשמיענו שצריך לטבול בשניהם יחד כשהם
79 מעורבים.
80 מסתפקת הגמרא לגבי דין טהרת המצורע, בעא מיניה רבי ירמיה
81 מרבי וירא, כיצד הדין בהביא המצורע ציפור גדולה ויש בה דם
82 מרובה, וכשנשפר דמה לכלי עם הרביעית מים, ונדחת את המים
83 - נראה הכל כדם ולא ניכר כלל שהיה בה מים. או אם היתה ציפור
84 קטנה שדמה מועט, וכשנשפר דמה אל הכלי עם הרביעית מים,
85 ונדחת מפי המים - לא ניכר הדם במים, מהו - האם כשרים
86 לטהרת המצורע, אמר ליה רבי וירא, לאו אמיתא לך - וכי לא
87 אמרתי לך כבר, לא תשיב נפשך לבר מהילכתא - אל תהרהר
88 אחר השיעורים שאמרו חכמים. והספק שהסתפקת בו אינו שייך
89 במציאות, משום ששיעור רביעית שאמרו, בצפור דרור שיעורו
90 רבנן, ואין לך צפור דרור גדולה שדמה רב כל עד כדי שפחות
91 את המים - שאם תערבו ברביעית מים לא יהיה ניכר שיש
92 בתערובת מים, ואין לך צפור דרור קטנה שדמה מועט כל כך,
93 שנדחת מפי המים - שאם תערבו ברביעית מים לא יהיה ניכר
94 הדם במים.
95 סדר נתינת המים והעפר בסוטה הוא, נתן המים בתחילה, ועליו נתן
96 את העפר, שכן נאמר 'ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן, יקח
97 הכהן ונתן אל המים'. ועל כך שנו בברייתא, תנו רבנן, אם הקדים
98 ונתן את העפר בכלי קודם שנתן למים, פסול להשקאת הסוטה,
99 שנאמר 'ומן העפר וכו' יקח הכהן ונתן אל המים', הרי שנתן את
100 העפר לא המים ולא את המים על העפר, ובסוף הפרשה נאמר
101 'ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת', ללמד שצריך לעשות כסדר
102 שנאמר בפרשה. ורבי ישמעאל מביא בדיעבד אף אם נתן את
103 העפר קודם שנתן את המים. מבאר הגמרא מתי מטיבא רבי
104 שמעון שהכשיר בדיעבד אף אם לא עשה כסדר הכתוב, דכתיב
105 לגבי אפר פרה אדומה 'ולקחו למטא מעפר שרפת החטאת ונתן
106 עליו מים חיים אל כלי', ותניא, אמר רבי שמעון, מפני מה נאמר

1 והתנא של המשנה בנגעים שסובר שמגלח את כל גופו בקלעת אף
2 בתגלחת שנייה, אינו משום הלכה אלא משום מסיני, אלא מני רבי
3 עקיבא היא, שאינו דורש את התורה בכלל ופרט כרבי ישמעאל,
4 אלא פירוש ריבוי ומיעוט - ולדבריו הכלל האחרון בא לרבות
5 אף דברים שאינם כעין הפרט, ולכן סובר שצריך לגלח אף מקומות
6 שאינם כעין הפרט, כלומר שאינם נראים ואינם מקומות כינוס שער.
7 ומצינו שלדעה שדורשת את התורה בריבוי ומיעוט, צריך לגלח כל
8 גופו. ותניא בברייתא, נאמר בפסוק 'והיה ביום השביעי יגלח את
9 כל שעריו' וריבה הפסוק שיגלח את כל שעריו, ולאחר מכן נאמר
10 'את ראשו ואת וקנו ואת גבת עינו', מיעוט הפסוק שאינו צריך
11 לגלח אלא מקומות כעין אלו. ובמה שנאמר בהמשך 'ואת כל
12 שעריו יגלח' הוה הפסוק וריבה שצריך לגלח אף שאר מקומות,
13 והכלל הוא שבאופן שהפסוק וריבה ומיעוט וריבה, הריבוי האחרון
14 חזר וריבה הכל. מתי מטיבא ריבה בריבוי זה, וריבה דכוליה גופיה -
15 שאף מקומות שאינם נראים מקום כינוס שער צריך לגלח.
16 ומתי מיעוט - איזה מקום התמעט מהפרט, מיעוט שיער שפיתו
17 החוטם - שאת מקום זה אין צריך המצורע לגלח בתגלחת שנייה,
18 כיון שאינו דומה כלל לפרט.
19 חזרת הגמרא למה שהסתפקה ושואלת, מתי הוי עליה - האם אפר
20 כשר למי סוטה במקום העפר או לאו. מביאה הגמרא ראייה, תא
21 שמע, דאמר רב הונא בר אשי אמר רב, אם אין שם - בקרקע
22 המשכן עפר למי הסוטה, מביא רבובית ירק - פירווי ירק שנוקב
23 והתפורר ונעשה כעין עפר, ומקנש בהנחתו על קרקע המשכן
24 ומתקדש בכך ואחר כך נותנו במי סוטה, ואם כן הוא הדין שאפר
25 כשר למי סוטה. דוחה הגמרא, ולא היא - אין הדימוי נכון, אלא
26 דוקא רבובית ירק הוא דהוא עפר ולכן ראוי למי סוטה, אך אמר
27 לא הווי עפר ואינו ראוי למי סוטה.
28 כתיב ויראה על המים. תנו רבנן, שלשה דברים שנינו בהם
29 שצריבין שיראו ויניכרים לעין, במשנתנו נתבאר כן לגבי עפר
30 סוטה שצריך לתת כשיעור שיראה על פני המים. ואמר פרה -
31 כשעושה מי חטאת ומניח את אפר הפרה במים, צריך שיתן כשיעור
32 שיראה האפר על פני המים. ורוק וקפה - כשממאן היבם ליבם את
33 אשת איזו וחולצת לו להיות מותרת לינשא, אמרה התורה 'ונגשה
34 יבמתו אליו לעיני חוקים, וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו',
35 וממה שנכתב 'לעיני חוקים' משמע שהרוק ניכר. משום רבי
36 ישמעאל אמרו, אף דם צפור - הנעשה בטהרת מצורע, צריך
37 ליתנו כשיעור שיהיה הדם ניכר במים. שואלת הגמרא, מתי מטיבא
38 דרבי ישמעאל שדם הציפור צריך להראות, ומבאר, דכתיב לגבי
39 טהרת המצורע 'את הציפור החיה יקח אותה ואת עץ הארץ ואת
40 שני התולעת ואת האזוב ומטבל אותם בדם הצפר וגו', ותניא
41 בברייתא, אם היה נאמר רק בדם, יכול - היינו יכולים לפרש
42 שיטבלם רק בדם ולא במים, תלמוד לומר - לכך נאמר גם
43 'במים'. ואי היה נאמר רק מים, יכול - היינו יכולים לפרש
44 שיטבלם רק במים ולא בדם, תלמוד לומר - לכך נאמר גם בדם,
45 הא כיצד מקיים שניהם, מביא מים ומערב בהם דם ציפור, וצריך
46 שיהיו המים כשיעור שדם ציפור ניכר בהן ומקיים זוה טבילה
47 בדם ובמים. וקמה הוא שיעור המים שדם הציפור ניכר בהם -
48 רביעית.
49 מבאר הגמרא, ורבנן שלא מנו את דם הציפור בכלל הדברים
50 שצריכים שיראו, סוברים שאין להוכיח מהפסוק שצריך הדם להיות
51 ניכר במים, אלא מהוא - הפסוק הוצרך לגופיה - לעיקר הדין
52 שצריך להטביל בדם ובמים, דהכי קאמר רחמנא במה שאמרה
53 וטבל אותם ואת הציפור החיה בדם הציפור השחוטה על המים,

ביאורים למסכת סוטה דף יז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

54 ה"י של האלה דמעיט ביה - שדורש שבאה למעט, ואינו סובר
 55 כרבי יהודה ששניהם באו למעט. מבאר הגמרא, סבר רבי מאיר
 56 שה"י דגיבויא דריבויא - ה"א שנאמרה בתחילת האלות, שהיא
 57 מילה שבאה לרבות - שכותב את האלות, דריבויא היא - באה
 58 לרבות שכותב גם קללות הבאות מחמת ברכות, ואילו ה"י דגיבויא
 59 דמיעיטא - ה"א שנאמרה בתחילת האלה, שהיא מילה שבאה
 60 למעט - שכותב אלות אלו ולא שבמשנה תורה, מיעיטא - באה
 61 למעט שאינו כותב צוואות וקבלות.
 62 שואלת הגמרא, מדוע לדעת רבי מאיר כותב הכהן אף את הפסוק
 63 'אם לא שכב איש אותך וגו' הנקי, והא לית ליה לרבי מאיר
 64 בעלמא, שדי לומר בלשון לאו, ונדע שמכילל שאמר לאו אתה
 65 שומע את הדין - הן, וממילא מפסוק זה שמשמעו ברכה, לא
 66 בשמעת קללה - שאם שטתה לא תנקה, ואם כן מדוע כותבים אותו
 67 במגילת סוטה, שאין כותבים בה אלא הקללות שבאמרו לה אם
 68 שטתה. מבאר הגמרא, אמר רבי תנחום יש בפסוק זה משמעות
 69 קללה, כיון שהנקי בתיב בכתוב חסר ולא הינקי, ונדרש הפסוק
 70 בשני אופנים, אם לא שטית טומאה תחת אישך, הנקי - מלשון
 71 נקיות, ואם שטית, הנקי - מלשון חנק.
 72 דריש רבי עקיבא, איש ואשה נשואים שזכו - הולכים שניהם
 73 בדרך ישרה ואינם נואפים, שכינה שרויה בגינה, שרשי שמו של
 74 הקב"ה נמצא בהם, יוד באיש והיא באשה. לא זכו - אינם הולכים
 75 בדרך ישרה, הקב"ה מסלק שמו מביניהם, היוד מהאיש וההיא
 76 מהאשה, ונמצא שהם אש ואש, והאש איש אוכלתן. אמר רבא,
 77 אם לא זכו, ודאשה - האש של האשה, עדיפא - קשה יותר
 78 וממדת לאכול, מדאיש משל האיש, (מאי מעיטא), משום שהיא
 79 - אש של האשה מצרה - גם לפני שהסתלקה הה"א היו האותיות
 80 אש יחד, ולכן נדלקת האש מהר, והיא - אש של האיש, לא מצרה
 81 - היוד של השכינה הפסיקה באמצע.
 82 אמר רבא, מפני מה אמרה תורה הבא עפר לסוטה, לומר שאם
 83 זכתה - שנמצאה טהורה שלא זינתה, יוצא ממנה פן פאברהם
 84 אבינו, דכתיב ביה "ואנכי עפר ואפר", ואם לא זכתה - שזינתה,
 85 תמות ותחזור לעפרה. עוד דריש רבא, בשכר שאמר אברהם
 86 אבינו "ואנכי עפר ואפר", והראה את מידת ענוותנותו, זכו בניו
 87 (לב) מצות השייכות לעפר ואפר, למצות אפר פרה אדומה, ועפר
 88 סוטה. שואלת הגמרא וכי רק אלו המצוות שייכות בעפר ואפר,
 89 והאיכא נמי מצות עפר ביסויה דדם, ומדוע לא אמר שזכו לזה
 90 בזכות אמירת אברהם "ואנכי עפר ואפר". מנצרת הגמרא, ה"הם
 91 במצות כיסוי הדם, הקשר מצוה איכא - יש בזה קיום מצוה, אך
 92 הנאה ליכא - אין הנאה מעצם קיום מצוה זו, אבל אפר פרה ועפר
 93 סוטה, יש הנאה בקיומם, באפר פרה, שנטהרים מטומאת מת וכן
 94 מכפר על עוון העגל, ובעפר סוטה, שמביא שלום בין איש לאשתו.
 95 וכן שמברר אם זינתה, ואם יתברר שזינתה יועיל שלא ירבו ממורים
 96 בישראל, ואם לא זינתה יועיל שנפקדת בורע וכן מבטלת הלעז מעל
 97 בנייה.
 98 עוד דריש רבא, בשכר שאמר אברהם אבינו, "אם מחוט ועד
 99 שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך" - שנתרחק מן הגזל, זכו בניו
 100 כנגד זה לב' מצות, כנגד מה שאמר 'מחוט' זכו לחוט של תבלת,
 101 וכנגד מה שאמר 'שרוך נעל' זכו לרצועה של תפלין. שואלת
 102 הגמרא, בשלמא רצועה של תפלין יש הנאה מעצם קיום המצוה,
 103 דכתיב "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליה ויראו ממך",
 104 ותניא בברייתא, רבי אליעזר הגדול אמר כיצד רואים ששם ה'
 105 נקרא על ישראל, אלו תפלין שבראש - שיש בהם רוב השם של
 106 הקב"ה, שהשיין כותבה בקמט העור שבבתיים, והדלית ברצועות,

1 פרשת סוטה נחלקת לשלשה ענינים. האחד, 'ציויים' - הפסוקים
 2 בהם מצווה התורה מה לעשות בענין סוטה. השני, 'שבועות, אלות
 3 וקללות', שהם הפסוקים בהם מבוארות השבועות, האלות והקללות
 4 שיחולו על האשה אם אכן זינתה. והשלישי, 'קבלות', שהם
 5 הפסוקים בהם נכתב שמקבלת האשה על עצמה את השבועות,
 6 האלות והקללות שמחיל עליה הכהן. ונחלקו התנאים מה היה כותב
 7 הכהן במגילת הסוטה ונמחק במים.
 8 משנה. בא לו הכהן לכתוב את המגילה של הסוטה, מאיזה
 9 מקום - פסוק הוא בותב, לדעת רבי מאיר מתחיל לכתוב מ"ו(א) אם
 10 לא שכב איש אותך וגו', ואת כי שטית תחת אישך הנקי ממי
 11 המרים המאררים האלה". ואינו בותב את תחילת הפסוק שנאמר
 12 לאחר מכן, 'והשביע הכהן את האשה בשבעת האלה ואמר הכהן
 13 לאשה, אלא מולג על חלק זה וכותב את המשך הפסוק 'ותן ה'
 14 אותך לאלה ולשבעה בת ה' את ירכך ונפלת ואת בטנך צבה,
 15 וכאו המים המאררים האלה כמעוף, לצבות כמן ולנפל דה',
 16 עד כאן כותב הכהן במגילת סוטה, ואינו בותב את מה שנאמר
 17 בהמשך הפסוק 'ואמרה האשה אמן אמן'. רבי יוסי אמר
 18 מתחיל לכתוב מ'אם לא שכב איש אותך וגו', ולא היה מפסיק
 19 בכתיבת הפרשה כסדרה, אלא היה כותב גם תחילת הפסוק
 20 'השביע הכהן את האשה בשבעת האלה ואמר הכהן לאשה', וגם
 21 את הקבלה שמקבלת על עצמה 'ואמרה האשה אמן אמן'. רבי
 22 יהודה אמר כל עצמו אינו בותב - ויהר הכהן בעצמו, ולא
 23 יכתוב אלא את האלות המפורשות בפסוקים, 'ותן ה' אותך לאלה
 24 ולשבעה וגו', 'וכאו המים המאררים האלה כמעוף וגו', ואינו
 25 בותב מה שנאמר בסיום הפסוק 'ואמרה האשה אמן אמן'.
 26 גמרא. שואלת הגמרא, במאי קא מיפלגי - מה טעם של התנאים
 27 שנחלקו מהיכן היה כותב, ומשיבה בהאי קרא קמיפלגי - נחלקו
 28 כיצד לדרוש המקרא 'וכתב את האלה הכהן כספר', רבי
 29 מאיר סבר, אם היה נאמר וכתב את אלות, היינו סבורים שאינו
 30 כותב אלא את האלות ממש - המפורשות בפסוקים, לכך נאמר
 31 'האלות, לרבות - שכותב גם את הקללות הבאות מחמת ברכות.
 32 ומה שנאמר אלה' שמשמעו שיכתוב אלות אלו ולא אחרות,
 33 למעוטי - שאינו כותב במגילת סוטה את הקללות שבמשנה תורה
 34 קללות שנאמרו בפרשת כי תבוא. ומה שנאמר 'האלה' ביתור
 35 ה"א, למעוטי - שאינו כותב את הציוואות שציותה התורה לכהן
 36 להשביע את האשה, וקבלות האשה, שאומרת אמן, ורבי יוסי
 37 הסובר שלא היה מפסיק, סבר שבולחו - כל הדרשות נדרשות
 38 בקראמרת - כפי שדרש רבי מאיר, מלבד מה שדרש רבי מאיר
 39 מהה"א של האלה שבא למעט צוואות וקבלות, על זה חלק רבי יוסי
 40 וסבר שממה שנאמר וכתב את האלות האלה, היתור של את' בא
 41 לרבות שכותב גם ציוואות וקבלות. מבאר הגמרא, ורבי מאיר
 42 שלא דרש כן, הוא משום שאיתם לא דריש בכל התורה. ורבי
 43 יהודה הסובר שכותב רק מיתן ה' אותך, וכן אינו כותב את הקבלה
 44 שבסוף הפרשה, טעמו, שבולחו הה"א שנאמרו בפסוק למעוטי
 45 דריש להו - באים למעט, וכך דרש, האלות, אלות ממש - שכותב
 46 את האלות המפורשות בפסוקים, האלות, ההיא באה למעוטי
 47 שאינו כותב קללות הבאות מחמת ברכות - והיינו 'אם לא שכב
 48 וגו', אלה' בא למעוטי שאינו כותב את הקללות שבמשנה תורה,
 49 והאלה' בא למעוטי ציוואות וקבלות.
 50 שואלת הגמרא, ורבי מאיר הסובר שהה"א של האלות' באה
 51 לרבות שכותב גם קללות הבאות מחמת ברכות, והה"א של האלה'
 52 באה למעט שאינו כותב קללות שבמשנה תורה, מאי שנא האי ה"י
 53 של האלות' דרבי ביה - שדורש שבאה לרבות, ומאי שנא האי

סוטה. פרק שני - היה מביא דף יז עמוד א

רש"י

תוספות

1 האלות לרבות קללות הבאות מחמת ברכות. תימה לרבי דהבא דרש"י ר"מ ה"י האלות
2 ובפ"ק דהוריות (ק"ה ט"ז) אמר ר"מ קהל הקהל לא דריש ותו איכא למיתמה
3 דר"י דרש הכא ה"י דרביא למעט ותת דרש קהל הקהל לרביא ותו קסאי דר' יהודה
4 ארבי יהודה דהבא דהבא דמשמע ולא דריש את האלות ובפ"ק דמנחות (ק"ה ט"ז) אמר ר"י סבר
5 את (כל הלבנות) לרבות (קורטו) אחר.

6 **אמר** רבי תנחום הנקי כתיב. הבא פרשי
7 דתדרוש הכי טומאה תחת אישך חניק
8 אבל בסוף פרק שבעת העדות (משנה ק"ה ט"ז)
9 פירש הנקי כלא יוד כמו חניק וקאי אקרא
10 דבתיבה ואת כי שטות דמשמע הכי חניק ממים
11 דמרים האלה ואת כי שטית ותתם אמר כי לית
12 ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן במנומא
13 באיסורא אית ליה וטוטה איסורא דאית ביה
14 מנומא הוא ונשאל רבי הוא בפ"ק דנדרים (ק"ה ט"ז)
15 אמר בגמרא מאי לוחלין לא חלין ליהודי אלא
16 לקרבן מני מתני' אי ר"מ הא לית ליה מכל לאו
17 דהכי דייק נמי בסוף הפרק (ט"ז ט"ז) ובריש פרק שני
18 (ק"ה ט"ז) אע"ג דאיסורא גירדהא הוא החשיב רבי
19 דחתם נמי איסורא דאית ביה מנומא הוא שאסר
20 מנומא על חבירו:
21 שהתכלת דומה לים. בירושלמי דפ"ק
22 דברכות מגיד שהתכלת דומה לים והים
23 דומה לעשבים ועשבים לרקיע ורקיע לבסא
24 והכסא לספיר וכתיב ואיראה הנהגה (על) [אל]
25 דרקיע וגו' (יחזקאל יז):

26 **אינו** כותב וכו' על דתימר אלא על הגמילה.
27 תימה בפ' המוציא (ק"ה ט"ז) דתנן
28 קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפלין
29 שמע ישראל אמאי לא קתני פרשת סוטה
30 דשיעור וזטא טפי אורי' דפרשת סוטה לא
31 כתיב כפרשת תפלין ואמרין התם (ק"ה ט"ז) כל
32 מילתא דשכיח ולא שכיח אדול רבנן בתי שכיח
33 לקולא: **לא** על הלוח ולא על הדימר אלא
34 על הגמילה. תימה אמאי לא מרבינן כל מילי
35 מוכתב דבאמרין פרק שני דגיטין (ק"ה ט"ז) ספר
36 אין לי אלא ספר מנין לרבות כל דבר ת"ל וכתב
37 מ"מ אמר כן מה ת"ל ספר מה ספר שאין בו רוח
38 חיים ורבנן אי כתב בספר כדאמרת אמאי כל
דיכא

דיכתיב ביה: "עפר ואפר", לא זכתה, תחזור לעפרה. דר"ש רבא: בשכר שאמר אברהם אבינו
ו"אנכי עפר ואפר" וכו' בניו לשת"י מצות, אפר פרה ועפר סוטה. והאיכא נמי עפר פיסוי הדם?
התם הכשר מצוה איכא, הנאה ליכא. דר"ש רבא: בשכר שאמר אברהם אבינו "אם מחוט
ועד שרוף נעל" וכו' בניו לשת"י מצות: חוט של תכלת ורצועה של תפלין. בשלמא רצועה של
תפלין, דכתיב "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך" [ותניא, ר' אליעזר הגדול אומר: אלו
תפלין שבראש. אלא חוט של תכלת מאי היא? דתניא, הוה ר' מאיר אומר: מה נשתנה תכלת
מכל מיני צבעונין? מפני שהתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע דומה לכסא הכבוד,
שנאמר: "וראו את אלתי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וצבעם השמים למטה"
וכתיב: "כמראה אבן ספיר דמות פסא: מתני' אינו פותח לא על הלוח ולא על הגיור, ולא על
הדיפתרא

של שכינה מפקדת: הנאה ליכא. ואין יוד קבול שבר, בסוטה לתת שלום ושלא ירבה ממוריס בישראל אם וזנה היא, ואם נקתה ונרעה וירע, ומבטלת לעו מעל
בניה. ואפר פרה לשת"י ולזנות את ישראל ממשעה העגל בשכר אם מחוט ועד שרוף נעל. שהבריח עצמו מן הגזל: חוט של תכלת. כנגד מחוט. ורצועה של תפלין כנגד שרוף. והיינו
רצועה בשלמא רצועה של תפלין. קבול שבר הוא דאיכא הנאה בדכתיב וכו', אבל חוט של תכלת של ציצית מאי הנאה איכא. מה נשתנה תכלת. שהוקדו בתכות לציצית: שהתכלת
דומה לים בו. בא ללמדנו שכל המקום מצות ציצית כאלו הקביל פני שכינה, והכי תניא לה בספיר. וודאי ציציתו כולו הני, משום דלא אשכחן קראי אלא ברקיע שדומה לכסא הכבוד,
הלך תכלת דומה לים וים דומה לרקיע. והכלל לא דמי לרקיע כל כך אלא דומה לדומה. כמו תכלת דומה למראה הים, ואנן קסוין דים דומה למראה הרקיע: ורקיע דומה לכסא
הכבוד. קראי קרדיש. דכתיב ברקיע כמעשה לבנת הספיר. וכתיב בכסא הכבוד כמראה אבן ספיר דמות פסא: מתני' ליה. של ע"ז. יייר. של עשבים שבותשין ומדבקין אותו בדבק ששורין
גלי"ד ועושין כמו עור:

1 **מתני'** בא לו לכתוב את המגילה, מאוזה מקום
2 הוא פותח? מ"יאים לא שכב איש" וגו', "אתה פי
3 שטית תחת אישך", ואינו פותח "והשביע הכהן את
4 האשה" וכותב "יתן ה' אותך לאלה ולשבעה... ובאו
5 הפנים המאזרים האלה במעוך לצבות כמון ולנפל ירד",
6 ואינו פותח "ואמרה האשה אמן אמן". ר' יוסי אומר:
7 לא היה מפסיק, ר' יהודה אומר: כל עצמו אינו פותח
8 אלא "יתן ה' אותך לאלה ולשבעה וגו' ובאו הפנים
9 המאזרים האלה במעוך", ואינו פותח "ואמרה האשה
10 אמן אמן": **גמ'** במאי קא מפלגי? בהאי קרא קמיפלגי,
11 "כתב את האלת האלה הכהן בפסר"; ר' מאיר סבר:
12 "אלות" אלות ממש, "האלות" לרבות קללות הפאות
13 מוחמת ברכות. "אלה" למעוטי קללות שבמשנה תורה,
14 "האלה" למעוטי צוואות וקבלות אמן. ור' יוסי פולחו
15 בךקאמרת, "את" לרבות צוואות וקבלות. ור' מאיר
16 איתם לא דריש. ור' יהודה, פולחו במעוטי דריש להו,
17 "אלות" אלות ממש, "האלות" למעוטי קללות הפאות
18 מוחמת ברכות, "אלה" למעוטי קללות שבמשנה תורה,
19 "האלה" למעוטי צוואות וקבלות. ור' מאיר, מאי שנא
20 האי ה"י דמרכיב ביה ומאי שנא האי ה"י דמעוטי ביה?
21 ה"י דגביה דריבויא ריבויא היא, ה"י דגביה דמעוטיא
22 מעוטיא. והא לית ליה לר' מאיר מכלל לאו אתה שומע
23 הן? אמר ר' תנחום: "הנקי" כתיב. דריש ר' עקיבא:
24 איש ואשה וכו' שכינה ביניהן, לא וכו' אש אוכלתן. אמר
25 רבא: ודאשה עדיפא מ'דאיש, מאי טעמא האי מצרף
26 ויהאי לא מצרף. אמר רבא: מפני מה אמרה תורה הבא
27 עפר לשומטה? זכתה, יוצא מפניה בן פאברהם אבינו,
28 דכתיב ביה: "עפר ואפר", לא זכתה, תחזור לעפרה. דר"ש רבא: בשכר שאמר אברהם אבינו
29 ו"אנכי עפר ואפר" וכו' בניו לשת"י מצות, אפר פרה ועפר סוטה. והאיכא נמי עפר פיסוי הדם?
30 התם הכשר מצוה איכא, הנאה ליכא. דר"ש רבא: בשכר שאמר אברהם אבינו "אם מחוט
31 ועד שרוף נעל" וכו' בניו לשת"י מצות: חוט של תכלת ורצועה של תפלין. בשלמא רצועה של
32 תפלין, דכתיב "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך" [ותניא, ר' אליעזר הגדול אומר: אלו
33 תפלין שבראש. אלא חוט של תכלת מאי היא? דתניא, הוה ר' מאיר אומר: מה נשתנה תכלת
34 מכל מיני צבעונין? מפני שהתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע דומה לכסא הכבוד,
35 שנאמר: "וראו את אלתי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וצבעם השמים למטה"
36 וכתיב: "כמראה אבן ספיר דמות פסא: מתני' אינו פותח לא על הלוח ולא על הגיור, ולא על
הדיפתרא

של שכינה מפקדת: הנאה ליכא. ואין יוד קבול שבר, בסוטה לתת שלום ושלא ירבה ממוריס בישראל אם וזנה היא, ואם נקתה ונרעה וירע, ומבטלת לעו מעל
בניה. ואפר פרה לשת"י ולזנות את ישראל ממשעה העגל בשכר אם מחוט ועד שרוף נעל. שהבריח עצמו מן הגזל: חוט של תכלת. כנגד מחוט. ורצועה של תפלין כנגד שרוף. והיינו
רצועה בשלמא רצועה של תפלין. קבול שבר הוא דאיכא הנאה בדכתיב וכו', אבל חוט של תכלת של ציצית מאי הנאה איכא. מה נשתנה תכלת. שהוקדו בתכות לציצית: שהתכלת
דומה לים בו. בא ללמדנו שכל המקום מצות ציצית כאלו הקביל פני שכינה, והכי תניא לה בספיר. וודאי ציציתו כולו הני, משום דלא אשכחן קראי אלא ברקיע שדומה לכסא הכבוד,
הלך תכלת דומה לים וים דומה לרקיע. והכלל לא דמי לרקיע כל כך אלא דומה לדומה. כמו תכלת דומה למראה הים, ואנן קסוין דים דומה למראה הרקיע: ורקיע דומה לכסא
הכבוד. קראי קרדיש. דכתיב ברקיע כמעשה לבנת הספיר. וכתיב בכסא הכבוד כמראה אבן ספיר דמות פסא: מתני' ליה. של ע"ז. יייר. של עשבים שבותשין ומדבקין אותו בדבק ששורין
גלי"ד ועושין כמו עור:

סוטה. פרק שני - היה מביא דף זו עמוד ב

תוספות

רשי"י

היבא דכתיב בספר כ"ע מודו דמרבין כל מילי בר מדבר שיש בו רוח חיים מיהו לפי ר"ת לא קשיא מידי דפי' התם בכלל ופרט ובלל דרשינן ליה דחור וכתב נתן לה (ספר ברייתו) אבל
הבא כלל ופרט הוא ואין בכלל אלא מה שבפרט א"נ התם קרא יתירא הוא דקא דריש משום דכתיב תרי זימני וכתב לה ספר ברייתו ובירושלמי מקשה ליה נמי הבא כתיב ספר וכתב
כתיב ספר הבא את אומר כל דבר שהוא בתלוש הובא את אומר הכין שנייא היא הבא דכתיב בספר אבל בגמרא דידן לא אמר התם הכי דאמר אי כתיב בספר כדקא אמרת דהיי מרבין
כל מילי תתלוש בר מדבר שיש בו רוח חיים ירושלמי תניא ר"א בן שמעון אמר אין בתובין על ערות בדמה טמאה אמר ר"ש מביין דאיתמר למחזיקה ניתנה למה אינו כותב תני ר"א ובר
שמעון אמר רואה אני את דברי ר"א בן שמעון

מדברי אבא שמא תאמר איני שותה ומצא השם
נגזר על עור בהמה טמאה ותו התם ר' לוי בר סיס
בעי קמיה רבי מגילת סוטה מהו שתטמא את
הידים א"ל הרי זו שאלה א"ר יוסי אינה שאלה
כלום גזר על הספרים שטמא את הידים יא
מפני קדושתן וזו למחזיקה נתנה לא צריכא ודלא
הואיל ותנה למחזיקה
שנאמר ומזה כתב שיכול למחוק. בירושלמי
אי מחא יכול במשקה או במי פירות
ת"ל וכתב הא כיצד כתב שיכול למחוק ואינו זו דיו
שאין בו נקנתותו והא תני אם מחק מתוך הספר
כשר תפטר כהדין תניא דתנא אמר ר"מ כל ימי
שהיינו למדין אצל ר' ישמעאל ולא היינו נתנין
נקנתותם לתוך הדיו:
מה משפט ביום אף מגילת סוטה ביום. כל
מעשה סוטה ילפינן מהכא בפ"ב מגילה
(ק"ז ט) והשקאה ביום רשי"י פי' מה משפט ביום
בסנהדרין נפקא לן מזה ביום הנחילו את בניו
לחם דביום ונראה לי דכל דין סוטה גבר בין
תחילה פסול בלילה דמיא דדיני נפשות ולא
כדיני ממונות דתלתין דין ביום אבל גמיר דין
אפילו בלילה:
דכתיב וכתב את האלות האלה כדכתיבא. תימה לר"י
לקמן בפרק ואלו נאמרין (ק"ה ט"ז) ואיתא נמי
בריש פ"ב דמסכת ברכות (ק"ה ט"ז) ובמסכת
מגילה (ק"ה ט"ז) דק"ש לא יקראנה למפרע
לרבנן מוהו ולרבי מדברים הדברים ורבנן
הדברים לא משמע להו הילכך איצטריך והו
שלא יקראנה למפרע ואמאי לא נפקא להו
מהאלה כי הבא הדברים האלה כדכתיבא וי"ל
כיון דקיבלו וגמירי מרביתו דשמעו אית לן
למדרש בכל לשון שאתה שומע אייתר לך
והו שלא יקראנה למפרע והאלה דרשי
להו לדרשא אחרית: **קודם** שתקבל עליה
שבעה פסולת. ירושלמי ר' קרספא אמר
איתפלגון ר' יוחנן ור"ל חד אמר משביע
ואח"כ כותב וחד אמר כותב ואח"כ משביע
ומפרש טעמא כדי לסמוך שבעה היתה
להשקאה היתה משמע דבהכי פליגי מ"ד
משביע ואח"כ כותב אית ליה חוקה
ותורה מעכב על הסדר ומאן דאמר
כותב ואח"כ משביע אית ליה אינ"ע
דמעכב אינו על הסדר ותימה אי"כ
במאן ס"ל לא כרי' ולא כר' נחמיה בפ'
הרצואו לו (י"ט ט"ז). דמשמע דכ"ע
סבירא להו היבא דכתיב חוקה מעכב
נמי על הסדר ותמה רבי דבפרק ד'
מיתות (מסילין ק"מ ט"ז) אמר רבא
אמר רב סוריה אמר רב הונא כל מקום
ששנו חכמים דרך מנין אין מוקדם
ומאוחר חוץ משבעה סמננין רב פפא
סבא משמיה דרב אמר אף ד' מיתות
ואידך בבלוגא לא קא מיירי רב פפא
אומר אדר סר יומא ואידך ההוא לחומרא
בעלמא דמשמע לא הוה חשיב ליה
ואמאי לא חשיב סדר סוטה דהא
איהו הכא כתב קודם שתקבל עליה
שבעה פסולה ומשמע בירושלמי דבעי
כל הפרשה על הסדר ונראה דלא
חשיב אלא היבא דשנוין על הסדר
אבל סדר סוטה אינה נשנית על
הסדר שהרי אין סדר המשנה וסדר
הפרשה מכוונן כמו שפירשונו בראש
הפרק וסדר הפרשה עיקר אבל
סדר המשנה אפילו למצוה בעלמא
לא ולהכי לא אמר נמי התם דאמר
הו סדר תמיד לאפוקי ממוצת חליצה
אבל לאפוקי מסדר סוטה ליבא
למימר דאפילו בדיעבד נמי לא:

כתבה איגרת פסולה. רשי"י פירש אגרת בלא שרטוט בספר אמר רחנמא והלכה
למשה מסיני שהספרים צריכין שרטוט ואי קשיא מאי איירא משום דנקראת ספר
תיפוק לי דבלאו הכי אסור לכתוב שום פסוק בלא שרטוט דאמר'
(ק"ה ט"ז) אמר רב יוסף מאן לימא לן דר' אביתר בר סמבא הוא ועוד
הא איהו דשלח ליה לרב יהודה בני אדם העולים משם לכאן
זן קיימו דכתיב גיטא דחליצתא לכתוב הכי אקרינה לדידה
ממאן יבמי עד יבמי ופירוש דלא מצי למכתב שלש
תיבות רצופין בלא שרטוט כדמסיק מר זוטרא
שירטוט וכתב ליה לבולה פרשתא מתקין
לה מר בר רב אדרי ודא לא ניתן ליכתב
הילכתא כמר זוטרא אינ"ע ולא ניתן ליכתב
תריץ אי לאו משום דנקראת ספר ה"א אינ"ע
דאסור לכתוב בלא שרטוט המגילה עצמה
אינה פסולה קמ"ל דפסולה ונראה שלא
היו המים בודקין על ידה מיהו לא ידענא
אם שרטוט אותה בין שיטה לשיטה לאתר
כתיבה אינ"ע דבשעת כתיבה כתב באיסורא
אי המגילה כשרה בהכי או ולא והא דאמר'
בהקומץ רבה (מנחות ק"ג ט"ז) ובמגילה
(ק"ה ט"ז) הילכתא מוזה צריכה שירטוט
אבל לא תפילין אבלי לא תפילין נראה
דהכי הילכתא גמירי לה דאין לו לשרטוט
תפילין דאי לא הוה דפסיק אבל לא תפילין
דלא מיפסלי אי כתב בלא שרטוט מיהו צריך
לשרטוט משום דאסור לכתוב בלא שרטוט
אי"כ הא דמקשה התם מהא דתפילין שבלו
אין עושין מהן מורידין אותו משום שרטוט
לא מושני תנאי היא אי הוה מצי לשרטוט
להו הוה מצי למימר במשורטטין אלא ש"מ
דהכי גמירי לה דלא מצי לשרטוט להו
אבל ר"ת פירש הא דאמר' שלש אין כותבין
היינו אם לא שרטט כלל אבל אם שרטט
בד' פאות הגלגלים אינ"ע דלא שרטט בין
שיטה לשיטה חשוב שירטוט אפי' לענין
ס"ת אלא משום זה אלי ואנוהו (מנחות טו)
צריך לשרטט בין כל שיטה ושיטה וכן מוכיח
בפ"ב דמגילה (ק"ה ט"ז) דברי שלום ואמת
מלמד שצריכה שרטוט כאמיתה של תורה
ופירש ר"ח דלאו היינו ס"ת אלא מוזה ולישנא
דאמיתה משמע כחידה של תורה והיינו
מוזה דיש ס"ת איריא משום ספר תפיק ליה
משום ונימא צריכה שרטוט ותפירה כאמיתה
של תורה אלא ש"מ לשרטוט דמוזה איצטריך
התם תפירה ליבא ולענין תפירה נקראת ספר
השתא לא תקשי הא דפסקין בהקומץ רבה
(מנחות ק"ג ט"ז) ובמגילה (ק"ה ט"ז) הילכתא
מוזה צריכה שרטוט תפילין אין צריכין
שרטוט ומקשה מהא דתפילין שבלו אין עושין
מהן מורידין אותו משום שרטוט לא מושני
תנאי היא מודלא משני במשורטטין ש"מ דאפי'
מנהג ליבא הואיל וכן אין צריך לשרטוט
דרגסינ בירושלמי בפרק במה מדליקין ויצאות
השבחין כל הפטור דבר ועושהו נקרא הדיית
השתא "ל דאין צריכין שרטוט היינו בין השיתין
אבל בד' פאות צריכין שרטוט דלא גרעי
משלש אין כותבין מיהא לפירושו לא תירץ
מאי איצטריך למימר גבי מגילת סוטה דפסולה
בלא שרטוט כיון דאפילו ס"ת הוא סגי ליה
בשרטוט לארבע פאות מצאתי בתוספות רבינו
יב"א במסכת גיטין שמעת מר' אליהו הצרפתי
שדהא אומר מה שאנו כותבים בכתבים בלא
שרטוט ליבא למיחש דלא כתבין לשום פסוק
אלא לאמריה בעלמא לפיכך בשלום בלשון עברי
או לרבר בו בלשון צח אבל בכתיבת שמיא
אזולא לשום פסוק כי האי גוונא אסור
למכתב בלא שרטוט ולא ידענא מנלן
לכתוב בפירושים פסוקים בא שרטוט כשמיא
לשום פסוק:

כתבה

פסוקים בא שרטוט כשמיא לשום פסוק:

ביאורים למסכת סוטה דף יז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

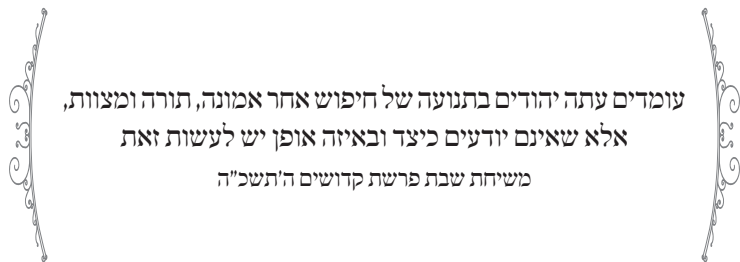
16 אלא ביום, אף מגילת סוטה דינה להיעשות דוקא ביום.
 17 ועוד אמר רבא, אם כתבה - את המגילת סוטה למפרע - מסופה
 18 לתחילתה, הרי היא פסולה, דכתיב "וְכָתַבְתָּ אֶת הָאֵלֶּת הָאֵלֶּה",
 19 וממילת 'האלה' משמע שיש לכתוב את המגילה כפי דכתיבא -
 20 כסדר שנכתבה הפרשה במקרא.
 21 ועוד אמר רבא, אם כתבה הכהן - את המגילת סוטה קודם
 22 שתקבל עליה הטוטה את השבועה ממשביעה הכהן, הרי היא
 23 מגילה פסולה, [שנאמר] תחילה 'והשביע הכהן את האשה וגו',
 24 'ואמרה האשה אמן אמן, ואחר כך נאמר 'וְכָתַבְתָּ אֶת הָאֵלֶּת הָאֵלֶּה
 25 הכהן בספר וגו', הרי שכותב את הספר רק לאחר שקיבלה עליה את
 26 השבועה.
 27 ועוד אמר רבא, אם כתבה הכהן - את המגילת סוטה איגרת - ללא
 28 שישרטט את הקלף תחילה, הרי היא מגילה פסולה, שהרי 'בַּסֵּפֶר'
 29 אָמַר רַחֲמָנָא, והלכה למשה מסיני שהספרים צריכים שרטוט.

1 הדיפתרא - עור שלא עבדוהו כל צרכו ועדיין אינו קלף, אלא
 2 כותבים על המגילה - קלף שעובד כל צרכו. שנאמר "וכתב את
 3 האלת האלה הכהן בפספר", וספר הוא קלף מעובד כראוי. המשנה
 4 באה לבאר באיזה דיו יש לכתוב המגילה, ואינו בותרב לא בקומום
 5 - שרף אילן שמתכו במים, ולא בקנקנתום - שהוא מין מהעפר
 6 המשחיר. ולא בכל דבר שרושם - שנבלע בתוך הקלף ואינו
 7 נמחק, אלא בדיו של שרף שרישמו נמחה במים. שנאמר "וכתב
 8 את האלת האלה הכהן ופחה אל מי המרים", שמשמע שכותב על
 9 הספר בכתב שכול למחות במים, ולכן אין כותבים בקומוס
 10 ובקנקנתום משום שאינם נמחים.
 11 נמרא. אמר רבא, מגילת סוטה שכתבה בלילה, הרי היא פסולה.
 12 מאי מעמא אתאי בגזירה שוה תורה האמורה במגילת סוטה,
 13 מתורה האמורה במשפט, כתיב חקא - לגבי מגילת סוטה, "ועשה
 14 לה הכהן את כל התורה הזאת", וכתיב חתם - לגבי זקן ממרא.
 15 "על פי התורה אשר יודוך ועל המשפט", מה משפט אין דנים

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שנים עשר לעומר עמ' ב

18 'העלמה' מלמד, שהלכה מרים להביא לה מינקת בריזות בעלמה
 19 - כנערה שכל כוחה עליה. ורבי שמואל בר נחמני אמר מה
 20 שנאמר 'העלמה' היינו שהעלמה את דבריה - שלא אמרה שהיא
 21 אחותו ומביאה את אם הילד.
 22 "ותאמר לה בת פרעה היליכי את הילד הזה והינקוהו לי ואתן את
 23 שכרך, ותקח האשה הילד והינקוהו", מבארת הגמרא, אמר רבי
 24 חמא ברבי חנינא, נורקה בה רוח נבואה והיא מתנבאה, ואינה
 25 יודעת מה מתנבאה, שלשון 'היליכי' בנותריקון, היינו הא - תינוק
 26 זה, שליכי - שלך הוא, ואכן כך הדבר שהרי היה בנה של יוכבד.
 27 הניקי אותו ואני אתן את שכרך, אמר רבי חמא ברבי חנינא לא
 28 דין לצדיקים שמחזירין להן את אבידתן, אלא שנותנין להן
 29 שכרן על כך.
 30 נאמר בפסוק לאחר קריעת ים סוף, 'ותקח מרים הנביאה אחות
 31 אהרן את התף וגו'', שואלת הגמרא, מפני מה נאמר אחות אהרן,
 32 ולא נאמר אחות משה. ומשיבה, אמר רב עמרם אמר רב, ואמרי
 33 לה אמר רב נחמן אמר רב, מלמד שהיתה מרים מתנבאה כן,
 34 עוד בטרם נולד משה, כשהיא רק אחות אהרן ולא אחות משה.

1 של אהרון - החודש השלישי היינו מא' ניסן עד כ"א ניסן, ואמצעי
 2 שלם - החודש השני היינו כל חודש אדר ב'.
 3 "ותאמר אחתו אל בת פרעה האלך ונקראתי לך אשה מינקת מן
 4 העברית ותיניק לך את הילד", שואלת הגמרא, ומאי שנא
 5 מעבריות - מדוע אמרה לה שתיביא לה מינקת דוקא מהעבריות,
 6 שמשמע שלא חפצה בת פרעה שתינק מן המצריות. ומשיבה, מלמד
 7 שהחזירוהו - תחילה סובכוהו למשה על כל הנשים המצריות
 8 בוין כדי שיניק אותו, ולא ינק - לא הסכים לינוק, משום שאמר
 9 הקב"ה, וכי פה שעתידי לדבר עם השכינה, יינק דבר טמא -
 10 מאשה שאכלה דברים טמאים, והתינוק טועם בחלבה את הדברים
 11 הטמאים. וכיון שלא רצה לינוק מהן, אמרה לה מרים, האלך ואקרא
 12 לאשה מן העבריות שתינקוהו. והיינו דכתיב "את מי יורה דעה
 13 ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב וגו'", ומבארת הגמרא, למי יורה
 14 דעה - למי לימד הקב"ה תורה, ולמי הוא יבין שמועה, לגמולי -
 15 למי שהבדיל עצמו ונגמל מחלב טמא, ולעתיקי - למי שהעתיק
 16 עצמו משדום טמאות.
 17 "ותאמר לה בת פרעה לבי וגו", אמר רבי אלעזר מה שאמר

ביאורים למסכת סוטה דף יח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

54 אלא השקפה אורח פסיב - מתוך סיב חלול, מהו - האם שתייה
55 באופן זה מועילה לבדוקה או לאו. וכן הסתפק באופן שהשקה
56 אותה בשפופרת - מתוך צינור, מהו - האם שתייה באופן זה
57 מועילה לבדוקה או לאו. ומבאר הגמרא את צדדי הספק, האם
58 דרך שתייה פקך מועילה לבדוקה, או אין דרך שתייה פקך ולא
59 מועילה לבדוקה. מסיקה הגמרא, תיקו.
60 בעי רב אשי, אם נשפכו מקצת מהן - ממי המרים, לאחר שמחק
61 לתוכן את המגילה, ונשתיירו מהן מקצת מהמים, מהו - האם יכולה
62 להיבדק במים הנותרים או לאו. מסיקה הגמרא, תיקו.
63 אמר רבי יורא אמר רב ב' שבועות האמורות בסוטה, למה
64 הוצרכו, ולא די בשבועה אחת. ומבאר, אחת - את השבועה
65 הראשונה, משביע הכהן קודם שנמחקה המגילה, ואחת - את
66 השבועה השנייה משביע הכהן לאחר שנמחקה. מקשה הגמרא,
67 מתקיף לה רבא, והרי תרנויהו - שני השבועות קודם שנמחקה
68 מגילה בתיבן בתורה, ומשמע שאת שתי השבועות משביע לפני
69 המחיקה. אלא אמר רבא - חולק על רבי יורא ומבאר באופן אחר,
70 לעולם שתי השבועות הן לפני המחיקה, אלא שאחת - השבועה
71 השנייה היא שבועה שיש עמה אלה - מכי הכהן בשבועה את
72 הקללה שתחול עליה אם ימצא שזינתה, ואחת - השבועה
73 הראשונה היא שבועה שאין עמה אלה, אלא שבועה בעלמא
74 שלא זינתה.
75 שואלת הגמרא, היכי דמי שבועה שיש עמה אלה - כיצד משביע
76 אותה הכהן את השבועה עם האלה. ומבאר, אמר רב עמרם
77 אמר רב, שאומר לה משביעני עליך בשמו של הקב"ה שלא
78 נטמאת, ומוסיף לומר לה שאם אכן נטמאת, יבואו ביד המים
79 לצבות בטן ולנפל ירך, והאשה אומרת אמן אמן, ומסכימה לשבועה
80 זו ומקבלת את האלה עליה. דוחה הגמרא, אמר רבא, זה אינו
81 נחשב 'שבועת האלה', שהרי אלה לחודה קיימא - האלה שאומר
82 לה עומדת בפני עצמה ואינה חלק מהשבועה, ושביעה לחודה
83 קיימא - השבועה שלא נטמאת עומדת בפני עצמה ואין מוזכר בה
84 את האלה, ומהלשון 'שבועת האלה', משמע שמשביע אותה אף על
85 האלה. אלא אמר רבא 'שבועת האלה' נאמרת בלשון זו, משביעני
86 עליך, שאם נטמאת, יבואו בידך, ומקבלת על עצמה את האלה
87 בשבועה. דוחה הגמרא, אמר רב אשי, גם זה אינו הביאור
88 ב'שבועת האלה', כיון שבאופן זה נמצא שאלה איבא - על הקללה
89 הוא משביע אותה, ואילו שבועה לרבא - על המעשה עצמו אם
90 נטמאה או לאו, אינו משביע אותה. אלא אמר רב אשי, 'שבועת
91 האלה' נאמרת בלשון זו, משביעני עליך שנכונים הם הדברים
92 שאמרת שלא נטמאת, ומוסיף ומשביע את האשה, ואם נטמאת
93 יבואו בידך האלה.
94 בשבועת הסוטה נאמר 'אמרה האשה אמן אמן', שצריכה הסוטה
95 לקבל על עצמה את השבועה ולהודות עליה, מפרשת המשנה
96 הטעם שכופלת האשה האמן בדבריה.
97 משנה. שואלת המשנה, על מה היא אומרת הסוטה בשבועתה
98 אמן אמן - שני פעמים. ומבאר, שבעונה אמן על האלה - מקבלת
99 על עצמה את הקללה שאמר לה הכהן שתחול עליה אם זינתה, וכן
100 אמן על השביעה - מקבלת על עצמה את השבועה שמשביעה
101 הכהן, והרי זה כמי שנשבעת בעצמה. וכן אמן מאיש זה - נשבעת
102 שלא זינתה עם אותו פלוני שקינא לה בעלה ונטתרה עמו, ואמן
103 מאיש אחר - נשבעת גם שלא זינתה עם אדם אחר. וכן אומרת אמן
104 שלא שפתי - נשבעת שלא זינתה אף בדיוטה ארוכה ונשואה,
105 ומכאן למדו דין גלגול שבועה, שאף שלא היה עליה קינוי כשהיתה
106 ארוסה, מגלגלים עליה שבועה גם על זמן זה.

1 ועוד אמר רבא, אם כתבה הכהן - את המגילת סוטה על שני דפין
2 - עמודים, כספר תורה הנכתב עמודים עמודים, הרי המגילה
3 פסולה, משום ש'ספר' אחד אמר רבא - נכתב 'ספר' בלשון
4 יחיד, ומשמע שצריך לכותבה בעמוד אחד, ולא יכתבה שנים
5 ושלושה ספרים.
6 ועוד אמר רבא, אם כתב הכהן אות אחת בלבד מפרשת סוטה,
7 ומחק את האות אחת במים, והמשיך וכתב את אחת שלאחריה
8 בפרשה, ומחק את האות אחת השנייה, וכן עשה עד סוף הפרשה,
9 פסולה, אף שנמצא לבסוף שכתב ומחק את כל הפרשה, ונלמד
10 מדכתיב 'והעמיד את האשה לפני ה' ועשה לה הכהן את כל
11 התורה הזאת', שצריך שתהיה כולה כתובה יחד.
12 בעי - הסתפק רבא, אם כתב הכהן ב' מגילות לשתי סומות -
13 לכל אחת כתב מגילה מיוחדת עבורה, ומחקן - את שתי המגילות
14 לתוך בוס אחר, מהו - האם כשרים המים לבדיקה, ונותנים לכל
15 אחת מהם לשתות מהכוס או לאו. ומבאר הגמרא את צדדי הספק,
16 שנאמר בפרשה 'ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת, ולומדים
17 סודר בדיקת הסוטה צריך להיעשות לשם הסוטה שנבדקה, ויש
18 להסתפק האם בתיבה לשמה בעיני - שרק כתיבת המגילה צריכה
19 להיות לשמה, וממילא והאיבא - באופן זה יהיו המים כשרים
20 לבדיקה, כיון שהמגילות נכתבו לשמן כדן. או דילמא לא די
21 שכתבת המגילה תהיה לשמה של אותה סוטה, אלא בעיני נמי
22 שהמחיקה לתוך המים תעשה לשמה, וצריך שיהיה ניכר הדבר
23 שנעשתה המחיקה לשמה, ובאופן זה שנמחקו שני המגילות לכוס
24 אחת, לא ניכר שנעשתה המחיקה לשמן - ויהיו המים פסולים.
25 מוסיף רבא להסתפק, ואם תמצא לומר - לפשוט כהצד השני,
26 שאכן בעיני נמי שתעשה המחיקה לשמה של אותה סוטה, ובאופן
27 הקודם יהיו המים פסולים. מה יהיה הדין אם מחקן - את שתי
28 המגילות בב' בוסות - כל מגילה מחק לתוך כוס נפרדת לשם סוטה
29 אחת, והור' לאחר מיכן ועירבן - את המים של שני הכוסות יחד, מהו
30 - האם מים אלו כשרים או לאו. ומבאר הגמרא את צדדי הספק,
31 האם מחיקה לשמה בעיני - המחיקה עצמה צריכה להיעשות
32 באופן שניכר שנעשתה לשם סוטה זו, וממילא והאיבא - באופן זה
33 יהיו המים כשרים לבדיקה, כיון שעשה את המחיקות כדנים, וישתו
34 שתיהן לשם שיהתערבו. או דילמא לא די שהכתיבה והמחיקה
35 יעשו להם אותה סוטה, אלא צריכה כל אחת לשתות את המים
36 שנעשו לשמה, ובאופן זה, הא לאו דידה קא שתיא - הסוטה הזו
37 אינה שותה את המים שהוכנו עבורה, שהרי מעורב בהם מהמים
38 שנעשו לשניה, והא - גם השניה לאו דידה קא שתיא שהרי שותה
39 אף מימי חברתה המעורבים בהם - ויהיו המים פסולים.
40 מוסיף רבא להסתפק, ואם תמצא לומר - לפשוט כהצד השני,
41 שצריכה הסוטה לשתות דוקא את המים שנעשו לשמה, ולכן באופן
42 הקודם יהיו המים פסולים כיון שהיא לאו דידה קא שתיא, והא לאו
43 דידה קא שתיא, אלא כל אחת שותה אף את מי חברתה המעורבים.
44 מה יהיה הדין אם לאחר שיערבו את המים שבשני הכוסות, תור
45 הכהן וחקקן - את המים לשתי כוסות, ונותן לכל אחת מהם לשתות
46 מכוס אחת, מהו - האם מים אלו כשרים או לאו. ומבאר הגמרא
47 את צדדי הספק, האם יש ברייה - שכשמחלקם, נחשב הדבר כאילו
48 התברר שהמים שניתנו בכוס של האחת הם המים שנעשו עבורה,
49 והמים שניתנו בכוס של השנייה הם המים שנעשו עבורה, ויהיו המים
50 כשרים לבדיקה. או אין ברייה - אין זה נחשב שהתברר שכל אחת
51 מן קיבלה את המים שנעשו עבורה - ויהיו המים פסולים. מסיקה
52 הגמרא, תיקו - נשאר הדבר בספק.
53 בעי רבא, אם הכהן לא השקה את הסוטה את המים מתוך כלי,

סוטה. פרק שני - היה מביא דף יח עמוד א

רשי"ו

תוספות

כתבה על שני דפין פסולה. מקשים לפירוש רשי"ו (שפי"ו בדפין של ס"ת מפרק בתרא דגיטין (ף ק"ט): דתנן שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני העדים מלמטה כשר ולא חשיב ליה שני ספרים כיון דמעורה כדאמרין בפרק שני דגיטין (ף ק"ט): אהא הרי זה גיטך הנייר שלי אינה מנורשת וכו' בעי רב פפא בין שטיה לשיטה בין תיבה לתיבה מהו וקפריך ותיפוק ליה משום דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים לא צריכא דמעורה ובהקמוץ רבה (מנחות ק"ד ג.) גבי מוחה אמר נמי אמר רב יהודה אמר שמואל כתבה על שני דפין פסולה מיתבי כתבה על שני דפין והניח בשני סיפין פסולה הא בסף אחד כשרה בריהו ראויה לשני סיפין קא אמר אלמא דשני דפין דקאמר שמואל בנחתין זה מזה קאמר שאין מעורין להכי מפרש נמי הכא שני דפין שאינן מעורין ופירש ר"י הא דאמר נמי בפ' ראשון ב"ד (נ"ה ק"ט).

על שני דפין. בדפין של ספר תורה העשויין עמודים: כתב אות אחת ומחקה. על המים, וחקר וכתב אות שלאחריה ומחקה עד שהשלים את כלה פסול, דכתיב את כל התורה עד שתהא כלה באחד: לשמה. בספר לעצמו, דכתיב וקעשה לה לשמה: מחיקה נמי. בבוס לשמה לעצמה. שקרא נכר המחיקה שהיא לשמה: השקה בסיב. שהוא חלול בדרך שהתניקות שותין: שיש עמה אלה. דכתיב

כתבה על שני דפין פסולה. "ספר" אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים. כתב אות אחת ומחק אות אחת וכתב אות אחת ומחק אות אחת פסולה, דכתיב: "ועשה לה הפתח את כל התורה הזאת". בעי רבא: כתב שתי מגילות לשתי סוסות, ומחקן לתוך כוס אחד מהו? כתיבה לשמה בעינן והאיכא, או דילמא בעינן נמי מחיקה לשמה? ואם תמצא לומר בעינן נמי מחיקה לשמה, מחקן בשתי כוסות, ותור ועירבן מהו? מחיקה לשמה בעינן, והאיכא, או דילמא הא לאו דידה קא שתיא? והא לאו דידה קא שתיא והא לאו דידה קא שתיא, אה חור וחלקן מהו? יש בריהו, או אין בריהו? תיקו. בעי רבא: השקה בסיב, מהו? בשפופרת מהו? הך שתייה בכה, או אין הך שתייה בכה? תיקו. בעי רב אשי: נשפכו מהו, ונשתיירו מהו? תיקו. אמר ר' זירא אמר רב: שתי שבועות האמורות בסופה למה? אחת קודם שנמחקה מגילה, ואחת לאחר שנמחקה.

בחדא מנייהו בשבועת האלה, ולקמיה מפרש היכי דמי: משביעי עליה. בשם, ומכיר שם: שלא נממאת. שאת אומר אמת שלא נממאת, היינו שבועה שאין עמה אלה: שאם נממאת יבואו ביה. המים לצבות כון פון, והיינו אלה: אמר רבא אלה לחוריה קיימא ביה. שבועת אלה יש כאן ושניקן על האשה, וקרא כתיב בשבועת האלה שהשבועה של אלה: משביעי עליה שאם נממאת יבואו ביה. דאיכא השתא שבועת האלה, שמשביעי את האלה שתחלו: שבועה ליכא. על האשה, וקרא כתיב והשביעי את האשה: משביעי עליה שלא נממאת ואם נממאת יבואו ביה. משביעי עליה שיהא אמת מה שאמרת בפנינו שלא נממאת, ואם נממאת יבואו ביה המים, דקיימא שבועה אאשה שלא נממאת ואאלה שתחלו: מתניי אמן על האלה יבו. לכה הוצרכה לכפול: ארוכה ונשואה. על ידי גלגול שבועה הוה מגלגל עליה גנות של אירוסין אע"פ שלא היה בו קנין, ומכאן גלגלגל שבועה מן התורה: שומרת

מחקרף לה רבא: תרוניהו קודם שנמחקה מגילה פתיבן? אלא אמר רבא: אחת שבועה שיש עמה אלה ואחת שבועה שאין עמה אלה. היכי דמי שבועה שיש עמה אלה? אמר רב עמרם אמר רב: "משביעי עליה שלא נממאת, שאם נממאת יבואו ביה". אמר רבא: אלה לחוריה קיימא ושבועה לחוריה קיימא? אלא אמר רבא, "משביעי עליה שאם נממאת יבואו ביה". אמר רב אשי: אלה איכא שבועה ליכא? אלא אמר רב אשי, משביעי עליה שלא נממאת, ואם נממאת יבואו ביה: מתניי על מה היא אומרת "אמן אמן", אמן על האלה אמן על השבועה, אמן מאיש זה אמן מאיש אחר. אמן שלא שתייה ארוכה ונשואה ושומרת

לא דמי לברייה דמדלה מן הבור פלוגתא דר' אליעזר ב"י ורבנן בשור שנגמ (נ"ק ק"ט ג.) דהתם לא הוכר חלקו של אחד מהן לעולם אבל הכא הוכר הכתב ונתערב וכן ברייה משני לוגין שאני עתיד להפריש דמייתיה בפ' מרובה (ס"ט ק"ט): נמי לא הוכר המעשר מעולם וכן כלוליה ברייתו דמייתיה בפ' כל הגט (גיטין ק"ט ג.) אבל דמי לברייה דמייתיה בבבל מערבין (גיטין ק"ט ג.) שתי נשים שלקחו קניניהו בעירוב או שנתנו דמי קניניהו לבחן איזה שירצה יקריב חטאת ואי זה שירצה יקריב עולה אע"ג דהוכרו מתחילה דמי כל אחת לא אמרי' זו מתכפרת במה שנקח מדמי בחרתה או שתי קנין של אחת יקריב כולן לעלה ושל בחרתה לחטאת אי"צ איכא דאמרין ברייה ואע"ג דדחי ליה התם כשתנתו מידו חזינן דקא מייתי לה אשאר ברייתו אלמא דליכא לאיפלוגי בין ברייה שהוכרה מתחילה לשאר ברייות וכן בפ' הוציאו לו (ומ"ח ק"ט ג.) דמייתיה מתניי ר' יהודה אומר לא היו מביאין שופרות לקניי חובה מפני התערבות ומסיק מדמי תערובת דמי חטאת שנתנו בעליה וקא פריך ונבחר ד' חזי ונשנו ברייה לית ליה היתר לשטרות ר' יהודה לית ליה ברייה מנלו ומייתיה הדלוקין וכן מבין הכותים ומסיק מדמי חטאת ברייה דאם בא חכם למורח אע"ג דליכא היכרא מעיקרא לברייה דארבעה חזי דהוכר מעיקרא אי"כ רבא מאי קא מבעיא ליה דלא פשיט מהני ומהא נמי דתנן בפ' בתרא דמס' מעילה (ף ק"ט): פרוטה של הקדש שנפלה לתוך הכיס או שאמר פרוטה בכיס זה הקדש כיון שהוציא הראשונה מעל דברי ר"ע וחכאי עד שיוציא את כל הכיס אלמא לר"ע אית ליה ברייה כי האי גוונא דאמר בפרוטה ראשונה הוברר הדבר שפרוטה ראשונה שנלתה בידו היא היתה של הקדש שנפלה מיהא לא איתבררין לן התם במאי פליגי ומהא נמי ליכא למפוש דמייתיה בכבורות פרק הלוקח בתמה (ף ק"ט): סאה תרומה טמאה שנפלה לך' חולין ר"א אומר תירום ותירק שאני אומר היא סאה שעלתה היא סאה שנפלה ה"ג ניגמא שהחמק של לאה יגיע ללאה דהתם מקולטין בדרבנן דמדאורייתא חד בתרי בטל וריב"א הקשה בפ' הוציאו לו (ומ"ח ק"ט ג.) אהא ונבחר ד' חזי דתניא בתוספתא דמעילה (פ"ו) נזיר שהפריש מעות ואמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי ונתערבו הרי לוקח בהן ג' בהמות בין ממקום אחד בין משלשה מקומות מחלה דמי חטאת וכו' ודוק בכי האי גוונא שרי אבל ליקח שליש המעות וליקח בהן מחמת לחטאת וניגמא הוברר הדבר דאלו הוה דמי חטאת לא אמרי' מחלה מעל מכל היה מהו מצי רבא למפוש ועוד תימה אי אית לן לממיר ברייה כי האי גוונא אם כן כל התערבות שבעולם חזרו ויחלק משום ברייה ועוד אמאי לא פשיט ליה מפרק קמא דראש השנה (ף ק"ט ג.) דקיימא לן דיש בילה לשמן ויין ונמצא דאין ברייה דכר לבד ובפרק התערבות (מנחות פ"ג) מייתי ליה פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן צלוחית של חטאת שנפל לתוך ולתוכה) מים וכו' ונראה דהכא קא מבעיא ליה מי אמרינן לא קפיד קרא אלא אמוחיה מן המגילה שתהא נברת לתוך המים שלה אבל לתוך כוס אחד איכא למימר כל חדא שתייה מים ללאו דידה לאו מחיקה נברת היא חור וחלקן דרי מים של כל אחת ניכרין מי אמרינן ברייה וכו' דרי הוברר ממייה אי דילמא אין ברייה כלומר בריית מים בשעת מחיקה בעינן אבל על תערובת דיו של כתב המגילה לא קפדינן שחרי בשעת מחיקה בטל הכתב ולא תלי מילתא אלא במחיקה לתוך מים המבוררין לצירבה וקא מבעיא ליה אי מאי לא בדקי לה משום דלא נמחקה כלהתחיה אי משום דטהורה היא: בעירבא השקה בסיב מהו. ליכא למיפשט מהא דאמר רבא בפרק ערבי פסחים (מנחות ק"ט ג.) כרכן כסיב אי דמי לא יצא אלמא אין דרך אכילה בכך דהתם מפסיק הסיב בין המצה ובין בית הבליעה אבל הכא דלא מפסיק קא מיבעיא ליה: על מה היא אומרת אמן אמן. בפרק שליש דבסכת שבועות (ף ק"ט): על העונה אמן נמצא משום שבועה מפיו ובפרק שבועת העדות (ס"ט ק"ט ג.) אמן יש בו בקלה יש בו שבועה אם כן האמנת תריבו:

סוטה. פרק שני - היה מביא דף יח עמוד ב

תוספות

1 **אמן** שלא אטמא. ירושלמי לא שדיה ר"מ אומר המים בודקין אותה מעכשיו אלא המים
2 פקודים בה לכשתטמא המים בודקין אותה למפרע: **שומרת** יבם שיזתה אסורה
3 ליבמה. פי' אפי' לרבנן דאמרי קידושין תופסין בחיביי לאוין ופליגי אדר"ע הכא מודו
4 כדאמר בהאשה רבה (יבמות דף ג:) דכתיב בה לא תהיה אשת המת החוצה לאיש ור' תנא
5 בה היה לור אלמא דקרא משוי לה כערוה דלא
6 תפסי בה קידושין משום דאגידא ביה הויא
7 כארסותו שזיתתה:
8 **אמרי** במערבא לית הילכתא כרב המנונא.
9 בסוף פ"ק דסנהדרין (דף טז) מפרש
10 דאמרי במערבא היינו רבי ירמיה ונראה א"ע:
11 דפסיק דלית הילכתא כרב המנונא אילכתא
12 כותיה דאמר בהאשה רבה (יבמות דף ג:) דרב
13 סבירא ליה דאין קידושין תופסין ביבמה ושמואל
14 מספקא ליה ואמר בעניתינו עריכה גט ופסיק
15 אמירי כשמואל ורב גידול אמר רב חיאי בר יוסף
16 אמר רב נישואין יש בה בנות כדרב המנונא וכן ר'
17 יוחנן ור' ינאי ספיקא להו התם דאין קידושין
18 תופסין ביבמה כותיה לה ר' יוחנן נמונא דלאחר
19 שיהלוצן ליך במיך וא"ל רבי ינאי אי לאו דדליא
20 לך חספא מי משכחת מרגינא ותוהי וא"ל ר"ל
21 לר"י אי לאו דקלסך גברא רבה היא' מנתי' ר"ע
22 היא ומיהו ר"ל לא פליגי אדר' יוחנן דהא מוקי
23 דתם באותו הפרק (דף טז) הא דקתני מזה במקום
24 שבא על האיסור קל נאסר האיסור בשומרת יבם
25 וכדרב המנונא ובסוף הדיא גמרא ובשליה
26 החולצן (ספ דף טז) אמרין נמי אביי מספקא ליה אי
27 כרב אי כשמואל ובפ' חורק גטישין (דף טז) פליגי
28 לשיני דגמרא אי מנתי' הוה תיובתא לרב המנונא
29 אי הוה ביעתינה ותתם מעי' למיחתי סיעתינה כי
30 הכא לאוקמינה מנתינתן כ"ע אלא דדחי לה
31 מלישנא דמנתי' גופיה בירושלמי מפרש היאך
32 קילס רבי ינאי לרבי יוחנן שקרא עליו הוליס' הוב
33 מכיס רבי אל ליתו מעינתן חכם בני ושמה לבי תל
34 לחכם ויבם על פוסקי קלוסייה ביול הוא פתר ליה
35 בטר כל אלו פוסקי קלוסייה ביול הוא פתר ליה
36 כ"ע ותו דחי ליה התם ויתבינה מה איכפת ליה
37 ממור גבי קיני הותרה אמרה וקנא את אשתו
38 אפילו מקצת אשתו ולפום מסקנא דהתם משמע
39 דלית הילכתא כרב המנונא הכי גרס היתם
40 שומרת יבם שזיתתה ר"א אומר מותרת לביתה ר'
41 יודעש בן לוי אומר אסורה לביתה א"ר ינאי
42 שומרת יבם שיזתה מותרת לביתה ותני בן
43 ונעלמה מעיני אישה ולא מעיני יבמה רבי יעקב בן
44 זבדי בשם ר' אבהו מעשה היה וכחנת היתה
45 הותרה לביתה א"ר יוסי בר בון אף לא מכות א"ר
46 בה לפי ירושלמי משמע דפליגי רבי ינאי ארבי
47 ינאי הא דאמר בהאשה רבה א"ר ינאי בחבורה
48 נמנו וגמרו אין קידושין תופסין ביבמה גרסי' הכי
49 בירושלמי א"ר שמואל כל כן א"ר ינאי נמנו
50 שלשים וכמה וקנים מנין שאין קדושין אחרונים וכו':
51 **מהו** שיתנה אדם על נישואין האחרונים.
52 ירושלמי א"ר ינאי פשיטא שאדם מחל
53 על קינו גירש כמי שמחל הדין עבידא קינא לה
54 וגירשה החזירה ונסתרה אי תימא גירש כמי שמחל
55 גירש כמי שמחל את צריך לקנאות לה פעם שניה אכל
56 וגירשה החזירה ונסתרה שתתה ולא ברקו אותה המים טהורה היא או מאחר שאין המים
57 בודקין את האשה ונזנאה היא ואסורה לביתה: **אין** האשה שזתה ושוטה. ירושלמי כרמית תוכיח ששתתה ושיזתה ושילשה לפני שמעיה ואבטיליון: **קבלנו** עדותו בשני אנשים. ע"ע
58 בפ"ק קידושין (דף יז) דמוקמינן התם הא דקתני בגביבתו כיון שנמכר פעם אחת שוב אי אתה רשאי למכור בשני בני אדם אבל באדם אחד נמכר ונשנה ולפירושו רש"י התם ניהא שפיר כיון
59 שנמכר פעם אחת וכו' מתוספת רבי: **ורבנן** בתראי הכתיב תורת. וא"ת הא דרשין ליה פ"ב דכריתות (דף טז) שאדם מביא קרבן אחד אפילו אם קנא לאשתו על ידי אנשים הרבה ויל
60 דהתם מיירי קודם ששתתה קינא לה מפלוני ונסתרה וקנא לה מפלוני ונסתרה וכן פעמים הרבה משקה בפעם אחת על כולן ומביא מנחה אחת על כולן ונפקא לן מלקנאות אבל הכא דרשין
61 תורת לשותה ושונה שחור וקנא לה לאחר שתתה ונסתרה שחורת ושונה שנית: **הדרן עלך היה מביא**

רש"י

1 שומרת יבם וכו'. וקנסה. ואם היתה יבמתו וכןסה וקנא לה ונסתרה, מנגלג עליה שבועה שלא
2 נטמאת בשחיא שומרת יבם. שומרת יבם מצדפה וממתנת ליבם שזיתתה, כמו ואביו שמר
3 את הדבר (ד'הלכות טו), לא תשומר על חטאי (לוי י"ג) **אמן שלא נטמאת**, היינו קבלת שבועה,
4 ואם נטמאתי יבא בו היינו קבלת אלה כדרך שהשבעיה, כדאמר לעיל בנקרא משביעי
5 עלך שלא נטמאת ואם נטמאת יבא בך, והיינו
6 פירשו דאמן על השבועה אמן על האלה דתנא
7 ברישא: **אמן שלא אטמא**, שאם תטמא לאחר זמן
8 מים מערערין אותה לאחר שהטמא, כדתינא
9 בכריתא בנקרא: ולא על אחר שתתגרש בו,
10 ואפילו לר"מ דאמר מתנה על העתיד: **ונטמאת**,
11 בגירושיה, דאינא נאסרת עליו לחזור לו אלא
12 א"כ נשאית על ידי קדושין, דכי כתיב (דברים טז) לא
13 יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה
14 אחר קדושין ונשואין כתיב, כדכתיב והיתה לאיש
15 אחד ושנאה האיש האחרון: **נמי**, שנתת, כשהיא
16 שומרת יבם: **אסורה ליבמה**, באשה שזתתה תחת
17 בעלה שאסורה לבעלה: **פקדתי** שומרת יבם,
18 משביעיה על נזות שזתתה כשהיא שומרת יבם:
19 **אי אמרת בשלמא**, ונתת נאסרת עליו, משום הכי
20 מתנה ע"י לגלול אף על אותו זנות, אלא אי
21 אמרת כו', אין קדושין תופסין, לאשה האסורה
22 על המקדשה בלאו, ורבנן פליגי עליה ואמרי,
23 כתיבי פירות וזאת דלא תפסי אכל בחיביי לאוין
24 תפסי, אלמא לר"ע משוי חיביי לאוין תמורת
25 לענין אסוריהם בחיביי בירתות שהוקדל ממור,
26 ולגבי לאסור על בעלה נמי כי הכי דהבא על
27 אשת איש שהיא בכרת אסורה על בעלה כן הבא
28 על שומרת יבם נמי שהיא עליו כאל תהיה אשת
29 המת החוצה לאיש דף (דף טז) אוקרא על יבמה:
30 **וישוי לה**, לחיביי לאוין. כ"ע פירושה, דכרת נשואין
31 הראשונים, כגון גרשה והחזירה וקנא לה ונסתרה:
32 [על נשואי אחיו] כהן, לגלגל זנות שחתת אחיה,
33 דהא דתנן במתני' ארוסה ונשואה שומרת יבם:
34 ובנוסה לאו כדא אתתא קאי שישקבא יבם
35 ולשביעיה על האיירוסין ונשואין על אחיה, אלא
36 מלי מלי קתני, אם הבעל משקה מתנה עמה על
37 ארוסה ונשואה, ואם ידבק שנקח משקה מתנה
38 עמה שומרת יבם ובנוסה, הא אסורה הכי נמי
39 לפקעה, וזו נאסרת עליו בזנות נשואין הראשונים
40 וישקבא וכן בזנות נשואי אחיה, כדאמר בפ"ק (שם)
41 דף טז) וכן מת חולצת ולא מתחיבמת: **לא בשאמרי**
42 ר"מ **אמן שלא אטמא**, עלתה על דעתו שתבדק
43 עכשיו על העתיד: **מעניניו** אותה, חזרין לה
44 לתוך גרונה באדם החזק ע"י משקה נראה
45 כעשה ערער, והוא לשון וקצת שבר יעורר
46 (שם טו) על נשואין אחרונים. לר"מ דאמר מתנה
47 על העתיד מהו שיתנה עמה בגלגול שבועה
48 שלא תטמא אם יגרשנה ויחזירה ותטמא: **ואחר**
49 **כך תיזכרה**, טעמא דתשטמא בימי גרושהיך דלא
50 מיתסרא עליה, הא תטמא לאחר חזרה הכי נמי
51 דמתני' עכשיו: **תורת הקנאות**, תורה אחת לכל
52 הקנאות, שבבבלין געשה לה בתורה הזאת: **רבי**
53 **יהודה אומר** זאת, מיעוטא הוא, זאת ולא אחרת:
54 **חופר** שיחין, להכניס מים לעלי רגלים בשרות וברכיים: **בשני אנשים**, אם מת בעלה זה
55 שהשקה ושאת לאחר וקנא לה והיא נסתרה, וקבלנו עדותו של חנוניא שישקבא השני,
60 **דרי**

ביאורים למסכת סוטה דף יח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

53 שאינם נחשבים כחיבי כריתות, ולכן שומרת יבם שזינתה אינה
54 נאסרת על היבם.
55 **בְּעֵי** - הסתפק רבי ירמיה, מהו שיתנה אדם על נישואין
56 הראשונים - אדם שגירש את אשתו ואחר כך החזירה, וקינא לה
57 ונסתרה בנישואין שניים, האם יכול לגלגל עליה שבועה שלא זינתה
58 תחתיו בנישואין הראשונים. וכן הסתפק, לגבי יבם שייבם את
59 היבמה וקינא לה ונסתרה, על נישואי אחיו מהו - האם יכול לגלגל
60 עליה שבועה שלא זינתה כשהיתה נשואה לאחיו שמת. מביאה
61 הגמרא ראייה לפשוט הספק, תא שמע, שנינו במשנתנו, זה
62 הבלל, כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה עמה
63 - על זנות שאינה נאסרת מחמתה על הבעל, אינו יכול לגלגל
64 ולהשביעה, ויש לדייק, שרק על זנות שאינה נאסרת מחמתה אינו
65 משביעה, הא אסורה - אך על זנות שנאסרת מחמתה על הבעל,
66 הכי נמי דמתנה ומגלגל עליה כן. שמע מינה - ואם כן יש לפשוט
67 ספקות אלו, שהרי אם זינתה תחתיו בנישואין הראשונים נאסרת
68 עליו מחמת זה לעולם, וכן אם זינתה כשהיתה נשואה לאחיו נאסרת
69 להתיבם לו מחמת זה, לפיכך יכול לגלגל שבועה על בעילות אלו,
70 שהן בעילות שאסורות.
71 שנינו במשנה, רבי מאיר אומר אמן שלא נטמאתי וכו'. תניא
72 מבאר הברייתא כוונת רבי מאיר, לא בשאמר רבי מאיר - מה
73 שאמר רבי מאיר שאומרת גם אמן שלא נטמאת - שנשבעת שלא
74 תזנה בעתיד, לא עלה על דעתו לומר שאם בעתיד תטמא, המים
75 בודקין אותה מעבשיו, אלא כך היא כוונתה, לבישתמא - אם
76 בעתיד תעבור על שבועתה ותזנה, המים ששתתה כשהביאה על
77 מה שנסתרה מערערין אותה - יחזרו לה לתוך גרונה, ובודקין
78 אותה - ויבררו שזינתה.
79 **בְּעֵי** - הסתפק רב אשי, לדעת רבי מאיר הסובר שנשבעת גם שלא
80 תזנה בעתיד, מהו שיתנה אדם על נישואין האחרונים - האם יכול
81 להשביעה גם שאם יגרשנה ויחזור וישאנה, שלא תזנה תחתיו בזמן
82 הנישואין השניים. מבאר הגמרא את צדדי הספק, האם משביעה
83 רק שלא תזנה תחתיו בנישואין אלו, כיון שאם תזנה נמצא שאסורה
84 עליו תוך כדי הנישואין, אך באופן זה, כיון שהשתא - בזמן
85 הנישואין הראשונים, מיהא לא אסורה ליה - אף אם תזנה בזמן
86 הנישואין השניים, לא נאסרה עליו לזמן הנישואין הראשונים, אינו
87 יכול כעת לגלגל עליה שבועה זו. או דילמא, כיון שזימנין דמגרש
88 לה וחדר מהדר לה - אף שלא תיאסר בנישואין אלו, אך כיון שסוף
89 סוף תיאסר עליו בזנות זו, יכול לגלגל עליה שבועה על כך. מביאה
90 הגמרא ראייה לפשוט הספק, תא שמע, שנינו במשנתנו, הכל שניין
91 שלא היה מתנה עמה לא על זנות שהיתה קודם שיתאמר, ולא
92 על זנות שתהיה לאחר שיתגרש ממנו, ולכן אף אם בזמן שהיתה
93 גרושה נסתרה לאחד ונטמאת - זינתה עם אחר, ואחר כך
94 החזירה בעלה הראשון, אינו נחשב שעברה על השבועה, כיון שלא
95 היה מתנה עמה - לא השביע אותה על זנות זו. ויש לדייק, שרק
96 על זנות בזמן שהיא עדיין גרושה אינו משביעה, הא יהוירנה
97 ותיטמא - אך אם תזנה לאחר שיחזרה שוב, הכי נמי דמתני -
98 יכול לגלגל עליה שבועה על כך, שמע מינה - מוכח כהצד השני
99 של הספק, שלדעת רבי מאיר מגלגל עליה גם שבועה זו.
100 הברייתא דנה כמה פעמים אם קינא הבעל לאשתו ונסתרה בודקים
101 אותה במים המאריים. תנו רבנן, נאמר במקרא בפרשת סוטה "וזאת
102 תורת הקנאות", ו'תורת' ריבוי הוא, ומשמעו שבכל הקנאות שיקנא
103 לאשתו יעשה לה תורה הזאת, ריבוי זה מלמד, שהאשה שזינתה
104 וזינה על כל פעם שקינא לה בעלה והיא נסתרה. רבי יהודה חולק

1 וְשׁוֹמֵרֶת יָבָם וְכַנּוּסָה - אם נישואיה של אשה זו בתורת ייבום הם,
2 שמת אחיו ללא בנין וייבמה זה, וקינא לה ונסתרה תחתיו, מגלגל
3 עליה גם שבועה שלא זינתה כשהיתה שומרת יבם, כלומר בזמן
4 שהמתינה לייבום. חזורת המשנה למה שאמרה בתחילה, שאומרת
5 הסוטה אמן על האלה אמן על השבועה, ומפרשת, שאמן על
6 השבועה פירושו שאומרת אמן שלא נטמאתי - מקבלת עליה את
7 השבועה שלא זינתה, ואמן על האלה היינו, ואם נטמאתי וכו'.
8 בי - מקבלת על עצמה שאם זינתה יבוא עליה הקללות האמורות
9 במקרא. רבי מאיר חולק ואומר, שמלבד שאומרת אמן שלא
10 נטמאתי - שנשבעת שלא זינתה תחתיו בעבר, אומרת גם אמן
11 שלא נטמא - מגלגלים עליה שבועה שלא תזנה תחתיו גם להבא,
12 ואם תזנה להבא, המים ששותה עכשיו יפגעו בה לאחר שתזנה.
13 ומבאר המשנה, שהכל שניין - רבי מאיר וחסכמים שנחלקו האם
14 מגלגלים עליה שבועה שלא תזנה להבא, מודים שאין מתנה עמה
15 - אין מגלגלים עליה שתשבע, לא על כך שלא זינתה קודם
16 שיתאמר לו. ולא על כך שלא תזנה לאחר שיתגרש ממנו.
17 כלומר, שעל כך שאם לאחר שהתגרשה נסתרה לאחד ונטמאת -
18 זינתה עם אחר, ואחר כך החזירה בעלה הראשון, לא היה מתנה
19 עמה - לא השביע אותה, משום שאף אם תזנה בעודה גרושה, אינה
20 נאסרת לחזור אליו. ומבאר המשנה שאינה נשבעת על זמנים אלו,
21 משום שזה הבלל, אין משביעים אותה אלא על כך שלא זינתה זנות
22 שנאסרה בה על בעלה, אך כל שתיבעל ולא היתה אסורה לו -
23 על זנות שלא נאסרה בה על בעלה, כגון אם זינתה קודם שהתארכה
24 לה, לא היה מתנה עמה ומגלגל עליה שבועה.
25 נמרא. אמר רב המנונא, שומרת יבם שזינתה בעודה שומרת יבם,
26 אסורה ליבמה - נאסרת להתיבם ליבם, אלא יחלוץ לה. שואלת
27 הגמרא ממיא למדו שנאסרת עליו. ומשיבה, יש להוכיח כן
28 ממשנתנו, מדקתני שומרת יבם וכנוסה - שאם יבם את אשת אחיו
29 וקינא לה ונסתרה לאחר הייבום, מגלגל עליה שבועה שלא זינתה
30 בעודה שומרת יבם, אי אסרת בשלמא - אם נאמר שאם זינתה
31 בעודה שומרת יבם, אסרה - נאסרת להתיבם ליבם, כרב המנונא,
32 משום הכי מתנה בהרה - מובן הדבר שמגלגל עליה שבועה זו.
33 אלא אי אסרת שאף אם זינתה בעודה שומרת יבם, לא אסרה -
34 אינה נאסרת בכך על היבם, הכי מתנה בהרה - היאך מגלגל עליה
35 שבועה שלא זינתה בזמן זה, והתני - במשנתנו, זה הבלל, כל
36 שאילו תיבעל ולא תהא אסורה לו - על זנות שלא אוסרת אותה
37 על בעלה, לא היה מתנה עמה - לא היה משביעה. אלא מוכח
38 מהמשנה כרב המנונא, ששומרת יבם שזינתה נאסרת על היבם.
39 מביאה הגמרא, אמרי במערבא - אמרו בארץ ישראל, לית
40 הילכתא ברב המנונא, אלא שומרת יבם שזינתה מותרת להתיבם.
41 שואלת הגמרא, ואלא הא דקתני במשנתנו, שומרת יבם וכנוסה
42 - מוכח שנאסרת על היבם ולכן יכול לגלגל עליה שלא זינתה
43 בעודה שומרת יבם. עונה הגמרא, הא מני - התנא של המשנה רבי
44 עקיבא היא, דאמר אין קידושין תופסין פתיבי לאוין - אדם
45 שקידש אשה שאסרה עליו באיסור לאו, אין הקידושין חלים, וכן
46 אם תלד לו הולד ממזר. כלומר, ומשוי לה - שרבי עקיבא מחשיב
47 אשה שאסרה באיסור לאו, כי ערוה - כאשה שאסרה באיסור
48 כרת. ולשיטתו, כיון ששומרת יבם אסורה לשוק באיסור לאו, אם
49 עברה על הלאו וזינתה, הרי היא כאשת איש שזינתה תחת בעלה
50 שנאסרת על בעלה, וכמו כן היא נאסרת על היבם, ולכן סבר התנא
51 שמגלגל עליה שבועה שלא זינתה בזמן זה. אך להלכה לא נפסק
52 כרבי עקיבא, אלא הדין הוא שקידושין חלים בחיבי לאוין משום

נביאים

יחזקאל פרק-מו כג

כג וְטוֹר סָבִיב בָּהֶם סָבִיב לְאַרְבַּעַתָּם וּמִבְשָׁלוֹת עָשׂוּי מִתַּחַת הַפְּטִירוֹת סָבִיב: כד וַיֹּאמֶר אֵלַי אֱלֹהֵי אֵלֹהֵי בַּיִת הַמְּבֻשָׁלִים אֲשֶׁר יִבְשְׁלוּ־שָׁם מִשְׁרָתִי הַבַּיִת אֶת־זִבַּח הָעָם:

יחזקאל פרק-מו א-ג

א וַיִּשְׁבְּנִי אֶל־פֶּתַח הַבַּיִת וְהִנֵּה־מַיִם יֹצְאִים מִתַּחַת מַפְתָּן הַבַּיִת קְדִימָה כִּי־פָנֵי הַבַּיִת קָדִים וְהַמַּיִם יֵרְדִים מִתַּחַת מַפְתָּן הַבַּיִת הַיְמָנִית מִנֶּגֶב לְמִזְבֵּחַ: ב וַיּוֹצִיאֵנִי דֶרֶךְ־שַׁעַר צְפוֹנָה וַיְסַבְּנִי דֶרֶךְ חוּץ אֶל־שַׁעַר הַחוּץ דֶּרֶךְ הַפּוֹנֶה קָדִים וְהִנֵּה־מַיִם מִפְּכִים מִן־הַתֶּתֶל הַיְמָנִית:

רש"י

במסכ' יומא שנינו אמר רבי פנחס משום רב הונא צפוראה מעין היוצא מבית קדשי הקדשים בתחילה דומה לקרני סלעים כיון שהגיע לפתח ההיכל נעשה כחוט של שתי כיון שהגיע לפתח האולם נעשה כחוט של ערב כיון שהגיע לפתח העזרה נעשה כפי פך קטן: (ב) ויוציאני. מן החצר הפנימית אל החצר החיצונית בשער הצפון: ויסבני. סביב חומת הפנימי בתוך החיצונה: אל שער. החיצונה הפונה קדים: מים מפכים. בוויאונ"ט בלע"ז רחבים כרוחב פי הפך כך פירושו רבותינו כדלעיל:

(כג) וטור סביב בהם. שורת נדבך חומת אבנים בולט מן החומה סמוך לארץ ובו נקבים מקום שפיתת קדרות ומתחת הטור חלל להסיק בו אור מתחתיו והקדרות מלמעלה: ומבשלות עשוי. הוא החלל מתחת שפיתת הקדירות: (כד) את זבח העם. חזה ושוק של שלמים שאינן נפסלין בצאתו חוץ לעזרת ישראל כמו החטאת והאשם:

(א) וישבני. לתוך החצר הפנימית: אל פתח הבית. והמים יורדין מתחת כתף הבית הימנית נובעין מתחת המפתן שהוא באמצע המזרח ומצדדין באלכסון לצד הימין ויוצאים מעזרה בדרום המזבח ויוצאין חוץ לעיר

מצודת ציון

(כג) וטור. ענין שורה וכן שלשה טורי גזית (מ"א ח): (א) מפתן. איסקופה כמו כרותות אל המפתן (ש"א ה): פני הבית. כן נקרא פתח הבית: (ב) מפכים. מל' פך והוא שם כלי מה כמו פך השמן (שם ט):

בי המלאך הדובר בי אמר אלי החצרות האלה הם בית המבשלים ולתוספת ביאור אמר אשר יבשלו שם וכו': את זבח העם. ר"ל זבחי שלמים ישי לעם חלק בהם והכהנים משרתי הבית יהיו מבשלים באלה המקומות חלקם מן השלמים והוא החוזה ושוק כי חצר החיצונה הוא מקום כשר לאכילת קדשים קלים:

(א) הבית. הוא ההיכל ובית קה"ק: והנה מים וגו'. הראוהו שלעתיד יפתח שם בנס מקור מים: קדימה. יהיו נמשכין והולכין אל המזרח: כי פני הבית קדים. כי פתח הבית הוא במזרח וא"כ כשהמים נמשכין מתחת המפתן כלפי החוץ נמשכין הם אל המזרח: והמים יורדים מתחת. המים יורדו מתחת לארץ ומשם באו מכתף הבית הימנית ר"ל בעבר השער כלפי הדרום ומשם הלכו מדרום מזבחה העולה ומשם יצאו לחוץ דרך שער המזרחי כמפורש למטה: (ב) דרך שער צפונה. של ע"א: ויסבני. סובב אותי מבחוץ אצל חומת העזרה והיא וסביב הלשכות העומדת מתחת להולכני אל שער החוץ הוא השער שהיה מגג התא לגג ולפנים ממנו היה עור שער כמ"ש למעלה: דרך הפונה קדים. אל השער המזרחי: והנה מים מפכים. ראיתי והנה מים נמשכין כמלא פי הפך מן עבר השער שכלפי הדרום:

מצודת דוד

(כג) וטור סביב בהם. שורה של אבנים רחבות בלטה מחומת הכותל מסביב סמוך אל הקרקע ובה נקבים נקבים ובהם יעמידו הקדרות לבשל בהם בשר קדשים: סביב לארבעתם. כן היה מסביב לארבעת החצרות: ומבשלות עשוי. ר"ל מקומות עשויות לבשל ולהבעיר האש היו מתחת השורות ההן

בחלל שביניהן אל הקרקע והקדרות יעמדו ממעל בנקבי השורות וכן יהיה דרך הבשול: (כד) ויאמר אלי. המלאך הדובר בי אמר אלי החצרות האלה הם בית המבשלים ולתוספת ביאור אמר אשר יבשלו שם וכו': את זבח העם. ר"ל זבחי שלמים ישי לעם חלק בהם והכהנים משרתי הבית יהיו מבשלים באלה המקומות חלקם מן השלמים והוא החוזה ושוק כי חצר החיצונה הוא מקום כשר לאכילת קדשים קלים:

(א) הבית. הוא ההיכל ובית קה"ק: והנה מים וגו'. הראוהו שלעתיד יפתח שם בנס מקור מים: קדימה. יהיו נמשכין והולכין אל המזרח: כי פני הבית קדים. כי פתח הבית הוא במזרח וא"כ כשהמים נמשכין מתחת המפתן כלפי החוץ נמשכין הם אל המזרח: והמים יורדים מתחת. המים יורדו מתחת לארץ ומשם באו מכתף הבית הימנית ר"ל בעבר השער כלפי הדרום ומשם הלכו מדרום מזבחה העולה ומשם יצאו לחוץ דרך שער המזרחי כמפורש למטה: (ב) דרך שער צפונה. של ע"א: ויסבני. סובב אותי מבחוץ אצל חומת העזרה והיא וסביב הלשכות העומדת מתחת להולכני אל שער החוץ הוא השער שהיה מגג התא לגג ולפנים ממנו היה עור שער כמ"ש למעלה: דרך הפונה קדים. אל השער המזרחי: והנה מים מפכים. ראיתי והנה מים נמשכין כמלא פי הפך מן עבר השער שכלפי הדרום:

כתובים

דברי הימים ב פרק יד ט"ד

ט וַיֵּצֵא אֶסָא לְפָנָיו וַיַּעֲרֹכוּ מִלְחָמָה בְּגֵיא צִפְתָּה לְמַרְשָׁה: י וַיִּקְרָא אֶסָא אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵיוֹ וַיֹּאמֶר יְהוָה אִין־עִמָּךְ לְעֹזֹר בֵּין רַב לְאִין פָּח עֹזְרֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ פִּי־עֲלִיךָ נִשְׁעֵנוּ וּבִשְׁמֶךָ בָּאנוּ עַל־הַחַמּוֹן הַזֶּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אַתָּה אֶל־יַעֲזֹר עִמָּךְ אָנוּשׁ: (ס) יא וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הַפּוֹשִׁים לְפָנָיו אֶסָא וְלְפָנָיו יְהוּדָה וַיִּגְסּוּ הַפּוֹשִׁים: יב וַיִּרְדְּפֵם אֶסָא וְהָעָם אֲשֶׁר־עִמּוֹ עַד־לְגִזְרָה וַיִּפֹּל מִפּוֹשִׁים לְאִין לָהֶם מַחִיָּה כִּי־נִשְׁבְּרוּ לְפָנָיו יְהוָה וְלְפָנָיו מַחֲנֵהוּ וַיִּשְׂאוּ שָׁלָל הַרְבֵּה מְאֹד: יג וַיִּפּוּ אֶת פְּלִהֲעָרִים סְבִיבוֹת גִּזְרָה פִּי־יְהוָה פַּחְדֵי־יְהוָה עֲלֵיהֶם וַיִּבְזּוּ אֶת־כָּל־הָעָרִים כִּי־בֹהַה רַבָּה הָיְתָה בָּהֶם: יד וַגַּם־אֶהְלִי מִקְּנֵה הַבַּיִת וַיִּשְׁבּוּ צָאן לָרֶב וּגְמָלִים וַיִּשְׁבּוּ יְרוּשָׁלַם: (ס)

דברי הימים ב פרק טו א"ד

א וַעֲזַרְיָהוּ בֶן־עֹזֵדֵר הִיָּתָה עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים: ב וַיֵּצֵא לְפָנָיו אֶסָא וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁמַעְנֵנוּ אֶסָא וְכָל־יְהוּדָה וּבְנֵי־מִן יְהוָה עִמָּכֶם בְּהִיוֹתְכֶם עִמּוֹ וְאִם־תִּדְרָשְׁהוּ וַיִּמְצָא לָכֶם וְאִם־תַּעֲזֹבֻהוּ יַעֲזֹב אֶתְכֶם: (ס) ג וַיָּמִים רַבִּים לְיִשְׂרָאֵל לְלֵא | אֱלֹהֵי אֲמֹת וּלְלֵא בְּהֵן מוֹרָה וּלְלֵא תוֹרָה: ד וַיִּשָּׁב בְּצַר־לוֹ עַל־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּבְקָשׁוּהוּ וַיִּמְצָא לָהֶם:

רש"י

עצר עזר ה' (ראשית כ') כמו אם תעצרני (שופטים י"ג):
 (ג) וימים רבים לישראל ללא אלהי אמת. עד שבאת אתה: וללא כהן מורה. שאין מי ששואל להם שום דבר תורה משום הכי לא יורו אתכם הכהנים: (ד) וישב בצר לו על ה' אלהי ישראל. כלומר עתה כשבאת צרה להם בקשו על ה' אלהי ישראל ויבקשהו לפיכך וימצא להם המצוי והושיעכם בכל אשר הלכתם:

(י) אין עמך לעזור. כלומר אע"פ שאנו מעטים והם רבים כחול הים ואין כח לנו בפניהם עמך לעזור בין רב לאין כח כלומר בידוע שיש לך כח לעזור לפיכך עזרנו ה' אלהינו כי עליך נשענו: אל יעצר עמך אנוש. אל יהיה לאויבינו לאותו אנוש כי אנוש מושל עוצר ידי עמך נגדך לנצחנו שלא יאמר נצחנו אלהיהם, ד"א מפי הרב, אל יהי לנו אנוש שאנו אנושים עוצר יד מלנצח' דוגמא (דברים י"א) ועצר את השמים כי

מצודת ציון

(ט) צפתה. מל' צפיה והבטה: (י) נשענו. ענין תמיכה: ההמון. רבוי עם: אנוש. הוא שם משמות האדם המורה על חולשתו והוא מל' אנוש לשברך (ירמיה ל'): (יב) וישאו. ולקחו: (יד) וישבו. מל' שביה:
 (ג) מורה. מלמד:

מצודת דוד

(ט) בגיא צפתה למרשה. בהעמק הנראה והנשקף אל העומד במרשה: (י) אין עמך לעזר. אין הפרש עמך לעזור בין לעם רב בין למי שאין בו כח כלל: ובשמך. בבטחון שמך: אל יעצר עמך. אל יעזור אדם כח המולך לעכב הכח בידו להתגבר: (יב) לאין להם מחיה. עד לא נשאר להם חיות: (יג) כי היה פחד ה'. ולא עצרו כח להלחם בהם: כי בזה רבה. ולזה התעכבו לשלול את כל הערים: (יד) אהלי מקנה. אנשי אהל מקנה:

(ב) ויצא. יצא ממקומו ובא לפני אסא בשוכו מן המלחמה: בהיותכם. בעבור היותכם עמו לשמור דברו: (ג) ימים רבים. הנה יהיו ימי רבי' לישראל שיעברו ללא אלהי אמת והם בימי אחז ומנשה והדומים: וללא כהן מורה. על הכהן להורות דרכי ה' כמ"ש יורו משפטך וכו' (דברים לב) ואמר שהם ישאלו דבר ללא כהן הראוי להורות כ"א מאשר יבחרו הם כנביאי הבעל והדומים: וללא תורה. לא יחפצו בתורת ה' אבל יחפצו ללא תורה והם דברי כהני עבודת כוכבים: (ד) וישב בצר לו. וכאשר יהיה צר לישראל ישוב אל ה' וכאשר יבקשהו ימצא להם:

משניות מסכת נזיר/סוטה

ה נזיר היה שמואל; פְּדָבְרֵי רַבִּי נְהוֹרַאי, שְׁנֵאמַר (שמואל א א, יא): "וּמוֹרָה לֹא-יַעֲלֶה עַל-רֵאשִׁי"; נֶאמַר בְּשִׁמְשׁוֹן (שופטים יג, ה): "וּמוֹרָה", וְנֶאמַר בְּשִׁמּוּאֵל: "וּמוֹרָה", מַה מוֹרָה הָאִמּוּרָה בְּשִׁמְשׁוֹן – נְזִיר, אָף מוֹרָה הָאִמּוּרָה בְּשִׁמּוּאֵל – נְזִיר. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: וְהֲלֵא אֵין מוֹרָה אֶלָּא שֶׁל בֶּשֶׂר וְדָם. אָמַר לֹו רַבִּי נְהוֹרַאי: וְהֲלֵא כִּבֵּר נֶאמַר (שמואל א טו, ב): "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֶלֶף וְשִׁמְעַ שְׂאוּל וְהִרְגֵנִי", שֶׁכִּבֵּר הָיָה עָלָיו מוֹרָה שֶׁל בֶּשֶׂר וְדָם.

סליק מסכת נזיר

מסכת סוטה

פרק ראשון

א הַמְקַנָּא לְאִשְׁתּוֹ – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר: מְקַנָּא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם, וּמִשְׁקָה עַל פִּי עַד אֶחָד אוֹ עַל פִּי עֲצָמוֹ. פִּירוּשׁ בֵּרְטִנּוּרָא

ה נזיר היה שמואל. והאומר הרני כשמואל, או כבן אלקנה, או כמו שסיפא אנג בנלגל היו נזיר לדברי ר' נהוראי. וכן הלכה: אין מורא אלא של בשר ודם. שלא תהא מרות ואימת אדם עליו:

מסכת סוטה

א א הַמְקַנָּא לְאִשְׁתּוֹ. אע"ג דהמקנא משמע דיעבד אין לכתחילה לא, ההלכה היא שחיוב אדם לקנאות לאשתו אם היא צריכה לכך. ולקמן מפרש כיצד מקנא: מקנא לה על פי שנים. אם בא להשקותה מי המרים, צריך להביא שני עדים ולומר לה בפניהם אל תסתרי עם איש פלוני. ואם לא קנא לה בפני שנים, אינה נאסרת עליו כסתירה זו ואינו משקה אותה: על פי עד אחד או ע"פ עצמו. אפילו אין עדים שנסתרה אלא עד אחד, או הוא עצמו אומר

משניות מבוארות – קהתי

~ יום ראשון ~

באור משנה ה

משנה זו, המסיימת מסכת נזיר, מביאה מחלוקת תנאים לגבי שמואל הנביא, אם היה נזיר, שכן נאמר בחנה, אם שמואל (שמואל א א, יא): "ותדרור נדר ותאמר, ה' צבאות, אם ראה תראה בעני אמתך וזכרתי ולא תשכח את אמתך, ונתת לאמתך זרע אנשים, ונתתיו לה' כל ימי חייו, ומורה לא יעלה על ראשו", ונחלקו תנאים במשמעות המלה "מורה", אם משמעותה: תער, או משמעותה: יראה (מורא). וכתוב בעל "הוספות יום טוב", שהואיל ונחלקו בו חכמים, אם היה נזיר אם לא, לפיכך לא סידר רבנו הקדוש ענין זה במשנתו אלא בסוף המסכת.

נְזִיר הָיָה שְׁמוּאֵל – והאומר: "הריני כשמואל", הרי זה נזיר; הרמב"ם כותב: "שמואל הרמתי נזיר עולם היה, לפיכך האומר: הריני כשמואל הרמתי, ככן חנה, ככן אלקנה, כמי ששסף את אגג בגלגל, וכיוצא באלו, הרי זה נזיר עולם (הל' נזירות ג, טז); פְּדָבְרֵי רַבִּי נְהוֹרַאי – כך הם דברי רבי נהוראי, שְׁנֵאמַר – בנדרה של חנה: "וּמוֹרָה לֹא-יַעֲלֶה עַל-רֵאשִׁי" – ומכאן שהוקדש שמואל לנזיר, שכן נֶאמַר בְּשִׁמְשׁוֹן: "וּמוֹרָה" – בדברי המלאך אל אשת מנוח: "כי הנך הרה ויולדת בן, ומורה לא יעלה על ראשו. כי נזיר אֵלֵהִים יהיה הנער מן הבטן", וְנֶאמַר בְּשִׁמּוּאֵל: "וּמוֹרָה" – כמו שהבאנו לעיל, מַה מוֹרָה הָאִמּוּרָה בְּשִׁמְשׁוֹן – פירושה: תער, שלא יעלה תער על ראשו, מפני שיהיה נְזִיר – כמפורש בהמשך הפסוק: "כי נזיר אֵלֵהִים יהיה הנער", אָף מוֹרָה הָאִמּוּרָה בְּשִׁמּוּאֵל – פירושה שלא יעלה תער על ראשו, והיינו שיהיה נְזִיר – כל ימי חייו. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: וְהֲלֵא אֵין מוֹרָה – האמורה בשמואל, אֶלָּא מוֹרָא שֶׁל בֶּשֶׂר וְדָם – כלומר שהתפללה חנה שלא יהא מוראו של אדם עליו, וכן מתורגם הכתוב בתרגום יונתן: "וימרות אנש לא תהא עלוהי". אָמַר לֹו רַבִּי נְהוֹרַאי – לרבי יוסי: וְהֲלֵא כִּבֵּר נֶאמַר: "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֶלֶף וְשִׁמְעַ שְׂאוּל וְהִרְגֵנִי", ומכאן שֶׁכִּבֵּר הָיָה עָלָיו מוֹרָה שֶׁל בֶּשֶׂר וְדָם – ואם התכוונה חנה למורא בשר ודם, כלום תאמר, שלא נתקיימו דבריה? אלא ודאי התכוונה לתער שלא יעלה על ראשו, ומכאן שנזיר היה שמואל הנביא.

מסכת סוטה באור משנה א

דיני "סוטה" מפורשים בתורה בפרשת נשא (במדבר ה, יא-לא). ולמדו חכמים, שאין האשה נעשית סוטה אלא בשני דברים: בקניו ובסתירה. – בקניו כיצד? נאמר בפרשת סוטה (במדבר ה, יד): "ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו"; מכאן נמצאנו למדים, שאם אשת איש "נסתרה" עם איש אחר, אינה נעשית סוטה אלא אם כן "קנא" לה בעלה תחילה על אותו איש, ואמר לה: "אל תסתרי עם איש פלוני", היינו שהתרה בה והזהירה, שלא תיכנס עם איש פלוני למקום סתר. – בסתירה כיצד? נאמר (שם שם, יג): "ונסתרה והיא נטמאה", ופירושו חכמים, שסתירה זו היינו שנכנסה עם האיש, שבעלה קינא לה עליו, למקום סתר, ושהתה עמו כדי טומאה, כלומר כשיעור זמן שיש להשודר בה שוינתה עמו. אבל אין עדים שנטמאה, שנאמר (שם, בהמשך הפסוק): "ועד אין בה", כלומר שאין עדי טומאה. – אשה זו, שבעלה קינא לה תחילה על איש פלוני, ואחר כך נסתרה עם אותו איש, הרי היא "סוטה", החשודה בנות תחת בעלה, ודינה שאסורה היא על בעלה, ואם היא אשת כהן, אסורה לאכול בתרומה, עד שישקה את "המים המרים המאריים", כמפורש בפרשת סוטה (שם שם, טו-כח): "והשקה את המים והיתה אם נטמאה ותמעול מעל באישה ובאו בה המים המאריים למרים, וצבתה בטנה ונפלה ירכה, והיתה האשה לאלה בקרב עמה. ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא, ונקתה ונודעה זרע". מכאן, שאם נמצאת טהורה, הריה חוזרת להיות מותרת לבעלה, ולאכול בתרומה (אם בעלה כהן). – משנתנו באה ללמד, כמה עדים צריך על קניויו של הבעל ועל הסתירה של האשה, כדי שיהא לאשה דין "סוטה".

הַמְקַנָּא לְאִשְׁתּוֹ – כלומר המתרה באשתו שלא תסתתר עם איש פלוני, כמו שבארנו לעיל, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר: מְקַנָּא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם – צריך שיהיו לו שני עדים, שקינא לאשתו בפניהם. ואם אין לו שני עדים, אין קניויו קניו, ואינה אסורה עליו כשנסתרה, וּמִשְׁקָה עַל פִּי עַד אֶחָד – אם נסתרה לאחר שקינא לה בפני שניים, הריהו משקה אותה את המים המאריים, כמפורש בפרשת סוטה, על פי עד אחד, המעיד שראה אותה נסתרה עם פלוני, או על פי עצמו – שהבעל עצמו בא ואומר, שראה את אשתו שנסתרה עם פלוני לאחר שקינא לה עליו, ואין צורך שיעידו שני עדים על הסתירה. ודווקא כשיש לו שני עדי קניו, אבל אם לא קינא לה בפני שניים, אפילו יבואו שניים ויעידו שנסתרה, אינה נעשית סוטה, היינו שאינו משקה אותה את המים המאריים, ואינה נאסרת עליו. ברום, בגמרא מובאת

רבי יהושע אומר: מקנא לה על פי שנים, ומשקה על פי שנים.

ב פיצד מקנא לה? אמר לה בפני שנים: אל תדברי עם איש פלוני, ודברה עמו – עדין היא מתרת לביתה ומתרת לאכול בתרומה. ונכנסה עמו לבית הסתר, ושהתה עמו פדי ממאה – אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה. ואם מת – חולצת ולא מתיבמת.

ג ואילו אסורות מלאכול בתרומה: האומרת: ממאה אני לך; ושבאו עדים שהיא ממאה; והאומרת: אני שותה;

פירוש ברטנורא

ראתיה שנסתרה אחר שקנאתי לה, נאסרה בסתירה זו עד שתשתה, שסתירתה אסרתה עליו מספק: ר' יהושע אומר כו'. צריך ב' עדים אף לסתירה. והלכה כרבי יהושע. ואעפ"כ אמרונן בגמרא דבומן הוה לא לימא איניש לביתה אפילו בינו לבניה אל תסתרי עם איש פלוני, שיש לחוש לדברי ר"י ברבי יהודה דאמר מקנא אדם לאשתו על פי עד אחד או על פי עצמו. ואם נסתרה אחר שקנא לה בינו לבניה, נאסרה עליו איסור עולם בומן הוה שאין שם מי המרים:

ב כיצד הוא מקנא לה אמר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני כו'. בגמרא מפרש לתמנתין הכי, אמר לה בפני שנים אל תדברי ודברה, אל תדברי ונסתרה, ולא כלום הוא ואינה אסורה לא לבעלה ולא לתרומה. אמר לה אל תסתרי ודברה עמו שלא כסתר, עדיין מותרת לבעלה ומותרת לאכול בתרומה אם אשת כהן היא: נכנסה עמו לבית הסתר ושהתה עמו כדו טומאה אסורה לאכול בתרומה. ושעור כדו טומאה, כדו לצלות ביצת הרגולות ולגמעה: ואם מת חולצת ולא מתיבמת. ואם מת בעלה קודם שישקנה, חולצת ולא מתיבמת. דכתיב באשה שמצא בה ערות דבר (דברים כ"ז) ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר, ודרשנין לאיש אחר ולא ליבם. ואעפ"כ אינה מותרת לור בלא חליצה, שכשם שאם היה בעלה חי לא היתה מותרת בלא נט, כך אינה מותרת מן היבם בלא חליצה:

ג ואילו אסורות לאכול בתרומה. לעולם. ואפילו היא בת כהן. ואילו שאר סוטות אינן אסורות אלא עד שישתו וימצאו מהורות: ושבאו עדים שהיא

משניות מבוארות – קהתי

כשיעור זמן שיכלה להיטמא בביאת זנות, אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה – הואיל והיה כאן קינוי וסתירה, הריהי "סוטה", ואסורה היא לבעלה; ואם היא אשת כהן, אסורה בתרומה, עד שתשתה את המים המאורים. ואם מת – בעלה קודם שהשקה את המים המאורים, ולא הניח זרע, והיא זקוקה ליבם, חולצת ולא מתיבמת – השוטה אסורה אף ליבם. בגמרא מבואר הטעם, שנאמר באשה שמצא בה בעלה ערות דבר (דברים כד, ג): "ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר", ודרשו: לאיש אחר ולא ליבם. ומכל מקום צריכה היא חליצה, כשם שאם היה בעלה חי, היתה צריכה גט כדי להתירה לאחר. ויש מבארים טעם הדבר שאינה מתיבמת, משום שלא נאמרה מצוות ייבום אלא כדי לבנות את בית האב המת, שנאמר (דברים כה, ט): "ככה ייעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחריו", וזו הואיל וחשודה היא בזנות, הרי אינה בונה אלא סותרת (גמרא; תוספות).

באור משנה ג

במשנה הקודמת למדנו, שלאחר קינוי וסתירה נעשית האשה "סוטה", ואסורה היא לבעלה עד שתשתה את המים המאורים; ואם היא אשת כהן, אסורה היא לאכול בתרומה. ברם, לאחר ששתתה את המים המאורים, ונמצאה טהורה, הריהי שוב מותרת לבעלה, ומותרת לאכול בתרומה. – משנתנו באה ללמד על סוטות שאין בהן בדיקת המים המאורים, ולפיכך אסורות הן לבעליהן ואסורות לאכול בתרומה לעולם.

ואלו – המפורטות להלן, אסורות מלאכול בתרומה – לעולם, אם בעלן כהן (ובברטנורא מבואר: ואפילו היא בת כהן), וכן אסורות הן לבעליהן לעולם, אפילו אינו כהן: האומרת: טמאה אני לך – כלומר שלאחר שקינא לה בעלה ונסתרה אינה רוצה לשתות את המים, והיא אומרת, שאמנם אסורה היא לבעלה, לפי שזינתה עם פלוני כשנסתרה עמו; ואף על פי ששנינו בסוף מסכת נדרים: "האומרת: טמאה אני לך. תביא ראיה לדבריה", כאן שונה הדין, והואיל ויש רגלים לדבר שנטמאה, שהרי קינא לה בעלה ונסתרה, הלכך נאמנת היא לומר "טמאה אני לך" (תוספות עפ"י הירושלמי); ושבאו עדים שהיא טמאה – בגמרא מבואר, שאם באו עדי טומאה קודם ששתתה את המים, אין צורך לומר שהיא אסורה, שהרי אף בלא קינוי וסתירה נאמנים שני עדים להעיד עליה שנטמאה, אלא המשנה באה להשמיענו, שאפילו באו עדים לאחר שהשקה, ולא בדקוה המים המרים, עדותם מתקבלת; ואין אומרים, שהואיל ונקתה תהא בדיקת המים מכחשת

ברייאת: "רבי יוסי ברבי יהודה אומר משום רבי אליעזר: המקנא לאשתו מקנא לה על פי עד אחד או על פי עצמו, ומשקה לה על פי שניים", ומשום ברייתא זו אמר רבי חנינא מסורא, שאל יאמר אדם לאשתו בומן הזה, אפילו בינו לבניה: "אל תסתרי עם איש פלוני", שמא יש לחוש לדברי רבי יוסי ברבי יהודה, ונמצא קינויו קינוי, ואם היא מסתרת אחר כך, הרי היא נאסרת עליו איסור עולם, שהרי אין לנו מים המאורים כדי להתירה. רבי יהושע אומר: מקנא לה על פי שנים, ומשקה על פי שנים – רבי יהושע סובר, שצריך שני עדים גם על הקינוי וגם על הסתירה, ואם לאו, אינה שוטה. בגמרא מבואר, שלא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע אלא בקינוי וסתירה, אבל בטומאה הכל מודים שעד אחד נאמן, כלומר אם קינא לה ונסתרה, ועד אחד מעיד שהיא נטמאה עם אותו איש, הרי הוא נאמן, והיא נאסרת על בעלה לעולם, ואינה שותה את המים המאורים.

בגמרא מפרשים, שמשנתנו נוקטת "המקנא לאשתו" לשון דיעבד, לפי שהתנא של משנתנו סובר: אסור לקנאות. שמביא עצמו לידו תגר (קטטה), ואת אשתו לידו ניוול, ואפילו היא טהורה (ש"י). ברם, בברייאת בגמרא (סוטה ג, א) נחלקו רבי ורבי שמעאל ורבי עקיבא: "קנא את אשתו" – רשות, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: חובה, ופוסק הרמב"ם כרבי עקיבא (הג' סוטה ד, יח).

~ יום שני ~

באור משנה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא דנה בקינוי וסתירה האמורים בסוטה. פיצד מקנא לה – באיזה לשון אומר הבעל לאשתו, שיהא בדבריו משום קינוי? אמר לה בפני שנים: אל תדברי עם איש פלוני – שאסר עליה את הדיבור עמו, אבל לא אמר לה, שלא תסתתר עמו, ודברה עמו – ועברה על קינוי, עדין היא מתרת לביתה – לבעלה, ומתרת לאכול בתרומה – אם היא אשת כהן, שאין עליה דין "סוטה". בגמרא מבואר, שאם אמר לה: "אל תדברי עם איש פלוני", אין זה קינוי כלל, ואפילו נסתרה עמו, אין עליה דין "סוטה". ואם אמר לה: "אל תסתרי עם איש פלוני", ודיברה עמו שלא כסתר, עדיין היא מותרת לבעלה, ומותרת לאכול בתרומה, שהרי לא נסתרה, ולא עברה על קינוי, אבל אם נכנסה עמו לבית הסתר – למקום נסתר, שאין רואים מה עושים שם, ושהתה עמו פדי ממאה –

וְשִׁבְעָלָה אִינוּ רֹצֵחַ לְהִשְׁקוּתָהּ; וְשִׁבְעָלָה בָּא עָלֶיהָ בְּדֶרֶךְ. פִּיצֵד עוֹשֶׂה לָּהּ? מוֹלִיכָה לְבֵית דִּין שְׁבִאוֹתוֹ מְקוֹם, וּמוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים, שְׁמָא יָבֹוא עָלֶיהָ בְּדֶרֶךְ; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּעֵלָה נֶאֱמַן עָלֶיהָ. ד' הָיוּ מַעְלִין אוֹתָהּ לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל שְׁבִירוּשָׁלַיִם, וּמֵאִימִין עָלֶיהָ בְּדֶרֶךְ שְׁמֵאִימִין עַל עֲרֵי נְפֹשׁוֹת, וְאוֹמְרִים לָהּ: בְּתִי, הֲרֵבָה יַיִן עוֹשֶׂה, הֲרֵבָה שְׁחֹק עוֹשֶׂה, הֲרֵבָה יְלִדוֹת עוֹשֶׂה, הֲרֵבָה שְׂכָנִים הֲרַעִים עוֹשִׂים; עָשִׂי לְשִׁמּוֹ הַגְּדוֹל שְׁנִכְתַּב בְּקִדְשָׁהּ, שְׁלֵא יִמְחָה עַל הַמּוֹם. וְאוֹמְרִים לְפָנֶיהָ דְּבָרִים שְׂאִינָהּ בְּדָאֵי לְשִׁמְעָן, הִיא וְכָל מוֹשְׁפַחַת בֵּית אֲבִיהָ.

פירוש ברטנורא

נטמאה. ואפילו לאחר ששתתה ולא בדקה המים, אסורה איסור עולם. לפי שאין המים בודקים באשה שיש בה עדים שנממאת, שנאמר (במדבר ה) ונסתרה והיא נטמאה ועד אין בה, דליכא דידע בה הוא שהמים בודקים, אבל איכא דידע בה, אפילו העדים הם כמדינת הים אין המים בודקים: ושבעלה בא עליה בדרך. דשוב אין המים בודקים אותה, דכתיב (במדבר ה) ונקח האיש מעון, בזמן שהאיש מנוקה מעון, שלא בא עליה לאחר סתירה, או והאשה היא תשא את עונה. אין האיש מנוקה מעון, אין המים בודקים את אשתו: שני תלמידי חכמים. שידעו להתרות בו: ר"י אומר בעלה נאמן עליה. אם הבעל נאמן על אשתו באיסור חמור של נדה, לא יחא נאמן באיסור קל של לאו גרידא. וטעמיהו דרבנן, מתוך שאיסור קל הוא תקוף עליה צרידה. ואין הלכה כרבי יהודה:

ד' היו מעלין אותה לביד הגדול. דכתיב בסוטה (שם) ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת, וכתיב (דברים י"ז) ע"פ התורה אשר יורוך, מה להלן בכ"ד הגדול אף כאן בכ"ד הגדול: ומאימין עליה. כרי שתודה: הרבה ילדות עושה. וגורם לילדה שתבא לידי קלקול: דברים שאינן בדאי לשומען. שאינה ראויה לשמוע אותן הדברים שאומרים לפניה ממעשיהן של צדיקים, כגון יהודה הודה ולא בוש במעשה תמר, ראובן הודה ולא בוש במעשה בלהה:

משניות מבוארות – קהתי

~ יום שלישי ~

באור משנה ד

לאחר ששנינו במשנה הקודמת: "פיצד עושה לה: מוליכה לבית דין שבאותו מקום", מוסיפות משנתנו והמשניות הבאות (ד-ז) ללמד, כיצד היו נוהגים בסוטה, לאחר שנתברר בבית הדין שבאותו מקום, שבעלה קינא לה ונסתרה, וצריך להשקותה את המים המאורים.

הָיוּ מַעְלִין אוֹתָהּ – את הסוטה, מבית דין של מקומה, לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל שְׁבִירוּשָׁלַיִם – לבית הדין של שבעים ואחד, שישב בלשכת הגזית שבבית המקדש בירושלים. בגמרא מבואר, שדורשים גזירה שווה מזקן ממרא, שכן בסוטה נאמר (במדבר ה, ה): "והעמיד את האשה לפני ה', ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת", ובזקן ממרא נאמר (דברים יז, יא): "ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום אשר יבחר ה'... על פי התורה אשר יורוך", מה שם בזקן ממרא – על פי התורה אשר יורו בבית דין הגדול, אף כאן בסוטה, אין תורתה נעשית אלא בבית דין הגדול; וּמֵאִימִין עָלֶיהָ – בבית הדין, שתודה שנממאת, ולא תצטרך לשתות את המים. בְּדֶרֶךְ שְׁמֵאִימִין עַל עֲרֵי נְפֹשׁוֹת – שלא יעידו שקר, ויזהרו שלא ייהרג אדם זכאי על פיהם (סנהדרין ד, ה), כך מאיימים על הסוטה, שאם נטמאה מוטב שתודה ולא תכניס עצמה בסכנה, וְאוֹמְרִים לָהּ: בְּתִי – אל תחבישי להודות על קלקלתך, שכן הֲרֵבָה יַיִן עוֹשֶׂה – שתיית היין גורמת הרבה לחטא, הֲרֵבָה שְׁחֹק עוֹשֶׂה – שחוק וקלות דעת מביאים לידי חטא, הֲרֵבָה יְלִדוֹת עוֹשֶׂה – הילדות מביאה לידי קלקול, הֲרֵבָה שְׂכָנִים הֲרַעִים עוֹשִׂים – השפעתם של שכנים רעים עושה, שאדם סוטה מדרכו; וּבוֹדַאי גַם אֵת מִתוֹךְ אַחַת הַסִּיבוֹת הַלָּלוּ נִכְשַׁלְת וַחֲטַאת; לָכֵן עָשִׂי לְשִׁמּוֹ הַגְּדוֹל – של הקדוש ברוך הוא – שְׁנִכְתַּב בְּקִדְשָׁהּ, שְׁלֵא יִמְחָה עַל הַמּוֹם – הודי על מעשיך, שלא יהא צורך להכין בשבילך מים מאורים, ולמחות את שם שמים עליהם, כמו שנאמר (במדבר ה, ג): "וכתב את האלות האלה הכתוב בספר, ומחזה אל מי המריס". וְאוֹמְרִים לְפָנֶיהָ דְּבָרִים שְׂאִינָהּ בְּדָאֵי לְשִׁמְעָן – שאינה ראויה לשמוע אותם, הִיא וְכָל מוֹשְׁפַחַת בֵּית אֲבִיהָ – לא היא, ולא כל משפחת בית אביה, שבוודאי באה עמה לשם; בגמרא מבואר, שמספרים לה דברים הכתובים בתורה על מעשיהם של ראשונים, שהודו על חטאם ולא בושו, כגון מעשה יהודה בתמר, שאמר "צדקה

עדותם, שאין לך דבר העומד בפני עדות ברורה, וזה שלא בדקה המים, שמא זכות תלתה לה, כמבואר להלן (ג, ד); ויש שדורשים את הפסוק "ונסתרה והיא נטמאה. ועד אין בה" – מכאן, שאם אין עדים שנממאת, המים בודקים אותה; אבל אם יש עדים שנממאת, אפילו הם כמדינת הים, אין המים בודקים אותה; וְהָאוֹמְרִים: אִינִי שוֹתָה – "סתורה אני, אלא שאיני רוצה לשתות את המים", שאין כופים אותה לשתות, אלא שנאסרת לבעלה, ותצא בלא כתובה, ואסורה היא לאכול בתרומה; וְשִׁבְעָלָה אִינוּ רֹצֵחַ לְהִשְׁקוּתָהּ – שהיא רוצה לשתות, אלא שבעלה אינו רוצה להשקותה, שאין כופים אותו, ודינה שנאסרת עליו ונוטלת כתובתה ויוצאת; וְשִׁבְעָלָה בָּא עָלֶיהָ בְּדֶרֶךְ – כשהולכיה לבית הדין, והיינו שבא עליה באיסור, שהרי לאחר קנינו וסתירה אסורה היא עליו, ושוב אין המים בודקים אותה, שנאמר בפרשת סוטה (במדבר ה, לא): "ונקה האיש מעון, והאשה היא תשא את עונה", ודרשו חכמים: בזמן שהאיש מנוקה מעון, האשה תשא את עונה; אין האיש מנוקה מעון, אין המים בודקים את אשתו, לפיכך כל שבא עליה באיסור לאחר שנסתרה, שוב אינה שותה, והיא אסורה לו, וכן אסורה היא בתרומה לעולם. פִּיצֵד עוֹשֶׂה לָּהּ – הבא להשקות את אשתו כיצד הוא נוהג? מוֹלִיכָה לְבֵית דִּין שְׁבִאוֹתוֹ מְקוֹם – שהוא דר שם, כדי לברר לפניהם בעדים שקינא לאשתו ונסתרה, וּמוֹסְרִין לוֹ – בית הדין, לאחר שבררו שהיא סוטה וצריך להשקותה, שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים – שילכו עמם לירושלים, שאין משקים את הסוטה אלא בבית הדין של שבעים ואחד, כמבואר במשנה הבאה; ואין נותנים לבעל שיוליכנה לברו, שְׁמָא יָבֹוא עָלֶיהָ בְּדֶרֶךְ – ותיאסר עליו לעולם, ששוב אין להשקותה, לפי שאין המים בודקים אותה, כמו שבארנו לעיל; יש מבארים הטעם שמוסרים לו דווקא שני תלמידי חכמים, כדי שידעו להתרות בו (דמב"ם; ברטנורא). רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּעֵלָה נֶאֱמַן עָלֶיהָ – אין מוסרים לו שני תלמידי חכמים, שכן בעלה נאמן לומר שלא בא עליה, ומשקים אותה. כברייתא בגמרא מבואר, שרבי יהודה לומד בקל וחומר מנידה: "ומה נידה שהיא בכרת, בעלה נאמן עליה, סוטה שהיא בלאו, לא כל שכן". וחכמים אומרים: היא הנותנת! נידה שהיא בכרת וחמורה בעיניו, הבעל נאמן עליה, סוטה שהיא בלאו, אינה חמורה בעיניו, ולכן אינו נאמן עליה (גמרא סוטה ז, א).

ה אם אָמְרָה: מָמָאָה אָנִי – שׁוֹבֵרֶת כְּתַבְתָּהּ וְיֹוצֵאתָ. וְאִם אָמְרָה: מְהוֹרָה אָנִי – מַעְלִין אוֹתָהּ לְשַׁעַר הַמְּזוּרָה שְׁעַל פֶּתַח שַׁעַר נִיקְנוֹר, שְׁשָׁם מִשְׁקִין אֶת הַפּוֹטוֹת, וּמְטַהְרִין אֶת הַיְלֻדוֹת, וּמְטַהְרִין אֶת הַמְצַרְעִים. וְכֵהֵן אוֹחוֹ בְּבִגְדֵיהֶּן; אִם נִקְרְעוּ נִקְרְעוּ, אִם נִפְרְמוּ נִפְרְמוּ; עַד שֶׁהָיָה מְגַלָּה אֶת לְבָבָהּ, וְסוֹתֵר אֶת שַׁעְרָהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיָה לְבָבָהּ נֶאֱחָה, לֹא הָיָה מְגַלָּהּ; וְאִם הָיָה שַׁעְרָהּ נֶאֱחָה, לֹא הָיָה סוֹתֵרָהּ.

ו הֵיטָה מִתְכַּסֶּה בְּלִבָּנִים – מְכַסֶּה בְּשָׁחוּרִים; הָיָה עָלֶיהָ כְּלֵי זָהָב וְקַמְלִיּוֹת, נְזָמִים וְטַבְעוֹת – מַעֲבִירִים מִמֶּנָּה, כְּדֵי לְנַוְלָהּ. וְאַחַר כֵּן מֵבִיא חָבֵל מִצְרֵי וְקוֹשְׁרוֹ לְמַעְלָה מִדְּרִיבָהּ. וְכָל הַרוֹצֵה לְרְאוֹת פָּא לְרְאוֹת, חוּץ מִעֲבִדְרָהּ

פירוש ברטנורא

ה שׁוֹבֵרֶת כְּתוּבָתָהּ. כותבת שובר על כותבתה, וניתו ואברתי כותבתי, כדי שלא תוכל לחזור ולתבוע כתובתה ממנו. ובמקום שאין כותבין כתובה אלא סומכין על תנאי ב"ד הוא שכותבת שובר, אבל במקום שכותבים כתובה, מקרעת כתובתה ואינה כותבת שובר; מעלין אותה לשער המזורה. מעלין ומורדין אותה, כדי ליגעה אולי תמרופ דעתה ותודה: שעל פתח שער ניקנור. אדם ששמו נקנור שהביא דלתות לאותו פתח מאלכסנדראי של מצרים ונעשו לו נסים ונקרא שער נקנור על שמו כדאמרין ביומא (לה.): ששם משקין את הסוטות. דבעינן לפני ה': ומטהרין את היולדות. כדי שיעמדו על גבי קרבנן. וה"ה זבין וזכות הטעונים קרבן; ומטהרין את המצורעים. כדכתיב (ויקרא י"ד) והעמיד הכהן המטהר וכו' לפני ה': אוהו בכגריה. בבית הצואר שלהן; אם נקרעו. אינו חושש, ואם נפרמו אינו חושש. פרימה גדולה מקריעה שנקרע לקרעים הרבה. לשון אחר, פרימה מן הצרדין קריעה באורך: עד שמגלה את לבנה. דכתיב (במדבר ה') ופרע את ראש האשה, אינן לי אלא ראשה גופה מנין ת"ל האשה, א"כ מה ת"ל את ראש, מלמד שסותר את שער: רבי יהודה אומר כו'. שמא תצא זכאה ויתגרו בה פרחי כהונה שראו לכה נאה ושערה נאה. ואין הלכה כר"י:

ו היתה מכוסה בלבנים מכסה בשחורים. ואם היו שחורים יפין לה, מכסה בבגדים מכוערים: קטליות. ענקים שמשמים סביב הצואר. ומפני שהאשה חונקת עצמה בהם כדי שתראה בעלת כשר נקראים קטליות: נזמים וטבעות מעבירים ממנה. מפרש בגמרא דלא תימא שיניחו לה הנזמים והטבעות אחר שקרעו בגדיה וגלו את ליבה שזה יותר נגאי לה, כמו שנגאי יותר לאדם קרום שילך במגעלים ברגליו מלידך יחף, קמ"ל דלא: חבל מצרי. מפרש בירושלמי לפי שעשתה מעשה מצרים. ואם אין חבל מצרי מביא שאר חבלים: וקושרו למעלה מדריה. שלא יפלו בגדיה ותשאר ערומה: וכל הרוצה לראות בא

משניות מבוארות – קהת

יד, יא): "והעמיד הכהן המטהר את האיש המיטהר ואתם לפני ה' (מנ"י), וכיצא בהו.

באור משנה ה

אם אָמְרָה: טָמְאָה אָנִי – אם הודתה הסוטה שנטמאה, שׁוֹבֵרֶת כְּתַבְתָּהּ – כלומר מפסידה היא את כסף כותבתה וכותבת לבעלה שובר עליה, וְיֹוצֵאתָ – מבעלה בט פטורין, שהואיל ולא התרו בה עדים בשעת המעשה, אינה חייבת מיתה. בגמרא מבואר, שמדובר במשנתנו במקום שאין כותבים כתובה, הלכך היא כותבת שובר לבעלה, שיהא בידו לראיה, שאין לה עליו תביעת כתובתה; אבל במקום שכותבים כתובה, הרי היא קורעת כתובתה ואינה כותבת שובר. וְאִם אָמְרָה: מְהוֹרָה אָנִי – שאף לאחר איומי בית הדין עמדה בדיבורה, ולא הודתה שנטמאה, מַעְלִין אוֹתָהּ – בגמרא מבואר, שהיו מורידים אותה מכל הר הבית וחוזרים ומעלים אותה, כדי לייגעה, אולי סוף סוף תודה קודם מחיקת המגילה, עד שלבסוף היו מעלין אותה לְשַׁעַר הַמְּזוּרָה שְׁעַל פֶּתַח שַׁעַר נִיקְנוֹר – שהיו במקדש שני שערי מוח: א. שער המזרח החיצון שבפתח הר הבית, הקרוי "שער התחתון", ב. שער המזרח הפנימי, בפתח שבין עזרת נשים לעזרת ישראל, הקרוי "שער העליון", או "שער ניקנור", על שם ניקנור שקבע באותו שער דלתות נחושת שהביאן מאלכסנדראי של מצרים (כמו ששינוי במסכת יומא ג, ו); ולפי פירוש רש"י היו מורידים תחילה את הסוטה מלשכת הגזית לשער התחתון, וממנו היו מעלים אותה לפתח שער ניקנור, שהוא שער העליון. ויש מפרשים, שכונת משנתנו היא, שהיו מעלים אותה לשער המזרח שהוא שער ניקנור (תוספות יום טוב" בשם "כפתור ופרח"), שְׁשָׁם מִשְׁקִין אֶת הַפּוֹטוֹת – שנאמר בפרשת סוטה (במדבר ה, יח): "והעמיד הכהן את האשה לפני ה'", והוא הפתח שבו דרך כניסה ויציאה לכל באי עזרה (דש"י); חלל פתח זה של שער ניקנור לא נתקדש בקדושת העזרה, כדי שיוכלו להיכנס שם מחוסרי כפרה אסורים בביאת מקדש, ובאים להביא קרבנותיהם ולהיטהר, ולכן שם היו מטהרים את הזבים והזבות (גמרא), וּמְטַהְרִין אֶת הַיְלֻדוֹת, וּמְטַהְרִין אֶת הַמְצַרְעִים – כלומר ששם היו עומדים הזבים, הזבות, היולדות והמצורעים, כשהכוהן היה מקריב את קרבנם ומטהר אותם, שאין קרבנו של אדם קרב אלא אם כן הוא עומד על גביו; ובמצורעים יש עוד טעם, שנאמר בהם (ויקרא

~ יום רביעי ~

באור משנה ו

משנתנו ממשיכה בסדר השקאת הסוטה על ידי הכהן במקדש. הֵיטָה מִתְכַּסֶּה בְּלִבָּנִים – אם הסוטה היתה לבושה בגדים לבנים, מְכַסֶּה בְּשָׁחוּרִים – כלומר מלבישים אותה בגדים שחורים, כדי לכערה. בגמרא מובאת ברייתא: "אם היו שחורים נאים לה, מכסים אותה בגדים מכוערים"; הָיָה עָלֶיהָ כְּלֵי זָהָב – תכשיטים של זהב, וְקַמְלִיּוֹת – או ענקים (שרשרות) שעל הצואר, נְזָמִים – שעל האף והאזניים, וְטַבְעוֹת – שעל האצבעות, מַעֲבִירִים מִמֶּנָּה – מסיירים אותם מעליה, כְּדֵי לְנַוְלָהּ – לכער אותה. וְאַחַר כֵּן מֵבִיא חָבֵל מִצְרֵי – חבל העשוי נצרים (ענפים) של דקל; ויש מפרשים, חבל העשוי מסיב הגדל סביב הדקל; ולפי הירושלמי חבל ממצרים, משום שעשתה מעשה מצרים, שכן נאמר בתחילת פרשת עריות (ויקרא יח, ג): "כמעשה ארץ מצרים... לא תעשו"; ואמנם אם אין חבל מצרי,

וּשְׂפָחוֹתֶיהָ, מִפְּנֵי שְׁלֵבָה גַם בְּהֵן. וְכָל הַנְּשִׂים מְתוֹרוֹת לְרֵאוֹתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל כג, מח): "וַיִּנְּסוּרֵי כָּל־הַנְּשִׂים וְלֹא תַעֲשִׂינָהּ כְּזִמְתִּכְנָה".

ז בַּמִּדָּה שְׁאֵדָם מוֹרֵד, בַּה מוֹדְדִין לוֹ. הִיא קִשְׁטָה אֶת עֲצָמָה לְעֵבֶרָה – הַמְּקוֹם נוֹלָה. הִיא גִלְתָּה אֶת עֲצָמָה לְעֵבֶרָה – הַמְּקוֹם גָּלָה עֲלֶיהָ. בִּירְךָ הַתְּחִילָה בְּעֵבֶרָה תְּחִלָּה, וְאַחַר כֶּךָ הַבְּטָן – לְפִיכָךָ תִּלְקַח הַיֵּרֶךְ תְּחִלָּה, וְאַחַר כֶּךָ הַבְּטָן. וְשֹׁאֵר כָּל הַגּוּף לֹא פִלְטָה.

ח שִׁמְשׁוֹן הִלְךָ אַחַר עֵינָיו – לְפִיכָךָ נִקְרוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (שופטים טו, כא): "וַיֵּאחֲזוּהוּ פְּלִשְׁתִּים וַיִּנְקְרוּ אֶת עֵינָיו". אֲבִשְׁלוֹם נִתְגָּאָה בְּשַׁעְרוֹ – לְפִיכָךָ נִתְלָה בְּשַׁעְרוֹ; וּלְפִי שֶׁבָּא עַל עֵשֶׂר פִּילִגְשֵׁי אֲבִיו – לְפִיכָךָ נִתְּנוּ בּוֹ עֵשֶׂר לֹנְבִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב יח, טו): "וַיִּסְבּוּ עֲשָׂרָה אַנְשִׁים נִשְׂאֵי כָּלִי יוֹאָב"; וּלְפִי שֶׁגָּנַב שְׁלֵשָׁה לְכַבּוֹת,

פירוש ברטנורא

לראות. ודוקא באנשים רשות ואינו חובה. אבל בנשים, חובה על כל הנשים המצויות שם לבא ולראות, כדכתיב ונסרו כל הנשים: וכל הנשים מותרות לראותה. חייבין לראותה. הכי מפרש לה בנמרא:

ז המקום ניוולה. שמגלה כהן את ראשה וסותר את שערה וקורע את בגדיה: היא גילתה את עצמה. ישבה בפרשת דרכים וגילתה עצמה לנואף: המקום גילה עליה. שבהן מעמידה על שער נקנור ומראה קלונה לכל: בירך התחילה בעשירה תחלה. בדרך תשמיש הירך נהנה תחלה בקירוב כשר: ושאר כל הגוף לא פלטה. שאר אבריו גופה אינם פלטים מן החולי, ואע"פ שלא הוזכרו במקרא אלא בטן וירך:

ח לונביאות. חניתות: לב אביו. אמר לו אבשלום לאביו, כתוב לי שלכו עמי שנים איש שאבחר מכל ישראל, כתב לו. והיה מראה חותמו של אביו לשנים, והולכים אחריו, לשנים אחרים והולכים אחריו, עד שכנים מאתים איש, כולן ראשי סנהדרות. הרי שגנב לב אביו ולב ב"ה. ולב כל ישראל, דכתיב ויגנבו אבשלום את לב אנשי ישראל:

משניות מבוארות – קהתי

שאר אבריו גופה אינם נמלטים מבדיקת המים, שאף הם לוקים, אף שלא הוזכרו בפירוש בתורה; שכן דרשו ממה שנאמר (שם שם, כז): "ובאו בה המים המאריים למרים", שהמים מתחללים בכל אבריה (פריי). ויש גורסים: ושאר כל הגוף לא פרט. כלומר לא פרט הכתוב, אבל כשם שנהנתה בכל גופה, כך היא לוקה בכלה (המאירי); והרי מכאן, שבמידה שהאדם מורד, בה מודדין לו.

~ יום חמישי ~

באור משנה ח

משנתנו מוסיפה להביא דוגמאות ממקומות אחרים על הכלל המוסרי ששנינו במשנה הקודמת: "מידה שאדם מורד, בה מודדין לו".

שִׁמְשׁוֹן הִלְךָ אַחַר עֵינָיו – שנאמר (שופטים יד, ג): "ויאמר שמשון אל אביו, אותה קח לי, כי היא ישרה בעיניי", לְפִיכָךָ נִקְרוּ פְּלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֵּאחֲזוּהוּ פְּלִשְׁתִּים וַיִּנְקְרוּ אֶת עֵינָיו" – מידה כנגד מידה. אֲבִשְׁלוֹם נִתְגָּאָה בְּשַׁעְרוֹ – שנאמר (שמואל ב יד, כה-כו): "וכאבשלום לא היה איש יפה בכל ישראל להלל מאד, מכף גרלו ועד קדקדו לא היה בו מום. ובגלחו את ראשו, והיה מקץ ימים לימים אשר יגלה, כי כבד עליו וגלחו, ושקל את שער ראשו מאתיים שקלים שבאן המלך". מכאן למדים, שאבשלום היה נזיר עולם, והיה מגלה אחת לשנים עשר חודש, ולאחר גילוחו היה שוקל את שערו מתוך שהיה מתגאה בו, לְפִיכָךָ נִתְלָה בְּשַׁעְרוֹ – שנאמר (שם יח, טו): "ויקרא אבשלום לפני עבדי דוד, ואבשלום ורכב על הפרד, ויבוא הפרד תחת שובך האלה הגדולה, ויחזק ראשו באלה, ויותן בין השמים ובין הארץ, והפרד אשר תחתיו עבר". וּלְפִי שֶׁבָּא עַל עֵשֶׂר פִּילִגְשֵׁי אֲבִיו – על פי עצת אחיתופל, שנאמר (שם טו, כב): "ויבוא אבשלום אל פילגשי אביו לעיני כל ישראל", לְפִיכָךָ נִתְּנוּ בּוֹ עֵשֶׂר לֹנְבִיּוֹת – ויש גורסים: לונביות, והוא לשון יוני, ופירושו: חניתות, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּסְבּוּ עֲשָׂרָה אַנְשִׁים" (במקרא: עשרה נערים) נִשְׂאֵי כָּלִי יוֹאָב" – וסוף הכתוב: "ויבן את אבשלום ומיתתוהו". וּלְפִי שֶׁגָּנַב שְׁלֵשָׁה לְכַבּוֹת, לֵב אֲבִיו – שנאמר (שם טו, ז-ז): "ויאמר אבשלום אל המלך, אלכה נא ואשלם את נדרי אשר נדרתי לה' בחברון... וישלח אבשלום מרגלים בכל שבטי ישראל לאמר, כשמעכם את קול השופר, ואמרתם מלך אבשלום בחברון", וְלֵב בֵּית דִּין –

מביא חבל אחר, וְקוֹשְׁרוֹ לְמַעְלָה מִדְּיָקָה – כדי שלא יישטמו בגדיה מעליה, שהרי נקרועו (כפי ששנינו במשנה הקודמת). וְכָל הַרְוּצָה לְרֵאוֹת – את הסוטה בניוולה, בָּא לְרֵאוֹת – יכול לבוא ולראותה, חוץ מְעַבְדֶּיהָ וּשְׂפָחוֹתֶיהָ – שאסור להם לראותה, מִפְּנֵי שְׁלֵבָה גַם בְּהֵן – שרגילה היא בהן, וכשתראה אותם תתחזק דעתה ולא תודה. וְכָל הַנְּשִׂים מְתוֹרוֹת לְרֵאוֹתָהּ – בגמרא מבואר, שהנשים חייבות לראותה, ומכאן יש מפרשים: מותרות מלשון "התראה", כלומר שהנשים מזהרות לראות את הסוטה בניוולה, כשעה שבאים להשקותה את המים המאריים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּנְּסוּרֵי כָּל־הַנְּשִׂים וְלֹא תַעֲשִׂינָהּ כְּזִמְתִּכְנָה" – שיתנו הנשים את לבן לדבר, ויקחו מוסר שלא יביאו עצמן לידי חשד של זימה.

באור משנה ז

לאחר שסיימנו את המשנה הקודמת בהלכה, ש"כל הנשים מותרות (חייבות) לראותה", כדי שיקחו מוסר, מפסיקה משנתנו את סדר השקאת הסוטה ובדיקתה, ומביאה דברי מוסר, שיש ללמוד מענין הסוטה.

בַּמִּדָּה שְׁאֵדָם מוֹרֵד, בַּה מוֹדְדִין לוֹ – כלומר כפי שאדם נוהג, כך נוהגים בו מן השמים, והיינו שמשלמים לו בעד מעשיו מידה כנגד מידה, שכן אנו מוצאים כסוטה: הִיא קִשְׁטָה אֶת עֲצָמָה לְעֵבֶרָה – בלכתה להיסתר עם איש אחר, הַמְּקוֹם נוֹלָה – הקדוש ברוך הוא ציוה לנוולה, לפרוע ראשה, להלבישה בגדים מכוערים, להסיר קישוטיה מעליה, וכיוצא בזה, כמו ששנינו במשניות הקודמות. הִיא גִלְתָּה אֶת עֲצָמָה לְעֵבֶרָה – שלא נהגה צניעות בעצמה, והלכה לבין האנשים והראתה את עצמה לשם זנות, הַמְּקוֹם גָּלָה עֲלֶיהָ – שציוה להעמידה בפתח שער ניקנור ולגלות קלונה ברבים, כמו ששנינו במשנה הקודמת: "וכל הרוצה לראות בא לראות". בִּירְךָ הַתְּחִילָה בְּעֵבֶרָה תְּחִלָּה, וְאַחַר כֶּךָ הַבְּטָן – כשזינתה עם האיש שנותרה עמו, לְפִיכָךָ תִּלְקַח הַיֵּרֶךְ תְּחִלָּה, וְאַחַר כֶּךָ הַבְּטָן – שהכוהן מקללה ואומר לה (במדבר ה, כא): "יתן ה' אותך לאלה ולשבועה בתוך עמך, בתת ה' את ירכך ונפלת ואת בטנך צבה". בגמרא מבואר, שכן אמנם הסדר בקללה, תחילה הירך ואחר כך הבטן, אבל בבדיקת המים הסדר הוא הפוך, שכן המים בודקים אותה דרך כניסתם לגוף, תחילה הבטן ואחר כך הירך, שנאמר (שם שם, כז): "וצבתה בטנה ונפלה ירכה", וְשֹׁאֵר כָּל הַגּוּף לֹא פִלְטָה – שכל

לֵב אָבִיו וְלֵב בֵּית דִּין וְלֵב יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאֲמַר (שם טו, ו): "וַיִּגְנַב אֶבְשָׁלוֹם אֶת־לֵב אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל" – לְפִיכָּךְ נִתְקַעוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים, שְׁנֵאֲמַר (שם יח, ד): "וַיִּקַּח שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים בְּכַפּוֹ וַיִּתְקַעֵם בָּלֵב אֶבְשָׁלוֹם".
 ט וְכֵן לְעִנְיַן הַטּוֹבָה: מְרִים הַמְתִּינָה לְמִשְׁהָ שְׁעָה אַחַת, שְׁנֵאֲמַר (שמות ב, ד): "וַתִּתְצַב אַחַתוּ מֵרַחֹק" – לְפִיכָּךְ נִתְעַכְבוּ לָהּ יִשְׂרָאֵל שְׁבַעֵה יָמִים בְּמִדְבָּר, שְׁנֵאֲמַר (במדבר יב, טו): "וְהָעָם לֹא נָסַע עַד־הָאֶסְפָּה מְרִים". יוֹסֵף זָכָה לְקַבּוֹר אֶת אָבִיו וְאִין בְּאֶחָיו גְּדוֹל מְמֻנָּה, שְׁנֵאֲמַר (בראשית ג, ז; ט): "וַיַּעַל יוֹסֵף לְקַבּוֹר אֶת־אָבִיו... וַיַּעַל עִמּוֹ גַּם־רַכָּב גַּם־פָּרָשִׁים" – מִי לָנוּ גְּדוֹל מִיוֹסֵף, שְׁלֹא נִתְעַסַּק בּוֹ אֶלָּא מִשְׁהָ זָכָה בְּעֲצֻמוֹת יוֹסֵף, וְאִין בְּיִשְׂרָאֵל גְּדוֹל מְמֻנָּה, שְׁנֵאֲמַר (שמות יג, יט): "וַיִּקַּח מִשְׁהָ אֶת־עֲצֻמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ" – מִי גְּדוֹל מִמִּשְׁהָ, שְׁלֹא נִתְעַסַּק בּוֹ אֶלָּא הַמְקוֹם, שְׁנֵאֲמַר (דברים לה, ו): "וַיִּקְבְּרָ אֹתוֹ בְּנֵי". לֹא עַל מִשְׁהָ בְּלִבָּד אָמְרוּ, אֶלָּא עַל כָּל הַצְּדִיקִים, שְׁנֵאֲמַר (ישעיה נח, ח): "וְהִלְךְ לְפָנָיִךְ צִדְקָךְ כְּבוֹד ה' יִאֲסָפְךָ".

פ ר ק ש נ י

א הִיָּה מְבִיא אֶת מִנְחָתָהּ בְּתוֹךְ כְּפִיפָה מְצִרִית, וְנוֹתְנָה עַל יְדֵיהָ כְּדִי לִיְגַעֵהָ. כָּל הַמְּנַחֲתוֹת תַּחֲלָתָן וְסוֹפָן בְּכָלִי שְׂרֵת, וְזוֹ, תַּחֲלָתָהּ בְּכְפִיפָה מְצִרִית וְסוֹפָה בְּכָלִי שְׂרֵת. כָּל הַמְּנַחֲתוֹת טְעוּנוֹת שְׁמֵן וְלִבְנוֹהָ, וְזוֹ אֵינָה טְעוּנָה לֹא שְׂרֵת,

פירוש ברטנורא

ט וכן לענין הטובה. נותנים לו לאדם שכר מעין הטובה שעשה. ומיהו יותר ממה שעשה משתלם דמיה טובה מרובה בתשלומין ממדת פורענות: **ב א** היה מביא. הבעל: את מנחתה. כדכתיב (במדבר ה) והביא את קרבנה: בכפיפה מצרית. כל עשוי מצורי הדקל מן (הרך) [זרדים] הגדלים סביבות הדקל: כדי ליגענה. שתודה ולא ימחה השם על המים. ולמאן דאמר שבתחלה היה משקה אותה ואח"כ מביא מנחתה, אע"פ שנמחק השם, מיענה כדי שתודה ולא תמות מיתה מנוולת, שאע"פ שנמחק המנוילה אם אמרה טמאה אני אינה שרתה: תחלתן וסופן בכלי שרת. לאו בכלי שרת ממש קאמר, שאין אדם מביא מנחתו מתוך ביתו בכלי שרת, אלא בקלתות של כסף ושל זהב שהם ראויים לכלי שרת: וזו בכפיפה מצרית. שאין ראוי לעשות ממנה

משניות מבוארות – קהת

יוסף, ואין בישראל גדול ממנו – ממה רבנו, שְׁנֵאֲמַר: "וַיִּקַּח מִשְׁהָ אֶת־עֲצֻמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ", לפיכך מי גדול ממשה – מי זכה לכבוד גדול ממה רבנו, שְׁלֹא נִתְעַסַּק בּוֹ אֶלָּא הַמְקוֹם, שְׁנֵאֲמַר: "וַיִּקְבְּרָ אֹתוֹ בְּנֵי" – הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו התעסק בקבורתו של משה רבנו. לא על משה בלבד אָמְרוּ – במקרא, שהמקום נתעסק בו, אֶלָּא עַל כָּל הַצְּדִיקִים, שְׁנֵאֲמַר: "וְהִלְךְ לְפָנָיִךְ צִדְקָךְ כְּבוֹד ה' יִאֲסָפְךָ" – ומכאן שהקב"ה מאסף את הצדיקים. "ומכל מקום עדיף משה רבנו, שעמו לא נתעסק אלא הקב"ה, מה שאין כן בשאר הצדיקים, שכבוד ה' יאספהו, ועם כל זאת מתעסקים בו בני אדם כדרך כל הארץ" (תוספות יום טוב).

שנאמר (שם שם, יא): "ואת אבשלום הלכו מאתים איש מירושלים קרואים והולכים לתומם, ולא ידעו כל דבר", ומובא בירושלמי: קרואים מדוד, שעל ידי מצוות דוד הלכו עמו; אמר לו (אבשלום לאביו): כתוב לי, שילכו עמי שניים ששכחתי, וכתב לו, והיה מראה חותמו של דוד לשניים, והלכו אחריי, וכן לשניים אחרים, עד שכינס מאתיים, וכו' ראשי טהורדות (רש"י), והרי שגג בזה גם לב אביו וגם לב בית דין, וְלֵב יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאֲמַר: "וַיִּגְנַב אֶבְשָׁלוֹם אֶת־לֵב אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל" – ונאמר לפני כן: "והיה בקרב איש להשתחות לו, ושלא את ידו והחזיק לו ונשק לו" (שם טו, ח), לְפִיכָּךְ נִתְקַעוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים – שתקעם יואב בלבו בהיותו תלוי, שְׁנֵאֲמַר: "וַיִּקַּח שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים בְּכַפּוֹ וַיִּתְקַעֵם בָּלֵב אֶבְשָׁלוֹם" – ומכאן, שמשלמים לאדם מן השמים בעד מעשיו הרעים מידה כנגד מידה.

~ יום שישי ~

באור משנה א

משנתנו חזרת לענין השקאת הסוטה, והיא באה ללמד דיני קרבן המנחה של הסוטה, שנאמר (במדבר ה, טו): "והביא איש את אשתו אל הכהן, והביא את קרבנה עליה. עשירית האיפה קמח שעורים. לא יצוק עליו שמן ולא יתן עליו לבונה. כי מנחת קנאות הוא. מנחת זכרון ומנחת עון".
הִיָּה מְבִיא – הבעל, **אֶת מִנְחָתָה** – של אשתו הסוטה, כמפורש בפסוק שהבאנו לעיל, **בְּתוֹךְ כְּפִיפָה מְצִרִית** – כל העשוי נצרים (ענפים) של דקל; ויש מפרשים: כל העשוי מצורי הדקל, היינו מהסיב הגדל סביב הדקל (עיין לעיל א. ו – בענין חבל מצרי), וְנוֹתְנָה – את הכפיפה עם המנחה, **עַל יְדֵיהָ** – של אשתו, כמו שנאמר (במדבר ה, יח): "ונתן על כפיה את מנחת הזכרון", **כְּדִי לִיְגַעֵהָ** – שכן תנונה היתה המנחה על ידיה עד לאחר השקאתה, אולי מחמת גייעה זו תודה סוף סוף שנטמאה, ולא תשתה. ושונה היא מנחת הסוטה ממנחות אחרות. שכן **כָּל הַמְּנַחֲתוֹת תַּחֲלָתָן וְסוֹפָן בְּכָלִי שְׂרֵת** – בגמרא מבואר: תחילתן – שאדם מביא מנחתו לעזרה בכלים הראויים לכלי שרת, היינו בכלי כסף וזהב, וזהב 1910 – שהכוהן לוקח את המנחה ונותנה בכלי שרת, וְזוֹ – מנחת הסוטה, **תַּחֲלָתָהּ בְּכְפִיפָה מְצִרִית וְסוֹפָה בְּכָלִי שְׂרֵת** – אמנם סופה בכלי שרת, אבל תחילתה מביאה הבעל בכפיפה מצרית, כמו ששינונו לעיל. **כָּל הַמְּנַחֲתוֹת טְעוּנוֹת שְׁמֵן**

באור משנה ט

וכן – מודדים לאדם מידה כנגד מידה, לְעִנְיַן הַטּוֹבָה – בעד מעשיו הטובים; ברם, "לעולם מידה טובה מרובה ממידת פורענות" (גמרא), כלומר שבעד מעשים טובים משלמים לאדם במידה מרובה יותר מכפי שעשה, והרי כמה דוגמאות: **מְרִים הַמְתִּינָה לְמִשְׁהָ שְׁעָה אַחַת** – כשהיה בן שלושה ירחים, ומחמת גירות פרעה שמו אותו בתיבת גומא על שפת היאור, שְׁנֵאֲמַר: "וַתִּתְצַב אַחַתוּ מֵרַחֹק לְדַעַה מַה יַּעֲשֶׂה לָּךְ". לְפִיכָּךְ נִתְעַכְבוּ לָהּ יִשְׂרָאֵל שְׁבַעֵה יָמִים בְּמִדְבָּר – כשהיא לקחה בצרעת ונסגרה מחוץ למחנה שבעת ימים, שְׁנֵאֲמַר: "וְהָעָם לֹא נָסַע עַד־הָאֶסְפָּה מְרִים" – ותחילת הכתוב: "ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים". יוֹסֵף זָכָה לְקַבּוֹר אֶת אָבִיו – יעקב, וְאִין בְּאֶחָיו גְּדוֹל מְמֻנָּה – חשוב ממנו, שהיה משנה למלך, והוא התעסק בקבורת אביו, שְׁנֵאֲמַר: "וַיַּעַל יוֹסֵף לְקַבּוֹר אֶת־אָבִיו... וַיַּעַל עִמּוֹ גַּם־רַכָּב גַּם־פָּרָשִׁים" – ובמידה זו שמדד לאביו, מדדו גם לו, שהרי **מִי לָנוּ גְּדוֹל מִיוֹסֵף** – מי זכה להיקבר בכבוד גדול מיוסף, שְׁלֹא נִתְעַסַּק בּוֹ אֶלָּא מִשְׁהָ – שבקבורת עצמותיו לא נתעסק אלא משה רבנו. **מִשְׁהָ זָכָה הַתְּעַסַּק בְּעֲצֻמוֹת**

שָׁמֶן וְלֹא לְבוֹנָה. כָּל הַמְנַחֵת בְּאוֹת מִן הַחֲמִין, וְזוֹ בָּאָה מִן הַשְּׁעוּרִין. מִנַּחַת הָעֵמֶר, אָף עַל פִּי שְׂבָאָה מִן הַשְּׁעוּרִין, הִיא הֵיחָה בָּאָה גֵרֶשׁ; וְזוֹ בָּאָה קָמוּחַ. רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בְּשֵׁם שְׂמֻעֲשִׂיָה מַעֲשֶׂה בְּהֶמָּה, כִּד קִרְבְּנָה מֵאֶכֶל בְּהֶמָּה.

ב הֵיחָה מִבֵּיא פְּלִי שֶׁל חֶרֶס חֲדָשָׁה, וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ חֲצִי לֹג מִיּוֹם מִן הַפִּיּוּר; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רְבִיעִית; בְּשֵׁם שְׂמֻעֲמֵט בְּפֶתֶב, כִּד מְמַעֵט בְּמִים. וְכֵּן לְהִיכֵל וּפְנֵה לִימִינוֹ, וּמְקוֹם הֵיחָ שֶׁם אֲמָה עַל אֲמָה, וְטַבְּלָא שֶׁל שִׁישׁ וְטַבְּעַת הֵיחָה קְבוּעָה בָּהּ; וְכִשְׁהוּא מְגַבִּיחָה, נוֹטֵל עֵפֶר מִתַּחְתֶּיהָ וְנוֹתֵן, כְּדִי שִׁירָאָה עַל הַמִּים; שְׂנַאֲמֵר (במדבר

ה, י): "וּמִן הָעֵפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁפָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל־הַמִּים".

ג בָּא לֹא לְכַתוּב אֶת הַמְּגֻלָּה; מֵאִיזָה מְקוֹם הוּא פוֹתֵב? מִ"אֶס־לֹא שְׂכַב אִישׁ" וְגו', "וְאֵת פִּי שְׁטִית תַּחַת אִישׁךְ"

פירוש ברטנורא

כלי שרת, דרמי להקריבהו נא לפחתך (מלאכי א): כל המנחות טעונות שמן ולבונה. בנמרא פריך, והא איכא מנחת חוטא דכתיב בה (ויקרא ה) לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה. וכן הא דתנינן כל המנחות באות חמים, קשה, דהא מנחת העומר באה מן השעורים. ומתריך בנמרא לא תיתני מילתא באנפי נפשיה אלא כירוך ותני והכי קאמר, כל המנחות טעונות שמן ולבונה ואותן שאינם טעונות שמן ולבונה באות מן החמין ובאות סולת. מנחת חוטא אע"פ שאינה טעונה שמן ולבונה באה חמין ובאה סולת. מנחת העומר אע"פ שבאה מן השעורין טעונה שמן ולבונה; ובאה גרש. וזו אינה טעונה שמן ולבונה ובאה מן השעורים ובאה קמוח: גרש. מבורר ומנופה בשלש עשרה נפה כעין סולת ברתום: קמוח. הכל מעורב כמו שנמתח:

ב היה מביא. הכהן: פילי. כוס בלשון יוני: מן הפיור. דכתיב (במדבר ה) מים קדושים, ואין קדושים אלא שנתקדשו בכלי: בשם שממעט. ר' יהודה ככתב המגילה, לקמן במתניתין, כך ממעט כאן במים. ואין הלכה כרבי יהודה: מקום היה שם. ניכר מתוך שאר רצפת ההיכל: וטבעת קבועה בה. לאוהזה במטבעתה ולהגביהה משאר הרצפה שהיא כולה באבני שיש: כדי שיראה. צריך שיתן בה שעור שיהא נראה וניכר על פני המים: ונתן אל המים. מרלא כתיב ונתן במים, אלא אל המים, משמע שלא יתן נבלע בתוכן:

ג מאם לא שכב איש אותך וגו'. הנקי. שהן קללות הבאות מחמת ברכות, דמשמע הא אם שכב לא תנקי: ואינו כותב והשביע הכהן את האשה וגו'.

משניות מבוארות – קהתי

בכור. רבי יהודה אוֹמֵר: רְבִיעִית – אינו נותן לתוכה אלא רביעית הלוג מים (כשמונית הליתר). בְּשֵׁם שְׂמֻעֲמֵט – רבי יהודה, בְּפֶתֶב – שאל המגילה, כלהלן במשנה הבאה, כִּד מְמַעֵט בְּמִים – שאין ליטול חצי לוג אלא רביעית הלוג; ואין הלכה כרבי יהודה. וְכֵּן – הכהן – לְהִיכֵל, וּפְנֵה לִימִינוֹ – שאמרו חכמים: "ככל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין" (גמרא). וּמְקוֹם הֵיחָ שֶׁם – בהיכל, אֲמָה עַל אֲמָה – אמה מרובעת, שהיתה ניכרת מתוך שאר רצפת ההיכל, וְטַבְּלָא שֶׁל שִׁישׁ – היתה במקום זה, שלא היתה מחוברת לשאר אבני הרצפה, וְטַבְּעַת הֵיחָה קְבוּעָה בָּהּ – כדי לאחוז בטבעת ולהרים בה את הטבלא; וְכִשְׁהוּא מְגַבִּיחָה – כלומר כשהיה הכהן נכנס להיכל ומגביה את הטבלא, היה נוֹטֵל עֵפֶר מִתַּחְתֶּיהָ – מהאדמה שמתחת לטבלא, וְנוֹתֵן – אל המים שבפילי, כְּדִי שִׁירָאָה עַל הַמִּים – כלומר ששיעור העפר שנותן בהם הוא כדי שיהא נראה וניכר על פני המים, שְׂנַאֲמֵר: "וּמִן הָעֵפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁפָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל־הַמִּים" – וכיון שלא נאמר "ונתן במים" אלא "ונתן אל המים", משמע שלא יתן העפר נבלע בתוכם, אלא יתן על פני המים.

וְלְבוֹנָה – שנאמר (ויקרא ב, א): "ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה, סולת יהיה קרבנו, ויצק עליה שמן. ונתן עליה לבונה", וְזוֹ – מנחת סוטה, אֵינָה טְעוּנָה לֹא שְׂמֶן וְלֹא לְבוֹנָה – כמפורש בתורה (במדבר ה, טו): "לא יצוק עליו שמן ולא יתן עליו לבונה". כָּל הַמְנַחֵת בְּאוֹת מִן הַחֲמִין – שנאמר (ויקרא ב, א): "סולת יהיה קרבנו", וְזוֹ – מנחת סוטה, בָּאָה מִן הַשְּׁעוּרִין – עשירית האיפה קמח שעורים. ושונה היא בזה אף ממנחת חוטא, שאמנם גם מנחת חוטא אינה טעונה לא שמן ולא לבונה, שנאמר (ויקרא ה, יא): "לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה כי חטאת היא", אבל באה היא מן החיטים, שנאמר (שם): "והביא את קרבנו אשר חטא עשירית האיפה סולת לחטאת", ואילו מנחת סוטה אינה טעונה שמן ולבונה, ובאה מן השעורים. מְנַחַת הָעֵמֶר – שמקריבים בששה עשר בניסן להתיר התבואה החדשה, אָף עַל פִּי שְׂבָאָה מִן הַשְּׁעוּרִין – שנאמר (ויקרא ב, יז): "ואם תקריב מנחת בכורים לה, אביב קלוי באש גרש כרמל תקריב את מנחת בכוריך", ופירושו חכמים מפי הקבלה: "במנחת העומר הכתוב מדבר; ומהיכן היא באה? מן השעורים" (גמרא מנחות טו, ב, טז, א), מכל מקום טעונה היא שמן ולבונה, שנאמר (שם, טו, טז): "ונתת עליה שמן, ושמת עליה לבונה"; ועוד: הִיא הֵיחָה בָּאָה גֵרֶשׁ – מנחת העומר אינה באה קמוח אלא "גרש כרמל", מבורר ומנופה בשלוש עשרה נפה, עד שעשוי כעין סולת בחיטים, וְזוֹ – מנחת סוטה, בָּאָה קָמוּחַ – מעורב עם הפסולת, כמו שנטחן. רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בְּשֵׁם שְׂמֻעֲשִׂיָה מַעֲשֶׂה בְּהֶמָּה – שאינה מתיחדת לכן זוג אחד (המאירי), כִּד קִרְבְּנָה מֵאֶכֶל בְּהֶמָּה – שמנחתה באה קמח שעורים.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנתנו ממיסכה בדיני השקאת הסוטה, והיא באה ללמד בענין התקנת המים המאירים.

הֵיחָה מִבֵּיא – הכהן, פְּלִי שֶׁל חֶרֶס חֲדָשָׁה – פילי לשון יוני, ומובנו: כוס או ספל, וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ חֲצִי לֹג מִיּוֹם מִן הַפִּיּוּר – שנאמר בפרשת סוטה (במדבר ה, יז): "ולקח הכהן מים קדושים בכלי חרש", ואין "קדושים" אלא שנתקדשו בכלי, היינו מים שנתקדשו

~ שבת קודש ~

ב א ו ר מ ש נ ה ג

נאמר בפרשת סוטה (במדבר ה, כג): "וכתב את האלות האלה הכהן בספר ומחה אל מים המרים". מפסוק זה אנו למדים, שהכוהן כתב את הדברים, שהשביע בהם (לפני כן את הסוטה, על מגילה של קלף, כמבואר במשנה הבאה. ונחלקו תנאים במשנתנו, מה הן "האלות האלה" שהכוהן כותב במגילת סוטה?

בָּא לֹא – הכהן, לְכַתוּב אֶת הַמְּגֻלָּה – מגילת סוטה, כדי למחותה אל המים; מֵאִיזָה מְקוֹם הוּא פוֹתֵב – איזה פסוקים מתוך פרשת סוטה כותב הכהן במגילה? מִ"אֶס־לֹא שְׂכַב אִישׁ" וְגו' – מתחיל מהדברים שאמר לסוטה: "אם לא שכב איש אותך. ואם לא שטית טומאה תחת אישך. הנקי ממי המרים המאירים האלה", וממשיך: "וְאֵת פִּי שְׁטִית תַּחַת אִישׁךְ. וכי נטמאת. ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי אישך". וְאֵינוֹ פוֹתֵב: "וְהַשְּׂבִיעַ הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה בשבועת האלה

(במדבר ה, יט-כ); וְאִינוּ כּוֹתֵב; וְהַשְּׁבִיעַ הִכְהֵן אֶת־הָאִשָּׁה (שם שם, כא); וְכוֹתֵב: "יִתֵּן ה' אוֹתָךְ לְאֵלֶּה וְלִשְׁבַּעַה" (שם), וּבָאוּ הַמַּאֲרָרִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲיָד לְצַבּוֹת בְּטָן וְלִנְפֵל יָרֵךְ" (שם שם, כב); וְאִינוּ כּוֹתֵב: "וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן" (שם). רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: לֹא הָיָה מִפְּסִיק. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל עֲצָמוֹ אִינוּ כּוֹתֵב אֶלָּא: "יִתֵּן ה' אוֹתָךְ לְאֵלֶּה וְלִשְׁבַּעַה" וְגו'; "וּבָאוּ הַמַּאֲרָרִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲיָד" וְגו'; וְאִינוּ כּוֹתֵב: "וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן". ד אִינוּ כּוֹתֵב לֹא עַל הַלּוּחַ וְלֹא עַל הַנֶּהָר וְלֹא עַל הַדְּפִתְרָא, אֶלָּא עַל הַמְּגִלָּה, שְׁנַאֲמַר (במדבר ה, כג): "בְּסִפְרָא". וְאִינוּ כּוֹתֵב לֹא בְּקוֹמוֹם וְלֹא בְּקִנְיָנָתוֹם וְלֹא בְּכָל דְּבַר שְׂרוּשָׁם, אֶלָּא בְּדִיו, שְׁנַאֲמַר (שם): "וּמָחָה" – כְּתֵב שִׁיכּוּל לְהַמְּחָק.

פירוש ברטנורא

שאין זה אלא מצוה על הכהן להשביע: ולא היה כותב פותב ואמרה האשה אמן אמן. שאינו אלא קבלה שהאשה מקבלת עליה האלות. וילף לה מדרכיב האלות האלה. האלות לרבות קללות הבאות מחמת ברכות. האלה, למעוטי צוואות וקבלות: ר' יוסי אומר אינו מפסיק. משהתחיל אם לא שכב איש אותך עד אמן אמן. וכותב צוואות דהשביע הכהן את האשה וקבלות דואמרה האשה אמן אמן, דרדיש את, לרבות צוואות וקבלות: רבי יהודה אומר כל עצמו אינו כותב. כלומר היה זהיר בעצמו שלא לכתוב אלא אלות בלבד, ולא קללות הבאות מחמת ברכות, ולא צוואות, ולא קבלות. דרדיש האלות ולא קללות הבאות מחמת ברכות. האלה, למעוטי צוואות וקבלות:

ד לוח. של עין: נייר. של עשבים שכותשים אותם ועושים כמין עור: דפתרא. עור שאינו מעובד כל צרכו, דמליח וקמח ולא עפין: בספר. בקלף: קומום. שרף האילן ומתיכו במים: קנקנתום. אורמנו"ם. ובלע"ו ודריאו"לו: ולא בכל דבר שהוא רושם. ונבלע בקלף ואינו יכול למחות דקומום וקנקנתום עברי רושם:

משניות מבוארות – קהתי

ואמר הכהן לאשה" – כלומר שמדלג על הכתוב הזה, שאינו אלא "צוואה" (ציווי) לכהן, שישביע את הסוטה; והוא ממשיך וכותב: "יִתֵּן ה' אוֹתָךְ לְאֵלֶּה וְלִשְׁבַּעַה בתוך עמד. בתת ה' את ירכך נופלת ואת בטנך צבה. וּבָאוּ הַמַּאֲרָרִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲיָד לְצַבּוֹת בְּטָן וְלִנְפֵל יָרֵךְ" – וכאן הוא מסיים. וְאִינוּ כּוֹתֵב – את סוף הפסוק: "וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן" – שאין זה אלא "קבלה", שהסוטה מקבלת עליה את השבועה ואת האלה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: לֹא הָיָה מִפְּסִיק – אלא כותב מ"אם לא שכב איש" עד "אמן אמן", הכל כמו שכתוב בתורה, ואף את ה"צוואה" ("השביע הכהן את האשה") ואת ה"קבלה" ("ואמרה האשה אמן אמן"). רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל עֲצָמוֹ אִינוּ כּוֹתֵב – כלומר בכלל אינו כותב במגילת סוטה – אֶלָּא: "יִתֵּן ה' אוֹתָךְ לְאֵלֶּה וְלִשְׁבַּעַה בתוך עמד. בתת ה' את ירכך נופלת ואת בטנך צבה. וּבָאוּ הַמַּאֲרָרִים הָאֵלֶּה בְּמַעֲיָד לְצַבּוֹת בְּטָן וְנִפְיֵל יָרֵךְ". וְאִינוּ כּוֹתֵב: "וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן" – שנאמר: וכתב את האלות האלה, וסובר רבי יהודה, שכוונת התורה לשבועת האלה בלבד. אבל תנא קמא סובר, ש"האלות" כוללות כל הדברים, שהכוהן השביע בהם את הסוטה. ורבי יוסי דורש: "את האלות" – לרבות צוואות וקבלות (גמרא). והלכה כתנא קמא (דמב"ס

הל' סוטה ג, ח).

באור משנה ד

משנתנו ממשיכה בדיני מגילת סוטה, והיא באה ללמד, על מה ובמה כותב הכהן את המגילה.

אִינוּ כּוֹתֵב – אין הכהן כותב מגילת סוטה, לֹא עַל הַלּוּחַ – של עץ, וְלֹא עַל הַנֶּהָר – העשוי מעשבים כמין עור (דש"י), או עשוי מבלאות של בגדים (המאירי), וְלֹא עַל הַדְּפִתְרָא – עור שאינו מעובד כל צרכו, אֶלָּא עַל הַמְּגִלָּה – כלומר על קלף מעובד כראוי, שהוא כשר לכתובת ספר תורה, שְׁנַאֲמַר: "בְּסִפְרָא" – וכתב את האלות האלה הכהן בספר. ואין "ספר" אלא קלף שגוללים אותו. וְאִינוּ כּוֹתֵב – את המגילה, לֹא בְּקוֹמוֹם – שרף אילן (מין גומי). וְלֹא בְּקִנְיָנָתוֹם – צבע הנעשה ממים שיש בהם חומרי נחושת (ויטריאלוג), וְלֹא בְּכָל דְּבַר שְׂרוּשָׁם – שעושה רושם המתקיים, היינו שנבלע בקלף ואינו נמחק, אֶלָּא כּוֹתֵב בְּדִיו – הנעשה מפחם הגפנים ומעשן השמנים (רמב"ם), שניתן להימחק, שְׁנַאֲמַר: "וּמָחָה" – "ומחה אל מי המריס", ומכאן שצריך להיות כְּתֵב שִׁיכּוּל לְהַמְּחָק – במים; ולכן אין הכהן כותב מגילת סוטה בחמרים שאינם יכולים להימחק.

המשך מעמוד 3

והכוונה העליונה היא שב' אופנים אלו יתחברו יחד'. היינו, שמצד אחד יזכרו את חומר העולם (עולם מלשון העלם והסתר) להיות כלי לגאולה – "רוכב על החמור", ומצד שני לפועל את הגילוי ד"עניני שמיא", ואז תהי' גאולה שלימה⁸.

(6 ראה לקו"ש של ח"א ע' 20 ואילך.
 (7 ראה לקו"ש שלח לו, ד. ובכ"מ.
 (8 משיחת ש"פ וירא ה'תשמ"ג.

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

דף כח עמוד א. אָמַר לִי אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא לְרַב יְהוֹדָה, אַחֲוֵה דְרַב סָלָא חֲסִידָא – אחיו של רב סלא החסיד, לֹא תִרְתַּח וְלֹא תִחַטֵּי – לא תכעס ולא תחטא, מפני שמתוך הכעס באים לידי חטא. וכן לֹא תִרְוֵי וְלֹא תִחַטֵּי – לא תשתכר מיין ולא תחטא, מפני שמתוך השכרות באים לידי חטא. וּבְשֵׁאתָהּ יוֹצֵא לְדַרְךָ, הַמֶּלֶךְ בְּקוֹנְךָ – טול רשות מבוראך, וְיֵצֵא. שואלת הגמרא: מַאי – מה הכוונה 'הַמֶּלֶךְ בְּקוֹנְךָ וְיֵצֵא'. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַב חֲסִידָא,

זו תְּפִלַּת הַדַּרְךָ, שבה נוטלים רשות לצאת לדרך.

הגמרא מבארת את נוסח תפילת הדרך: וְאָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַב חֲסִידָא, כָּל הַיּוֹצֵא לְדַרְךָ צָרִיךְ לְהַתְּפַלֵּל תְּפִלַּת הַדַּרְךָ. שואלת הגמרא: מַאי – מהי 'תְּפִלַּת הַדַּרְךָ'. משיבה הגמרא: כך הוא נוסח התפילה, 'יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵי, שְׁתּוֹלִיכְנִי לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנִי לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנִי לְשָׁלוֹם, וְתַצִּילֵנִי מִכַּף כָּל אוֹיֵב, וְאוֹרֵב בְּדַרְךָ, וְתַשְׁלַח בְּרַכָּה בְּמַעֲשֵׂי יָדַי, וְתַתְּנֵנִי לְחֵן לְחֶסֶד וּלְדַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָּל רוֹאֵי, בְּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה!'

אביי סובר שיש להתפלל תפילת הדרך בנוסח שונה: אָמַר אַבְיֵי, לְעוֹלָם לִישְׁתָּהּ אֵינִישׁ נַפְשִׁיהָ בְּהָדֵי צַבּוּרָא – יכלול אדם עצמו יחד עם הציבור, ויתפלל בלשון רבים, מפני שמתוך כך תפילתו נשמעת.

שואלת הגמרא: הֵיכֵי נִימָא – איך יאמר את נוסח התפילה בלשון רבים. משיבה הגמרא: 'יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ שְׁתּוֹלִיכְנוּ לְשָׁלוֹם' וכו'.

הגמרא מבארת את דיני תפילת הדרך. שואלת הגמרא: אֵימַת מְצַלִּי – מתי יש להתפלל תפילת הדרך. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב, אָמַר רַב חֲסִידָא, מְשַׁעָה שְׁמַהֲלָךְ בְּדַרְךָ – החל משעה שיצא לדרך.

שואלת הגמרא: עַד בְּמָה – עד איזה מרחק מתחילת הדרך יכול להתפלל תפילת הדרך. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב, אָמַר רַב חֲסִידָא, עַד פְּרָסָה.

שואלת הגמרא: וְהֵיכֵי מְצַלִּי לָהּ – ואיך מתפלל את תפילת הדרך. משיבה הגמרא: רַב חֲסִידָא אָמַר, יש להתפלל אותה כשהוא מְעוֹמֵד, רַב שֵׁשֶׁת אָמַר, אפשר להתפלל אותה אֶפְּלוּ כשהוא מְהַלֵּךְ.

הגמרא מביאה מעשה ברב חסדא ורב ששת לגבי צורת התפילה: רַב חֲסִידָא וְרַב שֵׁשֶׁת הָווּ קְאֹלֵי בְּאוּרְחָא – היו הולכים בדרך, קָם רַב חֲסִידָא וְקָם מְצַלִּי – נעמד רב חסדא והתפלל תפילת הדרך כשהוא מעומד, כשישיתו. אָמַר לִי אֱלֹהֵי רַב שֵׁשֶׁת לְשַׁמְעִיהָ – שאל רב ששת [שהיה עיור] את שמשו, מַאי קָא עָבִיד – מה עושה רב חסדא. אָמַר לִי, קָאֵי וּמְצַלִּי – עומד ומתפלל תפילת הדרך. אָמַר לִי אֱלֹהֵי רַב שֵׁשֶׁת, אוֹקְמֵנִי לְדִידִי וְאֶצְלִי – העמד גם אותי ואתפלל תפילת הדרך בעמידה, מפני שנאמר 'מְהִיּוֹת מִזֶּבֶחַ אֶל תִּקְרָא רַע' – מאחר שיש ביכולתך לעשות מצוה מן המובחר, עשה כן ולא תהיה נקרא איש רע. ואם כן, הואיל ואני יכול לעמוד ולהתפלל, שהרי חברי ההולכים עימי עומדים, אתפלל מעומד ולא אקרא רע ללכת ולהתפלל, אף על פי שמותר לעשות כן.

הפעולה על הזולת היא לא רק טובה עבור הזולת, אלא זהו עניין
שנוגע גם אליו
משיחת שבת פרשת קדושים ה'תשכ"ה

מערבים מינים שונים של תבואה משדות שונות, וְלִכְלֹל אֲדָמָה
המוכר תבואה משדה שלו, מחזי התבואה יקר יותר ונמכר מְשֻׁלָּשׁ
סאים בסלע, אִין פּוֹסְקִין עם בעל הבית כפי השער שמוכרים
הלקוטות, שהוא ארבע סאים בסלע, עַד שִׁנְיָא הַשְּׁעָר הַזֶּה לֹא
ארבע סאים בסלע בין לִיִּקְטָא ובין לְמוֹכְרָא, וכפי שיתבאר בסמוך
טעם הדבר.
אֲמַר רַב נַחֲמָן אֵף עַל פִּי שֶׁאִמְרוּ בְּבֵרִייתָא שֶׁאֵין לִפְסוֹק עַל הַפִּירוֹת
לְפִי הַשְּׁעָר שֶׁמוֹכְרִים הַלְקוּטוֹת וְאֵין זֶה נֶחֱשָׁב 'צָא הַשְּׁעָר', הֵינִי
דוֹקָא לְעֵנִין הַפּוֹסֵק עִם בְּעַל הַבֵּית, אֲבָל פּוֹסְקִין לְלִקְוֹת בְּשְׁעָר
הַלְקוּטוֹת – אִם פּוֹסֵק עִם לְקוּט וְעַנִּי הַלְקוּט תְּבֹאָה מִן הַשְּׁדוֹת,
וְנֹתֵן לוֹ מַעוֹת עַל מִנֵּת שִׁסְפֵּק לוֹ אֵת הַתְּבֹאָה לְאַחַר זֶמֶן כְּפִי
הַמְחִיר שֶׁל הַלְקוּטוֹת הַיּוֹם, הֵרִי זֶה מוֹתֵר וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵין לִלְקוּט
זֶה תְּבֹאָה עִתָּה, כִּיּוֹן נֶחֱשָׁב שִׁנְיָא הַשְּׁעָר לְלִקְוֹתוֹ.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲמַר לִיהִ רַבִּי רְבִּי נַחֲמָן, מַאי שְׁנָא כְּשֶׁהוּא פּוֹסֵק
עִם הַלְקוּטָא, שְׁמוֹתָר לִפְסוֹק עַל שְׁעָר הַלְקוּטוֹת, וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵין
זֶה הַשְּׁעָר שֶׁל בְּעַלֵּי בְתִים, וְדַאי מִפְּנֵי דָאֵף אֵי לִית לִיהִ לְלוֹקֵט זֶה
תְּבֹאָה, וְיִיף מְלִקוּט תְּבִירָא – יִכּוֹל הוּא לְלוֹוֹתוֹ מִחִבְרֵי הַלְקוּט,
וְנִכְלַל בְּדִין יֵצֵא הַשְּׁעָר שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁאֵין לֹזֵה יֵשׁ לֹזֵה, אִם כֵּן
מִדּוּעַ לֹא נִתֵּר אֵף לִפְסוֹק עִם בְּעַל הַבֵּית לְפִי שְׁעָר הַלְקוּטוֹת,
שֶׁהֵרִי לְבַעַל תְּבִית נְמִי אִם הוּא רּוֹצֵה וְיִיף מְלִקוּט כְּמוֹ מְעוֹרֶבֶת
הַשְּׁמַצָּאֵת בִּידוֹ וְאִם כֵּן יֵשׁ לְהַחֲשִׁיבוֹ כְּאִילוֹ כְּבָר קִנְה כְּמוֹ כְּשִׁנְיָא
נִשְׁמַר לְבְּעַלֵּי הַבְּתִים. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: אֲמַר לִיהִ רַב נַחֲמָן, אֵין
לְהַחֲשִׁיב אֵת מַה שִׁיכּוֹל לְלוֹוֹת מִן הַלְקוּט כְּאִילוֹ יֵשׁ לוֹ כְּמוֹ בִּיצָא
הַשְּׁעָר, מִשּׁוּם שֶׁבְּעַל תְּבִית וְיִלָּא בִּיהִ מִלְּתָא לְמוֹיָף מְלִקוּט – אֵין
זֶה לְכַבּוּדוֹ שֶׁל בְּעַל הַבֵּית לְלוֹוֹת מִן הַלְקוּט. וְאִיִּנְיָא אֵין
בְּעַל הַבֵּית רְשָׁאי לְלוֹוֹת מִן הַלְקוּט עַל מִנֵּת לִתְּתָא לְלוֹקֵט, שֶׁהֵרִי
מֵאֵן דְּהִיב זִוּי לְבַעַל תְּבִית אֲפִירֵי שְׁפִירֵי דְּהִיב – הֵרִי הוּא נּוֹתֵן עַל
דַּעַת לְקַבֵּל פִּירוֹת מוֹבַחְרִים שֶׁל בְּעַל הַבֵּית, וְלֹא תְּבֹאָה מְעוֹרֶבֶת
שֶׁל לְקוּט שְׁשׁוּה פַחוֹת.
אֲמַר רַב שְׁשֵׁת אֲמַר רַב הוּנָא אֵין לִזְוִין מַעוֹת בְּדֶרֶךְ הַלּוּאָה, עַל שְׁעָר
שְׁבִשּׁוּק – עַל מִנֵּת שֶׁאִם לֹא יִפְרַע לוֹ מַעוֹת עַד זֶמֶן פְּלוּנִי יִשְׁלֵם לוֹ
פִּירוֹת כְּפִי שֶׁהִיָּה הַשְּׁעָר בְּשׁוֹק בְּשַׁעַת הַהַלּוּאָה, שֶׁלֹּא הִתִּירוֹ
לִפְסוֹק עַל הַפִּירוֹת לְאַחַר שִׁנְיָא הַשְּׁעָר, אֲלֵא כְּשֶׁנִּתֵּן לוֹ מִתְּחִילָה
אֵת הַמַּעוֹת בְּתוֹרַת מִקַּח וּמְמַכֵּר, אֲבָל אִם נִתֵּן לוֹ אוֹתָם בְּתוֹרַת
הַלּוּאָה אִסּוּר.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲמַר לִיהִ רַב יוֹסֵף בְּרַחֲמָא לְרַב שְׁשֵׁת וְאֲמַרִי לֵה
רַב יוֹסִי בְּרַחֲמָא לְרַב שְׁשֵׁת, וְיָמִי אֲמַר רַב הוּנָא הֵכִי שֶׁאִסּוּר לְלוֹוֹת
עַל שְׁעָר שְׁבִשּׁוּק, וְהָא (בְּעִי) [בְּעִי] מִינֵיהִ מְרַב הוּנָא – שֶׁאִלוֹ אֵת
רַב הוּנָא, הֵנִי גְּנִי בִי רַב [בְּנֵי הַיִּשְׁבִּיחַ] דְּזוּפִי – שְׁלוּוִים מַעוֹת
בְּתִשְׁרִי, וְיִפְרַעֵי בְּמִכְתַּת פִּירוֹת כְּשֶׁעָר שֶׁל תְּשִׁרִי, הֵאֵם שְׁרִי אוֹ אֲסִירִי.
וְאֲמַר לִהוּ מוֹתֵר, דְּהָא חִיפִי בְּהִינִי וְהָא חִיפִי בְּשִׁילִי – שֶׁהֵרִי מִצּוּיִים
חֲטִים בְּעִרִים הַסְּמוּכוֹת 'הִינִי' וְשִׁילִי וְאֵי בְּעִי – וְאִם רּוֹצִים הַלּוּוִים
זְבִנֵי חֲטִים בְּמַעוֹת אִלוֹ שְׁלוֹו מִמֶּנּוּ, וְיִפְרַעֵי לִיהִ בְּטַבְתָּ, וְנִמְצָא שֶׁאֵין
כֵּאֵן שֶׁכֵּר הַמְּתַנֵּת מַעוֹת. הֵרִי שֶׁרַב הוּנָא עֲצֻמוֹ פִּסְק שְׁמוֹתֵר לְלוֹוֹת
עַל שְׁעָר שְׁבִשּׁוּק.
מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: אֲכַן רַב הוּנָא חוֹר בּוֹ מִפִּיִּסְקוֹ, דְּמַעֲיָקְרָא בְּכַר רַב
הוּנָא שֶׁאֵין לִזְוִין עַל שְׁעָר שְׁבִשּׁוּק כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ רַב שְׁשֵׁת בְּשִׁמּוֹ, אֲבָל
בִּיּוֹן דְּשִׁמְעָה לְהָא דְּאֲמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַחֲמָא לְרַב הוּנָא רַבִּי אֶלְעָזָר שְׁלוּוִין
עַל שְׁעָר שְׁבִשּׁוּק, חוֹר בּוֹ וְאֲמַר אֵיהּ נְמִי, לִזְוִין עַל שְׁעָר שְׁבִשּׁוּק.
תֵּנוּ רַבָּנָן, סוֹחַר הַמּוֹלִיד תְּבִילָה מְקִיָּם שְׁנִמְכַרְתָּ בּוּזֵל, לְמִקּוֹם
שֶׁאֲפַשֵּׁר לְמוֹכְרָה בְּיוֹקֵר, וְיִמְצָאוּ תְּבִירֵי בְּמִקּוֹם הַזֶּה, וְאֲמַר לֹא אֵל
תִּשְׁתַּר לְהוֹלִיכָה לְמִקּוֹם הַיּוֹקֵר, אֲלֵא תִּנְהַלֵּי בְּכָאן בְּמִקּוֹם הַזֶּה, וְאֵין
וְאֵין אוֹלֵךְ אֵת הַחֲבִילָה לְמִקּוֹם הַיּוֹקֵר וְאִמְכַרְנָה שָׁם, וְאִשְׁתַּמַּשׁ
בְּמַעוֹת לְצַרְכֵי עַד זֶמֶן פְּלוּנִי, וְכִשְׁיִגִיעַ זֶמֶן הַפִּירָעוֹן וְאֵין אֶעֱלֵה
וְאִשְׁלֵם לֵהּ, בְּדֶרֶךְ שְׁמַעֲלִין [מִשְׁלָמִים] לֵהּ בְּאִתּוֹ מְקוֹם הַיּוֹקֵר,

הַפִּירוֹת, יִתֵּן לוֹ אוֹתָם כְּפִי שְׁעָר הַזֶּה וְשְׁעָר הַזֶּה נִקְרָא שְׁעָר
הַגְּבוּהָ, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לִתֵּן לוֹ הַרְבֵּה פִּירוֹת בְּדַמִּים מוֹעֲטִים. רַבִּי
יְהוֹדָה חוֹלֵק וְאֲמַר אֵף עַל פִּי שְׁלָא פְּסֵק עִמּוֹ מִתְּחִילָה שִׁתֵּן לוֹ
בְּשְׁעָר הַגְּבוּהָ [הַזֶּה], אִם לִבְסוֹף הַזֶּה הַפִּירוֹת, וְכֹל הַלּוֹקֵחַ לְמוֹכֵר
לְמוֹכֵר תֵּן לִי בְּזָח – כְּשֶׁעָר שֶׁהוּא עֵתָה בּוּזֵל, אוֹ תֵּן לִי בְּחוֹרָה אֵת
מְעוֹתֵי וְאֵין אִקְנָה בָּהֶם אֲצֵל אַחֲרִים פִּירוֹת בּוּזֵל, שְׁכִינִן שְׁבִשְׁעַת
הַפְּסִיקָה לֹא מִשְׁךְ פִּירוֹת, לֹא קִנְה מֵאִמּוּמָה וְיִכּוֹל לְחוֹרֵר בּוֹ, וְאֵין אֵינוֹ
מִתְּחַיֵּב בְּמִי שֶׁפְּרַע:
גְּמָרָא
אֲמַר רַבִּי אֲסִי אֲמַר רַבִּי יוֹהֲנָן אֵין פּוֹסְקִין עַל שְׁעָר שְׁבִשּׁוּק – אִסּוּר
לְשַׁלֵּם מֵרַשָּׁא עַל פִּירוֹת אִם אֵין לְמוֹכֵר פִּירוֹת כְּאִלוֹ בְּרִשּׁוֹתוֹ, אֵף
עַל פִּי שִׁישׁ כְּבֵר שְׁעָר בְּשׁוֹק לְפִירוֹת אִלוֹ, שֶׁאֵין זֶה נֶחֱשָׁב בִּיצָא
הַשְּׁעָר הַמְּבֹאֵר בְּמִשְׁנֵה לְהַתִּיר אֵת הַפְּסִיקָה. מְבֹרַרְתָּ הַגְּמָרָא: אֲמַר
לִיהִ רַבִּי יוֹדָא לְרַבִּי אֲסִי, הֵאֵם אֲמַר רַבִּי יוֹהֲנָן אֶפִּילוֹ בְּדוֹרְמָוִם
[אֵיִטְלִי רַב וְגִדּוּל] תִּהֵה – אֶפִּילוֹ כְּשִׁנְיָא הַשְּׁעָר בְּאֵיטְלִי הַגְּדוּל
שֶׁהוּא מְקוֹם מְמִירָה קְבוּעָה, וְהַשְּׁעָר שְׁנִקְבַע בּוֹ הוּא שְׁעָר שְׁנִמְשָׁךְ
זֶמֶן מַה. אֲמַר לִיהִ רַבִּי אֲסִי לְרַבִּי יִזְרָא, לֹא אֲמַר רַבִּי יוֹהֲנָן אֶלָּא בְּשׁוֹק
שֶׁל עֵירוֹת סְטִנּוֹת, דְּלֹא קְבִיעֵי תְּרַעֲיָהוּ – שֶׁאֵין שְׁעָרָם קְבוּעַ כֻּלָּל,
שְׁבֹוה אִסּוּר לִפְסוֹק, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׁעָר שֶׁלֹּא חוֹר שִׁנְיָא הַשְּׁעָר מוֹתֵר
לִפְסוֹק אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין לְמוֹכֵר פִּירוֹת וְאֵין חוֹרֵשִׁים שְׁמָא יִתִּיקְרוּ
הַפִּירוֹת וְיִהִיָּה בּוֹה מִשּׁוּם רִיבִית, הוּא מִשּׁוּם שְׁכִינִן שִׁיכּוֹל לְקַנּוֹת
אֲצֵל אַחֲרִים בְּשְׁעָר זֶה, הֵרִי זֶה נֶחֱשָׁב כְּאִילוֹ כְּבָר קִנְה אֵת הַפִּירוֹת
עַבּוֹר הַלּוֹקֵחַ וְהִתִּיקְרוּ הַפִּירוֹת בְּרִשּׁוֹת הַלּוֹקֵחַ, וְבִשְׁעָר שֶׁל עֵירוֹת
שֶׁאֵינוֹ קְבוּעַ כֻּלָּל לֹא שִׁיךְ לְמוֹכֵר שִׁיכּוֹל לְקַנּוֹת בְּמַעוֹת שְׁבִידִיו.
מִפְּנֵי שְׁעָר שִׁילֵךְ וְיִבּוּא עַל לּוֹל הַשְּׁעָר לְהַשְׁתַּנּוֹת.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: [וְלִמָּאן] [וְלִמָּאן] דְּסְלִיק אֲדַעֲתִין מַעֲיָקְרָא – לְפִי מַה
שֶׁכְּבִרְנוּ מִתְּחִילָה דְּאֲמַר רַבִּי יוֹהֲנָן שֶׁאֵין פּוֹסְקִים עַל שְׁעָר שְׁבִשּׁוּק
אֶפִּילוֹ בְּדוֹרְמָוִם תִּהֵה שֶׁהוּא שְׁעָר שְׁנִמְשָׁךְ זֶמֶן מַה, אֶלָּא מִתְּנִיתִין
דְּקָתְנִי אֵין פּוֹסְקִין עַל הַפִּירוֹת עַד שִׁנְיָא הַשְּׁעָר, אֲבָל אִם יֵצֵא הַשְּׁעָר
פּוֹסְקִין, הֵכִי מְשַׁבַּחַת לֵה – בְּאִיזָה אֹפֶן שִׁיךְ הִיתֵר זֶה.
מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: הֵינִי סְבוּרִים שֶׁמִּתְּנִיתִין שֶׁהִתִּירָה לִפְסוֹק אִם יֵצֵא
הַשְּׁעָר הוּא דוֹקָא כְּגוֹן בְּתִיבֵי דְּאֶבְלָבִי וְרַבִּי [בְּחֲטִי הַאֲוֹצְרוֹת
וְהַסְּפִינוֹת] כְּשֶׁהִתְחִילוֹ אֲוֹצֵר הַפִּירוֹת לְמַכּוֹר אֵת הַחֲטִים
שֶׁבְּאֲוֹצְרוֹתֵיהֶם, וְכֹאן סְפִינוֹת מִן הַהֵרֵה לְמַכּוֹר תְּבֹאָה, דְּקָשְׁרָה
תְּרַעֲיָה מְפִי – שְׁכִשְׁצָא אַחַר שִׁבְשׁוֹ כֵּל זֶה הֵרִי אֵין נִמְשָׁךְ זֶמֶן אֲרוּךְ מֵאֹד,
וְרַק בּוֹה הִתִּירוֹ לִפְסוֹק מִשּׁוּם שֶׁאֵין לְחַשׁוֹשׁ שְׁמָא יִשְׁתַּנֵּה הַשְּׁעָר
עַד שִׁפְרַע לוֹ פִּירוֹת.
תֵּנוּ רַבָּנָן, אֵין פּוֹסְקִין עַל הַפִּירוֹת עַד שִׁנְיָא הַשְּׁעָר, אֲבָל אִם יֵצֵא
הַשְּׁעָר פּוֹסְקִין מִפְּנֵי שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁאֵין לֹזֵה יֵשׁ לֹזֵה, וכְּפִי שֶׁהִתְבָּרַר
בְּמִשְׁנֵה. מוֹסִיפָה הַבְּרִייתָא: אִם הָיוּ חֲטִים הַתְּרִשׁוֹת שֶׁלֹּא יִבְשׁוּ
עֲדִינִן כֵּל הַצּוֹרֵךְ, וְלוֹוֹת יוֹתֵר וְנִמְכַרְתָּ מְאֲרַבַּע סֵאִים בְּסַלְעַה,
וְהַחֲטִים הַיְשָׁנוֹת אַחַר שִׁבְשׁוֹ כֵּל צָרְכִן, יִקְרוֹת יוֹתֵר וְנִמְכַרְתָּ
מְשֻׁלָּשׁ סֵאִים בְּסַלְעַה, אִין פּוֹסְקִין עַל חֲטִים חֲדָשׁוֹת שִׁתְּחַיֵּיב לִתְּתָא
לוֹ אוֹתָם לְאַחַר שִׁתִּיבְשׁוּ אַרְבַּע סֵאִים תְּמוֹרַת סַלְעַה, שֶׁהֵרִי
כְּשֶׁהַחֲטִים מִתִּיבְשׁוֹת הֵם נִחְסָרוֹת מִשְׁיִעוֹרָם, וְכִיּוֹן שֶׁבְּסַלְעַה זֶה
שֶׁהוּא נּוֹתֵן לוֹ עֵתָה אֵינוֹ יִכּוֹל לְקַנּוֹת אַרְבַּע סֵאִים שֶׁל חֲטִים יִבְשׁוֹת
אֲלֵא שֶׁל חֲטִים חֲדָשׁוֹת, נִמְצָא שֶׁאִם יִתֵּן לוֹ לְאַחַר זֶמֶן אַרְבַּע סֵאִים
שֶׁל חֲטִים יִשְׁנוֹת, הֵרִי זֶה רִיבִית, עַד שִׁנְיָא הַשְּׁעָר לְחָדָשׁ וְלִשְׁנוֹן
שֶׁשְׁנֵיהֶם מְכַרְו אַרְבַּע סֵאִים בְּסַלְעַה, שְׁבֹוה הוּא יִכּוֹל לִפְסוֹק אֵף עַל
פִּי שֶׁאֵין לוֹ יִשְׁנוֹת כִּיּוֹן שִׁיכּוֹל לְקַנּוֹת אֲצֵל אַחֲרִים, וְכְּמוֹ
שֶׁהִתְבָּרַר בְּמִשְׁנֵה בְּדִין יֵצֵא הַשְּׁעָר. וְכֵן אִם הָיוּ הַלְקוּטוֹת –
הַעֲנִיִּים הַלּוֹקְטִים תְּבֹאָה [שֶׁל מִתְּנוֹת עֲנִיִּים] מִן הַשְּׁדוֹת, מוֹכְרִים
אֵת הַתְּבֹאָה שֶׁלְקוּטוֹ בּוּזֵל מְאֲרַבַּע סֵאִים בְּסַלְעַה, מִפְּנֵי שֶׁהֵם

55 - שנח לה שיצא עליה שם נישואין, כלומר שהיא נחשבת נשואה
 56 בכל אותו הזמן שלא היה ידוע שהיא איילונית.
 57 מספרת הגמרא: הוּא אִיתָא דְאִתָּא לִיה לְהוּא זָבְרָא - אשה
 58 אמרה לאדם וזר שאינו בעלה, זיל זבין לי ארעא מקריבני - לך קנה
 59 עבורי קרקע מקרובי, כלומר שמינתה אותו שליח לקנות עבורה
 60 קרקע מאחד מקרובי משפחתה, אַזל זבן לָהּ - הלך השליח וקנה
 61 עבור האשה את הקרקע שביקשה, אַמַר לִיה המוכר לשליח
 62 בשעת המכירה, אִי הוּוּ לִי זוּזִי מְהֵרָת לָהּ נִהְיִי - אם יהיו לי מעות
 63 רצוני שתחזיר לי את הקרקע ואחזיר את המעות, אַמַר לִיה השליח
 64 למוכר, אַתָּ וְנַוּלָא אַחִי - הרי אתה והאשה שקנתי עבורה את
 65 הקרקע קרובים אתם, תתפשרו ביניכם בענין ואין אני מתערב בזה.
 66 אַמַר רַבָּה בַר רַב הוּנָא, כָּל שאמר השליח לשון כגון אַתָּ וְנַוּלָא אַחִי
 67 (אמר), אין המוכר מפרש את דבריו כמי שאינו מסכים לתנאי,
 68 אלא אדרבה סַמְכָא פְּתִיחָה - סומכת דעתו של המוכר שאכן
 69 תסכים האשה לתנאי זה, וְלֹא נָמַר וּמְקַנֵּי וְלֹא הִתְכוּן לְהַקְנוֹת אַת
 70 הקרקע אלא בתנאי זה, ואם כן אם בא אחר כך המוכר ומחזיר את
 71 המעות חייבת האשה להחזיר לו את הקרקע.
 72 מסתפקת הגמרא: אַרְעָא הֶרְדָּה - הרי הקרקע חוזרת למוכר כפי
 73 שהתבאר, ונמצא שהמעות שננתה האשה למוכר עבור הקרקע
 74 לא היו אלא הלוואה, אם כן פִּירֵי מַאי - מה דין הפירות שאכלה
 75 האשה במשך כל הזמן שהיתה הקרקע ברשותה, האם רְבִית
 76 קְצוּצָה הוּוּ וְיוֹצְאֵין בְּדִינֵין - נחשבים כריבית קצוצה (דאורייתא)
 77 ואם כן היא חייבת להחזיר את הפירות למוכר, שהרי נפסקה
 78 ההלכה (לעיל סה): כדעת רבי אלעזר שריבית קצוצה יוצאת
 79 בדיינים, או דִּילְמָא כִּי אֶבְכַּר רְבִית הוּוּ - אינם נחשבים אלא כאבק
 80 ריבית, ואִין יוֹצְאֵין בְּדִינֵין, ואינה צריכה להשיב את הפירות אלא
 81 אם היא רוצה לצאת ידי שמים.
 82 פושטת הגמרא: אַמַר רַבָּה בַר רַב הוּנָא, מִסְתַּבְרָא שהפירות
 83 שאכלה האשה כִּי אֶבְכַּר רְבִית הוּוּ, ואִין יוֹצְאֵין בְּדִינֵין, וְכֵן אַמַר רַבָּא
 84 בפירות אלו כִּי אֶבְכַּר רְבִית הוּוּ ואִין יוֹצְאֵין בְּדִינֵין.
 85 מסתפקת הגמרא: אַמַר לִיה אַבְבִּי לְרַבָּה, מִשְׁכַּבְתָּא מַאי - כשהלוה
 86 לחבירו ומשכן לו הלוה שדה בעד ההלוואה, ולא קצץ עמו שיאכל
 87 המלוה את הפירות לשם ריבית, אלא סתם ולא פירש מה יעשו
 88 בפירות, והמלוה מעצמו ירד לתוך השדה ועיבדה ואכל את
 89 פירותיה. האם נחשבים הפירות שאכל כריבית קצוצה וחייב
 90 המלוה להחזירם, או שהם נחשבים כאבק ריבית ואינו צריך
 91 להחזירם.
 92 מפרש אבבי את צדדי הספק: האם יש לדמות דין זה לדין הקודם
 93 שפסק רבה בר רב הונא שהפירות שאכל הלווק אינם אלא אבק
 94 ריבית ואינם יוצאים בדיינים, שהרי הָתָם מְעַמָּא מַאי - מדוע אין
 95 הפירות שאכל הלווק נחשבים ריבית קצוצה, מִשּׁוּם דְלֹא קָנָן לִיה
 96 - מפני שלא קצצו בשעת המכירה שתאכל האשה את הפירות
 97 בשכר המתנת המעות, ואם כן הָתָם נִמְי הִרִי לֹא קָנָן לִיה הלוה
 98 שיאכל את הפירות בשכר המתנת המעות ואין זו ריבית קצוצה.
 99 או דִּילְמָא יֵשׁ לַחֲלֹק בֵּין דִּינוֹ שֶׁל רַבָּה בַר רַב הוּנָא לְנִידוֹן זֶה, שהרי
 100 הָתָם זְבִינֵי - שם מתחילה באו המעות ליד המוכר בתורת מכירה
 101 ולא בתורת הלוואה, ורק לבסוף התברר שלא היתה כאן מכירה
 102 אלא הלוואה ומפני שהנתנה המוכר שאם יהיו לו מעות יחזירם
 103 ותחזיר לו את הקרקע, ולפיכך אין זו ריבית קצוצה, מה שאין כן
 104 הָתָם שהיא הֶלְוָאָה ואף על פי שלא קצץ שיאכל את הפירות משום
 105 ריבית, הרי זה נחשב כריבית קצוצה וצריך להחזיר את הפירות
 106 לבעלים.
 107 פושטת הגמרא: אַמַר לִיה רַבָּה לַאבְבִּי, יֵשׁ לְדַמּוֹת דִּין זֶה לְדִינוֹ שֶׁל
 108 רַבָּה בַר רַב הוּנָא וְכַשֵּׁם שאמר רבה בר רב הונא שאין אכילת

1 הוּוּ יוֹצְאֵין מִמֶּנָּה דְרַב נֶחֱמָן - הייתי יושב לפני רב נחמן בשעה
 2 שאמר לענין מכירת פירות דקל שמחילה בטעות הרי זו מחילה,
 3 וְכַעֲבִי לְאוֹחֲבֵיהּ אֹנְיָא - ורציתי להקשות לו מדין אונאה וכפי
 4 שיבואר להלן, וְרַב נחמן השגיח בי והבין שבדעתי
 5 להקשות על דבריו, לפיכך הוֹתֵין אִיילוֹנִית - הראני ראייה לדבריו,
 6 מהמשנה לענין איילונית וכפי שיבואר להלן.
 7 מפרשת הגמרא: קושיית רבא מאונאה היתה כך, וְהִרִי שִׁנִּינוּ לעיל
 8 בדין אֹנְיָא שאם אונה ורישנה אדם את חבירו ומכר לו חפץ
 9 השווה חמש סלעים בשש, צריך להחזיר לו את אונאתו, ואף על פי
 10 שהלווק נתן לו את כל ששת הסלעים מדעתו ואם כן הרי מחל לו
 11 עליהם, ועל כרחק הטעם הוא משום דְמַחֲלֵה פְּעֻעִית היא שאם
 12 היה ידוע שיש כאן אונאה ואין זה מחירו של החפץ לא היה מחל
 13 על כך, וְלֹא הוּוּ מַחֲלֵה, ואם כן מדוע אתה אומר לענין פירות
 14 הדקל שמחילה בטעות נחשבת מחילה.
 15 ומה שאמר רבא, וְאֹדִיק - הרישנה אדי רב נחמן, הוֹתֵין אִיילוֹנִית -
 16 והביא ראייה לדבריו מאיילונית, כוונת ראייתו היא כך, שְׁהִרִי
 17 מצינו לענין הנושא אשה ונמצא שהיא אִיילוֹנִית וְאִשָּׁה שאינה
 18 ראויה להולידו, והתברר שהקידושין היו בטעות ולא חלו מעולם,
 19 ואם כן אינה אשתו, אף על פי כן אין הבעל צריך להחזיר לאשה
 20 את הפירות שאכל מנכסיה כשהיה סבור שהיא אשתו, ובדאי
 21 הטעם הוא משום שמחלה לו עליהם כשהיתה סבורה שהיא
 22 אשתו, ואף על פי דְמַחֲלֵה פְּעֻעִית היא, שהרי אם היתה יודעת
 23 שאינה אשתו, לא היתה מחלת לו עליהם, מועילה המחילה,
 24 וְרֹאִים מכאן שמחילה בטעות הוּוּ מַחֲלֵה.
 25 מביאה הגמרא את המשנה לענין איילונית: דְתַנּוּ, הַמְסַמְנֵת -
 26 קטנה יתומה מאביה, שאמה השיאה אותה לבעל מדעתה, ולאחר
 27 הנישואין מיאנה בבעלה והיא יוצאת בלא גט, וְכֵן הַשְּׁנִיחָה - אחת
 28 מן הקרובות האסורות להינשא מדרבנן (ונקראות שניות לעריות)
 29 שנישאה לבעלה באיסור, ומת בעלה או גירשה, וְכֵן הַאִיילוֹנִית -
 30 אשה שנודע לבעלה לאחר נישואיהם שהיא איילונית, ונמצא
 31 שהקידושין היו בטעות והם בטלים למפרע, כל אלו אִין הבעל
 32 צריך לתת לָהּ כֶּשֶׁן יוצאות ממנו, לֹא את מה שהתחייב בְּתוֹבָה,
 33 ואפילו את מה שהכניסה לו בנדונייתה, והתחייב בכתובה לתת לה
 34 את תמורתם כשתצא ממנו, וְלֹא את הַפִּירוֹת שאכל מנכסיה
 35 בתקופת היותה אצלו, וְלֹא קוֹזְנוֹת - אם לותה עבור מזונות
 36 כשהיתה תחתיו, אינו חייב עתה לשלם את הלוואתה, וְלֹא בְּלֹאָת
 37 - אם הכניסה לו בגדים בנדונייתה, אפילו אם הם קיימים, אינו
 38 צריך להחזירם. הרי שאין הבעל צריך להחזיר את מה שאכל משל
 39 האשה האיילונית כשהיה סבור שהיא אשתו אף על פי שהתברר
 40 לבסוף שאינה אשתו, מפני שבשעה שאכל את הפירות מחלה לו
 41 עליהם ואף על פי שהיתה מחילה זו בטעות.
 42 דוחה הגמרא: וְלֹא היא, לֹא אֹנְיָא הוּוּ תְּיֻבְתָּיה - מדין האונאה
 43 אין קושיא על דברי רב נחמן, וְלֹא אִיילוֹנִית מְפִיעָה לִיה - וגם מדין
 44 האיילונית אין ראייה לדבריו. מפרשת הגמרא: לֹא אֹנְיָא תְּיֻבְתָּיה
 45 - מדין האונאה אין קושיא על דבריו, מפני שמה שהיא צריך
 46 להשיב את האונאה, אינו משום שמחילה בטעות אינה מחילה,
 47 אלא לפי שאין כאן מחילה כלל, דְהִרִי לֹא יָדַע הלווק דְאִיתֵיהּ
 48 אֹנְיָא - שיש כאן אונאה כלל, דְמַחֲלֵה נְפִיָה - שיוכל למחול לו
 49 עליה, שהרי הוא היה סבור שאינו מוסיף לו מאומה יותר על מחיר
 50 החפץ, וְלֹא אִיילוֹנִית מְפִיעָה לִיה - וגם אין ראייה לדבריו מדין
 51 האיילונית, מפני שמחילתה של האשה על הפירות, אינו נחשב
 52 מחילה בטעות, שאמדו חכמים את דעתה, שאפילו אם היתה
 53 יודעת שלבסוף יתברר שאין נישואיה נישואין ואינה אשתו, היתה
 54 מחלת לו על הפירות, מפני דְנִיחָא לָהּ דְתִפּוּק עָלֶיהָ שְׂמָא דְאִישׁוֹת

בבא מציעא. פרק חמישי - איזהו נשך - דף סז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רכה

רש"י

תוספות

1 בטעות ולא הו' מחילה ולכן הדי' פירי אכל אם הנה נתנו בתורת רבית לא הו' חרדי
2 דאבק רבית הוא אכל התם גבי פירות דקל וביני ולא מחילה בטעות היא דנהי דיקבל לחזור
3 מי'מ אין לו לחזור פי היכי דליקו בהימנתייה ולכן אית לן למימר דאפילו היה יודע שיקבל
4 לחזור לא היה חוזר ורביא דהנה בעי לאותביה מאונאה היה סבור דטעמא ורב נחמן דלא
5 מפסקין בן שמיט ואכלי משום דמחילה בטעות
6 הו'מא מחילה ולפי רבא היה הנה משיבו ומביא
7 דאיה מאיילונית:
8 **הממאנת** והשניה והאיילונות אין להן
9 כתובה פירות ומזונות ובלאות.
10 בפ"ב דכתובי' (דף קס) תנא ביצד אמר ממאנת
11 אין לה מזונות אי אהא יכול לומר בישובת תחת
12 בעלה שתי' הבעל חיוב בפוזותיה אלא בגון
13 שלהך בעלה למדינת הים וקוהה ואכלה ועמדה
14 ומיאנה ואיילונות נמי יש לפשט בענן זה
15 דלמזונות שאחר מיאון ואחר שמציאת איילונות
16 לא אצטרף דפשיטא דלית לה מזוני ושניה אין
17 לפשט בתיבא תותיה דהא מילתא דפשיטא דהא
18 אפילו אלמנה לכ"ג דאית לה כתובה אין לה
19 מזונות היכא דהתבא תותיה כדאמר בש מותרות
20 (בבבא דף פה. ושם) כמזונות דהא קאי מזוני אית
21 לה וכהשלק בעלה למדינת הים וקוהה ואכלה
22 לא אצטרף דהא אלמנה לכ"ג כד"ג נמי אין לה
23 כדמסיק בש מותרות אלא לאחר מיתה איירי
24 דסיד' דיש לה כמו לאלמנה כדאמר'י התם:
25 **ובלאות.** פי בקונן שהבניסה לו בגדים
26 בגדוניהא אפילו ש מן קיימין
27 לא יחזיר ואי אפשר לומר כן דבכל מקום שמירי
28 בבלאות קיימין מוכיזי כדרי' קיימין כדאמר סוף
29 פרק א"פ (בבבבא דף סז) מרדך הפסידה
30 בלאותיה קיימין ובסוף אלמנה ויוגוניה) (שם דף
31 קא) נמי אמרין ונתנה לא הפסידה בלאותיה
32 קיימין ובהדיא אמרין בפ' אלמנה (שם) בגמרא
33 דהך משנה לא שנו אלא נכסי מלוג אכל נכסי
34 צאן בקול אית לה ופירך אתי'א אילמא
35 אממאנת ואאיילונות אי דאיתנהא אידי ואידי
36 שקלה ואי דליתנהו אידי ואידי לא שקלה אלא
37 אשניה אי דאיתנהו אידי ואידי שקלה ואי
38 דליתנהו אשפא מבעי' ליה ומסיק לעולם
39 אשניה ובליתנהו וקסוהו רבון לדידה בדידה
40 ולדידה בדידה אלא אית לה בלאות קהני' הקא
41 היינו בלאות שאין קיימין ופירות דהנהי לאו
42 בפירות שאכל קאמר דאפילו קרן גפיה אם
43 אכלו אין לה אלא אצטרף לאשמועינן דאין לה
44 פירות שליש'ת והם עדיין בעין אי נמי תתב
45 פירות קאמר דאין לה בגון שנשנית ולוהה
46 ופדעה עמקה ואחר כך מיאנה דמזונות:
47 **פירי'** מאי רבית קצוצה דמי ויוצאין. אע"ג
48 דמשמע הקא דאי הדרו פירי לא הדרו אלא משמע דהוי רבית קצוצה מכל מקום רבינא
49 דאפיק פירי ע"כ לאו מהאי טעמא דהא אית ליה בריש פירקין (לעיל דף סז) דמשפנתא בלא
50 נכיי'תא בדיניהו אין מחזירין ממלחה ללוה אלא ע"ל דטעמא דרבינא משום דהויא מחילה
51 בטעות ולא הוי מחילה ונזקא בוכיני' בעין עובדא דרבה בר רב הונא אפיק רבינא פירי ולא
52 בהלואה ור"ת מפרש הקא רבית קצוצה דמי לא משמע רבית קצוצה ויוצאים אלא כלומר
53 משום דמחילה בטעות לא הויא מחילה ויוצאים כמו רבית קצוצה דיוצאה או דילמא
54 הויא מחילה ואין יוצאים כפאב רבית דאין יוצאים בדיניהו ואין נראה דמה לו לתלות
55 מחילה בטעות רבית קצוצה אכל טעמא דרבינא הויא ודאי משום מחילה כדפרישית:
56 **במישלם**

1 הנה ותיבנא. כי אמר ומודינא דאי שמיט ואכלי בו: ובעי לאותביה אונאה. דתנן (לעיל דף
2 נא) דמחזיר לו אונאה ואע"ג דמדינת נתן לו הואיל וטעה אלקמא מחילה בטעות לאו
3 מחילה היא: ואודיק. השגיח בי וראה שהיה בדעתו להשיב על דבריו: חזיתן איילונות.
4 קדמי להראותי טעמא דלרבי' מאיילונות בדלקמן: **הממאנת.** קטנה יתומה שהשאיתה
5 אמה לדעתה אמרו חכמים: יכולה לקמן דמן
6 התורה אין מעשה קטנה כלום ואמה אינה זוכה
7 בה לקדשה ורבהן הוא דתקון נשואין ליתומים
8 שלא יתנהו בה מנהג הפקר ושמרנה בעלה והם
9 אמרו דסגי לה במיאון: אין לה כתובה. ואף מה
10 שהכניסה לו בגדוניהה ושמתן אבתו בכתובה וכל
11 שכן מאתים שהשיגנו לאשה משום דבעל כרחיה
12 נפקא: שניה. שפירות לעריות שגורו חכמים בפ'
13 שני דיבמות (דף כ.א) אין לה כתובה דנקטא הוא
14 דנקטין לה מפני שמריגלו עליה כדאמרין
15 ביבמות (דף פה): **והאיילונות.** דוכיני'תא דלא
16 ילקה לשון איל אין לה כתובה שמקחו טעות
17 דלא אדעתא דהכי נסבה ואע"ג דכי מקלה היא
18 נדוני' דילה למוסרה כדו טעות הויא מחילה
19 בטעות הויא מחילה: ולא פירות. נכסים שנפלו
20 בירושה אחר ששאת תיבנו חכמים שהבעל
21 אוכל פירות וזה תיבנו תחתיון שאם נשפית
22 חיוב לפדותה משלו ואלו אף על פי שאין להם
23 תקנת פירות שאם נשפית לא יפדנה דלא קרינא
24 בה ואותבינך לאיתנו אפילו הכי לכשתצא לא
25 יחזיר לה פירות שאכלו: ולא בלאות. הבניסה לו
26 בגדים בגדוניה' אפילו ש מהם קיימים לא
27 יחזיר בלאותיהן אלקמא מחילה אכילת פירות
28 אע"פ שבטעות חקלה לו מחילה היא: דלא ידע.
29 שנתאנה לדילול הלכך אין בלאן מחילה ואפילו
30 בטעות: דניחא לה דגיפוי' עלה קלא שפא
31 דאישות. ואפי' יודעת שאין נשואיה נשואין
32 רצונה להאביל: א"ל. מוכר לשליח: אי הנה לי'
33 וזו פתחה לי. רוצה אני שתקבל מעותי: את
34 ונואלא חלי. אתה והיא קרובים אתם ותתרוצו
35 בנינים ונואלא לשון ארמי בין בוכר בין בנקה
36 כשרוצה לומר אתה והוא או אתה והיא כך
37 ראיתי בתשובת הגאונים ואני אומר שהן שמה
38 משפנתא. מאי. משכן לו שדה ולא עמו
39 לאכול פירות חקלה לו רבית אלא סתם והוא ירד
40 ונשאל: הקא נמי לא קין לי'. פליגי ארבי
41 נחמן דאמר לעיל הדיא ארעא והדי' פירי:
42 והשיב. כמה אכל פירות ואפקינהו מניה
43 **באתרא דמסלקי.** במקום שנהגו להלוות סתם
44 מלוה אוכל פירות ולא פסק עמו בכנייתא.
45 בדלקמן ונהגו לסלק את המלוה ממנה ככל עת
46 שחשיב די הלואה למעות: אבל כשיעור וזו. כפי
47 מה שנמקרו הפירות בשוק ובה הלואה לפנינו
48 ותבעו אמר אני רוצה שיאכל פירותי ברבית ונשמו פירות שאכל ויטלם בחובו אילו הו'
49 לזו לא מסלקין ליה השתא נמי פירי אבל וזו ידדי ניתה: **מסלקין** ליה. ואע"ג דאבק
50 רבית הוא ואינה יוצאה בדיניהו הני מילי לבתר דשקליה אכל זה וריו הוא ואינו מניחו
51 לאכול אלא בדי השקן: **אכל שפי** לא מסלקין מניה. דאבק רבית הוא ואינה יוצאה
52 בדיניהו: ולא מחשבינן משפרא לשפרא. אם חיוב לו מעות בשטר אחר אין העודף בה
53 שאכל פרעון לחוב השטר האחר דהאי אפקון מניה הוא מה שאכל כפר: וביתומים. אם
54 שדה זו של יתומים היא: אבל **שפי** מסלקין מניה. שבי' שבועי אביהן של יתומים והרי
55 הם שליטים לעשות משפט והם לא מקחו על העודף והנה ליה כמאן דסלקה
56 משפנתא דאכל שיעור וזו: לא מסלקין ליה בלא וזו. שכל שמתן לו כל שיעור מעות
57 הלאותו וכו' דכי אבלינהו ליה לא בתורת פרעון אבלינהו הנה ליה אבק רבית משנת
58 אבילה ואינה יוצאה בדיניהו ובי סלקוהו משדך זו בלא וזו אפוקי מניה אבק רבית שאכל הוא והאי דנקט לעיל אתרא דמסלקי דאילו אתרא דלא מסלקי שנהגו לאכול המשפנתא
59 שנים הקצובות למנהגו ואילו היה ליה וזו לא מצד מסלק ליה הכל מודים דכל אותן השנים במקרה הוא אצלו ואי נמי אכל שיעור וזו לא מסלקין ליה:

בְּמִישְׁלָם

שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף. תימה מה בין זה לבביתא דעבי כול
 לסלקו דאם לא היה יכול לסלקו אם כן בלא בביתא נמי שרי דמשמע לעיל
 דקאמר באתרא דמסלקי לא ניכול אלא בביתא משמע אכל באתרא דלא מסלקי אכלי
 אפילו בלא בביתא וזה דוחק לומר דבביתא אין דרך לנכות אלא דבר מועט אבל
 במשנתא דסורא רגלים היו לשום כרד שוין
 דמשמע דמשום דכתיבי הכי שרי דר' דמאתר
 שמפרש כן לא מיתו בהלואה אלא בלוקח ממנו
 פירות של השנים הללו באותן דמים אבל בשאנו
 כותב כל דף לא מנכה כל שנה ושנה פני עצמה
 נראה כאלו מוזיל גביה פירות אותה שנה בשבר
 מותר המלוה כדנתן (לעיל ד' סו:) לא השבחה
 הימנו בפתוח ואפילו אם נאמר שלא יוכל לייקר
 לו פירות של שנה אחרת דמסתמא אין כאן
 לעשות תנאי חדש בכל שנה מ"מ הואיל ולא
 קצבו סכום כל השנים לפרש בשטר במישלם
 שניא אילין תיפוק מיתו בהלואה:

האי

באתרא דמסלקי אין כ"ו גובה
 הימנה. דהוי במטלטלי דיתמי דלא
 משתעבדי לבעל חוב ולא דמי ליתומים שגבו
 קרקע בחובה אביהן ב"ב חור וגובה אותה מתן
 א"ע ג' דשומא הדין דלא הדין אלא
 משום ועשיית הישר וטובו ומרישא הוא דקא וכן
 נ"ח כדאמרין בב"ק (לעיל ד' טו) ולהכי נמי
 אובלין הפירות בלא בביתא:

ושביעית

משמטתה. לא דמי למלוה על
 המשכון דאינה משמטתה דשאני
 מטלטלין דתפיס להו וקנה להו שלא בשעת
 הלואתו כ"ר ז' דקאן ולקמן ד' פב) ולהכי גם בשעת
 הלואה חשוב של אחיך בדרך אבל קרקע לא:

והלכתא

צריך למקנא מניה. אין לפרש
 משום דמלוה קאמר מסתלקא

והוי פטומי מילי דלוח איביה לאתנאי דאיכא אמאי
 צריך למקנא למאן דלוח וקנה נראה דאיתר
 לאחר שלוח הימנו סתם דאפי' אם יתנה הלוח
 צריך קנה שלא יחזור בו דאי בתחילת הלואה
 א"ע ג' דהוי אתרא דלא מסלקי כיון שזה עמד
 ויחול לא יוכל לקנות אלא מה שהוא מקנה לו:
 רבנא אבל בביתא. תימה דלעיל דאמרין
 דצורבא מרבגו אפי' בביתא לא ניכול איתר
 דלעיל איפילו קבוצותא רב אחא ורבינא ואפי'
 מאן דשרי מודה בביתא דאסור לכל הפחות
 לצורבא מרבגו ואומר ר"ת דרבינא לא היה רוצה
 לישול השם ולעשות עצמו צורבא מרבגו ועוד
 נמצא מנהג בספסרו של רבינו חם פרסם במקום
 רבינא בפלוגתא דקבוצותא וי"מ דהך בביתא
 דרבינא היינו קבוצותא דאיכא דאמר לעיל חמש
 שנים אכליה בביתא מבאן ואילך שיימנן
 לכולהו פירות דתא פליגי רב אחא ורבינא וקיימא
 לו דרבינא לקולא ונראה שגם ר"ח סובר כן שפסק
 דרבינא כרד אש דלא אכיל בביתא ולא שרי
 לצורבא מרבגו אלא במשנתא דסורא אם כן ר"ל
 דביתא דהכא וזה קבוצותא מודלא שרי אלא
 במשנתא דסורא:

ונתן

בגדולים אמר רבא בריה דרב יוסף משמיה דרבא
 האי משפנתא באתרא דמסלקי לא ניכול אלא
 בביתא וצורבא מרבגו אפילו בביתא לא ניכול
 אלא במאי ניכול בקבוצותא הניחא למאן דאמר
 קבוצותא שריא אלא למאן דאמר קבוצותא אסורא
 מאי אפא למימר דאתמר קבוצותא פליגא בה רב
 אחא ורבינא חד אמר קבוצותא שריא וחד אמר
 קבוצותא אסורא הכי דמי קבוצותא דאמר ליה עד
 חמש שנין אכילנא לה בלא בביתא מפאן ואילך
 שיימנא לה פוליהו פירו אפא דאמרי כל בלא
 בביתא אסור אבל הכי דמי קבוצותא דאמר ליה עד
 חמש שנין אכילנא בביתא מפאן ואילך שיימנא
 לה פוליהו פירו מאן דאמר בקבוצותא שרי בביתא
 מאן דאמר בביתא הכי שרי למיכל שרי פי
 משפנתא דסורא דכתבי בה הכי במשולם שניא אילין
 תיפוק ארעא דא בלא כסף רב פפא ורב הונא בריה
 דרב יהושע אמרו תרויהו האי משפנתא באתרא
 דמסלקי אין בעל חוב גובה הימנה ואין הכבוד
 נוטל בה פי שנים ושביעית משמטתה ובאתרא
 דלא מסלקי בעל חוב גובה הימנו ובכור נוטל בו
 פי שנים ואין שביעית משמטתה ואמר מר זוטרא
 משמיה דרב פפא האי משפנתא באתרא דמסלקי
 מסלקי ליה ואפילו מתמרי דאבודיא ואי אנגהנהו
 בסיסי קנהו ולמאן דאמר פלו של לוקח פרשות
 מוכר קנה לוקח אפילו דלא אנגהנהו בסיסי קנהו:
 פשיטא באתרא דמסלקי ואמר לא מסתלקנא הא
 קאמר דלא מסתלקנא אלא באתרא דלא מסלקי
 ואמר מסתלקנא מאי צריך למקנא מיניה או לא רב
 פפא אמר לא צריך למקנא מיניה רב ששת בריה
 דרב אידי אמר צריך למקנא מיניה והלכתא צריך
 למקנא מיניה אמר איזיל ואיתי וזוי לא אכיל איזיל
 ואמרה ואיתי וזוי רבינא אמר אכיל ומר זוטרא
 בריה דרב מרי אמר לא אכיל והלכתא לא אכיל רב
 פהנא ורב פפא ורב אשי לא אכלי בביתא רבינא
 אכיל בביתא אמר מר זוטרא מאי טעמא דמאן
 דאכיל בביתא מדי דהוה אשדה אחוה שדה
 אחוה לאו א"ע ג' דקא אכיל פירו טובא אמר ר'מנא

קא

בגדולים. ואפי' דאכל שיעור זוי לא מסלקין ליה דקסבר מתחילת אכילתו אכל רבית
 הוא ואין כח בדינין להוציאו: באתרא דמסלקי לא ניכול פירא אלא בביתא. שניכה
 לו מן החוב דבר קצוב לשנה דנראה כמובור לו ויורד בכסף דאפילו תלקה ולא ידו בה
 פירות ינכה לו אותה קצבה הלך כפי שקיל מנייה טפי לאו רבית הוא ודוקא באתרא
 דמסלקי אכל באתרא דלא מסלקי נמי לכל הזמן
 חור כמכירה אצלו ובלא בביתא נמי אכיל:
 וצריך פודגנו. שצריך לישר דרכיו ולהתקדש
 אף במותר לו פן ילמדו ממנו לחול באיסורין
 אפילו בביתא נמי לא ניכול: קבוצותא. לקמן
 מפרש: מאן דאמר בביתא. ללשנא קמא
 דאמר באוכל בלא בביתא פליגי סבר
 בביתא כולי עלמא שרי: למאן דאמר
 בביתא. ללשנא בתרא דאמרין אפילו כי
 אבל חמש שנים קמאי בביתא פליגי דחד
 מנייהו אסור היבא שרי: במשולם שניא בו. דלא
 מיתו בהלואה אלא בלוקח הימנו פירות השנים
 האלו במשנת הלוח אין בעל חוב גובה הימנה
 אם מת המלוה וקפלה לפני בניו אין בעל חוב
 של אביהם גובה הימנה דאין להם לאביהם
 בגופה של קרקע כלום ומטלטלי בעלמא ניתו
 ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב
 דבשלמא בעדו קיים גבי אפילו מנלמא דעל
 בתפיה שרי לו הלוח מעותיו ושנתעבד
 והתורה אמרה וזבא שליח ביד וקנס לביתו
 וישול משכנו דכתבי (דברים כו) והקניש אשר
 אתה נושה בו וגו' ואמרין לקמן (דף ק"ג) זה
 שליח ביד אכל היבא דמית בהדי יתמי מאי
 עבדימיה דתבע דרי לאו לח ממנו ואי ידמי
 קרקעות משתעבדי נכסיה ומיתבי מדין
 צרב דנכסיהו דבר איניש אינון ערבון ביה דכי
 אוסייה עליהו סמן אכל מטלטלי אפילו דין
 ערב ליבא דלאו עליהו סמין מלוה הואיל
 ונקדו להעניין ולאבדו: ואין הכבוד נוטל פי
 שנים. למאן דאמר בכבא בתרא דרי קבדו דאין
 הכבוד נוטל פי שנים במלוה הא נמי הואיל
 ואתרא דמסלקין מלוה בעלמא הוא דאין השדה
 לפניו אלא לשעבוד פירות וזהו ליה ראי ואין
 בכור נוטל כראוי לבא לפניהם לאחר מיתה
 לחלוק במחזוק כפי אביו דכתבי (דברים כא)
 בכל אשר ימצא לו: ושביעית משמטתה. כשאר
 מלוה בשטר שנכסי לזה משעבדו לחן
 ושביעית משמטתו דאין זה מלוה על משכון
 שאין שביעית משמטתו דהתם במשכון של
 מטלטלין קיימין וטעמא משום דבעל חוב קונה
 משכון שבדו דלפניו (לקמן דף פב) מולך תהיה
 צדקה וזהו ליה כגבי: בעל חוב גובה ממונו.
 דמכר הוא אצלו והיינו טעמא דכדלוח: אפי'
 תמרי דאבודיא: כשגורדן תמרים שטחין
 מחצלות תחת הדקלן ונופלים התמרים עליהם
 ואם בא ושיעל לו מעותיו מסלקו אף מן
 התמרים התלושין שעל המחצלות: ואי
 אנגהנהו כגב בסיסי. שנתן בתוך סלים
 כשנטלן מן המחצלות: קנה. אותם בהגבה
 קודם שקיבל מעותיו ודרי הן שלו: ודל"ד. בבבא בתרא (ר' פה): פלו של לוקח קנה לו.
 ואפי' הוא ברשות של מוכר: א"ע ג' דלא אנגהנהו. לפי שקנו לו מחצלותיו שהן פלוה ואמר
 בריה דרב מרי אמר לא אכיל והלכתא לא אכיל רב
 פהנא ורב פפא ורב אשי לא אכלי בביתא רבינא
 אכיל בביתא אמר מר זוטרא מאי טעמא דמאן
 דאכיל בביתא מדי דהוה אשדה אחוה שדה
 אחוה לאו א"ע ג' דקא אכיל פירו טובא אמר ר'מנא

פריק

56 שְׁרִי לְמִיבָל - באיזה אופן יהיה מותר לאכול פירות מן הקרקע
 57 הממושכנת אף לתלמיד חכם.
 58 מתרצת הגמרא: שְׁרִי - מותר לאכול פירות אם נוהגים בזה בִּי
 59 מִשְׁכְּנָתָא דְסוּרָא - כפי מנהג סורא במשכנתא דְרַבְתִּי בְּהֵי קָבִי -
 60 שהיו נוהגים לכתוב בה כך, בְּמִשְׁלֵם שְׁנֵי אֵילָן תִּיפּוּק אֶרְצָא דְאָ
 61 בְּלֵא בְּסָף - בגמר שנים אלו תצא קרקע זו בלא כסף, כלומר
 62 שקצבו סך מסוים של שנים שיאכל המלוה את הפירות של
 63 הקרקע, ובגמר שנים אלו תחזור הקרקע ללוה, ויפטר מן החוב,
 64 שבאופן זה אין זה נראה כהלואה, אלא כמי שקנה את הקרקע
 65 לפירות במשך שנים אלו בסכום ההלואה, ואף על פי שהפירות
 66 שאכל שוים הרבה יותר מדמי ההלואה אין בזה משום ריבית.
 67 רַב פָּפָא וְרַב הוּנָא בְּרִיהּ דְרַב יְהוֹשֻעַ אֲמְרֵי תְרַוּיְהוּ, הַי מִשְׁכְּנָתָא
 68 בְּאֶרְצָא דְמִסְלְקִי - משכנתא זו שהמלוה אוכל פירות ומנכה מן
 69 החוב, במקום שנהוג שיש זכות ביד הלוח לסלקו מן הקרקע בכל
 70 זמן שירצה על ידי תשלום החוב, אין זה נחשב שיש למלוה קנין
 71 בגוף הקרקע, ולפיכך אם מת המלוה ונפלה קרקע זו לפני בניו, אין
 72 בְּעַל חוֹב שֵׁל הַמְלוּהָ וְשֵׁהִיָּה הַמְלוּהָ חַיִּיב לוֹ מְעוּת) גִּזְבָּה דְיִמְנָה,
 73 ואף על פי שהוא רשאי לגבות מקרקעות שירשו הבנים מאביהם,
 74 זו אינה נחשבת קרקע שירשו מאביהם אלא כאילו ירשו
 75 מטלטלים, ואין המטלטלים שירשו הבנים משועבדים לחובות
 76 אביהם, וכן אין תְּכַבּוּר נוֹטָל בְּהֵי שְׁנֵים לְדַעַת הַסוֹבְרִים (בי"ב
 77 קכד): שאין הבכור נוטל פי שנים במלוה, אין אומרים שיש כאן
 78 קרקע המוחזקת ביד אביו וירש בה פי שנים, שאין זו קרקע ואין
 79 כאן אלא חוב. וְשִׁבְעִית מִשְׁמִטָּה - וכן אם הגיעה סוף השנה
 80 השביעית קודם שפרע את חובו ולא עשה פרוחובלו, משמטת
 81 השביעית את החוב ואין אומרים שהחוב כבר גבוי בידו של
 82 המלוה על ידי הקרקע, שהרי אין הקרקע שלו כלל.
 83 וְאֶתְרָא דְלֵא מִסְלְקִי - אולם במקום שנהוג שאין ללוה זכות לסלק
 84 את המלוה מן הקרקע על ידי תשלום החוב, עד סוף הזמן שקבעו
 85 לכך, הרי זה נחשב שהשדה קנויה למלוה בכל הזמן הזה, ולפיכך
 86 אם מת המלוה ונפלה שדה זו לפני יורשיו, בְּעַל חוֹב שֵׁהִיָּה הַמְלוּהָ
 87 חַיִּיב לוֹ מִמּוֹן, גִּזְבָּה דְיִמְנָה מִן הַיְתוּמִים שהרי זה כמי שירשו קרקע
 88 מאביהם שבעל חוב גובה אותה מהם, וכן כְּבוֹר נוֹטָל בּוֹ פִּי שְׁנֵים
 89 מפני שנחשב שהיתה הקרקע מוחזקת בידו בשעת מותו, ואין
 90 שְׁבִיעִית מִשְׁמִטָּה - אף על פי שעברה סוף השנה השביעית אין
 91 השביעית מפקיעה את החוב, מפני שהחוב נחשב כגבוי כבר בידו
 92 של המלוה שהרי הוא מוחזק בקרקע.
 93 וְאֶמְרַר מִרּוּרָא מִשְׁמִיָּה דְרַב פָּפָא הַי מִשְׁכְּנָתָא בְּאֶרְצָא דְמִסְלְקִי
 94 - משכנתא זו במקום שהמנהג שיש זכות ביד הלוח לסלק את
 95 המלוה מן הקרקע על ידי תשלום חובו, אף על פי שהמלוה אוכל
 96 את הפירות עד שישלם הלוח את חובו, מכל מקום כשבא הלוח
 97 ופרע את המעות למלוה מסְלְקִי לִיה - מסלקים את המוכר מכל
 98 השדה כולה, וְאִפִּילוּ מִתְמַרְדֵי דְאֶבְדִּיָּא - ואפילו מן התמרים שעל
 99 המחצלת, כלומר אפילו את הפירות שכבר תלש המלוה מן
 100 האילן, כיון שעדיין לא עשה בהם מעשה קנין, הרי הם חלק מן
 101 השדה וחוזרים ללוה עם השדה. וְאוֹלָם אִי כְּבַר אֶנְהָנְהוּ
 102 בְּסִיפֵי - הגביה המלוה את התמרים מן המחצלות והניחם בסלים,
 103 קִנְיָהוּ - קנה את התמרים בהגבהה זו, והרי הם שלו, ואינו צריך
 104 להחזירם ללוה כשפורע את המעות. וְלִמָּאן דְאֶמְרַר - ולדעת מי
 105 שסובר שאם בְּלוֹי שָׁל לֹקְחָה מוֹנָחִים בְּרִשְׁתָּהּ הַמּוֹכֵר הַנִּיחָה בְּתוֹכָם
 106 חפץ שהוא רוצה לקנות מן המוכר, קִנְיָה בְּכָךְ הַלֹּקְחָה את החפץ
 107 מדין קנין חצר, אם כן אף באן כיון שנפלו התמרים על המחצלות
 108 של המלוה אפילו באופן דְלֵא אֶנְהָנְהוּ בְּסִיפֵי, קִנְיָהוּ המלוה בקנין
 109 חצר, ואין הלוח נוטלם, אף כשהוא פורע את חובו:
 110 שְׁמִיָּא - דין זה פשוט הוא שאם נתן אדם לחבירו משכון של

1 בְּגִדוּלִים - כפי הדין באנשים גדולים, שמשעת אכילת הפירות
 2 נחשב שהוא אבק ריבית, ואין הלוח רשאי לומר שמה שאכל היה
 3 תשלום דמי הקרן.
 4 אֲמַר רַבָּא בְּרִיהּ דְרַב יוֹסֵף מִשְׁמִיָּה דְרַבָּא, הַי מִשְׁכְּנָתָא בְּאֶרְצָא
 5 דְמִסְלְקִי - המלוה מעות על משכון של קרקע במקום שהמנהג
 6 שיש ביד הלוח זכות לפרוע את חובו ולסלק את המלוה מן הקרקע
 7 בכל זמן, לֵא יִכּוּל אֶלָּא בְּנִיְיָתָא - לא יאכל המלוה את הפירות,
 8 מפני שיש בזה איסור אבק ריבית, אלא אם כן הוא מנכה חלק
 9 קצוב מן החוב על כל שנה שאוכל מן הפירות. וְצוּרְבָא מְדַרְבְּנֵי -
 10 תלמיד חכם שצריך להחמיר אף בדבר המותר כדי שלא ילמדו
 11 ממנו לזלזל באיסורים, יש לו להחמיר שְׁאִפִּילוּ בְּנִיְיָתָא לֵא יִכּוּל
 12 - לא יאכל פירות מן המשכנתא, אפילו אם מנכה מן החוב דבר
 13 קצוב.
 14 שואלת הגמרא: אֶלָּא בְּמֵאֵי יִכּוּל - באיזה אופן יהיה היתר אפילו
 15 לתלמיד חכם לאכול מפירות הקרקע הממושכנת בידו. עונה
 16 הגמרא: בְּקִיְיוּתָא - ב'קצבה', כלומר שקוצב מראש כמה שנים
 17 יאכל מן הפירות, ולהלן תבאר הגמרא מהי קיצותא זו, ואין אופן
 18 היתרה. שואלת הגמרא: הרי נחלקו האמוראים אם 'קיצותא' היא
 19 דבר המותר או לא. וכפי שיובא להלן, אם כן הִנִּיקָא לְמָאן דְאֶמְרַר
 20 קִיְיוּתָא שְׁרִיא, הרי זה היתר אפילו לתלמיד חכם. אֶלָּא לְמָאן דְאֶמְרַר
 21 קִיְיוּתָא אֶסְרָא, אם כן אין היתר זה קיים, מֵאֵי אִיבָא לְמִיָּרָא -
 22 באיזה אופן יהיה מותר לתלמיד חכם לאכול מפירות הקרקע
 23 הממושכנת בידו.
 24 מביאה הגמרא את המחלוקת: דְאֶתְמַר, בְּדִין קִיְיוּתָא, פְּלִיגִי בְּהֵי רַב
 25 אַחָא וְרַבִּינָא - נחלקו רב אחא ורבינא, חַד - אחד מהם אֶמְרַר
 26 קִיְיוּתָא שְׁרִיא - מותרת, וְהַד אֶמְרַר קִיְיוּתָא אֶסְרָא.
 27 מבררת הגמרא: הִיבִי דְמֵי קִיְיוּתָא מַה הִיא ה'קיצותא' שנחלקו בה
 28 רב אחא ורבינא. מפרשת הגמרא: כגון דְאֶמְרַר לִיה הַמְלוּהָ לְלוּה, עַד
 29 הַמֵּשׁ שְׁנֵי - בחמש השנים הראשונות שלאחר ההלואה, אֶבְלִינָא
 30 לְהַ בְּלֵא נְבִיָּתָא - אוכל את הפירות של הקרקע בלא לנכות כלום
 31 מן החוב, וְמִקָּאן וְאִילָף - בשנים שאחריהם שְׁרִימָנָא לְךָ בּוֹלְהוּ פִּירֵי
 32 - אחשב את כל הפירות שאוכל מן הקרקע ואנכה אותם מן החוב,
 33 וסברת ההיתר בזה היא מפני שאין זה נראה כריבית, אלא כאריס
 34 שעובד בקרקע על מנת שחמש שנים אוכל הוא את הפירות וחמש
 35 שנים אחרות נותן את הפירות לבעל הקרקע.
 36 אִיבָא דְאֶמְרֵי, פֵּל שאוכל פירות בלא נְבִיָּתָא במשך השנים
 37 הראשונות, אף על פי שקבעו שבשנים שלאחריהם יחזיר לו את
 38 כל הפירות, מודים רב אחא ורבינא שְׁאֶסְרוּ לְעִשְׂתּוֹ כֵּן מִפְּנֵי שֶׁהוּא
 39 נראה כריבית. אֶבְל הִיבִי דְמֵי קִיְיוּתָא שְׁנַחֲלוּ בְהַ רַב אַחָא וְרַבִּינָא,
 40 כגון דְאֶמְרַר לִיה הַמְלוּהָ לְלוּה, עַד הַמֵּשׁ שְׁנֵי - בחמש השנים
 41 הראשונות שלאחר ההלואה, אֶבְלִינָא בְּנִיְיָתָא - אוכל מן הפירות
 42 ואנכה דבר קצוב מן החוב, וְמִקָּאן וְאִילָף - בשנים שלאחריהם,
 43 שְׁרִימָנָא לְךָ בּוֹלְהוּ פִּירֵי - אחשב את כל הפירות שאוכל ואנכה
 44 אותם מן החוב. שכיון שאף בשנים הראשונות ניכה דבר קצוב
 45 ואחר כך כל הפירות של הלוח אין זה נראה כריבית.
 46 חוזרת הגמרא לפרש את הקושיא: בשלמא לפי הלשון הראשון
 47 שרב אחא ורבינא נחלקו באופן שאוכל את הפירות בחמש השנים
 48 הראשונות בלא נכיתא, יש לומר שאפילו מָאן דְאֶמְרַר בְּנִיְיָתָא -
 49 מי שאוסר באופן הראשון כשאוכל בלא נכיתא, שְׁרִי בְּתִרְוּיָתָא
 50 - הרי הוא מתיר באופן הנזכר בלשון השני דהיינו שגם בחמש
 51 השנים הראשונות הוא אוכל בנכיתא, ובאופן זה מותר אפילו
 52 לתלמיד חכם. אבל לפי הלשון השנייה שכשאינו מנכה בשנים
 53 הראשונות מן החוב הכל מודים שאסור, ורב אחא ורבינא נחלקו
 54 באופן שהוא מנכה מן החוב אף בשנים הראשונות, קשה מָאן
 55 דְאֶמְרַר בְּתִרְוּיָתָא - לפי מי שאוסר אף באופן האחרון הזה, הִיבִי

רווח כזה, ויש לחשוש שמא לבסוף לא יהיה רווח, והמלוה יגבה
 את כל הסכום ונמצא שהוא נוטל ריבית.
 אָמַר לִיה מֶר בַּר אַמִּימֶר לְרַב אַשִּׁי, אָבָא - אבי [אמימר] עֲבִיד הָבִי
 - נוהג לעשות כן, כמנהג בני מחזא, והוא כותב בשטר החוב את
 סכום הקרן עם הרווח יחד, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמֶא לְבִסּוֹף לֹא יִהְיֶה רוּחַ
 ונמצא שיש בזה משום ריבית, מפני שכי אָתּוּ לְקַמְיָה מְהִימֵן לְהוּ -
 אם באים הסוחרים לפניו, ואומרים לו שלא היה רווח בעסק זה,
 מאמין להם ואינו גובה מהם את הרווח, נמצא שאין חשש בדבר.
 אָמַר לִיה רַב אִשִּׁי לְבִנּוּ שֶׁל אַמִּימֶר, תֵּינַח הִיבָא דְאִיתִיה לְדִירִיה -
 אמנם ניהא כל זמן שאביך חי, אין בזה כל חשש מפני שהוא חסיד
 ומאמין ללקוחותיו כשאומרים לו שלא היה רווח, אבל עדיין יש
 לחשוש אִי שְׂכִיבֵי וְנִפְלֵ שְׂמָרְא קָמִי יְתִימֵי מֵאִי - אם ימות אביך ויפול
 השטר לפני היתומים, וכשיראו בשטר שפלוגי היה חייב לאביהם
 כך וכך, יגבו ממנו את הכל, ולא יאמינו לו שחלק מן החוב לא היה
 אלא תמורת הרווח וכיון שלא היה רווח אינו חייב בזה, ונמצא
 שהוא גרם ליורשיו ליטול ריבית.
 מספרת הגמרא: כיון שרב אשי הזכיר בתוך דבריו, שמא ימות
 אמימר, הוּי 'בְּשִׁנְהָ שְׁוִיצָא' מְלַפְנֵי הַשְּׁלִיט' (קהלת י ה) - היה זה
 כמו ששליט מוציא פקודה בשגגה, שפעמים שאין המשרתים
 מבינים שאין כוונתו לכך, וממהירים לקיים את פקודתו, וְגַם נִפְשִׁיהָ
 דְאִמִּימֶר - ואמימר אכן נפטר.
 ומה שאמר רבא שאין הלכה כבְּחִירֵי נְרִשְׁאִי, כוונתו למנהג שהיו
 נוהגים בני העיר 'נרש', שהיו מלוים לעניים מעות ונטילים את
 שדותיהם במשכון, ואחר כך היו המלוים חוזרים ומחכירים את
 השדות ללוים תמורת כך וכך כורים לשנה, דְּכִתְבֵי הָבִי מִשְׁכָּן לִיה
 פְּלִנְיָא אִיעִיָה לְפִלְגִיא - פלוני (והלוהו) משכן את קרקעו לפלוני
 (והמלוהו), וְהָדַר חֲקָרָה מִיָּגִיה - וחזר וחכר אותה ממנו, ודבר זה
 אסור הוא מפני שיאמרו הרואים אִימַת קָנָאָה דְאִתְּנִיָה נְהִלִּיה -
 מתי קנאו המלוה שהוא חזר ומקנה אותה ללוה, הרי לא קנה את
 השדה כלל, ואם כן נראה שהוא נוטל מן הלוה ריבית קצוצה,
 שהרי אינו טורח בשדה כלל והוא מקבל בכל שנה תמורת חובו
 כך וכך כורין של תבואה שהם ריבית, שהרי אפילו אם השדה
 תלקה ולא תוציא פירות לא יפסיד המלוה מחכירתו כלום.
 וְהִיאִירָא 'ובומנינו] דְּקָא כְּתִיבֵי הָבִי - ששינו בני נרש את מנהגם
 וכותבים בשטר כך, קָנִינָא מִיָּגִיה וְשִׁנְיָא כְּמָה עֲדִינִי - קנה המלוה
 את השדה מן הלוה ושהתה השדה אצלו כמה זמנים [שלש שנים],
 ועבד בה הוא ואכל פירות נכנייתא (שינכה תמורתם דבר קצוב מן
 החוב), וְהָדַר חֲקָרָה - ורק אחר כך חזר הלוה וחכר את השדה מן
 המלוה, ובאופן זה אין נראה ממש כריבית, שכיון ששהתה השדה
 אצל המלוה שלש שנים רואים הכל שהוא קנה אותה והיא כשדה
 שלו, ומה לי אם הוא עובד בה בעצמו או שהוא מחכיר אותה
 ללוה, ולפיכך כְּדִי שְׁלֵא תִנְעוּל דְלַת בְּפִנֵי לִזְוִין שְׁפִיר דְמִי ויש להקל
 בזה, שאין זה נראה כריבית. דוחה הגמרא: וְלֹאֵן מְלִתָא הִיא - אין
 זה כלום, שאפילו אם שהתה השדה אצל המלוה כמה שנים, אם
 הוא חזר ומחכירה ללוה הרי זה נראה כריבית גמורה, שהרי הוא
 בטוח בזה שהוא מקבל יותר ממה שהלוה לו, ואין זה דומה לאם
 עושה ואוכל בעצמו את פירות השדה שבוה פעמים שמוציא
 הוצאות ואין לו פירות, ואסור לעשות כן;

משנה

עיסקא ענינה שנתון אדם לחבירו כדי שיתעסק בו וירוויח
 ממנו, ובעל הממון והמתעסק יחלקו ברווחים. והנה אם תהיה כל
 אחריות הממון על המתעסק [שאפילו יפסיד את הקרן יהיה חייב
 להחזיר לבעל הממון את כל הסכום] נמצא שהיא הלואה גמורה,
 104
 105
 106
 107

שדי בכך דְקָא פְּרִיק לָהּ כְּאִרְבֵּעָה וַיּוּ - שהוא פודה אותה בארבעה
 זוז [שהם סלע], הרי שאין זה נחשב מעילה בהקדש אף על פי
 שהוא משלם מחזיר מועט עבור פירות רבים שהוא אוכל משדה
 ההקדש, והיינו משום שכאשר משלם אדם מראש עבור כל פירות
 השנה, ונכנס לספק אם יהיו לו פירות או שמא לבסוף לא יהיו בה
 פירות כלל, הרי זו מכירה גמורה לפי המחיר שקובעים אף על פי
 שאפשר שהקונה ירויח הרבה, הָכָא נָמִי לֹא שָׁנָא - יש ללמוד מזה
 גם לענין המלוה שמקבל שדה במשכנתא מן הלוה, שאם הוא
 מנכה מן החוב דבר קצוב בעד אכילת הפירות של כל שנה,
 שאפילו אם אינו מנכה אלא סכום מועט אין זה נחשב ריבית, אלא
 הרי הוא כקונה מראש את הפירות במחיר זה.
 וּמֵאֵן דְאָסֵר - וטעמו של מי שאסר ורב כהנא ורב פפא ורב אשי
 לאכול את הפירות אפילו במשכנתא, משום דְאָמַר לָךְ שִׁיש
 להשיב ולדחות את הראיה מפדיון שדה אחוזה, שאמנם בשדה
 אַחוּזָה די בתשלום מועט עבור כל פירות השנה ואין זו מעילה,
 משום שהשדה הִקְדַּשׁ הִיא, וְהִתְקַנָּא אִוקְמִיה אַפְדִּיּוֹן - והתורה
 אמרה שעל ידי פדיון יוצאת השדה מידי הקדש ונעשית חולין,
 ואם כן אף על פי שפודה במחיר מועט כיון שהתורה קבעה את
 הסכום הזה הרי זה נפדה בכך, מה שאין כן הָכָא לענין משכנתא,
 הַלְוָאָה הִיא וּלְפִיכָר יֵשׁ לְאִסוּר מִשּׁוּם דְמִיחּוּי קְרִיבִית.
 אָמַר רַב אִשִּׁי, אָמְרוּ לִי סְבִי דְמִתָּא מְחִסְא - הזקנים של העיר
 מחסית (ועירו של רב אשי), סְבִי מִשְׁכְּנָתָא זְמַנָּה שְׁתָּא - שנה אחת.
 מפרשת הגמרא: לְמֵאֵן נִפְקָא מִיָּגִיה, דְּאִי כְּבַר אָכִיל לָהּ המלוה
 לפחות שְׁתָּא - שנה אחת, מְצִי הִלּוּה מְסַלֵּק לִיה בְּמַעוֹת, וְאִי לֹא -
 אבל אם עדיין לא אכל המלוה אפילו שנה אחת, לֹא מְצִי הִלּוּה
 מְסַלֵּק לִיה - לסלק אותו מן הקרקע על ידי תשלום החוב, ואפילו
 במקום שהמנהג שיש ללוה זכות לסלק את המלוה מן הקרקע.
 וְאָמַר רַב אִשִּׁי, אָמְרוּ לִי סְבִי דְמִתָּא מְחִסְא, מֵאִי מִשְׁכְּנָתָא - מדוע
 נקרא שמא 'משכנתא', לרמז בזה מִשְׁכְּנָתָה נְבִיָה - שהמלוה נחשב
 שכן של השדה. מפרשת הגמרא: לְמֵאֵן נִפְקָא מִיָּגִיה, לְדִירָא דְרַב
 מְצִירָא - שאמרו חכמים (להלן קח). שאדם המוכר שדה, ושכנו
 שיש לו שדה על מיצר [גבול] השדה שהוא רוצה למכור, רוצה
 לקנות את השדה, הרי הוא קודם בקניית השדה לכל אדם, ואף
 אם כבר קנה אחר את השדה הרי הוא מוציא אותה מידו ומחזיר
 לו את המעות ששילם בעדה, משום שנאמר ועשית הישר והטוב,
 ולענין זה נחשב גם המלוה כשכן של השדה, שהוא קודם לכל
 אדם לקנות את השדה מן הלוה, וקודם אף לבעלי הציור.
 אָמַר רַבָּא לִית הַלְבָּתָא - אין הלכה לא כְּמִשְׁרֵי שְׁפִירָא, וְלֹא כְּמִשְׁרֵי
 מְחִזְזָא, וְלֹא כְּחִבְרֵי נְרִשְׁאִי, מפרשת הגמרא: מה שאמרנו שאין
 הלכה כְּמִשְׁרֵי שְׁפִירָא, הכוונה כְּמִשְׁרֵי דְרַב שְׁפָא (לעיל סה): שמכר
 רב פפא שיכר בימי תשרי בהקפה, והיה גובה את התשלום בניסן,
 לפי המחיר היקר שבניסן, וסבר שאין בזה משום ריבית, משום
 שלא עשה כן בשכר המתנת המעות. ואין הלכה כדבריו שאף על
 פי שמיצדו לא היה זה בשכר המתנת המעות, אבל מצד הלוקחים
 מה שהם משלמים ביוקר הוא משום שכר המתנת המעות, והוא
 ריבית.
 ומה שאמר רבא שאין הלכה כְּמִשְׁרֵי מְחִזְזָא, כוונתו לשטרות
 שהיו נהוגות בעיר 'מחזא', שהיו בני מחזא קונים סחורה ונותנים
 אותה לסוחרים ב'עיסקא', והיינו שהסוחרים יתעסקו בסחורה זו
 וימכרו אותה, ויחלקו עם בעלי הסחורה ברווחים, ועיקר הדבר
 מותר הוא, אלא דְּוָקְפִי לִיה לְרוּחָה אַתְּרָא וְכִתְבֵי לִיה בְּשִׁמְרָא -
 שהם היו נוהגים לחשב מראש כמה רווח תהיה להיות מסחורה זו,
 ומוסיפים את סכום חצי הרווח על הקרן שהסוחרים חייבים להם
 תמורת הסחורה, וכותבים את כל הסכום יחד בשטר החוב, ודבר
 זה אסור הוא משום דְמִי יִמַר דְהָדָה דְרוּחָה - מי אמר שאכן יהיה

זנותן לו שפרו בפועל בטל. אי גרס תנא בפועל בטל איכ לא גרסי במתני' בטל פירש בקונטרס בפועל בטל מאותה מלאכה דבטל מניה היינו שאם היה עושה תחלה מלאכה בבדיה ומורח נרבה חאת היא קלה אומרים כמה יניח משכרו לעשות מלאכה זו שזהו יותר ממה שנותנין לעשות כי אין אדם מניח מריח גדול אלא מעט א"ע שכן לא בטורח יותר ולפירושו אתניא מתניתין בר' שמעון דאמר נותן לו שפרו משלם ולא בר' מאיר וקשה לפירוש דאקאמר בגמ' אבל סיפא דנפיש טרחא אימא לא סגי ליה בפועל בטל והשתא וקלא לפי מה שהיא בבדיה נוטל יותר אמאי סיד דלא חסני בפועל בטל גי' דקתני בתוספתא (פ"ד) המושבב את חבירו בחנות למחצית שכן נותן לו שפרו בפועל בטל דברי ר"מ משמע דמתני' אתניא בר' מאיר ולכן נראה לפרש בפועל בטל היינו כיושב ונטל לגמרי והשתא א"ש צריכותא דגמרא ומתניתין אתניא בר' מאיר והא דאקאמר בגמ' רבי מאיר בין מרובה בין מועט היינו כלומר בין היה עוסק במלאכה מרובה בין היה עוסק במלאכה מועטת לעולם נותן לו בפועל בטל ר"ש אומר נותן לו שפרו משלם שאומרים כמה היה רוצה ליטול וליקטל ממלאכה בבדיה שזהו עוסק ועסקו במלאכה קלה כוונ דהיינו טפי מר' מאיר והא דקתני בתוספתא בסיפא בטר מילתיה דרבי מאיר ור' שמעון אומר נותן לו שפרו משלם אבל אינו דומה עושה מלאכה ליושב בטל יושב בחמה ליושב בצל לאו בטל לגמרי אלא מאותה מלאכה התמורה מיהו לעיל בסוף אלו מציות (דף לא: ושם) גבי השבת אבדיה דקתני נוטל שפרו בפועל בטל נראה כפי' הקונטרס מדפריך התם הא לאו בטל הוא משמע דפריך משום דמשמע ליה ברייתא דקתני בפועל בטל שנותנים לו כמו שפירחא פועל לישב וליקטל לגמרי לכן נראה לפרש התם הך דמשני אב"י בפועל בטל מאותה מלאכה דבטל מניה כדפי' בקונטרס וא"ת אם כן הוא נוטל שפרו על השבת אבדיה ובהפוסט (ב"ב דף נו:) אמרין דטעם דשומר אבדיה הוי בשומר חנם משום דבניי רבנא נקאה קא מטי ליה וע"כ לא קאמרי רבנן טעניה בשכר אלא משום דאיכ לכתוב רחמנא טעניה ולא בעי פירקה וי"ל דאין לחוש אם נוטל שפרו בין שעוסק במלאכה אחרת ומפסיד דהא אם היה שם בית דין היה מתנהג ליטול כל מה שמפסיד ועכשיו יצאקא ב"ד לקוח לא יטול כל טרחו ובפרק עד כמה בכורות דף כט: ושם ד"ה כפועל) נמי דקתני נוטל שפרו לדון כפועל בטל ביה"ב כפי' ב"ב שמתבטל ממלאכתו: יכול ליטול שפרו:

אלא אם כן נותן לו שכר עמלו ומזונו. הכא לא שייך למיתני בפועל בטל דאין מתבטל להאבילה ולהשקותה אלא רגע אחד ביום אבל חנוני כל עסקו בכך דתניא בתוספתא (פ"ד) המושבב חנוני בחנות אם היה אומן לא יעסקו באומנותו:

אבל מקבלים עגליו וסחייו. תימה מאי קמ"ל פשיטא כיון דאין מקבל עליו אחריות ואי משום דבעי למיתני ומגדלין אותן עד שיתיו משולשין זה היה יכול להשמיעו ברישא לאחר שנתן שפרו ויש לומר דקמשמע לן דבסתמא אין מקבל עליו שום אחריות ולא הוי עסקא כיון דבתחלה כשקבל עגלים לא שמו אותם אלא לאחר שגדלו ובאין לחלוק השבח אז שמין אותם כמה השביחו ולהכי תנא ברישא שמין ובסיפא מקבלין וכששמין בשעת קבלה כשהם מקבל עליו חצי האחריות כמו בשאר עסקא:

איכא

פרק ליה בארבעה וזו. דהיינו טעם: **הכא נמי לא שניא**. דהא חזוין דדיקא דיוטר לספק ונותן מעות טעם לשנה ספק יהיו בה פירות ספק לא יהיו בה פירות הווי זבני מעיקרא ומפרק דכתי: **התם לאו הלואה**. כפידיון תלמי מילתא ורחמנא אוקמיה אתאי פדיון ואמר דכתי נפרוק: **דלא קצי מסלק ליה**. כל שנתו ואפילו באתרא דמסלקי: **דשבויה גביה**. אין שכן קרוב ממנו ואם קא הלוח למורה אין בבבל מקריה שכן טוב לקנותה כוונ: **פרשא רב פפא**. דאמר לעיל (דף סה:) שכרא לא פסיד ובר ליה הלכתא כוותיה כדאמרן מאי חוית דאולת בתר דידך ויל בתר דידה: **מתוונא**. בני מחוונא: **דוקפי**. ויהא אפוקא. שקונים פרגמטאי בעלי בתים ונותנין להגרים למחצית שפרו ושמין כן וכר שפרו ותינו כוונ ודוקפין מחצית שפרו עם הקרן וכותבין בשטר פלוני חייב לפלוני כך וכך למזן פלוני וכו' **אתו לקמיה**. ואמרי ליה לא תהי רוחא מהימן לזה מינח היכא דאיתיה לדריה: **אם יהא אבקי קיים** לזמן הפרעון שהוא חסיד ומאמינם וכן מות דירושין יגבו הכל: **הכירי**. המקבל שדה מחבירו בעשרה מדין לשנה בין תעשה הרבה בין תעשה מעט: **הכירי נקישא**. שתינו בעלי בתים מלזים מעות לעניים על שדותיהן וחורים וחוכרים אותם להם בכך וכך פרוין לשנה: **איבת קנייה**. מלוח להך שדה דאקנייה נהליה לבעלים בתורת חכירות נמצא נוטל רבית קצוצה שפרי אין טורח בה ואם לא תלקח לא יפסיד מחכירותו כלום: **שתינא כמה עדיני**. ביד המלוה ועשה הוא ואכל גביתא והדר חברה מניה: **שפיר דפי**. כדי שלא תגעול דלת דכיון דשתייה גביה ואכל תלת שנין מהו לי עבר בה איהו ומה לי חכירה: **ולאו מילתא היא**. דאפילו שתייה נמי אסור דרבית גמורה היא שאין כאן ספק בעושה ואוכל שפעמים שמוציא אינו נוטל: **מתני'** אין מושיבין חנוני למחצית שפרו. לא יאמר בעל הבית לחנוני חרי פירות נמכרין בשוק ארבע סאים בטלע ואותה מוכרין בחנות פרוטה פרוטה ומשתכר סאה הילך פירות ושב ומכור תמיד והריחון תחלוק וטעמא דמילתא משום דאמרין לקמן (דף קד:) הך עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון סתם המקבל פרגמטאי למחצית שפרו מקבל עליו אחריות חצי הקרן באונסין וולא הלכה היא פלגא כיון דמיחייב באונסין מלוה הוא אצלו שפרי שומא היא אצלו במעות כשער השוק ודינו ליטול חצי שפרו נמצא מתעסק בחציו של בעל הבית שהוא פקדון אצלו בשכר המתנת מעות המלוה לפרק אסור: **אלא אם כן נותן לו שכר עמלו**. בחציה אין מושיבין תרגולין לטחנה. לשום ביצים בדמים לבעל התרגולות להושיבה עליהם לגדל אפרוחים למחצית שפרו מה שיהיו האפרוחים שרון יותר על דמי הביצים דהואיל וזה מקבל עליו אחריות חצי דמי הביצים אם יתקלקלו או אם ימותו והווי ליה פלגא מלוה שפרי ישומין עליו בדמים מעשיו דמיהן עליו במלוה ונמצא זה מגדל את חציו השני בשכר המתנת מעותיה: **ומזונו**. מוחן שהוא מוציא באפרוחים: **ואין שמין עגלים ופתיחים לטחנה**. עכשיו הן שרון כך וכך בקלם עליו לגדלם שנתים למחצית שפרו ולמחצית הפסד אם ימותו: **אבל מקבלים עגלים ופתיחים**. קטנים כלא שומא שאם ימותו לא ישלם כלום ואם יתיו לחלקו ביניהם: **לכשיתיו משולשים**. לכשיעמוד על שליש גדלתן שליש שור ושלש סוס אז יחלקו: **וחמור**. מגדלה עד שתהא טוענת משאו כך היה מתקנה לגדלם קודם לחלוקה: **גמ'** ה"ג תנא בפועל בטל. ובמתניתין לא גרסין בטל: **כפועל בטל**. משמע כמה אדם רוצה ליטול ולישב בטל: **מאי כפועל בטל**. הלא אין יושב ונטל שפרי טורח להוליק ולהקבא פירות לתנוה ולמכור ולקבל מעות ולמדיד הפירות:

איכא ביצים מוזרות. דשרו באכילה כדאמרין באלו טריפות (חולין דף סד) ביצים מוזרות נפש היפה האכלם וליכא למימר לא מקא ביצים מוזרות לך לביתו ירקן דביצים מוזרות שכחי טובא הלכך אפילו כי לא מצא שרי: **מקום** שרגילין להעלות שוכר בתך למעות לבהמה מעלין בו רשביג אומר בו. כך כתוב בחוספתא (פיה עיש) וכן גרס בקונטרס

אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל
מינה וצריכא דאי תנא חנוני חנוני הוא דסני ליה
כפועל בטל משום דלא נפיש מרחיה אבל מעות
ליקח בהן פירות דנפיש מרחיה אימא לא סני ליה
כפועל בטל ואי תנא מעות ליקח בהן פירות הוה
אמינא התם הוא דבעי כפועל בטל משום דנפיש
מרחיה אבל חנוני דלא נפיש מרחיה אימא סני ליה
במישהו בעלמא דאפילו לא טבל עמו אלא בציר
ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו צריכא:
(כמה עיני ותרנגולין מעלין סימן) תנו רבנן כמה
הוא שכרו בין מרובה ובין מועט דברי ר' מאיר
רבי יהודה אומר אפילו לא טבל עמו אלא בציר
ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו ר'
שמעון בן יוחאי אומר נותן לו שכרו משלם תנו
רבנן אין שמין לא את העצים ולא את הרחלים
ולא כל דבר שאינו עושה ואוכל למחצה ר' יוסי
ברבי יהודה אומר שמין את העצים מפני שהולכות
ואת הרחלים מפני שהזוזות ושומפות ומוזרות ואת
התרנגולת מפני שהיא עושה ואוכלת ותנא קמא
גזיה וחלב לא ספק לשכר עמלו ומוזנו בגזיה וחלב
בזלי עלמא לא פליגי כי פליגי בנסיובי ותותרי
תנא קמא סבר לה בר' שמעון בן יוחאי דאמר נותן
לו שכרו משלם ר' יוסי ברבי יהודה סבר לה
באבוב דאמר אפילו לא טבל עמו אלא בציר ולא
אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו תנו רבנן
משפרת אשה לחברתה תרנגולת בשני אפרוחין
אשה שאמרה לחברתה תרנגולת שלי וביצים שליכי
ואני ואת נחלוק באפרוחין רבי יהודה מתיר רבי
שמעון אוסר ורבי יהודה לא בעי שכר עמלו ומוזנו
איכא ביצים מוזרות תנו רבנן מקום שנהגו להעלות
שכר בתף למעות לבהמה מעלין ואין משגין ממהנהג
המדינה רבן שמעון בן גמליאל אומר שמין עגל עם
אמו וסוּח עם אמו ואפילו במקום שנהגו להעלות
שכר בתף למעות ורשב"ג לא בעי שכר עמלו
ומוזנו איכא גללים ואיך גללים אפקורי מפקיר
לחו: אמר רב נחמן הלכה כרבי יהודה והלכה כרבי
יוסי ברבי יהודה והלכה כרבן שמעון בן גמליאל
בני רב עיליש נפק עליהו ההוא שטרך דהוה
כתוב ביה פלגא באגרי פלגא בהפסד אמר רבא רב
עיליש גברא רבה הוא ואיפסרא לאיגשי לא הו
ספי כוה נפשך אי פלגא באגרי תרי תילתי בהפסד

אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל
מינה וצריכא דאי תנא חנוני חנוני הוא דסני ליה
כפועל בטל משום דלא נפיש מרחיה אבל מעות
ליקח בהן פירות דנפיש מרחיה אימא לא סני ליה
כפועל בטל ואי תנא מעות ליקח בהן פירות הוה
אמינא התם הוא דבעי כפועל בטל משום דנפיש
מרחיה אבל חנוני דלא נפיש מרחיה אימא סני ליה
במישהו בעלמא דאפילו לא טבל עמו אלא בציר
ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו צריכא:
(כמה עיני ותרנגולין מעלין סימן) תנו רבנן כמה
הוא שכרו בין מרובה ובין מועט דברי ר' מאיר
רבי יהודה אומר אפילו לא טבל עמו אלא בציר
ולא אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו ר'
שמעון בן יוחאי אומר נותן לו שכרו משלם תנו
רבנן אין שמין לא את העצים ולא את הרחלים
ולא כל דבר שאינו עושה ואוכל למחצה ר' יוסי
ברבי יהודה אומר שמין את העצים מפני שהולכות
ואת הרחלים מפני שהזוזות ושומפות ומוזרות ואת
התרנגולת מפני שהיא עושה ואוכלת ותנא קמא
גזיה וחלב לא ספק לשכר עמלו ומוזנו בגזיה וחלב
בזלי עלמא לא פליגי כי פליגי בנסיובי ותותרי
תנא קמא סבר לה בר' שמעון בן יוחאי דאמר נותן
לו שכרו משלם ר' יוסי ברבי יהודה סבר לה
באבוב דאמר אפילו לא טבל עמו אלא בציר ולא
אכל עמו אלא גרוגרת אחת זהו שכרו תנו רבנן
משפרת אשה לחברתה תרנגולת בשני אפרוחין
אשה שאמרה לחברתה תרנגולת שלי וביצים שליכי
ואני ואת נחלוק באפרוחין רבי יהודה מתיר רבי
שמעון אוסר ורבי יהודה לא בעי שכר עמלו ומוזנו
איכא ביצים מוזרות תנו רבנן מקום שנהגו להעלות
שכר בתף למעות לבהמה מעלין ואין משגין ממהנהג
המדינה רבן שמעון בן גמליאל אומר שמין עגל עם
אמו וסוּח עם אמו ואפילו במקום שנהגו להעלות
שכר בתף למעות ורשב"ג לא בעי שכר עמלו
ומוזנו איכא גללים ואיך גללים אפקורי מפקיר
לחו: אמר רב נחמן הלכה כרבי יהודה והלכה כרבי
יוסי ברבי יהודה והלכה כרבן שמעון בן גמליאל
בני רב עיליש נפק עליהו ההוא שטרך דהוה
כתוב ביה פלגא באגרי פלגא בהפסד אמר רבא רב
עיליש גברא רבה הוא ואיפסרא לאיגשי לא הו
ספי כוה נפשך אי פלגא באגרי תרי תילתי בהפסד

אלא

א

מתרצת הגמרא: אָמַר אַבְי, אין כוונת הברייתא שיתן לו שכר
 כפועל בטל לגמרי, ובודאי צריך לתת לו לפי מלאכתו, אלא שאם
 יהיה רגיל לעסוק במלאכה כבידה (כגון נגר או נפח) והיה שכרו
 מרובה, אינו צריך לתת לו כמו שהיה מקבל במלאכתו, אלא
 כפועל בטל של אותה מלאכה דקבל מינה - כפי שנגר או נפח רוצה
 ליטול כדי שיוכל להיבטל ממלאכתו הכבידה ולעסוק במלאכה
 קלה יותר כמו חנוני, וסכום זה צריך הנותן לשלם למתעסק.
 מפרשת הגמרא: וצריך אף - התנא הוצרך לשנות שני אופני
 עיסקא, בנתינת פירות לחנווני ובנתינת מעות לקנות פירות, דאי
 תנא תנוני - שאם היה שונה רק את האופן הראשון, בנותן פירות
 לחנווני, הייתי סבור שדווקא תנוני הוא דסני ליה - שדי לו בשכר
 כפועל בטל ואינו צריך לתת לו את כל השכר שהוא רגיל לקבל
 במלאכתו הכבידה, משום דלא נפיש פרחיה - שאין טירחתו
 מרובה שהרי הוא מקבל את הפירות לידו ואינו צריך אלא
 למכרם, אכל הואפני השני שנותן לחבירו מעות ליקח בהן פירות
 ולחזור ולמכרם, כיון דנפיש פרחיה - שטיחתו מרובה, אימא
 ויש לומר] שלא סני ליה - שלא די לו בשכר מועט כפועל בטל
 וצריך לתת לו שכר מרובה כמו שהיה רגיל ליטול במלאכתו
 הכבידה. ואי תנא רק את האופן שנותן לחבירו מעות ליקח בהן
 פירות, הנה אימא שדווקא הנה הוא דקני בעל הממון לתת
 למתעסק שכר חשוב דהיינו לכל הפחות כפועל בטל, משום
 דנפיש פרחיה - שטיחתו מרובה לקנות ולחזור ולמכור, ואם
 יתן לו שכר חשוב הרי זה נראה כריבית שהוא מתעסק בחלקו של
 בעל הממון בשכר ההלוואה, אכל תנוני שקיבל פירות כדי למכרם,
 כיון דלא נפיש פרחיה - שאין טירחתו של החנווני מרובה, אימא
 שסני ליה ודי לו בשכר מועט שהוא משהו בעלמא, דאפילו אם
 לא מבל עמו אלא בציר והחנוני טבל את פתו בציר של בעל
 הבית, ולא אכל עמו אלא גרונרת ואתננה יבשהו אחת, והו שפרו,
 ובהו די שלא יראה שהוא מתעסק בחלקו בשכר ההלוואה, צריך
 - לכך הוצרכה המשנה לנקוט את שני האופנים, ללמדנו שפירות
 בחנווני שטיחתו מועטת ובין במי שקיבל מעות לקנות פירות
 שטיחתו מרובה, צריך לתת לו שכר כפועל בטל, ואין די בפחות,
 ואף אין צריך יותר:
 (הגמרא נותנת סימן לארבעת מחלוקות התנאים בענין שכר
 המתעסק בעיסקא, המבוארים בברייתות לפנינו, כשה עיי
 ותרנגולין מעלין. סימן.)
 תנו רבנן, כשה הוא שפרו - כמה צריך בעל הממון לתת למתעסק
 בשכר התעסקותו בחצי הפיקדון. מפרשת הברייתא: אין הגבלה
 בשיעור השכר, אלא בין שהוא מרובה ובין שהוא מועט, מותר
 ואין כאן חשש ריבית, ובלבד שיפסוק עמו מתחילה סכום זה לשם
 שכר, שכיון שקיבל עליו שזה יהיה שכרו הרי הוא מתעסק בגין
 השכר הזה ולא בשכר ההלוואה, דבר רבי מאיר. רבי יהודה מיקל
 ואומר שאפילו אם לא פסק עמו שכר כלל אלא שלבסוף נתן לו
 דבר מועט, ואפילו אם לא מבל עמו אלא בציר וישטבל החנוני
 את פתו בציר של בעל הבית ולא אכל עמו אלא גרונרת אחת,
 אנו אומרים שזהו שפרו תמורת מה שמתעסק בחצי של הפיקדון,
 ואין התעסקותו בשכר ההלוואה, ואינו נראה כריבית. רבי שמעון
 בן יוחאי מחמיר ואומר שאין די בשכר מועט ואפילו אם פסק בן
 מתחילה, אלא נותן לו כל שפרו משלם כפועל בטל, והיינו כפי
 שהיה פועל כמוהו רוצה לקבל כדי להיבטל מהמלאכה שהיה
 רגיל בה ולעסוק במלאכה קלה זו, וכדעת המשנה והברייתא
 לעיל.
 תנו רבנן, אין שמיין - אין נותנים בשומא לרועה כדי שיגדלם, לא
 את הקעים ולא את הרחלים ונקבות הכבשים, ולא כל דבר שאינו
 עושה מלאכה והוא אוכל, על מנת שיחלקו ברווחים ובהפסדים

למקצה, אלא אם כן הוא נותן לו שכר עמלו ומזונו, וכפי ששינונו
 במשנה, אבל בדבר שעושה ואוכל כגון פרה החורשת וחמור
 הטוענת משא, מותר לשום אף אם אינו נותן שכר עמלו ומזונו,
 מפני שהפעולה שעושים היא שכר עמלו ומזונו. רבי יוסי ברבי
 יהודה אומר שמיין אף את הקעים - אף על פי שהעזים אינן עושות
 מלאכה, מותר למסור אותן לרועה בשומא בלא לשלם שכר
 עמלו ומזונו. מפני שהולכות - מפני שהן נותנות חלב, והחלב
 שמקבל הרועה הוא שכר עמלו ומזונו. וכן מותר למסור את
 הרחלים, מפני שגוזזות ושוזפות ומוזזות - שהרועה נוטל את
 הצמר בשעת הגיזה, וכן מה שיוצא מהם כשעוברות בנהר והמים
 שוטפים מן הצמר, וכן מה שנמרט מהם כשעוברות בין הקוצים,
 והוא שכר עמלו ומזונו. וכן מותר למסור את התרנגולות, מפני
 שהיא עושה - מטילה ביצים ואוכלת, וביצים אלו הם שכר עמלו
 ומזונו.
 תממה הגמרא: וכי לדעת תנא קמא גיזה וחלב לא ספק ויאנים
 מספיקים לשכר עמלו ומזונו, והרי שכר מרובה הוא, ומדוע הוא
 חולק על רבי יוסי ברבי יהודה. מתרצת הגמרא: בגיזה וחלב - אם
 אכן היה בעל הבהמה מסכים שהרועה יטול את כל הגיזה והחלב
 לעצמו, כולי עלמא לא פליגי - הכל מודים שאין צריך לתת לו
 שכר עמלו ומזונו שבודאי די בשכר זה, כי פליגי באופן שאין
 הרועה נוטל לעצמו אלא נפויי ומי פסולת החלב] ותותר
 והצמר הנושר מאליו על ידי שטיפה ומריטה, ובעיקר הגיזה
 והחלב חולקים הרועה ובעל הבהמות בשוה. ותנא שאמר
 שצריך לתת לו שכר עמלו ומזונו, טעמו משום שכר לה ברבי
 שמעון בן יוחי, דאמר בברייתא הקודמת בנותן עיסקא לחבירו,
 שנותן לו שכרו משלם, ואף כאן אין די בשכר מועט כזה, אלא
 צריך לתת את כל עמלו ומזונו. ורבי יוסי ברבי יהודה שאמר
 שאינו צריך לתת לו שכר עמלו ומזונו, אלא די לו בנסיובי
 ותותי פרו לה פאכה - כאביו רבי יהודה דאמר בברייתא
 הקודמת שאפילו על ידי שוכרו מועט כל כך שלא מבל עמו אלא
 בציר, ולא אכל עמו אלא גרונרת אחת, אנו אומרים שזהו שפרו
 על מה שמתעסק בחצי של הפיקדון, ואין זה בשכר ההלוואה, ואם
 כן הוא הדין כאן שדי בשכר מועט כמי פסולת החלב מן העזים
 והצמר שנמרט ונשטף מן הרחלים.
 תנו רבנן, משפכת אשה לחכרתה תרנגולת בשני אפרוחין - אשה
 שיש לה תרנגולת, מותרת לומר לחברתה שיש לה ביצים, תני לי
 ביצים ואושיב את התרנגולת עליהם ואטרח בגידול האפרוחים,
 ואטול שני אפרוחים לשנה בשכרי, שהרי אין כאן הלוואה אלא
 שכירות, שהיא משכירה לה את התרנגולת עבור אפרוחיה, ואין
 אחריות הביצים על בעלת התרנגולת כלל, ואין בזה חשש ריבית.
 אבל אשה שאמרה לחכרתה, בואי נשתתף בתרנגולת שלי וביצים
 שליבי ושלך, שאת תתני את הביצים, והתרנגולת שלי תשב
 עליהם ואני אגדל את האפרוחים, ואני נאתי נחלק באפרוחין,
 שחצי מהם יהיו שלי וחצי שלך, שכיון שאמרו לשון חלוקה, אם
 כן אחריות חצי מהביצים עליה ובעלת הביצים חצי, והרי זה כעיסקא
 האפרוחים תפסיד היא חצי ובעלת הביצים חצי, והרי זה כעיסקא
 שחציה הלוואה וחציה פיקדון, רבי יהודה מתיר לעשות כן, ואינו
 חושש לומר שבעלת התרנגולת טורחת בחצי של הפקדון בשכר
 ההלוואה. ורבי שמעון אומר כמו בכל עיסקא, אלא אם כן נתן
 בעלת הביצים לבעלת התרנגולת שכר עמלה ומזונה.
 מקשה הגמרא: מה טעמו של רבי יהודה, וכי רבי יהודה סובר שלא
 פני - שאין צריך לתת למתעסק שכר עמלו ומזונו כדי שלא יראנו
 כריבית. מתרצת הגמרא: אימא פיצים מוודות - הביצים שאינן
 מזכר ואינן ראיות להוציא אפרוח, יהיו כולן לבעלת התרנגולת.
 ולפיכך סובר רבי יהודה שדי בכך במקום שכר עמלה ומזונה,

56 שיקבל מותר שלישי, או שיתנה עמו שיתן לו את ראש העגל.
 57 אִיבְעִיתִי אִימָא, אמנם כוונת רב במה שאמר ריש עגלא לפטומא,
 58 הוא לאופן שאמר לו מותר שלישי בשכרך, וסובר שצריך לקצוץ
 59 עמו גם שיתן לו את ראש העגל, וכי קאמר רב מותר שלישי בשכרך
 60 מותר, ומשמע שדי בכך ואף אם אין מותר שלישי לא יתן לו כלום,
 61 היינו כגון דאית ליה בהמה לדידיה - שיש לרועה גם בהמות של
 62 עצמו, שצריך לטרוח עבורם בשאופן זה אין נוספת לו טירחה
 63 עבור בהמה אחת של בעל הבית, דאמרי אינשי - שכן דרך אנשים
 64 לומר, גביל לתורא, גביל לתורי - אותה טירחה שיש לך כשאתה
 65 מגבל את הסובין והשעורים למאכל שור אחד, יש לך גם כשאתה
 66 מגבל למאכל שני שוורים, ונמצא שאין לו טירחה עבור בעל
 67 הבהמה, ואין כאן חשש ריבית. אבל אם אינו עוסק אלא בבהמות
 68 של העיסקא, צריך לקצוץ שיתן לו ראש עגל או כל שכן עמלו
 69 ומוזנו, ואינו יכול לומר לו מותר שלישי בשכרך.
 70 רבי אלעזר מהגריגא וזין - קנה בהמה, ויהיב ליה לאריסיה מפמים
 71 ליה - ונתן את הבהמה לאריסו כדי שיפטם אותה ואחר כך יחלקו
 72 במה שהשביחה, וכשהגיעה שעת החלוקה, יהיב ליה רישא פאגריה
 73 - נתן רבי אלעזר לאריס את כל הראש בשכר טירחתו, ולבד מזה
 74 יהיב פלגא רווחא - נתן לו מחצית מן הרווחים. אמר ליה דביתיהו
 75 - אמרה לו אשתו של האריס לאריס, אם כשכל הבהמה היתה
 76 משלו ואתה לא הוצרכת אלא לפטמה, נתן לך את כל הראש לבד
 77 מן הרווחים, מסתבר שאי שיתפתה בהיה - אם תתן חצי מן
 78 המעות ותתיה שותף עמו בבהמה. יהיב לך נמי אלתא - יתן לך
 79 בשעת החלוקה לבד מן הראש גם את כל האליה. שמע האריס
 80 לעצת אשתו ואול וזין בהיה - קנה בהמה בשותפות עם רבי
 81 אלעזר, והתעסק בה לפטמה. אך כשהגיעה שעת החלוקה, פליג
 82 ליה מאלתא - חלק רבי אלעזר את האליה ולא נתן לו אלא חצי
 83 מן האליה, ואמר ליה רבי אלעזר לאריס, תא נפליה לרישא - בוא
 84 ונחלק גם את הראש. אמר ליה האריס לרבי אלעזר, השתא
 85 במיעקרא נמי לא - וכי עתה שאני שותף עמך ולא רק פטם, לא
 86 אקבל אף את כל הראש שהייתי מקבל בתחילה כשלא הייתי
 87 שותף. אמר ליה רבי אלעזר, עד האידנא - עד עתה שזוין דידי הווי
 88 - שהיו כל המעות משלי, ואתה קיבלת אחריות על חצי מהבהמה,
 89 נמצא שהייתה זו הלוואה, ואם כן אי לא הוה יהיבא לך טפי פורתא
 90 - אם לא הייתי נותן לך מעט יותר מחלקך בשכר טירחתך, היה זה
 91 מיתוי - נראה פרבית, מפני שנראה שאתה טורח בחלקי משום
 92 ההלוואה שנתתי לך, ולפיכך נתתי לך את כל הראש בשכר
 93 טירחתך, אבל השתא שותפי אגן - שותפים אנוהו ואין כאן הלוואה
 94 כלל, אם כן אין כאן חשש ריבית. מאי קאמרית - מה תאמר, מרתא
 95 טפי פורתא - הרי טרחתו יותר ממך בהכנסת הבהמה והוצאתה,
 96 ואם כן עליך לתת לי שכר טירחה. הרי אמרי אינשי ודרך אנשים
 97 לומר, שפתם ארסא למדי ארעא קמשעבד נפשיה לאתויי ליה רעיא
 98 - סתם אריס משעבד את עצמו לבעל השדה ויש עליו לטרוח
 99 עבורו במציאת מרעה לבהמותיו, ואין בעל השדה צריך לשלם לו
 100 על כך שכר טירחה, ואם כן אף אני איני צריך לשלם לך שכר
 101 טירחה כיון שאתה האריס שלי.
 102 תנו רבנן, השם בהמה לחבירו שיטפל בה ויגדלה ויחלקו ברווחים,
 103 עד מתי חייב המקבל לטפל בה ואינו יכול להחזירה ולחלוק
 104 ברווחים, סוככוס אומר, פאתנות וזמורות נקבות צריך לטפל
 105 שמונה עשר חרש, ובגדרות וצאן צריך לטפל עשרים וארבעה
 106 חרש. ואם בא המגדל לחלוק את השבח בתוך זמנו, חבוי - בעל
 107 הבהמה מעבב עליו, שאינו רוצה לחלוק עד סוף הזמן. אבל אינו
 108 דומה מיפולת של שנה זו - הראשונה, למיפולת של שנה אחרת -
 109 השניה, שבשנה השניה יש הוצאות רבות יותר, מפני שהבהמה
 110 זקוקה למוזנו רבים יותר.

1 אי פלגא בהפסד - ואם ירצה שיחלקו בהפסדים שזה בשוה, נמצא
 2 שחצי מהסכום הוא הלוואה, ואז יקבל המתעסק תרי תילתי פאגרי
 3 - שני שלישי מן השכר, נמצא שהוא מקבל חלק מרווחי הפיקדון
 4 בשכר טירחתו, ואין כאן חשש ריבית.
 5 אמר רב כהנא, אמרייתא לשמעיתא - אמרתי את שמועה זו ושאמר
 6 רבא שאין לפרש את לשון השטר כפשוטו משום שיש בזה איסור
 7 ריביתו קמיה דרב וזבי מנהרדעא, ואמר לי, מנין לרבא להוציא את
 8 לשון השטר ממשמעותו, דלמא - שמה כוונת השטר כפשוטו
 9 שיחלקו ויטול כל אחד מחצה בין ברווח ובין בהפסד, ומכל מקום
 10 אין כאן איסור ריבית משום שרב עיליש מובל עמו בציר הנה - טבל
 11 את פיתו בציר של בעל הממון, ובה כבר קיבל את שכר טירחתו,
 12 וכדעת רבי יהודה, ואף שלדעת רבי שמעון אין די בשכר זה, הרי
 13 אמר רב נחמן שהלכה פרבי יהודה, ואם כן אפשר שרב עיליש נהג
 14 כך.
 15 ממשך רב כהנא: (אמר) [אמרי] ליה - אמרתי לו לרב זביד, מה
 16 שאמר רב נחמן הלכה כרבי יהודה, לאו הלכתא איתמר - לא
 17 היתה כוונתו שהלכה כמותו, אלא שמה איתמר - כוונת רב נחמן
 18 לומר שרבי יהודה ורבי יוסי ברבי יהודה ורבן שמעון בן גמליאל,
 19 כולם בשיטה אחת הם עומדים, שמקילים בשכר המתעסק
 20 בעיסקא שדי בדבר מועט. אבל להלכה צריך שיתן לו שכר חשוב
 21 כדעת רבי שמעון וכמבואר במשנה. ואם כן מוכרחים לפרש את
 22 השטר כדברי רבא.
 23 מוכיחה הגמרא כדברי רב כהנא: הכי נמי מסתברא שלא היתה
 24 כוונת רב נחמן לפסוק הלכה, אלא להעמיד את דברי שלשת
 25 התנאים בשיטה אחת, דאי לא תימא הכי אלא שכונתו לפסוק
 26 הלכה, למה ליה למיחשב - למה היה לו למנות את שמות שלשת
 27 התנאים ולמימר הלכה כרבי יהודה והלכה כרבי יוסי ברבי יהודה
 28 וכו', למה לו לומר רק שהלכה פרבי יהודה, וממילא נדע
 29 שהלכה גם כרבי יוסי ברבי יהודה ורבן שמעון בן גמליאל, דהרי
 30 רבי יהודה מיקל מפולחו - יותר מכולם. אלא ודאי לא התכוון רב
 31 נחמן לפסוק הלכה, אלא לומר שכל אלו בשיטה אחת הם.
 32 אמר רב, המוסר עגל לרועה בשומא על מנת שיחלקו בשוה בין
 33 בשכר ובין בהפסד, ואמר בעל הבהמה לרועה, מותר שלישי - מה
 34 שתשיבך הבהמה יותר משליש ממה ששוד עתה, יהיה שלך
 35 בשכר - בשכר הטיחה שלך בחלק של הפיקדון, וכל השאר
 36 נחלק בשוה, הרי זה מותר. שאפילו אם לבסוף לא תשיבך הבהמה
 37 יותר משליש, אין כאן חשש ריבית, שלא טרח הרועה על חלק
 38 הפיקדון בשכר ההלוואה, אלא כדי לקבל את יתרה זו אם תהיה
 39 ושמא חלק על רב ואמר שאין די בכך כדי שלא יהיה בזה חשש
 40 ריבית, שהרי אם לא מצא מותר שלישי - לא השביחה הבהמה
 41 אלא רק שלישי או פחות, וכי ילך הרועה לביתו וירן ולא יקבל שום
 42 שכר על טירחתו, אם כן נמצא שטרח בשכר ההלוואה. אלא אמר
 43 שמואל, קוצין לוי דינר בשכרו חרן ממחצית הרווחים, ונמצא שלא
 44 טרח חיינו ואין כאן חשש ריבית.
 45 מקשה הגמרא: וכי סבר רב שאין קוצצין - אין צריך לקצוץ לו
 46 דינר, ודי בכך שאמר לו מותר שלישי בשכרך. והאמר רב, ריש
 47 עגלא לפטומא - הנותן עגל לרועה על מנת שיגדלנו ויפטמו,
 48 ויחלקו שניהם בשבח, צריך לתת לרועה את כל הראש תמורת
 49 שכר עמלו ומוזנו מלבד מה שחולק עמו בשאר הבהמה, מאי לאו
 50 - האם אין כוונת רב באופן דאמר ליה מותר שלישי בשכרך, שאם
 51 לא השביחה הבהמה יותר משליש, צריך לתת לו את ראש העגל,
 52 הרי שאף רב מודה שאין די בהסכם של מותר שלישי בשכרך, אלא
 53 צריך לתת לו דבר קצוב כדעת שמואל. מותרת הגמרא: לא,
 54 כוונת רב דאמר ליה אי מותר שלישי, אי ריש עגלא לפטומא - שיש
 55 שני אופני היתר למסור בהמה לרועה בשומא, או שיתנה עמו

בבא מציעא. פרק חמישי - איזהו נשך - דף סט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רלג

רש"י

1 **אי פלגא בהפסד.** כלומר פלגא בהפסד דכתב בשקרא הכי קאמר דאם ירצה רב עיליש
2 יטול תרי תילתי באגרי ויקבל עליו חצי ההפסד דאיכא שכר עמלו במאי דשקיל טפי
3 באגרא ממה שמגיע לחלק פלגא דמלתא: שיטה איתמר. הכי אמר רב נחמן ר' יהודה ורבי
4 יוסי בנו ורבן שמעון כולן בשיטה אחת אמרו דבריהם: מותר שליש בשקרא. השם עגל
5 למחצה בשכר ובהפסד ואמר לו מה שביאי יותר

אי פלגא בהפסד תרי תילתי באגרי אמר רב פהא

7 **אמריהא לשמעתיא קמיה דרב זבד מנהרדעא ואמר**
8 **לי דלמא רב עיליש טובל עמו בצירי הוה ואמר**
9 **רב נחמן הלכה כר' יהודה אמר ליה לאו הלכתא**

10 **איתמר אלא שיטה איתמר הכי נמי כסתברא דאי**
11 **לא תימא הכי למה ליה למיחשב ולמומר הלכה**
12 **הלכה לימא הלכה כר' יהודה דמיקל מכולהו אמר**
13 **רב מותר שליש בשקרא הרי זה מותר ושמואל**

14 **אמר לא מצא מותר שליש לך לביתו ריקן אלא**
15 **אמר שמואל קוצין לו דינר וסבר רב אין קוצין**
16 **לו דינר והאמר רב ריש עגלא לפטומא מאי לאו**

17 **דאמר ליה מותר שליש בשקרא לא דקאמר ליה**
18 **אי מותר שליש אי ריש עגלא לפטומא איפיעית**
19 **אימא כי קאמר רב מותר שליש בשקרא מותר כגון**
20 **דאית ליה בהמה לדידיה דאמרי איגשי גביל לתורא**

21 **גביל לתורי ר' אלעזר מהירוניא וזון בהמה ויהיב**
22 **ליה לארסיה מפפיים ליה ויהיב ליה רישא באגריה**
23 **ויהיב פלגא רווחא אמרה ליה דביתיהו אי משתתפת**
24 **בהדיה יהיב לך נמי אלתא אזל וזון בהדיה פליג**

25 **ליה מאלתא א"ל תא נפליה לרשא א"ל השתא**
26 **כמעיקרא נמי לא א"ל עד האדנא וזון דידי הוה**
27 **אי לא הוה יהיבנא לך טפי פורתא מיתיו פרבית**
28 **השתא שותפי אנן מאי קאמרת טרחנא טפי פורתא**

29 **האמרי איגשי סתם ארסא למרי ארעא קמשעבד**
30 **נפשיה לאתווי ליה רעיא תנו רבנן והשם בהמה**
31 **לחבירו עד מתי חייב לטפל בה סומכוס אומר באתנות שמונה עשר חדש בגזרות**

32 **כ"ד חדש ואם בא לחלוק בתוך זמנו חברו מעכב עליו אבל אינו דומה טיפולה של**
33 **שנה זו לטיפולה של שנה אחרת (אבל מאי קאמר) אלא לפי שאינו דומה טיפולה של**
34 **שנה זו לטיפולה של שנה אחרת תנאי אידך השם בהמה לחבירו עד מתי חייב לטפל**

35 **בגזרות ברקה ל' יום ובגסה ג' יום רבי יוסי אומר ברקה ג' חדשים מפני שטיפולה**
36 **מרוכה מאי טיפולה מרוכה מפני ששיניה דקות מפאן ואילף נוטל מחצה שלו וחצי**
37 **מחצה בשל חבירו רב מנשיא בר גדא שקל מחצה שלו וחצי מחצה בשל חבירו אתא**

38 **לקמיה דאפי' א"ל מאן פלג לך ועוד מקום שנהגו לגדל הוא ותנן מקום שנהגו לגדל**
39 **וגדלו הנהו תרי כותאי דעבוד עסקא בהדי הדדי אויל חד מנייהו פליג וזון בלא דעתיה**
40 **דחבריה אתו לקמיה דרב פפא א"ל מאי נפקא מינה הכי אמר רב נחמן וזון קמאן**

41 **דפליגי דמו לשנה וזון חמרא בהדי הדדי קם אידך פליג ליה בלא דעתיה דחבריה אתו**
42 **לקמיה דרב פפא א"ל מאן פלג לך א"ל קא חיוניא דבית דידי קא אתי מר א"ר פפא**

43 **כח"ג**

תוספות

1 **אלא** שיטה איתמר. אומר ר' דמכ"מ הלכה כרשב"ג דקא אמרינן (גיטין דף ע"ה) כל מקום
2 ששנה רשבי"ג במשנתנו הלכה כמותו ואין נראה דקא רב ושמואל כעו או לקצוץ
3 דינר או ריש עגלא לפטומא ר' שמעון בן גמליאל לא בעי אלא גללים וליקא למומר
4 דהיינו דקא בעגל עם אמו דלא נפיש טירחא דקא ר' יוסי בר' יהודה אמר לעיל (דף סח)

5 אפילו בבחנות גדולות דסגי בנסיובי ותורת
6 דסבר לה באברה וגם רבינו חננאל פירש דכל כי
7 האי גזא שצאמר שיטה לית הלכתא כחד
8 מנייהו אלא כרבי שמעון דאמר (סם) נותן לו
9 שכרו משלם.

10 **אמר** רב מותר שליש בשקרא מותר. וא"ת והא
11 יצא אחר ברבית הוא דשקא לא יקרא

12 מותר שליש ורב לית ליה דר' יהודה דשרי צד
13 אחר ברבית דאמר לעיל (דף סג) עושין אגנה
14 בפירות ואין עושין אגנה בדמים ומשמע לעיל
15 דהיינו דלא כרבי יהודה ועוד דאפילו לרבי

16 יהודה לא שרי כבי האי גזא אלא כשיש ביד
17 לזה או מלוח לעשות צד אחר שלא יתהו רבית
18 ויש לומר דהכא אקילו רבנן משום דשכיחי
19 טובא שיהא מותר שליש: **דאמרי** איגשי גביל
20 לתורא גביל לתורי.

21 וא"ת מהאי טעמא שלתרי
22 אפילו לית ליה בהמה לדידיה דקא צריך לטרוח
23 לעצמו משום פלגא דמלוח וי"ל דלא דמי דאי לית
24 ליה בהמה לדידיה אין צריך לטרוח בהמה של
25 שותפות בכל יום אלא כל אחר יתור ביומו:

26 **אי** משתתפת בהדיה ויהיב לך נמי אלתא. מימא
27 למה היא סברה בן דקא כי משתתפת בהדיה
28 נמי ויטול כל הראש ורי הוא כבתחלה דמתחלה
29 שנהיה טורח בכל הבחמה של ר' אלעזר היה נוטל

30 הראש ועכשיו שטורח לרבי אלעזר רק בחצי
31 בהמה יטול חצי הראש מחלק רבי אלעזר ועוד
32 מאי קאמר השתא שותפי אנן ותלא גם עתה
33 היתה חלקו של רבי אלעזר פלגא מלוח ויש לומר
34 דכשנשתתפו עמו היה טורח בחציו של רבי אלעזר
35 בתנן ועל בן אמרה יהיב לך נמי אלתא אחר

36 שאינך לוקח מחלקו שום שכר.

37 **כי**

38 **כ"ד חדש ואם בא לחלוק בתוך זמנו חברו מעכב עליו אבל אינו דומה טיפולה של**
39 **שנה זו לטיפולה של שנה אחרת (אבל מאי קאמר) אלא לפי שאינו דומה טיפולה של**
40 **שנה זו לטיפולה של שנה אחרת תנאי אידך השם בהמה לחבירו עד מתי חייב לטפל**

41 **בגזרות ברקה ל' יום ובגסה ג' יום רבי יוסי אומר ברקה ג' חדשים מפני שטיפולה**
42 **מרוכה מאי טיפולה מרוכה מפני ששיניה דקות מפאן ואילף נוטל מחצה שלו וחצי**
43 **מחצה בשל חבירו רב מנשיא בר גדא שקל מחצה שלו וחצי מחצה בשל חבירו אתא**

44 **לקמיה דאפי' א"ל מאן פלג לך ועוד מקום שנהגו לגדל הוא ותנן מקום שנהגו לגדל**
45 **וגדלו הנהו תרי כותאי דעבוד עסקא בהדי הדדי אויל חד מנייהו פליג וזון בלא דעתיה**
46 **דחבריה אתו לקמיה דרב פפא א"ל מאי נפקא מינה הכי אמר רב נחמן וזון קמאן**

47 **דפליגי דמו לשנה וזון חמרא בהדי הדדי קם אידך פליג ליה בלא דעתיה דחבריה אתו**
48 **לקמיה דרב פפא א"ל מאן פלג לך א"ל קא חיוניא דבית דידי קא אתי מר א"ר פפא**

49 **כח"ג**

50 **כ"ד חדש ואם בא לחלוק בתוך זמנו חברו מעכב עליו אבל אינו דומה טיפולה של**
51 **שנה זו לטיפולה של שנה אחרת (אבל מאי קאמר) אלא לפי שאינו דומה טיפולה של**
52 **שנה זו לטיפולה של שנה אחרת תנאי אידך השם בהמה לחבירו עד מתי חייב לטפל**

53 **בגזרות ברקה ל' יום ובגסה ג' יום רבי יוסי אומר ברקה ג' חדשים מפני שטיפולה**
54 **מרוכה מאי טיפולה מרוכה מפני ששיניה דקות מפאן ואילף נוטל מחצה שלו וחצי**
55 **מחצה בשל חבירו רב מנשיא בר גדא שקל מחצה שלו וחצי מחצה בשל חבירו אתא**
56 **לקמיה דאפי' א"ל מאן פלג לך ועוד מקום שנהגו לגדל הוא ותנן מקום שנהגו לגדל**
57 **וגדלו הנהו תרי כותאי דעבוד עסקא בהדי הדדי אויל חד מנייהו פליג וזון בלא דעתיה**

58 **דחבריה אתו לקמיה דרב פפא א"ל מאי נפקא מינה הכי אמר רב נחמן וזון קמאן**
59 **דפליגי דמו לשנה וזון חמרא בהדי הדדי קם אידך פליג ליה בלא דעתיה דחבריה אתו**
60 **לקמיה דרב פפא א"ל מאן פלג לך א"ל קא חיוניא דבית דידי קא אתי מר א"ר פפא**

61 **כח"ג**

55 לחבירו תיקף ארבעה זוזי ואזיפה לפלניא זוזי - טול ארבעה זוז
 56 והלוח מעות לפלוני, ואין בכך משום ריבית, אף על פי שנמצא
 57 שהמלוה מקבל מעות תמורת ההלוואה, מפני שלא באו המעות
 58 מיד הלוח, ולא אסרה התורה אלא רבית הנאחזת מן הלוח למלוה.
 59 ואמר רבא, שרי ליה לאניש למימר ליה להביתא - מותר אדם לומר
 60 לחבירו שקיל לך ארבעה זוזי ואמור לפלוני ליה לפלוני לאזיפה זוזי - טול
 61 ארבעה זוז לעצמך, ואמור לפלוני שילוח לי מעות, ואף על פי
 62 שנמצא שהוציא הלוח מעות עבור ההלוואה, אין בזה חשש ריבית.
 63 מבארת הגמרא: מאי טעמא, שכיון שלא נתן את המעות למלוה
 64 אלא למי שיפתה את המלוה להלוות לו, אין זו ריבית אלא שפיר
 65 אמרה קא שקיל - הוא נוטל.
 66 מביאה הגמרא דוגמא לכך: פי הא דאבא מר ברית דרב פפא, הוה
 67 שקיל אוניא דקניא - היה נוטל הלוח שעה עגולות, מקניא -
 68 מסורתי השעה, ובשר זה אמר ליה לאבוה אוזיניהו זוזי - אמר
 69 לאביו רב פפא שילוח להם מעות. אמרו ליה רבנן לרב פפא, אביל
 70 ברית דמר בריתא - בנו של הרב (אבא מר) אוכל ריבית, שהרי
 71 הוא נוטל מן הלוח שעה תמורת ההלוואה שאביו מלוה להם.
 72 אמר להו רב פפא, כל פי האי בריתא ניכול - ריבית כזו מותר לו
 73 לאכול, מפני שלא אסרה תורה אלא רבית הנאחזת למלוה, לא
 74 אבל קבא שאין הם נותנים את הריבית לי שאני מלוה להם, אלא
 75 לבני אבא מר, אין זו ריבית אלא שפיר אמרה על כך שהוא אומר
 76 לי להלוות להם קא שקיל, ושרי.

משנה

77 שמיין פרה גדולה וקמור גדול שראויים למלאכה, וכן כל דבר
 78 שהוא עושה מלאכה ואביל, למחצה - על מנת לחלוק בין ברווח
 79 ובין בהפסד, ואין צריך להעלות לרועה את שכר עמלו ומזונו,
 80 מפני שבהמות אלו ראויות למלאכה, וכל מלאכתם במשך הזמן
 81 שהם נמצאות ביד הרועה הן של הרועה, והרי זה תמורת עמלו
 82 ומזונו, שכיון שיש לו ריוח במה שהוא טורח בעדם אין זה נראה
 83 כריבית.
 84 מקום שנהגו לחלוק את הולדות של הבהמות שנישמו מיד כשיגיע
 85 הזמן הראוי לחלוקה, שהוא בבהמה דקה אחר שלשים יום
 86 ובבהמה גסה אחר חמשים יום, חולקין את הבהמות מיד, ואין בעל
 87 הבהמה יכול לדרוש שימשיך הרועה לגדל גם את חלקו בולדות,
 88 ואם רוצים שהרועה ימשיך ויגדלם, יטול הרועה חצי מן השבח
 89 אף במחצה של בעל הבהמה. אבל במקום שנהגו שעל הרשב
 90 לגדל את הולדות, ויגדלו - עליו לגדלם, ואינו נוטל כלום במחצה
 91 של חבירו.
 92 רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף על פי שהתבאר שדווקא בהמות
 93 גדולות שראויות למלאכה מותר לשום ולחלוק בשבח למחצה
 94 בלא לתת לרועה את שכר עמלו ומזונו, אבל בבהמות קטנות כגון
 95 עגלים וסייחים צריך לתת שכר עמלו ומזונו, מכל מקום אם שם
 96 לו בהמה גדולה עם ולדה הקטן, אף על פי שהקטן אינו עושה
 97 מלאכה, אין צריך לשום שכר עמלו ומזונו של הולד, אלא שמיין
 98 את העגל עם אמו, וסניח עם אמו, שמפני שאמו עושה ואוכלת
 99 נחשב הכל כעיסקא אחת גדולה, והמלאכה שהאם עושה מועיל
 100 להיחשב שכר עמלו ומזונו גם של הולד.
 101 המשנה מחדשת דין נוסף: וקפריזי - מגדיל ומרחיב על שדהו -
 102 החוכר שדה מחבירו מותר לומר לבעל השדה שילוחו מעות כדי
 103 שיוכל להוציא הוצאות על השדה, והוא יוסיף לו על דמי
 104 חכירותו, מלבד מה שיחזיר לו את ההלוואה, ואינו חושש משום
 105 רבית, וכפי שיבואר בגמרא:

1 אף על פי שבדרך כלל אין הדיין צריך לפרש לבעלי הדין את
 2 טעמי פסק דינו, מכל מקום פהא גמרא - באופן כזה שנראים
 3 הדברים שיש חשש שיחשדו בו, ודאי צריך אני לאזיפה -
 4 להודיעו מאיזה טעם פסקתי כן, כדי שלא יבואו לחושדני, שנאמר
 5 (במדבר לב כב) 'והייתם נקיים מדי ומישראל'.
 6 פנה רב פפא לאותו הכותי שהתרעם, ואמר לו, כשחילק חבירך
 7 בשנה שעברה את הזוזי - המעות, מי שקיל מבי ושביק חסרי - וכי
 8 לקח לעצמו מטבעות טובים יותר והניח לך את המטבעות
 9 החסירים. (אמר ליה הכותי, לא, כל המטבעות היו שוות וחילק
 10 אותם שווה בשוה. אמר ליה רב פפא.) זהו טעם החילוק בין חלוקת
 11 המעות שעשה חבירך בשנה שעברה לחלוקת היין שחילקת אתה
 12 בשנה זו, שאמנם במעות אף כשחולק שלא מדעת חבירו הרי זו
 13 חלוקה מפני שאין צריך בהם שומא, שהרי כל המטבעות שוות,
 14 אבל חסרי - חביות היין שחילקת אתה, כולי עלמא ידעי - הכל
 15 יודעים שאין כל החביות שוות, דאיבא דבסיים - שיש חביות שהיין
 16 שבהם טעים, והוא שווה יותר, ואיבא דלא בסיים - ויש גם חביות
 17 יין שאינן טעים, שהוא שווה פחות, ואם כן קודם שחולקים ביין
 18 צריך שישומו מומחים כל אחד מהחביות ויעריכו את שוויה, וכל
 19 זמן שלא נישמו אין החלוקה כלום.
 20 גופא, אמר רב נחמן זוזי קמא דפלוגי דמו - המעות שבשותפות
 21 הרי הם כמי שהם מחולקים ועומדים, ורשאי אחד מהשותפים
 22 ליטול את חלקו מן השותפות בלא דעת חבירו. מגבילה הגמרא
 23 הלכה זו: הני מילי בבטי וטבי - כשכל המטבעות, בין מה שלוקח
 24 ובין מה שמניח, הן מטבעות טובות שיוצאות בהוצאה, או תקולי
 25 ותקולי - כשכל המטבעות הן מטבעות שמשקלם מלא, אביל מבי
 26 ותקולי לא - אבל אם חלק מן המטבעות הן מטבעות שמשקלם קל
 27 אלא שהן טובות בהוצאה, וחלק אחר הם מטבעות ששוקלות יותר
 28 אך אינם יוצאות כל כך בהוצאה, בין אם נטל את הטובות
 29 בהוצאה והניח את אותם הטובות יותר ובין להיפך, אין חלוקתו
 30 חלוקה אלא אם כן היה זה בהסכמת שניהם.
 31 רב קמא הוה מוטר זוזי בפשיטא ביומא - רב חמא היה משכיר את
 32 מעותיו תמורת 'פשוט' (זוזי מדינה שהוא שמינית שבוזו צורין) ליום
 33 לכל זוז, וסבר שכיון שאינו עושה כן בלשון הלוואה אלא בלשון
 34 שכירות אין בזה איסור ריבית. לבסוף פלו זוזי דרב קמא - אבדו
 35 כל מעותיו וירדו לטמיון, מפני שנחשבו מעשיו כהלוואה ריבית,
 36 והמלוה בריבית נכסיו תמטוטטים.
 37 מבארת הגמרא את טעותו: הוא סבר, מאי שפא מעות קמרא -
 38 מעור. כשם שרשאי אדם להשכיר את כליו וכגון מעדרו וליטול
 39 מעות עבור השכירות אף על פי שלבסוף הוא מקבל את המעדר
 40 בחזרה, כך הוא רשאי להשכיר את מעותיו, וליטול מעות עבור
 41 השכירות. ואמנם האמת שלא היא - אין סברא זו נכונה, מפני שיש
 42 הברל בין שכירות כלי לשכירות מעות, מפני שכשמשכיר קמרא
 43 לחבירו, הדרא קניא - צריך השוכר להחזיר את המעדר הזה
 44 עצמו, אבל אינו מתחייב בדמיו אם נאנס או נשבר מחמת
 45 המלאכה, ולפיכך אין כאן הלוואה ואין דמי השכירות ריבית, וידעי
 46 פהתיה - ועוד שניכר פגמו שהוא נפגם ומתקלקל מחמת
 47 המלאכה, ודמי השכירות הם תמורת פחת זה. מה שאין כן זוזי, לא
 48 הדרא קניניהו - אין המקבל מחזיר את אותם המעות שנטל, שהרי
 49 להוצאה ניתנו, ולפיכך אחריותו עליו אפילו אם נאנס, ואם כן אף
 50 על פי שאמר בלשון שכירות הרי זו הלוואה ושכרו ריבית, ועוד,
 51 אפילו אם היה מחזיר את אותם המעות שנטל עצמו, מכל מקום
 52 הרי לא ידעי פהתיה - אין ניכר בהם שום פגם, ונמצא שהוא נוטל
 53 שכר הזינם והרי זה ריבית.
 54 אמר רבא, שרי ליה לאניש למימר ליה להביתא - מותר אדם לומר

דמי שכירות.
אָמַר רַבָּה בַּר שִׁילָא אָמַר רַב חֲסֵדָא, וְאָמַר לֵה אָמַר רַבָּה בַּר יוֹסֵף
בַּר הַמָּא אָמַר רַב שֶׁשֶׁת, מְעוֹת שָׁל יְתוּמִים קִטְנִים, מוֹתֵר
לִאֲפּוֹטְרוֹפּוֹס לְהַלְוֹתָן בְּאוֹפֵן שִׁהִיָּה קְרוֹב לְשֹׁכֵר וְרְחוֹק לְהַפְסֵד,
 כלומר שיעשה המקבל עיסקא עם המעות ויחלוק עם היתומים
 ברווחים, אבל אם יהיו הפסדים לא יפסידו היתומים כלום. ואף על
 פי שלגדולים אסור לעשות כן, אין זו ריבית קצוצה האסורה מן
 התורה, אלא אבק ריבית מדרבנן, וביתומים הקילו להלוות באופן
 כזה כדי שלא יכלו מעותיהם.
תַּנּוּ רַבֵּנּוּ, הַמְלוּהָ אֶת מְעוֹתַי בְּעִסְקָא בְּאוֹפֵן שְׂהוּא קְרוֹב לְשֹׁכֵר
וְרְחוֹק לְהַפְסֵד, כְּלוּמַר שְׁנוּטֵל חֶלְק בְּרוּחַ וְאִינוּ נוֹטֵל חֶלְק בְּהַפְסֵד,
הֲרִי הוּא רְשָׁע, שְׂהוּא עוֹבֵר עַל אִיסוּר אֲבָק רִיבִית. וְאִם הוּא מְלוּהָ
אֶת מְעוֹתַי בְּאוֹפֵן שְׂהוּא קְרוֹב לְהַפְסֵד וְרְחוֹק לְשֹׁכֵר, כְּלוּמַר שְׁנוּטֵל
חֶלְק בְּהַפְסֵד וְאִינוּ נוֹטֵל חֶלְק בְּשׂוֹכֵר, הֲרִי הוּא חֲסִיד. וְאִם הוּא נוֹטֵל
חֶלְק בֵּין בְּהַפְסֵד בֵּין בְּרוּחַ, וְבֵין אִם הוּא קְרוֹב לְוָה וְלְוָה, שְׁנוּטֵל
חֶלְק גְּדוֹל בְּרוּחַ וְחֶלְק גְּדוֹל בְּהַפְסֵד, וְבֵין אִם הוּא רְחוֹק מִוָּה וְמוֹהָ,
שְׁנוּטֵל חֶלְק קֶטַן בְּרוּחַ וְחֶלְק קֶטַן בְּהַפְסֵד, זֶה הִיא מִדַּת כָּל אָדָם,
וְאִין בּוּזָה אִיסוּר, שֶׁחֶלְק שְׂהוּא נוֹטֵל בְּהַפְסֵד וּבְרוּחַ הוּא מְלוּהָ
וְהַשָּׂאָר פִּיקְדוֹן, וְרִשְׁאֵי לְהַתְנֹת כִּרְצוֹנָה כִּמְהָ מִן הַעִסְקָא תִּהְיֶה
בְּהַלּוּאָה וּכְמָה בְּפִיקְדוֹן, וּבְלַבַּד שִׁיתָן לּוֹ שֹׁכֵר טְרַחוּ עַל מַה שְׂהוּא
עוֹסֵק בְּפִיקְדוֹן אוֹ שִׁיתָן לּוֹ בְּרוּחַ יוֹתֵר מִמָּה שְׂהוּא נוֹטֵל בְּהַפְסֵד.
אָמַר לִיה רַבָּה לְרַב יוֹסֵף, הֲנִי זְוִי דִיתָמִי - מְעוֹת שָׁל יְתוּמִים קִטְנִים,
הִיבִי עֲבָדִינִי לְהוֹ - מַה עוֹשִׂים לָהֶם כִּדִּי שֶׁלָּא יֵאבְדוּ. אָמַר לִיה רַב
יוֹסֵף, מוֹתְבִינִי לְהוֹ בִּי דִינָא - מְנִיחִים אוֹתָם בְּבֵית הַדִּין כִּדִּי שֶׁלָּא
יֵאבְדוּ, וְיִתְבִּינִי לְהוֹ זְוִיא זְוִיא - וְנוֹתְנִים לִיתוּמִים זְוִי זְוִי לְצוֹרֵךְ
אֲכִילְתָם בְּכָל יוֹם. אָמַר לִיה רַבָּה, וְהָא קָא בְּלִיא קְרָנָא - הֲרִי בְּאוֹפֵן
זֶה יִכְלֵה הַקֶּרֶן, וּלְבִסּוּף לֹא יִשָּׂאָר לָהֶם כְּלוּם, וְעַלִּינוּ לְמִצְוֵא תַקְנָה
שֶׁלָּא יִכְלֵה הַקֶּרֶן.
אָמַר לִיה רַב יוֹסֵף לְרַבָּה, בַּר הִיבִי עֲבִיד - אִיךְ נוֹהַג אַתָּה בְּמְעוֹת
שֶׁל יְתוּמִים. אָמַר לִיה רַבָּה, בְּרִקְיָנִי נְבָרָא - מִחַפְּשִׁים אַחַר אָדָם
עֲשִׂיר, דְּאִית לִיה דְּהֶבֶא פְּרִיקָא שִׁישׁ לּוֹ זֶהָב שְׂבוּר, דְּהִינּוּ גְרוּטָאוֹת
וְחִתִּיכוֹת שֶׁל זֶהָב, שְׁהוּן וְדֹאֵי שְׁלוֹ, וְאִם כֵּן יֵשׁ מְנִין לְגַבּוֹת מִמְנוּ
אֶת הַמִּמּוֹן אִם יֵאבְדוּ מִמְנוּ, וְנִקְמִינִי דְּהֶבֶא מִינִיה - נוֹטֵלִים מִמְנוּ אֶת
הַזֶּהָב כְּמִשְׁכוֹן שִׁהִיָּה מוֹנַח בֵּיד בֵּית דִּין עֲבוּר הַעִסְקָא, וְיִתְבִּינִי לְהוֹ
נִתְלִיָּה - וְנוֹתְנִים לּוֹ אֶת מְעוֹת הַיְתוּמִים בְּאוֹפֵן שְׂהוּא לִיתוּמִים
קְרוֹב לְשֹׁכֵר וְרְחוֹק לְהַפְסֵד, כְּלוּמַר שְׂכַל הָאֲחֵרוּתִי הִיא עַל מִקְבָּל
הַעִסְקָא, וְאִם יִהְיֶה רוּחַ יְחִלוֹק אוֹתוֹ עִם הַיְתוּמִים. אָבָּל אִם אִין לּוֹ
חֲתִיכוֹת זֶהָב, אֲלֵא דְרָבִי כְּסוּפִים, כְּגוֹן כְּלֵי כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב, לֹא - אִין
לְהַפְסִיד אֲצִלוֹ אֶת הַמְעוֹת, וְאִין לְסַמּוֹךְ עַל כְּלִים אֱלוֹ שְׂיוֹכְלוּ
לְגַבּוֹת מִמְנוּ אֶת הַמִּמּוֹן אִם יֵאבְדוּ מְעוֹת הַיְתוּמִים, הֲלָמָּא פִּיקְדוֹן
נִתְיָהוּ - שְׂמָא אִין הַכְּלִים הָאֵלוֹ שְׁלוֹ, אֲלֵא הֶם פִּיקְדוֹן שְׁהוּפְקֵד בִּידוֹ
מֵאַחֲרִים, וְאִתִּי מְרִיָּה יְהִיב סִימְנִין וְשִׁקְלָה לִיה - וְיּוֹבֵא בַעַל הַפִּיקְדוֹן
וְיָתָן סִימְנִים שְׂהֶם שְׁלוֹ וְיִטוֹל אוֹתָם, וְלֹא יִהְיֶה מְנִין לְגַבּוֹת אֶת
מְעוֹת הַיְתוּמִים.
אָמַר רַב אֲשֵׁי, תִינַח - עֲצָה זֶה שֶׁל רַבָּה טוֹבָה הִיא אִי מִשְׁתַּבַּח נְבָרָא
דְּאִית לִיה דְּהֶבֶא פְּרִיקָא - אִם אֲבָן נִמְצָא אָדָם כּוֹזֵה שִׁישׁ לּוֹ חֲתִיכוֹת
זֶהָב, אֲבָל אִי לֹא מִשְׁתַּבַּח נְבָרָא דְּאִית לִיה דְּהֶבֶא פְּרִיקָא - אִם לֹא
נִמְצָא אָדָם שִׁישׁ לּוֹ חֲתִיכוֹת זֶהָב מַה נַעֲשֶׂה, וְכִי מִשׁוּם כֵּךְ נִתְיָה
שְׁנִיבְרִלוּ זְוִי דִיתָמִי - שִׁיבְלוּ מְעוֹתֵיהֶם שֶׁל הַיְתוּמִים.
אָלָא אָמַר רַב אֲשֵׁי, חֲוִינִי נְבָרָא דְּמִשְׁפּוֹ נַכְסִיָּה - יֵשׁ לְמִצְוֵא אָדָם
שְׁנַכְסִיו שְׁקִטִים אֲצִלוֹ, כְּלוּמַר שְׂאִין עֲרַעְרוּ עַל קַרְקַעוֹתַי, וְקִמְיָנִי
- הוּא מוֹכֵר וְיִדּוּעַ לֵנוּ כְּאֵדָם נֶאֱמַר, וְשָׁמַע דִּינָא דְּאוּרִיחָא - הוּא
מִצִּית לְדִין הַתּוֹרָה, וְלֹא מִקְבָּל שְׁמָתָא דְּרַבֵּנָא - וּמְעוֹלֵם לֹא נִידוּהוּ
חַכְמִים, שְׁעַל אָדָם כּוֹזֵה אֲפִשֵׁר לְסַמּוֹךְ וּלְהַפְסִיד אֲצִלוֹ אֶת מְעוֹת
הַיְתוּמִים, וְלֹא יִפְסִידִם, וְיִתְבִּינִי לְהוֹ נִתְלִיָּה בְּכִי דִינָא - וְנוֹתְנִים לּוֹ
אוֹתָם בְּתוֹרַת עִסְקָא הַקְּרוּבָה לְשֹׁכֵר וְרוֹחֵקָה מִזְּהַפְסֵד, בְּפִנֵי בֵית
 דִּין:

מוסיף רב פפא: וְנִתְּנוּ גַּנְי בּוֹפְרָא - בעלי הספינות שהשוכר משלם
 את האגרא - דמי השכירות בשעת המשפיה - מיד כשמושך את
 הספינה לרשותו, ואף על פי כן נהגו שהוא משלם את הפגרא -
 דמי הנוק בשעת השכירה.
 הגמרא הבינה שדעת רב פפא שמעיקר הדין היה לנו לאסור
 לעשות זאת כדעת רב כהנא ורב אסי, אלא שכיון שכבר נהגו כך,
 יש להתייר. מקשה הגמרא: אָמַי בְּמִנְהָא תִּלְיָא מִלְּתָא - וכי הדבר
 תלוי במנהג, והרי אם יש בזה איסור אין להניח להם לנהוג
 במנהגם. מתרצת הגמרא: עיקר ההיתר אינו מחמת המנהג, אלא
 להיפך משום דְּמִתְּנִיתָא תִּנְיָא - ששנינו בברייתא שמוותר, נהגו
 מְנִהָא למעשה בכך, ולא היתה כוונת רב פפא אלא לומר שאכן
 המנהג הוא כפי שנפסקה ההלכה.
אָמַר רַב עֲנָן אָמַר שְׂמוּאֵל, מְעוֹת שָׁל יְתוּמִים קִטְנִים שֶׁאֲפּוֹטְרוֹפּוֹס
מְמוּנָה עֲלֵיהֶם, מוֹתֵר הָאֲפּוֹטְרוֹפּוֹס לְהַלְוֹתָן לְאַחֲרִים בְּרִבִּית כִּדִּי
שִׁרְיָחוּ הַיְתוּמִים מִכֵּךְ וְלֹא יִכְלוּ בְּנִסְיָהֶם, שְׂכִינִן שְׁהִיתוּמִים הֶם
קִטְנִים וְאִינִים חִיבִים בְּמִצְוֹת, אִינִים מוֹזְהִרִים עַל אִיסוּר רִיבִית. וְגַם
הָאֲפּוֹטְרוֹפּוֹס אִינוּ עוֹבֵר עַל שׁוּם אִיסוּר, שְׁהֲרִי לֹא אִסְרָה תּוֹרָה
אֲלֵא רִיבִית הַבָּאָה מְלוּהָ לְמְלוּהָ, וְהָאֲפּוֹטְרוֹפּוֹס אִינוּ הַמְלוּהָ. אָמַר
לִיה רַב נַחֲמָן לְרַב עֲנָן, אִיךְ אֲפִשֵׁר שְׂשִׁמּוּאֵל הַתֵּיר לְהַלּוֹת מְעוֹת
שֶׁל יְתוּמִים בְּרִיבִית, וְכִי מִשׁוּם דִּיתָמִי נִתְּנָה קְפִינָא לְהוֹ אִיסוּרָא -
מִפְּנֵי שִׁיתוּמִים הֶם נֹאכִיל אוֹתָם אִיסוּר, וְהֲרִי יְהִיב דְּאָבְלִי דְּלֹא
דִּיָּהוּ - יְתוּמִים שְׂאוּכְלִים מִמּוֹן שְׂאִינוּ בְּלֵהֶם, כְּגוֹן מְעוֹת שֶׁל
רִיבִית, לִיָּלוֹ בְּתֵר שְׂבָקְיָהוּ - יִכְלוּ אַחַר אֲבִיהֶם מוֹרִישִׁם לְבֵית
הַקְּבֻרוֹת, כְּלוּמַר, מוֹטֵב שִׁימוֹתוֹ בְּרַעַב, וְלֹא נֹאכִיל אוֹתָם מְעוֹת שֶׁל
רִיבִית, מִפְּנֵי שִׁישׁ לְחִשׁוּשׁ שְׂמָא כְּשִׁיגְדְלוּ יִמְשִׁיכוּ בְּכֵךְ וְיַעֲבְרוּ עַל
אִיסוּרֵי תּוֹרָה.
אָמַר לִיה רַב נַחֲמָן לְרַב עֲנָן, אִימָא לִי אִיוּ - אִמּוֹר לִי אִיפּוּא, נִפְּאָ
דְּעוֹבְרָא הִיבִי נְוָה - אִיךְ הִיָּה גּוֹף הַמְעַשֶׂה, כְּלוּמַר פְּשוֹט לִי שֶׁלָּא
אִמּוֹר שְׂמוּאֵל בְּפִירוּשׁ כְּפִי שְׁהַעֲדַת בְּשִׁמוּ, אֲלֵא שְׂמַתוֹךְ מַה שְׂרִאִית
שְׂשִׁמּוּאֵל נוֹהַג הַבְּנֵת שְׂכָן הִיא דַעְתוֹ, אִם כֵּן אִמּוֹר לִי מַה רִאִית
בְּהַנְּהַגְתּוֹ שֶׁל שְׂמוּאֵל, שְׂמַתוֹךְ כֵּךְ לְמַדַּת שְׂמוֹתָה לְהַלּוֹת מְעוֹת
יְתוּמִים בְּרִיבִית.
אָמַר לִיה רַב עֲנָן, מְעַשֶׂה שִׁהִיָּה כֵךְ הִיָּה, הֵהוּא דִיָּא וְסִיר שֶׁל
נְחוּשָׁת (דְּבִי מִרְ עוֹקְבָא דְּהָהוּ בִּי מִרְ שְׂמוּאֵל - בְּבִיתוֹ שֶׁל שְׂמוּאֵל
הִיָּה מוֹנַח דוֹד שִׁהִיָּה שִׁיךְ לִיתוּמִים בְּנֵי מִרְ עוֹקְבָא, וְהִיָּה שְׂמוּאֵל
מְשִׁכֵּר אוֹתוֹ לְאַנְשִׁים בְּכַדִּי שִׁהִיָּה רוּחַ לְטוֹבַת הַיְתוּמִים. וְכִשְׁהִיָּה
מְשִׁכֵּר, תִּקְוִל וְיִוָּיב לִיה - הִיָּה שׁוֹקְלוֹ וְנוֹתֵן לְשׁוֹכֵר, תִּקְוִל וְשָׁקֵל
לִיה - וְחוֹזֵר וְשׁוֹקְלוֹ כְּשֶׁהוּא מִקְבָּלוֹ מִן הַשׁוֹכֵר, כִּדִּי שְׂאִם פַּחַת
מִשְׁקַל הַנְּחוּשָׁת, יִשְׁלֵם הַשׁוֹכֵר אֶת הַחִיסְרוֹן. וְנִמְצָא שְׂשָׁקֵל אֲנָרָא
- שְׁנֵטֵל דְּמֵי שְׂכִירוֹת מִן הַשׁוֹכֵר, וְשָׁקֵל גַּם כֵּן פְּתָתָא - אֶת פַּחַת
דְּמֵי הַנְּחוּשָׁת. וְאִם אִסוּר לְהַלּוֹת מְעוֹת יְתוּמִים בְּרִיבִית, קִשָּׁה אִיךְ
הִיָּה רִשְׁאֵי לְעִשׂוֹת כֵּךְ, הֲרִי אִי אֲנָרָא - אִם הוּא נוֹטֵל שֹׁכֵר, וְהִינּוּ
שְׁהִירוֹד נִשְׂאָר בְּרִשׁוֹתוֹ, וּלְפִיכֵךְ מִשְׁלֵם הַשׁוֹכֵר דְּמֵי שְׂכִירוֹת, לֹא
פְּתָתָא - אִין לּוֹ לְשׁוֹכֵר לְשֵׁלֵם אֶת דְּמֵי הַפַּחַת, וְאִי פְּתָתָא - וְאִם
הַשׁוֹכֵר מִשְׁלֵם אֶת הַפַּחַת, וְהִינּוּ שְׁהִירוֹד בְּרִשׁוֹת הַשׁוֹכֵר וְהֲרִי זֶה
כְּהַלּוּאָה, אִם כֵּן לֹא אֲנָרָא - אִין לִיתוּמִים לִיטוֹל שֹׁכֵר עַל הַשְּׂכֵר
הַדוֹד, שְׁהֲרִי זֶה הִיא רִיבִית עַל הַהַלּוּאָה. וּמַתוֹךְ כֵּךְ לְמַדַּתִּי
שְׂשִׁמּוּאֵל סוֹבֵר שְׂמוֹתָה לְהַלּוֹת מְעוֹת שֶׁל יְתוּמִים בְּרִיבִית.
דוּחָה רַב נַחֲמָן אֶת הָרִאִי: אָמַר לִיה רַב נַחֲמָן לְרַב עֲנָן, מִמְעַשֶׂה זֶה
אִין לְלַמּוֹד שְׂמַתוֹת לְהַלּוֹת מְעוֹת שֶׁל יְתוּמִים בְּרִיבִית, מִשׁוּם דְּכִי
הָא אִפִּילוּ בְּרַבְרָבִי נִמְי שְׁרִי לְמִינְבָב - בְּאוֹפֵן זֶה אֲפִילוֹ בְּשֵׁל גְּדוֹלִים
מוֹתֵר לְעִשׂוֹת כֵּךְ, וְאִין בְּכֵךְ מִשׁוּם רִיבִית, כִּיּוֹן שְׂאִין כָּל הָאֲחֵרוּתִים
עַל הַשׁוֹכְרִים, דְּהָא מִקְבָּלִי עֲלֵיהוֹ הַיְתוּמִים חוֹסְקָא דִּנְחָשָׂא - פַּחַת
דְּמֵי הַנְּחוּשָׁת הַנִּשְׂאָרָה. דְּכִמְהָ דְּמִקְבָּלִי נְחָשָׂא בְּצִיר דְּמִיָּה - שְׂכַכֵּל
שֶׁהַנְּחוּשָׁת נִשְׂרַפָּת, מְלַבֵּד שְׂפוֹחַת מִשְׁקָלָה הֲרִי גַם הַנְּחוּשָׁת
הַנִּשְׂאָרָת שׁוּדָה פַּחוֹת, וְאִין הַשׁוֹכֵר מִשְׁלֵם עַל פַּחַת זֶה, אֲלֵא רַק עַל
הַחִיסְרוֹן שֶׁל מִשְׁקַל הַנְּחוּשָׁת, וּמִשְׁלֵם פַּחַת זֶה מוֹתֵר לָהֶם לִיטוֹל

בבא מציעא. פרק חמישי - איהו נשך - דף ע עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" - (שטיינזלץ) רלו

תוספות

רש"י

1 **מְעוֹת** של יתומים מותר להלוותן ברבית. הי' למיפרך תיפוך ליה משום לזה דעקבר בלא
2 תשיך (דברים טו) אלא דעדיפא פריי א"נ קסבר דלא מתיב לזה משום לא תשיך
3 אלא כשגם המלוה מוזהר: **דְּרָבָא** מקבלי עליהו חוסבא דנחשא. משמע אע"ג דקא מקבל
4 נתון עליה וזלא יוקרא והוה אסור משום דאחריות על אף גב דאחריות לא הוהא

1 ונהגו בני בופרא. בעלי ספינה קרי בני בופרא לפי שזופתין אותם בפת: אגרא בשעת
2 משיכה. נוהגין אותם מיד ואע"פ שקיבל שכרה נתון לו פגרא לכשתשבר: אמו בנתנא
3 תליא מילתא. היכי שבקין לזה לקבל שכר הואיל וסופו לקנותה כולה: משום דמתניתא
4 דתניא. דמותר בקנתיה שלא עשאה דמים מחיים אלא לאחר מיתה נהוג מנהגא: היג משום
5 דמתניתא תניא מנהגא: בתר שבקיהו. אחר

6 **וְנִהְיֵה בְּנֵי בּוּפְרָא אֲגָרָא בְּשַׁעַת מְשִׁיכָה פְּגָרָא בְּשַׁעַת**
7 **שְׂבִירָה אִטּוּ בְּמִנְהַגָא תְּלִיא מִילְתָא מְשׁוּם דְּמִתְנִיחָא**
8 **תְּנִיא מִנְהַגָא אָמַר רַב עֵנָן אָמַר שְׂמוּאֵל מְעוֹת שֶׁל**
9 **יְתוּמִים מוֹתֵר לְהִלְוֹתָן בְּרַבִּית אָמַר לִיה רַב נַחְמָן**
10 **מְשׁוּם דִּיתְמֵי נִינְהוּ סְפִינָא לְהוּ אִיסוּרָא יְתֵמֵי דְאַכְלֵי**
11 **דְּלֹאוּ דִּידְהוּ לִיזְלוּ בְּתֵר שְׂבָקִיּוּהוּ אָמַר לִיה אִימָא לִי**
12 **אִיזוּ גּוּפָא דְעוֹבְדָא הִיכִי הוּהוּ אָמַר לִיה הוּוּהוּ דְדוּדָא**
13 **דְּבַנֵּי מַר עוֹקְבָא דְהוּהוּ בִּי מַר שְׂמוּאֵל תְּקִיל וְהִיב**
14 **לִיה תְּקִיל וְשָׁקִיל לִיה שָׁקִיל אֲגָרָא וְשָׁקִיל פְּחָתָא אִי**
15 **אֲגָרָא לֹא פְּחָתָא וְאִי פְּחָתָא לֹא אֲגָרָא אָמַר לִיה**
16 **בִּי הָא אֲפִילוּ בְּדַקְנֵי נְמוּ שְׂרִי לְמִיעֵבַד דְּהָא מְקַבְּלֵי**
17 **עֲלִיּוּהוּ חוּסְבָא דְנִחְשָׂא דְכַמְהָ דְמְקַבְּלֵי נִחְשָׂא בְּצִיר**
18 **לָהּ אָמַר רַבָּה בְּרִי יוֹסֵף בְּרִי שִׁילָא אָמַר רַב חֲסִידָא וְאָמַרִי**
19 **מְעוֹת שֶׁל יְתוּמִים מוֹתֵר לְהִלְוֹתָן קְרוּב לְשֹׁכֵר וְרוּחֹק**
20 **לְהַפְסֵד תְּנֵהוּ רַבְּנָן קְרוּב לְשֹׁכֵר וְרוּחֹק לְהַפְסֵד רְשַׁע**
21 **קְרוּב לְהַפְסֵד וְרוּחֹק לְשֹׁכֵר חֲסִיד קְרוּב לִיה וְלוּהוּ**
22 **רוּחֹק מִזֵּה וּמִזֵּה זֶה הִיא מֵדַת כָּל אָדָם אָמַר לִיה**
23 **רַבָּה לְרַב יוֹסֵף תְּנֵהוּ זֵוּי דִּיתְמֵי הִיכִי עֲבָדִין לְהוּ אָמַר**
24 **לִיה מוֹחֲבִין לְהוּ בִּי דִינָא וְהִבִּין לְהוּ וְזוּא וְזוּא א"ל**
25 **וְהָא קָא פְּלִיא קְרָנָא אָמַר לִיה מַר הִיכִי עֲבִיד אָמַר**
26 **לִיה בְּרָקִין וְגִבְרָא דְאִית לִיה דְּהָבָא פְּרִיקָא וְנִקְטִין**
27 **דְּהָבָא מִצִּיּוּהַ וְהִבִּין לְהוּ נִיחִילִיה קְרוּב לְשֹׁכֵר וְרוּחֹק**
28 **לְהַפְסֵד אָבֵל דְּבַר מְסוּיִם לֹא דְלִמָּא פְּקֻדוֹן נִינְהוּ**
29 **וְאִתִּי מְרִיה יְהִיב סִימְנֵי וְשָׁקִיל לִיה אָמַר רַב אִשִּׁי**
30 **תִּינִיחַ אִי מוֹשְׁתַּפַּח גְּבָרָא דְאִית לִיה דְּהָבָא פְּרִיקָא**
31 **אִי לֹא מוֹשְׁתַּפַּח גְּבָרָא דְאִית לִיה דְּהָבָא פְּרִיקָא**
32 **נִכְלוּ וְזוּי דִּיתְמֵי אֲלָא אָמַר רַב אִשִּׁי חוּיִין גְּבָרָא**
33 **דְּמִשְׁפּוּ נְכִסִּיה וּמְהִימֵן וְשִׁמְעוּ דִּינָא דְאוּרִייתָא וְלֹא**
34 **מְקַבְּל שְׂמָתָא דְרַבְּנָן וְהִבִּין לְהוּ נִיחִילִיה בְּבִי דִינָא:**
35 **מתני'**

6 אביהו לבית הגבורות: גופא דעובדא. שראית את
7 מר שמואל נוהג בן שהעדת זאת בשמו הא וראי
8 פשיטא דלא שמעתא איתמר הכי בפירוש אלא
9 מכלל שראית אותו נוהג העדת בן: דההוא
10 דודא. קלחת שקורין קלדרי: א: דבני מר עוקבא.
11 יתומים היה תקיל ויהיב לה תקיל וישקיל לה.
12 היה משכירה לאתריה וישקלה כשהוא מוסרה
13 להם וחזר ומקבלה במשקל אם חס נחושקה
14 משקלמו לו דמי חסונה ויהיב ליה דמי אגרי:
15 פחחא. חסרון נחושקה ואי סר אסור להלוותן
16 ברבית אי אגרא לא פחחא למה נותנין שכר
17 הואיל ומקבלין עליהם השוכרין פחת נחושקה:
18 דרקני. ביתומים גדולים שנתמלא זקנם ואינן
19 קרוים יתומים שרי דהא מקבלי עלייהו חוסבא
20 דנחשאה. פחת דמי נחשאה שנשארה בדמיה
21 ואזיל דכל מה דמקבלי נחשא בצירי דמיה אע"פ
22 שמשלמין את חוסר המשקל: יש פחת בנחשאה
23 הנותר בו הנשרף באור וכל נחשאה שרוף דמי
24 פחותים: קרוב לשקר. שהיו יתומים נוטלין חלק
25 בשקר ואין נוטלין חלק בהפסד אבל רבית משם
26 לא אלא מה שיתחברו מנתיהם: תלודו ואע"ג
27 בדריקני אסור לאו רבית משם הוא אלא אבק
28 רבית הוא ומדריקני וביהמי לא גזור שלא יכלו
29 מעומיהם להאכילם פרטיה אחר פרוטה: ויהיבין
30 ליה וזווא וזווא. לטענת אבילתם: דהבא פריקא.
31 גרסאות של זנה דודאי שלו הן ואינן פקדון
32 דלא עבדי איניש דמפקדי דהבא פריקא בפקדון
33 וכין דעשיה והוה ריש לו לגבות מננו אם יאכדו
34 מעותיו ויהיבין ליה נהיליה קרוב לשכר ורוחוק
35 להפסד אבל דבר מסוים לא דלמא פקדון ניהו
36 ואיתי מריה יהיב סימניו ושקיל ליה אומר רב אשי
37 תיניח אי מושתפח גברא דאית ליה דהבא פריקא
38 אי לא מושתפח גברא דאית ליה דהבא פריקא
39 נכלו וזווי דיתמי אלא אומר רב אשי חוין גברא
40 דמשפכו נכסיה ומיהימן ושמוע דינא דאורייתא ולא
41 מקבל שמתא דרבנן ויהיבין ליה ניהיליה בבי דינא:
42 מתני'

45 חקא שכבי חסא ולא פקדי אתא מריה ויהיב סימנא ארי: תדא דידעין ביה בחסא דלא אמיד ועוד דקא יהיב סימנא משמע אפי' אמיד נמי בין דיהיב סימנא שקיל ומיהו קשה בין
46 דאמיד הוא אמאי לא נטעון ליתמי לקוח הוא ויהיב יבולין לומר דלא טענין ליה לקוח אלא בדברים שהיה אביהם משתמש בהניו אבל בדברים שלא היה משתמש בהם דומה הוא
47 שבפקדון הם אצלו ומדריקני בסימנא אבל איב לא שבקת חי לכל בני עשרים שאדם שהיה רגיל אצלם יודע ענינם: ילך ויגיד לאחרים דלא עילי ונפקי בביתם סימני כסף וזהב שלהם
48 ועוד אפתי קשה דלמה ליה הכא דאית ליה דהבא פריקא אפילו דבר המסוים נמי אלא שיאמר בפני ב"ד שהוא שלו ונראה לפרש דהבא בשמעתין חישנין שמא: בואו עדים שהפקדי
49 בידו הפך שיש בו סימן והן וכן שפמיא עדים אין להם לביד לנועו מלחירות ההפך לעדים ויכירו אם הוא זה ובההיא דהפכות עיפר טעמא הוי משום דלא אמיד וכין דלא אמיד אין
50 לנו לטעון ליתומים לקוח ביה אביהו דמציא או מתנה מילתא דלא שכיח הוא ולא טענין ליתמי אע"ג שאביהו היה נאמן לטעון לקוח היה בידו ויהיב פירושו תדא דידעין ביה דלא
51 אמיד ובטעם זה ליתומים סיג ועוד דאפילו את"ל דלא מהני אמיד לחודיה הא קא יהיב סימנא ויעילו שני השעמים יחד א"נ מעיקרא לא ר"ל שהיה השעם דלא אמיד לחודיה דיי אלא
52 מתחילה לא נתכפון לומר אלא שבין שניהם יועילו תדא דאמר בסוף פ"ק דכתובות (דף יג) גבי ארוס וארוסתה דאמר התם רב יוסף למאי ניהוש לה תדא דקא מודה ועוד האמר רב יהודה
53 אמר שמואל והכה פריג ופריק ובהא בי לא מודה מי מכשר רבן גמליאל התם לא מצי למימר שיעילו שני השעמים דאי טעמא דקא מודה לא מהני לחודיה לא מהני נמי בהדיה
54 והלכה כרבן גמליאל בין דלא מכשר אלא ברוב בשריון אצלה והבא כולן פסולין אצלה לבד מארוס ולהכי פריק כי לא מודה פ"י כי לא מהני טעמא דמודה לחודיה מי מהני בהדיה
55 טעמא דהלכה כר"ג כו:

איך

1 **אין** מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית. פי' בנותקס כל האחריות נכסים על
 2 המקבל ושם אותם במעות עליו וכל זמן שאין נותן לו מעותיו חולקים השכר ואע"ג
 3 דמשנה יתירא היא דהא תנא ליה לעיל (דף סה) אין מושיבין תענוני למחצית שכר משום
 4 דמקבל עליה פלגא דהפסד וכל שכן הכא דמקבל עליה כל האחריות נקט ליה משום סיפא
 5 אבל מקבלין צאן ברזל מן העבדים ולקפידו לא

6 הוי רבית זו אלא מדרבנן שהוא קרוב לשכר
 7 ורחוק להפסד וקשה דמאי פריך בגמרא
 8 ממתניתין דהכא אמתני' דבבורות (דף טו) ושם
 9 דיה איך הוא ע"כ ס"ל למקשה דמתניתין
 10 דבבורות כדלא קביל עליה נכרי אנטא וזלא
 11 מדפריך רבא אשניא דבבאי אי דקביל עליה
 12 אנטא וזלא צאן ברזל קרית ליה ואם כן על
 13 פריך הויא רבית דרבנן ואפי' הוה אתי ליה
 14 שפיר הא דפסירי מן הבכורה משום כיון דלא
 15 נקט מריה וזוי ברשותיה קיימי בדאמר בהדיא
 16 האי טעמא בפ"ב דבבורות (שם) מקמי דרמינן
 17 עלה שם מתני' דהכא ואיכ' מאי קשיא ליה
 18 ממתניתין דהכא ועוד דפריך בגמרא ולפלוג
 19 וליהני ברדיה אבל קביל עליה אנטא וזלא
 20 מקבלין הא עיקר ממתניתין לא אהא אלא
 21 לאשמעי' דמן עבדים מקבלין כדפירש בטרנסט
 22 אבל בישראל דקביל עליה נותן אנטא וזלא
 23 דמקבלין לא אצטריך כלל דהא מרישא שמעינן
 24 לה אבל מקבלין עגלים וסוסייהו וכו' ונראה כמו
 25 שפ' רבינו הם דמתני' דהכא אינרי ברבית
 26 דאורייתא שפסק דמים על הצאן וגם פסק דמי
 27 השבח וקבל עליו לתת בכל שנה דבר קצוב בין
 28 ויהא שם שבח בין לא יהיה והיינו רבית קצובה
 29 ותנא ההיא דתענוני שהוא רבית דרבנן והכא
 30 קביל דהאי רבית דאורייתא הוא כדקתני מפני
 31 שהוא רבית כלומר רבית דאורייתא ואע"ג
 32 דקתני לעיל (דף סה) לא יחבור הימנו בפתות
 33 מפני שהוא רבית והיינו רבית דרבנן וזה
 34 שטעשה בביתא דרבית מביתא דשדה להם
 35 אצטריך לאשמעינן דהוי רבית דרבנן דלא הוי
 36 כמו שאר משכנתא בביתא דישראל אבל האי
 37 מפני שהוא רבית דהכא אי לאו דאורייתא
 38 קאמר מאי קביל ברבית' משמע בירושלמי
 39 דקאמר איזהו צאן ברזל יהא לך ק' צאן ואמר
 40 ליה הרי עשויות לך בקי דנינים של וקב ולדות
 41 והלב גזיות שלך ואם מתו אתה חייב באחריותן
 42 ואתה מעלה לי שכר סלע מקל אחת ואחת משלך באחרונה אסור משמע בהדיא ששם עליו הקרן והשבח והשתא א"ש דאי לאו מתני' דהכא לא הוי קשה לן מתני' דבבורות אמאי
 43 פטורין דשפיר חשיבי ברשות הנכרי כיון דאי לא יהיב ליה וזוי תפיס לבהמה ואי לא משבח לבהמה תפיס לולד איע"פ שנותן לו מהם קצבה בכל שנה ולהכי לא נפקי ולדות אבתי מרשות
 44 נכרי פי' יש לו בהן עריון קצת קצת אבך משום דחשיב ליה במתני' דהכא רבית דאורייתא פריך שפיר דאיכ' קצא מרשות עטור דלגמרי בשאר מלואו ורבא מסיק דהאי פסור מן הבכורה
 45 לאו משום דקיימא ברשותא דמרה אלא משום דחשיב יד נכרי באמצע כדמפרש ואזיל וכלל דהוא יד נכרי באמצע עטור דלא קרינא פיה כל מלקן תוכך (שמות לו) דמשמע שתתא
 46 מכל וכל רשות ישראל שלא תהא יד נכרי באמצע כלל ופריך נמי שפיר לפלוג וליהני ברדיה איע"ג שכבר שמעינן לה מרישא כמו כן מקבלין צאן ברזל מן העבדים אינו חידוש וטפי
 47 אית לן לאיפלוגי ברדיה: **וא** לא משבח לבהמה תפיס לולד הוה ליה יד נכרי באמצע. ואי' מ"ש מבמהת ארנוגא דחייבת בבכורה ללישא קנא דרבא בפ"ב דפסחים (דף טו) ושם (החם)
 48 הדיא דמצעי ישראל לסלוקיה בוזי ור' א' יהיב ליה וזוי לא תפיס לא לבהמה ולא לולדות ו"ל דלהתם עיקר הבהמה של ישראל מתולדותיה אלא דמשועבדת לארנוגא ובין דמצעי לסלוקי
 49 בוזי לא יצאת מרשות ישראל ולא חשיב יד נכרי באמצע אבל הכא דמתולדותיה הבהמה של נכרי לך זמן שיש לו לנכרי בחו דאי לא יהיב וזוי תפיס לבהמה לא יצאת מרשות הנכרי
 50 ומקרי יד נכרי באמצע דלא כסתלק לגמרי

51 **תשיך** לא סגי דלאו הכי. אבל אי תשוך ניהא דלא סגי דלא תשוך דאסור להלות לו בהתם כדאמר קרא (וברים י) לא תחנם ועוד שאמר הכתוב להלות להם ברבית וא"ת ומאי
 52 פריך מהאי קרא הא לא אסור אלא מדרבנן ויורה שמא ילמוד ממעשיו כדארמין בסמוך ו"ל דהכי פריך מהאי קרא כיון דאמר רחוקא לנכרי תשיך לא יהא להם לחקמים
 53 לאסור והא דרדיש ליה מקרא דשלמה איע"ג דלא אסור אלא משום ויורה אפסך דשלמה גזר אי נמי שלמה דיבר ברבית דאורייתא ורבנן הוא דאסמכתו מילתיהו אקרא דידיה
 54 ומה שנתנו עתה להלות לנכרים אור"ת משום דבשל ספרים הלך אתר המיכל וק"ל כבידך לישנא דמתני' הא דרב הונא אביריתא דרב יוסף ולא אסור מעולם רב נתנן ורב הונא
 55 רבית דנכרי ואפי' ללישא קמא יש להתיר לפי שיש עליו מס מלך ושרים והכל הוי כדי תיננו ועוד שאנו שרויין בין האומות ואי אפסך לנו להתחבר בשום דבר אם לא נישא וניתן
 56 מעומה הלכך אין לאסור רבית שמא ילמוד ממעשיו ויתר משאר ומתן וא"ת בין דרבית עבדים שרי לבידך לישנא קמא לא יהא אתו השלוחה ברבית פתומים שריה: **ההיא** דקאמ' וקאמ'
 57 כבקעת הורא כדאמר בתרגום ירושלמי של ויהא כד שלח פרעה ו"ל דשמא בני נח הוי מוחרקין על הרבית כמו שהוזכרו על הגזל ואע"ג דרבית לא אתי מגזל (לעיל סא) מימ כי
 58 היכי דדרשינן בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נו) דבני נח מוחרקין על הגזל מכל עין הגזל ולא גזל היה לרבית ואונאה ואם תאמר ואם כן מאי פריך תשיך לא סגי דלא תשיך דלקא
 59 אתי למימר איע"ג דהוזכרו על הרבית זה מזה שרי ליה לעבדים להלות לישראל ברבית דאם היה אסור איכ' היה עובר ישראל משום לפני עור ו"ל דמלא תשיך לאוהי פפקא הא
 לנכרי

1 **מתני'** אין מקבלין צאן ברזל. כל אחריות הנכסים על המקבל ושם אותם עליו במעות
 2 וכל זמן שאין נותן לו מעותיו חולקים השכר ואע"ג דמשנה יתירא היא דהא תנא ליה
 3 (לעיל דף סה) אין מושיבין תענוני למחצית שכר משום דמקבל עליו פלגא דהפסד וכל
 4 שכן הכא דקביל כל האחריות עליו נקט ליה משום סיפא אבל מקבלין צאן ברזל מן
 5 העבדים: **פדעת** העבדים. מפרש בגמרא: **גמ'**

6 **למימרא** וסתם צאן ברזל ברשותא דמקבל
 7 ק"י. ובאחריותו מדקתני שהוא רבית: ולדות
 8 פטורין מן הבכורה. לא מיבטא אמתות
 9 דפטורות מן הבכורה שאם ילדה בכור אינו
 10 קדוש שדרי הו עצמן של נכרי והתורה אמהה
 11 בישראל ולא באחרים אלא אפילו ולדות
 12 שחזיים של ישראל אתו המגיעין לחלק
 13 ישראל פטורין מן הבכורה כפשתיעברו וילדו
 14 אלקא ברשותא דנותן קיימי דאי באחריות
 15 דמקבל קיימי אמאי פטורין: **הא** דקביל עליה
 16 נכרי אונסא וזילא. מתניתין דבבורות כגון
 17 דקביל עליה אונסא וזילא ומתני' דהכא דלא
 18 קביל עליה אונסא וזילא: אי דקביל עליה נכרי
 19 אונסא וזילא צאן ברזל קרית ליה. הלא הם
 20 פותחים אצלו ועוד. אי איתא דהדיא דקביל
 21 עליה אונסא וזילא קרית ליה צאן ברזל: **איהני**
 22 **סיפא**. דמתני' אבל מקבלין צאן ברזל מן
 23 העבדים: לפלוג וליהני ברדיה. בישראל: אידי
 24 ואידי דלא קביל עליה. בעל הבמות אנטא
 25 וזילא וברשותא דמקבל קיימי. ונכרי כבוד היינו
 26 מעטא דפטורין מן הבכורה. כיון דאי אתי נכרי
 27 חבב וזוי כמו ששמאן עליו ולא יהיב ליה תפיס
 28 לה לבהמה הראשונה שהיתה שלו ואי לא
 29 משבח בהמה תפיס לולדות המגיעין לחלקו של
 30 ישראל: הוה ליה יד נכרי באמצע. יש לו בח
 31 ולדות הלכך אין הו פטורין מן הבכורה: **שבוי**
 32 מלכא. מלך פרס היה נוטל ממון מישראל וחונן
 33 בהם דלים נכרים שהם דלים מן המעות: **אפי'**
 34 **העובד** בוכבים. שישראל נוטל מן העובד
 35 בוכבים יורד לסימון: **מאי** לאו תשוך. שמונה
 36 אתה לישק הימנו נשך: לא תשיך. ודקא קאמר
 37 אתה חן לו רבית: לא מיא דלאו הכי. וכי בא
 38 הכתוב לעזות עליו ליתן רבית לעבדים דאילו
 39 להתיר קאמר פשיטא מהיכי מיתי ליה למימרה:
 כבוד

42 ואתה מעלה לי שכר סלע מקל אחת ואחת משלך באחרונה אסור משמע בהדיא ששם עליו הקרן והשבח והשתא א"ש דאי לאו מתני' דהכא לא הוי קשה לן מתני' דבבורות אמאי
 43 פטורין דשפיר חשיבי ברשות הנכרי כיון דאי לא יהיב ליה וזוי תפיס לבהמה ואי לא משבח לבהמה תפיס לולד איע"פ שנותן לו מהם קצבה בכל שנה ולהכי לא נפקי ולדות אבתי מרשות
 44 נכרי פי' יש לו בהן עריון קצת קצת אבך משום דחשיב ליה במתני' דהכא רבית דאורייתא פריך שפיר דאיכ' קצא מרשות עטור דלגמרי בשאר מלואו ורבא מסיק דהאי פסור מן הבכורה
 45 לאו משום דקיימא ברשותא דמרה אלא משום דחשיב יד נכרי באמצע כדמפרש ואזיל וכלל דהוא יד נכרי באמצע עטור דלא קרינא פיה כל מלקן תוכך (שמות לו) דמשמע שתתא
 46 מכל וכל רשות ישראל שלא תהא יד נכרי באמצע כלל ופריך נמי שפיר לפלוג וליהני ברדיה איע"ג שכבר שמעינן לה מרישא כמו כן מקבלין צאן ברזל מן העבדים אינו חידוש וטפי
 47 אית לן לאיפלוגי ברדיה: **וא** לא משבח לבהמה תפיס לולד הוה ליה יד נכרי באמצע. ואי' מ"ש מבמהת ארנוגא דחייבת בבכורה ללישא קנא דרבא בפ"ב דפסחים (דף טו) ושם (החם)
 48 הדיא דמצעי ישראל לסלוקיה בוזי ור' א' יהיב ליה וזוי לא תפיס לא לבהמה ולא לולדות ו"ל דלהתם עיקר הבהמה של ישראל מתולדותיה אלא דמשועבדת לארנוגא ובין דמצעי לסלוקי
 49 בוזי לא יצאת מרשות ישראל ולא חשיב יד נכרי באמצע אבל הכא דמתולדותיה הבהמה של נכרי לך זמן שיש לו לנכרי בחו דאי לא יהיב וזוי תפיס לבהמה לא יצאת מרשות הנכרי
 50 ומקרי יד נכרי באמצע דלא כסתלק לגמרי

51 **תשיך** לא סגי דלאו הכי. אבל אי תשוך ניהא דלא סגי דלא תשוך דאסור להלות לו בהתם כדאמר קרא (וברים י) לא תחנם ועוד שאמר הכתוב להלות להם ברבית וא"ת ומאי
 52 פריך מהאי קרא הא לא אסור אלא מדרבנן ויורה שמא ילמוד ממעשיו כדארמין בסמוך ו"ל דהכי פריך מהאי קרא כיון דאמר רחוקא לנכרי תשיך לא יהא להם לחקמים
 53 לאסור והא דרדיש ליה מקרא דשלמה איע"ג דלא אסור אלא משום ויורה אפסך דשלמה גזר אי נמי שלמה דיבר ברבית דאורייתא ורבנן הוא דאסמכתו מילתיהו אקרא דידיה
 54 ומה שנתנו עתה להלות לנכרים אור"ת משום דבשל ספרים הלך אתר המיכל וק"ל כבידך לישנא דמתני' הא דרב הונא אביריתא דרב יוסף ולא אסור מעולם רב נתנן ורב הונא
 55 רבית דנכרי ואפי' ללישא קמא יש להתיר לפי שיש עליו מס מלך ושרים והכל הוי כדי תיננו ועוד שאנו שרויין בין האומות ואי אפסך לנו להתחבר בשום דבר אם לא נישא וניתן
 56 מעומה הלכך אין לאסור רבית שמא ילמוד ממעשיו ויתר משאר ומתן וא"ת בין דרבית עבדים שרי לבידך לישנא קמא לא יהא אתו השלוחה ברבית פתומים שריה: **ההיא** דקאמ' וקאמ'
 57 כבקעת הורא כדאמר בתרגום ירושלמי של ויהא כד שלח פרעה ו"ל דשמא בני נח הוי מוחרקין על הרבית כמו שהוזכרו על הגזל ואע"ג דרבית לא אתי מגזל (לעיל סא) מימ כי
 58 היכי דדרשינן בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נו) דבני נח מוחרקין על הגזל מכל עין הגזל ולא גזל היה לרבית ואונאה ואם תאמר ואם כן מאי פריך תשיך לא סגי דלא תשיך דלקא
 59 אתי למימר איע"ג דהוזכרו על הרבית זה מזה שרי ליה לעבדים להלות לישראל ברבית דאם היה אסור איכ' היה עובר ישראל משום לפני עור ו"ל דמלא תשיך לאוהי פפקא הא
 לנכרי

משנה

1 אין מקבלין צאן ברזל מישקאל - אסור לקבל מיהודי עיסקא ובעלי
 2 חיים, חפצים או מעות) באופן שהמקבל מקבל על עצמו את כל
 3 האחריות, ומתחייב לשלם לנותן בסוף התקופה מעות כפי שווי
 4 העיסקא בשעת קבלתה, אפילו אם נפתחה או נפסדה לגמרי, ואם
 5 יהיו רווחים יחלקו הנותן והמקבל את הרווחים ביניהם, מפני שמה
 6 שהנותן מקבל חלק ברווחים הוא רבית מדרבנן, שכיון שהמקבל
 7 קיבל על עצמו את כל האחריות, נמצא שאין כאן פיקדון אלא
 8 הלוואה, והרווחים הם שכר המתנת מעות. אבל מקבלין צאן ברזל
 9 מן העובד בוכבים שאין נוהג בהם איסור ריבית. וכן לויין מהן - מן
 10 הנכרים ומלויין אותן - לנכרים רבית ואפילו בריבית קצוצה, כמו
 11 שנאמר (דברים כג כא) 'לנכרי תשיך'. וכן בגי' תושב - גוי שקיבל
 12 על עצמו שלא לעבוד עבודה זרה, אין איסור להלוות לו וללוות
 13 ממנו בריבית.

14 מלוה ישראל - מותר לישראל להלוות לישראל אחר את מעותיו
 15 של עובד בוכבים בריבית, ובלבד שיעשה כן מדעת העובד בוכבים,
 16 שאז נחשב שהנכרי הוא המלוה, אבל לא יעשה כן מדעת ישראל
 17 שלא מדעתו של נכרי, שכיון שהישראל הוא המלוה יש בזה
 18 איסור ריבית. ובגמרא (להלן עא) יבואר מה נקרא מדעת הנכרי
 19 ומה הוא מדעת ישראל:

גמרא

20 מדייקת הגמרא: למימרא - מדברי המשנה שאסור לקבל צאן
 21 ברזל מישראל מפני שהוא ריבית, משמע דהמקבל מחבירו 'צאן
 22 ברזל' הרי העיסקא ברשותא דמקבל קיימא - עומדת לגמרי
 23 ברשות המקבל, וכאילו קנה אותה לגמרי ולכן אם יקבל הנותן
 24 חלק ברווחים הרי הם ריבית גמורה.

25 מקשה הגמרא: ורמינהו, שנינו במסכת בכורות (טז), ישראל
 26 המקבל בהמה בתורת 'צאן ברזל' מן הנכרים, וילדה, אין צריך
 27 לומר שאם ילדה בכור אינו קדוש, שהרי היא של הנכרי ובהמת
 28 הנכרי פטורה מן הבכורה, אלא אפילו אותם הולדות של הבמה,
 29 שהם חלקו של הישראל, פטורין מן הבכורה, וכשיתעברו וילדו
 30 אין הולד שלהם קדוש. הרי שבהמה של 'צאן ברזל' היא ברשותו
 31 של הנותן ולא ברשותו של המקבל, ולפיכך נחשבים הבהמות של
 32 נכרי ופטורות מן הבכורה, אף על פי שהמקבל הוא ישראל, ושלא
 33 כדברי משנתנו.

34 מתרצת הגמרא: אמר רבא, לא קשיא, הא - המשנה בבכורות
 35 שהבהמה נחשבת ברשותו של הנותן ופטורה מן הבכורה, מדובר
 36 באופן דמקביל עליה אונסא וזולא - שהנותן קיבל עליו אחריות
 37 אונסין והזולה, כלומר שאם תיאנס הבהמה לא יצטרך המקבל
 38 לשלם לו, ואף אם תזול הבהמה לא יצטרך להשלים לו את
 39 ההפרש במחירה, ואם כן הרי היא ברשותו של הנותן. והא -
 40 משנתנו שאסרה לקבל צאן ברזל מישראל מפני שהוא ריבית,
 41 מדובר בגון דלא קביל עליה אונסא וזולא - שלא קיבל עליו הנותן
 42 אחריות על האונסין וההזולה, וכיון שכל האחריות היא על
 43 המקבל נמצא שהבהמה ברשותו לגמרי והיא הלוואה גמורה, ואם
 44 יקבל הנותן חלק ברווחים יש בזה משום ריבית.

45 דוחה הגמרא: אמר רבא, אי אכן מדובר במשנה בבכורות
 46 באופן דקביל עליה מרה (בעליה של הבהמה) אונסא וזולא, קשה,
 47 וכי צאן ברזל רבית ליה, הרי שם 'צאן ברזל' ניתן לעיסקא שאין
 48 הנותן יכול להפסיד את הקרן, ואינה פוחתת אצלו כמו ברזל
 49 שאינו פוחת, ואם קיבל על עצמו אחריות הרי הוא יכול להפסיד
 50 את הקרן אם תזול הבהמה או תיאנס. ועוד, אם גם באופן שהנותן

51 קיבל על עצמו אחריות של אונס והזולה, נקראת העיסקא 'צאן
 52 ברזל', נמצא שיש אופן של 'צאן ברזל' שאין בו איסור ריבית,
 53 וקשה על משנתנו, אדתינן, סיפא - מדוע הוצרך התנא לשנות
 54 בסיפא אבל מקבלין צאן ברזל מן העובד בוכבים, שמשמע שהאופן
 55 היחיד לקבלת 'צאן ברזל' הוא רק מנכרי, היה לו לילפוג בדייה -
 56 לחלק במקבל מישראל שבו עוסקת הרישא, ולומר בפה דברים
 57 אמורים שאין מקבלין צאן ברזל מישראל אלא באופן דלא קביל
 58 עליה הנותן אונסא וזולא, אבל אם קביל מרה ובעל הבהמה
 59 אונסא וזולא, שפיר דמי ומותר לקבל. ומכאן שתי קושיות אלו
 60 מוכרחות, שאין 'צאן ברזל' נקרא כך אלא באופן שכל האחריות היא
 61 על המקבל.

62 מתרצת הגמרא: אלא אמר רבא, אידי ואידי - בין המשנה כאן ובין
 63 המשנה בבכורות מדובר דלא קביל עליה מרה אונסא וזולא אלא
 64 כל האחריות היא על המקבל, ולכך הוא נקרא 'צאן ברזל'. ונבי
 65 בכורות תיני טעם הולדות פטורין מן הבכורה, כמבואר במשנה
 66 בבכורות, אף על פי שהבהמה ברשותו של הישראל, בין דאי לא
 67 יהיב וזוי - שאם בסיום זמן העיסקא, לא יפרע המקבל את המעות
 68 שהתחייב לנכרי, אחי נכרי תפיס לה לבהמה - יבוא הנכרי ויתפוס
 69 את הבהמה הראשונה שהיתה שלו מתחילה, ויטול אותה תמורת
 70 חובו, ואי לא משקב לה לבהמה - ואם לא ימצא את הבהמה עצמה
 71 שניתנה בעיסקא, תפיס להו לולדות - יתפוס את הולדות המגיעות
 72 לחלקו של הישראל, נמצא שהבהמות משועבדות לנכרי תמורת
 73 חובו, והוי ליה - הרי זה נחשב שדי נכרי באמצע - שיש לנכרי חלק
 74 בהם, וכל שיש די נכרי באמצע, פטור מן הבכורה אף על פי שאינם
 75 ברשותו כלל אלא ברשות ישראל.

76 נאמר (משלי כ ח) 'מרה הונו פנשה ותנרית, לחונן דלים יקצנו'
 77 - מי שמרבה את הונו על ידי איסור ריבית, סופו שלא יסאר
 78 הממון בידו אלא יגיע לידי 'חונן דלים', ונמצא שהוא קיבץ את
 79 הממון עבורו. שואלת הגמרא: מאי - מה כוונת הפסוק לחונן דלים.
 80 משיבה הגמרא: אמר רב, כגון שבור מלכא - מלך פרס שהיה נוטל
 81 ממון מישראל ונותן אותו לנכרים שהם דלים מן המצוות.
 82 אמר רב נחמן, אמר לי הונא, לא נצרכא - אין הפסוק הזה נצרך
 83 לומר שהמלוה בריבית לישראל, יפסיד ממנו, אלא לומר דאפילו
 84 ישראל הנוטל רבית דעובד בוכבים, יטול המלכות את ממנו,
 85 מפני שאף לנכרי אסור להלוות בריבית.

86 איתיביה רבא לרב נחמן, איך אפשר לומר שאסור להלוות לנכרי
 87 בריבית, הרי נאמר בתורה (דברים כג כא) 'לנכרי תשיך', ומפרש
 88 רבא, מאי תשיך - מה כוונת התורה במה שאמרה 'לנכרי תשיך',
 89 לא, תשיך - האם אין כוונת התורה לומר שמוותר לקחת ריבית
 90 מן הנכרי, והיינו שילוח לנכרי בריבית. השיבו רב נחמן: לא. כוונת
 91 התורה כפשוטה שתשיך - שתתן ריבית לנכרי, והיינו שילוח מן
 92 הנכרי בריבית.

93 מקשה הגמרא: בשלמא אם כוונת התורה לומר שיקח ריבית מן
 94 הנכרי, מובנת המצוה שצויתה התורה שלא ילוה לנכרי בחינם,
 95 אלא יטול ממנו ריבית, אבל אם כוונת התורה שיתן לו ריבית,
 96 קשה, וכי לא פני דלאו קבי - לא די בלא זה, כלומר וכי בא הכתוב
 97 לצוות עלינו שניתן ריבית לנכרי, ודאי אין סברא לומר שיהיה
 98 ישראל מחויב לתת ריבית לנכרי ויהיה אסור ללוות ממנו בחינם.
 99 מתרצת הגמרא: אמנם כוונת הפסוק שיתן ריבית לנכרי, אולם אין
 100 כוונת התורה שמצוה לתת ריבית לנכרי, אלא כוונת הכתוב לומר
 101 שרק לנכרי מותר לתת ריבית, לאפוקי אחיד דלא - ולהוציא את
 102 אחיך הישראל שאסור לתת לו ריבית, ולאו הבא מכלל עשה, הוא
 103 עשה.

104 מקשה הגמרא: וכי צריך לדייק ממשמעות שאסור לתת ריבית

56 מי שאינו עושה אלה אלא הוא מלוה בריבית, ימוט לעולם ולא
 57 יחזור ויעלה.
 58 נאמר בפסוק (חבקוק א יג) שאמר חבקוק הנביא בתפילתו 'לָמָּה
 59 תִּבְרַח בְּיָדֶיךָ, תִּחְרֹשׁ כְּבָלֶיךָ רָשָׁע צְדִיק מִמֶּנִּי' והיינו שהתאונן
 60 חבקוק בתפילתו על שלטת הרשעים על הצדיקים. אָמֵר רַב הוֹנָא
 61 יש לדייק מלשון הפסוק שרק צְדִיק מִמֶּנִּי בּוֹלֵעַ הרשע, אבל צְדִיק
 62 נִמְוָר אֵינוֹ בּוֹלֵעַ. כלומר, שהצדיק הגמור אפילו אם הוא מתמוטט
 63 הרי הוא חוזר ועולה ואינו נבלע לעולם.
 64 תִּנְיָא, רַבִּי אֱמֵר גַּר צְדִיק הָאֱמֹר לְעֵנֵי מְכִירָה - מה שהזכירה
 65 התורה גר צדק לענין מכירת עבד עברי, וְגַר תּוֹשֵׁב הָאֱמֹר לְעֵנֵי
 66 רְבִית - ומה שהזכירה התורה גר תושב לענין ריבית, אֵינִי יוֹדֵעַ מַה
 67 הוּא כוונת התורה בזה, מפני שמפשוט הכתוב משמע שלא כמו
 68 ששינו במשנה, וכפי שתבאר הגמרא מיד את הקושינות.
 69 מבאר הגמרא: מה שאמר רבי גַּר צְדִיק הָאֱמֹר לְעֵנֵי מְכִירָה,
 70 כוונתו למה שדרש בבבלי (תוספתא ערכין פ"ה ה"ט) על עונשו
 71 של הנושא ונותן בפירות שביעית, שלבסוף הוא נצרך למכור את
 72 מטלטליו וקרקעותיו, ואם אינו שב בתשובה, לבסוף הוא מוכר את
 73 עצמו, דְּכֵתִיב (ויקרא כה לב) 'וְכִי יִמָּדְךָ אֲחִיךָ עִמָּךְ, וְנִמְכַר לְךָ' -
 74 לישראל. וְאֵם עֵדִין אֵינוֹ שָׁב בַּתְּשׁוּבָה סוּפוֹ שִׁיחּוּר וּמְכָר, וְלֹא לְךָ
 75 - לישראל אֱלֵא לְגַר, שֶׁנֶּאֱמַר בְּסוּמוֹךְ לֹזֵה (שם כה מז) 'וְכִי תִשֶׁג יָד
 76 גַּר תּוֹשֵׁב עִמָּךְ, וּמָךְ אֲחִיךָ עִמּוֹ, וְנִמְכַר לְגַר' והיינו שימכר לגר
 77 צדק. וְלֹא רַק שִׁימְכֹר אֵת עַצְמוֹ לְגַר צְדִיק שְׁהוּא יִשְׂרָאֵל גְּמוּר, אֱלֵא
 78 אֵם אֵל שָׁב בַּתְּשׁוּבָה, סוּפוֹ שִׁימְכַר אֶף לְגַר תּוֹשֵׁב, שֶׁנֶּאֱמַר (שם)
 79 'וְנִמְכַר לְגַר תּוֹשֵׁב', והיינו נכרי שקיבל על עצמו שלא לעבוד
 80 עבודה זרה, אולם הוא אוכל נבילות. ומה שנאמר בהמשך הפסוק
 81 (שם) 'מִשְׁפַּחַת גַּר', זֶה הַנְּכָרִי - שאם עדיין אינו שב בתשובה סופו
 82 שימכר לנכרי גמור העובד עבודה זרה. וְכֵשְׁהוּא אֱמֵר בְּפִסּוֹק זֶה
 83 (שם) 'אִוּ לְעֶקֶב מִשְׁפַּחַת גַּר', זֶה הַנְּמַכֵּר וְאֵם עֵדִין לֹא שָׁב לְעִבּוּדַת
 84 בּוֹכְרִים עֲצֻמָּה, לַחֲטוֹב עֲצִים וְלִשְׂאוֹב מִים לַצּוֹרֵכָה.
 85 מפרשת הגמרא את קושייתו של רבי: אָמֵר מַר - שינו בבבלי
 86 זו, וְלֹא לְךָ אֱלֵא לְגַר, שֶׁנֶּאֱמַר לְגַר, וְדוֹרֶשֶׁת הַבְּבִילִית שִׁימְכַר לְגַר
 87 צדק, וְקֵשָׁה, לְמִימְכָרָא - מבואר מזה הַגַּר צִדְקָה קִנֵּי עֶבֶד עֲבָרִי - יכול
 88 לקנות עבד עברי, וְרַמְזִינָהּ - הרי שינו בבבלי את אחרת, שְׁאֵין הַגַּר
 89 נִקְנָה לְיִשְׂרָאֵל בְּתוֹרַת עֶבֶד עֲבָרִי, וְאֵין אִשָּׁה וְגַר קוֹנֵין יִשְׂרָאֵל
 90 שִׁיחִיהָ לְהַם עֶבֶד עֲבָרִי, וְאֵם כֵּן סוֹתְרִים הַדְּבָרִים זֶה לַזֶּה.
 91 מפרשת הגמרא את הבבלי: מה שאמר שֶׁנֶּאֱמַר לְגַר לֹא נִקְנָה בְּעֶבֶד
 92 עֲבָרִי הוּא מְשׁוּם שְׁבִפְרֻשְׁתָּ עַבְד עֲבָרִי הַנְּמַכֵּר לְיִשְׂרָאֵל נִאֲמַר
 93 (ויקרא כה מ) 'עַד שָׁנַת הַיָּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ, וְיָצָא מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו
 94 עִמּוֹ, וְשָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ, וְאֵל אֶחָיו אֲבֹתָיו יָשׁוּב', ולמדים מזה
 95 שֶׁיִּשְׁׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ בְּעֵינֵי - שרק מי שאפשר לקיים בו את הפסוק
 96 יִשָּׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ, יכול להמכר כעבד עברי, וְהָא לִיבָא - ובגר אי
 97 אפשר לקיים את הפסוק הזה שהרי אין לו משפחה. ומה ששינו
 98 'וְאֵין אִשָּׁה וְגַר קוֹנֵין עֶבֶד עֲבָרִי', מפרשת הגמרא: אִשָּׁה הִטְעַם
 99 שאינה קונה עבד עברי משום דְּלֹא אִוְרָח אֲרַעָא - שאינו דרך
 100 ארץ, כלומר שאינו מן הצניעות, שהרי עלול לבוא לאיסור ייחוד
 101 שיתייחד העבד עמה. וְגַר נָפִי אֵינוֹ קוֹנֵה עַבְד עֲבָרִי, וְטַעְמוֹ מְשׁוּם
 102 דְּמִיָּד - קיבלו חכמים הלכה למשה מסיני, דְּמִקְנֵי קִנֵּי - שמי
 103 שראוי להיקנות וְלִהְיֵמְכַר כְּעַבְד עֲבָרִי, יכול אף לקנות עבד
 104 עברי, אֲבָל דְּלֹא מִקְנֵי - מי שאינו ראוי להיקנות כעבד עברי, כגון
 105 גר, לֹא קִנֵּי עַבְד עֲבָרִי מִיִּשְׂרָאֵל.
 106 מתרצת הגמרא את קושיית רבי: אָמֵר רַב נַחְמָן בְּרַי יִצְחָק, מַה
 107 שנאמר בבבלי השניה שאין גר קונה עבד עברי, אֵין הַכוּוּנָה
 108 שאינו יכול לקנות כלל, אֵלא שְׁאֵינוֹ קוֹנֵה וְיֵינוּ בְּיִשְׂרָאֵל שִׁיּוּכַל
 109 להורישו לבנו, אֲבָל קוֹנֵה עַבְד עֲבָרִי וְיֵחִידֵיהּ דֵּינוּ בְּגַבְרֵי שִׁקְנָה עַבְד
 110 עברי, שאינו מורישו לבניו. דְּתִנְיָא שִׁיש חִילּוֹק בּוּזָה בֵּין נִמְכָר

1 בְּגַבְרֵי תִיּוּ - כשצריך הישראל פרנסה, התיירו לו להלוות לנכרי
 2 בריבית בכדי צורך פרנסתו, אבל יותר מזה אסור כדברי רב הונא.
 3 רַבִּינָא אָמֵר, הָקָא - מה שהתירה המשנה להלוות לנכרי בריבית,
 4 בְּתַלְמִידֵי חֻקִּים עֲפִיקֵין, ולא אסרו להלוות לנכרי בריבית אלא
 5 לעמי הארץ, מְשׁוּם דְּמִקְנָא מֵאֵי זְוִיר רַבָּנָן - מדוע גזרו חכמים
 6 שלא להלוות לנכרי בריבית, גזירה שְׁמֵא מִתּוֹךְ שִׁיחִיהוּ עֲסִיקוּ עִם
 7 הַנְּכָרִי, יִרְגִיל אֶת הַנְּכָרִי אֲצִלוּ וְיִלְמֹד מִמֶּנְשׁוּי הָרַעִים, וְאֵם כֵּן אֵין
 8 גזירה זו שייכת אלא בעמי הארץ, אבל בתלמיד חכם אין לחשוש
 9 לכך, שִׁבְיָן דְּתַלְמִיד הָקָם הוּא, תורתו משמרתו ולא ילמוד
 10 מִמֶּנְשׁוּי.
 11 אִיבָא דְּמִתְנֵי לָהּ - יש השונים לָהּ דָּאֵמַר רַב נַחְמָן בְּשֵׁם רַב הוֹנָא
 12 וְלֹא נִצְרַחָה אֵלא לריבית דְּעוֹבֵד כּוּכְבִּים) שלא אמר כן על הפסוק
 13 'מרבה הונו בנשך ותרבית' וללמד שאסור להלוות לנכרי בריבית,
 14 אֵלא אִתָּא דְּתִנְיָ רַב יוֹסֵף, נִאֲמַר בְּפִסּוֹק (שמות כב כד) 'אֵם כִּפֶּף
 15 תִּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת הָעֶנִי עִמָּךְ', והיא מצות עשה להלוות כסף למי
 16 שנצרך לכך, וְדוֹרֶשֶׁת הַבְּבִילִית, 'אֵת עַמִּי ללמד שאם באו אדם
 17 מְעַמִּי - מישראל וְנִכְרֵי ללוות, עֲמִי קוֹדֵם - יש להקדים את
 18 ההלוואה לישראל. 'אֵת הָעֶנִי ללמד שאם באו עֲנֵי וְעִשִׂיר ללוות,
 19 הָעֲנֵי קוֹדֵם, 'עַמִּי ללמד שאם באו עֲנִיָּיִךְ - עניים שהם קרובי
 20 משפחתך, וְעֲנֵי עִירךָ שאינם קרוביך אלא דרים בעירך, ללוות,
 21 עֲנִיָּיִךְ קוֹדֵמִי, שכן משמעות 'עַמִּי היינו הקרובים לך. וְאֵם באו עֲנֵי
 22 עִירךָ וְעֲנֵי עִיר אֲחֵרָת ללוות, וְשִׁנְיָה אֵינִם קרובי משפחתך, עֲנֵי
 23 עִירךָ קוֹדֵמִי, שהם 'עַמִּי יותר מעמי עיר אחרת.
 24 אָמֵר מַר בְּבִילִית, עֲמִי וְנִכְרֵי, עֲמִי קוֹדֵם, שצריך להקדים ולהלוות
 25 לישראל קודם שמלוה לנכרי. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: פְּשִׁטָּא שִׁישְׂרָאֵל
 26 קוֹדֵם, שְׁהָרִי הוּא מְקִיִּים בּוּזָה מְצוּה, וּמְדוּעַ צְרִיךְ הַפְּסוֹק לְמַדִּינוּ
 27 שִׁישְׂרָאֵל קוֹדֵם לַנְּכָרִי. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמֵר רַב נַחְמָן, אָמֵר לִי
 28 הוֹנָא, לֹא נִצְרַחָא - אין הפסוק הזה נצרך אלא לומר דְּאִפִּילוּ אֵם
 29 יש לפנינו אפשרות להלוות לנכרי רְבִית, וְלִישְׂרָאֵל צְרִיךְ להלוות
 30 בְּתוֹנָם, והיינו סבורים לומר שיהיה ראוי להקדים ולהלוות לנכרי
 31 כדי שיהיה לו רווח מכך, בֹּא הַכְּתוּב ללמד שצריך להקדים
 32 ולהלוות לישראל בחינם ולא להלוות לנכרי בריבית.
 33 תִּנְיָא, אָמֵר רַבִּי יוֹסֵף, בֹּא וְרָאָה מְמִיּוֹת עֵינֵיהֶם וְעִוּוּרוֹנָם שֶׁל מַלְוֵי
 34 רְבִית. הִי אֵם אָדָם קוֹרָא לְחִבְרֵי רָשָׁע, דְּרַךְ הָעוֹלָם שְׁהוּא יוֹדֵד
 35 עִמּוֹ לְחִיּוּ - רגיל להתקוטט עמו כאילו הכהו וכאילו בא להרוג
 36 הרי שאדם מקפיד מאוד שכאומרים עליו שהוא רשע, וְהֵם -
 37 המלוים בריבית, מְבִיאֵין עֲדִים, וְלִבְרֵי וְסוּפְרָה, וְקוֹלָמוֹס וְדִי, וְיִבְתָּבִין שטר על הלואה בריבית, וְחוֹתְמֵין עֲלֵי הָעֵדִים, וּמַעֲדִים
 38 בְּכַף שְׁפִלְוֵי זֶה שֶׁהלוה לישראל בריבית, כְּפַר בְּאַלְהֵי יִשְׂרָאֵל
 39 שצויה שלא להלוות בריבית.
 40 תִּנְיָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֵעָזַר אֱמֵר, כֹּל מִי שִׁישׁ לֹו מְעוֹת וּמְלוּה אֹתָם
 41 לישראל שֶׁלֹא רְבִית אֵלא בְּחִינָם, עֲלֵיו הַכְּתוּב אֱמֵר (תהלים טו
 42 ה) 'כִּפְשׁוֹ לֹא נָתַן בְּנַשְׂוָה, וְשָׁחַד עַל נַפְּו לֹא לָקָה, עוֹשֵׂה אֱלֹה לֹא יוֹמַט
 43 וְיִטְהַ לְיִפּוֹל' וְעוֹלָם', כלומר שלא יתמוטט נכסיו. הָא לְמַדְתָּ - יש
 44 ללמוד מבאן ולדייק שרק 'עושה אלה' כלומר שאינו מלוה
 45 בריבית לא ימוט, אבל כֹּל הַמְלוּה רְבִית נִכְסֵיו מְתַמוּטְמֵין.
 46 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְהָא קָא תִּיּוּנֵי דְּלֹא מוֹנְפִי רְבִית וְקָא מְתַמוּטְמֵין -
 47 הרי רואים אנו שיש אנשים שאינם מלוים בריבית וּנְכַסְיָהֶם
 48 מתמוטטים. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמֵר רַבִּי אֱלֵעָזַר, יש הבדל בין
 49 התמוטטותם של אלו שאינם מלוים בריבית לאלו שמלוים
 50 בריבית, שֶׁהִלְלוּ שאינם מלוים בריבית, מְתַמוּטְמֵין וְחוֹזְרִים וְעוֹלִין
 51 אַחַר כֵּךְ לְמַצְבֵּם הַקּוֹדֵם, וְהִלְלוּ המלוים בריבית, מְתַמוּטְמֵין וְאֵינֵין
 52 חוֹזְרִים וְעוֹלִין, אֵלא נִשְׁאָרִים בַּהֲתַמוּטְטוּתָם לְעוֹלָם, וְכֵךְ יש לדרוש
 53 את הפסוק, עושה אלה לא ימוט לעולם, כלומר שאף אם ימוט
 54 מכל מקום לא תהיה זו התמוטטות לעולם אלא יחזור ויעלה, אבל

1 לנכרי שרי וע"ל דבני נח לא הוהוהו מן הרבית והוא גביר דלא קם בבקעת דורא זה
2 לא היה עונש שלא היה שעת תחית כל המתים ולא נענש זה יותר משאר מתים שלא
3 היו באותה שעה אלא חבירו וכו' בשביל שנהרו מן הרבית אע"פ שלא נצטוו כמו שקיימו
4 אבותינו את התורה אע"פ שלא ניתן להם:

אָדָם קורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו. כתוב
בתשובות הגאונים בשם רב צדוק גאון
יורד עמו לחייו רשאי לשרוף שליש תבואתו
ותימה גדול מנזן לו זה:

הָא חזונו דלא עבדי הכי ומתמוטטים. וא"ת
דלקמא משום שאר עבירות הכתובים
באותו פסוק ושוחד על נקי לא לקח וי"ל דפריך
דחזונו צדיקים גמורים נמי מתמוטטין אי"ל ר"ע

פריך דרדיש בסוף מכות (בר כד. ע"ש) עושה אלה
עושה אחת מכל אלה לא ימות: **או** לעקר זה
הנמקר לעבודת כוכבים עצמה. וא"ת למ"ל
למכתב בטר עקר משפחת גר דהיינו נכרי כיון
דנמקר לעבודת כוכבים אי"ב נמקר לנכרי וי"ל
דהיא לעבודת כוכבים של ישראל כגון פסלו של
מיקה אי"א לא דכתבי משפחת גר היא דעקר
דהיינו נכרי אבל אין לתרץ דאצטרף משום גאולת
קרבנים דמזר תושב נפיק כ"ש נכרי:

אינו עובד לא את ה' ולא את האלהים. אגב פן
נקט בת דאפילו נמקר לישראל אינו עובד
את ה' ולא תרבי בלפא. משום לזות שפתים
בעלמא לפי שהולך אחריו שלא נחשדו ישראל
על הזכור ועל הבתיה וגם אין אסור להתייחד:
מצאנו

1 בכרי תניו. התיירו לו יותר מבאן אסור מדרבנן דלמא אתי למיסרו: רבינא אמר. מתניתין
2 דתקני מלון אותן ברבית בתלמוד חכם עסקין: טעמא מאי אסורו רבנן. רבית נכרי אסור
3 שפוא דגיל הנכרי אצלו וקלמוד ממעשיו לא גרסינן דלמא אתי למיסרו: אם כסף תלוה
4 את עמי. עמי ונקרי פאין ללוות עמי קודם: ענייך עיריך. עניים שהם קרובין
5 וממשפחתך: ענייך קודמין. דכתיב עקר הקרובין
6 לך: עניי עירך קודמין ועניי עיר אחרת. והנהך הו'
7 עמך טפי: יורד עמו לחייו. רגיל להתקוטט עמו
8 כאילו הבהו ובאילו כא' להורגו ואני שמעתי
9 רשאי לירד לתוך אמנותו של חבירו ולמטע
10 מוונתו של חבירו וקשה בעיני שיתירו חכמים
11 לישראל להקם ולהגמול רעה ועוד דאמר'
12 בכחובות (דף ג.) עד שתיש עשרה שנה מתגלגל
13 אדם עם בנו מבאן ואילך יורד עמו לחייו ומאי
14 יורד לתוך אמנותו איכא דהא לייקרו ולכבוש
15 לתורה קאמר. פלוני כפר שהלוח ישראל ברבית:
16 מתמוטטים. דוק הכי עושה אלה לא ימות הא
17 אם נתן בנשך ימות: תללו מתמוטטין ועולין
18 והללו בו. והכי משמע קרא כל עושה אלה לא
19 ימות לעולם כלומר ואם ימות אין מוטתו מוטת
20 עולם אבל הנותן בנשך ימות לעולם: צדיק גמור
21 אינו בולע. ואע"פ שמתמוטט עולה ואינו נבלע
22 לעולם: ולא לך אלא לגר. לעיל קאי ורשאי
23 דברייחא ממשכת ערבין (דף ל) בא וראה כמה
24 קשה אבקה של שביעית אדם נושא ונותן
25 בפירות שביעית סוף מוכר מטלטלין בו עד לא
26 באת לרדו עד שמוכר עצמו שנאמר ונמכר לך
27 ולא לך אלא לגר. נמכר לעבודת כוכבים.
28 לחטוב עצים ולשאוב מים: אפר מר. שהתא
29 מפרש מאי קשיא ליה דקאמר איני יודע מהו
30 לא אורח ארעא. שהוא מתייחד עמה: גמיר'
31 דמיקני קני. והנהך בעבד עברי קונה בעבד
32 עברי: דתניא. ידש חילוק בין הנמקר לנכרי
33 הנמקר לישראל: תרבע. בעבד עברי והנמקר
34 לישראל ונת האדון קודם היובל: אינו עובד לא
35 את ה' ולא את ה'ת. שנאמר (שמות כא) ועבדו
36 לעולם ולא לבן. והנמקר לנכרי. לפיכך קדושים
37 (דף יז) תושב עם קנהו ולא עם יורשי קנהו:
38 צניע ליה. מוחזק צניע הוא בעיניה שאם יקלקלו
39 יחד לא יתפאר לגלות הדבר הלך אסור
40 לזנות: פריין לה. וראה היא להפקיר לו את
41 עצמה: לא תרבי בלפא. לא תגדל בלב שמא
42 תקלקל עמו: צניע ליה. ובטוחה שלא יודע בין
43 דמסרוך סרוך מידתתא. להיות רבעת לה גר
44 תושב. שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים
45 ואוכל נבילות: אל תקח מאתו כתיב. אחר
46 קאי וכי כתיב גר תושב לענין וחי עמך כתיב
47 שאתה מצווה להחיותו: אבל אתה נעשה לו
48 ערב. ערבו של לוח כנגד המלוה:
ערב

1 **יקא מתמוטטין** אמר רבי אלעזר הללו מתמוטטין ועולין והללו מתמוטטין ואינן עולין למה
2 תבייש בוגדים תחריש כבלעו רשע צדיק ממנו אמר רב הונא צדיק ממנו בולע צדיק גמור
3 אינו בולע מה הוא גר צדק האמור לענין מכירה וכי ימוך אחיד עמך ונמכר לך ולא לך
4 אלא לגר שנא' לגר ולא לגר צדק אלא לגר תושב שנא' לגר תושב משפחת גר זה הנכרי
5 כשהוא אומר או לעקר זה הנמקר לעבודת כוכבים עצמה אמר מר ולא לך אלא לגר
6 שנא' לגר למוכרא דגר קני עבד עברי ורמינהו אין הגר נקנה בעבד עברי ואין אשה וגר
7 קונין עבד עברי גר לא נקנה בעבד עברי ושב אל משפחתו בעיניו והא ליפא ואין אשה וגר
8 קונין עבד עברי אשה לאו אורה ארעא גר נמי גמירי דמקני קני דלא מקני לא קני אמר
9 רב נחמן בר יצחק אינו קונה ודינו כישאל אבל קונה ודינו כנכרי דתניא הורצע והנמקר
10 לנכרי אינו עובד לא את ה' ולא את ה'ת אמר מר ואין אשה וגר קונין עבד עברי גמירי
11 דלא ברבן שמעון בן גמליאל דתניא אשה קונה את השפחות ואניה קונה את העבדים
12 רבן שמעון בן גמליאל אומר אף קונה את העבדים אפילו תימא רבן שמעון בן גמליאל
13 ולא קשיא פאן בעבד עברי פאן בעבד פנעני עבד עברי צניע לה עבד פנעני פריין לה אלא
14 הא דתני רב יוסף ארמלתא לא תרבי בלפא ולא תשרי בר בי רב באושפזיא בשלמא בר
15 בי רב צניע לה אלא בלפא בין דמסרוך בה מירתתא אמרי בין דכי שדאי ליה אומצא
16 מסרוך בתרה אמרי אינשי משום אומצא דשדאי ליה הוא דמסרוך גר תושב האמור לענין
17 רבית מאי היא דכתיב וכי ימוך אחיד ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך אל
18 תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי אחיד עמך ורמינהו לזין מהו ומלון אותן ברבית וכן בגר תושב אמר רב נחמן
19 בר יצחק מי כתיב אל תקח מאתם מאתו מישראל תנו רבנן אל תקח מאתו נשך ותרבית אבל אתה נעשה לו ערב

1 **בכרי תניו רבינא אמר הכא בתלמודי חכמים עסקין**
2 **טעמא מאי גזור רבנן שפוא** ילמוד ממעשיו וכוין
3 **דתלמוד חכם הוא לא ילמוד ממעשיו איכא דמתני**
4 **לה להא דרב הונא אהא דתני רב יוסף אם כסף**
5 **תלוה את עמי את העני עמך עמי ונקרי עמי קודם**
6 **עני ועשיר עני קודם ענייך ועניי עירך קודמין**
7 **עני עירך ועניי עיר אחרת עני עירך קודמין אמר**
8 **מר עמי ונקרי עמי קודם פשיטא אמר רב נחמן אמר**
9 **לי הונא לא נצרכא דאפילו לנכרי ברבית ולישראל**
10 **בחנם תניא אמר ר' יוסי בא וראה סמיות עיניהם**
11 **של מלון ברבית אדם קורא לחבירו רשע יורד**
12 **עמו לחייו והם מביאין עדים ולבלד וקולמוס דיו**
13 **וכותבין וחזקמין פלוני זה כפר באלהי ישראל תניא**
14 **ר' שמעון בן אלעזר אומר כל מי שיש לו מעות**
15 **ומלוה אותם שלא ברבית עליו הכתיב אומר כספו**
16 **לא נתן בנשך ושוחד על נקי לא לקח עושה אלה**
17 **לא ימות לעולם הא למדת שכל המלוה ברבית**
18 **נכסיו מתמוטטין והא קא חזונו דלא מוסיף ברבית**
19 **יקא מתמוטטין אמר רבי אלעזר הללו מתמוטטין ועולין והללו מתמוטטין ואינן עולין למה**
20 **תבייש בוגדים תחריש כבלעו רשע צדיק ממנו אמר רב הונא צדיק ממנו בולע צדיק גמור**
21 **אינו בולע מה הוא גר צדק האמור לענין מכירה וכי ימוך אחיד עמך ונמכר לך ולא לך**
22 **אלא לגר שנא' לגר ולא לגר צדק אלא לגר תושב שנא' לגר תושב משפחת גר זה הנכרי**
23 **כשהוא אומר או לעקר זה הנמקר לעבודת כוכבים עצמה אמר מר ולא לך אלא לגר**
24 **שנא' לגר למוכרא דגר קני עבד עברי ורמינהו אין הגר נקנה בעבד עברי ואין אשה וגר**
25 **קונין עבד עברי גר לא נקנה בעבד עברי ושב אל משפחתו בעיניו והא ליפא ואין אשה וגר**
26 **קונין עבד עברי אשה לאו אורה ארעא גר נמי גמירי דמקני קני דלא מקני לא קני אמר**
27 **רב נחמן בר יצחק אינו קונה ודינו כישאל אבל קונה ודינו כנכרי דתניא הורצע והנמקר**
28 **לנכרי אינו עובד לא את ה' ולא את ה'ת אמר מר ואין אשה וגר קונין עבד עברי גמירי**
29 **דלא ברבן שמעון בן גמליאל דתניא אשה קונה את השפחות ואניה קונה את העבדים**
30 **רבן שמעון בן גמליאל אומר אף קונה את העבדים אפילו תימא רבן שמעון בן גמליאל**
31 **ולא קשיא פאן בעבד עברי פאן בעבד פנעני עבד עברי צניע לה עבד פנעני פריין לה אלא**
32 **הא דתני רב יוסף ארמלתא לא תרבי בלפא ולא תשרי בר בי רב באושפזיא בשלמא בר**
33 **בי רב צניע לה אלא בלפא בין דמסרוך בה מירתתא אמרי בין דכי שדאי ליה אומצא**
34 **מסרוך בתרה אמרי אינשי משום אומצא דשדאי ליה הוא דמסרוך גר תושב האמור לענין**
35 **רבית מאי היא דכתיב וכי ימוך אחיד ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך אל**
36 **תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך וחי אחיד עמך ורמינהו לזין מהו ומלון אותן ברבית וכן בגר תושב אמר רב נחמן**
37 **בר יצחק מי כתיב אל תקח מאתם מאתו מישראל תנו רבנן אל תקח מאתו נשך ותרבית אבל אתה נעשה לו ערב**

מִצְאוֹ יִשְׂרָאֵל אַחַר אֲמֵר לֹא תֵּנֵם לִי וְאֲנִי אֶעֱלֶה לָךְ כּוּ, וְאִם תֹּאמַר מֵאֵי אֵיזְרָא אֲנִי אֶעֱלֶה לָךְ אֲפִילוּ אֲמַר אֲנִי אֶעֱלֶה לְנִכְרֵי אֲסוּר דְּלֹא שָׁרִי אֲלֵא בְּהַעֲמִידוֹ אֲצֵל נִכְרֵי בֵּין דְּמַלְכוּת מַעוֹתָיו לְחִבְרֵי בְדֵי שְׂפָרַע לְנִכְרֵי רִבִּית בְּשִׁבְלוֹ פְּשִׁיטָא דְהָיוּ רִבִּית דְּאֲפִילוּ לֹא הָיָה הַמַּלְכוּת חַיִּיב לְנִכְרֵי רִבִּית בֵּין דְּמוֹשְׁכֵי הַלְּהָאָה נֹתֵן לְנִכְרֵי רִבִּית ע"פ הַמַּלְכוּת הָרִי הוּא בְּנֹתֵן

עֵרֵב לְמֵאֵן אִילִימָא עֵרֵב לְיִשְׂרָאֵל וְהָא תַּנָּא אֲלֹ עוֹבְרִין בְּלֹא תַעֲשֶׂה הַמַּלְכוּת וְהַלְוָה הָעֵרֵב וְהָעֵדִים אֲלֵא לְנִכְרֵי וְכוּן דְּדִינָיָה דְנִכְרֵי דְאִזְלוּ בְּתַר עֵרְבָא אִיהוּ נִהוּ דְקָא שְׁקִיל מִינֵיהּ רִבִּיתָא אֲמַר רַב שֵׁשֶׁת שְׁקִיבֵל עָלָיו לְדוּן בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל אִי קִיבֵל עָלָיו לְדוּן בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל רִבִּית נִמּוּ לֹא לְשִׁקּוֹל אֲמַר רַב שֵׁשֶׁת שְׁקִיבֵל עָלָיו לֹא וְלֹא קִיבֵל עָלָיו לֹא: מַלְוָה יִשְׂרָאֵל מַעוֹתָיו שֶׁל נִכְרֵי מִדַּעַת הַנִּכְרֵי כּוּ: תַּנּוּ רַבְּנָן מַלְוָה יִשְׂרָאֵל מַעוֹתָיו שֶׁל נִכְרֵי מִדַּעַת הַנִּכְרֵי אֲבָל לֹא מִדַּעַת יִשְׂרָאֵל בְּצִיד יִשְׂרָאֵל שְׁלוֹה מַעוֹת מִן הַנִּכְרֵי בְּרִבִּית וּבִקִּישׁ לְהַחְזִירָם לֹא מִצְאוֹ יִשְׂרָאֵל אַחַר וְאֲמַר לֹא תֵּנֵם לִי וְאֲנִי אֶעֱלֶה לָךְ פְּרֻדָּה שְׂאֵתָה מַעֲלָה לֹא אֲסוּר וְאִם הַעֲמִידוֹ אֲצֵל נִכְרֵי מוֹתֵר וְכֵן נִכְרֵי שְׁלוֹה מַעוֹת מִיִּשְׂרָאֵל בְּרִבִּית וּבִקִּישׁ לְהַחְזִירָם לֹא מִצְאוֹ יִשְׂרָאֵל אַחַר וְאֲמַר לֹא תֵּנֵם לִי וְאֲנִי אֶעֱלֶה לָךְ פְּרֻדָּה שְׂאֵתָה מַעֲלָה לֹא מוֹתֵר וְאִם הַעֲמִידוֹ אֲצֵל יִשְׂרָאֵל אֲסוּר בְּשִׁלְמָא סִיפָא לְחוּמְרָא אֲלֵא רִישָׁא בֵּין דְּאִין שְׁלִיחוֹת לְנִכְרֵי אִיהוּ נִהוּ דְקָא שְׁקִיל מִינֵיהּ רִבִּיתָא אֲמַר רַב הוּנָא פֶּר מִנוּחַ מִשְׁמִיָּה דְרַב אַחָא פְּרִיָּה דְרַב אִיקָא הֵבָא בְּמֵאֵי עַסְקִינָן בְּגוּן דְּאֲמַר לִיָּה נִיחִים עַל גְּבִי קִרְקַע וְהִיפְטַר אִי הִכִּי מֵאֵי לְמִימְרָא אֲלֵא אֲמַר רַב פֶּפְאֵ בְּגוּן שְׁנַטְל וְנִתְּן בְּיַד וְאִפְתִּי מֵאֵי לְמִימְרָא מַהוּ דְתִימָא נִכְרֵי גּוֹפִיָּה כִּי עֵבִיד אֲדַעְתָּא דִּישְׂרָאֵל קָא גְּמִיר וְהִיב קמ"ל רַב אֲשִׁי אֲמַר כִּי אֲמִרִינָן אִין שְׁלִיחוֹת לְנִכְרֵי הֲנִי מִילֵי בְּתַרוּמָה אֲבָל כְּכֹל הַתּוֹרָה בּוֹלָה יֵשׁ שְׁלִיחוֹת לְנִכְרֵי וְהָא דְרַב אֲשִׁי בְּרוּתָא הִיא מֵאֵי שְׁנָא תְּרוּמָה דְלֹא דְכְּתִיב אֲתֵם גַּם אֲתֵם מַה אֲתֵם בְּנֵי בְּרִית אִף שְׁלוּחֵכֶם נִמּוּ בְּנֵי בְּרִית שְׁלִיחוֹת דְכָל הַתּוֹרָה בּוֹלָה נִמּוּ כּוֹתְרוּמָה גְּמִרִינָן לָהּ אֲלֵא דְרַב אֲשִׁי בְּרוּתָא הִיא אִיפָא דְאֲמַרִי

לְמַלְכוּת עֲצֵמוּ מִדִּין עֵרֵב כִּמוֹן תּוֹן מְנַה לְפָלוּנִי וְאֶבְדֵּשׁ אֲנִי לָךְ דְּמִקְדוּשַׁת מִדִּין עֵרֵב כְּפִי' דְּקֻדְשִׁין (דף טו) וְכֵן קִשָּׁה בְּסִיפָא וְי"ל דְּקֻטֵּל לָךְ מִשּׁוֹם הַעֲמִידוֹ לְאִשְׁמוּעִין רִישָׁא דְאֲפִילוּ מִקְבֵּל יִשְׂרָאֵל רִבִּית שָׁרִי בֵּין שְׁמִיבְלוֹ בְּשִׁבְלֵי נִכְרֵי וְכֵן בְּסִיפָא כְּשֶׁהַעֲמִידוֹ אֲצֵל יִשְׂרָאֵל אֲסוּר אֲפִילוּ מִקְבֵּל לְנִכְרֵי רִבִּית: **בְּשִׁלְמָא** סִיפָא לְחוּמְרָא. תִּימָה אֲמַאי לֹא הָיָה רִבִּית גְּמוּר כְּשֶׁהַעֲמִידוֹ אֲצֵל יִשְׂרָאֵל אֲפִילוּ מִקְבֵּל לְנִכְרֵי רִבִּית שְׁהָרִי נַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּי שְׁלֹחוֹת שֶׁל רִאשׁוֹן לְקַבֵּל חוּבוֹ מִיָּדוֹ שֶׁל נִכְרֵי וְי"ל דְּאֲפִילוּ שִׁיבֵל לְבוֹחַ לְחִבְרֵי בְּמִצְיָאָה הֵבָא אִין קִבְּלוּ וְלֹא הִנְבְּרִי וְזִכֵּה לְיִשְׂרָאֵל חִבְרֵי וְנִדְּבִי אִם הָיָה נִכְרֵי מִפְּקִיד מַעוֹתָיו הָיָה יָכוֹל לְבוֹחַ לְחִבְרֵי הַשְׁתָּא מִיָּהָא שֶׁהִנְבְּרִי אִינוּ מִפְּקִיד אֲלֵא כֹּא לְבוֹחַ מַעוֹתָיו לְמַלְכוּת עַל יְדֵי זֶה הַלְוָה אִין לֹא בַח לְבוֹחַת שֵׁאֵם כֵּן הָיָה יִשְׂרָאֵל מִקְבֵּל שְׁלֹחוֹת שֶׁל נִכְרֵי לְבוֹחַת מַעוֹתָיו שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְאִין שְׁלִיחוֹת לְנִכְרֵי וְהִלֵּל לְהוֹת מוֹתֵר אִפִּי הַעֲמִידוֹ אֲצֵל יִשְׂרָאֵל אִי לֹא דְלַחוּמְרָא אֲמִרִין דִּישׁ שְׁלִיחוֹת לְנִכְרֵי אֲלֵא רִישָׁא אֲמַאי שָׁרִי בְּהַעֲמִידוֹ אֲצֵל הַנִּכְרֵי כֵּיוֹן דְּאִין שְׁלִיחוֹת לְנִכְרֵי נִמְצָא דִּישְׂרָאֵל שֶׁ לֹא זָכָה בְּקִבְּלוֹת לְנִכְרֵי וְאִינוּ חַיִּיב לְנִכְרֵי בְּלוֹם אֲלֵא לְיִשְׂרָאֵל וְכִשְׁנוֹתֵן רִבִּית לְנִכְרֵי הָרִי הוּא נֹתֵן עֵבֶר יִשְׂרָאֵל הַמַּלְכוּת בְּפוּטְרוֹ נִגְדַּת הַנִּכְרֵי וְהָיוּ בְּנֹתֵן לְיִשְׂרָאֵל עֲצֵמוּ וּמְשִׁינֵי דְאֲמַר לִיָּה הַיְחִים ע"ג קִרְקַע וְהִפְטֵר וְהַלְוָה יִשְׁלֵם מַעַל גְּבִי קִרְקַע בְּצִיּוּי הַנִּכְרֵי לְהַחְתִּיב לֹא כֵּן וְרִבִּית וְאֲפִילוּ שְׁלֹא הַפְּקִיד יִשְׂרָאֵל הַמַּעוֹת כְּשֶׁתֵּנֵם ע"ג קִרְקַע וְהָיוּ עֲדִין שֶׁל כְּשִׁנְטֵלִים יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּי מִכֵּל מִקּוּם כְּשֶׁפּוֹרַע לְנִכְרֵי רִבִּית אִינוּ בְּשִׁבְלוֹ יִשְׂרָאֵל רִאשׁוֹן שְׁהָרִי כִּבְר פְּטוּר הַנִּכְרֵי אֲבָל כִּשְׁלֹא הַיְחִים ע"ג קִרְקַע אֲלֵא אֲמַר תּוֹן לְפָלוּנִי יִשְׂרָאֵל וְהִפְטֵר וְאִינוּ אֲתַנְה עֲמוּ שְׁתִּין לִי כֵּן וְרִבִּית הָיָה אֲסוּר אֲע"פ שְׁעֵתָה נִמּוּ אִינוּ פּוֹרַע לֹא רִבִּית לְפָטוּר אֲתֵּ הִרְאשׁוֹן שְׁהָרִי כִּבְר פְּטוּר הַנִּכְרֵי מִכֵּל מִקּוּם בֵּין שְׁקֵבֵל הַמַּעוֹת מִיָּד יִשְׂרָאֵל הִרְאשׁוֹן שְׁהָרִי עַד עֵתָה הַמַּעוֹת בְּאִתְרֵיהוֹן נִרְאָה בְּנֹתֵן לֹא רִבִּית אֲע"פ שְׁאִינוּ מְתַנְּה עֲמוּ אֲלֵא הַנִּכְרֵי:

בְּגוּן שְׁנָשָׂא וְנָתַן בְּיַד. אֲמַר רַבִּינוּ תַּם דִּהַשְׁתָּא תוּ לֹא אֲמִרִין סִיפָא לְחוּמְרָא בְּדִתָּה אֲמִרִין מַעֲרִיקָא אֲלֵא מִיָּדִי נִמּוּ בְּגוּן שְׁנַטְל וְנִתְּן בְּיַד שְׁקִיבֵל יִשְׂרָאֵל הַמַּעוֹת מִן הַנִּכְרֵי וְהֵתֵם לְחִבְרֵי וְכוּ' וְגַם לֹא אֲמִרִין אֲדַעְתָּא דְנִכְרֵי גְמֵר וּמְקִי לִיָּה וְהִנֵּי אִיפָא בְּשִׁלְמָא בְּסִיפָא אֲרַבְרָה אַחִין (בבמות דף לה) דְּלֹא קָאִי גְבִי בְּשִׁלְמָא בּוֹלָה מִשְׁבַּחַת לְהוּ דְשׁוֹן שְׁלִיחַ וּמוֹתוּךְ פ"ה ר"ח מִשְׁמַע דְלַעֲלֵם סִיפָא לְחוּמְרָא כְּתוּב בִּירוּשְׁלַיִם יִשְׂרָאֵל שְׁמַנְהוּ נִכְרֵי אֲפּוּסְרוּפוֹס אוּ סַנְטָר מוֹתֵר לְלוּחַת מִמְּנֵה בְּרִבִּית מַעוֹתָיו שֶׁל נִכְרֵי שְׁמוּפְקִידִין בְּיַד יִשְׂרָאֵל לְלוּחַת מִמְּנֵה בְּרִבִּית מַעוֹתָיו שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁמוּפְקִידִין בְּיַד נִכְרֵי מוֹתֵר לְלוּחַת מִמְּנֵה בְּרִבִּית זֶה הַבְּלָל כֹּל שְׁהוּא בְּאִתְרֵיהּ יִשְׂרָאֵל אֲסוּר בְּאִתְרֵיהּ נִכְרֵי מוֹתֵר וּבְחִטּוּבָה אֲתַח כְּתִב רַבִּינוּ תַּם דִּיתֵר גְּמוּר הוּא כְּהֵאֵי גְּוָנָא שִׁישְׁלַח יִשְׂרָאֵל הַלְוָה מִשְׁבְּנוֹתָיו עַל יְדֵי נִכְרֵי אוּ עַל יְדֵי עֲבָדוֹ וְהַמְלִיחַ וְקִבֵּל מִשְׁבְּנוֹת מִיָּד נִכְרֵי וְיָמֵן הַמַּעוֹת לְנִכְרֵי אוּ אִפִּי לְיִשְׂרָאֵל אִף שִׁימַר הַמַּלְכוּת אֲנִי מַלְוֶה לָךְ בְּשִׁבְלוֹ הַנִּכְרֵי וְלֹא יִהְיֶה סוּמְךָ הַמַּלְכוּת כֹּלֵל עַל הַלְוָה כִּי אֵל הַמִּשְׁבְּנוֹת וְהַלְוָה הוּא מְסוּלָּךְ מִן הַמִּשְׁבֹּחַן שְׁהָרִי אִם אֲבָר אִין לֹא דִין וְדִקְרִים עִם הַמַּלְכוּת שְׁהָרִי לֹא קִבְּלוּ אֲלֵא מִיָּד נִכְרֵי וּמוֹתֵר לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹת עֵרֵב בְּשִׁבְלוֹ נִכְרֵי דִישְׂרָאֵל הַמַּלְכוּת לֹא בְּתַר עֵרְבָא אֲזִיל אֲלֵא בְּתַר לְוָה אֲזִיל וְאִי לֹא יִפְרַע הַנִּכְרֵי יִפְרַע הָעֵרֵב הַקָּרוֹן וְהָרִבִּית דִּהַשְׁתָּא הוּא דְמוּזִיף לְנִכְרֵי:

עֵרֵב לְמֵאֵן. מִי הוּא הַמַּלְכוּת שְׁאֲנִי מוֹתֵר לְעֵשׂוֹת לוֹ עֵרֵב: אֲלֹ עוֹבְרִין. מִשּׁוֹם לֹא תִשְׁמִיךְ (שמות כב) וְהָא בֵּין נִכְרֵי בְּתַר עֵרְבָא אֲזִיל אִינוּ תוֹבַע אֲלֵא אֲתֵּ הָעֵרֵב: הוּא נִיחוּ דְשְׁקִיל רִבִּית. עֵרֵב זֶה הַלְוָה מִן הַנִּכְרֵי וְחֹזֵר וְהַלְוָה לְיִשְׂרָאֵל: לִדּוּן בְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל. יִתְבַּע מִן הַלְוָה תַּחֲלָה וּכְשֵׁלֵא יִמְצָא אֲצֵלוֹ יִגְבַּהּ מִן הָעֵרֵב וְהַשְׁתָּא אִין הָעֵרֵב לֹאֵה מַתְחִילָה

הַלְקֵר כִּי פָּרַע לְנִכְרֵי הִהִיא שְׁתָּא הוּא דְאִזְוִיָּה לְחִבְרֵיהּ מֵאֵי דְמוּזִיף לִיָּה שְׁקִיל מִינֵיהּ: אֲסוּר. דְּהוּא נִיחוּ דְקָא מוּזִיף לִיָּה בְּרִבִּית: וְאִם הַעֲמִידוֹ אֲצֵל נִכְרֵי. אֲע"פ שִׁשְׂרָאֵל נֹתְנֵה לְחִבְרֵי בְּמַצּוֹת הַיִּבְרָא: מוֹתֵר. דְּשִׁלְחוֹת הוּא: וְאִם הַעֲמִידוֹ אֲצֵל יִשְׂרָאֵל אֲסוּר. וְאִף עַל פִּי שְׁקִיבֵל זֶה מִיָּד נִכְרֵי מִשּׁוֹם דְּנִכְרֵי שְׁלִיחַ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְשִׁלְחוֹת שֶׁל אֲדָם כְּמוֹתוֹ: בְּשִׁלְמָא סִיפָא. דְקָתְנִי אִם הַעֲמִידוֹ אֲצֵל יִשְׂרָאֵל אֲסוּר דְּמִשְׁמַע שְׁנִכְרֵי זֶה חִטּוּב שְׁלֹחוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל חוּמְרָא דְרַבְּנָן הוּא לְמִסַּר דְּהָא דְקִיֵּיל דְּשִׁלְחוֹת שֶׁל אֲדָם כְּמוֹתוֹ שְׁבֹלַח יִשְׂרָאֵל וְשִׁלְחַת יִשְׂרָאֵל נִאֲמַר דְּמִתְרוּמָה בְּמִתְרוּמָה בְּפֻרָן שֶׁנִּי דְקֻדְשִׁין (דף טז) אֲתֵם גַּם אֲתֵם לְרִבּוֹת שְׁלֹחֵכֶם מַה אֲתֵם בְּנֵי בְּרִית. אִף שְׁלֹחֵכֶם בְּנֵי בְּרִית: אֲלֵא רִישָׁא. דְקָתְנִי אִם הַעֲמִידוֹ אֲצֵל נִכְרֵי מוֹתֵר: בֵּין דְּאִין תּוֹרַת שְׁלִיחוֹת לְנִכְרֵי. וְיִשְׂרָאֵל מִיִּשְׂרָאֵל קִבְּלוֹ הוּא נִיחוּ דְשְׁקִיל רִבִּית: דְּאֲמַר לֹא נִכְרֵי. לְיִשְׂרָאֵל רִאשׁוֹן: הַיְחִים עַל גְּבִי קִרְקַע וְהִפְטֵר. וְכֵן נַעֲשֶׂה וּמִשּׁוֹם נִטְלָם יִשְׂרָאֵל שְׁנֵי בְּגוּן שְׁנָשָׂא וְנִתְּן הַנִּכְרֵי בְּיַד. וְקִבְּלוֹ מִן הִרְאשׁוֹן וְהֵתֵם לְשֵׁנֵי אֲדַעְתָּא דִּישְׂרָאֵל. שְׁהָרִי הוּא הִבְיָא אֲצֵלוֹ וְהָיוּ נִכְרֵי שְׁלֹחוֹת וְנִחְמֵר מִדְּרַבְּנָן לְמִסַּר כְּמִתְרוּמָה בְּסִיפָא: שְׁלִיחוֹת דְכָל הַתּוֹרָה בּוֹלָה. שְׁהָא שְׁלֹחוֹת כְּמוֹתוֹ: מַתְרוּמָה גְּמִרִין לָהּ. בְּקֻדְשִׁין: אֲבָל אֲנִי לְדִידְהוּ. כְּגוֹן רִישָׁא דְבְּרִיָּתָא דְהוּי שְׁלִיחַ וְסִיפָא לְחוּמְרָא כְּדָאֲמַר: אֲנִי לְדִידְהוּ נְפִי. מַה אֲתֵם בְּנֵי בְּרִית וְאֲתֵם הִיִּינוּ שְׁלֹחִים לֹא נִאֲמַרְהָ שְׁלִיחוֹת אֲלֵא בְּשִׁלְחוֹת יִשְׂרָאֵל וְשִׁלְחַת יִשְׂרָאֵל מֵאֵן דְּגִרִים הֵבָא אִף שְׁלֹחֵכֶם בְּנֵי בְּרִית מִשְׁתַּבֵּשׁ: וְכֵן מְדַרְבְּנָן אִית לִיָּה. שְׁהָא יִשְׂרָאֵל זִכָּה לְעוֹרֵר נִכְרֵי הַלְקֵר הוּא: יִשְׂרָאֵל זִכָּה לִיָּה מִדְּרַבְּנָן בּוֹלְהָן זֶה מִשְׂרָאֵל שְׁנֵי קָטָן לִית לִיָּה שְׁלִיחוֹת. דְכִי כְּתִב שְׁלִיחוֹת בְּגוֹדֵל כְּתִב כְּרִאִי לְתַרוּם שְׁהָא הִקְדִּישׁוּ הַקְדֵּשׁ וְיִדְוָרוּ הֵל דְגַבִּי הַקְדִּישׁוֹת וְנִדְרִים אִישׁ כְּתִיב וְגַבִּי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבֹנוּ לָבוֹ ג' (שמות כח) אִית

אֲמַר רַב אֲשִׁי כִּי אֲמִרִין אִין שְׁלִיחוֹת לְנִכְרֵי הֲנִי מִילֵי אִינְהוּ לְדִידְהוּ אֲבָל אֲנִי לְדִידְהוּ הוּיָנָא לְהוּ שְׁלִיחַ וְהָא דְרַב אֲשִׁי בְּרוּתָא הוּא מ"ש אִינְהוּ לְדִידְהוּ דְלֹא דְכְּתִיב אֲתֵם גַּם אֲתֵם לְרִבּוֹת שְׁלֹחֵכֶם מַה אֲתֵם בְּנֵי בְּרִית אִף שְׁלֹחֵכֶם בְּנֵי בְּרִית אֲנִי לְדִידְהוּ נְפִי מַה אֲתֵם בְּנֵי בְּרִית קָאֲמַר אֲלֵא הָא דְרַב אֲשִׁי בְּרוּתָא הוּא רַבִּינָא אֲמַר נְהִי דְשְׁלִיחוֹת לְנִכְרֵי לִית לִיָּה וְכֵן מְדַרְבְּנָן אִית לִיָּה מִיָּדִי דְהָיוּ אֲקָטָן קָטָן לֹא אִף עַל גַּב דְלִית לִיָּה שְׁלִיחוֹת

אִת

56 של ישראל בריבית לישראל אחר אפילו כשהנכרי נותן את
 57 המעות. אלא רישא שאמרו נותן ישראל את המעות לישראל
 58 אחר בציווי הנכרי המלוה, מותר, מפני שנחשב שהנכרי הלוה
 59 לישראל, קשה כיון דאין דין שליחות לנכרי, נמצא שמצד הדין אין
 60 הישראל הראשון נחשב שליח של הנכרי, אלא איהו ניהו דקא
 61 שקיל מיניה רבייתא - הישראל הראשון הוא זה שמלוה לחבירו
 62 ולוקח ממנו ריבית, ומדוע התירה הברייתא.
 63 מתרצת הגמרא: אמר רב הונא פר מנות משמיה דרב אחא בריה
 64 דרב איקא, מה שאמרו ברישא שאם העמידו אצל נכרי מותר, אין
 65 הכוונה שנתן לו בשליחותו של הנכרי, אלא הקא במאי עסקינן
 66 בגין דאמר ליה הנכרי לישראל הראשון, הניחם - הנח את המעות
 67 על גבי קרקע והיפטר מן החוב, והישראל השני נטל את המעות מן
 68 הקרקע ברשות הנכרי, ונמצא שלא עשה הלוה הראשון שום
 69 מעשה הלואה. מקשה הגמרא: אי הכי מאי למיקרא - מה החידוש
 70 בדין זה, ומדוע הוצרכה הברייתא לומר שמוותר.
 71 חוזרת בה הגמרא ומתרצת: אלא אמר רב פפא, ברישא מדובר
 72 בגין שנטל הנכרי את המעות מיד הלוה הראשון, ונתן אותם
 73 בעצמו ביד של הלוה השני, ולפיכך לא עשה כאן הלוה הראשון
 74 שום איסור.
 75 חוזרת הגמרא ומקשה: ונאכתי מאי למיקרא - עדיין לא נתיישב מה
 76 החידוש בדברי הברייתא. מתרצת הגמרא: מהו דתיקא - לולא
 77 דברי הברייתא היינו סבורים לאסור באופן זה, משום שאפשר היה
 78 לומר שאין כוונת חכמי לזכות במעות בתורת פירעון, אלא נכרי
 79 גופיה כי עביד ומלוה ללוה השני, אדעתא דישאל קא גמיר ויהיב
 80 - הוא גומר בדעתו לתת את המעות על דעתו של הלוה הראשון,
 81 שהרי הוא הביא אצלו, והרי הוא כאילו הוא שלוחו להלוות את
 82 המעות ללוה השני, ונמצא שהישראל הראשון עבר על איסור
 83 ריבית. קא משמע לן שהנכרי זכה במעות בתורת פירעון, ומה
 84 שהוא חוזר ומלוה אותם לישראל הוא מדעת עצמו, וכיון שהנכרי
 85 הוא המלוה אין בזה איסור ריבית.
 86 רב אשי אמר, אין צורך להעמיד את הרישא באופן שהנכרי נטל
 87 ונתן ביד, אלא מדובר שהלוה הראשון נתן ללוה השני בידו את
 88 המעות בשליחות הנכרי, דכי אמרינן אין שליחות לנכרי, הני מילי
 89 דווקא בתרייקא, ששם דרשו חכמים (קידושין מא): ממה שנאמר
 90 (במדבר יח כח) 'גם אתם' לרבות שלוחכם, מה אתם בני ברית אף
 91 שלוחכם בני ברית, ואם כן הנכרי שאינו בן ברית אינו יכול להיות
 92 שליח של ישראל ולא למנות ישראל לשליח, אכל בכל התורה
 93 פולח, כגון כאן לענין איסור ריבית, יש שליחות לנכרי, ולפיכך
 94 כשהישראל נותן את המעות של הנכרי בציווי הנכרי לישראל
 95 אחר, הרי הוא שליחו ואין כאן הלואה מישראל לישראל אלא
 96 מהנכרי לישראל השני.
 97 דוחה הגמרא: והא - תירוץ זה דרב אשי, ברייתא היא - דעה
 98 חיצונית היא, ואינה מקובלת להלכה, שהרי מאי שנא תרוקה
 99 שמודה בה רב אשי, דלא - שאין הנכרי יכול לעשות או להיעשות
 100 בה שליח, משום דתניב (במדבר יח כח) 'כן תרימו גם אתם תרומת
 101 ה', ודרשו חכמים שהיה יכול להיכתב 'כן תרימו אתם', וכתב 'כן
 102 תרימו גם אתם', הרי זה בא לרבות שלוחכם, והקיש הכתוב את
 103 תיבת 'גם' המרבה את השליח, לתיבת 'אתם', ללמד מה אתם בני
 104 ברית, אף שלוחכם נמי צריך להיות מבני ברית, אבל מי שאינו בן
 105 ברית, כגון נכרי, אין הוא יכול להתמנות כשליח וכן לא למנות
 106 שליח. אם כן לפי זה בשליחות דכל התורה פולח, נמי אין שליחות
 107 לנכרי, שהרי כל דין השליחות בכל התורה מתרוקה גמרינן לה -
 108 למדוהו חכמים (קידושין מא): מדון שליחות בתרומה, וכשם
 109 שבתרומה אין שליחות לנכרי, אף בכל התורה אין שליחות לנכרי.
 110 מסיקה הגמרא: אלא מוכרחים לומר שהא דרב אשי ברייתא היא.

1 מבררת הגמרא: ערב לטאן - מי הוא המלוה שמותר להיות לו ערב
 2 על הלואה בריבית, אילימא שמותר להיות ערב לישאל על
 3 הלואה שהלוה לישראל אחר בריבית, והא תנא במשנה (להלן
 4 עה), אלו האנשים עוקרין בכל הלואת ריבית בלא תעשה, המלוה,
 5 ותלוה, והערב והקדים, הרי שאסור להיות ערב על הלואה בריבית.
 6 משיבה הגמרא: אלא כוונת הברייתא שמותר להיות ערב לנכרי
 7 על הלואה שרוצה ישראל אחר ללוות ממנו.
 8 מקשה הגמרא: מדוע מותר להיות ערב, והרי כיון דדיניה דנכרי
 9 דאזיל בתר ערבא - שבדיני הנכרים אין המלוה תובע את חובו מן
 10 הלוה כלל אלא מן הערב, והערב חוזר ותובע מן הלוה, נמצא
 11 שהערב נחשב כאילו הוא לוח מעות מהנכרי וחוזר והלוה
 12 לישראל, ואיהו ניהו דקא שקיל מיניה רבייתא - והערב הוא שנטול
 13 ריבית מישראל ועובר על איסור ריבית. מתרצת הגמרא: אמר רב
 14 ששת הברייתא מדברת כגון שקיבל עליו הנכרי המלוה לדון פדיוני
 15 ישאל, ואם כן לא יתבע עד הערב עד שיתבע מן הלוה תחילה,
 16 ולכן אין הערב נחשב כלוה.
 17 מקשה הגמרא: אי מדובר שקיבל עליו הנכרי המלוה לדון פדיוני
 18 ישאל, רבית נמי לא לשקול - לא היה לו ליטול ריבית כלל, שהרי
 19 בדיני ישראל אסור ליטול ריבית. מתרצת הגמרא: אמר רב ששת
 20 כגון שקיבל עליו לדון בדיני ישראל לזו - לענין דיני הערבות
 21 שיגבה מן הלוה תחילה, ולא קיבל עליו לזו - לענין איסור ריבית:
 22 שנינו במשנה: מלוה ישאל מעותיו של נכרי מדעת הנכרי בוי, תנו
 23 רבנן, מלוה ישאל - מותר לישראל להלוות לישראל אחר, אלא
 24 מעותיו של הנכרי בריבית, אם יעשה כן מדעת הנכרי, שאז נחשב
 25 שהנכרי הוא המלוה. אכל לא יעשה כן מדעת ישראל שלא מדעתו
 26 של נכרי, שכיון שהישראל הוא המלוה יש בזה איסור ריבית.
 27 מפרשת הברייתא: כיצד, ישראל שלוח מעות מן הנכרי ברבית
 28 קצוצה, וביקש הלוה להחזירם לו לנכרי, וקודם שהחזיר לו, מצאו
 29 ישאל אחר ואמר לו - ללוה לא תחזיר את המעות לנכרי, אלא
 30 תנם לי ואני אעלה לך בדרך שאתה מעלה לו - אתן לך את הדמים
 31 שאתה צריך להוסיף לו בריבית על איחור התשלום, אסור לעשות
 32 כן, שכיון שהמעות עדיין ברשות הלוה, הרי הוא זה שמלוה עתה
 33 לישראל, והתוספת שנותן לו היא ריבית, אף על פי שהוא חוזר
 34 ונותן אותה לנכרי ואינו מרויח מכך כלום. ואם העמידו אצל נכרי
 35 - שאמר הלוה לנכרי הרי מעותיך מוכנים אצלי, ואם תרצה תלוה
 36 אותם לישראל פלוני, וצויה עליו הנכרי לתת את המעות לאותו
 37 פלוני בעבורו, מותר, מפני שהוא נותן את המעות לאותו פלוני
 38 בשליחות הנכרי, ואין זה נחשב שהישראל מלוה בריבית אלא
 39 שהנכרי מלוה בריבית.
 40 ממשיכה הברייתא: וכן נכרי שלוח מעות מישראל ברבית, וביקש
 41 להחזירם לו, מצאו ישאל אחר ואמר לו - לנכרי, אל תחזיר למלוה
 42 את המעות אלא תנם לי, ואני אעלה לך בדרך שאתה מעלה לו,
 43 הרי זה מותר, כיון שהמעות ברשות הנכרי והוא המלוה, ואף
 44 שלבסוף רווח הריבית מגיע לידי ישראל אין בכך איסור. ואם
 45 העמידו הנכרי אצל ישראל המלוה, שאמר לו הרי מעותיך מוכנים
 46 אצלי, ואם תרצה תלוה את המעות לישראל פלוני, וצויה אותו
 47 המלוה לתת את המעות לישראל בעבורו, אסור, שאף על פי
 48 שהנכרי נותן את המעות לישראל, הרי זה בשליחותו של הישראל
 49 המלוה, ושלוחו של אדם כמותו, ויש כאן איסור ריבית.
 50 מקשה הגמרא: מדוע כשהעמיד אצל המלוה, נחשב כאילו
 51 המלוה הראשון הלוה גם עתה, הרי הלוה נתן את המעות וכלל
 52 בדינו שאין שליחות לנכרי, ובשלמא מה שאמרו בפפא שאם נותן
 53 הנכרי את המעות לישראל השני בציווי הישראל המלוה, אסור,
 54 יש לומר שאף על פי שמצד הדין אין שליחות לנכרי, מכל מקום
 55 לחומרא יש שליחות, כלומר, חכמים החמירו שלא להלוות מעות

56 בפועל, שמה יגבה המלוה מנכסים שהלוה מכרם לפני ההלוואה
 57 ולאחר הזמן שנכתב בשטר, ויפסיד את הלקוחות שלא כדין.
 58 וְשֹׁטְרֵי חוּב הַמְּאִוָּרִין, שכתב בהם זמן מאוחר לזמן ההלוואה
 59 בפועל, הרי הם פְּשָׁרִין, שהרי לא הפסיד אלא לעצמו ושאינו יכול
 60 לגבות מן הלקוחות אלא מזמן הכתוב בשטר.
 61 מקשה הגמרא: מוֹקְדָמִין אִמְרֵי פְּסוּלִין - מדוע שטרי חוב
 62 המוקדמים פסולים לגמרי, שאינו רשאי לגבות בהם מנכסים
 63 משועבדים כלל ואפילו אם ניקנו לאחר זמן ההלוואה בפועל, נְהִי
 64 דְּמֵן הַדִּין לֹא גָבוּ מִזְּמַן רֵאשׁוֹן - אינו רשאי לגבות מן הלקוחות
 65 שקנו מהזמן הראשון דהיינו הזמן הכתוב בשטר, שהרי הוא שקר,
 66 שלא לזה עדיין, מכל מקום היה לנו לומר שניגבו מִזְּמַן שְׁנִי -
 67 שיוכל לגבות מן הלקוחות שקנו לאחר הזמן השני דהיינו זמן
 68 ההלוואה בפועל.
 69 מתרצת הגמרא: אִמְרֵי רַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ אֲמַנְסֵי הַלְכָה זֹו בְּמַחְלָקָתָא
 70 שְׁנִינְהִי - תלויה במחלוקת התנאים שנחלקו אם בשטר שנכתב
 71 באיסור יש לקנוס אף את ההיתר משום האיסור או לא, ומשנה זו
 72 שפסלה את השטר לגמרי, רַבֵּי מְאִיר הֵימָּן שְׁקוּסֵי הֵיטֵר מִשׁוּם
 73 איסור, וכשם שבשטר שיש בו ריבית אינו גובה אפילו את הקרן,
 74 כך שטרי חוב המוקדמים פסולים לגמרי ואינו גובה אפילו מזמן
 75 ההלוואה בפועל, ואמנם לדעת חכמים החולקים על רבי מאיר, אף
 76 שטרי חוב המוקדמים כשרים הם לגבות מזמן שני.
 77 וְרַבֵּי יוֹחָנָן אִמְרֵי רַבֵּי צוּרִךְ לַהֲעֵמִיד אֵת הַמְּשַׁנָּה כְּדַעַת רַבֵּי מְאִיר,
 78 אלא אפילו תִּמְאָר תִּקְנֵן שֶׁהֵתִירוּ לְגָבוֹת אֵת הַקֶּרֶן בְּלֹא הַרְיֵבִית,
 79 מכל מקום לענין שטרי חוב המוקדמים מודים הם שהם פסולים
 80 לגמרי, משום גְּזִירָה שְׁמָא כְּשִׁיבֹא לְגָבוֹת מִן הַלְקוּחוֹת לֹא יִשְׁמוּ
 81 הַלְקוּחוֹת לְבֵם לֶכֶךְ שְׁהוּא שֹׁטֵר מוֹקְדָם וְיִגְבֶּה מִזְּמַן רֵאשׁוֹן, מה
 82 שאין כן בשטר שיש בו ריבית שאין חשש בכך שהרי מפורש
 83 בשטר שיש בו ריבית.
 84 מסתבר הגמרא: הֵימָּן נִבְרָא דְּמִשְׁכִּין לִיהַ פְּרִדְסָא וְכִרְסוֹ לְחֶבְרִיהַ
 85 - אדם לזה מעות מחבירו ונתן לו כרם, על מנת שיאכל המלוה
 86 את פירותיו כמה שנים ובאכילת הפירות יקבל את תשלום חובו,
 87 ואחר כך תחזור הכרם לבעליה, אֲכָלָה הַמְּלוּה תְּלַת שָׁנִי, ולאחר
 88 שעברו שלש שנים, בא המלוה ללוה ואמר ליה רְצוּנִי לְקוּנֹת מִמֶּךָ
 89 את הכרם, אִי מוֹבְנִיתָ לָהּ נִיחָיָה - אם מסכים אתה למכור לי את
 90 הכרם כדת, מוֹבְנִי, וְאִי לֹא תִסְכִּים לְמַכּוֹר, יש בידי להפסיד ממך
 91 את הכרם לגמרי, דְּכִיבִישְׁנָא לָהּ לְשֹׁטֵר מִשְׁכְּנָתָא - שאטמין את
 92 שטר המשכנתא, וְאִמְרֵינָא לְקוּחָה הֵימָּן בְּרִי - ואומר לכל שקנית
 93 ממך את הכרם כבר לפני שלש שנים, וכיון שאכלתי את פירות
 94 הכרם במשך שלש שנים אהיה נאמן בטענה זו, ולא תוכל לדרוש
 95 ממני להראות שטר מכירה, שלאחר שלש שנים אין אדם נזהר
 96 בשטרו, ונאמן לומר שאבד ממנו השטר.
 97 כיון ששמע הלוח כן, חשש לומר למלוה שאינו רוצה למכור את
 98 הכרם, ואמר לו שהוא מוכן למכור לו בשטר כדין, אך כדי שלא
 99 תחול המכירה, אָזַל - הלך הלוח קָם אֲקַנְיָה לְבָנֹו קָמָן - והקנה את
 100 הכרם במתנה לבנו הקטן בפני עדים, וממילא כשימכור את הכרם
 101 למלוה, לא תחול המכירה שהרי אין הכרם שלו, וְהָדָר וְגָבֶה נִיחָיָה
 102 - ואחר כך מכר את הכרם למלוה, ולא גילה לו שהשדה כבר
 103 קנויה לבנו הקטן.
 104 מסתפקת הגמרא דרינו: זְבִינֵי וְדֵאִי לֹא הָיוּ זְבִינֵי - פשוט הדבר
 105 שהמכירה לא חלה, שהרי כבר הקנה את הכרם לבנו, אולם לענין
 106 המעות ששילם המלוה תמורת הכרם, שכיון שהתברר שלא היתה
 107 כאן מכירה חייב הלוח להחזירם לו, יש להסתפק האם זָוִין - מעות
 108 אלו כְּמַלְוָה בְּשֹׁטֵר דָּמֹו, שהרי כתב לו שטר מכירה עם אחריות,
 109 וכל שטר מכירה שיש בו אחריות דינו כמלוה בשטר, והיינו שאם
 110 יוציא את השדה מן הלוקח מחמת המוכר, חייב המוכר להחזיר

1 מכל מקום אֵית לִיהַ זְבִינֵי מְדַרְבָּנָן - שתיקנו חכמים שאפשר לזכות
 2 עבור הקטן, הֵבֵא נְמִי לֹא שְׂמָא - ואף לנכרי אף על פי שאין לו
 3 שליחות מן התורה, תיקנו חכמים שאפשר לזכות עבורו.
 4 דוחה הגמרא: וְלֹא הֵימָּן, אין להוכיח מתקנת חכמים זכיה לקטן
 5 שתיקנו כן גם לנכרי, שכן יִשְׂרָאֵל קִטְן אִתִּי וְיִבּוּא לְלָלָל שְׁלִיחוֹת
 6 לכשיגדל, ולכך תיקנו לו כבר מעתה זכיה, אבל עוֹבֵד מוֹכְבִּים
 7 הֵי לֹא אִתִּי לְלָלָל שְׁלִיחוֹת לְעוֹלָם, ולפיכך לא תיקנו לו חכמים
 8 דין זכיה כלל. ועל כן נדחה תירוצו של רבינא ואי אפשר להעמיד
 9 את הברייתא שהתירה ללוה מהנכרי להלוות את המעות
 10 לישראל אחר בריבית כשהעמידו אצל הנכרי אלא אם כן נטל
 11 הנכרי את המעות בידו ונתן אותם ללוה השני.
 12 הֵנֹו רַבֵּנֵי, יִשְׂרָאֵל שְׁלוֹה מְעוֹת מִן הַנְּכָרִי כְּרִבִית, וְזָקָן עָלָיו כְּמַלְוָה
 13 - ולאחר זמן חישב עמו את הריבית והעמיד הכל כהלוואה אחת,
 14 וכתב את הסכום הכולל את הקרן והריבית יחד בשטר אחד,
 15 וְנִתְגַיֵּיר הַנְּכָרִי, ועתה הוא ישראל האסור ליטול ריבית, דינו כן,
 16 אִם קוּדָם שְׁנִתְגַיֵּיר וְזָקָן עָלָיו כְּמַלְוָה, הרי הוא גוֹבֵה אֵת הַקֶּרֶן וְגוֹבֵה
 17 גַם אֵת הַרְבִּית ואין בכך איסור, שמשעה שזקף את הכל במלוה
 18 הרי הוא כאילו כבר גבה את הריבית בשעה שהיה נכרי וחזר
 19 והלוהו, ומה שהוא גובה לאחר שהתגיייר אין בו ריבית. וְאִם
 20 לֹאֲחֵר שְׁנִתְגַיֵּיר וְזָקָן עָלָיו כְּמַלְוָה, הרי זה נראה כישראל שהלוה
 21 בריבית ולפיכך גזרו חכמים ואמרו שהוא גוֹבֵה אֵת הַקֶּרֶן וְאִינוּ
 22 גוֹבֵה אֵת הַרְבִּית.
 23 וְכֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַפּוֹךְ, נְכָרִי שְׁלוֹה מְעוֹת מִיִּשְׂרָאֵל כְּרִבִית, וְזָקָן עָלָיו
 24 כְּמַלְוָה - ולאחר זמן חישב עמו את הריבית והעמיד הכל כהלוואה
 25 אחת, וכתב את הסכום הכולל את הקרן והריבית יחד בשטר
 26 אחד, וְנִתְגַיֵּיר הַנְּכָרִי הַלּוֹה, ועתה הוא ישראל שאסור ליטול ממנו
 27 ריבית, דינו כן, שֹׁאֵם עַד שְׁלֹא נִתְגַיֵּיר וְזָקָן עָלָיו כְּמַלְוָה, הרי הוא
 28 גוֹבֵה אֵת הַקֶּרֶן וְגוֹבֵה גַם אֵת הַרְבִּית ואין בכך איסור, שמשעה
 29 שזקף את הכל במלוה הרי הוא כאילו כבר גבה את הריבית וחזר
 30 והלוהו. אבל אִם מִשְׁנִתְגַיֵּיר וְזָקָן עָלָיו כְּמַלְוָה, הרי זה נראה
 31 כריבית מישראל לישראל, ולפיכך גזרו חכמים ואמרו שהוא גוֹבֵה
 32 אֵת הַקֶּרֶן וְאִינוּ גוֹבֵה אֵת הַרְבִּית.
 33 רַבֵּי יוֹסִי חוֹלֵק עַל הַדִּין שְׁנוֹכֵר בְּסִיפָא וְאוֹמֵר שְׁנִכְרִי שְׁלוֹה מְעוֹת
 34 מִיִּשְׂרָאֵל כְּרִבִית ואחר כך התגיייר, בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ - בין אם זקף עליו
 35 את הריבית עם הקרן במלוה קודם שהתגיייר ובין אם לא זקף עד
 36 לאחר שהתגיייר, גוֹבֵה מִמֶּנּוּ יִשְׂרָאֵל הַמְּלוּה אֵת הַקֶּרֶן וְגוֹבֵה גַם
 37 אֵת הַרְבִּית. וטעמו יבואר בסמוך.
 38 אִמְרֵי רַבָּא, אִמְרֵי רַב הַסְדָּא, אִמְרֵי רַב הוּנָא, הֲלֵכָה כְּרִבִי יוֹסִי שְׁנִכְרִי
 39 שהתגיייר לאחר שלוח, חייב לשלם את הריבית אפילו אם לא זקפו
 40 עליו במלוה קודם שהתגיייר. מפרשת הגמרא: אִמְרֵי רַבָּא מְאִיר
 41 מְעָמָא דְּרַבֵּי יוֹסִי, כִּדִּי שְׁלֹא יִאֲמְרוּ הַבְּרִיּוֹת עַל הַגֵּר, שֶׁשְׁכָּבִיל מְעוֹתֵינוּ
 42 - כדי שלא יצטרך לשלם ריבית, נִתְגַיֵּיר זֵה.
 43 הֵנֹו רַבֵּנֵי, שְׁמֵר שְׁכָתוּב בֹּו שְׁפִלוּנִי לּוֹה מְפִלוּנִי מְעוֹת בִּכְךָ וּכְךָ רַבִּית
 44 לזמן פלוני, קוֹנְסִין אוֹתוֹ - את המלוה כיון שעבר על איסור ריבית,
 45 וְאִינוּ גוֹבֵה מִן הַלּוֹה לֹא אֵת הַקֶּרֶן וְלֹא אֵת הַרְבִּית, דְּכִרִי רַבֵּי מְאִיר.
 46 וְהַכְּמִים אוֹמְרִים שְׁלֹא קִנְסוּ אוֹתוֹ, וְגוֹבֵה אֵת הַקֶּרֶן שְׁלוֹה מִמֶּנּוּ, וְאִינוּ
 47 גוֹבֵה אֵת הַרְבִּית שהיא איסור.
 48 מפרשת הגמרא: בְּמֵאִי קְמִיפְלִגִי - במה נחלקו רבי מאיר וחכמים,
 49 רַבֵּי מְאִיר קָבֵר כְּנִסְיִן הַתִּירָא - קנסו אותו שיפסיד גם את ההיתר
 50 שהוא הקרן משום איסורֵיהּ שהיא הריבית. וְרַבֵּנֵי כְּכִרִי לֹא כְּנִסְיִן
 51 הַתִּירָא מִשׁוּם אִיפּוּרָא, ורשאי לגבות את הקרן, ודי בכך שלא יגבה
 52 את האיסור.
 53 תַּנֵּן הַתָּם (לעיל יז), שְׁמֵרֵי חוּב הַמְּוִקְדָּמִין - שזמן ההלוואה שנכתב
 54 בהם קודם לזמן שהיתה ההלוואה בפועל, פְּסוּלִין הֵם ואין לגבות
 55 בהם מנכסים משועבדים אפילו אם נמכרו לאחר זמן ההלוואה

בבא מציעא. פרק המישי - איזהו נשך - דף עב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רמה

רש"י

1 אית ליה זכייה. דהתן זכין לקטן בפרק מי שמת (ב"ב גוה): וזקן עליו במלוה. לאחר זמן
2 חישב עמו על הרבית וזקף הכל ביהד במלוה וכתב לו שטר עליהם וכן אפי' חייב
3 לפלוני: וגובה את הרבית. דמשעת זקיפה הוי כגבוי: בין פד ובין פד. אפי'א רפליג וטעמא
4 בדמפרש ואזיל שלא יאמרו בו: שטר שיש בו רבית. שכתבו בו פלוני לזח מפלוני מנה

1 שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואין גובה לא את הקרן ולא את הרבית. פריכ"ב דאין
2 גובה ממשעבדי אבל מבני חרי גבי ע"פ אותו השטר דעדים אינם פסולים דאינם עדי
3 חסם דאין מרויחים כלום בדבר וקשה דתניא בתוספתא ופ"ה דמכלתין תמוצא שטר שיש בו
4 רבית יקרעו בא לב"ד יקרעוהו והשתא אי גבי ביה מבני חרי אמאי יקרעוהו יתמינו עד

5 שיגבה בו קודם ויל שאסור להשהות מיהו נראה
6 דר"מ קניס לגמרי ולא גבי ביה כלל כמו ששטר חוב
7 המוקדמים דמוקדמין בסמוך בר"מ ואף על גב שגם
8 שם פי' בקונטרס דאין פסולין אלא לגבות
9 ממשעבדי אין נראה דפסולין משמע דלא גבי ביה
10 כלל והא דפריך נהי דלא גבי מזמן ראשון ליגבי
11 מזמן שני הוה מצי למימר נמי נהי דלא גבי
12 ממשעבדי ניגבי מבני חרי אלא רבואת פריך
13 דאפי' ממשעבדי ניגבי מזמן שני ובסמוך דפריך
14 אעובדא דפרדיסא אלא הא דאמר רבי יוחנן
15 גזירה שמא יגבה מזמן ראשון נימא דלא ניתן
16 ליכתב ולא משני משום דטעמא דלא ניתן ליכתב
17 ולא מהני אלא דלא גבי ממשעבדי משום דסיל
18 דודאי מהני לפסולו לגמרי ולא גבי ביה כלל והא
19 דלא מיבעיא ליה אלא אי גבי ממשעבדי אבל
20 מבני חרי שפטיא ליה דגבי אף על גב דלא ניתן
21 להיכתב הוה דאפי'א ליה דגבי היינו משום
22 שהמוכר היה מודה ללווקח שלא פרע ועוד נראה
23 דאפי' יש עדים אחרים או שחייב מודה אפי' קניס
24 ר"מ דהכי משמע דאין גובה קרן וזמין דרבית
25 והתוספתא (שם) נמי משמע דאפילו במלוה על
26 פה קניס דקתני המלוה את חבירו רבית רבא
27 לפני ב"ד קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן
28 ולא את הרבית וקשה ר"מ אמר שטר שיש בו
29 רבית כו' ובפי' המניח (ב"ק דף לו) נמי מדמיינן
30 לזהוהו דקניסו גופן משום שבתן דמפסידו גוף
31 הממון הוא הדין דקניס בגוף המלוה אפי' שיש
32 לזכות דהתם עבירה נעשית בגוף הממון יותר
33 מכאן דכאן עיקר עבירה בשטר כדאמרין התם
34 ולא את הרבית עבד ליה שומאי ולכך לא קניסו
35 אלא בשטר ומיהו רבנן נראה דודאי לא קניסו
36 כלל ומשמע לכאורה דגבי לרבנן בשטר קרן
37 אפילו ממשעבדי ר"מ נמי לא פליג אלא משום
38 דקניס ותימה דאמאי אין העדים פסולים כיון
39 שעוברים על לא תשימון (שמות כב) אפי' שאין

1 אית ליה זכייה וזקן עליו במלוה. לאחר זמן
2 חישב עמו על הרבית וזקף הכל ביהד במלוה וכתב לו שטר עליהם וכן אפי' חייב
3 לפלוני: וגובה את הרבית. דמשעת זקיפה הוי כגבוי: בין פד ובין פד. אפי'א רפליג וטעמא
4 בדמפרש ואזיל שלא יאמרו בו: שטר שיש בו רבית. שכתבו בו פלוני לזח מפלוני מנה
5 שיגבה בו קודם ויל שאסור להשהות מיהו נראה
6 דר"מ קניס לגמרי ולא גבי ביה כלל כמו ששטר חוב
7 המוקדמים דמוקדמין בסמוך בר"מ ואף על גב שגם
8 שם פי' בקונטרס דאין פסולין אלא לגבות
9 ממשעבדי אין נראה דפסולין משמע דלא גבי ביה
10 כלל והא דפריך נהי דלא גבי מזמן ראשון ליגבי
11 מזמן שני הוה מצי למימר נמי נהי דלא גבי
12 ממשעבדי ניגבי מבני חרי אלא רבואת פריך
13 דאפי' ממשעבדי ניגבי מזמן שני ובסמוך דפריך
14 אעובדא דפרדיסא אלא הא דאמר רבי יוחנן
15 גזירה שמא יגבה מזמן ראשון נימא דלא ניתן
16 ליכתב ולא משני משום דטעמא דלא ניתן ליכתב
17 ולא מהני אלא דלא גבי ממשעבדי משום דסיל
18 דודאי מהני לפסולו לגמרי ולא גבי ביה כלל והא
19 דלא מיבעיא ליה אלא אי גבי ממשעבדי אבל
20 מבני חרי שפטיא ליה דגבי אף על גב דלא ניתן
21 להיכתב הוה דאפי'א ליה דגבי היינו משום
22 שהמוכר היה מודה ללווקח שלא פרע ועוד נראה
23 דאפי' יש עדים אחרים או שחייב מודה אפי' קניס
24 ר"מ דהכי משמע דאין גובה קרן וזמין דרבית
25 והתוספתא (שם) נמי משמע דאפילו במלוה על
26 פה קניס דקתני המלוה את חבירו רבית רבא
27 לפני ב"ד קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן
28 ולא את הרבית וקשה ר"מ אמר שטר שיש בו
29 רבית כו' ובפי' המניח (ב"ק דף לו) נמי מדמיינן
30 לזהוהו דקניסו גופן משום שבתן דמפסידו גוף
31 הממון הוא הדין דקניס בגוף המלוה אפי' שיש
32 לזכות דהתם עבירה נעשית בגוף הממון יותר
33 מכאן דכאן עיקר עבירה בשטר כדאמרין התם
34 ולא את הרבית עבד ליה שומאי ולכך לא קניסו
35 אלא בשטר ומיהו רבנן נראה דודאי לא קניסו
36 כלל ומשמע לכאורה דגבי לרבנן בשטר קרן
37 אפילו ממשעבדי ר"מ נמי לא פליג אלא משום
38 דקניס ותימה דאמאי אין העדים פסולים כיון
39 שעוברים על לא תשימון (שמות כב) אפי' שאין

17 קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית דב"ד רבי מאיר והקמים אומרים
18 גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית במאי קמיפלגי רבי מאיר סבר קניסין התיירא
19 משום איסורא ורבנן סברי לא קניסין התיירא משום איסורא תנן התם שטריו חוב
20 המוקדמין פסולין והמאוחרין בשרין מוקדמין אמאי פסולין נהי דלא גבו מזמן ראשון ניגבו
21 מזמן שני אמר ר' שמעון בן לקיש במחלוקת שנויה ור"מ היא רבתי יוחנן אמר אפי'
22 תימא רבנן גזירה שמא יגבה מזמן ראשון והוא גברא דמשפין ליה פרדיסא לחבריה
23 אכלה תלת שני אל"א אי מזבנית לה ניהלי מוטב ואי לא כבישנא לה לשטר משפנתא
24 ואמינא לקוחה היא בידי אול קם אקנייה לבנו קמן והדר יגבה ניהליה זביני ודאי לא
25 הוי זביני וזוי במלוה בשטר דמו וגובה מנכסים משועבדים או דילמא במלוה ע"פ
26 דמו ואינו גובה מנכסים משועבדים אמר אבבי ולא היינו דרבי אפי' דאמר ר' אפי'
מורה

17 קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית דב"ד רבי מאיר והקמים אומרים
18 גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית במאי קמיפלגי רבי מאיר סבר קניסין התיירא
19 משום איסורא ורבנן סברי לא קניסין התיירא משום איסורא תנן התם שטריו חוב
20 המוקדמין פסולין והמאוחרין בשרין מוקדמין אמאי פסולין נהי דלא גבו מזמן ראשון ניגבו
21 מזמן שני אמר ר' שמעון בן לקיש במחלוקת שנויה ור"מ היא רבתי יוחנן אמר אפי'
22 תימא רבנן גזירה שמא יגבה מזמן ראשון והוא גברא דמשפין ליה פרדיסא לחבריה
23 אכלה תלת שני אל"א אי מזבנית לה ניהלי מוטב ואי לא כבישנא לה לשטר משפנתא
24 ואמינא לקוחה היא בידי אול קם אקנייה לבנו קמן והדר יגבה ניהליה זביני ודאי לא
25 הוי זביני וזוי במלוה בשטר דמו וגובה מנכסים משועבדים או דילמא במלוה ע"פ
26 דמו ואינו גובה מנכסים משועבדים אמר אבבי ולא היינו דרבי אפי' דאמר ר' אפי'
מורה

1 קונסין אותו ואינו גובה וכו'. ואע"ג דאמר ר' אפי' (כתובות דף סו) הלכה כר"מ בגזירותיו היינו דוקא בגזירותיו ולא בקנסותיו והכא קניס את הדב"ג נמי פסקו בהקלות (גדולות)
2 רבנן דר"מ במעוברת חבירו ומינתק חבירו דאם נשא ויציא לכשיגיע זמנו לכנסו יכנסו כל ר"מ דאמר לא יחזיר עולמית (סוטה דף כו.) דתני קנסא רבאיה מדבעי בהחולץ
3 (יבמות דף לו.) אם אינסקא לכהן (לא) ואי החמירו לגרש כיון שאינו יכול לחזור ולכנסו דגרשה אסורה לכהן ווע' תוס' ובהים קד. ד"ה א"ר עקיבא: אמר ר' אבבי לא היינו דרבי אפי'
4 דאמר רבי אפי' בו. תימה מה ענין ר' אפי' לכאן וי"ל דהבא לא מיבעיא ליה אי גבי ממשעבדי אי לא אלא משום דר"מ נמי לא קניסו רבנן וזו היתה היתה אפי' רבית דאורייתא: ש' להבשיר השמא
5 לא גבי ממשעבדי כיון דאין השטר מועיל אלא ע"פ הודאתו או דילמא גבי ועל זה אמר אבבי לרביא מרבי אפי' דכי היכי דמודה בשטר מהני הודאתו לגבות ממשעבדי אפי' שאם היה אומר
6 מוחזק הוא היה צריך קיום ד"ה תבא גבי פרדיסא ולא שייך פאן לגרוס אין צריך לקיימו אלא גוסי' לא היינו דרבי אפי' דאמר ר' אפי' מודה בשטר שכתבוהו גובה מנכסים משועבדים לפי זה
7 כשמקשה על רבא מהתיהו ללשבוך קרקעות בלא רבא היה יכול להקשות מיד לבי' מש' חבא דאמרן לומר פרעתי ובנמצאת שאינו שלו אינו נאמן כל זמן ששטר מוכר בידו אלא נטר עד
8 לבסוף ומקשה על רבא מנבית השנוי בפרוש בבביתא:

1 קונסין אותו ואינו גובה וכו'. ואע"ג דאמר ר' אפי' (כתובות דף סו) הלכה כר"מ בגזירותיו היינו דוקא בגזירותיו ולא בקנסותיו והכא קניס את הדב"ג נמי פסקו בהקלות (גדולות)
2 רבנן דר"מ במעוברת חבירו ומינתק חבירו דאם נשא ויציא לכשיגיע זמנו לכנסו יכנסו כל ר"מ דאמר לא יחזיר עולמית (סוטה דף כו.) דתני קנסא רבאיה מדבעי בהחולץ
3 (יבמות דף לו.) אם אינסקא לכהן (לא) ואי החמירו לגרש כיון שאינו יכול לחזור ולכנסו דגרשה אסורה לכהן ווע' תוס' ובהים קד. ד"ה א"ר עקיבא: אמר ר' אבבי לא היינו דרבי אפי'
4 דאמר רבי אפי' בו. תימה מה ענין ר' אפי' לכאן וי"ל דהבא לא מיבעיא ליה אי גבי ממשעבדי אי לא אלא משום דר"מ נמי לא קניסו רבנן וזו היתה היתה אפי' רבית דאורייתא: ש' להבשיר השמא
5 לא גבי ממשעבדי כיון דאין השטר מועיל אלא ע"פ הודאתו או דילמא גבי ועל זה אמר אבבי לרביא מרבי אפי' דכי היכי דמודה בשטר מהני הודאתו לגבות ממשעבדי אפי' שאם היה אומר
6 מוחזק הוא היה צריך קיום ד"ה תבא גבי פרדיסא ולא שייך פאן לגרוס אין צריך לקיימו אלא גוסי' לא היינו דרבי אפי' דאמר ר' אפי' מודה בשטר שכתבוהו גובה מנכסים משועבדים לפי זה
7 כשמקשה על רבא מהתיהו ללשבוך קרקעות בלא רבא היה יכול להקשות מיד לבי' מש' חבא דאמרן לומר פרעתי ובנמצאת שאינו שלו אינו נאמן כל זמן ששטר מוכר בידו אלא נטר עד
8 לבסוף ומקשה על רבא מנבית השנוי בפרוש בבביתא:

יחק

1 מודה בשטר שכתבו. מאחר שהלה מודה ששטר חוב שהוציא גילו שטר אמת הוא אין המלוה צריך לחזר אחר העדים החתומין בו ולהעיד על חתימתן ולקיימו והרי מודה
2 שמקורו לו באחריות ואם השטר בטל לענין המכירה מפני שטר מתנה שקדמו לא בטל לענין אחריות: לא ניתן ליכתב. מאחר שנתנו כבר במתנה ועל כרחו כתבו ליה זה: לוא שפעתא.
3 דרבא: נימא לא ניתן ליכתב. אלא שמע מנה לא בטל שטר משום האי טעמא: לשבח קרקעות ביצר. רישא דידה אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות מנכסי משועבדים
4 מפני תקון העולם וקא מפרש לשבח קרקעות ביצר: והרי היא יוצאה מתחת ידו. של לוקח שהנגול מוציא בדין: כשהוא נובה. כשהלוקח נובה מנת מן הגולן: מנכסים משועבדים.
5 טורף לקוחות שלקחו אחריו מפני שהאחריות
6 שכתב בשטר מכירתו קודם למקחו: ושבח
7 מנכסים בני חורין. ולא ממשועבדים מפני תקון
8 העולם דאין הלוקחות יכולין להזהר בדרך שאין
9 לו קצבה כגון אחריות השבח והפירות דבשלמא
10 נקחו דאין להניח מקום לגבות ממנו ואי לא
11 נקחו אפסידו אנפשייהו: ונימא לא ניתן שטר
12 מכירה זה ליכתב שהרי גזילה היתה ונטל
13 השטר ואחריות שבו ואמאי נובה קרן מנכסי
14 משועבדים: א למה. כפי' דף טו: ניקא ליה
15 דלא ליקרניה זולא. אדם שמכר שדה גזולה
16 לחבירו מחזר על הבעלים הראשונים ולוקחה
17 מהם להתעמיד ביד הלוקח כי היכי דלא ליקרניה
18 זולא: מפני' ליה למה. לוקחה מן הבעלים
19 הראשונים: הקא אבדוהי קפברח ליה. שהקנה
20 לבנו קטן להבריה מהו: שפיריה מפני' ליה.
21 בתמיה אין דעתו להתקנה בידו הלכך לא ניתן
22 ליכתב הוא: מתני' היה הוא תהיה למוכריה.
23 קש לו ודש ועדיין לא יצא השטר: פוסק עמו.
24 באיזה שטר שיקצה לתת לו מאותו גידש דכיון
25 דיש לו אין כאן רבית דמעבשו הוא קניו לו
26 ואע"פ שלא משר דכי אין לו נמי אבק רבית
27 מדרבנן הוא וכו' יש לו לא גזור: על העבשים של
28 עבדים. כלי גדול שצוברין בו את העבדים לפני
29 דריכה והם מתחממין ומתבשלים להוציא ינים
30 קפה ושל ויתים קריי מעטין ועל הבעים של
31 יוצר. פוסק עם היצר על הקדירות באיוו שער
32 שיקצה ואע"פ שלא יצא השטר אם הכניס עפר
33 קדישאו ביצים שקרין מענטש ונעשה מהם
34 קדירות ועל חסדי. פוסק עמו שישקענו כבשן
35 אבנים והעצים לשרוף: הג' רבי יוסי אומר
36 לעולם אינו פוסק עמו על הנזבל עד שיקח לו
37 ובל באשפות: ופוסק עמו בשער הנובלי. אם
38 יפחות השער ממה שהוא עבשיו תמן לו כשער
39 הנובל שער הנובלי היינו בולל שנותנין פירות
40 הרבה בדמים מועטים: ובל הוא לומר לו.
41 כשיקרא שער הנובל: תן לי קנה או תן לי מעותי.
42 שהרי לא משר וכול לחזור בו ואפילו מי שפרע
43 ליכא הואיל ולא נתן מעותיו ע"מ לקבל עבשיו
44 אלא לאחר זמן ובתוך כך נשתנה השער סתם
45 דעתיה דאינש אתרעא ונימא לא ניתן שטר
46 בדרבנא. איטליו רב גודל: באבלי' וארבי.
47 משתחילו בעלי בתים ואוצרי פירות לפתוח
48 אוצרותיהם וספיעות באות כנדר המביאות
49 תבואה למכור: דמשוך תרעיוהו. לזמן מרובה
50 דה"ג בתוספתא הוי חדשות מארבע וישנות
51 משלש: אין פוסקין על חדשות מארבע עד שצא

מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו וגובה
מנכסים משועבדים אמר ליה רבא מי דמי התם
ניתן להכתב הכא לא ניתן להכתב ותיב מרימר
וקאמר להא שמעתא אמר ליה רבנא למרימר אלא
הא דאמר ר' יוחנן גזירה שפא יגבה מוזמן ראשון
נימא לא ניתן ליכתב א"ל הכי השתא התם נהי
דלא ניתן ליכתב מוזמן ראשון אבל ניתן ליכתב
מוזמן שני הכא לא ניתן ליכתב כלל אלא הא
דתניא לשבח קרקעות ביצר הרי שגול שדה מחבירו
ומכרה לאחר והשפיעה והרי היא יוצאה מתחת ידו

1 ייזף מלקוט חבירה. אי לאו משום דמצי למיזף
2 אע"ג דמצי למזבן אין חשוב שער לפסוק
3 גליו:
4 אין לזון על שער שבשוק. ומסקנא דלזון לפי
5 דה"ג דאיירי סאה בסאה מיידי בשל לו מעות
6 ללה דמצי זבין בשוקא או יש לו מעט כדכתיב
7 יחזק בסוף פירקא דף עה: יש לו סאה לזה עליה
8 כמה בורים וק"ל קמה לי שער רק שמצא פירות
9 לקנות אפילו ביוקר ואית דגרסינן אין לזון על
10 פירות שבשוק
ברשות

11 כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים ושבח גובה מנכסים בני חורין נימא לא
12 ניתן ליכתב הכי השתא התם אי למ"ד ניקא ליה דלא ניקרייה זולא אי למ"ד ניקא ליה
13 דליקום בהימנותיה מפני' ליה למריה ומוקים ליה לשמריה הכא לאבדוהי מיניה קמבין
14 שטרך מקיים ליה: מתני' אין פוסקין על הפירות עד שיצא השטר יצא השטר פוסקין
15 ואע"פ שאין לזה יש לזה היה הוא תהיה לקוצרים פוסק עמו על הגדש ועל העבשים
16 של עבדים ועל המעטין של זיתים ועל הבעים של יוצר ועל הסוד מששקעו בכבשן ופוסק
17 עמו על הנזבל כל ימות השנה רבי יוסי אומר אין פוסקין על הנזבל אלא אם כן היתה לו
18 ובל באשפה וחקמים מתירים ופוסק עמו בשער הנובלי רבי יהודה אומר אע"פ שלא פסק
19 עמו בשער הנובלי יכול לומר תן לי פנה או תן לי את מעותי: גמ' אומר ר' אפי אומר ר'
20 יוחנן אין פוסקין על שער שבשוק אומר ליה ר' יורא לר' אפי אומר ר' יוחנן אפי' בדרומוס
21 הנה אומר ליה לא אומר ר' יוחנן אלא בשוק של עירות דלא קביעי תרעיוהו ולמאן דסליק
22 אדעתיהו מעיקרא דאמר ר' יוחנן אפי' בדרומוס הנה אלא מתני' דקתני אין פוסקין על
23 הפירות עד שיצא השטר יצא השטר פוסקין הכי משפחת לה מתניתין בחיטי דאבלי
24 וארבי דמשוך תרעיה ספי ת"ר אין פוסקין על הפירות עד שיצא השטר יצא השטר פוסקין
25 אע"פ שאין לזה יש לזה היו חדשות מארבע וישנות משלש אין פוסקין עד שיצא השטר
26 לחדש ולזשן היו לקוחות מארבע ולכל אדם משלש אין פוסקין עד שיצא השטר לזקט
27 ולמוכר אומר רב נחמן פוסקין ללקוחות בשער הלקוחות א"ל רבא לרב נחמן מ"ש לזקט
28 דאי לית ליה זיוף מלקוט חבירה בעל הבית נמי זיוף מלקוט א"ל בעל הבית זילא ביה
29 מילתא למיזף מלקוט איפיעית אימא מאן דיהב זוזי לבעל הבית אפירי שפירי יהיב אומר
30 רב ששת אומר רב הונא אין לזון על שער שבשוק אומר ליה רב יוסף בר חמא לרב ששת
31 ואמרי לה רב יוסי בר אבא לרב ששת וכו' א"ר הונא הכי והא בעי מינ' מרב הונא הני
32 בני בי רב דרפי בתשרי ופרעי בטבת שרי או אסיר אומר להו הא חיטי בהיני והא חיטי
33 בשילי אי בעי זבני ופרעי ליה מעיקרא סבר רב הונא אין לזון ביון דשמעיה להא דא"ר
34 שמואל בר חימי א"ר אלעזר לזון אומר איהו נמי לזון רבנן המוליד תבילה במקום
35 למקום מצאו חבירו ואמר לו תנה לי ואני אעלה לך בדרך שפעלן לך באותו מקום
ברשות

שער לחדש ולזשן. דהא דחידשים מארבע משום דלא יבשו עדיין כל הנוצר והפוסק על החדשות לא יקבלם הימנו עבשיו אלא לאחר זמן כשיתייבשו כל צרכם למיכר אין פוסק עליהם
לקבל עליהן ארבע סאה בסלע עד שיצא השער בארבע לחדש ולזשן: היו של לקוחות מארבע. סתם תבואות לקוחות אינן: ופין שלוקטין בבקא שדות ומערכין שגבלי שיפון עם שגבלי
חטין: אין פוסקין עם בעל הבית מארבע. עד שיצא השער של ד' לזקט ולמוכר: זיוף מלקוט. תבואה מעורבת: אין לזון על שער שבשוק. בני שמעתי אין לזון מעות בדרך הלזאה ע"מ
שאם לא אשלם לך מעות עד זמן פלוני אתן לך פירות בשער של עבשיו דאע"ג דדרך מקח וממכר שרי דרך הלזאה אסור ובתלכות גולדות מפרש אין לזון סאה בסלע על סמך שער
שבשוק דנימא הואיל וחיטי בהיני וחיטי הנה ליה כעד שיקבא בני או עד שאמצא מפתח לקמן דף עה: דיופי בתשרי. מעות: ופרעי פירות כפבת. כשער של תשרי ולזשן האחר
לזון חטין ופרעין חטין: במקום למקום. ממקום הוול למקום היזק: הנה לי. ואוליכנה ואעשה צרכי במעות עד זמן פלוני:

יחזור ויקנה את השדה מיד הבעלים הראשונים הרי זו קניה עבור
 הלוקח ויתקיים השטר למפרע וכמו שהתבאר, ואם כן הרי זה שטר
 שניתן להכתב, ולפיכך אף על פי שלבסוף לא חזר וקנה את השדה
 מהבעלים הראשונים, הועיל השטר לענין חיוב האחריות על הקרן
 שאינו נחשב מלוה על פה אלא מלוה בשטר. מה שאין כן הִבְטָא
 שהקנה את השדה לבנו הקטן כדי שלא תחול המכירה, הרי
 לְאִבְרֵיהִי מִיְיָה קָמְכִין - כל כוונתו היא להבריא את השדה מן
 הלוקח, שכיון שהוא מוכר לו בעל כרחו אינו רוצה שהמכירה
 תחול, ואם כן וכי תעלה על דעתך ששִׁמְרָא מְכַרְיָא לִיה, ודאי שלא
 יקיים את שטריו לעולם, ואם כן לא ניתן השטר להכתב, ואף לענין
 חיוב האחריות אין זה מלוה בשטר אלא מלוה על פה:

משנה

אין הוֹסֵקִין עַל הַפִּירוֹת - אסור לשלם מראש על פירות (או דבר
 אחר) על מנת שיתן המוכר את הפירות לאחר זמן, לפי המחיר
 שקבעו (פסקו) בשעת התשלום, משום שחוששים שמא יתייקרו
 הפירות בינתיים, ונמצא שהמעות שהקדים הקונה היו כהלואה
 ביד המוכר, והמוכר מחזיר לו אחר כך פירות ששוות יותר מסכום
 המעות שקיבל בתחילה, והרי זה ריבית מדרבנן, ואיסור זה קיים
 עַד שִׁצְיָא הַשְּׁעָר - עד שיהיה הרבה פירות בשוק ויקבע בשוק מחיר
 קבוע לפירות אלו. אולם כאשר יִצָא הַשְּׁעָר - שכבר יש הרבה
 פירות בשוק ויש לפירות אלו מחיר קבוע בשוק, הוֹסֵקִין - מותר
 לפסוק עליהם, והטעם, מפני שאף על פי שִׁצְיָא לִיה יֵשׁ לִיה - שאף
 על פי שאין הפירות ביד המוכר, כיון שיש פירות כאלו ביד אחרים
 ויש בידי לקנותם במעות אלו שהוא נותן לו, נמצא שגם אם לאחר
 זמן יתייקרו הפירות, אין הלוקח מרויח ממה שפסק עם המוכר
 ושלם לו מראש שהרי בשעת הפסיקה יכל לקנות את הפירות
 האלו, לפיכך הרי זה נחשב כאילו כבר קנה המוכר את הפירות
 בדמים האלו, ופירות אלו קנויים ללוקח, ואם הם מתייקרים הרי
 הם מתייקרים ברשותו ואין בזה איסור ריבית.

מוסיפה המשנה: אם הָיָה הוּא תְּחִלָּה לְקוֹצְרִים -ראשון הקוצרים
 ויש לו עצמו תבואה, אף על פי שלאחרים אין תבואה ועדיין לא
 יצא השער, הוֹסֵק עִמּוֹ באיזה שער שירצה ואפילו בזול, ואף על
 פי שאין הפירות שברשותו גגורים ומוכנים למכירה, אלא פוסק
 עמו עַל תְּהַדִּישׁ של תבואה, שעדיין מחוסרת דיש, על מנת שיתן
 לו תבואה מגדיש זה לאחר הדישה, וכן עַל הַעֲבִישׁ שֶׁל עֲנָבִים -יכלי
 שצוברים בו את הענבים לפני דריכתם כדי שיתחממו על מנת
 שיתן לו את היין שידרוך מענבים אלו, וכן עַל הַמַּעְצָן שֶׁל יֵתִים
 -יכלי שצוברים בו יתים לפני כתישתם כדי שיתחממו על מנת
 שיתן לו את השמן שיצא מזיתים אלו, וכן עַל הַבִּיצִים שֶׁל יוֹצֵר
 -גושי טיט שראויות לעשות מהן קדירות של חרס) על מנת שיתן
 לו את הקדירות שיעשה מביצים אלו, וכן עַל הַסִּיד מִשְׁשַׁקְעוֹ
 מִכֶּבֶדֶן -משעה שהניח את אבני הסיד בכבשן כדי לשרפם שיהיו
 ראויות לסיד) על מנת שיתן לו את הסיד שיצא מאבנים אלו
 לאחר זמן, שכיון שהדבר שהוא פוסק עליו נמצא ברשותו, הרי זה
 נחשב משעת נתינת המעות כאילו הוא ברשות הלוקח, ונתייקר
 ברשותו, ואין כאן לא הלוואה ולא ריבית.

וכן הוֹסֵק עִמּוֹ עַל הַנֹּבֵל בְּלִי מוֹת הַשָּׁנָה אף על פי שאין לו עדיין
 זבל, מפני שהוא מצוי תמיד, ואף על פי שאין לו שער הרי הוא
 יכול לקנותו מאחרים. רבי יוסי אומר אין הוֹסֵקִין עַל הַנֹּבֵל אִלּוּ אִם
 בֶּן הַיְתָה לוֹ - למוכר עצמו זבל פֶּאֶשְׁפֶּה, והקמים מיתרים לפסוק
 אף על פי שאין לו (ובגמרא יבואר במה חולקים הם על תנא קמא),
 ובכל אופנים אלו שהוא רשאי לפסוק על הפירות, הוֹסֵק עִמּוֹ
 בַּשְּׁעָר הַנְּבֹנָה - רשאי לפסוק עמו שאם בשעת הפירעון יחולו

אדם המוציא שטר שאינו מקוים על חבריו, שהוא חייב לו מעות,
 אם הלוה מוֹדֵה בַּשְּׁטָר שְׂהוּא קָבֵטוּ, ואינו טוען שהוא מזויף, אינו
 צָרִיף לְמִימּוֹ - אין המלוה צריך להביא עדים שהחתימות שבשטר
 אמת הן, ואין הלוה נאמן לומר שפרע את חובו, וְנֹכַח המלוה על
 ידי שטר זה את חובו אפילו מְנַכְסִים מְשׁוּעָבְדִים. הרי שאף על פי
 שהשטר מעצמו (לולי הודאת הלוה) אינו כלום, מכל מקום מאחר
 שהודה הלוה שכתבו, הרי זה נחשב כשטר גמור וגובה אף מנכסים
 משועבדים, ואם כן הוא הדין כאן אף שהשטר עצמו אינו שטר,
 שהרי לא חלה המכירה, מכל מקום כיון שהודה הלוה שהוא כתב
 את השטר והוא חייב ממון למלוה, הרי השטר קיים לענין
 האחריות, וגובה אפילו מנכסים משועבדים.

אָמַר לִיה רְבִיא לְאִבִּי, מִי רְבִי - וכי יש לדמות את דינו של רבי אסי
 למעשה זה, הרי הָתָם מאחר שהודה הלוה שכתבו והשטר ניתן
 לְהַקְטֵב על ההלוואה שהלוהו, הרי הוא שטר כשר לגמרי, מה שאין
 כן הִבְטָא שכתב שטר מכירה על שדה שאינה שלו, לא ניתן השטר
 לְהַקְטֵב, ובעל כרחו כתבו המוכר, והרי זה כאילו לא כתב שטר
 כלל ואין כאן חיוב אחריות, ואין חוב המעות אלא כמלוה על פה.
 יְתִיב מְרִימָר וְקָאָמַר לְהָא שְׁמַעְתָּא שאמר רבא ששטר שלא ניתן
 להכתב אינו נחשב שטר, ואין החוב שבו אלא כמלוה על פה. אָמַר
 לִיה רְבִיא לְמְרִימָר, אִלּוּ הָא דְאָמַר רְבִי יוֹהָנָן שהטעם ששטרי חוב
 המוקדמים פסולים לגבות ממשועבדים, משום יוֹזְרָה שְׁמָא יְנַבְּה
 מְזִמָּן רְאִשׁוֹן, ומשמע שלולי טעם זה היה המלוה רשאי לגבות
 בשטר זה ממון שני, הדינו ממון ההלוואה בפועל, ולפי דברי רבא
 נִימָא - היה לרבי יוחנן לומר שטעם הפסול הוא משום שלא ניתן
 לְיַבְתָּב, שהרי אסור לכתוב שטר מוקדם, ואם כן הרי זה כאילו לא
 כתב שטר ולפיכך אינו גובה מנכסים משועבדים, וכיון שרבי יוחנן
 לא אמר כן, מוכח שלא כדברי רבא.

מתרצת הגמרא: אָמַר לִיה מְרִימָר לְרִבִּינָא, הֲכִי הַשְּׁתָא, אין הגידון
 שלנו דומה לדברי רבי יוחנן, דהָתָם בשרי חוב המוקדמין, נְהִי
 דְלֹא נִיתָן לְיַבְתָּב מְזִמָּן רְאִשׁוֹן, אֲבָל עֵיבָר השטר ניתן לְיַבְתָּב מְזִמָּן
 שֵׁנִי, ולפיכך אין השטר פסול לגמרי אלא משום הגזירה שמא יגבה
 מזמן ראשון, מה שאין כן הִבְטָא שהשטר לא ניתן לְיַבְתָּב בְּלָל, שהרי
 לא היתה כאן כל מכירה.

מקשה הגמרא: אִלּוּ הָא דְהִנְיָא - על דברי המשנה במסכת גיטין
 (מח): שאין מוציאים לאבילות פירות ולשבח קרקעות מנכסים
 משועבדים מפני תיקון העולם, מפרשת הברייתא, לְשַׁבַּח כְּרֻקְעוֹת
 בַּיָּצֵר, הִרִי שְׁנָגוּל שְׂדֵה מְחֻבְרֵי וּמְכֻבְרֵי הַגּוּלן לְאַחֵר, והלוקח
 הַשְּׂבִיחָה, ולאחר זמן הָיָה יוֹצֵאָה מִתַּחַת יָדוֹ - בא הגזול והוציא
 את השדה, ולדא חזן הַלּוֹקַח, ובא הלוקח לגבות את דמי השדה מן
 הגולן שמכרה לו, בַּשְּׂהוּא נֹכַח, נֹכַח אֵת הַקְּרָן אפילו מְנַכְסִים
 מְשׁוּעָבְדִים וְאוֹלַם את הַשְּׂבִיחַ נֹכַח מְנַכְסִים בְּנִי חוֹרִין בלבד, ואינו
 גובה מן המשועבדים. הרי מובאר בברייתא זו, שהמוכר שדה
 גזולה לחבירו וכתב עליה אחריות, הוא חייב באחריותה, וגובה
 את חוב האחריות (לענין הקרן) אפילו מנכסים משועבדים, ולפי
 דברי רבא קשה: נִימָא ששטר זה לא ניתן לְיַבְתָּב, שהרי לא חלה
 המכירה כלל, כיון שמכר לו שדה שאינה שלו, ואם כן אין החוב
 אלא מלוה על פה ולא מלוה בשטר, ואין לו לגבות מנכסים
 משועבדים אפילו את הקרן.

מתרצת הגמרא: הֲכִי הַשְּׁתָא, הָתָם - במוכר שדה גזולה לאחר, אף
 על פי שאין המכירה חלה, אין אנו אומרים שאין השטר כלום, שהרי
 אִי לְמָאן דְאָמַר שְׂנִיחָא לִיה לגולן דְלֹא נִיקְרִייה הַלּוֹקַח גּוֹלְנָא, וְאִי לְמָאן
 דְאָמַר שְׂנִיחָא לִיה לגולן דְלִיקוּם בְּהִימְנוּתֵיהּ - לעמוד בנאמנותו,
 מְפִיִים לִיה לְמְרִימָה וּמוֹקִים לִיה לְשַׁמְרִיה - הרי הוא מחזר לפייס את
 הבעלים הראשונים ולקנות את השדה מידם כדי שתתקיים
 המכירה ויתקיים השטר שהוא מכר את השדה ללוקח, ואמנם אם

56 היוקר כבמקום הזול. מתרצת הגמרא: אָדָם חָשׁוּב שְׂאֵנִי שְׁהוּא
57 צָרִיךְ לְהַחֲמִיר עַל עֲצֻמוֹ אִם דְּבָרִים הַמוֹתֵרִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יִלְמְדוּ
58 מִמֶּנּוּ לְהַקְלֵךְ אִם דְּבָרִים הַאֲסוּרִים.
59 בָּעָא מִיָּנִיה רַבִּי אִמִּי מְרַבֵּי יוֹהָנָן, מַהוּ לַעֲשׂוֹת בְּנִירוּטָאוֹת וְשִׁבְרֵי
60 מִתְכוּתוֹן, הָאֵם הֵייתֵר לְהַלּוּת לְחַמְרִים מֵעוֹת עַל מִנַּת שִׁיתָנוּ
61 לְהֵם סְחוּרָה כְּפִי שְׁעַר מִקּוֹם הַזּוּל, הוּא דוּקָא בְּתוּבָא, שְׂכִינָן
62 שְׂהִיא מְצוּיָה בְּכָל זְמָן, יֵשׁ לְחַמְרִים רוּחַ מִכָּךְ, שְׁעַל יָדֵי זֶה יִמְכְּרוּ
63 לְהֵם בְּהַקְפָּה אוּ שְׂיוּלוּ לְהֵם, אֲבָל בְּסַחְרָה אַחֲרֵת שְׂאֵינָה מְצוּיָה,
64 אֲסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן מִפְּנֵי שֶׁבְּכָל פַּעַם קוֹנִים אֲצֵל אַחֲרִים סְחוּרָה
65 אַחֲרָת, וְאִין שְׂרִיךְ טַעַם זֶה, אוּ שְׂמָא אִין חִלּוּק בּוּזָה וּמוֹתֵר בְּכָל
66 אּוּפָן. אָמַר לִיה רַבִּי יוֹהָנָן, בִּיקָשׁ רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל בְּרַבִּי יוֹסֵי לַעֲשׂוֹת בֵּן
67 בְּסַחְרָה שֶׁל כָּלִי בְּשָׂתָן, וְלֹא הֵינְחוּ רַבִּי וְרַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיאִן
68 לַעֲשׂוֹת כֵּן מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִתִּירוּ אֵלָא בְּתוּבָא. אִיקָא דְאָמְרֵי
69 שְׁהַמְעַשָּׂה הִידֵּל לְהִפְךָ שְׂבִיקָשׁ רַבִּי לַעֲשׂוֹת בְּסַחְרָה שֶׁל גְּרוּטָאוֹת
70 וְשִׁבְרֵי מִתְכוּתוֹן, כֵּן, וְלֹא הֵינְחוּ רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל בְּרַבִּי יוֹסֵי מִפְּנֵי שֶׁלֹּא
71 הִתִּירוּ אֵלָא בְּתוּבָא.
72 בְּרַבִּי יִסָּא - בְּעִיסְקָא שֶׁל קְנִייתֵי הֵיין מִן הַכֶּרֶם, נַחֲלֻקוּ הָאֲמוּרָאִים אִם
73 בְּשַׁעָה שְׁעָרִין לֹא הִבְשִׁילוּ הָעֵנְבִים, אֵלָא הֵם בּוֹסֵר אוּ סַמְדֵר, מוֹתֵר
74 לְקַבּוֹת אֵת כָּל הֵיין שְׂרִיצָא מִכֶּרֶם זֶה בְּשֵׁנָה זוּ בְּמַחֲרֵי זוּל, אוּ לֹא. רַב
75 אָמַר וְשְׂמֹאֵל שְׂרִי - הַתִּיר. מִפְּרִשְׁתָּהּ הַגְּמָרָא: רַב אָמַר, דְּבִינָן דְּלִקְמִיָּה
76 שְׂוִיָא מְפִי - שְׁלֹאֲחַר זְמַן כְּשִׁהִידָה הֵיין גְּמוּר יִהְיֶה שׁוֹה הֶרְבֵּה יוֹתֵר,
77 אִם כֵּן מַה שְׁהוּא מוֹכֵר לוֹ עֵתָה בּוּזֵל הוּא מִפְּנֵי שְׁהוּא מְקַדֵּם לוֹ אֵת
78 הַמְעוֹת וּמִיָּתְחִי - נְרָאָה כִּי אָנֹכִי נְפָר לִיה - כְּשֶׁכֶּר הַמִּתְנַת מְעוֹת,
79 שְׁהוּא כְּאִילוֹ הַלּוּה לְמוֹכֵר מְעוֹת, וְאַחַר כֵּךְ פּוֹרַע יֵין שְׁשׁוּה הֶרְבֵּה
80 יוֹתֵר מִן הַמְעוֹת בְּשֶׁכֶר הַהַלּוּאָה. וְשְׂמֹאֵל שְׂרִי, דְּבִינָן דְּהֵיין בִּיה
81 תִּיּוּחָא - שְׂכִינָן שְׁפַעֲמִים יֵשׁ לְקַלְקוֹל כְּרַם עַל יְדֵי גְשָׁמִים אוּ בְרַד
82 וּכְדוּמָה, וּבִאּוּפָן זֶה יִפְסִיד הַלּוֹקַח לְגַמְרֵי, אִם כֵּן לֹא מִיָּתְחִי כִּי אָנֹכִי נְפָר
83 לִיה, אֵלָא שְׁהוּא מוֹכֵר לוֹ בּוּזֵל מִפְּנֵי שְׁהוּא מְקַבֵּל עַל עֲצֻמוֹ גַּם
84 אִפְשָׁרוֹת שֶׁל הַפֶּסֶד.
85 אָמַר רַב שִׁמְיֵי בְּרַבִּי יוֹסֵי, וּמוֹדֵי רַב שְׂאֵם דְּרַךְ הַמְקוֹם לְבַצוֹר אֵת
86 כְּרַמֵּיהֶם בְּתוֹרֵי - בְּשׁוּרִים הַמּוֹלִיכִים עֲגֵלָה בֵּין שׁוּרוֹת הַכְּרַמִּים,
87 וְהַלּוֹקַח הוּא זֶה שְׁבוֹצֵר אֵת הַכֶּרֶם, שְׂכִינָן דְּנִפְיֵשׁ פְּסִידֵיהוּ -
88 שְׁהַפְסֵדֵם רַב, שְׁהַשׁוּרִים נִתְקַלְמִים בְּקַלְחֵי שְׂרָשִׁים הַיּוֹצֵאִים מִן
89 הַקֶּרֶקַע, וּמִתְקַלְקְלִים רִגְלֵיהֶם, מַה שְׂמוֹכֵר בּוּזֵל הוּא מְשׁוּם
90 שְׁהַלּוֹקַח מְקַבֵּל עַל עֲצֻמוֹ אֵת הַפֶּסֶד הַשׁוּרִים.
91 אָמַר לְהוּ שְׂמֹאֵל לְהִנְהוּ דְשִׁבְשֵׁי שְׂבָשָׂא - לֹאֲתֵם בְּעֵלֵי בְּתִים
92 הַמְּלִוִים אֵת הַתּוּבָא לְאַרְיִסִים כְּדֵי שִׁיּוּרְעוּ אוֹתָהּ, עַל מִנַּת
93 שְׁלֹאֲחַר הַקְּצִיר יִחְזִירוּ לְהֵם תּוּבָאָה חֲדָשָׁה תְּמוּרָתָהּ, הַפְּרָא
94 בְּאַרְעָא - סִיעִינּוּ לְאַרְיִסִים בְּחִרְיֶשֶׁת הַקֶּרֶקַע, כִּי יִהְיֶה דְקָנֵי לְבוּ נִפְרָא
95 דְאַרְעָא - כְּדֵי שְׁעַל יְדֵי זֶה תִּיקְנּוּ מִן הָאֲרִיסִים חֶלֶק מִן הַזְּכוּת שִׁישׁ לוֹ
96 בְּגוֹף הַקֶּרֶקַע, וְנִמְצָא שְׂאִין כָּאִן הַלּוּאָה כֻּלָּל, אֵלָא שְׁהָאֲרִיסִי יִצְטָרַךְ
97 לְתַת לְבַעַל הַבַּיִת בְּשַׁעַת הַגּוֹרָן יוֹתֵר מִחֲלָקוֹ מִזְמַת הַזְּכוּת שְׂקָנָה
98 מִמֶּנּוּ בְּקֶרֶקַע, וְאִי לֹא תַעֲשׂוּ כֵן, נִמְצָא דְהֵיָא לְבוּ בְּהַלּוּאָה, וְאָסוּר
99 מִדְּרַבְּנָן מְשׁוּם הַלּוּאָתָא טַאָה בְּטַאָה.
100 אָמַר לְהוּ רַבָּא לְהִנְהוּ דְמִנְפְּרֵי פְּאִי - לֹאֲתֵם הַשׁוּמְרִים עַל שְׁדוֹת
101 הַתּוּבָאָה עַד הַקְּצִיר, שְׁהֵי בְּעֵלֵי הַשְּׁדוֹת דּוֹחִים לְהֵם אֵת הַתְּשׁוּלָם
102 עַד גַּמֵּר מִירוּחַ הַגּוֹרָן, וּבְשֶׁכֶר הַמִּתְנָה זוּ הֵינּוּ נּוֹתְנִים לְהֵם תּוֹסַפֶּת
103 שֶׁל שְׂכָרָם בְּמִתְנָה. פְּלוֹקוּ פְּלוֹקוּ בְּנֵי דְרִי - צֵאוּ וְהַפְּכוּ אֵת הַתּוּבָאָה
104 בְּבֵית הַגְּרָנוֹת, כְּלוּמֵר סִיעִינוּ מַעֲט בִיד בְּעֵלֵי הַשְּׁדוֹת בְּדִישֵׁת
105 הַתּוּבָאָה אוּ בְּהוֹלְכָתָה לְגוֹרָן, וְנִמְצָא שְׁעָרִין לֹא סִיעִיתֶם אֵת
106 עַבְדוֹתְכֶם עַד גַּמֵּר מִירוּחַ הַגּוֹרָן, כִּי יִהְיֶה דְלֹא תִשְׁתַּלֵּם שְׂכִירוֹת
107 דְיָדְבָנוּ עַד הֵיָא שְׁעָתָא - כְּדֵי שֶׁלֹּא יִגִיעַ זְמַן הַפִּירְעוֹן שֶׁל הַשְּׂכִירוֹת
108 עַד אוֹתָהּ שַׁעָה שֶׁל אַחַר הַגּוֹרָן, דְשְׂכִירוֹת אֵינָה מְשֻׁלְמָת אֵלָא
109 בְּפֶסֶף - שְׂמָן הַדִּין אִין חַיּוּב עַל הַשׁוֹכֵר לְשַׁלֵּם עַד סוּף זְמַן
110 הַשְּׂכִירוֹת, וְכִיּוֹן שְׁעָרִין לֹא הִגִיעַ זְמַן תְּשׁוּלָם שְׂכָרְכֶם אִין כָּאִן

1 אִם הַחֲבִילָה בְּרִשׁוּת - בְּאֲחִרְיוֹת הַמוֹכֵר עַד שְׂתַמְכֵר, שְׂקִיבֵל עֵלִיו
2 הַמוֹכֵר שְׂאֵם תִּיאַנֵס בְּדֶרֶךְ לֹא יִצְטָרַךְ הַלּוֹקַח לְשַׁלֵּם לוֹ עֲלֵיהּ, הִרִי
3 זֶה מוֹתֵר, שְׂכָל זְמַן שֶׁלֹּא נִמְכְּרָה הַחֲבִילָה אִין כָּאִן הַלּוּאָה, אֵלָא
4 פִּיקְדוֹן, וְרַק לְאַחַר שְׂמַכְרָה בְּמִקּוֹם הַיּוֹקֵר הִרִי הוּא לֹה אֵת הַמְעוֹת
5 שְׂקִיבֵל תְּמוּרָתָהּ, וּמְשַׁלֵּם לוֹ רַק אֵת מַה שְׁלוּה. אֲבָל אִם הַחֲבִילָה
6 בְּרִשׁוּת הַלּוֹקֵחַ, שְׁהוּא חַיִּיב בְּאַחֲרִיתוֹתָהּ שְׂאֵם תִּיאַנֵס יִצְטָרַךְ לְשַׁלֵּם
7 אֵת כָּל שְׂוִיָּהּ, נִמְצָא שִׁישׁ כָּאִן הַלּוּאָה מִיד כְּשִׂקִיבֵלָה בְּמִקּוֹם הַזּוּל,
8 וְזֶה אָסוּר מְשׁוּם רִיבִית, שְׁהֵי יוֹתֵר מִמָּה שְׁלוּה.
9 וְכֵן הַמּוֹלֵךְ פִּירוֹת מְקַמֵּם שְׂנַמְכְרִים הַפִּירוֹת בּוּזֵל, לְמְקוֹם
10 שְׂנַמְכְרִים בִּיקֵר, וּמְצָאוּ תְּבִירוֹ לְפָנֵי שְׁהוֹלֵךְ אֵת הַפִּירוֹת וְאָמַר לוֹ
11 תְּנֵם לִי וְאִנִּי אוֹכְלֵם כָּאִן, וּבּוֹמֵן פְּלוּנֵי שְׁנֵהִידָה שִׁנֵּינוּ בְּמִקּוֹם הַיּוֹקֵר
12 אִנִּי אֲעַלֶּה לְךָ אֵת הַפִּירוֹת שְׂשֵׁשׁ לִי בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, וְלֹא תִפְסִיד כְּלוּם.
13 דִּינוֹ, שְׂאֵם אֲכֹן יֵשׁ לוֹ פִּירוֹת בְּאוֹתוֹ מְקוֹם הִרִי זֶה מוֹתֵר, שְׂמִיד
14 כְּשִׁהוּא מְקַבֵּל אֵת הַפִּירוֹת כָּאִן, וְזוֹכֵה הַמוֹכֵר בְּפִירוֹת שִׁישׁ לוֹ
15 בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, וְהִרִי זֶה כְּחַלְפִיךְ וְלֹא כְּלוּאָה, וְאִין שְׂרִיךְ בּוּזָה אִיסוּר
16 רִיבִית. וְאֵם לֹא - שְׂאִין לוֹ פִּירוֹת בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, אֵלָא כְּשִׁיבּוּא לְשֵׁם
17 יִקְנֶה שֵׁם פִּירוֹת וְיֵתֵן לְמַלּוּה, הִרִי זֶה אָסוּר שְׁהֵי זוֹ הַלּוּאָה, וּמְשַׁלֵּם
18 לוֹ פִּירוֹת בְּמִקּוֹם שְׁהֵם יִקְרִים עַל פִּירוֹת שְׁלוּה בְּמִקּוֹם שְׁהֵם זּוֹלִים
19 בְּשֶׁכֶר הַמִּתְנָתוֹ, וְיֵשׁ בּוּזָה מְשׁוּם רִיבִית.
20 וְהַתְּמָרִין וְבְעֵלֵי הַחֲמוּרִים) הַמְשַׁתְּכִים מִכָּךְ שְׂמוּבִילִים תּוּבָאָה
21 מִמְּקוֹם הַזּוּל וּמוֹכִרִים אוֹתָהּ בְּמִקּוֹם הַיּוֹקֵר, מְעַלִּים בְּמְקוֹם הַיּוֹקֵר -
22 מוֹתֵר לְהֵם לְקַבֵּל מְעוֹת מְבַעֲלֵי בְּתִים עֲשִׂיִים בְּמִקּוֹם הַיּוֹקֵר,
23 וְלִהְשַׁתְּמֵם בְּמַעוֹת אֵלּוּ זְמַן מַה, עַל מִנַּת לְשַׁלֵּם לְהֵם לְאַחַר זְמַן,
24 תּוּבָאָה בְּמְקוֹם הַזּוּל - לְפִי הַשְׁעַר שְׂנַמְכְּרָת הַתּוּבָאָה בְּמִקּוֹם הַזּוּל,
25 וְאִנִּין חוֹשְׁשִׁין מְשׁוּם אִיסוּר רִיבִית, שְׁהֵרִי הֵם קוֹנִים אֵת הַתּוּבָאָה
26 בְּמִקּוֹם הַזּוּל עֲבוּר הַמְּלִוִים, וּמִבְּיָאִים לְהֵם אוֹתָהּ לְעִירָם, וְכִיּוֹן
27 שְׂבִמְקוֹם הַזּוּל שׁוֹה הַתּוּבָאָה כְּפִי דְמֵי הַהַלּוּאָה אִין כָּאִן רִיבִית.
28 שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא: מָאי מְצָמָא אִין בְּכָךְ מְשׁוּם רִיבִית, הִרִי מַה
29 שְׁהַחְמִירִים שׁוֹרְחִים עֲבוּר הַמְּלִוִים עוֹנִים לְהֵם פִּירוֹת בְּמִקּוֹם הַזּוּל
30 וּמִבְּיָאִים אוֹתָהּ לְעִירָם, הוּא בְּשֶׁכֶר הַהַלּוּאָה וְהֵרִי זוֹ רִיבִית.
31 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: רַב פְּפָא אָמַר, מַה שְׁהֵם שׁוֹרְחִים עֲבוּרָם אִינוּ
32 בְּשֶׁכֶר הַמִּתְנַת הַזְּמָן, אֵלָא מְשׁוּם דְנִיחָא לְהוּ לְחַמְרִים לְהִיּוֹת
33 שְׁלִיחִים שֶׁל הַעֲשִׂירִים וְלִקְנוֹת עֲבוּרָם בְּמַעוֹתֵיהֶם שֶׁל הַעֲשִׂירִים,
34 מְשׁוּם דְעַל יְדֵי מְעוֹת אֵלּוּ הֵם נִיכְרִים כְּסוּחָרִים גְּדוּלִים, וּמְגַלּוּ לְהוּ
35 תְּרַעָא - וּבְעֵלֵי הַבְּתִים שֶׁל מְקוֹם הַזּוּל נּוֹתְנִים לְהֵם בְּהַקְפָּה וְהֵם
36 מְרוּיחִים מִכָּךְ. רַב אָהֳא בְּרִיה דְרַב אִיקָא אָמַר מַה שְׁטוֹרְחִים עֲבוּר
37 הַמְּלִוִים הוּא מִפְּנֵי שְׂנִיחָא לְהוּ דְעַל יְדֵי זֶה מוֹכְרֵי הַתּוּבָאָה בְּמִקּוֹם
38 הַזּוּל מוֹזְלֵי גְּנִיּוּהוּ - מוֹכְרִים לְהֵם יוֹתֵר בּוּזֵל, כְּדֵי שִׁיּוּרְיָהוּ מַעֲט,
39 שְׁהֵרִי תּוּבָאָה שְׁהֵם קוֹנִים עֲבוּר הַמְּלִוִים אִינֵם מְשַׁתְּכִים כֻּלָּל.
40 שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא: מָאי גְּנִיּוּהוּ - מַה הַחִילּוּק הַלְּכַה בֵּין שְׁנֵי
41 הַטַּעֲמִים. מִפְּרִשְׁתָּהּ הַגְּמָרָא: אִיקָא גְּנִיּוּהוּ תְּנִיחָא דְתְּרָא - סוּחַר חֲדַשׁ,
42 שְׁטַעֲמוֹ שֶׁל רַב פְּפָא שְׂרִיךְ גַּם אֲצֵלוֹ, שְׁהֵרִי אִם יִהְיֶה לוֹ הֶרְבֵּה מְעוֹת
43 שֶׁל הַעֲשִׂירִים, יִהְיֶה נִיכֵר עַל יְדֵי זֶה כְּסוּחַר גְּדוּל וְיִמְכְּרוּ לוֹ בְּהַקְפָּה,
44 אֲבָל טַעֲמוֹ שֶׁל רַב אַחָא אִינוּ שְׂרִיךְ אֲצֵלוֹ, שְׂכִינָן שְׁהוּא סוּחַר חֲדַשׁ,
45 לֹא יִאֲמִינוּ לוֹ בְּמַה שְׂאוּמֵר שְׂאִינוּ מְרוּיחַ בְּסַחְרָה זוּ.
46 מִסְפַּרֵת הַגְּמָרָא: בְּסוּרָא, אֲזִיל אֲרַבְּעָה אֲרַבְּעָה - הִיָּה מַחֲרִי הַתּוּבָאָה
47 אַרְבַּע סָאִים בּוּזָה, וּכְפִרֵי וְשֵׁם עִיר בְּבַבְלוֹ אֲזִיל שִׁתָּא שִׁתָּא - הִיָּה
48 מַחֲרִי הַתּוּבָאָה שֶׁשׁ סָאִים בּוּזָה, וְהֵיב רַב זְוִי לְחַפְרֵי - נִתָּן רַב מְעוֹת
49 לְחַמְרִים שִׁיקְנוּ עֲבוּרוֹ תּוּבָאָה בְּעִיר כְּפִרֵי, וְיִבְיָאוּ לוֹ לְטוֹרָא, וְקָבִיל
50 עֲלֵיהּ אוּיָנָא דְאַרְחָא - וְקִיבֵל עֲלֵיו רַב אַחֲרִיוֹת שְׂאֵם תִּיאַנֵס
51 הַתּוּבָאָה בְּדֶרֶךְ יִפְסִיד רַב, וְנִשְׁקָל מִיָּנִיּוּהּ חֲמִשָּׁה - וְנִטַּל מֵהֵם חֲמִשָּׁה
52 סָאִים עֲבוּר כָּל זֶה, שְׁהוּא יוֹתֵר מִמַּחֲרִים בְּטוֹרָא, וּפְחוּת מִמַּחֲרִים
53 בְּכַפְרֵי, כְּדֵי שְׂגֵם הַחְמִירִים יִרְיִחוּ מִחֲבָתָה סְחוּרָה. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא:
54 מְדוּעַ נִטַּל רַק חֲמִשָּׁה, וְנִשְׁקָל שִׁתָּא - שִׁיטוּל שֶׁשָׁה סָאִים, שְׁהֵרִי
55 שְׁנֵינוּ בְּרִייתָא שְׂמוֹתָא לְפִסּוּק עִם הַחְמִירִים עַל מִנַּת שִׁיתָנוּ בְּמִקּוֹם

בבא מציעא. פרוק חמישי - איזהו נשך - דף עג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רמט

רש"י

ברשות מוכר. אם קיבל עליו מוכר אחריות הדרך: מותר. דאין כאן מלואו עד שתמכר וכל מה שנמכר ביוקר של בעלים הראשונים הוא: ברשות לוקח אסור. דמהשתא מלואו הוא גביה וזהו ליה טפיניא מדמיה בריבויא: תגם לי. ואוכלם כאן ואני אעלה לך לזמן פלוני מפריות שיש לי שם: יש לו שם מותר. דמהשתא אוקמינהו ברשותיה ואני דלא משיר

ברשות מוכר מותר ברשות לוקח אסור בהמולין

פירות במקום למקום מצאו חבירו ואמר לו תגם לי ואני אעלה לך פירות שיש לי באתו מקום אם יש לו פירות באתו מקום מותר ואם לאו אסור ונתחמין מעלים במקום היוקר כבמקום הוול ואינן חוששין מאי מעמא רב פפא אמר ניהא להו דמגלו להו תרעא רב אחא פריה דרב איקא אמר ניהא להו דמוזלי גביהו מאי בינייהו איפא בינייהו תגרא חרתא בסורא אולי ארבעה ארבעה בכפרי אוזן שימא שימא הויב רב וזו לחמרי וקביל עליה אוגסא דארחא ושקיל מינייהו חמשה ונשקול שימא אדם חשוב שאני בעא מיניה ר' אפי מר' ויחנן מהו לעשות בגרוטאות פן אל ביקש ר' ושמעאל ברבי יוסי לעשות פן בכלי פשתן ולא הניחו דאמרי ביקש רבי לעשות בגרוטאות פן ולא הניחו ר' ושמעאל בר' יוסי פרדיסא רב אסר ושמואל שרי רב אסר פיון דלקמיה שוויא טפי מיתתו פי אגר נטר ליה ושמואל שרי פיון דתו ביה תיחא לא מיתו פי אגר נטר ליה אמר רב שימו פר חייא ומודי רב בתורי דנפיש פסדייהו אמר להו שמואל להנהו דשבשי שבשא הפוכו בארעא פי היכי דקני לבו גופא דארעא ואי לא הוין לבו כהלוואה ואסור אמר להו רבא להנהו דמנפרי באגי פוקו הפוכו כבי דרי פי היכי דלא תשתלם שכירות ידיכו עד יהיה שעטא דשכירות אינה משתלמת אלא בפוף והיה שעטא אוזולי דקא מוזלי גביכו אמרו ליה רבנן לרבא קא אכיל מר רבית דכולי עלמא שקלי ארבעה ומסלקו לאריסא בניסן מר נטר להו עד אייר ושקיל שימא אמר להו אתון קא עבדיתון שלא פדון ארעא לארים משתעבר אי אתון מסלקיתו להו בניסן מפסידתו להו בכמה אגא נטרנא להו עד אייר ומרווחנא להו בכמה רב

ברשות מוכר. והגון שנתן לו שבר עמלו ומוזנו שלא יתא טורח לו בשכר הלקאה ואית א"כ מאי קמיל וי"ל דסיפא איצטרין ליה ברשות לוקח אסור וסיד דלא מיתו כרביית פיון שהוא מוכר במקום היוקר כמו שהוא נתון לו כאן במקום הוול: והתמרים מעלין במקום היוקר כבמקום הוול. פירש בקונטרס אפילו אחריות הדרך בהליכה ובחורה על התמרים ואי אפשר לומר פן דלעיל (דף סה) גבי טירשא דרב חמא פי בקונטרס גופיה שהיה אחריות ההליכה על רב חמא אע"ג דהו שביקי להו מביקא ונקטי להו שוקא ואפילו היה שם אחריות עליהם של מקבלים יש להחיר שם יותר מכאן דבשכר דשביקי להו מביקא ונקטי להו שוקא יותר מבסחורות אחרות והיא שוקא שפי ותו ובני לה ביוקר אגל כאן מה שהיו ניכרים סוחרים ע"י המעות ומגלו להו תרעא כך היה נעשה להם במעות אחרים וכל לוי כמו כן משתכרים ועוד דפרקי בסמוך ארבי דשקיל חמשא בסורא זכא לקביל אנטא דארחא ונשקול שימא ר' לא פרוך לא לקביל אנטא דארחא אלא גרנא דאחריות הדרך בחורתם עם התבואה במקום הוול היה על בעיה והתמרים היו משתפרין במעות בהליכה במקום היוקר למקום הוול בשום סחורה ואי לאו טעמא דמגלו להו תרעא אל מוזלי גביהו הוה אסור דבשכר הלקאה של הליכה היו טורחין להם בחורה: מאי טעמא ניהא להו דמגלו להו תרעא. לא דמי למימר כגון דניביר להו שבר עמלם כרפי ברשות מוכר מותר כי זה לא היה שום חידוש ור"ח פי דאפילו שכירות התמרים נתון בעיה לתמרים ומימ נראה דמזדן דלא יתיב שבר עמלם דאי יתיב לא הוה צריך כלל לטעמא דגלוי תרעא ואוולי גביהו ומה שדנק ר"ח לומר שנתון שבר החמרי דפי שדומה לו שבר מועט גלי תרעא ובחנם ודנקלו חכמים ברביית דרבנן כמו לעיל (דף סה) ריש עגלא לפטומא: ניהא להו דמגלו להו תרעא. פירש בקונטרס ע"י מעות שבקדם ניכרים סוחרים ומקפין להם סחורות אחרות וקשה דקאמר איבא גבייהו תגרא חרתא ולפירושו שיש ביניהו נמי תגרא ישן דטעמא דמגלו להו תרעא ליבא שחר ניכרים הם מימי קדם ונראה כפי ר"ח פירש דטעמא דמגלו להו תרעא שבעלי בתים המולים מגלים להם שיערי היוקר שפעמים בעוד שהולכים התמרים למקום הוול וחורין מתירין כאן ובעלי בתים מודיעין להם ומסיעין להם למכור: בתורי דנפיש פסדייהו. ר"ח גריס בתורי ופי שמוכר עגלים פסדייהו וזו עדרו אשר יולדו לו בשנה זאת ומודי רב בהו דשרי שרגילות הרבה שמפילות והנה הקלקול יותר ממהיהא של פרסי: דישבשי. פי בקונטרס בעלי בתים המולים התבואה לאריסים לזרע ומשלמין להן לזון התבואה חרשה ולא אשכחן בשום דוכתא שקורין זה שבשי ושבשי היינו ומורות שמתרנס (רמב"ם) שלשה שריגים תלת שבשין וכן (ברכות דף טז) ודלא יתיב מר שבשא לאריסא (וכן שבשאתא מאריסא) ור"ח פירש שותנין מעות לבעל הזמורות בכך וכך המשוו והם שוים יותר בשעת שזמר הכרמים וליבא תיחא בנמורות כמו בפירי ולכך מצריך שמואל להפכי בארעא: רב

ר"ב מרי בר רחל. בימי רבא הנה כדמשמע הקא ובפרק מי שמת (ביב דף קטז. ושם ד"ה רב) ובפרק החולץ (יבמות דף מה. ושם ד"ה רבא) לא גרס רב אכשריה לרב מרי בר רחל אלא רבא ונהה גבו של איסור גיזרא ועוד מצינו אחר בגו של רבא כדאמר' במי שהחשיך (שבת דף קנ. ושם ד"ה ואמר') רבא אבהו דרב מרי בר רחל:

רב מרי בר רחל. בת שמואל הנה ובשבת ונשאה נכרי ונתגימר ושמיה איסור גיזרא ורב מרי הורוהו שלא בקדושה ולידתו בקדושה ומקמת כבודו תלאהו על שם אמו: חדר. נכרי ונהה לרבא: נטר שתא. המתין רב מרי שנה שלמה: שקל אגרי ביתא. משנה הבאה ואמטי ליה לרבא: הא דלא אפסאי. הבאת: לא שקילנא אגרי ביתא. עד שאכוח את הנכרי לשלם

לך מעותיה ואין זו רבית דהא רבא לא מתייב מידי אלא נכרי ובכחרי ליה בנבתי. טטלין זין טוב ואו הו שקלי ליה מתשרי דלמא הוי מחמין ואשתבח דמשום דאקדימו מעות בתשרי ועדיין לא יצא השער קיבל עליו המוכר אחריתו ולא דמי להדוא לדעיל (דף עב) דיש לו חסין לפי שהיו רגיל להחמין ושמא כולו החמין: מעיקרא. משעה שלקחו: דתפרא חמרא דילא חלא. קלקולו בתוכו הוא אלא שאינו ניכר זין המוקלקל לא לקח הימנו: לבני אקרא דשנוותא. שנוותא שם הנקרא אקרא קונטרס'א' בלעז' יושבים על שפת אותו נהר ויהיב להו רבינא וחי לפני הכציר לתת לו זין בשעת הכציר בשער דיוצא: ושפכי ליה טפי כופינא. מדעתם שלא בתנאי: אחולי קפחלי נהה. הואיל ולא פסקת עקומה ומדעתם נותנים לך ואין מוכרים לומר בשכר מעותיה שהיו בטילות אצלנו מתנה בעלמא היא: והא ארעא לאו ידוהו היא. אלא שהיו עשירים ורואין בני אדם שהניחו שדותיהם וברחו ואין נותנים מס הקרקע למלך והם נוטלים השדות והברמים ופורעין מס למלך ושמא הדין שאני לוקח מהם גול הוא בדי דקרקע אינה נגולת וררי היא של בעלים ופירות גול: טסקא. מס של קרקע: כרנא. כסף גולגולתא שהיו כל היהודים כל אחר נותן כסף גולגולתו למלך: מותרתיהו. חותם עבדות שלהם: כנסתא. בארנו של מלך מתנה וררי כולם עבדים לו ודינא דמלכותא דינא: תקוה. כופה: נהרנא. עגלה מונכת למרכבת אדם ובלשון אשכנז רייטווג' בתם תעבודו ובאויכם. נמי תעבודו: למיזן ליה חמרא. לקנות לו זין בזמן הכציר ומשלם לן זין לפי דמים קלים שקונין אותו: אפרותא דיוולשפט. שם המקום שהיו ניקח ונמכר לשם לרוב הלוקחין זין בימות הכציר: אסמכתא היא ארוב הבטיו ואמר אם איני קונה לך אפרע משלי אין זו אלא אסמכתא הואיל ולא קנה מידה אם אוכרי לך ולא אעביד. גבי מקבל שדה מחבירו למחצה והוכירה שלא תרשה ולא ורעה שמין אותה במה היתה ראויה לעשות ונותן לו שכר קתב לו מתחילה אם אוכרי כו' בפרק המקבל (למקן דף קד.) אלמא כיון דאפסדיה בהכי ולא סמך לאו אסמכתא היא שאינו מקבל עליו אלא כדי הפסד שהפסיד:

לא

רב מרי בר רחל מושפן ליה ההוא נכרי ביתא הדר ובנה לרבא נטר תריסר ירחי שתא שקל אגרי ביתא אמטי ליה לרבא אמר ליה האי דלא אמטאי למר אגרי ביתא עד האידנא דסתם משכנתא שתא אי בעי נכרי לסלקי לא הוה מצי מסלק ליה השתא לשקול מר אגרי ביתא א"ל אי הוה ידענא דהוה ממושפן ליה למר לא הוה וביננא ליה השתא דדיניהם עבדינון לך כל אימת דלא מסלקי בווי לא שקיל אגרי ביתא אגא נמי לא שקילנא מינך אגרי ביתא עד דמסלקנא לך בווי אמר ליה רבא מפרניש לרב אשי חוי מר רבנן דקא אכלי רבייתא דיהבי זווי אחמרא בתשרי ומכחרי לה בנבתי אמר ליה אינהו נמי אחמרא קא יהבי אחמא לא קא יהבי מעיקרא דחמרא חמרא דחמא חלא ההיא שעתא הוא דקמכחרי רבינא הוה יהיב זווי לבני אקרא דשנוותא ושפכי ליה טפי כופינא אתא לקמיה דרב אשי אמר ליה מי שרי אמר ליה אין אחולי הוא דקא מחלי גבך אמר ליה הא ארעא לאו ידוהו היא אמר ליה ארעא למסקא משעבדא ומלכא אמר מאן דיהיב מסקא ליכול ארעא אמר ליה רב פפא לרבא חוי מר הני רבנן דיהבי זווי אפרנא דאינשי ומשעבדי בהו טפי אמר ליה השתא איפו שכיבא לא אמרי לכו הא מילתא הכי אמר רב ששת מזהרקייהו דהני כנסתא דמלכא מנח ומלכא אמר מאן דלא יהיב כרנא לשמעבדי למאן דיהיב כרנא רב סעורם אחויה דרבא הוה תקיף אינשי דלא מעלו ומעיל להו בגההרקא דרבא אמר ליה רבא שפיר קא עבדת דתנינא ראית שאינו נוהג בשורה מינן שאתה רשאי להשתעבד בו תלמוד לומר לעולם בהם תעבודו ובאחיכם יכול אפילו נוהג בשורה ת"ל ובאחיכם בני ישראל איש באחיו וגו' אמר רב חמא האי מאן דיהיב זווי לחבריה למיזן ליה חמרא ופשע ולא זבין ליה משלם ליה כדקא אזיל אפרותא דוולשפט אמר אמומר אמרייתא לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא אמר רב קאמר רב חמא הני מילי ביזן סתם אכל ביזן רב אשי אמר אפי' זין סתם נמי לא מאי טעמא ולרב אשי מאי שגא מהא דתנן אם אוכרי ולא

נְמַר שתא שקל אגרי ביתא. פי בקונטרס אגר שנה הקאה ותימה למה לא המתין עד סוף השנה דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ושמא הנה מנהגם ליתן השכירות בסוף כל חדש וכן משמע במתניתין לעיל (דף סה.) גבי מריבם על השקר אי נמי נטר שתא היינו (שכירות של) שנה שנה ומיהו קשה למא לא ניכר לו ממונו ושמא בטוח היה מן הנכרי שיפרע לו או להראות שהוא נותן לו שכר שלא יהיה נראה ביושב בשכר הלוקח וא"ת מוכח דינא דרב מריא הנה לו לרב מרי לחוציא מיד רבא כדאמרין לעיל (דף סה.) מאי משכנתא דשכונא גביה והא דאמרין לקמן (דף קח.) דובן מן הנכרי לית ביה משום דינא דרב מריא היינו משום דמצי אמר ליה אראי אברחי וממך אכל הקא רב מרי שלא היה לו בית אצל בית הנכרי לא שיקר האי טעמא ואדרבה הפסיד שכל זמן שלא קנאו רבא היה דר בו רב מרי בשביל רבית ויל דרב מרי לא היה רוצה לקנותו: **דסתם** משכנתא שתא. ולא הנה מצי נכרי לסלקוי וחשוב מכר אצלו כל אותה שנה כמו לעיל (דף סו) באתרא דלא מסלקי והשתא ינישול מר אגרי ביתא דחשיב כאילו הנה הבית ממושפן לו מרבא שאם היה בא רבא לחזוקי בבית היה מונעו בו מרי אם היה רוצה עד שיפרע לו מעותיו חלף הנה חשיב רבא בלהו ואסור רב מרי לזר בו בתום ורבא חשיבו דלא עדין מנכרא דאתי מיניה: **השתא** ינישול מר אגרי ביתא. משמע דכול אדם למכור מה שהשכיר ביד אחרים וכן משמע בפרק האומר משקלי (ערכין דף כא. ושם ד"ה הי) דאם הקדיש המשכיר את הבית אין השוכר רשאי לזר בו יותר ואם דר בו מעל וקשה דאמר' בפרק א"ע' (כתובות דף נו) ושם ד"ה שדה) וברמי תבא דנדרים (דף פו) בית שמשכנתי לך לכשאפרנו מנך תיקדיש קדישה משמע שקל זמן שהיא ממושכנת אינו יכול להקדיש וי"ל דמה שנתר על החוב יכול להקדיש ולמכור אכל גובה תחילה חובו ומה שאין יכול לזר בו לפי שהקדיש מעורב בו וימכור הבית ויחזק זה שכר שנתן: **ושפכי** ליה טפי. אין זה רבית מאחרת שלא היו מוכרים שנותנין בשביל מעותיו שהיו בטלין אצלם כדפי' בקונטרס ולא דמי להלחוהו ודר בחצירו שצריך להעלות לו שכר (לעיל דף סד.) א"ע' שאינו אומר שיהא דר בשביל פטול מעותיו שאינו התם שעדיין חייב לו: **משעבדי** בהו טפי. את ספרים דלא גרסי טפי בשלפוס היו מחזירים להם מעות הכרנא שנותנין בעבורם וכל מה שהיו משעבדין בהן היה בשכר הלוקח: **אפרותא** דוולשפט. הקא משמע שהיה שם מקום הוול ובמהוכר פירות (ביב דף פח.) משמע שהיו מוליכין שם היינות ביוקר וי"ל שהיתה עמדת בין מדינה שהיה שם זין לרוב ובין מדינה שלא היה נמצא שם זין והיו מביאים שם ממקום הוול וכאים ממקום היוקר שם לקנות:

התם בידו הקא לאו בידו. תימה במאי הו טפי בידו התם מהקא דאי מיירי התם שיש בידו תבואה לרועה הקא נמי איש לו זין הוי בידו ואי חשיב התם משום דיש בידו לקנות הקא נמי בידו לקנות ויש לומר דהקא אין בידו בשער הוול דשער הוול דוולשפט לא משיך כולי האי דשמא כשיבא לקנות לא ימצא באותו שער אכל באם אוכרי בידו לקנות חסין שאם לא

היה נשך. תימה במאי הו טפי בידו התם מהקא דאי מיירי התם שיש בידו תבואה לרועה הקא נמי איש לו זין הוי בידו ואי חשיב התם משום דיש בידו לקנות הקא נמי בידו לקנות ויש לומר דהקא אין בידו בשער הוול דשער הוול דוולשפט לא משיך כולי האי דשמא כשיבא לקנות לא ימצא באותו שער אכל באם אוכרי בידו לקנות חסין שאם לא

56 בכך משום ריבית, שמחמת הקדמת המעות הם נותנים לי תוספת.
 57 אָמַר לִיה רב אשי, אִין - מותר לך ליטלו, שכיון שלא קצצת עמם
 58 על כך מתחילה, ואף הם אינן מוכירים שהתוספת היא בשכר
 59 מעותיך שהיו בטלות אצלם, נמצא שאין כאן ריבית, אלא אַחֲרָי
 60 הוא דְקָא מְחַלְי נְקָה, הם נותנים לך את התוספת בתורת מחילה
 61 ומתנה בעלמא, ואין זוה איסור.
 62 אָמַר לִיה רבינא לרב אשי, האם יש לי לחשוש שמא היין
 63 שברשותם גזול הוא, דְהָא אֲרַעָא לְאִי דִידְהוּ הִיא - שהקרקע
 64 [הכרם] אינו שלהם, אלא שבעליה הניחיה וברחו, מפני שלא רצו
 65 לשלם את מס הקרקעות המוטל עליה, ואנשים אלו פורעים את
 66 המס תמורתה ונותלים את הכרם לעצמם, ונמצא שהענבים שהם
 67 בוצרים הם גזול, ואסור לי לקנות מהם יין. אָמַר לִיה רב אשי, אין
 68 בזה איסור גזול, מפני שעל פי דין המלכות אֲרַעָא לְמִסְקָא מְשַׁעְבְּדָא
 69 - הקרקע משועבדת לתשלום המס, ומלְכָא אָמַר מָאן דִּיהִיב מְסָקָא
 70 לִיבול אֲרַעָא - וחוק המלך הוא שמי שמשלם את המס זכותו
 71 לאכול את פירות הקרקע, וכיון שדינא דמלכותא דינא, אין כאן
 72 גזול.
 73 אָמַר לִיה רב פפא לְרַבָּא, חַוּי מַר - ראה אדוני, הֲנִי רַבְנָן דִּיהִיב וְזוּי
 74 אֲפִרְנָא דְאִינְשֵי - את אותם החכמים שמשלמים מעות עבור מס
 75 הגולגולת שאנשים חייבים, ותמורת זאת מְשַׁעְבְּדִי כְהוּ מְסֵי - הם
 76 משתעבדים באותם האנשים ששילמו עבורם את המס, ודורשים
 77 מהם לעבוד עבורם יותר משווי המס ששילמו. אָמַר לִיה רבא לרב
 78 פפא, טוב ששאלת אותי שאלה זו, כי הֲשֵׁתָא אִיבּוּ שְׂכִיבָא - אם
 79 הייתי מת עתה, לא אָמַרְי לְכוּ הָא מִילְתָא - לא הייתי אומר לכם
 80 דבר זה, דְהִכִּי אָמַר רַב שְׁשֵׁת, מוֹתְרִיקְהוּ דְהִנֵּי - חותם העבדות
 81 שלהם, כְּמִפְסָא דְמִלְכָא מְנָה - בארגו של המלך מונח, כלומר
 82 שמדין המלכות הכול נחשבים כעבדים למלך, ולפיכך הם חייבים
 83 במס הגולגולת, ומלְכָא אָמַר מָאן דִּיהִיב כְּרָנָא לְשַׁעְבְּדִי לְמָאן
 84 דִּיהִיב כְּרָנָא - והמלך אמר שמי שלא משלם את המס המוטל עליו,
 85 משתעבד למי ששילם עבורו את המס, נמצא שאין על פי דינא
 86 דמלכותא נחשבים אנשים אלו כעבדיהם של מי ששילם עבורם
 87 את המס, ובדין הם משתעבדים בהם.
 88 רַב עֲזַרְיָה אַחֲוֵה דְרַבָּא - אחיו של רבא, הָוה תְּקִיף אִינְשֵי דְלֵא מְעִלּוּ
 89 - היה תופס בכח אנשים שאינם הגונים, ומְעִילּוּ לְהוּ בְּגוֹהֲרָא דְרַבָּא
 90 - ומכניסם למרכבתו של רבא, בכדי שיובילו את המרכבה, אָמַר
 91 לִיה רַבָּא לרב סעורם, שְׁפִיר קָא עֲבָדְתָּ - היטב אתה עושה, שכן
 92 מותר להשתעבד באנשים שאינם נהוגים כשורה, דְהִתְנִינָא בְּרִיתָא,
 93 אם רָאִיתָ את חבירך שְׂאִינוּ נוֹהֵג בְּשׁוּרָה, מְנַן שְׂאִיתָ רִשְׁאִי לְהִשְׁתַּעְבֵּד
 94 בו, תְּלַמּוּד לִזְמַר (ויקרא כה מו) לענין עבדים כנענים לְעוֹלָם כְּהֵם
 95 תַּעֲבֹדוּ, ונסמך לו באותו פסוק וְכִבְיָחֵם וגו', ויש לדרוש שגם
 96 באיזכר אתם רשאים לעבוד, ויכול אֲפִילוּ אם נוֹהֵג בְּשׁוּרָה רשאי
 97 אתה להשתעבד בו, תְּלַמּוּד לִזְמַר וְכִבְיָחֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאִחֵי וְגו'
 98 לא תִרְדָּה בו בְּפָרְךָ, הרי שאין לעבוד בישראל בפרך, וליישב את
 99 הסתירה בפסוק בין הדרשה לפשוטו של מקרא, צריך לומר שאם
 100 הוא הגון אסור להשתעבד בו, אך אם אינו הגון מותר להשתעבד
 101 בו.
 102 אָמַר רַב חָמָא, הָאִי מָאן דִּיהִיב וְזוּי לְחִבְרִיהּ וּשְׁלַח אוֹתוֹ לְמִיּוֹנָן לִיה
 103 חֲמָרָא - לקנות עבורו יין בשעת הביציר שאז המחיר זול, וּפְשַׁע
 104 השליח ולא זָבִין לִיה - ולא קנה לו יין כלל, מְשַׁלֵּם לִיה - צריך
 105 השליח לשלם למשלח ולתת לו יין כְּרַבָּא אִוִּיל אֲפִירוּתָא דְזוּלְשַׁפְטִי
 106 - כפי שהיה יכול לקנות במעות שנתן לו בנמל של 'זולשפט' [שם]
 107 מקום] ששם נמכר היין בזול בשעת הביציר.
 108 אָמַר אֲמִירָא, אֲמִירָתָא לְשַׁמְעָתָא - אמרתי מועצה זו קמיה דְרַב זְבִיד
 109 מְנַתְרֵדְעָא, שרב חמא חייב את השליח לשלם למשלח כפי שהיה
 110 יכול לקנות בשעת הזול, אָמַר רב זבִיד, כִּי קָאֲמַר רַב חָמָא שְׁצִירִךְ

1 רַב מְרִי בְּרַחֵל מְשַׁכְּנָן לִיה הוּא נְכָרִי בִּיתָא - רב מרי בר רחל הלוח
 2 מעות לנכרי, ונתן לו הנכרי בית כמשכון, ורב מרי דר בבית עד
 3 שישלם לו הנכרי את חובו, ואחר כך הָרַד וְנָקְנָה לְרַבָּא - חזר הנכרי
 4 ומכר את הבית לרבא, בלא שישלם לרב מרי את חובו, וכיון
 5 שהבית עדיין ממושכן לרב מרי, המשיך לדור בבית. נְפָר תְּרִיפִיר
 6 יְרֵחֵי שְׁתָּא - המתין רב מרי שנה שלימה, ולאחריה שָׁקַל אֲנָר בִּיתָא
 7 - נטל את שכר הדירה עבור השנה הבאה ואֲמַטֵי לִיה לְרַבָּא -
 8 והביאו לרבא כתשלום עבור מה שהנה ממשיר לדור בבית שהוא
 9 עתה של רבא, ואָמַר לִיה לרבא, הָאִי דְלֵא אֲמַטֵי לְמַר אֲנָר בִּיתָא עַד
 10 הָאִינְיָא - מה שלא הבאתי לך את שכר הדירה עד עתה, ודרתי בו
 11 בשנה הראשונה בלא תשלום ולא חששתי לאיסור גזול, משום
 12 דְתַתָּם מְשַׁכְּנַתָּא שְׁתָּא - שסתם משכון של בית או שדה הוא לשנה,
 13 ונמצא שאף אִי בְּעֵי נְכָרִי לְמִלְכָּן - אם היה הנכרי רוצה לסלקני מן
 14 הבית על ידי תשלום החוב לא הוּהּ מְצִי מְסַלֵּק לִי - לא היה רשאי
 15 לסלקני, והרי זה כאילו כבר קניתי ממנו את זכות ההשתמשות
 16 בבית לשנה, ולפיכך איני צריך לשלם שכירות על שנה זו, אבל
 17 הֲשֵׁתָא - לאחר שכלתה השנה, כיון שזכותו של הנכרי לסלק אותי
 18 מן הבית על ידי תשלום החוב, יש בידו כח למכור את הבית, וכיון
 19 שעתה הוא ביתך, ובדיני ישראל רשאי בעל הבית לסלק את
 20 המלוה מן הבית בכל זמן שירצה אף בלא תשלום החוב, אם כן
 21 זכות ההשתמשות בבית היא שלך, וּלְשַׁקּוּל מַר אֲנָר בִּיתָא - טול את
 22 שכר הדירה.
 23 אָמַר לִיה רבא לרב מרי, אִי הָוה וְדַעְנָא דְהוּהּ מְמוּשְׁכָן לִיה לְמַר לֵא
 24 הָוה וְבִינְיָא לִיה - אם הייתי יודע שהבית ממושכן לך לא הייתי
 25 קונה אותו מן הנכרי כדי שלא תפסיד את זכותך בבית, ואף הֲשֵׁתָא
 26 שכבר קניתי את הבית, מכל מקום פְּרִינֵיהֶם עֲבָדִין לָךְ - אנהג עמך
 27 כפי הנהוג בדיני הנכרים, שכל אִימַת דְלֵא מְסַלְקִי בְּזוּי לֵא שְׁקוּל
 28 אֲנָר בִּיתָא - כל זמן שאינם משלמים את החוב אינם נוטלים שכר
 29 דירה עבור מה שהמלוה דר בבית הממושכן, אף אני איני עדיף
 30 ממי שבאתי מכוחו, ולפיכך אף אֲנָא נְמִי לֵא שְׁקוּלְנָא מִינְךָ אֲנִי
 31 בִּיתָא עַד דְּמִסְלְקְנָא לָךְ בְּזוּי - לא אטול ממך את שכר הדירה, עד
 32 שאכופך את הנכרי לשלם לך את חובו.
 33 אָמַר לִיה רַבָּא מְבַרְנִישׁ לְרַב אֲשֵׁי, חַוּי מַר - ראה אדוני, רַבְנָן דְקָא
 34 אָבְלִי בִּיתָא - יש מן החכמים שאוכלים ריבית, דִּיהִיב וְזוּי אֲחִמְרָא
 35 בְּזוּשְׁרִי וּמְבַחְרִי לֵיה כְּמַת - שהם נותנים מעות לעושי היין בתשרי
 36 קודם שיצא השער, אך אינם נוטלים את היין מיד כיון שהם
 37 חוששים שהוא יחמיץ, ובטבת הם בוחרים לעצמם את היין הטוב,
 38 ונמצא שמחמת שהקדימו את המעות קיבל עליו המוכר אחריות,
 39 והם נוטלים יין טוב. אָמַר לִיה רב אשי, אין בכך כל איסור, משום
 40 שְׂאִינְהוּ נְמִי אֲחִמְרָא קָא יְהִיב, אַחֲלָא לֵא יְהִיב - אף הם בשעה
 41 שנתנו את המעות לא נתנו אלא על יין ולא על חומץ, ומְעִיקְרָא
 42 - בחודש תשרי כששילמו על היין כבר היה החבית דְחִמְרָא חֲמָרָא
 43 וְדִחְלָא חָלָא, כלומר מה שהוא יין טוב מתחילתו אינו מחמיץ אף
 44 לאחר זמן, ומה שהחמיץ עד חודש טבת, כבר היה קלקולו בתוכו
 45 בחודש תשרי אלא שלא היה ניכר, וכיון שחש שילמו על יין טוב,
 46 עליהם לקבל בטבת יין טוב, ואין כאן אחריות שקיבל המוכר
 47 עליו, אלא בְּהִיאָא שְׁעִתָּא הוּא דְקָמְבַחְרִי - בשעת נטילת היין הם
 48 בוחרים ומבחרים מהו היין שקנו מתחילה.
 49 מספרת הגמרא: רַבִּינָא הָוה יְהִיב וְזוּי לְבָנֵי אֲקָרָא דִּישְׁנוּתָא - רבינא
 50 היה נוהג לתת מעות לאנשים שדרו במחוז שליד הנהר 'שנוותא'
 51 לפני הביציר, על מנת שיתנו לו יין לאחר הביציר כפי השער שפיצא
 52 באותה שעה, ובשעה שבא לקבל את היין שָׁפְכִי לִיה מְסֵי כּוּפִיתָא
 53 [סלן] - שפכו לו המוכרים ונתנו לו מדעתם מדה אחת יותר ממה
 54 שהיו צריכים לתת לו. אָתָּא רבינא לְקַמִּיה דְרַב אֲשֵׁי וְאָמַר לִיה, מִי
 55 שְׁרִי - האם מותר לי ליטול את התוספת שהם נותנים לי או שיש

8 איסור להלוות לנכרי בריבית, הרי שנינו בפירוש במשנתנו, לין
 9 מהן ומלון אותם ולנכרים פרבית, וכן פגרי תושב, הרי שמוטר אף
 10 להלוות להם בריבית. מותרצת הגמרא: אמר רב חי'א פריה דרב
 11 הו'א, אמנם נכוניס דברי רב הונא שאסור להלוות לנכרי בריבית,
 12 אך אינו איסור מן התורה אלא מדרבנן, ומה שהתירה המשנה
 13 להלוות לנכרי בריבית, לא נצרכא - אין כוונתה להתיר בכל אופן,
 14 אלא רק

1 לאחיך, הרי פהדי'א ובפירושן פתב ביה (דברים כג כא) 'ולאחיך לא
 2 תשיך'. מתרצת הגמרא: הפסוק 'לנכרי תשיך' נצרך כדי לעבור עליו
 3 בעשה ולא תעשה - לומר שהנותן ריבית לישראל עובר גם על
 4 מצות עשה של 'לנכרי תשיך', שמשמע אבל לאחיך לא תשיך,
 5 ולא הבא מכלל עשה נחשב עשה, מלבד שעובר על לא תעשה
 6 שנאמר בפירוש 'ולאחיך לא תשיך'.
 7 מקשה הגמרא: איתיביה רבא לרב נחמן, איך אמר רב הונא שיש

אגרות קודש

ב"ה, ב' אייר, תשי"ז
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה על מכתבו מעש"ק, ת"ח על הבשוי"ט מהטבת מצב בריאות בתו תחי' ויה"ר שתהי' זו התחלה טובה לבשוי"ט בענין זה ובשאר הענינים ובפרט ע"פ מרז"ל הידוע, שכל שמטיבין לו ה"ז לאורך ימים (ב"ב יב, ב).

במ"ש אשר זקוק ה' להרבות סיוע והשתדלות בהנוגע שפלוגי יקבע לימוד בתורת החסידות, וכותב גם הטעמים, ואחד מהם שיי"א שדי לו להקב"ה בעולמו ר"ן איש וכו' ולא איכפת להם וכו'.

ולפלא שפיהם הכשילם בהזכרת דוקא מספר זה, וק"ל. ומובן ופשוט שטענה זו היא היפך יסודי תורתנו תורת חסד ובפרט בתקופתנו זו ע"פ המבואר ברז"ל בכ"מ על הכתוב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, שגאולה העתידה ועניני' הם בדוגמת ימי צאתך מארץ מצרים ועניניהם, וזהו גם בהודעת רז"ל בהנוגע לימים ההם אשר עד"ז הוא בזמן הזה (מכילתא יתרו, ודברים רבה פרשה ז, ח) אילו היו ישראל חסרים אפילו אדם אחד, לא היתה השכינה נגלית עליהם, והרי הגילוי דמתן תורה נפלא ה' גם בדרגת משה רבנו, ואדם אחד מישראל אין בעל המאמר מחלק בזה וגם אנשי שבט דן בכללם וד"ל. ובכלל אכזריות כהנ"ל והבדלת ר"ן איש מתוך ששים רבוא מישראל, מכריחה לתהות על קנקנו של האומר דברים אלו.

ויהי רצון אשר בחסד וברחמים יערה עליהם רוח ממרום וישונו בעוד מועד מדברים המפרידים בין בני ישראל לאבינו שבשמים ואין להאריך בדבר המבהיל, ולפלא שבא בדברים עם אנשים כאלה ועאכו"כ שמושלת השקו"ט עמהם. ותקותי שעכ"פ לא לבד שלא יחלישו את המרץ שלו בהפצת המעינות דא"ח אלא שעוד יוסיף אומץ בזה, וידועים דברי האריז"ל תלמידו הרח"ו וכו' מיוסדים על אדני פז, שעיקוב לימוד פנימיות התורה מעכב הגאולה ר"ל מאריך הגלות המר של השכינה ובני"ו וכו' וכו' יעוין דברים מבהילים אשר תסמר שערות ראש, בהקדמת הרח"ו לשער ההקדמות, ומי יבוא אחרי המלך.

בבקשתו אזכיר את כל אלו שכותב אודותם על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

בברכה לבשוי"ט בכל האמור.

גמרא

45 נוטל מן השוכר את דמי שבירתה, והיינו שכשנתן את הספינה
 46 לשוכר שם אותה בדמים, שאם תישבר ישלם לפי מה שהיתה
 47 שוה א, נמצא שאין זו שכירות אלא הלואה, שהשוכר לזה את
 48 הספינה ונכנסה לרשותו והוא חייב להשיב אותה או את דמיה
 49 בכל אופן, ואם כן לא אגרא – אין לו ליטול שכר על השכרתה,
 50 שהרי זו ריבית על ההלואה.
 51 מספרת הגמרא: שתיק – שתק רב, מפני שלא מצא תשובה על
 52 קושייתם. תמה ואמר רב ששתי, מאי טעמא שתיק רב ולא השיב
 53 לרב כהנא ורב אסי על קושייתם, וכי לא שמיעא ליה הא דתנא
 54 בברייתא סיוע וטעם לדבריו, שכך שנינו בברייתא, אף על פי
 55 שאמריו במשנה (להלן ע') אין מקבלין צאן פרזל מישאאל – שאסור
 56 לקבל מיהודי עיסקא ובעלי חיים, הפצים או מעות] באופן שמקבל
 57 על עצמו את כל האחריות ויצטרך להחזיר לנותן את כל שויה
 58 בשעת קבלת העיסקא, אפילו אם תיפחת או תיפסד לגמרי, ואם
 59 ירויח יחלוק בשכר עם הנותן, מפני ששכר זה נחשב ריבית, אכל
 60 מקבלין צאן פרזל מן הנקרים – שאין אסור להלוותם וללוות מהם
 61 בריבית. מחדשת הברייתא: אכל אמרו חכמים, השם פרה להכיר
 62 ונתון לו אותה שיגדלנה, ואמר לו המקבל לנותן, הרי פרתך עשויה
 63 עלי בשלשים דינר, שאם לא אשיב את הבהמה עצמה וכגון אם
 64 תמות, אשיב שלשים דינרים שהוא שווי הבהמה עתה, ואני
 65 אעלה לך בשכר שאני חורש בה, סלע פחדש, הרי זה מותר, ואין
 66 שכר זה נחשב ריבית. וטעם הדבר, לפי שלא עשאה דמים – שלא
 67 התחייב להשיב לבעל הבהמה את כל דמיה כפי שהיא שוה עתה,
 68 ולפיכך אין זו הלואה. ומיד מקשה הגמרא: וכי לא עשאה דמים,
 69 הרי מבואר בברייתא שהתחייב להשיב לו שלשים דינרים אם לא
 70 ישיב את הבהמה. מתרצת הגמרא: אמר רב ששתי כוונת הברייתא
 71 לומר שלא עשאה דמים מהיום אלא לאחר מיתה – שכל זמן
 72 שהבהמה חיה, הוא רשאי להשיב את הבהמה כמו שהיא, אפילו
 73 אם יפחתו דמיה מחמת שיתולו הפרות או מטעם אחר, ולא
 74 התחייב אלא שאם תמות או תאבד לגמרי יתן לו שלשים דינרים,
 75 ואם כן אין זו הלואה, שהרי מבחינת הדמים אפשר שישבו לו
 76 פחות ממה שקיבל ממנו.
 77 הרי יש ללמוד מדברי הברייתא שכל עיסקא שאין המקבל מקבל
 78 על עצמו אף אחריות אם תזול העיסקא, אלא רק אחריות על
 79 האונסים, אינה נחשבת הלואה ומותר ליטול שכר. ואם כן יש
 80 מכאן סיוע לדברי רב, ותירוץ לקושייתם של רב כהנא ורב אסי,
 81 שהרי אף כשמשכיר את הספינה והשוכר קיבל עליו אחריות
 82 אונסים, הרי לא קיבל עליו אחריות שאם תזול הספינה יצטרך
 83 להשלים לו את מחירה כפי שהיתה בשעת קבלת הספינה, אלא
 84 רשאי להשיב לו את הספינה כמו שהיא, ואם כן אין זו הלואה
 85 ואין באן חשש ריבית.
 86 פוסקת הגמרא: אמר רב פפא, הלכתא, ספינה אגרא ופגרא –
 87 מותר ליטול על השכרת ספינה שכר, אף על פי שהשוכר מקבל
 88 עליו אחריות שבירתה, שאם תישבר ישלם את כולה, וכדברי רב.

1 תנו רבנן, מפריז אדם על שדהו ואינו חושש משום רבית. מפרשת
 2 הברייתא: פיצה, השוכר את השדה מהכיר בחכירה, בתמורה
 3 לעשרה בורים הפין שישלם החוכר לבעל השדה לכל שנה שהוא
 4 חוכרה, בין אם תעשה השדה פירות מרובים ובין אם לא תעשה
 5 כלל, ואומר לו החוכר לבעל השדה, תן לי מאתים זוז בהלואה,
 6 ואפרינסנה – ובמעות אלו אוכל לקנות חטים זורוע בשדה ובל
 7 לזבל את השדה, ולהוציא את כל צרכי השדה, ואני אעלה לך
 8 בשכר החכירות שנים עשר בורין של חטים לשנה, מלבד שאחזיר
 9 לך את ההלואה של המאתים זוז, מותר לעשות כן ואין בזה
 10 ריבית, שאין הוא משלם לו עבור מעותיו, אלא שכין שהוא נותן
 11 לו את המעות כדי להשתמש בהם להשבחת גוף הקרקע, הרי זה
 12 כאילו הוא שוכר ממנו שדה משובחת יותר, ויש לו לשלם
 13 בשכירותה יותר ממה שמשלמים על שדה רגילה.
 14 ממשכה הברייתא: אכל אין מפריז לא על הנותן ולא על ספינה –
 15 אם שכר חנות או ספינה, אסור ללוות מן המשכיר מעות כדי
 16 לקנות פירות ולמכור בחנות או כדי לקנות סחורה להוליך
 17 בספינה, על מנת שיעלה לו את דמי שכירות החנות או הספינה,
 18 שכין שאינו מוציא את המעות כדי להשיב את גוף החנות או
 19 הספינה, אי אפשר להחשיב זאת כאילו שכר ממנו חנות יקרה
 20 יותר או ספינה יקרה יותר, ונמצא שמה שהוא מוסיף לו בשכירות
 21 הוא בשכר המתנת המעות, והרי זו ריבית גמורה.
 22 אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוי, פגמים שפפריזו על חנות – יש
 23 אופנים שמותר ליטול הלואה מן המשכיר ולהוסיף על ידי זה
 24 בשכירות החנות, והוא כגון שלוח ממנו מעות כדי לצור פה צורה
 25 – לציר צורות נאות בקירות החנות שתהיה נאה יותר, וימשכו
 26 הקונים לקנות ולאכול בה, שכין שהחנות מעשית משובחת יותר
 27 עלה מחיר שכירותה, ולפיכך הוא רשאי להעלות את מחיר
 28 השכירות. וכן יש אופנים שמותר להוסיף על שכירות הספינה על
 29 ידי ההלואה, כגון שלוח ממנו מעות לעשות לה איסקריא – וילון,
 30 או שאר כלי הספינה כגון תורן, שהוא משיב בכך את גוף
 31 הספינה.
 32 מפרשת הגמרא: חנות לצור פה צורתא הוא שבח בגוף החנות,
 33 משום דצבו פה אינשי – שאנשים רוצים בה והיו אגרא טפי והרי
 34 שכרה שוה יותר. וכן ספינה לעשות לה איסקריא הרי זה שבח בגוף
 35 הספינה, שבין דשפריא איסקריא טפי – שוילון הספינה יפה יותר,
 36 אגרא טפי – שכרה שוה יותר.
 37 ספינתא – בהשכרת ספינה, אמר רב, אגרא ופגרא ושכר ופחתן
 38 מותר ליטול שכר על השכרת הספינה, אף על פי שהשוכר מקבל
 39 עליו אחריות אונסים שאם תישבר הספינה ישלם אותה השוכר,
 40 ואין בזה משום ריבית.
 41 אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב, מדוע מותר הדבר, אי אגרא –
 42 אם נוטל הוא שכר על השכרתה, והיינו שהיא נשאר ברשותו,
 43 לא פגרא – אין לו לתבוע מן השוכר את דמי שבירתה, שהרי
 44 ברשותו נשברה והשוכר אינו חייב באונסים, ואי פגרא – ואם הוא

6 לא הועיל לענין המכירה, שהרי לא היתה כאן מכירה, כמלוח על
 7 פה דמו – הרי זה כאילו אין כאן שטר כלל אף לענין האחריות,
 8 ואם כן אינו נזקק מנכרים משועבדים.
 9 פושטת הגמרא: אמר אבוי, ולא תיניו דרבי אסי – וכי אין ללמוד
 10 דין זה מדברי רבי אסי, דאמר רבי אסי,

1 את הדמים ללוקח ורשאי הלוקח לגבות חוב זה אף מנכסים
 2 משועבדים, ואף כאן אף על פי שהשטר לא הועיל לענין עצם
 3 המכירה, מכל מקום הועיל לענין חיוב האחריות שנחשב חוב
 4 המעות כמלוח בשטר, ואם כן אם אין ללוח לשלם לו, הרי הוא
 5 נזקק את חובו מנכבים משועבדים. אי דילמא כיון ששטר המכירה

1 ימותו האפרוחים, נמצא שחצי דמי הביצים הם עליו כהלואה,
 2 והוא טורח ומגדל את חציו השני שהוא פיקדון, ונותן להם מזונות,
 3 בשכר המתנת מעותיו. וכן אין שמיין עגלין ופיחיו למחצה - לא יתן
 4 אדם לרועה, עגלים או סייחים קטנים בשומא וישם את שויים
 5 בשעת הנתינה על מנת שיוון אותם ויגדלם שנתיים, ולאחר
 6 שנתיים ישומו שנית את שויים או ימכרום, ויחלקו בין ברווחים
 7 ובין בהפסדים, שאף זה הוא בעיסקא שחציו הלואה וחציו פיקדון,
 8 ונמצא שהוא מתעסק בחלק הפיקדון בשכר ההלואה, אלא אם כן
 9 בעל הביצים או העגלים נותן לו למגדל את שכר עמלו - שהוא
 10 עמל על גידולם של האפרוחים או הבהמות ושל חלק הפיקדון,
 11 ומוזנו - ואת המזון שהוא מוציא עבורם, שעתה כיון שאינו
 12 מתעסק בחינם אין כאן ריבית.
 13 אבל מקבלין עגלין ופיחין קטנים למחצה, אם אינו שם ומעריך
 14 את שווי העגלים בשעת הנתינה. מפני שאין המגדל מקבל על
 15 עצמו אחריות עליהם כלל, אלא אם ימותו לא ישלם כלום ואם
 16 יחיו יחלקו במה שיהיה מהם, אין בזה חשש איסור ריבית, שכיון
 17 שאין המגדל מקבל על עצמו אחריות אין כאן הלואה כלל, אלא
 18 הוא מתעסק בהמותיו של בעל הבית ומקבל בשכרו מחצית
 19 משויים.
 20 ומגדלין אותן - הרועה שמקבל את הבהמות על מנת לגדלם
 21 כאמור, בכדי לחלוק אחר כך עם בעליהם בשויים, צריך לגדלם
 22 עד שיהיו משולשין - שיגיעו לשליש גידולם, שיהיו העגלים
 23 כשליש משור גדול, והסייחים שליש מסוס גדול, ואינו רשאי
 24 לחזור בו באמצע גידולם, וחסור - וכן אם מסר לו אתון קטנה,
 25 צריך לגדלה עד שתהא מוענת - שיהיה אפשר להטעינה משא
 26 ולהוליכה עמו ממקום למקום, שכן היה מנהגם לגדל את הבהמות
 27 קודם החלוקה, והתחייבות המקבל היא כפי המנהג:

גמרא

67 תנא - שנינו בברייתא שמה שאמרו שנתן לו שכרו
 68 כפועל, אין הכוונה שצריך לתת לו מחיר מלא של פועל, אלא די
 69 בכך שיתן לו כפועל בלתי, והבינה הגמרא שיתן לו סכום שרוצה
 70 אדם לקבל על מנת שישב בטל ולא יתעסק בשום מלאכה, ושהוא
 71 סכום פחות משכרו של פועל העובד ועושה מלאכה.
 72 מקשה הגמרא: מאי כפועל בלתי - מדוע לא יתן לו אלא כפועל
 73 בטל, הרי איננו בטל, שהוא צריך לטרוח להוליך ולהביא פירות
 74 לחנות ולמכור ולקבל מעות ולמדוד את הפירות,

1 ואסור לבעל המזון ליטול חלק ברווחים מפני שהוא ריביתי. ואם
 2 תהיה כל אחריות המזון על בעל המזון והיינו שיחשב כולו
 3 בפיקדון ואם יהיו הפסדים יפסיד בעל המזון את הכל, לא ירצה
 4 שום אדם למסור את מזונו למתעסק מחשש שמא יהיו הפסדים.
 5 לפיכך תיקנו חכמים (להלן קד): שכל עיסקא תהיה מחציתה
 6 הלואה ומחציתה פיקדון, וממילא חצי מהסכום אחריותו על
 7 המתעסק ורחיב לשלם אפילו אם הפסיד מחמת אונס או הולחה,
 8 וכל הרווחים מחלק זה הם של המתעסק, ואין לבעל המזון שום
 9 חלק ברווחים אלו, והחצי השני של הסכום הוא פיקדון ואחריותו
 10 על בעל המזון ואם הפסיד שלא מחמת פשיעתו של המתעסק,
 11 ההפסד של בעל המזון, וכל הרווחים מסכום זה הם על בעל
 12 המזון.
 13 אמנם בתקנה זו עדיין לא הוסר מכאן לגמרי חשש ריבית, שהרי
 14 נמצא שהמתעסק מתעסק בחצי מהסכום שהוא של בעל המזון
 15 בחינם, שהרי אינו מקבל ממנו רווחים, ובוודאי עושה כן בשכר על
 16 מה שהלוח לו את החצי השני, נמצא שיש כאן ריבית, ובמסנה
 17 שלפנינו ובגמרא להלן יבואר מה יעשה כדי לתקן חשש זה.
 18 אין מושיבין תנני למחצית שכר - לא יתן אדם פירות לחנוני
 19 בעיסקא, על מנת שהחנוני ימכרם מעט מעט, ולאחר שימכור את
 20 כל הפירות ישלם לו בעד הפירות, ויתן לו מחצית מהרווחים וכן
 21 יחלקו בהפסדים אם יפסדו הפירות בין מחמת אונס ובין מחמת
 22 הולחה, שהרי פירות אלו מחציתם הלואה ושהרי שמו אותם
 23 במעות לפי שער הפירות בשוק בשעת שנתן לו את הפירות, ורחיב
 24 לשלם לו עבורם אפילו אם יפסדו, ומחציתם פיקדון, ונמצא
 25 שהחנוני מתעסק מוכר עבור בעל הפירות את הפירות שנתן לו
 26 בפיקדון, בשכר על כך שהלוח לו את שאר הפירות. וכן לא יתן
 27 אדם לחבירו מעות בעיסקא כדי ליפק בהן פירות למחצית שכר -
 28 שהמקבל יקנה במעות אלו פירות ויחזור וימכרם בשעת היוקר,
 29 ויחלקו ברווחים, שהרי גם בזה מתעסק במחצית הפיקדון בשכר
 30 ההלואה, אלא אם כן נותן לו בעל המזון ואו בעל הפירות באופן
 31 המדובר ברישא למתעסק שכרו על מה שהוא מתעסק במחציתו
 32 של בעל המזון כפועל, לבד ממה שהוא נוטל את חלק הרווח של
 33 מחצית מהמזון שהוא בהלואה. וכיון שהוא מקבל שכר כפועל,
 34 אין התעסקותו בחלק של בעל המזון משום שכר על ההלואה.
 35 וכן אין מושיבין תרנגולין למחצה - לא יתן אדם ביצים לחבירו על
 36 מנת שיושיבם תחת תרנגולותיו ויצאו מהם אפרוחים, ושמים את
 37 הביצים בדמים בשעת הנתינה, ולאחר שיגדלו האפרוחים יחלקו
 38 ברווח שיהיו האפרוחים שוים יותר מן הביצים, שכיון שהמקבל
 39 מקבל על עצמו אחריות על חצי דמי הביצים אם יתקלקלו או אם

13 מלכים - במקום קברותיהם, ואמר, יוסף, הניע עת שנשבע הקדוש
 14 ברוך הוא שאני נושא אתכם, והניעה זמן קיום השבועה שהשבעת
 15 את ישראל להעלות עצמותי, אם אתה מראש עצמך מוטב, ואם
 16 לאו, הרי אנו מנוקין משבועתך, באותה שעה נודעו ארוננו של
 17 יוסף והכיר משה שהוא ארוננו, נמלו משה והביאו אצלו.
 18 וכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר בדרך עלייתם לארץ כנען,
 19 היו שני ארונות הללו, אחד של מת - ארוננו של יוסף, ואחד של
 20 שכניה - ארון הברית שבו היו הלוחות, מהלכין זה עם זה, והיו
 21 עוזבין ושבים שראו זאת זה לצד זה אומרים, מה מיכן של - מה
 22 הם שני ארונות הללו, אמרו להם ישראל, ארון אחד הוא של מת,
 23 ואחד של השכינה. חזרו ושאלו, וכי מה, דרבו של מת להלך עם
 24 ארון שבו השכינה לצידו. אמרו להם ישראל,

1 הברייתא, ואל תתמה היאך שיהיה כן על המים, שהרי
 2 קתיב בתלמודי אלישע, ויהי אחד מפיל תקורה ואת הכרול
 3 נפל אל המים וגו', אהה ארוננו והוא שאול ויאמר איש האלהים
 4 אנה נפל וינאהו את המקום ויקצב עין וישלך שמה ויצף
 5 הכרול, הרי שאלישע הנביא הציף את הכרול על המים, משום
 6 שרצון יראיו יעשה. והלא - ולכן אין לתמה על הדבר, שהרי
 7 הקברים קל וחומר, ומה אלישע שהיה תלמידו של אליהו,
 8 ואלהיו היה תלמידו של משה, שהרי תורתו של משה לימד
 9 לאלהיו, ומצינו שצף הכרול מפניו, מפני משה רבינו על אמת
 10 בקה וקמה.
 11 רבי נתן אומר, לא היה הארון מונח בנילוס, אלא בקברניט -
 12 בקברות של מלכים הנה קבור, הלך משה ועמד על קברניט של

14 מֵאֵי שְׁנָא מְהֵא דְתַנּוּן בְּמַשְׁנָה לְהַלֵּךְ (קד). שְׁהַמְקַבֵּל שׁוּדָה מִחֲבִירוֹ
 15 בְּאֵרִיסוֹת, עַל מִנַּת לְתַת לְבַעַל הַשְּׁדָה חֲצִי מִהַתְּבוּאָה שֶׁתַּעֲשֶׂה
 16 הַשְּׁדָה, וּלְבִסּוּף לֹא עֵבֵד בָּהּ אֲלֵא הַנִּיחַ אוֹתָהּ כְּשֶׁדָּה בּוֹר, שְׁמִים
 17 כִּמָּה רֵאוּיָה הַשְּׁדָה לְעִשׂוֹת, וְנוֹתֵן לוֹ מִזָּה מַחְצָה, מִפְּנֵי שֶׁכֶּךָ דֶּרֶךְ
 18 הָאֵרִיס לְכַתּוּב לְבַעַל הַשְּׁדָה, כִּשְׁהוּא מִתְחַיֵּיב עַל הָאֵרִיסוֹת, אִם
 19 אוֹבֵיר וְלֹא אֲעֵבִיד אֶשְׁלֵם בְּמִיטְבָּא – אִם אֵנִיחַ אֶת הַשְּׁדָה 'בוֹר' וְלֹא
 20 אֲעֵבֵד בָּהּ, אֶשְׁלֵם לְפִי הַמֵּיטֵב שֶׁהִיָּתָה הַשְּׁדָה רֵאוּיָה לְעִשׂוֹת. הֵרִי
 21 שֶׁהַמִּתְחַיֵּיב לְשֵׁלֵם לְחֲבִירוֹ לְפִי הַהֶפְסֵד שִׁיגְרוּם לוֹ אִם לֹא יַעֲבֹד
 22 כְּפִי שֶׁהַתְּנָו, אִין זֹו אֶסְמַכְתָּא וְהוּא חַיִּיב לְשֵׁלֵם כֶּךָ, וְאִם כֵּן הוּא הַדִּין
 23 כִּאֵן כִּיּוֹן שֶׁגֵּרַם הַשְּׁלִיחַ הַפֶּסֶד לְמַשְׁלָה, אִין זֹו אֶסְמַכְתָּא. מִתְרַצַּת
 24 הַגְּמָרָא: הֵתָם לְעֵנִין אֵרִיס, אִין הַתְּחַיִּיבוֹת נַחֲשֶׁבֶת אֶסְמַכְתָּא מִפְּנֵי
 25 שֶׁבִשְׁעַת הַתְּנָאִי הִיָּה בְּיָדוֹ לְקִיּוּמוֹ, דִּהֵינּוּ לְחָרוֹשׁ וְלִזְרוּעַ אֶת
 26 הַקְּרַקַּע, וְאִם כֵּן סַמְכָה דַּעְתּוֹ לְהַתְּחַיֵּיב בּוֹה, מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְלֶךְ רַב אֶשִׁי, שְׁסוּבֵר שֶׁהַתְּחַיִּיבוֹת זֹו הִיא 'אֶסְמַכְתָּא' /

1 לְשֵׁלֵם כֶּךָ, הֵנִי מֵיָלִי בְּשׁוּלַח אֶת חֲבִירוֹ לְקִנּוֹת יִין סְתָם, אֶמְכֵּל בְּשֵׁלַח
 2 אוֹתוֹ לְקִנּוֹת יִין זָה, כְּלוֹמֵר יִין מְסוּיִים, לֹא – אִין הַשְּׁלִיחַ חַיִּיב לְשֵׁלֵם
 3 לְמַשְׁלַח כְּפִי שֶׁהִיָּה יִכּוֹל לְקִנּוֹת בְּשַׁעַת הַזּוֹל, מִפְּנֵי שֶׁאִין זֹה בְּרוּר
 4 שֶׁהַפְּסִידוֹ בְּכֶךָ, דְּמִי יִימַר דְּמִזְבְּנִי לִיָּה נִיְהִלִּיה – מִי אִמַר שֶׁהִי
 5 הַמּוֹכְרִים מְסַכְּמִים לְמַכּוּר לוֹ אֶת הַיִּין הַזֶּה.
 6 רַב אֶשִׁי חֲלַק עַל רַב חַמָּא וְאָמַר, אֶפִּילוֹ אִם שֵׁלַח אֶת הַשְּׁלִיחַ לְקִנּוֹת
 7 יִין סְתָם, נִמְי לֹא חַיִּיב הַשְּׁלִיחַ לְשֵׁלֵם כְּפִי מַחִיר הַיִּין בְּשַׁעַת הַזּוֹל.
 8 מִפְּרִשְׁתָּ הַגְּמָרָא: מֵאֵי מְעַמָּא, מְשׁוּם שֶׁאִין אִם הַתְּנָה עִמּוֹ כֵּן
 9 בְּפִירוּשׁוֹ, אֶמְכָּתָּא הִיא, שׁוּדָאִי אִם הִיָּה יוֹדַע שֶׁלְּבִסּוּף לֹא יִקְנֶה אֶת
 10 הַיִּין לֹא הִיָּה מִתְחַיֵּיב בְּכֶךָ, וְמָה שֶׁהַתְּחַיִּיב הוּא רַק מְשׁוּם שֶׁהִיָּה
 11 סְבוּר שׁוּדָאִי יִקְנֶה עֲבוּרוֹ, וְאֶמְכָּתָּא לֹא קִנְיָא – כֹּל הַתְּחַיִּיבוֹת
 12 בְּאוּפֵן זֶה, אֵינָה חֲלָה.
 13 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְלֶךְ רַב אֶשִׁי, שְׁסוּבֵר שֶׁהַתְּחַיִּיבוֹת זֹו הִיא 'אֶסְמַכְתָּא' /

אגרות קודש

ב"ה, ב' ניסן, תשי"ז

ברוקלין.

האברך מנחם בן ציון שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מכ"ג אדי"ש, ובמה ששואל איך להשפיע על אברך פלוני, מובן שאין בזה כללים קבועים כמסמרים כי תלוי הדבר בתכונת נפש האיש עליו רוצים להשפיע, ובכל אופן, כפי שרואים במוחש ברובא דרובא אין דרך הוויכוחים אופן להשפעה, ועי"ד מרז"ל כל דפשיט מעלי טפי, ואפילו אם הנ"ל רוצה להתווכח, יש להסבירו שיכול לעשות זה לאחרי איזה זמן ולא דוקא בעת התחלת קבלת ההשפעה, והשפעה תהי' עי"י לימוד תורת החסידות והסברת עניני עי"י דבור אין דעם ארום פון חסידות, ומהנכון שיתיעץ עם עוד מי המכירים את הנ"ל ותכונת נפשו, וכבר נאמר ותשועה ברוב יועץ.

מצער מ"ש שלפעמים כשבא הרה"ח רב פעלים כו' הרא"צ הכהן שי' לשיעורו, מוצא רק שנים או אחד שומע וכו', אף שמוכן שבכ"ז צריך לבוא שהרי המקיים אפילו נפש אחת מישראל ה"ז כאילו קיים עולם מלא, אבל מובן שההפצה היא עי"י שמספר השומעים יתרבה לא רק באיכות אלא גם בכמות, וק"ל.

ומי"ש שיש קישורים, פלא גדול ששומע לפיתויי היצר שישנם קישורים בה בשעה שידוע פס"ד של מעלה, אשר בגלל המס"נ של רבנו הזקן על תורת החסידות, הנה פסקו בב"ד של מעלה אשר בכל ענין של תורה יראת שמים ומדות טובות תהי' יד מקושריו והולכי בעקבותיו על העליונה (נדפס בס' קיצורים והערות לתניא סוף עמוד קכ"ב) וכל העומד ליבטל לבטל דמי.

אמירת למנצח יענך כו' תפלה לדוד וכו' - לפי מנהג חב"ד תלוי באמירת תחנון...

בודאי מתכוונים לניצול ימי חג הפסח גם לענין הפצת המעיינות נוסף על המבצע דחלוקת מצה שמורה כבשנים שעברו, אלא שבהוספה.

בברכת חג הפסח כשר ושמח,

בשם כ"ק אדמור שליט"א

מזכיר

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

יא לא ימשמש בו בצרור של הקנוח להחליקו שלא ישרט בפשוט, כדרך שהוא ממשמש בחול, משום
אסור פתישה, אלא ימשמש בשנוי בלאחר יד מג:

חלק ב סימן שיב, הנצרך לנקבו במה מקנח בשבת, סעיף יא:

ביאורי הלכה

[מנ] בלאחר יד – על ידי שעושה בשינוי, כגון שעושה בנחת ונזהר שלא יכתוש והרי הוא כעושה כלאחר יד³¹.

צינונים והוספות

נייר שקריעתו אסורה מדאורייתא, אם מותר לקרועו על ידי שינוי לצורך כבוד הבריות, או שאסור כדרך שאסורה מלאכה שאינה צריכה לגופה), ולגבי הנפק"מ השניה בסי' ערה בקו"א שם משמע קצת שכל איסורים דרבנן (כולל מלאכה על ידי שינוי) מותרים משום כבוד הבריות למעט מלאכה שאינה צריכה לגופה, ודלא כהלה לדוד סי' שכב ס"ק ד (עיין כנישתא דבי רב על קו"א שם עיון ח), ועפ"ז לצורך כבוד הבריות וכשאין אפשרות אחרת מותר לקרוע נייר שקריעתו אסורה מן התורה (ראה לעיל הערה כא) אם עושה זאת כלאחר יד, וראה לעיל הערה כב אם לצורך כבוד הבריות נדחים ב' איסורים דרבנן.

34) לבושי שרד ס"ק יג וכעין זה מפורש להלן סעיף יב; אלא שאולי יש לחלק בין סעיף יב שם אינו רוצה להשיר נימין ועל ידי שימשמש בנחת לא ישיר נימין, אבל כאן כוונתו להחליק הצרור שזו כתישה ואין חילוק אם עושה זאת בנחת או שלא בנחת, אלא שכיון שעושה בשינוי כלאחר יד (אבל לאו דווקא בנחת) אינו חייב על כך מן התורה, ואסור מגזירת חכמים (אף שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה כדלעיל סי' ערה קו"א ס"ק ב שגזורים גזירה לגזירה במלאכה שאינה צריכה לגופה), ולצורך כבוד הבריות התיירו. ונפק"מ (א) אם המשמש בנחת כלאחר יד מותר גם שלא במקום כבוד הבריות, (ב) וכן אם במקום כבוד הבריות הותרה מלאכה דאורייתא על ידי שינוי (וכגון

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות סוכה ~

מפקיע הוא מעליו קדושת הסוכה אבל מותר ליהנות מהן הנאה להשתמש בהם כל תשמיש כל שאינו מפקיע מעליהם קדושת הסוכה כגון להניח עליהם חפציו ולהריח בהם אם הם עצי בשמים וכל כיוצא בזה:

ו נויי הסוכה דהיינו מיני פירות ומיני מגדים שתולים בסוכה כדי לנאותה בין שהן תחת הסכך בין שהן סביב הדפנות אסור להסתפק מהם כל ימי החג ואפילו אם נפלו מהסוכה מפני שהוא בזיוי למצוה כשמסתפק מנויה וכיון שהן אסורין כאכילה אסורין גם בטלטול בשבת ויו"ט שהרי אינן ראויים לכלום כל ימי החג ואפילו מפני הגנבים או מפני הגשמים אסורים לטלטלם:

ז ואם התנה עליהם מערב יו"ט קודם כניסת יו"ט דהיינו

~ יום ראשון ~

חלק ד סימן תרלח סוכה ונויה אסורין כל שבעה:
ד אבל אם הוסיף קנים בעובי הדפנות דהיינו שוקף קנים אצל הדופן סמוך לדופן בין שהקנים הן אגודים יחד כעין חבילה בין שהן מפורדין זה מזה אם נתכוין בסמיכות הקנים לדופן כדי לחזק את הדופן או כדי להוסיף בעובי הרי הן בטלים לגבי הדופן אע"פ שאינן מחוברין לדופן וחל עליהם קדושת הסוכה כמו על הדופן עצמו:

ה ואפילו עצי הסכך והדפנות עצמן אינן אסורים אלא להסתפק מהן דהיינו שלא יטול מהן שום דבר אפילו קיסם לחצוץ בו שינוי שהרי כשמפריד הקיסם מהסוכה

דכיון שמנהג העולם להסירן מהסוכה מחמת חשש הגנבים או [מ]פני הגשמים וא"כ כל אדם שתולה דברים חשובים בסוכה לנוי ודאי אין דעתו אלא על דרך המנהג דהיינו להסירן משם בעת הצורך והרי זה כאלו התנה עליהם בפירוש תנאי המועיל להסירן משם כשיצטרך דהיינו שאינו בודל מהם כל שהות בין השמשות של כל ימי החג ולפיכך מותר להסירן משם אימתי שירצה ואפילו שלא בשעת הגשם ואפילו אין שם חשש מהגנבים שהרי לא חלה עליהם קדושת הסוכה מעולם.

ומכל מקום לכתחלה נכון הדבר להתנות עליהם מערב יו"ט:

יב וכל זה בנויי הסוכה אבל עצי הסכך עצמם אין מועיל להם שום תנאי להסתפק מהן אפילו לבשתפול הסוכה בתוך שמונת ימי החג שהרי איסורן הוא מן התורה כמו שנתבאר למעלה.

ואפילו עצי הדפנות שאיסורן אינו אלא מדברי סופרים הואיל והוקצו למצות סוכה חלה עליהם קדושת הסוכה אעפ"כ אין מועיל להם התנאי להסתפק מהן אפילו לבשתפול הסוכה בתוך החג שהרי כל שאינו מתנה שאינו בודל מהן כל שהות של בין השמשות אינו תנאי כלל כמו שנתבאר ומעצי הדפנות על כרחו הוא צריך להיות מובדל מהן כל שהות בין השמשות של יום הראשון שהוא יו"ט ואי אפשר לו ליטול שום דבר מעצי הדפנות עצמן משום סתירת אהל ביו"ט וא"כ בעל כרחו חלה עליהם קדושת מיום הראשון ושוב אינה נפקעת כל ימי החג אפילו אם נפלה הסוכה בתוך החג:

~ יום רביעי ~

יג אבל אם לאחר שגמר עשיית הדופן הוסיף בעביו קנים זקופים סמוכים לדופן כדי לחזקו ואינן מחוברין עם הדופן בענין שמותר ליטול קנים אלו מהדופן ביו"ט ואין בזה משום סתירת אהל כיון שאינן מחוברין להדופן וכמו שנתבאר בס"י תקי"ח והתנה על קנים אלו תנאי המועיל להסתפק בכל עת שירצה ועל דרך שנתבאר הרי זה מסתפק מהן בכל עת שירצה שהרי בבין השמשות הראשון היה יכול להסתפק מהן ונמצא שלא חלה עליהם קדושת הסוכה מעולם:

יד ואם עשה סוכה בחול המועד והתנה על עצי הדפנות בתנאי המועיל להסתפק מהן בכל עת שירצה הרי זה מסתפק מהן בכל עת שירצה אפילו בשעה שהסוכה קיימת ויושב בה לשם מצוה ואין בזה משום ביווי מצוה כיון שהדפנות לא הוקצו כלל למצוה שהרי התנה עליהם מתחלה שיהא רשאי להסתפק מהן ונמצא שלא חלה עליהם קדושת הסוכה מעולם:

טז וכל איסורים האלו שביארנו בס"מ זה נוהגין אפילו בסוכה שלא נעשית לשם מצוה ואפילו לא חידש בה דבר והוא שישב בה פעם אחת לשם מצות סוכה אבל קודם

קודם בין השמשות ואמר אין אני בודל מלהסתפק מהם כל שהות אורך בין השמשות של כל שמונת הימים ונמצא בשעה שהיתה הקדושה צריכה לחול עליהם דהיינו בבין השמשות שהיא תחלת כניסת היום בשעה זו לא חלה עליהם כלל שהרי התנה עליהם שיהיה כחו וזכותו בהם וא"כ לא הוקצו כלל למצוה ולפיכך מותר להסתפק מהם בכל החג אימתי שירצה ואע"פ שהן תלויים בסוכה אין בזה משום ביווי מצוה כיון שלא הוקצו כלל למצוה:

~ יום שני ~

ח אבל אם אינו מתנה עליהם בלשון זה שביארנו רק אומר אני מתנה עליהם שאהא מותר להסתפק מהם כשיפלו מהסוכה אין תנאי זה מועיל כלום שהרי לא התנה אלא על שעה שלא יהיו תלויים בסוכה וא"כ בבין השמשות שהיו תלויים בסוכה חלה עליהן קדושת הסוכה וכיון שחלה שוב אינה נפקעת ע"י מה שהתנה מתחלה שאין תנאי מועיל אלא לשלא תחול הקדושה אבל כיון שחלה שוב אינה נפקעת ולפיכך אפילו אם נפלה מהסוכה אסור להסתפק מהם:

ט וכן אם אמר איני בודל מהם כל שהות אורך בין השמשות של יום הראשון בלבד ולא התנה על בין השמשות של שאר הימים אסור להסתפק מהם מיום שני ואילך לפי שכל יום ויום נחשב לקדושה בפני עצמה וחלה עליהם הקדושה בתחלת כניסת כל יום שלא התנה עליו.

ואם התנה עליהם שאינו בודל מהם כל שהות בין השמשות שמיום שני ואילך ולא התנה על בין השמשות של יום הראשון אסור להסתפק מהם אפילו מיום שני ואילך שכיון שחלה עליהם הקדושה בבין השמשות הראשון שוב אינה נפקעת כל ימי החג לפי שהן יום אחד ארוך לענין זה להחמיר אבל לא להקל.

אבל אם התנה ואמר איני בודל מהן כל בין השמשות בסתם דהיינו שלא הזכיר בפירוש ליום הראשון ולא לשאר ימים היתה כוונתו על בין השמשות של כל ימי החג והרי זה מותר להסתפק מהן אימתי שירצה בין ביום הראשון בין בשאר ימים:

י וכן אם לא הזכיר כלל בין השמשות אלא אמר איני בודל את עצמי מלהסתפק מהם בכל עת שארצה הרי זה מסתפק מהן אימתי שירצה שכיון שהתנה להסתפק מהן בכל עת שירצה הרי גם בין השמשות הוא בכלל התנאי ונמצא שלא חלה עליהם הקדושה מעולם:

~ יום שלישי ~

יא ונהגו העולם שכל דבר חשוב תולין בסוכה לנוי כגון סדינין המצויירין וכיוצא בהן ומסירין אותן מן הסוכה בכל עת שירצו כגון [מ]פני הגשמים או [מ]פני הגנבים אפילו אם לא התנה עליהם מערב יו"ט ויש שנתנו טעם למנהג

כד ששואבין בו מים לא יכניסם לתוך הסוכה וכן לא יעשה שום תשמיש בווי בסוכה כגון שטיפת קדירות וקערות כדי שלא יהיו מצות בוויית עליו אבל מותר לשטוף כלי השתיה כגון כוסות וצנצניות בסוכה:

~ יום שישי ~

ג המנורה בשעה שהיא דולקת צריכה להיות בתוך הסוכה ואם הסוכה קמנה בענין שיש לחוש שמא יתקרב הנר לדופני הסוכה או להסכך ותאחז בהן האור ותשרף סוכתו צריך להניחה חוץ לסוכה אפילו היא של זהב.

ונוהגין שלא להכניס נר של חרס אפילו לסוכה גדולה:

ד כיצד מצות ישיבה בסוכה שיהיה אוכל ושותה וישן ויטייל ודר בסוכה כל שבעת הימים בין כיום בין בלילה כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה ואם הוא צריך לספר עם חבירו יספר עמו בסוכה כללו של דבר לעולם דימה עליו סוכתו כאלו היא ביתו וכל דבר שלא היה עושה חוץ לביתו לא יעשה חוץ לסוכתו.

ה לפיכך כל שבעת הימים צריך לקרות וללמוד בתוך הסוכה (אלא אם כן קורא ולומד בבית המדרש) ואם הוא מבין ומדקדק בשלומד יכול ללמוד חוץ לסוכה כדי שתהא דעתו מיושבת עליו שרוחב האוויר יפה לו להרחיב דעתו.

ו ומכל מקום הכל לפי הענין שאם יש לו מנוחה בסוכה צריך ללמוד בסוכה ואם צריך ללמוד מתוך ספרים הרבה אם אפשר לו להכין להם מקום בסוכתו בענין שלא יצטרך לפנות מסוכתו בעת האכילה והשינה ולחזור ולהכניסן בעת הלימוד צריך ללמוד בתוך הסוכה אבל אם אי אפשר לו להכין להם מקום בקל בלא טורח רב ויש לו טורח רב לפנותם ולחזור ולהכניסם יכול ללמוד חוץ לסוכה לפי שכל טרחא יתירה שאין האדם מצטער ומונע את עצמו מטרחא זו כדי לישב בביתו בקביעות אין מחויב לטרוח כדי לישב בסוכתו בקביעות:

ז המתפלל אם יש לו מנוחה בסוכה שיוכל להתפלל שם בכונה צריך לכנוס לסוכה ולהתפלל שהרי בשאר ימות השנה כשאנו מתפלל בבית הכנסת הוא נכנס לביתו ומתפלל במה דברים אמורים במקום שאין שם בית הכנסת או שאי אפשר לו לילך לבית הכנסת אבל אם אפשר לו לילך לבית הכנסת ילך ואינו צריך להתפלל בסוכה:

ח המבדיל על הכוס צריך לכנוס לסוכה להבדיל שם שהרי בשאר ימות השנה נכנס לביתו להבדיל שם:

ט אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה אבל אסור לישן אפילו שינת עראי חוץ לסוכה לפי שבשינה אין לחלק בין עראי לקבע שלפעמים שאינו מנמנם אלא מעט ודיו בכך לפיכך זו היא שינת קבע שלו שחייב ליכנס לסוכה בשבילה:

י שישב בה לשם מצות סוכה אין עליה קדושה כלל אפילו עשאה לשם מצות סוכה ומותר להסתפק אפילו מעצי הסכך ואין צריך לומר מעצי הדפנות ומנווי הסוכה שכל מצוה שעדיין לא נשתמשו בה לשם מצוה אין עליה קדושה כלל כמו שנתבאר בס"מ"ב:

יא ואפילו מי שיש לו סוכה בנויה משנה לשנה אע"פ שישב בה בשנה שעברה אע"פ אינה אסורה עד שישב בה בחג של שנה זו דכיון שעבר החג של שנה שעברה במלה קדושת הסוכה ואין הקדושה חלה עליה עד שישב בה פעם אחת לשם מצוה:

יב מי שרוצה להסיר גווי הסוכה ביום טוב מפני הגשמים והגנבים יזהר שלא יקשר הנויין בסוכה בקשר גמור שהרי אסור להתירן ביו"ט אלא יענבם:

יג אף מי שאין דעתו להסיר הנויין מהסוכה כל ימי החג מכל מקום אם יודע שהילדים יאכלו מהנויין בתוך החג יתנה עליהם מערב יו"ט:

~ יום חמישי ~

יד עצי הסכך אחר שעברו ימי החג אע"פ שאין צריך לגונן ומותר להסתפק מהן ולהשתמש בהן לכל מה שירצה מכל מקום נכון לזהר שלא להשתמש בהן תשמיש בזיון שאינה כבוד למצוה שעברה ואין צריך לומר שאין לפסוע עליהם שלא ינהוג בהם מנהג בזיון:

טו אותן אנשים שחוקקים פסוק בסכת תשבו כו' על הדלעת ותולים בסוכה לנוי צריך למחות בידם לפי שאסור לכתוב פסוקים מן התורה אלא אם כן יש בהם ספר שלם כמו שנתבאר ביו"ד סי' רפ"ג וחקיקה היא ככתיבה לענין זה:

טז אין לתלות שעמנו סביב הדפנות של הסוכה לנוי אלא אם כן הוא למעלה מראשותיו של אדם מטעם שנתבאר ביו"ד סי' ש"א:

חלק ד סימן תרלט, דיני ישיבת סוכה

א בסכות תשבו שבעת ימים ולמדו מפי השמועה תשבו כעין תדורו כלומר כדרך שהוא דר כל השנה בביתו הוקקתו תורה להניח דירתו ולדור כאן בסוכה עם מטותיו ומצעותיו וכלי תשמישו מכאן אמרו חכמים כל שבעת הימים אדם עושה ביתו עראי וסוכתו קבע כיצד היה לו מצעות גאות וכלים נאים מעלן לסוכה וכן כל כלי שתיה הצריכים לו יהיו עמו בסוכה כדרך שהן עמו בביתו בכל השנה אבל כלים שמשתיין בהן קמח והעריבות וכלים של מים אינן צריכים להיות בסוכה שאף בכל השנה אין דברים אלו רגילים להיות עמו בבית דירתו אלא בית יש להם בלבדם:

ב כלי אכילה לאחר אכילה כגון קדירות וקערות שאחר האכילה הן מאוסין צריך להוציאן מן הסוכה וכן דלי או

~ שבת קודש ~

ומכל מקום טוב להחמיר שיהיה לו סוכה מיוחדת שיוכל לישן שם עם אשתו ויקיים שתי המצות:

ה הנושא בתולה שנים או שלשה ימים קודם החג בענין שנמשכו שבעת ימי המשתה שלו בתוך החג (דאילו בחג עצמו אין נושאים נשים כמו שנתבאר בסומן תקמ"ו) בימים הראשונים שהיו נוהגים שכל שבעת ימי המשתה היו מתייחדין החתן והכלה בחדר מיוחד ואין שום אדם נכנס אצלם רק בעת שרוצים לשמח אותן ולאכול ולשתות עמהם וזה החדר נקרא חופה הרי החתן והשושבינין וכל בני החופה דהיינו אותם אנשים שאוכלים עם החתן פטורים מן הסוכה כל שבעת ימי המשתה ומותרים לאכול ולשתות ולשמוח חוץ לסוכה דהיינו בחדר הנקרא חופה לפי שאי אפשר לשמוח כראוי בתוך הסוכה שאין עיקר השמחה אלא בחופה שהוא עיקר ישיבת החתן וכלה דהיינו מקום שהם מתייחדין שם ואי אפשר לעשות עיקר ישיבת החתן וכלה בתוך הסוכה לפי שכל סוכה אין לה רק שלשה דפנות ופרוצה ברוח רביעית ובוש שם החתן לשחק עם כלתו.

ולכן עכשו שנוהגין לעשות ארבע מחיצות לסוכה אף החתן חייב בסוכה:

ח במקומות הקרים שיש צער לישן בסוכה מחמת הקור ואין לו כרים וכסתות כראוי אין צריך לישן בסוכה ואפילו יש לו כרים אלא שאי אפשר לו להכין להם מקום בסוכה לכל שבעת ימי החג בענין שיצטרך לטרוח להוציא מהסוכה שבעת האכילה ולחזור ולהכניסן בעת השינה והיא טרחא יתירה ומצטער בטרחה זו בענין שאם היה לו טרחא כזו לישן בביתו לא היה ישן בביתו אינו צריך לישן בסוכה שכל המצטער בישיבת הסוכה פטור מישיבתה כמו שיתבאר בס"י תר"מ:

ט ועכשו נהגו העולם להקל בשינה שאין ישינים בסוכה רק המדקדקים במצות ויש שלמדו עליהם זכות למי שנשוי אשה שחייב לשמח את אשתו ברגל ונשים פטורות מן הסוכה א"כ אם אינו רוצה לפרוש מאשתו מקרי דבר מצוה וכל העוסק במצוה פטור ממצוה אחרת כמו שיתבאר בסומן תר"מ ועל כן הוא פטור משינה בסוכה בלילה ואפילו אם אשתו אינה טהורה מכל מקום שייך שמחה כשבעלה מתייחד עמה בחדר אחד כמ"ש.

~ 'לקוטי תורה' פרשת קדושים - הפרשה החסידית ~

וכי תבואו אל הארץ ונטעתם:

הם מתקנים הטא אדם הראשון בעץ הדעת כו'. והנה פירוש "ובשנה הרביעית יהיה כל פרוי קדש הלולים לה" (שם), היינו, שהם נאכלין לפעלים בירושלים. "ודבר זה הלולים לה' הוא, שנושאו שם לשבח ולהלל לשמים"⁵.

והנה פתיב (תהלים קכב, ד): "ששם עלו שכמים כו' להודות לשם הויה". ויש להבין ענין ההודאה וההילול שאנו מהללים אותו ותברך - לאיזה ענין הוא? הלא הוא תברך "מרומים על כל ברכה ותהלה" (תהלים מ, ה), ולו דומיה תהלה?

אף הענין, על פי מה שפתיב (תהלים כב, ד): "ראתה קדוש יושב תהלות ישך אל":

"וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל כו', ובשנה הרביעית כו'" (פרשתנו יט, כזכר):

ואמרו רז"ל ברבות קדושים פרשה כ"ה: מו יגלה עפר מעיניך אדם הראשון כו', והרי בניך ממתניין לערלה שלש שנים כו'. עיין שם.

ומזה יש ראיה לפירוש הש"ך על התורה שפירש: שמצוה זו הוא תיקון לחטא עץ הדעת, שנאמר בו גם כן (בראשית ג, ו): "כי טוב העץ למאכל", ואדם הראשון נצטווה עליו בשעה ט', ובשעה יו"ד עבר⁴. ואלו המתין ג' שעות עד שבת, יהיה "כל פרוי קדש הלולים" (פרשתנו שם). וכנגדם נצטוו בנטיעה (שם): "שלש שנים יהיה לכם ערלים כו'". עיין שם.

וזהו פונת המדרש "והרי בניך ממתניין כו'", שפנה

2. "שלא יקלף לעמוד על צויד שעה אחרת"

3. (ראה פירושו על הפסוק (בראשית ג, א) "ותגוש הנה ערום").

4. (ואדמ... עבר: סנהדרין לה, ריש עמוד ב).

5. (רש"י על הפסוק).

6. (על פי תהלים סה, ב): "לך דמיה תהלה".

1. (וכי תבואו לדבור המתחיל זה ראה מאמרי אדמור הענין "אתהלך לאוניא דבור המתחיל "בנה קדושים" עמוד רג. - הערת קבד קדושת אדמור בהערות וצינוים.

פרק א' מוסד על דבור המתחיל "ואני נתתי לך שכם אחר" משבת פרשת וחי תקם"ג).

אותו בהם.

היינו, כמו שאומרים "ברוך אתה הויה", שהוא ענין הלל ושבח שמהווה הכל מאין ליש, על ידי זה הקריאה ממשיכים גילוי שם הויה, שיומשך אלינו, שיהווה את הכל. במבואר כל זה במקום אחר – על פסוק (ויחי מת, כב) "ואני נתתי לך שכם אחד כו". ענין שם באר הימב⁹. וזהו פירושו¹⁰ הפסוק "ואתה קדוש יושב תהלות ישךאל", כלומר: שהוא יתברך מצד עצמו "קדוש" ומובדל, ושיהיה יושב ונמשך למטה – שההמשכה נקרא בשם "ישיבה", כמו היושב שמשפיל קומתו – הוא על ידי "תהלות ישראל", שעל ידי ההילול והשבח גורמים הגילוי וההמשכה.

ולכן הילול – גם כן לשון הארה, כמו "בהלו גרו עלי ראשי"¹¹ (איוב כט, א).

וזהו "ששם עלו שבטים כו להודות לשם הויה", דקאי על מה שכתוב לעיל מיניה (תהלים כב, א): "ירושלים הבנויה בעיר שחופרה לה יחדו", שהוא בחינת "ירושלים של מעלה". דהיינו "ברוך ה' [...] מן העולם ועד העולם" (תהלים קו, מח), להמשיך מעלמא דאחפסאי לעלמא דאתגליא¹². ועל דרך זה הוא ענין "יהיה כל פריו קדש הלולים להויה":

ב. והנה¹³ בזהר חלק ג', סוף פרשה קדושים, דף פ"ו, סוף עמוד א'¹⁴, פירש שם ענין "שלוש שנים כו"¹⁵:
 "שנה הרביעית: דא בנסת ישראל, דאיהי קיימא רביעאה לכורסייא [...], דהא כדון מודווג בה קודשא ברוך הוא בכנסת ישראל¹⁶."

דהנה, אינסוף ברוך הוא רם ומתנשא עד אין קץ מגדר התהוות כל העולמות, שהוא ברוך הוא בעצמו קדוש ומובדל כו. רק התהוות כל העולמות הוא רק מבחינת "שמו", היינו שכל מודותיו ותרדו, שהוא מהווה בהם כל העולמות, הם רק שמוותיו יתברך בלבד. וכמו שם האדם, שבפני עצמו אין מצטרף כלל להשם. ולכן, כדי להמשיך גילוי מודותיו ותרדו¹⁷, ביון שמצד עצמו הוא קדוש ומובדל מגדר בחינות אלו, הוא על ידי שמשבחים ומהללים אותו במדות אלו, שעל ידי זה ממשיכים גילוי השמות והמדות, אף על פי שמצד עצמו "לאו מפל אינון מדות איהו כלל"¹⁸.

כמו על דרך משל באדם, כשצריך חבירו אליו להשפעת חסדו, והוא פאותו העת בכעס ורוגז גדול, שנמצא הוא רחוק ממדת החסד, עם כל זה, בשקורא אליו חבירו ומתחיל לשבחו איך שהוא בעל חסד גדול, על ידי זה מעורר אצלו את מדת חסדו, שיתגלה אליו, שיתן לו את בקשתו. ואף שמדה זו היה אז בהעלם גדול, אף על פי כן מעוררה על ידי השבח וקריאת שם חסדו כו.

ועל דרך זה יובן הנמשל למעלה על דרך אחר:

דהיינו, משום שהוא יתברך "לאו מפל אינון מדות איהו כלל" כנ"ל, עד שבחינת מדות אלו נקרא רק "שמוותיו", שהרי בפני עצמו אין צריך כלל להשם, ואם כן, הם בהעלם גדול ועצום, כמו שם האדם כשאין קורא לו בו. לכן, כדי להמשיך גילוי מדות אלו, הוא על ידי קריאת שמוותיו יתברך שאנו קוראים לו בהם ומשבחים

9. וכמו שנתבאר מזה בדבור המתחיל "אלה פקודי המשכן משכן העדות כו" (לעיל ד, א).

13. (בהקדמא לקמן ראה גם שיחת י"ד שכט תשי"ד, תורת מנחם חלק יא עמוד 47 ואילך. דבור המתחיל "השמים כסאי" תשל"ו – תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט אדרסינן עמוד רלח).

14. (נתבאר במאמרי אדמו"ר הזקן "אתהלך לאונא" עמוד ריג. אור התורה ויקרא (ברך א) עמוד קלח ואילך).

15. (רשם: "שנה הרביעית, דא בנסת ישראל דאיהי קיימא רביעאה לכורסייא, וכלא הר, דהא כדון קודשא ברוך הוא מודווג בה בכנסת ישראל, וכדון היא קדש, והילולא קדישא אשתבח").

תרגום: שנה הרביעית זו בנסת ישראל, שהיא עמוד רביעי לכפא, והכל אחר, שהרי או מודווג הקדוש ברוך הוא עם בנסת ישראל, ואו היא קדש, ונמצאת הלולא קדושה).

16. (וענין מה שנתבאר על פסוק "יהודה אתה", ב"תורה אור" פרשת ויחי (מה, א)).

7. (ראה בדבור המתחיל פאתי לגני תשכ"ט (ספר המאמרים מלוקט חלק ג עמוד מח) הערה 67).

8. (תקוני ותר בהקדמא "פתח אלה" ז, א).

9. (תורה אור הוספות ויחי קב, א ואילך).

10. (הפירוש בנראה מיוסף על פירוש תבטל שם טוב על פסוק זה המובא בספר המאמרים איריש עמוד 138 ואילך. – לוקטו שיחות חלק ז עמוד 135 בשול"ג הגליון, ונתבאר באריכות שם).

11. (בדבור המתחיל "פאתי לגני" הנ"ל, בהערה 69: "והא דמשמע בלוקטו תורה [כאן] שגם ההמשכה עצמה נמשכת על ידי "תהלות ישראל" – אף שלכאורה אין שייך שהעובדה ד"תהלות ישראל" בנעת לדוגמת "אתה קדוש" . . יש לומר שהענין ד"אתה קדוש" שלבוקטו תורה הוא אור אין סוף כמו שיש לו איו שייכות לספירות [כמוכן גם מזה שה"תהלות" שלבוקטו תורה היא "קריאת שמוותיו יתברך" השייכים למדות פרטיות] ובהמשכה זו שייך לומר שנמשכת על ידי "תהלות ישראל" מה שאין כן בגוגע המשכת העצמות". ענין שם).

12. (וזהר חלק א קנח, ריש עמוד ב. יח, א. קנב, א. חלק ב, כט, ב. תקוני ותר בתחילתו סוף עמוד א).

ש'אנו רואים, פ'שהאדם בהתפעלות פעם גדול, אזי לא יוכל לדבר כלל, וזה מפני שעצמיות ותוקף המדה איננה יכולה להתלבש באותיות כלל.

וכמו שנתבאר גם כן בדבור המתחיל "תקעו בחודש שופר"²¹, שלכן קול השופר הוא קול פשוט בלי אותיות, מפני שהוא צעקה מפנימית הלב, מה שלא יכול להתלבש באותיות. והוא ענין "קלא פנימאה"²². מה שאין כן הקול המתלבש באותיות, הוא רק אחרונים וחיצוניות של המדה.

והנה הקול כלול מג' בחינות: אש, מים, רוח²³. וזהו ענין שעולם הדבור נקרא "עלמא דנוקבא" לנבי המדות – על דרך תשישות כח פגוקה²⁴, דהיינו שאין נמשך בהדבור מעצמיות המדות, כי אם מעט מזער מן המדות כו'.

וכן על דרך משל למעלה, שהרי פתיב (תהלים קיט, פט): "לעולם ה' דברך נצב בשמים", שאותיות ותיבות של מאמר "יהי רקיע" (בראשית א, 1) "נצב" ומלוכשים ועומדים בתוך "רקיע השמים" (שם, ט) להתיותם²⁵. והרי הרקיע הוא בעל גבול, אם כן, כבר נתצמצם דיבור זה להיות מתלבש תוך בעל גבול. מה שאין כן המדות עליונות הן בבחינת אינסוף כו'. אלא זהו מפני שהדבור מקבל רק על ידי צמצום מבחינת אחרונים וחיצוניות מהמדות כו', לכן אחר כך מתחלק לחלקים בדבור על ידי ה' מוצאות, שיימשך בבחינת גבול²⁶.

וזהו שפתיב באררא רפה דנשא, דף קמ"א, עמוד ב': "נקיב כו"²⁷. וב"עין חיים" שער הכללים פרק י': שלכן נקראת 'נקבה' – נקבה'. פירוש: ה' מוצאות הדבור מקבלים מהמדות על ידי נקיב, דהיינו מיעוט האור, ונתחבר נקיב זה עם ה' תתאה ונעשית נקבה כו'²⁸.

והרמ"ו בפרשת וירא, דף צ"ז, סוף עמוד ב' פירש: כי בשלש שנים הראשונים לנטיעת האילן בארץ מקבלת הארץ עליונה מבחינת ג' ספירות אחרונות, שהם נה". ובשנה הרביעית מקבלת מתפארת כו', ואזי דקא "הלולא אשתכח".

ואמנם אין זה מובן, דאף אם מקבלת מנה"י, מודע יהיה בהפירות איפור כל כך להיות "ערלים לא יאכל" (פרשתנו שם), ואסורים בהנאה?

אלא ודאי הפעם, כמו שפתיב ב"פרדים" שער כ"ד¹⁷ בסופו:

דמה שפתיב "שלש שנים יהיה לכם כו", והו כנגד ג' קליפות הטמאות שנוצר במרכבת יחזקאל: רוח סערה כו"¹⁸, והרביעית הוא קליפה דקה הנקראת 'גונה' (שם), שיכולים להעלותה.

וכן כתב בספר "שערי אורה", שער חמישי, בענין ג' פעמים "כי אמילם" (תהלים קיח, י יא. יב). וכן כתוב בזהר חלק ב', פקודי, דף רמ"ד, עמוד ב': "שלש שנים כו"¹⁹. ואם כן, מה זה ענין לדברי הרמ"ו דלעיל, על פי המאמר דפרשת קדושים דף פ"ז, שתולה ענין ג' שני עולה בקבלתה מנה"י כו', ובשנה הרביעית, שמקבלת מתפארת הוא בחינת זיוגא והלולא?

והענין, כי הדבור עליון נקרא בשם "נקבה" ו"מקבל", לנבי המדות עליונות שנקרא בשם "משפיע" ו"דכר", כמו שפתיב (תהלים צח, ג): "זכר חסדו".

והענין, ד"מבשרי אהנה" (איוב יט, טו): כי הנה הדבור מקבל מהקול היוצא מהלב דרך הקנה²⁰, והלב הוא משפן המדות, ולכן אין האדם מדבר אלא במה שלבו חפץ ומתאנה. והנה אנו רואים, פנימית המדה איננה מתלבשת בדבור כלל, כי אם רק חיצוניות המדה. וכמו

25. כמו שפתיב ב"ספר של בינונים" חלק ב' (תניא שער תיחוד והאמונה פרק א). וכן הוא ב"מדרש תלים" [ענתק לעיל ריש פרשת אחרי כה, ב].
26. וכמו שנתבאר במקום אחר – בדבור המתחיל "אדני שפתי תפתח", [ב"סידור" שער ראש השנה]. [וענין ב"פרדים" ערך גבול (ראה לקמן מפעי צד, ב, עקב טו, ב, אור התורה נ"ד (פרק א) עמוד שלה)].
27. ("אתפשט האי תפארת מטבורא דלבי, ונקיב ואתעבר בניסא אחרא, ותקון פרצופא דניקבא עד טבורא. ומטבורא שארי, ובטבורא שלים". – התפארת מתפשטת מטבור הלב, ונוקבת ועוברת בצד אחר, ומתקן פרצוף הנקב עד הטבור, ומתבור נשאר ובטבור נשלם).
28. וכן כתב עוד בהיכל ששי, שער ל"ג, פרק ב'. ובשער ל"ד הוא שער הדרם (בדפוס שקלאו תק"ם. לפנינו שער ל"ד פרק ב ושער ל"ה).

17. (לכאורה צריך להיות שער כ"ה. וכן הוא בכמה מקומות).
18. (יחזקאל א, ד: רוח סערה... ענן גדול ואש מתלקחת ונעה).
19. (כל אינו אילני דאתנטעו בארעא, עד לא אשתרשו, שריא עליהו רוהא מסטרא דתאי עולה, ועל דא כתוב [ועלתם ערלתו את פרוז שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל]).
20. (ראה לעיל ריש פרשת אחרי כה, ג).
21. [לקמן ראש השנה נד, ג פרק ג].
22. (ראה זהר חלק א בשלח ג, ריש עמוד ב. ונקח רי, א).
23. כמו שנתבאר ב"תורה אור" פרשת ויצא, בדבור המתחיל "ושבתי בשלום" (בהנהגה כה, ב).
24. (תשיטות כח ננקבת רש"י בהעלתה יא, טו. ואתהנן כה, ג).

כבוד ה' את כל הארץ כו", וכדמסיים באבות שם: "ואומר (בשלה טו, יח): 'ה' ימלך לעולם ועד' כו"³⁵.

והיינו, שיהיה גילוי "יקר תפארת גדולתו"³⁶ ותברך. וכמו שאמרו רז"ל³⁷: "נתארה הקדוש ברוך הוא להיות לו דירה בתחתונים". והיינו בשביל להיטיב לברואיו³⁸, "להחיות רוח שפלים" (ישעיה נג, טו), שפירו וידעו "יקר תפארת" אינסוף ברוך הוא כו"³⁹.

ולכן תוספת האור בהדבור עליון, על דרך "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר" (ישעיה מ, ה), זהו נמשך הכל על ידי המדת תפארת. ועל דרך זה נאמר (ישעיה סג, יא): "מוליד לימין משה וזרע תפארתו כו", וכתוב (שם, יד): "לעשות לך שם תפארת כו". ולכן נקרא זה: "יחוד תפארת ומלכות כו".

וזהו גם כן ש"מתפארת שבעליון נעשה פתח לתחתון"⁴⁰: כי הפתח הוא הרצון, ובחינת רצון זה להאיר למטה נמשך מבחינת "תפארת שבעליון" כו, שמדה זו גורמת הגילוי כו"ל.

וזהו "ומהקלים לשם תפארתך" (דברי הימים א' כמ, יג), אשר מבואר למעלה שבחינת ההילול והשבח למעלה גורם גילוי האור – ואיך הוא הגורם? אלא על ידי שזהו העלאת מ"ג לבחינת תפארת, והוא המאיר על ידי זה להיות גילוי יקר תפארתו כו"ל – והיינו "ומהקלים לשם תפארתך", היינו תפארת ומלכות כו. :

ג. ומכל זה יוכן ההפרש בין ג' שנים הראשונות של נטיעת האילן – שרומז לו"א בארץ העליונה, שהיא הדבור, שאז אין מאיר רק בחינת נה"י, על דרך משל חיזונית הקול, שכלול מג' בחינות: אש, רוח, מים כו"ל, ואזי ההארה בהדבור מעט מזעיר כו"ל;

אבל בשנה הרביעית, שהוא בחינת תפארת, הנה על ידי זה מאיר בהדבור תוספת אור מרובה על העיקר כו.

וזהו ענין הנזכר לעיל, שהדבור מקבל מבחינת נה"י, שהם הבחינה תחתונה שבמדות²⁹.

אך אחר שנבנה בחינת הדבור על ידי קבלתו מבחינת נה"י ואחוריים של המדות, עוד אחר כך מאיר בהדבור מבחינת עצמיות המדות. וזהו הנקרא "יחוד דבר ונוקבא", שעם היות שהדבור מצד עצמו נקרא "עלמא דנוקבא", להאיר בבחינת גבול ותכלית, אבל היחוד – היינו שאיר בו מבחינת המדות עצמן, שנקרא "עלמא דדכורא" כו"³⁰.

וכמו על דרך משל, שיש הפרש באדם בין דבור שמדבר דברי חול לדבור שמדבר דברי חכמה כו' – ועל דרך זה נקראים "עשרה מאמרות"³¹ – "מילין דהדיומא"³² לגבי הקדוש ברוך הוא – שבהם מאיר רק מבחינת נה"י לתיות מאן ליש, והיש נראה דבר נפרד. אבל עשרת הדברות – נמשך בהם מבחינת פנימיות חכמתו ורצונו ותברך, והיה גילוי אלקותו ותברך שלא בבחינת העלם והסתר כו.

ולכן אמרו רז"ל (פרק ט' דברכות, דף ג"ח, סוף עמוד א'): "והתפארת (דברי הימים א' כמ, יא) זו מתנת תורה, כי בחינת יחוד זה, דהיינו תוספת האור עליון בהדבור ביותר על המדה הקצובה, נמשך על ידי מדת תפארת, שלמעלה מבחינת נה"י, שנקרא (תרוקח כו, כח): "ברית התיכון [...] המברית מן הקצה אל הקצה"³³.

כי פירוש "תפארת" הוא על דרך מאמר רז"ל סוף פרק ו' דאבות: "כל מה שבפרא הקדוש ברוך הוא לא בראו אלא לכבודו, שנאמר (ישעיה מו, ז): "ולכבודי בראתיו כו". ופירש בשלה"ה³⁴ דף ל"ט, עמוד ב': דהיינו כדי שיהיה גילוי אלהותו ותברך למטה – על דרך "אתה הראת לדעת כי הויה הוא האלקים אין עוד מלבדו" (ואתחנן ד, לה), ועל דרך "וידעו מצרים כי אני הויה כו" (וארא ג, ה), וכמו שפתיב (שלה יד, כא): "ואולם חי אני, וימלא

36. (לשון הכתוב אסתר א, ד).
37. (ראה תנחומא נשא טו, פמדבר רבה פרשה ג, ח).
38. (עין חיים שער הפללים (שער א) בתחלתו).
39. וענין ב"שערי אורה" שער חמישי, גבי "דע כי לך נקרא תפארת כו": "כי תפארת פירוש הוא לשם הויה כו, דהיינו תראת גדולתו ותפארתו כו" – עדי: שהתפארת עולה למעלה עד אינסוף כו". עין שם באריכות.
40. (ראה עין חיים שער אריך אנפין (שער יג) פרק ג, וראה לקושי תורה שיר השירים מו, ד, נא, א. תורת חיים נח סה, ב, ובקמה מקומות).

29. וענין ב"אגרת הקדש" סימן י"ט, בדבור המתחיל "עומה אור בשלמה".
30. וענין מנה בדבור המתחיל "אדני שפתי תפתח" הנ"ל, בפירוש "בקול דברי אלקים חיים".
31. (אבות ה, א).
32. (וזה חלק ג בהעלותך קמט, ב: נחבאר בארובה לעיל פרשת אחרי כה, ד).
33. (עין זכר חלק ב', תרוקח, קע"ב, ב', וב"אגרת הקדש" סימן י"ב).
34. (לשון השל"ה עם הנחות – באור התורה נ"ד (פרק א) עמוד רמ).
35. (וענין מענין "ולכבודי בראתיו", בזהר חלק ב', תרוקח, דף קנ"ה, עמוד א').

כְּשֶׁשׁוֹכֵר תְּאוֹתָיו וּמִמֵּתִין ג' שָׁנִים כו', עַל יְדֵי זֶה
 "אִסְתַּלַּק יִקְרָא דְקוּדְשָׁא בְּרִידֵי הוּא" לְהוֹיֹת "וּבְשָׁנָה
 הַרְבִּיעִית" גִּילּוֹי "יְקַר תְּפָאֶרֶת גְּדוּלָּתוֹ" יתְבַרְךְ.

וְזֶהוּ "וְעֵתָה מוֹדִים [...] אֲנַחְנוּ לָךְ וּמְהֻלָּלִים לְשֵׁם
 תְּפָאֶרְתְּךָ" (דְּבַרֵי הַקְּדוּשָׁה): פִּי הַגָּה בְּאֵמֶת, זֶה שְׂיֵהִיָּה
 אֲצִילַת מִדַּת הַתְּפָאֶרֶת, הוּא גַם כֵּן עַל יְדֵי קְדִימַת
 הַצְּמֻצוֹם וּמְקוֹם פְּנּוּי הַמְּבֹאָר בְּ"עֵץ חַיִּים". שְׁהַרֵי מִצַּד
 עֲצָמוֹ "לֵאוּ מִכָּל אֵלֶיךָ מִדּוֹת אִיהוּ כְּלָל", רַק בְּשִׁבִיל
 לְהַיְטִיב לְבְרוּאָיו צְמֻצָם אֶת עֲצָמוֹ בְּמִדּוֹת אֱלוֹ פְּנוּדָע.
 וְאִם כֵּן, גַּם בְּחִינַת תְּפָאֶרֶת, הַתְּהוּוּתָהּ לְאַחַר הַצְּמֻצוֹם
 כְּשֶׁאֵר הַמִּדּוֹת, רַק שְׂהִיא מְקוּר לְהֵן.

וְלָכֵן נֶאֱמָר: "מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ וּמְהֻלָּלִים לְשֵׁם
 תְּפָאֶרְתְּךָ". פִּירוּשׁ: "לָךְ", תֵּינּוּ מֵהוֹתוֹ עֲצָמוֹתוֹ יתְבַרְךְ,
 אֵין שְׂיֵיךְ רַק הוֹדָאָה וְלֹא הִילּוּל, פִּי הוּא יתְבַרְךְ "נִוְרָא
 תְּהִלוֹת" (בְּשֵׁלַח טו, יא), וְ"לֹא דוּמִיָּה תְּהִלָּה", וְהַתְּהִלָּה אֵינוֹ
 רַק לְבְּחִינַת "שְׂמּוֹ" יתְבַרְךְ.⁴⁹

וְלָכֵן מִמְּלֻכּוֹת דְּאֵין־סוּף נַעֲשֶׂה כְּתֵר לְאֲצִילוֹת, פִּי אֵין
 עֲרוּךְ לְגַבֵּי אֵין־סוּף שְׂיֵהִיָּה שְׂיֵיךְ בְּאֵמֶת בְּחִינַת תְּפָאֶרֶת
 בְּהַעֲצָמוֹת מִשְׁבַּחִים שְׂמֻשְׁבַּחִים אוֹתוֹ הַעוֹלָמוֹת וְכו'.
 וְכַעֲנֵן "אֵמֶת אָמַר אֵל יִבְרָא כו"⁵⁰. רַק מִבְּחִינַת מְלֻכּוֹת
 דְּאֵין־סוּף נִמְשָׁךְ מְקוּר לְהוֹיֹת כְּתֵר לְאֲצִילוֹת. רַק אַחַר
 שְׂנַאֲצֵלוֹ אֲצִילוֹת עֲשֶׂר סְפִירוֹת, אֲזִי מֵתְּפָאֶרֶת שְׂבַע־עוֹלָיוֹן
 נַעֲשֶׂה כְּתֵר לְתַחְתּוֹן כו'.

וְהַגָּה, עֲנֵן מִצּוֹת־עֲשֶׂה וּמִצּוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה, זֶהוּ כְּעֵנֵן
 בְּרַכָּה וְהוֹדָאָה⁵¹: וְלָכֵן קִיּוֹם מִצּוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה דְ"שֶׁלֶשׁ
 שָׁנִים יְהִיָּה לָכֶם עֲרִלִים כו'", זֶהוּ כְּעֵנֵן "מוֹדִים אֲנַחְנוּ
 לָךְ", וְעַל יְדֵי זֶה אַחַר כֵּךְ "וּמְהֻלָּלִים לְשֵׁם תְּפָאֶרְתְּךָ",
 תֵּינּוּ "יְהִיָּה כָּל פְּרִיֹו קֹדֶשׁ הַלּוּלָיִם"⁵², פִּי יתְרוֹן הָאוֹר
 נִמְשָׁךְ מִן הַחוּל⁵³, לָכֵן עַל יְדֵי קִיּוֹם הַמִּצּוֹת בְּשֶׁלֶשׁ שָׁנִים
 דְּעֲרָלָה, עַל יְדֵי זֶה אַחַר כֵּךְ "פְּרִיֹו קֹדֶשׁ כו'".

וְנִקְרָא "יְחִוּד קוּל וְדְבוּר"⁴¹, עַל דְּרָךְ "קוּל דוּדֵי דוּפֶק
 פְּתַחֵי לִי כו'" (שִׁיר הַשִּׁירִים ה, ב), "קוּל דוּדֵי הַגָּה זֶה פֹּא מְדַלָּג
 כו'" (שִׁיר הַשִּׁירִים ב, ח). וְזֶהוּ עֲנֵן "הַקָּל קוּל יַעֲקֹב" (תּוֹלְדוֹת כו,
 כב), הוּא "בְּרִיַח הַתִּיכּוֹן כו'".

וְלָכֵן אָמְרוּ ר"ל⁴²: "בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים יוּם אֶחָד
 מִתְּקַדְשֶׁת בְּבִיאָה כו'", פִּי מְקוּדָם אֵינָה רְאוּיָה לְיְחִוּד. וְעַל
 דְּרָךְ זֶה הוּא מַה שְׂאָמְרוּ ר"ל⁴³: "בֶּן שְׁלֹשׁ שָׁנִים הַפִּיר
 אֲבִרְהֵם אֶת בּוֹרְאוֹ כו'".

וְזֶהוּ שְׂאָמְרוּ: "וְהוּא אֵיבָא לֹא אֲשַׁתְּלִים בְּאֲשַׁלְמוֹתָא
 עַד תְּלַת שָׁנִין"⁴⁴, שְׂאֵין מֵאִיר עֲלָיו מִבְּחִינַת תְּפָאֶרֶת –
 שְׂיֵהִיָּה רְאוּיָה לְפָאֵר אֶת הַקְּדוּשָׁה בְּרִידֵי־הוּא עֲלָיו בְּאִמּוֹר
 "בְּרִידֵי אַתָּה הוֹיָה", עַד שְׁנֵה הַרְבִּיעִית כו'.

אֵךְ עֵינֵן הַעֲנֵן הוּא, לְפִי שְׂעַל יְדֵי "עֵץ הַדַּעַת טוֹב
 וְרָע" (בְּרַאשִׁית ב, ט) נִתְּבַרְוֹ תְּקִלְפוֹת. וְכַעֲנֵן מַה שְׂפְתוֹב
 בְּוִתֵר חֶלֶק א', לָךְ דָּף ע"מ, סוּף עֲמוּד ב' עַל פְּסוּק (לָךְ
 לָךְ יב, ו) "וְהַכְּפֻנְעֵי אֲזֵ בְּאֶרְצֵךְ", פִּי "אֲרוּר כְּפֻנְעֵי עֵבֶד עֲבָדִים"
 (נח, ט, כה), שְׂהוּא מִגְ' קְלִיפוֹת הַמְּטָאוֹת. וּמִתְּחִיל הַטָּא הַנִּ"ל
 הִיָּה לוֹ אַחֲזִיָּה בְּאֶרְצֵךְ.⁴⁵

אֵךְ זֶהוּ דוּקָא בְּג' שָׁנִים הַרְאֻשׁוֹנִים, שְׂאֵין מֵאִיר
 בְּהָאֶרְצֵךְ, שְׂהוּא עוֹלָם הַדְּבוּר – רַק מִבְּחִינַת נַח"י, שְׂהוּא
 בְּחִינַת צְמֻצוֹם וְהַסְתֵּר, אֲזִי יֵשׁ לְהֵם יְנִיקָה.

וְכַמוֹ שְׂנִתְּבַאֵר כְּעֵנֵן "חֲרִנָּה" (וַיֵּצֵא כה, י): מִבְּחִינַת גְּרוֹן
 נִמְשָׁךְ חֲרוֹן כו'⁴⁶. וְעַל דְּרָךְ הַנּוֹקֵר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל
 "בְּמִדְבַר סִינִי", כְּעֵנֵן "מִדְבַר" בְּמ"ם פְּתוּחָה כו'⁴⁷.

אֲבָל כְּשֶׁמֵּאִיר בְּהַדְּבוּר מִבְּחִינַת תְּפָאֶרֶת – קו
 הַאֲמֻצְעֵי – תּוֹסַפֵּת אוֹר, אֵין לְהֵם יְנִיקָה כו', פִּי הָאוֹר
 דּוֹחָה אֶת הַחֻשָׁךְ. וְכַמוֹ שְׂפְתוֹב (תְּהִלִּים סח, א): "כִּהְיִים דּוֹנָג
 מִפְּנֵי אֵשׁ יֵאבְדוּ"⁴⁸. וְלָכֵן כָּל זֶה הוּא בְ"עֵץ מֵאֲבָל" דוּקָא
 – דּוּגְמַת "עֵץ הַדַּעַת כו'".

וְהַגָּה עַל יְדֵי דְחִיָּה זֶו דְּאֵתְּכַפֵּיא סְטְרָא־אֲחֵרָא,

41. (רֵאֵה הַמְּשָׁךְ תְּרַס"ו עֲמוּר שֶׁכַּב וְכַעֲרָה 55).

42. (נִדְרֵי מו, ב בְּמִשְׁנָה).

43. (נִדְרִים לב, א).

44. (וְאוֹתוֹ הַפְּרִי לֹא נִשְׁלַם בְּשִׁלְמוֹת עַד שְׁלֹשׁ שָׁנִים. וְזֶר חֶלֶק ג' פְּרִשְׁתֵּנוּ, פו, א).

45. וְעֵינֵן שֶׁם בְּפִרְשַׁת נַח, דָּף ע"ג, א"ב'.

46. (תּוֹרָה אוֹר וַיֵּצֵא כב, ב).

47. (לְעִיל בְּמִדְבַר ב, ב. אוֹר הַתּוֹרָה בְּמִדְבַר עֲמוּר יד).

48. (כַּמוֹ שְׂנִתְּבַאֵר בְ"סִפְרֵי שֶׁל בִּינוּנִים", פִּרְקֵי י"ט. וְעֵינֵן מַה שְׂנִתְּבַאֵר בְּדְבוּר
 הַמִּתְחִיל "כִּיצֵד מְרִקְדִין", גַּבֵּי "בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים כו'". וְזֶה שְׂנִתְּבַאֵר בְּפִרְשַׁת

צו, בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "מִשְׁפַּח חֲתָן וְכֹלָה כו'").

49. ("הַיְהִיָּה שְׂהַמְּשַׁכָּה הוּא מ"אֵתָה קְרוּשׁ" – מוֹכֵן שְׂהַתְּהִלוֹת [כָּאן] הֵם "קְרִיאַת
 שְׂמוֹתַי וְיִתְבַרְךְ" הַשִּׁיבִים לְמִדּוֹת פְּרִמִּיּוֹת, מוֹכֵן שְׂהַעֲנֵן דְ"אֵתָה קְרוּשׁ" [כָּאן] הוּא
 אוֹר אֵין סוּף כַּמוֹ שֶׁשִׁיבִי לֹא שְׂיִיכּוֹת לְסְפִירוֹת. וְרֵאֵה בְּאֲרוּכָה דְבוּר הַמִּתְחִיל "בְּאֵתֵי
 לְגַנֵּי" [תְּנִ"ל] הַעֲרָה 69. – סִפְרֵי הַמְּאֻמְרִים מְלוֹקֶט שֶׁם הַעֲרָה 53).

50. (בְּרַאשִׁית רַבָּה פְּרָשָׁה ח, ג).

51. (כַּמוֹ שְׂנִתְּבַאֵר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "אֵלָה פְּקוּדֵי הַמְּשַׁכֵּן" [לְעִיל פְּקוּדֵי ג, ב]).

52. וְעֵינֵן מַה שְׂנִתְּבַאֵר בְ"הוֹרָה אוֹר" פְּרִשַׁת מוֹקֵן (דָּף לו, א), בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל
 "דְּנִי וְשִׁמְחִי", בְּפִירוּשׁ "נַח הוֹיָה נִשְׁמַת אֲדָם", "כָּל הַנְּשֻׁמָּה תְּהִלָּל יְהִי".

53. וְכַמוֹ שְׂנִתְּבַאֵר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "בְּשֵׁלַח פְּרַעֲוִה", כְּעֵנֵן "קְלִיפָה קְדִמָּה לְפָרִי
 כו'" עֵינֵן שֶׁם (תּוֹרָה אוֹר סא, ב).

שהפנונה בהם להתפאר - מבחינת נה"י שבו - "לבר מגופא"⁵⁹, ואינו ערוך לעצמיות המדה. או יש לומר באופן אחר:

כמו על דרך משל, שיש התפארות מן עשייה, שהתפארות הלז הוא מדבר שחוצה לו ונפרד מעצמיות. כמו התפארות שיפואר וישבח במעשיו שיעשה כלי נאה וציור נאה, שיפירו פח הפועל וישבחוהו, הרי עיקר השבח בו - מצד הכלי ויפוי מלאכתה, והרי זה רחוק מאד מתפארת ושבח עצמיות הפועל, שהרי אין זה שבח אלא מה שיכול לעשות פמה כלים נאים, והכלי הוא מובדל ממנו שאינו אלא התפשטות מכוון.

אבל כשישבחוהו בדבר שמעצמותו, כגון שישבחו ויפארו את קולו שהוא ערב מאד, תאיר ביותר עצמות מדת התפארות בזה - ממה שיפארו וישבחו את מכתבו וציורו וכדומה; וכן כשישבחו את גופו ובשרו שהם יפים מאד; ומכל שכן כשיפארו את חב"ד שלו; כל שהשבח והתפארת בדבר קרוב אל עצמותו, התעורר ביותר עצמות המדה; וכל שהתפארת בדבר רחוק יותר מעצמותו, יהיה יותר מבחינת נה"י שבו.

ועל דרך זה יש לומר פירוש "ומבחר שלישי" - דפרעה - "טבעו בים סוף כו" (בשלה טו, ד), היינו גם שלישי העליון, חב"ד שבו. כמו שנתבאר במקום אחר.

ומובן למושיל, שהמדה התפארת אינה מהות מדה ממש בשאר המדות. שהם עצם המשכת דבר מה, כמו חסדים או גבורות, אבל התפארת היא מדה פוללת, שישנה בכל המדות, שאינה - רק ענין הפנונה והתועלת בכל מדה, למה תימשך ולאיוזה צורך. כמו להשפיע חסד כדי שיפיר המקבל טובו וחסדו - הרי זה תפארת שבחסד, וכן תפארת שבחכמה - הפנונה בהשפעת השכל כדי שיפירו חכמתו. ואפילו לרצון ישנה מדת תפארת - למה ירצה כך. וכמו שנתבאר לעיל בענין "נתאוה הקדוש ברוך הוא להיות לו דירה בתחתונים"⁶⁰.

וכעין מה שכתוב ברבות בראשית, פרשה י"א, על פסוק (בראשית ב, ג) "אשר ברא אלקים לעשות" - "כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכים עשייה כו"⁵⁴, דהיינו לתקן. ענין שם.

ועל דרך זה הוא מה שיחזקאל אשרא את המרפבה הקדושה פתיב (יחזקאל א, ד): "וארא והנה רוח סערה כו, ענן גדול ואש כו"⁵⁵.

ד. "ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו כו" (פרשתנו יב, כה):

בספר "שערי אורה" שער ה' פירש:

שאז הוא מבחינת ה' אחרונה דשם הויה, והו "ובשנה החמישית כו", והיינו, פי בחינת מלכות נקראת לפעמים בשם דל"ת ופעמים בשם ה'. והו ענין 'יהודה' שיש בו ד' וה' כו"⁵⁶.

ויש לבאר פאן על פי מה שכתב הרמ"ז פרשת וירא שם:

ד"בשנה הרביעית" מקבלת משני שלישים של תפארת, דהיינו עד החזה כו, ואז נקראת דלת - שמקבלת מר' בחינות: תפארת, נצה, הוד, יסוד. אבל "בשנה החמישית" מקבלת גם משליש העליון של תפארת, ואזי היא בחינת ה"⁵⁷.

וביאור ענין שלישיין אלו שבתפארת⁵⁸, הענין: כי המדה התפארת, על דרך משל באדם למטה, יש בה חב"ד. חג"ת. נה"י:

חב"ד הוא השכל והשנה למה ותפאר, על דרך משל - כדי שישבחו ויבירו תפארתו ונגדלו. והתפארות שבלבו להתפאר - הוא העצם חג"ת שבה.

ונה"י הוא ההתפשטות - שעושה מעטה להתפאר, בענין "בהראותו את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו" (אסתר א, ד); או מידב דבורים שבהם יוכלו אחרים להכיר שבחו, הרי המעשה או הדבורים

54. (שם): "כגון התרדל צריך למתוק. התורמוסים צריך למתוק. החמין צריכים להמתק. אפילו אדם צריך מתוק".
55. (ענין זה חלק ב': וקתל, דף ר"ג, עמוד א'. ובפרשת יתרו דף ס"ט, עמוד ב' בענין "מתוך הסנה": וראו דא (אויב ד, ד): 'מי יתן מהור מממא' כו". ענין שם. ובספר "עבודת הקדש", חלק רביעי, פרק י"ט. ובש"ל, דף קט"ו, ריש עמוד ב', ודף קל"ט, עמוד ב', בדבור המתחיל "וימקרה המקביל כו").
56. (כמו שכתב הרמ"ז ריש פרשת ויקרא. וענין זה חלק ג', הקט, ק"פ, עמוד ב', בענין מה שנתבאר מענין זה כפיאור על פסוק 'ושמתי פכדך שמושותיך' בסופו (לקמן פרשת ראה כו, ב). וראה גם ספר המאמרים רמב"מ"ר"ן בהוספות עמוד תצו).
57. (ראה לקוטי שיחות חלק לט עמוד 109).
58. (ראה תקוני זהר בהקדמה י, א).
59. (ענין ב"שערי אורה", שער ה').

54. (שם): "כגון התרדל צריך למתוק. התורמוסים צריך למתוק. החמין צריכים להמתק. אפילו אדם צריך מתוק".
55. (ענין זה חלק ב': וקתל, דף ר"ג, עמוד א'. ובפרשת יתרו דף ס"ט, עמוד ב' בענין "מתוך הסנה": וראו דא (אויב ד, ד): 'מי יתן מהור מממא' כו". ענין שם. ובספר "עבודת הקדש", חלק רביעי, פרק י"ט. ובש"ל, דף קט"ו, ריש עמוד ב', ודף קל"ט, עמוד ב', בדבור המתחיל "וימקרה המקביל כו").
56. (כמו שכתב הרמ"ז ריש פרשת ויקרא. וענין זה חלק ג', הקט, ק"פ, עמוד ב', בענין מה שנתבאר מענין זה כפיאור על פסוק 'ושמתי פכדך שמושותיך' בסופו (לקמן פרשת ראה כו, ב). וראה גם ספר המאמרים רמב"מ"ר"ן בהוספות עמוד תצו).
57. (ראה לקוטי שיחות חלק לט עמוד 109).
58. (ראה תקוני זהר בהקדמה י, א).
59. (ענין ב"שערי אורה", שער ה').

שְׁפָלָלוּת הַעוֹלָמוֹת נִחְלָקִים לְג' בְּחִינּוֹת, הַיְינוּ: עוֹלָמוֹת
בִּי"ע וְעוֹלָם הָאֲצִילוֹת וְעוֹלָמוֹת שְׁלֻמְעֵלָה מְאֻצִּילוֹת.
וְכִמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַז"ל⁶⁸: "שָׁט בַּח"י אֶלֶף עוֹלָמוֹת [..] –
וְשָׂאִינָן כּו", שֶׁהֵם מִבְּחִינַת אֵין, אֲשֶׁר "וְהַחֲכֵמָה מֵאֵין
תִּמְצָא כּו" (אֵיב כה, יב).

וְעֵינָן מַה שֶׁכָּתַב הַרַמ"ו פְּרֻשַׁת שְׁלַח, דָּף קנ"ט, סוֹף עֲמוּד
א', בְּפִירוּשׁ הַמַּאמֵר "הִלַּת עֲלָמִין אֵית לִיה לְקוּדְשָׁא
בְּרִידָהוּא":

אֲשֶׁר בְּכָל עוֹלָם מִג' מִינֵי עוֹלָמוֹת הַנ"ל מִתְנַגֵּל יוֹתֵר מִיֶּקֶר
תִּפְאֶרֶת גְּדוּלַּת אֹר אֵין־סוֹף בְּרִידָהוּא – שָׂאִין עֲרוֹף הַגִּילּוֹי
שְׁבַב"ע לְגַבֵּי הַגִּילּוֹי שְׁבַאצִּילוֹת, וְכִמוֹ כֵּן אֵין עֲרוֹף הַגִּילּוֹי
שְׁבַאצִּילוֹת לְגַבֵּי הַגִּילּוֹי שְׁבַעֲוֹלָם הָאֵין־סוֹף כּו⁶⁹. וְזֶהוּ עֵינָן ג'
פְּעָמִים קְרוֹשׁ⁷⁰.

אֵד כֵּל זֶה, רַק בְּבְחִינַת הָאוֹר הַמַּאִיר בְּעוֹלָמוֹת, אֲבָל
בְּעֲצֻמּוֹתוֹ וְתִבְרָךְ אֵין שְׂיָדָה שׁוֹם הַשְּׁנָה, רַק "מוֹדִים
אֲנַחְנוּ לָךְ". וְזֶה שֶׁאֵנּוּ "מְהֻלָּלִים", זֶהוּ "לְשֵׁם תִּפְאֶרְתְּךָ
כו" בַּנ"ל.

וְהֵנָּה, בַּשְּׁנָה הַרְבִּיעִית מִקְבֻלַּת בְּנִסְתֵי־יִשְׂרָאֵל מִשְׁלֵישׁ
הָאֲחֵרוֹן שֶׁל מִדַּת תִּפְאֶרְתוֹ וְתִבְרָךְ, וְהַרַמ"ו כָּתַב: "מִשְׁנֵי
שְׁלִישֵׁין כּו".

הַיְינוּ, מַה שֶׁהַנְּבִרָאִים יוֹכְלוּ לְהִלָּל אֶת הַקְּדוֹשׁ
בְּרִידָהוּא, שְׁנִקְרָא "שִׁבַּח מַעֲשֵׂה יְדִיד" כּו בַּנ"ל. וְזֶהוּ
עֵינָן "הַלְוָדִים לַה", וְ"הַלְוָדִים" – לְשׁוֹן רַבִּים, הַיְינוּ שְׁנֵי
בְּחִינּוֹת הַיְלּוּל – זֶהוּ ב' שְׁלִישֵׁי תִפְאֶרְתוֹ כּו. מַה שֶׁאֵין פֶּן
לְמַעַלָּה מִזֶּה אֵין לְהֵם הַשְּׁנָה. אֲלָא שְׁעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁד
אֲחֵר כֵּד גַּם מִבְּחִינַת שְׁלִישׁ הַעֲלִיּוֹן שֶׁל מִדַּת תִּפְאֶרְתוֹ
וְתִבְרָךְ.

וְזֶהוּ "וּבִשְׁנָה הַחֲמִישִׁית כּו לְהוֹסִיף לְכֵם תְּבוּאָתוֹ",
הַיְינוּ תוֹסֶפֶת הָאוֹר הַבָּא מִלְּמַעַלָּה, וְאֵזִי הִיא בְּבְחִינַת
ה"א, מַה שֶׁבְּבְחִינַת דְּלִי"ת הוּא לְשׁוֹן דְּלוֹת וְעֲנִיּוֹת לְגַבֵּי
בְּחִינַת זו דְּה"א.

וְעַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל זֶה יוֹכֵן הַנְּמִשָּׁל לְמַעַלָּה: שְׁבַחֲנִית
"תִּפְאֶרֶת גְּדוּלַּתוֹ" וְתִבְרָךְ שְׁבַאצִּילוֹת שְׂיָדָה בַּה גַּם כֵּן ג'
שְׁלִישֵׁין. הַיְינוּ, שֶׁהַדְּבוּר עֲלִיּוֹן, מִדַּת מְלָכוּתוֹ וְתִבְרָךְ,
מִקְבַּל תְּחִלָּה רַק מִשְׁלִישׁ הַתְּחַתּוֹן שֶׁל תִּפְאֶרְתוֹ.

כִּי מַה שְׂיִכְלַל לְהַתְנַגְלוֹת בְּדְבוּר לְהַנְּבִרָאִים, הוּא
הַבְּחִינָה הַיּוֹתֵר תְּחַתּוֹנָה מ' יֶקֶר תִּפְאֶרֶת גְּדוּלַּתוֹ" וְתִבְרָךְ.
וְכִמוֹאֵמְרוּ⁶¹: "תִּתְבָרַךְ [..] בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל, וְעַל הָאָרֶץ
מִתְחַת, עַל כָּל שִׁבַּח מַעֲשֵׂה יְדִיד כּו, יִפְאֶרְךָ סְלָה". שְׁכַל
הַעוֹלָמוֹת, שָׁמַיִם וָאָרֶץ, "מִן הָאָרֶץ לְרַקִּיעַ ת"ק שְׁנָה"⁶²,
אֵינָה אֲלָא בְּחִינַת "מַעֲשֵׂה יְדִיד". שְׁכַמּוֹ כְּמַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם
עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל, אֵינּוּ מְלוּבֵשׁ אֲלָא כַּח מַעֲשֵׂה, שֶׁהוּא
הַכַּח הַיּוֹתֵר פְּחוּת שְׁבַכְחוֹת הַנֶּפֶשׁ כּו, כֵּד הַחִיּוֹת
הַמְּלוּבֵשׁ בְּכָל הַעוֹלָמוֹת אֵינּוּ אֲלָא בְּחִינַת כַּח הַמַּעֲשֵׂה,
שֶׁאֵינּוּ נֹגַע לְעֲצֻמוֹת וּמַהוּת כּו⁶³.

נִמְצָא, אֲשֶׁר כָּל מַה שְׂיִכְלוּ הַנְּבִרָאִים לְהִלָּל וּלְשַׁבַּח
אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרִידָהוּא בְּמַה שְׁבִירָא כָּל הַעוֹלָמוֹת מֵאֵין
לִישׁ, וְזֶהוּ עֵינָן "פֶּרֶק שִׁירָה"⁶⁴ שְׁאוּמְרִים הַנְּבִרָאִים; וְכֵן
שִׁיר הַמְּלָאכִים, "כָּל בְּעַלֵי הַשִּׁיר יוֹצִיאִים בְּשִׁיר"⁶⁵, הַרְוֵי
כָּל הַשְּׁנָתָם רַק בְּבְחִינַת "שִׁבַּח מַעֲשֵׂה יְדִיד".

וְהַרְוֵי זֶה כְּמוֹ עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל מִי שֶׁהוּא חָכֵם מוֹפְלָא עַד
לְהַפְּלִיא – וּמְשַׁבְּחִים אוֹתוֹ רַק בְּמַה שְׂיִכְלַל לְכַתּוּב אוֹ
לְצִיּוּר יָפָה, שֶׁזֶהוּ הַבְּחִינָה הַיּוֹתֵר אַחֲרוֹנָה שִׁבּוּ. וְעַל דֶּרֶךְ
זֶה אָמְרוּ רַז"ל⁶⁶: "'אֵין צִוּר בְּאֶלְקֵינוּ' (שְׁמוּאֵל א' ב, ב) – אֵין
צִיּוּר בְּאֶלְקֵינוּ כּו". וְעַל דֶּרֶךְ זֶה אָמְרוּ רַז"ל פֶּרֶק ה'
דְּבִרְכוֹת דָּף ל"ג, עֲמוּד ב': "מִשָּׁל לְמִלְךָ בְּשֶׁר וְדָם שֶׁהִיוּ
לוֹ אֶלֶף אֲלָפִים דִּיגְרִי וְזֶהב, וְהָיוּ מְשַׁבְּחִים אוֹתוֹ בְּשָׁל כְּסָף
– וְהָלֵא גְּנָאִי הוּא לוֹ כּו". עֵינָן שָׁם⁶⁷.

וְזֶהוּ עֵינָן הַפִּירוּשׁ שֶׁ"הַדְּבוּר עֲלִיּוֹן – מִקּוֹר דְּבִי"ע
מִקְבַּל מִשְׁלִישׁ הַתְּחַתּוֹן שֶׁל מִדַּת תִּפְאֶרֶת שְׁבַאצִּילוֹת",
שֶׁהוּא עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל – "שִׁבַּח מַעֲשֵׂה יְדִיד כּו בַּנ"ל.

וְאֲפֹשֶׁר לוֹמַר, עֵינָן ג' שְׁלִישֵׁין דְּתִפְאֶרֶת – עַל דֶּרֶךְ

67. (עֵינָן מִנָּה בְּשִׁל"ה, בְּמִסְכַּת תְּמִיד שְׁלוֹ, דָּף רנ"ו, עֲמוּד ב', וְדָף רנ"א,
עֲמוּד א', שֶׁהָאֲרִיד בְּזוֹ).

68. (עֲבוּדָה זָרָה ג, ב) (וְרִש"י): "רוֹכֵב עַל כְּרוֹב קַל שְׁלוֹ, וְשָׁט בְּשָׁמַיִם עֶשֶׂר אֲלֶף
עוֹלָמוֹת, שְׁנִאֵמַר (תְּחִילִים סח, יח): 'רָכַב אֲלֵקִים רְבוּתִים אֲלֵפֵי שְׁנָאן' – אֵל תִּקְרֵי
'שְׁנָאן' אֲלָא 'שְׁאִינ' (- ב' אֲלֵפִים חֲסִירִין מְרִיבּוֹתִים)".

69. (עֵינָן מַה שֶׁנִּתְבָּאָר עַל פְּסוּק "הַרְדּוּ כְבוֹד הַיְדִיד וְדַבְרֵי נְפִלְאוֹתֶיךָ אֲשִׁיתָה
כו" (רָאָה יְהִל אֹר עֲמוּד תְּקַנָּא וְאִילֶךְ).

70. (עֵינָן מַה שֶׁנִּתְבָּאָר סוֹף דְּבוּר הַתְּחִיל "וְעֲשִׂיתָ בְּגִדֵי קֹדֶשׁ" (תּוֹרָה אֹר ל,
ג), שְׁבַחֲתִינָן וְעֲשִׂיתָ בְּגִדֵי אֲהָרָן יֵשׁ ג' בְּחִינּוֹת וּמְדֻרְגּוֹת.

61. (בְּרַפְתּוֹ יוֹצֵר אֹר).

62. (תְּנִינָה יג, א).

63. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר כָּל זֶה בְּדְבוּר הַתְּחִיל "בְּחוֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"
(תּוֹרָה אֹר ג, א).

64. (בְּרִיּוֹתָא שֶׁל פְּסוּקֵי שִׁירָה וְתַחֲלָה לְהַקְדוּשׁ בְּרִידָה הוּא כְּפִי כָּל צְבָאֵי הַשְּׁמַיִם
וְהָאָרֶץ וְהַצְּמָחִים וְכָל אֲשֵׁר בִּרְחֵם חַיִּים. נִדְרָם בְּכַתְּבֵי סִידוּרִים – סִידוּר רַבִּי יַעֲקֹב
עֲמִרִין. סִידוּר אוֹצֵר תְּחִילוֹת. עוֹד).

65. (שְׁבַת נא, ב בְּמִשְׁנֵה. רָאָה תּוֹרָה אֹר ג, ג).

66. (בְּרַכּוֹת י, א. וְשָׁם נִסְמָן).

התפארת־דאצילות העצמי בבחינת אצילות. והו
 "להוסיף לכם תבואתו" – ב' שלישי עליונים דתפארת
 – "בשנה החמישית".

ואפשר לומר עוד:

פי ג' שנים הראשונות הם פגגד ב"ע, שהדבור עליון
 מוסתר בהם, והם יש ודבר נפרד בפני עצמו. והיינו,
 כשאין יחוד ב"ע עם אצילות, דהיינו יחוד ז"ג, כמו
 שכתוב (תרויח כה, יט): "כרוב אחד מקצה מזה"⁷⁸. והוא
 ענין מיעוט הירח, כשאין יחוד שמשא וסיהרא, ואזי הג'
 קליפות יונקים ממנה⁷⁹.

אבל "ובשנה הרביעית" זהו נגד עולם האצילות,
 שהמלכות, מקור דבי"ע, מתהיחדת עם ז' אדאצילות.
 והוא ענין המשכת הביטול העליון דמ"ה בהנבראים, על
 דרך "מה ראו על פכה ומה הגיע אליהם" (אסתר ט, כט),
 אזי "היו כל פרוי קדש הלולים" – להיות יחודים
 עליונים, יחוד ו"ה ויחוד ו"ה כו"⁸⁰.

ועל פי זה יש לומר, בבחינת "ובשנה החמישית כו"
 להוסיף לכם" זהו תוספת אור הנמשך מקוצו של יו"ד
 דשם הויה, והוא בבחינת הכתד כו, ומשם דוקא נמשך
 תוספת האור "להוסיף לכם כו"⁸¹ :

ומזה יובן בתוספת ביאור מה שנתבאר בדבור
 המתחיל "ראו פי ה' נתן לכם השבת"⁷¹, בענין "בהא"
 נברא העולם־הזה"⁷²: "וצריך להמשיך גילוי בחינת ה'
 זה". והיינו על דרך המבואר כאן.

וזהו שכתוב (בראשית ב, ט): "לעבדה ולשמרה" – בשני
 ההי"ן, והיינו המשכת ה' עלאה, בחינת ו"ה; והמשכת
 ה' תתאה – ו"ה כו"⁷³.

וזהו "הוד והדר לפניו, עוז וחדה במקומו" (ברברי
 תימים א' סימן י"ג, כ"ז): ופירוש "הוד והדר לפניו"⁷⁴ יש
 לפרש על ענין השיר שהמלאכים מרננים ומשפחים
 לפניו. כדמשמע ברבות, בפתחתא דאיכה, דף ג"ה, עמוד
 א, ש"אמרו המלאכים, כתיב 'הוד והדר לפניו' ואתה
 אומר כרין כו?⁷⁵ עיני שם. ומזה נמשך "עוז וחדה
 במקומו", שהתענוג נמשך מביטול היש⁷⁶.

וכן נבמרא (פרק קמא דחגיגה, דף ה, עמוד ב') פירשו
 "הוד והדר לפניו" דמירי בכתי בראי כו"⁷⁷. והיינו, כי
 ידוע שהתפשטות המדה היא העלאת מ"ג אל
 העצמיות. על דרך משל באדם, כאשר יפארו זולתו
 התעורר בלבו עצמיות התפארות.

ועל פי זה יובן דה"הוד והדר" אשר "לפניו" גורם
 "עוז וחדה במקומו", כי על ידי זה הם מוסיפין אורות

71. (לקוטי תורה בשלח א, ב).

72. (מנחות כט, ב).

73. ועיני ב"עני תימים" שער ל"א, פרק ו, מה שכתב על פסוק "ארבע הידות
 יהיה לכם והחמישית לפרעה". (ועיני מה שנתבאר מזה בביאור על פסוק
 "צאינה וצאינה כו" בסופו [לקמן שיר השירים כד, ריש עמוד ד]. ומה שנתבאר
 סוף דבור המתחיל "קדש ישראל לה" [לקמן פתחם פא, ב]).

74. (ראה תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט אדרסינין שם הערה 56).

75. (ושם: "ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לכבי ולמספר" (ישעיה כב, יב),
 אמרו מלאכי השרת לפניו, רבוננו של עולם, כתיב (תהלים צו, ו): הוד והדר
 לפניו, ואתה אומר כרין? אמר להון... קד תהיו מספדין... על הרגן ראשון
 ועל הרגן שני).

76. כמו שנתבאר בדבור המתחיל "את קרבי לחמי", בענין "ליותו זה יצרת
 לשחק בו" כו' [לקמן פתחם עו, ג].

77. (ושם: "ואם לא תשמעוהו במסותרים תבכה נפשי מפני גוה" (ירמיה יג, ו).
 . ומי איפא בכיה קמיה תקדוש ברוד הוא? והאמר רב פאא: אין צציבות לפני
 הקדוש ברוד הוא, שאמר 'הוד והדר לפניו, עוז וחדה במקומו'!

לא משיא: הא בתי גזאי, הא בתי ברא. וכתבי ברא? לא? והא כתיב (ישעיה
 כב, יב): "ויקרא ארצי ה' צבאות ביום ההוא לכבי ולמספר ולקרתה ולמגר שקל'
 שאני חרפן בית המקדש דאפילו מלאכי שלום? ככו, שאמר (ישעיה לג, ו): 'הן
 אראלים צעקו חדה, מלאכי שלום מר (בקיין).

78. (עיני ב"תורה אור" סוף פרשת תרויח [פא, ב]).

79. (כי מצד זה שהם פגגד ג' עולמות ב"ע (ובענין הספירות – בחינת נה"י
 [לעיל כט, ג] – אין טעם שיקויו אסורים).

ועל פי זה מקשר [לעיל כט, ג] מה שכתב רמב"י שגבי שנים הראשונות מקבלת
 המלכות מבחינת נה"י (ובענין העולמות ג' עולמות ב"ע) עם פירוש הפרדס. –
 לקוטי שיחות חלק ו שם הערה 7).

80. ועיני מה שנתבאר על פסוק (בלק כג, י) "מי מנה", בענין "מספר את
 רובע ישראל" (לקוטי תורה בלק כג, ד פרק ג). ויש לקשרו עם מה שנתבאר
 לעיל: דבג' שנים הראשונות מקבלת מחיצוניות המדות, שהם בחינת נה"י;
 "ובשנה הרביעית" מקבלת מהפנימיות, משליש תפארת, אשר ד' בחינות
 תנה"ם הם כן בחינת אפי"ע שב"א כו'.

81. ועיני מה שנתבאר במקום אחר (תורה אור חספות ותיי קב, א ואלוף)
 בענין יוסף, שאמר כן על שם תוספת האור כו. והו "יוסף הוד כו" (וישב
 לט, א), על ידי ששם עלו שבטים כו' להודות כו", שעל ידי העלאה זו
 נמשך תוספת האור מבחינת יסוד־דא"ק, שהוא גם כן ענין "הוד והדר לפניו"
 – בחינת "הדר" (וישלח לו, לט) כו'.

(ועיני עוד מענין פסוק "וימעתם כל עין מאכל": ברבות: פרשה גשא, פרשה
 י, דף רל"ג, ד'. ובפרשה שלח לך. ובשיר השירים רבת, בפסוק (ה, טו) "שוקו
 עמודי שש". וסוף פסוק (ה, טו) "הבו ממתקים").

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויהי כל הארץ שפה אחת

שמבואר למעלה בענין נקודה קו שטח או נקודה ספי' פרצוף הרי בחי' העקודים בבחי' נקודה שכלול בה בעולם כל הע"ם כו' ונקודים הוא בבחי' ספי' מאחר שנחלק לי' ספי' כנ"ל עכ"ז גם הי"ם הללו נקראו בשם נקודות כי אינו מתגלה רק בחי' הכתר שבה כנ"ל) (ובמ"א מבואר דגם בחי' ספי' מתחלק לי' ספירות רק שאינו מתחלק עוד לי' כו') וזהו עיקר טעם ההתכללות דבחי' התיקון מפני שבא האור ברבוי ההתחלקות ביותר דהיינו שגם הע"ם שנתחלקו לי"ם כאו"א כלולים מו"ם שמפני זה יכולים להתכלל גם ב' הפכים דחו"ג כמו חסד שבגבורה שבחסד עם גבורה שבחסד שבגבורה וכה"ג (כמשי"ת) וא"כ כל שרביי ההתחלקות יותר עושה בחי' ההתכללות יותר להיות ברבוי הכלים ביותר שזהו עיקר בחי' פרצוף אדם ברמ"ח איברים חיצונים כו' שז"ש אפיק' יו"ד תיקוניו כו' כנ"ל משא"כ בחי' י"ם דתוהו שלא היה ההתחלקות רק לי"ם וי' כלים לבד שזהו שנק' רבוי האור ומיעוט הכלים כו' ובבחי' התיקון נק' מיעוט האור ורבוי הכלים ע"כ נתקיימו כו' כמ"ש בע"ח וד"ל:

(כו) ומעתה יש להבין בבחי' התיקון דבחי' ברודים שהוא בחי' ההתכללות זע"ז דוקא ע"י בחי' הקו"ח עצמו שנק' משחחא ומתקלא או קו המדה כנ"ל. אע"פ שממנו וע"י דוקא בא בחי' ההתחלקות דע"ם בכלים מן ההעלם לגילוי כנ"ל בבחי' נקודה קו שטח כו'. אך גם ע"י הקו דוקא בא עיקר בחי' התיקון שהוא שם מ"ה מלגיו ארח האצי' דאיהו שקיו דאילנא בדרועיו וענפיו כמיא דאשקו לאילנא כו'. והוא מ"ש במא' הג' דאנת הוא עה"ע כו' דאשקו לאילנא ואתרבי בהאי שקיו כו' כנ"ל (וכמשי"ת) ושרש ענין התיקון היינו כאשר כל ספי' וספי' מתחלקת לי"ם כמו חו"ב וחג"ת שבאור החסד כו' וכל א' מהי"ם שבה מתחלקת עוד לי"ם כמו חסד שבגבורה שבחסד כו' מצד רבוי ההתחלקות הכלים שזהו בחי' פרצוף דאדם כידוע בע"ח משא"כ בחי' נקודים דע"ם דתוהו הן רק יו"ד נקודות שהן י"ם לבד ואין כל ספירה מתחלק' לי' כלל כנ"ל ע"כ נק' בשם נקודות שהן בחי' העצמות דכל ספי' כנ"ל כמו עצם אור החסד כו' שא"א שיתכללו ב' הפכים כלל כנ"ל (ואע"פ

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - (ביאור לד"ה אחרי ה"א)

שעומד בנסיון הרי מתגלה הניצוץ וממנו מאיר בתוספת וריבוי האור בנפש האדם יותר מכפי ערך נפשו בתחלה משום שניצוץ זה שמבחי' תהו גבוה יותר מנפש האדם שמבחי' תיקון ולכך ביכולתו לבוא בנפשו בחי' הדעת וז"ש כי מנסה כו' לדעת, שע"ז יתהוו אצלו בחי' גדלות הדעת בה' מה שלא הי' כן קודם הנסיון, דהיינו שיעלה ויבא ויגיע לבחי' הדעת באלקות בבחי' גילוי ממש בבחי' הרגשה נגלית כמו שמרגיש חיי נפשו אע"פ שאין רואה המהות כו' ויתפעל לאהבה את ה' באה"ר בלב ונפש הפיצה, והיינו הכל מצד שעמד בנסיון משום שע"ז בירור הניצוצות שמהן נמשך

והנה כל זמן שהאור אלקי הוא מוסתר ונעלם בבחי' הקליפות שהוא גוף הנסיון לא נראה וניכר עדיין עוצם רוממות מדרגתו כמו הפרי אגוז כשמכסה עליו קליפה הקשה של האגוז אינו נראה כלל אך כשמתבררי' הקליפות ונשברו המסכים ה"ז כמשל שמשברים קליפת האגוז שנראה מיד הפרי ואז טוב הפרי למאכל כך כשיבוער הרע מן הארץ ויסור מכנ"י ההסתר פנים שהן היסורים אזי יתגלה האור אלקי שהיה גנוז וצפון ונעלם בהם שהוא גבוה מאד נעלה, וז"ש (יחזקאל ל"ט) ולא אסתיר עוד פני מהם משא"כ עכשיו זמן הנסיונות נק' הסתר פנים כדלקמן, ומ"מ גם עכשיו ע"י

ונתגדל בחי' הדעת כדלקמן, אך הנה ארו"ל אם אין בינה אין דעת, והענין כי הנה ידוע שהספי' דתהו שנשברו הן היו בבחי' נקודות ונק' עולם הנקודים ונמשכו מבחי' ס"ג דס"ג. כמ"ש בע"ח, וביורוד שלהן הוא בבחי' בינה דאצי' שם הוא מקום הברורים להיות נעשים בבחי' פרצוף כי ענין עולם התיקון הוא להיות בבחי' פרצוף אדם, ותיקון הניצוצי' דתהו הוא שאחר שנבררי' ועול' מהרע ליכלל בקדושה הם מתקנני' להיות בבחי' פרצוף כו', ולכן בירור ותיקון זה הוא בבחי' בינה דוקא, כי כמו עד"מ בגשמיות בהתהוות הולד הנה אב מזרע הטפה שהיא כוללת רמ"ח איברי הולד בבחי' העלם והתכללות, וע"י שהיה ששוחה טפה זו בכמין האם נעשה מזה ולד שלם ברמ"ח איברים ושס"ה גידים, והרי טפה זו אף שיש בה כללות רמ"ח איברים וממנה עיקר התהוות הולד מ"מ היא אין בה עדיין מהות ולד כלל, ואם לא תהיה בכמין האם לא יתהוו ממנה כלום רק דוקא ע"י שחייתה בכמין האם בה הוא שיש הכח הזה להיות מן הטפה ולד שלם, וע"י ששוחה ט"ח בכמין האם ואוכל ממה שאמו

אובלת מתגדל ומתחזק כו'. וכך יובן ג"כ עד"מ למעלה ענין התיקון מנקודה לבחי' פרצוף הוא כמו עד"מ להיות מטפה ולד כו' כי ענין פרצוף הוא התכללות הי"ס טפ"ט ורת"ס כו' משא"כ הנקודה הוא רק בחי' א' הכוללת כולן בעולם לבד ואין בה בחי' גילוי כו' והוא ג"כ כמשל התהוות גידול הפירות מן הגרעין כו' כמ"ש במ"א, ולכן בירור ותיקון זה הוא בבחי' בינה דוקא שנקראת אימא עילאה כמ"ש אם הבנים שמחה, והיינו שהמדות נמשכי' ומתהוים מן ההתבוננות בהתהוות הולד ע"י שהייה בכמין האם, והוא אם אין בינה אין דעת, דהנה הדעת הוא פנימית המדות וחיותן וקיומן (והוא בחי' דעת תחתון דבין כתפין המתפשט במדות) ולכן תיקון והגדלת נקודות דתהו הנ"ל להיות בבחי' פרצוף נק' בחי' דעת כי נקודות הנ"ל הן בחי' ז' מדות שנפלו שהן הו' מלכים ומלך הראשון הוא בחי' הדעת ותיקון זה הוא ע"י העיבור בכמין אימא דוקא לכן אם אין בינה אין דעת. (וענין אם אין דעת אין בינה הוא בחי' דעת עליון המיוחד חו"ב):

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

כמה מעלות טובות למקום עלינו

אותיות שבארך אפים עי"ז נמשך גלות מצרים, לפי שמשם נמשך שיחי' מאריך אף לרשעים כו'. ולחבין כ"ז יש להקדים ענין מ"ש מי כח' אלקינו בכל קראנו אליו, ואיתא בספרי אליו ולא למדותיו. ולכאורה אינו מובן שהרי איתא בספרים שהשמות הם בעשר ספירות כמו שם אל בחדש ושם אלקים בגבורה ושם הוי' בת"ת והרי הקריאה היא לשמות כו' וכמ"ש במשה אנא אל נא רפא נא לה, וכן אנו אומרים אנא ה' הושיעה נא, נמצא שהקריאה היא להשמות והשמות הם במדות, ואיך נאמר אליו ולא למדותיו. אך הענין הוא דהנה באמת אוא"ס הוא לאו מכל אינון מדות איהו כלל וכולא הוא רק לאחזאה איך מתנהג עלמא אבל לאו דאית לך צדק דיעא כו', דהנה בחי' מדות הם בבחי' גדר מהות כמו למשל מדת החסד למטה שהוא בבחי' מהות והגם שאין ערוך כלל מדת החסד שלמטה למדת החסד שלמעלה שהרי נאמר מכלכל חיים בחסד, שלמעלה מדת החסד עצמו הוא מחי', אך אעפ"כ הוא בבחי' מהות, וכן אפי' מדת החכ' היא ג"כ בבחי' מהות, אבל אוא"ס

כמה מעלות טובות למקום עלינו, הנה קחשיב כאן ט"ו מעלות טובות כנגד ט"ו שיר המעלות שבתהלים, וי"ל למה ט"ו דוקא, הענין הוא דהנה כתיב בן פורת יוסף בן פורת עלי עין, ולכאורה אינו מובן למה נאמר ב"פ בן פורת כו'. הנה כתיב ויוסף הורד מצרימה, והנה ענין עבדים היינו לפרעה במצרים מכאור בפע"ח ובמ"ח שמצרים הוא בחי' מצר ים ולזה עבדים היינו לפרעה במצרים כו'. ולחבין פי' מצרים שהוא מצר ים, הענין הוא דהנה ארו"ל כמה ארך אפים לפניו שכל הדורות היו מכביסין ובאין כו', והיינו שמבחי' ארך אפים נמשך שמאריך אף, הגם שמכביסין ובאין אעפ"כ מאריך אף כו', והנה רז"ל למדו זה ממה שכת' ארך אפים, ארך אף מיבעי' ל' אלא שמאריך אף לצדיקים ומאריך אף לרשעים. דאם הי' כתי' ארך אף היינו אומרים שמאריך אף לצדיקים לבד, אבל כיון שכתוב ארך אפים מזה למדו שמאריך אף גם לרשעים, והיינו ממה שניתוסף שני אותיות ים לארך אף מזה נמשך שמאריך אף גם לרשעים, והוא ענין מצר ים שמאותיות ים דהיינו שתי

עתה עוה"ז הגשמו ושמים וארץ גשמי' וכמו שלע"ל שיהי' גילוי עליון יותר לא יהיו השמים וארץ מסתירים כלל כמ"ש כי כאשר השמים החדשים כו', וזהו משארז"ל ברבות בעשרה לבושים נתלבש הקב"ה בחכ' ובתבונה ובדעת כו', והיינו לפי שהמדות הם בבחי' לבוש שמתלבש בהם אוא"ם כי מדה הוא ל' לבוש וכמ"ש מדו בד קדש ילבש.

הוא בבחי' בלי מה בלי מהות ולית מח' תפיסא ב' כלל והוא למעלה מגדר מדות כו', אלא שנתלבש במדת החסד שיהי' אור וחיות במדת החסד ושאר מדות העליונות ומשפיע בהן ועל ידן בעולמות חיות שהוא בבחי' גבול ומדה, שאלו לא נתלבש במדה הנ"ל לא הי' כלל ההשפעה וחיות בבחי' גבול ותכלית כ"א בלי גבול וגם לא הי' החיות כלל ע"ד שהוא

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

שיר המעלות, יום ב' דר"ה, תרד"ע

בבחי' אור חדש כו') תהי' ההתפשטות בבחי' בל"ג כו'. ונמצא מוכן מכ"ז דבח" כח ההפלאה והירידה הגם שהן הפכים זמ"ז מ"מ ה"ז הא בהא תלי' שע"י ההפלאה דוקא עי"ז הוא דוקא הירידה, והירידה הוא לפי אופן ההפלאה, דהגם שאינו מתגלה האור המופלא דהיינו בחי' העומק כו', מ"מ לפי אופן ההפלאה כמה שמגיע בזה בעומק ובהפלאה הענין ביותר לפי אופן כזה הוא בחי' הירידה וההתפשטות כו' (ובהכרח שיש בזה גם מהאור המופלא מאחר שע"י הוא דוקא הירידה וההתפשטות כו'). וי"ל דזהו בחי' כח ומ"ה שבחכ' דכח שבחכ' הוא בחי' התקרבותה אל הבינה ובחי' מ"ה הוא התדבקותה בכתר כו', וידוע דכח' הוא בחי' נקודה, ויש בזה ב' מדרג' הא' מה שיסו"א הוא בחי' נקודה שזהו ההשפעה אל הבינה וכמו נקודת ההשכלה כו', והב' בחי' חכ' שבחכ' או כתר שבחכ' שהיא בבחי' נקודה דאזעירת גרמא לקבל מבחי' הכתר כו'. וזהו בחי' פלא שבחכ' בעלותה לקבל מבחי' הכתר שכל השעל' היא ביותר עי"ז הוא המושכה והירידה ביותר כו', וכמו משה שהי' בחי' החכ' הרי הי' כבר פה לגבי תושבע"פ כו', ובמ"ת דוקא נתרפא וכמ"ש במד"ר ע"פ אלה הדברים, דלפי שאו הי' בבחי' הביטול ביותר שעלה אל האלקים בחי' העלם העצמי כו' וכמ"ש במ"א, עי"ז דוקא נתרפא להיות בבחי' ירידה והמשכה כו'.

קצמ) ויובן זה יותר ע"מ התלמיד היושב לפני רבו דנעשה כנקודה א' לקבל, דלפ"ע הכח שמצמצם כל עצמו' שלו בבחי' כיווץ בתכלית בלתי יכול להיות ממנו בחי' התפשטות כלל דאידי דטרוד למבלע לא פליט כלל וכלל, מזה עצמו בא כח התפשטותו למטה אח"כ להיות מקור נובע להשפיע ולהוליד השכלות חדשות כו', דכאשר שומע ומקבל בלי צמצום וכיווץ בעצמו ה"ה מקבל את השכל אבל לא יוכל להתפשט בו ביותר כו', כ"א ע"י צמצום וכיווץ כל עצמותו ה"ה מקבל את עצם השכלי (ועמשנת"ל פקל"ט) ועי"ז נעשה כמקור נובע בהענין להשכיל ולהתפשט בו ביותר כו'. וזהו כמו ענין ההפלאה שנת"ל פקצ"ז מה שעולה בעילוי אחר עילוי בהענין כו', וכמו"כ יובן באופן חב' שנת"ל שם שזהו כמו העומד על דבר שכל וסברא ומתעכב בה ומעמיק בה בכל כח שכלו עד שיהי' לו בזה כמה קושיות ותירוצים הנק' לפול שזהו העלם אחר העלם שאחר שמתרץ חוזר ומקשה וכל שמגיע לעומקו יותר ה"ה מופלא ואינו מתיישב כו', ואז דוקא רווחא לי' שמעתתא אח"כ שישכיל בה סברות חדשות רבות עד אין שיעור למטה כו', דאם הי' מקבל את השכל בחיצוניותו לבד הי' הגבלה בהתפשטות כו', רק דוקא ע"י ההעלם הקודם שמגיע לעומק השכל (והיינו שע"י ההעלם מגיע לעומקו ביותר והיינו שמגיע עי"ז לבחי' עומק שהוא

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

ועשו לי מקדש - ש"פ תשא תרפ"ט

ולפעמים כתיב עוטה אור כשלמה כו' וקאי על התורה דתורה נק' שלמה שהו"ע הלבוש, דלבוש הרי אינו בערך הלבוש וההתאחדות שלו אינו התאחדות אמיתי ולא מיבעי בלבוש הגשמי שהוא אינו בערך הלבוש ונבדל ממנו וכמ"ש כלבוש תחליפם ויחלופו, אלא אפילו לבושי הנפש אינם אלא לבוש בלבד, וא"כ כשאומר עוטה אור כשלמה הרי שהתורה היא בחי' לבוש לכד לגבי אוא"ם ב"ה. וכן מובן מהא דא' בוהר תלת קשרין מתקשראן דא ברא ישראל מתקשראן באורייתא ואורייתא בקוב"ה, הרי שהתורה עם האוא"ם ב"ה הוא בבחי' התקשרות, דכל התקשרות מורה על התאחדותן של שני ענינים שהם רחוקים זה מזה, דשנים שאינם רחוקים זה מזה ומתאחדים הנה התאחדותם נק' דביקות כדביקות עצם בעצם, אבל שני ענינים שהם רחוקים זמ"ז ומתאחדים הנה התאחדותם נק' התקשרות, וא"כ שני המאמרים במעלת ערך התורה סותרים דלפי המאמר אורייתא וקוב"ה כולא חד בהתאחדות גמורה ומאומרו עוטה אור כשלמה הרי התורה היא בחי' לבוש לכד אל האוא"ם ב"ה.

קיציור. יקשה אך האדם יכול להיות מכוון לשבתו ית' בכל עת ובכל מקום, ויקשה ב' המאמרים הנאמרים במעלת ערך התורה, אורייתא וקוב"ה כולא חד, שמתאחד ממש, וכת' עוטה אור כשלמה שהוא רק לבוש, הסותרים זא"ז. וההפרש שבין דביקות והתקשרות.

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, וארז"ל בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, דכאו"א מישראל הוא מכוון לשבתו ית' כמ"ש ושכנתי בתוך בני, ונקרא מקדש בעבור היותו משכן השם הקדוש (ראב"ע), והיינו דכאו"א מישראל בכל מקום ובכל עת ובכל זמן הוא מכוון לשבתו ית'. דלכאורה יפלא הדבר איך יהי' האדם למקדש לו ית' וכבר אמר שלמה כי האמנם ישב אלקים על הארץ הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך כו' ואחר כ"ז הוא שוכן בתוך כאו"א שע"ז אומר ושכנתי בתוכם, אמנם יש תנאי בדבר, והתנאי הוא כאשר ועשו לי מקדש דאו דוקא ושכנתי בתוכם, וצ"ל מהו ועשו לי מקדש דלכאורה תיבת לי הוא מיותר והוא דבר המובן מאליו, והי' מספיק שיאמר ועשו מקדש כו' ומהו הדיוק לי מקדש. ולהבין כ"ז גם להבין מ"ש ואתה קדוש יושב תהלות ישראל, דקדוש הוא מובדל, וישב מורה על ענין ההתיישבות, והוא דבר והיפוכו דהרי ההבדלה הוא מה שאינו בא בהתיישבות ואם הוא בהתיישבות הרי אינו מובדל. ילה"ת הא דמצינו שני מאמרים במעלת ערך התורה הסותרים זא"ז, דהנה אי' בוהר אורייתא וקוב"ה כולא חד, דאורייתא הוא בחי' חכ' וכמאמר אורייתא מחכ' נפקת, וקוב"ה עצמות אוא"ם וכולא חד וכמ"ש הוי' בחכ' דאיהו וחיוהי חד, דאיהו הוא בחי' עצמות וחיוהי בחי' חכ' וכמ"ש והחכ' תחי', הנה איהו וחיוהי הוא חד, היינו דאורייתא וקוב"ה כולא חד,

~ לקוטי דיבורים - בלה"ק ~

כ"ה שבט, תרצ"ו

ממקור נאמן, מאחד שנכח בעצמו באותו מעמד, הרי הוא החסיד המפורסם הגאון ר' פנחס בהגאון המפורסם ר' חנוך העניך שיק משקלוב, הנודע כפי החסידים בשם ר' פנחס רייזעס.

אלא, כיוון שענין של פנימיות בא בסדר והדרגה, הרי גם סיפור פנימי יש לספרו בסדר והדרגה. סיפור הדברים מהברמ"צ של הרבי האמצעי שמעתי מהדוד הרז"א שקיבל מהדוד הרה"צ ר' נחום שקיבל מהחסיד ר' פנחס רייזעס.

ז. מנהגי שמחת ברמ"צ בבית רבי, ידועים לנו מכל הדורות החל מהרבי האמצעי.

הרבי האמצעי נולד בט' כסלו, יום רביעי פרשת ויצא, תקל"ד. והברמ"צ שלו היה ביום ט' כסלו, יום חמישי פרשת ויצא, תקמ"ז.

מה שמספרים ברבים הרי זה רק אודות המנהגים הגלויים. על המנהגים הפנימיים - כפי שהוזכר בתחילת הדיבור - לא מדברים כעת.

פרטי עניני הברמ"צ של הרבי האמצעי, ידועים לנו

הדוד רז"א אצלנו, בנאות דשא באליווקא, כמה ימים. מרבית היום היינו מתוועדים בגן, ודודי רז"א היה מספר סיפורים שונים.

אהבתי מאד לרשום את האירועים החשובים שהייתי שומע.

תמיד נתקלתי בקושיים ברישום זה, שכן לא היה לי זמן פנוי. ברם, בשבועות של קישורי התנאים שלי היה לי זמן פנוי מספיק ורשמתי הכל במנוחה.

יום לפני נסיעתו של הדוד רז"א מנאות הדשא – ביום ראשון פרשת בלק, י' תמוז – ישבו אבי והדוד רז"א בגן. כשניגשתי אליהם, אמר הדוד רז"א לאבי:

בגן אוהב לשמוע סיפור ואני אוהב לספר, וכך עבר רוב השבוע בסיפור סיפורים.

נענה אבי ואמר: צריכים לדעת איך לספר, שהסיפור יצא כמו חי, ויותר מכך צריכים לדעת איך לשמוע סיפור, שמהשמיעה יתהווה בשומע ציור שלם כאילו חי את המאורע המסופר.

מן הסתם – פנה אבי אלי – רשמתי כבר מה שסיפר לך הדוד. הוא – אומר אבי לדוד רז"א – יש לו נטיה חזקה לכתיבה.

לפעמים – אומר דודי רז"א – יש בכך מעלה גדולה. בודאי הנך זוכר – אומר הדוד רז"א לאבי – מה שאבינו סיפר לנו במוצאי שבת אחרי הבר-מצוה שלך – מוצש"ק חיי [שרה] כ"ה מרחשון תרל"ד – שהחל מהבר-מצוה שלו התחיל לרשום כל מה ששמע מהסבא, וכן סיפורים ששמע מהקשישים שמבני המשפחה בכלל ומהדוד ר' חיים אברהם בפרט, ומזקני החסידים.

כל המדובר אז בין אבי לבין דודי רז"א והזכרת זמנים שונים ששמעו סיפורים מסבי – היה לגבי משום חידוש, והייתי שבע רצון מאד מכל מה ששמעתי.

י. ביום שני – י"א תמוז – נסע אבי לליובאוויטש – כדרכו לנסוע כל יום שני לעיר – הדוד רז"א נסע אתו, וכשעמדו לנסוע הורה לי אבי להצטרף גם כן לנסיעה. הנסיעה מבאליווקא לליובאוויטש ארכה כשעתיים, ומשאך יצאנו מבאליווקא החלו אבי והדוד רז"א להזכיר ולספר סיפורים שונים.

בבואנו לליובאוויטש, הלכתי לחדרי ובמשך כל היום – תוך הפסקות קצרות – רשמתי ראשי פרקים. שכן, כך היה הסדר שלי לרשום בתחילה רק ראשי פרקים, כדי לזכור היטב כל סיפור בסדר מסודר, ולאחר מכן הייתי רושם בארוכה דבר דבר על אופנו. כיוון שבאותם שני הימים שמעתי הרבה סיפורים, הייתי טרוד מאד שלא לשכוח, וישבתי כל היום ורשמתי ראשי פרקים ממה ששמעתי בימי ראשון ושני, י' וי"א תמוז.

ח. הדוד רז"א נוסף על היותו בעל חושים נפלאים, בעל כשרונות נעלים, חכם ובעל מדות טובות, היה פה מפיך מרגליות. כשהיה מדבר על נושא כל שהוא, הרי לא זו בלבד שהבינו את מה שדיבר, אלא גם הרגישו את הדבר אודותו דיבר.

כשהדוד רז"א היה מדבר בענין שכלי, ביאור אימרה חסידית – הזמן שהוא היה מדבר חסידות ברבים, בשנים תרמ"ג-ד – אין אני זוכר, פרט לפעם אחת בחתונת הדודה והמחותנת מרת חי' מוסיא תי' עם דודי ומחותני הרב ר"מ הכהן שליט"א, בשנת תרנ"ב, אך ביחידות ולפעמים בפני אנשים אחדים היה הדוד רז"א אומר מאמר או ביאור על מאמר, והיה אהוב עליו לספר סיפור.

כשהדוד רז"א מספר סיפור – תענוג לשמוע. נוסף על שהיתה לו שפת ישרים בלתי רגילה, כל ענין במלים המתאימות לו, קול יפה ברור מסודר ומתון, היה הדיבור עצמו כמו ציור, שלמאזין נתקבל תיאור שלם ממה שסיפר.

כשהדוד רז"א מספר סיפור, הרי הוא מספר עם כל הפרטי פרטים, מזכיר כל דבר קטן על כל פרטיו, וכשהיה מספר אותו סיפור פעמים מספר, השתמש תמיד באותם ביטויים ובאותן אותיות ממש, אלא שלמאזינים היה כל פעם תענוג מיוחד, למרות שכבר ידעו היטב את הסיפור, אך עצם הדבר לשמוע את הדוד רז"א מספר – גרמה קורת רוח.

הדוד רז"א היה בעל סיפורים גדול, ידע הרבה סיפורי מעשיות, מילדותו אהב סיפור, הסיפור היה חייו, במדה כזו, שבהיותו קרוב לבן שלש, לקח הסבא אברך אחד – קראו לו בערע פיישעס – שסיפר לו סיפורים מהחומש, ובהיותו בן ארבע שנים היה הדוד רז"א בקי בכל סיפורי התנ"ך, ובגיל חמש הבחינו שהילד הוא בעל חושים וכשרונות כגדול, ובעל שפת חלקות בלתי רגיל.

הדוד רז"א נולד ביום חמישי פרשת מטות, י"ט תמוז בשנת תרי"ט, בליובאוויטש, כשהרבי – ה"צמח צדק" – והסבא התיישבו בדירות החדשות שהקימו אחרי השריפה הגדולה שהיתה – ל"ע – בליובאוויטש, ג' אלול תרט"ז.

הזכרונות הראשונים של הדוד רז"א משנות ילדותו היו משנת תרכ"ד, בהיותו בגיל קרוב לחמש שנים, כשראה את הרה"ח ר' הלל מפאריטש בבואו לשבועות – תרכ"ד – בפעם האחרונה בליובאוויטש.

הדוד רז"א הכיר הרבה זקנים קשישים שראו את רבנו הזקן, וכאלה שסיפרו הרבה סיפורים ששמעו מהוריהם.

כל סיפור היה שמור במיוחד אצל הדוד רז"א, עם כל היחוס, מהיכן צומח הסיפור, מי סיפר אותו, באיזה מקום ובאיזה זמן אירע הסיפור.

ט. קיץ תרנ"ו, לאחר קישורי התנאים שלנו, שהה

~ רשימת הרבנית רבקה ~

ס' אַחַרֵי מוֹת אָבִיהֶם, אָמַם יִשְׁבָּה אֶלְמֶנָה שֶׁשָּׂה שְׁנַיִם, מְשַׁנֵּת תַּקְצִיז עַד תַּר"ג (וּבְמִשְׁךְ הָעֵת הַזֹּאת, הָיוּ פְּעָמִים אוֹ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים עִם אָמַם אֲצֵל זְקֵנָם הָרַב רַבִּי מֹשֶׁה מִשְׁקֵלְאָוּ, בְּמִשְׁךְ זְמַן קָצָר).

וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִית לְאֶלְמֶנוּתָהּ שָׁל הַרְבֵּנִית מֵרַת שָׂרָה בַּת רַבִּינוּ הָאֲמָצְעִי, וְהִיא בַּת שְׁלֹשִׁים וְאַחַת וְחֲצִי שָׁנָה⁷⁷, דְּבָרוּ עֲבוּרָה שִׂידוּף וְנִשְׂאָה⁷⁸ לְהָרַב רַבִּי אֶהֱרֹן⁷⁹ מִקְרַעְמֶעֶנְצוּג⁸⁰ (בֶּן הַרְבֵּנִית מֵרַת פֶּרִיידָא עֲלֵי־הַשְּׁלוֹם בַּת רַבִּינוּ הַגְּדוֹל⁸¹), וְשָׁתְתָה עִמּוֹ כְּשֹׁלֵשׁ שָׁנַיִם וְיִלְדָה לוֹ בֶּן וּבַת. הַבֶּן לֹא הִסְפִּיקוּ גַם לְהַכְנִיסוֹ לְבְרִיתוֹ שָׁל אֲבִרְהָם אֲבִינוּ עֲלֵי־הַשְּׁלוֹם, וְהִפַּת חֵיטָתָה כְּשֶׁשָּׂה שְׁבוּעוֹת וּמָתָה.

ט) זְמַי הַיְלָדוּת שָׁל כְּבוֹד אִמִּי זְקֵנִיתִי עֲלֵי־הַשְּׁלוֹם הָיָה חֲלִיפּוֹת¹⁵. נוֹלְדָה כְּשֶׁעָה טוֹכָה וּמוֹצֵלַחַת לְהוֹרִיגָה בַּהּ בְּשֶׁעָה שְׁקָל כְּגִי מִשְׁפַּחַת רַבִּינוּ סְבִלוּ מַחְסוֹר (לְפִי עֵרָךְ [הַ]גִּילּוּת בְּעַת חֵי כְּבוֹד קְדוּשַׁת רַבִּינוּ הָאֲמָצְעִי), אֲכָל בְּבֵית הָרַב אֶהֱרֹן לֹא יָדְעוּ מַחְסוֹר חֲסִי־וְשְׁלוֹם, כִּי זְקֵנָם אָבִי אָבִיהֶם הָרַב רַבִּי מֹשֶׁה וּבִיּוֹתֵר אִשְׁתּוֹ הַרְבֵּנִית מֵרַת לֵאָה גְּאֹלְדֵעַ מְלֹאוּ מַחְסוֹרָם בְּיַד חֲבָה. וּבְהִיּוֹת אִמִּי זְקֵנִיתִי בַּת שָׁנָה וְחֲצִי תַפְרוֹ [לָהּ] כְּתָנָת מְשִׁי (מֵה שֶׁהָיָה בְּעֶרְכִּי הַעֲשִׂירִים בְּיָמַי הַהֵם). וְאָף בְּמוֹת אָבִי הָרַב אֶהֱרֹן, הָיָה זְקֵנָם הָרַב מֹשֶׁה זְכוּרוֹנוֹ לְבִרְכָה לֹא פָלָה יָדוֹ מִלְּהוֹשִׁיעַם בְּכָל הַמַּצָּטְרָף לָהֶם, וְגַם מִחֲלֻקַּת הַמַּעֲמָד⁷⁶ קָבְלוּ עַל מַחֲיִיתָם בְּאוֹפֵן שְׁלֵא יָדְעוּ מַחְסוֹר חֲסִי־וְשְׁלוֹם, כִּי־אִם הִרְגִּישׁוּ הַמַּחְסוֹר הָאֲמִיתִי שֶׁהָיָה יְתוּמִים בְּלִי אָב רַחֲמָא־לִי צִלָּן.

י) וּכְבוֹד אָבִי זְקֵנִי, הַרְבֵּנִית זָכְרָה אוֹתוֹ בְּטוֹב וְהִפְלִיגָה בְּמַעֲלוֹתָיו עַד לְמָאד, וְכַמָּה [מֵה]חֲסִידִים הַגְּדוֹלִים הַפְּלִיגוּ בְּמַעֲלוֹתָיו⁸². הוּא [הָיָה] קָרִי רַחֵם מְצוּיָן עַד לְמָאד, וְהָיָה מְקַבֵּל כָּל אֲדָם בְּסִבָּר פְּנִים יְפוֹת⁸³. הִיא זוֹכְרַת מְעִין הַמַּעֲשֶׂה (וּכְוִלָּה שְׁמֵעָה מֵאֲחֵרִים) אֲשֶׁר נָפַל דְּלִיקָה בְּבֵיתָם, וְהָרַב רַבִּי אֶהֱרֹן ז"ל לְהִיּוֹתוֹ מְתַפַּלֵּל בְּבֵיתוֹ בִּיחִידוֹת לְפָעָמִים, בְּקוֹל נִיגוֹן נִפְלָא, עַר הָאֵט גִּיהָאֵט אַ דִּינֵעַם קוֹל [=הָיָה לוֹ קוֹל דְּקַל], וְיֹדֵעַ נֶגֶן, וְלְפָעָמִים הָיָה מְתַפַּלֵּל בְּלַחֲשֵׁה, אָף זֶה וְדָאִי כִּי בְּעַת תְּפִלָּתוֹ לֹא יָדַע מִכָּל הַנַּעֲשָׂה סְבִיבוֹ. וְהָיָה בְּעַת שְׁנָפַל הַדְּלִיקָה צָעֲקוּ כָל בְּנֵי הַבֵּית, וְגַם זָרִים שְׁבָאוּ לְהַצִּיל, וְהוּא הָיָה סְגוּר בְּחֻדְרוֹ, וְלֹא שָׁמְעוּ, עַד כִּי הוֹכְרָחוּ לְשַׁבּוֹר אֶת כָּל הַדְּלַת, וְנִכְנְסוּ וּמְצָאוּהוּ יוֹשֵׁב וּמְתַפַּלֵּל, וְהוֹצִיאֻהוּ דֶּרֶךְ הַחֲלוּן וְלֹא יָדַע מֵאוּמָה מִכָּל הַנַּעֲשָׂה עִמּוֹ עַד גְּמֵרוֹ אֶת הַתְּפִלָּה, וְשָׁאֵל אֵיךָ הוּא וּמָה זֶה.

ב. וראה ח"ג פ"ב (ג, א), דחה א"ע גם כזה שיקבלו את הר"ר אהרן הנ"ל שגם הוא מנכדי רבינו נ"ע.

ג' אהרן רשם דברי חסידות ששמע מוקנו אדמו"ר הזקן – ראה "מגדל עז" ע' שצז: "מפי הקדוש בשם אדמו"ר נבנ"מ, העתיק מביכעל ר"א מקרומעצוק", ובהערה 66 שם: עוד על העתקות מ"ביכעל" שלו ראה באוה"ת במדבר עמ' א'תרפז [בהוצאת תשנ"ה – ח"א ע' 226] "הועתק מביכעל של הרב מוהר"א קרימעצוק מה ששמע מפה קדוש אדמו"ר".

ד' אהרן נפטר בחיי אדמו"ר הצ"צ, שהרי לאחר פטירתו מילא את מקומו ברבנות קרעמענצוג הרה"ג הרה"ח ר' יוסף תומאָרקין (רשימת ר' דן תומרקין ב"היהודי", ניו יארק, טבת תרצ"ו ע' 73). ובהגרות-קודש אדמו"ר הצ"צ ע' קנה, להר"י תומרקין הנ"ל: "בקשתי שיקבל עליו הרבנות דקרימענצוק אצל אנשי ש"י". ושם ע' קנז מכנהו "אב"ד דק' קרימענצוק".

81) בתו הבכירה – נולדה בשנת תקכ"ד. נפטרה ט"ז סיון תקע"ג (ראה רשימה שבהערה 56). ר' אהרן הי' בנה השני (כמפורש ברשימת אדמו"ר האמצעי שבהערה 55 בשוה"ג ולא כמובא בבית רבי שם).

82) ראה ספר השיחות תש"א ע' 42: "החסיד ר' אהרן הי' אישה של הרבנית שרה .. בזיווג שני – איז געווען אַ למדן מופלג און אַ עניו גדול. ער איז געווען אַ גרויסער דאָוונער", ומובא שם סיפור על יחסם של החסידים הגדולים בקרמענצוג אֵילו. בספר "נתיב רש"י" (ירושלים תרנ"ה – לא, ב) (להר' לוי"צ סמינאָווסקי, מתלמידי הרה"ח ר' הלל מפאָריטש), ששמע מר' דובער (הנקרא בעסיע) החוזר של אדמו"ר האמצעי "שאמר אדמו"ר האמצעי: יש אצלי ג' אנשים מתפללים, מורי נר' הלל, ר' אהרן מקרעמענצוק והקדוש והטהור ר' יוסף מליבאָוויטש".

83) ע"פ אבות פ"א מט"ו.

(76) = מעמד בית הרב.

77) השנה השביעית לאלמנותה החלה בכ"ד אייר תר"ג, ולעיל (ע' יב) הובא ש"נולדה (כמדומה בחדש אלול) תקע"א", ולפי"ז מלאו לה ל"ב שנה באלול תר"ג.

78) נישואין אלו היו נישואיו השלישיים של ר' אהרן*.

79) ע"ד נישואי אשה לאיש ששמו כשם בעלה הראשון – ראה חכמת הנפש (להר"א מגרמזיא) פס"ב. אזהרות נוספות לצוואת ר"י החסיד ס"א. מכתב משנת תשל"ב באגרות-קודש כ"ק אדמו"ר חכ"ז ע' תקיד.

80) ראה אודותו – בית רבי ח"א פכ"ד (נו, ב) הערה ב): "הרה"ג החסיד המפורסם ר' אהרן זלה"ה מקרימענצוק שהי' גדול מאד בתורה ויראה ובחסידות. ושמענו מאחד מהרבנים מנכדי רבינו שהי' מפליג בשבחו מאד, וי"א שאדמו"ר בעל צ"צ נ"ע בעת שחזקו עליו דברי אנ"ש שהוא יחי' לרב והוא לא רצה בזה ודחה א"ע שיקבלו את הרב ר' חיים אברהם לרב כנ"ל [נו],

(* זיווג ראשון: מרשימת אדמו"ר האמצעי הנ"ל (הנ"ל הערה 56 בשוה"ג) שנכתב לערך קייץ תקע"ג, נראה, שכבר הי' אז נשוי. בזוג שני נשא את הרבנית ח'י בתו של הרה"ק ר' נחמן מברסלב*. זיווג שלישי – הנזכר כאן בפנים – עם מרת שרה בת אדמו"ר האמצעי (בכל הנ"ל ראה "מאמר וגאולת אדמו"ר האמצעי" (קה"ת, תשנ"ח) ע' יז הערה 32. "מסע ברדיטשוב" (אה"ק, תש"ע) ע' 20).

(* בקיץ תקע"ז ("מסע ברדיטשוב" שם). ובמ"א שבשנת תקפ"ב כבר היתה נשואה לו, ושהיו אלו נישואי השניים שלה, והראשונים היו באלול תקע"ד ("ימי מוהרנ"ת" (אה"ק, תשס"ט) ח"ב סני"א).

דודתי מרת צביה גיטל תחיה, ספרה לי אשר בעת שאמם רצתה והחליטה לנסוע (לקרעמענטשווג⁸⁴ או לשקלאוו, זאת אינה זוכרת בכירור) ולקחה עמה גם ילדיה, אמר כבוד קדושת אאזמו"ר מוהר"ש זכר צדיק וקדוש לברכה לחיי העולם-הבא נשמתו בגנוי מרומים, זכותו גן עלינו, פי את רבקה לא יניח לנסוע.

בשנת תר"ה (כמדומה בקיץ) חלתה אמם במאד והתמשך מי חליה בערך שלשה רביעי שנה.

ימי מר ומצוק היו הימים ההם, להילדים, אם כי קטנים היו והאב חורג היה מרבה להיטיב עמהם, אבל מחלת אמם כבדה מיום ליום, והיתה אומרת להם כי יעוררו רחמים רבים ועצומים עליה כי תשאר בחיים, והיתה מעוררם על התפלה ואמירת תהלים בעבורה, און פלעגט זייער דערנעמען מיט ווערטער [= ונהגה לרתק אותם בדיבוריה] לעורר לבם. וספרה לפניהם מעשיות מגמרא ומדרש וספרי הראה, איך ששל ידי תפלת הבנים נעזרו כמה אבות ואמהות ברפואה גם לאחר שנגזרה הגזירה רחמנא-ליצלן, והסבירה להם גודל ענין תפלת נקיי הפה.⁸⁵

פעם בעת תעצומת מכאובה רחמנא-ליצלן קראה לד' לאמר: רבנו-של-עולם, הנני מוספם על כל המיני יסורים לקבלם עד מיצוי הנפש, רק העמידני בחיים ולגדל הילדים היתומים מאביהם. ומתוך נהמת לבה קראה: טאטע, טאטע, דאייך טאכטער בעט באיי דיר זיאי דו מתפלל אז איך זאל בלייבען לעבין מגדל זיין דיא קינדער וואס זיינען געבליבען יתומים פון זייער פאטער [= אבא, אבא, בתך מבקשת ממך שתתפלל אתה שאמשיך לחיות ולגדל את הילדים שנותרו יתומים מאביהם].

פעם הגידה להבנות: דער טאטע איז באיי מיר גיווען, ווי עס ווייזט האט זיך אן גערוקט א אייערנע וואנט, מיינע בקשות העלפין ניט, איהר מיינע קינדער קאנט העלפין, אויף קינדערשע תפלות פאר עלטערן איז ניטא קיין פארשטעל, און בפרט קליינע ריינע מילער, גאטט ברוך-הוא הערט צו זייער בקשה, בעט גאטט אז איך זאל בלייבען לעבין [= אבא היה אצלי. כפי הנראה רעד קיר הברזל. בקשותיי אינן נענות. אתם, ילדיי, יכולים לעזור. על תפילות ילדים, ובפרט קטנים וטהורים, עבור הוריהם אין שום דבר שיכול להסתיר. אלוקים, ברוך הוא, הקשב לבקשתם, בקשו מהקדוש ברוך הוא שאמשיך לחיות.

דודתי מרת גיטלי ספרה אשר אחותה כבוד-אמי-זקנתי הרבנית נשמתה-עדין היתה בת עשר

(א) והם הילדים שלא חטאו בפייהם שלא דיברו שקר ולשון-הרע.

ותארה לפנייהם מצבה, וכה אמרה אליהם: הנה גם עתה פשאני חיה אתכם אתם יתומים מאב, ובכל-זאת בעזרת אלקיניו אלקי אבותי אוכל להיטיב עמכם, אבל באם גם זה תאבדו ותשארו גלמודים יתומים ממש בלי אב ובלי אם, מי ירחם עליכם ומי ידאג עליכם. הרבו תפלה לד' פן ישמע אליכם ואשאר בחיים. והיתה קוראת בתפילה לד' להעמידה בחיים בשביל הילדים הנקיים מכל עון ופשע. וקראה לאבותיה לכבוד קדושת אביה אדמו"ר האמצעי וכבוד קדושת זקניה רבינו הגדול, בהתעוררות רחמים גדולים, שגם העומדים בחדר שני היו שופכים לבם פנים בהתעוררות רחמים, והיתה הרחמנות אין לשער.

(ב) שהיתה אז בת שתיים עשרה (או תחלת שלש עשרה) שנה, פעלו עליה הדברים עד שנפלה בהתעלפות גדולה והוציאה מחדר אמה.

פאשר הקרה מקרה הנזכר לעיל עם ההתעלפות הנזכרת לעיל, נכנס הרב דקרוקאו (סמוך לקרעמענטשווג) לחדר אמם ואמר לה: רביצין, וואס זייט איהר אזיי מצער אייערע קינדער? ה' יתברך וועט אייך גיוויס צושיקין בקרוב א רפואה [= הרבנית, מדוע את מצערת את ילדיך? השם יתברך ישלח לך בנדיא רפואה בקרוב!].

והשיבה לו: האם זה צער להבנות? עתה עדיין אין הרחמנות עליהם גדולה פליכף, אבל פאשר אמות אז יהיה עליהם רחמנות אמיתי.

84 ראה גם ספר השיחות שבערה 75.

שנים בערך, מצב מחלת אמה פעלה עליה רושם עז כל-כך עד שהיתה נדפאה מרוב יסורים ולא דברה מאומה, רק בכתה מאד מעומק לבה מאין הפוגות בלא דברים, וגם עוד לא יכלה להגיד תהלים במהירות כל כך כמו אני (כן אמרה דודתי הנזכרת-לעיל תחיה), והיתה אומרת תהילים ביום ובלילה, ובכל שעה היתה באה לשאול: דיא מאמע איז שיים בעסער? [=אמא מרגישה כבר יותר טוב?]

וכשני שבועות קודם הסתלקותה, אמרה אשר היא בעולם האמת, ודברה עם כל אחד ואחד בפרט לרחם על בניה. היתה מדברת עם אביה כבוד קדושת רבותינו אדמו"ר האמצעי (מתוך עינים סגורות) ועם זקנה רבינו הגדול, וכה היה שומעים הדיבורים בבירור. וכה היתה טוענת: אחותי חיה מוסיא, מדוע אין את משימת לב על ילדיי היתומים. וכן עם שאר האנשים מבני המשפחה. ביום א' כ"תשא יו"ד אדר תר"ו⁸⁶ נסתלקה אמן נשמתה-עדן והובלה לקברות בעיר קרעמענצוג.

עד אחר הפסח שהו בקרעמענצוג ומשם נסעו לשקלאוו, אשר זקנם הרב רבי משה וזקנתם מרת לאה גאלדע ז"ל שלחו עגלה מיוחדת עבורם להביאם לשקלאוו, ושהו בשקלאוו פארבעה חדשים בערך. ואחר כך נסעו לליובאוויטש, ובסוף חדש מנחם-אב שנת תר"ו באו לליובאוויטש לבית אמן וזקנתם הרבנית מרת שיינא נשמתה-עדן (אשת כבוד קדושת רבינו אדמו"ר האמצעי), אם אמן.

אם אמן הנזכרת לעיל, דרה ביחד עם בנה הרב רבי ברוך (הנזכר באשע דעם רביס [=המכונה: באשע בן הרבי]), והיה לה מעמד מה שהחסידים היו נותנים לה ביחוד, וחתנה כבוד קדושת אאזמו"ר אדמו"ר הרב 'צמח צדק' זכר צדיק וקדוש לברכה לחיי העולם הבא, זכותו יגן עלינו, נשמתו בגנזי מרומים, היה נותן שלש רופל-כסף לשבוע (כמדומה בן, על בירור לא אדע), ובבוא הילדים יתומי בתה, הוסיף לה ששה רופל-כסף לחדש (רופל וחצי לשבוע) בשביל היתומים. ההנהגה בבית אם אמן היתה בתכלית הפשיטות והדחקות, כי בכלל היו כל משפחת הרבנים מתנהגים בפשיטות ובחשבון מדוקדק ביותר בכל עניניהם. אף בבית כבוד קדושת אאזמו"ר הרב 'צמח צדק' היו מתנהגים בהנהגה פשוטה⁸⁶, בלחם שחור, שהיו טוחנים דגן בבית רחיים יד (זארנע), ומזה הקמח היו אופים הלחם שיעלה בזול יותר. וגם כלי ביתו היו כלי עץ פשוטים בתכלית, כסאות עץ ושולחנות לבנים (בלתי צבועים)⁸⁷. וכן בבגדים היו מלופשים בפשיטות⁸⁷.

(ג) בשפת הראשון שנראה בה חלישות הדעת, מספרת דודתי מרת צביה גיטל תחיה, הלכתי לבית-הקברות לבית המדרש⁸⁵ והגדתי תהלים, ואני הייתי אז א פרומע [=מקפידה במיוחד על שמירת דקדוקי ההלכה] ויראתי להתענות בשבת-קודש, כי מאכל לא בא לפי לקחתי חתיכת דג מלוח, למען שלא יהיה תענית.
(ד) כי הנסיעה מקרעמענצוג לשקלאוו עלתה להם במשך שלשה שבועות בערך.
(ט) שנה היה בבית הרב שפךר היתה לו הכנסה נכונה, ומפל-שפן בכתי שאר בני המשפחה שקבלו תמיכה מבית הרב התנהגו בפשיטות יותר.

המדרש.
(86) ראה גם שיחות חורף תרצ"ג (תורת מנחם רשימת הימון ע' רפה). מקומות שצוינו בהערה הבאה.
(87) ראה גם שיחות: ש"פ האזינו י"ג תשרי תשי"ב. ליל יג תשרי תשמ"ג. מוצאי ש"פ צו תשמ"ז (תורת מנחם התועודיות

(85) בית כנסת שבסמיכות לאוהל אדמו"ר הצ"צ ואדמו"ר מהר"ש (ראה לעיל ע' 000), נבנה בקיץ תרכ"ו – אחרי הסתלקות אדמו"ר הצ"צ, כמ"ש באגרות-קודש אדמו"ר מהר"ש (ע' לח): "וקירו את הג' דפנות להיות בית-המדרש סמוך לו כמו בנעוין והאדיטש". וכנראה הכוונה כאן שהלכה לבית-הקברות וגם לבית

הילדים הנזכרים אשר בכל עת היותם בליובאוויטש היתה פּרנָסְתָם בְּרִיּוּחַ (פּוֹנֵזְכֵר לעיל), וְאִף גַּם בְּהִיּוֹתָם בְּקִרְעַמְעֵנְטְשׁוּג לֹא יָדְעוּ מַחְסוֹר בְּעֵנְיֵי הָאוֹכֵל, וְעוֹד יוֹתֵר כִּי שָׁמָּה (בְּמִדְיַת מֵאֵלֵי רֵאָסִי⁸⁸) הַמְאָכְלִים מְשׁוּנִים מִפַּה הַמְדִינָה, אֲשֶׁר שָׁם גַּם אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים אוֹכְלִים לֶחֶם חִיטִּים, הַנֶּקְרָא וַאֲיִס־בְּרִיִּט [=לֶחֶם לֶבָן], שֶׁהוּא מְצוּי בְּמֵאֵד, וְלֹא הִיְתָה זֹאת הוֹצָאָה מְרוֹבָה יוֹתֵר עַל הַלֶּחֶם הַשְּׁחוֹר הַנֶּאָכֵל (מִטְעַם שֶׁהוּא בְּזוּל יוֹתֵר) בְּמִדְיַתְנוֹ⁸⁹, וְלֹא יָכְלוּ לְהַרְגִיל אֶת־עַצְמָם לְדַחְקוֹת זֶה, וְהִיָּה כְּבֹד עֲלֵיהֶם בְּמֵאֵד וְהָיוּ סוֹבְלִים מִזֶּה.

אָמְנָם כְּבוֹד אִמִּי זְקֵנְתִי הִרְבֵּנִית הַתְּרַגְּלָה אֶת־עַצְמָהּ בְּקַל וּבְזִמְן קָרוֹב (כִּי זֵיל בְּתֵר טְעָמָא, מְרַגְּלָא בְּפוּמָא נְשִׁמְתָה־עֲדָן כִּי הַעֵיקָר הוּא הַהֶסְכֵּם, אוֹן הַסְכֵּם טְרָאָגֵט אַרִיבְעֵר אַלְץ [=וּבְאִמְצָעוֹת הַחֲלֻטָּה נִימֵן לְעִבּוֹר הַלָּל])⁹⁰. וְהִיְתָה עוֹזֶרֶת לְאַחֻתָּהּ הַבְּכִיָּרָה בְּעֵנְיֵי הַבֵּית.

אַחֻתָּהּ – דוֹחֵתְנוּ – הִיְתָה מְשַׁנַּחַת עֲלֶיהָ בְּכָל מִינֵי הַדְּרָכָה, הֵן בְּאֲנוּשִׁית וְהֵן בְּיִרְאֵת־שְׁמַיִם, שֶׁתִּתְפַּלֵּל בְּטוֹב, וּמָה לְהַתְּפַלֵּל, וּלְהַתְּפַלֵּל מִתּוֹךְ הַסִּידוּר, וּלְהַגִּיד סְלִיחוֹת וּמְחֻזּוֹר.

כְּבוֹד אִמִּי זְקֵנְתִי סִיפְרָה לִי אֲשֶׁר בְּהִיּוֹתָהּ אַחַת עֲשָׂרָה אוֹ שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה שָׁנָה (וּכְפִי הַחֲשָׁבוֹן הָיָה זֶה בְּשָׁנָה הָרֵאשׁוֹנָה, בְּבוֹאֵם לְלִיּוּבְאוּוִיטְשׁ חֲזָרָה מִקִּרְעַמְעֵנְטְשׁוּג, הֵיִינוּ בְּרֵאש־הַשָּׁנָה תר"ז), הִנֵּה בְּרֵאש־הַשָּׁנָה הַתְּפַלְּלָה עַל מְחֻזּוֹר אֶחָד עִם אַחֻתָּהּ מֵרַת צְבִיָּה גִיטֵל תַּחֲנִיָּה, וְנִדְמָה לָּהּ לְאַחֻתָּהּ שְׁדִילְגָה חֲרוּז אֶחָד, הִנֵּה כָּל הַיּוֹם דְּרֵאש־הַשָּׁנָה שִׁתְּקָה וְלֹא הִגִּידָה מְאוּמָה, אִף אַחַר רֵאש־הַשָּׁנָה הוֹכִיחָה [אוֹתָהּ] אִיף הַרְשִׁיָּאָה לְעַצְמָהּ קְלוֹת כּוֹז [בְּ]רֵאש־הַשָּׁנָה שֶׁהוּא יוֹם הַדִּין, וְגַם קִלֵּי הַדַּעַת עֲמִי־הָאֲרָצִיִּים וּבּוֹרִים גְּמוּרִים וּוְעָרִין אוֹיף צוּרִירְט, אוֹן דַּעַם טֵאָטִינְס אוֹן מֵאֲמַעַס אֶ קִינְד זָאָל הַיַּפְעָרִין מְחֻזּוֹר? [=מְצוּיִים בְּהַתְּעוֹרְרוֹת רוֹחֵנִית, וְיִלְדָה שָׁל אֲבִינוּ וְאֲמֵנוּ תְּדַלַּג בְּמְחֻזּוֹר?] וְהוֹכִיחָה בְּמֵאֵד.

אָמְנָם אֲנֹכִי יָדַעְתִּי – סִיפְרָה כְּבוֹד אִמִּי זְקֵנְתִי נְשִׁמְתָה־עֲדָן – שְׁאִינוּ כֵּן, אַז אִיךְ הָאָב נִיט פֶּאָרְפֵּלְט קִיִּין שְׁטִיקֵל מְחֻזּוֹר [=שְׁלֹא דִילְגָתִי מְאוּמָה מִן הַמְּחֻזּוֹר], וְהַגִּנְתִּי לָּהּ בְּרוּר שְׁאִינוּ כֵּן. הָיָה לָּהּ לְאַחֻתָּהּ הַמְּדַרְכֵת עֲגַמְת־נֶפֶשׁ מִזֶּה שֶׁצִּיעָרָה עַל לֹא דְבָר, שֶׁנִּדְמָה לָּהּ, וּבְכָל־זֹאת לֹא שִׁנְתָה אֶת טְעָמָהּ בְּהַדְּרָכָה עֵינִיט עַל כָּל פְּרָט, בְּמֵאָכֵל וּמִשְׁתָּהּ וְהִילוּף וְעֲשִׂיט צְרָכֵי הַבֵּית. וּבְדִרְךָ־כָּלֵל נְשָׂאוּ חֵן בְּעֵינֵי בְּנֵי הַמְּשַׁפְּחָה, דוֹדוֹתֵן, שֶׁהָיוּ מְקַרְבוֹת אוֹתָן בְּקִירוֹב רַב. אָמְנָם הֵם הָיוּ שְׁפֵלִים בְּעֵינֵי עַצְמָן מְאֹד, אַרְבָּעָה יְלָדִים יְתוּמִים מִתְּחֻנְכִים בְּבֵית אִם זְקֵנָה (בֵּא אֶ בְּאֲבֵעַ [=אַאָל סִבְתָּא]) שֶׁהִיְתָה זְקֵנָה וְלַחוּצָה.

כְּבוֹד אִמִּי זְקֵנְתִי סִיפְרָה לִי שֶׁהָיוּ כֹּה שְׁפֵלִים בְּעֵינֵי עַצְמָם, שֶׁכְּשֶׁהָיוּ דוֹדוֹתֵן אוֹ קְרוֹבֵיהֵן מְדַבְּרִים אֲלֵיהֶם הָיוּ מִתְּפַלְּאִים עַל הַפְּלַגַת הַחֶסֶד הַזֶּה, כִּי מָה הִמָּה יְתוּמִים עֲזוּבִים וְגִלְמוּדִים ...

(88) אָמְנָם דוֹחֵתְנוּ מֵרַת צְבִיָּה גִיטֵל תַּחֲנִיָּה – פֶּאָשֶׁר סִפְרָה לִי בְּעַצְמָהּ – סִבְלָה בְּמֵאֵד מִזֶּה וְלֹא יָכְלָה בְּשׁוּם־אוֹפֵן לְהַתְּרַגֵּל לְהַלְחֵם, וְכֵן לְהַמְאָכְלִים פְּשׁוּטִים כְּמוֹ בְּאַרְשֵׁט וּבֵאָטוּוִינְעֵ⁹⁰, אֲשֶׁר לְגוֹדֵל הַזּוּל הָיוּ הֵם הַמְאָכְלִים הַעֵיקָרִים לְלַפֵּת בֵּהֶם אֶת הַפֶּת, וְהַפֶּת הָיָה שְׁחוֹר. וְהִיְתָה כְּמַעַט רַעְבָּה. וּכְשֶׁהַתְּגַבֵּר הָרַעַב עֲלֶיהָ אִז הִיְתָה אוֹכֵלֶת לְהַשְׁבִּיעַ רַעְבּוֹנָה. וְכֵן חָיוּ חַיֵּי צַעַר בְּבֵית אִם אִמָּם יוֹם אַחַר יוֹם, וְהָיוּ מִתְּעַסְקִים בְּצָרְכֵי הַבֵּית, כִּי לְהַזְקֵנָה אִם אִמָּם כְּבֹר הוֹכֵכֵד הִנְהִיג הַבֵּית, וּבְפִרְט הִנְהִיג הַיְלָדִים הַקְּטָנִים (מִהַבְּנוֹת הַנְּזַפְרוֹת לעיל), הַבֵּת הַצִּיעָרָה וְהַבֵּן הַר"ו שִׁיחִיָּה. וְהָיוּ הַבְּנוֹת עוֹסְקִים בְּזֶה, הַעֵיקָר הַבְּכִיָּרָה דוֹחֵתְנוּ תַּחֲנִיָּה וְאַחֻתָּהּ כְּבוֹד אִמִּי זְקֵנְתִי הִרְבֵּנִית נְשִׁמְתָה־עֲדָן הִיְתָה עוֹזֶרֶת עַל גְּדָה בְּכָל אֲשֶׁר תַּצְוֶה.

(89) רוסיא הלבנה.

(90) = חמיצה (מסלק) ועלי סלק.

תשי"ב ח"א ע' 24. תשמ"ג ח"א ע' 150 ואילך. תשמ"ז ח"ג ע' 97. ועוד.

(88) = רוסיא הקטנה (אוקראינה).

כּי שְׁתִּיחֶם, שְׁתֵּי הָאֲחִיּוֹת, הֵיוּ יָפוֹת מְרָאָה בְּיֹתֵר, שְׂיִנְעָ לִיכְטִיגֶנֶץ [=יָפוֹת וּמְאִירוֹת], וְאֶדְרָבָה כָּל עֵינֵינָם הָיָה בְּצַרְכֵי בֵּית אִם זְקֻנָתָם לְכַלְפֵּלָהּ. הַכִּיכָרָה דוֹדְתֵי צְבָיָה [גִּיטְל] תַּחְיָה, הָיְתָה עוֹזֶרֶת בְּבֵית הַמְּבֻשָּׁלֹת עַד כַּמָּה שָׁהָיָה בִּיכוּלְתָהּ, וְהֶעֱעִירָה כְּבוֹד אִמִּי זְקֻנָתִי הַרְבֵּנִית נִשְׁמָתָה-עַדן תַּחֲלָה הָיְתָה מְשַׁמֶּשֶׁת אִם זְקֻנָתָה בְּכָל הַדְּבָרִים הַמְּצַטְרָכִים לָהּ, כִּי הֵם הַבְּנוֹת הָיוּ עוֹמְדִים בְּבִקּוּר הַשָּׁפֶם בְּשַׁעַר שְׂבָגֵי-אֲדָם הַגְּדוֹלִים עוֹמְדִים [...] הַמְּצַב הִנֵּה הָיָה מְדַבֵּא אוֹתָם בְּמֵאֹד, וְכַמָּה פְּעָמִים (כְּפִי שְׂשֻׁמְעָתִי מִהֶם) בְּבוֹאֵם לְבֵיתָם חֲזָרָה מִהַשְׁמָחָה, הָיוּ בּוֹכִים (בֵּינָם לְבִין עֲצָמָם) עַל מֵר גּוֹרְלָם וְגַלְמוּדָם... אָף הֵם נִשְׁאַרוּ לְהִתְחַנֵּף בְּבֵית אִם זְקֻנָתָם כְּמִקְדָּם, וְהִלְכוּ בְתָם לְפָם וּמַעַט מַעַט הִתְרַגְּלוּ לַחַיִּים הָאֵלֶּה וְלֹא הִרְהָרוּ חֲסִי-וְשָׁלוֹם אַחֲרֵי מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלֹא נָטְרוּ שִׁנְאָה אוֹ קִנְאָה לְשׁוֹם אִישׁ... וְהֶעֱדִיקוּ דִין שָׁמַיִם עֲלֵיהֶם.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

ומאושרים יהיו כל ימי חייהם בגו"ר, ובכ"מ היותו יפעול ויעשה בהחזקת הענינים הטובים והישרים בהחזקת לומדי תורה וכו'.

וה"י ברכה ושלוש כאו"י והדו"ש בן מו"ר.

בי"ה, ב' ח' שבט תרפ"ב

ראסטאב דאן

אל התלמיד מר משה ראובן שי

שלום וברכה

במענה על מכת מה' ויחי, הנני לברכו בברכת מז"ט,

המשך ביאור למס' בנא מציעא ליום ראשון עמ' 1

1 ולאכול את הפירות קודם שיביא הלוח את המעות, שכיון
2 שהמעות מוכנים לו לתשלום הרי זה כאילו כבר שילם וכבר אין
3 לו רשות באכילת הפירות. אבל אם אמר הלוח למלוה, אין
4 המעות מוכנים לי עדיין אבל רצוני כבר לפרוע, ועתה אִיוּל
5 וְאִמְרָה וְאִיְתִי וְזוּי - אלך ואטרח להביא את המעות וממילא אל
6 תאכל יותר פירות, נחלקו בזה האמוראים, רְבִינָא אָמַר אָבִיל -
7 המלוה רשאי בינתיים לאכול את הפירות של השדה, שהרי עדיין
8 אין המעות מוכנים ביד הלוח, ואין זה נחשב כאילו פרע. וְזָמַר
9 וְזָמַר בְּרִיה דְּרַב כְּרִי אָמַר לֹא אָבִיל - אסור למלוה לאכול מן
10 הפירות כבר מעתה, שכיון שבדעת הלוח לשלם את חובו הרי הוא
11 מסלק את המלוה מן הקרקע אף על פי שעדיין לא פרע בפועל.
12 פוסקת הגמרא: וְהִלְבְּתָא לֹא אָבִיל המלוה את הפירות משעה
13 שאמר לו הלוח שבדעתו לפרוע את החוב וכדעת מר זוטרא.
14 רַב כְּהֵנָא וְרַב פִּסְא וְרַב אִשִּׁי לֹא אָבִיל - הקפידו שלא לאכול פירות
15 משדה שקיבלו כמשכון על הלואה, ואפילו בְּנִבְיָתָא, מפני
16 שחששו בזה לאיסור ריבית, ולא אכלו אלא באופן של משכנתא
17 דסורא. אבל רְבִינָא הקל בזה וְאָבִיל מן הפירות בְּנִבְיָתָא, מפני
18 שסבר שאין בזה חשש איסור ריבית.
19 מפרשת הגמרא את טעמי המחלוקת: אָמַר מַר וְזָמַר, מֵאִי טַעְמָא
20 דְּמֵאֵן דְּאָבִיל בְּנִבְיָתָא, מפני שהוא סובר שיש ללמוד להתיר מִיְדֵי
21 דְּהִיּוּ אֲשֶׁרֶה אַחֲזָה - ממה שציותה התורה לענין הפודה שדה
22 אחוזה מיד ההקדש, שהפודה משלם להקדש סלע ופונדיון לכל
23 שנה, וזוכה באכילת כל פירות השנה, ויש ללמוד מזה שכשם
24 שבשדה אַחֲזָה לֹא אָף עַל גַּב דְּקָא אָבִיל פִּירֵי מוּקָא - אף על פי
25 שהוא אוכל פירות הרבה במשך כל השנה, אָמַר רְבִינָא - אמרה
26 התורה

1 שדה, בְּאִתְרָא דְּמַסְלָקִי - במקום שהמנהג הוא שיש ללוח זכות
2 לסלק את המלוה מן הקרקע בכל עת שירצה, וְאִמְרָה המלוה ללוח
3 בשעת ההלואה, לֹא מַסְתַּלְקֵנָא - אני נותן לך את מעות ההלואה
4 על מנת שאזכה בשדה באופן שלא תוכל לסלקני עד כך וכך
5 שנים, אינו צריך לעשות קנין מיוחד על כך, דְּקָא קְאָמַר דְּלֹא
6 מַסְתַּלְקֵנָא ועל מנת כן נתן את מעותיו, והרי קנה בקנין כסף את
7 הקרקע לפירות לכך וכך שנים כפי שהתנו ביניהם.
8 מסתפקת הגמרא: אִלָּא בְּאִתְרָא דְּלֹא מַסְלָקִי - במקום שהמנהג הוא
9 שאין ללוח זכות לסלק את המלוה מן הקרקע קודם זמן הפירעון,
10 אלא המלוה זוכה בשדה למשך כל תקופת ההלואה, וְאִמְרָה המלוה
11 ללוח בשעת ההלואה, מַסְתַּלְקֵנָא - אני אסתלק מן השדה כאשר
12 תרצה לפרוע את חובך אף קודם זמן הפירעון, מֵאִי - מה דין
13 אמירה זו, האם הלוח צָרִיךְ לְמַקְנָא מִיְצִיָה - לקבל קנין מן המלוה
14 על התחייבות זו, אבל אם לא קנו מידו, יכול המלוה לחזור בו
15 ולומר שאינו רוצה לשנות מן המנהג ואינו מסתלק מן הקרקע,
16 שהרי לא היה כאן אלא דיבור בעלמא. אִי לֹא צָרִיךְ לקנות מידו,
17 שהרי בשעת נתינת המעות אמר שאינו קונה את הקרקע קנין גמור
18 אלא על מנת שיש זכות ביד הלוח לסלקו בעת שירצה.
19 פושטת הגמרא: רַב פִּסְא אָמַר, לֹא צָרִיךְ לְמַקְנָא מִיְצִיָה שהרי לא
20 זכה בשדה אלא כפי דבריו, וְרַב שֵׁשֶׁת בְּרִיה דְּרַב אִידִי אָמַר, צָרִיךְ
21 לְמַקְנָא מִיְצִיָה וכל זמן שלא קנו מידו יכול לחזור בו. פוסקת הגמרא:
22 וְהִלְבְּתָא צָרִיךְ לְמַקְנָא מִיְצִיָה.
23 דין נוסף: במקום שיש ללוח זכות לסלק את המלוה מן הקרקע
24 בעת שירצה על ידי תשלום החוב, ובא הלוח למלוה וְאִמְרָה לו,
25 אִיוּל וְאִיְתִי וְזוּי - עתה אלך ואביא מעות, ואפרע את חובי,
26 וממילא אל תאכל יותר פירות, לֹא אָבִיל - אסור המלוה למחר

!אֶהְבֶּתְ לְרַעָה כָּמוֹךָ!

ה-מצוה בפרשת קדושים היא מצות "ואהבת לרעה כמוך", עליה אמר רבי עקיבא שהיא "כלל גדול בתורה", ואלו הלל הזקן אמר לאותו אדם שבקש להתגיר "על מנת שילמד אותו את כל התורה על רגל אחת" - ש"קיום מצוה זו זהו כל התורה כלה, וכל שאר המצוות הן פרוש למצוות אהבת ישראל"...

במצוה זו עלינו להדר במיוחד בימי ספירת העמר כתקון לתלמידי רבי עקיבא ש"לא נהגו כבוד זה בזה", והיא אחד מיסודות החסידות בכלל וחסידות חב"ד בפרט, וכפי שהתבטא פעם הרבי ביחס לעבודת השלוחים - "זוהי מהות חב"ד וליבאוויטש - אהבת ישראל ואחדות ישראל".

במה מתבטאת האהבה בפעל ליהודי שני? באשר עוזרים לו בגשמיות או ברוחניות, או בשניהם יחד. וכפי שלמדנו בשבתות האחרונות, בפרק א' של פרקי אבות, את מאמר הלל: "הוי מתלמידי של אהרן... אהב את הבריות ומקרבן לתורה". מצד אחד יש לאהב כל יהודי גם אם הוא במצב של "בריות בעלמא" - אדם שנוראה רחוק מתורה ומצוות - גם כלפיו יש להתנהג באהבה ואחווה ולסייע לו בגשמיות. אך יחד עם זה עלינו לסייע לו גם ברוחניות ולקרבו לתורה ומצוות, כדי לגלות את הנשמה שבו שהיא חלק אלוהי ממצעל, וגם חלק מהנשמה שלנו.

יותר מכך, אין להמתין עד שהשני יבוא לבקש ממנו עזרה. רבי לוי יצחק מברדיצ'ב שהיה דויע באהבת ישראל העצומה שלו, ספר פעם שאת אהבה זו הוא רכש אחרי ששמע פתגם מהבעל שם טוב - המשנה בפרקי אבות פרק ב' אומרת "כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה". פירש על כך הבעל שם טוב ש'המלאכה' היא מלאכת אהבת ישראל... יחד עם למוד תורה חייב להיות גם העסוק באהבת ישראל. עסוק זה הוא 'מלאכה' של ממש. כמו אדם בעל עסק שאינו מחפז שיבואו אליו אלא הוא מחפש להגדיל את פרנסתו והולך ומחפש עוד ועוד קונים, כך אהבת ישראל היא ללכת ולחפש מה חסר ליהודי שני. כיצד אני יכול לעזור לו בגשמיות או ברוחניות...

ועל כך אמר הרבי: "כאשר רוצים לקבל הוספה בכרכות השם תברך, הנה מהעצות היעוצות לך, הוא לעשות טובה ליהודי שני בגשמיות או ברוחניות".

אם כך נסיע ליהודים בגשמיות וברוחניות ובכוחות מצוה זו נזכה לגאולה, וכדברי הרבי: "ההדגשה דאהבת ישראל היא - בתור טעימה ועד להתחלה דהגאולה האמתית והשלמה הקשורה עם נקודת האחדות שלמעלה מהתחלקות, שמדגשת באחדותם של ישראל...".

(מעובד ע"פ לקו"ש ח"ב עמ' 299 ואילך, שיחות פ' קדושים ח"א, ח"ז ועוד. מתוך 'נשמא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור פרשת קדושים

שני ^{טו} לא־תֵעָשׂוּ עֹלָם בְּמוֹשָׁפֶט לֹא־תִשָּׂא פְּנֵי־דָל
וְלֹא תִהְדָּר פָּנָי גָּדוֹל בְּצַדֵּק תִּשְׁפֹּט עִמִּיתְךָ:
^{טז} לֹא־תִלְךָ רֵכִיל בְּעַמִּיִךְ לֹא תַעֲמֹד עַל־דָּם רַעֲךָ
אֲנִי יְהוָה: ^{יז} לֹא־תִשְׁנֵא אֶת־אֲחִיךָ בְּלִבְכָּךְ הוֹכַח
תּוֹכִיחַ אֶת־עַמִּיתְךָ וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו חָטָא:
^{יח} לֹא־תִקֵּם וְלֹא־תִטַּר אֶת־בְּנֵי עַמִּיךָ וְאֶהְבֵּת
לְרַעֲךָ כְּמוֹךָ אֲנִי יְהוָה: ^{יט} אֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ
בְּהַמְתֵּךְ לֹא־תִרְפִּיעַ פְּלִאִים שְׂדֵךְ לֹא־תוֹרַע
פְּלִאִים וּבְגַד פְּלִאִים שְׁעַטְנֹו לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ:
^כ וְאִישׁ כִּי־יִשְׁפֹּב אֶת־אִשָּׁה שִׁכְבַּת־זֵרַע וְהוּא
שִׁפְחָה נִחְרַפְתָּ לְאִישׁ וְהַפְדָּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ
חֲפָשָׂה לֹא נִתְּנָה־לָּהּ בְּקִרְתָּ תִּהְיֶה לֹא וְיִמְתּוּ
כִּי־לֹא חֲפָשָׂה: ^{כא} וְהִבִּיא אֶת־אִשְׁמוֹ לַיהוָה אֶל־
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵיל אֲשֵׁם: ^{כב} וּכְפָר עָלָיו חֲכֹהֵן
בְּאֵיל הָאֲשֵׁם לִפְנֵי יְהוָה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא
וְנִסְלַח לוֹ מִחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

לא תלך רכיל בעמך (יט, טז)

שְׁלֹשָׁה לְשׁוֹן־הַרַע הוֹרְגָת: "הַאֲוִמְרוּ וְהִמְקַבְּלוּ וְהָאֲוִמְרוּ עָלֶיךָ" (דברים)
יש להקשות: מדוע הורגת לשון־הרע גם את "זה שאומר
עליו", והרי הוא לא נטל כל חלק במעשה? ויש לומר:
תכונתו של הדבור היא לגלות דברים שיהיו קדם לבן
נסתרים. ולכן, פֶּאֶשֶׁר שְׁנֵי אֲנָשִׁים מְדַבְּרִים עַל תְּכּוֹנוֹתָיו
וּמַעֲשָׂיו הַרְעִים שֶׁל אָדָם שְׁלִישִׁי – הֵם גּוֹרְמִים בְּכָף שְׁתּוֹכְנוֹת
אֵלָיו כְּבֹאוּ לִידֵי גְלוּי, וּבְכָף נִגְרָם לֹו נִזְק.

(לקוטי שיחות, כרך ה', ע' 45. ע"פ ביאורי החומש)

שלישי ^{כג} וְכִי־תִבְאוּ אֶל־הָאָרֶץ וְנִמְטַעְתֶּם כָּל־עֵץ
מֵאֲכָל וְעִרְלַתְּם עֵרְלַתוֹ אֶת־פְּרִיֹו שְׁלֹשׁ שָׁנִים
יְהִי־לְכֶם עֵרְלִים לֹא יֵאָכֵל: ^{כד} וּבִשְׁנַת הַרְבִּיעִית
יְהִי־כָל־פְּרִיֹו קֹדֶשׁ הַלְוִיִּם לַיהוָה: ^{כה} וּבִשְׁנַת

יט « וְיִדְבַר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^כ דַּבֵּר אֶל־
כָּל־עַדַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדוֹשִׁים
תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ^{כא} אִישׁ אִמּוֹ
וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת־שִׁבְתֵּי תִשְׁמְרוּ אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: ^{כב} אֶל־תִּפְּנוּ אֶל־הָאֱלִילִים וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה
לֹא תַעֲשׂוּ לְכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ^{כג} וְכִי
תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחֶהוּ:
^{כד} בַּיּוֹם וּבַחֲכֶם יֵאָכֵל וּמִמַּחֲרַת וְהַנּוֹתָר עַד־יּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי פֶּאֶשׁ יִשָּׂרֶף: ^{כה} וְאִם הָאֵכֵל יֵאָכֵל בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי פְּגוֹל הוּא לֹא יִרְצָה: ^{כו} וְאִכְלוּ עֹגֹו יִשָּׂא
כִּי־אֶת־קֹדֶשׁ יְהוָה חָלַל וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא
מֵעַמִּי: ^{כז} וּבִקְצָרְכֶם אֶת־קְצִיר אֲרֻצְכֶם לֹא
תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ לְקַצֵּר וּלְקַט קְצִירְךָ לֹא תִלְקַט:
^{כח} וּכְרִמְךָ לֹא תַעֲוִלֵל וּפְרִט בְּרִמְךָ לֹא תִלְקַט לְעַנִּי
וְלִגְר תַּעֲזֹב אִתָּם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ^{כט} יִשְׂרָאֵל לֹא
תִגְנְבוּ וְלֹא־תִכְחֲשׂוּ וְלֹא־תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעַמִּיתוֹ:
^ל וְלֹא־תִשְׁבְּעוּ בִשְׁמִי לְשַׁקֵּר וְחָלַלְתָּ אֶת־שֵׁם
אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: ^{לא} לֹא־תַעֲשֶׂק אֶת־רַעֲךָ וְלֹא
תִגּוֹל לֹא־תִלְוֶן פְּעֻלַּת שְׂכִיר אֶתְךָ עַד־בְּקָר:
^{לב} לֹא־תִקְלַל חֵרֶשׁ וּלְפָנָי עֹזֵר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל
וְיִרְאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: ע"כ בחול

~ נקודות משיחות קודש ~

בזמן שקוראים ולומדים פרשיות "אמרי־קדושים", יש
בְּקֵן הוֹרָאָה בְּחַיִּים לְכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל – מִבְּעַלֵּי מְדִרְיָגָה
גְּבוּהָה, שְׁלֹא יֵאמְרוּ דֵי לְהַתְעַלּוֹת בְּעִבּוּדְתָם; וּלְאֵלוּ
הַרְחוּקִים מְאֹד מְדִרְיָגָה זֶו, שְׁאֵל יִפְלוּ בְּרוּחָם שְׁלֹא יוּכְלוּ
לְעֲלוֹת בְּקוֹדֶשׁ כָּל־כָּף וְיִשְׂאָרוּ בְּמְדִרְיָנְתָם הַתַּחְתּוֹנָה, אֵלָּא
שְׁגָם הֵם יְכוּלִּים לְעֲלוֹת בְּעִלּוּי אַחַר עִלּוּי וְעַד לְאִין־עֲרוּךְ,
וְעַד לְדִרְגָה שֶׁ"קְדוּשָׁתִי לְמַעַלָּה – (היא) מְקוֹדֶשֶׁתְכֶם" –
כְּפִירוּשׁ הַיְדוּעַ בְּזָה,
וְעַל־דֶּרֶךְ הַפִּירוּשׁ, "דַּע מַה לְמַעַלָּה מִמֶּךָ". פִּירוּשׁ: דַּע,
כָּל מַה שְׁלִמְעַלָּה – הַכֹּל הוּא מִמֶּךָ.

— אם יש לו מנה רוצה מאתים, אך בצרכי הנפש — נתן להסתפק במועט. והנה, כל אסור יש דגמתו בהתר, כמאמר "כל דאסר לן רחמנא שרא לן כוונתיה". ואף כאן ישנו 'איפה ואיפה' גם בקדשה: יש להחשיב את צרכי הנפש יותר מצרכי הגוף.

(תורת מנחם, כרך לג, עמ' 187)

חמישי כ א וידבר יהוה אל־משה לאמר: ב ואל־בני ישראל תאמר איש איש מבני ישראל ומן־הגור | הגר בישראל אשר יתן מזרעו למלך מות יומת עם הארץ ויגמיהו באבון: ג ואני אתן את־פני באיש ההוא והכרתי אתו מקרב עמו כי מזרעו נתן למלך למען טמא את־מקדשי ולחלל את־שם קדשי: ד ואם העלם יעלימו עם הארץ את־עיניהם מן־האיש ההוא בתתו מזרעו למלך לבלתי המית אתו: ה ושמתני אני את־פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אתו ואת | כל־הזנים אחריו לזנות אחרי המלך מקרב עמם: ו והנפש אשר תפנה אל־האבת ואל־הידענים לזנת אחריהם ונתתי את־פני בנפש ההוא והכרתי אתו מקרב עמו: ז והתקדשתם והייתם קדשים כי אני יהוה אלהיכם:

~ נקודות משיחות קודש ~

וְאֲנִי אֶתֵּן אֶת פְּנֵי בְּאִישׁ הַהוּא (כ. א) פְּנָאֵי שְׁלִי, פוּנְה אֲנִי מִבֵּל עֲסָקִי וְעוֹסֵק בּוּ (רש"י) מִשְׁמַע, שׁ"פִּנִּי" הוּא רַק לְשׁוֹן 'פְּנָאֵי' וְלֹא לְשׁוֹן 'פְּנִים'. וְלֹא פִּרַשׁ "רוֹגְזִי" (כְּתַרְגוּמוֹ), וּכְפִירוּשׁוֹ עַל הַפְּסוּק (וישלה לב, כא) "אֲכַפְרָה פְּנִי" ("אֲבַטֵּל רְגוֹזִי") — כִּי שֵׁם נֶאֱמַר "אֲכַפְרָה". וְלִהְיֶיר מִפְּרוּשׁוֹ עַל הַפְּסוּק (תהלים לד, יז) "פְּנֵי ה' בְּעוֹשֵׂי רַע" ("פְּנֵי, פְּנִים שֶׁל זַעַם"). אֲבָל פְּרוּשׁוֹ לְנִיחָא אִינוּ בְּדִיּוֹק גְּמוּר עַל פִּי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא כְּמוֹ פְּרוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה.

(לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 322)

שִׁישִׁי ה וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקְתִּי וְעַשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם: ט כִּי־אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִקְלַל אֶת־אָבִיו וְאֶת־אִמּוֹ מוֹת יוּמַת אָבִיו וְאִמּוֹ קָלַל דָּמִיו

הַחֲמִישִׁת הַתְּאֵכְלוּ אֶת־פְּרִי־וְהוֹסִיף לְכֶם תְּבוֹאֲתוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ט לא תאכלו על־הדם לא תנחשו ולא תעוננו: ט לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנד: טה ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם וכתבת קעקע לא תתנו בככם אני יהוה: טא אל־תחלל את־בתך להזנותה ולא־תזנה הארץ ומלאה הארץ זמה: טב את־שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני יהוה: טג אל־תפנו אל־האבת ואל־הידענים אל־תבקשו לטמאה בהם אני יהוה אלהיכם: טד מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלהיך אני יהוה: ט

~ נקודות משיחות קודש ~

שֶׁלֶשׁ שָׁנִים . . . הַרְבִּיעִית . . . הַחֲמִישִׁית (יט, כגכה) שֶׁלֶשׁ שָׁנִים — בְּהֵן הַפְּרוֹת אֲסוּרִים בְּאֲכִילָה, רוֹמְזוֹת לְעִבּוּדַת הַתְּפִלָּה, שְׁעָקְרָה תְּפִלַּת הַעֲמִידָה, שָׁבָה עוֹמַד אָדָם כְּעִבְדָּא קַמִּי מְרִיָּה וְאִין לּוֹ קָשֶׁר לְמָה שְׁסָבִיבוּ. רְבִיעִית — שָׁבָה אוֹכְלִים אֶת הַפְּרוֹת בְּקִדְשָׁה וּבִשְׁהֲרָה, רוֹמְזוֹת לְצִיאָה מִבֵּית הַכְּנֶסֶת לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, שְׂאֹז מִתְקַשֵּׁר הָאָדָם עִם סְבִיבּוֹתוֹ וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבַמְצוּוֹת. חֲמִישִׁית — שָׁבָה הַפְּרוֹת הֵם חֲלִין, רוֹמְזוֹת לְעִסּוּק בַּמִּשְׁחָה הַיּוֹם בְּעִנְיַי הַרְשׁוֹת.

(תורת מנחם, כרך יא, עמ' 46)

רְבִיעִי ז וכִּי־יָגוּר אֶתְךָ גַּר בְּאַרְצֶכֶם לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ: ז בְּאֶזְרַח מִכֶּם יִהְיֶה לְכֶם הַגֵּר | הַגֵּר אִתְּכֶם וְאַהֲבַת לּוֹ כְּמוֹד כִּי־גֵרִים הֵייתֶם בְּאַרְץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ט לא־תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפַּט בְּמִדָּה בְּמִשְׁקָל וּבְמִשׁוּרָה: ט מאֲזִנִּי צֶדֶק אֲבִי־צֶדֶק אֵיפֹת צֶדֶק וְהֵין צֶדֶק יִהְיֶה לְכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִאֶרֶץ מִצְרַיִם: ט ושְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקְתִּי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטֵי וְעַשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

אֵיפֹת צֶדֶק . . . יִהְיֶה לְכֶם (יט, לו) וְכֵן כְּתִיב בְּפִרְשֵׁת תְּצֵא: "לֹא יִהְיֶה לְךָ . . . אֵיפָה וְאֵיפָה". וְיֵשׁ לְפִרְשׁ, שְׂאֲסוּר שִׁיחֵיו לְאָדָם שְׁמֵי 'מְדוּת': בְּצָרְכֵי הַגּוֹף

מחטול", דלכאוריה, 'למאי נפקא מינה? אלא ללמדך, שיש לקיים את המצוות הקשורות בצניעות, באופן פנה שהאדם רוצה בכך מצד עצמו, "אי אפשי".

(לקוטי שיעור, כרך ח', עמ' 130)

שביעי כ וְלֹא תֵלְכוּ בַחֲקֵת הַגּוֹי אֲשֶׁר־אַנִּי מִשְׁלַח מִפְּנֵיכֶם כִּי אֶת־כָּל־אֱלֹהֵ עֲשׂוּ וְאֶקְצֶן בָּם: כו וְאָמַר לָכֶם אַתֶּם תִּירְשׁוּ אֶת־אֲדֹמְתֵם וְאֲנִי אֶתְנַנֶּה לָכֶם לְרֵשֶׁת אֶתְּהָ אֶרֶץ זִבְתַּ חֶלֶב וּדְבַשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים: כז וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לַטְּמֵאָה וּבֵין־הָעוֹף הַטָּמֵא לַטְּהוֹר וְלֹא־תִשְׁקְצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבְעוֹף וּבְכָל אֲשֶׁר תִּרְמָשׁ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לַטְּמֵא: כח וְהִייתֶם לִי קְדוּשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה וְאִבְדַּלְתֶּם מִן־הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי: כט וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בֵּהֶם אוֹב אוֹ יַדְעֵנִי מוֹת יוֹמָתוֹ בְּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתְם דְּמֵיהֶם בָּם: פפפ

חצי קריש

ותגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די כרא כרעותה ונמליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתיובין וביומיכון ובחני דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתחדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מפטיר כה וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לַטְּמֵאָה וּבֵין־הָעוֹף הַטָּמֵא לַטְּהוֹר וְלֹא־תִשְׁקְצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבְעוֹף וּבְכָל אֲשֶׁר תִּרְמָשׁ

בו: וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאֹף אֶת־אִשֶּׁת אִישׁ אֲשֶׁר יִנְאֹף אֶת־אִשֶּׁת רַעְהוּ מוֹת־יוֹמָת הַנְּאֹף וְהַנְּאֹפֶת: יא וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־אִשֶּׁת אָבִיו עֲרוֹת אָבִיו גְּלַח מוֹת־יוֹמָתוֹ שְׁנֵיהֶם דְּמֵיהֶם בָּם: יב וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־כַּלְתּוֹ מוֹת יוֹמָתוֹ שְׁנֵיהֶם תָּבֵל עֲשׂו דְּמֵיהֶם בָּם: יג וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־זִכְרוֹ מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תוֹעֵבָה עֲשׂו שְׁנֵיהֶם מוֹת יוֹמָתוֹ דְּמֵיהֶם בָּם: יד וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה וְאֶת־אִמּוֹה זִמָּה הוּא בְּאִשׁ יִשְׁרְפוּ אֹתוֹ וְאֵתָן וְלֹא־תִהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכְכֶם: טו וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן שְׂכָבְתּוֹ בַּבְּהֵמָה מוֹת יוֹמָת וְאֶת־הַבְּהֵמָה תִּהְרֹגוּ: טז וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל־כָּל־בְּהֵמָה לְרַבְעָה אֹתָהּ וְהִרְגַת אֶת־הָאִשָּׁה וְאֶת־הַבְּהֵמָה מוֹת יוֹמָתוֹ דְּמֵיהֶם בָּם: יז וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִקַּח אֶת־אִחָתּוֹ בֶּת־אָבִיו אוֹ־בֶת־אִמּוֹ וְרָאָה אֶת־עֲרוֹתָהּ וְהִיא־תִרְאֶה אֶת־עֲרוֹתוֹ חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְנֵי עַמֶּם עֲרוֹת אִחָתּוֹ גְּלַח עוֹנוֹ יִשָּׂא: יח וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה דוֹה וְגִלָּה אֶת־עֲרוֹתֶיהָ אֶת־מִקְרָהּ הַעֵרָה וְהוּא גִלְתָּהּ אֶת־מִקְוֹר דְּמֵיהָ וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקְרַב עַמֶּם: יט וְעֲרוֹת אִחָתּוֹ אִמּוֹה וְאִחָתּוֹ אָבִיךָ לֹא תִגְלַח כִּי אֶת־שָׂאֲרוֹ הַעֵרָה עֹנֵם יִשָּׂאוּ: כ וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־דֹּדְתּוֹ עֲרוֹת דָּדוֹ גְּלַח חֲטָאִם יִשָּׂאוּ עֲרִירִים יָמָתוֹ: כא וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשֶּׁת אָחִיו נָדָה הוּא עֲרוֹת אָחִיו גְּלַח עֲרִירִים יִהְיוּ: כב וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִקִּיאוּ אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיֵא אֶתְכֶם שָׂמָה לְשִׁבְתָּ בָּהּ:

~ נקודות משיחות קודש ~

אפשי, ומה אעשה שאבי שבשמים גור עלי (רש"י כ, כו) כתב הרמב"ם, שהדברים אמורים רק בחקים (כגון חזיר וכלאים), אבל בדרך שהוא רע גם מצד השכל (כגון גנבה ורציחה) יש לומר "אי אפשי". ולפי זה, אפשר לבאר מה שאמרו רז"ל "אלמלי לא נתנה תורה, היינו למדים צניעות

הַאֲדַמָּה אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטָמֵא: ַוְהִייתֶם
 לִי קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה וְאֶבְדַּל אֶתְכֶם
 מִן־הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי: ַוְאִישׁ אִזְּוֵה אִשָּׁה כִּי־יִתְּוֶה
 בָּהֶם אֹב אוֹ יִדְעֶנִי מוֹת יוֹמָתוֹ פֶּאֶבֶן יִרְגְּמוּ
 אַתֶּם דְּמֵיהֶם בָּם: פפפ
 ס"ד פסוקים, ונג"ה סימן, מ"ו זח"ב סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲזֵי־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיחַ מְאֹד. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיַבְחָתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבֵּי יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׂמְאֹלָה עֶשֶׂר וְכִבּוֹד. יֵי חֶפְצָן לְמַעַן צְדָקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוצץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלְּךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
 הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל
 עַמּוֹ וּבַנְּבִיאֵי הָאֵמַת וְצְדָק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

(ג) הַלְדַּרְשׁ אוֹתִי אַתֶּם בָּאִים,
 הָאֵם בָּאתֶם לְדַרְשׁ אוֹתִי בְּתַפְלָה.
 אִם אֲדַרְשׁ לָכֶם, אִם אֶהְיֶה נִדְרָשׁ
 לָכֶם לְקַבֵּל אֶת תַּפְלַתְכֶם.
 (ד) הַתְּשַׁפֵּט אוֹתֶם, הָאֵם
 תִּתְנַפֵּחַ עִמָּהֶם לְהוֹדִיעַם שֶׁצָּדֵק עִם
 ה'. (וּכְפַל תְּלָשׁוֹן לְחַזֵּק). בֵּן אָדָם,
 כִּנּוּי לִיחְזָקָאֵל הַנְּבִיאִ. אֵת תּוֹעֵבוֹת
 אֲבוֹתֶם הוֹדִיעַם, זֹאת עֲשֵׂה,

הפטרה לפרשת קדושים לקריאה בציבור

ולשמו"ת ביחזקאל פרק כ

כ וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ג בֶּן־
 אָדָם דַּבֵּר אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הַלְדַּרְשׁ
 אֹתִי אַתֶּם בָּאִים חִי־אֲנִי אִם־אֲדַרְשׁ
 לָכֶם נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה: ד הַתְּשַׁפֵּט אֶתֶּם

עטרת מרים

בַּיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:
 ג בֶּן־אָדָם דַּבֵּר אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי
 יְהוִה הַלְדַּרְשׁ הָאֵם לְדֹרֵשׁ אֹתִי
 בְּתַפְלָה אַתֶּם בָּאִים חִי־אֲנִי דַע
 הֲרִינִי נִשְׁבַּע אִם־אֲדַרְשׁ אֶהְיֶה נִדְרָשׁ
 לָכֶם אֶקַּבֵּל תַּפְלַתְכֶם נָאִם אֲדֹנָי
 יְהוִה: ד אִם לֹא בָאתֶם לְדֹרֵשׁ ה' וְכִ
 שֶׁהִנְבִיא יִשְׁפֹט אוֹתֶם הַתְּשַׁפֵּט
 אַתֶּם הָאֵם תִּתְנַפֵּחַ עִמָּהֶם לְהוֹדִיעַם

שהרין עמדי התשפוט בן־אדם אם תרצה לשפוט אותם ברשעתם, הוכח אותם על מעשיהם הרעים וגם את־תועבת אבותם הודיעם: ה ואמרת אליהם כה־אמר אדני יהוה ביום בחרי כאשר בחרתי בישראל בהיותם במצרים, או ואשא ידי בשבעה לזרע בית יעקב ואודע להם

נדעתי להם על־ידי נביאי ששלחתי להם בארץ מצרים ואשא ידי להם לאמר אני יהוה אלהיכם אני אתה למנהיג ומשגיח עליכם: ו או ביום החוה שנשבעתי להם שאהיה להם למנהיג ומשגיח, או נשאתי ידי להם להוציאם מארץ מצרים אל־ארץ אשר־תרתי חפשי אותה להם שהיא זבת חלב ודבש וגם צבי המפארה היא לכל־הארצות: ואמר אלהם על ידי אהרן (שמואל א ב, כו, רש"י) איש שקוצי עיניו שעניו מראות לו השליכו ובגלולי מצרים אל־הטמאוי ללכת אחריהם, ען אשר אני יהוה אלהיכם והייתם קדושים כי קדוש אני: ח וימרר־כי הרשעים מישראל שמתו בשלש ימי אפלה ולא אבו ולא רצו לשמע אלי איש את־שקוצי עיניהם לא השליכו ואת־גלולי מצרים לא עזבו ואמר בעבור זה חשבתי לשפד חמתי עליהם לכלות אפי בהם בתוך ארץ מצרים: ט ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים אשר־המה בתוכם באמרם מבלי יכולת ה' להוציאם, אשר נודעתי אליהם לישראל לעיניהם להוציאם מארץ מצרים: י ואוציאם מארץ מצרים ואבאם אל־המדבר ששם הורה להם חפני ה' ומצותיו, ושם ראו השכינה ותנפים המתמידים: יא ואתן להם את־חקותי ואת־משפטי הודעתי אותם אשר יעשה אותם האדם

הודיעם גם את תועבות אבותיהם עם מה שהוכיפו הם. ה) ואשא ידי להם, כמו "נשבעתי להם". ו) אשר תרתי להם, אשר חפשי אותה להם. צבי היא, תפארת והמדה היא. ז) ואמר אליהם, אהרן נבא להם נבואה זו קדם שנגלה הקב"ה על משה בפנה. שקוצי עיניו

השליכו, השליכו את השקץ והתעוב שעניכם מראות לכם. כי העינים הם פרסורים לעברה. יג) ואת שבתותי חללו מאד, לפי שבשבת ראשונה נאמר "ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקט" (שמות טו, כג), ושבת שניה חלל מקשש העצים, כמו שבחב"ו "ומצאו איש מקשש עצים ביום השבת" (במדבר טו, כג). יד) לבלתי

התשפוט בן־אדם את־תועבת אבותם הודיעם: ה ואמרת אליהם כה־אמר אדני יהוה ביום בחרי בישראל ואשא ידי לזרע בית יעקב ואודע להם בארץ מצרים ואשא ידי להם לאמר אני יהוה אלהיכם: ו ביום החוה הנשאתי ידי

להם להוציאם מארץ מצרים אל־ארץ אשר־תרתי להם זבת חלב ודבש צבי היא לכל־הארצות: ז ואמר אלהם איש שקוצי עיניו ובגלולי מצרים אל־הטמאוי ולא אבו לשמע אלי איש את־שקוצי עיניהם לא השליכו ואת־גלולי מצרים לא עזבו ואמר לשפד חמתי עליהם לכלות אפי בהם בתוך ארץ מצרים: ט ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים אשר־המה בתוכם אשר נודעתי אליהם לעיניהם להוציאם מארץ מצרים: י ואוציאם מארץ מצרים ואבאם אל־המדבר: יא ואתן להם את־חקותי ואת־משפטי הודעתי אותם אשר יעשה אותם האדם וחי בהם: יב וגם את־שבתותי נתתי להם להיות לאות ביני וביניהם לדעת כי אני יהוה מקדשם: יג וימרר־כי בישראל במדבר בחקותי לא־הלכו ואת־משפטי מאסו אשר יעשה אתם האדם וחי בהם ואת־שבתותי חללו מאד ואמר לשפד חמתי עליהם במדבר לכלותם: יד ואעשה למען שמי לבלתי

והי בהם במימים הנשמיים והרוחניים: יב וגם את־שבתותי נתתי להם להיות לאות ביני וביניהם שהם מצדם צריכים להתקדש מענינים הפשוטים אל הרוחניות והקדושה: יג וימרר־כי בישראל במדבר בחקותי לא־הלכו נפו אותי בעגל ובכפודים מקבל את התורה והותירו מן תנן ואת־משפטי מאסו אשר יעשה אתם האדם וחי בהם ואת־שבתותי חללו מאד שצאו ללקוט תנן ואמר לשפד חמתי עליהם במדבר לכלותם: יד ואעשה למען שמי

לבלתי החל לכל יחלל לעיני הגוים המצרים אשר הוצאתים לעיניהם: וּנְגַם־אֲנִי נִשְׂאתִי יָדִי בְּשִׁבְעָה לָהֶם בַּמִּדְבָּר בְּדַבַּר הַמְּרָגְלִים לְבַלְתִּי הָבִיא אוֹתָם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי זָכַת חֶלֶב וּדְבַשׁ צְבִי הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת וְהָיָה הַטַּעַם כִּי...: מִן יָעֵן בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְאֶת־חֻקוֹתַי לֹא־הִלְכוּ בָהֶם וְאֶת־שִׁבְתוֹתַי חִלְּלוּ כִּי אַחֲרַי גְּלוּלֵיהֶם הֶעֱבִי"ם שֶׁעָבְדוּ בְּמִצְרַיִם לָבֶם הַלֵּךְ: י' וַתַּחֵם עֵינַי הַמַּלְאֲכִי עֲלֵיהֶם מִשְׁחַתֵּם מִקִּוּיֹת מִשְׁחַת אוֹתָם וְלֹא־עָשִׂיתִי אוֹתָם כְּלָה בַּמִּדְבָּר כִּי הִשְׁאֲרִיתִי בְּנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם לְהִבְיֵאֵם אֶל הָאָרֶץ: י"ח וְאָמַר אֶל־בְּנֵיהֶם בַּמִּדְבָּר הַבְּנִים שֶׁל הַדּוֹר שֶׁיֵּצְאוּ מִמִּצְרַיִם, בְּחֻקֵּי

אֲבוֹתֵיכֶם שְׁבַדוּ מִלְכָם אֲשֶׁר לֹא צִוָּה ה' אֶל־תֵּלְכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטֵיהֶם אֶל־תִּשְׁמְרוּ וּבְגִלּוּלֵיהֶם אֶל־תִּטְמְאוּ: י"ט אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלֹכֵן שָׁמַעוּ אֵלַי בְּחֻקוֹתַי לִכְּוֹן וְאֶת־מִשְׁפָּטִי שָׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָם: כ וְאֶת־שִׁבְתוֹתַי קִדְּשׁוּ וְהָיוּ לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

שי למורא
החל, שלא יחלל. טו) לבלתי
הביא אותם אל הארץ, זה
היה פעבור עון המרגלים.
טז) אחרי גלוליהם, אחרי
העבודות הזרות שעבדו במצרים.

החל לעיני הגוים אשר הוצאתים
לעיניהם: טו ונגם־אני נשאתי ידי להם
במדבר לבלתי הביא אותם אל־הארץ
אשר־נתתי זכת חלב ודבש צבי היא

לְכָל־הָאֲרָצוֹת: טז יָעֵן בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְאֶת־חֻקוֹתַי לֹא־הִלְכוּ בָהֶם וְאֶת־שִׁבְתוֹתַי חִלְּלוּ כִּי אַחֲרַי גְּלוּלֵיהֶם לָבֶם הַלֵּךְ: י" וַתַּחֵם עֵינַי עֲלֵיהֶם מִשְׁחַתֵּם וְלֹא־עָשִׂיתִי אוֹתָם כְּלָה בַּמִּדְבָּר: י"ח וְאָמַר אֶל־בְּנֵיהֶם בַּמִּדְבָּר בְּחֻקֵּי אֲבוֹתֵיכֶם אֶל־תֵּלְכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטֵיהֶם אֶל־תִּשְׁמְרוּ וּבְגִלּוּלֵיהֶם אֶל־תִּטְמְאוּ: י"ט אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּחֻקוֹתַי לִכְּוֹן וְאֶת־מִשְׁפָּטִי שָׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָם: כ וְאֶת־שִׁבְתוֹתַי קִדְּשׁוּ וְהָיוּ לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצַדִּיק:
נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבְּנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֲרָיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קִדְּשֶׁךָ נִשְׁפַּעַתָּ לוֹ, שְׁלֵא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּת לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקַדְּשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכַבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

אֱלֹהֶיךָ הוּא מְקַרֵּב קֹדֶשׁ יְהוָה לָךְ כִּי קֹדֶשׁ אָנִי יְהוָה מְקַדְּשְׁכֶם: ^ט וּבַת אִישׁ כִּהֵן כִּי תַחַל לִזְנוֹת אֶת-אִבִּיהָ הִיא מַחֲלֵלָת בָּאִשׁ תִּשְׁרָף: ^ס וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחָיו אֲשֶׁר-יוֹצֵק עַל-רֵאשׁוֹ | שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִלֵּא אֶת-יָדוֹ לְלַבֵּשׁ אֶת-הַבְּגָדִים אֶת-רֵאשׁוֹ לֹא יַפְרֹעַ וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם: ^י וְעַל כָּל-נִפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֵא לְאֲבָיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטְמָא: ^{יב} וּמִן-הַמְּקַדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחֲלֵל אֶת מְקַדָּשׁ אֱלֹהָיו כִּי גֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהָיו עָלָיו אָנִי יְהוָה: ^{יג} (ישראל) וְהוּא אִשָּׁה בְּכַתוּלֶיהָ יִקַּח: ^{יד} אֶלְמִנָּה וּגְרוּשָׁה וְחַלְלָה זֹנָה אֶת-אֵלֶּהָ לֹא יִקַּח כִּי אִם-בְּתוּלָה מֵעַמּוּי וְיִקַּח אִשָּׁה: ^{טו} וְלֹא-יַחֲלֵל זְרָעוֹ בְּעַמּוּי כִּי אָנִי יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ: ^ס

כא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לְנַפֵּשׁ לֹא-יִטְמָא בְּעַמּוּי: ^ב כִּי אִם-לְשֹׂאָרוֹ הִקְרַב אֵלָיו לְאִמּוֹ וּלְאֲבָיו וּלְבָנָו וּלְבַתּוֹ וּלְאֲחָיו: ^ג וּלְאֲחָתוֹ הַבְּתוּלָה הִקְרוּבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא-הִיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטְמָא: ^ד לֹא יִטְמָא בְּעַל בְּעַמּוּי לְהַחֲלוֹ: ^ה כְּתִיב לֹא-יִקְרַח קְרִי לֹא-יִקְרַחוּ קְרַחָה בְּרֵאשִׁים וּפְאֵת זַקָּנָם לֹא יִגְלַחוּ וּבִבְשָׂרָם לֹא יִשְׂרְטוּ שְׂרָמַת: ^ו קֹדְשִׁים יִהְיוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְלֹא יַחֲלֹו שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת-אִשֵּׁי יְהוָה לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מְקַרְבִּים וְהָיוּ קֹדְשִׁים: ^ז אִשָּׁה זֹנָה וְחַלְלָה לֹא יִקַּחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקַּחוּ כִּי-קֹדֶשׁ הוּא לְאֱלֹהָיו: ^ח וְקִדְּשֹׁתוֹ כִּי-אֶת-לֶחֶם

המשך ביאור למס' בנא מציעא ליום חמישי עמ' 1

14 שליח לנכרי, שהרי מה אתם בני ברית קאמר, כלומר שלא
 15 התחדש דין שליחות אלא בישראל, ולא בנכרי כלל. מסיקה
 16 הגמרא: אלא הא דרב אשי ברותא היא.
 17 רבינא אמר, יש לפרש את הרישא של הברייתא באופן שהישראל
 18 נותן את המעות לישראל בשליחות הנכרי, ואף על פי שאין
 19 שליחות לנכרי אינו עובר על איסור ריבית, משום דנהי דשליחות
 20 לנכרי לית ליה - שאמנם אין שליחות לנכרי, אולם זכיה פדרבנן
 21 אית ליה - מדרבנן אפשר לזכות עבורו, ואף כאן הלוח השני זוכה
 22 במעות לצורך הנכרי, והוא חוזר ולוח אותן ממנו, ואם כן אין כאן
 23 הלואה מישראל לישראל אלא מנכרי לישראל. ומסתבר שתיקנו
 24 חכמים כן, מידי דתני אקמן - כמו שמצינו לענין קטן שלא הגיע
 25 למצוות, שהרי קמן לאו אף על גב דלית ליה שליחות - אף על פי
 26 שאינו בתורת שליחות,

1 איבא דאמר, אמר רב אשי, הטעם שברישא אין הישראל עובר על
 2 איסור ריבית, משום דפי אפרין שאין שליחות לנכרי, הני מילי
 3 אינהו לדידן - שאין הנכרי נעשה שליח לישראל, אבל אנן לדידהו
 4 הוינא להו שליח - הישראל יכול להיעשות שליח לנכרי, ולפיכך
 5 הישראל שמלוח את המעות לישראל השני בציוי הנכרי, שלוחו
 6 של הנכרי הוא, ואין בהלואה זו איסור ריבית.
 7 דוחה הגמרא: והא דרב אשי ברותא היא, משום דמאי שנא אינהו
 8 לדידן דלא - שאין הנכרי יכול להיעשות שליח לישראל, דכתיב
 9 'כן תרימו גם אתם' ודרשו ממה שלא נאמר 'כן תרימו אתם' אלא
 10 'גם אתם' שבא הכתוב לרבות שלוחכם, והקיש הכתוב 'אתם'
 11 דהיינו השולחים לשלוחכם, ללמד שמה אתם בני ברית, אף
 12 שלוחכם צריך להיות מכני ברית, ואין הנכרי נעשה שליח, אם כן
 13 מאותו פסוק יש ללמוד שאנן לדידהו נמי - גם הישראל אינו נעשה

ביאורים לפרקי אבות

פרק ב משנה ח

רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי קָבַל מֵהֵלֵל וּמִשְׁמַאי. הוּא הָיָה אוֹמֵר, אִם לְמַדְתָּ תוֹרָה תִּרְבֶּה, אֵל תַּחְזִיק מִזְכָּה לְעַצְמְךָ, כִּי לְכָךְ נּוֹצְרֶתָ.

~ נקודות משיחות קודש ~

צריך להבין: א. משמעות הלשון "תורה הרבה" היא שהלימוד הוא יותר מהמתחייב, ואם כן מדוע נאמר "כי לכך נוצרת" (הלוא – אם הוא נוצר "לכך" סימן שמחוייב בזה, ובמה זה "הרבה")? ב. הלשון "תורה הרבה" סתום הוא – ומדוע לא נתפרש מהו שיעור החיוב ומהו "הרבה"?

והביאור בזה:

על בעל המאמר – רבן יוחנן בן זכאי – מצאנו שלמד תורה ארבעים שנה⁷. ארבעים שנה הוא מספר השנים הדרוש לקבלת סמיכה להורות הלכה⁸. לפי זה יוצא שבארבעים שנות לימודו הגיע רבן יוחנן בן זכאי לשלימות מסויימת בלימוד התורה ("בן ארבעים לבינה"⁹) וכל מה שלמד לאחר מכן (כמו שאמרו עליו¹⁰) "לא הלך ארבע אמות בלא תורה" היה למעלה מאותה שלימות.

ויש לומר, שכן הוא גם במשנתנו – החיוב הוא ללמוד ולהגיע להוראה, ומה שמעבר לזה נקרא "תורה הרבה".

זהו שאמר רבן יוחנן בן זכאי "אם למדת תורה הרבה", דהיינו לימוד מהסוג והדרגה שהוא בעצמו עסק בו – "אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת".

ההבדל בין "בריאה" ל"יצירה" הוא ש"בריאה" היא עצם התהוות המציאות, ואילו "יצירה" זו הצורה שבאה כדבר נוסף על עצם המציאות.

בלימוד תורה, החילוק בין בריאה ליצירה הוא כדלהלן: מצד ה"בריאה" – עצם (התהוות) מציאות שכל האדם – אזי כאשר הוא מגיע להוראה, לאחר הלימוד של ארבעים שנה, נשלמה מטרת בריאתו. אך לגבי "יצירה" – הצורה של המציאות – אין לדבר סוף, ואפשר להוסיף וללמוד תורה עוד ועוד.

זהו אם-כן פירוש משנתנו: גם "אם למדת תורה הרבה" – למדת תורה במידה כזו שזכית והגעת להוראה, כלומר, השלמת את מטרת בריאתך; "אל תחזיק טובה לעצמך – כי לכך נוצרת"; מצד ענין ה"יצירה" שבך (תוספת הצורה), מוטל עליך להוסיף עוד ועוד בלימוד התורה, בלי הגבלה.

(תורת'נחם – התוועדויות תשמ"ז, כרך ד, עמ' 150)

לכאורה יש להקשות: על תלמידיו של הלל הזקן נאמר בגמרא¹ "גדול שבכולן – יונתן בן עוזיאל; קטן שבכולם – רבן יוחנן בן זכאי". ולכאורה, הן אמת שגדלותו בתורה של רבן יוחנן בן זכאי היתה עצומה, ש"לא הניח מקרא ומשנה גמרא הלכה ואגדה.. דבר גדול ודבר קטן"², אבל מכל-מקום לפי ערך תלמידי הלל היה "קטן שבכולם"; מדוע אם-כן נאמר כאן רק מה ש"רבן יוחנן בן זכאי קיבל מהלל.. ולא הובאה שום מימרא מרבי יונתן בן עוזיאל, שהיה גדול תלמידיו של הלל! ? ויש לומר שזהו בהתאם לכללות ענין מסכת אבות, המתחילה ב"משה קיבל תורה מסיני ומטרה.. מטרה לאנשי כנסת הגדולה; הם אמרו.. והעמידו תלמידים הרבה"; כלומר, סגנון המסכת הוא של מימרות תנאים, מקבלי התורה, שהמשיכו בהעברת המסורה לדורות הבאים אחריהם.

על-פי זה יש לומר, שבמסכת זו הובאו אך ורק דברי התנאים שענינם היה מסירת התורה. אף-על-פי שהיו תנאים גדולים מהם, שלימודם היה באופן נפלא ביותר, מכל-מקום דבריהם לא הובאו מכיון שלא היו שייכים לענין מסירת התורה.

על יונתן בן עוזיאל מסופר בגמרא³ ש"בשעה שיושב ועוסק בתורה, כל עוף שפורח עליו מיד נשרף", ומבואר בתוספות⁴ שזהו משום "שהדברים שמחים כנתינתם מסיני שניתנה תורה באש". מזה מובן גודל ההפלאה של לימודו – שמצד אחד היה נפלא ביותר, אך מצד שני, מטעם זה גופא לא היה שייך להעברת התורה לאחרים ובוודאי לא לכלל ישראל.

לעומתו, רבן יוחנן בן זכאי ענינו היה העברת התורה לאחרים, כמבואר בגמרא⁵ ש"ארבעים שנה לימד", וכמסופר עליו עוד⁶, שביקש ממלך רומי "תן לי יבנה וחכמיה", שבזה הבטיח את המשך קיום ולימוד התורה בעם ישראל כולו.

ולכן במסכת אבות (שענינה כאמור מסירת התורה לישראל) הובאו דברי רבי יוחנן בן זכאי שקיבל מהלל (ולא דבריהם של תלמידים אחרים).

(שיחות קודש תנש"א – פרשת שלח)

(1) סוכה כח, א. (2) בגמרא שם. (3) שם. (4) ד"ה כל עוף. (5) סנהדרין מא, א. (6) גיטין נו, ב. (7) סנהדרין מא, א. (8) ראה סוטה כב, ב. (9) להלן פרק ה משנה כב. (10) סוכה כח, א.

לוח זמנים לשבוע פרשת קדושים - בערים שונות בעולם

רפ"ו

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ה ז'		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
20:07	19:07	19:55	19:51	19:27	19:23	13:11	13:11	10:21	10:23	09:10	09:13	08:32	08:36	05:48	05:52	באר שבע (ק)
20:10	18:59	19:58	19:53	19:33	19:28	13:11	13:11	10:19	10:21	09:08	09:11	08:29	08:33	05:44	05:49	חיפה (ק)
20:06	18:51	19:55	19:50	19:32	19:27	13:10	13:10	10:19	10:21	09:08	09:11	08:30	08:33	05:45	05:50	ירושלים (ק)
20:09	19:06	19:57	19:53	19:29	19:25	13:12	13:11	10:20	10:22	09:10	09:12	08:31	08:35	05:46	05:51	תל אביב (ק)
21:19	20:03	21:02	20:53	20:23	20:14	13:28	13:28	10:21	10:24	09:04	09:08	08:05	08:12	05:20	05:29	אוסטריה, וינה (ק)
18:04	17:05	17:52	17:58	17:24	17:30	12:47	12:47	10:34	10:33	09:41	09:39	09:03	09:01	07:10	07:05	אוסטרליה, מלבורן (ח)
21:13	20:00	20:57	20:49	20:20	20:12	13:31	13:30	10:25	10:28	09:09	09:13	08:14	08:21	05:28	05:36	אוקראינה, אודסה (ק)
20:52	19:37	20:35	20:26	19:56	19:48	13:03	13:02	09:55	09:59	08:38	08:43	07:40	07:47	04:55	05:04	אוקראינה, דניינץ' (ק)
21:05	19:49	20:48	20:39	20:09	20:00	13:14	13:13	10:06	10:09	08:49	08:53	07:49	07:57	05:05	05:14	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
21:40	20:21	21:22	21:12	20:41	20:32	13:40	13:39	10:29	10:33	09:11	09:16	08:07	08:15	05:24	05:33	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
21:34	20:14	21:16	21:06	20:34	20:25	13:32	13:32	10:22	10:25	09:03	09:08	07:58	08:07	05:16	05:25	אוקראינה, קייב (ק)
19:33	18:37	19:23	19:20	18:57	18:54	12:52	12:52	10:06	10:08	08:58	09:00	08:23	08:26	05:41	05:45	אירוד אמירויות, אבו דאבי (ח)
21:34	20:24	21:19	21:11	20:45	20:38	13:57	13:56	10:52	10:55	09:37	09:41	08:44	08:50	05:57	06:05	איטליה, מילאנו (ק)
18:46	17:56	18:37	18:37	18:14	18:14	12:41	12:41	10:09	10:10	09:07	09:07	08:37	08:37	06:07	06:07	אקוודור, קיטו (ח)
18:41	17:45	18:31	18:35	18:03	18:08	13:20	13:20	11:06	11:04	10:12	10:10	09:35	09:34	07:38	07:33	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
19:23	18:23	19:11	19:17	18:40	18:46	14:12	14:12	12:02	12:00	11:10	11:07	10:30	10:28	08:43	08:37	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
20:55	19:51	20:42	20:36	20:10	20:04	13:38	13:38	10:41	10:43	09:28	09:31	08:43	08:47	05:56	06:03	ארזה"ב, בולטימור (ק)
20:49	19:44	20:35	20:29	20:03	19:57	13:28	13:28	10:29	10:31	09:15	09:19	08:29	08:34	05:42	05:49	ארזה"ב, ברוקלין (ק)
20:50	19:44	20:36	20:29	20:03	19:57	13:28	13:28	10:30	10:32	09:16	09:19	08:30	08:34	05:43	05:49	ארזה"ב, גרסי סטי (ק)
21:31	20:24	21:17	21:10	20:43	20:37	14:05	14:04	11:04	11:07	09:50	09:53	09:01	09:07	06:14	06:21	ארזה"ב, דמרויט (ק)
20:44	19:47	20:33	20:29	20:06	20:02	13:52	13:52	11:02	11:04	09:52	09:55	09:15	09:18	06:30	06:35	ארזה"ב, הווסטון (ק)
20:25	19:25	20:13	20:08	19:44	19:39	13:23	13:23	10:30	10:32	09:19	09:22	08:39	08:43	05:53	05:59	ארזה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:35	19:39	20:24	20:21	19:58	19:55	13:51	13:51	11:04	11:05	09:55	09:57	09:20	09:22	06:37	06:41	ארזה"ב, מיאמי (ק)
20:47	19:41	20:33	20:27	20:00	19:54	13:24	13:24	10:24	10:27	09:10	09:14	08:24	08:28	05:37	05:43	ארזה"ב, ניו הייבן (ק)
21:12	20:07	20:59	20:52	20:26	20:20	13:52	13:52	10:53	10:56	09:40	09:43	08:54	08:59	06:07	06:14	ארזה"ב, פיטסבורג (ק)
20:48	19:41	20:34	20:27	20:00	19:54	13:23	13:23	10:23	10:25	09:09	09:12	08:21	08:26	05:34	05:41	ארזה"ב, שיקגו (ק)
18:44	17:53	18:34	18:36	18:10	18:13	12:59	12:59	10:35	10:35	09:36	09:35	09:05	09:05	06:47	06:46	בוליביה, לה-פס (ח)
22:23	21:02	22:04	21:54	21:21	21:12	14:17	14:17	11:05	11:09	09:46	09:51	08:39	08:48	05:57	06:07	בלגיה, אנטוורפן (ק)
22:21	21:01	22:03	21:52	21:20	21:11	14:17	14:17	11:06	11:09	09:47	09:52	08:41	08:50	05:59	06:09	בלגיה, בריסל (ק)
18:09	17:16	17:59	18:02	17:38	17:42	12:33	12:33	10:13	10:12	09:15	09:14	08:43	08:42	06:32	06:29	ברזיל, סאו פאולו (ח)
17:58	17:06	17:48	17:51	17:23	17:26	12:21	12:21	10:00	10:00	09:03	09:02	08:31	08:30	06:19	06:16	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
21:43	20:24	21:24	21:13	20:42	20:33	13:35	13:35	10:23	10:26	09:04	09:09	07:55	08:05	05:14	05:24	בריטניה, לונדון (ק)
22:05	20:40	21:44	21:32	20:57	20:47	13:45	13:44	10:29	10:33	09:08	09:14	07:50	08:02	05:15	05:26	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
21:55	20:31	21:36	21:24	20:52	20:42	13:42	13:41	10:28	10:31	09:08	09:13	07:55	08:06	05:16	05:27	גרמניה, ברלין (ק)
21:59	20:41	21:42	21:32	21:00	20:51	14:00	13:59	10:50	10:53	09:31	09:36	08:27	08:36	05:44	05:54	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:06	17:13	17:56	18:00	17:37	17:41	12:34	12:34	10:15	10:14	09:18	09:17	08:45	08:44	06:37	06:33	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:39	18:46	19:29	19:27	19:05	19:02	13:07	13:07	10:25	10:26	09:18	09:20	08:45	08:47	06:05	06:08	הודו, מומבאי (ח)
19:34	18:41	19:25	19:22	19:00	18:58	13:03	13:03	10:21	10:23	09:15	09:16	08:42	08:44	06:02	06:05	הודו, פנה (ח)
21:04	19:50	20:48	20:39	20:09	20:01	13:17	13:17	10:11	10:14	08:54	08:58	07:57	08:04	05:11	05:20	הונגריה, בודפשט (ק)

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצאת שבת	כניסת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	04:46	04:53	08:20	08:23	07:33	07:38	12:33	12:32	19:08	19:02	19:41	19:34	18:49	19:54
יוון, אתונה (ק)	06:18	06:24	09:48	09:51	09:05	09:09	13:57	13:57	20:25	20:20	20:57	20:51	20:06	21:09
מולדובה, קישינב (ק)	05:34	05:42	09:16	09:20	08:20	08:26	13:38	13:38	20:29	20:21	21:07	20:58	20:10	21:23
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:02	06:05	09:15	09:17	08:42	08:44	13:05	13:05	19:03	19:00	19:28	19:25	18:44	19:38
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	07:45	07:39	10:04	10:00	09:19	09:17	12:56	10:52	17:06	17:13	17:41	17:47	16:49	17:54
נפאל, קטמנדו (ח)	05:17	05:21	08:37	08:39	08:00	08:03	12:34	12:34	18:44	18:40	19:11	19:07	18:25	19:21
סין, בייג'ין (ח)	05:03	05:10	08:35	08:38	07:50	07:54	12:46	12:46	19:13	19:19	19:51	19:45	18:58	20:04
סנגפור, סינגפור (ח)	06:56	06:56	09:57	09:57	09:26	09:27	13:31	13:32	19:06	19:06	19:29	19:29	18:48	19:38
פולין, ורשא (ק)	04:47	04:57	08:38	08:43	07:26	07:37	13:11	13:11	20:09	20:19	21:04	20:52	19:59	21:23
פרו, לימה (ח)	06:17	06:16	09:09	09:08	08:38	08:38	12:35	12:35	17:52	17:54	18:16	18:17	17:34	18:25
צרפת, ליון (ק)	06:14	06:22	09:54	09:58	09:00	09:06	14:14	14:14	20:54	21:01	21:38	21:30	20:42	21:53
צרפת, פריז (ק)	06:14	06:23	09:59	10:03	08:58	09:06	14:25	14:24	21:14	21:14	22:01	21:52	21:02	22:18
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:43	05:44	08:46	08:46	08:16	08:17	12:24	12:24	18:02	18:03	18:26	18:25	17:44	18:35
קנדה, טורונטו (ק)	05:56	06:04	09:37	09:37	08:43	08:49	13:50	13:50	20:28	20:35	21:07	21:00	20:13	21:22
קנדה, מונטריאול (ק)	05:28	05:36	09:11	09:11	08:14	08:20	13:28	13:27	20:08	20:15	20:51	20:43	19:55	21:06
קפריסין, לניקה (ק)	05:45	05:50	09:14	09:14	08:31	08:35	13:16	13:16	19:34	19:39	20:09	20:04	19:20	20:21
רוסיה, לובאנובטש (ח)	04:56	05:08	08:59	08:59	07:24	07:40	13:32	13:32	20:39	20:50	21:40	21:27	20:31	22:02
רוסיה, מוסקבה (ח)	04:25	04:37	08:30	08:30	06:42	07:06	13:06	13:05	20:20	20:32	21:06	21:06	20:08	21:43
רוסיה, רוסובט על-הדון (ח)	04:58	04:58	08:36	08:36	07:36	07:42	12:55	12:54	19:38	19:46	20:15	20:15	19:27	20:40
שווייץ, ציריך (ק)	05:54	06:03	09:41	09:41	08:40	08:46	13:59	14:00	20:48	20:56	21:30	21:21	20:32	21:46
תאילנד, בנגקוק (ח)	05:53	05:55	09:02	09:03	08:30	08:32	12:46	12:47	18:35	18:36	19:01	18:59	18:18	19:10

* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגו הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם רעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסמים וחיזות רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שיי הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוראל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבני

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7